JAINA-ĀGAMA-SERIES

5

PART 1

NĀYĀDHAMMAKAHĀO

(JNĀTĀDHARMAKATHĀṄGASŪTRAM)

SHRI MAHĀVĪRA JAINA VIDYĀLAYA

MUMBAI - 36

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

जैन-आगम-ग्रन्थमाला

ग्रन्थाङ्क ५

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

जैन-आगम-ग्रन्थमाला : ग्रन्थाङ्क ५

पंचमगणहरभयवंसिरिसुहम्मसामिविरइयं छट्ठं अंगं

णायाधम्मकहाओ

[ज्ञाताधर्मकथाङ्गसूत्रम्]

सम्पादकः

पूज्यपादाचार्यमहाराजश्रीमद्विजयसिद्धिसूरीश्वरपट्टालङ्कार-
पूज्यपादाचार्यमहाराजश्रीमद्विजयमेघसूरीश्वरशिष्य-
पूज्यपादमुनिराजश्रीभुवनविजयान्तेवासी

मुनि जम्बूविजयः

सहायकः

मुनि धर्मचन्द्रविजयः

श्री महावीर जैन विद्यालय

बम्बई ४०० ०३६

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

प्रथम संस्करण
वीर सं० २५१६/विक्रम सं० २०४६/ई० स० १९८९

सर्व हक प्रकाशकाधीन

मूल्य १२५ रुपया

प्रकाशक
सेवंतीलाल केशवलाल शाह
शान्तिलाल टोकरशी शाह
हिंमतलाल शांतिलाल गांधी
मानद मंत्रीओ
महावीर जैन विद्यालय
ऑगस्ट क्रान्ति मार्ग, मुम्बई ४०० ०३६

मुद्रक
प्र. पु. भागवत
मौज प्रिन्टिंग ब्यूरो
खटावबाडी, मुंबई ४०० ००४

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

Jaina-Āgama-Series No. 5

ṆĀYĀDHAMMAKAHĀO

[JÑĀTĀDHARMAKATHĀṄGASŪTRAM]

Editor

MUNI JAMBŪVIJAYA

the disciple of

H. Holiness Munirāja

Śrī BHUVANAVIJAYAJI MAHĀRĀJA

SHRĪ MAHĀVĪRA JAINA VIDYĀLAYA

BOMBAY 400 036

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

First published : 1989

© 1989, by the Publishers

Price : Rs. 125.00

Published by
Sevantilal Keshavlal Shah
Shantilal Tokarshi Shah
Himmatlal Shantilal Gandhi
Hon. Secretaries
Shri Mahavira Jaina Vidyalaya
August Kranti Marg
Bombay 400 036.

Printed in India
by P. P. Bhagwat
Mouj Printing Bureau
Khatau Wadi
Bombay 400 004.

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

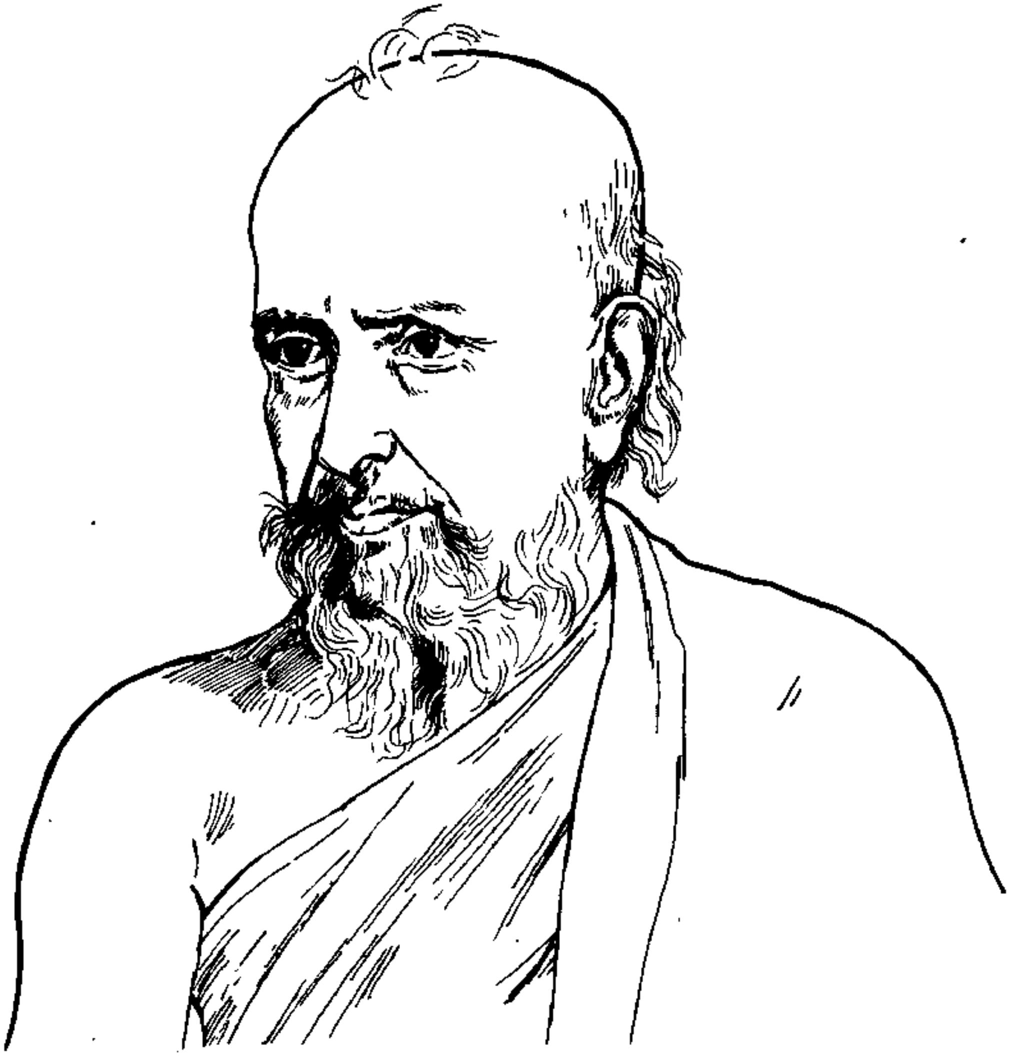

JAIN ACHARYA SHREE VIJAYVALLABHSURISHWARJI MAHARAJ

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

॥ जयन्तु वीतरागाः ॥

श्रीवल्लभगुरुसङ्क्षिप्तचरित्रस्तुतिः

बाल्यभावात्तदीक्षाय आबाल्यब्रह्मचारिणे ।
ब्रह्मतेजोऽलङ्कृताय नमो वल्लभसूरये ॥ १ ॥

विजयानन्दसूरीन्द्रपादसेवाप्रभावतः ।
प्राप्तज्ञानादिकौशल्यः जयतात् सूरिवल्लभः ॥ २ ॥

शान्तो धीरः स्थिरप्रज्ञो दीर्घदर्शी जितेन्द्रियः ।
प्रतिभावानुदारश्च जयताद् गुरुवल्लभः ॥ ३ ॥

ज्ञातं श्रीवीरधर्मस्य रहस्यं येन वास्तवम् ।
चारित्रं पालितं चापि जयतात् सूरिवल्लभः ॥ ४ ॥

श्रीवीरोक्तद्रव्यक्षेत्रकालभावज्ञशेखरः ।
अतज्ज्ञतन्मार्गदर्शी जयताद् गुरुवल्लभः ॥ ५ ॥

जागरूकः सदा जैनशासनस्योन्नतिकृते ।
सर्वात्मना प्रयतिता जयतात् सूरिवल्लभः ॥ ६ ॥

जैनविद्यार्थिसज्ज्ञानवृद्ध्यै विद्यालयादिकाः ।
संस्थाः संस्थापिता येन जयताद् गुरुवल्लभः ॥ ७ ॥

पाञ्चालजैनजनताधारस्तद्धितचिन्तकः ।
तद्रक्षाकारी प्राणान्ते जयतात् सूरिवल्लभः ॥ ८ ॥

साधर्मिकोद्धारकृते पञ्चलक्षीमसूत्रयत् ।
रूप्याणां मुम्बईसङ्घाद् जयताद् गुरुवल्लभः ॥ ९ ॥

विजयानन्दसूरीशाहूता विश्वकामनाः ।
प्रोन्नाविता यथाशक्ति जयतात् सूरिवल्लभः ॥ १० ॥

जीवनं जीवितं चारु चारित्रं चारु पालितम् ।
कार्यं चारु कृतं येन जयताद् गुरुवल्लभः ॥ ११ ॥

मुनि पुण्यविजयः ।

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

ग्रन्थानुक्रमः

	पत्राङ्काः
मुखपृष्ठादि	१-६
ग्रन्थानुक्रमः	९
श्रीवल्लभगुरुसङ्क्षिप्तचरित्रस्तुतिः	८
પ્રકાશકીય નિવેદન	११-१६
આભાર	१६
ઋણસ્વીકાર	१७
Atma Vallabh Sanskriti Mandir	19-30
आत्म वल्लभ संस्कृति मन्दिर	३१-३४
જિન આગમ જયકારા (પ્રસ્તાવના)	१-५०
णायाधम्मकहाओ सूत्रनां टिप्पण	५१-७६
एक अनुशीलन	७७-१०८
आमुखम्	१०९-११६
Introduction	117-124
ज्ञाताधर्मकथाङ्गसूत्रस्य सपरिशिष्टस्य विषयानुक्रमः	१२५-१३०
ज्ञाताधर्मकथाङ्गसूत्रम्	१-३७४
प्रथमं परिशिष्टम्	३७५-४९९
द्वितीयं परिशिष्टम्	५००-५०१
तृतीयं परिशिष्टम्	५०२-५२६
चतुर्थं परिशिष्टम्	५२७-५५७
पञ्चमं परिशिष्टिम्	५५८-५६३
षष्ठं परिशिष्टम्	५६४-५६६
शुद्धिपत्रकम्	५६७-५७०

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

પ્રકાશકીય નિવેદન

શ્રી મહાવીર જૈન વિદ્યાલય તરફથી જિનાગમ ગ્રંથમાળામાં 'જ્ઞાતાધર્મકથા' પ્રગટ કરતાં અમે અત્યંત આનંદ અને ગૌરવની લાગણી અનુભવીએ છીએ. આ ગ્રંથના પ્રકાશન સાથે આ જૈનાગમ ગ્રંથમાળામાં અત્યાર સુધીમાં કુલ ૧૪ આગમસૂત્રોનું પ્રકાશન થાય છે.

જૈન ધર્મમાં ચાર અનુયોગ છે: દ્રવ્યાનુયોગ, ચરણકરણાનુયોગ, ગણિતાનુયોગ અને કથાનુયોગ. એ બધામાં કથાનુયોગ સામાન્યજનને પ્રિય થઈ પડે છે. કારણ, તત્ત્વજ્ઞાનની મીમાંસા અને બૌદ્ધિક કક્ષાને સમાનરીતે પહોંચવા બધા જ લોકોની ક્ષમતા એકસરખી હોતી નથી. પરંતુ એવી તાત્ત્વિક વાતો લોકો સુધી પહોંચાડવી તો રહી જ. એ માટેનું સરળ માધ્યમ કથાનુયોગ બની રહ્યું. શ્રમણ ભગવાન મહાવીરે સરળ ઉદાહરણો અને કથા દ્વારા એમનો ઉપદેશ લોક હૈયા સુધી પહોંચાડયો. એવી સાડા ત્રણ કરોડ કથાઓનો સંચય તે 'જ્ઞાતાધર્મ કથા.'

જૈન આગમોમાં દ્વાદશાંગીમાં આચારાંગ, સૂત્રકૃતાંગ, સ્થાનાંગ, સમવાયાંગ, ભગવતી સૂત્ર અને જ્ઞાતાધર્મકથાંગ સૂત્ર આવે છે. એ રીતે પ્રસ્તુત ગ્રન્થનો ક્રમ છઠ્ઠો છે. અર્થની અપેક્ષાએ આ ગ્રંથના પ્રણેતા ચરમ તીર્થંકર ભગવાન મહાવીર પરમાત્મા છે અને સૂત્રની અપેક્ષાએ આ ગ્રન્થના રચયિતા ગણધર ભગવાન છે. આપણે બધા પંચમ ગણધર ભગવાન સુધર્માસ્વામીની પરંપરામાં હોવાથી આ આગમગ્રંથના રચયિતા ભગવાન્ સુધર્માસ્વામી છે.

આ ગ્રન્થનાં બે શ્રુતસ્કંધ કહેલા છે. 'જ્ઞાત તથા ધર્મકથા' એટલે આમાં જ્ઞાત તથા ધર્મકથા હોવાથી આ સૂત્રનું પ્રાકૃતમાં ણાયાધમ્મકહા નામ છે. કલિકાલસર્વજ્ઞ હેમચંદ્રાચાર્યે અભિધાનચિંતામણિ નામમાલા તથા તેની સ્વોપજ્ઞ વૃત્તિમાં, આચાર્યશ્રી મલયગિરિ મહારાજે નંદીસૂત્રની વૃત્તિમાં અને આચાર્યશ્રી યશોદેવસૂરિ મહારાજે પાક્ષિક સૂત્રની વૃત્તિમાં પણ જ્ઞાતાધર્મકથા શબ્દનો જ પ્રયોગ કરેલો છે.

ઉપર જણાવ્યું તેમ આ ગ્રન્થનાં બે શ્રુતસ્કંધ છે. તેમાં ઓગણીસ અધ્યયન છે. તેમાં કથિત કથાઓ બે પ્રકારની છે: ચરિત્ર (બનેલી) અને કલ્પિત. આ ધર્મકથાઓના દસ વર્ગ છે. એક એક ધર્મકથામાં પાંચસો પાંચસો આખ્યાયિકાઓ છે, એક એક આખ્યાયિકામાં પાંચસો પાંચસો ઉપાખ્યાયિકાઓ છે અને એક એક ઉપાખ્યાયિકામાં પાંચસો પાંચસો આખ્યાયિકા-ઉપાખ્યાયિકાઓ છે. આ રીતે પૂર્વાપરના વિચારપૂર્વક ગણતરી કરતા આ ગ્રન્થમાં પુનરુકિત વિનાની સાડાત્રણ કરોડ કથાઓ છે.

આ ગ્રન્થમાં મુખ્યત્વે વિષય સુખમાં મૂર્છિત, સંયમમાં કાયર અને વિવિધ પ્રકારના મુનિ ગુણોથી શૂન્ય એવાં જીવો સંસારમાં કેવા દુ:ખી થાય છે અને સંયમમાં સ્થિર એવા આત્માઓ

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

કેવા સુખી થાય છે તેનું વિવિધ દૃષ્ટાંતો દ્વારા નિરુપણ કરવામાં આવ્યું છે. જ્ઞાતાધર્મકથાનો પરિચય આપતા ઘણા વિસ્તારથી સમવાયાંગસૂત્રમાં અને થોડા વિસ્તારથી નંદીસૂત્રમાં વર્ણન કરવામાં આવ્યું છે. તેનો આ સાર છે.

જૈન દર્શન અને અન્ય ભારતીય દર્શનોને સ્પર્શતી ઉપયોગી અવનવી માહિતી જૈન જ્ઞાન-ભંડારોમાં વિપુલ પ્રમાણમાં સચવાયેલી છે. આ મહત્ત્વપૂર્ણ માહિતી વિદ્વાનો તેમજ સંશોધકોને ઉપલબ્ધ થાય તો ભારતીય સંસ્કૃતિની ખૂટતી અનેક કડીઓ મળતાં અવનવા વિચાર-પ્રવાહો તેમજ સિધ્ધાંતોના દર્શન પ્રવાહો થાય તેમ છે. પ્રાતઃસ્મરણીય પૂજ્યપાદ આગમોદ્ધારક આચાર્યપ્રવરશ્રી સાગરાનંદસૂરીશ્વરજી મહારાજસાહેબે અભ્યાસીઓને ઉપયોગી થાય તેવા પવિત્ર હેતુથી એકલે હાથે અથાગ પરિશ્રમ સેવી જૈન ધર્મના પ્રાણસમા, પાયારૂપ, પવિત્ર આગમ ગ્રંથાવલિની સુવાચ્ય આવૃત્તિ વર્ષો પૂર્વે પ્રકાશિત કરી હતી. ત્યાર બાદ જૈન જ્ઞાનભંડારોના પારગામી અને અધિકારી પૂ. આગમપ્રભાકર શ્રુતશીલવારિધિ મુનિવર્ય પુણ્યવિજયજી મહારાજે જુદાં જુદાં જ્ઞાન ભંડારોમાં સચવાયેલ સામગ્રી એકત્ર કરી, તેનું શુદ્ધિકરણ, જરૂરી નોંધો કરી, આગમિક સાહિત્યનું જીવનભર વ્યાપક અને તલસ્પર્શી અધ્યયન-સંશોધન કર્યું હતું. મૂળ આગમોની સુસંપાદિત વ્યવસ્થિત આવૃત્તિ બહાર પડે તેવું સૂચન શ્રી મહાવીર જૈન વિદ્યાલય તરફથી થતાં મૂળ આગમો પ્રકાશિત કરવાની યોજના પૂ. આગમપ્રભાકર મુનિશ્રી પુણ્યવિજયજી મહારાજ અને આ વિષયના નિષ્ણાત વિદ્વાનોના સહકારથી તૈયાર કરી, આ કાર્યમાં ભારતીય દર્શનો અને આગમોના અભ્યાસી પંડિત શ્રી દલસુખભાઈ માલવણિયાનો સહકાર મેળવ્યો.

પીસ્તાળીશ મૂળ આગમ ગ્રંથો પ્રકાશિત કરવાની યોજનાનુસાર બે ચૂલિકાસૂત્ર, અગિયાર અંગ, બાર ઉપાંગ, છ છેદ, ચાર મૂળ અને દસ પ્રકીર્ણક પ્રગટ કરવાનાં છે. આગમસૂત્રોના મૂળ પાઠો સંશોધિત-સંપાદિત કરીને પાઠાંતરો સાથે આપવા ઉપરાંત ગ્રંથ, ગ્રંથકાર અને આનુષંગિક બાબતોની આધારભૂત અને તદ્વિષયક માહિતી આપતી પ્રસ્તાવના, શબ્દસૂચિ, તેમજ વિવિધ વિષયને લગતાં પરિશિષ્ટો આપવામાં આવી રહ્યાં છે. આગમ પ્રકાશનની આ યોજના જૈન ધર્મ અને સાહિત્યની શકવર્તી સેવા બજાવવાની સાથે પ્રકાશન ક્ષેત્રે શ્રી મહાવીર જૈન વિદ્યાલયને આંતરરાષ્ટ્રીય ખ્યાતિ અપાવે એવી નીવડી રહી છે. પ્રાતઃ સ્મરણીય આગમપ્રભાકર પૂ. પુણ્યવિજયજી મહારાજના સાનિધ્યમાં વિ.સં. ૨૦૧૭ના કારતક વદ-૩, તા ૨-૧૧-૧૯૬૦ના રોજ નાના સરખા જ્ઞાન-સમારંભમાં આ પવિત્ર ભગીરથ કાર્યનું મંગળાચરણ કરવામાં આવ્યું હતું. આ રીતે અધ્યયન-અધ્યાપનને તેમજ સંશોધનને વેગ મળે તે માટે સુસંશોધિત-સંપાદિત આવૃત્તિ તૈયાર કરવાનો પ્રારંભ થયો, અને આગમો તેમજ બધા આગમિક સાહિત્યની આવી આવૃત્તિઓ પ્રગટ કરવાનો અનેરો અવસર પ્રાપ્ત થયો. આપણા બધાં પવિત્ર મૂળ આગમ ગ્રંથોનું અત્યારની વૈજ્ઞાનિક પદ્ધતિએ સંશોધન-સંપાદન કરાવીને એને એકસરખાં રૂપમાં પ્રકાશિત કરવાની સંચાલકોની ભાવના સંપૂર્ણપણે સાકાર થઈ રહી છે.

અમારા અગાઉનાં પ્રકાશનોમાં જણાવ્યું છે તેમ પૂજ્યપાદ મુનિ ભગવંત શ્રી પુણ્યવિજયજી મહારાજના તા ૧૪-૬-૧૯૭૧ના રોજ થયેલા દેહાવસાન પછી સમગ્ર જૈન આગમોના

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

સંશોધન-સંપાદન કરવા-કરાવવાની સંપૂર્ણ જવાબદારી પરમ પૂજ્ય આચાર્ય ભગવંત શ્રી વિજય સિદ્ધિસૂરીશ્વરજી મહારાજ સાહેબની પરંપરાના પૂજ્યપાદ વિદ્વદ્વર્ય મુનિશ્રી જંબૂવિજયજી મહારાજ સાહેબે સ્વીકારીને અમને ચિંતામુક્ત કર્યાં છે. તેઓ ૧૯૭૨-૭૩થી આગમ પ્રકાશન કાર્યને વેગ આપતા રહ્યાં છે. તેઓ અર્ધમાગધી, પ્રાકૃત અને સંસ્કૃત જેવી પ્રાચીન ભાષાઓના વિદ્વાન તો છે જ, પરંતુ સાથોસાથ અર્વાચીન ગુજરાતી, મરાઠી, અંગ્રેજી જેવી બીજી અનેક ભાષાઓના સારા અભ્યાસી છે. ભારતીય દર્શનો અને જૈન આગમોના પ્રખર અભ્યાસી આ વિભૂતિ સ્વરૂપ મુનિશ્રી સંશોધન, વાંચન આદિ કૃતિકાર્યમાં સરસ રીતે અભ્યાસરત રહી શકે. તે માટે મોટાં નગરો-શહરોમાં પ્રવર્તતા નથી. પ્રાયઃ શંખેશ્વર આસપાસની પવિત્ર ભૂમિના નાનાં ગામોમાં જ રહી શાંતિપૂર્વક જિનશાસનની અનન્ય શ્રુતભકિત કરી રહ્યા છે, તેઓશ્રીની પાસે વિદ્વાનો પણ કંઈક જ્ઞાન-પ્રાપ્તિ, ગોષ્ઠિ માટે અવારનવાર આવી ધન્યતા અનુભવતા હોય છે. તેઓશ્રીના સંસારી સંબંધે વયોવૃદ્ધ માતુશ્રી પૂ. સાધ્વીશ્રી મનોહરશ્રીજી મહારાજના તેઓ ઉપર અપ્રતિમ ઉપકાર અને આશીર્વાદ છે, જે તેઓશ્રીના માટે પ્રેરણારૂપે સતત સહાય કરે છે.

આ ગ્રંથમાળાના સર્જક અને પોષક તરીકે તેઓશ્રીએ ખૂબ જ પ્રેરણા અને કિંમતી માર્ગદર્શન આપેલું છે અને આ પ્રવાહ સતત ચાલુ છે. આગમ પ્રકાશનનું ભગીરથ જવાબદારીભર્યું આ કાર્ય તેઓ નિઃસ્વાર્થભાવે માત્ર શાસન-ભક્તિની ભાવનાથી અને શ્રુતજ્ઞાનાદિ પ્રત્યેના પ્રકાશન-પ્રચારાદિના વિનમ્ર ભાવથી ચીવટ અને પરિશ્રમપૂર્વક અવિરત કરી રહ્યા છે, તે ખૂબ જ અનુમોદનીય અને વંદનીય છે. સંસ્થા પ્રત્યેનો તેઓશ્રીનો આ અહોભાવ અને ઉપકાર હંમેશને માટે સ્મરણીય અને અનુકરણીય રહેશે. જૈન શાસનમાં વિદ્વાનો ઘણાં છે, પરંતુ આ રીતે માત્ર ભકિતથી સંપૂર્ણપણે 'આગમગ્રન્થોના સંશોધન' માટે પોતાનું સર્વસ્વ નિઃસ્વાર્થભાવે સમર્પણ કરવાની ભાવના સાધુઓમાં માત્ર ગણ્યાંગાંઠયા પાસે હોય, તેમાં તેઓશ્રી પ્રથમ નજર સમક્ષ તરવરી રહે છે. તેઓશ્રીની પ્રેરણા અને માર્ગદર્શનથી કાર્ય સુવ્યવસ્થિતરીતે આગળ વધી રહ્યું છે. આ યોજનાના પ્રારંભમાં પ્રજ્ઞાચક્ષુ પં. સુખલાલજી, શ્રી જિનવિજયજી, પં. બેચરદાસ, પં. દલસુખભાઈ માલવણિયા આદિ વિદ્વાનોનો સહકાર મળેલ છે.

જુદાં જુદાં જ્ઞાનભંડારોમાં હસ્તલિખિત પ્રતો અગર તેની ફોટો માઈક્રો-ફિલ્મ મેળવી સંશોધન સંપાદન કરી, અત્યારસુધીમાં નીચે મુજબના આગમ ગ્રંથોનું પ્રકાશન થયેલ છે:

१.	: नंदिसुत्तं अणुओगद्दाराइं च	सं: पुण्यविजयो मुनि आदि
२. (१)	: आयारांगसुत्तं	सं: जम्बूविजयो मुनि
२. (२)	: सुयगडंगसुत्तं	सं: जम्बूविजयो मुनि
३.	: ठाणांगसुत्तं-समवायांगसुत्तं	सं: जम्बूविजयो मुनि
४. (१)	: वियाहपण्णत्तिसुत्तं भाग-१	सं: पं. बेचरदास जीवराज दोशी
४. (२)	: वियाहपण्णत्तिसुत्तं भाग-२	सं: पं. बेचरदास जीवराज दोशी
४. (३)	: वियाहपण्णत्तिसुत्तं भाग-३	सं: पं. बेचरदास जीवराज दोशी
९.	: पण्णवणासुत्तं भाग-१	सं: पुण्यविजयो मुनि आदि

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

९.	: पण्णवणासुत्तं भाग-२	संः पुण्यविजयो मुनि आदि
१५.	: दसवैयालियसुत्तं, उत्तरज्झयणाइं, आवस्सयसुत्तं च	संः पुण्यविजयो मुनि आदि
१७. (१)	: पइण्णयसुत्ताइं भाग-१	संः पुण्यविजयो मुनि आदि
१७. (२)	: पइण्णयसुत्ताइं भाग-२	संः पुण्यविजयो मुनि आदि
१७. (३)	: जोइसकरंडगं	संः पुण्यविजयोमुनि आदि

શ્રુતભક્તિના આંતરરાષ્ટ્રીય ખ્યાતિ અપાવે એવાં આ સંગીન અને અનુમોદનીય આગમસૂત્રોના સંશોધન અને પ્રકાશન માટે "શ્રી મહાવીર જૈન વિદ્યાલય જિનાગમ ટ્રસ્ટ"ના નામે સ્વતંત્ર ટ્રસ્ટ રજિસ્ટર થયેલ છે. તાજેતરમાં થયેલી ચૂંટણીમાં ટ્રસ્ટીઓ તરીકે નીચે જણાવેલ ભાઈઓ બિનહરીફ ચૂંટાઈ આવ્યા છે:

(૧) શ્રી ડુંગરશી રામજી ગાલા
(૨) શ્રી પ્રમોદચંદ્ર ચીમનલાલ શાહ
(૩) શ્રી મહીપતરાય જાદવજી શાહ
(૪) શ્રી માણેકલાલ વાડીલાલ સવાણી
(૫) શ્રી વસનજી લખમશી શાહ

આ ટ્રસ્ટના અન્વેષકો તરીકે મે. વિપિન એન્ડ કં. ચાર્ટર્ડ એકાઉન્ટન્ટસ્ સેવા આપે છે. એ બદલ અમે તેઓના આભારી છીએ.

જરૂરી માર્ગદર્શન માટે નીચે જણાવેલ ભાઈઓની બનેલ સમિતિના સભ્યોના અમે આભારી છીએ.

(૧) શ્રી કંચનલાલ વાડીલાલ શાહ (૨) શ્રી મફતલાલ ભીખાચંદ શાહ (૩) શ્રી જે.કે. શાહ	પાટણ જૈન મંડળના પ્રતિનિધિઓ
(૧) શ્રી સેવંતીલાલ કે. શાહ (૨) શ્રી શાંતિલાલ ટી. શાહ (૩) શ્રી હિંમતલાલ એસ. ગાંધી	વિદ્યાલયના મંત્રીઓ
(૧) ડૉ. રમણલાલ ચી. શાહ (૨) ડૉ. જયંતીલાલ સૂરચંદ્ર બદામી	વિદ્યાલયના બે સભ્યો.

એક્સ-ઓફિસીયો

શ્રી કાંતિલાલ ડાહયાભાઈ કોરા, માનદ ડિરેક્ટર

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

આગમપ્રકાશનનાં કાર્યમાં ઉપરોક્ત મહાનુભાવોનો સહકાર મળેલ છે. આ સર્વે ભાઈઓનો અંતઃકરણપૂર્વક આભાર માનીએ છીએ.

અમારી આ યોજનાના પ્રારંભથી જ ભારતીય દર્શનશાસ્ત્રના ઊંડા અભ્યાસી પં. શ્રી દલસુખભાઈ માલવણિયાએ આત્મીયભાવે સહકાર આપ્યો છે. અમારી સંસ્થાના અવિભાજ્ય અંગરૂપ સન્નિષ્ઠ માનાર્હ ડિરેક્ટર શ્રી કાંતિલાલ ડાહ્યાભાઈ કોરાએ મુદ્રણ આદિ કાર્યોની બધી જવાબદારીઓને પોતાની સમજીને અસાધારણ સહકાર આપેલ છે. આગમ શાસ્ત્રના પ્રખર અભ્યાસી પંડિત શ્રી અમૃતલાલ મોહનલાલ ભોજક આગમગ્રન્થમાળાનાં પ્રકાશન કાર્ય સાથે આ યોજનાના પ્રારંભથીજ આત્મીયભાવે સહકાર આપે છે. પ્રકાશનના આ કાર્યમાં સહકાર આપવા બદલ આ ત્રણેય વિદ્વાનોના અમે આભારી છીએ.

વિદ્વદ્વર્ય પૂ. મુનિશ્રી જંબૂવિજયજી મહારાજે સંસ્કૃત ભાષામાં લખેલ પ્રસ્તાવનાનું અંગ્રેજી ભાષાંતર સુવિખ્યાત વિદ્વાન અને સંસ્થાના પૂર્વ વિદ્યાર્થી ડૉ. નગીનદાસ જે. શાહે કરી આપેલ છે. જે બદલ તેઓશ્રીનો અમે આભાર માનીએ છીએ.

આ મહત્ત્વના ગ્રંથના પ્રકાશન ખર્ચ અંગે શ્રી આત્મવલ્લભ જૈન સ્મારક નિધિના ટ્રસ્ટીઓએ રૂપિયા પચાસ હજાર આપી ઉમળકાભર્યો સહકાર આપેલ છે, જે બદલ આ ગુરુભકતોના અમે ખૂબ જ આભારી છીએ.

દર્શન અને આગમના ભારતીય તેમ જ વિદેશી વિદ્વાનોનો આ કાર્ય માટે પ્રેરણાદાયી સહકાર મળેલ છે. તે સૌના અમે ઋણી છીએ.

આગમ સંશોધન-પ્રકાશન કાર્યમાં અનેકરીતે સહાયરૂપ થનાર ભાઈ-બહેનો અને વિવિધ સંઘોના જ્ઞાનખાતાનો સહકાર મળતો રહ્યો છે તેઓનો અંતઃકરણપૂર્વક આભાર માનીએ છીએ. તે ઉપરાંત આ કાર્યમાં મહાનુભાવોનો એક યા બીજી રીતે સહકાર મળેલ છે જેઓનો અમે અંતઃકરણપૂર્વક આભાર માનીએ છીએ.

મૌજ પ્રિન્ટિંગ બ્યૂરોના મુખ્ય સંચાલક શ્રી પ્રભાકરભાઈ ભાગવત અને અન્ય કાર્યકરોએ મુદ્રણકાર્યમાં સંપૂર્ણ સહકાર આપ્યો છે તે માટે અમે કૃતજ્ઞતાની લાગણી અભિવ્યક્ત કરીએ છીએ.

"જૈન આગમ ગ્રન્થમાળા"ના કાર્યને વેગ આપવાની ભાવનાને અમે આ ગ્રન્થ પ્રકાશિત કરીને ચરિતાર્થ કરતા ધન્યતા અનુભવીએ છીએ.

ઑગષ્ટ ક્રાંતિ માર્ગ
મુંબઈ ૪૦૦ ૦૩૬
માગસર શુદિ ૧૧,
મૌન એકાદશી
તા. ૯-૧૨-૧૯૯૯

સેવંતીલાલ કેશવલાલ શાહ
શાંતિલાલ ટોકરશી શાહ
હિંમતલાલ શાંતિલાલ ગાંધી
માનદ મંત્રીઓ
શ્રી મહાવીર જૈન વિદ્યાલય

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

આભાર

જીવનમાં આત્મકલ્યાણ અને લોકકલ્યાણની ભાવનાનો પુણ્યસંગમ સાધી ધાર્મિક અને વ્યાવહારિક જ્ઞાનની પરબો દ્વારા સમાજને સર્વાંગીણ અભ્યુદય માર્ગે પ્રેરનાર પ્રાભાવિક જ્યોતિર્ધર યુગદ્રષ્ટા આચાર્યપ્રવર શ્રીમદ્ વિજયવલ્લભસૂરીશ્વરજી મહારાજની સ્મારક માટે આયોજિત થયેલ શ્રી આત્મવલ્લભ જૈન સ્મારક શિક્ષણ નિધિ, દિલ્હી તરફથી પવિત્ર મહામંગલકારી જિનાગમ સંશોધન પ્રકાશન પ્રવૃત્તિને પ્રોત્સાહિત કરવાની ઉદાર ભાવનાથી રૂ૦ ૫૦,૦૦૦/– અંકે રૂ૦ પચાસ હજાર મોકલી આપેલ છે. શ્રી આત્મવલ્લભ જૈન સ્મારક શિક્ષણ નિધિના જ્ઞાન પ્રસાર માટેના દીર્ઘદૃષ્ટિભર્યા ઉદાર સહકાર બદલ શ્રી મહાવીર જૈન વિદ્યાલય હાર્દિક આભાર માને છે.

સેવંતીલાલ કેશવલાલ શાહ
શાંતિલાલ ટોકરશી શાહ
હિંમતલાલ શાંતિલાલ ગાંધી

માનદ મંત્રીઓ
શ્રી મહાવીર જૈન વિદ્યાલય

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

ઋણ સ્વીકાર

જૈન આગમ ગ્રંથોના સંશોધન-સંપાદન અને પ્રકાશનના કાર્યમાં વેગ આપવાના ઉદ્દેશથી, વિ૦ સં૦ ૨૦૦૧ ની સાલમાં, પાટણ (ઉ. ગુ) માં પૂજ્યપાદ મુનિશ્રી પુણ્યવિજયજી મહારાજની પ્રેરણાથી અને મુ૦ શ્રી કેશવલાલ કીલાચંદના પ્રયાસોથી સ્થપાયેલ શ્રી જિનાગમ પ્રકાશિની સંસદ (ઠે. શ્રી પાટણ જૈન મંડળ, ૭૭, મરીન ડ્રાઈવ, મુંબઈ–૨૦) તરફથી શ્રી મહાવીર જૈન વિદ્યાલય (મુંબઈ) ની મૂળ જૈન આગમો પ્રકાશિત કરવાની યોજના માટે રૂ૦ ૧,૩૫,૫૬૬–૦૦ અંકે એક લાખ પાંત્રીસ હજાર પાંચસો છાસઠ રૂપિયા પૂરા મળ્યા છે; આ ભવ્ય સહકાર માટે અમે શ્રી જિનાગમ પ્રકાશિની સંસદનો, શ્રી પાટણ જૈન મંડળનો તથા એ બન્ને સંસ્થાના કાર્યકરોનો અંતઃકરણપૂર્વક આભાર માનીએ છીએ.

સેવંતીલાલ કેશવલાલ શાહ
શાંતિલાલ ટોકરશી શાહ
હિંમતલાલ શાંતિલાલ ગાંધી
માનદ મંત્રીઓ
શ્રી મહાવીર જૈન વિદ્યાલય

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

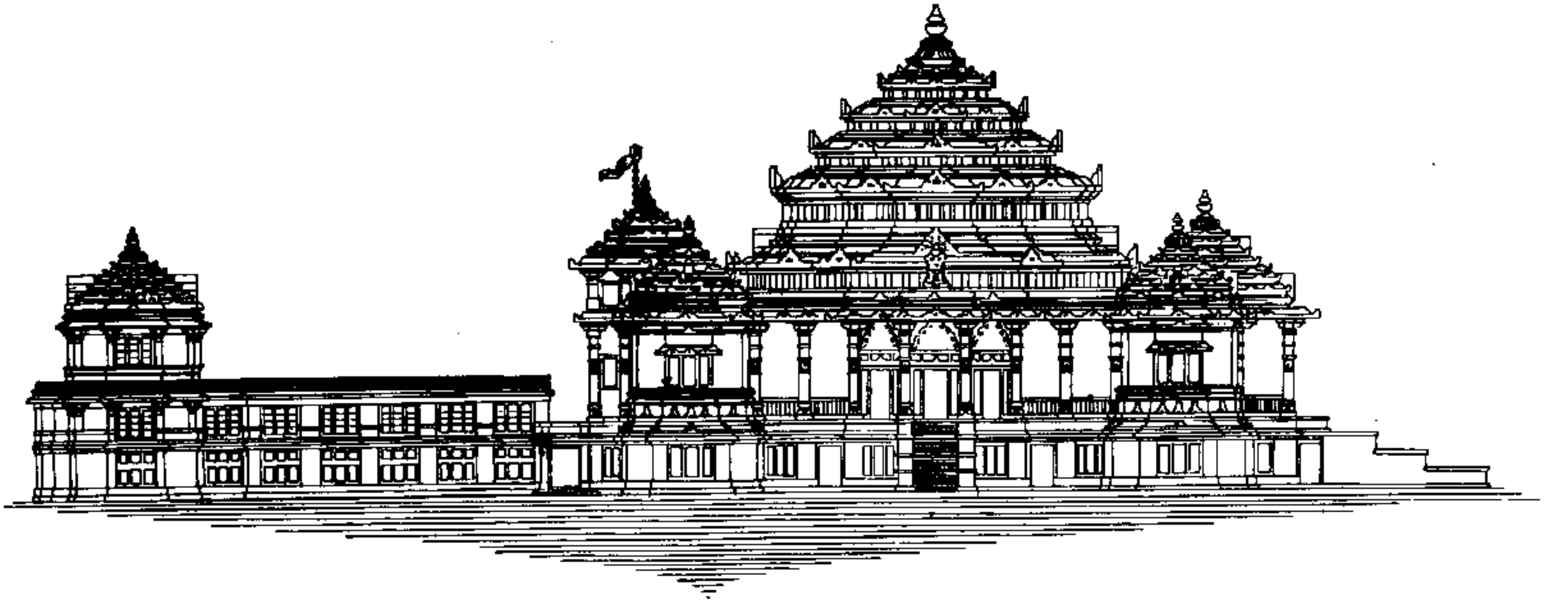

ATMA VALLABH SANSKRITI MANDIR

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

ATMA VALLABH SANSKRITI MANDIR

Memorial, Architecture And Activities

Vijay Vallabh Smarak, as it is popularly known, is a classic memorial situated at 20th Km. point on G.T. Karnal Road (Highway No. 1) within the Union Territory of Delhi, on a sprawling piece of land measuring about 20 acres. This is a multi-purpose educational-cum-cultural and research project to perpetuate the sacred memory of His Holiness Jain Acharya Vijayvallabhsuriji Maharaj (1870-1954), an ascetic of the highest order, a great spiritualist and a socio-religious reformer with foresight. A rich library, a centre for research on Indology, a mini museum, a hostel, a community kitchen and a homeopathic dispensary, have already been set up within the Smarak Complex. A school and a large guest house are also included in the overall plan. This ambitious project is the brain child of Jain Sadhvi Mahattra Shree Mrugavatiji and a symbol of Her complete dedication towards Her Master and Mentor Acharya Vijayvallabhsurji Maharaj.

Vijayvallabh—A Great Jain Acharya

Born at Baroda in 1870, the young Chhagan Lal renunciated the wordly life at an early tender age and imbibed learning about the Atman (Soul) and the material world for over a decade at the feet of his revered preceptor, Jain Acharya Vijayanandsuriji Maharaj (alias Shri Atmaramji). Soon, He mastered Jain Agamas and scriptures as also made a thorough and comparative study of different schools of Indian philosophy. By dint of His wide knowledge, deep understanding and scholarly preachings, He was elevated to the high status of an Acharya. He placed before the mankind, both by precept and practice, the highest moral and spiritual values of life and led the society from darkness to light, from ignorance to knowledge, from scepticism to faith, from cruelty to kindness, from fanaticism to tolerance and, above all, from hatred to love.

A Nationalist and Reformer

The Acharya wore Khadi throughout his life. He was a patriot to the core. Swadeshi found an echo in his speeches. He strongly deprecated display of wealth and extravagance on social occasions, dowry, and such other evils. He advocated non-attachment and advised the rich not only to put a restraint on possessions but rather part with a portion of their wealth for rehabilitation of the poor and general welfare of the mankind. Though born in Gujarat, He always promoted Hindi as National Language, and delivered His sermons in Hindi. He was a renowned orator, author and poet. In addition to several works in prose, He wrote about 1600 poems, songs and hymns in Hindi, rich both in language and content. Throughout, he worked without

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

any ostensible fanfare.

A Crusader

Acharyashree travelled extensively barefoot, strictly as per Jain Sadhu's tenets of conduct, all over the country to spread the message of truth, non-violence, tolerance, detachment, compassion and brotherhood. His meetings soon became congregations of men and women without any distinction of caste, creed and religion. He was respected and adored by Jains, Hindus, Muslims, Sikhs and others alike. His sermons were always aimed at national integration and emancipation of the under-privileged, as also the women folk. He always spoke with courage, clarity and conviction.

An Educationist

Acharyashree was a seer and saint with a vision. He realised the prime needs of the society. Besides the necessity for moral education, he emphasised modern need based education. Accordingly, he stressed on the media of righteous education to improve contemporary life. He worked for and preached eradication of illiteracy and superstition and laid special emphasis on the education of women. For this purpose, he established a large number of schools, colleges, gurukuls, libraries and centres of craft and learning in many parts of the country. Opening of Shri Mahavira Jaina Vidyalaya at Bombay as far back as 1915 and its subsequent branches, Shree Atmanand Jain Gurukul at Gujranwala and Shree Atmanand Jain College at Ambala are just but a few of the glorious examples. As a result of his Education Movement, lacs of boys and girls have been educated and thousands have reached the pinnacles of various professions and occupations in India and overseas. The aim and object of education, observed the Acharya, is character building and developing the mental faculties of, as also to inculcate in the taught, the virtues of love, compassion, humility, tolerance, austeritv, discipline and patriotism.

An Indologist

Acharyashree was an exponent of research work. He became instrumental in collecting and preserving thousands of volumes of priceless handwritten manuscripts and published works on Indology at Shri Mahavira Jaina Vidyalaya Bombay and Jain Gurukul Gujranwala. This erudite saint was anxious to start a Research Institute to bring to light the valuable storehouse of knowledge and cultural heritage as also to marshal the existing data within the framework of modern research. He believed that such institutions will help spread the message of Ahimsa (Non-Violence), Anekant (respect for other's point of view) and Aparigraha (non-attachment) propounded by

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

Bhagwan Mahavira more than 2500 years ago and which are more relevant even today, to tide over the present complexities of life.

A Selfless Humanist with Divine Powers

Acharyashree served humanity with undiminished zeal and devotion. He was endowed with simplicity and His life was a saga of self-abnegation, austerity and sacrifice. He always avoided self-praise and never allowed his own name to be associated with any of the institutions sponsored and established at His instance. To him, equanimity was very sacrosanct. Suo-moto, at many occasions, He made offers to work with his contemporaries on the same plane and in unison, without any reservations whatsoever. It is believed that he was gifted with certain divine powers as well. His kind blessings brought relief to many in their distress and ailment. There are instances when even the clinically dead were revived. At the time of exit from Gujranwala town, soon after the partition of India, when Acharyashree and the caravan of devotees were surrounded by a large armed mob, his two minutes meditation, resulted in the appearance of a small military convoy on the scene, all of a sudden, as if from nowhere, ensuring safety of the emigrants. His divine power worked wonders in all critical situations.

His Mission

Acharyashree was one such celebrated spiritual apostle who radiated consciousness with his divine preachings. He gave a clarion call to all Jains to work unitedly under the banner of Bhagwan Mahavira and inspired them to undertake the noble tasks set before them for amelioration of the distress of society as also for the renaissance of ancient Jain values. He advocated the establishment of a Jain University for the purpose. Acharyashree had in fact made Shiksha (Education), Seva (Service), Sangathan (Unity), Sahitya (Literature) and Swalamban (Self-reliance) as his creed and mission of life. The society as a whole shall remain ever indebted unto him for His multifaceted rich contribution.

Memorial (Smarak) Mooted

Acharyashree breathed His last in 1954 at Bombay at the ripe age of 84 years passing on the authority to Acharyashree Vijayasamudrasuriji Maharaj. Hundreds of thousands of people, from all over the country joined the funeral and in fulfilment of their sentiments, a Samadhi has since been raised at the cremation site within the precincts of Adishwer Jain Temple at Byculla, Bombay. It was nothing less than a miracle that an Indra Dhanush (Rainbow) in its seven splendid colours, also appeared on the horizon as a celestial garland on the occasion. One of his devoted disciples, learned Jain Sadhvi

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

Shree Mrugavatiji was then camping at Ambala alongwith Her preceptor and mother Sadhvi Shree Sheelvatiji as also other Sadhvis. She inspired the Jain community to erect a memorial in the capital of the country, in His cherished memory, befitting the dignity and high ideals of this noble soul in the form of a multi-purpose academic institution in consonance with His preachings.

Advent and Blessihgs

Acquisition of a suitable large piece of land eluded success and time passed by. However, after a lapse of 18 years, at the directive and the blessings of Acharya Vijaysamudrasuriji Maharaj, Sadhvi Shree Mrugavatiji undertook a long march to Delhi from Baroda, for the purpose and underwent self imposed penance to arouse the Jain Samaj from its slumber. Through Her untiring zeal and efforts, she revived and revitalized the project. During the auspicious 2500th Nirvan year of Bhagwan Mahavira, Shree Atma Vallabh Jain Smarak Shikshan Nidhi, an All India Educational Trust, was instituted on 12th June, 1974 at her instance. For the memorial, a piece of land measuring 6.2 acres was purchased forthwith. Acharyavijay Samudrasuriji and His entourage who arrived in Delhi on 30th June, 1974 to grant patronage to the Mahavira Nirvan Celebrations organised on national basis, felt extremely happy at this achievement. Later, he inspected the Smarak site, sanctified the same by taking its parikrama (circumambulation) and blessed the project. Unfortunately, Acharya Samudrasuriji passed away in 1977, even before the construction work could start. Once again, the authority passed on to Shree Vijayindradinnsuriji Maharaj, the present Acharya, who in turn also accorded his blessings to the sacred job already entrusted to Sadhvi Shree Mrugavatiji by his predecessor.

Foundation Stone Laying Ceremony

Bhoomi Pujan (propitiating the mother earth) and the shilanyas (foundation stone laying) ceremonies of the Memorial were held under the holy presence and the blessings of Sadhvi Shree Mrugavatiji on 27th July and 29th Nov. 1979 respectively, both amidst a vast and distinguished All India gathering with all gaiety and chanting of pious hymns. The 24th session of All India Jain Swetamber Conference was also held on the occasion of Shilanyas. Her sermons, minutes before the auspicious ceremony, touched the hearts of the congregation so deep that the audience assured their whole hearted financial support for the project and ample funds have been flowing in, ever since. Ladies in their glittering finery, did not lag behind and a number of them made offerings for the noble cause on the spot.

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

Memorial—A Tribute

This monumental project is essentially a tribute to the sagacity, ideals and benevolence of the venerable Acharyashree Vijayvallabhsuriji Maharaj. Planning of the memorial building was finalised under the patronage and able guidance of the prominent socialite and distinguished industrialist late Sheth Kasturbhai Lalbhai. On his advice, the services of the Sompura architects S/S Amritlal Moolshanker Trivedi, Shilp Shastri and Chandulal Trivedi had been acquired to design and prepare plans of the building and supervise its construction. Shri Vinodlal N. Dalal was made convenor of the Building Sub-Committee constituted for the purpose. The soil and stone samples were tested for their strength and the water for its compatibility with the construction material.

A Masterpiece of Jain Architecture

The grand building, all built in semi-pink stone, is a marvel of ancient Jain Art and Architecture. Life of steel being limited, its use in the construction of temples and monuments is prohibited. Therefore, only stone has been used to impart the structure a calculated life span of a thousand years or even more. Sixty thousand cublic feet of stone slabs weighing over 4000 Metric tons have gone into making of the foundation of the monument duly supported by a solid bed underneath. The grandeur of the elevated and dignified structure, as viewed from the highway-a distance of 450 feet, is both captivating and soothing to the eye at its very first sight. The workmanship is breath-takingly fascinating, marked by mass and delicacy superbly blended-surely a masterpiece of architectural beauty.

Assembly Hall

The colossal building at the ground floor has a large Assembly Hall in the middle with a 64 feet dia dome over it. Three elegant entrance lounges (shringar chowkies) in the East, North and South have been provided. There stand four imposing rooms at the corners and there is an alley around the Assembly Hall, interconnecting the rooms and the lounges. The four corner rooms and the main entrance lounge in the East are also capped with smaller receding domes. The marble-clad majestic stairs in the front, rise to a height of 12 feet over the plinth level, to reach the ground floor. The two stairs on the North and the South flanks also rise to the same height. The carvings on the pillars and the ceiling of the main entrance lounge, are a replica of the world famous Delwara Jain Temples of Mount Abu and those at Ranakpur, Rajasthan. The ceilings at the side entrances are replete with beautiful multi-motif carvings, reminiscient of Gujarat and Rajasthan Schools of ancient Jain architecture.

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

Typical Central Dome

The central dome of the structure is unique in design in as much as it has been built with finely chiselled out stone blocks on a double tier system, balanced by well carved out stone pillars and beams. A viewing gallery, circular in shape, juts out into the assembly-hall. The structure has been so designed that the full load of 26 feet dia Upper Dome is supported by the top layer of the lower 64 feet dia Half-Dome and the entire load of the 2 domes then gets transmitted to pillars underneath the same. The keystone called 'Padma Shila,' fixed in top centre of the Upper Dome, binds the whole structure and gives stability to the twin domes. It alone weighs 6.5 tons and has multi-design floral friezes engraved thereon with a 'Mogra' pendant hanging into the assembly hall. Central Dome and those on the periphery, are covered with exquisitely carved stone blocks transforming themselves into the shape of 'Samarans', symbolising Jain Art. The total height of the structure is 84 feet in consonance with the age of the most exalted Saint, Acharyashree Vijayvallabhsuriji Maharaj.

The Statue of Acharyashree

A well sculptured life-like and lively 45 inches high statue in sitting posture, of Acharyashree Vijayvallabhsuriji Maharaj, made out of a spotless block of Ambaji white marble, is installed on a marble pedestal over the Altar under a beautiful marble canopy. This statue is a matchless piece of craftsmanship and has been done by master sculptors S/S Dattatrey Maha and Kantibhai Patel, both of Ahmedabad.

THE BASEMENT

The main building has an equally expansive basement underneath it with a large circular hall in the middle, a lobby in the front and four rooms at the corners. The central roof has been laid with large stone slabs intertwined and interlocked between themselves and supported in the periphery only, on heavy-duty stone pillars arranged in a circle of 64 feet diameter. Here too, a Padma Shila placed in the centre of the roof, acts as the binding stone. For the stability of the vast roof, an Arch Component was necessary. By providing a minimal camber of only 2.5 feet, an engineering excellence has been achieved. On the other hand, the roofs of the rooms at the four corners, also built with intertwined stone slabs, are even and flat in shape. It is amazing to note that these are self-supporting, even though without any camber.

Unique Architecture

The whole building is a typical structure with double tier dome and vast

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

pillarless basement roof, all laid in stone, wherein not a single ounce of steel has been used. It is indeed a feature of ancient Jain architectural tradition, practised by the Sompura Shilpis and Vastukaras, who have not only inherited this knowledge and skill from their founding fathers, but have rather improved upon the same. This provides a great theme for study to the students of Art and Architecture.

Chaturmukha Temple

The rear portion of the stone structure has been raised by another 12 feet and it thus takes on the plan of a well designed Chaturmukha Jain Temple. Its foundation stone was laid on 21-2-1980. Two marble clad stairs open into the twin 'Rang Mandapas' in the North and the South of the Garbha-Griha (Sanctum-Sanctorum). Four indentical marble idols of Jain Tirthankaras, with eyes half open, in padmasana, one each facing the four cardinal directions, i.e. North, South, East and West (Chaturmukh) chiselled by master craftsmen, have been installed on the High Altar with Bhagwan Vasupujya as the presiding Deity (Mool Nayak). Bhagwan Adinath, Muni Suvrat Swami and Jag Vallabh Parshvanath are the other 3 Deities that adorn the Altar. After the name of the Mool Nayak, the temple has been designated as 'Bhagwan Vasupujya Mandir'. Its dome-like roof is also capped with a 'Samaran'. The rear (West side) elevation of this temple is both sublime and imposing. The affairs of the Temple are being managed by Bhagwan Vasupujya Jain Swetamber Mandir Trust.

Institute of Indology

Adjacent to the main building, there stands in the West, a modern structure with an equally large basement to accommodate the rich Reference Library comprising published works and hand-written manuscripts on Jainism and related fields of Indology. Some of the manuscripts are rare and richly illustrated. The collection (granth bhandar) of the Gurukul left in a properly secured cellar at Gujranwala in Pakistan, at the time of the partition of the country, has since been retrieved through the good offices of Seth Kasturbhai Lalbhai and formally handed over to the Smarak Trust. An Institute for research in various branches of Indian Culture under the banner of 'Bhogilal Leherchand Institute of Indology' is housed therein, since 1984. This Institute is making full use of the said library. Scholars—Indian and foreign, come in pursuit of their research work. Some of them even reside here for the purpose. A number of seminars have already been held on a variety of subjects. A mini museum is attached to the Institute wherein illustrated manuscripts are displayed alongwith Icons and Bronzes.

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

Devi Padmavati Temple

A separate but elegant Devi Padmavati (Adhishthattri Goddess of 23rd Tirthankar Parshvanath) Temple has also been constructed in this Complex, in tune with Jain architectural canons and is being looked after by Devi Padmavati Charitable Trust. The beautiful and enchanting marble image of Devi Padmavati with Lord Parshvanath on Her head, adorns the Sanctum—Sanctorum. Men and women throng this temple for self-purification and atonement. They invoke the blessings of the Goddess.

Bhojanalaya (Community Kitchen)

A Bhojanalaya was established in May 1984 within the Complex, under the name of Shree Vallabh Smarak Bhojanalaya Trust. It caters to the students, scholars, inmates and visitors. Arrangement is also made to serve full meals to the participants at the time of Seminars and Workshops. Wholesome food is provided free of charge. An endowment has been created for the purpose. Later, a Canteen will also be set up to provide snacks, tea, cold drinks etc. to the inmates and the visitors.

Medical Centre

The Smarak Complex is equipped with a Medical Aid Centre, since 1985 under the aegis of Shree Atma Vallabh Jaswant Dharam Medical Foundation. To begin with, a free Homeopathic Dispensary was set up, which is serving the neighbouring villages and inmates of the Complex. An Allopathic Diagnostic Centre alongwith facility of X-Ray is proposed to be added thereto after the construction of a separate building for the purpose.

Sadhvi Mrugavatiji—A Synonym of Smarak

Sadhvi Shree Mrugavatiji brought the mission of Acharya Vijayvallabhsuriji Maharaj to a sharp focus once again. She endeared herself to all strata of society with her piety and benediction. Endowed with courage, she was deft at planning and quick in decision. Sadhviji identified herself so much with the project that she virtually became a synonym of Vijay Vallabh Smarak. People rallied around her with unswerving loyalty. Requisite funds were never a constraint on her inspiration and behest. Construction work made a great headway during her lifetime. Opening ceremonies of Bhogilal Leherchand Institute of Indology, Mata Padmavati Temple, Bhojanalaya and the Dispensary were performed in the benign presence of Her Holiness. To ensure a glorious future, she guided the destiny of the project for full 12 years, right from 1974 till her untimely passing away on 18th July, 1986. Indra Dhanush, once again appeared in the sky at the time of her cremation, symbolising

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

a blessing to the departed soul from the heavenly bodies. The name of Sadhavi Shree Mrugavatiji shall also be recorded in the annals of history in golden letters. Her learned and devoted disciple Sadhavi Suvratashreeji, assisted by Sadhavis Suyashashreeji and Supragnashreeji, is also working much the same way, for and in the cause of the Smarak.

Samadhi Mandir of Sadhvi Mrugavatiji

A mound with an opening in the North, replete with ever-green vegetation is yet another attractive feature of the Complex. The hollowness within, very much resembles a cave and houses the Samadhi of the Revered Mahattara Jain Sadhvi Shree Mrugavatiji, who was the life and soul of the whole project. Subdued light enters the cave through the four skylight inlets provided in the dome. Cross-ventilation is also provided by means of 2 small doors in the East and the West. The coolness inside, even during the hottest days, is very soothing and conducive to peace of mind. This tumulus is but a part of the overall landscaping of the Complex.

Sadhvi Sujáyeshthashreeji's Samadhi

A small platform has been erected at the site of the cremation of Sadhvi Sujayeshthashreeji, a little away from the main building, within the Complex. She was the first disciple of Mahattra Shree Mrugavatiji, and helped consolidate the Mahila Samaj for the noble task of Vijay Vallabh Smarak, to which she was completely devoted. She suddenly passed away on November 9, 1985. Seva (service), Sadhana (meditation) and Samarpan (dedication) were the creed of Her life.

Landscaping of the Smarak

The construction of decorative 'Samarans' over the domes has been done symmetrically with precision. The vast open area has been extensively landscaped with grassy lawns, choicest flower beds, creepers, bushes, ornamental trees, grooves, niches, fountains, water-falls, winding walkways and the like. Stone inscriptions bearing the sermons of Bhagwan Mahavir and sayings of Acharya Vijayvallabhsuriji Maharaj, have been installed to ispire one and all.

Future Plans

A well equipped School, where education will be imparted for the alround development of the child, with the objective of character building and inculcating in him both patriotism and discipline, is in the offing. A community centre alongwith a large guest House for the visitors is also proposed to

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

be constructed. A new building will come up with three wings to house Library, Museum and the Indological Research Institute. These are but a few of the present plans for future activities. For the purpose, additional pieces of adjoining land were purhcased gradually and the Complex now extends to 20 acres. The Complex as a whole, is intended to meet with the needs and the aspirations of the younger and future generations and in due course of time, it may thus become the pride of the Nation as a whole and the Jains in particular.

Grand Pratishtha Ceremony (Consecration)

The Pratishtha Ceremony of Vijay Vallabh Smarak and the Temple as also Dhwajarohan (Flag Hoisting) were performed on the auspicious Vasant Panchmi dated 10th Feb. 1989 in the presence of a large distinguished international gathering, including devotees, socio-religious leaders, political elite, philanthropists and scholars, numbering well over 25,000, under the patronage of Jain Acharyashree Vijayindradinnsuriji Maharaj. As many as 80 Jain Sadhus and Sadhvis also graced this auspicious occasion. Smarak Complex was converted into a well decorated township and was named Champa Nagari. Religious rites and rituals were spread over 11 days w.e.f 1st February, 1989. Shri Bhikamchand Poonamchand Kataria of Barsi, conducted the religious ceremonies very candidly. Flower petals were sprinkled on the Shrine from an aeroplane at the muhurta time. Television, radio and other media greatly helped in giving publicity to the grand function. Elaborate arrangements had been made for the lodging, boarding, conveyance and other facilities for the participants.

Memorial at a Glance

To manage the multifarious activities of the Smarak, separate Trusts and Institutions have been established, members whereof have been drawn from different walks of life and zones. In more than one way, its outstanding and elegant structure, particularly the basement roof and the 2 tier dome over it, is the only one of its type, built in stone anywhere in the world. Modern architects and engineers are amazed to see the design and the technique used in the construction thereof; thanks to the architectural skill of the Sompura Shilpis and the teamwork under the leadership of Shri Vinodlal N. Dalal. The layout of the Memorial Complex is so designed that the visitor gets the full glimpse of the splendid structure, the statue of Vijayvallabhsuriji and the Idol of Bhagwan Parshvanath at a glance, right at the entrance to the Complex. The grandeur of the Memorial is superb in many respects. To the visitors, it provides a feast for the eye, to the devotees, a place of worship; to the seekers of knowledge, a centre of learning, to the lovers of peace,

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

the much cherished solace and tranquility and to the social workers, it is a source of perpetual inspiration. Vijay Vallabh Smarak Complex is fast becoming a place of tourist interest as well.

Undoubtedly, the Smarak and its activities will help spread Bhagwan Mahavira's eternal message of 'Live and Let Live' in the universe for centuries and also serve as a beacon light to the coming generations. This lofty monument stands testimony to the high ideals, pure life and noble deeds of Acharya Vijayvallabhsuri Maharaj. The society shall feel ever grateful unto him for his benevolence.

Kantilal D. Kora
Raj Kumar Jain
(Hony. Secretaries)

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

आत्म वल्लभ संस्कृति मन्दिर

स्मारक-स्थापत्य एवं प्रवृत्तियां

दिल्ली से पंजाब जाने वाले राष्ट्रीय मार्ग नं० एक के 20 वें कि. मी. पर, जो गगनचुम्बी, अद्वितीय एवं विशाल भवन उभर कर अब दृष्टिगोचर होने लगा है, उसे विजय वल्लभ स्मारक कहते हैं। युगद्रष्टा जैनाचार्य श्रीमद्विजय वल्लभ सूरीश्वरजी महाराज के समाज के ऊपर अनन्त उपकार हैं, उन की पुण्य स्मृति को अमर रखने के लिए, उनकी योशागाथानुरूप, करोड़ों रूपयों की लागत से यह स्मारक पत्थर द्वारा निर्मित हुआ है, जो सदियों तक अक्षुण्ण रहेगा। इसकी योजना विविधलक्षी है और इसके माध्यम से सातों क्षेत्र का सिंचन हो रहा है। उनकी आज्ञानुवर्तिनी साध्वी श्री मृगावतीजी इस बुहुमुखी योजना के प्रणेता थे।

जैनाचार्य श्रीमद्विजय वल्लभ सूरीश्वरजी महाराज, इस शती के एक महान् श्वेताम्बर जैन सन्त हुए हैं। बड़ौदा के एक जैन परिवार में आपश्रीजी का जन्म सन् 1870 में हुआ था। किशोरावस्था में ही वे महान् क्रान्तिकारी जैनाचार्य श्रीमद्विजयानन्द सूरिजी (आत्मारामजी) के पास दीक्षा ग्रहण कर जैन साधु बन गये तथा जैन आगमों का गहन अध्ययन किया। विजयानन्द सूरि जी के देवलोक-गमन के पश्चात् उन्होंने जैन संघ की बागडोर संभाली तथा संगठन, शिक्षा और साहित्य की अनूठी सेवा की। वे मध्यम वर्ग एवं नारी उत्थान के मसीहा बने तथा उन्होंने स्वावलम्बन पर बल दिया। श्री महावीर जैन विद्यालय बम्बई (जिसकी आज अनेक शाखाएं हैं) की स्थापना उन्हींकी प्रेरणा तथा आशीर्वाद से हुई थी। इसके अतिरिक्त गुजरांवाला में श्री आत्मानंद जैन गुरुकुल तथा अम्बाला में श्री आत्मानंद जैन कालेज, शिक्षा की दिशा में उनके द्वारा किए गए अनेक कार्यों के अन्य प्रतिभाशाली उदाहरण हैं। उन्होने स्थान-स्थान पर स्कूल, कालेज, विद्यालय, छात्रालय तथा गुरुकुल एवं प्रशिक्षण केन्द्र इत्यादि खुलवाकर समाज को नया मोड़ दिया। निश्चय ही वे प्रथम जैन साधु थे, जिन्होंने शिक्षा क्षेत्र को प्राथमिकता दी। हजारों छात्र तथा छात्रायें उनके उपदेश द्वारा स्थापित संस्थाओं में पढ़कर आज देश-विदेश में सफल धर्ममय जीवन यापन कर रहे हैं। धर्मदर्शन पर शोध कार्य भी उनके जीवन का लक्ष्य था। अतः उन्होने ग्रंथ भण्डार भी खुलवाए। उनका विश्वास था कि शोध संस्थानों एवं सुरूचिपूर्ण साहित्य द्वारा ही भगवान महावीर के अमर सिद्धान्त, अहिंसा, अनेकान्त तथा अपरिग्रह का सर्वत्र प्रचार सम्भव होगा। श्वेताम्बर जैन कांफ्रेंस जैसे अखिल भारतीय संगठन के भी वे ही प्रेरणा स्रोत थे। 1954 में, बम्बई महानगर में उनका देवलोक गमन हो गया था। भायखला जैन मन्दिर में उनकी समाधि बनाई गई है।

स्वतंत्रता-संग्राम की राष्ट्रीय धारा के साथ गुरुदेव ने अपने आपको आत्मसात कर दिया था। जीवनपर्यन्त उन्होंने खादी पहनी और दिखावे तथा दहेज जैसी कुप्रथाओं के विरूद्ध उपदेश दिया। जन्म से गुजराती होने पर भी उन्होंने हिन्दी भाषा का प्रचार और प्रसार किया। वे सदैव अपने व्याख्यान हिन्दी भाषा में दिया करते थे और उनकी समस्त रचनाएं हिन्दी भाषा में हैं। उनका चरित्र अति निर्मल तथा जीवन अत्यंत संयमी था। लोकेषणा से वे कोसों दूर थे। जीवन के अन्तिम क्षण तक वे आत्मोत्थान करते हुए लोक कल्याण के कार्यों की प्रेरणा समाज को देते रहे।

भारत विभाजन के समय वे गुजरांवाला (पाकिस्तान) में विराजमान थे। अपना जीवन जोखिम

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

में डालकर उन्होंने आतुतायियों से संघ और समाज की रक्षा की। उनकी दैवी शक्ति अलौकिक थी। जब गुजरांवाला से गुरुदेव ने श्रीसंघ को साथ लेकर भारत की ओर प्रस्थान किया तो हजारों उपद्रवियों ने हथियार लेकर उनका रास्ता रोक दिया था। परन्तु गुरुदेव ने कुछ ऐसा चमत्कार दिखाया कि न जाने कहां से फौज की एक टुकड़ी आई, जिसने शत्रु को भगाकर रास्ता साफ कर दिया। ऐसा भी उदाहरण है कि डाक्टरों द्वारा मृत घोषित व्यक्ति भी उनके आशीर्वाद से जीवित हो उठा।

स्मारक निर्माण के लिए एक अखिल भारतीय ट्रस्ट की स्थापना, श्री आत्मवल्लभ जैन स्मारक शिक्षण निधि के नाम से, भगवान् महावीर के 25 सौवें निर्वाण वर्ष की पावन वेला में दिनांक 12.6.1974 को हुई थी। यह पंजीकृत ट्रस्ट है और इन्कम टैक्स की धारा 80-जी के अन्तर्गत दान-दाताओं को कर से छूट प्राप्त है। देश के प्रमुख जैन इसके ट्रस्टी हैं। कांगड़ा तीर्थोद्धारिका साध्वी जैन-भारती महत्तरा मृगावती जी ने आचार्य श्रीमद्विजय समुद्र सूरिजी महाराज से, स्मारक-निर्माण के आदेश प्राप्त किये और वर्तमान गच्छाधिपति आचार्य श्री विजयेन्द्रदिन्न सूरिजी महाराज का आशीर्वाद एवं मार्गदर्शन भी उन्हें मिला था। दि. 29 नवम्बर 1979 को इस भवन का शिलान्यास पूज्य महत्तराजी के सान्निध्य में सम्पन्न हुआ। उनके प्रवचन के फलस्वरूप श्रोताओं ने स्वतः ही आर्थिक योगदान दे दिया गया। उनकी प्रेरणा से विपुल राशि एकत्रित हुई है। महत्तरा जी ने अपने जीवन का सर्वस्व इसमें लगा दिया था।

सेठ कस्तूरभाई लालभाई स्मारक योजना के सम्बल और संरक्षक बने थे। खेद है कि न तो आचार्य समुद्र सूरिजी महाराज और न ही सेठ कस्तूरभाई लालभाई इस स्मारक के निर्माण को अपनी आंखों से देख सके। परन्तु पूज्या महत्तराजी ने अपने हाथ से जिस योजना की नींव डाली थी, उसका अधिकांश भाग अपने तप, त्याग और कर्मठता के बल पर अपने जीवन काल में ही सम्पन्न कर लिया था। महत्तराजी का भी देवलोक गमन हो चुका है। समाज उनका ऋणी रहेगा। उनका नाम भी इतिहास के पन्नों में स्वर्णाक्षरों में अंकित होगा।

इस "निधि" के पास बीस एकड़ भूमि है। स्मारक भवन के अतिरिक्त, एक जिन-मन्दिर, छात्रालय, पुस्तकालय कक्ष तथा विद्यापीठ एवं उपाश्रय आदि अनेक भवन भी बन चुके हैं। समस्त निर्माण वास्तुकला के अनुरूप भव्य और कलात्मक है। मन की शांति एवं साधना और आराधना के लिए यह अत्यन्त उपयुक्त स्थान है। महत्तराजी ने इस विशाल प्रांगण को "आत्म-वल्लभ-संस्कृति मन्दिर" नाम दिया था। संक्षेप में इसे "विजय-वल्लभ-स्मारक" भी कहते हैं। भारतीय धर्म दर्शन पर शोध कार्य करने के लिए यहां पर "भोगीलाल लेहरचंद भारतीय संस्कृति संस्थान" स्थापित हो चुका है। उसके लिये एक विशाल हस्तलिखित ग्रन्थभंडार एवं पुस्तकालय उपलब्ध है। देश-विदेश से गवेषक यहां शोध कार्य हेतु पधारते हैं। उनके आवास और भोजनादि की समुचित एवं निःशुल्क व्यवस्था यहां उपलब्ध है। शोध एवं अन्य विद्यार्थियों को अनुदान देकर ऊंची शिक्षा दिलवाई जाती है। अनेक गोष्ठियां भी यहां सम्पन्न हो चुकी हैं। संस्कृत एवं प्राकृत अध्ययन तथा अध्यापन की भी व्यवस्था है। प्रकट प्रभावी माता पद्मावती देवी का, स्मारक प्रांगण में, शिल्पानुरूप निर्मित मन्दिर श्रद्धा का विशेष केन्द्र बन चुका है, जहां सभी के मनोरथ पूरे होते हैं। महत्तरा मृगावतीजी की समाधि तो एक गुफा सी प्रतीत होती है और यात्रि उसके भीतर जाकर स्वतः नतमस्तक हो जाता है। भोजनालय के अतिरिक्त चिकित्सा-हेतु एक डिस्पेंसरी भी चलाई जाती है। जैन एवं समकालीन कला का एक संग्रहालय तथा स्कूल एवं अतिथिगृह बनाने का भी प्रावधान किया गया है।

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

नव-निर्मित जिन मन्दिर चतुर्मुखी है। इसमें भगवान् वासुपूज्य स्वामी मूलनायक हैं तथा भगवान् पार्श्वनाथ, भगवान् आदिनाथ एवं भगवान् मुनिसुव्रत स्वामीजी भी सुशोभित हो रहे हैं। भगवान् की प्रतिमाएं अति मनमोहक हैं। स्मारक भवन के रंगमंडप का व्यास 64 फुट है, जिसके मध्य में परम पूज्य जैनाचार्य श्रीमद् विजय वल्लभ सूरीश्वरजी महाराज की एक भव्य 45'' प्रमाण बैठी हुई मुद्रा में, मुंह बोलती प्रतिमा विराजमान की गई है। कला की दृष्टि से यह मूर्ति बेमिसाल है, जिसमें मूर्तिकार ने मानो जान डाल दी हो। भवन की ऊंचाई गुरुदेव की आयु अनुरूप 84 फुट रखी गई है। आज भी आठवीं से ग्यारहवीं शताब्दी ईस्वी काल की प्राचीन शिल्पकला इस स्मारक के माध्यम से पुनः जीवित हो उठी है। समस्त विश्व में पत्थर से निर्मित इस प्रकार का कलायुक्त भवन सम्भवतः दूसरा नहीं है। यह सुन्दर भवन, भारत की राजधानी एवं पर्यटकों के लिए आकर्षक नगरी दिल्ली की शोभा बढ़ा रहा है। निकट भविष्य में अवश्य ही यह वास्तुकला के निर्माण में अभिरूचि रखने वालों एवं दर्शकों तथा गवेषकों के लिए महत्वपूर्ण केन्द्र बन जाएगा।

पुण्य प्रासाद का प्रतिष्ठा महोत्सव बसन्तपंचमी दि. 10 फरवरी 1989 के शुभ दिन आचार्य विजय इन्द्रदिन्न सूरिजी महाराज की पावन निश्रा में हर्षोल्लास से आन्तरराष्ट्रीय स्तर पर सम्पन्न हुआ है। 25 हजार से भी अधिक उपस्थिति थी तथा अस्सी जैन साधु एवं साध्वीजी महाराज ने सान्निध्य प्रदान कर इस महोत्सव की गरिमा बढ़ाई।

पत्थर द्वारा निर्मित यह अनूठा और भव्य निर्माण, विशेषतः इसका द्वितलीय गुम्मट तथा तलागार की विशाल छत, विश्वभर में कई दृष्टि से अद्वितीय है। आधुनिक वास्तुकार तथा अभियन्ता भी इसकी परिकल्पना एवं निर्माण कला को देख चकित रह जाते हैं। इस कलापूर्ण निर्माण का श्रेय सोमपुरा श्री अमृतलाल तथा चन्दुलाल त्रिवेदी शिल्पिद्वय के अभियंत्रण कौशल एवं श्री विनोदलाल एन. दलाल के नेतृत्व में काम करने वाली मंडली को देना ही यथार्थ होगा। स्मारक परिसर का नक्शा ऐसी युक्ति से बनाया गया है कि आगन्तुकों को बाह्य द्वार से प्रवेश करते ही मनोहारी भवन दृष्टिगोचर होता है तथा गुरुदेव विजय वल्लभ सूरिजी महाराज की प्रतिमा एवं भगवान पार्श्वनाथ जी की मूर्ति के एक साथ ही दर्शन हो जाते हैं। स्मृति मन्दिर की प्रतिभा अनेकविध उत्कृष्ट है। दर्शकों के लिए यह स्थान एक नयनाभिराम दृष्य प्रस्तुत करता है, भक्तजनों के लिए यह पूजा स्थल है, ज्ञानपिपासुओं के लिए यह अध्ययन केन्द्र है, शांतिप्रिय लोगों के लिए अधिवांछित सांत्वना एवं उपशम प्रदान करता है तथा समाजसेवियों के लिए यह निरन्तर प्रेरणास्रोत है।

विजय वल्लभ स्मारक, अन्तर्रराष्ट्रीय ख्यातिप्राप्त करने वाला एक सजीव एवं ज्वलंत केन्द्र बन गया है। यह स्मारक सदैव युगवीर आचार्य विजय वल्लभ सूरिजी महाराज के उपकारों की याद दिलाता रहेगा एवं भगवान महावीर द्वारा प्रतिपादित स्वर्णिम सिद्धान्त – 'जियो एवं जीने दो' के प्रचार और प्रसार का विश्वकल्याण हेतु एक सक्रिय माध्यम तथा केन्द्र बनेगा एवं जैन समाज का यह गौरव चिह्न सिद्ध होगा।

कान्तिलाल कोरा
राजकुमार जैन
मानद मन्त्रीद्वय

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

श्रीसिद्धाचलमण्डन-ऋषभदेवस्वामिने नमः ।
श्रीशङ्खेश्वरपार्श्वनाथाय नमः ।
णमोऽत्थु णं समणस्स भगवओ महइमहावीरवद्धमाणसामिस्स ।
श्रीगौतमस्वामिने नमः ।
पूज्यपादाचार्यमहाराजश्रीमद्विजयसिद्धिसूरीश्वरजीपादपद्मेभ्यो नमः ।
पूज्यपादाचार्यमहाराजश्रीमद्विजयमेघसूरीश्वरजीपादपद्मेभ्यो नमः ।
पूज्यपादसद्गुरुदेवमुनिराजश्रीभुवनविजयजीपादपद्मेभ्यो नमः ।

જિનઆગમ જયકારા

(પ્રસ્તાવના)

પરમકૃપાળુ, અનંત ઉપકારી **અરિહંત પરમાત્મા** તથા પરમોપકારી પરમપૂજ્ય પિતાશ્રી અને સદ્ગુરુદેવ મુનિરાજશ્રી **ભુવનવિજયજી** મહારાજની પરમકૃપાથી—અર્થથી જિનેશ્વરભાષિત તથા સૂત્રથી ગણધરભગવંતગ્રથિત દ્વાદશાંગીરૂપ માળાના છઠ્ઠા પુષ્પરૂપ **શ્રી જ્ઞાતાધર્મકથાંગસૂત્ર (ણાયાધમ્મકહાઓ)** ને વિવિધ સામગ્રીને આધારે સંશોધિત-સંપાદિત કરીને આગમભક્ત જગત સમક્ષ રજૂ કરતાં અમને અપાર હર્ષનો અનુભવ થાય છે.

શ્રીમહાવીર જૈન વિદ્યાલય તરફથી પ્રકાશિત થતી આ સંશોધિત જૈન આગમ ગ્રંથમાલાના આદ્ય આયોજક તથા પ્રારંભક સ્વ૦ આગમપ્રભાકર પુણ્યનામધેય પૂજ્યપાદ મુનિરાજશ્રી **પુણ્યવિજયજી** મહારાજે સંગૃહીત કરેલી કેટલીક સામગ્રી તથા બીજી પણ જે અનેક અનેક વિપુલ હસ્તલિખિત સામગ્રીને આધારે આ ગ્રંથનું સંશોધન-સંપાદન કરવામાં આવ્યું છે તેનો પરિચય આ પ્રસ્તાવનાના છેવટના ભાગમાં આપવામાં આવશે.

જૈન આગમોમાં દ્વાદશાંગીમાં સૌથી પ્રથમ **આચારાંગ** સૂત્ર છે, પછી અનુક્રમે **સૂત્રકૃતાંગ, સ્થાનાંગ, સમવાયાંગ** તથા **ભગવતી** સૂત્ર છે, તે પછી **જ્ઞાતાધર્મકથાંગસૂત્ર** આવે છે. રચના તથા સ્થાપનાની દૃષ્ટિએ **આચારાંગ**સૂત્રના ક્રમ વિષે જે વિવિધ વિચારધારાઓ **આચારાંગ**-સૂત્રની પ્રસ્તાવનામાં (જુઓ પૃ૦ ૧૭-૧૮) અમે જણાવી છે તે જ વિચારધારાઓ **જ્ઞાતાધર્મકથાંગસૂત્ર** વિષે પણ યથાયોગ્ય સમજી લેવાની છે.

રચયિતા

અર્થની અપેક્ષાએ આના પ્રણેતા શ્રમણ ભગવાન મહાવીર પરમાત્મા છે, પણ સૂત્રની અપેક્ષાએ આના પ્રણેતા—રચયિતા ગણધર ભગવાન છે.

ચતુર્દશપૂર્વધર ભગવાન ભદ્રબાહુસ્વામી **આવશ્યકનિર્યુક્તિ**માં જણાવે છે કે—

तवनियमनाणरुक्खं, आरूढो केवली अमियनाणी ।
तो मुयइ नाणवुट्ठिं, भवियजणविबोहणट्ठाए ॥ ८९ ॥
तं बुद्धिमएण पडेण, गणहरा गिण्हिउं निरवसेसं ।
तित्थयरभासियाइं, गंथंति तओ पवयणट्ठा ॥ ९० ॥
अत्थं भासइ अरहा, सुत्तं गंथंति गणहरा निउणं ।
सासणस्स हियट्ठाए, तओ सुत्तं पवत्तइ ॥ ९२ ॥
सामाइयमाईयं सुयनाणं जाव बिंदुसाराओ ।

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

'તપ, નિયમ, તથા જ્ઞાનરૂપી વૃક્ષ ઉપર આરૂઢ થયેલા અનંતજ્ઞાની કેવલી ભગવાન ભવ્યજનોના પ્રતિબોધ માટે જ્ઞાનરૂપી પુષ્પોની વૃષ્ટિ કરે છે અને તેને ગણધર ભગવાન બુદ્ધિરૂપી પટથી (વસ્ત્રથી) ગ્રહણ કરીને તીર્થંકર ભગવાનનાં વચનોને પ્રવચન માટે સૂત્રરૂપે ગૂંથી લે છે. અરિહંત પરમાત્મા અર્થની પ્રરૂપણા કરે છે, અને ગણધરભગવાન તેને નિપુણ સૂત્રરૂપે ગૂંથી લે છે. પછી શાસનના હિત માટે સૂત્રની પ્રવૃત્તિ થાય છે. સામાયિકથી (કરેમિ ભંતે થી) માંડીને બિંદુસાર (ચૌદમા પૂર્વ) સુધી શ્રુતજ્ઞાન વિસ્તરેલું છે.'

દ્વાદશાંગી શ્રુતના રચયિતા ગણધર ભગવાન છે, એ વાત ઉપરના ઉલ્લેખથી તથા અન્ય પ્રમાણોથી પણ સુપ્રસિદ્ધ છે.

બધા ગણધર ભગવાનની દ્વાદશાંગી એક રૂપ હોય છે, એ વાત અમે **આવશ્યકચૂર્ણિને આધારે** **આચારાંગસૂત્રના** પાંચમા પરિશિષ્ટમાં (પૃ૦ ૪૦૧) જણાવી ગયા છીએ. છતાં આપણે બધા પંચમ ગણધર ભગવાન્ સુધર્માસ્વામીની પરંપરામાં હોવાથી આના રચયિતા ભગવાન્ સુધર્માસ્વામી છે.

ચંપા નગરીમાં શ્રેણિક રાજાના પુત્ર કોણિક રાજ્ય કરતા હતા તે સમયે ચંપાનગરીની બહાર ઈશાન દિગ્વિભાગમાં પૂર્ણભદ્ર નામે ચૈત્ય હતું. ત્યાં અનેકગુણસંપન્ન ભગવાન્ સુધર્માસ્વામી વિચરતા વિચરતા પધારેલા છે. તે સમયે તેમના શિષ્ય જંબૂસ્વામી પૂછે છે કે 'ભગવન્! શ્રમણ ભગવાન્ મહાવીર મહારાજાએ પાંચમા અંગ વ્યાખ્યાપ્રજ્ઞપ્તિ (ભગવતીસૂત્ર)નો આ અર્થ કહ્યો છે, તો છઠ્ઠા અંગ જ્ઞાતાધર્મકથાનો ક્યો અર્થ કહ્યો છે?' ઉત્તરમાં સુધર્માસ્વામી કહે છે કે 'જંબૂ! શ્રમણ ભગવાન્ મહાવીર પરમાત્માએ છઠ્ઠા અંગના બે શ્રુતસ્કંધ કહ્યા છે—૧. જ્ઞાત, અને ૨. ધર્મકથા,' આ રીતે જ્ઞાતાધર્મકથા સૂત્રના પ્રારંભમાં જ વિસ્તારથી પૂર્વ ભૂમિકા (જુઓ પૃ. ૧–૬) રચીને પ્રથમશ્રુતસ્કંધ **જ્ઞાત**માં ૧૯ અધ્યયનોનું તથા બીજા શ્રુતસ્કંધ **ધર્મકથા**માં દસ વર્ગોનું વિસ્તારથી નિરૂપણ આ જ ગ્રંથમાં ભગવાન સુધર્માસ્વામીએ જંબૂસ્વામી પાસે કરેલું છે. એટલે આ પ્રસ્તુત ગ્રંથની આ શબ્દરચનાને આધારે પણ, આના રચયિતા ભગવાન સુધર્માસ્વામી છે એમ આપણે કહીએ તે બરાબર છે.

શ્રી ગુણધરાચાર્ય વિરચિત—દિગંબર પરંપરામાં પ્રસિદ્ધ—કસાયપાહુડ ગ્રંથની **વીરસેનાચાર્ય**-વિરચિત જયધવલા ટીકામાં[1] જણાવ્યું છે કે 'ભગવાન્ મહાવીર પરમાત્માએ અનેકગુણસંપન્ન શ્રીઇંદ્રભૂતિ ગૌતમસ્વામીને અર્થ કહ્યો, તેને આધારે શ્રીઇંદ્રભૂતિ ગૌતમસ્વામીએ દ્વાદશાંગીની રચના કરી, અને શ્રી ઇંદ્રભૂતિ ગૌતમસ્વામીએ સુધર્માસ્વામી પાસે આ દ્વાદશાંગીની વ્યાખ્યા કરી. **સુધર્માસ્વામીએ જંબૂસ્વામી** પાસે એની વ્યાખ્યા કરી.'

---

१. "तेण महावीरभडारएण इंदभूदिस्स अज्जस्स""""अत्थो कहिओ। तदो तेण गोअमगोत्तेण इंद-भूदिणा अंतोमुहुत्तेणावहारियदुवालसंगत्थेण तेणेव कालेण कयदुवालसंगगंथरयणेण गुणेहि सगसमाणस्स सुहम(म्मा)यरियस्स गंथो वक्खाणिदो। तदो केत्तिएण वि कालेण केवलणाणमुप्पाइय बारस वासाणि केवलविहारेण विहरिय इंदभूदिभडारओ णिव्वुइं संपत्तो। तद्दिवसे चेव सुहम्माइरियो जंबूसामियादीणमणेयाणमाइरियाणं वक्खाणिददुवालसंगो घाइचउक्कक्खएण केवली जादो। तदो सुहम्मभडारयो वि बारह वस्साणि केवलविहारेण विहरिय णिव्वुइं पत्तो। तद्दिवसे चेव जंबूसामि-भडारओ विट्ठ(ण्हु)आइरियादीणमणेयाणं वक्खाणिददुवालसंगो केवली जादो। सो वि अट्ठत्तीस वासाणि केवलिविहारेण विहरिदूण णिव्वुइं गदो"—कसायपाहुड जयधवला पृ० ८३–८४॥

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

નામ : આ અંગસૂત્રનું પ્રાકૃતમાં णायाधम्मकहा નામ છે. આ સૂત્રમાં (પૃ૦ ૬ માં) જ ઉલ્લેખ છે કે—

પ્રશ્ન : ભગવન્! છટ્ઠા णायाधम्मकहाનો કયો અર્થ છે?

ઉત્તર : 'જંબૂ! એવા ઉલ્લેખપૂર્વક આર્ય સુધર્માસ્વામીએ આર્ય જંબૂને કહ્યું, જંબૂ! શ્રમણ ભગવાન્ મહાવીરે છટ્ઠા અંગના બે શ્રુતસ્કંધ કહેલા છે—જ્ઞાત તથા ધર્મકથા'. એટલે આમાં જ્ઞાત તથા ધર્મકથા હોવાથી આ સૂત્રનું પ્રાકૃતમાં **णायाधम्मकहा** નામ છે. સંસ્કૃતમાં આ સૂત્રનું જ્ઞાતાધર્મકથા નામ છે. જ્ઞાત ઉપરથી **ज्ञाता** શબ્દ કેમ બન્યો તેની ખુલાસો તથા **જ્ઞાતાધર્મકથા** આ નામની વ્યાખ્યા **સમવાયાંગવૃત્તિ**માં આ. શ્રી **અભયદેવસૂરિ** મહારાજે આ રીતે આપેલાં છે—

"अथ कास्ता ज्ञाताधर्मकथाः? ज्ञातानि उदाहरणानि, तत्प्रधाना धर्मकथा ज्ञाताधर्मकथाः, दीर्घत्वं संज्ञात्वात्, अथवा प्रथमश्रुतस्कन्धो ज्ञाताभिधायकत्वात् ज्ञातानि, द्वितीयस्तु तथैव धर्मकथाः, ततश्च ज्ञातानि च धर्मकथाश्च ज्ञाताधर्मकथाः। तत्र प्रथमं व्युत्पत्त्यर्थं सूत्रकारो दर्शयन्नाह—**नायाधम्मकहासु** णमित्यादि।"—समवायाङ्गवृत्ति पृ० ११६–११७।

તત્ત્વાર્થભાષ્યમાં[1] ભગવાન્ ઉમાસ્વાતિએ પણ ज्ञाताधर्मकथाः શબ્દનો પ્રયોગ કરેલો છે, તેની સિદ્ધસેનગણિવિરચિત પ્રાચીન ટીકામાં પણ ज्ञाताधर्मकथाः શબ્દનો જ પ્રયોગ છે.

[2]**અભિધાનચિંતામણિ** નામમાલા તથા તેની **સ્વોપજ્ઞવૃત્તિ**માં કલિકાલસર્વજ્ઞ આ. શ્રી હેમચંદ્રસૂરિમહારાજે, [3]**નંદીસૂત્ર**ની વૃત્તિમાં આ. શ્રી **મલયગિરિ**મહારાજે તથા [4]**પાક્ષિકસૂત્ર**ની વૃત્તિમાં આ. શ્રી યશોદેવસૂરિમહારાજે પણ ज्ञाताधर्मकथा શબ્દનો જ પ્રયોગ કરેલો છે.

---

૧. જો કે છપાયેલા તત્ત્વાર્થભાષ્યમાં તથા તે ઉપરની સિદ્ધસેનગણિવિરચિત ટીકામાં ज्ञातधर्मकथा એવો ઉલ્લેખ છે, પરંતુ અમારી પાસે વિદ્યમાન અતિ પ્રાચીન તાડપત્રીય પ્રતિમાં ज्ञाताधर्मकथा એવો જ ઉલ્લેખ નીચે પ્રમાણે છે—

"अङ्गप्रविष्टं द्वादशविधम्, तद्यथा—आचारः, सूत्रकृतम्, स्थानम्, समवायः, व्याख्याप्रज्ञप्तिः, ज्ञाताधर्मकथाः, उपासकाध्ययनदशाः, अन्तकृद्दशाः, अनुत्तरोपपातिकदशाः, प्रश्नव्याकरणम्, विपाकसूत्रम्, दृष्टिपात इति।" —तत्त्वार्थभाष्य १।२०। "ज्ञाता दृष्टान्ताः, तानुपादाय धर्मो यत्र कथ्यते ता ज्ञाताधर्मकथाः"—तत्त्वार्थवृत्तिः सिद्धसेनीया पृ० ९९।

ઋષભદેવજી કેશરીમલજી જૈનશ્વેતાંબર સંસ્થા (રતલામ)થી છપાયેલી તત્ત્વાર્થ ઉપરની હારિભદ્રી વૃત્તિમાં (પૃ. ૭૩) ज्ञाता दृष्टान्ताः, तानुपादाय धर्मो यत्र कथ्यते तज्ज्ञातधर्मकथा આવો પાઠ છપાયેલો છે, પરંતુ અમને તે અશુદ્ધ લાગે છે. તેની હસ્તલિખિત પ્રતિ જોયા પછી જ સાચો પાઠ ખ્યાલમાં આવે, કારણ કે હારિભદ્રી વૃત્તિ સિદ્ધસેનીયાવૃત્તિને અનુસરીને રચાયેલી છે.

૨. "आचाराङ्गं सूत्रकृतं स्थानाङ्गं समवाययुक्। पञ्चमं भगवत्यङ्गं ज्ञाताधर्मकथापि च ॥२४३॥ उपासकान्तकृदनुत्तरोपपातिकाद् दशाः। प्रश्नव्याकरणं चैव विपाकश्रुतमेव च ॥२४४॥ इत्येकादश सोपाङ्गान्यङ्गानि द्वादशं पुनः। दृष्टिवादो द्वादशाङ्गी स्याद् गणिपिटकाह्वया ॥२४५॥ ज्ञातानि उदाहरणानि, तत्प्रधाना धर्मकथा ज्ञाताधर्मकथा, तत्प्रतिपादको ग्रन्थोऽपि तथा"—अभिधानचिन्तामणिः स्वोपज्ञवृत्तिसहितः॥

૩. "ज्ञातानि उदाहरणानि, तत्प्रधाना धर्मकथा ज्ञाताधर्मकथाः। अथवा ज्ञातानि ज्ञाताध्ययनानि प्रथमश्रुतस्कन्धे, धर्मकथा द्वितीयश्रुतस्कन्धे, यासु ग्रन्थपद्धतिषु ता ज्ञाताधर्मकथाः। पृषोदरादित्वात् पूर्वपदस्य दीर्घान्ता।" —नन्दीवृत्तिः।

૪. "**नायाधम्मकहाओ** त्ति ज्ञातानि उदाहरणानि, तत्प्रधाना धर्मकथा ज्ञाताधर्मकथाः"—पाक्षिकसूत्रवृत्तिः।

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

જ્ઞાત તથા ધર્મકથા હોવાથી આ સૂત્રનું ज्ञाताधर्मकथा નામ છે, આવી જેમ વ્યાખ્યા મળે છે તેમ જ્ઞાત (ઉદાહરણ) પ્રધાન ધર્મકથા હોવાથી આનું નામ ज्ञाताधर्मकथा એવી વ્યાખ્યા પણ મળે છે. આચાર્યશ્રી અભયદેવસૂરિ મહારાજે સમવાયાંગવૃત્તિમાં તથા આચાર્યશ્રી મલયગિરિ મહારાજે નંદીવૃત્તિમાં આ બંને વ્યાખ્યાઓ આપી છે. આચાર્યશ્રી હેમચંદ્રસૂરિ મહારાજે તથા આચાર્યશ્રી યશોદેવસૂરિ મહારાજે જ્ઞાત (ઉદાહરણ) પ્રધાન ધર્મકથા એવો એક જ અર્થ વર્ણવ્યો છે. જ્ઞાત એટલે દૃષ્ટાંતોનો આશ્રય લઈને જેમાં ધર્મનું કથન કરવામાં આવ્યું છે તે ज्ञाताधर्मकथा આવો અર્થ પણ તત્ત્વાર્થવૃત્તિમાં આચાર્યશ્રી સિદ્ધસેન ગણીએ તથા આચાર્યશ્રી હરિભદ્રસૂરિજી મહારાજે વર્ણવ્યો છે. આ વાત ઉપર તથા ટિપ્પણોમાં જણાવેલા તે તે ગ્રંથોના પાઠોથી સ્પષ્ટ સમજાશે.

દિગંબર ગ્રંથોમાં આ અંગસૂત્રનું પ્રાકૃતમાં णाहधम्मकहा[1] તથા સંસ્કૃતમાં ज्ञातृधर्मकथा[2] એવું નામ મળે છે. પરંતુ પ્રાકૃત ભાષાના णाह શબ્દનું સંસ્કૃતમાં ज्ञातृ એવું રૂપાન્તર શી રીતે બને તે અમે સમજી શકતા નથી.

અંગપણ્ણત્તિ[3] તથા ગોમ્મટસારની જીવપ્રબોધિની ટીકામાં જણાવ્યા પ્રમાણે, નાથ[4] એટલે

---

१. "णाहधम्मकहा णाम अंगं तित्थयराणं धम्मकहाणं सरूवं वण्णेदि । केण कहिंति ते ? दिव्वज्झुणिणा । केरिसा सा ? सव्वभासासरूवा अक्खराणक्खरप्पिया अणंतत्थगब्भबीजपदघडियसरीरा तिसंज्झविसय-छघडियासु णिरंतरं पयट्टमाणिया इयरकालेसु संसय-विवज्जासा-ऽणज्झवसायभावगयगणहरदेवं पडि वट्टमाणसहावा संकर-वदिगराभावादो विसदसरूवा एउणवीसधम्मकहाकहणसहावा"—कसाय पाहुड-जयधवला टीका पृ० १२६ ।
"नाथः त्रिलोकेश्वराणां स्वामी तीर्थङ्करपरमभट्टारकः, तस्य धर्मकथा जीवादिवस्तुस्वभावकथनम् । घातिकर्मक्षयानन्तरकेवलज्ञानसहोत्पन्नतीर्थकरत्वपुण्यातिशयविजृम्भितमहिम्नः तीर्थकरस्य पूर्वाह्ण-मध्याह्ना-ऽपराह्ण-ऽर्धरात्रेषु षट्षड्घटिकाकालपर्यन्तं द्वादशगणसभामध्ये स्वभावतो दिव्यध्वनिरुद्गच्छति, अन्यकालेऽपि गणधर-शक्र-चक्रधरप्रश्नानन्तरं चोद्भवति । एवं समुद्भूतो दिव्यध्वनिः समस्तासन्न-श्रोतृगणानुद्दिश्य उत्तमक्षमादिलक्षणं रत्नत्रयात्मकं वा धर्मं कथयति । अथवा ज्ञातुर्गणधरदेवस्य जिज्ञासमानस्य प्रश्नानुसारेण तदुत्तरवाक्यरूपा धर्मकथा तत्पृष्टास्तित्व-नास्तित्वादिस्वरूपकथनम् । अथवा ज्ञातृणां तीर्थंकर-गणधर-शक्र-चक्रधरादीनां धर्मानुबन्धिकथोपकथाकथनं नाथधर्मकथा ज्ञातृधर्म-कथा वा षष्ठमङ्गम्"—गोम्मटसारजीवकाण्ड-जीवप्रबोधिनी टीका गा० ३५६ ।

२. ज्ञातृधर्मकथायाम्······सूत्रपौरुषीषु भगवतस्तीर्थंकरस्य ताल्वोष्ठपुटविचलनमन्तरेण सकलभाषा-स्वरूपदिव्यध्वनिधर्मकथनविधानं जातसंशयस्य गणधरदेवस्य संशयच्छेदनविधानम् आख्यानोपाख्या-नानां च बहुप्रकाराणां स्वरूपं कथ्यते"—षट्खण्डागमधवला टीका पृ० १०२ । "ज्ञातृधर्मकथाऽऽ-चष्टे जिनधर्मकथामृतम् ।"–हरिवंशपुराण १०।२६ ।

३. "णाहो तिलोयसामी, धम्मकहा तस्स तच्चसंकहणम् । घाइकम्मक्खयादो केवलणाणेण रम्मस्स ॥ तित्थ-यरस्स तिसंज्झे णाहस्स सुमज्झिमाए रत्तीए । बारहसहासु मज्झे छग्घडिया दिव्वज्झुणीकालो ॥ होइ गण-चक्कि-महवपण्णादो अण्णदा वि दिव्वज्झुणी । सो दहलक्खणधम्मं कहेदि खलु भवियवर-जीवे ॥ णादारस्स य पण्हा गणहरदेवस्स णायमाणस्स । उत्तरवयणं तस्स वि जीवादीवत्थुकहणे सा ॥ अहवा णादाराणं धम्मादिवहाणुकहणमेव सा । तित्थ-गणि-चक्कणर-वरसक्काईणं च णाहकहा ॥"-अंग-पण्णत्ती-गा० ४०–४४ । જુઓ ટિ० १.

૪. શ્વેતાંબરો જેમ ભગવાનના વંશને જ્ઞાતવંશ કહે છે, તેમ દિગંબરો ભગવાનના વંશને નાથવંશ કહે છે. કસાયપાહુડની જયધવલા ટીકામાં દિગંબરાચાર્ય **શ્રી વીરસેન** આ રીતે જણાવે છે—

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

ત્રણ લોકના સ્વામી જિનેશ્વર ભગવાને કહેલી ધર્મકથા એવો णाहधम्मकहा શબ્દનો અર્થ થાય છે. તથા **જ્ઞાતા** ગણધરભગવાને પૂછેલા પ્રશ્નોના ઉત્તરો રૂપી ધર્મકથા તે ज्ञातृधर्मकथा, અથવા **જ્ઞાતા** તીર્થંકર ભગવાન ગણધર ભગવાન આદિ સંબંધિ જે ધર્મકથા તે ज्ञातृधर्मकथा આવો **જ્ઞાતૃધર્મકથા** શબ્દનો અર્થ છે.

કથાપરિમાણ—જ્ઞાતાધર્મકથાનો પરિચય આપતાં, તેમાં શું શું આવે છે તેનું ઘણા વિસ્તારથી વર્ણન **સમવાયાંગસૂત્ર**માં તથા થોડા વિસ્તારથી વર્ણન **નંદીસૂત્ર**માં આવે છે. સમવાયાંગમાં આવતા વર્ણનનો સંક્ષેપમાં સાર આ પ્રમાણે છે—

જેઓ વિષયસુખમાં મૂર્છિત છે અને સંયમમાં કાયર છે તથા વિવિધ પ્રકારના મુનિગુણોથી શૂન્ય છે તેવા જીવો સંસારમાં કેવા દુઃખી દુઃખી થાય છે તથા સંયમમાં જે સ્થિર છે તેવા આત્માઓ કેવા સુખી થાય છે તેનું વિવિધ દૃષ્ટાંતો આદિ દ્વારા વર્ણન જ્ઞાતાધર્મકથામાં છે.

સમવાયાંગ સૂત્રમાં (પૃ૦ ૪૪૦) જણાવ્યું છે કે—

"**णायाधम्मकहासु णं...से**[1] **णं अंगट्ठताए छट्ठे अंगे, दो सुतक्खंधा, एकूणवीसं अज्झयणा। ते समासतो दुविहा पण्णत्ता—चरिता य कढता य। दस धम्मकहाणं वग्गा, तत्थ णं एगमेगाए धम्मकहाए पंच पंच अक्खाइयसताइं, एगमेगाए अक्खाइयाए पंच पंच उवक्खाइयसताइं, एगमेगाए उवक्खाइयाए**

"अण्णे के वि आइरिया पंचहि दिवसेहि अट्ठहि मासेहि य ऊणाणि बाहत्तरि वासाणि त्ति वड्ढमाण-जिणिंदाउयं परूवेंति ७१।३।२५। तेसिमहिप्पाएण गब्भत्थ-कुमार-छदुमत्थ-केवलिकालाणं परूवणा कीरदे। तंजहा—आसाढजोण्हपक्खछट्ठीए कुंडपुरणगराहिवणाहवंस-सिद्धत्थणरिंदस्स तिसिला-देवीए गब्भमागंतूण तत्थ अट्ठदिवसाहियणवमासे अच्छिय चइत्तसुक्कपक्खतेरसीए रत्तीए उत्तरा-फग्गुणीणक्खत्ते गब्भादो णिक्खंतो वड्ढमाणजिणिंदो"—कसायपाहुड-जयधवला टीका पृ० ७६। (ભગવાન મહાવીર પરમાત્માના આયુષ્ય સંબંધમાં આને મળતી વાત ષટ્ખંડાગમ ધવલા ટીકામાં પણ આવે છે.)

એટલે णाहधम्मकहा શબ્દનો **નાથ**વંશીય ભગવાન મહાવીર પરમાત્માએ કહેલી ધર્મકથા એવો અર્થ પણ દિગંબર પરંપરા પ્રમાણે કરી શકાય. જો કે આવો કોઈ અર્થ પ્રાચીન દિગંબર ગ્રંથોમાં ક્યાં હોય એવું અમારા જાણવામાં નથી.

શ્રમણ ભગવાન **મહાવીર** પરમાત્મા **જ્ઞાત**કુલમાં જન્મેલા હતા એ સુપ્રસિદ્ધ છે, બૌદ્ધ-ત્રિપિટકોમાં પણ ભગવાન **મહાવીર**નો निग्गंठो नायपुत्तो એવો ઉલ્લેખ અનેક સ્થળે આવે છે, તે ઉપરથી સ્વ૦ પં૦ **બેચરદાસ જીવરાજ** દોશી આદિ કેટલાક અર્વાચીન વિદ્વાનોનું માનવું છે કે '**જ્ઞાત** એટલે **જ્ઞાતપુત્ર** ભગવાન **મહાવીરે** કહેલી ધર્મકથાઓ એવો આનો અર્થ કરવામાં આવે તો ભગવાન મહાવીરના નામ સાથે સંબંધ જોડનારો આ ઐતિહાસિક અર્થ વધારે સુસંગત છે.' પરંતુ શ્વેતાંબર તથા દિગંબર કોઈપણ ગ્રંથમાં આ અર્થ સૂચિત કરવામાં આવ્યો નથી. એટલે સર્વે મૌલિક ગ્રંથોના આધારે આ અર્થ અમને સુસંગત લાગતો નથી.

૧. નંદીસૂત્રમાં આ પાઠ આ રીતે છે—नायाधम्मकहासु""""दस धम्मकहाणं वग्गा, तत्थ णं एगमेगाए धम्मकहाए पंच पंच अक्खाइआसयाइं, एगमेगाए अक्खाइयाए पंच पंच उवक्खाइया-सयाइं, एगमेगाए उवक्खाइयाए पंच पंच अक्खाइउवक्खाइयासयाइं। एवमेव सपुव्वावरेणं अद्धुट्ठाओ कहाणगकोडीओ हवंति त्ति समक्खायं।""""से णं अंगट्ठयाए छट्ठे अंगे, दो सुअक्खंधा, एगूणवीसं अज्झयणा। एगूणवीसं उद्देसणकाला, एगूणवीसं समुद्देसणकाला, संखेज्जा पयसहस्सा पयग्गेणं।

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

पंच पंच अक्खाइयउवक्खाइयसताइं। एवामेव सपुव्वावरेणं अद्धुट्ठातो अक्खाइयकोडीओ भवंतीति मक्खायाओ। एगूणवीसं उद्देसणकाला, एगूणतीसं समुद्देसणकाला, संखेज्जाइं पयसतसहस्साइं पयग्गेणं पण्णत्ते।

અર્થ—તે છઠ્ઠું અંગ છે. તેના બે શ્રુતસ્કંધ છે. ઓગણીસ અધ્યયન છે. (તેમાં કહેલી) કથાઓ બે પ્રકારની છે—ચરિત (બનેલી) પણ છે અને કલ્પિત પણ છે. ધર્મકથાઓના દશ વર્ગ છે- એક એક ધર્મકથામાં પાંચસો પાંચસો આખ્યાયિકાઓ છે, એક એક આખ્યાયિકામાં પાંચસો પાંચસો ઉપાખ્યાયિકાઓ છે, અને એક એક ઉપાખ્યાયિકામાં પાંચસો પાંચસો આખ્યાયિકા–ઉપાખ્યાયિકાઓ છે. આ રીતે [2]પૂર્વાપરના વિચારપૂર્વક ગણતરી કરતાં સાડા ત્રણ કરોડ કથાઓ આમાં છે, ઓગણત્રીસ ઉદ્દેશન કાલ છે, ઓગણત્રીસ સમુદ્દેશન કાલ છે, સંખ્યાતા લાખ પદ છે."

ઉપર બતાવેલા ગણિત પ્રમાણે આમાં ૧૦ × ૫૦૦ × ૫૦૦ × ૫૦૦ = ૧૨૫૦૦૦૦૦૦૦ સવાસો કરોડ કથાઓ થાય છે. પરંતુ 'સાડા ત્રણ કરોડ કથાઓ આમાં છે' એમ જણાવ્યું છે, તો આની સંગતિ શી રીતે કરવી? આ. શ્રી હરિભદ્રસૂરિવિરચિત નંદીવૃત્તિમાં, તથા આ. શ્રી મલયગિરિસૂરિવિરચિત [3]નંદીવૃત્તિમાં તથા આ. શ્રી અભયદેવસૂરિવિરચિત સમવાયાંગવૃત્તિમાં આનો ખુલાસો આ રીતે જણાવ્યો છે—

---

૧. આગમોદયસમિતિથી પ્રકાશિત સમવાયાંગસૂત્રમાં पयसहस्साइं પાઠ છપાયેલો છે, પરંતુ તે અશુદ્ધ છે, પ્રાચીન તાડપત્રીય તથા કાગળની પ્રતિઓને આધારે અમે સંપાદિત કરેલા અને શ્રી મહાવીર જૈન વિદ્યાલયે પ્રકાશિત કરેલા સમવાયાંગ સૂત્રની બધી હસ્તલિખિત પ્રતિઓમાં તથા તેની આચાર્યશ્રી અભયદેવસૂરિવિરચિત ટીકામાં પણ पयसतसहस्साइं ને સમર્થન આપતો જ પાઠ છે.

२. "एवमेव सपुव्वावरेणं भणियपगारेणं गुणण-सोहणे कते त्ति वुत्तं भवति"—नन्दीवृत्ति हारिभद्री।

३. "सूरिराह—ज्ञाताधर्मकथासु 'ण'मिति वाक्यालङ्कारे ज्ञातानाम्—उदाहरणभूतानां नगरादीनि व्याख्यायन्ते, तथा 'दस धम्मकहाणं वग्गा' इत्यादि, इह प्रथमश्रुतस्कन्धे एकोनविंशतिर्ज्ञाताध्ययनानि, ज्ञातानि—उदाहरणानि, तत्प्रधानानि अध्ययनानि, द्वितीयश्रुतस्कन्धे दश धर्मकथाः, धर्मस्य—अहिंसादिलक्षणस्य प्रतिपादिकाः कथा धर्मकथाः, अथवा धर्मादनपेता धर्म्याः, धर्म्याश्च ताः कथाश्च धर्म्यकथाः, तत्र प्रथमे श्रुतस्कन्धे यान्येकोनविंशतिर्ज्ञाताध्ययनानि तेष्वादिमानि दश ज्ञातानि ज्ञातान्येव, न तेष्वाख्यायिकादिसम्भवः, शेषाणि पुनर्यानि नव ज्ञातानि तेष्वेकैकस्मिन् चत्वारिंशानि पञ्च पञ्चाख्यायिकाशतानि ५४० भवन्ति ४८६०, एकैकस्यां चाख्यायिकायां पञ्च पञ्च उपाख्यायिकाशतानि २४३००००, एकैकस्यां चोपाख्यायिकायां पञ्च पञ्च आख्यायिकोपाख्यायिकाशतानि, सर्वसङ्ख्यया १२१५०००००० एकविंशं कोटिशतं लक्षाः पञ्चाशत्, तत एवं कृते सति प्रस्तुतसूत्रस्यावतारः, आह च टीकाकृत्—"इगवीसं कोडिसयं लक्खा पन्नास चेव बोद्धव्वा। एवं कए समाणे अहिगयसुत्तस्स पत्थावो ॥ १ ॥" द्वितीये श्रुतस्कन्धे दश धर्मकथानां वर्गाः, वर्गः—समूहः, दश धर्म्मकथासमुदाया इत्यर्थः, त एव च दशाध्ययनानि, एकैकस्यां धर्म्मकथायां—कथासमूहरूपायामध्ययनप्रमाणायां पञ्च पञ्चाख्यायिकाशतानि, एकैकस्यां चाख्यायिकायां पञ्च पञ्च उपाख्यायिकाशतानि, एकैकस्यां चोपाख्यायिकायां पञ्च पञ्च आख्यायिकोपाख्यायिकाशतानि, सर्वसङ्ख्यया पञ्चविंशं कोटिशतं, इह नव ज्ञाताध्ययनसम्बन्ध्याख्यायिकादिसदृशा या आख्यायिकादयः पञ्चाशल्लक्षाधिकैकविंशकोटिशतप्रमाणास्ता अस्मात् पञ्चविंशतिकोटिशतप्रमाणाद् राशेः शोध्यन्ते। ततः शेषा

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

પ્રથમ શ્રુતસ્કંધમાં ૧૯ અધ્યયનોમાં પ્રારંભનાં દશ અધ્યયનો જ્ઞાત જ છે, તેમાં આખ્યાયિકા-ઉપાખ્યાયિકાઓ નથી. બાકીનાં જે નવ જ્ઞાત છે તેમાં એક એકમાં ૫૪૦ આખ્યાયિકાઓ છે, એક એક આખ્યાયિકામાં પાંચસો પાંચસો ઉપાખ્યાયિકાઓ છે, એક એક ઉપાખ્યાયિકામાં પાંચસો પાંચસો આખ્યાયિકા-ઉપાખ્યાયિકાઓ છે. એટલે નવ જ્ઞાત અધ્યયનોમાં ૯ × ૫૪૦ × ૫૦૦ × ૫૦૦ = ૧૨૧૫૦૦૦૦૦૦ એકસો એકવીસ કરોડ પચાસ લાખ જેટલી કથાઓ પ્રથમ શ્રુતસ્કંધમાં છે. આને મળતી—આના જેવી જ જે કથાઓ બીજા શ્રુતસ્કંધમાં છે તેને બીજા શ્રુતસ્કંધની સવાસો કરોડ કથાઓમાંથી બાદ કરતાં પુનરુક્તિ વિનાની સાડા ત્રણ કરોડ કથાઓ આમાં છે. બીજા શ્રુતસ્કંધની ૧૨૫૦૦૦૦૦૦૦ કથાઓમાંથી તેને મળતી જે ૧૨૧૫૦૦૦૦૦૦ કથાઓ પ્રથમ શ્રુતસ્કંધમાં છે તેને બાદ કરતાં પુનરુક્તિ વિનાની સાડા ત્રણ કરોડ કથાઓની સંખ્યા રહે છે.

અમે ઉપર જણાવેલી રીત પ્રમાણે, સાડા ત્રણ કરોડની સંખ્યા જણાવ્યા પછી આ. શ્રી હરિભદ્રસૂરિમહારાજ નંદીવૃત્તિમાં જણાવે છે કે—एवं गुरवो व्याचक्षते। अन्ये पुनरन्यथा। तदभिप्रायं पुनर्वयमतिगम्भीरत्वान्नावगच्छामः। परमार्थं त्वत्र विशिष्टश्रुतविदो विदन्तीत्यलं प्रसङ्गेन। 'આ પ્રમાણે ગુરુઓ કહે છે. બીજા વળી બીજી રીતે કહે છે. પરંતુ અતિગંભીર હોવાથી તેમના અભિપ્રાયને અમે સમજી શકતા નથી. આ વિષયમાં પરમાર્થ તો વિશિષ્ટ શ્રુતજ્ઞાનીઓ જાણે.'

ઉપર મુજબ નંદીવૃત્તિમાં આ. શ્રી હરિભદ્રસૂરિમહારાજે જે 'अन्ये पुनरन्यथा = બીજા વળી બીજી રીતે કહે છે' એમ જણાવ્યું છે તે વિષે તપાસ કરતાં 'अन्ये = બીજા' શબ્દથી નંદીચૂર્ણિકાર આ. શ્રી જિનદાસગણિમહત્તર વિવક્ષિત હોય તેમ જણાય છે. કારણ કે [1]નંદીચૂર્ણિમાં આ સાડા ત્રણ કરોડની ગણતરી બીજી રીતે જણાવી છે. તે રીત કંઈક આવી જણાય છે—

अपुनरुक्ता अर्धचतुर्थाः कथानककोटयो भवन्ति, तथा चाह—**एवमेव** उक्तप्रकारेणैव गुणिते शोधने च कृते सपूर्वापरेण पूर्वश्रुतस्कन्धापरश्रुतस्कन्धकथाः समुदिता अपुनरुक्ता अद्धुट्ठाओ त्ति अर्धचतुर्थाः कथानककोटयो भवन्तीत्याख्यातं तीर्थकरगणधरैः"—नन्दीवृत्तिः मलयगिरिविरचिता पृ० २३१।

१. "अहिंसादिलक्खणस्स धम्मस्स कहा धम्मकहा, धम्मियाओ वा कहाओ धम्मकहाओ अक्खाणग त्ति वुत्तं भवति, एते बितियसुतक्खंधे, पढमबितियसुतक्खंधे भणिताणं णाताधम्मकहाणं णगरादिया भण्णंति, बितिये सुतक्खंधे दस धम्मकहाणं वग्गा, वग्गो त्ति समूहो, तव्विसेसणविसिट्ठा दस अज्झयणा चेव ते दट्ठव्वा, एगूणवीसं णाता दस य धम्मकहाओ, तत्थ णातेसु आदिमा दस णाता चेव, ण तेसु अक्खाइयादिसंभवो, सेसा णव णाता, तेसु एक्केके णाते चत्तालीसं चत्तालीसं अक्खाइयाओ भवंति, तत्थ वि एक्केक्काए अक्खाइयाए पंच पंच उवक्खाइयासताइं भवति, तेसु वि एक्केक्काए उवक्खाइयाए पंच पंच अक्खाइओवक्खाइयसताइं भवंति, एवं एते णव कोडीओ, एताओ धम्मकहासु सोहेतव्व त्ति कातुं एगूणवीसाए णाताणं दसण्ह य धम्मकहाणं विसेसो कज्जति, दस णाता दस नव य धम्मकहातो दसहिं परोप्परं सुद्धा, एवं विसेसे कते सेसा णव णाता, ते नव चत्तालीसाए गुणिता जाता तिण्णि सता सट्ठा अक्खाइयाणं, एते अक्खाइयपंचसतेहिंतो सोधिता, तत्थ सेसं चत्तालं सतं, तं उवक्खाइयपंचसतेहिं गुणितं जाता उवक्खाइताणं सत्तरिं सहस्सा, ते पंचहि अक्खाइतोवक्खाइयसतेहिं गुणिता, एवं जाता अद्धुट्ठातो अक्खाइयकोडीतो, पदग्गेणं ति उवसग्गपदं णिवातपदं णामियपदं अक्खातपदं मिस्सपदं च, एते पदे अहिकिच्च पंच लक्खा छावत्तरिं च सहस्सा पदग्गेणं भवंति, अहवा सुत्तालावयपदग्गेणं संखेज्जाइं पदसहस्साइं भवंति, अहवा छाहत्तराहियसहस्सपंचलक्खा वि संखेज्जपदसहस्सेहिं ण विरुज्झंति। सेसं कंठं। से तं णाताधम्मकहाओ॥"
—नन्दीचूर्णिः जिनदासगणिमहत्तरविरचिता॥

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

'જ્ઞાતા ધર્મકથામાં પ્રથમશ્રુતસ્કંધમાં ૧૯ અધ્યયનો જ્ઞાત છે. બીજા શ્રુતસ્કંધમાં ધર્મકથાનાં ૧૦ અધ્યયનો છે. આ ૧૯ જ્ઞાતમાં પહેલાં દશ જ્ઞાત જ છે. તેમાં આખ્યાયિકાદિ નથી. બાકીના નવ જ્ઞાતમાં એકેકમાં ચાલીસ ચાલીસ આખ્યાયિકા છે. એકેક આખ્યાયિકામાં પાંચસો પાંચસો ઉપાખ્યાયિકા છે. એકેક ઉપાખ્યાયિકામાં પાંચસો પાંચસો આખ્યાયિકા–ઉપાખ્યાયિકા છે. આ રીતે ૯×૪૦×૫૦૦×૫૦૦=૯૦૦૦૦૦૦૦ કરોડ કથાઓ છે. આને બીજા શ્રુતસ્કંધની ધર્મકથાઓ-માંથી બાદ કરવાની છે. એટલે ધર્મકથાવાળાં ૧૯ અધ્યયનોમાંથી બીજા શ્રુતસ્કંધ ધર્મકથાનાં દશ અધ્યયનો બાદ કરતાં નવ જ્ઞાત જ બાકી રહે છે.

નવ **જ્ઞાત**ને ચાલીસે ગુણવાથી ૩૬૦ આખ્યાયિકા થશે. ૯×૪૦=૩૬૦. આ આખ્યાયિકાની સંખ્યાને પાંચસોમાંથી બાદ કરતાં ૧૪૦ની સંખ્યા થાય. ૫૦૦–૩૬૦=૧૪૦. તેને પાંચસો ઉપાખ્યાયિકાની સંખ્યા વડે ગુણતાં સિત્તેર હજાર ઉપાખ્યાયિકા થાય. ૧૪૦×૫૦૦=૭૦૦૦૦. તેને આખ્યાયિકા–ઉપાખ્યાયિકાની પાંચસોની સંખ્યા વડે ગુણતાં સાડા ત્રણ કરોડ કથાઓ થાય છે. ૭૦૦૦૦×૫૦૦=૩૫૦૦૦૦૦૦.'

આ વિરાટ કથાસાહિત્ય આજે તો વિચ્છિન્નપ્રાય થઈ ચૂકેલું છે. અત્યારે તો પ્રથમ શ્રુતસ્કંધમાં માત્ર થોડી જ કથાઓ મળે છે. આઠમા મલ્લી અધ્યયનમાં કેટલીક અવાંતરકથાઓ આવે છે તે જોતાં આખ્યાયિકા–ઉપાખ્યાયિકાનું સ્વરૂપ કેવું હશે તે કલ્પી શકાય છે. અતિદીર્ઘકાળમાં અનેક કારણોથી ઘણી ઘણી વસ્તુઓ લુપ્ત થઈ ગયેલી છે.

દિગંબરાચાર્યશ્રી **અકલંકદેવ**વિરચિત તત્ત્વાર્થરાજવાર્તિકમાં ज्ञातृधर्मकथायाम् आख्यानोपाख्यानानां **बहुप्रकाराणां कथनम्–तत्त्वार्थराजवार्तिक** १।२०।१२। (पृ० ७३) 'જ્ઞાતૃધર્મકથામાં ઘણા પ્રકારનાં આખ્યાન તથા ઉપાખ્યાનો કહેલાં છે' એટલું જ માત્ર જણાવ્યું છે.

પદપરિમાણ—સમવાયાંગસૂત્રમાં જ્ઞાતાધર્મકથાનું પરિમાણ संखेज्जाइं **पयसतसहस्साइं** જણાવેલું છે. **સમવાયાંગસૂત્રની** ટીકામાં (પૃ૦ ૧૧૯ A) આચાર્યશ્રી **અભયદેવસૂરિજી** મહારાજે તેની વ્યાખ્યા આ રીતે કરેલી છે—"संख्यातानि पदसयसहस्साणीति किल पञ्च लक्षाणि षट्सप्ततिश्च **सहस्राणि** पदाग्रेण, अथवा सूत्रालापकपदाग्रेण संख्यातान्येव पदसहस्राणि भवन्तीत्येवं सर्वत्र भावयितव्यमिति।"

નંદીસૂત્રમાં नायाधम्म**कहाणं**······संखेज्जा पयसहस्सा **पयग्गेणं** પાઠ છે, આની વ્યાખ્યા **નંદીચૂર્ણિ**માં જે પ્રમાણે આપેલી છે તે માટે જુઓ પૃ૦ ૭માં ટિપ્પણીમાં આપેલો નંદીચૂર્ણિનો પાઠ

નંદીસૂત્રની ટીકામાં આચાર્યશ્રી મલયગિરિ મહારાજે આની વ્યાખ્યા આ રીતે આપેલી છે—**नवरं संख्येयानि पदसहस्राणि पदाग्रेण** पदपरिमाणेन, तानि च पञ्च लक्षाः षट्सप्ततिः सहस्राः, पदमपि चात्रौपसर्गिकं नैपातिकं नामिकमाख्यातिकं मिश्रं च वेदितव्यम्, तथा चाह चूर्णिकृत्—"**पयग्गेणं** ति उवसग्गपयं निवायपयं नामियपयं अक्खाइयपयं मिस्सपयं च, एए पए अधिकिच्च पंच लक्खा छावत्तरि-सहस्सा पयग्गेणं भवंति।" अथवेह पदं सूत्रालापकरूपमुपगृह्यते, ततस्तथारूपपदापेक्षया सङ्ख्येयानि पदसहस्राणि भवन्ति, न लक्षाः, आह च चूर्णिकृत्—"अहवा सुत्तालावगपयग्गेणं संखेज्जाइं पयसहस्साइं भवंति।" एवमुत्तरत्रापि भावनीयम्।

આ રીતે નંદીસૂત્રની ટીકામાં ઉપસર્ગ, નિપાત, નામ, આખ્યાત તથા મિશ્રપદની અપેક્ષાએ પાંચ લાખ છોંતેર હજાર પદની સંખ્યા જ્ઞાતાધર્મકથામાં જણાવી છે. પણ સૂત્રાલાપકને જ જો એક પદ રૂપે ગણીએ તો સંખ્યાતા હજાર પદો જ સમજવાનાં છે એમ કહ્યું છે.

કસાયપાહુડની દિગંબરાચાર્યશ્રી **વીરસેન**વિરચિત **જયધવલા** ટીકામાં પાંચ લાખ છપ્પન હજાર પદસંખ્યા જણાવી છે—णाहधम्मकहाए छप्पण्णसहस्साहियपंचलक्खमेत्तपदाणि ५५६००० ।

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

દિગંબર ગ્રંથોમાં પદના પ્રકારો તથા તેમાં આવતા અક્ષરોનું પ્રમાણ નીચે પ્રમાણે જણાવેલાં છે—

"७१. संपहि सुदनाणस्स पदसंखा वुच्चदे, तंजहा—एत्थ पमाणपदं अत्थपदं मज्झिमपदं चेति तिविहं पदं होदि। तत्थ पमाणपदं अट्ठक्खरणिप्पण्णं जहा—धम्मो मंगलमुक्कट्ठं ॥ ३४॥ इच्चाइ। एदेहि चदुहि पदेहि एगो गंथो। एदेण पमाणेण अंगबाहिराणं सामाइयादिपइण्णयअज्झयणाणं पदसंखा गंथसंखा च परूविज्जदे। जत्तिएहि अक्खरेहि अत्थोवलद्धी होदि तेसिमक्खराणं कलावो अत्थपदं णाम, तंजहा—प्रमाणपरिगृहीतार्थैकदेशे वस्त्वध्यवसायो नयः॥ ३५॥ इत्यादि। उत्तं च...॥ ३६॥

७२. सोलहसयचोत्तीसकोडि-तियासीदिलक्ख-अट्ठहत्तरिसय-अट्ठासीदिअक्खरेहि एगं मज्झिमपदं होदि। उत्तं च—सोलहसयचोत्तीसं कोडीओ तियअसीदिलक्खं च। सत्तसहस्सट्ठपदं अट्ठासीदी य पदवण्णा ॥ ३७॥ १६३४८३०७८८८॥ एदेण पुव्वंगाणं पदसंखा परुविज्जदे। उत्तं च—तिविहं पदं तु भणिदं अत्थपद-पमाण-मज्झिमपदं ति। मज्झिमपदेण भणिदा पुव्वंगाणं पदविभागा ॥ ३८॥"—

—कसायपाहुड–जयधवला टीका पृ० ९०–९२।

દ્વાદશાંગીમાં આવતા એક પદમાં ૧૬૩૪૮૩૦૭૮૮૮ અક્ષરો એક પદમાં દિગંબરોની માન્યતા પ્રમાણે આવે છે. તેને એક શ્લોકના બત્રીસ અક્ષરોની સંખ્યાથી ભાગતાં, એક પદમાં ૫૧,૦૮,૮૪,૬૨૧⅛ એટલા શ્લોકો દિગંબર સંપ્રદાય પ્રમાણે થાય. એ રીતે દિગંબરોના મતે છઠ્ઠા અંગ જ્ઞાતૃધર્મકથા અથવા નાહધમ્મકહામાં ૫૫૬૦૦૦ પદો છે.

અત્યારે ઉપલબ્ધમાન જ્ઞાતાધર્મકથાની જુદી જુદી હસ્તલિખિત પ્રતિઓમાં કોઈમાં ૫૦૦૦, કોઈમાં ૫૦૬૧, કોઈમાં ૫૦૬૪, કોઈમાં ૫૦૬૫, કોઈમાં ૫૪૬૪ તથા કોઈમાં ૬૦૦૦ એટલું શ્લોક પ્રમાણ જણાવેલું છે. જુઓ પૃ૦ ૩૭૦ ટિ૦ ૯.

જોકે પ્રતિક્રમણત્રયીની દિગંબરાચાર્યશ્રી પ્રભાચન્દ્રસૂરિવિરચિત ટીકામાં આ છઠ્ઠા અંગસૂત્ર ણાહધમ્મકહાનાં ઓગણીસ અધ્યયનો જ કહેલાં છે તો પણ તેનાં નામોમાં તથા અર્થમાં શ્વેતાંબર-સંમત નામો તથા અર્થથી ઘણું મોટું અંતર છે. આ. શ્રી પ્રભાચંદ્રસૂરિવિરચિત ટીકામાં ૧૯ અધ્યયનોનાં નામો તથા તેનો અર્થ નીચે મુજબ છે—

"एऊणविसाए णाहाज्झयणेसु एकोनविंशतिनाथाध्ययनेषु; तद्यथा गाथा—

> उक्कोडणाग-कुम्मंडय-रोहिणि-सिस्स-तुंब-संघादे।
> मादंगिमल्लि-चंदिम-तावद्देवय-तिक-तलाय-किण्णे [य] ॥ १॥
> सुसुके य अवरकंके णंदीफलमुदगणाह-मंडूके।
> एत्तो य पुंडरीगो णाहज्झाणाणि उगुवीसं ॥ २॥

एताः सर्वाः धर्मकथाः। तथाहि—उक्कोडणागः श्वेतहस्ती, अस्य कथा—उत्तरापथे कनकपुरे राजा कनकः, कनका महाराज्ञी। पुत्रो नागकुमारः तपो गृहीत्वा विहरमाणोऽटव्यां दावानलेन दह्यमानः समाधिना मृत्वाऽच्युतेन्द्रो जातः। तदर्धदग्धकलेवरं दृष्ट्वा तुङ्गभद्रो नाम तत्रत्यो भिल्लो जातपश्चात्तापो मृत्वा तत्रैव श्वेतगजो जातः। सोऽच्युतेन्द्रेण जिनधर्मं ग्राहितः। पुनर्दावानलेन दह्यमानं शशकं स्वपादतले स्थितं रक्षित्वा दह्यमानोऽपि दृढव्रतो भूत्वा मृत्वा देवो जातः।

कुम्म, कूर्माख्यानम्, यथा कूर्मेण मुख-चरणसंकोचं कृत्वाऽऽत्मनो ब्राह्मणाद् मरणं निवारितं तथा मुनिभिरपि पञ्चेन्द्रियसंकुचितैर्मरणपरम्परा निवारयितव्या।

अंडय, अण्डजकथा पञ्चप्रकारा, तद्यथा–कुक्कुटकथा १। मातान्येकः पितान्येकः इति तापसपल्लिका-स्थितशुककथा २। चाणक्यव्याकरणे वेदकशुककथा ३। अगन्धनसर्पकथा ४। हंसयूथबन्धमोचन-कथा ५।

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

रोहिणी, स्वपुत्रबलदेवेन सह रोहिणी तिष्ठतीति लोकापवादं श्रुत्वा रोहिण्या तदा भणितम्—'यद्यहं शुद्धा तदा यमुना नदी सौरीपुरं वेष्टित्वा पूर्वाभिमुखं वहतु' इति। तन्माहात्म्यात् तथैव जातम्।

सिस्स, शिष्यकथा यथा चेलिनीपुत्रवारिषेणप्रतिबोधितपुष्पडालमुनिकथा।

तुंब, रोषेण दत्तकटुकतुम्बकभोजनमुनिकथा।

संवादे, अस्य कथा—कौशाम्बीनगर्यामिन्द्रदत्तादयो द्वात्रिंशदिभ्याः, तेषां समुद्रदत्तादयो द्वात्रिंशत् पुत्राः परस्परमित्रत्वमुपगताः सम्यग्दृष्टयः केवलिसमीपेऽतिस्वल्पं निजजीवितं ज्ञात्वा तपो गृहीत्वा यमुनातीरे पादोपयानमरणेन स्थिताः। अतिवृष्टौ जातायां जलप्रवाहेण यमुनाहृदे सर्वेऽपि ते पतिताः। परमसमाधिना कालं कृत्वा ते स्वर्गं गताः।

मादंगिमल्लि, मातङ्गिमल्लिकथा, यथा वज्रमुष्टिमहाभटभार्यायाः मातङ्गिनामायाः मल्लिपुष्पमालाभ्यन्तरस्थितसर्पदष्टायाः कथा।

चंदिम, चन्द्रवेधकथा।

तावदेवय, तावद्देवतोपद्रवदेशोत्पन्नघोटिकहरणसगरचक्रवर्तिकथा।

तिक, मनुष्यकरोटसमुत्थितवंशत्रिकस्य करकण्डुमहाराजकृतछत्रध्वजाङ्कुशदण्डकथा।

तलाय, तडागपल्लयामेकवृक्षकोटरस्थिततपस्विनो गन्धर्वाराधनाकथितकथा।

किण्णे, व्रीहिमर्दनस्थितकर्जकपुरुषसत्यकथा।

सुसुके य, आराधनाकथितशुंशुमारहृदनिक्षिप्तपाषाणकथा।

अवरकंके, अवरकङ्कानामपत्तनोत्पन्नाञ्जनचोरकथा।

णंदीफल, अटव्यां(वी?)स्थितबुभुक्षापीडितधन्वन्तरिविश्वानुलोमभृत्यानीतकिम्पाकफलकथा।

उदगणाह, उदकनाथकथा, यथा राजामात्यसमक्षगडुल्पानीयस्वच्छकरणकथा।

मण्डूके, उद्यानवनतडागसमुत्पन्नजातिस्मरणमण्डूककथा।

पुंडरीगो, पुंडरीकराजपुत्र्याः कथा।

अथवा गाथा—

गुणजीवा पजत्ती पाणा सण्णा य मग्गणाओ य।

एउणवीसा एदे णाहज्झाणा मुणेयव्वा॥

अथवा गाथा—

णव केवललद्धीओ कम्मक्खयजा हवंति दस चेव।

णाहज्झाणा एते एउणवीसा वियाणाहि॥

कर्मक्षयजा घातिक्षयजा दशातिशयाः। एतेषामकाले पठनादौ यो दोषस्तस्य प्रतिक्रमणम्"—

प्रतिक्रमणग्रन्थत्रयी प्रभाचन्द्राचार्यविरचितटीकासहिता, पृ० ५१–५४।

હવે આપણે શ્વેતાંબર પરંપરા પ્રમાણે જ્ઞાતાધર્મકથા (णायाधम्मकहाओ)નાં અધ્યયનોનાં નામો તથા અર્થ આદિ વિષે વિચારીએ—

જ્ઞાતાધર્મકથાસૂત્રના પ્રથમ શ્રુતસ્કંધમાં ૧૯ અધ્યયનો છે. એક એક અધ્યયનનો ઉપનય અતિ અતિ સુંદર છે. જો ગંભીરતાથી તેનું મનન કરવામાં આવે તો નાની નાની લાગતી વાતો પણ જીવનમાં કેવો અપૂર્વ ભાગ ભજવે છે, કેવી રીતે ક્યા ક્યા કારણે જીવોનું પતન થાય છે, તથા કેવી કેની રીતે ઉત્થાન અને મહાન્ અભ્યુદય થાય છે વગેરે વાતોનું આમાંથી સ્પષ્ટ અને સુંદર દર્શન આપણને પ્રાપ્ત થાય છે. આપણા જીવનમાં કેવી કેવી નબળી કડીઓ ભરેલી છે તે આના શબ્દોનું ગંભીરતાથી મનન કરવાથી સમજાય છે. આમાં તે તે મહાપુરુષોના જીવન ચરિત્રોનું તથા

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

તે તે ઉદાહરણોનું એવું સુંદર રીતે આલેખન કરેલું છે કે સંસારનાં દુઃખદાયક સાચાં બંધનોને સમજવામાં તથા તેને તોડવામાં ગણધર ભગવંતોની આ વાણી આપણને અદ્ભુત સામર્થ્ય આપે છે. આ ઓગણીસ અધ્યયનોનાં શ્વેતાંબરસંમત નામો નીચે પ્રમાણે છે—

પ્રાકૃત નામ	સંસ્કૃત નામ	પ્રાકૃત નામ	સંસ્કૃત નામ
१. उक्खित्त	उत्क्षिप्त	११. दावद्दव	दावद्रव
२. संघाड	संघाट	१२. उदग	उदक
३. अंड	अण्ड	१३. मंडुक्क	मण्डूक
४. कुम्म	कूर्म	१४. तेयली	तेतलि
५. सेलग	शैलक	१५. णंदिफल	नन्दिफल
६. तुंब	तुम्ब	१६. अवरकंका	अपरकङ्का
७. रोहिणी	रोहिणी	१७. आतिण्ण	आकीर्ण
८. मल्ली	मल्लि	१८. सुंसुमा	सुंसुमा
९. मायंदी	माकन्दी	१९. पुंडरीय	पुण्डरीक
१०. चंदिमा	चन्द्रमाः		

આ સૂત્રની શરૂઆત આ રીતે થાય છે—'ચંપા નામની નગરી હતી. તેની બહાર પૂર્ણભદ્ર નામે ચૈત્ય (વ્યંતર દેવનું મંદિર) હતું. ચંપા નગરીમાં તે સમયે કોણિક રાજા (શ્રેણિક રાજાના પુત્ર) રાજ્ય કરતા હતા. તે સમયે શ્રમણ ભગવાન્ મહાવીર પરમાત્માના શિષ્ય અનેક અનેક ગુણોથી સંપન્ન, ચાર જ્ઞાનથી યુક્ત, ભગવાન સુધર્માસ્વામી વિચરતા વિચરતા પાંચસો શ્રમણો સાથે રાજગૃહના પૂર્ણભદ્ર ચૈત્યમાં પધાર્યા. ત્યાંના નગરવાસીઓની પર્ષદા ભગવાન સુધર્માસ્વામીના દર્શન—વંદનાર્થે આવી, ધર્મનું શ્રવણ કરીને પોતાના સ્થાને પાછી ફરી. તે વખતે ભગવાન્ સુધર્માસ્વામીના જ્યેષ્ઠ શિષ્ય જંબૂસ્વામી ભ. સુધર્માસ્વામી પાસે આવીને પૂછે છે કે ભગવાન્ મહાવીર પરમાત્માએ પાંચમા અંગનો આ અર્થ કહ્યો છે તો છઠ્ઠા અંગનો શો અર્થ કહ્યો છે? ઉત્તરમાં ભ. સુધર્માસ્વામી ફરમાવે છે કે છઠ્ઠા णायाधम्मकहा અંગમાં બે શ્રુતસ્કંધ છે ૧ ज्ञात અને ૨ धर्मकथा. ज्ञातમાં ૧૯ અધ્યયનો છે.' આ રીતે આ ગ્રંથની શરૂઆત કરીને ભગવાન્ સુધર્માસ્વામીએ બંને શ્રુતસ્કંધોનું નિરૂપણ કર્યું છે. પ્રથમ શ્રુતસ્કંધના આ ૧૯ અધ્યયનોમાં શું શું વર્ણવ્યું છે તે જાણવા માટે ખરેખર તો આ અધ્યયનો જ વાંચવાં જોઈએ. અહીં તો સંક્ષેપમાં જ, આ અધ્યયનોમાં શું વર્ણવ્યું છે તે જોઈએ.

૧. उक्खित्त—उत्क्षिप्त—(પગ ઊંચો કર્યો). આ અધ્યયન સૌથી મોટું છે. કરૂણાનું જીવનમાં કેટલું બધું અપાર મહત્ત્વ છે એ આ અધ્યયનમાં ભગવાને સમજાવ્યું છે. માત્ર કરૂણાના બળથી, હાથી જેવો પશુ શ્રેણિક મહારાજાને ત્યાં ધારિણી રાણીની કુક્ષિથી જન્મ લે છે, મેઘકુમાર એવું તેનું નામ રાખવામાં આવે છે, તેને ભગવાન મહાવીરની દેશના સાંભળવાનો યોગ પ્રાપ્ત થાય છે, તે સાધુજીવન અંગીકાર કરે છે, પ્રભુની પાસેથી તેને પૂર્વ જન્મ સાંભળવા મળે છે, પછી ઉગ્ર આરાધના કરીને છેવટે રાજગૃહ પાસે વિપુલાચલ પર્વત ઉપર એક મહિનાનું અણસણ કરીને કાળ કરીને વિજય નામના અનુત્તર વિમાનમાં ઉત્પન્ન થાય છે, ત્યાંથી ચ્યવીને મહાવિદેહમાં મોક્ષમાં જશે. કરૂણા હાથી જેવા પશુને પણ કેવી રીતે પરમાત્મપદ સુધી પહોંચાડે છે એનું હૃદયંગમ વર્ણન આ અધ્યયનમાં છે.

પશુમાંથી પરમાત્મા થવાની આ ઘટના આ રીતે બની છે—

આ જંબૂદ્વીપના ભરત ક્ષેત્રમાં દક્ષિણાર્ધભરતમાં રાજગૃહ નામે નગર હતું. ત્યાં શ્રેણિક નામે રાજા રાજ્ય કરતા હતા. તેમને નંદા નામે રાણી હતી. આ નંદાથી શ્રેણિક રાજાને અભયકુમાર નામે

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

પુત્ર થયો હતો. અભયકુમાર ચાર બુદ્ધિના નિધાન હતા અને શ્રેણિક રાજાનું રાજ્ય મુખ્યતયા તે સંભાળતા હતા.

શ્રેણિક રાજાને ધારિણી નામે બીજી રાણી પણ હતી. એક વખત તેણે શય્યામાં સુતાં સુતાં મધ્યરાત્રિના સમયે, આકાશમાંથી ઊતરીને મુખમાં પ્રવેશ કરતા ચાંદીના પર્વત જેવા સાત હાથ ઊંચા એક મહાન હાથીને સ્વપ્નમાં જોયો. જાગીને તેણે શ્રેણિક રાજાને સ્વપ્નની વાત જણાવી. શ્રેણિક રાજાએ કહ્યું કે આ [1]સુંદર સ્વપ્નથી સૂચિત થાય છે કે તમને અત્યંત સુંદર પુત્રની પ્રાપ્તિ થશે. સ્વપ્નના જાણકારો વિદ્વાનોને બોલાવીને પૂછ્યું તો તેમણે પણ આ જ વાત કહી.

ત્યારથી ધારિણી રાણીને ગર્ભ રહ્યો. ગર્ભ રહ્યા પછી [2]ત્રીજે મહિને દોહદના સમયે ધારિણી રાણીને વર્ષા ઋતુ ન હોવા છતાં પણ 'આકાશમાં મેઘનાં વાદળાં ચડી આવ્યાં હોય તથા વરસતાં

---

૧. સ્વપ્નોની પણ એક સાંકેતિક ભાષા હોય છે. કેટલાંક સ્વપ્નો સાર્થક હોય છે, તો કેટલાંક સ્વપ્નો નિરર્થક હોય છે. સાર્થક કે નિરર્થક તે બરાબર સમજવા માટે સ્વપ્નશાસ્ત્રોનું અધ્યયન, અનુભવ અને આંતરિક પ્રતિભા પણ અત્યંત જરૂરી છે. ભગવતીસૂત્રના ૧૬ મા શતકનો છઠ્ઠો ઉદ્દેશો જ सुमिण (स्वप्न) છે. તે સિવાય બીજા પણ ગ્રંથોમાં સ્વપ્ન વિષે ઘણું છૂટું છવાયું વર્ણન મળી આવે છે. ભારત બહાર પરદેશોમાં પણ સ્વપ્ન વિષે જુદી જુદી રીતે ચિંતન થયેલું છે.

૨. આયુર્વેદના ગ્રંથોમાં ચરકસંહિતામાં દોહદ (દ્વિહૃદયપણું)ની વાત આ રીતે ત્રીજા મહિને જ જણાવી છે—

"अथातो महतीं गर्भावक्रान्ति शारीरं व्याख्यास्यामः-- ······शुक्र-शोणित-जीवसंयोगे तु खलु कुक्षिगते गर्भसंज्ञा भवति।······स सर्वगुणवान् गर्भत्वमापन्नः प्रथमे मासि संमूर्च्छितः सर्वधातुकलुषीकृतः खेटभूतो भवत्यव्यक्तविग्रहः सदसद्भूताङ्गावयवः। द्वितीये मासि घनः सम्पद्यते पिण्डः, पेशी अर्बुदं वा। घनः पुरुषः, पेशी स्त्री, अर्बुदं नपुंसकम्। तृतीये मासि सर्वेन्द्रियाणि सर्वाङ्गावयवाश्च यौगपद्येनाभिवर्तन्ते। ······हस्य यत्कालमेवेन्द्रियाणि सन्तिष्ठन्ते तत्कालमेव चेतसि वेदन निर्बन्धं प्राप्नोति, तस्मात् तदाप्रभृति गर्भः स्पन्दते प्रार्थयते च जन्मान्तरानुभूतं यत् किञ्चित्, तद् द्वैहृदय्यमाचक्षते वृद्धाः। मातृजं चास्य हृदयं मातृहृदयेन अभिसम्बद्धं भवति रसवाहिनीभिः संवाहनीभिः तस्मात् तयोर्भक्तिः संस्पन्दते। तच्चैव कारणमवेक्षमाणा न द्वैहृदय्यस्य विमानितं गर्भमिच्छन्ति कर्तुम्। विमानने ह्यस्य दृश्यते विनाशो विकृतिर्वा, समानयोगक्षेमा हि तदा भवति गर्भेण केषुचिदर्थेषु माता। तस्मात् प्रियहिताभ्यां गर्भिणीं विशेषेण उपचरन्ति कुशलाः" — चरकसंहिता—शारीरस्थानम्--चतुर्थोऽध्यायः।

સુશ્રુતસંહિતામાં આ વાત ચોથા મહિને જણાવી છે—

तत्र प्रथमे मासि कललं जायते, द्वितीये शीतोष्मानिलैरभिप्रपच्यमानानां महाभूतानां संघातो घनः संजायते, यदि पिण्डः पुमान्, स्त्री चेत् पेशी, नपुंसकं चेदर्बुदमिति। तृतीये हस्त-पाद-शिरसां पञ्च पिण्डका निर्वर्तन्तेऽङ्गप्रत्यङ्गविभागश्च सूक्ष्मो भवति। चतुर्थे सर्वाङ्गप्रत्यङ्गविभागः प्रव्यक्तो भवति, गर्भहृदयप्रव्यक्तिभावाच्चेतनाधातुरभिव्यक्तो भवति। कस्मात्? तत्स्थानत्वात्। तस्माद् गर्भश्चतुर्थे मासि अभिप्रायमिन्द्रियार्थेषु करोति, द्विहृदयां च नारीं दौहृदिनीमाचक्षते। दौहृदविमाननात् कुब्जं कुणिं खञ्जं जडं वामनं विकृताक्षमनक्षं वा नारी सुतं जनयति। तस्मात् सा यद् यदिच्छेत् तत् तस्यै दापयेत्। लब्धदौहृदा हि वीर्यवन्तं चिरायुषं च पुत्रं जनयति" —सुश्रुतसंहिता—शारीरस्थानम् —अध्याय ३।

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

હોય, પોતે શ્રેણિક રાજા સાથે હાથી ઉપર બેઠી હોય, અને પાછળ તેને ચતુરંગી સેના અનુસરતી હોય' આ રીતે વૈભારગિરિના મૂળમાં ફરવાનો દોહદ ઉત્પન્ન થયો. પરંતુ વર્ષા ઋતુ ન હોવાથી રાણીની ઇચ્છા પૂર્ણ થતી નથી, તેથી રાણી સુકાવા લાગી. છેવટે અભયકુમારે દેવની સાધના કરીને અકાળે પણ મેઘ વિકુર્વીને રાણીની ઇચ્છા પૂર્ણ કરી. તેથી જન્મ થયા બાદ એનું મેઘકુમાર નામ રાખવામાં આવ્યું. મેઘકુમાર આઠ વર્ષનો થયો ત્યારે એને કલાચાર્ય પાસે ભણવા મૂક્યો. કલાચાર્યે એને લેખ વગેરે શકુનરુત સુધીની ૭૨ કલાઓ શિખવાડી. પછી માતા-પિતા આઠ રાજકન્યાઓ સાથે મેઘકુમારનું લગ્ન કરે છે. રહેવા માટે સુંદર મહેલ આપે છે.

એક સમયે મહેલમાં મેઘકુમાર બેઠા છે તે વખતે એક દિશામાં અનેક માણસો જઈ રહ્યા છે તે જોઈને મેઘકુમારે પૂછ્યું કે આ બધા લોકો ક્યાં જાય છે? જાણવામાં આવ્યું કે ભગવાન્ મહાવીર પધાર્યા છે, એટલે મેઘકુમાર પણ ભગવાન્ મહાવીરના દર્શન-વંદન માટે જાય છે. 'સંસારમાં જીવો કેવી રીતે બંધાય છે, કેવી રીતે સંસારથી મુક્ત થાય છે, તથા કેવા કેવા ભયંકર ક્લેશોને સંસારમાં અનુભવે છે' આ મુદ્દા ઉપર ભગવાન્ મહાવીરની દેશના સાંભળીને મેઘકુમાર ત્યાં જ રંગાઈ ગયા અને દીક્ષા લેવાનો નિર્ણય કર્યો.

તેમણે ઘેર આવીને માતા-પિતા પાસે સંયમ લેવા માટે અનુમતિ માગી, સંયમ લેવાની વાત સાંભળતાં જ ધારિણી મૂર્છા ખાઈને પડી. ભાનમાં આવ્યા પછી માતા-પુત્ર વચ્ચે ઘણો સંવાદ થયો. છેવટે મેઘકુમારની અત્યંત મક્કમતા જોઈને માતા-પિતાએ સંયમ માટે અનુમતિ આપી. આઠ પત્નીઓ તથા વિશાળ રાજ્યવૈભવનો ત્યાગ કરીને મેઘકુમારે ભગવાન્ મહાવીર પાસે દીક્ષા લીધી.

દીક્ષા લીધા પછી મેઘકુમારને રાત્રે સુવા માટે એવું સ્થાન મળ્યું કે સ્વાધ્યાયાદિ માટે જતા-આવતા સાધુઓ સાથે મેઘકુમારના હાથ-પગ આદિનો વારંવાર સ્પર્શ થતો હતો અને તેથી મેઘકુમારનો સંથારો ધૂળથી વ્યાપ્ત થઈ ગયો. મેઘકુમારને આખી રાત નિદ્રા આવી નહિ. એટલે મેઘકુમાર અત્યંત વ્યાકુળ થઈ ગયા અને સવારમાં જ ભગવાનની રજા લઈને ઘેર પાછા જવાનો તેમણે નિર્ણય કર્યો. મહામુશીબતે રાત્રિ જેમ તેમ પૂરી કરીને સવારમાં ભગવાન્ પાસે મેઘકુમાર આવ્યા એટલે તરત જ ભગવાને મેઘકુમારને કહ્યું કે—મેઘકુમાર તને રાત્રે આવો આવો વિચાર આવ્યો હતો, ખરી વાત છે?—મેઘકુમારે કહ્યું 'ભગવન્! હા.'

હવે ભગવાને મેઘકુમારના પૂર્વજન્મોની કથા શરૂ કરી. મેઘકુમાર! આજથી ત્રીજા ભવમાં વૈતાઢ્યપર્વતની તળેટીમાં તું શ્વેત વર્ણનો છ દાંતવાળો હજાર હાથીઓના જૂથનો નાયક એવો હાથી હતો. વનચરોએ તારું સુમેરૂપ્રભ નામ રાખ્યું હતું. એક વાર જંગલમાં દાવાનલ લાગ્યો. તેનાથી બચવા માટે અલ્પ પાણીવાળા એક સરોવરમાં તું અયોગ્ય માર્ગે દાખલ થયો. તેથી પાણી સુધી પહોંચ્યા પહેલાં કાદવમાં જ તું ખૂંચી ગયો તથા પાણી અને કિનારાથી બંનેથી ભ્રષ્ટ થયો. તે સમયે પહેલાંનો વૈરી કોઈ યુવાન હાથી ત્યાં આવી પહોંચ્યો. કિનારા ઉપર ઊભા રહીને તારા ઉપર તેણે દાંતથી ખૂબ પ્રહારો કર્યા. ભૂખ, તરસ તથા પ્રહારોની વેદનાથી સાત દિવસ રીબાઈ રીબાઈને તું મૃત્યુ પામ્યો અને ગંગા નદીના દક્ષિણ કિનારે વિંધ્યાચલની તળેટીમાં તું ચાર દાંતવાળા હાથી તરીકે ઉત્પન્ન થયો. ત્યાં તું સાતસો હાથીઓના જૂથનો સ્વામી હતો. વનચરોએ તારું મેરૂપ્રભ નામ પાડ્યું હતું. એક વાર જંગલમાં દાવાનલ લાગ્યો તે જોઈને તને જાતિસ્મરણ જ્ઞાન થયું. પછી દાવાનલ લાગે ત્યારે કામ લાગે એ દૃષ્ટિથી તેં એક યોજન પ્રમાણનું મંડલ બનાવ્યું. તેમાં જે કાંઈ ઘાસ આદિ ઊગે તે બધું ઉખેડી નાંખીને તેં મોટું મેદાન બનાવી રાખ્યું હતું. એક વાર જંગલમાં દાવાનલ લાગ્યો એટલે પ્રાણ બચાવવા માટે તું એ મોટા મેદાનમાં આવ્યો. તે સમયે બીજાં પણ અનેક પ્રાણીઓ પ્રાણ બચાવવા માટે તે મેદાનમાં આવેલાં હતા.

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

આખું મેદાન ચિકાર ભરાઈ ગયું હતું. તે સમયે તને શરીર ઉપર ખંજવાળ આવી તેથી તે ભાગ ઉપર ખણવા માટે તેં તારો એક પગ ઊંચો કર્યો. બરાબર તે જ સમયે સંકડાસને લીધે બીજા બળવાન પ્રાણીઓથી હડસેલાતો એક સસલો આવીને તારા પગ જેટલી ખાલી પડેલી જગ્યામાં ભરાઈ ગયો. શરીરને ખણીને તું જેવો તારો પગ નીચે મૂકવા જાય છે ત્યાં તો તેં સસલાને જોયો. કરૂણાથી, દયાથી, સસલા ઉપર અનુકંપાથી પગને નીચે ન મૂકતાં તેં અદ્ધર ને અદ્ધર જ રાખ્યો. દયાના પરિણામથી તેં સંસારને અલ્પ કર્યો. મનુષ્ય આયુષ્ય બાંધ્યું.

અઢી દિવસે દાવાનલ શાંત થયો. બધાં પ્રાણીઓ ચાલ્યાં ગયાં. એટલે તેં પગ નીચે મૂકવા પ્રયત્ન કર્યો. પણ પગ અત્યંત ઝલાઈ જવાને કારણે તું પગ નીચે મૂકવા જતાં જમીન ઉપર જ પટકાયો. ત્રણ રાત–દિવસ ભયંકર વેદનાને સહન કરીને એક સો વર્ષનું આયુષ્ય પૂર્ણ કરીને જીવદયાથી બાંધેલા પુણ્યના પ્રભાવે રાજગૃહ નગરમાં શ્રેણિક રાજાને ત્યાં ધારિણી રાણીની કુક્ષિમાં પુત્ર તરીકે ઉત્પન્ન થયો. જન્મ થયા પછી યુવાન અવસ્થામાં આવ્યા પછી તેં મારા પાસે દીક્ષા લીધી.

તો મેઘકુમાર! જ્યારે વિશિષ્ટ સમજણ નહોતી ત્યારે પણ જીવદયાથી તેં તિર્યંચ અવસ્થામાં કષ્ટ સહન કર્યું, તો હવે ઉત્તમ કુલમાં જન્મ લીધા પછી, વિશિષ્ટ સમજણ પ્રાપ્ત થયા પછી, પ્રવ્રજ્યા ગ્રહણ કર્યા પછી, રાત્રિના સમયે પવિત્ર સાધુઓના હાથ–પગ આદિના સ્પર્શથી કે સંથારામાં આવતી ધૂળથી વ્યાકુલ કેમ થઈ જાય છે? પ્રેમથી કેમ સહન કરતો નથી?

પ્રભુનાં આ વચનોને સાંભળીને મેઘકુમારને જાતિસ્મરણજ્ઞાન ઉત્પન્ન થયું. મેઘકુમારને અત્યંત હર્ષ થયો. તીવ્ર વૈરાગ્ય પ્રગટ થયો. મેઘકુમાર સંયમમાં અત્યંત સ્થિર થઈ ગયા અને પ્રભુને કહ્યું કે આજથી માંડીને મારી બે ચક્ષુઓ સિવાય બાકીનું બધું શરીર શ્રમણોની સેવામાં અર્પણ કરી દઉં છું

પછી મેઘકુમારે અગિયાર અંગોનો અભ્યાસ કર્યો. વિવિધ પ્રકારની તપશ્ચર્યાઓ કરી. છેવટે રાજગૃહ પાસે વિપુલાચલ પર્વત ઉપર જઈ એક માસનું અણસણ કરી, કાળ કરીને વિજય નામના અનુત્તર વિમાનમાં ઉત્પન્ન થયા. ત્યાં તેત્રીસ સાગરોપમ સુધી દેવલોકનાં સુખો અનુભવીને ત્યાંથી ચ્યવીને મહાવિદેહ ક્ષેત્રમાં ઉત્પન્ન થઈને મેઘકુમાર મોક્ષમાં જશે. નિર્વાણને પ્રાપ્ત કરશે.

આ રીતે અનુકંપાના પ્રભાવથી, પશુ પણ ઉત્તરોત્તર વિકાસ સાધતાં સાધતાં પરમાત્મપદ સુધી કેવી રીતે પહોંચે છે એ પ્રથમ અધ્યયનમાં બતાવ્યું છે.

૨. સંઘાડ. આ બીજા અધ્યયનનું નામ છે. બંનેને એક સાથે બાંધવામાં આવ્યા, આ તેનો ભાવાર્થ છે. આની સાથે સંકળાયેલી કથા નીચે મુજબ છે—

રાજગૃહ નગરની બહાર ગુણશિલ નામનું ચૈત્ય હતું. તેની નજીકમાં જ એક મોટું અતિગહન ઉદ્યાન હતું. આ નગરમાં ધન નામના એક ધનાઢ્ય સાર્થવાહ વસતા હતા, તેમને ભદ્રા નામે સુંદર પત્ની હતી. પરંતુ તેને પરણ્યા પછી ઘણાં વર્ષો ગયાં પછી પણ કંઈ સંતાન થયું ન હતું. એમને ત્યાં નાના છોકરાને રમાડવામાં કુશળ એવો પંથક નામનો નોકર હતો. ધન સાર્થવાહ નગરમાં ઘણા ઘણાને માન્ય અને સલાહ લેવા લાયક એવા અગ્રેસર હતા. આ જ રાજગૃહ નગરમાં વિજય નામે અત્યંત ભયંકર ચોર હતો. સદા ય ચોરી કરવાનો લાગ જ જોયા કરનારો આ ચોર નગરની અંદર તથા બહાર પણ ભિન્ન ભિન્ન સ્થાનોમાં ફર્યા કરતો હતો.

એક વાર ભદ્રા શેઠાણીને વિચાર આવે છે કે 'મને હજુ સુધી કંઈ સંતાન થયું નથી માટે હું અત્યંત અધન્ય (નિર્ભાગી) છું. જો ધન સાર્થવાહ મને મંજુરી આપે તો રાજગૃહ નગરની બહાર ભિન્ન ભિન્ન દેવોનાં મંદિરો છે ત્યાં જઈ પૂજા કરી પુત્ર માટે અથવા પુત્રી માટે બાધા–માનતા રાખું.' ધના સાર્થવાહને વાત કરી. ધન સાર્થવાહે સંમતિ આપી એટલે ભદ્રા શેઠાણીએ ઘણા જ ભક્તિભાવથી

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

ભિન્ન ભિન્ન દેવમંદિરોમાં જઈને પૂજા કરીને બાધા–માનતા રાખી. તે પછી થોડા સમયે ભદ્રા ગર્ભવતી થઈ, તેને પુત્ર પણ જન્મ્યો અને પુત્રનું 'દેવદિન્ન' (દેવે આપેલો) નામ પાડ્યું. આ પુત્રને રમાડવા માટે **પંથક**ને આપ્યો. પંથક એને તેડીને ઘણા બીજા છોકરાઓ સાથે રમે છે—ફરે છે. એક વાર ભદ્રાએ સુંદર સુંદર વસ્ત્ર–આભૂષણો પહેરાવીને પોતાના પુત્રને રમાડવા માટે પંથકના હાથમાં આપ્યો. પંથક આ છોકરાને લઈને થોડે દૂર નીકળી ગયો અને ત્યાં આ છોકરાને એક બાજુમાં મૂકીને બીજા છોકરાઓ સાથે રમવા લાગ્યો. બરાબર આ જ સમયે વિજય ચોર ત્યાં આવી ચડ્યો. છોકરાનાં સુંદર કિંમતી આભૂષણો જોઈને એ લલચાયો, કોઈ ન જુએ એ રીતે એણે છોકરાને ઉપાડ્યો અને તરત નાસીને નગર બહારના ભયંકર ઉદ્યાનમાં એક ભાંગેલા કૂવા પાસે આવ્યો. છોકરાને મારી નાખ્યો, બધાં આભૂષણો ઉતારી લીધાં અને છોકરાના મૃત શરીરને કૂવામાં ફેંકી દીધું અને પોતે એક ગહન સ્થાનમાં સંતાઈ ગયો.

હવે આ બાજુ પંથક નોકરની નજર છોકરા તરફ ગઈ, પરંતુ છોકરો ત્યાં હતો જ નહિ. ઘણી તપાસ કરી છતાં ન મળવાથી ઘેર આવીને ધન સાર્થવાહને તેણે બધી વાત કરી. આ સાંભળતાં જ ધન સાર્થવાહ મૂર્છા ખાઈને પડ્યા. સ્વસ્થ થયા પછી તેમણે નગરના રક્ષકોને બધી વાત કરી. નગરના રક્ષકો તપાસ કરતા કરતા કૂવા પાસે આવી પહોંચ્યા. છોકરાના મડદાને જોયું અને ચોરને પણ પકડી પાડ્યો. તેમણે ચોરને મારતા મારતા લાવીને જેલમાં પૂરી દીધો, હડી(બેડી)માં બાંધી દીધો અને ખાવા–પીવા ઉપર પણ અંકુશ મૂકી દીધો. દિવસમાં ત્રણ વખત એને સખત માર મારવામાં આવતો હતો.

આ બાજુ કોઈક નાનો અપરાધ થવાથી ધન સાર્થવાહને પણ જેલમાં પૂરવામાં આવ્યા અને વિજય ચોરની સાથે જ એક હડી(બેડી)માં બાંધવામાં આવ્યા. હવે ભદ્રા સાર્થવાહીએ શેઠ માટે ભોજન તૈયાર કરીને કરંડીયામાં મૂકીને પંથક નોકર સાથે જેલમાં મોકલ્યું. પંથક ધન સાર્થવાહને ભોજન આપે છે ત્યારે વિજય ચોર શેઠને કહે છે કે 'હું ઘણા દિવસનો ભૂખ્યો છું, મને આમાંથી થોડું ભોજન આપો.' શેઠે કહ્યું કે તેં તો મારા એકના એક પુત્રનો ઘાત કર્યો છે, તું તો મારો પરમ શત્રુ છે. આ ભોજન કાગડાને કે કૂતરાને ખવરાવી દઉં કે ઉકરડામાં નાખી દઉં. પણ તને તો નહિ જ આપું. ભોજનનું કામ પુરું થયું એટલે પંથક તો ચાલ્યો ગયો. થોડી વાર પછી શેઠને શૌચ તથા લઘુશંકા માટે બાધા થઈ. એટલે શેઠે ચોરને કહ્યું કે 'વિજય આપણે એકાંત સ્થાનમાં જઈએ કે જેથી મારી બાધા દૂર થાય.' ચોરે કહ્યું કે 'તેં ખાધું છે, માટે તને બાધા લાગી છે. પણ મેં કંઈ ખાધું નથી, માટે મને કશી બાધા લાગી નથી. તું એકલો જા જવું હોય તો.' પરંતુ એક જ બંધનમાં બંનેને બાંધેલા હોવાથી શેઠ એકલા જઈ શકતા નથી. બાધા તીવ્ર થવા લાગી એટલે શેઠે ચોરને વચન આપ્યું કે ભોજનમાંથી ભાગ આપીશ, ત્યારે ચોર સાથે એકાંતમાં જઈને શેઠે બાધાનું નિવારણ કર્યું.

બીજે દિવસે જ્યારે પંથક ભોજન લઈને આવ્યો ત્યારે શેઠે ભોજનમાંથી ચોરને ભાગ આપ્યો. પંથકે જઈને આ વાત ભદ્રા શેઠાણીને કહી. ભદ્રાના ગુસ્સાનો પાર રહ્યો નહિ.

પછી ધન સાર્થવાહ મિત્રો વગેરેની સહાયથી જેલમાંથી છૂટીને ઘેર આવ્યા. તે સમયે બધા સન્માન કરે છે, પણ ભદ્રા શેઠની સામે પણ જોતી નથી. છેવટે જ્યારે ધન સાર્થવાહે સ્પષ્ટીકરણ કર્યું કે 'કોઈ સ્નેહથી મેં ચોરને ભોજનમાંથી ભાગ આપ્યો નથી. માત્ર શારીરિક બાધાને લીધે જ મેં ભાગ આપ્યો હતો.' ત્યારે ભદ્રાના મનનું સમાધાન થયું.

આ બાજુ ચોર મારની પીડા, ભૂખ તથા તરસ વગેરેથી પીડાઈ પીડાઈને મૃત્યુ પામીને નરકમાં ઉત્પન્ન થયો અને પછી સંસારમાં દીર્ઘ કાળ સુધી પરિભ્રમણ કરશે.

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

ભગવાન સુધર્માસ્વામી આ પ્રસંગનો ઉપનય કરતાં જણાવે છે કે આ પ્રમાણે જે સાધુ કે સાધ્વી દીક્ષા લીધા પછી ધન આદિમાં લુબ્ધ થશે તેની પણ આ જ પરિસ્થિતિ થશે.

સંસારથી વિરક્ત થયેલા ધન સાર્થવાહ પણ રાજગૃહ નગરમાં પધારેલા કોઈ શ્રમણ ભગવંત પાસે દીક્ષા લઈને સુંદર આરાધના કરીને સૌધર્મ દેવલોકમાં ઉત્પન્ન થયા અને ત્યાંથી ચ્યવીને મહાવિદેહ ક્ષેત્રમાં મુક્તિ પ્રાપ્ત કરશે.

ભગવાન સુધર્માસ્વામી આ વાતનો ઉપનય કરતાં જણાવે છે કે જેમ ધન સાર્થવાહે ધર્મબુદ્ધિથી નહિ, પણ માત્ર શરીરના રક્ષણ માટે જ ચોરને ભોજન આપ્યું હતું, તેમ સાધુ કે સાધ્વીએ સંયમ લીધા પછી મનને આનંદ આપવા માટે કે શરીરની શોભાને અર્થે આહાર–પાણી લેવાનાં નથી, માત્ર જ્ઞાન-દર્શન-ચારિત્રની પુષ્ટિ માટે જ આહાર–પાણી લેવાનાં છે. આવા સાધુ કે સાધ્વી ધન સાર્થવાહની જેમ સંસારનાં દુઃખો અને બંધનોથી મુક્ત થઈ જાય છે.

૩. अंडक नामના ત્રીજા અધ્યયનમાં ઈંડાને લગતી કથા છે. તે આ પ્રમાણે છે—ચંપા નગરીની બહાર સુભૂમિભાગ નામનું ઉદ્યાન હતું. તેમાં એક ઢેલડીએ બે સુંદર ઈંડાને જન્મ આપ્યો. ત્યાં જિનદત્તપુત્ર અને સાગરદત્તપુત્ર નામના બે સાર્થવાહ પુત્રો આવી ચડ્યા. તેમને ઈંડાં ગમી ગયા એટલે તે બંને ઈંડાંને લઈને તેમણે કુકડીના ઈંડાં ભેગાં મૂકી દીધાં. તેમાં સાગરદત્તપુત્રને શંકા રહ્યા કરે છે કે આ ઈંડાંમાંથી મોર બરાબર તૈયાર થશે કે કેમ? એટલે તે એક ઈંડાને ઘણીવાર આવીને હાથમાં લઈને હલાવતો હતો અને કાનમાં ખખડાવતો હતો. પરિણામ એ આવ્યું કે તેનું ઈંડું નકામું —નિર્જીવ થઈ ગયું. આ રીતે જે સાધુ કે સાધ્વી સંયમ લીધા પછી પાંચ મહાવ્રત, છ જીવનિકાય તથા નિર્ગ્રંથ પ્રવચનમાં શંકાશીલ રહે છે તે આ ભવમાં નિંદાપાત્ર બને છે અને પરભવમાં અનેક દુઃખોને પામે છે તથા સંસારમાં પરિભ્રમણ કરે છે.

જિનદત્તપુત્રને સંપૂર્ણ ખાત્રી હતી કે અવસરે આમાંથી મોર તૈયાર થવાનો છે. એટલે તે પોતાનાં ઈંડાને જરાપણ હલાવતો નથી. અવસરે તેમાંથી સુંદર મોર તૈયાર થાય છે. મોરને ઘણી ઘણી કળાઓ શીખવવામાં આવે છે. એ મોર દ્વારા જિનદત્તપુત્રને હજારો–લાખો ધનની કમાણી થાય છે. આ જ પ્રમાણે જે સાધુ કે સાધ્વી દીક્ષા લીધા પછી નિઃશંકભાવે સંયમની આરાધના કરે છે તે સાધુ કે સાધ્વી જગતમાં પૂજનીય—વંદનીય બને છે અને આ સંસારસમુદ્રને તરી જાય છે. આ આ કથાનો સાર છે.

૪. कुम्म (कूर्म) નામના ચોથા અધ્યયનમાં બે કાચબાની વાત છે. વાણારસી નગરીની બહાર ગંગા મહાનદીમાં મયંગતીર નામે એક દ્રહ (ધરો) હતો. તેમાં કાચબા આદિ જલચર પ્રાણીઓનાં હજારો–લાખ્ખોનાં જૂથોનાં જૂથો ફરતાં હતા. આ દ્રહની નજીકની ઝાડીમાં બે પાપી ભયંકર શિયાળ વસતાં હતા. આ મયંગતીર દ્રહમાંથી બે કાચબા આહાર માટે બહાર નીકળ્યા હતા અને દ્રહની આજુબાજુમાં ફરતા હતા. તે સમયે આ શિયાળ ત્યા આવી પહોંચ્યાં. તેમાં જે એક કાચબાએ પોતાના પગ તથા ડોકને બહાર પસાર્યાં તેને શિયાળોએ નખ-દાંતના પ્રહારોથી ઘાયલ કરીને તથા તેનું લોહી–માંસ વગેરે ખાઈને તે કાચબાને મારી નાખ્યો. બીજા કાચબાએ પોતાનું શરીર બરાબર અંદર સંકોચીને રાખ્યું. તે કાચબાને શિયાળોએ ઘણા પ્રહારો કરવા છતાં કશી અસર થઈ નહિ. તે કાચબો તદ્દન સુરક્ષિત રહ્યો અને પછી દ્રહમાં આવીને પોતાનાં સ્વજનો સાથે મળીને સુખી થયો.

તે જ પ્રમાણે જે સાધુ કે સાધ્વી દીક્ષા લીધા પછી પોતાની ઇંદ્રિયો ઉપર સંયમ રાખતા નથી અને ઇંદ્રિયોને વિષયોમાં છૂટી મૂકી દે છે તે પ્રથમ કાચબાની જેમ આ સંસારમાં હીલનાપાત્ર તથા અતિ અતિ દુઃખી થાય છે અને જે સાધુ-સાધ્વી બીજા કાચબાની જેમ ઇંદ્રિયો સંયમમાં રાખે છે તે બીજા કાચબાની જેમ સર્વ દુઃખોથી મુક્ત થાય છે અને છેવટે સંસાર તરી જાય છે.

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

૫. સેલગ (શૈલક) નામના પાંચમા અધ્યયનમાં શૈલક નામના રાજર્ષિની કથા છે.

દ્વારવતી (દ્વારકા) નગરીની બહાર રૈવતક પર્વતની સમીપમાં નંદનવન નામનું ઉદ્યાન હતું. તેના મધ્યમાં સુરપ્રિય નામે યક્ષનું મંદિર હતું. આ દ્વારવતીમાં કૃષ્ણ વાસુદેવ રાજ્ય કરતા હતા. ત્યાં **થાવચ્ચા** નામે અત્યંત ધનવાન ગાથાપતિ સ્ત્રી વસતી હતી. તેને એક પુત્ર હતો કે જે થાવચ્ચાપુત્ર નામે પ્રસિદ્ધ હતો. તે શ્રીમંત ઘરોની બત્રીસ સ્ત્રીઓને પરણેલો હતો. એકવાર બાવીસમા તીર્થંકર ભગવાન્ **નેમિનાથ** ત્યાં વિચરતા વિચરતા પધાર્યા. તેમની દેશના સાંભળવા માટે શ્રીકૃષ્ણ વાસુદેવ વગેરે ઘણા ઘણા ગયા. થાવચ્ચાપુત્ર પણ દેશના સાંભળવા ગયા. પ્રભુની દેશના સાંભળીને થાવચ્ચાપુત્રને સંસાર ઉપર અત્યંત વૈરાગ્ય ઉત્પન્ન થયો. શ્રીકૃષ્ણે થાવચ્ચાપુત્રનો નિષ્ક્રમણ (દીક્ષા) મહોત્સવ કર્યો. એક હજાર પુરુષોએ થાવચ્ચાપુત્ર સાથે પ્રભુ **નેમિનાથ** પાસે દીક્ષા લીધી. એક વાર થાવચ્ચાપુત્ર વિહાર કરતા શૈલકપુર નગરમાં પધાર્યા. ત્યાં શૈલક રાજા રાજ્ય કરતા હતા. રાણીનું નામ પદ્માવતી હતું. પુત્રનું નામ મદ્દુક હતું. શૈલક રાજાને પંથક વગેરે પાંચસો મંત્રી હતા. થાવચ્ચાપુત્રની દેશના સાંભળીને તે બધા પાંચ અણુવ્રત આદિ બાર વ્રતો લઈને શ્રમણોપાસક બન્યા. પછી થાવચ્ચાપુત્ર ત્યાંથી વિહાર કરી ગયા.

તે સમયે સૌગંધિકા નામે એક નગરી હતી. ત્યાં ઋદ્ધિમાન્ સુદર્શન નામના શેઠ વસતા હતા. વેદ તથા સાંખ્યદર્શનમાં અત્યંત નિષ્ણાત એવા શુક નામના પરિવ્રાજક એક વાર ત્યાં પધાર્યા. તેમનું પ્રવચન સાંભળીને સુદર્શન શેઠે શૌચમૂલક ધર્મનો સ્વીકાર કર્યો.

તે પછી સૌગંધિકા નગરીમાં થાવચ્ચાપુત્ર પણ વિચરતા વિચરતા પધાર્યા. ત્યાં તેમની પાસે ધર્મશ્રવણ કરવા માટે સુદર્શન શેઠ આવ્યા. ઘણી ચર્ચા–વિચારણા પછી પ્રતિબોધ પામીને સુદર્શન શેઠે શુક પરિવ્રાજકનો શૌચમૂલક ધર્મ ત્યજીને થાવચ્ચાપુત્રે ઉપદેશેલા વિનયમૂલક ધર્મનો સ્વીકાર કર્યો. આ વાતની ખબર પડવાથી શુક પરિવ્રાજક સુદર્શન શેઠને ફેરવવા માટે ત્યાં આવ્યા. સુદર્શન શેઠે કહ્યું કે નીલાશોક ઉદ્યાનમાં રહેલા થાવચ્ચાપુત્ર પાસે મેં આ ધર્મ અંગીકાર કર્યો છે. શુક પરિવ્રાજક એક હજાર પરિવ્રાજક તથા સુદર્શન સાથે થાવચ્ચાપુત્ર પાસે આવ્યા. ત્યાં વિવિધ પ્રશ્નોત્તર થયા. અંતે પરિવ્રાજક વેષનો ત્યાગ કરીને થાવચ્ચાપુત્ર પાસે એક હજાર પરિવ્રાજક સાથે દીક્ષા લીધી. પછી ચૌદ પૂર્વોનું અધ્યયન કરીને શુક મહાજ્ઞાની થયા.

તે પછી થાવચ્ચાપુત્ર એક હજાર શિષ્યો સાથે પુંડરીક (શત્રુંજય) પર્વત ઉપર એક માસનું અણુસણ કરીને મોક્ષમાં ગયા.

હવે એક વાર શુક પરિવ્રાજક શૈલકપુરમાં પધાર્યા. તેમની દેશના સાંભળીને શૈલક રાજાએ મદ્દુક કુમારને રાજ્યગાદી સોંપીને પંથક આદિ પાંચસો મંત્રીઓ સાથે દીક્ષા લીધી.

શુક પરિવ્રાજક હજાર સાધુઓ સાથે પુંડરીક (શત્રુંજય) પર્વત ઉપર આવીને અંતિમ સાધના કરીને મોક્ષમાં ગયા.

પ્રકૃતિથી સુકુમાર તથા સુખમાં જ ઊછરેલા રાજર્ષિ શૈલકને શ્રમણજીવનના નીરસ, રૂક્ષ આહારથી શરીરમાં પ્રબળ રોગ ઉત્પન્ન થયો. એકવાર શૈલક શૈલકપુરમાં જ પધાર્યા. તેમનો પુત્ર રાજા મદ્દુક તેમનાં દર્શને આવ્યો. પિતાશ્રીની અસ્વસ્થ પ્રકૃતિને જોઈને તેણે વિનંતિ કરી કે 'મારી વાહનશાલામાં પધારો. ત્યાં ઔષધોપચાર કરીને આપને રોગરહિત કરું.' શૈલક વાહનશાલામાં આવીને રહ્યા. વૈદ્યોએ વિવિધ ઔષધોથી ચિકિત્સા શરૂ કરી અને સાથે સાથે રોગ શમાવવા માટે મદ્યપાન કરવાની પણ સલાહ આપી. આ વિવિધ ઉપચારોથી રોગ તો શાંત થઈ ગયો, પણ શૈલક રાજર્ષિના મનમાં ભિન્ન ભિન્ન પ્રકારના આહાર અને મદ્યપાનમાં આસક્તિ ઉત્પન્ન થઈ ગઈ. હવે તે સાધુજીવનના આચારોનો ત્યાગ કરીને પ્રમાદી બની ગયા. ત્યાંથી વિહાર કરવાનું હવે નામ જ લેતા

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

નથી. એટલે ગુરુમહારાજની સેવામાં પંથક મંત્રીને મૂકીને બાકીના ચારસો નવાણું શિષ્યો સંયમનું વિશુદ્ધ પાલન કરવા માટે ત્યાંથી વિહાર કરી ગયા.

એક વાર કાર્તિક ચાતુર્માસિકને દિવસે સાંજના સમયે શૈલક સૂતા હતા ત્યારે ખામણાં કરવા માટે પંથક ત્યાં આવ્યા અને તેમના ચરણમાં શીર્ષથી સ્પર્શ કર્યો. આથી એકદમ શૈલક અત્યંત ગુસ્સામાં આવી ગયા અને બોલી ઊઠ્યા કે 'હું સુખે ઊંઘતો હતો ત્યાં કોણે મને સ્પર્શ કર્યો?' ત્યારે પંથકે કહ્યું 'હું આપને પ્રતિક્રમણ કરતાં ચાતુર્માસિક ક્ષમાપના કરવા માટે આવ્યો હતો.' અને આ પ્રમાણે કહીને પછી પંથકે ખૂબ ખૂબ ક્ષમા માંગી.

આ સાંભળતાંની સાથે જ, રાજર્ષિ શૈલક એકદમ જાગ્રત થઈ ગયા. પોતાની પ્રમાદી સ્થિતિનું તેમને તત્કાળ ભાન થયું. તરત જ પ્રમાદનો ત્યાગ કરીને તેમણે ત્યાંથી વિહાર કર્યો. આ સમાચાર મળ્યા એટલે બાકીના ચારસો નવાણું શિષ્ય પણ શૈલક પાસે પાછા આવી ગયા. અંતે થાવચ્ચાપુત્રની જેમ અણસણ આદિ સાધના કરીને શૈલક વગેરે બધા જ સાધુઓ **પુંડરીક (શત્રુંજય)** પર્વત ઉપર મોક્ષમાં ગયા.

ભગવાન્ સુધર્માસ્વામી આનો ઉપનય કરતાં જણાવે છે કે સંયમ લીધા પછી જે સાધુ કે સાધ્વી પ્રમાદી બને છે તે સંસારમાં પરિભ્રમણ કરે છે અને જે અપ્રમત્ત બનીને આરાધના કરે છે તે આ સંસારસમુદ્રને તરી જાય છે.

૬. તુંબ (તુંબડું) નામના છઠ્ઠા અધ્યયનમાં આ રીતે નિરૂપણ છે—શ્રમણ ભગવાન્ મહાવીર રાજગૃહમાં પધાર્યા છે, ત્યારે ઇંદ્રભૂતિ ભગવાન ગૌતમસ્વામી શ્રીમહાવીર ભગવાનને પૂછે છે કે ભગવન્! જીવો ભારેપણું અથવા હલકાપણું શી રીતે પ્રાપ્ત કરે છે? ભગવાન મહાવીરે કહ્યું કે ગૌતમ! કોઈ માણસ તુંબડાને ઘાસ આદિથી વીંટીને પછી માટીથી લેપ કરીને—આ રીતે આઠ વાર ઘાસથી વીંટીને તથા માટીથી લેપ કરીને સૂકવીને અગાધ પાણીમાં નાખે તો ભારે થયેલું તુંબડું ડૂબી જાય છે, તે રીતે અઢાર પાપસ્થાનકોથી આઠ કર્મો બાંધીને ભારે થયેલા જીવો સંસારમાં નારકી સુધી ડૂબી જાય છે. પરંતુ જેમ માટીના લેપો એક પછી એક ઓગળવા લાગે એટલે તુંબડું પાણીની ઉપલી સપાટી ઉપર આવી જાય છે તેમ જીવ પણ અઢાર પાપસ્થાનકથી મુક્ત થઈને આઠ કર્મપ્રકૃતિનો ક્ષય કરીને લોકાગ્ર ઉપર સિદ્ધિપદમાં પ્રતિષ્ઠિત થાય છે.

૭. રોહિણી નામના સાતમા અધ્યયનમાં ધન સાર્થવાહની સૌથી નાની પુત્રવધૂ રોહિણીની સુંદર કથા છે.

રાજગૃહ નગરમાં ધન સાર્થવાહને ભદ્રા નામની ભાર્યાથી ચાર પુત્રો હતા–ધનપાલ, ધનદેવ, ધનગોપ તથા ધનરક્ષિત. આ ચારે પુત્રોની અનુક્રમે ચાર ભાર્યાઓ હતી—ઉજ્ઝિયા, ભોગવતિયા, રક્ખિયા તથા રોહિણી. પોતાની ગેરહાજરીમાં પણ પોતાના ઘરની વ્યવસ્થા સુંદર રીતે ચાલે એ માટે કોને કયું કામ સોંપવું એ જાણવા માટે ધન સાર્થવાહે બધા સ્વજન–સંબંધીઓ સમક્ષ પોતાની ચારે ય પુત્રવધૂઓને બોલાવીને દરેકને ચોખાના પાંચ પાંચ દાણા આપ્યા અને કહ્યું કે તમે આને સાચવી રાખજો અને જ્યારે માગું ત્યારે મને આપજો.

પહેલી પુત્રવધૂ ઉજ્ઝિયાએ પાંચ દાણા લીધા પછી વિચાર કર્યો કે આ પાંચ દાણા સાચવી રાખવાની શી જરૂર છે. આપણા કોઠારમાં ઘણા ચોખાના દાણા છે. સસરાજી જ્યારે માગશે ત્યારે તેમાંથી દાણા લઈને આપી દઈશ. આમ વિચારીને તેણે પાંચ દાણા ફેંકી દીધા.

બીજી ભોગવતિયા પણ એવો વિચાર કરીને તે પાંચ દાણા ફોતરાં ઉખાડીને ખાઈ ગઈ.

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

ત્રીજી રક્ખિયાએ વિચાર કર્યો કે સસરાજી બધા સ્વજન સમક્ષ આ રીતે દાણા આપે છે તો તેમાં કંઈક કારણ હશે, એમ સમજીને સાચવવા માટે રત્નની કરંડિકામાં તે દાણા મૂકી દીધા અને બરાબર એનું રક્ષણ કરવા લાગી.

ચોથી રોહિણીએ વિચાર કર્યો કે આની પાછળ કંઈક રહસ્ય હોવું જોઈએ. એટલે તેણે પોતાના પિયરના માણસોને બોલાવીને કહ્યું કે 'આ ચોખાના દાણાને જુદા ક્યારામાં વાવજો. એમાંથી જે દાણા ઊગે તેને ફરીથી વાવજો. એમ જે જે વધારે દાણા ઊગતા જાય તેને વાવતા રહેજો.' આ સૂચના પ્રમાણે પિયરના માણસોએ કર્યું, તેથી ચાર વરસે સેંકડો ઘડા ભરાય એટલા ચોખા તૈયાર થઈ ગયા.

હવે પાંચમા વર્ષે ધન સાર્થવાહને વિચાર આવ્યો કે 'તપાસ કરું કે પેલા ચોખાનું કોણે કોણે શું કર્યું' એટલે વિશાળ સ્વજન-સંબંધી વર્ગને આમંત્રણ આપીને તેમની સમક્ષ ચારે પુત્રવધૂઓને બોલાવીને ધન સાર્થવાહે ચોખાના પાંચ દાણા માગ્યા.

પહેલી પુત્રવધૂ ઉજ્ઝિયાએ કોઠારમાંથી લાવીને પાંચ દાણા આપ્યા, પણ ધન સાર્થવાહને જ્યારે ખબર પડી કે 'મૂળ પાંચ દાણા તેણે ફેંકી દીધા છે, આ તો બીજા છે' ત્યારે તેમને તેના ઉપર ઘણો ગુસ્સો આવ્યો અને તેને હંમેશાં ઘરનો કચરો છાણ આદિ ક્ષુદ્ર પદાર્થો બહાર ફેંકવા વગેરેનું હલકું કામ સોંપ્યું.

બીજી ભોગવતી ચોખાના પાંચ દાણા ખાઈ ગઈ છે એમ ખબર પડવાથી, ધન સાર્થવાહે તેને ખાવામાં રસવાળી જાણીને ખાંડવું-કૂટવું-પીસવું-રાંધવું-પીરસવું ઇત્યાદિ રસોડાનું કામ સોંપ્યું.

ત્રીજી રક્ખિયાએ તે દાણા રત્નની પેટીમાં બરાબર સાચવી રાખ્યા હતા એમ જાણીને અત્યંત ખુશી થઈ ને ધન સાર્થવાહે તેને સુવર્ણ-રજત-કિંમતી વસ્ત્રો આદિ સાચવવાનું કામ સોંપ્યું-ઘરનો ભંડાર સાચવવાનો અધિકાર તેને સોંપ્યો.

ચોથી રોહિણીએ પાંચ ચોખાના દાણામાંથી ખૂબ ખૂબ વૃદ્ધિ કરી છે એમ જાણીને તેને ઘરમાં સૌથી મુખ્ય તથા મહત્ત્વનાં કાર્યોમાં પ્રમાણભૂત અને સલાહ લેવા લાયક તરીકે સ્થાપી

ભગવાન સુધર્માસ્વામીએ જંબૂસ્વામીને આનો ઉપનય વર્ણવતાં જણાવ્યું કે જે સાધુ કે સાધ્વી પાંચ મહાવ્રતોને લઈને તેનું પાલન કરતા નથી તે હીલના તથા નિંદાને પાત્ર બને છે તેમ જ સંસારમાં પરિભ્રમણ કરે છે, જે સાધુ કે સાધ્વી પાંચ મહાવ્રતોની આરાધના કરવાને બદલે તેનો ઉપયોગ જીવનનિર્વાહ—આજીવિકા ચલાવવા માટે કરે છે તે પણ જગતમાં નિંદાપાત્ર બને છે અને સંસારમાં પરિભ્રમણ કરે છે. જે સાધુ કે સાધ્વી પાંચ મહાવ્રત સ્વીકારીને પછી બરાબર તેનું નિરતિચાર પાલન કરે છે તે જગતમાં પૂજનીય બને છે અને સંસારસમુદ્ર તરી જાય છે. જે સાધુ કે સાધ્વી પાંચ મહાવ્રતો લઈને તેનું નિરતિચાર પાલન કરે છે તેમ જ બીજા પણ અનેક ભવ્ય જીવોને આ માર્ગમાં જોડે છે તે યુગપ્રધાન જેવા બનીને વિશ્વમાં અત્યંત પૂજાપાત્ર થાય છે અને સંસારસમુદ્ર તરી જાય છે.

૮. મલ્લી. આ અધ્યયનમાં ઓગણીસમા તીર્થંકર ભગવતી શ્રી મલ્લિકુમારીનું અત્યંત ભવ્ય અને આહ્લાદક ચરિત્ર વર્ણવેલું છે કે જે સંક્ષેપમાં નીચે મુજબ છે—

મહાવિદેહ ક્ષેત્રમાં સલિલાવતી નામના વિજયમાં વીતશોકા નામે રાજધાની હતી ત્યાં બલ નામે રાજા રાજ્ય કરતા હતા. તેને ધારિણી વગેરે હજાર રાણીઓ હતી. ધારિણીએ મહાબલ નામે પુત્રને જન્મ આપ્યો. મહાબલ યુવાન થયો ત્યારે કમલશ્રી વગેરે પાંચસો રાજકન્યાઓ સાથે તેનું પાણિગ્રહણ થયું હતું.

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

વીતશોકા નગરીની બહાર ઇંદ્રકુંભ નામનું ઉદ્યાન હતું ત્યાં એકવાર સ્થવિર સાધુઓ પધાર્યા. તેમની દેશના સાંભળીને પ્રતિબોધ પામેલા બલરાજાએ મહાબલ કુમારને ગાદી સોંપીને દીક્ષા લીધી. ઘણાં વર્ષો સુધી સાધના કરીને ચારૂ પર્વત ઉપર એક માસનું અણસણ કરીને બલરાજા સિદ્ધિ પદને પામ્યા.

મહાબલ રાજાની રાણી કમલશ્રીએ બલભદ્ર નામના પુત્રને જન્મ આપ્યો. મહાબલ રાજાના બાલમિત્ર છ રાજાઓ હતા—૧ અચલ, ૨ ધરણ, ૩ પૂરણ, ૪ વસુ, ૫ વૈશ્રમણ તથા ૬ અભિચંદ્ર. જીવનમાં જે કાંઈ વિશિષ્ટ કાર્ય આવે તે આપણે ભેગા મળીને કરવું આ તેમનો પરસ્પર સંકેત હતો– પરસ્પર મળીને કરેલો નિર્ણય હતો.

એકવાર ઇંદ્રકુંભ ઉદ્યાનમાં સ્થવિર મહર્ષિ પધાર્યા. તેમની દેશના સાંભળીને બલભદ્રને રાજ્યગાદી સોંપીને મહાબલ રાજાએ છ મિત્રો સાથે દીક્ષા લીધી. આ સાતે મિત્ર સાધુઓએ પરસ્પર નિર્ણય કરેલો હતો કે એક સાધુ જે તપશ્ચર્યા કરે તે તપશ્ચર્યા બીજા બધાએ પણ કરવી. પરંતુ મહાબલ અણગાર બીજા છ જે તપ કરે તેનાથી કંઈક કંઈક અધિક તપ કરી લેતા હતા. આથી તેમણે માયાથી સ્ત્રી નામગોત્ર (જેનાથી સ્ત્રીપણું પ્રાપ્ત થાય તેવું) કર્મ બાંધ્યું. વળી મહાબલ અણગારે વીશ સ્થાનકની આરાધના કરીને તીર્થંકર નામકર્મ પણ બાંધ્યું. તેથી ત્રીજા ભવમાં સ્ત્રીરૂપે તીર્થંકર થાય એવું કર્મ તેમણે બાંધ્યું. છેવટે સાતે ય મિત્ર સાધુઓ ચારૂ પર્વત ઉપર બે મહિનાનું અણસણ કરી જયંત નામે અનુત્તર વિમાનમાં ઉત્પન્ન થયા. ત્યાંથી ચ્યવીને આ સાતે ય રાજાઓ ભરત ક્ષેત્રમાં ભિન્ન ભિન્ન સ્થળે ઉત્પન્ન થયા.

જે મહાબલ હતા તે મિથિલા નગરીમાં કુંભરાજાની પ્રભાવતી રાણીની કુક્ષિથી પુત્રી રૂપે જન્મ્યા. તીર્થંકર ભગવાનો જે રીતે જન્મે છે તે રીતે અત્યંત ભવ્યતાથી તે જન્મ્યા. તે ગર્ભમાં હતાં ત્યારે માતાને માલ્યોની (પુષ્પોની) શય્યામાં સૂવાનો મનોરથ–દોહદ ઉત્પન્ન થયો હતો તેથી તેમનું માતા–પિતાએ મલ્લિકુમારી એવું નામ પાડ્યું.

બીજા છ મિત્ર રાજાઓ દેવલોકમાંથી ચ્યવીને જુદા જુદા સ્થળે રાજકુળમાં ઉત્પન્ન થયા હતા. તેમાં એક કોશલ દેશમાં પ્રતિબુદ્ધિ રાજા હતા. બીજા અંગદેશમાં ચંદ્રચ્છાય રાજા હતા. ત્રીજા કાશી દેશમાં શંખ રાજા હતા. ચોથા કુણાલામાં રુક્મિ રાજા હતા. પાંચમા કુરૂદેશમાં અદીનશત્રુ રાજા હતા. છઠ્ઠા પંચાલ દેશમાં જિતશત્રુ રાજા હતા.

ભગવતી મલ્લિકુમારી અનુક્રમે યૌવન અવસ્થાને પામ્યા. તે અવધિજ્ઞાનથી બધા મિત્ર રાજાઓને જોતાં હતાં. ભવિષ્યમાં થનારી ઘટનાને લક્ષમાં રાખીને તેમણે એક સુંદર મોહક ઘર તૈયાર કરાવ્યું. તેના મધ્યમાં પોતાની સુવર્ણમય આબેહુબ પ્રતિમા સ્થાપિત કરી. તેની આજુબાજુ એક જાળીવાળું ઘર કરાવ્યું. પ્રતિમાના મસ્તક ઉપર છિદ્ર કરાવેલું હતું અને તેના ઉપર કમળનું ઢાંકણું હતું. મલ્લિકુમારી હંમેશાં ભોજનમાંથી એક પિંડ લઈ ને તે પ્રતિમાના મસ્તક ઉપરનું ઢાંકણું ખોલીને પ્રતિમામાં નાખતાં હતાં. વાસી થયેલા આ ભોજનના પિંડોમાંથી ભયાનક દુર્ગંધ નીકળ।। હતી.

ભિન્ન ભિન્ન રીતે, પૂર્વ જન્મના મિત્ર છ રાજાઓને મલ્લિકુમારીના અતિ દિવ્ય રૂપની વાત સાંભળીને રાગ ઉત્પન્ન થયો અને કુંભરાજા પાસે બધાએ મલ્લિકુમારીને પરણવા માટે માગણી કરી. બધાને કુંભરાજાએ ના પાડી, એટલે બધા રાજાઓ એક સાથે કુંભરાજા સાથે યુદ્ધ કરવા માટે આવ્યા અને મિથિલા નગરીને ઘેરી લીધી.

યુદ્ધની ચિંતાથી ઘેરાયેલા પિતાજીને મલ્લિકુમારીએ કહ્યું કે બધા રાજાને સંદેશો મોકલાવો અને બધાને એકલા એકલા જ જ્યાં પોતાની સુવર્ણ પ્રતિમા સ્થાપિત કરી હતી તે સ્થાને આવવાનું કહેવરાવો. સંદેશો સાંભળીને બધા છ રાજાઓ ત્યાં અલગ અલગ આવ્યા. પ્રતિમાને આબેહુબ

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

મલ્લિકુમારી જ સમજીને મલ્લિકુમારીના રૂપ ઉપર અત્યંત મુગ્ધ થઈ ગયા. તે સમયે બરાબર મલ્લિકુમારીએ પ્રતિમાના મસ્તક ઉપરનું ઢાંકણું ખસેડ્યું એટલે તેમાંથી અત્યંત ભયંકર દુર્ગંધ આવવા લાગી. બધા રાજાઓ વસ્ત્રથી પોતાનું મુખ ઢાંકી દઈને અવળું મ્હોં કરીને ઊભા રહ્યા. ભગવતી મલ્લિકુમારી ૭ રાજાઓને કહે છે કે 'આ શરીરમાં તો આના કરતાં પણ અત્યંત વધારે દુર્ગંધ ભરેલી છે, તો આ શરીરના ભોગો ઉપર કેમ રાગી અને આસક્ત થયા છો? પૂર્વજન્મમાં આપણે બધા બાલમિત્રો હતા, સાથે દીક્ષા લીધી હતી અને ત્યાંથી કાળ કરીને જયંત વિમાનમાં ઉત્પન્ન થયા હતા. ત્યાંથી આપણે અહીં ઉત્પન્ન થયા છીએ.' આ સાંભળીને ૭ એ રાજાઓને જાતિસ્મરણ જ્ઞાન ઉત્પન્ન થયું અને મલ્લિકુમારી પાસે આવ્યા. ત્યારે મલ્લિકુમારી એ કહ્યું કે 'હું તો સંસારથી વિરક્ત છું અને દીક્ષા લેવાની છું.' એટલે બીજા ૭ રાજાઓએ પણ દીક્ષા લેવાનો નિર્ણય કર્યો.

હવે લોકાંતિક દેવો ભગવતી મલ્લિકુમારીને જગતના કલ્યાણને માટે દીક્ષા લેવાની વિનંતિ કરે છે, પ્રભુ સાંવત્સરિક દાન (વર્ષીદાન) આપે છે. ઇંદ્રાદિક દેવો તથા પ્રભુના પિતા કુંભરાજા દીક્ષાનો ભવ્ય મહોત્સવ કરે છે. પછી પ્રભુ ભગવતી મલ્લિકુમારી ત્રણસો પુરૂષ તથા ત્રણસો સ્ત્રીઓ સાથે માગશર સુદિ એકાદશીને દિવસે દીક્ષા લે છે. જે દિવસે પ્રભુ દીક્ષા લે છે તે જ દિવસે પ્રભુને કેવલજ્ઞાન ઉત્પન્ન થાય છે. પૂર્વજન્મમાં જે ૭ બાલમિત્રો હતા તે જિતશત્રુ વગેરે રાજાઓએ પણ પ્રભુ પાસે દીક્ષા લીધી. છેવટે પ્રભુ સમેતશૈલ પર્વત ઉપર પાંચસો સાધુઓ સાથે એક મહિનાનું અણસણ કરીને મોક્ષમાં પધાર્યા.

આ આઠમા અધ્યયનમાં જિતશત્રુ આદિ ૭ રાજાઓને મલ્લિકુમારી ઉપર અનુરાગ ઉત્પન્ન થયો તે પ્રસંગમાં આવતી અવાંતરકથાઓ ખૂબ જ ખૂબ રોચક છે.

મૂળ સૂત્ર ગ્રંથમાં આ અધ્યયનનો ઉપનય જણાવ્યો નથી, પરંતુ ટીકામાં ઉદ્ધૃત કરેલી ગાથાઓમાં જણાવ્યું છે કે 'ધર્મની બાબતમાં પણ માયા હિતાવહ નથી, જેમ મલ્લિનાથ ભગવાને મહાબલના ભવમાં કરેલી માયા સ્ત્રીપણાનું નિમિત્ત બની તેમ માયા અનર્થનું કારણ હોવાથી માયાથી દૂર રહેવું એ હિતાવહ છે.'

૯. मार्यंदी નામના નવમા અધ્યયનમાં માકંદી નામના સાર્થવાહના બે પુત્રોની વાત છે. ચંપા નગરીમાં માકંદી નામે ધનવાન સાર્થવાહ હતા. તેને જિનપાલિત અને જિનરક્ષિત નામે બે પુત્ર હતા. આ બંને પુત્રો સમુદ્રપાર જઈને વ્યાપાર કરવાના ખૂબ શોખીન હતા. અગિયાર વાર તો આ રીતે તે સમુદ્રની સફર કરી આવ્યા. બારમી વાર જવા તૈયાર થયા. ત્યારે તેમના પિતાએ અટકાવ્યા અને કહ્યું કે 'ઘણું ધન આપણા પાસે છે, બારમી યાત્રા જોખમી થશે.' પરંતુ તેમણે માન્યું નહીં, અને ઘણું કરિયાણું ભરીને સમુદ્રયાત્રાએ નીકળ્યા. સેંકડો યોજન ગયા પછી એકદમ આકાશમાં ગર્જનાઓ થવા લાગી, પવનનું અતિ ભયંકર તોફાન શરૂ થયું, નૌકા તૂટી, બધું જ ડૂબ્યું. પણ આ બે ભાઈઓના હાથમાં લાકડાનું પાટિયું આવી ગયું, તેથી તે બચી ગયા. અને રત્નદ્વીપ પાસે ઊતર્યા.

આ દ્વીપના મધ્યમાં એક સુંદર મહેલ હતો. તેની ચારે બાજુ મોટાં ચાર વન હતાં. આ મહેલમાં રત્નદ્વીપદેવતા નામે એક દેવી વસતી હતી. તે આ બંને ભાઈઓને લઈ ગઈ અને તેમની સાથે સંસારનાં સુખો ભોગવવા લાગી. આ દેવી સ્વભાવે અત્યંત ભયંકર હતી. જો કોઈક કારણે તે પોતાના જ પ્રેમી ઉપર કોપાયમાન થતી તો તેનો ભયંકર વિનાશ કરી નાખતી હતી.

એકવાર ઇંદ્રના આદેશથી દેવીને ઘણા દિવસ માટે બહાર જવાનું થયું. તે સમયે બંને ભાઈઓને બોલાવીને દેવીએ કહ્યું કે તમારે બહાર ફરવા જવું હોય તો પૂર્વ–પશ્ચિમ–ઉત્તર દિશાના વનખંડમાં જજો, પણ દક્ષિણ દિશા તરફ જશો નહિ. ત્યાં ભયંકર કાળો નાગ વસે છે.

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

દેવી બહાર ગયા પછી કુતુહલ વૃત્તિથી દક્ષિણ દિશાના વનખંડમાં બંને ભાઈઓ ગયા. ત્યાં ભયંકર દુર્ગંધ મારતી હતી, હાડકાંઓના ઢગલાઓ પડ્યા હતા, એક મનુષ્યને શૂળીમાં પરોવેલો હતો. આ બધું જોઈને ભયભીત થયેલા ભાઈઓ તે મનુષ્યને પૂછે છે કે આ બધું શું છે? એણે બધી વાત કરી કે 'દેવી પહેલાં માણસોને લોભાવીને આ રીતે લઈ આવે છે અને પછી કોઈક નાનો પણ અપરાધ થતાં તેમને અત્યંત ક્રૂર રીતે મારી નાખે છે. આનાથી બચવાનો એક જ ઉપાય છે કે અહીં એક વનખંડમાં શૈલક યક્ષનું મંદિર છે તેની ઉપાસના કરવાથી તે પ્રસન્ન થાય છે અને જ્યાં જવું હોય ત્યાં પહોંચાડી દે છે'

તે બંનેએ આરાધના કરી શૈલક યક્ષને પ્રસન્ન કર્યો. શૈલક યક્ષે કહ્યું કે 'દેવી તમને પાછા ફરવા માટે વિનંતિ કરવા આવશે. ભય પણ બતાવશે. તે વખતે તમે સ્થિર રહેજો. જો જરા પણ તમારૂં મન ચલિત થશે તો હું તમને તે જ ક્ષણે ફેંકી દઈશ.' જિનપાલિત તથા જિનરક્ષિતે આ વાતનો સ્વીકાર કરવાથી શૈલક યક્ષે તે બંને ભાઈઓને પીઠ ઉપર ઉપાડ્યા અને લવણ સમુદ્ર ઉપરથી યક્ષ પસાર થતો હતો ત્યારે દેવીને ખબર પડવાથી દેવી આવી પહોંચી. દેવી પાછા આવવા માટે બંનેને અત્યંત કાલાવાલા કરવા લાગી.

જિનપાલિત તો બિલકુલ મક્કમ રહ્યો. પણ જિનરક્ષિતે મોહિત થઈને જરાક પાછું વાળીને જોયું કે તરત જ શૈલકે એને પીઠ ઉપરથી ફેંકી દીધો. તે જ વખતે રત્નદ્વીપ દેવતાએ એના ટુકડે ટુકડા કરી નાખ્યા.

ભગવાન્ સુધર્માસ્વામી આનો ઉપનય કરતાં જણાવે છે કે જે સાધુ કે સાધ્વી દીક્ષા લીધા પછી ત્યજેલા ભોગોની ફરીથી અભિલાષા સેવે છે તે વિશ્વમાં હીલનાપાત્ર બને છે, ભયંકર દુઃખી થાય છે તથા સંસારમાં દીર્ઘકાળ સુધી પરિભ્રમણ કરે છે.

આ બાજુ જિનપાલિત હેમખેમ ચંપા નગરીએ પહોંચી ગયો. માતા-પિતાને બધી વાત કરી, પછી સંસારનાં સુખોને અનુભવીને ભગવાન્ મહાવીર પરમાત્માની દેશના સાંભળીને તેણે દીક્ષા લીધી. આરાધના કરીને સૌધર્મ દેવલોકમાં ઉત્પન્ન થયો. ત્યાંથી ચ્યવી મહાવિદેહમાં મોક્ષમાં જશે.

આનો ઉપનય કરતાં ભગવાન્ સુધર્માસ્વામી જણાવે છે કે આ પ્રમાણે જે સાધુ-સાધ્વી દીક્ષા લીધા પછી કામભોગોની અભિલાષા સેવતા નથી તે વિશ્વમાં વંદનીય બની—પૂજનીય બની સંસાર સમુદ્રને તરી જાય છે.

૧૦. ચંદિમા—આ અધ્યયનમાં ચંદ્રમાના દૃષ્ટાંતથી જીવોની વૃદ્ધિ (ઉન્નતિ) તથા હાનિ (અવનતિ) કેવી રીતે થાય છે તે બતાવ્યું છે. રાજગૃહ નગરમાં ગૌતમસ્વામીએ ભગવાન્ મહાવીરને પૂછ્યું કે જીવોની વૃદ્ધિ તથા હાનિ કેવી રીતે થાય છે? તેના ઉત્તરમાં ભગવાન્ જણાવે છે કે જેમ પૂર્ણિમાના ચંદ્રની અપેક્ષાએ કૃષ્ણ પક્ષનો ચંદ્રમાં તેજ, પ્રભા, છાયા, આદિ ગુણોથી ઉત્તરોત્તર ક્ષીણ થતો જાય છે અને છેવટે અમાવાસ્યાએ સર્વથા નષ્ટ થઈ જાય છે તે પ્રમાણે દીક્ષા લીધા પછી જે સાધુ કે સાધ્વી ક્ષમા, મૃદુતા, સરળતા, લઘુતા, તપ, ત્યાગ, બ્રહ્મચર્ય આદિ ગુણોથી વધારે વધારે હીન થતા જાય છે તે છેવટે નષ્ટ થઈ જાય છે. અને જેમ શુકલ પક્ષમાં ચંદ્રમા વધતો વધતો જેમ પૂર્ણિમાએ સંપૂર્ણ બને છે તે પ્રમાણે જે સાધુ કે સાધ્વી દીક્ષા લીધા પછી ઉત્તરોત્તર ક્ષમા આદિ ગુણોમાં વૃદ્ધિ કરતા જાય છે તે પરિપૂર્ણ બને છે.

૧૧. દાવદ્દવ. આ અધ્યયનમાં રાજગૃહનગરમાં ગૌતમસ્વામીએ ભગવાન્ મહાવીર મહારાજાને પૂછ્યું કે જીવો આરાધક અથવા વિરાધક કેવી રીતે બને છે તેનો ભગવાને ઉત્તર આપ્યો છે.

એક સમુદ્રના કિનારે દાવદ્દવ નામનાં સુશોભિત વૃક્ષો છે. આમાં ઘણાં દાવદ્દવ વૃક્ષો એવાં છે કે

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

જ્યારે દ્વીપ તરફથી પવન વાય છે ત્યારે ખીલી ઊઠે છે, પણ કેટલાંક દાવદ્રવ વૃક્ષો કરમાઈ જાય છે. તે પ્રમાણે કેટલાક સાધુ–સાધ્વીઓ સાધુ–સાધ્વી–શ્રાવક–શ્રાવિકાઓના કટુ શબ્દોને સહન કરી લે છે, પરંતુ અન્ય સંપ્રદાયના ધર્મગુરુઓ તથા ગૃહસ્થોના શબ્દોને સહન કરી શકતા નથી. આવા સાધુ–સાધ્વી દેશવિરાધક છે.

ઘણાં દાવદ્રવ વૃક્ષો એવાં છે કે સમુદ્ર તરફથી પવન વાય ત્યારે કરમાઈ જાય છે, પણ કેટલાંક દાવદ્રવ વૃક્ષો ખીલી ઊઠે છે. તે પ્રમાણે જે સાધુ–સાધ્વીઓ, બીજા સંપ્રદાયના ધર્મગુરુઓ તથા ગૃહસ્થોનાં વચનોને સારી રીતે સહન કરે છે, પણ સાધુ–સાધ્વી–શ્રાવક–શ્રાવિકાનાં વચનોને સારી રીતે સહન કરી શકતા નથી. આવા સાધુ–સાધ્વી દેશઆરાધક છે.

જ્યારે દ્વીપ તરફથી કે સમુદ્ર તરફથી પવન વાતા નથી ત્યારે બધાં દાવદ્રવ વૃક્ષો કરમાઈ જાય છે. તે પ્રમાણે જે સાધુ–સાધ્વી દીક્ષા લીધા પછી કોઈનાં યે વચનોને સહન કરી શકતાં નથી તે સર્વવિરાધક છે.

જ્યારે દ્વીપ તરફથી તથા સમુદ્ર તરફથી એમ બંને તરફથી પવન વાય છે ત્યારે બધાં જ દાવદ્રવ વૃક્ષો ખીલી ઊઠે છે. એ પ્રમાણે જે સાધુ–સાધ્વી સર્વનાં વચનોને સહન કરે છે તે સર્વ-આરાધક છે.

૧૨. उदगे. આ અધ્યયનમાં પાણીની વાત છે.

ચંપા નગરીમાં જિતશત્રુ રાજા રાજ્ય કરતા હતા. તેમની રાણીનું નામ ધારિણી હતું. અદીનશત્રુ નામે તેમને પુત્ર હતો અને તે યુવરાજ હતો. સુબુદ્ધિ નામે તેમને મંત્રી હતો અને તે શ્રમણોપાસક હતો. ચંપા નગરીની બહાર એક ખાઈ હતી. તેનું પાણી અત્યંત દુર્ગંધવાળું હતું.

એક વાર અત્યંત સુંદર ભોજન કર્યા પછી રાજાએ તેની બધા પાસે ખૂબ પ્રશંસા કરી. બીજા બધાએ તે વાતનું આશ્ચર્ય વ્યક્ત કરવા સાથે સમર્થન કર્યું, પણ સુબુદ્ધિ મંત્રીએ કહ્યું કે 'મને આમાં કંઈ જ આશ્ચર્ય થતું નથી, જગતમાં સુંદર લાગતી વસ્તુઓ ખરાબ પણ થાય છે, અને અત્યંત ખરાબ લાગતી વસ્તુઓ સારી પણ થઈ જાય છે.' રાજાને સુબુદ્ધિ મંત્રીની આવી વાત ગમી નહિ.

એક વાર અત્યંત દુર્ગંધથી ભરેલા ખાઈના પાણી પાસેથી રાજાને નીકળવાનું થયું. રાજાએ તરત મ્હોં ઢાંકી દીધું અને ત્યાંથી ખસી ગયા અને તે પાણીની ખૂબ ખૂબ નિંદા કરવા લાગ્યા. ત્યારે પણ સુબુદ્ધિ મંત્રીએ કહ્યું કે 'રાજન્! આમાં કંઈ નવાઈ પામવા જેવું નથી. જગતમાં સુંદર લાગતી વસ્તુઓ ખરાબ પણ થાય છે અને ખરાબ વસ્તુઓ સારી પણ થાય છે.'

રાજાને આ વાત ગમી નહિ. રાજાએ સુબુદ્ધિ મંત્રીને કહ્યું કે સુબુદ્ધિ! તું આ ખોટો પ્રચાર કરે છે.

સુબુદ્ધિને થયું કે 'રાજાને જિનેશ્વરે પ્રરૂપેલા સત્ય ભાવોની ખબર નથી, એને એ ભાવો સમજાવવા જોઈએ.' એમ વિચારીને ખાઈનું દુર્ગંધથી ભરેલું પાણી પોતાને ત્યાં લાવીને નવા ઘડાઓમાં નંખાવ્યું. એમાં સાજીખાર નંખાવ્યો, સાત દિવસ સુધી તેમાં પાણી ભરી રાખ્યું. પછી બીજા ઘડામાં નંખાવ્યું, સાજીખાર નંખાવ્યો, સાત દિવસ સુધી ભરી રાખ્યું. આ રીતે સાત સાત વાર કરવાને અંતે પાણીનો બધો જ કચરો દૂર થઈ ગયો અને પાણી રત્ન જેવું સુંદર અને નિર્મળ બની ગયું પછી તેમાં સુંદર દ્રવ્યો નાખ્યાં. પછી પાણી અતિ અતિ સુંદર તથા સુગંધયુક્ત થઈ ગયું. પછી એ પાણીને જિતશત્રુ રાજા જમવા બેસે ત્યારે આપવા માટે પાણિયારાના અધિકારીને સૂચના કરી.

ભોજનસમયે રાજાએ જ્યારે આ પાણી પીધું ત્યારે તેના આનંદનો પાર રહ્યો નહિ અને તે માણસને પૂછ્યું કે આ પાણી તું ક્યાંથી લાવ્યો? તેણે બધી વાત કરી એટલે રાજાએ સુબુદ્ધિ મંત્રીને

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

બોલાવીને કહ્યું કે તને મારા ઉપર કંઈ અપ્રીતિ છે કે શું? આવું સરસ પાણી મને દરરોજ કેમ આપતો નથી? આ પાણી તું લાવ્યો ક્યાંથી? સુબુદ્ધિ મંત્રીએ બધી વાત કરી. રાજાને સંપૂર્ણ ખાત્રી થઇ એટલે રાજાએ કહ્યું કે 'આવું સુંદર તત્ત્વજ્ઞાન તેં ક્યાંથી પ્રાપ્ત કર્યું?' ત્યારે મંત્રીએ કહ્યું કે 'જિનેશ્વરનાં વચનોમાંથી આ વાત મેં જાણી છે.' એટલે જિનેશ્વરે પ્રરૂપેલા ધર્મને જાણવા માટે ઉત્સુક બનેલા રાજાને સુબુદ્ધિ મંત્રીએ ધર્મનું સ્વરૂપ-તત્ત્વજ્ઞાન વિસ્તારથી સમજાવ્યું. પછી કાલાંતરે રાજા તથા મંત્રી બંનેએ દીક્ષા લીધી અને મોક્ષમાં ગયા.

૧૩. [1]मंडुक्क. આ અધ્યયનમાં દેડકાની કથા છે. કથાનો પ્રસંગ આ રીતે છે—

એક સમયે ભગવાન મહાવીર પરમાત્મા રાજગૃહમાં પધાર્યા હતા ત્યારે દર્દુર નામના દેવે આવીને પ્રભુ પાસે અત્યંત સુંદર રીતે ભક્તિપૂર્વક નાટ્ય કર્યું. એટલે ભગવાનને ગૌતમસ્વામીએ પૂછ્યું કે દર્દુર દેવને આવી અદ્‌ભુત ઋદ્ધિ ક્યાંથી મળી? ભગવાને કહ્યું કે રાજગૃહ નગરમાં નંદ નામનો અત્યંત ધનાઢ્ય મણિયાર શેઠ હતો. ધર્મશ્રવણ કરીને પહેલાં તો શ્રમણોપાસક થયો હતો, પણ પછી સાધુસમાગમ છૂટી જવાથી ધીમે ધીમે મિથ્યાત્વ પામી ગયો હતો. એક વખત ઉન્હાળામાં એણે અઠ્ઠમ કર્યો હતો, ત્યારે અતિ તરસ અને ભૂખ લાગવાથી એક સુંદર વાવ બંધાવવાનો સંકલ્પ તેના મનમાં થયો. રાજગૃહ નગરની બહાર તેણે અત્યંત સુંદર બગીચો તથા તેના મધ્યમાં વાવ બંધાવી હતી. ભોજનશાલા, ચિકિત્સકશાલા, અલંકારસભા આદિ સહિત અત્યંત મનોહર આ વાવ તથા બગીચા હતા. સર્વત્ર આની પ્રશંસા થતી હતી અને તે પ્રશંસા સાંભળીને નંદ મણિયારને અતિ હર્ષ થતો હતો. કાલાંતરે નંદ મણિયારના શરીરમાં સોળ સોળ રોગ પ્રગટ થયા. આ રોગો કોઈ જ મટાડી શક્યું નહિ, છેવટે વાવમાં જ આસક્ત થયેલો તે મરીને તે જ વાવમાં દેડકા રૂપે ઉત્પન્ન થયો.

વાવમાં સ્નાન કરવા આવતા લોકો નંદ મણિયારને યાદ કરીને તેની પ્રશંસા કરતા હતા. તે સાંભળીને તેને જાતિસ્મરણ (પૂર્વ જન્મનું) જ્ઞાન ઉત્પન્ન થયું. અને પોતે કોણ હતો, ભગવાન્ મહાવીરનો ધર્મ સ્વીકાર્યા પછી પણ તેને ભૂલી જવાને પરિણામે પોતે કેવી દુ:ખમય યોનિમાં ઉત્પન્ન થયો છે તેનો તેને ખ્યાલ આવ્યો. તેને ખૂબ જ પશ્ચાત્તાપ થયો અને છઠના પારણે છઠ કરવાનો તેણે સંકલ્પ કર્યો.

એવામાં ભગવાન્ મહાવીર વિહાર કરતા કરતા ત્યાં પધાર્યા. સ્નાન કરવા આવેલા લોકો 'ભગવાન્ મહાવીર અહીં પધાર્યા છે' એવું બોલી રહ્યા છે તે સાંભળી પ્રભુના દર્શન-વંદન માટે દેડકો વાવમાંથી નીકળીને પ્રભુ જ્યાં બિરાજે છે તે તરફ જવા નીકળ્યો. તે સમયે શ્રેણિક રાજા પ્રભુને વંદન કરવા જઈ રહ્યા હતા. તેમના એક ઘોડાના પગ નીચે દેડકો આવી ગયો અને કચડાઈ ગયો. તે વખતે દેડકાએ પ્રભુનું અત્યંત ભક્તિપૂર્વક સ્મરણ કરવા માંડ્યું અને છેવટે મૃત્યુ પામીને સૌધર્મ દેવલોકમાં ઉત્પન્ન થયો.

ભગવાન્ મહાવીર પરમાત્મા ગૌતમસ્વામીને કહે છે કે આ દેવે આ દૈવી ઋદ્ધિ આ રીતે મેળવી છે. અહીંથી ચ્યવીને મહાવિદેહમાં ઉત્પન્ન થશે અને પછી મોક્ષમાં જશે.

ધર્મ પામ્યા પછી પણ જો સત્સંગના અભાવ આદિ કારણે જીવનમાં ધર્મ છૂટી જાય, અને સંસારના પદાર્થોમાં જીવ રહી જાય તો જીવની શી દશા થાય છે તેમ જ પ્રભુના શરણ-સ્મરણથી જીવનો કેવો ઉદ્ધાર થાય છે તે આ અધ્યયનનો સાર છે.

---

૧. મુદ્રિત ગ્રંથમાં હેડીંગમાં અમે આનું નામ दद्दुरे આપ્યું છે, પણ તે ભૂલથી અપાઈ ગયું છે. સર્વત્ર मंडुक्के હેડીંગ સમજી લેવું.

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

૧૪. તેતલી. આ અધ્યયનમાં તેતલિપુર નગરના કનકરથ નામના રાજાના મંત્રી તેતલિપુત્રની કથા છે.

આ તેતલિપુત્ર પોટ્ટિલા નામની કલાદની પુત્રીને પરણ્યો હતો. તેના ઉપર તેને અતિ પ્રેમ હતો.

કનકરથ રાજાની રાણીનું નામ પદ્માવતી હતું. કનકરથ રાજા રાજ્ય આદિમાં અત્યંત આસક્ત હતો. પોતાના જીવતાં કોઈ રાજ્યનો સ્વામી થવા આવે નહિ એ આશયથી જે જે પુત્ર જન્મે તેમના નાક–કાન આદિ અવયવોને કાપી નાખતો હતો અને એ રીતે મારી નાખતો હતો. પદ્માવતીને વિચાર આવ્યો કે 'આ રીતે બધા પુત્રો મરી જશે તો પછી મારો આધાર કયો રહેશે' એટલે તેણે તરત જન્મેલા એક પુત્રને ગુપ્ત રીતે મંત્રીને સોંપી દીધો અને મંત્રીની મરેલી જ જન્મેલી પુત્રીને તેના સ્થાને ગોઠવી દીધી. અને પછી રાજાને જણાવવામાં આવ્યું કે રાણીને મરણ પામેલી પુત્રી જન્મી છે.

આ બાજુ સાચો રાજપુત્ર તેતલિપુત્રને ત્યાં મોટો થયો. તેતલિપુત્રને પોટ્ટિલા ઉપર અત્યંત પ્રેમ હતો, પણ એકવાર બધો પ્રેમ ચાલ્યો ગયો. એટલે સંસારથી વિરક્ત થઈને પોટ્ટિલાએ દીક્ષા લેવા માટે તેતલિપુત્ર પાસે રજા માગી. તેતલિપુત્રે કહ્યું કે 'દીક્ષા લીધા પછી કાળ કરીને દેવલોકમાં જાય ત્યાંથી તું મને પ્રતિબોધ પમાડવા આવે તો તને રજા આપું.' પોટ્ટિલાએ આ વાતનો સ્વીકાર કર્યો અને દીક્ષા લીધી. તથા સુંદર સંયમનું પાલન કરીને છેવટે મહિનાનું અણસણ કરીને દેવલોકમાં દેવરૂપે ઉત્પન્ન થઈ.

આ બાજુ કનકરથ રાજાના મૃત્યુ પછી, રાજા કોને બનાવવો આ પ્રશ્ન ઉપસ્થિત થયો ત્યારે મંત્રી તેતલિપુત્રે કહ્યું કે કનકધ્વજ સાચો રાજપુત્ર છે, મારે ત્યાં મોટો થયો છે, તેના ઉપર રાજ્યાભિષેક કરો. હવે કનકધ્વજ રાજા થયો.

પોટ્ટિલા દેવે મંત્રી તેતલિપુત્રને સંસારની અસારતા સમજાવવા પ્રયત્ન કર્યો. પણ મંત્રીને કશો પ્રતિબોધ લાગ્યો નહિ. એટલે પોટ્ટિલાએ રાજાના મનને ફેરવી વાળીને રાજાને મંત્રીથી વિમુખ કરી દીધો. રાજા, રાજ્યના કર્મચારીઓ, નગરના અગ્રેસરો, તથા ઘરના માણસો પણ મંત્રીથી વિમુખ થઈ ગયા. એટલે મંત્રીએ વિષભક્ષણ આદિ કરીને આત્મહત્યા કરવાનો પ્રયત્ન કર્યો. પણ દૈવી પ્રભાવથી તે બધામાં મંત્રીને નિષ્ફળતા મળી. એટલે દેવે પોટ્ટિલાનું રૂપ લઈને સર્વ બાજુઓથી અત્યંત ભય બતાવ્યો અને પૂછ્યું કે ક્યાં જવું? ત્યારે તેતલિપુત્રે કહ્યું કે 'ભય પામેલાને દીક્ષા એ જ શરણ છે.' દેવે આ જ વાતનું સંપૂર્ણ સમર્થન કર્યું. પછી તેતલિપુત્રને જાતિસ્મરણ જ્ઞાન ઉત્પન્ન થયું કે પૂર્વ જન્મમાં હું મહાવિદેહ ક્ષેત્રમાં પુંડરીગિણી નગરીમાં મહાપદ્મ નામે રાજા હતો. સ્થવિરો પાસે દીક્ષા લઈ ચૌદ પૂર્વનું અધ્યયન કરી છેવટે એક માસનું અણસણ કરી મહાશુક્ર દેવલોકમાં ઉત્પન્ન થયો હતો. ત્યાંથી આવીને અહીં તેતલિપુત્ર રૂપે જન્મ્યો છું. પછી પોતે જ મહાવ્રતોનો સ્વીકાર કરીને દીક્ષા લીધી. પછી શુભ ભાવના ભાવતાં તેમને કેવલજ્ઞાન ઉત્પન્ન થયું.

દેવોએ કેવલજ્ઞાનનો મહિમા કર્યો. રાજાને આ વાતની ખબર પડી એટલે રાજા પણ ત્યાં અત્યંત બહુમાનથી આવ્યો. ધર્મ સાંભળીને શ્રાવકયોગ્ય ધર્મ સ્વીકારીને રાજા શ્રમણોપાસક બન્યો. છેવટે તેતલિપુત્ર મોક્ષમાં ગયા.

આચાર્યશ્રી અભયદેવસૂરિજી મહારાજે ટીકામાં આનો ઉપનય કરતાં જણાવ્યું છે કે જ્યાં સુધી જીવોને સંસારમાં માનહાનિ કે દુઃખનો અનુભવ થતો નથી ત્યાં સુધી પ્રાયઃ જીવો ધર્મ તરફ વલણ ધરાવતા નથી.

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

૧૫. णंदिफल. આમાં નંદિફલ નામના વૃક્ષોની વાત છે. ચંપા નામે નગરી હતી. ત્યાં ધન નામે અત્યંત ધનાઢ્ય સાર્થવાહ હતો. ચંપા નગરીની ઈશાન દિશામાં અહિચ્છત્રા નામે નગરી હતી. ત્યાં કનકકેતુ નામે રાજા રાજ્ય કરતો હતો.

એકવાર ધન સાર્થવાહ વ્યાપાર કરવા માટે ઘણી ઘણી વસ્તુઓ લઈને અહિચ્છત્રા નગરીએ જવા નીકળ્યા. અને ઉદ્ઘોષણા કરાવી કે 'જેમણે જેમણે સાથે આવવું હોય તે આવો. માર્ગમાં બધાને હું સહાય કરીશ.' માર્ગમાં આગળ ગયા પછી નંદિફલ નામના વૃક્ષોનું સ્થાન આવ્યું. ત્યારે ધન સાર્થવાહે ઉદ્ઘોષણા કરાવી કે 'હવે પછી મોટી અટવી શરૂ થાય છે. તેમાં નંદિફલ નામના ખૂબ ખૂબ મનોહર ઘટાદાર વૃક્ષો છે. પણ તે અત્યંત ભયંકર છે. આ વૃક્ષની છાલ, પાંદડા, પુષ્પ, ફલ આદિ કોઈ પણ ચીજ ખાવામાં આવશે કે—અરે એની છાયામાં વીસામો લેવામાં આવશે તો પણ પ્રારંભમાં તો બહુ સારું લાગશે, પરંતુ પરિણામે અકાળે મૃત્યુ થશે. માટે આવા વૃક્ષોનું કંઈ ખાશો નહિ કે આવા વૃક્ષોની છાયામાં કોઈ બેસશો નહિ. બીજાં વૃક્ષોનું જ ખાવું હોય તો ખાજો અને બીજાં વૃક્ષોની છાયામાં જ બેસજો.'

જેમણે ધન સાર્થવાહની વાત ઉપર શ્રદ્ધા રાખી અને તે પ્રમાણે વર્ત્યા તે સુખી થયા, પણ જેમણે ન માન્યું અને નંદિફલ વૃક્ષોનું સેવન કર્યું તે મૃત્યુ પામ્યા.

ભગવાન્ સુધર્માસ્વામી આનો ઉપનય કરતાં જણાવે છે કે જે સાધુ—સાધ્વી દીક્ષા લીધા પછી પાંચ પ્રકારના કામગુણોમાં આસક્ત થતા નથી તે જગતમાં પૂજનીય બને છે તથા સંસારસમુદ્રને પાર ઊતરી જાય છે. અને જે સાધુ—સાધ્વી દીક્ષા લીધા પછી પાંચ પ્રકારના કામગુણોમાં આસક્ત થાય છે તે જગતમાં નિંદાપાત્ર બને છે અને સંસારમાં પરિભ્રમણ કરે છે.

ધન સાર્થવાહ અહિચ્છત્રા નગરીમાં સુખપૂર્વક પહોંચી ગયા, ત્યાં ભાંડનો વિનિમય કરીને પાછા ચંપા નગરીમાં આવ્યા. પછી કોઈ સ્થવિરો પાસે ધર્મશ્રવણ કરીને દીક્ષા લઈ દેવલોકમાં ગયા. ત્યાંથી મહાવિદેહ ક્ષેત્રમાં ઉત્પન્ન થઈને મોક્ષમાં જશે.

૧૬. अवरकंका. આમાં ધાતકીખંડના ભરતક્ષેત્રની **અપરકંકા** નગરીનો પ્રસંગ આવતો હોવાથી આ અધ્યયનનું **અપરકંકા** નામ છે. આ નગરીનું બીજું નામ [1] **અમરકંકા** પણ કેટલીક પ્રતિઓમાં મળે છે. ઉપદેશપદની આ. શ્રી મુનિચંદ્રસૂરિવિરચિત ટીકામાં તથા ત્રિષષ્ટિશલાકાપુરુષ-ચરિતના આઠમા પર્વમાં નેમિનાથ ચરિત્રમાં પણ આનું અમરકંકા જ નામ આપેલું છે. કલ્પસૂત્રની શ્રી વિનયવિજયજી ઉપાધ્યાયવિરચિત સુબોધિકા ટીકા આદિ ગ્રંથોમાં અપરકંકા નામ પણ મળે છે.

अवरकंका નામના આ સોળમા અધ્યયનમાં દ્રૌપદીસંબંધી વિસ્તૃત કથા છે.

ચંપા નગરીમાં ત્રણ ધનાઢ્ય બ્રાહ્મણો વસતા હતા—સોમ, સોમદત્ત, તથા સોમભૂતિ. તેમને અનુક્રમે ત્રણ પત્ની હતી—નાગશ્રી, ભૂતશ્રી, તથા યક્ષશ્રી. આ ભાઈઓ વારાફરતી બધા એકને જ ઘેર જમતા હતા. એકવાર નાગશ્રીને ત્યાં બધાને જમવાનો વારો આવ્યો હતો ત્યારે નાગશ્રીએ ઘણી ઘણી રસોઈ બનાવી હતી. તેમાં તુંબડાનું ઘણા સંસ્કારવાળું તેલથી પરિપૂર્ણ શાક બનાવેલું હતું. એ શાકનું એક બિંદુ તેણે ચાખીને જોયું તો અત્યંત કડવું ઝેર જેવું હતું. તે જાણીને તેને અત્યંત ખેદ થયો કે 'મેં શાકમાં નાખેલાં બધાં દ્રવ્યો નકામાં ગયાં. મારી દેરાણીઓને ખબર પડશે તો તે પણ બધી મારી હાંસી કરશે' એટલે તેણે શાકને છૂપાવી દીધું અને નવું સુંદર શાક બનાવીને બધાને જમાડી દીધા. બધા સુંદર ભોજન જમીને પોતાના કામે લાગ્યા.

---

૧. વિક્રમસંવત્ ૧૨૫૨માં મુનિરત્નસૂરિવિરચિત અમમસ્વામિચરિત્રના અગિયારમા સર્ગમાં પણ અમરકંકા નામ જ જોવા મળે છે.

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

તે અવસરે **ધર્મઘોષ** નામના ગુરૂ મહારાજ વિશાળ પરિવાર સાથે ત્યાં પધારેલા હતા. તેમના પરિવારમાં **ધર્મરૂચિ** નામના માસક્ષમણના પારણે માસક્ષમણ કરનારા એક મહા તપસ્વી મહાત્મા હતા. માસખમણના પારણે વહોરવા માટે નીકળેલા આ તપસ્વિ મહાત્માને નાગશ્રીએ કડવા તુંબડાનું બધું જ શાક વહોરાવી દીધું. આ શાકના ગંધથી જ ચેતી ગયેલા ગુરૂ મહારાજે 'આ શાક વિનાશક છે' એવી સૂચના કરીને તે પરઠવી દેવા માટે ધર્મરૂચિ અણગારને કહ્યું. ધર્મરૂચિ અણગાર જ્યાં પરઠવવા ગયા ત્યાં એક ટીંપામાં પણ હજારો કીડીઓ મરતી જોઈને, તેમણે પોતે જ બધું શાક વાપરી લીધું અને નાગશ્રીએ વહોરાવેલા કડવા તુંબડાના આહારથી છેવટે તેમનું મૃત્યુ થયું. આ સમાચાર ક્રમે ક્રમે ફેલાઈ ગયા. નાગશ્રીના ઘરના માણસોએ નાગશ્રીને ઘરમાંથી કાઢી મૂકી, તેને સોળ સોળ રોગો ઉત્પન્ન થયા, અને અતિ અતિ દુઃખી થઈને મૃત્યુ પામી. તે પછી પણ અનેક અનેક જન્મો સુધી ભિન્ન ભિન્ન દુર્ગતિઓમાં તેણે ઘણાં ઘણાં દુઃખો સહન કર્યાં

તે પછી ચંપા નગરીમાં ધનાઢ્ય સાગરદત્ત સાર્થવાહને ત્યાં તેનો જન્મ થયો. સુકુમારિકા તેનું નામ રાખવામાં આવ્યું. સાગર નામના ધનાઢ્ય સાર્થવાહપુત્ર સાથે તેનું લગ્ન થયું. પરંતુ સુકુમારિકા અત્યંત રૂપવતી હોવા છતાં પણ તેના શરીરમાં અગ્નિ કરતાં પણ વધારે ભયંકર ઉષ્ણ સ્પર્શનો અનુભવ થવાથી, પ્રથમ રાત્રે જ તેનો પતિ તેને છોડીને ચાલ્યો ગયો. એને પરણવા હવે કોઈ તૈયાર થતું નથી. તેના પિતાએ એક ભટકતા ભિખારી સાથે તેનું લગ્ન કર્યું તો તે પણ તેને છોડીને ચાલ્યો ગયો. છેવટે તેણે **ગોપાલિકા** નામે સાધ્વીજી પાસે દીક્ષા લીધી, અને ઉગ્ર તપશ્ચર્યા કરવા લાગી. છતાં મનમાં ભોગની વાસના રહી ગઈ હતી તેથી તે એકવાર ઉદ્યાનમાં આતાપના કરતી હતી ત્યારે પાંચ પુરૂષો જેની સેવા કરી રહ્યા છે એવી વેશ્યાને જોઈને એણે નિયાણું કર્યું કે 'જો આ તપ આદિનું કંઈ ફળ હોય તો આ વેશ્યા જેવું સુખ મને પ્રાપ્ત થાઓ.' સંયમની આરાધનામાં પણ ક્રમે ક્રમે તે શિથિલ થઈ ગઈ અને કાળ કરીને આ ભરતક્ષેત્રમાં પાંચાલ દેશમાં કાંપિલ્યપુર નગરમાં દ્રુપદ નામે રાજાને ત્યાં જન્મી. તેનું દ્રૌપદી એવું નામ રાખવામાં આવ્યું.

દ્રૌપદી મોટી થયા પછી તેનો સ્વયંવર રચવામાં આવ્યો. ત્યાં અનેક અનેક દેશોના રાજાઓ આવેલા હતા. સ્વયંવર મંડપમાં જતાં પહેલાં જિનમંદિરમાં જિનેશ્વર ભગવાનની પૂજા કરીને દ્રૌપદી સ્વયંવર મંડપમાં ગયાં. ત્યાં એક દાસી મોટું દર્પણ લઈને સાથે ફરતી હતી, રાજાઓની સામે સીધું ન જોતાં તે દર્પણમાં પ્રતિબિંબિત થયેલા રાજાઓને જોતી જોતી તે મહાસતી દ્રૌપદી પાંચ પાંડવો પાસે આવી. અને પૂર્વે કરેલા નિયાણાને લીધે પાંચે ય પાંડવોના ગળામાં તેણે એક સાથે વરમાળા નાખી. પછી પાંચે ય પાંડવો દ્રૌપદી સાથે હસ્તિનાપુર આવ્યા.

એકવાર નારદ ઋષિ ત્યાં આવ્યા. બધાએ તેમનો સત્કાર કર્યો પણ દ્રૌપદીએ નારદને અસંયત માનીને આદર-સત્કાર કર્યો નહિ એટલે ગુસ્સે થયેલા નારદે ધાતકીખંડના ભરતક્ષેત્રની **અપરકંકા** નગરીના રાજા પદ્મનાભ પાસે આવીને દ્રૌપદીના રૂપ-લાવણ્ય આદિની પ્રશંસા કરી. તેથી પદ્મનાભ રાજાએ તેના મિત્ર દેવ દ્વારા દ્રૌપદીનું અપહરણ કરાવ્યું. કન્યાના અંતઃપુરમાં દ્રૌપદીને રાખવામાં આવી. ત્યાં તેણે છઠના પારણે આયંબિલની તપશ્ચર્યા શરૂ કરી. આ બાજુ પાંડવો તરફથી દ્રૌપદીની ચારે બાજુ શોધ કરવામાં આવી, પણ કંઈ જ સમાચાર મળ્યા નહિ.

છેવટે નારદ ઋષિ પાસેથી જ કૃષ્ણને સમાચાર મળ્યાકે 'પદ્મનાભ રાજાના અંતઃપુરમાં દ્રૌપદી જેવી સ્ત્રી છે.' એટલે કૃષ્ણ અને પાંચ પાંડવો લવણ સમુદ્ર ઓળંગીને ધાતકીખંડના ભરતક્ષેત્રમાં અપરકંકામાં પહોંચ્યા. ત્યાં પદ્મનાભ સાથે લડાઈ થઈ. પદ્મનાભને હરાવીને દ્રૌપદીને પાછી લાવ્યા. વળતાં લવણ સમુદ્ર પાર કરીને બધા ગંગા નદી પાસે આવ્યા. કૃષ્ણ લવણસમુદ્રાધિપતિ દેવને મળવા માટે રોકાયા. પાંડવો હોડીમાં બેસીને ગંગા ઊતરીને આવ્યા. પરંતુ કૃષ્ણ હોડી વિના ગંગા કેવી રીતે

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

પાર ઊતરે છે તે કૃષ્ણની શક્તિ જાણવા માટે તેમણે હોડી પાછી મોકલી નહિ. કૃષ્ણે મહામુશ્કેલીએ ગંગા પાર કરી. અને જ્યારે પાંડવોની વિચારસરણી તેમણે જાણી ત્યારે કૃષ્ણને એવો ગુસ્સો આવ્યો કે પાંચે ય પાંડવોને કૃષ્ણે દેશનિકાલ કર્યા. છેવટે કુંતીની વિનવણીથી દક્ષિણ દેશમાં વસવાટ કરવાની કૃષ્ણે રજા આપી એટલે પાંડવોએ પાંડુમથુરા નગરી વસાવી અને ત્યાં રહેવા લાગ્યા. ત્યાં તેમને પાંડુસેન નામનો પુત્ર થયો. તેને રાજ્ય સોંપીને પાંચે પાંડવો તથા દ્રૌપદીએ દીક્ષા લીધી. પછી તેઓ નેમિનાથ ભગવાનને વંદન કરવા માટે નીકળ્યા. માસખમણના પારણે માસખમણ કરતા તે હસ્તકલ્પ [નગર]ની બહાર સુધી આવી પહોંચ્યા. હસ્તકલ્પ નગરમાં ભિક્ષા વહોરવા માટે ગયેલા ત્યારે સાધુઓએ સમાચાર સાંભળ્યા કે 'શ્રી નેમિનાથ ભગવાન્ ઉજ્જયંતશૈલ ઉપર મોક્ષમાં પધાર્યા છે.' એટલે તરત પાછા ફર્યા અને યુધિષ્ઠિર અણગારને બધી વાત કરી. તેમણે બધાએ તરત જ નિર્ણય કર્યો અને આહાર પરઠવી દઈને શત્રુંજય પર્વત ઉપર આવીને બે મહિનાનું અણસણ કરીને બધા મોક્ષમાં પધાર્યા.

સાધ્વીજી પાસે રહેલાં દ્રૌપદી છેવટે મહિનાનું અણસણ કરીને બ્રહ્મલોકમાં ઉત્પન્ન થયાં અને ત્યાંથી ચ્યવીને મહાવિદેહમાં મોક્ષમાં જશે.

૧૭. आइण्ण. આ સત્તરમા અધ્યયનમાં आकीर्ण = જાતિવંત અશ્વોની વાત આવે છે.

હસ્તિશીર્ષનગરથી વ્યાપાર માટે સમુદ્રની યાત્રા-પ્રવાસ ખેડનારા ઘણા ધનાઢ્ય વ્યાપારીઓ લવણ સમુદ્રમાં વહાણો લઈને નીકળ્યા હતા. માર્ગમાં પવનના તોફાનથી તેમનાં વહાણો ખેંચાઈને તદ્દન અજાણ્યા કાલિક દ્વીપે પહોંચી ગયાં. ત્યાં તેમણે સુવર્ણ રત્ન વગેરેની અનેક ખાણો તથા જાતિવંત અશ્વોને જોયા. અશ્વો આ વણિકોને જોઈને નાસી ગયા અને અત્યંત સુખશાંતિપૂર્વક જંગલનાં ઘાસને ખાવા લાગ્યા. વણિકોએ સુવર્ણ-રત્ન આદિથી પોતાનાં વહાણો ભરી લીધાં અને સ્વદેશે પાછા આવ્યા. કનકકેતુ રાજા પાસે મોટું ભેટણું લઈને ગયા.

રાજાએ પૂછ્યું કે 'તમે ઘણા દેશ-દેશાવરમાં ફરો છો, કંઈ આશ્ચર્ય જોયું હોય તો કહો.' તેમણે કાલિક દ્વીપની સુવર્ણ આદિની ખાણો તથા અશ્વની વાતો કહી. રાજાએ કહ્યું કે 'તમે મને ઘોડા લાવી આપો.' એટલે તે વણિકો જાત જાતની પાંચે ઇંદ્રિયોને મોહિત કરનારી વસ્તુઓ લઈને કાલિક દ્વીપમાં પહોંચ્યા. બધી ચીજો ઘોડાઓ પાસે ધરી, અને બાંધવાના પાશ પણ આજુબાજુ ગોઠવી દીધા. પરંતુ તેમાં જે જાતિવંત અશ્વો હતા તે તો તે વસ્તુઓથી દૂર જ ચાલ્યા ગયા. બીજા જે અશ્વો હતા તે આ વસ્તુઓમાં મોહિત થયા અને પાશમાં બંધાઈ ગયા. જે ઘોડાઓ મોહિત કરનારી વસ્તુઓથી દૂર ચાલ્યા ગયા તે બચી ગયા અને જે ઘોડાઓ આ વસ્તુઓમાં આકર્ષાયા તે બંધાઈ ગયા. આ બાંધેલા અશ્વોને હસ્તિશીર્ષનગરમાં લાવવામાં આવ્યા. અને ત્યાં રાજાને સોંપી દેવાયા. રાજાએ અશ્વમર્દકોને સોંપ્યા. અશ્વમર્દકોથી તે અશ્વો અનેક પ્રકારનાં બંધનો તથા કશપ્રહારો આદિ દ્વારા અનેક પ્રકારનાં દુઃખો પામ્યા.

આનો ઉપનય ભગવાન્ સુધર્માસ્વામિજી આ રીતે જણાવે છે કે જે સાધુ કે સાધ્વી દીક્ષા લીધા પછી ઇષ્ટ શબ્દ-સ્પર્શ-રસ-રૂપ-ગંધમાં આસક્ત થાય છે તે આ અશ્વોની જેમ જગતમાં હીલનાપાત્ર, નિંદનીય, ગર્હણીય બનીને પરલોકમાં ઘણાં દુઃખો પામે છે તથા સંસારમાં દીર્ઘકાળ સુધી પરિભ્રમણ કરે છે. પરંતુ જે સાધુ કે સાધ્વી દીક્ષા લીધા પછી ઇષ્ટ શબ્દ-સ્પર્શ-રસ-રૂપ-ગંધથી દૂર દૂર રહે છે તે આકીર્ણ = જાતિમંત અશ્વોની જેમ આ જગતમાં પૂજનીય બનીને પરલોકમાં પણ સુખી થઈને સંસારસમુદ્રથી પાર ઊતરી જાય છે.

૧૮ સુંસુમા. આ અઢારમા અધ્યયનમાં સુંસુમા નામે શ્રેષ્ઠિપુત્રી સાથે સંકળાયેલી કથા છે.

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

રાજગૃહ નગરમાં ધન નામના અત્યંત ધનાઢ્ય સાર્થવાહ હતા. તેમને પાંચ પુત્રો અને છઠ્ઠી સુંસુમા નામે પુત્રી હતી. ધન સાર્થવાહને બાલકોને-રમાડવામાં કુશલ ચિલાત નામનો નોકર હતો. તે સુંસુમાને રમાડવા જ્યારે લઈ જતો હતો ત્યારે બીજાં ઘણાં બાળકોને મારતો–કૂટતો હતો તથા અનેક રીતે ત્રાસ આપતો હતો. એટલે તે બાળકોનાં મા–બાપો ધન સાર્થવાહ પાસે આવીને ખૂબ ફરિયાદો કરવા લાગ્યા. એટલે ધન સાર્થવાહે તેને ઘરથી બહાર કાઢી મૂક્યો. અનેક વ્યસનોથી ભરેલો તે રખડતો રખડતો રાજગૃહ પાસેની સિંહગુફા નામની એક અતિ અતિ ભયંકર ચોર-પલ્લીમાં પહોંચ્યો.

તે ચોરપલ્લીમાં પાંચસો ચોરોનો અધિપતિ વિજય નામે ભયંકર ચોર વસતો હતો. તેણે ચિલાતને અનેક ચોરવિદ્યાઓ અને ચોરકળાઓ શીખવી. વિજયના મૃત્યુ પછી ચિલાતને ચોર-સેનાપતિ બનાવવામાં આવ્યો. એકવાર તે પાંચસો ચોરોને લઈને ધન સાર્થવાહને ત્યાં લૂંટ કરવા માટે નીકળ્યો. નીકળતા પહેલાં તેણે બધા ચોરોને કહ્યું કે લૂંટનો માલ તમે લેજો અને સુંસુમા હું લઈશ. ભયંકર શસ્ત્રો લઈને ધન સાર્થવાહના ઘેર પહોંચ્યો. આ ભયંકર ચોરોની ટોળીને જોઈને ધન સાર્થવાહ એકાંતમાં ખસી ગયા. ચિલાત ખૂબ ખૂબ માલ-મિલકત તથા સુંસુમાને લઈને ગુફા તરફ જવા નીકળ્યો. આ બાજુ ધન સાર્થવાહ કિંમતી ભેટણું લઈને આરક્ષકો પાસે પહોંચ્યા અને તેમને કહ્યું કે 'તમે ગમે તે રીતે ચિલાત પાસેથી બધું લાવી આપો. બધી માલ-મિલકત તમે લેજોક્ સુંસુમા મને આપજો.'

એટલે આરક્ષકો બરાબર શસ્ત્રસજ્જ થઈને ચિલાતની પાછળ પડ્યા. ચિલાત સાથે લડાઈ થઈ. તેમાં ચિલાતનો પરાભવ થયો. બધા ચોરો માલ-મિલકત ફેંકી ફેંકીને ચાલવા લાગ્યા. તે લઈને આરક્ષકો રાજગૃહ તરફ પાછા ફરવા લાગ્યા.

આ બાજુ ચિલાત ચોરસેનાને વેર-વિખેર થયેલી જોઈને એક મોટી ભયંકર અટવીમાં નાસી ગયો. તેની પાછળ પાછળ ધન સાર્થવાહ પણ પોતાના પુત્રોને લઈને પહોંચ્યા. ધન સાર્થવાહને જોઈને ચિલાતે વિચાર્યું કે મારાથી પહોંચી શકાશે નહિ એટલે તેણે સુંસુમાનું મસ્તક કાપી નાખ્યું અને મસ્તકને હાથમાં લઈને નાસવા લાગ્યો. ત્યાં પણ દિશા ભૂલી જવાથી ભૂખ–તરસથી પીડાતો પીડાતો તે સિંહગુફા ચોરપલ્લી સુધી પહોંચતાં પહેલાં જ વચમાં કાળ કરી ગયો.

આ બાજુ ચિલાતે મારી નાખેલી સુંસુમાને જોઈને અત્યંત ઉદ્વિગ્ન થયેલા ધન સાર્થવાહ પાછા ફરવા લાગ્યા. પરંતુ પોતાનું સ્થાન ઘણું દૂર હોવાથી ખાધા–પીધા વિના પહોંચવાનું અશક્ય હોવાથી માત્ર પ્રાણ બચાવવા તથા સ્વસ્થાને પહોંચવા માટે જ સુંસુમાના જ મૃત શરીરનો આહાર કરીને તથા તેનું રક્ત પીને સ્વસ્થાને પહોંચ્યા.

તેવામાં રાજગૃહ નગરમાં ભગવાન્ પધાર્યા. પ્રભુની ધર્મદેશના સાંભળીને ધન સાર્થવાહે પુત્રો સાથે દીક્ષા લીધી. કાળ કરીને સૌધર્મ દેવલોકમાં ઉત્પન્ન થયા અને ત્યાંથી ચ્યવીને મહાવિદેહમાં મોક્ષમાં જશે.

આનો ઉપનય ભગવાન્ સુધર્મા સ્વામીએ એ રીતે જણાવેલો છે કે જે સાધુ કે સાધ્વી દીક્ષા લીધા પછી આ વિનશ્વર અશુચિ શરીરની શોભા આદિ માટે આહાર લે છે તે જગતમાં નિંદ્ય બને છે અને સંસારમાં પરિભ્રમણ કરે છે. પરંતુ જે સાધુ કે સાધ્વી ધન સાર્થવાહની જેમ માત્ર શરીરને નભાવવા માટે તથા મોક્ષ સુધી પહોંચવા માટે જ આહાર કરે છે તે જગતમાં વંદનીય–પૂજનીય બનીને છેવટે સંસારસમુદ્રને તરી જાય છે.

૧૯. પુંડરીક. આ અધ્યયનમાં પુંડરીક રાજાની કથા છે. મહાવિદેહ ક્ષેત્રમાં પુષ્કલાવતી વિજયમાં પુંડરીગિણી રાજધાનીમાં મહાપદ્મ નામે રાજા રાજ્ય કરતા હતા. તેમને પદ્માવતી નામે

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

રાણી હતાં, અને આ રાણીથી પુંડરીક તથા કંડરીક નામે તેમને બે પુત્રો થયા હતા. કોઈક સમયે ત્યાં પધારેલા સ્થવિર ભગવંતની ધર્મવાણીને સાંભળીને પુંડરીકને ગાદી સોંપીને મહાપદ્મ રાજાએ દીક્ષા લીધી અને સંયમની સુંદર આરાધના કરીને મોક્ષે ગયા.

મહાપદ્મે દીક્ષા લીધી ત્યારે પુંડરીક રાજા હતા અને કંડરીક યુવરાજ હતા. એકવાર તે સ્થવિર ભગવાન્ પુંડરીગિણીમાં પધાર્યાં. તે સમયે ધર્મદેશના સાંભળીને પુંડરીક શ્રાવક થયા, પણ કંડરીકની તો દીક્ષા લેવાની જ ભાવના થઈ. તેમણે મોટા ભાઈ પુંડરીક પાસે દીક્ષા લેવા માટે અનુમતિ માગી, ત્યારે પુંડરીકે કહ્યું કે 'હમણાં તું દીક્ષા ન લે. તું હમણાં રાજા બન, હું તને રાજ્યગાદી સોંપું છું.' પરંતુ કંડરીકે પુંડરીકની વાત માની નહિ. અંતે કંડરીકે દીક્ષા લીધી, વિહાર પણ કર્યો, પરંતુ કેટલાક સમય પછી કંડરીક ખૂબ માંદા પડ્યા અને પુંડરીગિણી નગરમાં આવ્યા હતા ત્યારે પુંડરીકે વૈદ્યો પાસે ઉપચાર કરાવીને તેમને શારીરિક દૃષ્ટિએ સંપૂર્ણ રીતે સ્વસ્થ કરી દીધા.

શરીર રોગ રહિત થવા છતાં પણ સુંદર ભોજન આદિમાં આસક્ત થવાને લીધે કંડરીક ત્યાંથી વિહાર કરતા નહોતા. પુંડરીકની ઘણી પ્રેરણાથી ત્યાંથી વિહાર તો કર્યો, પણ થોડા સમય પછી પાછા પુંડરીકના મહેલની પાસેના અશોકવનમાં આવીને એક પત્થર ઉપર બેઠા. પુંડરીકને સમાચાર મળવાંથી પુંડરીક કંડરીક પાસે આવ્યા. કંડરીકને પુંડરીકે ગર્ભિત શબ્દોમાં કહ્યું પણ ખરું, પણ કંડરીકની સંયમ જીવન માટે ઇચ્છા નથી એમ જણાતાં પુંડરીકે પૂછયું કે 'તમારે ભોગો જોઈએ છે?' કંડરીકે 'હા' કહી. એટલે કંડરીક ઉપર રાજ્યાભિષેક કરીને, કંડરીકનાં જ સંયમજીવનનાં ઉપકરણોને સ્વીકારી લઈને પુંડરીકે દીક્ષા લીધી.

કંડરીકે રાજ્યનો સ્વીકાર તો કર્યો, પણ અતિભોજનથી, અતિજાગવાથી, રસયુક્ત આહાર ન પચવાથી રાત્રે ઘણી વેદના થવા લાગી. રાજ્ય આદિમાં અતિઆસક્તિને લીધે આર્ત-રૌદ્ર ધ્યાનથી પીડાતો કંડરીક કાળ કરીને સાતમી નારકીમાં ઉત્પન્ન થયો.

પુંડરીક દીક્ષા લઈને સ્થવિર ગુરુ ભગવંત પાસે પધાર્યા, છઠના પારણે જે આહાર તેમણે વહોરીને લીધો તે શીત તથા રૂક્ષ આદિ હોવાના કારણે તેમને સારી રીતે પચ્યો નહિ, તેથી તેમનું સુકુમાર શરીર સહન કરી શકયું નહિ. જીવનનો અંત નજીક લાગવાથી અંતસમયની આરાધના કરીને કાળ કરીને અનુત્તર વિમાનમાં સર્વાર્થસિદ્ધ વિમાનમાં ઉત્પન્ન થયા અને ત્યાંથી ચ્યવીને મહાવિદેહ ક્ષેત્રમાં મોક્ષમાં જશે.

ભગવાન્ સુધર્માસ્વામી આનો ઉપનય કરતાં જણાવે છે કે જે સાધુ-સાધ્વી દીક્ષા લીધા પછી મનુષ્યજીવનના કામ-ભોગોની ફરીથી ઇચ્છા સેવે છે તેમની હાલત કંડરીક જેવી થાય છે. આ જગતમાં નિંદાપાત્ર બનીને પરલોકમાં પણ દુઃખી-દુઃખી થાય છે અને સંસારમાં દીર્ઘકાળ સુધી પરિભ્રમણ કરે છે. પરંતુ જે સાધુ-સાધ્વી દીક્ષા લીધા પછી મનુષ્યના કામભોગોમાં જરાપણ આસક્ત થતા નથી તે જગતમાં વંદનીય, પૂજનીય, પ્રશંસનીય બનીને છેવટે સંસારસમુદ્રને તરી જાય છે.

અહીં ૧૯ અધ્યયનોનો બનેલો પ્રથમ શ્રુતસ્કંધ પૂર્ણ થાય છે.

બીજા શ્રુતસ્કંધનું નામ **ધર્મકથા** છે. તેમાં દશ વર્ગ છે. દરેક વર્ગમાં ઇંદ્રની પટરાણીઓ સંબંધી કથા છે. જેમકે પહેલા વર્ગમાં **ચમરેંદ્ર**ની પટરાણીઓની, બીજા વર્ગમાં **બલિ** ઇંદ્રની પટરાણીઓની, ત્રીજા વર્ગમાં ચમરેંદ્ર સિવાયના દક્ષિણના ઇંદ્રોની પટરાણીઓની, ચોથા વર્ગમાં બલીંદ્ર સિવાયના ઉત્તરના ઇંદ્રોની પટરાણીઓની, પાંચમા વર્ગમાં દક્ષિણના વાનવ્યંતરેંદ્રની પટરાણીઓની, છઠ્ઠા વર્ગમાં ઉત્તરના વાનવ્યંતરેંદ્રની પટરાણીઓની, સાતમા વર્ગમાં ચંદ્રની પટરાણીઓની, આઠમા વર્ગમાં સૂર્યની પટરાણીઓની, નવમા વર્ગમાં સૌધર્મેંદ્રની પટરાણીઓની તથા દશમા વર્ગમાં ઈશાનેંદ્રની પટરાણીઓની કથા છે.

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

કથાની રજૂઆત આ પદ્ધતિથી છે—પહેલાં તે તે પટરાણીનાં નામ હોય છે. પછી રાજગૃહ નગરમાં ગુણશિલ ચૈત્યમાં ભગવાન્ મહાવીર પરમાત્મા પધાર્યા છે, ત્યાં પર્ષદા પ્રભુની ઉપાસના કરે છે, તે સમયે તે પટરાણી પ્રભુ પાસે આવીને સુંદર રીતે વિવિધ પ્રકારે નાટક કરીને ચાલી જાય છે, એટલે પછી ભગવાન્ મહાવીર પરમાત્માને ગૌતમસ્વામી પૂછે છે કે આવી ઋદ્ધિ આ દેવીએ કેવી રીતે મેળવી. એટલે ભગવાન તે તે દેવીનો પૂર્વભવ કહે છે. પૂર્વભવની વાતમાં પણ ખાસ કરીને નગરી, માતા-પિતાનાં નામ, શ્રી પાર્શ્વનાથ ભગવાનની દેશનાનું શ્રવણ, દીક્ષાની ભાવના, દીક્ષા, દીક્ષા લીધા પછી આચારમાં શિથિલતા, અંત સમયે અણુસણ, દેવલોકમાં દેવી તરીકે ઉત્પત્તિ, ત્યાંથી ચ્યવીને મહાવિદેહમાં મુક્તિની પ્રાપ્તિ—આ રીતે બધી જ પટરાણીઓની કથા છે. તેમાં પણ પ્રથમ વર્ગના પ્રથમ અધ્યયનમાં **કાલી** રાણીની કથા જ આ બધા વિસ્તારથી વર્ણવી છે. બીજી બધી જ કથાઓમાં લગભગ નામોલ્લેખ જ મુખ્યતાએ કરેલા છે. આ રીતે બીજો શ્રુતસ્કંધ **ધર્મકથા** સંક્ષેપમાં પરિપૂર્ણ થાય છે.

જ્ઞાતાધર્મકથામાં આવતી કેટલીક ઐતિહાસિક આદિ વિશિષ્ટ માહિતી વિષે **શ્રી પુંજાભાઈ જૈન ગ્રંથમાલા-૩** માં ગુજરાત વિદ્યાપીઠ, અમદાવાદ તરફથી ઈસ્વીસન ૧૯૩૧માં પ્રકાશિત થયેલા **ભગવાન મહાવીરની ધર્મકથાઓ** (नायधम्मकहा) નામના પુસ્તકમાં સ્વ. પં. બેચરભાઈ જીવરાજ દોશીએ કેટલાંક મહત્ત્વનાં ટિપ્પણો આપેલાં છે, તથા શ્રી आगमप्रकाशनसमिति, ब्यावर, (राजस्थान) તરફથી વિક્રમ સં. ૨૦૩૭ (ઈસ્વીસન ૧૯૮૧) માં जिनागमग्रन्थमाला ग्रन्थाङ्क ४ માં પ્રકાશિત થયેલા ज्ञाताधर्मकथाङ्गની प्रस्तावनाમાં સ્થાનકવાસી સંઘના ઉપાધ્યાય શ્રી દેવેન્દ્રમુનિજી શાસ્ત્રીએ પણ ઘણી જાણવા યોગ્ય ઐતિહાસિક માહિતી **હિંદી** ભાષામાં આપેલી છે. આમાંથી જરૂરી અંશ ઉદ્ધૃત કરીને, આ પ્રસ્તાવના પૂર્ણ થયા પછી અમે અહીં આપેલો છે. તટસ્થ રીતે તે જોઈ લેવા વાચકોને વિનંતિ છે.

શૈલી–આ સૂત્રની રચના મુખ્યતયા ગદ્યશૈલીમાં છે. વચમાં કોઈક કોઈક સ્થળે પદ્ય આવે છે. એકંદરે આવાં પદ્યો આમાં ૫૭ જેટલાં છે. નવમા માકંદી અધ્યયનમાં ટીકાકારના જણાવ્યા પ્રમાણે ૭ ગીતિ તથા આઠ રૂપકો આવેલાં છે. આ રૂપકો પદ્યનો જ એક પ્રકાર જણાય છે.

વાચના–આ ગ્રંથની નાની તથા મોટી એમ બે વાચનાઓ ટીકાકાર આ. શ્રી અભયદેવસૂરિજી મહારાજના સમયમાં પ્રચલિત હતી, તેમાં મોટી વાચનાને આધારે તેમણે ટીકા રચી છે, એમ ટીકાકારના કથનથી સ્પષ્ટ જણાય છે. જુઓ પૃ૦ ૩ ટિ૦ ૧, પૃ૦ ૧૦ ટિ૦ ૨, પૃ૦ ૧૫ ટિ ૪.

વાચનાન્તરના ઉલ્લેખપૂર્વક તેમણે અનેક સ્થળે પાઠભેદો આપેલા છે. આવા પાઠભેદો અમે ટિપ્પણોમાં ઠામ ઠામ નોંધ્યા છે.

અત્યારે જ્ઞાતાધર્મકથાસૂત્રની તાડપત્ર તથા કાગળ ઉપર લખેલી જે જે હસ્તલિખિત પ્રતિઓ મળે છે તે આ. શ્રી અભયદેવસૂરિજી મહારાજે સ્વીકારેલી બૃહત્તર વાચનાને મુખ્યતયા અનુસરતી પ્રતિઓ છે. છતાં તેમાં પણ વાચનાંતરના પાઠ જેવા મળે છે, જેમ કે પૃ૦ ૩૨૯, ૩૩૦માં જે વીસ આર્યાઓ છે તે વાચનાન્તરમાં અધિક મળે છે એમ ટીકાકારે જણાવ્યું છે. આ વીસ આર્યાઓ અમારા પાસેની બે તાડપત્ર પ્રતિઓ હે ૧ તથા માં૦ તથા પાટણના શ્રી હેમચંદ્રાચાર્ય જૈન જ્ઞાન મંદિરમાં રહેલા મોદીના ભંડારની કાગળ ઉપર લખેલી ૧૦૨૮૯ નંબરની એક પ્રતિ સિવાય બીજી બધી પ્રતિઓમાં મળે છે. હે ૧ તથા માં૦ તથા ઉપર જણાવેલી કાગળની પ્રતિમાં આ વીસ આર્યાઓ નથી. જુઓ પૃ૦ ૩૨૯ ટિ૦ ૧૩.

વાચનાભેદથી કેટલીક મુશ્કેલી પણ સર્જાય છે, એવો અમને અનુભવ થયો છે. ઉદાહરણ તરીકે, પૃ૦ ૧૧ પં૦ ૪માં गिराहिं संलवमाणी પાઠ છે, અહીં ટીકાકાર આ. શ્રી અભયદેવસૂરિજી

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

મહારાજે गीर्भिः वाग्भिः એવી વ્યાખ્યા કરેલી છે, એટલે તેમની સમક્ષ અહીં गिराहिं પાઠવાળી વાચના છે. અહીં सं १ ला २ તથા जे २માં वग्गूहिं પાઠ છે, खं १માં गिरियाहिं પાઠ છે, लों० તથા खं २માં गिराहिं કે वग्गूहिं પાઠ જ નથી. માત્ર लों०માં પાછળથી કોઈકે નીચે गिराहिं પાઠ ઉમેરેલો છે. जे १ તથા मां०માં પ્રારંભનાં પાનાં જ નથી. लीं०માં આ પાઠ ઉપર આ સ્થળે કોઇકે સફેદ કાગળની પટ્ટી (તાડપત્રને સાંધવા માટે) લગાવી દીધી હોવાથી પાઠ વાંચી શકાતો નથી. हे १ ला १, २ हे ३, ४માં गिराहिं પાઠ છે. (કલ્પસૂત્રમાં ત્રિશલા માતા સિદ્ધાર્થ મહારાજા પાસે સ્વપ્નકથન કરવા આવે છે ત્યાં પણ गिराहिं પાઠ છે,) છતાં वग्गूहिं પાઠવાળી વાચના વધારે સંગત લાગે છે, કારણ કે આગળ જ્યાં જ્યાં (પૃ૦ ૧૨ પં૦ ૧, પૃ૦ ૧૫૩ પં૦ ૩, પૃ૦ ૨૪૬ પં૦ ૩) जाव શબ્દથી વચલો પાઠ લેવાની સૂચના છે ત્યાં ત્યાં છેલ્લું પદ वग्गूहिं જણાવેલું છે. જો પૃ૦ ૧૧ પં૦ ૪માં गिराहिं છેલ્લું પદ હોય તો તે પાઠોની સંગતિ કરવી મુશ્કેલ બની જાય છે. આ વાત અમે ચતુર્થ પરિશિષ્ટમાં પૃ૦ ૨૪૬ પં૦ ૩ના ટિપ્પણમાં પણ જણાવી છે.

સંશોધન–સંપાદનશૈલી : અમારી સંશોધન–સંપાદનશૈલી કેવી છે તે અમે શ્રી મહાવીર જૈન વિદ્યાલયથી પ્રકાશિત થયેલા સ્થાનાંગ–સમવાયાંગસૂત્રની પ્રસ્તાવનામાં વિસ્તારથી (પૃ. ૨૨–૨૭માં) જણાવ્યું છે. જિજ્ઞાસુઓએ ત્યાં જ જોઈ લેવું.

અંકનિર્દેશ વિષે અહીં અમારે ખાસ જણાવવું છે. સૂત્રો લખવામાં સંક્ષેપની–સરળતાની દૃષ્ટિથી પ્રાચીન ગ્રંથોમાં ૨, ૩, ૪, ૫, ૬ વગેરે યથાસંભવ અંકો અનેક સ્થળોમાં હસ્તલિખિત આદર્શોમાં લખેલા હોય છે. પ્રસિદ્ધ પદોને વારંવાર ન લખતાં તે તે અંક દ્વારા તેટલાં પદો સમજી લેવાં એમ સૂચિત કરવા માટે આ અંકો લખાય છે. જેમકે असणं ४ લખવાથી असणं पाणं खाइमं साइमं આ રીતે ચાર પદવાળો પાઠ લેવાનો છે એમ સૂચિત કરવામાં આવે છે. એ જ રીતે બીજા અંકો સંબંધમાં પણ સમજી લેવાનું છે. પરંતુ ૨ અંક લખ્યો હોય ત્યાં બે રીતે અર્થ સમજવાનો હોય છે—સામાન્ય રીતે અંકથી પૂર્વના જ પદને બે વાર લેવાનું હોય છે, જેમકે પૃ. ૭૫ પં. ૧૪માં सणियं २ હસ્તલિખિતમાં છે ત્યાં सणियं सणियं આમ બે વાર सणियं પદવાળો પાઠ છે એમ અહીં સમજવાનું છે, પરંતુ ધાતુના ક્રિયાપદ પછી જ્યાં ૨ અંક આવે ત્યાં તે તે ધાતુનું क्त्वा પ્રત્યયાંત રૂપ કરીને પૂર્વનો પાઠ લેવાનો હોય છે. જેમકે પૃ. ૨૦ પં. ૩માં पडिच्छति २ પાઠ છે. તો અહીં ૨ અંકથી पडिच्छति, पडिच्छित्ता એમ સંપૂર્ણ પાઠ સમજવાનો છે. આમાં પૂર્વનો પાઠ કેટલો લેવો એ વિષે પૃ. ૪ ટિ. ૪, પૃ. ૫ ટિ. ૪માં અમે વિચારણા કરી છે તે જિજ્ઞાસુઓએ જોઈ લેવી.

અત્યાર સુધી, હસ્તલિખિત ગ્રંથોમાં ૨, ૩, ૪ વગેરે અંકોથી જે પાઠો સૂચિત થાય છે તે સંપૂર્ણ પાઠોને જ આપવાની અમારી પદ્ધતિ હતી. પરંતુ હસ્તલિખિત ગ્રંથોના તે તે અંકવાળા પાઠો યથાવત્ સચવાઈ રહે ઇત્યાદિ હેતુથી—ઉદ્દેશથી પૃ. ૮૧ પં. ૧૧ થી અમે તે તે સ્થાને અંક આપવાની પદ્ધતિ જ મુખ્યતયા રાખી છે. જે કંઈ ખાસ સૂચવવા જેવું હોય તે અમે ટિપ્પણમાં સૂચિત કરીએ છીએ.

હસ્તલિખિત આગમશાસ્ત્રોમાં લાંબા લાંબા કે ટુંકા પાઠો પણ વારંવાર આવતા હોય ત્યાં એકાદ પદ લખીને પછી जाव કે અંકનિર્દેશ આદિ કંઈ પણ કર્યા સિવાય બાકીનો પાઠ છોડી દેવામાં આવે છે આવું પણ ઘણીવાર જોવા મળે છે, જેમકે પૃ. ૬૦ પં. ૬માં हट्ठतुट्ठा······ આવો લાંબો પાઠ છે. ફરીવાર એ આખો પાઠ કે તેમાંથી જરૂરી પુરતો પાઠ લેવાનો હોય ત્યારે ફરીથી એ પાઠ ન લખતાં हट्ठ કે हट्ठतुट्ठ એટલું જ લખેલું હોય છે, જુઓ પૃ. ૩૧ પં. ૭. करयलपरिग्गहियं दसणहं

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

सिरसावत्तं मत्थए अंजलिं कट्टु ની જગ્યાએ એકલું करयल જ લખેલું હોય છે, જુઓ પૃ. ૩૧, मित्त-णाति-णियग-संबंधि-परिजणं ની જગ્યાએ मित्त કે मित्तणाति એવું અધુરૂં જ પદ લખેલું હોય છે, જુઓ પૃ. ૧૩૨. તૃતીય પરિશિષ્ટમાં પૃ. ૫૨૦ પં. ૫ માં સૂચવેલા अहुेથી લેવાના લાંબા પાઠને બદલે માત્ર अहु એટલું જ ઘણીવાર લખ્યું હોય છે, જુઓ પૃ. ૧૩૨ પં. ૫ વગેરે. આવું બીજા અનેક પાઠોના સંબંધમાં પણ છે, આવાં સ્થળોએ [ ] આવાં ચોરસ કોષ્ઠકમાં – કૌંસમાં અમે તે તે પાઠો કેટલીક વાર પૂર્ણ કર્યા છે, કેટલીક વાર ० આવું મીંડું લખીને બાકીનો પાઠ અમે છોડી દીધો છે, વળી કેટલીક વાર મીંડું લખવાનું પણ રહી ગયું છે. આવાં સ્થાનોમાં એકવાર આવેલા લાંબા પાઠને આધારે તે તે સ્થળોએ તે તે જરૂરી પાઠો—અનાવશ્યક કે મિથ્યા પાઠો આવી ન જાય તેવી કાળજી બરાબર રાખીને—સ્વપ્રજ્ઞાથી પૂર્ણ કરી લેવા વાચકોને વિનંતિ છે.

વિશિષ્ટ શબ્દપ્રયોગ—કેટલાક અપ્રસિદ્ધ શબ્દપ્રયોગો આમાં જોવા મળે છે. જેમકે પૃ૦ ८४ पं० ९, पृ० १७६ पं० ९, पृ० २३४ पं० ६, पृ० २३६ पं० १२, पृ० २६६ पं० ४, पृ० २९३ पं० ४ આટલાં સ્થળોમાં इमं च णं એવો પ્રયોગ જોવા મળે છે. આ બધે સ્થળે इमं च णं નો इतश्च અર્થ વિવક્ષિત છે. આ અર્થ સામાન્ય રીતે અપ્રસિદ્ધ છે. ટીકાકારે इमं च णं ति इतश्च એવો અર્થ કરેલો છે. જુઓ પૃ૦ ૨૯૩ ટિ૦ ૩.

એ જ પ્રમાણે 'ક્ષમા કરો' એ અર્થમાં मरिहंतु તથા मरुहंतु આવો શબ્દપ્રયોગ આમાં થયો છે એમ અમને લાગે છે. આવો શબ્દપ્રયોગ અહીં પૃ૦ ૧૨૮ પં૦ ૪ તથા પૃ૦ ૧૬૧ પં૦ ૧ માં છે. ભગવતીસૂત્રમાં ૩।૧।૫૦ તથા ૩।૨।૩૨ માં પણ આવા અર્થનો પાઠ મળે છે. શ્રી મહાવીર જૈન વિદ્યાલયથી પ્રકાશિત ભગવતીસૂત્ર મૂળમાં ૩।૨।૩૨ માં છપાયેલો પાઠ खमितुमरहंति છે. ટિપ્પણમાં खंतुमरिहंति પાઠાંતર આપેલું છે. ૩।૧।૫૦ માં મૂળમાં છપાયેલો પાઠ खंतुमरिहंति છે, પણ खमंतु मरिहंतु પાઠાંતર ટિપ્પણમાં આપેલું છે.

ક્ષમા અર્થમાં मृष् ધાતુ આવે છે. તેનું मरिसंतु અથવા मरुसंतु રૂપ પ્રાકૃતમાં થાય. અમને લાગે છે કે આર્ષપ્રાકૃતમાં स નો ઉચ્ચાર ह જેવો અહીં ગણીને मरिहंतु તથા मरुहंतु શબ્દપ્રયોગ થયો છે. પહેલાં જે खमंतु કહ્યું છે તેને જ વધારે પુષ્ટ કરવા માટે ફરીથી પણ खमंतु मरिहंतु અથવા खमंतु मरुहंतु એમ અહીં કહેલું છે.

પરિશિષ્ટ—આ ગ્રંથમાં ૭ પરિશિષ્ટ અમે જોડેલાં છે. પ્રથમ પરિશિષ્ટમાં વિશિષ્ટ શબ્દ-સૂચિ છે. બીજા પરિશિષ્ટમાં જ્ઞાતધર્મકથાંગસૂત્રમાં આવતાં ગાથાર્ધોનો અકારાદિક્રમ છે.

શાસ્ત્રીય પદ્ધતિ પ્રમાણે, કેટલાંયે લાંબાં લાંબાં વર્ણનો આવતાં હોય ત્યાં સંક્ષેપથી જ वण्णओ એમ લખવાની પદ્ધતિ છે. આવાં વિસ્તૃત વર્ણનો ओववाइय (ઔપપાતિક) સૂત્રમાં મોટા ભાગે મળે છે. रायप्पसेणइज्ज (રાજપ્રશ્નીય) સૂત્ર વગેરેમાં પણ કોઈક વર્ણનો જોવામાં આવે છે. એ માટે ગ્રંથોમાં वण्णओ (=वर्णकः) એમ સંક્ષેપથી લખેલું હોય છે. ટીકાકાર આ. શ્રી અભયદેવસૂરિજી મહારાજે वण्णओથી ગ્રહણ કરવાના પાઠો ટીકામાં દર્શાવ્યા છે. ટીકાસહિત આ પાઠો તથા वण्णओ શબ્દથી સૂચિત ઔપપાતિક આદિ સૂત્રોના પાઠો ત્રીજા પરિશિષ્ટમાં અમે આપેલા છે.

जाव શબ્દનો પણ ઘણા પાઠોને સૂચવવા માટે શાસ્ત્રમાં વિપુલ પ્રમાણમાં પ્રયોગ જોવામાં આવે છે. ટીકાકારે આવા જે जाव શબ્દથી સૂચિત પાઠો ટીકામાં વર્ણવ્યા છે તે પણ આ ત્રીજા પરિશિષ્ટમાં આપેલા છે. કોઈક પાઠ અમે ચોથા પરિશિષ્ટમાં પણ આપ્યા છે.

जाव શબ્દનો પ્રયોગ આ ગ્રંથમાં ઘણા જ સ્થળે થયેલો છે તેની યાદી અમે વિસ્તારથી ચોથા પરિશિષ્ટમાં પ્રારંભમાં આપેલી છે. તે પછી, 'जाव' શબ્દથી ગ્રાહ્ય પાઠો માટે આ ગ્રંથમાં તથા ગ્રંથાંતરમાં ક્યાં ક્યાં જોવું તે આ ચોથા પરિશિષ્ટમાં અમે જણાવેલું છે.

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

'जाव' શબ્દથી ગ્રાહ્ય પાઠોને નક્કી કરવાનું કામ કેટલીકવાર સરળ હોય છે. તો કેટલીક વાર અત્યંત મુશ્કેલ થઈ જાય છે. જ્ઞાતાધર્મકથાસૂત્રમાં પ્રાયઃ પહેલાં આવી ગયેલા અથવા ગ્રંથાંતરોમાં પ્રસિદ્ધ—બે પદો વચ્ચે રહેલા—પાઠને સૂચિત કરવા માટે जाव શબ્દનો પ્રયોગ સામાન્ય રીતે કરવામાં આવે છે. પરંતુ जाव શબ્દથી બે પદો વચ્ચે રહેલા પાઠને બધે જ સ્થળે અક્ષરશઃ લેવાનો હોતો નથી. કેટલીક વાર પૂર્વના પાઠને વિભક્તિ બદલીને જ લેવાનો હોય છે, કેટલીક વાર પૂર્વે આવેલા કે ગ્રંથાંતરમાં પ્રસિદ્ધ પાઠમાંથી પ્રસંગ પૂરતો જરૂરી પાઠ જ લેવાનો હોય છે. કેટલીકવાર પૂર્વે આવેલા કે ગ્રંથાંતરમાં પ્રસિદ્ધ પાઠમાંથી માત્ર ભાવ જ जाव શબ્દથી લેવાનો હોય છે. કેટલીક વાર जाव શબ્દથી બે પદો વચ્ચેના પાઠને લેવાને બદલે, બે પદો પૂર્વેનો કે પછીનો પાઠ લેવા માટે પણ जाव શબ્દનો પ્રયોગ કરેલો જોવામાં આવે છે. જેમકે જુઓ પૃ૦ ૧૯૮ પં૦ ૧૦ તથા પં૦ ૨–૩. એ જ પ્રમાણે જુઓ પૃ૦ ૨૫૦ પં૦ ૭ તથા પૃ૦ ૬૩ પં૦ ૧૮.

જ્ઞાતાધર્મકથાના પ્રથમ શ્રુતસ્કંધના ૧૯ અધ્યયનોમાં ૧૯ જ્ઞાત=દૃષ્ટાંતો આપેલાં છે. તેનો ઉપનય કોઈક સ્થળે મૂળ ગ્રંથમાં પણ દર્શાવેલો છે. ટીકામાં વિશેષ કરીને ગાથાઓ દ્વારા ઉપનય વર્ણવેલો છે. પાંચમા પરિશિષ્ટમાં આ બધી ઉપનયગાથાઓનો સંગ્રહ કરવામાં આવ્યો છે.

કેટલીક વિશેષ જણાવવા લાયક વાતો, સ્પષ્ટીકરણો, તથા મહત્ત્વના શુદ્ધ પાઠો કે જે અમારા ખ્યાલમાં પાછળથી આવ્યા છે તે અમે છઠ્ઠા પરિશિષ્ટમાં આપ્યા છે.

તે પછી મુદ્રણ દોષથી અથવા અમારા અસાવધાનપણાથી કે પ્રૂફ સુધારવામાં અમારી નજરચૂકથી જે ભૂલો રહી ગયેલી કે થઈ ગયેલી છે તે સુધારવા માટે શુદ્ધિપત્રક આપેલું છે, જેમકે પૃ૦ ૩૩ પં૦ ૧૫ जाव रयेणंના બદલે जाव रवेणं સાચો પાઠ છે. પૃ૦ ૫૭ પં૦ ૨ માં पुव्वावरण्ह ને બદલે पच्चावरण्ह સાચો પાઠ છે. પૃ૦ ૬૩ પં૦ ૫૦૧ માં दाहिणडुभरहे સાચો પાઠ છે. પૃ૦ ૧૫૪ પં. ૧ માં कुच्छिधारकन्नधार ને બદલે कन्नधारकुच्छिधार સાચો પાઠ છે. પૃ૦ ૧૫૫ પં. ૧માં चखुरागं પાઠને બદલે चक्खुरागं સાચો પાઠ છે. પ્રાચીન હસ્તલિખિત ગ્રંથોમાં આપણે જ્યાં ક્ષ વાંચીએ છીએ ત્યાં ખરેખર ण્ણ જ પહેલાં એ રીતે લખાતો હતો એટલે પૃ૦ ૨૪૮ પં૦ ૧૦માં ओइक्षा (ओइण्णा?) એમ જે અમે છાપ્યું છે ત્યાં ओइण्णा જ સાચો પાઠ સમજવાનો છે. આવા આવા મહત્ત્વના પાઠો અમે સુધાર્યા છે. તે બધાનો ઉપયોગ કરીને જ ગ્રંથ વાંચવા વિનંતિ છે.

ટીકા—આના ઉપર નવાંગીવૃત્તિકાર આ. શ્રી અભયદેવસૂરિજી મહારાજે વિક્રમ[1] સંવત ૧૧૨૦ માં અણહિલપાટક (પાટણ)નગરમાં રચેલી ૩૮૦૦ શ્લોક પ્રમાણ વિસ્તૃત ટીકા મળે છે. સામાન્યરીતે મૂળ ગ્રંથોને સમજવા માટે ટીકા એ ઘણું ઉપયોગી સાધન છે તેમાં પણ જ્ઞાતાધર્મકથામાં સાહિત્યિક અલંકારો તથા લાંબા લાંબા સમાસોથી ભરેલાં ઘણાં ઘણાં વર્ણનો છે કે જે સમજવા માટે આ ટીકાને સામે રાખવી એ અત્યંત જરૂરી છે. જ્યાં પાઠાંતરો આપવાનાં હોય કે

---

૧. एकादशसु शतेष्वथ विंशत्यधिकेषु विक्रमसमानाम् । अणहिलपाटकनगरे विजयदशम्यां च सिद्धेयम् ॥
प्रत्यक्षरं निरूप्यास्या ग्रन्थमानं विनिश्चितम् । अनुष्टुभां सहस्राणि त्रीण्येवाष्ट शतानि च ॥
વિક્રમ સંવત ૧૧૮૪ માં લખાયેલી खं० १ પ્રતિમાં, સં૦ ૧૨૦૧ માં લખાયેલી जे० २ પ્રતિમાં તથા સં૦ ૧૩૦૭ માં લખાયેલી खं० २ પ્રતિમાં, त्रीणि सप्त शतानि च એવો પાઠ છે. એ આધારે ત્રણ હજાર સાતસો શ્લોક આ ટીકાનું અક્ષરગણનાથી (૩૨ અક્ષરનો એક શ્લોક) પ્રમાણ છે. આના આદિ ભાગમાં આ પ્રમાણે ઉલ્લેખ છે—
नत्वा श्रीमन्महावीरं प्रायोऽन्यग्रन्थवीक्षितः ।
ज्ञाताधर्मकथाङ्गस्यानुयोगः कश्चिदुच्यते ॥

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

પાઠભેદોમાં વિશેષતા દર્શાવવાની હોય કે શુદ્ધ પાઠ કયો છે તે નક્કી કરવાનું હોય કે મૂળમાં અમે સ્વીકારેલા પાઠના સમર્થન માટે જરૂર હોય તેવાં અનેક સ્થળોએ અમે ટીકામાંથી કોઈ કોઈ અંશોને ઉદ્ધૃત કરીને ટિપ્પણોમાં સ્થાને સ્થાને આપેલા પણ છે. તે તે સ્થાને આપેલાં ટિપ્પણો જોવાથી આ વાત સ્પષ્ટ સમજાશે.

ટીકાનો આદિ તથા અંત્ય ભાગ જોતાં આ. શ્રી અભયદેવસૂરિજી મહારાજે આના ઉપર ટીકા રચી તે પૂર્વે આના ઉપર રચાયેલી કોઈ પણ ટીકા તેમના સામે હોય કે તેમના ખ્યાલમાં હોય એમ અમને લાગતું નથી. કારણ કે કોઈ પણ પૂર્વવર્તી ટીકા જો હોત તો ટીકામાં નિર્દેશ કર્યો હોત.

આ. શ્રી. અભયદેવસૂરિજીમહારાજે રચેલી આ ટીકા વિક્રમ સંવત્ ૧૯૩૩ માં રાય ધનપતસિંહજી બહાદુરના આગમસંગ્રહમાં છઠ્ઠા ભાગ તરીકે મુર્શિદાબાદ (બંગાળ)થી સૌ પહેલાં પ્રકાશિત થઈ હતી. તે પછી આ ટીકા શ્રી આગમોદય સમિતિ તરફથી વિક્રમ સંવત્ ૧૯૭૫ માં પ્રકાશિત થઈ છે. તે પછી સિદ્ધચક્ર સાહિત્ય પ્રચારક સમિતિ–મુંબઈ તરફથી પણ પ્રકાશિત થઈ છે. અમે આ ગ્રંથનાં ટિપ્પણો તથા પરિશિષ્ટમાં ટીકાનો જ્યાં જ્યાં ઉપયોગ કર્યો છે ત્યાં અનેક હસ્તલિખિત તાડપત્રીય પ્રતિઓનો ઉપયોગ કરીને તે તે પાઠો શુદ્ધ કરીને તે તે પાઠો છાપ્યા છે. આથી જ વર્તમાન કાળમાં જેનો ઘણો ઘણો પ્રચાર છે તે મુદ્રિત પ્રતિઓ કરતાં જુદો પાઠ અનેક સ્થળે અમારા ટિપ્પણોમાં તથા પરિશિષ્ટોમાં જોવા મળશે.

મુદ્રિત પ્રતિઓના પાઠ કરતાં અમારો પાઠ ક્વચિત્ ક્વચિત્ ભિન્ન હોવા છતાં પણ, જોનારને સગવડતા રહે એટલા માટે પરિશિષ્ટોમાં તથા ટિપ્પણોમાં જ્યાં જ્યાં અમે પત્રનો અંક આપ્યો છે ત્યાં આગમોદય સમિતિના પ્રકાશનનો અમે પત્રાંક આપ્યો છે.

પરમકૃપાળુ પરમાત્માની કૃપાથી, તાડપત્ર તથા કાગળ ઉપર લખેલી અનેક પ્રતિઓને આધારે શુદ્ધ કરેલી આ. શ્રી અભયદેવસૂરિવિરચિત ટીકાને પાઠાંતરો આદિ સંસ્કારો સાથે નજીકના ભવિષ્યમાં પ્રકાશિત કરવાની અમારી ભાવના છે.

આના ઉપર લક્ષ્મીકલ્લોલ ગણીએ પણ વિક્રમ સંવત્ ૧૫૯૬ માં ટીકા રચી છે એમ અમે અન્યત્ર વાંચ્યું છે, પરંતુ આ વૃત્તિ અમારા જોવામાં ક્યાંયે આવી નથી. પરંતુ સેવામંદિર, રાવટી, જોધપુર (Pin 342024), રાજસ્થાન–ના સંચાલક ત્યાગમૂર્તિ શ્રી જૌહરીમલજી પારેખ કે જેમને ઘણા ઘણા હસ્તલિખિત ભંડારોનો પરિચય છે તેમને પૂછતાં તેઓ જણાવે છે કે—H. D. Velankarने रोयल एश्याटिक सोसायटी बम्बई के भंडार की चार खण्डों में सूची सन् 1925 से 1930 तक में छापी थी, उसका हवाला जिनरत्नकोश में वेलनकर ने स्वयं दिया है, और इस वृत्ति का उल्लेख पृष्ठ 147 पर किया है। अन्यत्र यह वृत्ति कहीं भी हमारे देखने में नहीं आई है।……लक्ष्मीकल्लोल वाली टीका मुंबई एशियाटीक सोसायटी की लायब्रेरी टाउन हॉल फोर्ट में है।

અંત્ય ભાગમાં પ્રશસ્તિમાં આ પ્રમાણે ઉલ્લેખ છે—

परेषां दुर्लक्षा भवति हि विवक्षा स्फुटमिदं विशेषाद् वृद्धानामतुलवचनज्ञानमहसाम् ।
निराम्नायाधीभिः पुनरतितरां मादृशजनैस्ततः शास्त्रार्थे मे वचनमनघं दुर्लभमिह ॥ ३ ॥
ततः सिद्धान्ततत्त्वज्ञैः स्वयमूह्यः स यत्नतः । न पुनरस्मदाख्यात एव ग्राह्यो नियोगतः ॥ ४ ॥
तथान्यन्माऽस्तु मे पापं सङ्घमत्युपजीवनात् । वृद्धन्यायानुसारित्वाद्धितार्थं च प्रवृत्तितः ॥ ५ ॥
तथाहि किमपि स्फुटीकृतमिह स्फुटेऽप्यर्थतः सकष्टमतिदेशतो विविधवाचनातोऽपि यत् ।
समार्थपदसंश्रयाद् विगुणपुस्तकेभ्योऽपि यत् (तत्–लीं०) परात्महितहेतवेऽनभिनिवेशिना
चेतसा ॥ ६ ॥

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

જ્ઞાતાધર્મકથાસૂત્ર ઉપર તે સમયની લોકભાષામાં લખાયેલા ટબા ભંડારોમાં મળે છે. હમણાં હમણાં તેના હિન્દી, ગુજરાતી અનુવાદો પણ છપાયેલા છે. પં. બેચરદાસ જીવરાજ દોશીએ લખેલો ગુજરાતી ભાવાનુવાદ પણ **ભગવાન મહાવીરની ધર્મકથાઓ** એ નામે પુંજાભાઈ જૈન ગ્રંથમાલા–૩ માં ગુજરાત વિદ્યાપીઠ, અમદાવાદ—તરફથી ઇસ્વીસન ૧૯૩૧ માં પ્રકાશિત થયો છે. આમાં ઘણાં મહત્ત્વનાં ટિપ્પણો ગુજરાતી ભાષામાં આપવામાં આવેલાં છે. આ પ્રસ્તાવના પૂર્ણ થયા પછી એ ટિપ્પણો પણ વાચકોને જાણવા યોગ્ય હોવાથી અમે અહીં આપેલાં છે.

જ્ઞાતાધર્મકથાસૂત્રના સંશોધન—સંપાદનમાં આધારભૂત હસ્તલિખિત પ્રતિઓનો પરિચય.

૧. તાડપત્ર ઉપર લખેલી પ્રતિઓ—

खं१—ખંભાતના શ્રી શાંતિનાથ તાડપત્રીય જૈન જ્ઞાનભંડારની આ પ્રતિ છે. વડોદરાના પ્રાચ્યવિદ્યામંદિરથી પ્રકાશિત થયેલી આ ભંડારની સૂચિ Catalogue of Palm-Leaf Mss. in the Śāntinātha Jain Bhandāra, Cambay, Part One, Gaekwad's Oriental Series, Baroda, No. 135. પ્રમાણે આનો ક્રમાંક ૧૨ છે. આ નંબરની પોથીમાં ૩૩૧ પત્ર છે. પત્રોની લંબાઈ–પહોળાઈ "૨૮·૨ × ૨·૨" ઇંચ છે. તેમાં અનુક્રમે આઠ ગ્રંથ છે. ૧. જ્ઞાતાધર્મકથાંગસૂત્ર (પત્ર ૧–૧૪૨), ૨. ઉપાસકદશાંગસૂત્ર (પત્ર ૧૪૩–૧૬૫), ૩. અન્તકૃદ્દશાંગસૂત્ર (પત્ર ૧૬૬–૧૮૭), ૪. અનુત્તરૌપપાતિકદશાંગસૂત્ર (પત્ર ૧૮૭–૧૯૩), ૫. જ્ઞાતાધર્મકથાંગસૂત્રવૃત્તિ (પત્ર ૧૯૪–૨૯૭), ૬. ઉપાસકદશાંગસૂત્રવૃત્તિ (પત્ર ૨૯૮–૩૧૯), ૭. અન્તકૃદ્દશાંગસૂત્રવૃત્તિ (પત્ર ૩૧૯–૩૨૬), ૮. અનુત્તરૌપપાતિકદશાંગસૂત્રવૃતિ (પત્ર ૩૨૫–૩૩૧). વિક્રમ સંવત્ ૧૧૮૪ માં આ પ્રતિ લખાયેલી છે એમ અંતે પ્રશસ્તિમાં જણાવેલું છે. खं १ ની જ્ઞાતાધર્મકથાંગસૂત્રવૃત્તિનો પણ અમે સંશોધનમાં છૂટથી ઉપયોગ કરેલો છે.

સામાન્ય રીતે, તાડપત્ર ઉપર લખેલી પ્રતિઓ ભંડારમાંથી બહાર આપવામાં આવતી નથી. કદાચ મળે તો પણ તાડપત્ર ઉપર લખેલી પ્રતિઓનો ઉપયોગ કરવામાં ઘણી મુશ્કેલી પડે છે તેમ જ જોખમ પણ ઘણું રહે છે. કારણ કે તાડપત્રનાં પાનાં ફેરવવામાં કિનારીઓ અથવા પાનું તૂટી જવાનો ઘણો જ ભય રહે છે. એટલે એનો ઉપયોગ અત્યંત કાળજીપૂર્વક સાચવી સાચવીને કરવાનો હોય છે. તેથી આવા ગ્રંથોની ફિલ્મનો કે ફોટાઓનો અમે ઉપયોગ મુખ્યતયા કરીએ છીએ. વિક્રમ સંવત્ ૧૧૮૪ માં આ પ્રતિ[1] મહારાજા સિદ્ધરાજ જયસિંહના રાજ્યમાં લખાયેલી છે, તેથી ઘણી પ્રાચીન સમજીને અમે એનો ઉપયોગ કર્યો છે. અને એની खं १ સંજ્ઞા રાખી છે.

---

१. संवत् ११८४ माघ सु. ११ रवौ अद्येह श्रीमदणहिलपाटके महाराजाधिराजश्रीजयसिंघदेवकल्याणविजयराज्ये ज्ञाताधर्मकथाद्यङ्गवृत्तिर्लिखितेति ॥ छ ॥

शिवमस्तु सर्वजगतः परहितनिरता भवन्तु भूतगणाः ।
दोषाः प्रयान्तु नाशं सर्वत्र सुखी भवतु लोकः ॥ छ ॥

ज्ञाताधर्मकथाद्यङ्गचतुष्टयवृत्तिः ॥ छ ॥ श्रीवर्द्धमानसूरीयश्रीचक्रेश्वरसूरीणां श्रीपरमाणंदसूरीणां श्रे० देशलपुत्रयशहडसूल्णरामदेवस्य पुस्तकमिदम् ॥ छ ॥

प्राज्यच्छायो जन्मभूमिर्गुणानां दिक्पर्यन्तव्यापिशाखाकलापः ।
पत्रोपेतः पर्वभिर्वर्द्धमानः प्राग्वाटानामस्ति विस्तारिवंशः ॥ १ ॥

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

પરંતુ સંશોધનમાં માત્ર પ્રાચીનતા ઉપર જ આધાર રખાતો નથી. જેના ઉપરથી એ પ્રાચીન પ્રતિ લખવામાં આવી હોય તે મૂળ પ્રતિ જ જો લહિયાના પ્રમાદ આદિથી ખામીવાળી હોય તો તેના ઉપરથી લખાયેલી પ્રતિ ભલે તે ઘણી જ પ્રાચીન હોય તો પણ તેમાં મૂળ પ્રતિના દોષો આવવાના જ. વળી જેને પ્રાચીન પ્રતિ તરીકે આપણે ઘણો આદર આપીએ છીએ તેમાં પણ તેના લેખકના પ્રમાદ આદિ દોષોને કારણે પણ કેટલીક ખામી આવવાની જ. એટલે સંશોધન માટે અતિ પ્રાચીન પ્રતિ, અલ્પપ્રાચીન પ્રતિ વગેરે ઘણી ઘણી પ્રતિઓનો ઉપયોગ લાભદાયી થતો હોય છે.

तत्र प्रजज्ञे हृदयालयेषु कृतस्थितिः पुण्यवतो जनस्य ।
वृत्तोज्ज्वलः कांतिकलापपात्रं मुक्तामणिः श्रावकसर्वदेवः ॥ २॥
अवदाता प्रभेवास्य तमःप्रसरवारिणी ।
महिमेति भुवि ख्याता बभूव सहचारिणी ॥ ३॥
ताभ्यां पुरस्कृतनयस्तनयोऽजनिष्ट निष्ठापरः परमसंयमिनां परीष्टौ ।
राजन्यमान्यमहिमा हिमपूरगौरैः ख्यातो गुणैर्जयति झंझुलनाम धेयः ॥ ४॥
जाताऽस्य प्रेयसी मान्या सीमान्या रूपसम्पदः ।
पूर्णदेवीति सौभाग्यमसौ भाग्यं च बिभ्रती ॥ ५॥
जातमपत्यचतुष्टयमाभ्यामभ्यस्तशस्तजिनधर्मम् ।
भुवनगुरुबिम्बपूजनकृतादरं मंदिरं नीतेः ॥ ६॥
प्रथमो देहडनामा देशूलनामा सुतोऽपरस्तत्र ।
सोहिणि-पुन्निणिसंज्ञे पुत्र्यौ पात्रं विनयलक्ष्म्याः ॥ ७॥
एषां मध्ये सदयहृदयो धार्मिकः श्रावकाणां
मुख्यः श्रीमान् मथितकुमतो वर्त्तते देशलाख्यः ।
यस्याजस्रं श्रवणपुटकैः सद्यशःक्षीरपूरं,
पायं पायं कथमपि जना नैव तृप्तिं भजन्ति ॥ ८॥

किंच—

गाम्भीर्येण पयोनिधेर्धिषणया वृंदारकाणां गुरो-
स्तुंगत्वेन सुपर्वपर्वतपतेः सौम्येन शीतत्विषः ।
सौन्दर्येण मनोभवस्य विभवित्वेनोत्तराशापते-
र्योऽत्यन्तं प्रतिपंथ्यपि त्रिजगतीमित्रं परं कीर्त्यते ॥ ९॥

अन्यच्च—

न्यायार्जितेन विभवेन भवान्तहेतोः स्वीयालयोचितमनूनंनयेन येन ।
त्रैलोक्यकैरवविकाशशशांकबिम्बं बिम्बं विधापितमपश्चिमतीर्थभर्त्तुः ॥ १०॥
शीलालंकारवती स्थिरदेवी वल्लभाऽभवच्चास्य ।
रेमे यदीयमनसा मनागपि न तीर्थिकवचस्सु ॥ ११॥
अनयोः संजातास्ते तनूरुहाः वाहडादयः सदयाः ।
मारो इतिमारोहति विलोक्य कायश्रियं येषाम् ॥ १२॥
अन्यदा देशलः श्रुत्वा तथाविधगुरोर्गिरः ।
प्रवृत्तश्चेतसा सार्द्धं समालोचयितुं चिरम् ॥ १३॥

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

खं २—આ પ્રતિ પણ ઉપર જણાવેલા શ્રી શાંતિનાથ તાડપત્રીય જૈન જ્ઞાનભંડારની છે. તેનો ક્રમાંક ઉપર જણાવેલી સૂચિ પ્રમાણે ૧૧ છે. આ પોથીમાં જ્ઞાતાધર્મકથાંગસૂત્ર (પત્ર ૧–૧૫૪) તથા જ્ઞાતાધર્મકથાંગસૂત્રવૃત્તિ (પત્ર ૧–૧૨૦) એમ બે ગ્રંથો છે. આ પ્રતિ[1] વિક્રમ સંવત્ ૧૩૦૭માં લખાયેલી છે. આ બંને ગ્રંથોનો ઉપયોગ અમને જ્યાં ખાસ પાઠોમાં સંદેહ હતો ત્યાં ક્વચિત્ જ અમે કર્યો છે.

खं ३—આ પ્રતિ પણ ઉપર જણાવેલા ખંભાતના શ્રી શાંતિનાથ તાડપત્રીય જૈન જ્ઞાનભંડારની છે. આનો ક્રમાંક ૧૩ છે. આ પોથીમાં ૧૨ ગ્રંથો છે—૧ જ્ઞાતાધર્મકથાંગસૂત્ર (પત્ર ૧–૧૦૭), ૨ જ્ઞાતાધર્મકથાંગસૂત્રવૃત્તિ (પત્ર ૧૦૮–૨૧૦), ૩ ઉપાસકદશાંગસૂત્ર (પત્ર ૨૧૧–૨૩૦), ૪ અન્તકૃદ્દશાંગસૂત્ર (પત્ર ૨૩૦–૨૪૯), ૫ અનુત્તરૌપપાતિકદશાંગસૂત્ર (પત્ર ૨૪૯–૨૫૪), ૬ પ્રશ્નવ્યાકરણદશાંગસૂત્ર (પત્ર ૨૫૪–૨૮૪), ૭ વિપાકસૂત્ર (પત્ર ૨૮૪–૩૧૨), ૮ ઉપાસકદશાંગસૂત્રવૃત્તિ (પત્ર ૩૧૩–૩૩૨), ૯ અન્તકૃદ્દશાંગસૂત્રવૃત્તિ (પત્ર ૩૩૨–૩૩૯), ૧૦ અનુત્તરૌપપાતિકદશાવૃત્તિ (પત્ર ૩૩૯–૩૪૧), ૧૧ પ્રશ્નવ્યાકરણદશાંગસૂત્રવૃત્તિ (પત્ર ૩૪૧–૩૪૯), ૧૨ વિપાકસૂત્રવૃત્તિ (પત્ર ૪૫૦

तथाहि—

अहो भ्रातश्चेतो गुणगणनिधे! किं नु भणसि ?
क्षणं वार्त्तामेकां शृणु ननु मदीयामवहितम् ।
भवांभोधेर्मध्ये महति पततां हंत भविनां
विना जैनं धर्मं किमपि शरणं नास्ति नियतम् ॥ १४ ॥

ज्ञानादिभेदैः स पुनस्त्रिभेदः प्ररूपितो यद्यपि पूज्यपादैः ।
लातव्य-हातव्य विवेकहेतुस्तथापि विज्ञानममीषु मुख्यम् ॥ १५ ॥

मतिज्ञानादिभिर्भेदैस्तच्च प्रावाचि पंचधा !
स्वान्यावभासकत्वेन श्रुतज्ञानं परं परम् ॥ १६ ॥

हे चित्त ! किंचित्तदमुत्र भक्तिं विधातुमिच्छामि धनव्ययेन ।
मनस्ततः प्राह विधेहि शीघ्रं धर्मे न यस्मादुचितो विलम्बः ॥ १७ ॥

इदं हि विम्यद्धरिणीकटाक्षसहोदरं द्रव्यमुदाहरन्ति ।
अनेन चेन्निश्चलपुण्यराशिर्विढप्यते चारु वणिज्यमेतत् ॥ १८ ॥

इत्थं निजेन मनसा मुनिनायकैश्च चक्रेश्वरेत्यभिधया प्रथितैः पृथिव्याम् ।
प्रोत्साहितः सपदि देशलनामधेयो ग्रंथानलीलिखदमूंश्चतुरः सटीकान् ॥ १९ ॥

धरति धरणीं शेषो यावन्निजे फणमंडपे
कनकशिखरी देवैर्यावत् सनंदथु सेव्यते ।
गगनपथिकः सूर्यो यावत् प्रकाशयते दिशो
भ्रमभरमसौ तावत् पुंसामपास्यतु पुस्तकः ॥ २० ॥

॥ प्रशस्तिः समाप्ता ॥ छ ॥ मंगलं महाश्रीः ॥ छ ॥ ज्ञाताधर्मकथाद्यंगचतुष्टयसूत्रवृत्तिपुस्तकं श्रीयशोदेवसूरीणां श्रीश्रीप्रभसूरीणां श्रे० देशलपुत्रयशाहड-सूल्हण-रामदेव-आल्हणश्रावकाणाम् । मंगलं महाश्रीः ॥ छ ॥

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

–૪૭૨). આ પ્રતિ વિક્રમસંવત્ ૧૨૯૫માં લખાયેલી છે. આ પ્રતિને[1] અંતે આ પ્રમાણે ઉલ્લેખ છે—

---

१. संवत् १३०७ वर्षे—अस्तीह श्रेष्ठपर्वप्रचयपरिचितः क्ष्माभृदाप्तप्रतिष्ठः
सच्छायश्चारुवर्णः सकलसरलतालंकृतः शस्तवृत्तः ।
पल्लीवालाख्यवंशो जगति सुविदितस्तत्र मुक्तेव साधुः
साधुव्रातप्रणंता वरहुडिरिति सत्ख्यातिमान् नेमडोऽभूत् ॥ १ ॥
तस्योच्चैस्तनया विशुद्धविनयास्तत्रादिमो राहडो
जज्ञेऽतः सहदेव इत्यभिधया लब्धप्रसिद्धिर्जने ।
उत्पन्नो जयदेव इत्यवहितस्वान्तः सुधर्मे तत—
स्तत्राद्यस्य सदा प्रिया प्रियतमा लक्ष्मीः तथा नाइकिः ॥ २ ॥
आद्याया जिनचंद्र इत्यनुदिनं सद्धर्मकर्मोद्यतः
पुत्रश्चाहिणीसंज्ञिता सहचरी तस्य त्वमी सूनवः ।
ज्येष्ठोऽभूत् किल देवचंद्र इति यो द्रव्यं व्ययित्वा निजं
सत्तीर्थेषु शिवाय संघपतिरित्याख्यां सुधीर्लब्धवान् ॥ ३ ॥
नामंधराख्योऽथ महाधराख्योऽतो वीरधवलाभिध–भीमदेवौ ।
पुत्री तथा धाहिणिनामिकाऽभूत् सर्वेऽपि जैनांह्रिसरोजभृंगाः ॥ ४ ॥
श्रीदेवभद्रगणिपादसरोरुहालेर्भक्त्याऽनमद् विजयचंद्रमुनीश्वरस्य ।
देवेन्द्रसूरिसुगुरोः पदपद्ममूले तत्रान्तिमौ जगृहतुर्यतितां शिवोत्कौ ॥ ५ ॥
नाइकेस्तु सुता जातास्तत्र ज्येष्ठो धनेश्वरः ।
खेतूनाम्नी प्रिया तस्य अरिसिंहादयः सुताः ॥ ६ ॥
द्वैतीयीकः सुसाधुश्रुतवचनसुधास्वादनातृप्तचित्तः
श्रीमज्जैनेन्द्रबिम्ब–प्रवरजिनगृह–प्रोल्लसत्पुस्तकादौ ।
सप्तक्षेत्र्यां प्रभूतव्ययितनिजधनो लाहडो नामतोऽभूत्
लक्ष्मश्रीरित्यभिख्या सुचरितसहिता तस्य भार्या सदार्या ॥ ७ ॥
अभयकुमाराभिख्यस्तृतीयोऽजनि नंदनः ।
यो दध्रे मानसं धर्मश्रद्धासंबंधबंधुरम् ॥ ८ ॥
धर्मे सहाया सहदेवसाधोः सौभाग्यदेवीति बभूव जाया ।
पुत्रौ च खेढाभिध-गोसलाख्यौ प्रभावकौ श्रीजिनशासनस्य ॥ ९ ॥
किंच । यौ कृत्वा गुणसंघकेलिभवनं श्रीसंघमुच्चैस्तरां
श्रीशत्रुंजय-रैवतप्रभृतिषु प्रख्याततीर्थेषु च ।
न्यायोपार्जितमर्थसार्थनिवहं स्वीयं व्ययित्वा भृशं
लेभाते सुचिराय संघपतिरित्याख्यां स्फुटां भूतले ॥ १० ॥
आद्यस्य जज्ञे किल धींवदेवी नाम्ना कलत्रं सुविवेकपात्रम् ।
तथा सुता जेहड-हेमचंद्र-कुमारपालाभिध-पासदेवाः ॥ ११ ॥
अभवद् गोसलसाधोर्गुणदेवीति वल्लभा ।
नंदनो हरिचंद्राख्यो देमतीति च पुत्रिका ॥ १२ ॥

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

આ પોથીમાં એકંદર ૧૨૧ પાનાં હતાં. તેમાં ૧૨૧મું પાનું મળતું નથી. તેથી ખૂટતો ભાગ [ ] આ જાતના કોષ્ઠકમાં અમે ૫ નંબરના ગ્રંથ આચારાંગ ચૂર્ણિમાં આવતી આ જાતની પ્રશસ્તિના આધારે ઉમેર્યો છે. એના ૨૦મા શ્લોકમાં आचारांगचूर्णेः सुपुस्तकम् । આમ છે. તેના બદલે અમે અહીં ज्ञाताधर्मकथावृत्तिपुस्तकम् એટલું સુધાર્યું છે.

[१] આમાં જ્ઞાતાધર્મકથા વગેરે અંગસૂત્રો અને તેની વૃત્તિઓ સાથે લખાયેલાં છે.

जयदेवस्य तु गृहिणी जाल्हणदेवीति संशिता जशे।
पुत्रस्तु वीरदेवो देवकुमारश्च हालूश्च ॥ १३ ॥
शुभशीलशीलनपरा अभवंस्तेषामिमाः सधर्मिण्यः ।
विजयसिरी-देवसिरी-हरिसिणिसंज्ञा यथासंख्यम् ॥ १४ ॥
एवं कुटुंबसमुदय उज्ज्वलवृषविहितवासनाप्रचयः ।
सुगुरोः गुणगणसुगुरोः सुश्राव सुदेशनामेवम् ॥ १५ ॥
दान-शील-तपो-भावभेदाद्धर्मश्चतुर्विधः। श्रयणीयः सदा भव्यैर्भव्यभद्रपदप्रदः ॥ १६ ॥
विषयजसुखमिच्छोर्गेहिनः क्वास्ति शीलं?
करणवशगतस्य स्यात्तपो वाऽपि कीदृक्?।
अनवरतमदभ्रारम्भिणो भावना किं?
तदिह नियतमेकं दानमेवास्य धर्मः ॥ १७ ॥
ज्ञानाभयोपग्रहदानभेदाच्च त्रिधा सर्वविदो वदन्ति ।
तत्रापि निर्वाणपथैकदीपं सज्ज्ञानदानं [प्रवरं वदन्ति ॥ १८ ॥
कालानुभावान्मतिमांद्यतश्च तच्चाधुना पुस्तकमन्तरेण ।
न स्यादतः पुस्तकलेखनं हि श्राद्धस्य युक्तं नितरां विधातुम् ॥ १९ ॥
इत्याकर्ण्य सकर्णस्ततश्च निजभुजसमर्जितधनेन ।
ज्ञाताधर्मकथावृत्ति पुस्तकं लेखयामास ॥ २० ॥
यावद् व्योमसरोवरे विलसतो विश्वोपकारेच्छया
सन्नक्षत्रसिताम्बुजौघकलिते श्रीराजहंसाविह ।
अज्ञानप्रसरांधकारविधुरे विश्वे प्रदीपोपम-
स्तावन्नंदतु पुस्तकोऽयमनिशं वाचच्यमानो बुधैः ॥ २१ ॥ छ ॥ ॥ मंगलमस्तु ॥ छ ॥]

१. આમાં અંતે લેખક પ્રશસ્તિ આ પ્રમાણે છે—

संवत् १२९५ वर्षे चैत्र शुदि २ मंगलदिनेऽद्येह श्रीमदनहिल्लपाटके महाराजाधिराजश्रीभीमदेव-विजयकल्याणराज्ये ज्ञाताधर्मकथांगप्रभृतिखडांगीसूत्र-वृत्तिपुस्तकं लिखितम् ॥ छ ॥ मंगलं महाश्रीः ॥ छ ॥

अस्ति विस्तारवानुर्व्यामच्युतश्रीसमाश्रयः ।
न दीनः सत्त्वसम्पूर्णो दिशापालान्वयार्णवः ॥ १ ॥
तस्मिन् देडकनामा त्रासविहीनोऽभवत् पुरुषरत्नम् ।
विजयमतिरस्य पत्नी बभूव धर्मैकनित्यमतिः ॥ २ ॥
तयोरभूतां तनयौ नयान्वितौ निजान्वयव्योममृगांकभास्करौ ।
सोल्लाक-वील्हाक इति प्रसिद्धौ माढूश्च पुत्री धनपालमाता ॥ ३ ॥

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

આનો ઉપયોગ પણ સંદિગ્ધ સ્થળોએ અમે ક્વચિત જ કર્યો છે.

જે ૧ —ખરતરગચ્છીય આચાર્યશ્રી જિનભદ્રસૂરિ સંસ્થાપિત તાડપત્રીય ગ્રંથ ભંડાર કે જે જેસલમેરના કિલ્લામાં રહેલ જિનાલયમાં છે. તેની આ પ્રતિ New Catalogue of Sanskrit and Prakrit Manuscripts Jesalmer Collection કે જે સ્વ૰ આગમપ્રભાકર પૂજ્યપાદ મુનિરાજશ્રી પુણ્યવિજયજી મહારાજે તૈયાર કરેલી સૂચિ છે અને જે લાલભાઈ દલપતભાઈ ભારતીય સંસ્કૃતિ વિદ્યામંદિર, અમદાવાદ ૯ તરફથી પ્રકાશિત થયેલી છે તે પ્રમાણે આનો ક્રમાંક ૧૭ છે. તેમાં ૧–૧૪૮ પત્ર જ્ઞાતધર્મકથાસૂત્રનાં છે. ૧૪૯–૨૬૪ પત્ર જ્ઞાતાધર્મકથાંગસૂત્રવૃત્તિનાં છે. અનુમાનથી ૧૩મી શતાબ્દીમાં લખાયેલી આ પ્રતિ છે. પ્રારંભનાં ત્રણ પત્ર આ પ્રતિમાં નથી. उम्मुक्कबालभावे (પૃ૰ ૧૨ પં૰ ૧૨)થી આ પ્રતિ શરૂ થાય છે. જો કે પ્રારંભનું પ્રથમ પત્ર આ પ્રતિમાં મૂકેલું છે. પરંતુ આ પ્રથમ પત્ર બીજા કોઈક ગ્રંથનું છે, ભૂલથી કોઈ કે જ્ઞાતાધર્મકથાની આ ૧૭ નંબરની પ્રતિમાં પ્રથમ પત્ર તરીકે ગોઠવી દીધું છે. છેલ્લું ૨૬૫મું પાનું મળતું નથી. તેથી કોઈ લેખન સંવત્ જોવા મળ્યો નથી.

આ ૧૭ નંબરની પ્રતિનાં ૪–૧૪૮ પત્રનાં પાઠાંતરો પૂ૰ મુનિરાજશ્રી પુણ્યવિજયજી મહારાજે તેમની એક મુદ્રિત પ્રતિમાં નોંધાવી રાખેલાં છે, તેનો જ મુખ્યતયા અમે ઉપયોગ કર્યો છે. છતાં જ્યાં જ્યાં અમને શંકા લાગી ત્યાં મૂળ તાડપત્રના ફોટાઓનો પણ અમે ઉપયોગ ઠામઠામ કરેલો છે. જે ૧,

---

सोलाकस्याभवत् पत्नी मोह्णिणीति तयोः सुतः ।
महणाख्य इति ख्यातः सम्यक्त्वे निश्चलाशयः ॥ ४ ॥
वील्हाकसत्का दयिता दयाढ्या सोपूः सदाचारविचारचारुः ।
संचिन्त्य संसारमसारमेषा धर्मार्थमर्थव्ययमाततान ॥ ५ ॥
पुरुषार्था इव मूर्ताश्चत्वारो नन्दनास्तयोर्जाताः ।
कर्तुमिव तुल्यकालं जिनोक्तधर्मं चतुर्भेदम् ॥ ६ ॥
प्रथमस्तत्र जयन्तो वीराख्यस्तदनु तदनु तिहुणाह्वः ।
चान्हणनामा तुर्यः पंचत्वं प्राप तत्राद्यः ॥ ७ ॥
वीरस्ततोऽन्यदाऽश्रौषीच्छोकशंकुविनाशकम् ।
श्रीजगच्चन्द्रसूरीणां वचः सर्वज्ञभाषितम् ॥ ८ ॥
तद्यथा—
चला समृद्धिः क्षणिकं शरीरं तन्धुप्रबन्धोऽपि निजार्थबद्धः ।
भवान्तरे संचलितस्य जन्तोर्न कोऽपि धर्मादपरः सहायः ॥ ९ ॥
कुबोधरुद्धे भुवने न बुध्यते स्फुटं जिनेन्द्रागममंतरेण ।
कलौ भवेत् सोऽपि न पुस्तकं विना विधीयते पुस्तकलेखनं तत् ॥ १० ॥
स्वभ्रातुः श्रेयसेऽलेखि ततस्तेन सबन्धुना ।
ज्ञाताधर्मकथांगादिषडंगी वृत्तिसंयुता ॥ ११ ॥
अंबराळाभिधस्थाने युगादिजिनमंदिरे ।
संघस्य पुरतो व्याख्यातैषा देवेन्द्रसूरिभिः ॥ १२ ॥
यावद् व्योमसरःक्रोडे राजहंसौ विराजतः ।
तावत् कृतकृतिस्वान्तानन्दं नन्दतु पुस्तकम् ॥ १३ ॥ छ ॥
सं॰ १२९७ वर्षे व्याख्यातमिति ॥ शुभमस्तु संघस्य ॥

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

હે ૧ તથા માં૦ આ ત્રણે ય પ્રતિઓ લગભગ સરખા પાઠો આપે છે. છતાં કોઈક કોઈક સ્થળે તે દરેકમાં વિશેષતાઓ છે. **વાચના**ના પ્રસંગમાં હે ૧ તથા માં૦ માં કેવી વિશેષતા છે તે અમે જણાવી ગયા છીએ જુઓ. પૃ૦ ૩૬. આની લંબાઈ–પહોળાઈ "૩૨॥×૨॥" ઇંચ છે.

જે ૨=આ તાડપત્રીય જેસલમેરની પ્રતિનો જેસલમેરના સૂચિપત્ર પ્રમાણે ક્રમાંક ૧૮ છે. આમાં પત્ર ૧–૧૧૪ A માં જ્ઞાતાધર્મકથાંગસૂત્ર મૂળમાત્ર છે. અંતમાં ग्रन्थाग्रं श्लोकसंख्या ५४६४ ॥ श्रीर्भूयात् ॥ छ ॥ એમ લખેલું છે. તે પછી પત્ર ૧૧૪ B થી ૧૯૭ A માં ज्ञाताधर्मकथाङ्गवृत्ति છે. તેના અંતમાં समाप्ता ज्ञाताधर्मकथाप्रदेशविवरणं टीकेति ॥ छ ॥ ग्रंथाग्रं ९२६४ ॥ छ ॥ એમ લખેલું છે. આ ૧૫મી શતાબ્દીના ઉત્તરાર્ધમાં લખાઈ છે એમ સૂચિપત્ર તૈયાર કરનારનું માનવું છે. આની લંબાઈ–પહોળાઈ "૩૩×૨′" ઇંચ છે. આનો પણ ઉપયોગ અમે જરૂરી સ્થળોએ કર્યો છે.

જે ૩=જેસલમેરની આ તાડપત્રીય પ્રતિનો જેસલમેરના સૂચિપત્ર પ્રમાણે ક્રમાંક ૧૯ છે. આમાં જ્ઞાતાધર્મકથાંગસૂત્રવૃત્તિ જ છે. જ્ઞાતાધર્મકથાંગ મૂળ નથી. જ્ઞાતાધર્મકથાંગ સૂત્રવૃત્તિ (પત્ર ૧–૧૪૫), ૨ ઉપાસકદશાંગસૂત્રવૃત્તિ (પત્ર ૧૪૫–૧૭૮), ૩ અંતકૃદ્દશાંગસૂત્રવૃત્તિ (પત્ર ૧૭૮–૧૮૯), ૪. અનુત્તરૌપપાતિકદશાંગસૂત્રવૃત્તિ (પત્ર ૧૮૯–૧૯૩), ૫. પ્રશ્નવ્યાકરણસૂત્રવૃત્તિ (પત્ર ૧૯૩–૩૫૦), ૬. વિપાકસૂત્રવૃત્તિ (પત્ર ૩૫૧–૩૭૫) એમ ૭ ગ્રંથો આમાં છે. આની લંબાઈ–પહોળાઈ "૨૭×૨′" ઇંચ છે. પત્ર ૩૫૦ માં નીચે મુજબ ઉલ્લેખ છે.

संवत् १२०१ वैशाखवदि १२ मुंडहडाग्रामे **चांडहरिसुतेन लेषककपर्देन** नायाधम्मकथाद्यंगवृत्तिर्लिखितेति । मंगलं महाश्रीः ॥ छ ॥

માં૦—ભાંડારકર ઓરિએન્ટલ રીસર્ચ ઇન્સ્ટીટ્યૂટ, પુણે ૪ (મહારાષ્ટ્ર)માં રહેલી આ તાડપત્રીય પ્રતિ છે. આમાં ૧–૧૬૫ સુધી જ્ઞાતાધર્મકથાંગસૂત્ર મૂળમાત્ર છે, તે પછી ૧૬૬–૩૦૨માં જ્ઞાતાધર્મકથાંગસૂત્રવૃત્તિ છે. આના ફોટાઓનો ઉપયોગ અમે ઘણો ભાગ મુદ્રિત થયા પછી કર્યો છે. અનુભવથી અમને જણાયું છે કે હે ૧ જે ૧ ને ઘણા અંશે મળતી આ પ્રતિ છે. **વાચના** વિષે અમે આ પ્રસ્તાવનામાં (પૃ૦ ૩૧) જ્યાં લખ્યું છે ત્યાં આ પ્રતિની વિશિષ્ટતા અમે જણાવી ગયા છીએ. અમારા આ ગ્રંથનો કેટલોક ભાગ છપાઈ ગયા પછી જ આ ગ્રંથના ફોટા જોધપુરના શ્રી જોહરીમલજી પારેખ તથા ઝીંઝુવાડાના અશ્વિનકુમાર ધીરજલાલના ઘણા પરિશ્રમથી અમને પ્રાપ્ત થયા છે.

લીં૦—શેઠ આણંદજી કલ્યાણજીની પેઢી–લીંબડી–ના જૈન જ્ઞાનભંડારની આ તાડપત્રીય પ્રતિ છે. આ ભંડારને પૂ૦ મુનિરાજશ્રી ચતુરવિજયજી મહારાજે વ્યવસ્થિત કર્યો છે. તેમના જ શિષ્ય આગમપ્રભાકર પૂ. મુનિરાજશ્રી પુણ્યવિજયજી મહારાજે **લીંબડી જૈન જ્ઞાનભંડારની હસ્તલિખિત પ્રતિઓનું સૂચિપત્ર** તૈયાર કર્યું છે. તે પ્રમાણે આનો ગ્રંથાંક ૩૪૧૮ તથા ક્રમાંક ૧૦૪૨ છે. તેમાં પ્રારંભનાં ૧–૧૯૨ પત્રમાં જ્ઞાતાધર્મકથાંગસૂત્ર મૂળમાત્ર છે. તે પછી પત્ર ૧૯૩–૩૫૩માં જ્ઞાતાધર્મકથાંગસૂત્રવૃત્તિ છે. તેનો ગ્રંથાંક ૩૪૧૯ છે, ક્રમાંક ૧૦૪૩ છે. પૂ. મુ. શ્રી પુણ્યવિજયજી મહારાજે સૂચિપત્રની પ્રસ્તાવનામાં જણાવ્યું છે તે પ્રમાણે લગભગ બસો વર્ષ પહેલાં પાટણના સંઘવી પાડાના ભંડારમાંથી જે છ તાડપત્રીય પ્રતિઓ લઈ જવામાં આવી હતી તે પૈકીની આ પ્રતિ છે. અમે જ્યાં સુધી જ્ઞાતાધર્મકથાનું સંશોધનકાર્ય પૂર્ણ કર્યું ત્યાંસુધી આ પ્રતિની અમને કશી ખબર જ નહોતી.

વિક્રમ સંવત્ ૨૦૪૦માં **વેડ** (તાલુકો–સમી, જિલ્લો–મહેસાણા) ગામમાં અમે જ્ઞાતાધર્મકથાનું સંશોધનકાર્ય શરૂ કર્યું હતું. તે પછી **સમી** (સં. ૨૦૪૧), પ્રહ્લાદ પ્લૉટ–**રાજકોટ** (સં. ૨૦૪૨), વીશાનીમાની ધર્મશાળા–**પાલિતાણા**માં (સં. ૨૦૪૩–૨૦૪૪) બે ચાતુર્માસ દરમ્યાન તથા તે પછી

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

પણ આ વર્ષના (સં. ૨૦૪૫) મહા મહિનાસુધી આ કાર્ય ચાલ્યું. **સિદ્ધક્ષેત્ર**–પાલિતાણાથી ચૈત્ર સુદિ એકમે વિહાર કરી શંખેશ્વરજી તરફ આવતાં વચમાં **લીંબડી** આવ્યું. ત્યાં લીસ્ટ જોતાં ખબર પડી કે ત્યાં પણ જ્ઞાતાધર્મકથાની તાડપત્રીય પ્રતિ છે. આ ગ્રંથમાં સત્તરમા અધ્યયનના અંતમાં (પૃ૦ ૩૩૧ તથા ૩૩૨) ૩૯મી તથા ૪૬ મી જે ગાથાઓ છપાઈ છે તેનો શુદ્ધ પાઠ અમને કોઈ પણ તાડપત્રીય પ્રતિમાં મળ્યો નહોતો. ટીકાની પ્રતિઓમાં तित्तकडुकसायंबमहुर તથા तित्तकडुकसायं-बिलमहुर એમ બંને જાતના પાઠો મળે છે કે જે અમે પૃ૦ ૩૩૦ માં ટિપ્પણમાં છાપેલા છે. લીંબડીની પ્રતિમાં નજર નાખતાં, ૪૬ મી ગાથાનો तित्तकडुकसायंबिलमहुर આ શુદ્ધ પાઠ પહેલી જ વાર અમારા જોવામાં આવ્યો. તેથી આ પ્રતિ વિશિષ્ટ સ્વરૂપની છે એવો અમને ખ્યાલ આવ્યો. એટલે આદરિયાણાવાળા જિતેન્દ્રભાઈ મણિલાલ મોતીચંદ સંઘવીને મોકલીને લીંબડી જૈન સંઘના પ્રમુખ જસુભાઈના સહકારથી તરત તેની માઇક્રોફિલ્મ લેવરાવી લીધી. આમાં પણ અમે સંદિગ્ધ સ્થળોએ જોઈ લીધું છે અને જે વિશિષ્ટ પાઠ મળ્યા છે તેનો અમે ત્રીજા પરિશિષ્ટથી ઉપયોગ પણ કરી લીધો છે.

લોં૦ = આ તાડપત્રીય પ્રતિ જેસલમેરમાં રહેલા **લોંકાગચ્છીય જ્ઞાનભંડાર**ની છે. જે ૧ ના સ્પષ્ટીકરણમાં જણાવેલા જેસલમેર ભંડારના સૂચિપત્રમાં ૩૬૧મા પાને છપાયેલી લોંકાગચ્છીય પ્રતિઓની સૂચિપ્રમાણે આનો ક્રમાંક ૧ તથા ૨ છે. આ પોથીમાં પત્ર ૧–૪૧૯ સુધીમાં જ્ઞાતાધર્મકથાંગસૂત્ર વગેરે આઠ ગ્રંથો અનુક્રમે લખેલા છે. ક્રમાંક ૧ માં (પત્ર ૧–૧૫૯) જ્ઞાતાધર્મકથાંગસૂત્ર મૂળમાત્ર છે. ક્રમાંક ૨ માં જ્ઞાતાધર્મકથાંગસૂત્રવૃત્તિ (પત્ર ૧૬૦–૩૦૪) છે. ક્રમાંક ૩ માં ૭ ગ્રંથો છે.

પ્રારંભમાં અમે આનો ખાસ ઉપયોગ કર્યો નહોતો, પણ પાછળથી અમે આનો છૂટથી ઉપયોગ કર્યો છે. આ પ્રતિ પણ ઘણે સ્થળે સારા સારા વિશિષ્ટ પાઠો આપે છે. પત્ર ૪૧૯ માં લેખકની લાંબી પ્રશસ્તિ છે. અંતમાં જણાવ્યું છે કે—मंगलं महाश्रीः ॥छ॥ संवत् १२०७ वर्षे. माघ सुदि १५ सोमे ॥छ॥ આ પ્રતિની લંબાઈ–પહોળાઈ "૩૧॥×૨।" ઇંચ છે.

સં ૧ = પાટણના સંઘવી પાડાના ભંડારની આ ૬ નંબરની પેટીની પ્રતિ છે. આમાં જ્ઞાતાધર્મકથાંગસૂત્ર મૂલમાત્ર પત્ર ૧–૧૧૯ માં છે, તે પછી પત્ર ૧–૧૦૦ માં જ્ઞાતાધર્મકથાંગસૂત્રવૃત્તિ છે. અંતમાં નીચે પ્રમાણે લખેલું છે—

समाप्तेयं ज्ञाताधर्मकथाप्रदेशटीकेति ॥छ॥ ग्रं० ९८३० (ટીકા તથા મૂળ બંને મળીને) ॥ संवत् १३८६ अश्विनवदि ४ सोमे लिखितमिदं पुस्तकं ॥ मंग[लं महाश्रीः ॥]

અત્યારે આમાં મૂળનાં પાનાં ઘણાં ત્રુટિત, ચોંટેલાં તથા અસ્ત–વ્યસ્ત થઈ ગયાં હોવાથી આ પ્રતિને અમે રીપેર કરાવી હોવા છતાં બરાબર ઉપયોગ થઈ શકે તેમ ન હોવાથી અમે આનો ઉપયોગ ખાસ કર્યો નથી. ટીકાનાં પાનાં પણ છેડા ઉપર તૂટી ગયેલાં તથા અસ્ત–વ્યસ્ત અને આગળ–પાછળ થઈ ગયેલાં છે. પરંતુ પૂ. મુનિરાજશ્રી પુણ્યવિજયજી મહારાજના સમયમાં આ પ્રતિની સારી હાલત હશે, તેમણે તેમની પાસેની આગમોદયસમિતિમુદ્રિત પ્રતિમાં મૂળ તથા ટીકાનાં પાઠાંતરો નોંધાવી રાખેલાં છે, તેનો જ અમે આમાં સં ૧ એવા સંકેતથી ઉપયોગ કરેલો છે. આ પ્રતિની લંબાઈ–પહોળાઈ "૩૫×૨।" ઇંચ છે.

સં ૨ = પાટણના સંઘવી પાડાના ભંડારની આ પ્રતિ છે. પેટી નંબર ૪૨ ની આ પ્રતિ છે. અમારા આ ગ્રંથના પૃ૦ ૧–૨ નાં ટિપ્પણમાં આનો તથા હે ૧ નો અમે ઉલ્લેખ કરેલો છે. પરંતુ હે ૧ એ જ સં ૨ છે. ભૂલથી ત્યાં અમે જુદી જુદી પ્રતિ તરીકે આ બેનો નિર્દેશ કરેલો છે. વસ્તુતઃ

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

બંને એક જ છે. એટલે હે ૧ નો જે પરિચય અમે આગળ આપીશું તે જ આ પ્રતિનો પરિચય સમજી લેવો.

હે ૧ = **પાટણના** સંઘવી પાડાના ભંડારની આ પ્રતિ છે. શ્રી સંઘવી પાડાનો આ મહાન્ તાડપત્રીય ભંડાર સ્વ૦ સેવંતિલાલ છોટાલાલ પટવાના સુપુત્રો નરેન્દ્રકુમાર, બિપિનકુમાર તથા દીપકકુમારે પાટણના શ્રી હેમચંદ્રાચાર્ય જૈન જ્ઞાનમંદિરમાં સમર્પણ કરી દીધો હોવાથી અત્યારે ત્યાં છે. સૂચિપત્ર પ્રમાણે તેનો પેટી નંબર ૪૨ છે. તેમાં પ્રારંભમાં પત્ર ૧–૧૪૪માં જ્ઞાતાધર્મકથાંગસૂત્ર મૂળમાત્ર છે. તેના અંતમાં ॥ ग्रन्थाग्रं सहस्र ५००० पंचसहस्रेति ॥ छ ॥ એવો ઉલ્લેખ છે. તથા તે પછી પત્ર ૧–૧૨૩ માં જ્ઞાતાધર્મકથાંગસૂત્રવૃત્તિ છે.[1] આ બંને ગ્રંથોનો અમે સારી રીતે ઉપયોગ કર્યો છે. આની લંબાઈ–પહોળાઈ "૩૨ × ૨" ઇંચ છે. આ ગ્રંથના પૃ૦ ૧ તથા ૨ નાં ટિપ્પણમાં જે સં ૨નો અમે ઉલ્લેખ કર્યો છે તે આ હે ૧ જ છે.

હે ૨ = **પાટણના** શ્રી હેમચંદ્રાચાર્ય જૈન જ્ઞાનમંદિરમાં રહેલા શ્રી સંઘના ભંડારનો ડાબડો ૭૪, પોથી નં. ૮૭ આ તાડપત્રીય પ્રતિ છે. આની લંબાઈ–પહોળાઈ "૧૫ × ૨" ઇંચ છે. કોઈ પણ પ્રતિમાં ન હોય એવા સારા સારા પાઠો આ પ્રતિએ અમને ઘણે સ્થળે આપ્યા છે. આના પ્રારંભનું પત્ર ખંડિત છે તથા અંતનાં થોડાં પાનાં નથી. તેથી આ પ્રતિ ક્યારે લખાઈ છે તે અમે કહી શકતા નથી. પરંતુ આ પ્રતિ વિશિષ્ટ છે, તથા પ્રાચીન છે એ વાત નિશ્ચિત છે. એકંદર ૧૮૧ પત્ર મળે છે. છેવટનાં બે–ત્રણ પત્ર મળતાં નથી.

---

૧. આમાં નીચે પ્રમાણે પ્રશસ્તિ અંતમાં છે :

"अखण्डैर्यः खण्डैर्नवभिरभितः पिण्डितवपुः
 सुधाकुण्डैः कुम्भोनससहकृतैर्मण्डित इव ।
सुरैः सेव्यः सर्वैरविजितजरामृत्युचकितैः
 प्रभुः स श्रीपार्श्वो जयति नितमां यत्र सततम् ॥ १ ॥

उद्दामम्लेच्छकोटिप्रसमरसमरत्रस्तवृन्दारकाणां
 विश्रामस्थानतां यः प्रतिपदमगमत् पुण्यलोकैरशोकैः ॥
चञ्चद्गङ्गातरङ्गोज्ज्वलबहलगुणैर्धाम धर्मश्रियां यत्
श्रीमद् घोघाभिधानं सललितनगरं स्वस्तिमन्नित्यमस्ति ॥ २ ॥

तस्मिन् रमायाः सदने दवीयोदेशस्थवस्तुप्रभुमिः प्रपूर्णे ।
वेलाकुले भूमितलप्रसिद्धे घोघाभिधाने नगरे समृद्धे ॥ ३ ॥ त्रिभिर्विशेषकम् ॥

वेधा वीक्ष्य कलिप्रचंडभुजगग्रस्तं समस्तं जगत्
 तत्त्राणाय ससर्ज तर्जनपरां यां दुर्जनानां ततः ।
ज्ञातिं पूर्णमृगांककांतिविशदां श्रीमालसंज्ञामिह
 शश्वद्धाम-विवेकवासभवनं विज्ञानवारांनिधिं ॥ ४ ॥

तस्यां ज्ञातौ बृहत्यामतिमतिविभवापास्तवाचस्पतिश्री—
 क्रीडागारं गरीयोनरवरनिवहैर्माननीयः सदापि ।
मंत्री मंत्रप्रबलबलवान् धुर्यधैर्यादिवर्यैः
 मांडाह्वानः समजनि जनतासेवनीयोऽवनौ वै ॥ ५ ॥

આ ઉપરાંત પાટણના શ્રી હેમચંદ્રાચાર્ય જ્ઞાનમંદિરમાં શ્રી સંઘના ભંડારમાં ડાબડો ૫, પોથી નંબર ૫ માં પત્ર ૧૫૯ સુધી જ્ઞાતાધર્મકથાંગસૂત્ર છે, પણ તેમાં પ્રારંભનાં ૩૧ પાનાં નથી. અમારી આ મુદ્રિત જ્ઞાતાધર્મકથાના त्ता सयमेव पंच महव्वयाइं [પૃ૦ ૭૪ પં૦ १३] આ પાઠથી આનો પ્રારંભ થાય છે. પત્ર ૧૫૯ મા ગ્રંથના અંતમાં धम्मकहा सुयखंधो समत्तो ॥छ॥ दसहिं वग्गेहिं नायाधम्मकहाओ सम्मत्ताओ ॥छ॥छ॥छ॥ ग्रंथसंख्या ५५०० ॥छ॥ मंगलं महाश्रीः ॥छ॥ शुभं भवतु ॥ તે પછી ૧૭૦ મા પત્રથી જ્ઞાતાધર્મકથાંગસૂત્રવૃત્તિ શરૂ થાય છે. ૨૧૭માં પાના સુધી જ ટીકા છે. ટીકા ઘણી

श्रीयादेवीति तस्यासीद् भार्या भूरिगुणैकभूः ।
या मान-दान-शीलादिपुण्यैर्जज्ञे प्रसिद्धिभाक् ॥ ६ ॥
तयोः सुतावजायेतां विख्यातौ क्षोणिमंडले ।
सरवण-धींधाह्वानौ प्रधानौ व्यवहारिषु ॥ ७ ॥
आद्यः सर्वणनामतः सुविदितो देवालयैः सुंदरां
सत्साधर्मिकलोकलक्षबहलां गुर्वादिभिर्भासुरां ।
श्रीशत्रुंजय-रैवतादिषु महातीर्थेषु यात्रां सृजन्
श्रीसंघाधिपतेः पदं निजकुले विस्तारयामासिवान् ॥ ८ ॥
पादलिप्तपुरेऽपूर्वललताह्वसरोवरे ।
उद्धारं यश्चकारोरुद्रविणव्ययपूर्वकः (कं) ॥ ९ ॥
संसारदेवी स्ववि...
............लादिवरेण्यपुण्यैः फलेग्रहिः स्वीयजनुः ससर्ज ॥ १० ॥
द्वितीयोऽद्वैतभाग्याभिरामः श्रीमान् धीमान् धींधनामावनिष्ट ।
यो दुष्काले भूरिलोकानशोकान् सत्रागारे भोजयित्वा वितेने ॥ ११ ॥
पादलिप्तपुरे पद्मप्रासादं यः समुद्दधौ ।
अन्यान्यपि बहून्येष धर्म[स्था]नानि चाकरोत् ॥ १२ ॥
सरवणसंघाधिपतेस्तनयो विनयोज्ज्वलो गुणविशालः ।
देवानादि नाम धीं(? संघा) धिपतिर्जयति प्रशममतिः ॥ १३ ॥
सद्भाग्य-सौभाग्य-कला-सुशीला दानादिपुण्येषु च धीधुरीणा ।
अस्यास्ति जाया......रमा परा चिं(पि)मलदेवीनाम्नी ॥ १४ ॥
अनयोः सुतसमथ[ध]रो द्वितीयो को हिः मयर...... ।
......ई हस्तिनाम्नि......च गौरी गुणैरासन् ॥ १५ ॥
इतश्च । श्रीमत्तपागणनभोंगणभासनाक्षी (?) जाग्र...[यु] गोत्तमगुणावल्यो जयंति ।
श्रीदेवसुंदरगुरूत्तमनामधेयाः सूरीश्वरा निरुपम [ ] नामधेयाः ॥ १६ ॥
तेषां निरंतरं सम्यक् निशम्य वचनामृतं ।
[सद]यो विक्रमादित्यः प्रबुद्धहृदयांबुजः ॥ १७ ॥
[एका]दशांगीवरसूत्रवृत्तीः लिलेखयन् लेखयतुल्यलक्षा (?) ।
अलीलिख...भिमिमां सपु(व)त्रां वस्वांगराहीं (?) अयनव्ययेन ॥ १८ ॥
श्रीदेवसुंदराचार्यसंतानजव्रतीश्वरौ(रैः) ।
वाच्यमानः सदा जीयात् पुस्तकः सस्तकल्मषः ॥ १९ ॥”

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

અપૂર્ણ છે. પ્રથમ અધ્યયનની ટીકામાં પણ अनन्तरदेवभवसम्बन्धिन(नं) चय(यं) शरीरं चइत्त સુધી જ આ પ્રતિ છે. આ પ્રતિ અપૂર્ણ હોવાથી અમે ખાસ ઉપયોગ કર્યો નથી. આ પ્રતિ કંઈક અશુદ્ધ પણ છે. અમે મહત્ત્વના સ્થળોએ જોયું છે, ખાસ વિશેષતા નથી. આની લંબાઈ પહોળાઈ "૩૨ × ૧॥" ઇંચ છે.

આ રીતે જ્ઞાતાધર્મકથાસૂત્ર મૂળ તથા તેની વૃત્તિની ભારતમાં વિદ્યમાન બધી તાડપત્રીય પ્રતિઓનો આના સંશોધનમાં અમે ઉપયોગ કરેલો છે.

કાગળ ઉપર લખેલી ला ૧, ૨, ૩ हे ३, ४ એમ પાંચ હસ્તલિખિત પ્રતિઓનો અમે ઉપયોગ આ સંશોધનમાં કર્યો છે—

ला १ = લાલભાઈ દલપતભાઈ ભારતીય સંસ્કૃતિ વિદ્યામંદિર, અમદાવાદ ૯—ની આ પ્રતિ છે. આમાં આ. શ્રી અભયદેવસૂરિમહારાજે રચેલી ટીકા પણ ભેગી છે. આ પંચપાઠ પ્રતિ છે. આમાં ૧૭૯ પત્ર છે. આ પણ કોઈક કોઈક સ્થળે સારો પાઠ આપે છે. આનો નંબર ૨૦૫૭૭ છે. ॥श्री॥ शुभं भवतु संवत् १६२७ वर्षे आसोसुदि ३ वे(ने?)दिने श्रीपत्त[न]मध्ये ज्ञातासूत्रवृत्तिसंकुलीभूतः॥ पाइसं पुस्ताके द्रिष्टा। तादिसं लिष्यते मया। सुधमसुद्धं वा मम दोषो न देउ। छ। એવું આના અંતમાં લખાણુ છે.

ला २ = આ પણ ઉપર જણાવેલા લા. દ. વિદ્યામંદિરની પ્રતિ છે. આમાં ૧૦૭ પત્ર છે. सं १ ને ઘણા અંશે મળતી આ પ્રતિ છે. ૧૯૫૧૩ એનો નંબર છે. સં. ૧૫૭૫માં આ પ્રતિ લખાયેલી છે.

ला ३ = આ પણ લા. દ. વિદ્યામંદિરની પ્રતિ છે. આમાં ૯૭ પત્ર છે. આનો નંબર ૧૭૦૭૭ છે. આના અંતમાં संवत् १५८८ वर्षे वैशाखशुदि ३ सोमवासरे। श्रीतपागच्छाधिराज संप्रति विजयमान परमगुरुगच्छनायक श्रीजयकल्याणसूरिविजयराज्ये तच्छिष्यश्रीविशालसोमसूरीणां प्र० सोमश्रीगणिनी-मिश्राणामुपदेशेन निडुलाइनगरे प्राग्वाटज्ञातीय मं० मणोरमा० माणिकदेपुत्र म० रूपाकेन लिषा० भा० मल्हाइपुत्रीराजीश्रेयोऽर्थं लिषापितं श्री ज्ञाताधर्मकथांगं॥

हे ३ = પાટણના શ્રી હેમચંદ્રાચાર્ય જૈન જ્ઞાનમંદિરમાં રહેલા લહેરૂ વકીલ જૈન જ્ઞાનભંડારની આ પ્રતિ છે. પ્રતિ નંબર ૧૦૩૧૧ છે. ડાબડા નંબર ૨૨૧ છે. આમાં પત્ર ૪૬ છે. આની લંબાઈ પહોળાઈ "૧૩॥ × ૬" ઇંચ છે. આના અંતમાં જે લેખક પ્રશસ્તિ છે તે પૃ૦ ૩૭૦–૩૭૧માં અમે આ ગ્રંથમાં આપેલી છે.

हे ४ = પાટણના શ્રી હેમચંદ્રાચાર્ય જૈન જ્ઞાનમંદિરમાં રહેલા શ્રી સંઘના જૈન જ્ઞાનભંડારની આ પ્રતિ છે. ડાબડો નંબર ૧૧, પ્રતિ નંબર ૧૦૯ છે. ૮૫ પત્ર છે. આની અંતિમ લેખકપ્રશસ્તિ પૃ૦ ૩૭૨–૩૭૩માં અમે આપેલી છે. ला १, २, ३, हे ४ આ ચારે ય પ્રતિની લંબાઈ પહોળાઈ લગભગ "૧૦॥ × ૪।" ઇંચ છે.

આ ઉપરાંત, આ સંશોધનમાં આગમોદયસમિતિ તરફથી વિક્રમ સંવત્ ૧૯૭૫માં પ્રકાશિત થયેલા સટીક જ્ઞાતાધર્મકથાંગસૂત્રનો પણ અમે ઉપયોગ કર્યો છે. આની અમે मु० (= मुद्रित) સંજ્ઞા રાખી છે. આનો જ જૈન સંઘમાં વિપુલતયા અત્યારસુધી પ્રચાર રહેલો છે. એટલે ટીકા જોવાની જ્યારે જ્યારે જરૂર જણાય ત્યારે આ ગ્રંથ જ મુખ્યતયા ઉપયોગમાં અત્યારે લેવાય છે. તેથી તેમાં જે સૂત્રાંકો આપેલા છે તે સૂત્રાંકો જ મોટા ભાગે આ અમારા સંસ્કરણમાં ચાલુ રાખ્યા છે કે જેથી તે તે સૂત્રાંકો પ્રમાણે વાચકો તેની ટીકા આગમોદય સમિતિથી પ્રકાશિત ગ્રંથમાં સહેલાઈથી જોઈ શકે.

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

એક વિશેષ સ્પષ્ટીકરણ—

હસ્તલિખિત આદર્શોનું વાંચન કરતા, અનેક સ્થળે એવો અનુભવ થાય છે કે કેટલીક વાર પહેલાં એક પાઠ લખ્યો હોય છે, તે પછી કોઈક વાંચનારે એ પાઠને સુધારી–વધારીને બીજો પાઠ લખ્યો હોય છે. આમાં સુધારેલો–વધારેલો પાઠ કેટલીક વાર સારો પણ હોય છે અને કેટલીક વાર વાંચનારના મતિદોષથી સુધારેલો–વધારેલો પાઠ ખોટો પણ હોય છે. એના કરતાં, મૂળ પાઠ વધારે શુદ્ધ અથવા સાચો હોય છે. એટલે અમે ખૂબ બારીકાઈથી નિરીક્ષણ કરીને આના મૂળ પાઠોને શોધી કાઢવા–વાંચવા પ્રયત્ન કરીએ છીએ. ઘણીવાર ઐતિહાસિક દૃષ્ટિએ–મૌલિક દૃષ્ટિએ મૂળ પાઠોનું અમને વધારે મહત્ત્વ અને સત્યત્વ સમજાય છે. એટલે તે તે પ્રતિના મૂળ પાઠ તથા સંશોધિત પાઠને દર્શાવવા માટે અમે તે તે પ્રતિના સંકેતોની આગળ मू० અને सं० એવા શબ્દો વાપર્યા છે. જેમકે जेमू० १ એટલે जे१ માં મૂળ પાઠ તથા जेसं० १ એટલે जे१ માં સંશોધિત પાઠ. આ રીતે पामू० એટલે પાટણની પ્રતિનો મૂળ પાઠ, पासं० એટલે પાટણની પ્રતિમાં પાછળથી સુધારીને કરેલો સંશોધિત પાઠ, खंमू० એટલે ખંભાતની પ્રતિનો મૂળ પાઠ, खंसं० એટલે ખંભાતની પ્રતિમાં પાછળથી સુધારીને કરેલો સંશોધિત પાઠ. આ રીતે जेमू० વગેરે વગેરે સંકેતોનો અર્થ અમારા બધા સંપાદિત–સંશોધિત ગ્રંથોમાં વાચકોએ પોતાની મેળે સમજી લેવો.

ધન્યવાદ—

શ્રી મહાવીર જૈન વિદ્યાલય તરફથી પ્રકાશિત થતી આ જૈન આગમગ્રંથમાલાના મૂળ આયોજક સ્વ૦ આગમપ્રભાકર પૂજ્ય મુનિરાજશ્રી **પુણ્યવિજયજી** મહારાજ છે. તેમણે સંગૃહીત કે ગોઠવીને વ્યવસ્થિત કરેલી સામગ્રી જ આ ગ્રંથના સંશોધન–સંપાદનમાં મુખ્યતયા આધારભૂત બનેલી છે. એટલે તેઓશ્રીને સબહુમાન વંદનાપૂર્વક સૌથી પ્રથમ ભાવપૂર્ણ શ્રદ્ધાંજલિ અર્પણ કરું છું.

મુ૦ પ્રતિના સંપાદક સ્વ૦ પૂ૦ પા૦ આગમોદ્ધારક **સાગરાનંદસૂરીશ્વરજી** મહારાજ કે જેમના ભગીરથ પ્રયાસથી આગમ આદિ વિશાળ જૈન સાહિત્ય પ્રકાશમાં આવ્યું છે અને જેમની સાથે મારા પૂજ્યપાદ પિતાશ્રી તથા ગુરુદેવશ્રી **ભુવનવિજયજી** મહારાજને ઘણો ગાઢ બહુમાનપૂર્ણ સંબંધ હતો તેઓશ્રીને પણ ભાવપૂર્ણ શ્રદ્ધાંજલિ અર્પણ કરું છું.

પાટણના સંઘવી પાડાના ભંડારના વ્યવસ્થાપક સ્વ૦ સેવંતિલાલ છોટાલાલ પટવાના સુપુત્રો તથા શ્રી હેમચંદ્રાચાર્ય જૈન જ્ઞાનમંદિરના મુખ્ય વ્યવસ્થાપક ડૉ૦ સેવંતિલાલ મોહનલાલ તથા વ્રજલાલભાઈ ત્રિકમલાલ શાહના સૌજન્યથી પાટણની તાડપત્ર ઉપર લખેલી વિવિધ પ્રતિઓ પ્રાપ્ત થઈ શકી છે.

આવા ગ્રંથોના સંશોધનમાં જેસલમેર–ખંભાત–પાટણમાં સેંકડો વર્ષોથી સચવાયેલી તાડપત્ર ઉપર લખેલી અત્યંત મૂલ્યવાન પ્રાચીન ગ્રંથ સંપત્તિ અત્યંત ઉપયોગી છે. સર્વાંગસંપૂર્ણ ઉત્તમ સંશોધન માટે આ સામગ્રી અનિવાર્ય છે. માટે જ સ્વ૦ આગમપ્રભાકર પૂજ્યપાદ મુનિરાજશ્રી પુણ્યવિજયજી મહારાજે એના ઉપર સૌથી વધારે લક્ષ આપીને ઘણાં જ વર્ષોના અગાધ પરિશ્રમે તેમની પોતાની આગવી સૂઝથી જેસલમેર–ખંભાત–પાટણના ગ્રંથભંડારો વ્યવસ્થિત કરવાનું—તેનાં કેટલોગો (સૂચિપત્રો) બનાવવા વગેરેનું મહાનમાં મહાન પુણ્યકાર્ય કર્યું છે. તેમણે કરેલી શ્રુતજ્ઞાનની આ મહાન ઉપાસના માટે સમગ્ર જૈન સંઘ સદાને માટે તેમનો ઋણી છે—ઋણી રહેશે. આ ગ્રંથભંડારના કાર્યવાહકો વાંચવા માટે પુસ્તકો સામાન્ય રીતે બહાર આપતા નથી. તેથી તેમના ઉપર સંકુચિતતાનો આરોપ પણ મૂકવામાં આવે છે. પરંતુ જો તેમણે તે તે ગ્રંથો જેને તેને બહાર આપવાનું ચાલુ રાખ્યું હોત તો આ ભંડારો ક્યારનાયે વેરવિખેર અને નામશેષ થઈ ગયા હોત. મારી

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

દૃષ્ટિએ તો સૈંકડો વર્ષોથી ચાલ્યા આવતા આ અતિમૂલ્યવાન ભંડારોના કાર્યવાહકોએ ઇતિહાસના ભિન્ન ભિન્ન વિષમ યુગોમાં આ ભંડારોને અત્યંત સુરક્ષિત રાખવાનું મહાનમાં મહાન પુણ્યકાર્ય જ કર્યું છે, અને અત્યારે પણ કરી રહ્યા છે.

એક બાજુ, આ ગ્રંથભંડારોમાંથી પુસ્તકો બહાર આપવામાં આવતાં નથી આ હકીકત છે, જ્યારે બીજી બાજુ અમારે સંશોધનોને સર્વાંગસંપૂર્ણ અને શુદ્ધ બનાવવા માટે આ ગ્રંથોની અત્યંત અનિવાર્ય આવશ્યકતા હતી. અમને જણાવતાં અત્યંત આનંદ થાય છે કે આ ગ્રંથભંડારોના કાર્યવાહકોએ પરમકૃપાળુ પરમાત્માની કૃપાથી તે તે ગ્રંથોની ફિલ્મ અથવા ઝેરોક્ષ કોપી લેવાની સંમતિ આપીને અમારા સંશોધન કાર્યને અત્યંત સરળ કરી આપ્યું છે. આ ગ્રંથના સંશોધનમાં આ સામગ્રીનો ઉપયોગ કરવામાં આવ્યો છે. ભવિષ્યમાં પણ સંશોધિત–પ્રકાશિત થનારા ગ્રંથોમાં આ સામગ્રીનો અનુકૂલતા પ્રમાણે ઉપયોગ કરીને દેવ–ગુરુકૃપાથી સંશોધનને સંપૂર્ણ તથા સમૃદ્ધ બનાવવા અમારી ખાસ ભાવના છે.

મુંબઈના વીશ વિહરમાન જિનટ્રસ્ટના અધ્યક્ષ સુશ્રાવક પ્રાણલાલ કાનજીભાઈ દોશી આદિ, તથા સેવામંદિર, રાવટી, જોધપુરના સંચાલક ત્યાગમૂર્તિ સુશ્રાવક શ્રી જૌહરીમલજી પારેખ આદિ તથા પાટણ, માંડલ, ઝીંઝુવાડા, આદરિયાણા આદિ સંઘના અનેક શ્રાવકો આ ફિલ્મ તથા ઝેરોક્ષ કોપી લેવાના કાર્યમાં વિવિધ રીતે અત્યંત સહાયક થયા છે.

પાટણ તથા અહીં ચારૂપમાં માઇક્રોફિલ્મ તથા ઝેરોક્ષ કોપી લેવાના કાર્યમાં પાટણના મયૂરભાઈ વ્રજલાલભાઈ ત્રિકમલાલ તથા ઝીંઝુવાડાના અશ્વિનકુમાર ધીરજલાલ ભાઈલાલભાઈ ઇશ્વરલાલ શાહે મહિનાઓ સુધી પોતાનું બધું કામ પડતું મૂકીને ઘણી મોટી સેવા આપી છે.

ચારૂપ તીર્થના મુખ્ય વ્યવસ્થાપક સુશ્રાવક અરવિંદભાઈ બાલુભાઈ ચુનીલાલ ઝવેરી પણ ચારૂપ તીર્થમાં માઈક્રોફિલ્મ તથા ઝેરોક્ષ કોપી લેવામાં ખૂબ ખૂબ સહાયક થયા છે.

પાટણ, જેસલમેર, ખંભાતના ભંડારના કાર્યવાહકો આ રીતે શ્રુતજ્ઞાનની ઉપાસના તથા સુરક્ષામાં સહાયક થયા છે તે માટે તેમને હજારો અભિનંદન અને ધન્યવાદ ઘટે છે. ઘણા જ દ્રવ્યવ્યયથી તેમ જ પરિશ્રમથી સિદ્ધ થાય એવું આ કાર્ય છે. આ માટે ઘણા ઘણા સંઘોએ અને ઘણી ઘણી વ્યક્તિઓએ ઘણો ઘણો ભોગ આપ્યો છે. તે સર્વેને પણ અમારા હજારો ધન્યવાદ અને અભિનંદન છે.

૨૪૦ આગમપ્રભાકર પૂજ્યપાદ મુનિરાજશ્રી પુણ્યવિજયજી મહારાજે સંગૃહીત કરેલી આગમ સંશોધનને લગતી વિવિધ સામગ્રી લાલભાઈ દલપતભાઈ ભારતીય સંસ્કૃતિ વિદ્યામંદિર—અમદાવાદમાં સુરક્ષિત છે. આ બધી સામગ્રી ત્યાંના ભૂતપૂર્વ મુખ્ય નિયામક ડૉ. નગીનભાઈ જે. શાહ, પં૦ દલસુખભાઈ માલવણિયા, પં૦ અમૃતલાલભાઈ ભોજક કે જેઓ પૂ૦ મુનિરાજશ્રી પુણ્યવિજયજી મહારાજના હાથ નીચે તૈયાર થયેલા વિદ્વાન છે અને તેમના એક શિષ્ય જેવા જ ગૃહસ્થ પંડિત છે, આ બધાના સહકારથી જ્યારે જ્યારે જરૂર પડે છે ત્યારે ત્યારે મળતી રહી છે અને મળે છે.

આ ગ્રંથની વિવિધ સંસ્થાઓ તરફથી પહેલાં પ્રકાશિત થયેલી અનેક આવૃત્તિઓનો પણ અમે આ ગ્રંથના સંશોધન–સંપાદનમાં યથાસંભવ ઉપયોગ કર્યો છે. તે ઉપરાંત બીજી પણ અનેક મુદ્રિત–અમુદ્રિત સામગ્રીનો આના સંશોધન–સંપાદનમાં અમે ઉપયોગ કર્યો છે.

આ બધી સામગ્રીના મૂળ લેખક–સંપાદક–દાતાઓના પણ અમે આભારી છીએ.

ડૉ૦ નગીનભાઈ જીવણભાઈએ સંસ્કૃત આમુખનો અંગ્રેજીમાં સુંદર રીતે અનુવાદ કરી આપ્યો છે.

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

મુંબઈના પ્રખ્યાત મૌજ પ્રિંટિંગ બ્યૂરોના માલિક, મૅનેજર તથા કંપોઝીટરોએ ખૂબ જ કાળજી, ધીરજ, શ્રમ અને સૌજન્યપૂર્વક આ ગ્રંથનું અત્યંત જટિલતાથી ભરેલું મુદ્રણકાર્ય સુંદર રીતે, સંતોષકારક રીતે પરિપૂર્ણ કર્યું છે. પ્રેસનો પ્રેમપૂર્વક પૂર્ણ સહકાર હોય તો જ આવાં કાર્યો થઈ શકે છે આ અમારો સ્પષ્ટ અનુભવ છે. એટલે પ્રેસના માલિક, મૅનેજર તથા કંપોઝીટરોને મારા ખૂબ ખૂબ ધન્યવાદ છે.

શ્રી જિનાગમ ટ્રસ્ટ અને સાહિત્ય પ્રકાશનના માનદ ડિરેક્ટર શ્રી કાન્તિલાલ ડાહ્યાભાઈ કોરાને કયા શબ્દોમાં ધન્યવાદ આપું? અનેકવિધ કાર્યો, વિદ્યાલય આદિ અનેક સંસ્થાઓની પ્રચંડ જવાબદારી, તદ્દન નાજુક તબિયત, આદિ અનેકવિધ મુશ્કેલીઓ વચ્ચે પણ આગમશાસ્ત્રો પ્રત્યે અત્યંત ભક્તિ અને લાગણીથી ખૂબ જ આત્મીયતાથી આ ગ્રંથનું મુદ્રણ–પ્રકાશન કાર્ય તેમણે પાર ઉતાર્યું છે. ગ્રંથની વિષમતા તથા મારા તરફથી થતા ઘણા સુધારા–વધારાને કારણે પ્રેસના કાર્યકરો પણ કંટાળી જાય ત્યારે અત્યંત સૌજન્યથી તેમણે બધા સાથે પ્રેમપૂર્વક જે કામ લીધું છે તે આશ્ચર્યજનક છે. આ ગ્રંથના સંપાદન–મુદ્રણ–પ્રકાશનમાં ખરેખર તેઓ પ્રાણભૂત છે અને તેમણે તેમનો પ્રાણ આમાં રેડી દીધો છે. આ જૈન આગમગ્રંથમાળાના પ્રકાશનમાં તેઓ અજોડ સહાયક બની રહ્યા છે. આ રીતે તેમણે કરેલી શ્રુતજ્ઞાનની અદ્ભુત ઉપાસનાને મારા હજારો ધન્યવાદ છે.

શ્રી મહાવીર જૈન વિદ્યાલયના ટ્રસ્ટીઓ, મંત્રીઓ, કોષાધ્યક્ષો અને સભ્યો તથા આગમ પ્રકાશન સમિતિના સભ્યોએ અત્યંત શ્રુતભક્તિથી પ્રેરાઈને શ્રી જૈન આગમગ્રંથમાળાના પ્રકાશનની ઘણી જ મોટી અને ઘણી જ મહત્ત્વની કાર્યવાહી શિરે લીધી છે. તેમણે આ ગ્રંથનું સંશોધન–સંપાદન કાર્ય મને સોંપીને દેવાધિદેવ **શ્રમણ ભગવાન મહાવીર મહારાજાની–પરમાત્માની** પરમતારક મંગલવાણીની આરાધના કરવાનો અત્યંત અમૂલ્ય અવસર મને આપ્યો છે.

આ ગ્રંથના પરિશિષ્ટોમાં પ્રથમ પરિશિષ્ટ અકારાદિક્રમથી શબ્દસૂચિ તૈયાર કરવાનું કામ ઘણું અઘરું તથા સમય લેનારું છે. મારાં મોટાં માસી સ્વ૦ સાધ્વીજી શ્રી **લાભશ્રીજી** (સરકારી ઉપાશ્રયવાળા)નાં શિષ્યા તથા તેમનાં નાનાં બેન સ્વ૦ સાધ્વીજી શ્રી **કંચનશ્રીજી** (જે મારાં માસી થાય છે)નાં શિષ્યા તથા પુત્રી સાધ્વીજી શ્રી **લાવણ્યશ્રીજી**ના પરિવારે આ બધું કામ સુંદર રીતે ઘણા ઘણા પરિશ્રમપૂર્વક તૈયાર કરી આપ્યું છે.

મારાં વયોવૃદ્ધ માતુશ્રી સાધ્વીજી શ્રી **મનોહરશ્રીજી** કે જેઓ સ્વ૦ સાધ્વીજી **લાભશ્રીજી** (સરકારી ઉપાશ્રયવાળા)નાં શિષ્યા તથા બહેન છે તેમના સતત આશીર્વાદ એ મારું બળ છે.

મારાં માતુશ્રીનાં શિષ્યા સાધ્વીજી શ્રી **સૂર્યપ્રભાશ્રીજી**નાં શિષ્યા સાધ્વીજીશ્રી **જિનેન્દ્રપ્રભાશ્રીજી**એ બીજું પરિશિષ્ટ તથા ચતુર્થપરિશિષ્ટમાં પૃષ્ઠ–પંક્તિના અંકોની સૂચિ તૈયાર કરી આપી છે. તેમ જ પ્રુફવાંચનમાં અનેક અનેકવાર ઘણી સહાય કરી છે.

જ્ઞાતાધર્મકથાંગસૂત્ર જેવા મોટા ગ્રંથની પ્રેસયોગ્ય અક્ષરોમાં કોપી કરવાનું મહત્ત્વનું કાર્ય મારા વિનીત શિષ્ય મુનિશ્રી ધર્મચંદ્રવિજયજીનાં બહેન સ્વ૦ સાધ્વીજીશ્રી **ચંદ્રોદયાશ્રીજી** (વાગરાવાળા)નાં શિષ્યાઓએ કરી આપ્યું છે. આ રીતે અનેક સાધ્વીજીઓ પણ આમાં ઘણાં સહાયક બન્યાં છે. આ ગ્રંથમાં આ રીતે અનેક સાધ્વીજીઓની ઘણી ઘણી મહેનત પણ સમાયેલી છે.

મારા વયોવૃદ્ધ અત્યંત વિનીત પ્રથમ શિષ્ય દેવતુલ્ય મુનિરાજશ્રી **દેવભદ્રવિજયજી** કે જેમનો વિક્રમ સંવત્ ૨૦૪૦માં **લોલાડા** ગામમાં કાર્તિક સુદિ બીજે (તા૦ ૬–૧૧–૮૩) સ્વર્ગવાસ થયો છે તેમનો ઘણો હાર્દિક સહકાર મને બધાં કાર્યોમાં સતત મળ્યો છે. તેથી તેમનું પણ અત્યંત કૃતજ્ઞ-ભાવથી સ્મરણ કરું છું.

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

મારા અત્યંત વિનીત શિષ્ય મુનિશ્રી **ધર્મચંદ્રવિજયજીએ** પ્રૂફવાંચન આદિ સર્વ કાર્યોમાં અત્યંત ભક્તિથી વિવિધ રીતે ખડે પગે હંમેશાં સતત સહાય કરી છે. તથા તેમના વિનીત શિષ્ય મુનિશ્રી **પુંડરીકરત્નવિજયજી** પણ અનેક રીતે સહાયક બની રહ્યા છે. તેમનો પણ અત્યંત કૃતજ્ઞભાવે આભાર માનું છું.

પૂજ્યપાદ આ. મ. શ્રી **વિજયવલ્લભસૂરીશ્વરજી** મહારાજના પટ્ટશિષ્ય પૂ. આ. મ. શ્રી વિજય **સમુદ્રસૂરીશ્વરજી** મહારાજના શિષ્ય મુનિરાજશ્રી **ધર્મધુરંધરવિજયજી (લાલાજી)** મહારાજે આ **જ્ઞાતાધર્મકથાનું** પાલિતાણામાં કેટલુંક પ્રેસ મેટર તૈયાર કરવામાં, તથા ત્રીજું અને ચોથું પરિશિષ્ટ તૈયાર કરવામાં તથા ચતુર્થ પરિશિષ્ટમાં આવતા જાવ શબ્દગ્રાહ્ય પાઠોનાં સ્થળો શોધવામાં અતિ અતિ પરિશ્રમ ઉઠાવ્યો છે. આ અમૂલ્ય સહાય કરવા બદલ તેમને મારા અનેકશઃ ધન્યવાદ છે.

આ પુણ્ય કાર્યમાં **દેવ-ગુરુકૃપાએ** આમ વિવિધ રીતે સહાયક સર્વેને મારા હજારો હાર્દિક ધન્યવાદ અને અભિનંદન છે.

પરમકૃપાળુ દેવાધિદેવશ્રી **શંખેશ્વર પાર્શ્વનાથ** ભગવાન તથા મારા પરમઉપકારી પિતાશ્રી અને સદ્‌ગુરુદેવ પૂજ્યપાદ મુનિરાજશ્રી **ભુવનવિજયજી** મહારાજના ચરણકમળમાં અનંતશઃ પ્રણિપાત કરીને તેમની પરમકૃપા અને સહાયથી જ સંપાદિત થયેલા દ્વાદશાંગીમાં છઠ્ઠા આ આગમ ગ્રંથ **જ્ઞાતાધર્મકથાસૂત્રને** અહીં **ચારૂપ** તીર્થમાં વિરાજમાન સાક્ષાત્ પરમાત્મા શ્રી **શામળાજી પાર્શ્વનાથ** ભગવાનના કરકમળમાં આજે શ્રાવણ સુદિ આઠમે પ્રભુશ્રી **પાર્શ્વનાથ ભગવાનના** નિર્વાણ કલ્યાણક દિવસે અર્પણ કરીને અને એ રીતે પ્રભુપૂજન કરીને આજે અત્યંત આનંદ અનુભવું છું.

વિક્રમ સંવત્ ૨૦૪૫	**પૂજ્યપાદ આચાર્યમહારાજશ્રીમદ્વિજયસિદ્ધિસૂરીશ્વરપટ્ટાલંકાર-**
શ્રાવણ સુદિ ૮	**પૂજ્યપાદ આચાર્યમહારાજશ્રીમદ્વિજયમેઘસૂરીશ્વરશિષ્ય-**
ચારૂપ તીર્થ	**પૂજ્યપાદ ગુરુદેવમુનિરાજશ્રી ભુવનવિજયાન્તેવાસી**
(વાયા-પાટણ)	**મુનિ જંબૂવિજય**
(જિલ્લો-મહેસાણા)	
ઉત્તર ગુજરાત	
Pin 384285	

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

ણાયાધમ્મકહાઓ સૂત્રનાં ટિપ્પણ

[લેખક : સ્વ. પં. બેચરદાસ જીવરાજ દોશી]

પ્રથમ શ્રુતસ્કંધ

૧ લું અધ્યયન

[ગુજરાત વિદ્યાપીઠ, અમદાવાદ તરફથી ઇ. સ. ૧૯૩૧ માં શ્રી પુંજાભાઈ જૈન ગ્રંથમાલા–૭ માં પ્રકાશિત થયેલા **ભગવાન મહાવીરની ધર્મકથાઓ** [નાયધમ્મકહા] નામના પુસ્તકમાં પૃ૦ ૧૭૫ થી ૨૬૧ માં આ ટિપ્પણો આપવામાં આવેલાં છે. તેમાંથી જરૂરી અંશ અહીં ઉદ્ધૃત કરીને આપ્યો છે.]

૧. **અંગદેશ :** મહાભારતમાં કહ્યા પ્રમાણે બલિરાજાના પુત્ર અંગના તાબાનો દેશ તે અંગદેશ. અને જૈન કથા પ્રમાણે ઋષભદેવના પુત્ર અંગનો દેશ તે અંગદેશ. મગધની પાસેના દેશને અંગદેશ કહેવામાં આવતો. તેની સીમા શક્તિસંગમતંત્રમાં વૈદ્યનાથથી માંડીને પુરી જિલ્લામાં આવેલા ભુવનેશ્વર સુધી જણાવવામાં આવેલી છે.

૨. **ચંપા :** અંગદેશની રાજધાની હતી. ભાગવતની કથા પ્રમાણે હરિશ્ચંદ્રના પ્રપૌત્ર ચંપે તેને વસાવેલી. જૈન કથામાં કહ્યા પ્રમાણે પિતાના મૃત્યુના શોકથી રાજગૃહમાં ન ગમવાથી કોણિક રાજાએ ચંપાના એક સુંદર ઝાડવાળા સ્થળે નવી રાજધાની તરીકે તેને વસાવેલી. વૈદિક, જૈન તેમજ બૌદ્ધ એમ ત્રણે સંપ્રદાયવાળા તેને તીર્થસ્થાન ગણે છે. તેનાં બીજાં નામો અંગપુરી, માલિની, લોમપાદપુરી અને કર્ણપુરી વગેરે છે. જૂના જૈન યાત્રીઓ લખે છે કે ચંપા પટણાથી પૂર્વમાં ૧૦૦ કોશ દૂર આવેલી છે. તેની દક્ષિણે લગભગ ૧૬ કોશ ઉપર મંદારગિરિ નામે એક જૈન તીર્થ છે, જે અત્યારે મંદારહિલ નામે સ્ટેશનની પાસે આવેલું છે. ચંપાનું વર્તમાન નામ ચંપાનાલા છે અને તે ભાગલપૂરથી ત્રણ માઇલ દૂર આવેલું છે. તેની પાસે જ નાથનગર પણ છે.

૩. **કોણિક :** આ રાજા પ્રસેનજિતનો પૌત્ર અને શ્રેણિકનો પુત્ર થાય. તેનું બીજું નામ જૈન કથામાં અશોકચંદ્ર પણ આપ્યું છે. બૌદ્ધગ્રંથોમાં આ રાજા અજાતશત્રુ નામે પ્રસિદ્ધ છે. તે બુદ્ધ તેમજ મહાવીરનો સમસામયિક હતો. તેની માનું નામ ચેલ્લણા હતું.

ભગવતીસૂત્રમાં તેને વજ્જીવિદેહપુત્ત કહેલો છે. જુઓ (ટિપ્પણ નં. ૨૧) આ વજ્જી શબ્દ બૌદ્ધગ્રંથપ્રસિદ્ધ વજ્જીવંશ સાથે સંબંધ ધરાવે છે. કૌટિલ્યના અર્થશાસ્ત્રમાં (અધિકરણ ૧૧) તેને માટે વ્રજિક શબ્દ આપેલો છે. મજ્ઝિમનિકાયની અટ્ઠકથામાં આ વજ્જીવંશની ઉત્પત્તિ બતાવતાં તે શબ્દની વ્યુત્પત્તિ વિચિત્ર રીતે આપેલી છે. પરંતુ વ્રજ્–જવું ધાતુ ઉપરથી તે શબ્દ થયેલો હોવાથી તેનો અર્થ કોઈ 'ભટકતી જાતિ' એવો થાય.

ભગવતીસૂત્રની ટીકામાં વજ્જીનો અર્થ વજ્રી એટલે 'વજ્રવાળો–ઇંદ્ર' એવો કરવામાં આવ્યો છે. અને આચાર્ય હેમચંદ્રે પણ મહાવીરચરિતમાં એ જ અર્થનું સમર્થન કર્યું છે,

કોણિકને વિદેહપુત્ત કહ્યો છે તેનું કારણ એ છે કે તેની માતા ચેલ્લણા વિદેહવંશની હતી.

વજ્જી રાજાઓની ઉત્પત્તિ વિષે વિશેષ માહિતી માટે પુરાતત્ત્વ પુ. ૧ પા. ૧૨૫ ઉપરનો અ. કોસંબીનો લેખ જુઓ.

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

૪. મહાવીર : જૈનધર્મના ૨૪ તીર્થંકરોમાંના છેલ્લા તીર્થંકર, તેમના પિતાનું નામ સિદ્ધાર્થ, માતાનું નામ ત્રિશલા, ભાઈનું નામ નંદીવર્ધન, પત્નીનું નામ યશોદા, પુત્રીનું નામ પ્રિયદર્શના અને જમાઈનું નામ જમાલિ હતું. તે તેમની બેન સુદર્શનાનો પુત્ર હતો.

તેમનાં માતપિતા પાર્શ્વનાથનાં શ્રમણોપાસક હતાં. તેમના પિતા [1]જ્ઞાતકુળના ક્ષત્રિય હતાં. મહાવીરનો જન્મ વૈશાલિમાં (અત્યારનું બસાર, પટણાથી ૨૭ માઈલ ઉત્તરે) ક્ષત્રિયકુંડમાં થયો હતો. તેમનાં માતાપિતાએ તેમનું નામ વર્ધમાન રાખ્યું હતું. તે ત્રીસ વર્ષના થતાં તેમનાં માતાપિતા મૃત્યુ પામ્યાં. ત્યારબાદ મોટાભાઈની રજા લઈ તેમણે પ્રવ્રજ્યા લીધી અને ૧૨ વર્ષ તપશ્ચર્યા અને ધ્યાનમાં ગાળ્યા બાદ કેવલજ્ઞાન પ્રાપ્ત કર્યું. ત્યારપછી તે ૪૨ વર્ષ સુધી ઉપદેશ આપતા જીવ્યા અને ૭૨ વર્ષની ઉમરે ઈ. સ. પૂર્વે ૪૮૦ની આસપાસમાં પાવાપુરીમાં નિર્વાણ પામ્યા. શ્વેતાંબરો તેમજ દિગંબરો બંનેને મહાવીરસ્વામી તીર્થંકર તરીકે સરખા જ માન્ય હોવા છતાં તેમના જન્મની અને વિવાહની હકીકત તથા સમયાદિ વિષે બંનેમાં મતભેદ છે.

તેમનાં બીજાં નામ આ પ્રમાણે છે :—

વીર, ચરમતીર્થંકૃત્, દેવાર્ય, જ્ઞાતનંદન, વૈશાલિક, સન્મતિ, મહતીવીર, અંત્યકાશ્યપ, નાથાન્વય (જ્ઞાતાન્વય).

બૌદ્ધગ્રંથોમાં તે દીર્ઘતપસ્વી નિગ્ગંઠ નાતપુત્ત નામે પ્રસિદ્ધ છે.

વીર નિર્વાણ સંવત્ ૨૪૫૭મો અત્યારે ચાલે છે (શ્વેતાંબર).

૫. સુધર્મા : તેમના પરિચય માટે જુઓ રાયચંદ જિનાગમસંગ્રહનું ભગવતીસૂત્ર, પ્રથમ ભાગ–પૃ. ૧૫.

૬. જંબુ : તેમના પરિચય માટે પણ ઉપર સુધર્મા માટે બતાવેલું સ્થાન જુઓ.

૭. પૂર્ણભદ્ર ચૈત્ય : ચૈત્ય[2] એટલે ચિતા ઉપરનું સ્મારક. આ પૂર્ણભદ્ર ચૈત્યનું વર્ણન કરતાં ઔપપાતિક સૂત્રમાં નીચે પ્રમાણે જણાવ્યું છે :–"તેમાં નટ, નર્તક, મલ, મૌષ્ટિક[3], વેલંબગ[4], પ્લવક[5], જલ્લ[6], કથક, રાસક, આખ્યાતા, લંખ[7], મંખ[8], તુંબ, વીણા વગાડનારા અને માગધો પોતાના ગાયન, વાદન, ખેલન હાસ્ય વગેરેના પ્રયોગો કર્યા કરતા હતા, આહોતાઓ તેમાં આહુતિઓ આપતા અને હજારો યાગોના લાગા ત્યાં આવતા."

૮. નાયાધમ્મકહા : આ સૂત્રની શરૂઆત કરતાં કહેવામાં આવ્યું છે કે "આ છઠ્ઠા અંગના બે શ્રુતસ્કંધ કહ્યા છે. તેમાં પ્રથમ સ્કંધમાં જ્ઞાતોઉદાહરણો છે અને બીજામાં ધર્મકથાઓ છે." તેમાં મૂળ શબ્દો णायाणि य धम्मकहाओ य છે. ટીકાકાર અભયદેવે એ મૂળને અનુસરીને "નાયાધમ્મકહા" શબ્દનો "જ્ઞાતો—ઉદાહરણો અને ધર્મકથાઓ" એવો અર્થ કરેલો છે.

જ્ઞાતાસૂત્રના ટીકાકાર અભયદેવે જ સમવાયાંગની ટીકામાં અને મલયગિરિએ નંદીસૂત્રની ટીકામાં "જેમાં જ્ઞાતો એટલે ઉદાહરણો પ્રધાન છે તેવી ધર્મકથાઓ" એવો અર્થ લીધો છે. તે

---

૧. આવશ્યકચૂર્ણીમાં "ઋષભદેવના પોતાના જ લોકો"ને જ્ઞાતો તરીકે જણાવેલા છે. તેઓનું કુળ તે જ્ઞાતકુળ અને તેઓનો વંશ તે જ્ઞાતવંશ.

૨. ટીકાકારો ચૈત્યને વ્યંતરાયતન–"ભૂત, વ્યંતરનું રહેઠાણ" કહે છે.

૩. મુષ્ટિયુદ્ધ કરનારા. ૪. વિડંબના–ટીખળ કરનારા.

૫. તરનારા. ૬. દોરડા ઉપર ખેલનારા. ૭. મોટા વાંસડાના અગ્રભાગ ઉપર ખેલનારા.

૮. ચિત્રનાં પાટિયાં બતાવનારા ભિક્ષુઓ.

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

ઉપરાંત મૂળમાં આપેલો "જ્ઞાતો અને ધર્મકથાઓ" એ અર્થ પણ અથવા કરીને લીધેલો છે. પરંતુ હેમચંદ્રાચાર્યે પોતાના કોશમાં "જ્ઞાતપ્રધાન ધર્મકથાઓ" એવો પ્રથમ અર્થ જ લીધો છે.

નાયાધમ્મકહા એ પ્રાકૃત પદમાંથી દિગંબરોએ नाथधर्मकथा (ગોમ્મટસાર), ज्ञातृधर्मकथा (તત્ત્વાર્થરાજવાર્તિક) તથા શ્વેતાંબરોએ ज्ञातधर्मकथा અને ज्ञाताधर्मकथा એવાં પદો ઉપજાવેલાં છે. તથાં તે પદોમાંથી તે ઉપર જણાવેલા ભિન્ન ભિન્ન અર્થો બતાવ્યા છે. પરંતુ તે બધામાં ભગવાન મહાવીરના નામ સાથે સંબંધ જોડનારો ઐતિહાસિક અર્થ વધુ સુસંગત છે. માટે જ આ સૂત્રનું નામ "નાયધમ્મકહા" મુખપૃષ્ઠ ઉપર અમે મૂકેલું છે.

૯. ઉક્ખિત્ત-ણાય : આ અધ્યયનમાં મેઘકુમારની વાત આવે છે. તેમાં તેણે હાથીના ભવમાં સસલાને બચાવવા "पाए उक्खित्ते" પગ ઊંચો કર્યો હતો-એવું વર્ણન આવે છે. તે ઉપરથી આ અધ્યયનનું નામ ઉક્ખિત્ત-ણાય પડયું છે.

૧૦. રાજગૃહ : આ નગર બૌદ્ધો અને જૈનોનું પૂજનીય તીર્થ છે. ત્યાં મહાવીર અને બુદ્ધે અનેક ચાતુર્માસો કરેલા. તેથી જ તેનો ઉલ્લેખ વારંવાર બંને ધર્મના ગ્રંથોમાં આવે છે. જરાસંધના સમયમાં રાજગૃહ મગધની રાજધાની હતી એ જાતની નોંધ મહાભારતના સભાપર્વમાં મળે છે. તેનું બીજું નામ ગિરિવ્રજ પણ તેમાં નોંધેલું છે. ત્યાં પાંચ પહાડો છે એમ મહાભારતકારે તેમજ જૈન ગ્રંથકારોએ જણાવેલું છે. પણ તેમનાં નામોમાં ભેદ નીચે પ્રમાણે છે.

મહાભારત : વૈહાર (વૈભાર), વારાહ, વૃષભ, ઋષિગિરિ, ચૈત્યક.

વાયુપુરાણ : વૈભાર, વિપુલ, રત્નકૂટ, ગિરિવ્રજ, રત્નાચલ,

જૈન : વૈભાર, વિપુલ, ઉદય, સુવર્ણ, રત્નગિરિ;

આ પહાડોને કારણે તેનું બીજું નામ ગિરિવ્રજ પડયું હશે. તેનું વર્તમાન નામ રાજગિર છે. તે બિહારથી લગભગ ૧૩, ૧૪ માઈલ દક્ષિણે આવેલું છે. આ જ રાજગૃહની બહાર ઉત્તરપૂર્વમાં જૈન સૂત્રોમાં નાલંદા નામનું સ્થળ હોવાનું જણાવ્યું છે. પ્રસિદ્ધ નાલંદા વિદ્યાપીઠ ત્યાં હતું.

આવશ્યક નિર્યુક્તિની અવચૂર્ણીમાં લખેલું છે કે પહેલાં ત્યાં ક્ષિતિપ્રતિષ્ઠિત નામે નગર હતું. તેને ક્ષીણવાસ્તુક થયેલું જાણીને જિતશત્રુ રાજાએ તે ઠેકાણે ચનકપુર સ્થાપ્યું. કાળે કરીને તે ક્ષીણ થતાં ત્યાં ઋષભપુર સ્થપાયું. ત્યારબાદ કુશાગ્રપુર થયું. તે આખું બળી ગયા પછી શ્રેણિકના પિતા પ્રસેનજિત રાજાએ ત્યાં રાજગૃહ વસાવ્યું.

પન્નવણાસૂત્રમાં રાજગૃહને મગધની રાજધાની તરીકે વર્ણવેલું છે.

ભગવતીસૂત્રના બીજા શતકના પાંચમા ઉદ્દેશકમાં રાજગૃહના ઊના પાણીના ઝરા વિષે ઉલ્લેખ છે. તેનું નામ મહાતપોપતીરપ્રભ આપેલું છે. ચીનાઈ પ્રવાસી ફાહીઆને અને હ્યુએન્ત્સંગે તે ઊના પાણીનો ઝરો જોયાનું લખેલું છે. બૌદ્ધગ્રંથોમાં આ ઝરાને તપોદ નામે કહેલો છે.

૧૧. મગધ : ઋગ્વેદમાં આ દેશનો કીકટ નામે ઉલ્લેખ કરેલો છે. અથર્વવેદમાં તેનું મગધ નામ આવે છે. હેમાચાર્યે પોતાના કોશમાં તે બંને નામો આપેલાં છે. પન્નવણાસૂત્રમાં આર્યદેશો ગણાવતી વખતે મગધને પહેલો ગણાવ્યો છે. અત્યારના બિહારને પ્રાચીન મગધ કહી શકાય. તેમાં બૌદ્ધો અને જૈનોનાં અનેક તીર્થો છે. તેથી તેઓ તેને પૂજ્ય અને પવિત્ર માને છે.

પરંતુ વૈદિક લોકોએ તીર્થયાત્રાના કારણ સિવાય તેમાં પ્રવેશ કરવાનો પણ નિષેધ કરેલો છે અને ત્યાં વધુ વખત રહેનારને પ્રાયશ્ચિત્ત કરવાનું ફરમાવેલું છે.

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

બસો વર્ષ પહેલાંના એક જૈન યાત્રિકે લખ્યું છે :—

"કાસીવાસી કાગ મૂઉઈ મુગતિ લહઇ, મગધિ મુઓ નર ખર હુઈ એ"

"કાગડો પણ કાશીમાં મરે તો મુક્તિ પામે, પરંતુ માણસ પણ જો મગધમાં મરે તો ગધેડો થાય" એવી માન્યતા તે તરફના લોકોમાં ચાલે છે.

૧૨. શ્રેણિક : આ રાજા આગળ આવી ગયેલા કોણિક રાજાનો પિતા થાય. તે શિશુનાગ-વંશનો હતો. બૌદ્ધગ્રંથોમાં આને સેનિય અને બિંબિસાર નામે વર્ણવેલો છે. જૈનગ્રંથોમાં તેનું બીજું નામ ભિંભિસાર કે ભંભાસાર આપેલું છે. તેના તે નામનું કારણ બતાવતાં આચાર્ય હેમચંદ્રે જણાવ્યું છે કે "એક વાર કુશાગ્રપુરમાં આગ થતાં રાજા પ્રસેનજિત અને તેના બધા કુમારો મહેલ બહાર નીકળી ગયા. બીજા કુમારોએ નીકળતાં નીકળતાં હાથી, ઘોડા, રત્ન, મણિ, માણેક વગેરે લીધાં પણ શ્રેણિકે માત્ર એક ભંભા જ લીધી. પ્રસેનજિતે તેને તેનું કારણ પૂછતાં તેણે જણાવ્યું કે ભંભા એ રાજાનું વિજયચિહ્ન છે માટે મેં તેને એકલીને લીધી છે. આ ઉપરથી રાજાએ તેનું નામ ભંભાસાર પાડ્યું." બિંબિસાર અને ભિંભિસાર એ નામોમાં સામ્ય ચોખ્ખું લાગે છે.

૧૩. ધારિણીનું સ્વપ્ન : લલિતવિસ્તરમાં જણાવ્યા પ્રમાણે બુદ્ધની માતા માયાદેવીએ, જ્યારે બુદ્ધ તેના ગર્ભમાં પેઠા તે વખતે રૂપાના ઢગલા જેવો, છ દાંતવાળો અને સર્વાંગસુંદર હાથી પોતાના ઉદરમાં પેસતો હોય એવું સ્વપ્ન જોયું હતું. આ પ્રમાણે જૈન તેમજ બૌદ્ધ ગ્રંથોમાં કોઈ મહાપુરુષ કુક્ષીમાં આવવાનો હોય તે પહેલાં તેમની માતાઓએ આવાં ઉત્તમ સ્વપ્નો જોયાની હકીકત મળી આવે છે.

૧૪. કૌટુંબિક પુરુષો : "ખાસ તહેનાતના નોકરો." જૈનસૂત્રોમાં નોકર અર્થમાં "કૌટુંબિક પુરુષ" તેમજ "દાસચેટ" એમ બે શબ્દનો પ્રયોગ આવે છે. કૌટુંબિક શબ્દનો અર્થ "કુટુંબનો માણસ" થાય. તે ઉપરથી એમ માલમ પડે છે કે રાજાઓ પોતાના રાજવંશીઓમાંથી કેટલાકને ખાસ તહેનાતના નોકરો તરીકે રાખતા. પરંતુ જે લોકો દાસ જાતિના જ એટલે કે ગુલામ વંશના હતા તેમને માટે દાસચેટ શબ્દ વપરાતો હશે. જેમને અત્યારે આપણે ગોલા કહીએ છીએ તેવા પ્રકારના જ આ લોકો હતા. આ લોકોને એ રીતે જન્મથી મરણ સુધી દાસનું જ કામ કરવાનું રહેતું, જ્યારે કૌટુંબિક પુરુષોને તેવું બંધન ન હોતું. કેટલાંક વર્ણનો ઉપરથી એવું લાગે છે કે આ દાસચેટો ઘણું કરીને પરદેશીઓ જ હતા. (જુઓ ટિપ્પણ નં. ૨૬)

૧૫. જવનિકા : (जवणिया) યવન શબ્દ સાથે આ શબ્દનો સંબંધ છે. કોશકારોએ આ શબ્દની વ્યુત્પત્તિ जु ધાતુ ઉપરથી બતાવી છે. પણ ઇતિહાસની દૃષ્ટિથી વિચાર કરતાં લાગે છે કે આ શબ્દ યવન શબ્દમાંથી જ નીકળેલો છે. કારણ કે यवनिका–પડદો રાખવાની પ્રથા યવનોમાં જ હતી તેમ ઇતિહાસ પરથી માલમ પડે છે.

અમરકોશમાં जवनिका અને यवनिका એમ બે શબ્દો મૂકેલા છે. અને હેમચંદ્રે जवनी અને यमनी આપેલા છે. પરદેશીઓના સહવાસથી આપણે ત્યાં પણ યવનિકા–પડદાનો રિવાજ તેમજ તે શબ્દ દાખલ થયા લાગે છે.

જ્ઞાતામાં આવેલો યવનિકાનો ઉલ્લેખ અને વર્ણન બરાબર હોય તો એમ કલ્પી શકાય કે બિંબિસારના સમયમાં રાજકુટુંબોમાં તેની પ્રથા તથા યવનોનો પગપેસારો આપણા દેશમાં હતાં.

૧૬. અષ્ટાંગનિમિત્તવેદી : "નિમિત્તનાં આઠ અંગોને જાણનાર." તે આઠ અંગો આ પ્રમાણે છે :–(૧) ભૌમ [ભૂકંપ વગેરે] (૨) ઉત્પાત [લોહીનો વરસાદ વગેરે] (૩) સ્વપ્ન

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

(૪) અંતરિક્ષ [આકાશમાં દેખાતાં ગંધર્વનગર વગેરે] (૫) આંગ [અંગમાં થનારાં—આંખનું ફરકવું વગેરે] (૬) સ્વર [પક્ષીઓનું બોલવું વગેરે] (૭) લક્ષણ [સ્ત્રી, પુરુષ વગેરેનાં લક્ષણો] (૮) વ્યંજન [તલ, મસા વગેરે શરીર ઉપરનાં ચિહ્ન]. આ વિષયનું વિગતવાર શાસ્ત્ર વરાહમિહિરની બૃહત્-સંહિતા છે.

૧૭. સ્વપ્નશાસ્ત્ર : આ વિષય ઉપર કેટલાય ગ્રંથોમાં અનેક પ્રકરણો મળે છે. જેમકે સુશ્રુતઃ—શારીર સ્થાન, અધ્યાય ૩૩; બ્રહ્મવૈવર્તપુરાણઃ— જન્મખંડ, અધ્યાય ૭; ભગવતીસૂત્રઃ— શતક ૬, ઉદ્દેશક ૬.

૧૮. દોહદ : "ગર્ભિણીને થતી વિવિધ ઇચ્છાઓ." આ ઇચ્છાઓ પૂરી કરવામાં આવે તો જ ગર્ભ સર્વાંગસંપન્ન થઈ શકે. નહિ તો ગર્ભિણી સ્ત્રીને તેમજ ગર્ભને હાનિ થાય. સ્ત્રીના દોહદ ઉપરથી ગર્ભસ્થ જીવના સ્વભાવની કલ્પના પણ કરવામાં આવતી. તે વિષેના સવિસ્તર વર્ણન માટે જુઓ સુશ્રુતઃ—શારીરસ્થાન, અધ્યાય ૩.

૧૯. વૈભાર પર્વત : જુઓ રાજગૃહ.

૨૦. વૈક્રિય સમુદ્ઘાત : કેટલાંક કારણોને લઈને આત્મા પોતાના પ્રદેશોને (અંશોને) શરીરથી બહાર પ્રસરાવે છે અને પાછા સંકોચી પણ લે છે. તે ક્રિયાને જૈન પરિભાષામાં સમુદ્ઘાત કહે છે. વૈક્રિયસમુદ્ઘાત શરીરના પરિવર્તન માટે કરવામાં આવે છે. યોગસૂત્રમાં જણાવેલી નિર્માણચિત્ત અને નિર્માણકાયની પ્રક્રિયાને આ પ્રક્રિયા મળતી આવતી હોય એમ લાગે છે. વાયુપુરાણમાં પણ આ વિષે ઉલ્લેખ છે. સમુદ્ઘાતની ક્રિયા માટે પન્નવણાસૂત્રના ૩૬મા પદમાં વિસ્તારથી લખેલું છે. અને ભગવતીસૂત્રના બીજા શતકના બીજા ઉદ્દેશકમાં પણ એ વાતનું વર્ણન છે.

૨૧. સેચનક હાથી : આ હાથી શ્રેણિકનો પટ્ટહસ્તી હતો. શ્રેણિકે સંપત્તિના ભાગ કર્યા ત્યારે આ હાથી તેણે વિહલ્લકુમારને આપ્યો. પોતાની સ્ત્રીની હઠથી કોણિકે તે હાથી પોતાને આપવાની પોતાના ભાઈ વિહલ્લકુમાર પાસે માગણી કરતાં તેણે તેમ કરવા ના પાડી એટલે કોણિકે તેને યુદ્ધ કરવાની ધમકી આપી. તેથી તે વૈશાલિમાં પોતાના માતામહ ચેટકને શરણે ગયો. ત્યારબાદ બંને પક્ષ વચ્ચે લડાઈ થઈ. ચેટકના પક્ષમાં કાશીના નવ મલ્લકી અને કોશલના નવ લેચ્છકી એમ અઢાર ગણરાજાઓ હતા.

આ મહાશિલાકંટક સંગ્રામમાં કોનો જય થયો અને કોનો પરાજય થયો એ પ્રશ્નનો જવાબ આપતાં ભગવાન મહાવીર ભગવતીસૂત્રમાં કહે છે "गोयमा! वज्जी विदेहपुत्ते जइत्था, नव मल्लई नव लेच्छई कासीकोसलगा अट्ठारस वि गणरायाणो पराजइत्था। હે ગૌતમ! વજ્જી વિદેહપુત્તનો (કોણિકનો) જય થયો અને નવ મલ્લકી અને નવ લેચ્છકી એ અઢારે ગણરાજાઓનો પરાજય થયો."

આ વિષે ભગવતીસૂત્રના સાતમા શતકના નવમા ઉદ્દેશકમાં, નિરયાવલિસૂત્રમાં તેમ જ હેમચંદ્રના મહાવીર ચરિતના ૧૨મા સર્ગમાં સવિસ્તર વર્ણન છે.

૨૨. ગર્ભની રક્ષાને અર્થે : ગર્ભિણી સ્ત્રીને લગતા આવા અનેક ઉલ્લેખો જૈનસૂત્રોમાં આવે છે. એથી એમ સ્પષ્ટ માલૂમ પડે છે કે તે સમયના લોકો ગર્ભિણીની તેમજ ગર્ભની રક્ષા માટે કેટલી બધી કાળજી રાખતા. જ્યાં પ્રસૂતિશાસ્ત્ર તેમજ સંતતિશાસ્ત્ર ખૂબ ખેડાયેલું હોય ત્યાં જ આવી વ્યવસ્થાનો સંભવ છે. ગર્ભિણીના તેમજ ગર્ભના આરોગ્ય માટે તેના ખાદ્યાખાદ્યનો વિચાર આમાં સ્પષ્ટ છે. ગર્ભ સંસ્કારસંપન્ન થાય તે માટે ગર્ભિણીએ કેવી વૃત્તિઓ રાખવી જોઈએ તે વિષે પણ આ સ્થાને સ્પષ્ટ લખેલું છે. આવી જ હકીકત મત્સ્યપુરાણમાં કશ્યપે અદિતિને સમજાવેલી છે. તે વિષે વીરમિત્રોદયના સંસ્કારપ્રકાશમાં (પા. ૧૮૦–૧) ઉલ્લેખ છે.

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

૨૩. અઢારે વર્ણ અને ઉપવર્ણ : મૂળમાં अट्ठारस सेणीप्पसेणीओ છે. ટીકાકારે શ્રેણીનો અર્થ कुंभकारादिजातयः એટલે કે "કુંભાર વગેરે જાતિઓ" અને પ્રશ્રેણીનો અર્થ तत्प्रभेदरूपाः એટલે કે તેના પેટા વિભાગો એમ કરેલો છે. જંબુદ્વીપપ્રજ્ઞપ્તિની ટીકામાં તે અઢારેને નવ નારુ અને નવ કારુ એમ બે ભેદ પાડીને ગણાવેલી છે. (૧) કુંભાર (૨) પટ્ટઇલ્લ–પટેલ (૩) સુવર્ણકાર–સોની (૪) સૂપકાર–રસોઈઓ (૫) ગાંધર્વ (૬) કાશ્યપક–હજામ (૭) માલાકાર–માળી (૮) કચ્છકર [કે કજ્જકર ?] (૯) તંબોળી. આ નવ નારુ છે. (૧) ચમાર (૨) યંત્રપીડક–ઘાણી, કોલુ વગેરે ચલાવનારા (૩) ગંછિઅ [ગાંછો–વાંસફોડો ?] (૪) છિંપાય–છીપા (૫) કંસકાર–કંસારો (૬) સીવંગ–સીવનારા (૭) ગુઆર [?] (૮) ભિલ્લ (૯) ધીવર–માછી. આ નવ કારુ છે.

૨૪. યાગો : યાગ શબ્દનો વપરાશ વિશેષે કરીને વૈદિક સંપ્રદાયમાં છે. ત્યાં તેનો અર્થ 'યજ્ઞ' કરવામાં આવે છે. અહીં તેનો અર્થ ટીકાકારે "દેવની પૂજા" કરેલો છે. આજ ટીકાકારે ભગવતી સૂત્રમાં (શતક ૧૧, ઉદ્દેશક ૧૧) यागान् पूजाविशेषान् એટલે કે "એક જાતની પૂજા" એ અર્થ પણ બતાવ્યો છે. કલ્પસૂત્રની ટીકામાં यागान् अर्हत्प्रतिमापूजाः એટલે કે "અર્હત્પ્રતિમાની પૂજાઓ" એવો અર્થ ઉપાધ્યાય વિનયવિજયજીએ આપેલો છે અને તેનું સમર્થન પણ કર્યું છે. આ ઉપરથી માલમ પડે છે કે યાગનો નિશ્ચિત અર્થ જૈન સંપ્રદાયમાં પ્રસિદ્ધ ન હતો. તેમ હોત તો સર્વ ઠેકાણે એક જ અર્થ ટીકાકારો બતાવત. તેનો નિશ્ચિત અર્થ ન હોવાનું કારણ એ લાગે છે કે તે શબ્દ મૂળ વૈદિક સંપ્રદાયનો છે.

૨૫. ગણનાયકો : આ શબ્દનો સંબંધ ગણરાજ્ય સાથે છે. એટલે તેનો અર્થ પ્રાચીન-કાળમાં પ્રસિદ્ધ એવાં "ગણરાજ્યોના નાયકો" એમ થાય.

૨૬. સંસ્કારો : જન્મ્યા પછી પહેલે દિવસે જાતકર્મ, બીજે દિવસે જાગરિકા, ત્રીજે દિવસે ચંદ્રસૂર્યદર્શન, બારમે દિવસે નામકરણ, પછી પ્રજેમણ, ચંક્રમણ, ચૂડાપનયન અને પછી ગર્ભથી આઠમે વરસે ઉપનય–આ રીતે મેઘકુમારના સંસ્કારનો ક્રમ છે. સૂત્રોમાં જ્યાં જ્યાં કોઈના જન્મની, હકીકત આવે છે ત્યાં સંસ્કારોનો લગભગ આવોજ ક્રમ હોય છે. જેમકે ભગવતીમાં (૧૧ મું શતક ઉદ્દેશક ૧૧) મહાબળના જન્મના પ્રસંગે જણાવ્યું છે કે પહેલાં દસ દિવસ સુધી સ્થિતિપતિત (કુલાચાર પ્રમાણે કરવાનો વિધિ) કરે છે. પછી ચંદ્રસૂર્યદર્શન, પછી જાગરિકા, નામકરણ, પરંગામણ (ઘૂંટણે ચાલવું), ચંક્રમણ, જેમામણ, પિંડવર્ધન (આહાર વધારવો), પજપ્પાવણ (પ્રજલ્પન), કર્ણવેધ સંવત્સરપ્રતિલેખ (વર્ષગ્રંથીકરણ–વરસગાંઠ), ચોલોયણ (ચૂડાકર્મ), ઉપનયન, કલાગ્રાહણ વગેરે ગર્ભાધાનથી માંડીને બધી પ્રવૃત્તિઓ કરવામાં આવે છે.

ભગવાન મહાવીરના જન્મપ્રસંગે પહેલે દિવસે સ્થિતિપતિતા, ત્રીજે દિવસે ચંદ્રસૂર્યદર્શન, છઠ્ઠે દિવસે ધર્મજાગરિકા, અગિયારમે દિવસે સૂતક કાઢ્યા બાદ, બારમે દિવસે નામકરણ (કલ્પસૂત્ર મૂળ) અને પછી આવશ્યકમાં લખ્યા પ્રમાણે ૮ વર્ષથી વધારે વયના જાણીને ઉપનય કરે છે.

મૂળમાં આ પ્રવૃત્તિને સંસ્કાર શબ્દથી જણાવી નથી. પણ એ સંસ્કારો જ છે એ વિષે કંઈ શંકા નથી. કારણ કે વૈદિક પરંપરામાં સંસ્કારોનો જે ક્રમ મળે છે તેને જ મળતો જૈન સૂત્રોનો આ ક્રમ છે. ગર્ભાધાન, પુંસવન, અનવલોભન, સીમંતોન્નયન, જાતકર્મ (પહેલે દિવસે), નામકરણ, પ્રેङ્ખારોહણ, દુગ્ધપાન, તાંબુલભક્ષણ, નિષ્ક્રમણ, ચંદ્રસૂર્યદર્શન, કટીસૂત્રબંધન, કર્ણવેધ, અંકુરાર્પણ, અન્નપ્રાશન, અબ્દપૂર્તિકૃત્ય (સંવત્સરપ્રતિલેખ), ચૂડાકરણ, વિદ્યારંભ, ઉપનય વગેરે. આ જાતનો સંસ્કારોનો ક્રમ વીરમિત્રોદયના સંસ્કારપ્રકાશમાં જૂની સ્મૃતિઓનો આધાર આપીને બતાવેલો છે.

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

સંસ્કારો અને તેમની વિધિ વિષે પ્રાચીન જૈન સાહિત્યમાં કશુંય જણાવ્યું નથી. છતાં જૈન કુટુંબોમાં જન્મેલા મેઘકુમાર, મહાવીર વગેરેને વૈદિકસંપ્રદાયના એ પ્રસિદ્ધ સંસ્કારો કરવામાં આવેલા એમ તે તે ઉલ્લેખો ઉપરથી માલૂમ પડે છે. બુદ્ધને પણ જાતકર્મ અને નામકરણ સંસ્કાર થયાનો ઉલ્લેખ બુદ્ધઘોષ પોતાના બુદ્ધચરિતમાં કરે છે.

આ ઉપરથી એમ માલૂમ પડે છે કે તે સંસ્કારો અને તેમની વિધિઓ એટલાં બધાં લોકપ્રચલિત થઈ ગયાં હતાં કે એમાં કોઈ પણ પ્રકારની સાંપ્રદાયિકતા રહી જ ન હતી. તેમજ ભિન્ન સંપ્રદાયની વિધિઓ પણ જો અવશ્ય ઉપયોગી હોય તો તેમને પોતાના આચારમાં લેવી પણ ખરી એવો બીજા સંપ્રદાયો પ્રત્યે સમભાવ પણ તે જમાનાના લોકોની અંદર હતો. આ માટે બીજા ઘણા પુરાવાઓ આ સૂત્રમાં આગળ આવવાના જ છે.

૨૭. ૭૨ કળાઓ : (૧) લેખ [લખવાની કળાઃ બધી પ્રકારની લિપિમાં લખી શકવું; કોતરીને, સીવીને, વણીને, છેદીને, ભેદીને, બાળીને અને સંક્રમણ કરીને (એક બીજામાં ભેળવીને) અક્ષરો પાડવા; સ્વામી–ચાકર, પિતા-પુત્ર, ગુરુ-શિષ્ય, પતિ-પત્ની, શત્રુ-મિત્ર વગેરે સાથે પરસ્પર પત્રવ્યવહારની શૈલી; લિપિના ગુણદોષનું જ્ઞાન] (૨) ગણિત (૩) રૂપ (માટી, પત્થર, સોનું, મણિ, વસ્ત્રો અને ચિત્ર વગેરેમાં રૂપનિર્માણ) (૪) નાટ્ય (અભિનયવાળો અને અભિનય વિનાનો નાચ) (૫) ગીત (૬) વાદિત્ર (૭) સ્વરગત (સંગીતના સ્વરસપ્તકનું જ્ઞાન) (૮) પુષ્કરગત (મૃદંગ વગેરે વગાડવાનું જ્ઞાન) (૯) સમતાલ (ગીતાદિના તાલનું જ્ઞાન) (૧૦) દ્યૂત (૧૧) જનવાદ (એક જાતનું દ્યૂત) (૧૨) પાશક (પાસા) (૧૩) અષ્ટાપદ (ચોપાટ) (૧૪) પુરઃકાવ્ય (શીઘ્રકવિત્વ) (૧૫) દકમૃત્તિકા (મિશ્રિત દ્રવ્યોની પૃથક્કરણ વિદ્યા) (૧૬) અન્નવિધિ (પાકવિદ્યા) (૧૭) પાનવિધિ (પાણી સ્વચ્છ કરવાની અને તેના ગુણદોષ પારખવાની વિદ્યા) (૧૮) વસ્ત્રવિધિ (વસ્ત્ર પહેરવાની વિદ્યા) (૧૯) વિલેપન વિધિ (૨૦) શયન વિધિ (પલંગ, પથારી ઇત્યાદિનાં માપ વગેરેનું જ્ઞાન અથવા કેમ સૂવું તે વિષેનું જ્ઞાન) (૨૧) આર્યા (આર્યા છંદના ભેદ પ્રભેદોનું જ્ઞાન) (૨૨) પ્રહેલિકા (સમસ્યા)–(૨૩) માગધિકા–(૨૪) ગાથા–(૨૫) ગીતિ–(૨૬) શ્લોક–(વગેરેના ભેદપ્રભેદોનું જ્ઞાન) ૨૭ હિરણ્યયુક્તિ (રૂપાનાં ઘરેણાં ક્યાં ક્યાં પહેરવાં તેનું જ્ઞાન) (૨૮) સુવર્ણયુક્તિ (સોનાનાં ઘરેણાં ક્યાં ક્યાં પહેરવાં તેનું જ્ઞાન) (૨૯) ચૂર્ણયુક્તિ (સ્નાન, મંજન વગેરેનાં ચૂર્ણો બનાવવાની યુક્તિ) (૩૦) આભરણવિધિ (૩૧) તરુણીપ્રતિકર્મ (યુવતીનાં વર્ણ વગેરેને વધારવાનું જ્ઞાન) (૩૨) સ્ત્રી– (૩૩) પુરુષ– (૩૪) હય– (૩૫) ગજ– (૩૬) ગાય– (૩૭) કુક્કુર– (૩૮) છત્ર– (૩૯) દંડ– (૪૦) અસિ– (૪૧) મણિ– (૪૨) કાકણી (રત્ન)–એ બધાંનાં સામુદ્રિકમાં કહેલાં લક્ષણોનું જ્ઞાન (૪૩) વાસ્તુવિદ્યા (૪૪) સ્કંધાવારમાન (સેનાના પરિમાણનું જ્ઞાન) (૪૫) નગરમાન (નગરના પરિમાણનું જ્ઞાન) (૪૬) વ્યૂહ (સેનાના વ્યૂહ રચવાનું જ્ઞાન) (૪૭) પ્રતિવ્યૂહ (પ્રતિદ્વંદ્વીના વ્યૂહનું જ્ઞાન) (૪૮) ચાર (ગ્રહોની ગતિ વગેરેનું જ્ઞાન) (૪૯) પડિયાર (પ્રતિચાર–ગ્રહોની પ્રતિકૂળ ગતિનું જ્ઞાન અથવા પ્રતિકાર –રોગીના ઉપચારનું જ્ઞાન) (૫૦) ચક્રવ્યૂહ– (૫૧) ગરુડવ્યૂહ– (૫૨) શકટવ્યૂહ–વગેરે વ્યૂહો રચવાનું જ્ઞાન (૫૩) યુદ્ધ (૫૪) નિયુદ્ધ (મલ્લયુદ્ધ) (૫૫) યુદ્ધાતિયુદ્ધ (મોટી લડાઈ) (૫૬) દૃષ્ટિયુદ્ધ (૫૭) મુષ્ટિયુદ્ધ (૫૮) બાહુયુદ્ધ (૫૯) લતાયુદ્ધ (લતાની પેઠે પ્રતિદ્વંદ્વીને વીંટળાઈને કરવાનું યુદ્ધ) (૬૦) ઇષ્વસ્ત્ર (બાણો અને અસ્ત્રોનું જ્ઞાન) (૬૧) ત્સરુપ્રવાદ (તરવારની વિદ્યા) (૬૨) ધનુર્વેદ (૬૩) હિરણ્યપાક (રુપું બનાવવાનો કીમિયો) (૬૪) સુવર્ણપાક (સોનાનો કીમિયો) (૬૫) સૂત્રખેલ (દોરીઓ તોડેલી કે બળી ગયેલી હોય પણ તૂટેલી કે બળેલી નથી એમ દેખાડવું તે અથવા તો દોરીઓ ખેંચીને કરાતો પૂતળાં વગેરેનો ખેલ) (૬૬) વસ્ત્રખેલ (ફાટેલું કે ટૂંકું વસ્ત્ર તેવું ન દેખાય

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

તેવી રીતે પહેરવું અથવા વસ્ત્રની ક્રીડા) (૬૭) નાલિકાખેલ* (એક પ્રકારનું દ્યૂત) (૬૮) પત્રચ્છેદ્ય (પાંદડાંની થોકડીમાં અમુક સંખ્યા સુધીનાં પાંદડાં છેદવાની કળા) (૬૯) કટચ્છેદ્ય (વચમાં અંતરવાળી તેમજ એક હારમાં રહેલી વસ્તુઓના ક્રમવાર છેદનનું જ્ઞાન) (૭૦) સજીવ (મરેલી ધાતુઓને સહજરૂપમાં લાવવાનું જ્ઞાન) (૭૧) નિર્જીવ (ધાતુઓને મારવાનું જ્ઞાન) (૭૨) શકુનરુત (શકુનો અને અવાજોનું જ્ઞાન)

આ રીતે ૭૨ કળાના ઉલ્લેખો સમવાયાંગમાં ૭૨ માં સમવાયમાં અને રાજપ્રશ્નીયમાં દૃઢપ્રતિજ્ઞની શિક્ષાના પ્રકરણમાં થોડા ઘણા ફેરફારો સાથે આવે છે.

કામસૂત્રના વિદ્યાસમુદ્દેશ પ્રકરણમાં ૬૪ કળાઓ અને તેમનું વિવરણ આપેલું છે. એ ચોસઠ કળાઓમાં ઉપર જણાવેલી ૭૨ કળાઓ સમાઈ જતી લાગે છે. તેમની વિગત આ પ્રમાણે **છે** :—

	કામસૂત્ર	**જૈનસૂત્રની કયી કળાઓ તેમાં સમાય છે**
૧	ગીત	(૫) ગીત (૭) સ્વરગત
૨	વાદ્ય	(૬) વાદિત્ર (૮) પુષ્કરગત (૯) સમતાલ
૩	નૃત્ય	(૪) નાટ્ય
૪	આલેખ્ય	(૩) રૂપ
૫	વિશેષકચ્છેદ્ય (આને પત્રચ્છેદ્ય પણ કહ્યું છે. તિલક વગેરે માટે પાંદડાની અનેક જાતની આકૃતિઓ બનાવવાની કળા)	(૬૮) પત્રચ્છેદ્ય (આની અહીં કરેલી વ્યાખ્યા પણ થઈ શકે છે.)
૬	તંડુલકુસુમબલિવિકાર (અનેક રંગના ચોખા વગેરેથી રંગોળી પૂરવી)	
૭	પુષ્પાસ્તરણ (આને પુષ્પશયન પણ કહ્યું છે)	(૨૦) શયનવિધિ
૮	દશનવસનાંગરાગ (દાંત, કપડાં અને શરીર રંગવાં તે)	(૩૧) તરુણીપ્રતિકર્મ (?) (૧૯) વિલેપન (?) (૧૮) વસ્ત્રવિધિ
૯	મણિભૂમિકર્મ (સૂવા બેસવા માટે મણિ વગેરેથી જમીન બાંધવી)	
૧૦	શયનરચન	(૨૦) શયનવિધિ
૧૧	ઉદકવાદ્ય (જળતરંગ)	(૬) વાદિત્ર
૧૨	ઉદકાઘાત (પાણીની પીચકારીઓ વડે ક્રીડા)	
૧૩	ચિત્રયોગ (કામણટૂમણ)	
૧૪	માલ્યગ્રથન (માળાઓ ગૂંથવી)	

* સૂત્રક્રીડાની વ્યાખ્યા આપતાં नालिकासंचारनालादिसूत्राणाम् अन्यथा अन्यथा दर्शनम् અર્થાત્ નળીમાં નાખેલા સૂત્રના તાંતણાઓનું બીજી બીજી રીતે દેખાડવું એમ વાત્સ્યાયનની ટીકામાં જણાવેલું છે. એથી એમ માલૂમ પડે છે કે નાલિકા-ખેલનો અર્થ સૂત્રક્રીડાને મળતો જ કદાચ હોય. વળી આ શબ્દ સૂત્રખેલ અને વસ્ત્રખેલની હારમાં જ છે તેથી પણ આ અર્થ વધુ સુસંગત લાગે છે.

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

૧૫ શેખરકાપીડયોજન [ફૂલોવડે શેખ-
૨૬ અને આપીડ (માથાનાં
આભૂષણ) ગૂંથવા] … … (૩૦) આભરણવિધિ
૧૬ નેપથ્યપ્રયોગ … … (૧૮) વસ્ત્રવિધિ
૧૭ કર્ણપત્રભંગ (દાંત, શંખ
વગેરેનાં કાનનાં ઘરેણાં બનાવવા) …(૧૮) આભરણવિધિ
૧૮ ગંધયુક્તિ … … … …(૨૯) ચૂર્ણયુક્તિ
૧૯ ભૂષણયોજન … … … …(૧૮) આભરણવિધિ
૨૦ ઇંદ્રજાળ
૨૧ કૌચુમારયોગ (સૌભાગ્ય, વાજીકરણ વગેરેના કુચુમારે કહેલા ઉપાયો)
૨૨ હસ્તલાઘવ (હાથની કુશળતા) (૬૮) પત્રચ્છેદ્ય (૬૯) કટચ્છેદ્ય
૨૩ વિચિત્ર શાક–યૂષ–ભક્ષ્ય વિકારક્રિયા… …(૧૬) અન્નવિધિ
૨૪ પાનકરસરાગાસવયોજન … … …(૧૭) પાનવિધિ
૨૫ સૂચીવાનકર્મ (સીવવા સાંધવાની કળા)
૨૬ સૂત્રક્રીડા … …(૬૫) સૂત્રખેલ (૬૭) નાલિકાખેલ (?)
૨૭ વીણાડમરુકવાદ્ય … … … … (૬) વાદિત્ર
૨૮ પ્રહેલિકા … … … … …(૨૨) પ્રહેલિકા
૨૯ પ્રતિમાલા (અંતકડી)
૩૦ દુર્વાચકયોગ (ક્લિષ્ટ ઉચ્ચારવાળા શબ્દો બોલવાની કળા)
૩૧ પુસ્તકવાચન
૩૨ નાટકાખ્યાયિકાદર્શન
૩૩ કાવ્યસમસ્યાપૂરણ
૩૪ પત્રિકાવેત્રવાનવિકલ્પ (નેત્ર, બરુ વગેરેથી
ખાટલા કે આસન ભરવાની ક્રિયા)
૩૫ તક્ષકર્મ (સંઘાડિયાનું કામ)
૩૬ તક્ષણ (સુતારી કામ)
૩૭ વાસ્તુવિદ્યા … …(૪૩) વાસ્તુવિદ્યા (૪૫) નગરમાન
૩૮ રૂપ્યરત્નપરીક્ષા …(૪૧) મણિલક્ષણ (૪૨) કાકણી લક્ષણ
(૨૭) હિરણ્યયુક્તિ (?) (૨૮) સુવર્ણયુક્તિ (?)
૩૯ ધાતુવાદ……(૬૩) હિરણ્યપાક (૬૪) સુવર્ણપાક (૭૦) સજીવ (૭૧) નિર્જીવ
૪૦ મણિરાગાકરજ્ઞાન (મણિઓની ખાણોનું અને મણિઓ રંગવાનું કામ)
૪૧ વૃક્ષાયુર્વેદ (વનસ્પતિની દવા કરવાની વિદ્યા)
૪૨ મેષકુક્કુટલાવકયુદ્ધવિધિ … … (૫૩) યુદ્ધ (?)
૪૩ શુકસારિકાપ્રલાપન (પોપટ અને મેના વગેરે પઢાવવાં)
૪૪ ઉત્સાદન, સંવાહન અને કેશમર્દનમાં કુશળતા (પગ તથા હાથ વગેરે વડે દબાવવા કે મસળવાની
અને કેશ ચોળવાની કુશળતા)
૪૫ અક્ષરમુષ્ટિકાકથન (ટૂંકાક્ષરીનું જ્ઞાન–શૉર્ટહેન્ડ)
૪૬ મ્લેચ્છિત વિકલ્પ (જાણકાર સિવાય બીજો કોઈ ન સમજી શકે તેવા શબ્દપ્રયોગ)

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

૪૭ દેશભાષાવિજ્ઞાન
૪૮ પુષ્પશકટિકા (ફુલોના મ્યાના, પાલખી વગેરે બનાવવાની કળા)
૪૯ નિમિત્તજ્ઞાન...(૭૨) શકુનરુત [(૩૨) સ્ત્રી (૩૩) પુરુષ (૩૪) હય (૩૫) ગજ (૩૬) ગાય (૩૭) કુક્કુટ (૩૮) છત્ર (૩૯) દંડ (૪૦) અસિ (૪૧) મણિ (૪૨) કાકણી–રત્ન–એ બધાંનાં લક્ષણોનું જ્ઞાન] (૪૮) ચાર (૪૯) પ્રતિચાર
૫૦ યંત્રમાતૃકા (સજીવ કે નિર્જીવ યંત્રોની રચના)
૫૧ ધારણમાતૃકા (સ્મૃતિશક્તિ–અવધાનકળા)
૫૨ સંપાઠ્ય (કોઈ માણસ કાવ્ય બોલતો હોય તેની સાથે જેને તે નથી આવડતું તેવો માણસ પણ એકાદ આગલો શબ્દ સાંભળીને બોલવા લાગે–એ કળા; આને જૈન સંપ્રદાયમાં પદાનુસારિણી બુદ્ધિ કહે છે)
૫૩ માનસીકાવ્યક્રિયા (પદ્મ, ઉત્પલ વગેરે આકૃતિવાળા શ્લોકમાં ખાલી રાખેલી જગ્યાઓ પૂરવી)
૫૪ અભિધાનકોશ (શબ્દકોશનું જ્ઞાન)
૫૫ છંદોવિજ્ઞાન... ...(૨૧] આર્યા (૨૩) માગધિકા (૨૪) ગાથા (૨૫) ગીતિ (૨૬) શ્લોક.
૫૬ ક્રિયાકલ્પ (કાવ્ય–અલંકાર) ... ... (૧૪) પુરઃકાવ્ય
૫૭ છલિતયોગ (રૂપાંતર કરીને ઠગવાની કળા)
૫૮ વસ્ત્રગોપન
૫૯ દ્યૂતવિશેષ... (૧૦) દ્યૂત (૧૧) જનવાદ (૧૨) પાશક (૧૩) અષ્ટાપદ (૧૪) નાલિકાખેલ
૬૦ આકર્ષક્રીડા (પાસાની રમત) ... ... (૧૨) પાશક
૬૧ બાળક્રીડન (બાળકો માટે ઢીંગલી વગેરે બનાવવાની કળા)
૬૨ વૈનયિકી (પોતાને તેમજ બીજાને કેળવવાની કળા અને હાથી વગેરે પશુઓને કેળવવાની કળા)
૬૩ વૈજયિકી (વિજયપ્રાપ્તિ માટેની કળા)
(૪૬) વ્યૂહ (૪૭) પ્રતિવ્યૂહ (૫૦) ચક્રવ્યૂહ (૫૧) ગરુડવ્યૂહ (૫૨) શકટવ્યૂહ (૫૩) યુદ્ધ (૫૪) નિયુદ્ધ (૫૫) યુદ્ધાતિયુદ્ધ (૫૬) દૃષ્ટિયુદ્ધ
(૫૭) મુષ્ટિયુદ્ધ (૫૮) બાહુયુદ્ધ (૫૯) લતાયુદ્ધ (૬૦) ઇષ્વસ્ત્ર (૬૧) ત્સરુપ્રવાદ (૬૨) ધનુર્વેદ (૪૪) સ્કંધાવારમાન
૬૪ વ્યાયામિકી (વ્યાયામ સંબંધી કળા)

જંબુદ્વીપપ્રજ્ઞપ્તિની ટીકામાં સ્ત્રીની ૬૪ કળાનાં નામ નીચે પ્રમાણે આપ્યાં છે.
(૧) નૃત્ય (૨) ઔચિત્ય (૩) ચિત્ર (૪) વાદિત્ર (૫) મંત્ર (૬) તંત્ર (૭) જ્ઞાન (૮) વિજ્ઞાન (૯) દંભ (૧૦) જળસ્તંભ (૧૧) ગીતમાન (૧૨) તાલમાન (૧૩) મેઘવૃષ્ટિ (૧૪) ફલાકૃષ્ટિ (૧૫) આરામરોપણ (૧૬) આકારગોપન (૧૭) ધર્મવિચાર (૧૮) શકુનસાર (૧૯) ક્રિયાકલ્પ (૨૦) સંસ્કૃતજલ્પ (૨૧) પ્રાસાદનીતિ (૨૨) ધર્મરીતિ (૨૩) વર્ણિકાવૃદ્ધિ (૨૪) સ્વર્ણસિદ્ધિ (૨૫) સુરભિતૈલકરણ (૨૬) લીલાસંચરણ (૨૭) હયગજપરીક્ષા (૨૮) પુરુષસ્ત્રીલક્ષણ (૨૯) હેમરત્નભેદ (૩૦) અષ્ટાદશલિપિપરિચ્છેદ (૩૧) તત્કાલબુદ્ધિ (૩૨) વાસ્તુસિદ્ધિ (૩૩) કામવિક્રિયા (૩૪) વૈદ્યકક્રિયા (૩૫) કુંભભ્રમ (૩૬) સારીશ્રમ (૩૭) અંજનયોગ (૩૮) ચૂર્ણયોગ (૩૯) હસ્તલાઘવ (૪૦) વચનપાટવ (૪૧) ભોજ્યવિધિ (૪૨) વાણિજ્યવિધિ (૪૩) મુખમંડન (૪૪) શાલીખંડન (૪૫) કથાકથન (૪૬) પુષ્પગ્રંથન (૪૭) વક્રોક્તિ (૪૮) કાવ્યશક્તિ (૪૯) સ્ફારવિધિવેશ (૫૦) સર્વભાષાવિશેષ (૫૧) અભિધાનજ્ઞાન

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

(૫૨) ભૂષણપરિધાન (૫૩) ભૃત્યોપચાર (૫૪) ગૃહાચાર (૫૫) વ્યાકરણ (૫૬) પરનિરાકરણ (૫૭) રંધન (૫૮) કેશબંધન (૫૯) વીણાનાદ (૬૦) વિતંડાવાદ (૬૧) અંકવિચાર (૬૨) લોકવ્યવહાર (૬૩) અંત્યાક્ષરિકા (૬૪) પ્રશ્નપ્રહેલિકા.

૨૮. પ્રાચીન સમયમાં આ બધી કળાઓનાં શાસ્ત્રો હતાં. વારાહીસંહિતા, ભરતનું નાટ્યશાસ્ત્ર, વાત્સ્યાયનું કામસૂત્ર, ચરક તથા સુશ્રુતની સંહિતાઓ, નલનું પાકદર્પણ, પાલકાપ્યનો હસ્ત્યાયુર્વેદ, નીલકંઠની માતંગલીલા, શ્રીકુમારનું શિલ્પરત્ન, રુદ્રદેવનું શ્યૈનિકશાસ્ત્ર, મયમત અને સંગીતરત્નાકર વગેરે ગ્રંથો તો અત્યારે પણ ઉપલબ્ધ છે. એ કળાઓને પહેલાં સૂત્રોથી કંઠસ્થ કરાવતા, પછી તેમનો અર્થ સમજાવવામાં આવતો અને ત્યારબાદ તેમનું પ્રયોગાત્મક શિક્ષણ આપવામાં આવતું. આમાં ખાસ ધ્યાન રાખવા જેવી વાત તો એ કે જૂના લોકો શિક્ષણ વખતે તે તે વિષયોના પ્રયોગોને ભૂલતા ન હતા. વળી આ બધી કળાઓ મનુષ્યની કર્મેન્દ્રિયો અને જ્ઞાનેન્દ્રિયો બંનેનો બરાબર વિકાસ કરે એમ યોજાયેલી છે. માત્ર એકાંગી માનસિક કેળવણી જૂના જમાનામાં ન હતી તેમ આ ઉપરથી જણાય છે.

૨૯. અઢાર પ્રકારની દેશી ભાષાઓ : આને માટે મૂળમાં अट्ठारसविहिप्पगारदेसीभासाविसारए છે અને તેનો અર્થ ટીકાકારે આ પ્રમાણે કર્યો છે :—

अष्टादश विधिप्रकाराः–प्रवृत्तिप्रकाराः अष्टादशभिर्वा विधिभिः भेदैः प्रचारः प्रवृत्तिर्यस्याः सा तथा तस्यां देशीभाषायां देशभेदेन वर्णावलीरूपायां विशारदः અર્થાત્ દેશના જુદા જુદા ભાગોમાં ચાલતી અઢાર પ્રકારની લિપિમાં વિશારદ. ઔપપાતિક સૂત્રમાં મેઘકુમારના વર્ણન જેવા જ પ્રસંગે अट्ठारसदेसीभासाविसारए એટલું જ લખેલું છે. આ જ ટીકાકારે ત્યાં તેના અર્થ વિષે કાંઈ લખ્યું નથી. શબ્દ ઉપરથી "અઢાર પ્રકારની દેશીભાષાઓમાં વિશારદ" એવો જ અર્થ માલૂમ પડે છે. પણ તે દેશી ભાષાઓ કયી અથવા તે દેશો ક્યા તે વિષે કશી જ માહિતી મળતી નથી. અઢાર પ્રકારની લિપિઓનો ઉલ્લેખ પ્રજ્ઞાપનાસૂત્રમાં અને સમવાયાંગમાં મળે છે.

(૧) બ્રાહ્મી (૨) જવણાલિયા (યવનાની ?) (૩) દોસાપુરિયા (?) (૪) ખરોષ્ઠી (૫) પુક્ખરસારિયા (પુષ્કરસારિ) (૬) ભોગવઈયા (૭) પહરાઈયા (૮) અંતક્ખરિયા (અંતાક્ષરી) (૯) અક્ખરપુટ્ઠિયા (૧૦) વેણઇયા (૧૧) નિણ્હઈયા (૧૨) અંકલિવી (૧૩) ગણિતલિવિ (૧૪) ગાંધર્વલિવી (૧૫) આયંસલિવી (૧૬) માહેશ્વરી (૧૭) દોમીલિવી (૧૮) પોલિન્દી.

આ અઢારે લિપિઓ બ્રાહ્મીલિપિના પેટામાં ગણાતી એમ પન્નવણાસૂત્રમાં લખેલું છે. વિશેષાવશ્યકની ટીકામાં તે અઢાર લિપિઓનાં નામ બીજી રીતે મળે છે જેમકે :—

(૧) હંસલિપિ (૨) ભૂતલિપિ (૩) જક્ષીલિપિ (૪) રાક્ષસીલિપિ (૫) ઉડ્ડીલિપિ (૬) યવનીલિપિ (૭) તુરુક્કીલિપિ (૮) કીરીલિપિ (૯) દ્રવિડીલિપિ (૧૦) સિંધવીયલિપિ (૧૧) માલવીનીલિપિ (૧૨) નટીલિપિ (૧૩) નાગરીલિપિ (૧૪) લાટલિપિ (૧૫) પારસીલિપિ (૧૬) અનિમિત્તીલિપિ (૧૭) ચાણાક્યલિપિ (૧૮) મૂલદેવીલિપિ.

૩૦. ગુણશિલ ચૈત્ય : અઢારમા સૈકાનો એક જૈન તીર્થયાત્રી લખે છે કે :—

"રાજગૃહી પૂરવ દિશિ, કોશ ત્રણ જબ જાય;
ગુણસિલ વનમી જાયગા, ગામ ગુણાયાં કહેવાય."

ગુણશિલ ચૈત્ય રાજગૃહની પૂર્વ ઉત્તરે હોવાનું સૂત્રમાં લખેલું છે. આ યાત્રી રાજગૃહથી પૂર્વ દિશામાં ગુણશિલની જગા હોવાનું લખે છે. એટલે સૂત્રોક્ત ગુણશિલ અને આ યાત્રીએ જોયેલી ગુણશિલાની જગા તથા ગુણાયા ગામ કદાચ એક જ હોય. બીજા યાત્રી આ વિષે જણાવે છે કે :—

Jain Education International   For Private & Personal Use Only   www.jainelibrary.org

"ગામ ગુણાઉઅ જણ કહઇ ત્રિહુ કોસે તસ તીરો જી;
ચૈત્ય ભલું જેહ ગુણશિલં, સમોસર્યા જિહાં વીરો જી."

આ દોહરામાં ત્રણ કોશ કયાંથી લેવા તે બરાબર જણાતું નથી, કારણ કે તેની ઉપર મુખ્ય વર્ણન પાવાપુરીનું આવે છે.

વર્તમાનમાં નવાદા સ્ટેશનથી ત્રણેક માઇલ પર એક તળાવમાં મહાવીરસ્વામીનું મંદિર છે તેને ગુણાયા અથવા ગુણશિલ કહેવામાં આવે છે. એ નવાદાનો ઉલ્લેખ પણ જૈનયાત્રી કરે છે.

૩૧. ઉગ્રો : જે ક્ષત્રિયો આરક્ષક (રખવાળ) અને ઉગ્રદંડ કરનારા હતા તેઓને ઉગ્રો કહેલા છે.

૩૨. ભોગો : જે ક્ષત્રિયો ગુરુસ્થાને હતા તેઓને ભોગો કહેલા છે.

૩૩. રાજન્યો : જે ક્ષત્રિયો ઋષભદેવની સમાન વયના હતા તેમને રાજન્યો કહેલા છે અને આ ત્રણ સિવાય બાકીનાને સામાન્યક્ષત્રિય કહેલા છે (આવશ્યક).

૩૪. પ્રશાસ્તારો : ધર્મશાસ્ત્રના અધ્યાપકો.

૩૫. મલ્લકીઓ : મલ્લકી એક વંશનું નામ છે. બૌદ્ધસાહિત્યમાં તેને માટે મલ્લ શબ્દ અને કૌટિલ્યના અર્થશાસ્ત્રમાં મલ્લક શબ્દ વપરાયેલો છે. કાશીના નવ મલ્લકી ગણરાજાઓનો ઉલ્લેખ જૈનસૂત્રોમાં મળે છે. (જુઓ સેચનક હાથીવાળું ટિપ્પણ)

૩૭. લેચ્છકીઓ : આ પણ એક વંશનું નામ છે. બૌદ્ધસાહિત્યમાં તેને માટે લિચ્છવી શબ્દ અને કૌટિલ્યના અર્થશાસ્ત્રમાં લિચ્છિવીક શબ્દ વપરાયેલો છે.

કોશલના નવ લેચ્છકી ગણરાજાઓનો ઉલ્લેખ જૈનસૂત્રોમાં મળે છે. (જુઓ સેચનક હાથીવાળું ટિપ્પણ) મજ્ઝિમનિકાયની અટ્ઠકથામાં તેમનું લિચ્છવી નામ પડવાનું કારણ નીચે પ્રમાણે જણાવ્યું છે. "તેમના પેટમાં જે જતું તે બધું મણિપાત્રમાં મૂકયું હોય તેમ આરપાર દેખાતું. એવા તેઓ પારદર્શક–નિચ્છવિ (લિચ્છવી) હતા."

નાયાધમ્મકહાના ટીકાકાર લખે છે કે લેચ્છઈ શબ્દનો અર્થ કોઈ જગાએ લિપ્સવઃ–વાણિયા કરેલો છે.

૩૭. રાજાઓ : માંડલિક રાજાઓ.

૩૮. ઈશ્વરો : યુવરાજો. કેટલાક તેનો અર્થ અણિમા વગેરે સિદ્ધિવાળા પણ કરે છે.

૩૯. તલવરો : રાજાએ ખુશી થઈને જેઓને પટ્ટા આપ્યા છે તેવા રાજા જેવા પુરુષો.

૪૦. માડંબિકો : જેની આસપાસ વસતી કે ગામ ન હોય તેવા સ્થળને મડંબ કહે છે તેમના માલિકો તે માડંબિકો. આને બદલે માંડવિક પાઠ પણ આવે છે. તેનો અર્થ મંડપના માલિકો કરેલો છે.

૪૧. કૌટુંબિકો : અનેક કુટુંબોના આશ્રયદાતા.

૪૨ : ઇભ્યો : જેના દ્રવ્યના ઢગલામાં મોટો હાથી–ઇભ ઢંકાઈ જાય તે ઇભ્ય.

૪૩. શ્રેષ્ઠિઓ : શ્રીદેવતાની મૂર્તિવાળા સુવર્ણપટ્ટને જેઓ માથા ઉપર બાંધે છે તે શ્રેષ્ઠીઓ.

૪૪. આર્ય : તત્ત્વાર્થભાષ્યમાં આર્ય અને મ્લેચ્છ એવા બે મનુષ્યોના ભેદ બતાવવામાં આવ્યા છે. તેમાં આર્યોના ૭ ભેદ છે. (૧) ક્ષેત્રઆર્યઃ–કર્મભૂમિમાં જન્મેલા (૨) જાતિઆર્યઃ ઇક્ષ્વાકુ, વિદેહ, હરિ, અંબષ્ઠ, જ્ઞાત, કુરુ, બુંબુનાલ, ઉગ્ર, ભોગ, રાજન્ય વગેરે [પન્નવણાસૂત્રમાં અંબષ્ઠ, કલિંદ,

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

વૈદેહ, વેદંગ, હરિત, ચુંચુંણા એ ૭ જાતિઆર્ય ગણાવ્યા છે.] (૩) કુલઆર્ય :—વિશુદ્ધવંશમાં જન્મેલા [પન્નવણાસૂત્રમાં રાજન્ય, ભોગ, ઉગ્ર, ઇક્ષ્વાકુ, જ્ઞાત અને કૌરવ્ય એ ૭ ને કુલઆર્ય ગણ્યા છે.] (૪) કર્મઆર્ય :—યજન—યાજન, અધ્યયન—અધ્યાપન, પ્રયોગ, કૃષિ, લિપિ, વાણિજ્ય અને યોનિ-પોષણથી આજીવિકા ચલાવનારા. [પન્નવણાસૂત્રમાં દોશી (કાપડિયા), સૂતર વેચનારા, કપાસ વેચનારા સુત્તવેયાલિય, ભંડવેયાલિય, કુંભાર, પાલખી-મેના વગેરે ઉપાડનારા—એ કર્મ આર્યો જણાવ્યા છે.] (૫) શિલ્પઆર્ય :—વણકર, કુંભાર, હજામ, તુન્નવાય (તૂણનારા ?), દેવટ (મશકો બનાવનારા) વગેરે લોકો જેમની આજીવિકા ઓછા પાપવાળી અને અનિંદ્ય હોય. [પન્નવણાસૂત્રમાં–તૂણનારા, વણનારા પટોળાં વણનારા, દેયડા (મશકો બનાવનારા), વરુટ્ટા (પિચ્છિકા—પીંછાંનું શિલ્પ કરનારા), છવ્વિયા (સાદડી વગેરે કરનારા), લાકડાંની ચાખડીઓ કરનારા, મુંજની પાદુકા કરનારા, છત્રીઓ બનાવનારા, વજ્ઝારા (વાહન બનાવનારા), પુચ્છારા (પૂંછડાંના વાળનું શિલ્પ કરનારા ?), લેપ કરનારા, પૂતળાં બનાવનારા, ચિત્ર કરનારા, શંખનું શિલ્પ કરનારા, દંતનું શિલ્પ કરનારા, ભાંડનું શિલ્પ કરનારા, જિજ્ઝગારા (?), સેલ્લારા (ભાલા વગેરે બનાવનારા), કોડીઓનું શિલ્પ કરનારા વગેરે—શિલ્પ-આર્યો ગણાવ્યા છે.] (૬) ભાષાઆર્ય :—આર્યોના વ્યવહારમાં ચાલતી ભાષા બોલનારા [પન્નવણા-સૂત્રમાં અર્ધમાગધી ભાષા બોલનારા અને તેમાં પણ આગળ જણાવેલી બ્રાહ્મી વગેરે લિપિઓ જાણનારાઓને ભાષાઆર્ય ગણેલા છે.]

રાજગૃહ—મગધ, ચંપા—અંગ, તામ્રલિપ્તિ—બંગ, કંચનપુર—કલિંગ, વારાણસી—કાશી, સાકેત—કોશલ, ગજપુર—કુરુ, સૌરિક—કુશાવર્ત, કાંપિલ્ય—પાંચાલ, અહિચ્છત્રા—જંગલ, દ્વારવતી (દ્વારકા)-સૌરાષ્ટ્ર, મિથિલા—વિદેહ, કૌશાંબી—વત્સ, નંદીપુર—શાંડિલ્ય, ભદ્દિલપુર—મલય, વૈરાટપુર—વત્સ (મત્સ્ય ?), અચ્છાપુરી—વરણ, મૃત્તિકાવતી—દશાર્ણ, શૌક્તિકાવતી—ચેદી, વીતભય—સિંધુસૌવીર, મથુરા—શૂરસેન, પાપા—ભંગ, પુરીવર્તા—માસ, શ્રાવસ્તિ—કુણાલ, કોટીવર્ષ—લાટ, શ્વેતાંબિકા—કેકય (અર્ધો) આટલા પ્રદેશને પન્નવણાસૂત્રમાં આર્યક્ષેત્ર કહ્યો છે.

૪૫. અનાર્ય : શક, યવન, કિરાત, શબર, બર્બર, સિંહલ, પારસ, ક્રૌંચ, પુલિંદ, ગંધાર, રોમ, કોંકણ, પલ્હવ, હૂણ, વગેરે દેશોના લોકો તેમને મ્લેચ્છ પણ કહેવામાં આવે છે. આ વિષે તત્ત્વાર્થભાષ્ય અને પન્નવણાસૂત્રમાં વિગતથી લખેલું છે.

ભગવાન મહાવીરને આવ્યા જાણીને નગરના બધા પ્રકારના લોકો તેમનું પ્રવચન સાંભળવા જાય છે તેવા અનેક ઉલ્લેખો જૈનસૂત્રોમાં મળે છે. એજ રીતે કોઈ પરિવ્રાજક આવે છે ત્યારે પણ તે બધા લોકો તેમનું પ્રવચન સાંભળવા જાય છે એવી પણ હકીકત તે સૂત્રોમાં મળે છે. આ વર્ણન ઉપરથી એટલું તો ચોક્કસ તારવી શકાય તેવું છે કે પોતાના ગામમાં કોઈ સંતપુરુષ આવે ત્યારે લોકો ધર્મનો ભેદ રાખ્યા સિવાય તેમનું પ્રવચન સાંભળવા જતા અને જિજ્ઞાસાથી પ્રશ્નો કરતા. તથા યોગ્ય લાગે તો સાંભળેલો માર્ગ સ્વીકારતા પણ ખરા. કોઈની પાસેથી કોઈ ધર્મનું રહસ્ય સાંભળવામાં શ્રમણ બ્રાહ્મણોનો ભેદ આડો આવતો હોય તેમ દેખાતું નથી.

૪૬. ધર્મ કહ્યો : આ સૂત્રના મૂળમાં લખ્યું છે કે આ જગાએ "ધર્મકથા સમજી લેવી." તે વિષે ટીકાકાર જણાવે છે કે ઔપપાતિકમાં કહેલી ધર્મકથા અહીં સમજી લેવી.

૪૭. કુત્રિકાપણ : આ શબ્દ કુ+ત્રિક+આપણ એ ત્રણ શબ્દોનો બનેલો છે. કુ એટલે પૃથ્વી. ત્રિક એટલે ત્રણ એટલે કે મર્ત્ય, સ્વર્ગ અને પાતાળ એ ત્રણે લોકની વસ્તુઓ જ્યાં મળી શકે તેવી દુકાન (આપણ). વર્તમાનમાં, નાનામાં નાની ટાંકણીથી મોટામાં મોટા હાથી સુધીની તમામ પ્રકારની વસ્તુઓ વેચનારી યુરોપ અમેરિકાની સુપ્રસિદ્ધ દુકાનો જેવી આ દુકાનો હશે તથા ત્યાં બધા દેશોનો માલ મળી શકતો હશે.

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

૪૮. આચાર ગોચર : આચાર એટલે જ્ઞાન, દર્શન અને ચારિત્ર્યનું અનુષ્ઠાન. ગોચર એટલે ફૂલને ત્રાસ આપ્યા વિના જેમ ભમરો તેનો રસ લે છે તેમ કોઈને પણ ત્રાસ આપ્યા વિના માત્ર ઉદરનિર્વાહને માટે જ નિર્દોષ ભિક્ષા પ્રાપ્ત કરવાની પદ્ધતિ.

૪૯. યાત્રા : સારી રીતે સંયમનો નિર્વાહ કરવો તે.

૫૦. માત્રા : સંયમને માટે જ પરિમિત આહાર લેવો તે.

૫૧. વિપુલ પર્વત : રાજગૃહનો એક પહાડ (જુઓ રાજગૃહ).

૨ જું અધ્યયન

૧. સંઘાડ : ધન્ય શેઠ અને વિજય ચોર એને એક સાથે હેડમાં (સંઘાત) બાંધ્યા પછીથી આ અધ્યયનનો મુખ્ય મુદ્દો શરૂ થાય છે તેથી તેનું નામ સંઘાડ કહ્યું છે.

૨. માલુકાકચ્છ : ટીકાકારે આનો અર્થ "એક ઠળિયાવાળાં ફળના માલુક નામના ઝાડનું વન" કર્યો છે. પન્નવણાસૂત્રમાં એક ઠળિયાવાળાં ફળનાં ઝાડનાં નામ ગણાવતાં માલુકનું નામ આપેલું છે. જીવાભિગમના ચૂર્ણિકાર આને ચીભડીનું વન કહે છે. સુત્તનિપાતમાં એક પ્રકારની બહુ ફેલાતી વેલ માટે માલુવા શબ્દ વપરાયેલો છે.

૩. ચૌદશ, આઠમ, અમાસ, પૂનમ : આ ચાર તિથિઓ ઘણા પ્રાચીન સમયથી ધર્મકૃત્યો માટે નિયત થયેલી જણાય છે. મનુસ્મૃતિમાં લખ્યું છે કે "અમાસ, આઠમ, ચૌદશ અને પૂનમ, એ દિવસોમાં બ્રાહ્મણે બ્રહ્મચારી રહેવું." વળી એ દિવસોમાં તેલ, માંસ અને હજામતનો ત્યાગ કરવાનું વિધાન ટીકાકારે બીજી સ્મૃતિના આધારે બતાવ્યું છે. અન્ય સંપ્રદાયમાં પ્રચાર પામેલી આ પ્રથાને બૌદ્ધોએ પણ સ્વીકારેલી છે. અને જૈન ગ્રંથોમાં તો આ તિથિએ વ્રતનિયમ કરવાની પ્રથા અત્યારે પણ વિદ્યમાન છે.

૩ જું અધ્યયન

૧. અંડ : આ અધ્યયનમાં મોરનાં ઈંડાંની હકીકત આપીને ઉપનય બતાવવામાં આવ્યો છે માટે આનું નામ અંડ છે.

૨. મયૂરપોષક : મોરને પોષનાર. મોર, પોપટ, મેના વગેરે પક્ષીઓને કેળવનારો આ એક ખાસ વર્ગ હતો. તે વર્ગ આ વ્યવસાયથી જ આજીવિકા ચલાવતો.

૪ થું અધ્યયન

૧. કુમ્મ : આ અધ્યયનમાં કૂર્મ–કાચબાની હકીકત ઉપરથી જિતેંદ્રિય અને અજિતેંદ્રિય ભિક્ષુઓની સમજ આપવામાં આવી છે માટે તેનું નામ કુમ્મ પડ્યું છે.

૨. વારાણસી : આ માટેની વિગતવાર હકીકત ભગવતીસૂત્ર ભા. ૨ (રાયચંદ્ર જિનાગમ-સંગ્રહ) પા. ૧૦૪માં જોઈ લેવી.

૩. મયંગતીર : આને માટે મૂળમાં પણ મયંગતીર શબ્દ છે. ટીકાકાર મૃતગંગામાંથી મયંગ શબ્દ નીપજાવે છે અને તેનો અર્થ લાગે છે કે :–"જ્યાં ગંગાનું પાણી ખૂબ ભેગું થતું હોય તેને મૃતગંગા કહે છે." પણ મૃતગંગામાંથી મયંગ શબ્દ નિપજાવવાની પદ્ધતિ સમજાતી નથી. શબ્દ ઉપરથી સીધો વિચાર કરીએ તો મતંગ શબ્દ સહેલાઈથી નીપજી શકે છે.

સંભવિત છે કે મતંગ નામે કોઈ ઋષિ ત્યાં રહેતા હોય અને તે ઉપરથી તે ધરાનું નામ મતંગતીરદ્રહ પડ્યું હોય.

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

આવશ્યકચૂર્ણિમાં મૃતગંગા વિષે નીચે પ્રમાણે હકીકત નોંધેલી છે. "જ્યાં સમુદ્રમાં ગંગા મળે છે ત્યાં વર્ષે વર્ષે એનો માર્ગ બદલાયા કરે છે. ગંગાનું જે મુખ ઘણું જૂનું થઈ ગયું હોય છે તેને મૃતગંગા કહેવામાં આવે છે."

૪. **વિગઈઓ** : દૂધ, દહીં, માખણ, ઘી, તેલ, ગોળ, મધ, મદ્ય અને માંસ આ નવ પદાર્થ વિકારજનક હોવાથી તેમને વિકૃતિ કહેવામાં આવે છે.

૫ મું અધ્યયન

૧. **સેલગ** : આ અધ્યયનમાં સેલગ રાજર્ષિની વાત છે માટે તેનું નામ સેલગ પડ્યું છે.

૨. **દ્વારિકા** : દ્વારિકા સૌરાષ્ટ્રનું મુખ્ય શહેર હતું એમ પન્નવણાસૂત્રમાં કહેલું છે. આ દ્વારિકા અત્યારે સમુદ્રકાંઠે જે દ્વારિકા છે તે નથી, પણ ગિરનાર (રૈવતક) પાસેની દ્વારિકા છે. મહાભારતમાં લખ્યા પ્રમાણે જરાસંધના દબાણથી કૃષ્ણે મથુરા છોડ્યું અને રૈવતક પર્વત પાસેની કુશસ્થલીને સ્થાને બહુદ્વારવાળી દ્વારિકા વસાવી. આવો સ્પષ્ટ ઉલ્લેખ સભાપર્વના ૧૪મા અધ્યાયમાં છે. આ સૂત્રમાં પણ રૈવતકને દ્વારિકાની બહાર ઉત્તરપૂર્વની દિશામાં આવેલો વર્ણવેલો છે. એટલે અહીં મહાભારતમાં વર્ણવાયેલી દ્વારિકા સમજવાની છે. વર્તમાન દ્વારિકા ક્યારે વસી તે વિષેની હકીકત માટે જુઓ પુરાતત્ત્વ પુ. ૧, પા. ૧૦૧.

૩. **રૈવતક [–ગિરનાર]** : દ્વારિકા પાસેનું આ તીર્થ ઘણું જૂનું છે. એનો તીર્થ તરીકેનો ઉલ્લેખ મહાભારતના સમયથી ચાલ્યો આવે છે. ત્યાંના અશોકના શિલાલેખને લીધે તે મૌર્યસમયમાં વધારે પ્રસિદ્ધ હશે. જૈનોના ૨૩મા તીર્થંકર અરિષ્ટનેમિ ત્યાં જ નિર્વાણ પામ્યાનો ઉલ્લેખ આ સૂત્રમાં જ છે. આનું બીજું નામ ઉજ્જયન્ત પણ મહાભારતમાં પ્રસિદ્ધ છે, જૈનગ્રંથોમાં તે રૈવતક, ઉજ્જયંત, ઉજ્જવલ, ગિરિણાલ અને ગિરિનાર વગેરે નામોથી પ્રસિદ્ધ છે.

૪. **ષષ્ટિતંત્ર** : ષષ્ટિતંત્ર નામના શાસ્ત્રનો પરિચય પુરાતત્ત્વ પુ. ૫, પા. ૮૬ માં જોઈ લેવો.

૫. **પાંચમહાવ્રતો** : ૨૪ તીર્થંકરોમાંના પહેલા અને છેલ્લાના શાસનમાં પાંચમહાવ્રતો-વાળો ધર્મ હોય છે. અને વચલા ૨૨ના શાસનમાં ચાર મહાવ્રતવાળો ધર્મ હોય એવું આગમોમાં અને ટીકાઓમાં અનેક જગાએ સ્પષ્ટપણે લખેલું છે. એમ છતાં ૨૨ માં અરિષ્ટનેમિ તીર્થંકરના શાસનમાં, તેમની જ પાસે પ્રવ્રજ્યા લેનારા આ થાવચ્ચાપુત્રે અહીં જે પાંચમહાવ્રતવાળો ધર્મ કહ્યો છે તેનું કારણ સમજી શકાતું નથી.

૬. **પ્રતિમા** : એ એક પ્રકારનું તપ છે. તેમાં ખાનપાનના પરિમાણનો અને અમુક અમુક પ્રકારનાં આસનો રાખવાનો ખાસ નિયમ હોય છે. કયી પ્રતિમા કેટલા દિવસ રાખવી તેનું કાળનું પરિમાણ પણ ચોક્કસ નિયત કરેલું હોય છે. આ વિષેની વિગતવાર માહિતી રાયચંદ જિનાગમસંગ્રહના ભગવતીસૂત્રના બીજા શતકના ૨૫૬ પાન ઉપરથી જાણી લેવી. ત્યાં એ પ્રતિમાઓનો કોઠો પણ આપવામાં આવેલો છે.

૬ ઠું અધ્યયન

૧. **તુંબ** : આ અધ્યયનમાં તુંબડાનો દાખલો આપીને જીવનું ભારેપણું અને હલકાપણું સમજાવ્યું છે તેથી તેનું નામ તુંબ પડ્યું છે.

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

૭ મું અધ્યયન

૧. રોહિણી : આ અધ્યયનમાં રોહિણી નામની એક શ્રેષ્ઠીપુત્રવધૂની કથા ઉપરથી ઉપનય બતાવ્યો છે માટે તેનું નામ રોહિણી પડ્યું છે.

૨. ફેંકી દીધા : આમ દાણા ફેંકી દેનારી શેઠની પુત્રવધૂનું નામ ઉજ્ઝિકા છે. તેના નામનો અર્થ પણ "ફેંકી દેનારી" જ છે.

૩. ખાઈ ગઈ : આમ દાણા ખાઈ જનારી શેઠની પુત્રવધૂ નું નામ પણ ભોગવતી છે. તેના નામનો અર્થ "ભોગવાળી–ભોગ કરનારી–ખાનારી" જ થાય છે.

૪. સાચવી રાખ્યા : આમ દાણા સાચવી રાખનારી શેઠની પુત્રવધૂનુ નામ પણ રક્ષિકા છે. તેના નામનો અર્થ "રક્ષણ કરનારી–સાચવનારી" જ થાય છે.

૫. રોહિણી : આ નામનો અર્થ "ઉગાડનારી–વધારનારી" છે.

૬. કુડવ : બે ખોબાની એક સેતિકા, ચાર સેતિકાનો એક કુડવ અને ચાર કુડવનો એક પ્રસ્થ ઇ. પ્રમાણનું વર્ણન ધાન્યમાનપ્રમાણના અધિકારમાં અનુયોગદ્વારસૂત્રમાં કરેલું છે. દશકુમારચરિતમાં પ્રસ્થને ચાર શેર જેટલો જણાવેલો છે.

૭. સાતમા અધ્યયનમાં : એક જર્મન પુસ્તકના "બુદ્ધ અને મહાવીર" નામના અનુવાદમાં આ સાતમા અધ્યયનમાં જે કથા આવેલી છે તેને મળતી કથા બાઇબિલના નવા કરારમાં મેથ્યુની અને લ્યૂકની સુવાર્તામાં આવે છે એમ જણાવ્યું છે. બાઇબિલની એ કથાને લઈને એ પુસ્તકમાં ભારત અને ક્રિશ્ચન સમાનતાઓ બતાવેલી છે.

૮ મું અધ્યયન

૧. મલ્લિ : આ અધ્યયનમાં મલ્લિના જીવનની હકીકત આવે છે માટે તેનું નામ મલ્લિ પડયું છે.

૨. મિથિલા : તીર્થકલ્પમાં મિથિલાનું વર્ણન કરતાં તેનું બીજું પ્રસિદ્ધ નામ જિનપ્રભસૂરિએ જગઈ જણાવેલું છે. અત્યારે સીતામઢીથી પશ્ચિમમાં આશરે સાત માઇલ ઉપર જગદીશપુર નામે એક ગામ છે. તે જિનપ્રભસૂરિના સમયમાં મિથિલા નામે પ્રસિદ્ધ હશે એથી એને મિથિલાના બીજા પ્રસિદ્ધ નામ તરીકે તેમણે જણાવેલું છે. અઢારમા સૈકાના જૈનયાત્રીઓ સીતામઢીને મિથિલા તરીકે ઓળખાવે છે અને તેને પટણાથી ઉત્તરે ૫૦ ગાઉ ઉપર આવેલું બતાવે છે. જૈનયાત્રીઓના લખ્યા પ્રમાણે સીતામઢીથી ૧૪ કોશ ઉપર જનકપુરી નામે ગામ છે. આ જનકપુર અત્યારે પણ દરભંગાથી પશ્ચિમોત્તર આવેલા જનકપુરરોડ સ્ટેશનથી પૂર્વોત્તર ૨૪ માઇલ ઉપર છે. અને સીતામઢીથી પૂર્વોત્તર તે લગભગ ત્રીસ માઇલ ઉપર છે. કેટલાક લોકો આ જનકપુરને જ મિથિલા કહે છે.

ઉપર જણાવેલા યાત્રીઓ સીતામઢીને મિથિલા માનવાનું કારણ જણાવતાં લખે છે કે ;—

મહિલા નામેં પરગનો, ચિ. કહીઇ દફતર માંહિ;
પણ મહિલા ઈણ નાંમનો ચિ. ગાંમ વસેં કોઈ નાંહિ.

એટલે કે રાજ્યના દફતરમાં મહિલા નામનું પરગણું છે પણ એ નામનું કોઈ ગામ વસતું નથી. જિનવરનાં પગલાં સીતામઢીમાં જ છે માટે સીતામઢીને જ તે લોકોએ મહિલા–મિથિલા તરીકે ઓળખાવ્યું છે.

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

૪. **મધ્યદેશ :** મનુસ્મૃતિમાં આ ભાગની સીમા આ પ્રમાણે બતાવી છે. "ઉત્તરે હિમાલય, દક્ષિણે વિંધ્યાચળ, પશ્ચિમે કુરુક્ષેત્ર અને પૂર્વે પ્રયાગ."

૫. **સંમેત :** વર્તમાનમાં આ પર્વત હજારીબાગ જીલ્લામાં આવેલો છે અને તેનું બીજું નામ પાર્શ્વનાથ પહાડ છે.

૯ મું અધ્યયન

૧. **માયંદી :** આ અધ્યયનમાં માયંદી (માકંદી) ગૃહપતિના બે છોકરાઓની હકીકત આવે છે માટે તેનું નામ માયંદી પડ્યું છે.

૨. **કાકંદી :** કાકંદી વિષે અઢારમા સૈકાના જૈનયાત્રીઓના જુદા જુદા મતો છે. કોઈ કહે છે કે બિહારથી પૂર્વમાં તે ૨૫ ગાઉ ઉપર છે. કોઈનો મત છે કે ક્ષત્રિયકુંડથી તે પાંચ કોશ ઉપર આવેલી છે. અને એક યાત્રી તો બે કાકંદી હોવાનું લખે છે. જેમાંની એકને તે ક્ષત્રિયકુંડથી પાંચ કોશ હોવાનું જણાવે છે અને બીજીને ગોરખપુરથી પૂર્વમાં ૨૫ કોશ બતાવે છે. આજકાલ ક્ષત્રિયકુંડથી દસ બાર માઈલ ઉત્તરપૂર્વમાં કાકંદી હોવાનું માનવામાં આવે છે. યાત્રાદર્પણમાં લખેલું છે કે ગોરખપુરની પાસે જે કાકંદી છે તેને તીર્થ તરીકે સમજવી. તેમાં આનું વર્તમાન નામ ખુખંદા બતાવવામાં આવ્યું છે. તે નોનવાર સ્ટેશનથી (ગોરખપુર લાઈન) દોઢ માઈલ ઉપર છે.

૧૦ મું અધ્યયન

१. **ચંદિમા :** આ અધ્યયનમાં ચંદ્રનું દૃષ્ટાંત આપીને શ્રમણના ગુણોની વૃદ્ધિ હાનિ બતાવ્યાં છે માટે તેનું નામ ચંદિમા પડ્યું છે.

૧૧ મું અધ્યયન

૧. **દાવદ્દવ :** આ અધ્યયનમાં દાવદ્દવ નામનાં વૃક્ષનો દાખલો આપીને આરાધક વિરાધકનું સ્વરૂપ બતાવવામાં આવ્યું છે માટે તેનું નામ દાવદ્દવ પડ્યું છે.

૧૨ મું અધ્યયન

૧. **ઉદગ–ણાય :** આ અધ્યયનમાં ઉદક–પાણીનો દાખલો આપીને વસ્તુનું સ્વરૂપ સમજવાની પદ્ધતિ સમજાવી છે માટે તેનું નામ ઉદગ–ણાય પડયું છે.

૨. **ચાતુર્યામધર્મ :** ચારમહાવ્રતો. પાર્શ્વનાથના સમયમાં ચાતુર્યામધર્મ હતો. તે આ પ્રમાણે છે :—સર્વ પ્રકારની હિંસાનો ત્યાગ, સર્વ પ્રકારના અસત્યનો ત્યાગ, સર્વ પ્રકારના ચૌર્યનો ત્યાગ અને સર્વ પ્રકારના પરિગ્રહનો ત્યાગ. અહીં પરિગ્રહના ત્યાગમાં સ્ત્રીનો ત્યાગ (બ્રહ્મચર્ય) આવી જ જાય છે. પણ જડ અને વક્ર શ્રમણો આ જાતનો અંતર્ભાવ સ્પષ્ટ રીતે સમજી શકે તેમ ન હોવાથી ભગવાન મહાવીરે પંચયામનો ઉપદેશ કરીને બ્રહ્મચર્યનું ખાસ સ્પષ્ટ શબ્દોમાં વિધાન કર્યું.

૧૩ મું અધ્યયન

૧. **મંડુક્ક :** આ અધ્યયનમાં નંદ મણિયારના મંડુક્ક (દેડકા)ના જન્મની વાત આવે છે માટે તેનુ નામ મંડુક્ક પડયું છે.

૨. **સોળરોગો :** આચારાંગના છઠ્ઠા અધ્યયનમાં–કંઠમાળ, કોઢ, ક્ષય, અપસ્માર, અક્ષીરોગ, જડતા, હીનાંગપણું, કૂબડાપણું, ઉદરરોગ, મૂકપણું, શરીરનું સૂણી જવું, ભસ્મકરોગ, કંપવા, પીઠ વાંકી વળી જવી, શ્લીપદ અને મધુમેહ—આ પ્રમાણે સોળ રોગો ગણાવ્યા છે. અને જ્ઞાતામાં કરેલી

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

રોગોની ગણના કરતાં આચારાંગની ગણના વધારે વાજબી લાગે છે કારણ કે જ્ઞાતાની ગણનામાં કેટલાક રોગો એના એ ફરી આવે છે.

૩. અનુવાસના : ચર્મયંત્રના પ્રયોગદ્વારા અપાન વડે જઠરમાં કોઈ પ્રકારનાં તેલોનો પ્રવેશ કરાવવો. 'એનીમા' લેવો તે.

૪. નિરૂહ : એક પ્રકારની અનુવાસના.

૫. શિરાવેધ : નાડીઓમાંથી, નાડીઓ ભેદીને રુધિર કાઢવું તે.

૬. તક્ષણો : અસ્ત્રા વગેરેથી ચામડી પાતળી કરવી.

૭. પ્રક્ષણો : ચામડી જરા જરા ખોલવી.

૮. શિરોવેષ્ટનો : માથા ઉપર કંઈ બાંધી ઉપચાર કરવો તે.

૯. તર્પણો : અમુક પ્રકારનાં ચીકણાં દ્રવ્યો મસળીને શરીરની વૃદ્ધિ કરવી તે.

૧૦. પુટપાકો : કોઢિયાનું શરીર કણકથી ખરડીને તેને બાફવું અથવા કોઈ પાક ખવરાવવો તે.

૧૧. દર્દુર : જ્યાં જ્યાં મનુષ્ય કે પશુની દેવ થયાની હકીકત આવે છે ત્યાં દેવયોનિમાં પણ તેનો મનુષ્ય કે પશુયોનિના નામથી વ્યવહાર થયાનો ઉલ્લેખ આવે છે. તે વ્યવહાર ગ્રંથકારોએ જ ચલાવેલો છે કે દેવયોનિમાં તેવાં નામોની પ્રથા જ છે તે કાંઈ સ્પષ્ટ કળી શકાતું નથી.

૧૪ મું અધ્યયન

૧. તેયલિ : આ અધ્યયનમાં તેયલિપુત્રની વાત વર્ણવેલી છે, માટે તેનું નામ તેયલિ પડ્યું છે. આવશ્યકચૂર્ણિની અંદર પ્રત્યાખ્યાનને સમજાવતાં આ અધ્યયનમાં વર્ણવેલી બધી હકીકત આ જ રીતે મૂકેલી છે.

૧૫ મું અધ્યયન

૧. નંદીફલ : આ અધ્યયનમાં નંદીફલનો દાખલો આપીને હકીકત કહેવામાં આવેલી છે માટે તેનું નામ નંદીફલ પડ્યું છે.

૨. અહિચ્છત્રા : એક અઢારમા સૈકાના જૈનયાત્રીએ અહિચ્છત્રા આગ્રાથી ઈશાનખૂણામાં કુરુજંગલના પ્રદેશમાં હોવાનું જણાવ્યું છે. બીજા જૈનયાત્રીએ અહિચ્છત્રાને પાર્શ્વનાથનું તીર્થ કહ્યું છે અને તે મેવાત દેશમાં હોવાનું જણાવ્યું છે. જિનપ્રભસૂરિએ પોતાના તીર્થકલ્પમાં અહિચ્છત્રાની ઉત્પત્તિ આ પ્રમાણે બતાવી છે. "જંબુદ્વીપના ભારતવર્ષમાં, મધ્યમખંડમાં, કુરુજંગલ દેશમાં શંખાવતી નામે નગરી હતી. ત્યાં પાર્શ્વનાથસ્વામી ફરતા ફરતા આવ્યા અને ધ્યાનમાં રહ્યા. પૂર્વના વેરી કમઠે તેમને પાણીનો ઉપસર્ગ કર્યો એટલે કે એટલી બધી વૃષ્ટિ કરી કે ભગવાન કંઠ સુધી પાણીમાં ડૂબી ગયા. પછી ભગવાનના ભક્ત ધરણીંદ્ર નાગરાજે પોતાની પટ્ટરાણીઓ સાથે ત્યાં આવીને હજારો ફણાવાળું છત્ર ભગવાનને માથે ધર્યું અને કમઠે કરેલા ઉપસર્ગનું નિવારણ કર્યું. ત્યારથી તે શંખાવતીનું નામ અહિચ્છત્રા પડ્યું." જિનપ્રભસૂરિ કહે છે કે "અત્યારે ત્યાં એક ઈંટનો કિલ્લો દેખાય છે અને પાણીના સાત કુંડો છે. તે પુરીની બહાર અને અંદર સવાલાખ મીઠા પાણીના કુવાઓ અને વીથિકાઓ છે. હરિ, હર, હિરણ્યગર્ભ અને ચંડિકાનાં ભવનો ને બ્રહ્મકુંડો વગેરે લૌકિક તીર્થો પણ ત્યાં છે." આજકાલ બરેલી જીલ્લામાં એઓનલા નામનું ગામ છે. ત્યાંથી આઠ માઈલ ઉત્તરે રામનગર છે. ત્યાંથી દક્ષિણમાં ૩ા માઈલના ઘેરાવામાં કેટલાંક ખંડેરો છે. તે ખંડેરોવાળી

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

જગાને આજકાલ અહિચ્છત્રા કહેવામાં આવે છે. અત્યાર સુધીમાં જૈનોના બે પ્રાચીન સ્તૂપો જડી આવ્યા છે. તેમાંનો એક મથુરાનો અને બીજો અહિચ્છત્રાનો છે. મહાભારતમાં પણ અહિચ્છત્રાપુરીનો નિર્દેશ છે.

હ્યુએનત્સિંગ કહે છે કે અહિચ્છત્રામાં એક નાગહ્રદ હતો અને બુદ્ધે લાગટ સાત દિવસ સુધી ત્યાં પોતાના ધર્મનો ઉપદેશ કર્યો હતો. હ્યુએનત્સિંગ પોતાના વર્ણનમાં લખે છે કે ત્યાં બાર મઠો હતા અને તેમાં હજારો સંન્યાસીઓ રહેતા હતા. વળી તે ઉપરાંત ત્યાં બ્રાહ્મણોનાં ૯ (?) દેવાલયો હતાં અને ૩૪૦ બ્રાહ્મણો મહાદેવની પૂજા કરતા હતા. તેની ચારે કોર એક કિલ્લો હતો અને તેનો ઘેરાવો ત્રણ કોશ હતો.

હેમચંદ્ર એ અહિચ્છત્ર દેશનો ઉલ્લેખ કરે છે અને તેનું બીજું નામ પ્રત્યગ્રથ જણાવે છે.

૩. **ચરક** : એક પ્રકારના ત્રિદંડીઓ, જેઓ યૂથબંધ રહે છે. અથવા કછોટો પહેરીને રહેનારા એક પ્રકારના તાપસો.

૪. **ચીરિક** : શેરીમાં પડેલાં કપડાં પહેરનારા એક જાતના સંન્યાસીઓ.

૫. **ચર્મખંડિક** : ચામડાં પહેરનારો એક જાતનો સંન્યાસી અથવા માત્ર ચામડાને ઉપકરણ તરીકે રાખનારો.

૬. **ભિચ્છુંડ** : ભિક્ષાથી જીવનારો કોઈ પણ ભિક્ષુક અથવા બૌદ્ધસાધુ.

૭. **પંડુરંગ** : પંડુરંગ–એટલે શિવનો ભક્ત. દક્ષિણમાં શિવ પાંડુરંગ તરીકે પ્રસિદ્ધ છે.

૮. **ગૌતમ** : કેળવેલો બળદ સાથે રાખી તેની પાસે પગે પડાવવાના વગેરે ખેલો કરાવીને ભિક્ષા માગનારો ભિક્ષુક.

૯. **ગોવ્રતી** : ગાયનું વ્રત કરનાર એટલે કે તે બેસે ત્યારે બેસે, તે ખાય ત્યારે ખાય–એવું વ્રત કરનાર. ગૌતમ, ગોવ્રતી વગેરેનું વર્ણન ઔપપાતિકસૂત્રના મૂળમાં તેમજ તેની ટીકામાં પણ આવે છે.

૧૦. **ગૃહિધર્મી** : ગૃહસ્થધર્મને જ શ્રેષ્ઠ માનનારા અને તે પ્રમાણે વર્તનારા લોકો.

૧૧. **ધર્મચિંતક** : ધર્મશાસ્ત્રનો અભ્યાસ કરનાર.

૧૨. **અવિરુદ્ધ** : વિનયવાદી–પ્રાણીમાત્રનો વિનય કરનાર તપસ્વી.

૧૩. **વિરુદ્ધ** : અક્રિયાવાદી–પરલોકને નહિ સ્વીકારનાર, બધા વાદીઓથી વિરુદ્ધવાદી.

૧૪. **વૃદ્ધ** : ઘડપણમાં સંન્યાસી થયેલો.

૧૫. **શ્રાવક** : ધર્મશાસ્ત્ર સાંભળનાર બ્રાહ્મણ.

૧૬. **રક્તપટ** : પરિવ્રાજક.

૧૬મું અધ્યયન

૧. **અવરકંકા** : આ અધ્યયનમાં અવરકંકાનો રાજા પદ્મનાભ દ્રૌપદીને લઈ ગયો એ વાત આવતી હોવાથી તેનું નામ અવરકંકા પડ્યું છે. આ સૂત્રમાં તેનું નામ અવરકંકા અને અપરકંકા પણ લખેલું છે.

૨. સુત્તનિપાતના બ્રાહ્મણધમ્મિકસુત્તમાં લખ્યું છે કે જૂનાકાળના બ્રાહ્મણો તપસ્વી, સંયમી અને કામભોગરહિત હતા. તે લોકો પાસે પશુ ન હતાં, હિરણ્ય ન હતું, ધન ન હતું ધનમાં સ્વાધ્યાય અને નિધિમાં બ્રહ્મચર્ય હતાં. તેમના આ જાતનાં તપ, ત્યાગ અને સંયમને લીધે મોટાં મોટાં સંપન્ન

રાષ્ટ્રો પણ તેમને નમતાં અને એવા હોવાથી જ બ્રાહ્મણો અવધ્ય કહેવાયા. તેઓ ૪૮ વર્ષ બ્રહ્મચારી રહેતા. પણ પાછળથી આ વસ્તુનો વિપર્યાસ થઈ ગયો એટલે તે બ્રાહ્મણો પરિગ્રહી, ભોગી અને યાચક થઈ ગયા. બ્રાહ્મણોની પ્રાચીનકાલિક પ્રતિષ્ઠાને લીધે તેમને દાનો મળવા લાગ્યાં અને તેથી જ તેઓ આ દશાને પહોંચી ગયા. આ સૂત્રમાં બ્રાહ્મણોની જે સમૃદ્ધિનું વર્ણન કર્યું છે તે બ્રાહ્મણત્વના અસ્તકાળનું છે એમ સુત્તનિપાતના વર્ણન ઉપરથી સમજાય છે.

૩. કાંપિલ્ય : આને કંપિલા પણ કહે છે. ત્યાં તેરમા તીર્થંકર વિમલનાથનો જન્મ, રાજ્યાભિષેક અને દીક્ષા વગેરે પ્રસંગો બન્યા હતા. જિનપ્રભસૂરિ કંપિલ્લપુરના કલ્પમાં લખે છે કે જંબુદ્વીપમાં, દક્ષિણ ભરતખંડમાં, પૂર્વદિશામાં પાંચાલ નામના દેશમાં કંપિલ્લ નામે નગર ગંગાને કિનારે આવેલું છે. અઢારમા સૈકાના જૈનયાત્રીઓ કંપિલાની યાત્રા કરતાં લખે છે કે :—

જી હો અયોધ્યાથી પશ્ચિમ દિશે, જી હો કંપિલપુર છે દાય.

જી હો વિમલજન્મભૂમિ જાણુજો, જી હો પિટિયારી વહિ જાય.

આમાં કંપિલપુર નગરી અયોધ્યાથી પશ્ચિમ દિશામાં હોવાનું જણાવ્યું છે. ફરુકાબાદ જિલ્લામાં આવેલા કાયમગંજથી ઉત્તરપશ્ચિમમાં છ માઇલ ઉપર કંપિલા હોય તેમ લાગે છે. ઉપરની કવિતામાં જે પિટિયારી (પટયારી)નો ઉલ્લેખ છે તે કંપિલાથી ઉત્તરપશ્ચિમ ૧૮–૧૯ માઇલ ઉપર આવેલું પટિયાલી ગામ છે. બધા જૈનયાત્રીઓએ ત્યાં વિમલનાથનું મંદિર હોવાનું જણાવ્યું છે. મહાભારતમાં ગંગાને કાંઠે આવેલી માકંદીની પાસે દ્રુપદનું આ નગર હોવાનું જણાવ્યું છે.

૪. દ્રુપદ : મહાભારતમાં દ્રૌપદીના પિતા તરીકે દ્રુપદનું નામ જાણીતું છે પણ તેની સ્ત્રીનું નામ કૌસવી અથવા સૌત્રામણી છે. મહાભારતમાં લખ્યા પ્રમાણે દ્રૌપદી અને ધૃતદ્યુમ્ન યજ્ઞવેદિકામાંથી મળ્યાં હતાં. દ્રૌપદીના પૂર્વજીવન તરીકે સુકુમાલિકાની જે વાત કહેવામાં આવી છે તેને કાંઈક મળતી વાત મહાભારતમાં નીચે પ્રમાણે વ્યાસ કહે છે :

"કોઈ એક ઋષિને રૂપવાળી અને સર્વ ગુણયુક્ત એવી એક કન્યા હતી. પણ તે પૂર્વકૃતકર્મથી દુર્ભગા (અભાગણી) થયેલી હતી તેથી તેને કોઈ પતિ મળતો ન હતો. પતિ મેળવવા માટે તેણે ઉગ્રતપ કરીને શંકરને તુષ્ટ કર્યા. તેણે શંકરને 'પતિ આપો' 'પતિ આપો' એમ પાંચ વાર કહ્યું હોવાથી શંકરે તેને પાંચ પતિવાળી થવાનું વરદાન આપ્યું અને કહ્યું કે તું દ્રુપદને ઘેર દિવ્ય રૂપવાળી કન્યા થઈને અવતરીશ."

આ વાતને બીજી રીતે પણ વ્યાસે નીચે પ્રમાણે કહી છે :—

"ઇંદ્રસેના નામની મૌદ્ગલ્ય નામના વૃદ્ધ ઋષિની સ્ત્રી હતી. તે ઋષિ કામરૂપી હતો. ઋષિએ સ્ત્રીને કહ્યું કે તને હું કેવી રીતે પ્રસન્ન કરું ? ઇંદ્રસેનાએ કહ્યું કે તમે પાંચ રૂપોવાળા થઈને મારી સાથે ક્રીડા કરો. આવી રીતે પાંચ રૂપવાળા પતિ સાથે ક્રીડા કરતી તેને વિરક્ત થયેલા ઋષિએ છોડી દીધી. તેણે ઋષિ પાસે આજીજી કરી કે હે ભગવન્ ! હું હજુ કામની આકાંક્ષાવાળી છું માટે તમે મને ન છોડો તો સારું. ઋષિએ કહ્યું તું મને તપમાં વિઘ્ન કરતી આવી અવક્તવ્ય વાત કહે છે માટે મારી વાત સાંભળ. તું મનુષ્યલોકમાં પાંચાળરાજા દ્રુપદની રાજપુત્રી થઈશ અને તને પાંચ પતિ થશે. આવી રીતે શાપ પામેલી અને ભોગથી અતૃપ્ત ઇંદ્રસેનાએ તીવ્રતપથી શંકરની આરાધના કરી. શંકરે વરદાન આપ્યું કે તું વરાંગના થઈશ અને તેં પાંચવાર પતિની માગણી કરી હોવાથી તને પાંચ પતિ થશે. ઇંદ્રસેનાએ કહ્યું "સ્ત્રીઓને એક જ પતિ હોય અને પુરુષને ઘણી સ્ત્રીઓ હોય એવો ધર્મ ઘણા સમયથી ચાલ્યો આવે છે અને ઘણાએ આચરેલો પણ છે. તો હું આવું ધર્મથી વિરુદ્ધ

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

બહુપતિપણું સ્વીકારવા નથી ઇચ્છતી." શંકરે જવાબ આપ્યો કે તેથી કરીને તને અધર્મ નહિ પ્રાપ્ત થાય કારણ કે દરેક સંગમ વખતે તું નવું નવું કૌમાર પ્રાપ્ત કરી શકીશ. આ મહાભારતની કથા અને જૈનકથામાં સામ્ય એટલું જ છે કે પૂર્વજન્મની ભોગની આકાંક્ષાને લીધે દ્રૌપદીની આવી સ્થિતિ થઈ છે.

૫. રાજાઓ : સ્વયંવરમાં આવેલા આ રાજાઓમાંના કેટલાકનાં નામો મહાભારતમાં આદિપર્વના ૨૦૧ મા અધ્યાયમાં મળે છે.

૬. ત્રણ દિવસના : સૂત્રોમાં જ્યાં જ્યાં કોઈ દેવને બોલાવવાની હકીકત આવે છે ત્યાં બધે, બોલાવનાર પૌષધશાળામાં કે એકાંત સ્થાનમાં જઈને ત્રણ દિવસના અપવાસ સાથે દેવને આવવાનો સંકલ્પ સેવે છે અને પછી તે દેવ આવે છે એવી હકીકત આવે છે. જ્યારે રામચંદ્ર લંકા ઉપર ચડ્યા ત્યારે વચ્ચે દરિયો આડે આવતો હોવાથી તેની સહાય લેવા માટે દરિયાને કાંઠે દાભ પાથરીને ત્રણ દિવસ રહ્યાનો ઉલ્લેખ રામાયણમાં પણ આવે છે. દેવને બોલાવવાનો આ વિધિ રામાયણ અને જૈનસૂત્રમાં લગભગ મળતો આવે એવો વર્ણવાયો છે. રામાયણમાં લખ્યું છે :—

> ततः सागरवेलायां दर्भानास्तीर्य राघवः ।
> अञ्जलिं प्राङ्मुखः कृत्वा प्रतिशिश्ये महोदधेः ॥
> स त्रिरात्रोषितस्तत्र नयज्ञो धर्मवत्सलः ।
> उपासत तदा रामः सागरं सरितां पतिम् ॥

૭. નરસિંહરૂપ : સૂત્રમાં લખ્યા પ્રમાણે કૃષ્ણે નરસિંહરૂપ ધરીને પદ્મનાભની અવરકંકા નગરીને ધ્રુજાવી દીધી ત્યારે વૈદિક પરંપરામાં નરસિંહરૂપદ્વારા પ્રહ્લાદના પિતા હિરણ્યકશિપુને વિષ્ણુએ મારી નાખ્યાનો ઉલ્લેખ છે.

૮. પાંડુમથુરા : જૂના વખતમાં મદુરામાં પાણ્ડ્ય વંશના રાજાઓનું રાજ્ય હતું. એથી એમ માલમ પડે છે કે અહીં જણાવેલી પાંડુમથુરા તે હાલની મદુરા જ હોય. આ સૂત્રમાં લખ્યા પ્રમાણે કૃષ્ણે પાંડવોને દક્ષિણ સમુદ્રને કાંઠે જવાનું કહેલું છે એથી પણ પાંડુમથુરાને મદુરા માનવાનું વધુ કારણ મળે છે.

૯. હત્થકપ્પ : આ ગામ શત્રુંજયની આસપાસ હોવું જોઈએ એમ પાંડવોના પ્રવાસ ઉપરથી લાગે છે. મૂળમાં લખ્યું છે કે પાંડવો પાંડુમથુરાથી નીકળીને બહાર વિહાર કરવા લાગ્યા. ત્યાં તેમણે સાંભળ્યું કે સૌરાષ્ટ્રમાં અરિષ્ટનેમિ અર્હંત છે. તેમનાં દર્શનની ઇચ્છાથી તેઓ વિહાર કરતા કરતા હત્થકપ્પમાં આવ્યા. ત્યાં તેમણે સાંભળ્યું કે અરિષ્ટનેમિ તો ઉજ્જયંત પર્વતમાં નિર્વાણ પામ્યા એટલે પાંડવો હત્થકપ્પથી નીકળીને શત્રુંજય તરફ ગયા. અત્યારે કાઠિયાવાડમાં તળાજાની નજીકમાં હાથપ નામનું ગામ છે. તે શત્રુંજયથી બહુ દૂર ન ગણાય. આ હાથપ તે હત્થકપ્પ હોવાનું વધારે બંધ બેસે છે. કારણ કે હત્થકપ્પ અને હાથપ બંનેમાં ભાષાના વિકાસની દૃષ્ટિએ ઘણું સરખાપણું છે. વળી ગુપ્તવંશીય પ્રથમ ધરસેનના વલભીના દાનપત્રમાં (ઈ. સ. ૫૮૮) હસ્તવપ્ર ઇલાકાનો ઉલ્લેખ આવે છે. એ શિલાલેખના અનુવાદમાં એ હસ્તવપ્રને હાલનું હાથપ ગણવામાં આવ્યું છે. (ઇંડિયન એન્ટીક્વેરી વૉ. ૬. પા. ૯) હત્થકપ્પ કે હસ્તવપ્ર બંને શબ્દોમાંથી હાથપ નીકળી શકે છે માટે આ કલ્પના પણ ખોટી હોય તેમ લાગતું નથી. સંભવ છે કે એ સમયે હાથપ ઇલાકો પણ હોય.

કેટલીક જગાએ આને માટે હત્થિકપ્પ શબ્દ પણ વપરાયેલો જોવામાં આવે છે. ૧૭મા

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

સૈકાના ગદ્યપાંડવ ચરિત્રમાં દેવવિજયજીએ હસ્તિકલ્પથી રૈવતક બાર યોજન હોવાનું લખેલું છે. તેથી પણ એ ઉપર જણાવેલું હાથપ હોય એ વધારે બંધબેસતું છે.

૧૦. ઉજ્જયંત શૈલ : જુઓ રૈવતક ઉપરનું ટિપ્પણ. (પા. ૨૧૬)

૧૧ શત્રુંજય પર્વત ઉપર : પાંડવો પોતાના અંત સમયે હેમાદ્રિ તરફ ગયા છે એમ મહાભારતમાં લખેલું છે. આ કથામાં પાંડવો સૌરાષ્ટ્રના શત્રુંજય ઉપર આવ્યા એવો ઉલ્લેખ છે. મહાભારતના અને જૈનકથાના જુદા જુદા કથનથી પાંડવોએ પોતાનું છેલ્લું જીવન ક્યાં વિતાવ્યું અને કયો ધર્મ પાળતા હતા તે વિષે રાજા કુમારપાળની સભામાં વાદવિવાદ થયો. તેનો ઉત્તર આપતાં આચાર્ય હેમચંદ્રે એક આકાશવાણીનો પુરાવો આપતાં કહ્યું છે કે સેંકડો ભીષ્મો થયા છે, ત્રણસો પાંડવો થયા છે, હજારો દ્રોણાચાર્ય થયા છે અને કર્ણની તો સંખ્યા જ નથી. આમ કહીને હેમાચાર્યે કુમારપાળને કહ્યું કે આમાંના કોઈ જૈનપાંડવો શત્રુંજય આવ્યા હશે અને બીજા કોઈ પાંડવો હિમાલય ઉપર પણ ગયા હશે. એમ પ્રભાવક ચરિત્રમાં હેમાચાર્યના પ્રબંધમાં લખેલું છે. દ્રૌપદીનું આખ્યાન મહાભારતમાં આવે છે અને જૈન પાંડવચરિત્રમાં પણ તેને મૂકેલું છે. આમાંથી કયું મૂળ અને કયું મૂળ ઉપરથી આવેલું તે કલ્પવું કઠણ છે. પણ એમ લાગે છે કે ઘણીવાર પ્રસિદ્ધ થયેલી વ્યક્તિઓને દરેક ધર્મવાળા પોતપોતાના ધર્મની વ્યક્તિઓ તરીકે ગણાવવા પ્રયત્ન કરે છે. બુદ્ધ વેદવિરોધી હોવા છતાં તેમની એટલી બધી પ્રસિદ્ધિ થયેલી કે વૈદિક પરંપરાને તેમને અવતાર તરીકે લેવા જ પડ્યા. તેવી જ રીતે કૃષ્ણને પણ જૈનોએ ભવિષ્યના તીર્થંકર તરીકે વર્ણવેલા છે. એવી જ બીજી વ્યક્તિઓ જેવી કે રાવણ, રામ વગેરેને બૌદ્ધ સંપ્રદાયમાં બૌદ્ધ અને જૈનસંપ્રદાયમાં જૈન તરીકે બતાવેલી છે. તેવી રીતે આ દ્રૌપદીની કથા પણ ઘડાયેલી હોય તેવું અનુમાન કરીએ તો ખોટું લાગતું નથી.

૧૭ મું અધ્યયન

૧. આઇન્ન : આજાનેય–આજાનિય–આજઞ્ઞ–એક જાતનો ઉત્તમ ઘોડો. આ અધ્યયનમાં ઘોડાના ઉદાહરણથી કથા કહેલી છે માટે તેનું નામ આઇન્ન પડ્યું છે.

સંસ્કૃત કોષોમાં 'કુલીન ઘોડો' એ અર્થમાં આજાનેય શબ્દ વપરાયેલો છે. બૌદ્ધસાહિત્યમાં તે માટે આજાનિય અને તેનું વિકૃત રૂપ આજઞ્ઞ વપરાયેલાં જોવામાં આવે છે.

આ સૂત્રમાં વપરાયેલું આઇન્ન રૂપ એ આજઞ્ઞનું જ રૂપાંતર છે. નિર્યુક્તિમાં પણ 'ઉત્તમ ઘોડો, એ અર્થમાં આઇન્ન શબ્દ વપરાયેલો છે. ત્યાં તેના વ્યાખ્યાકારોએ અને પ્રસ્તુત ટીકાકાર અભયદેવે તે શબ્દને સંસ્કૃત 'આકીર્ણ'માંથી ઉપજેલો બતાવ્યો છે. પરંતુ અર્થનો સંબંધ જોતાં તેને 'આકીર્ણ' માંથી લાવવા કરતાં મૂળ 'આજાનેય'માંથી લાવવો જ બરાબર છે.

૨. હત્થિસીસ : ગચ્છાચારપયન્ના અને આવશ્યકચૂર્ણિમાં હસ્તિશીર્ષ નગરનું વર્ણન આવે છે. તેમાં લખેલું છે કે હસ્તિશીર્ષનો રાજા દમદંત એક વાર રાજગૃહના રાજા જરાસંધની પાસે ગયો. પાંડવોને અને દમદંતને કોઈ પણ કારણથી વેર હતું. તેથી તેની ગેરહાજરીમાં પાંડવોએ તેનું હસ્તિશીર્ષ લૂટ્યું અને બાળી નાખ્યું. રાજગૃહથી પાછા ફરતાં દમદંતે આ હકીકત જાણી. તેથી તેણે પોતાના સૈન્ય સાથે હસ્તિનાપુરને ઘેરો ઘાલ્યો. પાંડવો હસ્તિનાપુરમાં ભરાઈ રહ્યા, બહાર નીકળ્યા નહિ. તેથી તેને એમ લાગ્યું કે સામી છાતીએ આવનારા શત્રુ સાથે યુદ્ધ કરવું એ ક્ષત્રિયનો ધર્મ છે પણ આવા ક્લિબ પાંડવો સાથે યુદ્ધ કરવું એ ઠીક નથી. એમ સમજીને ઘણા દિવસ સુધી પાંડવોને બહાર નીકળવાની વાટ જોયા પછી તે પોતાને ગામ ચાલ્યો ગયો. કેટલોક સમય ત્યાં રાજ્ય કર્યા પછી

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

તે વિરક્ત થયો અને નેમિનાથના શિષ્ય ધર્મઘોષ પાસે તેણે પ્રવ્રજ્યા લીધી. ફરતો ફરતો એકવાર તે પાંડવોના હસ્તિનાપુરમાં આવી પહોંચ્યો. ત્યાં તે દરવાજા પાસે જ ધ્યાનમાં ઊભો રહ્યો. દુર્યોધને તેને ખૂબ હેરાન કર્યો અને યુધિષ્ઠિરે તેની ઠીકઠીક શુશ્રૂષા કરી.

૩. (ગંભીર પોતવાહન) પટ્ટન : પટ્ટનનું સ્વરૂપ આપતાં ભગવતીની ટીકામાં જણાવ્યું છે કે તે બે પ્રકારનું છે. (૧) જલપત્તન અને (૨) સ્થલપત્તન. જ્યાં જલમાર્ગે હોય અને વહાણો લાંગરી શકતાં હોય તે જલપત્તન અને જ્યાં સ્થલમાર્ગે હોય તે સ્થલપત્તન. અનેક દેશોથી આવતાં કરિયાણાંના વેચાણનું મથક તેને પત્તન કહેવામાં આવે છે. એનું બીજું નામ રત્નભૂમિ પણ કેટલાક કહે છે. પન્નવણાની ટીકામાં પટ્ટન અને પત્તન એવા બે શબ્દોનું વિવરણ મળે છે. જ્યાં માત્ર હોડીઓથી જ જઈ શકાય તેને પટ્ટન કહ્યું છે અને જ્યાં ગાડાં, ઘોડા અને હોડીથી પણ જઈ શકાય તેનું નામ પત્તન કહ્યું છે. પત્તનના ઉદાહરણ તરીકે ભૃગુકચ્છ ભરૂચ જણાવેલું છે.

૪. મચ્છંડિકા, પુષ્પોત્તર, પદ્મોત્તર : ટીકાકારે આ ત્રણેને એક પ્રકારની સાકર જણાવેલી છે. પન્નવણાની ટીકામાં સત્તરમા પદમાં લેશ્યાના સ્વાદ બતાવતાં આ શબ્દોનો ઉલ્લેખ કરેલો છે. તેમાં શર્કરા અને મત્સ્યંડીનું વિવરણ આપતાં જણાવ્યું છે કે:—**शर्करा काशादिप्रभवा** અને **मत्स्यण्डी खण्डशर्करा** એટલે કે એક પ્રકારના કાશ વગેરે ઘાસથી થનારી તે શર્કરા અને સાકર તથા ખાંડ ભેગી મળીને થયેલી તે મત્સ્યંડી.

અમરકોશમાં જેમાંથી ખાંડ થાય છે તે—એવા અર્થમાં મત્સ્યંડી શબ્દ વાપર્યો છે.

હેમચંદ્રે શેરડીના રસના કાઢાના અર્થમાં ગોળ શબ્દ વાપર્યો છે, શર્કરા શબ્દ સ્ફટિક જેવા જામેલા મીઠા પદાર્થ માટે વાપર્યો છે, ખાંડને તેમણે મધુધૂલિ એટલે કે મધનાં રજકણો જેવી મીઠી કહેલી છે અને મત્સ્યંડી શબ્દને તેમણે ખાંડના વિકારના અર્થમાં લીધેલો છે. આ રીતે તેમણે શર્કરા, ખાંડ અને મત્સ્યંડી એ ત્રણેની બનાવટ જુદી જુદી સમજાવી છે.

કોશની ટીકામાં હેમચંદ્ર ધન્વંતરિ તથા વાગ્ભટનું પ્રમાણ આપીને મત્સ્યંડીના પર્યાય તરીકે મત્સ્યંડિકા, મત્સ્યાણ્ડિકા અને મીનાંડી એવા ત્રણ શબ્દો આપે છે.

કૌટિલ્ય પણ ખાંડ અને સાકરની સાથે મત્સ્યંડિકા શબ્દનો ઉપયોગ કરે છે.

વૈદ્યકશબ્દસિંધુમા મત્સ્યાંડી ઉપરાંત સાકર અર્થમાં પુષ્પોદ્ભવા શબ્દનો ઉલ્લેખ છે. તેનો અર્થ કરતાં પુષ્પશર્કરા શબ્દ મૂકેલો છે જેને અત્યારે ફુલસાકર કહેવામાં આવે છે. તે કદાચ આ હોય. અથવા ફૂલોમાંથી બનતી સાકર એવો અર્થ પણ તેમાંથી નીકળી શકે છે. સૂત્રમાં લખેલી પુષ્પોત્તર અને પુષ્પોદ્ભવા એ બંને કદાચ એક હોઈ શકે.

સાકર અર્થમાં વપરાયેલો પદ્મોત્તર શબ્દ માત્ર અહીં જ મળ્યો છે. શબ્દ ઉપરથી એમ માલૂમ પડે છે કે કમળ જેવી સુગંધવાળી અથવા કમળમાંથી બનતી સાકર એવો તેનો અર્થ હોય.

૧૮ મું અધ્યયન

૧. સુંસુમા : આ અધ્યયનમાં સુંસુમા નામની ધન્ય સાર્થવાહની પુત્રીનું ઉદાહરણ આપીને આહારનું પ્રયોજન સમજાવવામાં આવેલું છે માટે તેનું નામ સુંસુમા પડ્યું છે.

૨. ત્યાગી પુરુષો ભોજનને માત્ર શરીરના નિર્વાહની દૃષ્ટિએ જ લે છે. શરીરનાં રૂપ, રંગ, બળ કે વિષય વધે તે અર્થે તેઓ કદી ભોજનને સ્પર્શતા પણ નથી. આ વસ્તુ ઉપરના અધ્યયનમાં સચોટ રીતે વર્ણવેલી છે. એ વસ્તુને સ્પષ્ટ કરવા બુદ્ધભગવાને સંયુત્તનિકાયમાં એક આ કથા આપેલી છે :—

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

"હે ભિક્ષુઓ! બે ધણી–ધણિયાણી પૂરતું ભાતું લઈને એક ભયંકર જંગલમાં થઈને પસાર થવા લાગ્યાં. તેમની સાથે તેમનો એક પ્રિય પુત્ર પણ હતો. જતાં જતાં તેમનું ભાતું ખૂટી ગયું અને હજુ અટવી ઊતરવી બાકી જ હતી. તેમણે વિચાર કર્યો કે આપણું ભાતું તો ખૂટી ગયું અને હજુ જંગલ પાર કરવું તો બાકી છે, હવે કેમ કરીને આપણે આ જંગલ પાર કરી શકીશું? વિચાર કરતાં તેમને સૂઝ્યું કે આ પ્રિય પુત્રનું માંસ ખાઈને આપણે આ અટવી પાર કરી જઈએ. તેઓએ વિલાપ કરતાં કરતાં પુત્રનું માંસ ખાધું અને તેમ કરીને અટવી પાર કરી ગયાં.

"હે ભિક્ષુઓ! તેઓએ જે આ પુત્રનું માંસ ખાધું તે શું ગમ્મત માટે ખાધું, મદ માટે ખાધું, મંડન માટે ખાધું કે વિભૂષણ માટે ખાધું?"

ભિક્ષુઓએ કહ્યું "તેઓએ તે માટે ખાધું નથી. તેઓએ તો માત્ર અટવી પાર કરવા માટે જ તે આહાર કરેલો."

"હે ભિક્ષુઓ! તમને હું કહું કે તમારે પણ ભોજન એ દૃષ્ટિથી લેવું. જેઓ એ રીતે જ ભોજન લે છે તેઓ જ કામગુણ અને રાગના સ્વરૂપને સમજી શકે છે, અને જેઓ કામગુણો અને રાગનું સ્વરૂપ બરાબર સમજે છે તેવા આર્યશ્રાવકો કોઈ જાતના પાપમાં ન પડતાં નિર્વાણ પામે છે."

વિસુદ્ધિમગ્ગમાં કહ્યું છે :—"જેમ ગાડાને ચલાવવા માટે ધરી ઊંગવી પડે છે અને ઉપર જણાવ્યા પ્રમાણે અટવી પાર કરવા પુત્રમાંસ લેવું પડે છે તે રીતે અમૂર્છિત ભિક્ષુએ શરીરના નિર્વાહ માટે પરિમિત આહાર લેવો."

આ જ વસ્તુને શિક્ષાસમુચ્ચયમાં આ પ્રમાણે કહેલી છે :—

> भैषज्यमिव आहारं पुत्रमांसोपमं पुनः ।
> मात्रयाऽप्रतिकूलं च योगी पिण्डं समाचरेत् ॥

સ્મૃતિચંદ્રિકામાં "મનુએ કહ્યું છે" એમ કહીને લખ્યું છે કે "જોઈએ તે કરતાં જરા પણ ભિક્ષા વધારે ન લેવી. જો કોઈ તે પ્રમાણે કરે તો તેને ચોરીનો દોષ લાગે છે."

આ અધ્યયનમાં જણાવેલી વસ્તુ જ સંઘાડ અધ્યયનમાં બીજી રીતે જણાવેલી છે.

૧૯ મું અધ્યયન

૧. પુંડરીય–ણાય : આ અધ્યયનમાં કંડરીકના ભાઈ પુંડરીકની વાત આવે છે માટે તેનું નામ પુંડરીય–ણાય પડ્યું છે.

૨. જંબુદ્વીપ : મહાભારતના સભા પર્વમાં અર્જુનનો દિગ્વિજય વર્ણવતાં જણાવ્યું છે કે "મેરુને દક્ષિણ પડખે જંબુ નામનું નિત્ય પુષ્પ અને ફળવાળું તથા સિદ્ધો અને ચારણોથી સેવાયેલું એક વૃક્ષ છે. તેની શાખા હે રાજન્! સ્વર્ગ સુધી ઊંચી છે. તે જંબુવૃક્ષ ઉપરથી જંબુદ્વીપનું નામ પડ્યું છે. તે વૃક્ષને અર્જુને જોયું."

જંબુદ્વીપપ્રજ્ઞપ્તિમાં જણાવ્યું છે કે "જંબુદ્વીપની આસપાસ તે તે ભાગોમાં ઘણાં જંબુનાં ઝાડો, જંબુનાં વનો અને નિત્ય પુષ્પવાળા, ફૂલવાળા તથા અતિ શોભા ધરાવતા વનખંડો છે...... માટે હે ગૌતમ! આ દ્વીપનું નામ જંબુદ્વીપ પડ્યું છે."

૩. નીલવંત પર્વત : અર્જુનના દિગ્વિજયના પ્રકરણમાં, મહાભારતમાં જણાવ્યું છે કે અર્જુને માલ્યવંત પર્વતને વટીને સ્વર્ગ જેવા પવિત્ર ભદ્રાશ્વ ક્ષેત્રમાં પ્રવેશ કર્યો. ત્યાંના લોકોને જીતીને પછી તે નીલગિરિ નામના પર્વત તરફ ગયો. ત્યાં પણ વિજય મેળવીને તથા તે પર્વતને વટાવીને

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

રમ્યક વર્ષ (ક્ષેત્ર) માં ગયો. આ રીતે રમ્યક અને ભદ્રાશ્વની વચ્ચે નીલગિરિ હોવાનો મહાભારતમાં ઉલ્લેખ છે.

જંબુદ્વીપપ્રજ્ઞપ્તિમાં નીલવંત વર્ષધર પર્વતનું સ્થાન બતાવતાં જણાવ્યું છે કે મહાવિદેહવર્ષની ઉત્તરે અને રમ્યક વર્ષની દક્ષિણે પૂર્વ લવણસમુદ્રની પશ્ચિમે અને પશ્ચિમ લવણસમુદ્રની પૂર્વે જંબુદ્વીપમાં નીલવંત નામનો વર્ષધર પર્વત છે.

દ્વિતીય શ્રુતસ્કંધ

પ્રાસ્તાવિક

૧. ચમર : મહાભારતમાં આદિપર્વના સંભવપર્વમાં દાનવોનો વંશ વર્ણવેલો છે. તેમાં અસુરોનાં વિરોચન, કુંભ, નિકુંભ, બલિ, મહાકાળ, શંબર વગેરે નામ જણાવેલાં છે. હવે પછીના અધ્યયનમાં કુંભ, નિકુંભ, વિરોચન, બલિ વગેરે જે નામો આવે છે તે મહાભારતના ઉપલા ઉલ્લેખ સાથે સરખાવવા જેવાં છે.

૨. અસુર : આને માટે રાયચંદ્ર જિનાગમસંગ્રહમાંના ભગવતીસૂત્રનું શતક ૩, ઉદ્દેશક ૧. (ભા. ૨ પા. ૪૮) અસુરકુમાર ઉપરનું ટિપ્પણ જોવું.

૩. ઇંદ્રો : આને માટે રાયચંદ્ર જિનાગમસંગ્રહમાંના ભગવતીસૂત્રનું શતક ૪, ઉદ્દેશક ૧–૮ (ભાગ. ૨ પા. ૧૩૦) દેવેંદ્ર ઉપરનું ટિપ્પણ જોવુ.

૪. વાનવ્યંતર : તત્ત્વાર્થભાષ્યમાં લખ્યા પ્રમાણે વ્યંતર શબ્દનો અર્થ આ પ્રમાણે છે—જેઓ પહાડના આંતરાઓમાં, ગુફાઓના આંતરાઓમાં અને વનનાં વિવરો વગેરેમાં રહે છે તે વ્યંતરો કહેવાય છે.

૧ થી ૧૦ વર્ગ

૧. ચેલ્લણા : ચેલ્લણા, મહાવીરસ્વામીના મામા અને વૈશાલિના રાજા ચેટકની પુત્રી થાય. તેઓ કુલ સાત બહેનો હતી. ચેલ્લણાને મેળવવા માટે શ્રેણિકને મોટો ભોગ આપવો પડેલો અને તે માંડમાંડ જીવતો પોતાને ઘેર પાછો પહોંચેલો. તે વિષેની વિગતવાર હકીકત આચાર્ય હેમચંદ્રે મહાવીરચરિતમાં વર્ણવેલી છે.

૨ શ્રાવસ્તી : ૧૮ મા સૈકાના જૈનયાત્રીઓ જણાવે છે કે હમણાં જે કોના ગામ છે તેને શ્રાવસ્તી કહેવામાં આવે છે. તેઓ તેની આસપાસ જંગલો હોવાનું જણાવે છે. એ જંગલને દંડક દેશની સીમા હોવાનું તેમણે લખ્યું છે. એક યાત્રી દરિયાબાદથી ૩૦ કોશ શ્રાવસ્તી છે એમ લખે છે. આજે અયોધ્યાથી ઉત્તરમાં બલરામપુર સ્ટેશનથી ૧૨ માઇલ ઉપર અકોના ગામ છે. તેને અહીં કોના કહ્યું છે. તેનાથી પાંચ માઈલ સહેત–મહેતનો કિલ્લો છે. આને વર્તમાનમાં શ્રાવસ્તી ગણવામાં આવે છે. જિનપ્રભસૂરિએ પોતાના તીર્થકલ્પમાં લખ્યું છે કે શ્રાવસ્તીનું વર્તમાન કાળમાં મહેઠી નામ પ્રસિદ્ધ છે. આ મહેઠી અને સહેતમહેત એ નામમાં ઝાઝો ફેરફાર નથી. સહેતમહેતનાં ખંડેરો ગોંડા જિલ્લામાં છે અને કેટલાંક બેરાઇચ જિલ્લામાં આવેલી રાપટી નદીને દક્ષિણકાંઠે છે. કનિંગહામે પણ આ સહેતમહેતને જ શ્રાવસ્તી ગણેલું છે.

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

૩. અરક્ખુરી : આવશ્યકચૂર્ણિની કથાઓમાં આનું બીજું નામ પ્રત્યંતનગર બતાવેલું છે અને તેના રાજા જિનચંદ્રધ્વજને એક માંડળિક ગણેલો છે.

૪. કંપિલપુર : જુઓ કાંપિલ્ય ઉપરનું ટિપ્પણ (અધ્યયન ૧૬, ટિપ્પણ ૫)

૫. સાકેતપુરી : આ સાકેત તે જ છે કે જે કોશલની રાજધાની છે અને જેને અયોધ્યા કહેવામાં આવે છે. આચાર્ય હેમચંદ્ર સાકેત, કોસલા અને અયોધ્યા એવાં તેનાં ત્રણ નામો જણાવે છે.

૧૬. કૌશાંબી : જિનપ્રભસૂરિએ યમુનાને કાંઠે આવેલી કૌશાંબીનું વર્ણન કરેલું છે. અત્યારે જમુના નદીને કાંઠે કોસમઇનામ અને કોસમખિરાજ એ બે ગામ આવેલાં છે. તેમને જ કૌશાંબી કહેવામાં આવે છે. ફાહ્યાન પણ આ જ સ્થળે કૌશાંબી કહે છે. અઢારમા સૈકાના જૈનયાત્રીઓ આને મઉગામ કોશાંબી તરીકે વર્ણવે છે. મઉગામ અને કૌશાંબી વચ્ચે માત્ર નવ કોશનું અંતર હોવાથી કવિઓએ તેને મઉગામ-કૌશાંબી તરીકે લખેલું જણાય છે. હાલ મઉ નામે અનેક ગામો પ્રસિદ્ધ છે પણ આ મઉ તે હાલનું સાલક-મઉ સમજવાનું છે. કવિઓએ મઉને શાહઝાદપુરથી દક્ષિણે ૭ માઇલ બતાવેલું છે. તે આ સાલક-મઉ જ સંભવે છે. હેમચંદ્રે મહાવીરચરિતમાં લખેલું છે કે ઉજ્જનથી કૌશાંબી સો યોજન દૂર છે. તે અંતર જોતાં આજનું કોસમ એ જ કૌશાંબી લાગે છે. કારણ કે ઉજ્જન અને કોસમ વચ્ચે અત્યારે પણ ચારસો માઇલનું અંતર માલમ પડે છે. આ કોસમ અલ્હાબાદથી ૨૦ ગાઉ છે અને એ યાત્રીઓએ પણ કૌશાંબીનું અંતર અલ્હાબાદથી ૨૦ ગાઉ બતાવેલું છે.

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

एक अनुशीलन*

लेखक : श्री देवेन्द्रमुनिजी शास्त्री

धर्म, दर्शन, समाज और संस्कृति का भव्य प्रासाद उनके मूल-भूत ग्रंथों की गहरी नींव पर टिका हुआ है।

वेद और आगम : ब्राह्मण संस्कृति के मूल-भूत ग्रन्थ वेद हैं। वेद वैदिक चिन्तकों के विचारों की अमूल्य निधि हैं। ऋग्वेद आदि की, विज्ञगण विश्व के प्राचीनतम साहित्य में परिगणना करते हैं। ब्राह्मण मनीषियों ने वेदों के शब्दों की सुरक्षा का अत्यधिक ध्यान रखा है। कहीं वेदमन्त्र के शब्द इधर-उधर न हो जायँ, इसके लिए वे सतत जागरूक रहे। वेदों के शब्दों में मन्त्रशक्ति क आरोप करने से इनमें शब्दपरिवर्तन नहीं हुए। क्योंकि वैदिक विज्ञों ने संहितापाठ, पादपाठ, क्रमपाठ, जटापाठ, घनपाठ के रूप में वेदमन्त्रों के पठन और उच्चारण का वैज्ञानिक क्रम बनाया था, जिस के कारण वेदों का शाब्दिक कलेवर वर्तमान में ज्यों का त्यों विद्यमान है।

जैन, बौद्ध और वैदिक साहित्य का जब हम तुलनात्मक दृष्टि से अध्ययन करते हैं तो यह स्पष्ट परिज्ञात होता है कि वेद एक ऋषि के द्वारा निर्मित नहीं हैं, अपितु अनेक ऋषियों ने समय-समय पर मन्त्रों की रचनाएँ की हैं जिसके कारण वेदों में विचारों की विविधता है। सभी ऋषियों के विचारों में एकरूपता हो यह कभी संभव नहीं है। वैदिक मान्यतानुसार ऋषिगण मन्त्रद्रष्टा थे, मन्त्रस्रष्टा नहीं थे, उन्होंने अपने अन्तश्चक्षुओं से जो देखा और परखा उसे शब्दों में अभिव्यंजना दी थी।

पर जैन आगम और बौद्ध त्रिपिटक श्रमण भगवान् महावीर और तथागत बुद्ध के चिन्तन का ही मूर्त रूप हैं। उनके प्रवक्ता एक ही हैं, इसलिए उनमें विभिन्नता नहीं आई है। दूसरी महत्त्वपूर्ण बात यह है कि तीर्थंकर तो अर्थ रूप में अपना प्रवचन करते हैं,[1] शब्द रूप में सूत्रबद्ध रचना गणधर करते हैं।

जैन परम्परा में और वैदिक परम्परा में यह महत्त्वपूर्ण अन्तर है कि एक ने अर्थ को प्रधानता दी है तो दूसरे ने शब्द को प्रधानता दी है। यही कारण है कि वैदिक परम्परा में वेद के नाम पर विभिन्न चिन्तन धाराएँ विकसित हुई हैं। विभिन्न दार्शनिक जीव, जगत् और ईश्वर को लेकर पृथक् पृथक् व्याख्याएँ करते रहे हैं। वेद सभी को मान्य हैं, किन्तु वेदों की व्याख्या में एकरूपता नहीं है।

जैन परम्परा में वैदिक परम्परा की तरह संप्रदायभेद नहीं है। जो श्वेतांबर, दिगंबर या अन्य उपसंप्रदाय हैं उनमें विचारों का मतभेद प्रमुख नहीं, अपितु आचार का भेद प्रमुख है। यह सत्य है कि श्वेतांबरमान्य आगमों को दिगम्बर मान्य नहीं करते हैं, पर दिगंबर साहित्य में अंग साहित्य के

---

* श्री आगमप्रकाशनसमिति, जैन स्थानक, पीपलिया बाजार, ब्यावर, राजस्थान, Pin ३०५९०१–से प्रकाशित जिनागम ग्रन्थमाला ग्रन्थाङ्क–४ में ज्ञाताधर्मकथाङ्गसूत्र हिन्दी अनुवाद आदि के साथ वि० सं० २०३७ (ई. सन् १९८१) में प्रकाशित हुआ है। उसकी प्रस्तावना स्थानकवासी श्रमण संघ के उपाचार्य देवेन्द्रमुनिजी शास्त्री ने हिन्दी भाषा में लिखी है, उस प्रस्तावना म से उपयोगी ऐतिहासिक अंश उनकी संमति से ज्यों का त्यों यहाँ साभार उद्धृत किया जाता है।

१. आवश्यकनिर्युक्ति गा० १९२ (ख) धवला भा–१, ६४–७२ ॥

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

नाम ज्यों के त्यों मिलते हैं, किन्तु वे उन्हें विच्छिन्न मानते हैं। यह पूर्ण सत्य है कि श्वेतांबर और दिगंबरों के मूल-भूत तत्त्वों में किंचित् मात्र भी अन्तर नहीं है। षट् द्रव्य, नौ तत्त्व, प्रमाण, नय, निक्षेप, कर्म आदि दोनों ही परम्पराओं में एक सदृश है।

यहाँ पर यह बात स्पष्ट करना आवश्यक है कि जैन आगमों में आध्यात्मिक चिन्तन की प्रमुखता तो है ही, साथ ही उस युग में प्रचलित अनेक ज्ञान-विज्ञानों का अपूर्व संकलन भी उसमें है। जीवविज्ञान के सम्बन्ध में जितना विस्तार के साथ जैन आगमों में निरूपण हुआ है उतना अन्यत्र मिलना कठिन है। आगमों में पृथ्वीकाय, अप्काय, तेजस्काय, वायुकाय और वनस्पतिकाय के सम्बन्ध में गहराई से विश्लेषण किया गया है। उस युग की धार्मिक, सांस्कृतिक, सामाजिक, आर्थिक और राजनैतिक परिस्थितियों का जो चित्रण है, वह जैन परम्परा के अभ्यासियों के लिए ही नहीं अपितु मानवीय संस्कृति के अध्येताओं के लिए भी अत्यन्त उपयोगी है।

पाश्चात्य और पौर्वात्य अनुसंधानकर्ता भारतीय धर्म, दर्शन, साहित्य और संस्कृति का मूल वेदों में निहारते थे, पर मोएँजो दरो और हरप्पा के ध्वंसावशेषों में प्राप्त सामग्री के पश्चात् चिन्तकों की चिन्तन-दिशा ही बदल गई है। और अब यह प्रमाणित हो चुका है कि श्रमण संस्कृति वैदिक संस्कृति से पृथक है। वैदिक संस्कृति में ईश्वर को सृष्टि का निर्माता माना है, जब कि श्रमणपरम्परा ने विश्व की संरचना में जड और चेतन इन दोनों को प्रधानता दी है। जड और चेतन ये दोनों तत्त्व ही सृष्टि के मूल कारण हैं। सृष्टि की कोई आदि नहीं है, वह तो अनादि है। चक्र की तरह वह सदा चलती रहती है। व्रत निरूपण संसारचक्र से मुक्त होने के लिए किया गया है; जब कि वेदों में व्रतों का जिस रूप में चाहिए उस रूप में निरूपण नहीं है। श्रमण संस्कृति का दिव्य प्रभाव जब द्रुतगति से बढ़ने लगा तब उपनिषदों में और उसके पश्चाद्वर्ती वैदिक साहित्य में भी व्रतों के सम्बन्ध में चर्चाएँ होने लगीं। संक्षेप में सारांश यह है कि जैन आगम वेदों पर आधृत नहीं हैं। वे सर्वथा स्वतंत्र हैं।

पूर्व पंक्तियों में हम यह लिख चुके हैं कि तीर्थंकर अर्थ के रूप में प्रवचन करते हैं। अर्थात्मक दृष्टि से किये गये उपदेशों को उनके प्रमुख शिष्य सूत्र रूप में संकलन करते है। आज जो आगम साहित्य उपलब्ध है उसके रचयिता सुधर्मा है पर अर्थ के प्ररूपक भगवान् महावीर ही हैं। किन्तु स्मरण रखना होगा कि उसकी प्रामाणिकता अर्थ के प्ररूपक सर्वज्ञ होने से ही है।

अनुयोगद्वार में आगम के सुत्तागम, अत्थागम और तदुभयागम, ये तीन भेद प्राप्त होते हैं।[५] साथ ही अन्य दृष्टि से आत्मागम अनन्तरागम और परम्परागम, ये तीन रूप भी मिलते हैं[६]। तीर्थंकर अर्थ रूप आगम का उपदेश प्रदान करते हैं। इसलिए अर्थ रूप आगम तीर्थंकरों का आत्मागम है। उन्होंने अर्थागम किसी अन्य से प्राप्त नहीं किया। वह अर्थागम उनका स्वयं का है। उसी अर्थागम को गणधर, तीर्थंकरों से प्राप्त करते हैं। तीर्थंकर और गणधरों के बीच किसी अन्य तीसरे व्यक्ति का व्यवधान नहीं है। इसलिए वह अर्थागम गणधरों के लिए अनन्तरागम है। उस अर्थागम के आधार से ही गणधर स्वयं सूत्र रूप में रचना करते हैं, अतः सूत्रागम गणधरों के लिए आत्मागम है। गणधरों के जो साक्षात् शिष्य हैं, सूत्रागम गणधरों से सीधा ही प्राप्त करते हैं। उनके बीच में भी किसी तीसरे का व्यवधान नहीं है, अतः उन शिष्यों के लिए सूत्रागम अनन्तरागम है। पर अर्थागम परम्परागम से प्राप्त हुआ है, क्योंकि वह अर्थागम अपने धर्मगुरु गणधरों से उन्होंने प्राप्त किया। अर्थागम गणधरों

५. अनुयोगद्वार-४७० पृ० १७९ ॥ ६. वही० ४७० ॥

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

का आत्मागम नहीं क्योंकि उन्होंने तीर्थंकरों से प्राप्त किया। गणधरों के प्रशिष्य और उनकी परम्परा में होने वाले अन्य शिष्य-प्रशिष्यों के लिए सूत्र और अर्थ—दोनों आगम परम्परागम हैं।

श्रमण भगवान् महावीर के पावन प्रवचनों का गणधरों ने सूत्र रूप में जो संकलन और आकलन किया वह संकलन "अंगसाहित्य" के नाम से विश्रुत है।

अंग-साहित्य के बारह भेद हैं जो इस प्रकार हैं—(१) आचार (२) सूत्रकृत् (३) स्थान (४) समवाय (५) भगवती (६) ज्ञाताधर्मकथा (७) उपासकदशा (८) अन्तकृद्दशा (९) अनुत्तरौपपातिक (१०) प्रश्नव्याकरण (११) विपाक और (१२) दृष्टिवाद।

ज्ञातासूत्र : परिचय

अंग साहित्य में ज्ञाताधर्मकथा का छठा स्थान है। इसके दो श्रुतस्कंध हैं। प्रथम श्रुतस्कंध में ज्ञात यानी उदाहरण और द्वितीय श्रुतस्कंध में धर्मकथाएँ हैं। इसलिए इस आगम का 'णायाधम्मकहाओ नाम है। आचार्य अभयदेव ने अपनी टीका में इसी अर्थ को स्पष्ट किया है। तत्त्वार्थभाष्य में 'ज्ञात-धर्मकथा' नाम आया है। भाष्यकार ने लिखा है—उदाहरणों के द्वारा जिसमें धर्म का कथन किया है[१२]। जयधवला में णाहधम्मकहा—'नाथधर्मकथा' नाम मिलता है। नाथ का अर्थ स्वामी है नाथधर्मकथा का तात्पर्य है नाथ-तीर्थंकर द्वारा प्रतिपादित धर्मकथा। संस्कृत साहित्य में प्रस्तुत आगम का नाम 'ज्ञातृधर्मकथा' उपलब्ध होता है[१३]। आचार्य मलयगिरि[१४] व आचार्य अभयदेव[१५] ने उदाहरणप्रधान धर्मकथा को ज्ञाताधर्मकथा कहा है। उनकी दृष्टि से प्रथम अध्ययन में ज्ञात है और दूसरे अध्ययन में धर्मकथा है।

आचार्य हेमचन्द्र ने अपने कोश में ज्ञातप्रधान धर्मकथाएँ ऐसा अर्थ किया है। पं. बेचरदास जी दोशी[१६], डा. जगदीशचन्द्र जैन[१७], डा. नेमिचन्द्र शास्त्री[१८] का अभिमत है कि ज्ञातपुत्र महावीर की धर्मकथाओं का प्ररूपण होने से प्रस्तुत अंग को उक्त नाम से अभिहित किया गया है।

श्वेतांबर आगम साहित्य के अनुसार भगवान् महावीर के वंश का नाम 'ज्ञात" था। कल्पसूत्र[१९], आचारांग[२०], सूत्रकृतांग[२१], भगवती[२२], उत्तराध्ययन[२३] और दशवैकालिक[२४] में उनके नाम के रूप में 'ज्ञात' शब्द का प्रयोग हुआ है। विनयपिटक[२५], मज्झिमनिकाय[२६],

---

१२. ज्ञाता दृष्टान्ताः तानुपादाय धर्मो यत्र कथ्यते, ज्ञातधर्मकथाः। —तत्त्वार्थभाष्य॥ १३. तत्वार्थ वार्तिक १।२० पृ. ७२॥ १४. ज्ञातानि उदाहरणानि तत्प्रधाना धर्मकथा ज्ञाताधर्मकथाः अथवा ज्ञातानि—ज्ञाताध्ययनानि प्रथमश्रुतस्कंधे, धर्मकथा द्वितीयश्रुतस्कंधे यासु ग्रंथपद्धतिषु (ताः) ज्ञाताधर्मकथाः। नंदीवृत्ति, पत्र २३०—२३१॥ १५. ज्ञातानि उदाहरणानि तत्प्रधाना धर्मकथा, दीर्घत्वं संज्ञात्वाद् अथवा—प्रथमश्रुतस्कंधो ज्ञाताभिधायकत्वात् ज्ञातानि, द्वितीयस्तु तथैव धर्मकथाः। समवायांग पत्र १०८॥ १६. भगवान् महावीरनी धर्मकथाओ, टिप्पण पृ. १८०॥ १७. प्राकृतसाहित्य का इतिहास। १८. प्राकृत भाषा और साहित्य का आलोचनात्मक इतिहास, पृ. १७२॥ १९. कल्पसूत्र ११०॥ २०। (क) आचारांग श्रु. २, अ. १५, सू. १००३ (ख) आचारांग श्रु. १, अ. ८, उ. ८, सू. ४४८॥ २१॥ (क) सूत्र. उ. १, गा. २२. (ख) सूत्र. १।६।२ (ग) सूत्र. १।६।२४ (घ) सूत्र. २।६।१९॥ २२. भगवती १५।७९॥ २३. उत्तरा० ६।१७॥ २४. दशवै० अ० ५, उ० २, गा० ४९ तथा ६।२५ एवं ६।२१॥ २५. विनय पिटक महावग्ग पृ. २४२॥ २६. मज्झिमनिकाय हिन्दी उपाति—सुत्तन्त पृ. २२२ चूल—दुक्खक्खन्ध सुत्तन्त पृ. ५९, चूल—सोरोपम–सुत्तन्त पृ. १२४, महा सच्चक सुत्तन्त पृ. १४७, अभयराज कुमार सुत्तन्त पृ. २३४, देवदह सुत्तन्त ४४१॥

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

दीघनिकाय[२७], सुत्तनिपात[२८] आदि बौद्धपिटकों में भी भगवान् महावीर का उल्लेख "निगंठ नातपुत्त" के रूप में किया गया है।

दिगंबर साहित्य में[२९] महावीर का वंश 'नाथ" माना है। 'धनंजयनाममाला'[३०] में नाथ का उल्लेख है। उत्तर पुराण में[३१] भी 'नाथ' वंश' का उल्लेख हुआ है। कितने ही मूर्धन्य मनीषियों का अभिमत है कि प्रस्तुत आगम का नाम भगवान् महावीर के वंश को अनुलक्ष्य में लेकर किया गया है। ज्ञातृधर्मकथा या नाथधर्मकथा से तात्पर्य है भगवान् महावीर की धर्मकथा। पाश्चात्य चिन्तक वेबर[३२] का मानना है कि जिस ग्रंथ में ज्ञातृवंशीय महावीर की धर्मकथा हो वह 'नायाधम्मकहा' है। किन्तु समवायांग[३३] नंदीसूत्र[३४] में आगमों का जो परिचय प्रदान किया गया है उसके आधार से ज्ञातृवंशी महावीर की धर्मकथा यह अर्थ संगत नहीं लगता। वहाँ पर यह स्पष्ट किया गया है कि ज्ञाताधर्मकथा में ज्ञातों (उदाहरणभूत व्यक्तियों) के नगर, उद्यान, आदि का निरूपण किया गया है। प्रस्तुत आगम के प्रथम अध्ययन का नाम "उक्खित्तणाए" (उत्क्षिप्तज्ञात) है। यहाँ पर ज्ञात का अर्थ उदाहरण ही सही प्रतीत होता है।

प्रथम श्रुतस्कंध में कितनी ही कथाएँ—ऐतिहासिक व्यक्तियों से सम्बन्धित हैं और कितनी ही कथाएँ कल्पित हैं। प्रथम अध्ययन का मुख्य पात्र मेघकुमार ऐतिहासिक व्यक्ति है। तुंबे आदि की कुछ कथाएँ रूपक के रूप में हैं। उन रूपक-कथाओं का उद्देश्य भी प्रतिबोध प्रदान करना है।

द्वितीय श्रुतस्कंध में दस वर्ग हैं। उनमें से प्रत्येक धर्मकथा में ५००-५०० आख्यायिकाएँ हैं और एक एक आख्यायिका में ५००-५०० उप-आख्यायिकाएँ हैं और एक उप-आख्यायिका में ५००-५०० आख्यायिको-पाख्यायिकाएँ हैं[३५] पर वे सारी कथाएँ आज उपलब्ध नहीं है।

मेघकुमार : प्रथम श्रुतस्कंध के प्रथम अध्ययन में मेघकुमार की कथा दी गई है। मेघकुमार राजा श्रेणिक का पुत्र है। भगवान् महावीर के त्याग-वैराग्य से छलछलाते हुए प्रवचन को श्रवण कर अपनी आठों पत्नियों का परित्याग कर प्रव्रज्या ग्रहण करता है।

प्रथम अध्ययन में आये हुए अनेक व्यक्ति ऐतिहासिक हैं। सम्राट श्रेणिक की जीवनगाथाएँ जैन साहित्य में ही नहीं, बौद्ध साहित्य में भी विस्तार से आई हैं[४०]। अभयकुमार, जो श्रेणिक का पुत्र था, प्रबल प्रतिभा का धनी था। जैन और बौद्ध दोनों ही परम्पराएँ उसे अपना अनुयायी मानती हैं[४१]। और उसकी प्रतापपूर्ण प्रतिभा की अनेक घटनाएँ जैन साहित्य में उट्टङ्कित हैं[४२]।

अनुत्तरौपपातिक सूत्र में अभयकुमार के जैनदीक्षा लेने का उल्लेख है।[४३] बौद्ध दीक्षा लेने का

---

२७. दीघनिकाय सामञ्ञफल सुत्त पृ. १८।२१, दीघनिकाय संगीति परियाय सुत्त पृ. २८२, दीघनिकाय महापरिनिव्वाणसुत्त पृ. १४५, दीघनिकाय पासादिक सुत्त पृ. २५२॥ २८. सुत्त निपात—सुभिय सुत्त पृ. १०८॥ २९. तिलोयपण्णत्ति ४–५५०, जयधवला पृ. १३५॥ ३०. धनंजय-नाम-माला, ११५॥ ३१. उत्तरपुराण पृ. ४५०॥ ३२. Stories from The Dharma of Naya. इ, एं, जिं १९, पृ. ६६॥ ३३. समवायांग प्रकीर्णक, समवाय सूत्र, ९४॥ ३४. नंदीसूत्र—८५॥ ३५. नंदीसूत्र, बम्बई, सूत्र ९२, पृ. ३७॥ ४०. सुत्तनिपात-पवज्जासुत्त २ (क) बुद्ध चरित स. ११ श्लो ७२ (ग) विनयपिटक-महावग्गो—पृ. ३५–३८॥ ४१. (i) भरतेश्वर बाहुबलि वृत्ति, आवश्यक चूर्णि, धर्मरत्नप्रकरण आदि। (ii) थेरीगाथा अट्ठकथा ३१–३२, मज्झिमनिकाय-अभयराजकुमार सुत्त, धम्मपद अट्ठकथा आदि॥ ४२. त्रिषष्टिशलाकापुरुषचरित्र १०–११॥ ४३. अनुत्तरौपपातिक १–१०॥

Jain Education International　　For Private & Personal Use Only　　www.jainelibrary.org

उल्लेख थेरा अपदान व थेर गाथा की अट्ठकथा में है।[४४] मज्झिमनिकाय,[४५] संयुक्तनिकाय[४६] आदि में उसके जीवनप्रसंग हैं।

राजगृह

प्रथम अध्ययन में राजगृह नगर का भी उल्लेख है जहाँ पर भगवान् महावीर ने अनेक चातुर्मास किये थे[४७] और दो सौ से भी अधिक बार उनके वहाँ समवसरण लगे थे।[४८] राजगृह नगर को प्रत्यक्ष देवलोकभूत व अलकापुरी सदृश कहा है।[४९] तथागत बुद्ध भी अनेक बार राजगृह में आए थे। उन्होंने अपने धर्मप्रचार का केन्द्र बनाने का भी प्रयास किया था। भगवान् महावीर गुणशील, मण्डिकुच्छ, और मुद्गरपाणि आदि उद्यानों में ठहरा करते थे,[५०] जब कि बुद्ध गृद्धकूट पर्वत, कलंदकनिवाप और वेणुवन में ठहरते थे।[५१] राजगृह नगर और उसके सन्निकट नारद ग्राम,[५२] कुक्कुटाराम विहार[५३], गृध्रकूट पहाड़ी यष्टिवन,[५४] उरुविल्वग्राम प्रभासवन[५५] आदि बुद्ध धर्म से सम्बन्धित थे। राजगृह में एक बौद्ध-संगीति हुई थी।[५६] जब बिम्बिसार बुद्ध का अनुयायी था तब बुद्ध ने राजगृह से वैशाली जाने की इच्छा व्यक्त की। तब राजा ने बुद्ध के लिए सड़क बनवायी और राजगृह से गंगा तक की भूमि को समतल करवाया।[५७]

राजगृह के प्राचीन नाम गिरिव्रज, वसुमती[५८] बार्हद्रथपुरी[५९] मगधपुर[६०] वराह, वृषभ, ऋषिगिरि चैत्यक[६१] बिम्बिसारपुरी[६२] और कुशाग्रपुर[६३] थे। बिम्बिसार के शासनकाल में राजगृह में आग लग जाने से वह जल गई इसलिए राजधानी हेतु नवीन राजगृह का निर्माण करवाया। युवानच्वाङ्का अभिमत है कि कुशागारपुर या कुशाग्रपुर[६६] आग में भस्म हो जाने से राजा बिम्बसार श्मशान में गये और नये राजगृह का निर्माण करवाया। फाह्यान का मानना है नये नगर का निर्माण अजातशत्रु ने करवाया, न कि बिम्बसार ने।

चीनी यात्री ह्वेनसांग जब भारत आया था तो वह राजगृह में भी गया था, पर महावीर और बुद्ध युग का विराट वैभव उस समय नहीं था।[६४]

महाभारत में राजगृह को पाँच पहाड़ियों से परिवेष्टित कहा है (१) वैराह, (२) वाराह,

---

४४. खुद्दकनिकाय खण्ड—७ नालंदा, भिक्षुजगदीश कश्यप॥ ४५. मज्झिमनिकाय ७६॥ ४६. संयुत्तनिकाय॥ ४७. कल्पसूत्र ५–१२३ (क) व्याख्याप्रज्ञप्ति ७–४, ५–१, (ग) आवश्यक ४७३/४९२/५१८॥ ४८. भगवान् महावीर एक अनुशीलन पृ. २–५ २४१–४३॥ ४९. पच्चक्खं देवलोगभूया एवं अलकापुरीसंकासा॥ ५०. (क) ज्ञाताधर्मकथा पृ. ४७, (ख) दशाश्रुतस्कंध १०९ पृ. ३६४। (ग) उपासकदशा ८, पृ. ५१॥ ५१. मज्झिम-निकाय सारनाथ पृ. २३४ (ख) मज्झिमनिकाय चलसकलोदायी सुत्तन्त पृ. ३०५॥ ५२. नेपालीज़् बुद्धिस्ट लिटरेचर पृ. ४५॥ ५३. वही पृ. ९–१०॥ ५४. महावस्तु ४४१॥ ५५. नेपालीज बुद्धिस्ट लिटरेचर पृ. १६६॥ ५६. चुल्लवग्ग ११ वां खन्धक॥ ५७. धम्मपदं कामेंट्री ४३९–४०॥ ५८. रामायण १/३२/७॥ ५९. महाभारत, २४–से ४४॥ ६०. वही महाभारत २०–३०॥ ६१. पोलिटिकल हिस्ट्री ऑफ ऐंश्येंट इंडिया पृ. ७०॥ ६२. द लाइफ एण्ड वर्क आफ बुद्धघोष, पृ. ८७ टिप्पणी॥ ६३. बील, द लाइफ ऑफ युवानच्वाङ् पृ. ११३ पोर्जिटर ऐंश्येंट इण्डियन हिस्टोरिकल ट्रेडिशन पृ. १४९॥ ६४. लेग्गे, फाहियान पृ. ८०॥

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

(३) वृषभ, (४) ऋषिगिरि और (५) चैत्यगिरि[६५]। फाह्यान ने भी इस सत्य-तथ्य को स्वीकार किया।[६६] युवानच्वाङ्ग का भी यही अभिमत है।[६७] गौतम बुद्ध के समय राजगृह की परिधि तीन मील के लगभग थी।[६८] राजनीति के केन्द्र के साथ ही वह धार्मिक केन्द्र भी था। महाभारत के राजगृह की पहाड़ियों को सिद्धों, यतियों और मुनियों का शरण भी बताया है।[६९] वहाँ पर अनेक सन्तगण ध्यान की साधना करते थे। जैन और बौद्ध साहित्य में उनके उल्लेख हैं। भगवती आदि में गर्म पानी के कुण्डों का वर्णन है। युवान्च्वाङ् ने भी इस बात को स्वीकार किया है। उस पानी से अनेक चर्मरोगी पूर्ण स्वस्थ हो जाते थे,[७०] आज भी वे कुण्ड हैं।

स्वप्न : एक चिन्तन : प्रस्तुत अध्ययन में महारानी धारिणी के स्वप्न का वर्णन है। वह स्वप्न में अपने मुख में हाथी को प्रवेश करते हुए देखती है। जहाँ कहीं भी आगम-साहित्य में कोई भी विशिष्ट पुरुष गर्भ में आता है, उस समय उसकी माता स्वप्न देखती है। स्वप्न न जागते हुए आते हैं, न प्रगाढ निद्रा में आते हैं। किन्तु जब अर्धनिद्रित अवस्था में मानव होता है उस समय उसे स्वप्न आते हैं।[७१] अष्टांगहृदय में लिखा है[७२]—जब इन्द्रियाँ अपने विषय से निवृत्त होकर प्रशान्त हो जाती हैं और मन इन्द्रियों के विषय में लगा रहता है तब वह स्वप्न देखता है।

सिग्मण्ड फ्रायड ने स्वप्न का अर्थ दमित वासनाओं की अभिव्यक्ति कहा है। उन्होंने स्वप्न के संक्षेपण, विस्तारीकरण, भावान्तरकरण और नाटकीकरण, ये चार प्रकार किये हैं! (१) बहुत विस्तार की घटना को स्वप्न में संक्षिप्त रूप में देखना (२) स्वप्न में घटना को विस्तार से देखना (३) घटना का रूपान्तर हो जाना, किन्तु मूल संस्कार वही है, अभिभावक द्वारा भयभीत करने पर स्वप्न में किसी क्रूर व्यक्ति आदि को देखकर भयभीत होना (४) पूरी घटनाएँ नाटक के रूप में स्वप्न में आना।

चार्ल्स युग[७३] स्वप्न को केवल अनुभव की प्रतिक्रिया नहीं मानते हैं। वे स्वप्न को मानव के व्यक्तित्व का विकास और भावी जीवन का द्योतक मानते हैं। फ्रायड और युग के स्वप्न संबंधी विचारों में मुख्य रूप से अन्तर यह है कि फ्रायड यह मानता है कि अधिकांश स्वप्न मानव की कामवासना से सम्बन्धित होते हैं जब कि युग का मन्तव्य है कि स्वप्नों का कारण मानव के केवल वैयक्तिक अनुभव अथवा उसकी स्वार्थमयी इच्छाओं का दमन मात्र ही नहीं होता अपितु उसके गंभीरतम मन की आध्यात्मिक अनुभूतियाँ भी होती हैं। स्वप्न में केवल दमित भावनाओं की बात पूर्ण संगत नहीं है, वह केवल संयोग मात्र ही नहीं है, किन्तु उसमें अभूतपूर्व सत्यता भी रही हुई होती है।

आचार्य जिनसेन ने[७४] स्वस्थ अवस्थावाले और अस्वस्थ अवस्थावाले, ये दो स्वप्न के प्रकार माने हैं। जब शरीर पूर्ण स्वस्थ होता है तो मन पूर्ण शांत रहता है, उस समय जो स्वप्न दिखते हैं वह स्वस्थ अवस्थावाला स्वप्न है। ऐसे स्वप्न बहुत ही कम आते हैं और प्रायः सत्य होते हैं। मन

---

६५. महाभारत सभापर्व अध्याय ५४ पंक्ति १२०॥ ६६. फाहियान, गाइल्स लन्दन पृ. ४९॥ ६७. ऑन युवान् च्वाङ्ग, वाटर्स २, १५३॥ ६८. ऑन युवान् च्वाङ्ग, वाटर्स २, १५३॥ ६९. एतेषु पर्वतेन्द्रेषु सर्वसिद्धसमालयाः। यतीनामाश्रमश्चैव मुनीनां च महात्मनाम् वृषभस्य तमालस्य महावीर्यस्य वै तथा। गंधर्वरक्षसां चैव नागानां च तथाऽऽलयाः॥—महाभारत सभापर्व अ. २१, १२-१४॥ ७०. ऑन युवान् च्वाङ्ग वार्टस, २, १५४॥ ७१. भगवती सूत्र १६-६॥ ७२. अष्टांगहृदय निदानस्थान ९॥ ७३. हिन्दी विश्वकोश खण्ड-१२ पृ. २६४॥ ७४. ते च स्वप्ना द्विधा भ्रातः स्वस्थास्वस्थात्मगोचराः। समैस्तु धातुभिः स्वस्थविषमैरितरैर्मताः॥ तथ्याः स्युः स्वस्थसंदृष्टा मिथ्या स्वप्नो विपर्ययात्। जगत्प्रतीत-मेतद्धि विद्धि स्वप्नविमर्शनम्॥ महापुराण ४१—५९/६०॥

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

विक्षिप्त हो और शरीर अस्वस्थ हो उस समय देखे गये स्वप्न असत्य होते हैं। आचार्य ने दोष-समुद्भव और देवसमुद्भव[७५] इस प्रकार स्वप्न के दो भेद भी किये हैं। वात, पित्त, कफ प्रभृति शारीरिक विकारों के कारण जो स्वप्न आते हैं वे दोषज हैं। इष्टदेव या मानसिक समाधि की स्थिति में जो स्वप्न आते हैं वे देवसमुद्भव है। स्थानांग[७६] और भगवती[७७] में यथातथ्य स्वप्न (जो स्वप्न में देखा है जागने पर उसी तरह देखना, अर्थात् अनुकूल-प्रतिकूल शुभ-अशुभ फल की प्राप्ति), प्रतान-स्वप्न (विस्तार से देखना), चिन्तास्वप्न (मन में रही हुई चिन्ता को स्वप्न में देखना), तद्विपरीत स्वप्न (स्वप्न में देखी हुई घटना का विपरीत प्रभाव), अव्यक्त स्वप्न (स्वप्न में दिखाई देनेवाली वस्तु का पूर्ण ज्ञान न होना), इन पाँच प्रकार के स्वप्नों का वर्णन है।

प्राचीन भारतीय स्वप्नशास्त्रियों ने स्वप्नों के नौ कारण बतलाये हैं[७८]—

(१) अनुभूत स्वप्न (अनुभव की हुई वस्तु का) (२) श्रुत स्वप्न (३) दृष्ट स्वप्न (४) प्रकृति-विकारजन्य स्वप्न (वात, पित्त, कफ की अधिकता और न्यूनता से) (५) स्वाभाविक स्वप्न (६) चिन्ता-समुत्पन्न स्वप्न (जिस पर पुनः पुनः चिन्तन किया हो) (७) देव प्रभाव से उत्पन्न होनेवाला स्वप्न (८) धर्मक्रिया प्रभावोत्पादित स्वप्न, और (९) पापोदय से आनेवाला स्वप्न। इनमें छह स्वप्न निरर्थक होते हैं और अन्त के तीन स्वप्न शुभाशुभ फल प्रदान करते हैं। जिनभद्रगणि क्षमाश्रमण[७९] ने भी विशेषावश्यक भाष्य में इनका उल्लेख किया है।

प्राचीन आचार्यों ने शुभ और अशुभ स्वप्न की एक सूची[८०] दी है। पर वह सूची पूर्ण हो ऐसी बात नहीं है। उनके अतिरिक्त भी कई तरह के स्वप्न आते हैं। उन स्वप्नों का सही अर्थ जानने के लिए परिस्थिति, वातावरण, और व्यक्ति की अवस्था देखकर ही निर्णय करना चाहिये।

विशिष्ट व्यक्तियों की माताएँ जो स्वप्न निहारती हैं उनके अन्तर्मानस की उदात्त आकांक्षाएँ उसमें रहती हैं। वे सोचती हैं कि मेरे ऐसा दिव्य भव्य पुत्र हो जो दिग्दिगन्त को अपनी यशोगाथा से गौरवान्वित करे। उसकी पवित्र भावना के कारण इस प्रकार के पुत्र आते भी हैं। यह अवश्य स्मरण रखना चाहिए कि स्वप्न वस्तुतः स्वप्न ही है। स्वप्न पर अत्यधिक विश्वास कर यथार्थता से मुँह नहीं मोड़ना चाहिये। केवल स्वप्नद्रष्टा नहीं यथार्थद्रष्टा बनना चाहिए। वह तो केवल सूचना प्रदान करनेवाला है।

दोहद : एक अनुचिन्तन : प्रस्तुत अध्ययन में मेघकुमार की माता धारिणी को दोहद उत्पन्न होता है। दोहद की पूर्ति न होने से महारानी मुरझाने लगी। महाराजा श्रेणिक उसके मुरझाने के कारण को समझकर अभयकुमार के द्वारा महारानी के दोहद की पूर्ति करवाते हैं।

दोहद की इस प्रकार की घटनाएँ आगम साहित्य[८१] में अन्य स्थलों पर भी आई हैं। जैन-

---

७५. वही सर्ग ४१/६१॥ ७६. स्थानांग—५॥ ७७. भगवती--१६—६॥ ७८. अनुभूतः श्रुतो दृष्टः प्रकृतेश्च विकारजः। स्वभावतः समुद्भूतः चिन्तासंततिसंभवः॥ देवताद्युपदेशोत्थो धर्मकर्मप्रभावजः। पापोद्रेकसमुत्थश्च स्वप्नः स्यान्नवधा नृणाम्॥ प्रकारैरादिमैः षड्भिरशुभश्च शुभोऽपि वा। दृष्टो निरर्थको स्वप्नः सत्यस्तु त्रिभिरुत्तरैः॥—स्वप्नशास्त्र॥ ७९. विशेषावश्यकभाष्य गाथा १७०३॥ ८०. भगवती सूत्र १६—६॥ ८१. विपाक सूत्र—३; कहाकोसु सं. १६; गाहासतसई प्र. शतक गा १—१५,—३—९०२, ५—७२; श्रेणिकचरित्र; उत्तरा० टीका १३२, आवश्यकचूर्णि २ पृ. १६६, निरियावलिका १, पृ. ९—११, पिण्डनिर्युक्ति ८०; व्यवहारभाष्य १, ३, पृ. १६॥

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

कथासाहित्य में बौद्ध जातकों में[८२] और वैदिक परम्परा के ग्रंथों[८३] में दोहद का अनेक स्थलों पर वर्णन है। यह ज्ञातव्य है कि जब महिला गर्भवती होती है तब गर्भ के प्रभाव से उस के अन्तर्मानस में विविध प्रकार की इच्छाएँ उद्बुद्ध होती हैं। वे विचित्र और असामान्य इच्छाएँ 'दोहद', 'दोहला' कही जाती हैं। दोहद के लिए संस्कृत साहित्य में 'द्विहृद' भी आया है। 'द्विहृद' का अर्थ है दो हृदय को धारण करनेवाली। गर्भावस्था में मां की इच्छाओं पर गर्भस्थ शिशु का भी प्रभाव होता है। यद्यपि शिशु की इच्छाएँ जिस रूप में चाहिए उस रूप में व्यक्त नहीं होती, किन्तु उसका प्रभाव मां की इच्छाओं पर अवश्य ही होता है।

दोहद के समय महिला की स्थिति विचित्र बन जाती है। उस समय उसकी भावनाएँ इतनी तीव्र होती हैं कि यदि उसकी भावनाओं की पूर्ति न की जाय तो वह रुग्ण हो जाती है। कई बार तो दोहद की पूर्ति के अभाव में महिलाएँ अपने प्राणों का त्याग भी कर देती हैं। सुश्रुत भारतीय आयुर्वेद का एक शीर्षस्थ ग्रंथ है। उसमें लिखा है—दोहद के पूर्ण न होने पर जो सन्तान उत्पन्न होती है उसका अवयव विकृत होता है। या तो वह कुबड़ा होगा, लुंज-पुंज, जड़, बौना, बाड़ा, या अंधा होगा, अष्टावक्र की तरह कुरूप होगा। किन्तु दोहद पूर्ण होने पर सन्तान सर्वांगसुन्दर होती है।[८४]

आचार्य हेमचन्द्र के समय तक दोहला माता की मनोरथ-पूर्ति के अर्थ में प्रचलित था। राजस्थान, मध्यप्रदेश, उत्तरप्रदेश और दक्षिण भारत के कर्नाटक, आन्ध्र और तमिलनाडु में सातवें माह में साते, सांधे और सीमन्त के रूप में समारंभ मनाया जाता है। सात महीने में गर्भस्थ शिशु प्रायः शारीरिक पूर्णता को प्राप्त कर लेता है। ऐसा भी माना जाता है कि यदि सात मास में बालक का जन्म हो जाता है और वह जीवित रहता है तो महान् यशस्वी होता है। वासुदेव श्रीकृष्ण को सातवें माह में उत्पन्न हुआ माना जाता है।

सुश्रुत आदि में चार माह में दोहद पूर्ति का समय बताया है। ज्ञातधर्मकथा,[८५] कथा-कोश[८६] और कहाकोसु[८७] आदि ग्रंथों में ऐसे प्रसंग मिलते हैं कि तीसरे, पाँचवें और सातवें माह में दोहद की पूर्ति की गई। क्योंकि उसी समय उसको दोहद उत्पन्न हुए थे। आधुनिक शरीर-शास्त्रियों का भी यह अभिमत है कि अवयवनिर्माण की प्रक्रिया तृतीय मास में पूर्ण हो जाती है, उसके पश्चात् भ्रूण के आवश्यक अंग-प्रत्यंग में पूर्णता आती रहती है।

अंगविज्जा[८८] जैन साहित्य का एक महत्त्वपूर्ण ग्रंथ है। उस ग्रंथ में विविध दृष्टियों से दोहदों के संबंध में गहराई से चिन्तन किया है। जितने भी दोहद उत्पन्न होते हैं उन्हें पाँच भागों में विभक्त किया जा सकता है—शब्दगत, गंधगत, रूपगत, रसगत और स्पर्शगत। क्योंकि ये ही मुख्य इन्द्रियों के विषय हैं और इन्हीं की दोहदों में पूर्ति की जाती है। प्राचीन साहित्य में जितने भी दोहद आये हैं उन सभी का समावेश इन पाँचों में हो जाता है। वैदिक वाङ्मय में, बौद्ध जातक साहित्य में और जैन कथा साहित्य में दोहद उत्पत्ति और उसकी पूर्ति के अनेक प्रसंग मिलते हैं। चरक आदि में भी इस पर विस्तार से चर्चा है।

---

८२. सिसुमार जातक एवं वानर जातक; सुपत्त जातकः थूस जातक, छवक जातक, निदानकथा॥ ८३. रघुवंश—स० १४; कथासरित्सागर अ० २२; ३५, तिलकमंजरी पृ. ७५; वेणीसंहार। ८४. दौहदविमानात् कुब्जं कुणिं खञ्जं जडं वामनं विकृताक्षमनक्षं वा नारी सुतं जनयति। तस्मात् सा यद्यदिच्छेत् तत्तस्य दापयेत्। लब्धदौहदा हि वीर्यवन्तं चिरायुषञ्च पुत्रं जनयति।—सुश्रुतसंहिता, अ. ३, शरीरस्थानम्—१४॥ ८५. ज्ञातधर्म कथा—१, पृ० १०॥ ८६. कथाकोश पृ० १४॥ ८७. कहाकोसु—सं. ४९॥ ८८. अंगविद्या अध्याय २६॥

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

प्राचीन ग्रंथों के आधार से पाश्चात्य चिन्तक डा० ब्लूमफील्ड[८९] आदि ने दोहद के सम्बन्ध में कुछ चिन्तन किया है।

कला : एक विश्लेषण

जब मेघकुमार आठ वर्ष का हो गया तब शुभ नक्षत्र और श्रेष्ठ लग्न में उसे कलाचार्य के पास ले जाया गया। प्राचीन युग में शिक्षा का प्रारंभ आठ वर्ष में माना गया, क्योंकि तब तक बालक का मस्तिष्क शिक्षा ग्रहण करने के योग्य हो जाता था। भगवती[९०] और अन्य आगमों में भी इसी उम्र का उल्लेख है। कथाकोश-प्रकरण[९१], ज्ञानपंचमी कथा[९२], कुवलयमाला[९३] आदि में भी इसी उम्र का उल्लेख है। स्मृतियों में पाँच वर्ष की उम्र में शिक्षा देने का उल्लेख है। पर आगमों में आठ वर्ष ही बताया है[९४]।

उस युग में विविध कलाओं का गहराई से अध्ययन कराया जाता था। पुरुषों के लिए बहत्तर कलाएँ और स्त्रियों के लिए चौसठ कलाएँ थीं। केवल ग्रंथों से ही नहीं, उन्हें अर्थ और प्रयोगात्मक रूप से भी सिखलाया जाता था। वे कलाएँ मानव की ज्ञानेन्द्रियों और कर्मेन्द्रियों के पूर्ण विकास के लिए अत्यन्त उपयोगी थीं। मानसिक विकास उच्चतम होने पर भी शारीरिक विकास यदि न हो तो उसके अध्ययन में चमत्कृति पैदा नहीं हो सकती।

प्रस्तुत आगम में बहत्तर कलाओं का उल्लेख हुआ है। बहत्तर कलाओं के नाम समवायांग, राजप्रश्नीय, औपपातिक और कल्पसूत्र सुबोधिका टीका में भी प्राप्त होते हैं। पर ज्ञातासूत्र में आई हुई कलाओं के नामों में और इन आगमों में आये हुए नामों में कुछ अन्तर है। तुलनात्मक दृष्टि से अध्ययन करने हेतु हम यहाँ दे रहे हैं।—**ज्ञातासूत्र के अनुसार**[९५] (१) लेख (२) गणित (३) रूप (४) नाट्य (५) गीत (६) वादित्र (७) स्वरगत (८) पुष्करगत (९) समताल (१०) द्यूत (११) जनवाद (१२) पाशक (पासा) (१३) अष्टापद (१४) पुरःकाव्य (१५) दकमृत्तिका (१६) अन्नविधि (१७) पानविधि (१८) वस्त्रविधि (१९) विलेपन विधि (२०) शयन विधि (२१) आर्या (२२) प्रहेलिका (२३) मागधिका (२४) गाथा (२५) गीति (२६) श्लोक (२७) हिरण्ययुक्ति (२८) स्वर्णयुक्ति (२९) चूर्णयुक्ति (३०) आभरणविधि (३१) तरुणीप्रतिकर्म (३२) स्त्रीलक्षण (३३) पुरुषलक्षण (३४) हयलक्षण (३५) गजलक्षण (३६) गोलक्षण (३७) कुक्कुटलक्षण (३८) छत्रलक्षण (३९) दण्डलक्षण (४०) असिलक्षण (४१) मणिलक्षण (४२) काकणीलक्षण (४३) वास्तुविद्या (४४) स्कन्धावारमान (४५) नगरमान (४६) व्यूह (४७) प्रतिव्यूह (४८) चार (४९) प्रतिचार (५०) चक्रव्यूह (५१) गरुडव्यूह (५२) शकटव्यूह (५३) युद्ध (५४) नियुद्ध (५५) युद्धनियुद्ध (५६) दृष्टियुद्ध (५७) मुष्टियुद्ध (५८) बाहुयुद्ध (५९) लतायुद्ध (६०) इषुशास्त्र (६१) छरुप्रवाद (६२) धनुर्वेद (६३) हिरण्यपाक (६४) स्वर्णपाक (६५) सूत्रखेड (६६) वस्त्रखेल (६७) नालिका खेल (६८) पत्रच्छेद्य (६९) कटच्छेद्य (७०) सजीव (७१) निर्जीव (७२) शकुनिरुत।

८९. The Dohado or Craving of Pregnant Women—Journal of American Oriental Society. Vol. IX, Part 1st, Page 1–24 ॥ ९०. भगवती—अभयदेव वृत्ति ११–११, ४२९, पृ. ९९९ ॥ ९१. कथाकोश प्रकरण पृ. ८ ॥ ९२. ज्ञानपंचमी कहा ६–९२ ॥ ९३. कुवलयमाला २१, १२–१३ ॥ ९४. (क) डी. सी. दासगुप्त 'द' जैन सिस्टम आफ एजुकेशन' पृ. ७४, (ख) एच. आर. कापडिया 'द जैन सिस्टम आफ एजुकेशन' पृ. २०६ ॥ ९५. ज्ञातासूत्र पृ. ४८, (प्रस्तुत संस्करण) ॥

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

औपपातिक[९६] में पाँचवीं कला 'गीत' है, पच्चीसवीं कला 'गीति' और छप्पनवीं कला 'दृष्टियुद्ध' नहीं है।

इनके स्थान पर औपपातिक में (३६) चक्कलक्खणं, (३८) चम्मलक्खणं तथा (४६) वत्थु-निवेसन कलाओं का उल्लेख है।

रायपसेणिय सूत्र[९७] में उन्तीसवीं कला 'चूर्णयुक्ति' नहीं है, (३८) वीं कला 'चक्रलक्षण' विशेष है। छप्पनवीं कला 'दृष्टियुद्ध' के स्थान पर 'यष्टियुद्ध' है। अन्य सभी कलाएँ ज्ञाताधर्म के अनुसार ही हैं।

जम्बूद्वीपप्रज्ञप्ति[९८] शांतिचन्द्रीयवृत्ति, वक्षस्कार-२ पत्र संख्या १३६-२, १३७-१ में सभी कलाएँ ज्ञातासूत्र की-सी ही हैं, किन्तु संख्या के क्रम में किंचित् अन्तर है।

ज्ञातासूत्र में[९९] आयी हुई बहत्तर कलाओं के नामों में और समवायांग में आई हुई बहत्तर कलाओं के नामों में बहुत अन्तर है। समवायांग की कलासूची यहाँ प्रस्तुत है—

(१) लेहं—लेख लिखने की कला
(२) गणियं—गणित
(३) रूवं—रूप सजाने की कला
(४) नट्टं—नाट्य करने की कला
(५) गीयं—गीत गाने की कला
(६) वाइयं—वाद्य बजाने की कला
(७) सरगयं—स्वर जानने की कला
(८) पुक्खरयं—ढोल आदि वाद्य बजाने की कला
(९) समतालं—ताल देना
(१०) जूयं—जुआ खेलने की कला
(११) जणवायं—वार्तालाप की कला
(१२) पोक्खच्चं—नगर-संरक्षण की कला
(१३) अट्ठावय—पासा खेलने की कला
(१४) दगमट्टियं—पानी और मिट्टी के संमिश्रण से वस्तु बनाने की कला
(१५) अन्नविहिं—अन्न उत्पन्न करने की कला
(१६) पाणविहिं—पानी को उत्पन्न करने तथा शुद्ध करने की कला
(१७) वत्थविहिं—वस्त्र बनाने की कला
(१८) सयणविहिं—शय्या निर्माण करने की कला
(१९) अज्जं—संस्कृत भाषा में कविता निर्माण की कला
(२०) पहेलियं—प्रहेलिका निर्माण की कला
(२१) मागहियं—छन्द विशेष बनाने की कला

---

९६. औपपातिक ४० पत्र १८५॥ ९७. राजप्रश्नीय सूत्र पत्र ३४०॥ ९८. समवायांग, समवाय—७२॥ ९९. ज्ञातासूत्र—१॥

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

(२२) गाहं—प्राकृत भाषा में गाथा निर्माण की कला
(२३) सिलोगं—श्लोक बनाने की कला
(२४) गंधजुत्तिं—सुगंधित पदार्थ बनाने की कला
(२५) मधुसित्थं—मधुरादि छह रस संबंधी कला
(२६) आभरणविहिं—अलंकार निर्माण व धारण की कला
(२७) तरुणीपडिकम्मं—स्त्री को शिक्षा देने की कला
(२८) इत्थीलक्खणं—स्त्री के लक्षण जानने की कला
(२९) पुरिसलक्खणं—पुरुष के लक्षण जानने की कला
(३०) हयलक्खणं—घोड़े के लक्षण जानने की कला
(३१) गयलक्खणं—हस्ती के लक्षण जानने की कला
(३२) गौलक्खणं—गाय के लक्षण जानने की कला
(३३) कुक्कुडलक्खणं—कुक्कुट के लक्षण जानने की कला
(३४) मिंढियलक्खणं—मेंढे के लक्षण जानने की कला
(३५) चक्कलक्खणं—चक्र के लक्षण जानने की कला
(३६) छत्तलक्खणं—छत्र लक्षण जानने की कला
(३७) दण्डलक्खणं—दण्ड लक्षण जानने की कला
(३८) असिलक्खणं—तलवार के लक्षण जानने की कला
(३९) मणिलक्खणं—मणि के लक्षण जानने की कला
(४०) कागणिलक्खणं—काकिणी-चक्रवर्ती के रत्न विशेष के लक्षण को जानने की कला
(४१) चम्मलक्खणं—चर्म लक्षण जानने की कला
(४२) चंदलक्खणं—चन्द्र लक्षण जानने की कला
(४३) सूरचरियं—सूर्य आदि की गति जानने की कला
(४४) राहुचरियं—राहु आदि की गति जानने की कला
(४५) गहचरियं—ग्रहों की गति जानने की कला
(४६) सोभागकरं—सौभाग्य का ज्ञान
(४७) दोभागकरं—दुर्भाग्य का ज्ञान
(४८) विज्जागयं—रोहिणी, प्रज्ञप्ति आदि विद्या सम्बन्धी ज्ञान
(४९) मंतगयं—मन्त्रसाधना आदि का ज्ञान
(५०) रहस्सगयं—गुप्त वस्तु को जानने का ज्ञान
(५१) सभासं—प्रत्येक वस्तु के वृत्त का ज्ञान
(५२) चारं—सैन्य का प्रमाण आदि जानना
(५३) पडिचारं—सेना को रणक्षेत्र में उतारने की कला
(५४) वूहं—व्यूह रचनेकी कला
(५५) पडिवूहं—प्रतिव्यूह रचने की कला
(५६) खंधावारमाणं—सेना के पड़ाव का प्रमाण जानना

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

(५७) नगरमाणं—नगर का प्रमाण जानने की कला
(५८) वत्थुमाणं—वस्तु का प्रमाण जानने की कला
(५९) खंधावारनिवेसं—सेना का पड़ाव आदि डालने का परिज्ञान
(६०) वत्थुनिवेसं—प्रत्येक वस्तु के स्थापन करने की कला
(६१) नगरनिवेसं—नगर निर्माण का ज्ञान
(६२) ईसत्थं—ईषत् को महत् करने की कला
(६३) छरुप्पवायं—तलवार आदि की मूठ बनाने की कला
(६४) आससिक्खं —अश्वशिक्षा
(६५) हत्थिसिक्खं—हस्तिशिक्षा
(६६) धणुव्वेयं=धनुर्वेद
(६७) हिरण्णपागं, सुवण्णपागं, मणिपागं, धातुपागं—हिरण्यपाक, सुवर्णपाक, मणिपाक, धातुपाक बनाने की कला
(६८) बाहुजुद्धं, दंडजुद्धं, मुट्ठिजुद्धं, अट्ठिजुद्धं, जुद्धं, निजुद्धं जुद्धाइजुद्धं—बाहुयुद्ध, दण्डयुद्ध मुष्टियुद्ध, यष्टियुद्ध, युद्ध, नियुद्ध, युद्धातियुद्ध करने की कला
(६९) सुत्ताखेडं, नालियाखेडं, वट्टखेडं, धम्मखेडं, चम्मखेडं—सूत बनाने की कला, नली बनाने की, गेंद खेलने की, वस्तु के स्वभाव जानने की, चमड़ा बनाने आदि की कला
(७०) पत्तच्छेज्जं-कडगच्छेज्जं-पत्रछेदन, वृक्षांग विशेष छेदने की कला
(७१) सजीवं, निज्जीवं—सजीवन, निर्जीवन—संजीवनी विद्या
(७२) सउणरुयं—पक्षी के शब्द से शुभाशुभ जानने की कला

कल्पसूत्र की टीकाओं[१००] में बहत्तर कलाओं का वर्णन प्राप्त होता है। वे ज्ञातासूत्र की बहत्तर कलाओं से प्रायः भिन्न हैं। वे इस प्रकार हैं—(१) लेखन (२) गणित (३) गीत (४) नृत्य (५) वाद्य (६) पठन (७) शिक्षा (८) ज्योतिष (९) छन्द (१०) अलंकार (११) व्याकरण (१२) निरुक्ति (१३) काव्य (१४) कात्यायन (१५) निघण्टु (१६) गजारोहण (१७) अश्वारोहण (१८) आरोहण-शिक्षा (१९) शस्त्राभ्यास (२०) रस (२१) यंत्र (२२) मंत्र (२३) विष (२४) खन्ध (२५) गन्धवाद (२६) प्राकृत (२७) संस्कृत (२८) पैशाचिका (२९) अपभ्रंश (३०) स्मृति (३१) पुराण (३२) विधि (३३) सिद्धान्त (३४) तर्क (३५) वैद्यक (३६) वेद (३७) आगम (३८) संहिता (३९) इतिहास (४०) सामुद्रिक (४१) विज्ञान (४२) आचार्य विद्या (४३) रसायन (४४) कपट (४५) विद्यानुवाद दर्शन (४६) संस्कार (४७) धूर्त संबलक (४८) मणिकर्म (४९) तरुचिकित्सा (५०) खेचरी कला (५१) अमरी कला (५२) इन्द्रजाल (५३) पातालसिद्धि (५४) यन्त्रक (५५) रसवती (५६) सर्वकरणी (५७) प्रासाद लक्षण (५८) पण (५९) चित्रोपल (६०) लेप (६१) चर्मकर्म (६२) पत्रछेद (६३) नखछेद (६४) पत्र परीक्षा (६५) वशीकरण (६६) काष्ठघटन (६७) देशभाषा (६८) गारुड (६९) योगांग (७०) धातु कर्म (७१) केवल विधि (७२) शकुनिरुत

आचार्य वात्स्यायन ने "कामसूत्र" में[१०१] चौंसठ कलाओं का वर्णन किया है। उन चौंसठ कलाओं के साथ ज्ञाता सूत्र में आई हुई बहत्तर कलाओं की हम सहज तुलना कर सकते हैं। वे बहत्तर कलाएँ चौंसठ कलाओं के अन्तर्गत आ सकती हैं। देखिए—

१००. कल्पसूत्र सुबोधिकाटीका॥ १०१. कामसूत्र विद्यासमुद्देश प्रकरण॥

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

काम सूत्र	ज्ञाता सूत्र
(१) गीत	(५) गीत (७) स्वरगत
(२) वादित्र	(६) वादित्र (८) पुष्करगत (९) समताल
(३) नृत्य	(४) नाट्य
(४) आलेख्य	(३) रूप
(५) विशेषकच्छेद्य (पत्रच्छेद्य)	(६८) पत्रच्छेद्य
(६) तंडुल कुसुमबलि विकार	
(७) पुष्पास्तरण (पुष्पशयन)	(२०) शयनविधि ?
(८) दशनवसनांगराग	(३१) तरुणीप्रतिकर्म (१९) विलेपन
	(३८) वस्त्रविधि
(९) मणि भूमि कर्म	
(१०) शयन रचन	(२०) शयन विधि
(११) उदक वाद्य	
(१२) उदकाघात	
(१३) चित्रयोग	
(१४) माल्यग्रथन	
(१५) शेखरकापीडयोजन	
(१६) नेपथ्य प्रयोग	
(१७) कर्णपत्रभंग	
(१८) गंधयुक्ति	(२९) चूर्ण युक्ति
(१९) भूषणयोजना	(१८) आभरणविधि
(२०) इन्द्रजाल	
(२१) कोचुमार योग	
(२२) विचित्र शाक	(१९) अन्नविधि
(२३) सूचिवानकर्म	
(२४) वीणा डमरुक वाद्य	(६) वादित्र
(२५) प्रतिमाला	
(२६) हस्तलाघव	(६८) पत्रच्छेद्य (६९) कटच्छेद्य
(२७) पानकरसरागासव योजन	(१७) पान विधि
(२८) सूत्रक्रीडा	(६५) सूत्रखेल (६७) नालिका खेल
(२९) प्रहेलिका	(२२) प्रहेलिका
(३०) दुर्वाचक योग	
(३१) पुस्तक वाचन	
(३२) नाटकाख्यायिका दर्शन	
(३३) काव्यसमस्यापूर्ति	
(३४) पत्रिकावेत्रवानविकल्प	
(३५) तक्षकर्म	

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

काम सूत्र	ज्ञाता सूत्र
(३६) तक्षण	
(३७) वास्तुविधि	(४३) वास्तुविद्या　(४५) नगरमान
(३८) रूप्यरत्न परीक्षा	(४०) मणिलक्षण　(५१) काकणी लक्षण
	(२७) हिरण्ययुक्ति　(२८) स्वर्णयुक्ति
(३९) धातुवाद	(६३) हिरण्यपाक　(६४) स्वर्णपाक
	(७०) सजीव　(७१) निर्जीव
(४०) मणिरागाकरज्ञान	
(४१) वृक्षायुर्वेद	
(४२) मेषं-कुक्कुटलावकयुद्धविधि	
(४३) शुक सारिका प्रलापन	
(४४) उत्सादन संवाहन केशमार्जन कुशलता	
(४५) अक्षरमुष्टिकाकथन	
(४६) म्लेच्छित कलाविकल्प	
(४७) देशभाषा-विज्ञान	
(४८) पुष्पकटिका	
(४९) निमित्तज्ञान	(७२) शकुनिरुत　(३२) स्त्रीलक्षण
	(३३) पुरुषलक्षण　(३४) हयलक्षण
	(३५) गजलक्षण　(३६) गोलक्षण
	(३७) कुक्कुटलक्षण　(३८) छत्रलक्षण
	(३९) दण्डलक्षण　(४०) असिलक्षण
	(४१) मसिलक्षण　(४२) काकणीलक्षण
(५०) यंत्रमातृका	
(५१) धारणमातृका	
(५२) संपाठ्य	
(५३) मानसी काव्य क्रिया	
(५४) अभिधानकोश	
(५५) छन्द विज्ञान	(२१) आर्या　(२३) मागधिका　(२४) गाथा
	(२५) गीति　(२६) श्लोक
(५६) क्रिया कल्प	(१४) पुरःकाव्य
(५७) छलितक योग	
(५८) वस्त्र गोपन	
(५९) द्यूत विशेष	(१०) द्यूत　(११) जनवाद　(१३) अष्टापद
(६०) आकर्ष क्रीडा	(१२) पाशक
(६१) बालक्रीडन	

Jain Education International　For Private & Personal Use Only　www.jainelibrary.org

काम सूत्र	ज्ञाता सूत्र
(६२) वैनयिकी	
(६३) वैजयिकी	(४६) व्यूह (४७) प्रतिव्यूह (५०) चक्रव्यूह (५१) गरुडव्यूह (५२) शकट व्यूह (५३) युद्ध (५४) नियुद्ध (५५) युद्धातियुद्ध (५६) दृष्टियुद्ध (५७) मुष्टियुद्ध (५८) बाहुयुद्ध (५९) लतायुद्ध (६०) इषुशास्त्र (६१) छरूप्रवाद (६२) धनुर्वेद
(६४) व्यायामिकी	(४४) स्कंधावारमान

पुरुषों की भांति महिलाओं की कलाओं का भी प्रस्तुत आगम में उल्लेख है। पर यहाँ उनके नाम नहीं बताये गये हैं। जंबूद्वीपप्रज्ञप्ति[११२] में महिलाओं की चौसठ कलाओं के नाम इस प्रकार हैं—

(१) नृत्य (२) औचित्य (३) चित्र (४) वादित्र (५) मंत्र (६) तंत्र (७) ज्ञान (८) विज्ञान (९) दम्भ (१०) जलस्तंभ (११) गतिमान (१२) तालमान (१३) मेघवृष्टि (१४) फलाकृष्टि (१५) आरामरोपण (१६) आकारगोपन (१७) धर्मविचार (१८) शकुनसार (१९) क्रियाकल्प (२०) संस्कृतजल्प (२१) प्रासादनीति (२२) धर्मनीति (२३) वर्णिकावृद्धि (२४) सुवर्णसिद्धि (२५) सुरभितैलकरण (२६) लीलासंचरण (२७) हयगज-परीक्षण (२८) पुरुष-स्त्री लक्षण (२९) हेमरत्नभेद (३०) अष्टादश लिपि परिच्छेद (३१) तत्काल बुद्धि (३२) वस्तुसिद्धि (३३) काम विक्रिया (३४) वैद्यक क्रिया (३५) कुम्भभ्रम (३६) सारिश्रम (३७) अंजन योग (३८) चूर्णयोग (३९) हस्तलाघव (४०) वचनपाटव (४१) भोज्य विधि (४२) वाणिज्य विधि (४३) मुखमण्डन (४४) शालिखण्डन (४५) कथाकथन (४६) पुष्पग्रन्थन (४७) वक्रोक्ति (४८) काव्य शक्ति (४९) स्फारविधि वेश (५०) सर्वभाषा विशेष (५१) अभिवादन ज्ञान (५२) भूषणपरिधान (५३) भृत्योपचार (५४) गृहाचार (५५) व्याकरण (५६) परनिराकरण (५७) रन्धन (५८) केशबन्धन (५९) वीणानाद (६०) वितण्डावाद (६१) अंकविचार (६२) लोकव्यवहार (६३) अन्त्याक्षरिका (६४) प्रश्नप्रहेलिका

केलदि श्रीबसवराजेन्द्र ने "शिवतत्त्वरत्नाकर" में भी चौसठ कलाओं का निर्देश इस प्रकार है—

(१) इतिहास (२) आगम (३) काव्य (४) अलंकार (५) नाटक (६) गायकत्व (७) कवित्व (८) कामशास्त्र (९) दुरोदर (द्यूत) (१०) देशभाषालिपिज्ञान (११) लिपिकर्म (१२) वाचन (१३) गणक (१४) व्यवहार (१५) स्वरशास्त्र (१६) शकुन (१७) सामुद्रिक (१८) रत्नशास्त्र (१९) गज-अश्व-रथ कौशल (२०) मल्लशास्त्र (२१) सूपकर्म (२२) भूरुहदोहद (बागवानी) (२३) गंधवाद (२४) धातुवाद (२५) रस संबंधी (२६) खनिवाद (२७) बिलवाद (२८) अग्निस्तंभ (२९) जल स्तम्भ (३०) वाचःस्तंभन (३१) वयःस्तंभन (३२) वशीकरण (३३) आकर्षण (३४) मोहन (३५) विद्वेषण (३६) उच्चाटन (३७) मारण (३८) कालवंचन (३९) परकायप्रवेश (४०) पादुकासिद्धि (४१) वाक्सिद्धि (४२) गुटिकासिद्धि (४३) ऐन्द्रजालिक (४४) अंजन (४५) परदृष्टिवंचन (४६) स्वरवंचन (४७) मणिमंत्र औषधादिकी सिद्धि (४८) चोरकर्म (४९) चित्रक्रिया (५०) लोहक्रिया

---

११२. जम्बूद्वीपप्रज्ञप्तिवृत्ति, वक्षस्कार २, पत्र १३९–२ १४०–१॥

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

(५१) अश्मक्रिया (५२) मृत्क्रिया (५३) दारुक्रिया (५४) वेणुक्रिया (५५) चर्मक्रिया (५६) अंबर-क्रिया (५७) अदृश्यकरण (५८) दंतिकरण (५९) मृगयाविधि (६०) वाणिज्य (६१) पाशुपाल्य (६२) कृषि (६३) आसवकर्म (६४) मेषादि युद्धकारक कौशल।

शुक्राचार्य ने नीतिसार ग्रन्थ[113] में प्रकारान्तर से चौसठ कलाएँ बताई हैं।

प्राचीन काल में कलाओं के व्यापक अध्ययन के लिए विभिन्न चिन्तकों ने विभिन्न कलाओं पर स्वतन्त्र ग्रन्थों का निर्माण किया था। अत्यधिक विस्तार से उन कलाओं के संबध में विश्लेषण भी किया था। जैसे, भरत का 'नाट्य शास्त्र', वात्स्यायन का 'कामसूत्र' चरक और सुश्रुत की संहिताएँ, नल का 'पाक दर्पण', पालकाप्य का 'हस्त्यायुर्वेद', नीलकण्ठ की 'मातंगलीला', श्रीकुमार का 'शिल्परत्न', रुद्रदेव का 'श्येनिक शास्त्र' आदि।

लिपि और भाषा : कलाओं के अध्ययन व अध्यापन के साथ ही उस युग में प्रत्येक व्यक्ति को और विशेषकर समृद्ध परिवार में जन्मे हुए व्यक्तियों को बहुभाषाविद् होना भी अनिवार्य था। संस्कृत और प्राकृत भाषाओं के अतिरिक्त अट्ठारह देशी भाषाओं का परिज्ञान आवश्यक था। प्रस्तुत *सूत्र में मेघकुमार के वर्णन में 'अट्ठारसविहिप्पगारदेसीभासाविसारए' यह मूल पाठ है। पर वे अट्ठारह भाषाएँ कौनसी थीं इसका उल्लेख मूल पाठ में नहीं है। औपपातिक आदि में भी इसी तरह* का पाठ मिलता है, किन्तु वहाँ पर भी अट्ठारह देशी भाषाओं का निर्देश नहीं है, नवांगी टीकाकार आचार्य अभयदेव ने[115] प्रस्तुत पाठ पर विवेचन करते हुए अष्टादश लिपियों का उल्लेख किया है, पर अट्ठारह देशी भाषाओं का नहीं। अभयदेव ने विभिन्न देशों में प्रचलित अट्ठारह लिपियों में विशारद लिखा है। समवायांग, प्रज्ञापना, विशेषावश्यकभाष्य की टीका और कल्पसूत्रटीका में अट्ठारह लिपियों के नाम मिलते हैं पर सभी नामों में यत्किंचित् भिन्नता है। हम यहाँ तुलनात्मक अध्ययन करनेवाले जिज्ञासुओं के लिए उनके नाम प्रस्तुत कर रहे हैं।

समवायांग[116] के अनुसार (१) ब्राह्मी (२) यावनी (३) दोषउपरिका (४) खरोष्ठिका (५) खरशाविका (पुष्करसारि) (६) पाहारातिगा (७) उच्चत्तरिका (८) अक्षरपृष्ठिका (९) भोगवतिका (१०) वैणकिया (११) निण्हविका (१२) अंकलिपि (१३) गणितलिपि (१४) गंधर्वलिपि (भूतलिपि) (१५) आदर्श लिपि (१६) माहेश्वरी (१७) दामिली लिपि (द्रावडी) (१८) पोलिन्दी लिपि

प्रज्ञापना[117] के अनुसार (१) ब्राह्मी (२) यावनी (३) दोसापुरिया (४) खरोष्ठी (५) पुक्खरासारिया (६) भोगवइया (भोगवती) (७) पहराइया (८) अन्तक्खरिया (९) अक्खरपुट्ठिया (१०) वैनयिकी (११) अंकलिपि (१२) निहविकी (१३) गणित लिपि (१४) गंधर्व लिपि (१५) आयंस लिवि (१६) माहेश्वरी (१७) दोमिली लिपि (१८) पौलिन्दी

विशेषावश्यक टीका[118] के अनुसार (१) हंस (२) भूत (३) यक्षी (४) राक्षसी (५) उड्डी (६) यवनी (७) तुरुक्की (८) कीरी (९) द्रविडी (१०) सिंधवीय (११) मालविनी (१२) नडि (१३) नागरी (१४) लाट (१५) पारसी (१६) अनिमित्ती (१७) चाणक्की (१८) मूलदेवी

कल्पसूत्र[119] टीका के अनुसार (१) लाटी (२) चौडी (३) डाहली (४) कानडी (५) गूर्जरी (६) सोरहठी (७) मरहठी

---

११३. नीतिसार ४–३॥ ११५. ज्ञातासूत्र १ टीका॥ ११६. समवायांग, समवाय १८॥ ११७. प्रज्ञापना १।३७॥ ११८. विशेषावश्यकभाष्य गाथा ४६४ की टीका॥ ११९. कल्पसूत्र टीका॥

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

(८) खुरासानी (९) कोंकणी (१०) मागधी (११) सिंहली (१२) हाडी (१३) कीडी (१४) हम्मीरी (१५) परसी (१६) मसी (१७) मालवी (१८) महायोधी

चीनी भाषा में "फा युअन् चु लिन्" नामक बौद्ध विश्वकोश में तथा "ललित-विस्तार"[१२०] के अनुसार (१) ब्राह्मी (२) खरोष्ठी (३) पुष्करसारी (४) अंग लिपि (५) बंग लिपि (६) मगध लिपि (७) मांगल्य लिपि (८) मनुष्य लिपि (९) अंगुलीय लिपि (१०) शकारि लिपि (११) ब्रह्मवल्ली लिपि (१२) द्राविड लिपि (१३) कनारि लिपि (१४) दक्षिण लिपि (१५) उग्र लिपि (१६) संख्या लिपि (१७) अनुलोम लिपि (१८) ऊर्ध्वधनुर्लिपि (१९) दरद लिपि (२०) खास्य लिपि (२१) चीन लिपि (२२) हूण लिपि (२३) मध्याक्षरविस्तर लिपि (२४) पुष्प लिपि (२५) देव लिपि (२६) नाग लिपि (२७) यक्ष लिपि (२८) गंधर्व लिपि (२९) किंनर लिपि (३०) महोरग लिपि (३१) असुर लिपि (३२) गरुड लिपि (३३) मृगचक्र लिपि (३४) चक्र लिपि (३५) वायुमरु लिपि (३६) भौमदेव लिपि (३७) अंतरिक्ष देव लिपि (३८) उत्तरकुरुद्वीपलिपि (३९) अपरगौडादि लिपि (४०) पूर्वविदेह लिपि (४१) उत्क्षेप लिपि (४२) निक्षेप लिपि (४३) विक्षेप लिपि (४४) प्रक्षेप लिपि (४५) सागर लिपि (४६) वज्र लिपि (४७) लेख प्रतिलेख लिपि (४८) अनुद्रुत लिपि (४९) शास्त्रावर्त लिपि (५०) गणावर्त लिपि (५१) उत्क्षेपावर्त लिपि (५२) विक्षेपावर्त लिपि (५३) पादलिखित लिपि (५४) द्विरुत्तरपदसंधिलिखित लिपि (५५) दशोत्तरपद-संधिलेखित लिपि (५६) अध्याहारिणी लिपि (५७) सर्वरुतसंग्रहिणी लिपि (५८) विद्यानुलोम लिपि (५९) विमिश्रित लिपि (६०) ऋषितपस्तप्त लिपि (६१) धरणीप्रेक्षण लिपि (६२) सर्वौषधनिस्यंद लिपि (६३) सर्वसार संग्रहण लिपि (६४) सर्वभूतरुद्ग्रहणी लिपि।

इन लिपियों के सम्बन्ध में आगमप्रभाकर पुण्यविजय[१२१] जी म० का यह अभिमत था कि इनमें अनेकों नाम कल्पित हैं। इन लिपियों के सम्बन्ध में अभी तक कोई प्राचीन शिलालेख भी उपलब्ध नहीं हुआ है, इससे भी यह प्रतीत होता है कि ये सभी लिपियाँ प्राचीन समय में ही लुप्त हो गई। या इन लिपियों का स्थान ब्राह्मी लिपि ने ले लिया होगा। मेरी दृष्टि से अट्ठारह देशीय भाषा और लिपियाँ ये दोनों पृथक् पृथक् होनी चाहिए।

भरत[१२२] के नाट्यशास्त्र में सात भाषाओं का उल्लेख मिलता है—मागधी, आवन्ती, प्राच्या, शौरसेनी, बहिहका, दक्षिणात्य और अर्धमागधी। जिनदास गणि महत्तर[१२३] ने निशीथ चूर्णि में मगध, मालवा, महाराष्ट्र, लाट, कर्नाटक, द्रविड, गौड, विदर्भ इन आठ देशों की भाषाओं को देशी भाषा कहा है। 'बृहत्कल्प भाष्य' में आचार्य संघदास गणि[१२४] ने भी इन्हीं भाषाओं का उल्लेख किया है। 'कुवलयमाला'[१२५] में उद्योतन सूरि ने गोल्ल, मध्यप्रदेश, मगध, अन्तर्वेदि, कीर, ढक्क, सिन्धु, मरू गुर्जर, लाट, मालवा, कर्नाटक, ताइय (ताजिक), कोशल, मरहट्ट और आन्ध्र इन सोलह भाषाओं का उल्लेख किया है। साथ ही सोलह गाथाओं में उन भाषाओं के उदाहरण भी प्रस्तुत किये हैं। डा. ए. मास्टर[१२६] का सुझाव है कि इन सोलह भाषाओं में औड़ और द्राविडी भाषाएँ मिला देने से अट्ठारह भाषाएं, जो देशी हैं, हो जाती हैं।

---

१२०. ललितविस्तरा, अध्याय १० ॥ १२१. 'भारतीय जैन श्रमण संस्कृति अने लेखनकला' पृ. ५ ॥ १२२. भरत ३–१७–४८॥ १२३. निशीथ चूर्णि॥ १२४. बृहत्कल्पभाष्य—१, १२३१ की वृत्ति॥ १२५. 'कुवलयमाला का सांस्कृतिक अध्ययन' पृ. २५३–५८ ॥ १२६. A. Master–B. SOAS XIII-2, 1950. PP. 41315 ॥

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

प्रथम अध्ययन के अध्ययन से महावीरयुगीन समाज और संस्कृति पर भी विशेष प्रकाश पड़ता है। उस समय की, भवन-निर्माण कला, माता-पिता-पुत्र आदि के पारिवारिक सम्बन्ध, विवाहप्रथा, बहुपत्नी प्रथा, दहेज, प्रसाधन, आमोद-प्रमोद, रोग और चिकित्सा, धनुर्विद्या, चित्र और स्थापत्यकला, *आभूषण, वस्त्र, शिक्षा और विद्याभ्यास तथा शासनव्यवस्था आदि अनेक प्रकार की सांस्कृतिक सामग्री* भी इसमें भरी पड़ी है।

द्वितीय अध्ययन में एक कथाप्रसंग को देकर शास्त्रकार ने यह प्रतिपादन किया है कि सेठ को विवशता से पुत्र-घातक को भोजन देना पड़ता था। वैसे साधक को भी संयमनिर्वाह हेतु शरीर को आहार देना पड़ता है, किन्तु उसमें शरीर के प्रति किंचित् भी आसक्ति नहीं होती। श्रमण की आहार के प्रति किस तरह से अनासक्ति होनी चाहिए, कथा के माध्यम से सजीव चित्रण किया गया है। श्रेष्ठी ने जो भोजन तस्कर को प्रदान किया था उसे अपना परम स्नेही और हितैषी समझकर नहीं किन्तु अपने कार्य की सिद्धि के लिए। वैसे ही श्रमण भी ज्ञान दर्शन चारित्र की उपलब्धि के लिए आहार ग्रहण करता है। पिण्डनिर्युक्ति आदि में श्रमण के आहार ग्रहण करने के सम्बन्ध में गहराई से विश्लेषण किया गया है। उस गुरुतम रहस्य को यहाँ पर कथा के द्वारा सरल रूप से प्रस्तुत किया है।

तृतीय अध्ययन की कथा का सम्बन्ध चंपा नगरी से है। चंपा नगरी महावीर युग की एक प्रसिद्ध नगरी थी। स्थानांग[१२७] में दस राजधानियों का उल्लेख है, और दीर्घनिकाय में जिन छह महानगरियों का वर्णन है उनमें एक चंपा नगरी भी है। औपपातिक में विस्तार से चंपा का निरूपण है। आचार्य शय्यंभव ने दशवैकालिक सूत्र की रचना चंपा में ही की थी। सम्राट् श्रेणिक के निधन के पश्चात् उसके पुत्र कुणिक ने चंपा को अपनी राजधानी बनाया था। चंपा उस युग का प्रसिद्ध व्यापारकेन्द्र था। कनिंघम[१२८] ने भागलपुर से २४ मील पर पत्थरघाट या उसके आसपास चंपा की अवस्थिति मानी है। फाहियान ने पाटलीपुत्र से अट्ठारह योजन पूर्व दिशा में गंगा के दक्षिण तट पर चंपा की अवस्थिति मानी है। महाभारत[१२९] में चंपा का प्राचीन नाम मालिनी या मालिन मिलता है। जैन बौद्ध और वैदिक परम्परा से साहित्य के अनेक अध्याय चंपा के साथ जुड़े हुए हैं। विनयपिटक (१,१७९) के अनुसार भिक्षुओं को बुद्ध ने पादुका पहनने की अनुमति यहाँ पर दी थी। सुमंगल-विलासिनी के अनुसार महारानी ने गग्गरापोक्खरिणी नामक विशाल तालाब खुदवाया था जिसके तट पर बुद्ध विशाल समूह के साथ बैठे थे। (दीघ निकाय १,१११) राजा चंप ने इसका नाम चंप रखा था। कथा के वर्णन से यह भी पता लगता है कि उस युग में पशुओं पक्षिओं को भी प्रशिक्षण दिया जाता था, पशु-पक्षी गण प्रशिक्षित होकर ऐसी कला प्रदर्शित करते थे कि दर्शक मंत्र-मुग्ध हो जाता था।

चतुर्थ अध्ययन की कथा का प्रारंभ वाराणसी से होता है। वाराणसी प्रागैतिहासिक काल से ही भारत की एक प्रसिद्ध नगरी रही है। जैन, बौद्ध और वैदिक परंपराओं के विकास, अभ्युदय एवं समुत्थान के ऐतिहासिक क्षणों को उसने निहारा है। आध्यात्मिक, दार्शनिक, धार्मिक, सांस्कृतिक और राजनैतिक चिन्तन के साथ ही भौतिक सुख-सुविधाओं का पर्याप्त विकास वहाँ पर हुआ था। वैदिक परंपरा में वाराणसी को पावन तीर्थ[१३०] माना। शतपथ ब्राह्मण, उपनिषद और पुराणों में वाराणसी से

---

१२७. स्थानांग १०–७१७॥ १२८. The Ancient Geography of India. Pages 546–547॥ १२९. महाभारत XII. ५६–७, (ख) मत्स्य पुराण ४८, ९७, (ग) वायुपुराण ९९, १०५–६, (घ) हरिवंश पुराण ३२, ४९॥ १३०. जैन आगम साहित्य में भारतीय समाज पृ. ४६८॥

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

सम्बन्धित अनेक अनुश्रुतियाँ हैं। बौद्ध जातकों में वाराणसी के वस्त्र, और चन्दन का उल्लेख[१३१] है और उसे कपिलवस्तु, बुद्धगया के समान पवित्र स्थान माना है। बुद्ध का और उनकी परंपरा के श्रमणों का वाराणसी से बहुत ही मधुर सम्बंध रहा। उन्होंने अपने जीवन का अधिकांश भाग वहाँ बिताया[१३२]। व्याख्याप्रज्ञप्ति में साढ़े पच्चीस आर्य देशों एवं सोलह महाजनपदों में काशी का उल्लेख है।[१३३] भारत की दस प्रमुख राजधानियों में एक राजधानी वाराणसी भी थी[१३४]। यूवान् चू आंग ने वाराणसी को देश और नगर दोनों माना है। उसने वाराणसी देश का विस्तार ४००० ली और नगर का विस्तार लंबाई में १८ ली और चौड़ाई में ६ ली बतलाया है[१३५]। जातक के अनुसार काशी राज्य का विस्तार ३०० योजन था[१३६]। वाराणसी काशी जनपद की राजधानी थी। प्रस्तुत नगर वरुणा और असी इन दो नदियों के बीच में अवस्थित था, अतः इसका नाम वाराणसी पड़ा। यह निरुक्त नाम है। भगवान् पार्श्वनाथ आदि का जन्म भी इसी नगर में हुआ था।

वाराणसी के बाहर मृत गंगातीरनामक एक द्रह (ह्रद) था जिसमें रंग बिरंगे कमल के फूल महकते थे। विविध प्रकार की मछलियाँ और कूर्म तथा अन्य जलचर प्राणी थे। दो कूर्मों ने द्रह से बाहर निकलकर अपने अंगोपांग फैला दिये। उसी समय दो शृगाल आहार की अन्वेषणा करते हुए वहाँ पहुँचे। कूर्मों ने शृगालों की पदध्वनि सुनी, तो उन्होंने अपने शरीर को समेट लिया। शृगालों ने बहुत प्रयास किया पर वे कूर्मों का कुछ भी न कर सके। लम्बे समय तक प्रतीक्षा करने के बाद एक कूर्म ने अपने अंगोपांगों को फैला दिया जिससे उसे शृगालों ने चीर दिया। जो सिकुड़ा रहा उसका बाल भी बांका न हुआ। उसी तरह जो साधक अपनी इन्द्रियों को पूर्ण रूप से वश में रखता है उसको किंचित् भी क्षति नहीं होती। सूत्रकृतांग[१३७] में भी बहुत ही संक्षेप में कूर्म के रूपक को साधक के जीवन के साथ सम्बन्धित किया है।

श्रीमद् भगवद्गीता[१३८] में भी 'स्थितप्रज्ञ' के स्वरूप का विश्लेषण करते हुए कछुए का दृष्टान्त देते हुए कहा जैसे—वह अपने अंगों को, बाह्य भय उपस्थित होने पर, समेट लेता है वैसे ही साधकों को विषयों से इन्द्रियों को हटा लेना चाहिए। तथागत बुद्ध ने भी साधक जीवन के लिए कूर्म का रूपक प्रयुक्त किया है।

इस तरह कूर्म का रूपक जैन बौद्ध और वैदिक आदि सभी धर्मग्रन्थों में इन्द्रियनिग्रह के लिए दिया गया है। पर यहाँ कथा के माध्यम से देने के कारण अत्यधिक प्रभावशाली बन गया है।

पांचवें अध्ययन का सम्बन्ध विश्वविश्रुत द्वारका नगरी से है। श्रमण और वैदिक दोनों ही परम्पराओं के ग्रन्थों में द्वारका की विस्तार से चर्चा है। वह पूर्व पश्चिम में १२ योजन लम्बी और उत्तर दक्षिण में नौ योजन विस्तीर्ण थी। कुबेर द्वारा निर्मित सोने के प्राकार वाली थी, जिस पर पाँच वर्णवाली

---

१३१. संपूर्णानन्द अभिनन्दन ग्रंथ—"काशी की प्राचीन शिक्षापद्धति और पंडित"॥ १३२. विनयपिटक भा. २,३५९–६० (ख) मज्झिम. १, १७० (ग) कथावत्थु ९७, ५५९ (घ) सौन्दरनन्दकाव्य॥ श्लो. १०–११॥ १३३. व्याख्याप्रज्ञप्ति १५, पृ० ३८७॥ १३४.—(क) स्थानांग १०, (ख) निशीथ ९.१९ (ग) दीघनिकाय-महावीरपरिनिव्वाणसुत्त॥ १३५. यूआन, चुआंग्स ट्रावेल्स इन इण्डिया, भा० २, पृ० ४६-४८॥ १३६. धजविहेठजातक—जातक भाग ३ पृ० ४५४॥ १३७. जहा कुम्मे सअंगाइं, सए देहे समाहरे। एवं पावाइं मेहावी, अज्झप्पेण समाहरे।—सूत्रकृतांग॥ १३८. यदा संहरते चायं कूर्मोऽगानीव सर्वशः। इन्द्रियाणीन्द्रियार्थेभ्यस्तस्य प्रज्ञा प्रतिष्ठिता॥—श्रीमद्भगवद्गीता २-५८॥

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

मणियों के कंगूरे थे। बड़ी दर्शनीय थी। उसके उत्तर-पूर्व में रैवतकनामक पर्वत था। उस पर नंदवन-नामक उद्यान था। कृष्ण वहां के सम्राट थे।[१३९]

बृहत्कल्प[१४०] के अनुसार द्वारका के चारों ओर पत्थर का प्राकार था। त्रिषष्टिशलाका पुरुष[१४१] चरित्र में आचार्य हेमचन्द्र ने लिखा है कि द्वारका १२ योजन आयामवाली और नौ योजन विस्तृत थी। वह रत्नमई थी। उसके सन्निकट अट्ठारह हाथ ऊँचा नौ हाथ भूमिगत और बारह हाथ चौड़ा सभी ओर खाई से घिरा हुआ एक सुन्दर किला था। बड़े सुन्दर प्रासाद थे। राम कृष्ण के प्रासाद के पास प्रभासानामक सभा थी। उसके समीप पूर्व में रैवतक गिरि, दक्षिण में माल्यवान शैल, पश्चिम में सौमनस पर्वत और उत्तर में गन्धमादन गिरि थे। आचार्य हेमचन्द्र[१४२], आचार्य शीलांक[१४३], देवप्रभसूरि[१४४], आचार्य जिनसेन[१४५], आचार्य गुणभद्र[१४६], प्रभृति श्वेतांबर व दिगम्बर परम्परा के ग्रंथकारों ने और वैदिक हरिवंश पुराण,[१४७] विष्णुपुराण[१४८] और श्रीमद् भागवत[१४९] आदि में द्वारका को समुद्र के किनारे माना है। महाभारत में श्रीकृष्ण ने द्वारका के सम्बन्ध में युधिष्ठिर से कहा— मथुरा को छोड़कर हम कुशस्थलीनामक नगरी में आये जो रैवतक पर्वत से उपशोभित थी। वहाँ दुर्गम दुर्ग का निर्माण किया। अधिक द्वारों वाली होने से द्वारवती कहलाई।[१५३] महाभारत वनपर्व की टीका[१५०] में नीलकंठ ने कुशावर्त का अर्थ द्वारका किया है।

प्रभुदयाल मित्तल[१५२] ने लिखा है—शूरसेन जनपद से यादवों के आ जाने के कारण द्वारका के उस छोटे से राज्य की अत्यधिक उन्नति हुई। वहाँ पर दुर्भेद्य दुर्ग और विशाल नगर का निर्माण कराया गया और अंधक वृष्णि संघ के एक शक्तिशाली यादव राज्य के रूप में संगठित किया गया। भारत के समुद्र तट का वह सुदृढ राज्य विदेशी अनार्यों के आक्रमण के लिए देश का एक सजग प्रहरी बन गया। गुजराती में 'द्वार' का अर्थ बन्दरगाह है। द्वारका या द्वारावती का अर्थ बन्दरगाहों की नगरी है। बन्दरगाहों से यादवों ने समुद्रयात्रा कर विराट सम्पत्ति अर्जित की थी। हरिवंश पुराण[१५३] में लिखा है—द्वारका में निर्धन, भाग्यहीन, निर्बल तन और मलिन मन का कोई भी व्यक्ति नहीं था। वायु-पुराण आदि के अध्ययन से यह ज्ञात होता है कि महाराजा रेवत ने समुद्र के मध्य कुशस्थली नगरी बसाई थी। वह आनर्त जनपद में थी। वह कुशस्थली श्रीकृष्ण के समय द्वारका या द्वारवती के नाम से पहचानी जाने लगी। घटजातक[१५४] का अभिमत है कि द्वारका के एक ओर विराट् समुद्र अठखेलियां कर रहा था तो दूसरी ओर गगनचुंबी पर्वत था। डा. मलशेखर का भी यही मन्तव्य है कि पेतवत्थु[१५५] ने द्वारका को कंबोज का एक नगर माना है। डा. मलशेखर[१५६] ने प्रस्तुत कथन का स्पष्टीकरण करते हुए लिखा है कि संभव है यह कंबोज ही कंसभोज हो जो कि अंधक वृष्णि के दस

---

१३९. ज्ञातासूत्र १-५॥ १४०. बृहत्कल्प भाग २, पृ. २५१॥ १४१. त्रिषष्टिशलाका, पर्व ८, सर्ग ५, पृ. ९२॥ १४२. त्रिषष्टि. पर्व ८, सर्ग ५. पृ. ९२॥ १४३. चउप्पनमहापुरिसचरियं। पृ०॥ १४४. पाण्डवचरित्र देवप्रभसूरि रचित॥ १४५. हरिवंश पुराण ४१/१९१९॥ १४६. उत्तरपुराण ७१/२०-२३, पृ० ३७६॥ १४७. हरिवंशपुराण २/५४॥ १४८, विष्णुपुराण ५/२३/१३॥ १४९. श्रीमद्भागवत १० अ. ५०/५०॥ १५०. महाभारत सभापर्व अ. १४॥ १५१. (क) महाभारत जनपर्व अ. १६० श्लो. ५० (ख) अतीत का अनावरण पृ. १६३॥ १५२. द्वितीय खंड, ब्रज का इतिहास पृ. ४७॥ १५३. हरिवंशपुराण २/५८/६५॥ १५४. जातक (चतुर्थ खंड) पृ. २८४॥ १५५. पेतवत्थु भाग २, पृ० ९॥ १५६. The Dictionary of Pali Proper Names, भाग १. पृ० ११२६॥

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

पुत्रों का देश था। डा. मोतीचन्द[157] कंबोज को पामीर प्रदेश मानते हैं और द्वारका को बदरवंशा के उत्तर में अवस्थित दरवाजनगर कहते हैं। रायस डेविड्स[158] ने कंबोज को द्वारका की राजधानी लिखा है। उपाध्याय भरतसिंह[159] ने लिखा है द्वारका सौराष्ट्र का एक नगर था। संप्रति द्वारका कस्बे से आगे २० मील की दूरी पर कच्छ की खाड़ी में एक छोटा सा टापू है। वहाँ एक दूसरी द्वारका है जो बेट द्वारका कही जाती है। बोंबे गेजेटियर[160] में कितने ही विद्वानों ने द्वारिका की अवस्थिति पंजाब में मानने की संभावना की है। डा. अनन्त सदाशिव अल्तेकर[161] ने लिखा है—प्राचीन द्वारका समुद्र में डूब गई, अतः द्वारका की अवस्थिति का निर्णय करना कठिन है।

प्रस्तुत विवेचन से यह स्पष्ट है कि द्वारका एक विशिष्ट नगरी थी।

छठे अध्ययन का संबंध राजगृह नगर से है। इस अध्ययन में कर्मवाद जैसे गुरु गंभीर विषय को रूपक के द्वारा स्पष्ट किया है।

सातवें अध्ययन में धन्ना सार्थवाह की चार पुत्रवधुओं का उदाहरण है।

प्रो. टाइमन ने अपनी जर्मन पुस्तक—"बुद्ध और महावीर" में बाइबिल की मैथ्यू और ल्यूक की कथा के साथ प्रस्तुत कथा की तुलना की है। वहाँ पर शालि के दानों के स्थान पर 'टेलेण्ट' शब्द आया है। टेलेण्ट उस युग में प्रचलित एक सिक्का था। एक व्यक्ति विदेश जाते समय अपने दो पुत्रों को दस-दस टेलेण्ट दे गया था। एक ने व्यापार द्वारा उसकी अत्यधिक वृद्धि की। दूसरे ने उन्हें जमीन में रख लिए। लौटने पर पिता प्रथम पुत्र पर बहुत प्रसन्न हुआ।

आठवें अध्ययन में तीर्थंकर मल्ली भगवती का वर्णन है।

मल्ली भगवती का जन्म मिथिला में हुआ था। मिथिला उस युग की एक सुप्रसिद्ध नगरी थी। जातक[162] की दृष्टि से मिथिला राज्य का विस्तार ३०० योजन था। उसमें १६ सहस्र गाँव थे। सुरुचि जातक से भी मिथिला के विस्तार का पता चलता है। वाराणसी के राजा ने यह निश्चय किया था कि वह अपनी पुत्री का विवाह उसी राजकुमार के साथ करेगा जो एकपत्नीव्रत का पालन करेगा। मिथिला के राजकुमार सुरुचि के साथ विवाह की चर्चा चल रही थी। एकपत्नीव्रत की बात को श्रवण कर वहाँ के मंत्रियों ने कहा—मिथिला का विस्तार ७ योजन है और समुच्चय राष्ट्र का विस्तार ३०० योजन है। हमारा राज्य बड़ा है, अतः राजा के अन्तःपुर में १६००० रानियाँ होनी[163] चाहिए। रामायण में मिथिला को जनकपुरी कहा है। विविध तीर्थ कल्प[164] में इस देश को तिरहुत्ति कहा है। और मिथिला को जगती[165] कहा है। महाभारत वनपर्व (२५४), महावस्तु (पृ. १७२), दिव्यावदान (पृ. ४२४) और रामायण आदिकाण्ड के अनुसार तीरभुक्ति नाम है। यह नेपाल की सीमा पर स्थित है, वर्तमान में यह जनकपुर के नाम से प्रसिद्ध है, इसके उत्तर में मुज़फ्फरपुर और दरभंगा के जिले हैं, (लाहा, ज्याग्रोफी ऑफ अर्ली बुद्धिज्म पृ. ३१, कनिंघम ऐश्येंट ज्याग्रोफी ऑफ इंडिया, एस. एस. मजुमदार संस्करण पृ. ७१) इसके पास ही महाराजा जनक के भ्राता

---

१५७. Geographical & Economic Studies in Mahabharata. पृ० ३२-४०॥ १५८. Buddhist India P. 28॥ १५९. बौद्धकालीन भारतीय भूगोल पृ० ४८७॥ १६०. बोंबे गेजेटियर भा. १. पार्ट. १. पृ० ११ का टिप्पण॥ १६१. इण्डियन एण्टिक्वेरी, सन् १९२५, सप्लिमेंट पृ० २५॥ १६२. जातक (सं ४०६) भाग ४, पृ० २७॥ १६३. जातक (सं ४८९) भाग ४. पृ० ४, ५२१-२२॥ १६४. संपइकाले तिरहुत्ति देसो ति भण्णई—विविध तीर्थकल्प, पृ० ३२॥ १६५. वही. पृ० ३२॥

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

कनक थे। उनके नाम से कनकपुर बसा हुआ है। मिथिला से ही जैन श्रमणों की शाखा मैथिलिया[१६६] निकली है। यहाँ पर भगवान महावीर ने छह वर्षावास[१६७] संपन्न किये थे। आठवें गणधर अकंपित की यह जन्मस्थली है।[१६८] यहीं पर प्रत्येक बुद्ध नमि को कंकण की ध्वनि को श्रवण कर वैराग्य उत्पन्न हुआ था।[१६९]

इन्द्र ने नमि राजर्षि को कहा—मिथिला जल रही है और आप साधना की ओर अपने मुस्तैदी कदम उठा रहे है, तब नमि ने इन्द्र से कहा—इन्द्र 'मिहिलाए डज्झमाणीए ण मे डज्झइ किंचण' (उत्तरा ९/१४) उत्तराध्ययन की भांति महाभारत में भी जनक के सम्बन्ध में एक कथा आती है। प्रबल अग्निदाह के कारण भस्मीभूत होते हुए मिथिला को देखकर अनासक्ति से जनक ने कहा—इस जलती हुई नगरी में मेरा कुछ भी नहीं जल रहा है 'मिथिलायाम् प्रदीप्तायाम् न मे दह्यते किञ्चन।' (महाभारत १२, १७, १८-१९) महाजनक जातक में भी इसी प्रकार का वर्णन मिलता है। 'मिथिलायाम् दह्यमानायां न मे किञ्चि अदह्यथ (जातक ६, ५४-५५) भगवान् महावीर और बुद्ध के समय मिथिला में गणराज्य था।

चतुर्थ निह्नव ने सामुच्छेदिक वाद का यहाँ से प्रवर्तन किया था।[१७०] दशपूर्वधारी आर्य महागिरि का यह मुख्य रूप से विहारस्थल था।[१७१] बाणगंगा और गंडक ये दो नदियां प्रस्तुत नगर को घेरकर बहतीं हैं।[१७२] मिथिला एक समृद्ध राष्ट्र था। जिनप्रभ सूरि के समय वहाँ पर प्रत्येक घर कदलीवन से शोभित था। खीर वहाँ का प्रिय भोजन था। स्थान-स्थान पर वापी, कूप और तालाब थे। वहाँ की जनता धर्मनिष्ठ और धर्मशास्त्र ज्ञाता थी।[१७३] जातक अनुसार मिथिला के चार प्रवेशद्वारों में प्रत्येक स्थान पर बाजार थे। (जातक VI पृ. ३३०) नगर वास्तुकला की दृष्टि से अत्यंत कलात्मक था। वहाँ के निवासी बहुमूल्य वस्त्र धारण करते थे। (जातक ४६ महाभारत २०६) रामायण के अनुसार यह एक मनोरम व स्वच्छ नगर था। सुन्दर सड़कें थीं। व्यापार का बड़ा केन्द्र था। (परमत्थदीप की 'आन द थेरगाथा' सिंहली संस्करण ||| २७७-८) यह नगर विज्ञों का केन्द्र था। (आश्वलायन श्रौतसूत्र X ३, १४) अनेक तार्किक यहाँ पर हुए हैं जिन्होंने तर्कशास्त्र को नई दिशा दी। महान् तार्किक गणेश मण्डनमिश्र और वैष्णव कवि विद्यापति भी यहीं के थे। विदेह राज्य की सीमा उत्तर में हिमालय, दक्षिण में गंगा, पश्चिम में गंडकी और पूर्व में मही नदी तक थी। वर्तमान में नेपाल की सीमा के अन्तर्गत यहाँ पर मुजफ्फरपुर और दरभंगा के जिले हैं। वहाँ छोटे नगर जनकपुर को प्राचीन मिथिला कहते हैं। कितने ही विद्वान् सीतामढी के सन्निकट 'मुहिला'[१७४] नामक स्थान को प्राचीन मिथिला का अपभ्रंश मानते हैं। जैन आगमों में दस राजधानियों में मिथिला भी एक है।[१७५]

नौवें अध्ययन में माकन्दीपुत्र जिनपालित और जिनरक्षित का वर्णन है।

प्रस्तुत कथानक से मिलता जुलता कथानक बौद्ध साहित्य के वलाहस जातक में है और दिव्यावदान में भी मिलता है। तुलनात्मक अध्ययन करने से स्पष्ट होता है कि कथानकों में परम्परा के भेद से कुछ अन्तर अवश्य आता है पर कथानक के मूल तत्त्व प्रायः काफी मिलते जुलते हैं।

---

१६६. वही. पृ० ३२॥ १६७. कल्पसूत्र २१३, पृ० २९८॥ १६८. आवश्यकनिर्युक्ति गा. ६४४॥ १६९. उत्तराध्ययन सुखबोधा, पत्र १३६-१४३॥ १७०. आवश्यकभाष्य गा. १३१॥ १७१. आवश्यकनिर्युक्ति गा. ७८२॥ १७२. विविध तीर्थकल्प पृ० ३२॥ १७३. वही० पृ. ३२॥ १७४. The Ancient Geography of India, पृ. ७१८॥ १७५. स्थानांग १०/११७॥

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

शकुन : प्रस्तुत अध्ययन में जब जिनपालित और जिनरक्षित समुद्रयात्रा के लिए प्रस्थित होते हैं तब वे शकुन देखते हैं। शकुन का अर्थ 'सूचित करने वाला' है। जो भविष्य में शुभाशुभ होने वाला है उसका पूर्वाभास शकुन के द्वारा होता है। आधुनिक विज्ञान की दृष्टि से भी प्रत्येक घटनाओं का कुछ न कुछ पूर्वाभास होता है। शकुन कोई अन्धविश्वास या रूढ परम्परा नहीं है। यह एक तथ्य है। अतीत काल में स्वप्नविद्या अत्यधिक विकसित थी।

शकुनदर्शन की परम्परा प्रागैतिहासिक काल से चलती आ रही है। कथा-साहित्य का अवलोकन करने से स्पष्ट होता है कि जन्म, विवाह, बहिर्गमन, गृहप्रवेश और अन्यान्य मांगलिक प्रसंगों के अवसर पर शकुन देखने का प्रचलन था। गृहस्थ तो शकुन देखते ही थे, श्रमण भी शकुन देखते थे। विशेष जिज्ञासु बृहत्कल्प भाष्य,* निशीथ भाष्य**, आवश्यकचूर्णि*** आदि में श्रमणों के शकुन देखने के प्रसंग देख सकते हैं।

देश, काल और परिस्थिति के अनुसार एक वस्तु शुभ मानी जाती है और वही वस्तु दूसरी परिस्थितियों में अशुभ भी मानी जाती है। एतदर्थ शकुन विवेचन करनेवाले ग्रंथों में मान्यता-भेद भी दृग्गोचर होता है।

जैन और जैनेतर साहित्य में शकुन के संबंध में विस्तार से विवेचन है, पर हम यहाँ उतने विस्तार में न जाकर संक्षेप में ही प्राचीन ग्रंथों के आलोक में शुभ और अशुभ शकुन का वर्णन प्रस्तुत कर रहे हैं। बाहर जाते समय यदि निम्न शकुन होते हैं तो अशुभ माना जाता है—

(१) पथ में मिलनेवाला पथिक अत्यन्त गंदे वस्त्र धारण किये हो।[१७६]
(२) सामने मिलनेवाले व्यक्ति के सिर पर काष्ठ का भार हो।
(३) मार्ग में मिलनेवाले व्यक्ति के शरीर पर तेल मला हुआ हो।
(४) पथ में मिलनेवाला पथिक वामन या कुब्ज हो।
(५) मार्ग में मिलनेवाली महिला वृद्धा कुमारी हो।

शुभ शकुन इस प्रकार हैं—

(१) घोड़ों का हिनहिनाना
(२) छत्र किये हुए मयूर का केकारव[१७७]
(३) बाईं ओर यदि काक पंख फड़फड़ाता हुआ शब्द करे।
(४) दाहिनी ओर चिंघाड़ते हुए हाथी का शब्द करना और पृथ्वी को प्रताडना।
(५) सूर्य के सम्मुख बैठे हुए कौए द्वारा बहुत तीक्ष्ण शब्द करना।
(६) दाहिनी ओर कौए का पंखों को ढीला कर व्याकुल रूप में बैठना।
(७) रीछ द्वारा भयंकर शब्द।
(८) गीध का पंख फड़फड़ाना।
(९) गर्दभ द्वारा दाहिनी ओर मुड़कर रेंकना।

---

* (ख) बृहत्कल्प—१. १९२१–२४; १. २८१०–३१॥ ** (ग) निशीथभाष्य—१९. ७०५४–५५; १९. ६०७८–६०९५॥ *** (घ) आवश्यकचूर्णि—२ पृ. २१८॥ १७६. ओघनिर्युक्ति॥ १७७. (क) पद्मचरित्र ५४, ५७, ६९, ७०, ७२, ८१, ७३॥

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

(१०) सुगंधित हवा का मंद-मंद रूप से प्रवाहित होना।[१७८]

(११) निर्धूम अग्नि की ज्वाला दक्षिणावर्त प्रज्वलित होना।

(१२) नन्दीउर, पूर्णकलश, शंख, पटह, छत्र, चामर, ध्वजा-पताका का साक्षात्कार होना।[१७९]

प्रकीर्णक गणिविद्या[१८०] में लिखा है कि शकुन मुहूर्त से भी प्रबल होता है। जंबूक, चास (नील-कंठ) मयूर, भारद्वाज, नकुल यदि दक्षिण दिशा में दिखलाई दें तो सर्वसंपत्ति प्राप्त होती[१८१] है।

दसवें अध्ययन में चन्द्र के उदाहरण से प्रतिपादित किया है कि जैसे कृष्णपक्ष में चन्द्र की चारु चंद्रिका मंद और मंदतर होती है और शुक्लपक्ष में वही चंद्रिका अभिवृद्धि को प्राप्त होती है वैसे ही चन्द्र के सदृश कर्मों की अधिकता से आत्मा की ज्योति मंद होती है और कर्म की ज्यों ज्यों न्यूनता होती है त्यों-त्यों उसकी ज्योति अधिकाधिक जगमगाने लगती है। रूपक बहुत ही शानदार है।

बारहवें अध्ययन में कलुषित जल को शुद्ध बनाने की पद्धति पर प्रकाश डाला है। गटर के गंदे पानी को साफ करने की यह पद्धति आधुनिक युग की फिल्टर पद्धति से प्रायः मिलती है। आज से २५०० वर्ष पूर्व भी यह पद्धति ज्ञात थी। संसार का कोई भी पदार्थ एकान्त रूप से न शुभ है और न अशुभ ही है। प्रत्येक पदार्थ शुभ से अशुभ रूप में परिवर्तित हो सकता है। अतः किसी से घृणा नहीं करनी चाहिए।

यहाँ पर ध्यान देने योग्य है भगवान् ऋषभ देव और महावीर के अतिरिक्त बाईस तीर्थंकरों ने चातुर्याम धर्म का उपदेश दिया। यह चातुर्याम धर्म श्रमणों के लिए था, किन्तु गृहस्थों के लिए तो पंच अणुव्रत ही थे। वहाँ पर चार अणुव्रत का उल्लेख नहीं है; किन्तु पाँच अणुव्रत का उल्लेख है।[१८२]

इस कथानक का संबंध चंपानगरी से है।

तेरहवें अध्ययन में दर्दुर का उदाहरण है।

इस अध्ययन में पुष्करिणी-वापिका का सुन्दर वर्णन है। वह वापिका चतुष्कोण थी और उस में विविध प्रकार के कमल खिल रहे थे। उस पुष्करिणी के चारों ओर उपवन भी थे। उन उपवनों में आधुनिक युग के 'पार्क' के सदृश स्थान-स्थान पर विविध प्रकार की कलाकृतियाँ निर्मित की गई थीं। वहाँ पर सैर सपाटे के लिए जो लोग आते थे उनके लिए नाटक दिखाने की भी व्यवस्था की गई थी। चिकित्सालय का भी निर्माण कराया था। वहाँ पर कुशल चिकित्सक नियुक्त थे। उन्हें वेतन भी मिलता था। उस युग में सोलह महारोग प्रचलित थे—(१) श्वास (२) कास-खांसी (३) ज्वर (४) दाह-जलन (५) कुक्षिशूल (६) भगंदर (७) अर्श-बवासीर (८) अजीर्ण (९) नेत्रशूल (१०) मस्तक-शूल (११) भोजन विषयक अरुचि (१२) नेत्र वेदना (१३) कर्ण वेदना (१४) कंडु-खाज (१५) दकोदर—जलोदर (१६) कोढ़। आचारांग[१८३] में १६ महारोगों के नाम दूसरे प्रकार से मिलते हैं। विपाक[१८४], निशीथ भाष्य[१८५] आदि में भी १६ प्रकार की व्याधियों के उल्लेख हैं, पर नामों में भिन्नता है। चरकसंहिता[१८६] में आठ महारोगों का वर्णन है।

---

१७८. पद्मचरित—९२, ८४, ८५/२, ९१, ९४, ९५, ९६॥ १७९. बृहत्कल्पलघुभाष्य—८२-८४॥ १८०. गह दिगाउ मुहुत्ता मुहुताउ सउणावली।—प्रकीर्णक गणिविद्या श्लो० ८॥ १८१. ओघ-निर्युक्ति भाष्य १०८॥ १८२. "विचित्तं केवलिपन्नत्तं चाउज्जामं धम्मं परिकहेइ, तमाइक्खई जहा जीवा बज्झंति जाव पंच अणुव्वयाइं।" ॥ १८३. आचारांग—६-१-१७३॥ १८४. विपाक—१, पृ. ७॥ १८५. निशीथ भाष्य—११/३६४६॥ १८६. वातव्याधिरपस्मारी, कुष्ठी शोफी तथोदरी। गुल्मी च मधुमेही च, राजयक्ष्मी च यो नरः। —चरकसंहिता इन्द्रिय स्थान—९॥

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

इस प्रकार इस अध्ययन में सांस्कृतिक दृष्टि से विपुल सामग्री है जिसका ऐतिहासिक दृष्टि से अत्यधिक महत्त्व है।

चौदहवें अध्ययन में तेतलीपुत्र का वर्णन है।

पन्द्रहवें अध्ययन में नंदीफल का उदाहरण है। नंदीफल विषैले फल थे जो देखने में सुन्दर, मधुर और सुवासित, पर उनकी छाया भी बहुत जहरीली थी। धन्ना सार्थवाह ने अपने सभी व्यक्तियों को सूचित किया कि वे नंदीफल से बचें, पर जिन्होंने सूचना की अवहेलना की वे अपने जीवन से हाथ धो बैठे। धन्य सार्थवाह की तरह तीर्थंकर है। विषय भोगरूपी नंदीफल हैं जो तीर्थंकरों की आज्ञा की अवहेलना कर उन्हें ग्रहण करते हैं, वे जन्म मरण को प्राप्त करते हैं किन्तु मुक्ति को वरण नहीं कर सकते हैं।

प्रस्तुत अध्ययन में धन्ना सार्थवाह अपने साथ उन सभी व्यक्तियों को ले जाते हैं जिनकी आर्थिक स्थिति नाजुक थी, जो स्वयं व्यापार आदि हेतु जा नहीं सकते थे। इसमें पारस्परिक सहयोग की भावना प्रमुख है। सार्थसमूह में अनेक मतों के माननेवाले परिव्राजक भी थे। इससे यह स्पष्ट होता है कि उस समय विविध प्रकार के परिव्राजक अपने मत का प्रचार करने के लिए एक स्थान से दूसरे स्थान भी जाते थे। उनके नाम इस प्रकार हैं—

(१) चरक जो जूथ बन्द घूमते हुए भिक्षा ग्रहण करते थे और खाते हुए चलते थे। व्याख्या प्रज्ञप्ति में[१८७] चरक परिव्राजक धायी हुई भिक्षा ग्रहण करते और लंगोटी लगाते थे। प्रज्ञापना मे[१८८] चरक आदि परिव्राजकों को कपिल का पुत्र कहा है। आचारांग चूर्णि में लिखा[१८९] है—सांख्य चरक के भक्त थे। वे परिव्राजक प्रातःकाल उठकर स्कन्द आदि देवताओं के गृह का परिमार्जन करते, देवताओं पर उपलेपन करते और उनके सामने धूप आदि करते थे। बृहदारण्यक उपनिषद[१९०] में भी चरक का उल्लेख मिलता है। पं. बेचरदासजी दोशी ने चरक को त्रिदण्डी कच्छनीधारी या कौपीनधारी तापस माना है।

(२) चीरिक—पथ में पड़े हुए वस्त्रों को धारण करने वाला या वस्त्रमय उपकरण रखने वाला।

(३) चर्मखंडिक—चमड़े के वस्त्र और उपकरण रखने वाला।

(४) भिच्छुंड—(भिक्षोंड) केवल भिक्षा से ही जो जीवननिर्वाह करते हैं, किन्तु गोदुग्ध आदि रस ग्रहण नहीं करते। कितने ही स्थलों पर बुद्धानुयायी को भिक्षुण्ड कहा है।

(५) पण्डुरंग—जो शरीर पर भस्म लगाते हैं। निशीथ चूर्णि[१९१] में गोशालक के शिष्यों को पंडुरभिक्खु लिखा है। अनुयोगद्वार चूर्णि[१९२] में पंडुरंग को ससरक्ख भिक्खुओं का पर्यायवाची माना है। शरीर पर श्वेत भस्म लगाने के कारण इन्हें पंडुरंग या पंडरभिक्षु कहा जाता था। उद्योतनसूरि की दृष्टि से गाय के दही, दूध, गोबर, घी आदि को मांस की भाँति समझकर नहीं खाना पंडरभिक्षुओं का धर्म था।

---

१८७. व्याख्याप्रज्ञप्ति १-२-पृ. ४९॥ १८८. प्रज्ञापना २०. वृ. १२१४॥ १८९. (क) आचारांग चूर्णि ८-पृ. २६५. (ख) आवश्यक मलयगिरि वृत्ति भा. १, पृ. ८७॥ १९०. बृहद्. उप०॥ १९१. निशीथचूर्णि १३, ४४२०. (ख) २, १०८५॥ १९२. अनुयोगद्वार चूर्णि. पृ. १२ (I) जर्नल आफ द ओरियण्टल इन्सटीट्यूट पूना २६, नं २ पृ. ९२०, (II) कुवलयमाला २०६/११॥

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

(६) **गोव्रतिक**[१९३]—अपने साथ बैल रखने वाले। बैल को इस प्रकार की शिक्षा देते जो विविध तरह की करामात दिखाकर जन जन के मन को प्रसन्न करते। उससे आजीविका चलाने वाले।

(७) **गो-व्रती**[१९४]—"रघुवंश" में राजा दिलीप का वर्णन है कि जब गाय खाये तो खाना, पानी पिये तो पानी पीना, वह जब नींद ले तब नींद लेना और वह जब चले तब चलना। इस प्रकार व्रत रखने वाले।

(८) **गृहि-धर्मी**—गृहस्थधर्म को ही सर्वश्रेष्ठ मानने वाला और सतत गृहस्थ धर्म का चिन्तन करने वाला।

(९) **धर्मचिन्तक**—सतत धर्मशास्त्र का अध्ययन करने वाला।

(१०) **अविरुद्ध**[१९५]—किसी के प्रति विरोध न रखने वाला।

अंगुत्तरनिकाय में [१९६] भी अविरुद्धकों का उल्लेख है। प्रस्तुत मत के अनुयायी अन्य बाह्य क्रियाओं के स्थान पर, मोक्ष हेतु, विनय को आवश्यक[१९७] मानते हैं। वे देवगण, राजा, साधु, हाथी, घोड़े, गाय-भैंस-बकरी, गीदड़, कौआ, बगुले आदि को देखकर उन्हें भी प्रणाम करते थे[१९८]। सूत्रकृतांग की टीका[१९९] में विनयवादी के बत्तीस भेद किये हैं। आगम साहित्य में विनयवादी परिव्राजकों का अनेक स्थलों पर उल्लेख है। वैश्यायन जिसने गोशालक पर तेजोलेश्या का प्रयोग किया था[२००] और मौर्यपुत्र तामली भी विनयवादी था। वह जीवनपर्यंत छठ-छठ तप करता था और सूर्याभिमुख होकर आतापना लेता था। काष्ठ का पात्र लेकर भिक्षा के लिए जाता और भिक्षा में केवल चावल ग्रहण करता था। वह जिसे भी देखता उसे प्रणाम करता था। पूरण तापस भी विनयवादी ही था। बौद्ध साहित्य में पूरण कश्यप को महावीर कालीन छह धर्मनायकों में एक माना[२०१] है। पैर हमारी दृष्टि से वह पूर्ण काश्यप से पृथक् होना चाहिये। क्योंकि बौद्ध साहित्य का पूर्ण कश्यप अक्रियावादी भी था और वह नग्न था। और उसके अस्सी हजार अनुयायी थे[२०२]।

(११) **विरुद्ध**—परलोक और अन्य सभी मत-मतान्तरों का विरोध करने वाला। अक्रियावादियों को 'विरुद्ध' कहा है क्योंकि उनका मन्तव्य अन्य मतवादियों से विरुद्ध[२०३] था। इनके चौरासी भेद भी मिलते हैं[२०४]। अज्ञानवादी मोक्ष प्राप्ति के लिए ज्ञान को निष्फल मानते थे। बौद्ध ग्रन्थों में 'पकुध कच्चायण' को अक्रियावादी कहा है[२०५]।

---

१९३. आचारांग चूर्णि २–२–पृ. ३४६॥ १९४. गावीहि समं निग्गमपवेससयणासणाइ पकरेंति। भुंजंति जहा गावी तिरिक्खवासं विहविन्ता। —औपपातिक टीका पृ. १६९॥ १९५. औपपातिक ३८, पृ. १६९॥ १९६. अंगुत्तरनिकाय ३, पृ. १७६॥ १९७. सूत्रकृतांग १–१२–२ और उसकी टीका॥ १९८. उत्तराध्ययन टीका १८ पृ. २३०॥ १९९. सूत्रकृतांग टीका—१–१२ पृ. २०९ (अ)॥ २००. आवश्यक निर्युक्ति ४९४, (ख) आवश्यक चूर्णि पृ. २९८, (ग) भगवती सूत्र शतक, १४ तृतीय खण्ड, पृ. ३७३–७४॥ २०१. व्याख्याप्रज्ञप्ति ३–१॥ २०२. वही. ३–२॥ २०३. दीघनिकाय—सामञ्ञफल सुत्त, २॥ २०४. बौद्ध पर्व (मराठी) प्र. १०, पृ. १२७॥ २०५. (क) अनुयोगद्वार सूत्र २० (ख) औपपातिक सूत्र ३७, पृ. ६९ (ग) ज्ञाताधर्मकथा टीका, १५. पृ. १९४॥

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

(१२) वृद्ध—वृद्धावस्था में संन्यास ग्रहण करने में विश्वास वाले। ऋषभदेव के समय में उत्पन्न होने के कारण ये सभी लिंगियों[२०६] में आदिलिंगी[२०७] कहे जाते हैं। इसलिए इन्हें वृद्ध कहा है।

(१३) श्रावक—धर्मशास्त्र श्रवण करने वाला ब्राह्मण। 'श्रावक' शब्द जैन और बौद्ध दोनों ही परम्पराओं में विशेष रूप से प्रचलित रहा है। वह वर्तमान में भी जैन और बौद्ध उपासकों के अर्थ में व्यवहृत होता है। यह वैदिक परम्परा के ब्राह्मणों के लिए कब प्रयुक्त हुआ, यह चिन्तनीय है। श्रमण भगवान् महावीर के समय तीन सौ तिरेसठ पाखण्ड-मत प्रचलित थे। उन अन्य तीर्थों में 'वृद्ध' और 'श्रावक' ये शब्द प्रयुक्त हुए हैं।[२०८] औपपातिक में विशिष्ट साधना में लगे हुए अन्य तीर्थिकों का वर्णन करते हुए लिखा है कि कितने ही साधक दो पदार्थ खाकर, कितने ३-४-५ पदार्थ खाकर जीवन निर्वाह करते थे। उनमें वृद्ध और श्रावक का भी उल्लेख[२०९] है। अंगुत्तरनिकाय[२१०] में भी वृद्ध श्रावक का वर्णन है। उस वर्णन से भी यह परिज्ञात होता है कि वृद्ध श्रावक के प्रति जो उद्गार व्यक्त किये गये हैं वह चिन्तन करने के लिए उत्प्रेरित करते हैं। जो हिंसा करने वाला, चोरी, अब्रह्म का सेवन करने वाला, असत्य प्रलापी, सुरा, मेरय प्रभृति मादक वस्तुएँ ग्रहण करने वाला होता है उस निगण्ठ वृद्ध श्रावक—देवधम्मिक में ये पाँच बातें होती हैं। वह इसी प्रकार होता है जैसे नरक में डाल दिया गया हो। चरक, शाक्य, आदि के साथ वृद्ध श्रावक का उल्लेख है जिससे यह ज्ञात होता है कि उस समय का कोई विशिष्ट सम्प्रदाय होना चाहिए। पर प्रश्न यह है वृद्ध श्रावक यह श्रमण संस्कृति का उपजीवी है या ब्राह्मण संस्कृति का? प्राचीन ग्रन्थों में केवल नाम का उल्लेख हुआ है, पर उस सम्बन्ध में कोई स्पष्टीकरण नहीं किया गया है। जैन साहित्य के पर्यवेक्षण से यह स्पष्ट परिज्ञात होता है कि वृद्ध श्रावक का उत्स जैन परम्परा में है। बाद में चलकर वह ब्राह्मण परम्परा में अंतर्निहित हो गया। वृद्ध श्रावक का अर्थ दो तरह से चिन्तन करते हैं—पहले में वृद्ध और श्रावक इस तरह पदच्छेद कर वृद्ध और श्रावक दोनों को पृथक-पृथक माना है। दूसरे में वृद्ध श्रावक को एक ही मानकर एक ही सम्प्रदाय का स्वीकार किया है। औपपातिक[२११] सूत्र की वृत्ति में वृद्ध अर्थात् तापस श्रावक--ब्राह्मण, तापसों को वृद्ध कहने का तात्पर्य यह है कि भगवान् ऋषभ देव ने चार सहस्र व्यक्तियों के साथ प्रव्रज्या ग्रहण की थी। किन्तु आहार के अभाव में वे श्रमण धर्म से च्युत होकर तापस बने। भगवान् ऋषभदेव के तीर्थ प्रवर्तन के पूर्व ही तापस परम्परा आरम्भ हो गई थी। इसलिए उन्हें वृद्ध कहते हैं। वैदिक परम्परा में आश्रम-व्यवस्था थी। उसमें पचहत्तर वर्ष के पश्चात् संन्यास ग्रहण करते थे। वृद्धावस्था में संन्यास ग्रहण करने के कारण भी वे वृद्ध कहलाते थे।

ब्राह्मणों को श्रावक इसीलिए कहते है कि वे पहले श्रावक ही थे। बाद में ब्राह्मण की संज्ञा से

---

२०६. सूत्रकृतांग निर्युक्ति गा. ११९॥ २०७. हिस्टारिकल क्लीनिंग्स, B. C. Laha॥ २०८. अण्णतीर्थिकाश्चरक-परिव्राजक-शाक्याजीविक-वृद्धश्रावकप्रभृतयः। निशीथसभाष्य चूर्णि, भाग २, पृ. ११८॥ २०९. औपपातिक सूत्र ३॥ २१०. अंगुत्तरनिकाय (हिन्दी अनुवाद) भाग २, पृ० ४५२। २११. वृद्धाः तापसा बुद्धकाल एव दीक्षाभ्युपगमात्, आदिदेवकालोत्पन्नत्वेन च सकललिंगिनामाद्यत्वात्, श्रावका धर्मशास्त्रश्रवणाद् ब्राह्मणाः अथवा वृद्ध-श्रावका ब्राह्मणाः। औपपातिक सू. ३८ वृत्ति॥

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

सन्निहित हुए। आचारांग[२१२] चूर्णि आदि में लिखा है कि भगवान् ऋषभदेव जब श्रमण बन गये और भरत का राज्याभिषेक हो गया, श्रावकधर्म की जब उत्पत्ति हुई तो श्रावक बहुत ही ऋजु स्वभाव के धर्मप्रिय थे, किसी की भी हिंसा करते देखते तो उनका हृदय दया से द्रवित हो उठता और उनके मुख से स्वर फूट पड़ते,—इन जीवों को मत मारो, मत मारो, 'मा हन' इस उपदेश के आधार से 'माहण' ही बाद में 'ब्राह्मण' हो गये।

सम्भव है पहले श्रमण और श्रावक दोनों के लिए 'माहण' शब्द का प्रयोग होता रहा हो।

एक प्रश्न उत्पन्न होता है कि वृद्ध श्रावक का अर्थ ब्राह्मण क्यों किया जाय? भगवान् महावीर के समय हजारों की संख्या में पार्श्वापत्य श्रावक विद्यमान थे। वे वृद्ध श्रावक कहे जा सकते हैं। पर उत्तर में निवेदन है कि आगमसाहित्य में जहाँ पर भी 'वुड्ढ सावय' शब्द व्यवहृत हुआ है वहाँ 'निगण्ठ' शब्द भी आया है। निर्ग्रन्थपरम्परा दोनों के लिए व्यवहृत होती थी। इसलिए वृद्ध श्रावक पृथक् कहने की आवश्यकता नहीं। साथ ही यह भी स्पष्ट है कि वृद्ध श्रावक केवल गृहस्थों के लिए ही नहीं आया है साधु संन्यासी व गृहस्थ दोनों के लिए आया है। जैसे 'शाक्य' शब्द उस परम्परा के संन्यासी व गृहस्थ दोनों के लिए आता है वैसे ही निर्ग्रन्थ शब्द भी दोनों के लिए आता है, एक के लिए उपासक के साथ में आता है। आगम साहित्य के मंथन से[२१३] यह स्पष्ट है कि वृद्ध श्रावक भगवान् महावीर के समय पूर्ण रूप से वैदिक परम्परा की क्रियाओं का पालन करते थे। उनकी कोई भी क्रिया जैन परम्परा की धार्मिक क्रिया से मेल नहीं खाती थी। आज भले ही श्रावक शब्द ब्राह्मण परम्परा में प्रचलित न हो पर अतीत काल में था। भगवान् ऋषभदेव के पुत्र चक्रवर्ती सम्राट भरत उन श्रावकों से प्रतिदिन "**जितो भवान् वर्धते भीस्तस्मात् मा हन मा हन**" = "आप पराजित हो रहे हैं, भय बढ़ रहा है, अतः आत्मगुणों का हनन न हो। अतः सावधान रहो।" इसे श्रवण कर अन्तर्मुखी होकर चिन्तन के सागर में डुबकी लगाने लगते। निरन्तर ऊर्ध्वमुखी चिन्तन होने से अनासक्ति की भावना निरन्तर बढ़ती रहती। माहन का उच्चारण करने वाले वे महान् माहन थे। सम्राट भरत चक्रवर्ती ने उन श्रावकों के स्वाध्याय हेतु (१) संसारदर्शन (२) संस्थानपरामर्शन (३) तत्त्वबोध (४) विद्याप्रबोध[२१४] इन चार आर्यवेदों का निर्माण किया। वे वेद नौवें तीर्थंकर सुविधिनाथ तक चलते रहे। उसके पश्चात् सुलभ और याज्ञवल्क्य प्रभृति ऋषियों के द्वारा अन्य वेदों की रचना की गई। 'वृद्ध श्रावक' शब्द ब्राह्मण परम्परा का ही सूचक है। यद्यपि इसका प्रादुर्भाव श्रमण परम्परा में हुआ, किन्तु बाद में चलकर वह वैदिक परम्परा के सम्प्रदायविशेष के लिए व्यवहृत होने लगा। मेरी दृष्टि से वृद्ध और श्रावक ये दो पृथक न होकर एक ही होना चाहिए।

(१४) **रक्तपट**—लाल वस्त्रधारी परिव्राजक।

इस प्रकार ये शब्द इतिहास और परम्परा के संवाहक हैं। कितने ही शब्द अतीत काल में अत्यन्त गरिमामय रहे हैं और उनका बहुत अधिक प्रचलन भी था, किन्तु समय की अनगिनत परतों के कारण उसकी अर्थ-व्यंजना दूर होती चली गई और वे शब्द आज रहस्यमय बन गये हैं। इसलिए उन शब्दों के अर्थ के अनुसन्धान की आवश्यकता है।

---

२१२. आचारांग चूर्णि पृ. ५॥ २१३. अनुयोगद्वार २०. और २६॥ २१४. त्रिषष्टि-शलाका-पुरुष चरित्र १-६-२४७-२५३॥

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

सोलहवें अध्ययन में पाण्डवपत्नी द्रौपदी को पद्मनाभ अपहरण कर हस्तिनापुर नगर से अमरकंका ले आता है। हस्तिनापुर कुरुजांगल जनपद की राजधानी थी। हस्तिनापुर के अधिपती श्रेयांस ने ऋषभदेव को[२१५] सर्वप्रथम आहार दान दिया था। महाभारत के[२१६] अनुसार सुहोत्र के पुत्र राजा हस्ती ने इस नगर बसाया था। अतः उसका नाम हस्तिनापुर पड़ा। महाभारत काल में वह कौरवों की राजधानी थी।[२१७] अभिमन्यु के पुत्र परीक्षित को वहाँ का राजा बनाया[२१८] था। विविध तीर्थ कल्प के अभिमतानुसार ऋषभदेव के पुत्र कुरु थे। उनके एक पुत्र हस्ती थे, उन्होंने हस्तिनापुर बसाया[२१९] था। विष्णुकुमार मुनि ने बलि द्वारा हवन किये जाने वाले ७०० मुनियों की रक्षा की थी। सनत्कुमार, महापद्म, सुभौम परशुराम का जन्म इसी नगर में हुआ था। इसी नगर में कार्तिक श्रेष्ठी ने मुनिसुव्रत स्वामी के पास संयम लिया था और सौधर्मेन्द्र पद प्राप्त किया[२२०] था। शांतिनाथ, कुंथुनाथ और अरनाथ इन तीनों तीर्थंकरों और चक्रवर्तियों की जन्मभूमि होने का गौरव भी इसी नगर को है। पौराणिक दृष्टि से इस नगर का अत्यधिक महत्त्व रहा है। वसुदेव हिण्डी में इसे ब्रह्मस्थल कहा[२२१] है। इसके अपर नाम गजपुर और नागपुर भी थे। वर्तमान में हस्तिनापुर गंगा के दक्षिण तट पर मेरठ से २२ मील दूर उत्तर-पश्चिम कोण में तथा दिल्ली से छप्पन मील दूर दक्षिण-पूर्व में विद्यमान है। पाली साहित्य में इसका नाम हस्तीपुर या हस्तिनीपुर आता है। जैनाचार्य श्री नंदिषेण रचित 'अजित-शांति' नामक स्तवन में इस नगरी के लिए गयपुर, गजपुर, नागाह्वय, नागसाह्वय, नागपुर, हत्थिणउर, हत्थिणाउर, हत्थिणापुर, हस्तिनीपुर आदि पर्यायवाचक शब्दों का उल्लेख किया गया है। इसी हस्तिनापुर नगर से द्रौपदी को धातकीखंड क्षेत्र की अमरकंका नगरी में ले जाया जाता है। श्रीकृष्ण पांडवों के साथ वहाँ पर पहुँचते हैं और पद्मनाभ को पराजित कर द्रौपदी को, पुनः ले आते हैं।

प्रस्तुत अध्ययन में गंगा महानदी को नौका के द्वारा पार करने का उल्लेख है। गंगा भारत की सब से बड़ी नदी है। उसे देवताओं की नदी माना है।[२२२] जम्बूद्वीप प्रज्ञप्ति के अनुसार वह देवाधिष्ठित[२२४] है। आगमों में अनेक स्थलों पर गंगा को महानदी माना है।[२२५] स्थानांग आदि में गंगा को महार्णव कहा है।[२२६] आचार्य अभयदेव ने महार्णव शब्द को उपमावाचक माना है।[२२७] विशाल जलराशि के कारण वह समुद्र के समान है। पुराणकार ने गंगा को समुद्ररूपिणी कहा[२२८] है। वैदिक दृष्टि से गंगा में नौ सौ नदियाँ मिलती हैं[२२९] और जैन दृष्टि से चौदह हजार[२३०] जिनमें यमुना, सरयू, कोशी, मही, गंडकी, ब्रह्मपुत्र आदि बड़ी नदियाँ भी संमिलित हैं। प्राचीन युग में गंगा अत्यन्त विशाल थी। समुद्र

---

२१५. ऋषभदेव एक परिशीलन, पृ. १६९ (ख) आवश्यक निर्युक्ति. (गा०) ३४५॥ २१६. महाभारत, आदि पर्व ९५-३४-२४३॥ २१७. महाभारत, आदिपर्व १००-१२-२४४॥ २१८. महाभारत, प्रस्थान पर्व १-८-२४५॥ २१९. विविध तीर्थकल्प में हस्तिनापुर कल्प, पृ. २७॥ २२०. जयवाणी पृ. २८३-९४॥ २२१. वसुदेवहिण्डी पृ. १६५॥ २२२. तत्त्वार्थ सूत्र ७-१३. २२३. (क) स्कंदपुराण, काशीखण्ड २९ अध्याय, (ख) अमरकोष १/१०/३१॥ २२४. जम्बूद्वीप-प्रज्ञप्ति ४ वक्षस्कार॥ २२५. (क) स्थानांग ५/३ (ख) समवायांग २४ वां समवाय (ग) जम्बूद्वीप-प्रज्ञप्ति-४ वक्षस्कार (घ) निशीथ सूत्र १२/४२ (ङ) बृहत्कल्प सूत्र ४/३२॥ २२६. (क) स्थानांग ५/२/१ (ख) निशीथ सूत्र १२/४२. (ङ) बृहत्कल्प सूत्र ८।३२॥ २२६. (क) स्थानांग ५।२।१. (ख) निशीथ, १२।४२॥ (ग) बृहत्कल्प ४/३२॥ २२७. (क) स्थानांग वृत्ति ५/२/१. (ख) बृहत्कल्पभाष्य टीका ५६/१६॥ २२८. स्कंदपुराण काशीखंड २९ अ०॥ २२९. हारीत १/७॥ २३०. जम्बू० ४ वक्षस्कार॥

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

में प्रवेश करते समय गंगा का पाट साढे बासठ योजन चौड़ा[२३१] था। और वह पाँच कोस गहरी थी। आज गंगा उतनी विशाल नहीं है। गंगा और उसकी सहायक नदियों से अनेक विशालकाय नहरें निकल चुकी हैं। आधुनिक सर्वेक्षण के अनुसार गंगा १५५.७ मील लम्बे मार्ग को तय कर बंग सागर में मिलती है। वह वर्षाकालीन बाढ़ से १७,००,००० घन फुट पानी का प्रति सेकण्ड प्रस्राव करती है।[२३२] इस अध्ययन के प्रमुख पात्र श्रीकृष्ण, पाण्डव, द्रौपदी आदि जैन और वैदिक आदि परंपरा के बहुचर्चित और आदरणीय व्यक्ति रहे हैं जिनके जीवन प्रसंगों से सम्बन्धित अनेक विराटकाय ग्रंथ विद्यमान हैं। प्रस्तुत अध्ययन में श्रीकृष्ण के नरसिंह रूप का भी वर्णन है। नरसिंहावतार की चर्चा श्रीमद् भागवत् में है जो विष्णु के एक अवतार थे, पर श्रीकृष्ण ने कभी नरसिंह का रूप धारण किया हो, ऐसा प्रसंग वैदिक परंपरा के ग्रंथों में देखने में नहीं आया, यहाँ पर उसका सजीव चित्रण हुआ है।

सत्रहवें अध्ययन में जंगली अश्वों का उल्लेख है।

अट्ठारहवें अध्ययन में सुषमा श्रेष्ठी-कन्या का वर्णन है। वह धन्ना सार्थवाह की पुत्री थी। उसकी देखभाल के लिए चिलात दासीपुत्र को नियुक्त किया गया। वह बहुत ही उच्छृंखल था। अतः उसे निकाल दिया गया। वह अनेक व्यसनों के साथ तस्कराधिपति बन गया। सुषमा का अपहरण किया। श्रेष्ठी और उसके पुत्रों ने उसका पीछा किया। उन्हें अटवी में चिलात द्वारा मारी गई सुषमा का मृत देह प्राप्त हुआ। वे अत्यंत क्षुधा-पिपासा से पीडित हो चुके थे। अतः सुषमा के मृत देह का भक्षण कर अपने प्राणों को बचाया। सुषमा के शरीर का मांस खाकर उन्होंने अपने जीवन की रक्षा की। उन्हें किंचिद् मात्र भी उस आहार के प्रति राग नहीं था। उसी तरह षट्काय के रक्षक श्रमण-श्रमणियाँ भी संयमनिर्वाह के लिए आहार का उपयोग करते हैं, रसास्वादन हेतु नहीं। असह्य क्षुधा वेदना होने पर आहार ग्रहण करना चाहिए। आहार का लक्ष्य संयम-साधना है।

बौद्ध त्रिपिटक साहित्य में भी इसी प्रकार मृत कन्या के मांस को भक्षण कर जीवित रहने का वर्णन प्राप्त होता है[२३३]। विशुद्धिमग्ग और शिक्षा समुच्चय में भी श्रमण को इसी तरह आहार लेना चाहिये यह बताया गया है। मनुस्मृति आपस्तम्बधर्म सूत्र (२.४.९.१३), वासिष्ठ (६.२०.२१) बोधायन धर्म सूत्र (२.७.३१.३२) में संन्यासियों के आहार संबंधी चर्चा इसी प्रकार मिलती है।

प्रस्तुत अध्ययन के अनुसार तस्करों के द्वारा ऐसी मंत्रशक्ति का प्रयोग किया जाता था, जिससे संगीन ताले अपने आप खुल जाते थे। इससे यह भी ज्ञात होता है कि महावीरयुग में ताले आदि का उपयोग धनादि की रक्षा के लिए होता था। विदेशी यात्री मेगास्तनीज, हुवेनसांग, फाहियान, आदि ने अपने यात्राविवरणों में लिखा है कि भारत में कोई भी ताला आदि का उपयोग नहीं करता था, पर आगम साहित्य में ताले के जो वर्णन मिलते हैं वे अनुसंधित्सुओं के लिए अन्वेषण की अपेक्षा रखते हैं।

उन्नीसवें अध्ययन में पुण्डरीक और कण्डरीक की कथा है।

तीन दिन की साधना से पुण्डरीक तेतीस सागर की स्थिति का उपभोग करने वाला सर्वार्थसिद्धि विमान में देव बना और कण्डरीक भोगों में आसक्त होकर तीन दिन में आयु पूर्ण कर तेतीस सागर की स्थिति में सातवें नरक का मेहमान बना। जो साधक वर्षों तक उत्कृष्ट साधना करते रहे। किन्तु बाद

---

२३१. वही०॥ २३२. हिन्दी विश्वकोष, नागरी प्रचारिणी सभा॥ २३३. संयुक्तनिकाय, २, पृ० ९७॥

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

में यदि वह साधना से च्युत हो जाता है तो उसकी दुर्गति हो जाती है और जिसका जीवन पूर्ण साधना में गुजरता है वह स्वल्प काल में भी सद्गति को वरण कर लेता है।

इस तरह प्रथम श्रुतस्कंध में विविध दृष्टान्तों के द्वारा अहिंसा, अस्वाद, श्रद्धा, इन्द्रियविजय प्रभृति आध्यात्मिक तत्त्वों का बहुत ही संक्षेप व सरल शैली में वर्णन किया गया है। कथावस्तु की वर्णनशैली अत्यन्त चित्ताकर्षक है। ऐतिहासिक दृष्टि से भी जो शोधार्थी शोध करना चाहते हैं, उनके लिए पर्याप्त सामग्री है। उस समय की परिस्थिति, रीति-रिवाज, खान-पान सामाजिक स्थितियाँ और मान्यताओं का विशद विश्लेषण भी इस आगम में प्राप्त होता है। शैली की दृष्टि से धर्मनायकों का यह आदर्श रहा है। भाषा और रचना शैली की अपेक्षा जीवननिर्माण की शैली का प्रयोग करने में वे दक्ष रहे हैं। आधुनिक कलारसिक आगम की धर्मकथाओं में कला को देखना अधिक पसन्द करते हैं। आधुनिक कहानियों के तत्त्वों से और शैली से उनकी समता करना चाहते हैं। पर वे भूल जाते हैं कि ये कथाएँ बोधकथाएँ हैं। इनमें जीवननिर्माण की प्रेरणा है, न कि कला के लिए कलाप्रदर्शन। यदि वे शोध प्राप्त करने की दृष्टि से इन कथाओं का पारायण करेंगे तो उन्हें इनमें बहुत कुछ मिल सकेगा।

हम पूर्व ही लिख चुके हैं कि ज्ञातासूत्र के द्वितीय श्रुतस्कंध में धर्मकथाएँ हैं। इसमें चमरेन्द्र, बलीन्द्र, धरणेन्द्र, पिशाचेन्द्र, महाकालेन्द्र, शक्रेन्द्र, ईशानेन्द्र आदि की अग्रमहिषियों के रूप में उत्पन्न होनेवाली साध्वियों की कथाएँ हैं। इनमें से अधिकांश साध्वियाँ भगवान् पार्श्वनाथ की परम्परा में दीक्षित हुई थीं। ऐतिहासिक दृष्टि से इन साध्वियों का अत्यधिक महत्त्व है। इस श्रुतस्कंध में पार्श्व-कालीन श्रमणियों के नाम उपलब्ध हैं। वे इस प्रकार हैं—(१) काली (२) राजी (३) रजनी (४) विद्युत (५) मेघा, ये आमलकल्पा नगर की थीं। और इन्होंने आर्या पुष्पचूला के पास दीक्षा ग्रहण की थी। (६) शुंभा (७) निशुंभा (८) रंभा (९) निरंभा और (१०) मदना ये श्रावस्ती की थीं और पार्श्वनाथ के उपदेश से दीक्षा ग्रहण की थी। (११) इला (१२) सतेरा (१३) सौदामिनी (१४) इन्द्रा (१५) घना और (१६) विद्युता ये वाराणसी की थीं और श्रेष्ठियों की लड़कियाँ थीं। इन्होंने भी पार्श्वनाथ के उपदेश से दीक्षा ग्रहण की। (१७) रुचा (१८) सुरुचा (१९) रुचांशा (२०) रुचकावती (२१) रुचकान्ता (२२) रुचप्रभा ये चम्पा नगरी की थीं। इन्होंने भी पार्श्वनाथ की परम्परा में दीक्षा ग्रहण की थी। (२३) कमला (२४) कमलप्रभा (२५) उत्पला (२६) सुदर्शना (२७) रूपवती (२८) बहुरूपा (२९) सुरूपा (३०) सुभगा (३१) पूर्णा (३२) बहुपुत्रिका (३३) उत्तमा (३४) भारिका (३५) पद्मा (३६) वसुमती (३७) कनका (३८) कनकप्रभा (३९) अवतंसा (४०) केतुमती (४१) वज्रसेना (४२) रतिप्रिया (४३) रोहिणी (४४) नौमिका (४५) ह्री (४६) पुष्पवती (४७) भुजगा (४८) भुजंगवती (४९) माकच्छा (५०) अपराजिता (५१) सुघोषा (५२) विमला (५३) सुस्वरा (५४) सरस्वती ये बत्तीस कुमारिकाएं नागपुर की थीं। भगवान् पार्श्वनाथ के उपदेश से साधना के पथ पर अपने कदम बढ़ाये थे।

एक बार भगवान् पार्श्व साकेत नगरी में पधारे। वहाँ बत्तीस कुमारिकाओं ने दीक्षा ग्रहण की। भगवान् पार्श्व अरक्खुरी नगरी में पधारे। उस समय (८७) सूर्यप्रभा (८८) आतपा (८९) अर्चिमाली (९०) प्रभंकरा आदि ने त्यागमार्ग को ग्रहण किया। एक बार भगवान् पार्श्व मथुरा पधारे। उस समय (९१) चन्द्रप्रभा (९२) दोष्णाभा (९३) अर्चिमाली और (९४) प्रभंकरा ने दीक्षा ग्रहण की। भगवान श्रावस्ती पधारे जहाँ पर (९५) पद्मा और (९६) शिवा ने संयम मार्ग की ओर कदम बढ़ाया। भगवान पार्श्व हस्तिनापुर पधारे। उस समय (९७) सती और (९८) अंजू ने श्रमणधर्म स्वीकार

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

किया। भगवान् कांपिल्यपुर पधारे, वहाँ पर (९९) रोहिणी और (१००) नवमिका ने प्रव्रज्या ग्रहण की। भगवान् साकेत नगर में पुनः पधारे तो वहाँ पर (१०१) अचला और (१०२) अप्सरा ने दीक्षा ग्रहण की। एक बार भगवान् वाराणसी पधारे। उस समय (१०३) कृष्णा (१०४) कृष्णाराजि, ने और राजगृह में (१०५) रामा और (१०६) रामरक्षिता ने श्रावस्ती में (१०७) वसु और (१०८) वसुगुप्ता ने कोशांबी में (१०९) वसुमित्रा (११०) वसुंधरा ने दीक्षा ग्रहण की थी। ये सभी साध्वियाँ चारित्र की विराधक हो गई थी। विराधना के कारण सभी देवियों के रूप में उत्पन्न हुई, पर देवियों का आयुष्य पूर्णकर वे महाविदेह क्षेत्र में उत्पन्न होंगी और वहाँ से विशुद्ध चारित्र का आराधन कर मोक्ष जाएँगी।

— देवेन्द्रमुनि शास्त्री

श्री तारक गुरु जैन ग्रन्थालय
उदयपुर (राज.)
दि २५-११-१९८०

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

॥ श्री सिद्धाचलमण्डन-श्री ऋषभदेवस्वामिने नमः ॥
॥ श्री शङ्खेश्वरपार्श्वनाथाय नमः ॥
॥ श्री महावीरस्वामिने नमः ॥
॥ श्री गौतमस्वामिने नमः ॥

आचार्यमहाराजश्रीमद्विजयसिद्धिसूरीश्वरजीपादपद्मेभ्यो नमः।
आचार्यमहाराजश्रीमद्विजयमेघसूरीश्वरजीपादपद्मेभ्यो नमः।
सद्गुरुदेवमुनिराजश्रीभुवनविजयजीपादपद्मेभ्यो नमः।

आमुखम्

परमकृपालोः परमात्मनः पूज्यपादानां परमोपकारिणां सद्गुरुदेवानां पितृचरणानां मुनिराजश्री १००८ भुवनविजयजीतातपादानां च कृपया द्वादशाङ्ग्यां षष्ठस्य श्री ज्ञाताधर्मकथाङ्गसूत्रस्य आगमप्रभाकर-पूज्यपादमुनिराजश्रीपुण्यविजयजीमहाराजव्यवस्थापितजेसलमेर-पत्तन-स्थम्भनतीर्थ-लींबडीप्रभृतिनगरस्थ-संग्रहान्तर्गतहस्तलिखितप्राचीनविविधादर्शाद्यनुसारेण संशोधनं विधाय आगमभक्तानां पुरत उपन्यस्यन्तो वयमद्यामन्दमानन्दमनुभवामः।

विरचयितारः—अस्य सूत्रस्य रचना भगवतो **महावीरस्वामिनः** शिष्येण पञ्चमगणभृता **सुधर्मस्वामिना** विहिता इति श्वेताम्बराचार्याणामभिमतम्[1], प्रथमेन गणभृता भगवता **इन्द्रभूतिना गौतमस्वामिना** विहिता इति तु दिगम्बराचार्याणामभिमतम्। एवं च २५४५ वर्षेभ्यः प्रागेतत् सूत्रं विरचितम् इति उभयेषां श्वेताम्बर-दिगम्बराणां सम्मतम्।

नामार्थः—अस्य प्राकृते '**णायाधम्मकहाओ**' इति संस्कृते च '**ज्ञाताधर्मकथाः**' इति नाम श्वेताम्बराचार्याणां सम्मतम्, दिगम्बराचार्याणां तु प्राकृते '**णाहधम्मकहा**' इति संस्कृते च '**ज्ञातृधर्मकथा**' इति नाम अभिप्रेतम्।

अस्य द्वौ श्रुतस्कन्धौ, प्रथमे श्रुतस्कन्धे एकोनविंशतौ अध्ययनेषु एकोनविंशति**ज्ञातानि** उदाहरणानि, द्वितीये श्रुतस्कन्धे दशसु अध्ययनेषु अनेका धर्मकथाः, अतोऽस्य **ज्ञाताधर्मकथा** इति नाम इति श्वेताम्बराचार्याः। **नाथस्य** त्रिलोकनाथस्य तीर्थंकरस्य धर्मकथा, **ज्ञातॄणां** वा जिन-गणधरादीनां धर्मकथा इति '**णाहधम्मकहा, ज्ञातृधर्मकथा वा**' इति तु दिगम्बराचार्याणामभिप्रायः।

परिमाणम्—अस्मिन् सूत्रे अर्धचतुर्थाः कथानककोट्यो भवन्तीति ३५०००००० कथापरिमाणं

---

१. "अनुयोगद्वारविशेषस्योपक्रमस्य प्रतिभेदरूपं प्रक्रान्तशास्त्रस्य वीरजिनवरेन्द्रापेक्षयाऽर्थत आत्मागमत्वं तच्छिष्यं तु पञ्चमगणधरसुधर्मस्वामिनमाश्रित्य अनन्तरागमत्वं तच्छिष्यं च जम्बूस्वामिनमपेक्ष्य परम्परागमतां प्रतिपिपादयिषुः, अथवा अनुगमाख्यस्य तृतीयस्यानुयोगद्वारस्य भेदभूताया उपोद्घातनिर्युक्तेः प्रतिभेदभूतनिर्गमद्वारस्वभावं प्रस्तुतग्रन्थस्यार्थतो **महावीरनिर्गतत्वमभिधित्सुः** सूत्रकारः **ते णं काले** णमित्यादिकमुपोद्घातग्रन्थं तावदादावाह।" इति **ज्ञाताधर्मकथाङ्गटीकायाम्**।

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

नन्दीसूत्रे समवायाङ्गसूत्रे चाभिहितम्। पदपरिमाणं तु श्वेताम्बरमते ५७६००० इति, दिगम्बरमते तु ५५६००० इति।

एतत् सर्वमस्माभिर्गूर्जरभाषामय्यामस्य प्रस्तावनायां (पृ० २–९) विस्तरेण तत्तत्पाठोपदर्शनपूर्वकं चर्चितम्, अतो विस्तरजिज्ञासुभिस्तत्रैव विलोकनीयम्।

सम्प्रति प्रथमश्रुतस्कन्धे एकोनविंशतिं ज्ञातानि द्वितीयश्रुतस्कन्धे काश्चन कथाश्च विहाय सर्वमन्यत् कथापरिमाणं कालाद्यनुभावेन व्यवच्छिन्नम्। पदपरिमाणमपि सम्प्रति सार्धपञ्चसहस्रदेशीयमेव संजातमस्ति, दृश्यतां पृ० ३७० टि० ९।

विषयः शैली च—विविधदृष्टान्तद्वारेण तीव्रतया संसारवैराग्यजनकोऽयं ग्रन्थः। शैल्यप्यस्य मुख्यतया गद्यात्मिका, तथापि क्वचित् क्वचित् पद्यान्यपि वर्तन्ते। एवं चात्र ५७ संख्याकानि पद्यानि सन्ति। विविधालङ्कारपूर्णा दीर्घतरसामासिकपदोपशोभिता चास्य अर्धमागधी भाषा अत्यन्तं रोचिका वर्तते। कथानामाकरभूतोऽयं ग्रन्थः।

अध्ययनानि—प्रथमे श्रुतस्कन्धे एकोनविंशतिरध्ययनानीति प्रागेवाभिहितमस्माभिः। दिगम्बरा अपि अत्र एकोनविंशतिरध्ययनानीत्येव कथयन्ति तथापि तैर्निर्दिष्टानि अध्ययननामानि श्वेताम्बराभिमतनामभ्यः कथञ्चिद् भिन्नानि, दिगम्बराभिमतं तत्तदध्ययनान्तर्गतकथावर्णनं तु श्वेताम्बराभिमतवर्णनात् सर्वथा भिन्नप्रायमेव। एतच्चास्माभिर्गूर्जरभाषात्मिकायामस्य प्रस्तावनायां विस्तरेण दिगम्बराभिमतग्रन्थान्तर्गतपाठोल्लेखपूर्वकं दर्शितम्, दृश्यतां प्रस्तावना पृ० ९–१०। श्वेताम्बराभिमतानि अध्ययननामानि अस्मिन् ग्रन्थे पृ० ६ पं० ११–१५ मध्ये वर्तन्ते, तद्यथा—

१ उक्खित्तणाए, २ संघाडे, ३ अंडे, ४ कुम्मे, ५ सेलगे, ६ तुंबे, ७ रोहिणी, ८ मल्ली, ९ मायंदी, १० चंदिमा, ११ दावद्दवे, १२ उदगणाए, १३ मंडुक्के, १४ तेयली, १५ णंदिफले, १६ अवरकंका, १७ आतिण्णे, १८ सुंसुमा, १९ पुंडरीए।

अङ्कनिर्देशः—हस्तलिखितादर्शेषु केषाञ्चित् पदानां पुरतो लाघवाय २, ३, ४ इत्यादयोऽङ्का लिखिता दृश्यन्ते। तत्र पूर्वापरावलोकनेन तत्तदङ्कग्राह्यः पाठः स्वधिया योजनीयो भवति, यथा 'असणं ४' इति यत्र लिखितं तत्र 'असणं पाणं खाइमं साइमं' इति चत्वारि पदानि ग्रहीतुम् 'असणं' इत्यस्य पुरः '४' इति अङ्कः सूत्रादर्शेषु लिखितो दृश्यते, एवमन्यत्रापि यथायोगं वेदितव्यम्। '२' इत्यङ्केन तु क्वचित् पूर्ववर्ति पदमेव द्विरावर्तनीयं भवति, यथा ओलोएमाणीओ २ आहिंडमाणीओ २ [पृ० २३ पं० ९] इत्यत्र '२' इत्यङ्केन 'ओलोएमाणीओ ओलोएमाणीओ आहिंडमाणीओ आहिंडमाणीओ' इति पाठो ग्राह्य इति सूच्यते, क्वचित्तु '२' इत्यङ्केन पूर्वनिर्दिष्ट एव पाठः किञ्चित् परिवर्तनं विधाय ग्राह्य इति सूच्यते। एतादृशेषु स्थानेषु तत्तदङ्कानां स्थाने संस्कारं विधाय विवक्षितः पाठोऽध्येतृणां सुगमतायै

---

२. 'पद'शब्देन किं ग्राह्यमित्यत्र नैकमत्यम्। 'यत्रार्थोपलब्धिस्तत् पदम्' इति समवायाङ्गवृत्त्यादिषु श्वेताम्बरग्रन्थेषु उल्लिखितं दृश्यते। "पदं तु अर्थसमाप्तिः" इत्याद्युक्तिसद्भावेऽपि येन केनचित् पदेन अष्टादशपदसहस्रादिप्रमाणा आचारादिग्रन्था गीयन्ते तदिह गृह्यते, तस्यैव द्वादशाङ्गश्रुतपरिमाणेऽधिकृतत्वात् श्रुतभेदानामेव चेह प्रस्तुतत्वात्। तस्य च पदस्य तथाविधाम्नायाभावात् प्रमाणं न ज्ञायते" इति प्रथमकर्मग्रन्थस्वोपज्ञटीकायां श्वेताम्बराचार्यदेवेन्द्रसूरिभिरभिहितम् [गाथा ७]।

दिगम्बरग्रन्थेषु तु अन्यथा उल्लेखा दृश्यन्ते, दृश्यतामत्रैव प्रस्तावनायां पृ० ८–९ तथा स्थानाङ्गस्यामुखे पृ० ४३–४४ टि० १।

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

उपदर्शनीय इत्यस्माकं पद्धतिः पूर्वमासीत्। तदनुसारेण द्वितीयस्याध्ययनस्य पृ० ८१ पं० १० पर्यन्तमस्माभिः तत्तदङ्कानां स्थाने संस्कारं विधाय पाठा उपन्यस्ताः। तदनन्तरं तु '२' आदयोऽङ्का यथा हस्तलिखितादर्शेषु विलोक्यन्ते तथैव प्राय उपदर्शिताः, यच्च किमपि कुत्रचिद् वक्तव्यं तत् तत्र तत्र टिप्पणेषु निर्दिष्टमस्माभिः। दृश्यतां पृ० ४ टि० ४, पृ० ५ टि० ४, पृ० ८१ टि० १४।

पद्धतिः—प्राचीनशास्त्राणां संशोधने सम्पादने चास्माकं यादृशी पद्धतिः तद्विषये स्थानाङ्गसूत्रस्यामुखे (पृ०४१) विस्तरेणास्माभिर्यावर्णितमिति जिज्ञासुभिस्तत् तत्रैव विलोकनीयम्।

परिशिष्टानि—ग्रन्थान्ते षट् परिशिष्टान्यत्रायोजितानि अस्माभिः। तत्र प्रथमे परिशिष्टे ज्ञाताधर्मकथान्तर्गतानां विशिष्टानां शब्दानां सूचिर्वर्तते।

द्वितीये परिशिष्टे तदन्तर्गतानां गाथार्धानामकारादिक्रमो वर्तते।

अस्मिन ग्रन्थे नगरी-चैत्य-राजादीनां यत्रोल्लेखो वर्तते तत्रानेकेषु स्थानेषु 'वण्णओ' इत्येव लिखितम्, सूत्रान्तरेषु नगर्यादिवर्णनपरो यो विस्तृतः पाठो दृश्यते सोऽत्रापि पठनीय इत्येतत्सूचनार्थं 'वण्णओ' शब्दस्य प्रयोगः सूत्रेषु प्राचुर्येणोपलभ्यते, इयं हि सूत्राणां लेखने कण्ठस्थीकरणे च लाघवार्थं सूत्रलेखकानां ग्रन्थं संक्षेप्तुं शैली। अयं च तत्र तत्र 'वण्णओ' शब्देन ग्राह्यः पाठष्टीकाकृद्भिः प्राय उपदर्शित एव व्याख्यया सह, ईदृशा 'वण्णओ'शब्दग्राह्याः पाठाः सूत्रान्तरेभ्यष्टीकातश्चोद्धृत्य तृतीये परिशिष्टे विस्तरेण दर्शिताः।

एवं प्रारम्भिकमन्तिमं च भागं निर्दिश्य तन्मध्यगतः पाठः पुनरुक्तिवारणाय लाघवार्थं च जावशब्देन शास्त्रेषु प्राचुर्येण सूच्यते। अयं च जावशब्दग्राह्यः पाठो यत्र सूत्रान्तरादनुसन्धेयः तत्र टीकाकृद्भिः सूत्रान्तरेभ्य उद्धृत्य व्याख्यया सह टीकायामुपदर्शितः। ईदृशा 'जाव'शब्दग्राह्यपाठा अपि अस्मिन् तृतीये परिशिष्टे प्राय उपदर्शिताः। ये त्वनवधानादिनाऽस्माभिस्तृतीयपरिशिष्टे नोपदर्शिताः ते प्रायश्चतुर्थे परिशिष्टेऽपि संगृहीताः।

चतुर्थे परिशिष्टं विशेषतो 'जाव'शब्दग्राह्यपाठोपदर्शनार्थमेव। तत्रादौ यावन्तो 'जाव'शब्दा अस्मिन् ग्रन्थे वर्तन्ते तेषां सर्वेषामपि प्रायः तत्तत्पृष्ठपङ्क्त्यादिकं निर्दिष्टम्। अनन्तरं 'जाव' शब्दग्राह्यपाठाः कुत्र कुत्र गवेषणीया इति दर्शितम्। 'जाव'शब्देन ग्राह्यः पाठः क्वचित् पूर्वनिर्दिष्ट एव भवति, क्वचित् पूर्वनिर्दिष्टः पाठो विभक्तिविपरिणामेन ग्राह्यो भवति, क्वचित् पूर्वनिर्दिष्टपाठस्य केवलं प्रस्तुतपाठोपयोग्येवांशो ग्राह्यो भवति, क्वचित् पूर्वनिर्दिष्टपाठस्याशयं ज्ञात्वा ततः प्रस्तुतपाठोपयोगिनमेवांशं समादाय 'जाव' शब्दस्य संगतिः कर्तव्या भवति।

सामान्यतः पूर्वोत्तरपदयोर्मध्यवर्ती पाठ एव जावशब्देन गृह्यते, तथापि क्वचित् पूर्वपदात् पूर्वतरः पाठोऽपि जावशब्दग्राह्योऽस्ति, यथा पृ० २५० पं० ७ इत्यत्र 'सुभेणं परिणामेणं जाव' इत्यस्मिन् पाठे जावशब्देन 'सुभेणं परिणामेणं' इति पाठात् प्राक्तनः 'लेस्साहिं विसुज्झमाणीहिं अज्झवसाणेणं सोहणेणं' [पृ०६३ पं० १८] इति पाठो ग्राह्योऽस्ति। क्वचिदुत्तरपदात् परतरः पाठोऽपि 'जाव'शब्दग्राह्योऽस्ति, यथा पृ० १९८ पं० १० इत्यत्र 'उव्विग्गा वा जाव उस्सुया वा' इति लिखितं तत्र पृ० १९८ पं० २ इत्यत्र विद्यमानम् 'उव्विग्गा वा उस्सुया वा उप्पुया वा' इति पाठमनुसन्धाय 'जाव उस्सुया वा' इत्यत्र 'जाव'-शब्देन 'उस्सुया वा' इत्यतः परतरः 'उप्पुया वा' इति पाठो ग्रहीतव्यः। एवं च 'जाव'शब्देन ग्राह्यः पाठः क्वचित् क्वचित् प्रसङ्गानुसारेण स्वधियाभ्यूह्योऽपि भवति।

सर्वेषां प्रथमश्रुतस्कन्धस्य ज्ञातत्वाद् उदाहरणरूपत्वाद् दार्ष्टान्तिकार्थोऽपि दर्शनीयः, स च

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

क्वचिद् मूलेऽपि दर्शित एव, टीकायां तु सर्वत्र तत्तदध्ययनान्ते कुतश्चिदुद्धृताभिरुपनयगाथाभिर्दर्शित एव। एताश्च सर्वा अपि उपनयगाथाः **पञ्चमे परिशिष्टे**ऽस्माभिः संगृहीताः।

षष्ठे तु परिशिष्टे पाठशुद्ध्यादिकं यत् किमपि विशेषतो दर्शयितव्यं तद् दर्शितमस्ति।

वाचना—अस्य वाचनाद्वयमासीत्, तत्र बृहत्तरा वाचना अनुसृता आचार्य श्री **अभयदेवसूरि**भिः, एतच्च तैष्टीकायां स्पष्टमेवावेदितम्, दृश्यतां पृ० ३ टि० १, पृ० १० टि० २, पृ० १५ टि० ४। सम्प्रति ये आदर्शा दृश्यन्ते ते बृहत्तरवाचनानुगता इति प्रतिभाति। स्थाने स्थाने वाचनान्तरगताः पाठभेदाष्टीकायां निर्दिष्टाः। अस्माभिरपि टिप्पणेषु त उपन्यस्ताः।

टीका—अस्य सूत्रस्य विक्रमसंवत् ११२० मध्ये नवाङ्गीवृत्तिकृद्भिराचार्यश्री **अभयदेवसूरि**भिर्विरचिता एका वृत्तिरुपलभ्यते। अन्यत् किमपि चूर्णि-वृत्त्यादिकमस्य संस्कृतभाषानिबद्धं प्राकृतभाषानिबद्धं वा विवरणं नोपलभ्यते, अभयदेवसूरीणां समयेऽपि अन्यत् किमप्यस्य विवरणमासीदिति न ज्ञायते, तैः कुत्रापि तदनिर्देशात्। विक्रमसंवत् १५९६ मध्येऽस्य लक्ष्मीकल्लोलगणिना वृत्तिर्व्यरचि इति श्रूयते, न त्वस्माभिर्दृष्टैषा वृत्तिः क्वचित्।

यत् किमपि विशेषतो ज्ञातव्यं वक्तव्यं वा तद् गूर्जरभाषानिबद्धायामस्य प्रस्तावनायां निर्दिष्टमस्माभिः, अतो जिज्ञासुभिः तत्र द्रष्टव्यम्।

आदर्शपरिचयः—संशोधन-सम्पादनार्थमवलम्बिता हस्तलिखितादर्शा द्विविधाः—ताल्पत्रलिखिताः कागजपत्रलिखिताश्च। एतेषां विस्तरेण परिचयोऽस्माभिः गूर्जरभाषामय्यां प्रस्तावनायां लिखितस्तत एवावगन्तव्यः। अत्र तु संक्षेपेणैव किमपि लिख्यते।

तालपत्रलिखिता आदर्शाः—

खं १ = खंभातनगरस्थोऽयमादर्शः। Catalogue of Palm-leaf-Mss. in the शान्तिनाथजैनभण्डार, Cambay खंभात Part I, Gaekwad's Oriental Series, Baroda No. 135 इति सूचिपत्रानुसारेण अस्य क्रमाङ्कः १२।

खं २ = अयमपि खंभातनगरस्थ आदर्शः। उपरिनिर्दिष्टसूच्यनुसारेण अस्य क्रमाङ्कः ११।

खं ३ = अयमपि खंभातनगरस्थ आदर्शः। उपरिनिर्दिष्टसूच्यनुसारेण अस्य क्रमाङ्कः १३।

जे १ = जेसलमेरुदुर्गस्थोऽयमादर्शः। **जेसलमेरुदुर्गस्थहस्तप्रतिसंग्रहगतानां संस्कृत-प्राकृतभाषानिबद्धानां ग्रन्थानां नूतना सूची** New Catalogue of Sanskrit and Prakrit Manuscripts Jesalmer Collection, Published by L. D. Institute of Indology, Ahmedabad 9 इत्यनुसारेण अस्य क्रमाङ्कः १७।

जे २ = उपरिनिर्दिष्टसूच्यनुसारेण अस्य क्रमाङ्कः १८। अयमपि **जेसलमेरुदुर्गस्थ आदर्शः**।

जे ३ = उपरिनिर्दिष्टसूच्यनुसारेण अस्य क्रमाङ्कः १९। अत्र केवलं टीकैव वर्तते। अयमपि जेसलमेरुदुर्गस्थ आदर्शः।

भां० भाण्डारकर ओरिएण्टल रिसर्च इन्स्टीट्यूट, पुणें ४ Bhandarkar Oriental Research Institute, Pune 4 (महाराष्ट्र) मध्ये विद्यमान आदर्शः। पृ० १-१६५ मध्येऽत्र ज्ञाताधर्मकथासूत्रं वर्तते, पृ १६६-३०२ मध्ये तु आचार्यश्री **अभयदेवसूरि**विरचिता ज्ञाताधर्मकथाटीका वर्तते।

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

लीं० = लींबडीनगरस्थः शेठ आणंदजी कल्याणजी पेढीसत्कोऽयमादर्शः। तदीयसूचिपत्रानुसारेण अस्य क्रमाङ्कः १०४२, भण्डारक्रमाङ्कः ३४१८। आचार्यश्री अभयदेवसूरिविरचिताया वृत्तेस्तु क्रमाङ्कः १०४३, भण्डारक्रमाङ्कः ३४१९।

लों० = जेसलमेरुदुर्गस्थः लोंकागच्छीयसङ्ग्रहान्तर्गत आदर्शः। अस्य क्रमाङ्कः १।

सं १ = पाटणनगरस्थः 'संघवीपाडाभण्डार'सत्कः श्रीहेमचन्द्राचार्यजैनज्ञानमन्दिरान्तर्गत आदर्शः। अस्य क्रमाङ्कः ६।

हे १ = उपरिनिर्दिष्ट'संघवीपाडाभण्डार'सत्कोऽयमप्यादर्शः। अस्य क्रमाङ्कः ४२।

हे २ = उपरिनिर्दिष्टश्रीहेमचन्द्राचार्यजैनज्ञानमन्दिरसत्कसंघभण्डारान्तर्गतोऽयमादर्शः, डाबडो ७४ पोथी ८७।

इतोऽन्योऽपि तालपत्रात्मको हस्तलिखितादर्शः श्रीहेमचन्द्राचार्यजैनज्ञानमन्दिरे संघभण्डारे डाभडा नं ५ मध्ये विद्यते पाटणनगरे, किन्तु बहुत्रुटितपत्रत्वादनुपयुक्तप्रायः सोऽस्माभिः।

कागदपत्रोपरि लिखिता आदर्शाः—

ला १ = लालभाई-दलपतभाई-भारतीयसंस्कृति-विद्यामन्दिर (अमदावाद ९) सत्कोऽयं ग्रन्थः। अस्य क्रमाङ्कः २०५७५।

ला २ = अयमपि उपरिनिर्दिष्टविद्यामन्दिरसत्को ग्रन्थः, अस्य क्रमाङ्कः १९९१३।

ला ३ = अयमपि उपरिनिर्दिष्टविद्यामन्दिरसत्को ग्रन्थः, अस्य क्रमाङ्कः १७०७७।

हे ३ = पत्तने श्रीहेमचन्द्राचार्यजैनज्ञानमन्दिरे डाबडा नं २२१ मध्ये विद्यमानो 'लहेरु वकील' जैनज्ञानभाण्डागारान्तर्गतः १०३११ क्रमाङ्कयुतोग्रन्थः।

हे ४ = पत्तने श्रीहेमचन्द्रार्यजैनज्ञानमन्दिरे डाबडा नं० ११ मध्ये विद्यमानः श्रीसंघज्ञान-भाण्डागारान्तर्गतो ग्रन्थः, अस्य क्रमाङ्कः १०९।

शी० = पं० श्री शीलचन्द्रविजयजीगणिवरैः प्रदत्तः स्वकीयग्रन्थसंग्रहान्तर्गतो ज्ञाताधर्मकथाङ्ग-सूत्रस्य हस्तलिखित आदर्शः।

आगमोदयसमित्या विक्रमसंवत् १९७५ मध्ये प्रकाशितस्य सटीकस्य ज्ञाताधर्मकथाङ्गसूत्रस्याप्युप-योगो विहितोऽस्माभिः, अस्य च मु० [=मुद्रित] इति संज्ञा विहिता। टीकावलोकने सौकर्यार्थं तत्र निर्दिष्टा एव सूत्राङ्काः प्रायोऽत्र स्वीकृता अस्माभिः।

किञ्चान्यत्, हस्तलिखितादर्शेषु पूर्वमन्यल्लिखित्वा पश्चात् केनचिद् विहितं संशोधनमपि दृश्यते, क्वचित् पूर्वमलिखितः पाठः पश्चात् पार्श्वभाग[Margin]स्थानादौ परिपूरितोऽपि केनचिद् दृश्यते, ईदृशेषु स्थानेषु पूर्वं लिखितः पाठः समीचीन आसीदित्यपि अनेकशोऽनुभूतमस्माभिः। अतोऽस्माभिः पाठान्तरादिनिर्देशावसरे 'जे' आदिसंकेतैः सह 'मू०' इति 'सं०' इति वा संयोज्य अनेकेषु स्थानेषु संकेतितम्, यथा जेमू० = जे० प्रतौ पूर्वं लिखितः पाठः, जेसं० = जे० प्रतौ पश्चात् केनचित् संशोधितः पाठः। एवमन्यत्रापि ज्ञेयम्।

अटी० इति संकेतेन अभयदेवसूरिविरचिता ज्ञाताधर्मकथाङ्गटीका ज्ञेया। अटीखं० खं = आदर्शे

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

विद्यमाना आचार्यश्री अभयदेवसूरिविरचिता ज्ञाताधर्मकथाङ्गटीका इत्यर्थो ज्ञेयः। जटीजे० = जे १ आदर्शे विद्यमाना, टीसं० = सं १ आदर्शे विद्यमाना, आचार्यश्री अभयदेवसूरिविरचिता ज्ञाताधर्मकथाङ्गटीका इत्यर्थो ज्ञेयः। जटीपा० = अभयदेवसूरिविरचितायां टीकायां निर्दिष्टं पाठान्तरमित्यर्थो ज्ञेयः। पृ० = पृष्ठम्, पं० = पङ्क्तिः, टि० = टिप्पनम्। एवमन्येषामपि संकेतानामर्थो यथायोगमवगन्तव्यः।

धन्यवादः—अस्या जैनागमग्रन्थमालायाः प्रारम्भे बीजभूताः प्रेरकाश्च स्व० आगमप्रभाकरपूज्यपादमुनिराजश्रीपुण्यविजयजीमहाभागाः। खंभात-जेसलमेर-पत्तनादिनगरस्था एतद्ग्रन्थसंशोधनोपयोगिनी महती हस्तलिखितादर्शसामग्री तैरेव सम्यग् व्यवस्थापिता।

अहमदाबादनगरे लालभाई-दलपतभाई-भारतीयसंस्कृतिविद्यामन्दिरस्था तेषां सामग्री पं० दलसुखभाई मालवणिया–डॉ० नगीनभाई जीवणभाई शाह–पं० अमृतलाल मोहनलालभोजकमहोदयानां साहाय्याल्लब्धा।

मु० प्रतेः सम्पादकैः स्व० पूज्यपादागमोद्धारकसागरानन्दसूरीश्वरैर्महता परिश्रमेण जैनागमादिविशालग्रन्थराशेः संशोधनं प्रकाशनं च विधाय महानुपकारो विहितः।

सं १, हे १, २, ३, ४ प्रतयः पाटणनगरे पूर्वं 'संघवीपाडाभण्डारस्य' व्यवस्थापकानां 'स्व० सेवंतिलाल छोटालाल पटवा' इत्येतेषां पुत्राणाम्, सम्प्रति श्री हेमचन्द्राचार्यजैनज्ञानमन्दिरस्य व्यवस्थापकानां 'डॉ० सेवंतिलाल मोहनलाल' तथा 'व्रजलाल त्रिकमलाल' शाह इत्येतेषां च सौजन्याल्लब्धाः।

ला० १, २, ३, ४ प्रतयोऽन्यापि च तत्रत्या सामग्री अहमदाबादनगरे लालभाई-दलपतभाई-भारतीयसंस्कृतिविद्यामन्दिरस्य व्यवस्थापकानां सौजन्याल्लब्धाः।

खं० १, २, ३ प्रतीनां माइक्रोफिल्मरूपं (Micro–film) प्रतिबिम्बं खम्भातनगरस्थश्रीशान्तिनाथतालपत्रीयग्रन्थभण्डारव्यवस्थापकानां तथा 'पं० छबीलदास केसरीचंद' इत्येतेषां सौजन्याल्लब्धम्।

जे० १, २, ३ प्रतीनां माइक्रोफिल्मरूपं (Micro-film) प्रतिबिम्बं जेसलमेर-लोद्रवातीर्थव्यवस्थापकानां सौजन्यादौदार्यात्, सेवामन्दिर (रावटी, जोधपुर) सञ्चालकानां श्रीजौहरीमलपारेखमहाशयानां साहाय्याच्च लब्धम्।

श्रीमहावीरजैनविद्यालयस्य कार्यवाहकमहानुभावैर्जिनागमेषु परमभक्तयाङ्गीकृतमिदं विपुलधनराशिव्ययादिसाध्यं जैनागमानां प्रकाशनकार्यम्। तैरेव चैतत्संशोधनद्वारा जिनवचनाराधनाया अवसरोऽयं मह्यं प्रदत्तः।

श्रीमहावीरजैनविद्यालयीयस्य श्री जिनागमट्रस्टस्य व्यवस्थापकैः श्री कान्तिभाई डाह्याभाई कोरा इत्येभिर्महानुभावैः सर्वाऽपीयं मुद्रण-प्रकाशनादिकार्यव्यवस्था महत्या श्रुतभक्त्या परमेण सौजन्येन कौशल्येन महता परिश्रमेण धैर्येण च पारं प्रापिता।

महानुभावैः श्री डॉ. नगीनदास जीवणभाई महोदयैरस्यामुखस्य आङ्ग्लभाषानुवादः सम्यग् विहितः।

मौजमुद्रणालयस्याधिपतिभिः कार्यवाहकैश्च परमेण सौजन्येन मुद्रितोऽयं ग्रन्थः। सीसकाक्षरसंयोजक-(=कंपोझीटर)वर्गेणापि महता श्रमेण कष्टेन च मुद्रणकार्यमिदं पारं प्रापितम्।

मदीयमातृस्वसुः साध्वीजीश्री लाभश्रियः शिष्यायाः साध्वीश्रीकञ्चनश्रियः शिष्यायाः पुत्र्याश्च साध्वीश्री लावण्यश्रियः परिवारेण शब्दसूच्यात्मकं प्रथमं परिशिष्टं निर्मितम्।

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

मद्विनेयमुनिश्रीधर्मचन्द्रविजयभगिन्याः साध्वीश्रीचन्द्रोदयाश्रियः परिवारेण मुद्रणयोग्यलेखं (प्रेस कोपी) विधाय महत् साहाय्यकमनुष्ठितम्।

मम वयोवृद्धो देवतुल्यः प्रथमशिष्यः स्व० मुनिश्रीदेवभद्रविजयः, तथा साध्वीजीश्री लाभश्रियः शिष्या मम माता साध्वीश्री मनोहरश्रीरपि कार्यमिदमाशिषा उपबृंहितवन्तौ।

मम मातुः साध्वीजीश्री मनोहरश्रियः शिष्यायाः साध्वीश्री सूर्यप्रभाश्रियः शिष्यया साध्वीश्री-जिनेन्द्रप्रभाश्रिया द्वितीय-चतुर्थपरिशिष्टविधानादौ महत् साहाय्यकमनुष्ठितम्।

पूज्यपादाचार्यश्रीमद्विजयवल्लभसूरीश्वरशिष्याचार्यश्रीमद्विजयसमुद्रसूरीश्वरशिष्यमुनिराजश्रीधर्मधुरंधर-विजयैः तृतीयं परिशिष्टं लिखितं चतुर्थे च परिशिष्टे जावशब्दग्राह्यपाठानां मूलशोधनाय अतीवातीव प्रयतितम्।

मम अन्तेवासिना विनेयेन मुनिश्रीधर्मचन्द्रविजयेन परिशिष्टविधान-प्रथममुद्रितपत्र(प्रुफ)पठनादिषु नानाविधेषु कार्येषु तथा तेषां विनेयेन मुनिश्री पुण्डरीकरत्नविजयेन च अनवरतं साहाय्यकं भक्तिपूर्ण-चेतसाऽनुष्ठितम्।

एवमस्य संशोधनादौ विविधैः प्रकारैः साक्षात् परम्परया वा साहाय्यकं विहितवन्तः सर्वेऽपि महानुभावा अनेकशो धन्यवादमर्हन्ति।

देव-गुरुचरणप्रणिपातपूर्वकं प्रभुपूजनम्

परमकृपालूनां परमेश्वराणां देवाधिदेवश्रीशङ्खेश्वरपार्श्वनाथप्रभूणां परमोपकारिणां पूज्यपादानां पितृ-चरणानां सद्गुरुदेवानां मुनिराजश्रीभुवनविजयजीमहाराजानां च कृपया साहाय्याच्चैव कार्यमिदं सम्पन्नमिति तेषां चरणेषु अनन्तशः प्रणिपातं विधाय, इह चारुपतीर्थजिनालये विराजमानस्य त्रयोविंशति-तमतीर्थपतेः भगवतः श्री पार्श्वनाथस्वामिनः करकमलेऽत्र भक्तिभरनिर्भरेण चेतसा भगवद्वाण्यात्मकमेव पुष्परूपमेतं ग्रन्थं निधाय अनन्तशः प्रणिपातपूर्वकं

भगवन्तं श्रीपार्श्वं महयाम्येतेन कुसुमेन।

विक्रमसंवत् २०४५
श्रावणकृष्णपञ्चमी, ता. (२१-८-८९)
चारुपतीर्थम् (तालुका-पाटण)
(जिल्ला-महेसाणा)
(उत्तर गुजरात)
PIN - 384285

—इत्यावेदयति

पूज्यपादाचार्यमहाराजश्रीमद्विजयसिद्धिसूरीश्वरपट्टालङ्कार-
पूज्यपादाचार्यमहाराजश्रीमद्विजयमेघसूरीश्वरशिष्य-
पूज्यपादगुरुदेवमुनिराजश्रीभुवनविजयान्तेवासी

मुनि जम्बूविजयः

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

INTRODUCTION

I am extremely happy because by the grace of Supreme Soul, the compassionate par excellence, as also of Rev. Bhuvanavijayaji Mahārāja who was my father and spiritual teacher as well, I am able to present before the lovers of Jaina Āgamas the critical edition of the *Jñātādharmakathā,* the sixth of the twelve *Aṅga* works. While preparing this edition, I utilised many old manuscripts preserved in the Manuscript Libraries in the cities of Jesalmer, Patan, Cambay, Limbdi, etc.—the Manuscript Libraries which have been reorganised by Rev. Munirāja Punyavijayaji. I collated these manuscripts and scrutinised various readings yielded by them.

Authorship : The Śvetāmbara ācāryas hold that Rev. Sudharmasvāmī, the fifth direct principal disciple of Lord Mahāvīra, has composed this work.[1] On the other hand, the Digambara ācāryas maintain that Indrabhūti Gautamasvāmī, the first direct principal disciple of Lord Mahāvīra, has composed the work. Thus ācāryas belonging to both the sects unanimously agree on the point that the composition of the work took place nearly 2545 years ago.

Title : In Prakrit the title of the work is *'Ṇāyādhammakahāo'* while in Sanskrit it is *'Jñātādharmakathāḥ'*. This is the view of the Śvetāmbara ācāryas. According to the Digambara ācāryas, its Prakrit title is *'Ṇāhadhammakahā'* while its Sanskrit title is *'Jñātādharmakathā'*.

The *Jñātādharmakathā* has two main parts. They are called *Śrutaskandha*. The first *Śrutaskandha* contains nineteen *adhyayanas* (chapters), each presenting one *udāharaṇa* (= *jñātā* = illustration). The second *Śrutaskandha* contains ten *adhyayanas,* each presenting one *dharmakathā* (= religious story). As the work contains *jñātās* and *dharmakathās,* it has been rightly given the title *'Jñātādharmakathā'*. This view is upheld by the Śvetāmbara ācāryas. The Digambara ācāryas maintain that as the work contains the *dharmakathās* preached by the Lord (= *ṇāha* = *nātha*) of the three worlds or as it con-

1. "*anuyogadvāraviśeṣasyopakramasya pratibhedarūpaṁ prakrāntaśāstrasya Vīrajinavarendrāpekṣayā'rthata ātmāgamatvaṁ tac chiṣyaṁ tu pañcamagaṇadhara Sudharmasvāminam āśritya anantarāgamatvaṁ tac chiṣyaṁ ca Jambūsvāminam apekṣya parampar āgamatāṁ pratipipādayiṣuḥ athavā anugamākhyasya tṛtīyasyānuyogadvārasya bhedabhūtāyā-upodghātaniryukteḥ pratibhedabhūtanirgamadvārasvabhāvaṁ prastutagranthasyārthato Mahāvīranirgatatvam abhidhitsuḥ sūtrakāraḥ te ṇaṁ kāle ṇaṁ ityādikam upodghātagranthaṁ tāvad ādāv āha*" Jñātādharmakathāṅgaṭīkā.

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

tains *dharmakathās* related by the *Jinas, Gaṇadharas*, etc. who are *jñātṛs* (=those possessed of relieving knowledge), it is given the title *'Ṇāha-dhammakahā'* or *'Jñātṛdharmakathā'*.

Extent : The Nandīsūtra and the *Sthānāṅgasūtra* declare that the work contains 35000000 *kathās* (stories and sub-stories).

According to the Śvetāmbara scriptures the extent of the work is 576000 *padas.*[1] But the Digambara scriptures state that it is 556000 *padas*.

I have explained all this extensively in my Gujarati Introduction to this work, giving relevant corroborative textual passages; so those who have interest in details may refer to it.

Leaving 19 *jñātas* (=illustrations) in the first *Śrutaskandha* and some stories in the second *Śrutaskandha* all the other stories (and sub-stories) have been lost to us due to the influence of time etc. Even the number of *padas* has decreased and at present it has come down to nearly *5500* only.

Subject-matter and Style: The work is intended to generate in the mind of readers non-attachment towards worldly objects. Though it is composed mainly in prose, at places there occur verses also. Thus it contains 57 verses. It is written in Ardhamāgadhi embellished with various figures of speech and long compounds.

Chapters : As already stated, the first *Śtrutaskandha* consists of 19 chapters. Even the Digambar tradition accepts this view. But the names of the chapters, accepted in the Digambara tradition are somewhat different from those accepted in the Śvetāmbara tradition. And the narration of the story contained in each chapter, accepted in the Śvetāmbara tradition, is almost totally different from the one accepted in the Digambara tradition. This has been explained at length in my Gujarati Introduction (pp. 9-10) to this work, giving extracts from the Digambara work. The names of chapters, accepted in the Śvetāmbara tradition, occur on page 6 (lines 11-15) of this volume. They are as follows :

1 Ukkhittaṇāe, 2 Saṁghāḍe, 3 Aṁḍe, 4 Kumme, 5 Selage, 6 Tuṁbe, 7 Rohiṇī, 8 Malli, 9 Māyaṁdī, 10 Caṁdimā, 11 Dāvaddave, 12 Udagaṇāe,

---

1. There is difference of opinion with regard to the meaning of '*Pada*'. The term '*pada*' is variously explained. The Śvetāmbara works like *Samavāyāṅgavṛtti* explain it as '*yatrārthopalabdhis tat padam.* 'Śvetāmbara Āc. Devendrasūri writes in his auto-commentary on *Prathamakarmagrantha* as follows : ''*padaṁ tu arthasamāptiḥ' ity ādy uktisadbhāve'pi yena kenacit padena aṣṭādaśapadasahasrādipramāṇā Acārādigranthā gīyante tad iha gṛhyate, tasyaiva dvādaśāṅgaśrutaparimāṇe'dhikṛtatvāt śrutabhedānām eva ceha prastutatvāt tasya ca padasya tathāvidhāmnāyābhāvāt pramāṇaṁ na jñāyate/*''

But in the Digambara works we find altogether different explanation of the term '*pada*'. See Gujarati Introduction to this work as also Foreword to *Sthānāṅga* (p. 54).

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

13 Maṁḍukke, 14 Teyalī, 15 Ṇaṁdiphale, 16 Avarakaṁkā, 17 Ātiṇṇe, 18 Suṁsumā, 19 Puṁḍarīe.

Use of Numbers : In manuscripts numbers 2, 3, 4 etc. are placed after certain words for the sake of brevity. Bearing in mind the context we have to supply required number of words indicated by that number. As for example, number 4 in '*asaṇaṁ 4*' requires us to expand '*asaṇaṁ 4*' into four words, viz. '*asaṇaṁ pāṇaṁ khāimaṁ sāimaṁ*'. Number 2 is placed after a word mostly to suggest that that word is to be repeated twice; as for example, number 2 in '*āloemāṇīo 2*' '*āhiṁḍamāṇīo 2*' (p. 23 line 9) requires us to expand them into '*āloemāṇīo āloemāṇīo*' '*āhiṁḍamāṇīo āhiṁḍamāṇīo*'. But at certain places number 2 suggests that the preceding word is to be repeated only with some change.

At all such places the intended phrases or words, with some changes in them if necessary, should be verbally shown for the easy understanding of the students; this was the method we followed in the past. Following it, upto p. 81 line 10 of the 2nd chapter we have given in the body of the text complete phrases or words in place of numbers, having made necessary changes. Onwards, mostly we have given numbers only as are they found in manuscripts, and whatever we have to say at some such places is noted by us in foot-notes. (See p. 4 fn. 4, p. 5 fn. 4, p. 81 fn. 14).

Method of editing: We have extensively explained our critical method of editing old scriptures in the Foreword to the *Sthānāṅgasūtra;* those who want to get acquainted with the method may refer to that Foreword.

Appendixes : The present critical edition of the *Jñātādharmakathā* is embellished with six useful Appendixes. The first Appendix contains an index of special words occurring in the text. The second Appendix gives an alphabetical index of half verses. In the text where there is a mention of cities, caityas, kings etc., simply the word '*vaṇṇao*' (= 'description') is written. The use of the word '*vaṇṇao*' is profusely made in the scriptures to suggest that the description of the city etc., occurring in other scriptural works, is to be supplied and read at this concerned place also. And the descriptions which we are expected to supply at the concerned places are mostly completely set out in the commentary by the author. The authors of scriptures adopt this style to achieve brevity which saves time and energy in writing and memorising. Having culled from commentaries and other scriptures, the descriptive passages suggested by the word '*vaṇṇao*' are extensively set out in the third Appendix.

Again, to achieve brevity and to avoid repetition the word '*jāva*' (= 'upto') is profusely employed along with the beginning and the ending portions, thereby suggesting that the intervening portion is to be supplied. The intervening portion suggested by '*jāva*' is to be supplied from other scriptural works

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

and the commentator actually does so and comments on it as well. Even such portions as are suggested by *'jāva'* are mostly recorded in the third Appendix. But those which are inadvertently left out in the third Appendix are included in the fourth one.

The fourth Appendix is specially meant for recording the portions that are suggested by *'jāva'*. Therein in the beginning all the places where *'jāva'* occurs are indicated with page Nos. and line Nos. This is followed by the information as to where the portions suggested by *'jāva'* are to be searched. Sometimes the portion suggested by *'jāva'* is totally the same as is found in another scriptural work from where we are required to supply in the context, sometimes we are required to change the case-terminations while supplying the portion from another scriptural work, sometimes we are required to supply that much part only of the intervening portion which is useful in the context. Generally we are required to supply from another scriptural work the portion intervening between two words preceding and succeeding *'jāva'* word, yet at times we are required to supply from another scriptural work some portion followed by the word preceding *'java'*. As for example, on p. 25 line 7 there occurs *'subheṇaṁ pariṇāmeṇaṁ jāva'*, here we are required to supply from another scriptural work even the portion followed by a word or words preceding *'jāvā'*— that is, even the portion followed by *'subheṇa pariṇāmeṇa'*—, thus we are required to supply *'lessāhiṁ visujjhamāṇīhiṁ ajjhavasāṇeṇaṁ sohaṇeṇaṁ'* (p. 63 line 18). Sometimes we are required to supply from another scriptural work even the portion which follows the word succeeding *'jāva'*. As for example, there occurs on p. 198 line 10 *'uvviggā vā jāva ussuyā vā'*, here we are required to supply from the foregoing textual portion (p. *198 line 2) 'uppuyā vā' which follows 'ussuyā vā'*. Thus the portion which the *'jāva'* word suggests us to supply is sometimes determined by our discretionary faculty according to the demand of the context.

As the first *Śrutaskandha* contains illustrations, the point illustrated should be made clear. Sometimes it is shown in the original text itself but invariably in the commentary at the end of each chapter it is shown in the *gāthās* embodying the application of the illustration to the point illustrated. These *gāthās* are taken from some other source. All these *gāthās* are collected in the fifth Appendix.

The sixth Appendix contains corrections etc.

Recensions : There existed two recensions of the *Jñātādharmakathā*—extensive and more extensive. Āc. Shri Abhayadevasūri follows the more extensive one. This has been explicitly stated by him in his commentary (see p. 3 fn. 1, p. 10 fn. 2, p. 15 fn. 4). The extant manuscripts are seen to follow this recension. But the variants yielded by the other recension are noted in the commentary at various places. Even we have recorded them in foot-notes.

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

Commentaries : A *vṛtti* (commentary) on the *Jñātādharmakathā* is available. It is composed by Āc. Abhayadevasūri, the author of the *vṛttis* on nine Aṅga works, in 1120 V.S. No other commentary of any type (*cūrṇi*, *niryukti* or any other), written in Prakrit or Sanskrit, is available. Even Āc. Abhayadevasūri has not referred to any commentary. From this we infer that there existed no commentary on the *Jñātādharmakathā* even in the days of this Ācārya. It is heard that Laxmikallola Gaṇī has composed a *vṛtti* on the *Jñātādharmakathā*, but we have not seen it.

We have given in our Gujarati Introduction other special information; those who are interested in it may refer to it.

Description of Manuscripts : In the preparation of this critical edition of the *Jñātādharmakathā*, we have utilised paper and palm-leaf manuscripts. The detailed description of these manuscripts is given in the Gujarati Introduction. So, for the detailed description one should consult it. Here we give a brief description of them.

Following are the palm-leaf manuscripts :

जे १ This manuscript belongs to the Manuscript Library in Jesalmer. According to the *New Catalogue of Sanskrit and Prakrit Manuscripts Jesalmer Collection*, published by L.D. Institute of Indology, Ahmedabad-9, it bears No. 17.

जे २ This manuscript also belongs to the above-mentioned Manuscript Library. According to the above-mentioned catalogue, it bears No. 18.

जे ३ This manuscript too belongs to the same Manuscript Library. And according to the same Catalogue, it bears No. 19.

खं १ This manuscript belongs to Shri Śāntinātha Tālapatra Jaina Bhaṇḍāra, Cambay. According to the *Catalogue of Palm-leaf Manuscripts in the Śāntinātha Jaina Bhaṇḍāra*, Cambay, Part I, Gaekwad's Oriental Series, Baroda, No. 135, it bears No. 12.

खं २ This manuscript also belongs to the above mentioned Manuscript Library in Cambay and bears No. 11 according to the above-mentioned Catalogue.

खं ३ This manuscript too belongs to the same Manuscript Library and bears No. 13 according to the same Catalogue.

लीं. This manuscript belongs to Sheth Anandji Kalyanji Pedhi, Limbadi. According to the Catalogue of this Bhaṇḍāra, it bears No. 1042, but it is given No. 3418 in the Manuscript Library. A manuscript containing the *vṛtti* (= commentary) by Āc. Abhayadevasūri is given No. 1043 in the Catalogue while it is given No. 3419 in the Manuscript Library.

लों. This manuscript belongs to the Loṅkāgaccha Collection in Jesalmer. It bears No. 1.

सं. १ This manuscript belongs to the Sanghavī Pāḍā Bhaṇḍāra, Patan. This

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

Bhaṇḍāra is preserved in the Shri Hemacandrācārya Jaina Jñānamandira, Patan. This manuscript bears No. 6.

हे १ This manuscript also belongs to the Sanghavī Pāḍā Bhaṇḍāra. It bears No. 42.

हे २ This manuscript belongs to the Sangha Bhaṇḍāra in the Shri Hemacandrācārya Jaina Jñānamandira, Patan. Box No. 74, Pothī No. 87.

There is one palm-leaf manuscript other than those listed above. It belongs to the Sangha Bhaṇḍāra in the Shri Hemacandrācārya Jaina Jñānamandira, Patan. It is in Box No. 5. But we have mostly not utilised it because its so many folios are either missing or broken.

Paper Manuscripts :

ला १ This manuscript belongs to the Lalbhai Dalpatbhai Bhāratīya Sanskriti Vidyāmandira, Ahmedabad-9. It bears No. 20575.

ला २ This manuscript also belongs to the abovementioned Vidyāmandira. It bears No. 15913.

ला ३ This manuscript too belongs to the same Vidyāmandira. It bears No. 17077.

हे ३ This manuscript belongs to the Laheru Vakil Jaina Jñāna Bhāṇḍāgāra in the Shri Hemacandrācārya Jāina Jnānamandira, Patan. Box No. 221, Manuscript No. 10311.

हे ४ This manuscript belongs to the Shri Sangha Jñāna Bhāṇḍāgāra in the Shri Hemacandrācārya Jaina Jñānamandira, Patan. Box No. 11, Manuscript No. 101.

मु. This is the printed edition of the *Jñātādharmakathā* with the commentary, published by the Āgamodaya Samiti in V.S. 1975. We have utilised this printed edition. We have mostly followed the sūtra Nos. given in this edition in order that readers may find it easy to consult the commentary.

In the manuscripts, we find very rarely the missing words added afterwards in the margin. Again, we find that some one has given corrected readings in place of the readings originally written. At such places the readings originally written are mostly found cogent. To convey this we have compounded मू. or सं. with those signs given to the manuscripts. To illustrate, जेमू. means originally written reading in the जे. manuscript, while जेसं. means the corrected reading written afterwards by someone in the जे. manuscript. The same method is followed with regard to other manuscripts also.

अटी. sign stands for Āc. Abhayadevasūri's Ṭīkā on the *Jñātādharmakathā*.

अटीखं. sign stands for the same Ṭīkā contained in the खं १ manuscript.

अटीजे. sign stands for the same Ṭīkā contained in the जे १ manuscript.

अटीपा. sign indicates a variant noted by Āc. Abhayadevasūri in his Ṭīkā.

पृ. sign stands for page, पं. for line and टि. for foot-note.

Acknowledgement : It was Late Āgamaprabhākara Munirāja Śrī Punya-

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

vijayaji who conceived this scheme of Jaina Āgama Series and remained a constant source of inspiration to the editors of the works of Series. Again, it was he who with great effort reorganised the Manuscript Libraries in Jesalmer, Patan, Cambay, etc., from where we have obtained most of the material necessary for editing the text of the *Jñātādharmakathā*. Our thanks are due to Pt. Dalsukhbhai Malvania and Dr. Naginbhai J. Shah, ex-Directors of the Vidyāmandira, for making available to us the material which is preserved in the Lalbhai Dalpatbhai Vidyāmandira, Ahmedabad.We thank Pt. Amritlal Mohanlal Bhojak also who helped us to obtain the material from the Vidyāmandira.

Āgamoddhāraka Rev. Sāgarānandasūriji, the editor of the मु. edition, has put us under great obligation by critically editing and publishing so many works including Jaina Āgamas.

We could obtain the manuscripts सं. १, हे १, हे २, हे ३, हे ४ through the courtesy of the sons of Late Sevantilal Chhotalal Patva, custodians of the Sanghavī Pāḍā Bhaṇḍāra, Patan, as also through the courtesy of Dr. Sevantilal Mohanlal and Vrajlal Trikamlal Shah, managaing trustees of the Shri Hemacandrācārya Jaina Jñānamandir, Patan.

We could obtain the manuscripts ला १, ला २, ला ३, ला ४ and the other material through the courtesy of the management of the Lalbhai Dalpatbhai Vidyāmandira, Ahmedabad.

The microfilm of the manuscripts खं १, खं २, खं ३ was obtained through the courtesy of the management of the Śāntinātha Tālapatra Grantha Bhaṇḍāra, Cambay, as also through the courtesy of Pt. Chhabildas Kesarichand.

The microfilm of the manuscript जे १, जे २, जे ३ was obtained through the courtesy of the management of the Lodravā Tīrtha and Jesalmer, and with the help of Shri Joharimal Parekh, Director of the Sevamandira, Ravati, Jodhpur.

It is devotion to Scriptures that has urged members of the Managing Board of the Śrī Mahavira Jaina Vidyalaya, to undertake this Scheme involving heavy expenditure. They have given me an opportunity to worship and respect Jinavacana through editing this Jaina Āgama.

I am thankful to Dr. Nagindas Jivanlal Shah for translating into English my Sanskrit Āmukha (= Preface).

Shri Kantibhai Dahyabhai Kora, Hon. Director of Jinagama Trust and Sahitya Publication, has made all arrangements pertaining to printing and publishing. With great devotion to Scriptures and equally great skill, he has managed to get the work printed and published.

The proprietor and the manager of the famous Mouj Printing Bureau, Bombay, have printed this work with great care and kindness. Compositors

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

have done their job extremely well.

The nuns of Sādhvī Śri Lāvanyashri, a daughter and disciple of Sādhvī Śrī Kanchanashri who, in turn, is a disciple of Sādhvī Śrī Lābhashri, my mother's eldest sister, have prepared the first Appendix containing word-index.

The nuns of Sādhvī Śrī Chandrodayashri, a sister of my pupil Muni Śrī Dharmachandravijaya, have greatly helped me prepare the press-copy.

With the blessings of Late Muni Śrī Devabhadravijaya, a godlike and aged first disciple of mine, as also of Sādhvī Śri Manoharashri, my mother and a disciple of Sādhvī Śrī Labhashri, I could accomplish this task.

Sādhvī Śrī Jinendraprabhashri, a disciple of Sādhvī Śrī Suryaprabhashri who in turn is a disciple of Sādhvī Śrī Manoharashri, my mother, has greatly helped me to prepare the second and the fourth Appendixes.

Munirāja Śrī Dharmadhurandharavijaya, a disciple of Āc. Śrī Samudrasūri who in turn is a disciple of Āc. Vallabhsūri, prepared the third Appendix and took great pains to collect from different scriptural works those textual portions which are suggested by *'jāva'*.

My pupil Muni Śrī Dharmachandravijaya devotedly helped me prepare the Appendixes and correct proofs. And his pupil Muni Śrī Pundarīkaratna also helped me devotedly in various ways.

All who have directly or indirectly extended their kind cooperation in accomplishing this task deserve our sincere thanks.

As I could accomplish this work by the grace of and help from Lord Śrī Śaṅkheśvara Pārśvanātha, the compassionate par excellence, and His Holiness Late Munirāja Śrī Bhuvanavijayaji Mahārāja, my father and spiritual teacher as well, I respectfully offer my salutations to them. I worship Lord Pārśvanātha, the twenty third tīrthaṅkara, occupying the venerable seat in the Jaina temple in Cārupa, having placed in His hand, with mind full of devotion, the Flower in the form of this work embodying the words of Lord Mahāvīra, the last tīrthaṅkara.

Vikrama Saṁvat 2045
Śrāvaṇa Kṛṣṇa Pañcamī
Date 29-8-1989
Charup Tīrtha
Talukā Patan
Dist. Mehsana
North Gujarat
Pin. 384285

Muni Jambuvijaya
Disciple of the Late
His Holiness Munirāja Śrī
Bhuvanavijayaji Mahārāja

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

ज्ञाताधर्मकथाङ्गसूत्रस्य सपरिशिष्टस्य विषयानुक्रमः

सूत्राङ्काः	विषयः	पृष्ठाङ्काः
१–१५९	ज्ञाताधर्मकथाङ्गसूत्रम्	१–३७०
१–१४६	प्रथमः श्रुतस्कन्धः (१९ अध्ययनानि)	१–३५४
१–३१	प्रथममध्ययनम् 'उक्खित्ते'	१–७६
१–६	गणधरभगवतः सुधर्मस्वामिनश्चम्पायामागमनम्	१–४
७	जम्बूस्वामिनः प्रश्नस्योत्तरे ज्ञाताध्ययननामनिर्देशः	५–६
८	श्रेणिक-नन्दा-ऽभयकुमाराणां वर्णनम्	७
९–१२	धारिण्याः स्वप्नदर्शनं राज्ञा स्वप्नपाठकैश्च तत्फलकथनम्	८–२०
१३–१९	धारिण्या दोहदः, अभयकुमारसाहाय्येन दोहदापनयनं च	२०–३४
२०–२१	मेघकुमारजन्म-तदुत्सव-संस्कार-नामकरण-शिक्षणादि	३४–३९
२२	कन्यापरिणयनं, भगवतो महावीरस्य वन्दनाय गमनं च	३९–४३
२३	धर्मश्रवणाद् वैराग्यं प्रव्रज्याग्रहणार्थं माता-पितृभ्यां सह संवादश्च	४३–४८
२४	मेघकुमारस्य एकदिवसार्थं राज्याभिषेको निष्क्रमणमहोत्सवश्च	४८–५५
२५–२६	मेघकुमारस्य प्रव्रज्या	५५–५६
२७	रात्रावार्तध्यानानन्तरं प्रभुसमीपे समागमनं प्रभुणा मेघकुमारपूर्वजन्माख्यानं च	५७–६९
२८–२९	भगवद्वचनश्रवणाद् मेघकुमारस्य जातिस्मरणम्, पुनः प्रव्रज्याङ्गीकरणम्, उग्रतपआराधनं च	६९–७२
३०–३१	मेघकुमारस्य पादोपगमाङ्गीकरणम्, कालं कृत्वा स्वर्गगमनम्, तदनन्तरं मोक्षगामित्वं च	७२–७६
३२–४३	द्वितीयमध्ययनं 'संघाडे'	७७–९३
३२–३५	राजगृहे नगरे धनसार्थवाह-भद्रा-पन्थक-विजयतस्करवर्णनम्	७७–७९
३६–३८	भद्रासंकल्पः, पुत्रजन्म. विजयेन कृतः पुत्रापहारो विनाशश्च	८०–८५
३९–४१	विजयस्य कारागारे क्षेपणम्, कालान्तरे धनस्यापि कारावासः, स्वशरीररक्षार्थं विजयाय धनेन कृतं भोजनदानम्, तच्छ्रुत्वा भद्राया रोषः, धनस्य कारावासान्मुक्तिः, भद्रारोषनिर्गमः	८५–९१
४२–४३	धनस्य प्रव्रज्या, स्वर्गगमनम्, मुक्तिगामित्वम्, अध्ययनार्थोपनयः	९१–९३
४४–५०	तृतीयमध्ययनम् 'अंडे'	९४–१०२
४४–४८	सार्थवाहपुत्राभ्यां मयूर्या अण्डद्वयं गृहीत्वा तस्य पोषार्थं	

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

सूत्राङ्काः	विषयः	पृष्ठाङ्काः
	वृद्ध्यर्थं च कुक्कुट्यण्डेषु क्षेपणम्	९४-९९
४९-५०	शङ्कागोचरत्वादेकमण्डं विनष्टम्, अपरं तु परां वृद्धिमापन्नम्, एवमेव संशयात्मा विनश्यति, संयमादिषु निःशङ्कोऽपरस्तु सिद्धिं लभते	९९-१०२
५१	चतुर्थमध्ययनं 'कुम्मे'	१०३-१०६
	कूर्मवदसंवृतेन्द्रियस्य विनाशः, संवृतेन्द्रियस्य तु मोक्षः	
५२-६१	पञ्चममध्ययनं 'सेलगे'	१०७-१२९
५२-५४	रैवतकसमीपे द्वारवत्यां नगर्यां श्रीकृष्णस्य राज्ये थावच्चापुत्रस्य भगवतोऽरिष्टनेमेः समीपे पुरुषसहस्रेण सार्धं प्रव्रज्या	१०७-११३
५५	शैलकस्य सुदर्शनस्य शुकस्य च प्रतिबोधः, शुकप्रव्रज्या, थावच्चापुत्रस्य पुण्डरीके निर्वाणम्	११३-१२२
५५-६१	शैलक-पन्थकादिप्रव्रज्या, पुण्डरीके पर्वते शुकस्य निर्वाणम्, रोगानन्तरं शैलकस्य प्रमत्तविहारित्वम्, पन्थकेन निमित्तेन प्रमादान्मुक्तिः, उद्यतविहारित्वम्, पुण्डरीके पर्वते निर्वाणं च	१२३-१२९
६२	षष्ठमध्ययनं 'तुंबे'	१३०-१३१
	सलेप-निर्लेपतुम्बवज्जीवस्य अधोगामित्वमूर्ध्वगामित्वं च	
६३	सप्तममध्ययनं 'रोहिणी'	१३२-१४०
	चतसृणां पुत्रवधूनामुदाहरणेन सम्यक्चारित्रपालनायोपदेशः	
६४	अष्टममध्ययनं 'मल्ली'	१४१-१९०
६४-६५	तीर्थङ्कर्या भगवत्या मल्लिकुमार्याः पूर्वभवस्य वर्णनम्	१४१-१४७
६६-६७	भगवत्या जन्म-नामकरणादि	१४७-१४८
६८-७३	पूर्वभववयस्यानां षण्णां राज्ञां देश-नगरादि, यथा च तेषां मल्लिपरिणेतुं तीव्रोऽभिलाषः सञ्जात इत्यस्य वर्णनम्, अतिरुचिरा विविधाश्चावान्तरकथाः	१४८-१७४
७४-७६	मल्लिकुमार्याः पित्रा कुम्भनृपेण मल्लिदाने निषिद्धे सति युद्धार्थं षण्णां नृपाणां मिथिलोद्याने आगमनम्, मिथिलारोधः, मल्लिकुमार्या कारितस्तेषामेकाकिनां प्रवेशः, सुवर्णप्रतिमान्तर्गतदुरभिगन्धद्वारा तेषामुपदेशः, तेषां जातिस्मरणम्, सर्वेषां प्रव्रज्यायै निर्णयः, भगवत्या मल्लिकुमार्या वार्षिकं दानम्	१७४-१८३
७७-८८	लौकान्तिकदेवागमनम्, भगवत्या मल्लिकुमार्या निष्क्रमणमहोत्सवः, सर्वेषां प्रव्रज्या निर्वाणं च	१८३-१९०

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

सूत्राङ्काः	विषयः	पृष्ठाङ्काः
७९–८८	नवममध्ययनं 'माकन्दी'	१९१–२१०
७९–८०	माकन्दीदारकाणां समुद्रयात्रा, पोतभङ्गः, रत्नद्वीपे आगमनम्, देव्या नयनम्	१९१–१९६
८१–८३	देव्या कृतं वनषण्डानाम् ऋतूनां च वर्णनम्, देव्या गमनम्, देव्या निषेधे कृतेऽपि दक्षिणवनषण्डे माकन्दीदारकाणां गमनम्, तत्र च शूलप्रोतं पुरुषं दृष्ट्वाऽतिभीतानां शैलकयक्षसाहाय्येन पलायनम्	१९६–२०३
८४–८५	देव्या आगमनम्, समुद्रे गत्वा देव्याः करुणभावेन प्रार्थनम्, जिनरक्षितस्य चञ्चलमनसो देव्या कृतः सर्वथा विनाशः	२०३–२०८
८६–८८	निश्चलमनसो जिनपालितस्य क्षेमेण स्वगृहागमनम्, माता-पित्रोर्निवेदनम्, भगवतो महावीरस्यान्तिके प्रव्रज्या, देवलोकगमनम्, मुक्तिगामित्वं च	२०८–२१०
८९	दशममध्ययनं 'चंद्रिमा'	२११–२१२
	कृष्णशुक्लपक्षचन्द्रवद् निर्गुण-सगुणश्रमणानां हानि-वृद्धिप्रतिपादनम	
९०	एकादशमध्ययनं 'दावद्दवे'	२१३–२१४
	दावद्रववृक्षोदाहरणेन श्रमणानामाराधक-विराधकतावर्णनम्	
९१–९२	द्वादशमध्ययनम् 'उदगे'	२१५–२२३
	उदकोदाहरणेन सुबुद्धिमन्त्रिणा जितशत्रुराजस्य जिनप्रणीतभावानां प्रतिपादनम्	
९३–९५	त्रयोदशमध्ययनं 'मंडुक्के'	२२४–२३५
९३	भगवतो महावीराद्धर्मं श्रुत्वा श्रमणोपासकीभूतस्य नन्दमणिकारस्य साधुसंसर्गाभावात् कालान्तरेण मिथ्यात्वं प्रतिपन्नस्य कृताष्टमभक्त-प्रत्याख्यानस्य ग्रीष्मे तृष्णाबाधितस्य वापीकरणाय सङ्कल्पः, अत्यद्भुतां वनषण्डचतुष्टयोपेतां वापीं दृष्ट्वा प्रमुदितानां लोकानां मुखाद् वापीप्रशंसां श्रुत्वा नन्दमणिकारस्य महान् परितोषः	२२४–२३०
९४	नन्दमणिकारस्य शरीरे षोडशानां रोगातङ्कानामुत्पत्तिः, अत्यासक्त्या च मृत्वा तत्रैव वाप्यां दर्दुरत्वेनोत्पादः	२३०–२३२
९५	स्नानार्थं वाप्यामुपागतानां जनानां मुखाद् नन्दमणिकारप्रशंसा-श्रवणेन दर्दुरस्य जातिस्मरणज्ञानोत्पादः, पश्चात्तापः, भगवतो महावीरस्य वचनानि स्मृत्वा तत्करणादिसङ्कल्पः, जनमुखाद् भगवतो महावीरस्यागमनं ज्ञात्वा दर्शन-वन्दनार्थं दर्दुरस्य वाप्या बहिर्निर्गमनम्, मार्गे श्रेणिकनृपाश्वकिशोराक्रान्तस्य मरणम्, देवलोके उत्पादः, भवान्तरे मोक्षगामित्वं च	२३२–२३५

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

सूत्राङ्काः	विषयः	पृष्ठाङ्काः
९६-१०४	चतुर्दशमध्ययनं 'तेतली'	२३६-२५०
९६	तेतलिपुरे नगरे कनकरथस्य राज्ञोऽमात्यः तेतलिपुत्रः कलादपुत्रीं पोट्टिलां परिणीतवान्	२३६-२३८
९७	कनकरथो राजा राज्यासक्तः स्वपुत्रान् जातान् जातान् व्यङ्गयति स्म, ततो राज्ञ्या गुप्तरीत्या तेतलिपुत्राय स्वपुत्रदानम्, कनकध्वज इति नामकरणम्	२३८-२४०
९८-१००	तेतलिपुत्रस्य पोट्टिलायां विरक्तत्वात् पोट्टिलायाः प्रव्रज्या	२४०-२४४
१०१-१०४	कनकध्वजस्य राज्याभिषेकः, पोट्टिलादेवेन कृतः तेतलिपुत्रस्य प्रतिबोधः, प्रव्रज्या, मोक्षगमनं च	२४४-२५०
१०५	पञ्चदशमध्ययनं 'नंदिफले'	२५१-२५५
	नन्दिफलमूल-कन्दादित्यागवत् कामगुणानां परिहार एव श्रेयानिति प्रतिपादनम्, धनसार्थवाहस्य प्रव्रज्या, देवलोकगमनम्, मोक्षगामित्वं च	
१०६	षोडशमध्ययनम् 'अवरकंका'	२५६-३२०
१०६-११२	द्रौपद्याः पूर्वभवाः, मुनये कटुतुम्बीदानाद् यानि यानि दुःखानि पूर्वभवेषु द्रौपद्या अनुभूतानि तेषां विस्तरेण वर्णनम्	२५६-२७३
११३-११५	सुकुमारिकाभवे प्रव्रज्यां गृहीत्वा भोगाय कृतं निदानम्	२७३-२७९
११६-१२२	द्रुपदराजगृहे जन्म, द्रौपदीति नामकरणम्, द्रौपद्याः स्वयंवरः, पञ्चानां पाण्डवानां वरणम्	२७९-२९३
१२२-१२३	असत्कारात् कुपितेन नारदेन धातकीखण्डनृपाय पद्मनाभाय द्रौपदीलावण्यादिकथनम्, पद्मनाभेन द्रौपद्या अपहरणम्	२९३-२९८
१२४-१२५	धातकीखण्डं गत्वा युद्धं कृत्वा द्रौपद्याः प्रत्यानयनम्	२९८-३१३
१२६-१२७	द्रौपदीप्रत्यानयनकाले नौकाया अप्रत्यावर्तनात् कुपितेन कृष्णेन पाण्डवानां निर्विषयत्वाज्ञापनम्, बहुधा विनयनानन्तरं कृष्णसम्मत्या पाण्डुमथुरां दक्षिणदेशे निवेश्य तत्र पाण्डवानां वसनम्	३१३-३१६
१२८-१३०	स्थविरेभ्यो धर्मं श्रुत्वा द्रौपद्या सह पाण्डवानां प्रव्रज्या, सौराष्ट्रेषु आगम्य शत्रुञ्जये पर्वतेऽनशनं स्वीकृत्य पाण्डवानां मुक्तिः	३१६-३२०
१३१	द्रौपद्या देवलोकगमनं मुक्तिगामित्वं च	३२०
१३२-१३५	सप्तदशमध्ययनम् 'आइण्णे'	३२१-३२३
	आकीर्णाश्वोदाहरणद्वारा विषयगृद्धित्यागोपदेशः	

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

सूत्राङ्काः	विषयः	पृष्ठाङ्कः
१३६–१४०	अष्टादशमध्ययनं 'सुंसुमा'	३३४–३४८
१३६	राजगृहे नगरे धनसार्थवाहस्य पुत्र्याः सुंसुमाया बालग्राहः दासचेटः चिलातो बहून् कुमारान् त्रासयति स्मेति श्रेष्ठिना तस्य गृहाद् बहिः निष्कासनम्	३३४–३३५
१३७	चिलातस्य चौरपल्ल्यां गमनम्, तत्र च तस्य चौरसेनापतित्वेन सर्वैश्चौरैः स्थापनम्	३३५–३३८
१३८	चौरसेनया सह चिलातस्य राजगृहे गमनम्, धनसार्थवाहगृह-लुण्टनम्, सुंसुमाया ग्रहणम्	३३८–३४१
१३९	धनसार्थवाहविज्ञप्त्या नगरगुप्तिकारकाणां चिलातग्रहणार्थ धावनम्, पञ्चभिः पुत्रैः सह श्रेष्ठिनोऽपि धावनम्, सुंसुमाया मस्तकस्य चिलातेन कृतं छेदनम्, निराशस्य बुभुक्षितस्य श्रेष्ठिनः स्वप्राण-रक्षार्थं पुत्रीमांसं भक्षयित्वा राजगृहे प्रत्यागमनम्	३४१–३४६
१४०	पञ्चभिः पुत्रैः सह धनस्य प्रव्रज्या, देवलोकगमनम्, मुक्तिगामित्वं च	३४६–३४७
१४१–१४६	एकोनविंशमध्ययनं 'पुंडरीए'	३४८–३५४
	प्रव्रज्यां गृहीत्वा भोगासक्त्या प्रव्रज्यात्यागात् कण्डरीकस्य दुर्गति-गमनम्, पुण्डरीकस्य सम्यक् प्रव्रज्यापालनाद् देवलोके गमनम्, मुक्तिगामित्वं च	
१४७–१५९	द्वितीयः श्रुतस्कन्धः (१० वर्गाः)	३५४–३७०
१४७–१४८	प्रथमे वर्गे पञ्चस्वध्ययनेषु प्रथमेऽध्ययने कालीदेवीवर्णनम्	३५४–३६२
१४९	प्रथमे वर्गे द्वितीय–तृतीय–चतुर्थ–पञ्चमाध्ययनानि	३६२–३६३
१५०–१५८	द्वितीय–तृतीय–चतुर्थ–पञ्चम–षष्ठ–सप्तमा–ऽष्टम–नवम–दशमा वर्गाः	३६४–३७०
१५९	ग्रन्थसमाप्तिः, लेखकप्रशस्त्यादि	३७०–३७३
	६ परिशिष्टानि	३७४
	प्रथमं परिशिष्टं 'ज्ञाताधर्मकथाङ्गसूत्रान्तर्गतविशिष्टशब्दसूचिः'	३७७–४९९
	द्वितीयं परिशिष्टं 'ज्ञाताधर्मकथाङ्गसूत्रान्तर्गतानां गाथार्धानाम-कारादिक्रमः'	५००–५०१
	तृतीयं परिशिष्टं 'वण्णओ' आदिग्राह्याः पाठाः'	५०२–५२६
	चतुर्थं परिशिष्टं 'जाव'शब्दग्राह्याः पाठाः'	५२७–५५७
	पञ्चमं परिशिष्टम् 'उपनयगाथाः'	५५८–५६३
	षष्ठं परिशिष्टं 'कतिपयानि विशिष्टानि टिप्पणानि'	५६४–५६६
	शुद्धिपत्रकम्	५६७–५७०

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

श्री ऋषभदेवस्वामिने नमः ॥
श्री शङ्खेश्वरपार्श्वनाथाय नमः ॥
णमोत्थु णं समणस्स भगवओ महइमहावीरवद्धमाणसामिस्स ॥
श्री गौतमस्वामिने नमः ॥
श्री सद्गुरुदेवेभ्यो नमः ॥

पंचमगणहरभयवंसिरिसुहम्मसामिविरइयं छट्ठमंगं

णायाधम्मकहाओ

[पढमो सुयक्खंधो]

[पढमं अज्झयणं 'उक्खित्ते']

॥ ॐ नमः सर्वज्ञाय ॥

१. [1]ते णं काले णं ते णं समए णं चंपा [2]णाम [3]णयरी होत्था, [4]वण्णओ ।

---

१. अत्रेदमादाववधेयम्—अस्य ज्ञाताधर्मकथाङ्गसूत्रस्य संशोधने पाटण-खम्भात-जेसलमेरस्थजैन-ग्रन्थभाण्डागारेषु विद्यमानाः तालपत्रोपरि लिखिताः प्रायः सर्वेऽपि सूत्रादर्शा अभयदेवसूरि-विरचितटीकादर्शाश्च उपयुक्ता अस्माभिः, एते च जे१, जे२, जे३, लों०, हे१, हे२, सं१, सं२,

२. तीसे णं चंपाए नयरीए बहिया उत्तरपुरत्थिमे दिसीभाए पुण्णभद्दे नामं चेतिए होत्था, वेण्णओ।

खं१, खं२ खं३ इति सङ्केतिता अत्र। किन्त्वेतेषु क्वचित् प्रारम्भिकपत्राणि न सन्ति त्रुटितानि वा सन्ति, क्वचिद् अन्त्यपत्राणि न सन्ति, पञ्चषा एवादर्शाः परिपूर्णाः। जे१, जे२, जे३, लों० एते जेसलमेरस्था आदर्शाः, लों०= जेसलमेरस्थलोंकागच्छीयग्रन्थभाण्डागारसत्क आदर्शः। हे१, हे२, सं१, सं२ एते पाटणनगरे श्रीहेमचन्द्राचार्यजैनज्ञानमन्दिरे विद्यमाना आदर्शाः, सं०= पाटणनगरे श्रीहेमचन्द्राचार्यजैनज्ञानमन्दिरे विद्यमानः ' संघवीपाडानो भंडार 'सत्क आदर्शः खं१, खं२, खं३ एते खम्भातनगरे श्रीशान्तिनाथतालपत्रीयग्रन्थभाण्डागारे विद्यमाना आदर्शाः। एतेषु जे१, जे२, लों०, हे१, सं१, सं२, खं१, खं२, खं३ मध्ये मूलं टीका चेत्युभयं वर्तते, जे३ मध्ये केवला टीका वर्तते, हे२ मध्ये केवलं मूलसूत्रं वर्तते। New Catalogue of Sanskrit and Prakrit Manuscripts JESALMER COLLECTION अनुसारेण जे१=क्रमाङ्कः१७, जे२=क्रमाङ्कः १८, जे३=क्रमाङ्कः १९। पाटणनगरस्थश्रीहेमचन्द्राचार्यजैन-ज्ञानमन्दिरग्रन्थसूच्यनुसारेण हे१ = ज्ञाताधर्मकथाङ्गसूत्रम् पत्र १–१४४, ज्ञाताधर्मकथाङ्गटीका संपूर्णा, पत्र १–१२२, हे२ = ज्ञाताधर्मकथाङ्गसूत्र अपूर्ण, पत्र १८३, डाबडो ७४, पोथी ८७। श्रीहेमचन्द्राचार्यजैनज्ञानमन्दिरप्रकाशित ' संघवीपाडा भंडार ' ग्रन्थ-सूच्यनुसारेण सं१=पेटी नंबर ६, सं२= पेटीनंबर ४२ मध्ये वर्तमानो ग्रन्थ इति च ज्ञेयम्। Catalogue of Palm-leaf Manuscripts in the Śántinātha Jain Bhaṇḍara, Cambay अनुसारेण खं१= क्रमाङ्कः १२, खं२= क्रमाङ्कः ११, खं३= क्रमाङ्कः १३ इति ज्ञेयम्। एतेभ्योऽन्येऽपि पाटणनगरे श्रीहेमचन्द्राचार्यजैनज्ञानमन्दिरे, अहमदाबादनगरे च लालभाई-दलपतभाई–भारतीयसंस्कृतिविद्यामन्दिरे विद्यमानाः कागदपत्रोपरि लिखिता आदर्शा उपयुक्ता अत्र, तेषां त्वत्र हे३, हे४, ला१, २ इत्यादिसंज्ञा ज्ञातव्याः। आगमोदयसमित्या संवत् १९७५ वर्षे प्रकाशितः मु० [= मुद्रितः] आदर्शोऽप्यत्र क्वचिदुपयुक्तः पाठान्तरनिर्देशे। संशोधने खं१ जे१ सं१ हे१,२,३,४ ला१,२,३ आदर्शा अत्रोपयुक्ता मुख्यतया। अन्ये तु क्वचित् क्वचिदुपयुक्ताः। अटी० = अभयदेवसूरिविरचिता टीका इत्यर्थो ज्ञेयः॥ २. नामं सं २॥ ३. नगरी होत्था वण्णतो लों०॥ ४. अयं वर्णकः अभयदेवसूरिविरचितायां टीकायाम् औपपातिकसूत्रे च दृश्यते, दृश्यतां तृतीयं परिशिष्टम्॥

१. अयं वर्णकः अभयदेवसूरिविरचितायां टीकायाम् औपपातिकसूत्रे च दृश्यते, दृश्यतां तृतीयं परिशिष्टम्॥

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

३. [1]तत्थ णं चंपाए नयरीए [2]कोणिए नामं राया होत्था, [3]वण्णओ ।

४. ते णं काले णं ते णं समए णं समणस्स भगवओ महावीरस्स अंतेवासी अज्जसुहम्मे णामं थेरे जाति[4]संपण्णे कुल[5]संपण्णे बल-रूव-विणय-णाण-दंसण-चरित्त-लाघव[6]संपण्णे ओयंसी तेयंसी वच्चंसी जसंसी जियकोहे जियमाणे जियमाए जियलोहे [7]जिइंदिए जियनिद्दे जियपरीसहे [8]जीवियासा-मरणभयविप्पमुक्के तवप्पहाणे गुणप्पहाणे [9]एवं करण० चरण० निग्गह० णिच्छय० अज्जव० मद्दव० लाघव० खंति० गुत्ति० मुत्ति० [१०] विज्जा० मंत० [10]बंभ० वेय० नय० नियम० सच्च० सोय० णाण० दंसण० चरित्त० [२१] [11]ओराले घोरे घोरव्वए

---

१. तत्थ णं चंपाए नयरीए सं १ मध्ये नास्ति। अटी०मध्येऽप्यस्य व्याख्या न दृश्यते॥ "इह ग्रन्थे वाचनाद्वयमस्ति। तत्रैकां बृहत्तरां व्याख्यास्यामः, द्वितीया तु प्रायः सुगमैव, यच्च तत्र दुरवगमं तदितरव्याख्यानतोऽवबोद्धव्यमिति"—अटी०॥ २. कोणीए सं२ हे ४ ला१। "कूणि(णी-जे१)ए नाम राय त्ति कूणिकनामा श्रेणिकराजपुत्रो राजा होत्थ त्ति अभवत्"—अटी०॥ ३. अयं वर्णक औपपातिकसूत्रे दृश्यते, द्रष्टव्यं तृतीयं परिशिष्टम्।, "वण्णओ त्ति तद्वर्णको वाच्यः स च **महयाहिमवंतमहंतमलयमंदरमहिंदसारे** इत्यादि **पसंतडिंबडमरं रज्जं पसासेमाणे विहरति** इत्येतदन्तः......समग्रं पुनरग्रे व्याख्यास्यामः।"—अटी०। दृश्यतां **सूत्रकृताङ्गे** पृ० १२७ पं० १५ टि० २५॥ ४,५,६, °**संपुण्णे** सं१। °**संपुन्ने** ला २॥ ७. **जियइंदिए** हे ३ मु०॥ ८. **जीवियासंसमरण**° खं ३। **जीवियासव्वमरण**° खं १। अत्र लों० मध्ये खण्डितं पत्रम्, अतः **जीवि**° इत्यंशः खण्डिते शकले गतः, अवशिष्टे तु शकले °**यमरण**° इति पूर्वं मूल पाठ आसीत्, पश्चात् केनापि संशोध्य '**यामरण**° इति विहितः, एवं च **जीवियमरण**° लोंमू०, **जीवियामरण**° लोंसं०। ततश्च **लोंमू०** अनुसारेण **जीवियमरणभयविप्पमुक्के** इति, **लोंसं०** अनुसारेण तु **जीविया-मरणभयविप्पमुक्के** इति पाठोऽत्र भवेत्। **जीवियासामरण**° इति पूर्वं ला १ ला २ मध्ये पाठ आसीत्, पश्चात्तु केनचित् संशोध्य **जीवियासमरण**° इति पाठो विहितः। सं २ मध्ये हे ३-हे ४ प्रभृतिषु कागदपत्रात्मकेषु चादर्शेषु '**जीवियासामरण**°' इति पाठः। खं १ खं ३ सं २ लों० विना अन्येषु तालपत्रात्मकेष्वादर्शेषु प्रथमं पत्रं नास्ति, खण्डितं वेतस्ततः। यद्यपि खं ३ मध्ये विद्यमानः **जीवियासंसमरण**° इति पाठोऽत्र समीचीनतरो भाति, तथापि "**जीवितस्य** प्राण-धारणस्य **आशा** वाञ्छा मरणाच्च यद् भयं ताभ्यां विप्रमुक्तः **जीविताशामरणभयविप्रमुक्तः** तदुभयोपेक्षक इत्यर्थः" इति अटी० मध्ये दर्शनात् **जीवियासामरण**° इति पाठोऽत्रास्माभिरादृतः। ९. **एवं चरणकरण**° सं०१ हे ३। "**एवं करणे**त्यादि। यथा **गुण**शब्देन **प्रधान**शब्दोत्तरपदेन तस्य विशेषणमुक्तमेवं **करणा**दिभिरप्येकविंशत्या शब्दैरेकविंशतिविशेषणान्यध्येयानि तद्यथा—**करणप्रधानश्चरणप्रधानो यावच्चारित्रप्रधानः**"—अटी०॥ १०. **बंभचेरनय**° सं १ हे ३। "**ब्रह्म** ब्रह्मचर्यं सर्वं वा कुशलानुष्ठानम्। **वेदः** आगमो लौकिक-लोकोत्तर-कुप्रावचनिकभेदः। **नयाः** नैगमादयः सप्त प्रत्येकं शतविधाः"—अटी०॥ ११. अत्रेदमवधेयम्—हस्तलिखितादर्शेषु '**उ-ओ**' इत्यनयोरक्षरयोः समानप्रायत्वात् क्वचिद् '**ओराले**' इति स्पष्टं पठ्यते, क्वचित् '**उराले**' इति, क्वचित्तूभयं सन्दिग्धम्। "**ओराले** त्ति भीमो भयानकः, कथम्? अतिकष्टं तपः कुर्वन् पार्श्ववर्ति-नामल्पसत्त्वानां भयानको भवति। अपरस्त्वाह—**ओराले** त्ति उदारः प्रधानः"—अटी०॥

Jain Education International　　For Private & Personal Use Only　　www.jainelibrary.org

घोरतवस्सी घोरबंभचेरवासी उच्छूढसरीरे संखित्तविउलतेयलेस्से[1] चउद्दसपुव्वी[2] चउणाणोवगते[3] पंचहिं अणगारसएहिं सद्धिं संपरिवुडे पुव्वाणुपुव्विं चरमाणे गामाणुगामं दूतिज्जमाणे सुहंसुहेणं विहरमाणे जेणेव चंपा नगरी जेणेव पुण्णभद्दे चेतिए तेणामेव उवागच्छइ[4], उवागच्छित्ता अहापडिरूवं उग्गहं[5] ओगिण्हित्ता संजमेणं तवसा अप्पाणं भावेमाणे विहरति ।

५. तते[6] णं चंपाए नयरीए परिसा[7] निग्गया, धम्मो कहिओ, परिसा जामेव दिसं पाउब्भूता तामेव दिसं[8] पडिगया ।

६. ते णं काले णं ते णं समए णं अज्जसुहम्मस्स अणगारस्स जेट्ठे अंतेवासी अज्जजंबूणामे[9][10] अणगारे कासवे[11] गोत्तेणं सत्तुस्सेहे[12] जाव अज्जसुहम्मस्स थेरस्स अदूर-

१. °तेयलेस्से लों० । °तेयल्लेसे हे ३ । तेउलेस्से ला २ । तेउलेसे सं १ ॥ २. चोद्दस° सं २ हे १ विना ॥ ३. चउण्णाणो° सं २ ॥ ४. °गच्छइ त्ता २ अहा° सं २ हे ४ । °गच्छयि त्ता अहा° हे २ । इदमत्र चिन्त्यम्—पूर्वपठितधातोः 'क्त्वा'प्रत्ययान्तं रूपं दर्शयितुं '२' इत्यङ्कस्य प्रयोगो हस्तलिखितादर्शेषु प्राचुर्येणोपलभ्यते—क्वचित् केवलं '२' इति, क्वचित् '२ त्ता' इति, क्वचित् 'त्ता २' इत्यपि दृश्यते। किन्तु 'तेणामेव' इत्यादि पूर्वपदमपि '२' इत्यनेन अनुवर्तनीयं न वा इत्यत्र विचार्यते। पूर्वपठितो धातुरेव क्त्वाप्रत्ययान्तः '२' इत्यनेन सामान्यतो गृह्यते, किन्तु पृ० ५ पं० ६ इत्यत्र वक्ष्यमाणपाठानुसारेण 'तेणामेव उवागच्छित्ता' इति सम्पूर्णः पाठः '२' इत्यनेन सूच्यते। एवं च '२' इत्यनेन न केवलं क्त्वाप्रत्ययसहितो धातुरेव सूच्यते, किन्तु सम्बन्धिपूर्वपदसहितो धातुः क्त्वाप्रत्ययान्तः '२' इत्यनेन सूच्यते इत्यापन्नम्। किन्तु केवलं संक्षेपार्थं 'क्त्वा'प्रत्ययान्तो धातुरेव केषुचिद् हस्तलिखितादर्शेषु लिख्यते स्म। "जेणेव त्ति यस्मिन्नेव देशे चम्पानगरी यस्मिन्नेव च प्रदेशे पूर्णभद्रं चैत्यं तेणामेव त्ति तस्मिन्नेव [प्र-सं १]देशे उपागच्छति। क्वचिद् राजगृहे गुणशिलके इति दृश्यते, स चापपाठ इति मन्यते, उपागत्य च यथाप्रतिरूपं यथोचितं मुनिजनस्य अवग्रहमावासमवगृह्य अनुज्ञापनापूर्वकं गृहीत्वा संयमेन तपसा च आत्मानं भावयन् विहरति आस्ते स्म।"—अटी० ॥ ५. उग्गहं ओगिन्हइ ओगिण्हित्ता सं १ । 'ओगिन्हइ' इत्यस्य व्याख्यानम् अटी० मध्ये न दृश्यते, दृश्यतामुपरितनं टिप्पणम् ॥ ६. ते णं सं १ हे ३ ॥ ७. अत्र खं २ खं ३ सं २ लों० हे १ विना अपरेषु तालपत्रात्मकेष्वादर्शेषु प्रथमं पत्रं नास्ति खण्डितं वेतस्ततः। तत्र खं २ खं ३ लों०मध्ये हेमू० ४ मध्ये च 'परिसा निग्गया' इत्यतः परं 'कोणिओ निग्गतो' इति पाठो नोपलभ्यते, केवलमन्यत्र 'परिसा निग्गया, कोणिओ (कोणीतो सं २ हेसं० ४) निग्गतो' इति पाठ उपलभ्यते। "परिषत् कूणिकराजादिको लोको निर्गता निःसृता सुधर्मस्वामिवन्दनार्थम्। जामेव दिसं पाउब्भूया तामेव दिसं पडिगय त्ति" इति अटी०पाठानुसारेण 'कोणिओ निग्गतो' इति पाठः पश्चात् केनचित् मूले प्रक्षिप्तो भवेदित्यपि सम्भाव्यते ॥ ८. दिसिं हे २ । दृश्यतामुपरितनं टिप्पणम् ॥ ९. जंबु° लों० ॥ १०. °णामं खं ३ हे ४ । °नामं सं १ । "आर्यजम्बूनामाऽनगारः काश्यपो गोत्रेण"—अटी० ॥ ११. कासवगोत्तेणं खंमू० ३ हे ४ ॥ १२. "सत्तुस्सेहे त्ति सप्तहस्तोच्छ्रयः। यावत्करणादिदं दृश्यम्—समचउरंससंठाणसंठिए वज्जरिसहनारायसंघयणे कणगपुलगनिघसपम्हगोरे...उग्गतवे...तत्ततवे...महातवे... दित्ततवे ...ओराले घोरे घोरगुणे घोरतवस्सी घोरबंभचेरवासी उच्छूढसरीरे संखित्तविउलतेयलेस्से इति पूर्ववत्'—अटी० ॥

सामंते उड्ढुंजाणू अहोसिरे झाणकोट्ठोवगते संजमेणं तवसा अप्पाणं भावेमाणे विहरति।

७. तते णं से अज्ज[1]जंबूणामे जायसड्ढे[2] जायसंसए जायकोउहल्ले, संजायसड्ढे संजायसंसए संजायकोउहल्ले, उप्पण्णसड्ढे[3] उप्पण्णसंसए उप्पण्णकोउहल्ले, समुप्पण्णसड्ढे समुप्पण्णसंसए समुप्पण्णकोउहल्ले उट्ठाए उट्ठेति, उट्ठाए उट्ठित्ता जेणामेव अज्जसुहम्मे थेरे तेणामेव [4]उवागच्छति, उवागच्छित्ता [5]अज्जसुहम्मे थेरे [6]तिक्खुत्तो [7]आयाहिणपयाहिणं [8]करेति, करित्ता वंदति [9]णमंसति, वंदित्ता णमंसित्ता अज्जसुहम्मस्स थेरस्स णच्चासन्ने नातिदूरे सुस्सूसमाणे णमंसमाणे [10]अभिमुहे पंजलि[11]उडे विणएणं पज्जुवासमाणे एवं वदासी—

जति णं भंते समणेणं भगवता महावीरेणं [12]आइगरेणं [13]तित्थकरेणं [14]सहसंबुद्धेणं लोगणाहेणं लोग[15]पईवेणं लोय[16]पज्जोयगरेणं अभयदएणं सरणदएणं चक्खुदएणं मग्गदएणं धम्मदएणं धम्मदेसएणं धम्मवरचाउरंतचक्कवट्टिणा अप्पडिहयवरनाणदंसणधरेणं जिणेणं जाणएणं बुद्धेणं बोहएणं मुत्तेणं मोयगेणं तिण्णेणं तारएणं सिवमयलमरुय-

---

१. जंबु° सं २ खं २, ३ लों० ॥ २. इतः खं १ प्रतेः प्रारम्भः ॥ ३. उट्ठाते हे २ ॥ ४. उवागच्छति ते २ त्ता अज्ज° सं १ ला ३। उवागच्छइ। ते २ ॥ अज्ज ला २। अन्यत्र तु सर्वत्र उवागच्छति २ अज्ज°। एवं चात्र ‘उवागच्छति, तेणामेव उवागच्छित्ता अज्ज°’ इति सम्पूर्णः पाठ आहोस्वित् ‘उवागच्छति, उवागच्छित्ता अज्ज°’ इति सम्पूर्णः पाठः इत्यत्र दृश्यतां पृ० ४ टि० ४। सं १ ला ३ ला २ अनुसारेण ‘उवागच्छति, तेणामेव उवागच्छित्ता’ इत्येव सम्पूर्णः पाठः स्पष्टमेवात्र प्रतीयते। तथापि संक्षेपशैलीमनुसृत्य ‘उवागच्छति, उवागच्छित्ता अज्ज°’ इत्यस्माभिरत्र पाठो मूले उपन्यस्तोऽस्ति। अनयैव रीत्या अग्रेऽपि सर्वत्र ज्ञेयम्। दृश्यतां पृ० ५ टि० ७ ॥ ५. “अज्जसुहम्मे थेरे इत्यत्र षष्ठ्यर्थे सप्तमी। तिक्खुत्तो त्ति त्रिकृत्वस्त्रीन् वारान् आदक्षिणप्रदक्षिणां दक्षिणपार्श्वादारभ्य परिभ्रमणतो दक्षिणपार्श्वप्राप्तिरादक्षिणप्रदक्षिणा, ताम्। अज्जसुहम्मं थेरं इत्यत्र तु पाठान्तरे आदक्षिणात् प्रदक्षिणो दक्षिणपार्श्ववर्ती यः स तथा, तम्”—अटी०। ‘समणं भगवं महावीरं तिक्खुत्तो आयाहिणपयाहिणं करेइ’ इति पाठ औपपातिकसूत्रादावपि दृश्यते ॥ ६. तिखुत्तो सं १, २॥ ७. आताहिणपदाहिणं सं २ हे १, ४॥ हे ३ ॥ ८. करेइ आयाहिणं पयाहिणं करित्ता वंदइ सं १। करेइ आयाहिणपयाहिणं करित्ता ला २, ३। अन्यत्र सर्वत्र—करेति २ वंदति। दृश्यतां पृ० ४ टि० ४, पृ० ५ टि० ४॥ ९. णमंसति २ णमंसित्ता सं २। णमंसति २ णमंसित्ता २ खं १॥ १०. अभिमुहं खं १। “अभिमुखः”—अटी० ॥ ११. पंजलियडे लों० ॥ १२. आदिगरेणं हे २। आदिकरेणं खंसं० १॥ १३. तित्थगरेणं हे ४॥ १४. सयंसंबुद्धेणं हे ३ लासं० २। राजप्रश्नीयसूत्रेऽपि ‘सहसंबुद्धे’ इति पाठो विद्यते एव ॥ १५. लोगपदीवेणं खं १.॥ १६. लोयपज्जोवगरेगं खं १ हे ३। लोयपज्जोयगरेणं सं २ हे ४ ॥

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

मणंतमक्खयमव्वाबाहमपुणरावत्तयं[1] सासयं[2] ठाणमुवगतेणं पंचमस्स[3] अंगस्स अयमट्ठे पण्णत्ते, छट्ठस्स णं अंगस्स[4] भंते ! णायाधम्मकहाणं के अट्ठे पण्णत्ते ?

[5]जंबू ! ति अज्जसुहम्मे थेरे अज्जजंबूणामं अणगारं एवं वदासी । एवं खलु [6]जंबू ! समणेणं भगवता महावीरेणं जाव संपत्तेणं छट्ठस्स अंगस्स दो सुतक्खंधा पण्णत्ता, तंजहा– णायाणि य धम्मकहाओ[7] य ।

जति णं भंते ! समणेणं भगवता महावीरेणं जाव संपत्तेणं छट्ठस्स अंगस्स दो सुतक्खंधा पण्णत्ता, तंजहा — नायाणि य धम्मकहाओ[8] य, पढमस्स णं भंते ! सुतक्खंधस्स समणेणं जाव संपत्तेणं [9]णायाणं कति अज्झयणा पण्णत्ता ?

एवं खलु जंबू ! समणेणं जाव संपत्तेणं णायाणं एगूणवीसं[10] अज्झयणा पण्णत्ता, तंजहा—

उक्खित्तणाए १ संघाडे २ अंडे ३ कुम्मे य ४ सेलगे ५ ।
तुंबे य ६ रोहिणी ७ मल्ली ८ मायंदी ९ [11]चंदिमा इ य १० ॥ १ ॥
दावद्दवे ११ उदगणाए १२ मंडुक्के १३ तेयली [12]इ य १४ ।
णंदिफले १५ अवरकंका १६ [13]आतिण्णे १७ सुंसुमा इ य १८ ॥ २ ॥
अवरे य पुंडरीए[14] णाए एगूणवीसतिमे १९ । ३½ ।

जति णं भंते ! समणेणं जाव संपत्तेणं णायाणं [15]एगूणवीसं अज्झयणा पण्णत्ता, तंजहा–उक्खित्तणाए जाव [16]पुंडरीए ति य, पढमस्स णं भंते ! अज्झयणस्स के अट्ठे पण्णत्ते ?

---

१. °वत्तियं खं १ ॥ २. अत्रेदमवधेयम्—सर्वेषु हस्तलिखितादर्शेषु 'सासयं ठाणमुवगतेणं' इति पाठ उपलभ्यते, किन्तु अग्रे सर्वत्रात्र सूत्रे [पं० ४, ६, ८, ९, १६] 'जाव संपत्तेणं' इति पाठ उपलभ्यते, स पाठो यद्यनेन सूत्रेण सम्बद्धस्तर्हि 'सासयं ठाणं संपत्तेणं' इति 'सिद्धिगइनामधेयं ठाणं संपत्तेणं' इति वा पाठोऽत्र अपेक्ष्यते। यदि तु औपपातिकसूत्रादिग्रन्थान्तरस्थेन 'सिद्धिगइनामधेयं ठाणं संपत्तेणं' इति पाठेन सह तस्य सम्बन्धः तदाऽत्र यथाश्रुतपाठः समञ्जस एव ॥ ३. °मस्संगस्स खं १ । °मंगस्स सं १ ॥ ४. अंगस्स णं भंते हे ४ ला २ ॥ ५. "अथोत्तरदानार्थं जंबू ति (जंबु त्ति सं १ खं १) हे जम्बू इति एवं प्रकारेणामन्त्रणवचसाऽऽमन्त्र्य आर्यसुधर्मा स्थविर आर्यजम्बूनामानमनगारमेवमवादीत्"—अटी० ॥ ६. जंबु सं २ ॥ ७, ८. °कहातो सं २ हे ४ ॥ ९. नायाधम्मकहाणं सं १ ला ३ ॥ १०. °वीसज्झयणा खं १ हे ३ ॥ ११. चंदमा हे २ ॥ १२. विय सं २ हे ३, ४ । "तेयली इ य त्ति तेतलिसुताभिधानोऽमात्य इति च"—अटी० ॥ १३. आइन्ने खं १ सं १ ॥ १४. हे १, २ ला १, २, संमू० १ विना °रीयनाए संसं० १ खं १ । °रीयणायए संमू० १ खं १ लों० हेमू० ४, °रीए णाए हेसं० ४ । "अपरं च पुण्डरीकं(क–ला १) ज्ञातमेकोनविंशतितममिति"—अटी० ॥ १५. एगूणं वीसं खं १ । एगूणवीसा ला ३ मु० ॥ १६. पोंडरीए ति य सं २ । पुंडरीए य सं १ ला १, २, ३ ॥

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

८. एवं खलु जंबू! ते णं काले णं ते णं समए णं इहेव जंबुद्दीवे [1]दीवे भारहे वासे दाहिणड्ढभरहे रायगिहे [2]णामं नयरे होत्था, वण्णओ। गुणसिलए चेतिए, वण्णओ।

तत्थ णं रायगिहे नगरे सेणिए [3]णाम राया होत्था, महताहिमवंत०, [4]वण्णओ।

तस्स णं सेणियस्स रण्णो णंदा [5]णाम देवी होत्था सूमालपाणिपादा, [6]वण्णओ।

तस्स णं सेणियस्स पुत्ते णंदाए देवीए अत्तए अभए [7]णाम कुमारे होत्था [8]अहीण जाव सुरूवे [9]साम-दंड-भेय-उवप्पयाणणीतिसुप्पउत्तणयविहण्णू [10]ईहा-वूह-[11]मग्गण-गवेसणअत्थसत्थमतिविसारए उप्पत्तियाए वेणइयाए कम्मयाए पारिणामियाए चउव्विहाए बुद्धीए उववेए, सेणियस्स रण्णो बहूसु कज्जेसु य कुडुंबेसु य मंतेसु य गुज्झेसु य रहस्सेसु य णिच्छएसु य आपुच्छणिज्जे पडिपुच्छणिज्जे [12]मेढी पमाणं आहारे आलंबणं [13]चक्खू मेढीभूए पमाणभूए आहारभूए आलंबणभूए चक्खुभूए सव्वकज्जेसु सव्वभूमियासु लद्धपच्चए [14]विइण्णवियारे रज्जधुरचिंतए यावि होत्था, सेणियस्स रण्णो रज्जं च रट्ठं च कोसं च कोट्ठागारं च बलं च वाहणं च पुरं च अंतेउरं च सयमेव समुवेक्खमाणे २ विहरति।

---

१. दीवे नास्ति सं १, २, लामू० २॥ २. णामं खं १ विना॥ ३. नामं सं २ ख १, २ विना॥ ४. वण्णतो खं १॥ दृश्यतां पृ० ३ टि० २॥ ५. णामं खं २ विना॥ ६. वण्णतो खं १॥ ७. णामं खं १॥ ८. "अहीण जाव सुरूवे त्ति इह यावत्करणादिदं द्रष्टव्यम्—अहीणपंचेंदियसरीरे ....लक्खणवंजणगुणोववेए.....माणुम्माणपमाणपडिपुण्णसुजायसव्वंगसुंदरंगे.....ससिसोमाकार-कंतपियदंसणे...सुरूवे"—अटी०॥ ९. हे २, ३ विना—सामभेयदंडउव° सं १, २, खं १, २, ३, लों० हे १ ला १, २, ३। "साम-दण्ड-भेद-उपप्रदानलक्षणा या राजनीतयस्तासां सुष्ठु प्रयुक्तं प्रयोगो व्यापारणं यस्य स तथा, तथा नयानां नैगमादीनाम् उक्तलक्षणनीतीनां वा या विधा विधयः प्रकारास्ता जानाति यः स तथा, पश्चात् पदद्वयस्य कर्मधारयः"—अटी०॥ १०. ईहापोह° सं १ ला १, २, ३ हे ३। ईहापूह° अन्यत्र। हस्तलिखितादर्शेषु प-व इत्यक्षरयोः सामानप्रायत्वात् ईहावूह° इति पाठं स्वीकृत्य व्याख्यातमत्र श्री अभयदेवसूरिभिः—"ईहा च स्थाणुरयं पुरुषो वेत्येवं सदर्थालोचनाभिमुखा मतिचेष्टा, व्यूहश्च स्थाणुरेवायमित्यादिरूपो निश्चयः, मार्गणं च 'इह वल्ल्युत्सर्पणादयः स्थाणुधर्मा एव प्रायो घटन्ते' इत्याद्यन्वयधर्मालोचनरूपं गवेषणं च 'इह शरीरकण्डूयनादयः पुरुषधर्माः प्रायो न घटन्ते' इति व्यतिरेकधर्मालोचनरूपम् ईहा-व्यूह-मार्गण-गवेषणानि, तैरर्थशास्त्रेऽर्थोपायव्युत्पादनग्रन्थे कौटिल्यराजनीत्यादौ या मतिर्बोधः तया विशारदः पण्डितो यः स ईहाव्यूहमार्गणगवेषणार्थशास्त्रमतिविशारदः"—अटी०॥ ११. °मग्गणा° खं २॥ १२. मेढि लों० खं २॥ १३. चक्खु खं १॥ १४. "विइण्णवियारे त्ति वितीर्णो राज्ञाऽनुज्ञातो विचारोऽवकाशो यस्य...। अथवा विण्णवियारे विज्ञपिता राज्ञो लोकप्रयोजनानां निवेदयिता" —अटी०॥

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

९. तस्स णं सेणियस्स रण्णो धारिणी नाम[1] देवी होत्था जाव सेणियस्स रण्णो इट्ठा जाव विहरइ।

तते णं सा धारिणी देवी अण्णया कयाइ[2] तंसि तारिसगंसि छक्कट्ठकलट्ठ-मट्ठसंठियखंभुग्गतपवरवरसालभंजियउज्जलमणिकणगरतणथूभियविडंकजालद्धचंद-णिज्जूहंतरकणयालिचंदसालियाविभत्तिकलिए सरसच्छवाडवलवण्णरइए बाहिरओ दूमियघट्ठमट्ठे अब्भंतरओ पसत्तसुचिलिहियचित्तकम्मे नाणाविहपंचवण्णमणिरयण-कोट्टिमतले पउमलया-फुल्लवल्लि-वरपुप्फजातिउल्लोयचित्तियतले [13]वंदणवरकणग-

---

१. नामं हे २। "धारिणी नाम देवी होत्था जाव सेणियस्स रण्णो इट्ठा जाव विहरइ इत्यत्र द्विर्यावच्छब्दकरणादेवं द्रष्टव्यम्—सुकुमालपाणिपाया अहीणपंचेंदियसरीरा लक्खणवंजणगुणोववेया माणुम्माणपमाणसुजायसव्वंगसुंदरंगी ससिसोमाकारकंतपियदंसणा सुरूवा करतलपरिमिय-तिवलियवलियमज्झा कोमुइरयणिकरविमलपडिपुन्नसोमवयणा...कुंडलुल्लिहियगंडलेहा...... सिंगारागारचारुवेसा...संगयगयहसियभणियविहियविलाससललियसंलावणिउणजुत्तोवयारकुसला ...पासाईया...दरिसणिज्जा...अभिरूवा...पडिरूवा...सेणियस्स रण्णो इट्ठा वल्लहा कंता... पिया...मणुन्ना...नामधेज्जा...सम्मया...अणुमया...भंडकरंडगसमाणा...तेल्लकेला इव सुसंगो-विया चेल्लपेडा इव सुसंपरिगिहीया...रयणकरंडगो विव सुसारक्खिया...मा णं सीयं, मा णं उण्हं, मा णं दंसा, मा णं मसगा, मा णं वाला, मा णं चोरा, मा णं वाइम-पित्तिय-संभिय-सन्निवाइय-विविहरोगायंका फुसंतु त्ति कट्टु सेणिएणं रण्णा सद्धिं विउलाइं भोगभोगाइं भुंजमाणी विहरति त्ति"—अटी०॥ २. कयाई सं १॥ ३. छक्कट्ठक° खं १। छक्कट्ठग° ला २। छक्कट्ठक° लों०। छक्कट्ठग° ला १, ३॥ ४. °पवरसाल° सं १। "प्रवराणां वराः प्रवरवरा अतिप्रधानाः"—अटी०॥ ५. °विडंग° सं १ ला २। "विटङ्कः कपोतपाली वरण्डिकाधोवर्ती स्तरविशेषः"—अटी०॥ ६. °जालद्धचंद° हे २, ४ सं १॥ ७. °णीज्जूहंतर° खं १। °णीजूहतर° हे २। °णीजूहंतर° हे १, ३, ४ ला २। णिज्जूहकंतर° मु०। "निर्यूहकं द्वारपार्श्वविनिर्गतदारु अन्तरं स्तरविशेष एव 'पानीयान्तरम्' इति सूत्रधारैर्यद् व्यपदिश्यते, निर्यूहकद्वयस्य यान्यन्तराणि तानि वा निर्यूहका-न्तराणि, कणकाली स्तरविशेषः"—अटी०॥ ८. °कणतालि° खं १ हे २। °कणागालि° सं १ ला ३॥ ९. "सरसच्छवाड(वाउ जे १)वलवण्णरइए ति स्थाप्यम्, कैश्चित् पुनरेवं संभावितमिदं सरस-च्छधाउवलवण्णरइए त्ति तत्र सरसेन अच्छेन धातूपलेन पाषाणधातुना गैरिकविशेषेणेत्यर्थः वर्णो रचितो यत्र तत्तथा, तत्र"—अटी०॥ १०. अब्भिंतरओ खं १ विना॥ ११. पसत्तसुतिलि° खं १। पसत्तसुविलि° ला २ लामू० ३। पसंत्तसुविलि° हे ३। पसत्थसुइलि° ला १। पसत्तसुइलि° हे २। "प्रसक्तं स्वकीयस्वकीयकर्मव्यापृतं शुचि पवित्रं लिखितं चित्रकर्म यत्र तत्तथा तस्मिन्" —अटी०॥ १२. °कोट्टिम° हे २ विना॥ १३. °चंदण° सं १ लों० ला १, २, ३। "वन्द्यन्ते इति वन्दना मङ्गल्या ये वरकनकस्य कलशा सुष्ठु निम्मिय (निसिय सं १) त्ति न्यस्ताः प्रतिपूजिताः चन्दनादिचर्चिताः सरसपद्माः सरसमुखस्थगनकमलाः शोभमाना द्वारभागेषु यस्य, पाठान्तरापेक्षया चन्दनवरकनककलशैः सुन्यस्तैः तथा प्रतिपुञ्जितैः तथा सरसपद्मैः शोभमाना द्वारभागा यस्य तत्तथा, तस्मिन्"—अटी०॥

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

कलस[1]सुणिम्मियपडि[2]पुंजियसरसपउमसोहंतदारभाए [3]पयरगलंबंतमणि[4]मुत्तदामसुविरइय-
दारसोहे [5]सुगंधिवरकुसुममउयपम्हलसयणोवयारमणहिययनिव्वुइकरे कप्पूरलवंग-
मलयचंदण[6]कालागरुपवर[7]कुंदुरुक्कतुरुक्कधूवडज्झंतसुरभि[8]मघमघेंतगंधुद्धुयाभिरामे [9]सुगंध-
वरगंधिए [10]गंधवट्टिभूते मणिकिरण[11]पणासियंधकारे, किं बहुणा? जुइगुणेहिं [12]सुरवर-
विमाणवेलंबवरघरए तंसि तारिसगंसि सयणिज्जंसि सालिंगण[13]वट्टिए [14]उभयोविब्बोयणे
दुहओ उण्णए [15]मज्झे णयगंभीरे गंगापुलिण[16]वालुयउद्दालसालिसए [17]ओयविय-
खोमदुगुल्लपट्टपडिच्छयणे अत्थरय-मलय-[18]नवतय-कुसत्त-[19]लिंब-सीहकेसर[20]पच्चुत्थिए

---

१. °निम्मिय सं १ ॥ २. °पुंजिय° सं १ हे १ लों० ला १, २, ३ ॥ ३. °पयरग्गलंबंत° हे ४ ला १ लासं० ४। °पयग्गलंबंत° ला २। पयरलग्गंबंत° सं १ लामू० ३। पवरगलंबंत्त हेमू० ३, पयरगलंबंत्त° हेसं० ३। "प्रत(प्रव-सं १)रकाणि स्वर्णादिमया आभरणविशेषास्तत्प्रधानैर्लम्बमानैः मणिमुक्तानां दामभिः स्रग्भिः सुष्ठु विरचिता द्वारशोभा यस्य तत् तथा तस्मिन्"—अटी० ॥ ४. °मुत्तादाम° सं १ ॥ ५. सुगंध° हे २ विना। "सुगन्धिवरकुसुमैर्मृदुकस्य मृदोः पक्ष्मलस्य च पक्ष्मवतः शयनस्य तूल्यादिशयनीयस्य य उपचारः पूजा उपकारो वा स विद्यते यस्मिन् मण इत्यस्य मत्वर्थीयत्वात् तत् सुगन्धिवरकुसुममृदुपक्ष्मलशयनीयोपचारवत् तच्च यद् हृदयनिर्वृतिकरं च मनःस्वास्थ्यकरं तत् तथा, तस्मिन"—अटी० ॥ ६. °गुरु° ला १, २। "कालागरु च कृष्णागरुः"—अटी० ॥ ७. कुंदरुयतुरुक° खं १ सं १। कंदुरुक्कतुरुक° सं २। "कु(क-सं १)न्दुरुक्कं च चीडाभिधानो गन्धद्रव्यविशेषः"—अटी० ॥ ८. मघमघित° खं १ ॥ ९. सुगंधिवरगंधिए खं १। सुगंधवरगंधगंधिए हे २। "सुष्ठु गन्धवराणां प्रधानचूर्णानां (प्रधानभूतानां—जे १) गन्धो यस्मिन्नस्ति तत् सुगन्धवर-गन्धिकं तस्मिन्"—अटी० ॥ १०. "गन्धवर्तिः गन्धद्रव्यगुटिका, कस्तूरिका वा गन्धः, तद्गुटिका गन्धवर्तिः, तद्भूते सौरभ्यातिशयात् तत्कल्पे"—अटी० ॥ ११. °पयासि° सं १ ॥ १२. सुरवरविमाणविलंबवर° सं २। सुरविमाणवेलंबवर° खं १। "द्युत्या गुणैश्च सुरवरविमानं विडम्बयति जयति यद् वरगृहकं तत्तथा तत्र, तथा तस्मिन् तादृशके"—अटी० ॥ १३. °वट्टीए खं १ हे २ ॥ १४. उभओवि° हे २। "उभयोविब्बोयणे त्ति उभयतः शिरोऽन्त-पादान्तावाश्रित्य विब्बोयणे त्ति उपधाने यत्र तत् तथा तस्मिन्"—अटी० ॥ १५. मज्झेण य गंभीरे अटीपा०। "दुहओ त्ति उभयतः उन्नते, मध्ये नतं च तद् निम्नत्वाद् गंभीरं च महत्वाद् नतगम्भीरं तत्र, अथवा मध्येन च मध्यभागेन तु गम्भीरेऽवनते"—अटी० ॥ १६. प्रतिपाठाः—°वालुयअवदाल° सं १ ला ३। °वालुयायवद्दाल° ला २। °वालुयओद्दाल° खं १। °वालुयउद्दाल° लों० हे १, २, ३, ४ ला १। °वालुयाउद्दाल° मु०। "गङ्गापुलिनवालुकाया अवद्दालोऽवदलनं पादादिन्यासेऽधोगमनमित्यर्थः"—अटी० ॥ १७. उयविय सं १ लों० खं १ विना। "ओ(उ सं १ विना)यविय त्ति परिकर्मितं यत् क्षौमं दुकूलं कार्पासिकमतसीमयं वा वस्त्रम्, तस्य युगलापेक्षया यः पट्टः एकः शाटकः स प्रतिच्छदनम् आच्छादनं यस्य तत्तथा तत्र"—अटी० ॥ १८. °णवततकु° खं १ ॥ १९. °लिंब° ला १, २। °लिंच° सं १। °लिम्ब° हे ३, ४ ला ३। °लिब° खं १ हे २। हस्तलिखितादर्शेषु 'ब-व' इत्यक्षरयोः समानप्रायत्वात् अत्र 'लिंब' इति शुद्धं 'लिंव' इति वा इत्यत्र सन्देहः ॥ २०. पच्चत्थिए सं १ ॥

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

सुविरइयरयत्ताणे रत्तंसुयसंवुए सुरम्मे आइणग-रूय-बूर-णवणीयतुलफासे पुव्वरत्तावरत्तकालसमयंसि[1] सुत्तजागरा ओहीरमाणी ओहीरमाणी एगं महं सत्तस्सेहं रययकूडसन्निहं नहयलंसि सोमं सोमागारं लीलायंतं जंभायमाणं मुहमतिगयं गयं पासित्ताणं[2] पडिबुद्धा।

तते णं सा धारिणी देवी अयमेयारूवं ओरालं[3] कल्लाणं सिवं धन्नं मंगल्लं सस्सिरीयं महासुमिणं पासित्ताणं पडिबुद्धा समाणी हट्टतुट्ठा[4] चित्तमाणंदिया पीतिमणा[5] परमसोमणंसिया[6] हरिसवसविसप्पमाणहियया धाराहयकलंबपुप्फगं[7] पिव[8] समूसवियरोमकूवा[9] तं सुमिणं ओगिण्हति, ओगिण्हित्ता सयणिज्जाओ उट्ठेति[10], उट्ठेत्ता पायपीढातो पच्चोरुहति[11], पच्चोरुहित्ता अतुरियमचवलमसंभंताए अविलंबियाए[12]

---

१. °समयंमि खं १ ॥ २. "वाचनान्तरे त्वेवं दृश्यते—जाव सीहं सुविणे पासित्ताणं पडिबुद्धा। तत्र यावत्करणादिदं द्रष्टव्यम्—एक्कं च णं महंतं पंडरयं धवलयं सेयं... संखउल-विमलदहि-घणगोखीर-फेण-रयणिकरपगासं शङ्खकुलस्येव विमलदध्न इव घनगोक्षीरस्येव विमलफेनस्येव रजनीकरस्येव प्रकाशः प्रभा यस्य स तथा, तम्, अथवा हार-रजत-खीरसागर-दगरय-महासेलपंडरतरोरुरमणिज्जदरिसणिज्जं ... थिरलट्ठपउट्ठपीवरसुसिलिट्ठविसिट्ठतिक्खदाढाविडंबियमुहं ... परिकम्मियजच्चकमलकोमलमाइयसोहंतलट्ठउट्ठं ... रत्तुप्पलपत्तमउयसुकुमालतालुनिल्लालियग्गजीहं ... महुगुलियभिसंतपिंगलच्छं ... मूसागयपवरकणयतावियआवत्तायंतवट्टतडुवियविमलसरिसनयणं...वृत्ते च तर्द्दिते च विवृते (विवृत्ते—जे १) विमले च सदृशे च समाने नयने यस्य स तथा तम्, अत्र च 'वट्टतडु' इत्येतावदेव पुस्तके दृष्टम्, संभावनया तु 'वृत्ततर्द्दित' इति व्याख्यातमिति, पाठान्तरेण तु वट्टपडिपुण्णपसत्थनिद्धमहुगुलियपिंगलच्छं ...विसालपीवरभमरोरुपडिपुण्णविमलखंधं ... पडिपुण्णसुजायखंधं ... मिदुविसदसुहुमलक्खणपसत्थविच्छिण्णकेसरसडं...अथवा निम्मलवरकेसरधरं...ऊसियसुनिम्मियसुजायअप्फोडियनंगूलं ...लीलायंतं...जंभायंतं...गगणतलाओ ओवयमाणं सीहं अभिमुहं मुहे पविसमाणं पासित्ताणं पडिबुद्ध त्ति"—अटी० ॥ ३. उरालं ला २, ३ ॥ ४. °तुट्ठचित्त° हे २। "हृष्टतुष्टा अत्यर्थं तुष्टा, अथवा हृष्टा विस्मिता, तुष्टा तोषवती चित्तमाणंदिय त्ति चित्तेन आनन्दिता आनन्दितं वा चित्तं यस्याः सा चित्तानन्दिता, मकारः प्राकृतत्वात्"—अटी० ॥ "हट्ठतुट्ठचित्तमाणंदिए त्ति, हृष्टतुष्टमत्यर्थं तुष्टम्, हृष्टं वा विस्मितं तुष्टं च सन्तोषवत् चित्तं मनो यत्र तत्तथा तद्, हृष्टतुष्टचित्तं यथा भवति एवम् आनन्दितः ईषन्मुखसौम्यतादिभावैः समृद्धिमुपगतः" इति भगवतीसूत्रस्य अभयदेवसूरिविरचितायां वृत्तौ २।१।८९ ॥ ५. पीइमणा हे २ विना। पीईमणा° सं १ ला ३ ॥ ६. खं १ विना °णसिया सं १ ला १, लों० २, ३ हे १, २, ३, ४। "परमसोमणं(ण—ला १ लों०)सिया परमं सौमनस्यं संजातं यस्याः सा परमसौमनस्यिता"—अटी० । ७. कलंबु° हे २ ॥ ८. पिय सं १ ला ३ ॥ ९. समूसलिय° सं १ ला ३ ॥ १०. उट्ठेति २ हे २ विना। अभुट्ठेति २ हे २। हे २ अनुसारेण 'अब्भुट्ठेति, अब्भुट्ठेत्ता' इति पाठोऽत्र भवेत्। ११. °रुभइ २ सं २ हे २, ३। एतदनुसारेण 'पच्चोरुभइ, पच्चोरुभित्ता' इति पाठोऽत्र ज्ञेयः। "पच्चोरुहइ त्ति प्रत्यवरोहति"—अटी० ॥ १२. अचलं° खं १ ॥

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

रायहंससरिसाए[1] गतीए जेणामेव [2]सेणिए राया तेणामेव उवागच्छति[3], उवागच्छित्ता सेणियं रायं ताहिं इट्ठाहिं कंताहिं पियाहिं मणुण्णाहिं मणामाहिं ओरालाहिं कल्लाणाहिं सिवाहिं धन्नाहिं मंगल्लाहिं सस्सिरीयाहिं[4] हिययगमणिज्जाहिं हिययपल्हायणिज्जाहिं मियमहुररिभियगंभीरसस्सिरीयाहिं[5] [6]गिराहिं संलवमाणी संलवमाणी पडिबोहेति, पडिबोहेत्ता सेणिएणं रण्णा अब्भणुन्नाया समाणी णाणामणिकणगरयणभत्तिचित्तंसि भद्दासणंसि णिसीयति, णिसीइत्ता आसत्था[7] वीसत्था सुहासणवरगया करयलपरिग्गहियं सिरसावत्तं मत्थए अंजलिं कट्टु [8]सेणियं रायं एवं वयासी[9]—

एवं खलु अहं देवाणुप्पिया! अज्ज तंसि तारिसगंसि सयणिज्जंसि सालिंगणवट्टिए[10] जाव[11] नियगवयणमइवयंतं गयं [12]सुमिणे पासित्ताणं पडिबुद्धा, तं एयस्स णं देवाणुप्पिया! [13]ओरालियस्स कल्लाणस्स सिवस्स धन्नस्स मंगलस्स जाव[14] [15]सुमिणस्स के मन्ने कल्लाणे[16] फलवित्तिविसेसे भविस्सति?।

१०. तते णं सेणिए राया धारिणीए देवीए अंतिए एयमट्ठं सोच्चा निसम्म [17]हट्ठतुट्ठ जाव [18]हियए धाराहयनीवसुरभिकुसुमचुंचुमालइयतणू ऊसवियरोमकूवे[19] तं सुमिणं ओगिण्हति, ओगिण्हित्ता ईहं पविसति, पविसित्ता अप्पणो साभाविएणं मइपुव्वएणं बुद्धिविण्णाणेणं तस्स सुमिणस्स अत्थोग्गहं करेति, करित्ता धारिणिं

---

१. °सरिसीए हे २ लासं० ३ हेसं० ४। "असंभ्रान्तया अस्खलन्त्या अविलम्बितया अविच्छिन्नया रायहंससरिसाए त्ति राजहंसगमनसदृश्या गत्या"—अटी०॥ २. से सेणिए मु०॥ ३. °गच्छइ ते २ त्ता सं १ ला ३। एतदनुसारेण "°गच्छइ, तेणामेव उवागच्छित्ता इति सम्पूर्णः पाठः॥ ४,५. सस्सिरियाहिं हे २॥ ६. गिरियाहिं खं २। वग्गूहिं सं १॥ ७. असत्था खं १। "आश्वस्ता गतिजनितश्रमापगमात्"—अटी०॥ ८. सेणियरायं सं १ ला ३॥ ९. वदासि हे ३। वयासि खं २॥ १०. °वट्टीए ला ३ विना॥ ११. दृश्यतां पृ० ९ पं० ५॥ १२. सिमिणे हेमू० ३ खं १॥ १३. उरालस्स ला १॥ १४. सिमिणस्स खं १ हे २ हेमू० ३॥ १५. अत्र यावच्छब्देन सस्सिरीयस्स महा° इति पाठो ग्राह्यो भाति। दृश्यतां पृ० १० पं० ६॥ १६. कल्लाणफल° खं १ सं १ हेमू० २। "के मन्ने(किम्मन्ने खं १)त्यादि, को मन्ये कल्याणः (ण जे १) फलवृत्तिविशेषो भविष्यति। इह 'मन्ये' इति वितर्कार्थो निपातः।"—अटी०॥ १७. हट्ठ जाव खं १॥ १८. हिययंमि धारा° हे १। हिययंसि तं सुमिगं सं १ ला ३, हिययंमि तं सुमिणं ला २। 'धारा...रोमकूवे' इति पाठः सं १ ला २ लामू० ३ मध्ये नास्ति। "सोच्च त्ति श्रुत्वा श्रवणतः निशम्य अवधार्य हृष्टतुष्टो यावद् विसर्पद्धृदयः। तथा वाचनान्तरे पुनरिह राज्ञी-(राज्ञो—सं १)वर्णके चेदमुपलभ्यते—धाराहयनीवसुरभिकुसुमचुंचुमालइयतणू ऊसवियरोमकूवे त्ति"—अटी०। अटी० अनुसारेण °हियए तं सुमिणं इति पाठ एकस्यां वाचनायामासीत्। वाचनान्तरे तु धारा...रोमकूवे इति पाठोऽप्यासीत्॥ १९. "ऊसविय त्ति उत्सृता रोमकूपा रोमरन्ध्राणि यस्य स तथा"—अटी०॥

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

देविं ताहिं जाव हिययपल्हायणिज्जाहिं मिउमहुररिभितगंभीर[1]सस्सिरीयाहिं [2]वग्गूहिं अणुवूहमाणे अणुवूहमाणे एवं वयासी—

ओराले णं तुमे देवाणुप्पिए ! [3]सुमिणे दिट्ठे, कल्लाणे णं तुमे देवाणुप्पिए ! [4]सुमिणे दिट्ठे, [5]धन्ने मंगल्ले सस्सिरीए णं तुमे दे[6]वाणुप्पिए ! सुमिणे दिट्ठे आरोग्गतु[7]ट्ठि[8]दीहाउयकल्ला[9]णमंगलकारए णं तुमे दे[10]वाणुप्पिए सुमिणे दिट्ठे, [11]अत्थलाभो ते देवाणुप्पिए !, पुत्तलाभो ते देवाणुप्पिए !, सोक्खलाभो ते देवाणुप्पिए !, रज्जलाभो ते देवाणुप्पिए !, भोगलाभो ते देवाणुप्पिए !, एवं [12]खलु तुमं देवाणुप्पिए नवण्हं मासाणं बहुपडिपुन्नाणं अद्धट्ठमाण य रातिंदियाणं [13]वितिक्कंताणं अम्हं [14]कुलकेउं कुलदीवं कुलपव्वयं कुलवडिंसयं कुलतिलकं कुलकित्तिकरं ◁ [15]कुलवित्तिकरं ▷० कुलणंदिकरं कुलजसकरं [16]कुलाधारं कुलपायवं कुलवि[17]वद्धणकरं सुकुमालपाणिपायं [18]जाव दारयं पयाहिसि । से वि य णं दारए [19]उम्मुक्कबालभावे [20]विण्णयपरिणयमेत्ते जोव्वणगमणुपत्ते सूरे वीरे विक्कंते वित्थिण्ण-विपुलबलवाहणे रज्जवती राया भविस्सति, तं ओराले णं तुमे [21]देवाणुप्पिए

---

१. सस्सिरियाहिं हे २ ॥ २. वग्गूहिं नास्ति सं १ ॥ ३. सिमिणे खं १ हे २ ॥ ४. सिमिणे खं १ हेमू० ३ ॥ ५. सिवे धन्ने मु० ॥ ६. प्रतिषु पाठाः— देवाणुप्पिए ला २ । देवा सुमिणे ला ३ । देवी सुमिणे ला ३ विना । ७. तुट्ठी ला ३ विना ॥ ८. °दीहाउकल्लाण° ला ३ हे ३ ॥ ९. °मंगल्ल° सं १ हे २ ला ३ विना ॥ १०. देवी हे २ । देवि खं १ ॥ ११. अत्र सं १ ला ३ अनुसारेण मूले पाठः स्वीकृतः । हस्तलिखितादर्शेष्वत्र विविधाः पाठाः— °लाभो य ते (लाभो ते—ला ३) देवाणुप्पिए पुत्तलाभो ते देवाणुप्पिए सोक्खलाभो रज्जलाभो भोगलाभो ते देवाणुप्पिए सं १ ला ३ । °लाभो दे० ॥ पुत्तलाभो दे० ॥ रज्जलाभो दे० ॥ भोगलाभो दे० ॥ सोक्खलाभो दे० ॥ ला २ । °लाभो ते देवा(लाभो देवा—खं १)णुप्पिए पुत्तलाभो ते देवाणुप्पिए रज्जलाभो भोगलाभो ते देवाणुप्पिए खं १ ला १ हे ४ । °लाभो ते देवाणुप्पिए पुत्तलाभो ते देवाणुप्पिए रज्जलाभो भोगसोक्खलाभो ते देवाणुप्पिए हे ३ । °लाभो ते देवाणुप्पिए पुत्तलाभो ते देवाणुप्पिए रज्जलाभो ते देवाणुप्पिए भोगलाभो ते देवाणुप्पिए हे २ ॥ १२. खलु तुमे खं १ । खलु तं सं १ ला २ लामू० ३, खलु तुमं लासं० ३ ॥ १३. वीतिकंताणं खं १ । वीईकंताणं सं १ ला ३ ॥ १४. "कुलकेत्वादीन्येकादश पदानि, तत्र केतुः चिह्नं ध्वज इत्यर्थः, केतुरिव केतुरद्भुतभूतत्वात्, पाठान्तरेण कुलहेउं कुलकारणम्"—अटी० ॥ अटी० अनुसारेण अत्र एकादश पदानि, कुलवित्तिकरं इति पाठान्तरापेक्षया तु द्वादश पदानि भवन्ति ॥ १५. कुलवित्तिकरं इति पाठो हे २ मध्ये नास्ति । "कीर्तिकरः ख्यातिकरः, क्वचिद् वृत्तिकरमित्यपि दृश्यते, वृत्तिश्च निर्वाहः"—अटी० ॥ १६. कुलपायवं कुलाधारं सं १ ला ३ ॥ १७. °वड्ढण° हे २ ॥ १८. दृश्यतां तृतीयं परिशिष्टम् ॥ १९. इतो जे १ इत्यस्य प्रारम्भः ॥ २०. °विण्णाय° जे १ हेसं० ३ । "विण्णयपरिणयमेत्ते त्ति विज्ञकः परिणतमात्रश्च कलादिष्विति गम्यते ।"—अटी० ॥ २१. देवी ला २ जे १ विना । देवि जे १ ॥

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

सुमिणे दिट्ठे [1]जाव आरोग्ग[2]तुट्ठि[3]दीहाउकल्लाण[4]मंगल्लकारए णं तुमे [5]देवी! सुमिणे दिट्ठे त्ति कट्टु भुज्जो भुज्जो अणुवूहति।

११. तते णं सा धारिणी देवी सेणिएणं रण्णा एवं वुत्ता समाणी [6]हट्ठतुट्ठा जाव हियया करतलपरिग्गहियं[7] जाव अंजलिं कट्टु एवं [8]वदासी—[9]एवमेयं देवाणुप्पिया! तहमेयं [10]देवाणुप्पिया! अवितहमेयं [11]देवाणुप्पिया! असंदिद्धमेयं [12]देवाणुप्पिया! इच्छियमेयं [12]देवाणुप्पिया! पडिच्छियमेयं [12]देवाणुप्पिया! इच्छियपडिच्छियमेयं [12]देवाणुप्पिया! सच्चे णं एसमट्ठे जं तुब्भे [13]वदह त्ति कट्टु तं [14]सिमिणं सम्मं पडिच्छति, पडिच्छित्ता सेणिएणं रण्णा अब्भणुण्णाता समाणी णाणामणिकणगरयणभत्तिचित्तातो भद्दासणातो अब्भुट्ठेति, अब्भुट्ठेत्ता जेणेव सए सयणिज्जे तेणेव [15]उवागच्छति, उवागच्छित्ता सयंसि सयणिज्जंसि णिसीयइ, णिसीइत्ता एवं [16]वदासी — मा मे से उत्तमे पहाणे मंगल्ले सुमिणे अन्नेहिं [17]पावसिमिणेहिं [18]पडिहम्मिहिति त्ति कट्टु देवय-गुरुजणसंबद्धाहिं [19]पसत्थाहिं [20]धम्मियाहिं कहाहिं [21]सिमिणजागरियं [22]पडिजागरमाणी पडिजागरमाणी विहरति।

१२. तते णं सेणिए राया पच्चूसकालसमयंसि कोडुंबियपुरिसे सद्दावेति, [23]सद्दावेत्ता एवं वदासी—खिप्पामेव भो देवाणुप्पिया! बाहिरियं उवट्ठाणसालं अज्ज [24]सविसेसं परमरम्मं गंधोदगसित्त[25]सुइयसम्मज्जितोवलित्तं पंचवण्णसरस[26]सुरभिमुक्कपुप्फ-

---

१. दृश्यतां पृ० १२ पं० ४॥ २. तुट्ठी° जे १ लों० विना॥ ३. °दीहातोकल्लाणं° जे १ लों०॥ ४. °मंगल° जे १ लों० विना नास्ति॥ ५. अत्र पूर्वापरसन्दर्भानुसारेण देवाणुप्पिए इति पूर्णं रूपं भाति। तथा च देवा० इत्यस्य देवी इति विकृतं रूपं भाति॥ ६. हट्ठतुट्ठ जाव ला २ विना। हट्ठ जाव खं १। दृश्यतां पृ० १० पं० ६॥ ७. यं सि जाव खं १ हे ३, ४, ७ ला १। अत्र सि० शब्देन सिरसावत्तं मत्थए इति पाठो विवक्षितो भाति। दृश्यतां पृ० ११ पं० ६॥ ८. वदासि जे १ खं १ हे ४॥ ९. एवमेवं खं १॥ १०. देवाणुप्पिया खं १ ला २ विना नास्ति॥ ११. देवाणुप्पिया ला २ विना नास्ति॥ १२. पूर्वापरसन्दर्भानुसारेण देवाणुप्पिया इति पूरितमत्र॥ १३. वयध जे १ लों०॥ १४. सुमिणं सं १ ला ३॥ १५. °गच्छति २ त्ता सं १ ला २, ३ विना। °गच्छइ से २ त्ता सं १ ला ३। °गच्छइ तेणे २ त्ता ला २। एतदनुसारेण तेणेव उवागच्छित्ता इति संपूर्णः पाठोऽत्र। दृश्यतां पृ० ५ टि० ४॥ १६. वयासि सं १ ला ३॥ १७. सिवि° हे २। °सुमि° सं १ ला ३ हे ३॥ १८. प्रतिषु पाठाः—पडिहंमिहिति त्ति हे ४। पडिहंमिहिति ति हे २। पडिहमिहिति त्ति खं १ जे १ लों०। पडिहिंमिति त्ति सं १ लामू० २। पडिहिंसिति त्ति लासं० २। पडिहिम्भिति त्ति ला ३। पडिहिंमिहि त्ति हे ३। पडिहंमिहिमि त्ति हे १। पडिहिमि त्ति ला १॥ १९. पसत्थाहिं नास्ति जे १ हे २॥ २०. धम्मियाहिं नास्ति खं १॥ २१. सुमि° सं १ ला ३॥ २२. पडिजागरमाणी पविहरति खं १। जागरमाणी पडिजागरमाणी २ विहरइ २ ला १॥ २३. को २ त्ता सं १ ला ३। कोडंबिय २ एवं ला २। एतदनुसारेण कोडुंबियपुरिसे सद्दावेत्ता इति सम्पूर्णः पाठोऽत्र। स २ एवं सं १ ला २, ३ विना॥ २४. हे २ ला ३ विना सविसेस परम° सं १ जे १ खं १ हे १, ३, ४ ला १, २॥ २५. °सुइसम° जे १॥ २६. °सुरभिकुसुममुक्क° जे १॥

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

पुंजोवयारकलियं [1]कालागरुपवर[2]कुंदुरुक्कतुरुक्कधूवडज्झंतमघमघेंतगंधुद्धुयाभिरामं सुगंधवरगंधियं गंधवट्टिभूतं [3]करेह कारवेह य, करेत्ता कारवेत्ता य एयमाणत्तियं पच्चप्पिणह। तते णं ते कोडुंबियपुरिसा सेणिएणं रण्णा एवं वुत्ता समाणा हट्ठतुट्ठा[4] जाव पच्चप्पिणंति।

तते णं से सेणिए राया कल्लं पाउप्पभाताए रयणीए, फुल्लुप्पलकमलकोमलु[5]म्मिलियंमि [6]अह पंडरे पभाते, रत्तासोग[7]पगास-किंसुय-सुयमुह-गुंजद्ध-बंधुजीवग-पारावय-चलणणयण-परहुतसुरत्तलोयण-[8]जासुमणकुसुम-जलितजलण-तवणिज्जकलस-[9]हिंगुलुय-निगररूवाइरेगरेहंतसस्सिरीए दिवागरे अह कमेण उदिते, तस्स दिणकर[10]परंपरोयार-[11]परद्धंमि [12]अंधयारे, बालातवकुंकुमेण [13]खचिते व्व जीवलोए, लोयणविसया[14]णुतास-विगसंतविसद[15]दंसियंसि लोए, कमलागरसंडबोहए उट्ठियंमि सूरे सहस्सरस्सिमि दिणयरे तेयसा जलंते सयणिज्जातो [15]उट्ठेति, उट्ठेत्ता जेणेव अट्टणसाला तेणेव उवा[16]गच्छति, उवागच्छित्ता अट्टण[17]सालं अणुपविसति, अणुपविसित्ता [18]अणेगवायाम-

---

१. कालागुरु सं १ ॥ २. °कुंदुरुतुरुक° खं १ ॥ ३. प्रतिषु पाठाः—करेह कारवेह य २ एवमाण° हे २। करेह य कारवेह य एवमाण° जे १। करेह कारवेह य एवमाण° हे २ जे १ विना। करेह य करावेह य एवमाण° खं १। करेह य कारवेह य २ एवमाण° मु० ॥ ४. °तुट्ठ जे १ ॥ ५. °मिल्लि° हे २। °म्मिल्ली° जे १ हे २ विना॥ ६. अहपंडरपभाए सं १। अहा पंडुरे पभाए हे १ ला २॥ ७. °पगासकेसुय २। मुह° खं २। °प्पगासे केसुय २ मुह° जे १। °पगास केंसुयसुयमुह° हे २ ॥ ८. "जासुमण इति जपा वनस्पतिविशेषः, तस्याः कुसुमं च"—अटी० ॥ ९. °हिंगुलय° ला १, २, ३। "हिङ्गुलुको वर्णकविशेषः"—अटी० ॥ १०. परंपरोवयार° खंमू० १ सं १ ला ३। °परंपरावयार° खंसं० १। °परपरोआर° जे १। "तस्स दिणकरपरंपरोयारपरद्धंमि अंधकारे त्ति तस्य दिवाकरस्य दिने दिवसेऽधिकरणभूते दिनाय वा यः करपरम्पराथाः किरणप्रवाहस्य अवतारः अवतरणं तेन प्रारब्धमारब्धमभिभवितुमिति गम्यते, अपराद्धं वा विनाशितं दिनकरपरम्परावतारप्रारब्धम्, तस्मिन् सति, इह च 'तस्य' इति सापेक्षत्वेऽपि समासः, तथा दर्शनात्"—अटी० ॥ ११. °पारद्धंमि हे ४ ॥ १२. यंधयारे खं १ ला २ ॥ १३. खइय व्व खं १ ॥ १४. °णुगास° ला २। °णुवास° ला १। "लोचनविषयस्य दृष्टिगोचरस्य योऽणुयासो त्ति अनुकासो विकासः प्रसर इत्यर्थः"—अटी० ॥ १४. दंसियंमि ला १, २ हे ३,४ ॥ १५. उट्ठेति २ सं १ ला २, ३ हे २, ३ विना। उट्ठेति उ २ हे २, ३। उट्ठेति स २ त्ता सं १ ला २, ३। एतदनुसारेण सयणिज्जातो उट्ठेत्ता इति सम्पूर्णः पाठोऽत्र। दृश्यतां पृ० ४ टि० ४ ॥ १६. °गच्छइ ते २ त्ता सं १ ला २, ३। एतदनुसारेण °गच्छइ, तेणेव उवागच्छित्ता इति सम्पूर्णः पाठोऽत्र। दृश्यतां पृ० ५ टि० ४॥ १७. °सालमणु° खं १ ॥ १८. "अनेकानि यानि व्यायामाय योग्या च गुणनिका वल्गनं च उल्ललनं व्यामर्दनं च परस्परेण बाह्वाद्यङ्गमोटनं मल्लयुद्धं च प्रतीतं करणानि चाङ्गभङ्गविशेषाः मल्लशास्त्रप्रसिद्धानि, तैः श्रान्तः सामान्येन, परिश्रान्तः अङ्ग-प्रत्यङ्गापेक्षया सर्वतः" —अटी० ॥

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

जोग-वग्गण-वामद्दण-मल्ल[1]जुद्ध-करणेहिं संते परिस्संते, सयपाग-सहस्सपागेहिं सुगंधवरतेल्लमादिएहिं पीणणिज्जेहिं दीवणिज्जेहिं दप्पणिज्जेहिं [2]मयणिज्जेहिं [3]विंहणिज्जेहिं सव्विंदियगायपल्हायणिज्जेहिं अब्भंगेहिं अब्भंगिए समाणे, तेल्लचम्मंसि पडिपुण्णपाणिपायसुकुमालकोमलतलेहिं पुरिसेहिं छेएहिं दक्खेहिं [4]पट्ठेहिं कुसलेहिं मेहावीहिं [5]णिउणेहिं णिउणसिप्पोवगतेहिं जियपरिस्समेहिं अब्भंगणपरिमद्दणु[6]व्वलणकरणगुणणि[7]म्माएहिं अट्ठिसुहाए मंससुहाए [8]तयसुहाए रोमसुहाए चउव्विहाए संवाहणाए संवाहिए समाणे अवगयपरिस्समे णरिंदे अट्टणसालातो पडिणिक्खमति, [9]पडिणिक्खमित्ता जेणेव मज्जणघरे तेणेव उवागच्छति, [10]उवागच्छित्ता मज्जणघरं अणुपविसति, अणुपविसित्ता [11]समत्तजालाभिरामे विचित्तमणिरयणकोट्टिमतले रमणिज्जे ण्हाणमंडवंसि णाणामणिरयणभत्तिचित्तंसि [12]ण्हाणपीढंसि सुहणिसण्णे [13]सुहोदगेहिं गंधोदगेहिं पुप्फोदगेहिं सुद्धोदएहि [14]य पुणो पुणो कल्लाणगपवरमज्जणविहीए मज्जिए, तत्थ [15]कोउयसतेहिं बहुविहेहिं कल्ला[16]णपवरमज्जणावसाणे पम्हलसुकुमालगंधका[17]साइलूहियंगे, [18]अहतसुमहग्घदूसरयणसुसंवुते सरससुरभि-

---

१. °जुद्ध° ला १। °युद्ध° जे १॥ २. मद्दणिज्जेहिं सं १ ला ३ जे १ हे २। "मदनीयैः मन्मथवर्द्धनैः"—अटी०॥ ३. बीहं° सं १ ला ३। विह° ला २। 'बृंहणीयैर्मांसोपचयकारिभिः"—अटी०॥ ४. कुसलेहिं पट्ठेहिं मेहावीनिउणसिप्पोवगएहिं सं १ ला ३। "छेकैः अवसरज्ञैर्द्विसप्ततिकलापण्डितैरिति च वृद्धाः, दक्षैः कार्याणामविलम्बितकारिभिः, प्रष्ठैः वाग्मिभिरिति वृद्धव्याख्या, अथवा प्रष्ठैः अग्रगामिभिः, कुशलैः साधुभिः संबाधनाकर्मणि,...व्याख्यान्तरं तु छेकैः प्रयोगज्ञैः, दक्षैः शीघ्रकारिभिः, पट्ठेहिं ति प्राप्तार्थैरधिकृतकर्मणि निष्ठां गतैः, कुशलैरालोचितकारिभिः"—अटी०॥ ५. णिउणेहिं नास्ति जे १। "निपुणैः उपायारम्भिभिः, निपुणशिल्पोपगतैः सूक्ष्मशिल्पसमन्वितैरिति"—अटी०॥ ६. °व्वट्टण° जे १ लों०। "अभ्यङ्गन-परिमर्दनोद्वलनानां करणे ये गुणास्तेषु निर्मातैः"—अटी०॥ ७. °णिम्माइएहिं सं १ ला २, ३॥ ८. तयासु° हे २ ला १ लासं०२ हेसं०४॥ ९. २ त्ता सं १ ला २, ३ विना। अ २ त्ता सं १ ला २, ३। एतदनुसारेण अट्टणसालातो पडिणिक्खमित्ता इति सम्पूर्णः पाठोऽत्र॥ १०. उ २ मज्जणघरं खं १ हे २। उवागच्छेत्ता मज्जणघरे सं १ ला २॥ ११. "समंतजालाभिरामे त्ति समन्तात् सर्वतो जालकैर्विच्छित्तिच्छिद्रवद्गृहावयवविशेषैरभिरामो रम्यो यः स्नानमण्डपः स तथा, पाठान्तरे समत्तजालाभिरामे तत्र समस्तो जालकैरभिरामो यः स तथा, पाठान्तरेण समुत्तजालाभिरामे सह मुक्ताजालैर्यो वर्ततेऽभिरामश्च स तथा, तत्र"—अटी०॥ १२. ण्हाणा° सं १॥ १३. सुहोदगगंधोदगेहिं पुप्फो° सं १ ला ३। सुहोदएहिं पुप्फोदएहिं गंधोदएहिं हे ३, ४। "शुभोदकैः पवित्रस्थानाहृतैः, गन्धोदकैः श्रीखण्डादिमिश्रैः, पुष्पोदकैः पुष्परसमिश्रैः, शुद्धोदकैश्च स्वाभाविकैः"—अटी०॥ १४. य नास्ति खं १ सं १ ला २, ३॥ १५. कोउगस° सं १ ला ३॥ १६. °णगप° मु०॥ १७. कासाइयलू° ला २। कासायलू° ला ३। कासाईयलू° मु०। "पम्हलेत्यादि, पक्ष्मला पक्ष्मवती, अत एव सुकुमाला गन्धप्रधाना काषायिका कषायरक्ता शाटिका, तया लूषितमङ्गं यस्य स तथा"—अटी०॥ १८. अणहय° सं १ लामू० ३॥

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

गोसीसचंदणाणुलित्तगत्ते [1]सुमालावण्णगविलेवणे आविद्धमणिसुवण्णे कप्पितहारद्धहार[2]तिसरयपालंबपलंबमाणकडिसुत्तसुकयसोहे पिणद्धगेवेज-[3]अंगुलेज्जगललियंगयललियकयाभरणे णाणामणिकडगतुडियथंभियभुए अहियरूवसस्सिरीए कुंडल[4]ज्जोवियाणणे मउडदित्तसिरए हारोत्थयसुकतरइयवच्छे मुद्दिया[5]पिंगलंगुलीए पालंबपलंबमाणसुकयपडउत्तरिज्जे णाणामणिकणगरयण[6]विमलमहरिहणिउणोविय[7]मिसिमिसिंतविरइय[8]सुसिलिट्ठविसिट्ठलट्ठसंठियपसत्थआविद्धवीरवलए, किं बहुणा? कप्परुक्खए [9]विव [10]सुअलंकियविभूसिए णरिंदे [11]सकोरेंटमल्लदामेणं छत्तेणं धरिज्जमाणेणं चउचामर[12]वालवीइयंगे मंगलजयसद्दकयालोए अणेगगणणायग-[13]दंडणायग-राईसर-तलवर-माडंबिय-कोडुंबिय-मंति-महामंति-[14]गणग-दोवारिय-अमच्च-चेड-पीढमद्द-णगर-णिगम-सेट्ठि-सेणावति-सत्थवाह-दूयसंधिवालें[15] सद्धिं संपरिवुडे [16]धवलमहामेहणिग्गए विव गहगणदिप्पंतरिक्खतारागणाण मज्झे ससि व्व पियदंसणे णरवती मज्जणघरातो पडिणिक्खमति, पडिणिक्खमित्ता जेणेव बाहिरिया उवट्ठाणसाला तेणेव उवागच्छति, [17]उवागच्छित्ता सीहासणवरगते पुरत्थाभिमुहे सन्निसण्णे।

तते णं [18]से सेणिए राया अप्पणो अदूरसामंते उत्तरपुरत्थिमे [19]दिसीभागे अट्ठ

---

१. सुथि° जे १ लों०॥ २. तिसरग° हे २॥ ३. °अंगुलिज्जग° सं १ ला ३ लामू० २। °अंगुलिज्जग° लासं० २॥ ४. °ज्जोयविया° जे १। °ज्जोइया° हे ३, ४ मु० ला १। "कुण्डलोद्योतिताननः"—अटी०॥ ५. °पिंगु° सं १ ला ३ लामू० २॥ ६. °विमल° नास्ति जे १ खं २ सं १ ला १, २, ३ हे ४। "नानामणिकनकरत्नैर्विमलानि महार्हाणि महार्घाणि निपुणेन शिल्पिना ओविय त्ति परिकर्मितानि मिसिमिसिंत त्ति दीप्यमानानि यानि विरचितानि निर्मितानि सुश्लिष्टानि सुसन्धीनि विशिष्टानि विशेषवन्त्यन्येभ्यो लष्टानि मनोहराणि संस्थितानि प्रशस्तानि च आविद्धानि परिहितानि वीरवलयानि येन स तथा"—अटी०॥ ७. मिसिमिसिमिसेंत° खं १ हेमू० ४॥ ८. °सुसिलिट्ठविसिट्ठलट्ठसंठिय° सं १। °सुसिलिट्ठलट्ठविसिट्ठसंठिय° जे १। °सुसिलिट्ठविसिट्ठसंठिय खं १॥ ९. °ए चेव ला २ हे ४। °ए च्चेव सं १ ला १, ३ हे २, ३। "कल्पवृक्षक इव सुष्ठु अलङ्कृतो विभूषितश्च"—अटी०॥ १०. सु° नास्ति सं १ ला २, ३। अलंकि° सं १ ला २, ३। सुयलंकि° खं १॥ ११. "सह कोरेण्टप्रधानैर्माल्यदामभिर्यच्छत्रं तेन ध्रियमाणेन, कोरेण्टकः पुष्पजातिः, तत्पुष्पाणि मालान्तेषु शोभार्थं दीयन्ते"—अटी०॥ १२. °वालावी° खं १। °वालवि° हे २॥ १३. °डंड° जे १॥ १४. °गणदो° जे १। "गणका गणितज्ञाः भाण्डागारिका इति वृद्धाः"—अटी०॥ १५. "इह तृतीयाबहुवचनलोपो द्रष्टव्यः"—अटी०॥ १६. "प्रियदर्शनः, क इव? धवलमहामेघनिर्गत इव शशी, तथा ससि व्व त्ति वत्करणस्यान्यत्र सम्बन्धः, ततो ग्रहगणदीप्यमानऋक्षतारकगणानां मध्ये इव वर्तमान इति"—अटी०॥ १७. ते २ त्ता जे १ सं १ ला ३। एतदनुसारेण तेणेव उवागच्छित्ता इति सम्पूर्णः पाठोऽत्र। दृश्यतां पृ० ५ टि० ४॥ १८. से नास्ति सं १ लामू० ३ ला २॥ १९. दिसि° मु०॥

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

भद्दासणाइं[1] सेयवत्थ[2]पच्चत्थुयाइं[3] सिद्धत्थमंगलोवयारकतसंतिकम्माइं रयावेति[4], रयावेत्ता णाणामणिरयणमंडियं अहियपेच्छणिज्जरूवं[5] महग्घवरपट्टणुग्गयं सण्ह[6]बहुभत्तिसय[7]चित्तट्ठाणं ईहामिय-उसभ-तुरय-णर-मगर-विहग-वाल-किंनर-रुरु-सरभ-चमर-कुंजर-वणलय-पउमलयभत्तिचित्तं सुखचियवरकणगपवरपेरंतदेसभागं अब्भिंतरियं[8] जवणियं [9]अंछावेइ, अंछावेत्ता अत्थरगमउयमसूरओत्थइयं[10] धवलवत्थपच्चत्थुयं[11] [12]विसिट्ठं अंगसुहफासयं सुमउयं धारिणीए देवीए भद्दासणं रयावेति, रयावेत्ता कोडुंबियपुरिसे सद्दावेति, सद्दावेत्ता एवं वदासी—खिप्पामेव भो देवाणुप्पिया! अट्ठंगमहाणिमित्तसुतत्थपाढए विविहसत्थकुसले सुमिण[13]पाढए सद्दावेह, सद्दावेत्ता एयमाणत्तियं[14] खिप्पामेव पच्चप्पिणह।

तते णं ते कोडुंबियपुरिसा सेणिएणं रण्णा एवं वुत्ता समाणा हट्ठतुट्ठा[15] जाव हियया करयलपरिग्गहियं दसणहं सिरसावत्तं मत्थए अंजलिं कट्टु एवं देवो तहत्ति आणाए विणएणं वयणं[16] पडिसुणेंति, पडिसुणेत्ता सेणियस्स रण्णो अंतियातो पडिणिक्खमंति, पडिणिक्खमेत्ता रायगिहस्स णगरस्स मज्झंमज्झेणं जेणेव सुमिण[17]पाढगगिहाणि तेणेव उवागच्छंति, उवागच्छित्ता सुमिण[18]पाढए सद्दावेंति।

तते [19]णं ते सुमिणपाढगा सेणियस्स रण्णो कोडुंबियपुरिसेहिं सद्दाविया समाणा हट्ठतुट्ठा[20] जाव[21] हियया ण्हाता कतबलिकम्मा जाव[22] पायच्छित्ता

---

१. °णातिं खं २॥ २. °वत्थे जे १॥ ३. °पच्चत्थयाइं जे १ ला १। °पच्चुत्थुयाइं सं १ ला २, ३। °पच्चुत्थयाइं हेमू० ४ मु०॥ ४. °यातिं खं २॥ ५. °णिज्जं रूव जे १ खं १। °णेज्जरूवं हे २ सं १। "अधिकं प्रेक्षणीयं रूपं यस्यां रूपाणि वा यस्यां सा तथा"—अटी०॥ ६. सण्हं ला २॥ ७. °संतचि° सं १ लामू० ३। °सतचि° लासं० ३॥ ८. अब्भंतरं लामू० ३। अब्भिंतरं सं १॥ ९. ठावेइ निरत्ता सं १। छावेइ निरत्ता लामू० ३, अंछावेइ २ त्ता लासं० ३। १०. °रओत्थइय जे १ ला २ मु० विना। "आस्तरकेण प्रतीतेन मृदुकमसूरकेण च प्रतीतेन अवस्तृतं यत् तत् तथा, धवलवस्त्रेण प्रत्यवस्तृतम् आच्छादितम्" —अटी०॥ ११. °च्चत्थयं सं १ ला २। °च्चुत्थुयं ला २॥ १२. विसिट्ठ सं १ ला २, ३॥ १३. सिमिण° खं १ हे २ हेमू० ३॥ १४. एतमा° हे ४। एवमा° हे २ ला २॥ १५. ला २ विना —हट्ठ २ जाव खं १ हे १, ३, ४। हट्ठतुट्ठ जाव सं १ ला ३। हट्ठ जाव ला १ हे २। हट्ठतुट्ठा जाव हयहियया जे १॥ १६. वयणं नास्ति खं १॥ १७, १८. सिमिण° खं १ हे ४ हेमू० ३॥ १९. णं ते सिमिण° हे २। णं से सुमिण° सं १ ला २ जे १ लामू० ३॥ २०. हट्ठ २ जाव खं १ हे १, २ ला १। हट्ठतुट्ठ जाव जे १ ला २ विना॥ २१. "जाव हियय त्ति हरिसवसविसप्पमाणहियया"—अटी०॥ २२. "जाव पायच्छित्त त्ति कयकोउयमंगलपायच्छित्ता"—अटी०॥

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

अप्पमहग्घाभरणालंकियसरीरा[1] हरियालियसिद्धत्थयकयमुद्धाणा सएहिं[2] सएहिं गेहेहिंतो पडिणिक्खमंति, पडिणिक्खमित्ता रायगिहस्स मज्झंमज्झेणं जेणेव सेणियस्स रण्णो[3] भवणवडेंसगदुवारे तेणेव उवागच्छंति[4], एगंतओ[5] उवागच्छित्ता मिलायंति, मिलाइत्ता सेणियस्स रण्णो भवणवडेंसगदुवारेणं अणुपविसंति, अणुपविसित्ता जेणेव बाहिरिया उवट्ठाणसाला जेणेव सेणिए राया तेणेव उवागच्छंति, उवागच्छित्ता सेणियं रायं जएणं विजएणं वद्धावेंति, सेणिएणं रण्णा अच्चिय-वंदिय-माणिय[6]-पूइय-सक्कारिय-सम्माणिया समाणा पत्तेयं पत्तेयं पुव्वन्नत्थेसु भद्दासणेसु निसीयंति।

तते णं सेणिए राया जवणियंतरियं धारिणिं[7] देविं ठवेति, ठवेत्ता पुप्फफल-पडिपुण्णहत्थे परेणं विणएणं ते सुमिण[8]पाढए[9] एवं वदासी--एवं खलु देवाणुप्पिया! धारिणी देवी अज्ज तंसि तारिसगंसि सयणिज्जंसि जाव[10] महासुमिणं पासित्ताणं पडिबुद्धा, तं एयस्स णं देवाणुप्पिया! ओरालस्स जाव[11] सस्सिरीयस्स महासुमिणस्स के मन्ने कल्लाणे फलवित्तिविसेसे भविस्सति?।

तते णं ते सुमिणपाढगा सेणियस्स रण्णो अंतिए एयमट्ठं सोच्चा णिसम्म हट्ठ जाव[12] हियया तं सुमिणं सम्मं[13] ओगिण्हंति, ओगिण्हित्ता ईहं अणुपविसंति, अणुपविसित्ता अन्नमन्नेण सद्धिं [14]संचालेंति, संचालित्ता तस्स सुमिणस्स लद्धट्ठा[15] पुच्छियट्ठा गहियट्ठा विणिच्छियट्ठा अभिगयट्ठा सेणियस्स रण्णो पुरतो सुमिणसत्थाइं उच्चारेमाणा उच्चारेमाणा एवं वदासी—

---

१. "हरितालिका दूर्वा सिद्धार्थकाश्च कृता मूर्धनि यैस्ते तथा। कचित् सिद्धत्थयहरियालिया-कयमंगलमुद्धाणा एवं पाठः"--अटी० ॥ २. सएहिं गेहिहिंतो सं १ ला २ जे १। सएहिं गिहेहिंतो ला ३। "स्वकेभ्यः २ आत्मीयेभ्य इत्यर्थः"--अटी० ॥ ३. रण्णो ला ३ विना नास्ति ॥ ४ °गच्छइ ते २ त्ता जे १। एतदनुसारेण 'उवागच्छंति, तेणेव उवागच्छित्ता' इति सम्पूर्णः पाठोऽत्र ज्ञेयः ॥ ५. एगयओ मेलायंति २ त्ता जे १ सं १ ला ३। एगंतओ मिलायंति २हेमू० ४, एगंतओ मिलेंति २ हेसं० ४। एगओ मिलंति २ ला २ ॥ ६. °पूइय-माणिय° अटी० मु०। "अर्चिताः चर्चिताश्चन्दनादिना, वन्दिताः सद्गुणोत्कीर्तनेन, पूजिताः पुष्पैः, मानिताः दृष्टि-प्रणामतः, सत्कारिताः फल-वस्त्रादिदानतः, सन्मानितास्तथाविधया प्रतिपत्त्या समाण त्ति सन्तः" —अटी० ॥ ७. धारणिं जे १ ॥ ८. सिमि° खं १ हे २ ॥ ९. °पाढते खं १ ॥ १०. दृश्यतां पृ० ९ पं० ५ ॥ ११. दृश्यतां पृ० ११ पं० १० ॥ १२. दृश्यतां पृ० १० पं० ६ ॥ १३. सम्म तोगेण्हंति २ खं १ ॥ १४. संचाएन्ति सं २ त्ता जे १। "संचालेंति त्ति संचालयन्ति संचारयन्ति पर्यालोचयन्तीत्यर्थः"—अटी० ॥ १५. "लब्धार्थाः स्वतः, पृष्टार्थाः परस्परतः, गृहीतार्थाः पराभिप्राय-ग्रहणतः, तत एव विनिश्चितार्थाः, अत एव अभिगतार्था अवधारितार्था इत्यर्थः"—अटी० ॥

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

एवं खलु अम्हं सामी ! सुमिणसत्थंसि बायालीसं सुमिणा, तीसं महासुमिणा, बावत्तरिं सव्वसुमिणा दिट्ठा । तत्थ णं सामी ! अरहंतमायरो वा चक्कवट्टिमातरो वा अरहंतंसि वा चक्कवट्टिंसि वा गब्भं वक्कममाणंसि एएसिं तीसाए महासुमिणाणं इमे चोद्दस महासुमिणे पासित्ताणं पडिबुज्झंति, तंजहा—

गय-उसभ-सीह-अभिसेय-दाम-ससि-दिणयरं झयं कुंभं ।
पउमसर-सागर-विमाण-भवण-रयणुच्चय-सिहिं च ॥ १ ॥

वासुदेवमातरो वा वासुदेवंसि गब्भं वक्कममाणंसि एएसिं चोद्दसण्हं महासुमिणाणं अन्नतरे सत्त महासुमिणे पासित्ताणं पडिबुज्झंति । बलदेवमायरो वा बलदेवंसि गब्भं वक्कममाणंसि एतेसिं चोद्दसण्हं महासुमिणाणं अन्नतरे चत्तारि महासुमिणे पासित्ताणं पडिबुज्झंति । मंडलियमायरो वा मंडलियंसि गब्भं वक्कममाणंसि एएसिं चोद्दसण्हं महासुमिणाणं अन्नतरं एगं महासुमिणं पासित्ताणं पडिबुज्झंति ।

इमे य सामी ! धारिणीए देवीए एगे महासुमिणे दिट्ठे, तं ओराले णं सामी ! धारिणीए देवीए सुमिणे दिट्ठे, जाव आरोग्गतुट्ठिदीहाउकल्लाणमंगलकारए णं सामी ! धारिणीए देवीए सुमिणे दिट्ठे, अत्थलाभो सामी ! सोक्खलाभो सामी ! भोगलाभो सामी ! पुत्तलाभो [सामी !] रज्जलाभो [सामी !] एवं खलु सामी ! धारिणी देवी नवण्हं मासाणं बहुपडिपुण्णाणं जाव दारगं पयाहिति, से वि य णं दारए उम्मुक्कबालभावे विण्णयपरिणयमेत्ते जोव्वणगमणुप्पत्ते सूरे वीरे विक्कंते वित्थिण्णविपुलबलवाहणे रज्जवती राया भविस्सति अणगारे वा भावियप्पा । तं ओराले णं सामी ! धारिणीए देवीए सुमिणे दिट्ठे, जाव आरोग्गतुट्ठि जाव दिट्ठे त्ति कट्टु भुज्जो भुज्जो अणुवूहेंति ।

१, ३, ४. सिमि° खं १ ॥ २. मणंसि खं १ । "गब्भं वक्कममाणंसि त्ति गर्भे व्युत्क्रामति उत्पद्यमाने"—अटी० ॥ ५. "विमानं यो देवलोकादवतरति तन्माता पश्यति, यस्तु नरकादुद्वृत्योत्पद्यते तन्माता भवनमिति चतुर्दशैते स्वप्नाः विमान-भवनयोरेकतरदर्शनादिति"—अटी० ॥ ६, ९, १२. °सिमि° खं २ हे २ ॥ ७, ८. °सिमि° हे २ ॥ १०. वा नास्ति ला २ मु० विना ॥ ११. एगं ला २ मु० विना नास्ति ॥ १३. दृश्यतां पृ० १२ पं० ५ ॥ १४. °तुट्ठीदीहाओ° सं १ । °तुट्ठदीहाउ° जे १ ला २ ॥ १५. °मंगल्लका° ला १, २, हे ४ । °मंगलकारणए खं १ । १६. सामी । पुत्त । रज्ज । एवं सं १ लामू० २, ३ ॥ १७. दृश्यतां पृ० १२ पं० ८ ॥ १८. पयाहि से वि खं १ ॥ १९. विण्णाय° सं १ लासं० २, ला ३ । "विण्णायपरिणयमेत्ते विज्ञातं विज्ञानं परिणतमात्रं यस्य स तथा, क्वचिद् विण्णय त्ति पाठः, स च व्याख्यात एव"—अटी० । दृश्यतां पृ० १२ पं० १२ ॥ २०. दृश्यतां पृ० १२ पं० ५ ॥

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

तते णं सेणिए राया तेसिं सुमिणपाढगाणं अंतिए एयमट्ठं सोच्चा [1]णिसम्म [2]हट्ठतुट्ठ जाव हियए करयल जाव एवं [3]वयासी—[4]एवमेयं देवाणुप्पिया! जाव जण्णं तुब्भे वदह त्ति कट्टु तं सुमिणं सम्मं [5]पडिच्छति, पडिच्छित्ता ते सुमिणपाढए विपुलेणं असण-पाण-खादिम-सादिमेणं वत्थ-गंध-मल्लालंकारेण य सक्कारेति [6]सम्माणेति, सक्कारित्ता सम्माणित्ता विपुलं जीवियारिहं पीतिदाणं दलयति, दलइत्ता पडिविसज्जेति।

तते णं [7]से सेणिए राया सीहासणाओ अब्भुट्ठेति, अब्भुट्ठेत्ता जेणेव धारिणी देवी तेणेव उवागच्छति, उवागच्छित्ता [8]धारिणिं देविं एवं [9]वदासी—एवं खलु देवाणुप्पिए! सुमिणसत्थंसि [10]बायालीसं सुमिणा, तीसं महासुमिणा, जाव भुज्जो भुज्जो अणुवूहति। तते णं धारिणी देवी सेणियस्स रण्णो अंतिए एयमट्ठं सोच्चा णिसम्म हट्ठ [11]जाव हियया तं सुमिणं सम्मं पडिच्छति, पडिच्छित्ता जेणेव सए वासघरे तेणेव उवागच्छति, उवागच्छित्ता ण्हाया कयबलिकम्मा [12]जाव विपुलाइं जाव विहरति।

१३ तते णं तीसे धारिणीए देवीए दोसु मासेसु [13]वीतिक्कंतेसु ततिए मासे वट्टमाणे तस्स गब्भस्स दोहल[14]कालसमयंमि अयमेतारूवे अकालमेहेसु [15]दोहले पाउब्भवित्था—धन्नाओ णं [16]ताओ अम्मयाओ, [17]संपुण्णाओ णं ताओ अम्मयाओ, कयत्थाओ [18]णं ताओ [अम्मयाओ], कयपुण्णाओ [णं ताओ अम्मयाओ], कयलक्खणाओ [णं ताओ अम्मयाओ], कयविहवाओ [णं ताओ अम्मयाओ], सुलद्धे [19]णं तासिं माणुस्सए जम्मजीवियफले जाओ णं मेहेसु अब्भुग्गतेसु अब्भुज्जएसु

---

१. णिसम्मा खं २॥ २. हट्ठ जाव हियए खं १ हे १, २, ३, ४ ला १। हट्ठतुट्ठ जाव हयहियए जे १॥ ३. वदासि खं १ हे १, ३, ४, ला १, २, ३ सं १॥ ४. एवमेवं जे १ हे १॥ ५. सम्मं पडिच्छइ २ त्ता जे १ खं १ विना। सम्मं संपडिच्छति खं १। सम्मं पडिच्छइ स २ त्ता जे १। जे १ अनुसारेण 'सम्मं पडिच्छइ, सम्मं पडिच्छित्ता' इति सम्पूर्णः पाठः स्यात्॥ ६. °णेति २ त्ता प्रतिषु पाठः॥ ७. से नास्ति जे १ सं १ ला ३ लामू० २॥ ८. धारिणीदेवी खं १ जे १ हेमू० ४। धारिणीए देवीए हेसं० ४। धारिणीदेवीए ला २। धारिणीदेविं ला ३॥ ९. वदासि सं १ ला ३ खं १। १०. हे २ विना °लीसं सुमिणा जाव एगं महासुमिणं जाव भुज्जो मु०। °लीसं महासुमिणा जाव भुज्जो हे २ मु० विना। दृश्यतां पृ० १९ पं० १॥ ११. दृश्यतां पृ० १० पं० ६॥ १२. जाव विपुलाइं विहरति खं १। दृश्यतां पृ० १७ पं० १७॥ १३. विति° हे २ सं १ ला २, ३ जे १॥ १४. °काले स° सं १॥ १५. डोहले सं १ ला १, २, ३ हे २ अटी०। "डोहले पाउब्भवित्थ त्ति दोहदो मनोरथः प्रादुर्भूतवान्"–अटी०॥ १६. तातो अम्मयातो खं १॥ १७. सपु° मु०। "संपूर्णाः परिपूर्णा आदेयवस्तुभिः"—अटी०॥ १८. णं ताओ हे ४ मु० विना नास्ति॥ १९. णं नास्ति सं १ ला २, ३ हे ४॥

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

अब्भुन्नतेसु अब्भुट्ठिएसु सगज्जिएसु सविज्जुएसु [1]सफुसिएसु [2]सत्थणिएसु धंतधोतरुप्पपट्ट-अंक-संख-चंद-कुंद-सालिपिट्ठरासिसमप्पभेसु चिउर-हरियालभेय-चंपगसण-को[3]रेंटग-सरिसव-पउमरयसमप्पभेसु लक्खारस-सरस-[4]रत्तकिंसुय-[5]जासुमण-रत्तबंधुजीवग - जाति[6]हिंगुलुय - सरसकुंकुम - उरब्भससरुहिर - इंदगोवगसमप्पभेसु [7]बरहिण-नील-गुलिय-सुगचासपि[8]च्छ-भिंगपत्त-[9]सासग-नीलुप्पलनियर-नवसिरीसकुसुम--णवसद्दलसमप्पभेसु जच्चंजण-भिंगभेय-रिट्ठग-भमरावलि-गवल-गुलिय-कज्जलसमप्पभेसु फुरंतविज्जुतसगज्जिए[10]सु वायवसविपुलगगणचवलपरिसक्किरेसु, निम्मलवरवारिधारापगलियपयंडमारुयसमाहयसमोत्थरंत[11]उवरिउवरितुरियवासं पवासिएसु, धारापहकरणिवायनि[12]व्वाविय मेइणितले, हरियगणकंचुए, पल्लवि[13]यं पायवगणेसु, वल्लिवियाणेसु पसरिएसु, [14]उन्नतेसु सोभग्गमुवगतेसु, [15]वेभारगिरिप्पवाततड-कड[16]गविमुक्केसु उज्झरेसु, तुरियपधावियपलोट्टफेणाउलं सकलुसं जलं वहंतीसु गिरिणदीसु, सज्जज्जुण-नी[17]व-कुडयकंद[18]ल-सिलिंधकलिएसु उववणेसु, [19]मेहरसियहट्ठतुट्ठचिट्ठिय हरिसवसपमुक्ककंठके[20]कारवं मुयंतेसु [21]बरहिणेसु [22]उउवसमयजणियतरुणसहयरिपणच्चितेसु,

---

१. सप्फुसि° खं १। "सफुसिएसु त्ति प्रवृत्तप्रवर्षणबिन्दुषु"–अटी० ॥ २. सथ° खं १ हे २। "सस्तनितेषु कृतमन्द्रमन्द्रध्वनिषु"–अटी० ॥ ३. °टसरि° हे २ विना। "चम्पक-सन-कोरेण्टक-सर्षपग्रहणात् तत्पुष्पाणि गृह्यन्ते, पद्मरजः प्रतीतम्, तत्समप्रभेषु, वाचनान्तरे सनस्थाने काञ्चनं सर्षपस्थाने सरिस त्ति पठ्यते, तत्र चिकुरादिसदृशाश्च ते पद्मरजःसमप्रभाश्चेति विग्रहः, अतस्तेषु पीतेष्वित्यर्थः"—अटी० ॥ ४. °कँसुय° खं १। केसुय° हे ४ ला १। °कियंसुय° जे १। °केयंसुय° सं १ ॥ ५. °जासुयण° खं १ ला ३ ॥ ६. °हिंगुलय° ला २, ३। °हिंगुलिय° हे १, ४ ला १। "जातिहिङ्गुलुकेन वर्णकद्रव्येण"—अटी० ॥ ७. बरिहि° खं १ ॥ ८. °पिंच्छ° खं १ सं १ हे ४॥ ९. °सामग° जे १। "सासको बीयकनामा वृक्षविशेषः, अथवा साम त्ति पाठः, तत्र श्यामा प्रियङ्गुः"—अटी० ॥ १०. °सुं खं १। एवमन्यत्रापि क्वचित् क्वचित् ॥ ११. °उवरितुरिय° खं १ हे २ जे १ सं १ ला २, ३, लासं० १। "उपर्युपरि च सातत्येन"—अटी० ॥ १२. णिव्वविय खं १ हे २ हेमू० ४। "निर्वापितशब्दाच्च सप्तम्येकवचनलोपो द्रष्टव्यः"—अटी०" ॥ १३. "पल्लविय त्ति इह सप्तमीबहुवचनलोपो दृश्यः, ततः पल्लवितेषु पादपगणेषु"—अटी० ॥ १४. "उन्नतेषु भूप्रदेशेष्विति गम्यते, सौभाग्यमुपगतेषु अनवस्थितजलत्वेन अकर्दमत्वात्, पाठान्तरे नगेषु पर्वतेषु नदेषु वा ह्रदेषु"—अटी० ॥ १५. प्रतिपाठाः—वेब्भार° हे २ ला २ मु० विना। वेभार° हे २ ला २ मु०। "वैभाराभिधानस्य गिरेः"—अटी० ॥ १६. विप्पमु° सं १ ला ३ ॥ १७. °नीम° हे २ ॥ १८. °सिलंध° सं १ ला ३। °सिलिंद्र° ला २ ॥ १९. "मेघरसितेन हृष्टतुष्टा अतिहृष्टाश्चेष्टिताश्च कृतचेष्टा ये ते तथा तेषु, इदं च सप्तमीलोपात्"—अटी० ॥ २०. केका° खं १ सं १ ला २, ३ जे १ ॥ २१. बरिहिणेसुं खं १ जे १ ॥ २२. उऊसमय° सं १ लामू० ३ जे १। "ऋतुवशेन कालविशेषबलेन यो मदस्तेन जनितम्"—अटी० ॥

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

णवसुरभि[1]सिलिंधकुडय[2]कंदलकयंबगंधद्धणिं मुयंतेसु उववणेसु, परहुय[3]रुयरिभितसंकुलेसु उद्दाइंतरत्तइंदगोवयथोवयकारुण्णविलवितेसु ओणयतणमंडिएसु दद्दुरपयंपिएसु संपिंडियदरियभमरमहुकरिपहकरपरिलिंतमत्तछप्पयकुसुमासवलोलमधुरगुंजंतदेसभाएसु उववणेसु, [4]परिसामियचंदसूरगहगणपणट्ठनक्खत्त[5]तारगपहे इंदाउहबद्धचिंधपट्टंसि अंबरतले उड्डीणबलागपंतिसोभंतमेह[6]वंदे, कारंडग-चक्कवाय-कलहंसउस्सुयकरे संपत्ते पाउसंमि काले, [7]ण्हायातो कयबलिकम्मातो कयकोउयमंगलपायच्छित्तातो, [8]किं ते, [9]वरपायपत्तणेउरमणिमेहलहाररइयउचियकडग[10]खंड्डुयविचित्तवरवलयथंभियभुयाओ कुंडलउज्जोवियाणणाओ रयणभूसियंगीओ, [11]नासानीसासवायवोज्झं चक्खुहरं वण्णफरिससंजुत्तं हयलालापेलवाइरेयं [12]धवलकणयखचियंतकम्मं आगासफलिहसरिसप्पभं अंसुयं [13]पवरं परिहियाओ, [14]दुगूलसुकुमालउत्तरिज्जाओ, [15]सव्वोउयसुरभिकुसुमपवरमल्लसोभितसिराओ कालागरुधूवधूवियाओ [16]सिरीसमाणवेसाओ

---

१. °सिलंध° सं १ ला ३ लामू० २ ॥ २. °कडंब° जे १ । °कलंब° हे ४ ॥ ३. °रय° जे १ ॥ ४. परिज्झामि° हे २, ४, जे १ । परिस्सामि° सं १ ला ३ । "परिश्यामिताः कृष्णीकृताः सान्द्रमेघाच्छादनात्, पाठान्तरेण परिध्यामिताः कृतप्रभाभ्रंशाः चन्द्रसूरग्रहगणा यस्मिन्"—अटी० ॥ ५. °तारागपहे जे १ । ° तारागणपहे हे ४ ॥ ६. °मेहुवंदे सं १ जे १ ॥ ७. ण्हाया कयबलिकम्मा कयकोउयमंगलपायच्छित्ते किन्नो वर° जे १ । ८. "किं ते इति किमपरमित्यर्थः"—अटी० ॥ ९. "वरपायपत्तनेउरमणिमेहलाहाररइयउचियकडगखड्डुयएगावलिकंठमुरवतिसरयवरवलयहेमसुत्तकुण्डलुज्जोवियाणणाओ त्ति पाठान्तरम्, तत्र तु वरपादप्राप्तनूपुरमणिमेखलाहाराः तथा रचितान्युचितकटकानि च खड्डुकानि च एकावली च विचित्रमणिककृता एकसरिका कण्ठमुरजश्च आभरणविशेषः त्रिसरकं च वरवलयानि च हेमसूत्रकं (सूत्रं सं १) च संकलकं यासां तास्तथा, तथा कुण्डलोद्द्योतिताननाः, ततो वरपादप्राप्तनूपुरादीनां कर्मधारयः, रत्नविभूषिताङ्ग्यः"—अटी० ॥ १०. प्रतिषु पाठाः—°खड्डुय° सं १ लामू० ३ हे ३, ४ । °खड्डुय° खं १ लसं० ३ ला १ । °खड्डुय° हे २ जे १ । °खंड्डुअ° ला २ । "खड्डुकानि (खण्डुकानि—खं १, खड्डुकालि—ला १) चाङ्गुलीयकानि यासां ताः"—अटी० ॥ ११. नासनी° जे १ । "नासानिःश्वासवातेनोह्यते यल्लघुत्वात् तत्तथा"—अटी० ॥ १२. धवलं सं १ । "धवलं च तत् कनकेन खचितं ति खचितं मण्डितमन्तयोः अञ्चलयोः कर्म वानलक्षणं यस्य तत्तथा तच्चेति वाक्यम्"—अटी० ॥ १३. पवरं सं १ खं १ ला १, २, ३ हे ४ । "अंशुकं वस्त्रविशेषं प्रवरमिहानुस्वारलोपो दृश्यः"—अटी० ॥ १४. दुगुल्ल° जे १ हे २ । "दुकूलं वस्त्रम्, अथवा दुकूलो वृक्षविशेषः, तद्वल्काज्जातं दुकूलं वस्त्रविशेष एव"—अटी० ॥ १५. "पाठान्तरे 'सर्वर्तुकसुरभिकुसुमैः सुरचिता प्रलम्बा शोभमाना कान्ता विकसन्ती चित्रा माला यासां तास्तथा, एवमन्यान्यपि पदानि बहुवचनान्तानि संस्करणीयानि, इह वर्णके बृहत्तरो वाचनाभेदः"—अटी० । एतदनुसारेण सव्वोउयसुरभिकुसुमसुरइयपलंबसोहंतकंतविकसंतचित्तमालाओ इति पाठान्तरमत्र भाति। औपपातिकसूत्रे व्यन्तरदेववर्णने सव्वोउयसुरभिकुसुमसुरइयपलंबसोभंतकंतविभसंतचित्तवणमालरइयवच्छा इति पाठो दृश्यते। १६. सिरि° खं १ मु० । "सिरीसमाणवेसा, श्रीः देवता, सा च लोके शोभनवेषेति रूढा, अतस्तयोरमा कृता" इति अभयदेवसूरिविरचितायाम् औपपातिकसूत्रवृत्तौ देवीवर्णने दृश्यते ॥

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

[1]सेयणगं गंधहत्थिरयणं दुरूढाओ समाणीओ सकोरेंटमल्लदामेणं छत्तेणं धरिज्जमाणेणं चंदप्पभ-वइर-वेरुलियविमलदंड-संख-कुंद-दग[2]रय-अमय-महिय-फेणपुंजसन्निगा[3]स-चउ[4]चमरवालवीजितंगीओ सेणिएणं रण्णा सद्धिं हत्थिखंधवरगतेणं पिट्ठतो पिट्ठतो समणुगच्छमाणीओ चाउरंगिणीए सेणाए महता [5]हयाणीएणं गयाणीएणं रहाणीएणं पायत्ताणीएणं स[6]व्विड्ढीए जाव निग्घोसणादितरवेणं रायगिहं णगरं सिंघाडग-तिग-चउक्क-चच्चर-चउम्मुह-महापह-पहेसु आसित्तसित्त[7]सुचियसंमज्जितोवलित्तं जा[8]व सुगंधवरगंधियं गंधवट्टिभूयं अवलो[9]एमाणीओ अवलोएमाणीओ णागरजणेणं अभिणंदिज्जमा[10]णीओ अभिणंदिज्जमाणीओ ग[11]च्छलयारुक्खगुम्मवल्लि[12]गुच्छोच्छइयं सुरम्मं [13]वेभारगिरिकडगपायमूलं स[14]व्वतो समंता [15]ओलोएमाणीओ ओलोएमाणीओ

---

१. हे २ विना—सेयणयं गंध° खं १ हे ३। सेयणयगंध° अन्यत्र। सेणयगंध° जे १ ला २॥ २. °रयअमय° सं १॥ ३. °गासोच° जे १। °गासेच° सं १॥ ४. °चामर° खं १ ला २, ३॥ "शङ्ख-कुन्द-दकरजो-ऽमृत-मथित-फेनपुञ्जसन्निकाशाश्च ये चत्वारश्चमराः चामराणि, तद्वालैर्वीजितमङ्गं यासां तास्तथा। अयमेवार्थो वाचनान्तरे इत्थमधीतः—सेयवरचामराहिं उद्धुव्वमाणीहिं २"—अटी० ॥ ५. हयाणि° सं १ जे १॥ ६. हे २ विना सव्विड्ढीए सव्वजुईए जाव इति पाठः। सव्विड्ढीए सव्वजुत्तीए जाव खं १। 'सव्वजुईए' इति पाठः अटी० कृतां समक्षं नासीदिति भाति, तथाहि—"सव्विड्ढीए त्ति छत्रादिराजचिह्नरूपया, इह यावत्करणादेवं द्रष्टव्यम्—सव्वजुईए सर्वद्युत्या आभरणादिसम्बन्धिन्या, सर्वयुक्त्या वा उचितेष्टवस्तुघटनालक्षणया, सर्वबलेन सर्वसैन्येन, सर्वादरेण सर्वोचिततत्कृत्यकरणरूपेण, सर्वविभूत्या सर्वसम्पदा, सर्वविभूषया समस्तशोभया, सर्वसंभ्रमेण प्रमोदकृतौत्सुक्येन, सर्वपुष्पगन्धमाल्यालङ्कारेण, सर्वतूर्यशब्दसंनिनादेन तूर्यशब्दानां मीलनेन यः संगतो नितरां नादो महान् घोषस्तेनेत्यर्थः, अल्पेष्वपि ऋद्ध्यादिषु सर्वशब्दप्रवृत्तिर्दृष्टा, अत आह—महया इड्ढीए महया जुईए जुत्तीए वा महया बलेणं महया समुदएणं वरतुरियजमगसमगप्पवाइएणं यमकसमकं युगपत्, एतदेव विशेषेणाह—संख-पणव-पडह-भेरि-झल्लरि-खरमुहि-हुडुक्क-मुरव-मुइंग-दुंदुहिनिग्घोसनाइयरवेणं, तत्र शङ्खादीनां नितरां घोषो निर्घोषो महाप्रयत्नोत्पादितः शब्दः, नादितं ध्वनिमात्रम्, एतद्द्वयलक्षणो यो रवः स तथा तेन"—अटी० ॥ ७. °सुतिय° खं १। "शुचिकं पवित्रम्"—अटी० ॥ ८. दृश्यतां पृ० १३ पं० १५॥ ९. °माणीओ २ णा° जे १ सं १ लों० लासं० २। °माणीओ णा° अन्यत्र। अस्माभिरत्र जे १ प्रभृत्यनुसारेण अवलोएमाणीओ अवलोएमाणीओ इति पाठो निर्दिष्ट इति ध्येयम्॥ १०. °माणीओ २ गच्छ° जे १ सं १ ला १, २, ३। °माणीओ गच्छ° अन्यत्र। दृश्यतामुपरितनं टिप्पणम्॥ ११. गुच्छ° हेसं० ४ मु०। "गच्छा वृन्ताकीप्रभृतीनाम्"—अटी० ॥ १२. गुंच्छाच्छ° जे १। "गुच्छाः पल्लवसमूहाः, तैर्यत् ओच्छतियं ति अवच्छादितम्"—अटी० ॥ १३. वेब्भार° सं १ ला १, २, ३ हे ४। दृश्यतां पृ० २१ टि० १५॥ १४. "सर्वतः समन्तात् आहिंडेज्ज त्ति आहिण्डन्ते,...वाचनान्तरे तु ओलोएमाणीओ २ आहिंडमाणीओ २ दो(डो जे १)हलं विणिंति विनयन्ति अपनयन्तीत्यर्थः। तं जइ णं अहमवि मेहेसु अब्भुग्गएसु जाव डोहलं विणिज्जामि विनयेयमित्यर्थः। संगतश्चायं पाठ इति।"—अटी० ॥ १५. तोलोएमाणीतो २ आहिंडमाणीतो २ खं १॥

आहिंडमाणीओ अहिंडमाणीओ दोहलं[1] विणिंति[2], तं जइ णं अहमवि मेहेसु अब्भुग्गएसु जाव[3] दोहलं[4] विणिज्जामि।

१४. तए णं सा धारिणी देवी तंसि दोहलंसि अविणिज्जमाणंसि असंपत्तदोहला[5] असंपुण्णदोहला असंमाणियदोहला सुक्का[6] भुक्खा णिम्मंसा[7] ओलुग्गा ओलुग्गसरीरा पमइलदुब्बला किलंता ओमंथियवयणनयणकमला पंडुइय[8]मुही[9] करयलमलियव्व चंपगमाला णित्तेया दीणविवण्णवयणा जहो[10]चियपुप्फगंधमल्लालंकारा[11]हारं अणभिलसमाणी किड्डा[12]-रमणकिरियं च परिहावे[13]माणी दीणा दुम्मणा निराणंदा भूमिगयदिट्ठीया ओहयमणसंकप्पा जाव झियाति।

तते णं तीसे धारिणीए देवीए अंगपडियारियाओ अब्भितरियाओ दासचेडियाओ[14] धारिणिं[15] देविं ओलुग्गं[16] जाव झियायमाणिं[17] पासंति, पासित्ता एवं वदासी—किण्णं[18] तुमे देवाणुप्पिए! ओलुग्गा[19] ओलुग्गसरीरा जाव झियायसि[20]? तते णं सा धारिणी देवी ताहिं अंगपडिचारियाहिं[21] अब्भितरियाहिं दासचेडियाहिं[22] एवं वुत्ता समाणी ताओ दासचेडियाओ णो आढाति, णो परियाणति[23], अणाढायमीणा[24] अपरियाणमीणा[25] तुसिणीया[26] संचिट्ठति, तते णं ताओ अंगपडिचारिगाओ[27] अब्भितरियाओ दासचेडियाओ[28] धारिणिं देविं दोच्चंपि तच्चंपि एवं वयासी—किन्नं तुमं[29] देवाणुप्पिए! ओलुग्गा ओलुग्गसरीरा जाव[30] झियायसि?

---

१. डोहलं जे १ लों० लासं० २॥ २. विणएन्ति जे १। हश्यतां पृ० २३ टि० १४॥ ३. हश्यतां पृ० २० पं० १८॥ ४. डोहलं जे १ सं १ अटी०॥ ५. "असंप्राप्तदोहदा मेघादीनामजातत्वात्"—अटी०॥ ६. सुक्खा जे १ सं १ लों० हे ३, ला २, ३॥ ७. णिम्मंसा हे २, ३, ४, ला १, २, ३॥ ८. पंडुईय° जे १। पंडुय° हे २॥ ९. °मुहा सं १॥ १०. जहोचिय° खं १ ला १॥ ११. °लंकारहारं हेसं० ३। °मल्लालंकाराहारं इति विपाकसूत्रे द्वितीयेऽध्ययने॥ इत आरभ्य अकालदोहलं[पृ० २६ पं० १७] इतिपर्यन्तं खं १ मध्ये पत्रं नास्ति॥ १२. कीडार° जे १ लासं० ३। किडार° ला १॥ १३. °हायमाणी हे २॥ १४. °चेडीओ जे १ हे १, ३, ४ ला ३। °चेडीयाओ हे २, एवमग्रेऽपि॥ १५. धारिणीदेविं जे १, हे १, ३, ला १। धारिणी देवीं हे ४ सं १॥ १६. ओलग्गं जे १ हे १, २, ४ सं १ ला २, ३॥ १७. °माणीं हे ३॥ १८. किण्हं हे १॥ १९. ओलग्गा हे १॥ २०. झियासि हे ४ सं १॥ २१. पडियारियाहिं ला ३। पडिचारीयाहि सं १ हे ४। पडिचारीयाहिं अब्भितरीयाहिं हे २॥ २२. चेडियाहि य एवं जे १ हे ४ लों० सं १। °चेडीहिं एवं हे १, २ ला १॥ २३. °याणाति जे १ सं १ विना॥ २४. अणाढायमाणी अपरियाणमाणी हे २ विना॥ २५. अपरिणीयागमाणा जे १। अपरियायमाणी सं १ हे ४॥ २६. तुसिणीया चिट्ठइ जे १ लों० हेमू० ४॥ २७. °पडिचारीयातो हे २। °पडियारियाओ हे १॥ २८. दासचेडीयाओ हे २। दासचेडियाओ नास्ति जे १ सं १ लों०। २९. तुमे जे १ हे २ विना॥ ३०. जाव अट्टज्झाणोवगया झियायसि सं १ हे ४ लासं० ३।

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

तते णं सा धारिणी देवी ताहिं अंगपडिचारियाहिं अब्भिंतरियाहिं दासं[1]चेडियाहिं[2] दोच्चंपि तच्चंपि एवं वुत्ता समाणी णो आढाति, णो परियाणति[3], अणाढायमीणा[4] अपरियाणमीणा[5] तुसिणीया संचिट्ठति।

तते णं ताओ अंगपडिचारियाओ[6] दासचेडियाओ धारिणीए देवीए अणाढातिज्जमाणीओ अपरिजाणिज्जमाणीओ[7] तहेव संभंताओ समाणीओ धारिणीए देवीए अंतियाओ पडिनिक्खमंति, पडिनिक्खमित्ता जेणेव सेणिए राया तेणेव उवागच्छंति, उवागच्छित्ता करतलपरिग्गहियं जाव[8] कट्टु जएणं विजएणं वद्धावेंति, वद्धावेत्ता एवं वदासी—एवं खलु सामी! किं पि अज्ज धारिणी देवी ओलुग्गा ओलुग्गसरीरा जाव अट्टज्झाणोवगया झियायति।

तते णं से सेणिए राया तासिं अंगपडियारियाणं अंतिए एयमट्ठं सोच्चा णिसम्म[9] तहेव संभंते समाणे सिग्घं तुरियं चवलं[10] [11]वेइयं जेणेव धारिणी देवी तेणेव उवागच्छति, उवागच्छित्ता[12] धारिणिं देविं ओलुग्गं ओलुग्गसरीरं जाव अट्टझाणोवगयं झियायमाणिं[13] पासति, पासित्ता एवं वदासी—किण्णं तुमं देवाणुप्पिए! ओलुग्गा ओलुग्गसरीरा जाव अट्टझाणोवगता झियायसि? तते णं सा धारिणी देवी सेणिएणं रन्ना एवं वुत्ता समाणी णो आढाइ[14] णो परिजाणइ जाव तुसिणीया[15] संचिट्ठति, तते णं से सेणिए राया धारिणिं देविं दोच्चं पि तच्चं पि एवं वदासी[16]—किण्णं तुमं[17] देवाणुप्पिए! ओलुग्गा जाव झियायसि।

तते णं सा धारिणी देवी सेणिएणं रन्ना दोच्चं पि तच्चं पि एवं वुत्ता समाणी

---

१. °द्दि य दास° हे ४। °ही य दास° सं १॥ २. °चेडीहिं जे १ सं १॥ ३. °याणाति हे २ विना॥ ४. अणाढायमाणा अपरियाणमाणा हे २ विना। अणाढायमाणी अपरियाणमाणी हे ४॥ ५. अपरियायमाणा जे १ सं १ लासं० २॥ ६. °परिया° जे १। °पडिचारीयाओ दासचेडीयाओ हे २। °पडियारियाओ य दासचेडीयाओ सं १ हे ४॥ ७. °रियाणिज्ज° हे २॥ ८. जाव ति कट्टु जे १॥ ९. णिसम्मा हे २ सं १॥ १०. चवलं चेइयं जे १ हे २॥ ११. चेइयं पहारित्थ गमणाए तए णं सेणिए राया जेणेव हे १ हेमू० ४। "जेणेवेत्यादि, यत्र धारिणी देवी तत्रोपागच्छति स्म, आगत्य चावरुग्णादिविशेषणां धारिणीं देवीं पश्यति। वाचनान्तरे तु जेणेव धारिणी देवी तेणेव इत्यतः पहारेत्थ गमणाए इत्येतद् दृश्यते। तत्र पहारेत्थ संप्रधारितवान् विकल्पितवानित्यर्थः, गमनाय गमनार्थम्। तथा तए णं सेणिए राया जेणेव धारिणी देवी तेणेव उवागच्छति २ पासइ त्ति पश्यति सामान्येन, ततोऽवरुग्णादिविशेषणां पश्यतीति"— अटी०॥ १२ °त्ता पासइ णं धारिणिं ओलुग्गसरीरं जाव अट्टज्झाणोवगयं झियायमाणिं पासति हे १॥ १३. °माणीं सं १। °माणी जे १॥ १४. आढाति जाव तुसि° हे २ ला १॥ १५. तुसिणिया हे २। तुसिणीए सं १ हे ४॥ १६. वयासि सं १ जे १ हे १, ४॥ १७. तुमं नास्ति हे २॥

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

णो आढाति, णो परिजाणति, तुसिणीया[1] संचिट्ठइ, तते णं से सेणिए राया धारिणिं देविं सवहसावियं करेति, करेत्ता एवं वयासी[2]—[3]किण्णं देवाणुप्पिए! अहमेयस्स अट्ठस्स अणरिहे सवणयाए? तो[4] णं तुमं ममं अयमेयारूवं मणोमाणसियं दुक्खं रहस्सीकरेसि। तते णं सा धारिणी देवी सेणिएणं रन्ना सवहसाविया समाणी सेणियं रायं एवं वदासी—एवं खलु सामी! मम तस्स उरालस्स जाव महासुमिणस्स तिण्हं मासाणं बहुपडिपुन्नाणं अयमेयारूवे अकालमेहेसु [5]दोहले पाउब्भूए 'धन्नाओ णं ताओ अम्मयाओ, कयत्थाओ णं ताओ अम्मयाओ, [6]जाव वेभारगिरिपायमूलं आहिंडमाणीओ [7]दोहलं विणिंति, तं जइ णं अहमवि [8]जाव दोहलं[9] विणिज्जामि'। तते णं हं सामी! अयमेयारूवंसि अकालदोहलंसि[10] अविणिज्जमाणंसि ओलुग्गा जाव अट्टज्झाणोवगया [11]झियामि।

तते णं से सेणिए राया धारिणीए देवीए अंतिए एयमट्ठं सोच्चा णिसम्म[12] धारिणिं[13] देविं एवं वदासी—मा णं तुमं देवाणुप्पिए! ओलुग्गा जाव झियाहि, अहं णं तहं[14] करिस्सामि जहा णं तुज्झं[15] अयमेयारूवस्स अकालदोहलस्स मणोरह-संपत्ती भविस्सति त्ति[16] कट्टु धारिणिं[17] देविं इट्ठाहिं कंताहिं पियाहिं मणुन्नाहिं मणामाहिं वग्गूहिं समासासेति, समासासेत्ता जेणेव बाहिरिया उवट्ठाणसाला [18]तेणेव उवागच्छइ, [19]तेणेव उवागच्छित्ता सीहासणवरगते पुरत्थाभिमुहे सण्णिसण्णे धारिणीए देवीए एयं अकालदोहलं[20] बहूहिं आएहिं[21] य उवाएहिं य उप्पत्तियाहिं[22] य [23]वेणइयाहिं य कम्मियाहिं य परिणामियाहिं य[24] बुद्धीहिं अणुचिंतेमाणे अणुचिंतेमाणे तस्स दोहलस्स आयं वा उवायं वा [25]ठिइं वा

---

१. तुसिगिया हे १। तुसिणीए सं १ हे ४। २. वयासि सं १ जे १ हे ४॥ ३. किण्णं तुमं देवा° सं १ जे १ हे ४। "किण्हं किण्णमिति वा पाठः"—अटी०॥ ४. तो जे १ हे २ विना॥ ४. सिमिणस्स हे २॥ ५. डोहले सं १ जे १ हे ४॥ ६. दृश्यतां पृ० २० पं० १६॥ ७. डोहलं सं १ जे १ हे ४॥ ८. दृश्यतां पृ० २४ पं० १॥ ९. डोहलं सं १ जे १ हे २॥ १०. डोहलंसि सं १ जे १ हे ४॥ ११. झियायामि। तए णं हं कारणेणं सामी ओलुग्गा जाव झियायामि। तए णं से सेणिए सं १ हेमू० ४ ला ३॥ १२. निसम्मा हे २॥ १३. धारिणी देवीं सं १॥ १४. तह जत्तिहामि अटीपा०। "जत्तिहामि त्ति यतिष्ये, क्वचित् करिष्यामीति पाठः"—अटी०॥ १५. तुब्भं हे १॥ १६. ति कट्टु हे २॥ १७. धारिणी देवी सं १ हे १ जे १॥ १८. तेणामेव हे १॥ १९. ते २ त्ता जे १॥ २०. डोहलं जे १॥ २१. आएहिं य उवाएहिं उप्प° खं १ हे १ जे १। आएहिं उवाएहिं उप्प° हे २॥ २२. उप्पत्तियाएहिं वेणइयाहिं कम्मि° जे १। २३. वेणईयाहि हे २॥ २४. चउव्विहाए बुद्धीए सं १ हे २ ला २, ३। य चउव्विहाहिं बुद्धीहिं ला १॥ २५. य ठियं खं १ ला २। उप्पत्तिं वा ठिइं वा जे १। "आयं वा उवायं वा ठिइं वा *स्थितिं वा क्रमं वा स्थिरतां वेप्सितार्थस्य, पाठान्तरे उत्पत्तिं वा तस्यैवेत्यर्थः*"—अटी०॥

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

उप्पत्तिं वा अविंदमाणे ओहयमणसंकप्पे जाव झियायति।

१५. तेयणंतरं[1] च अभयकुमारे[2] ण्हाते कयबलिकम्मे जाव सव्वालंकारविभूसिते पायवंदए पहारेत्थ[3] गमणाए। तते णं से अभयकुमारे जेणेव सेणिए राया तेणेव उवागच्छइ, तेणेव उवागच्छित्ता सेणियं रायं ओहतमणसंकप्पं जाव झियायमाणं पासति, पासित्ता अयमेयारूवे अज्झत्थिए चिंतिते पत्थिते मणोगते संकप्पे समुप्पज्जित्था–अण्णया ममं सेणिए राया एज्जमाणं पासति, पासित्ता आढाति, परिजाणति, सक्कारेति, सम्माणेति, आलवति, संलवति, अद्धासणेणं[4] उवणिमंतेति मत्थयंसि अग्घायति[5], इयाणिं ममं [6]सेणिए राया णो आढाति, णो परियाणइ[8], णो सक्कारेइ, णो सम्माणेइ, णो इट्ठाहिं कंताहिं पियाहिं मणुन्नाहिं मणामाहिं[9] ओरालाहिं वग्गूहिं आलवति[7] संलवति, नो अद्धासणेणं उवणिमंतेति, णो मत्थयंसि अग्घायति[10], किंपि ओहयमणसंकप्पे झियायति[11], तं भवियव्वं[12] णं एत्थ कारणेणं, तं सेयं खलु [13]मे सेणियं रायं एतमट्ठं पुच्छित्तए, एवं[14] संपेहेति, [15]संपेहेत्ता जेणामेव सेणिए राया तेणामेव उवागच्छति, उवागच्छित्ता करयलपरिग्गहियं सिरसावत्तं मत्थए अंजलिं कट्टु जएणं विजएणं वद्धावेति, वद्धावेत्ता एवं वदासी[16]—तुब्भे णं ताओ! अन्नया ममं एज्जमाणं पासित्ता आढाह, परिजाणह, जाव मत्थयंसि [17]अग्घायह, आसणेणं उवणिमंतेह, इयाणिं ताओ! तुब्भे ममं नो आढाह जाव नो आसणेणं उवणिमंतेह, किंपि ओहयमणसंकप्पा [18]झियायह, तं भवियव्वं णं ताओ! एत्थ कारणेणं, तओ तुब्भे मम[19] ताओ! एयं कारणं[20] अगूहमाणा[21] असंकमाणा अनिण्हवमाणा अपच्छाएमाणा जहाभूतमवितहमसंदिद्धं एतमट्ठमाइक्खह, तते णं हं तस्स कारणस्स अंतगमणं गमिस्सामि।

तते णं से सेणिए राया अभएणं कुमारेणं एवं वुत्ते समाणे अभयं कुमारं एवं वयासि—एवं खलु पुत्ता! तव चुल्लमाउयाए धारिणीए देवीए तस्स[22] गब्भस्स दोसु

---

१. तयाणं° जे १ ला २ विना। तदाणंतरं च णं अभए हे २॥ २. अभए कुमारे हे १, २॥ ३. पाहारित्थ हे १। पाहारेत्था खं १॥ ४. आसणेण हे २ विना॥ ५. अग्घाति हे १, २ विना॥ ६. सेणिए णं राया जे १॥ ७. आलवेति हे १ सं १। आलवेइ संलवेइ हे ४॥ ८. °याणाति हे २। °याणेइ सं १॥ ९. मणामाहिं नास्ति हे २ विना॥ १०. अग्घातिय ला १॥ ११. झियाइ हे २॥ १२. °यव्वं एत्थ णं कारणेणं हे २॥ १३. मम सं १॥ १४. एवं पेहेति खं १॥ १५. संश्त्ता जे १॥ १६. वयासि जे १। वदाति हे १॥ १७. परिग्घायह हे २॥ १८. जाव झियायह जे १ हे १॥ १९. मज्झं जे १॥ २०. "एयं कारणं ति अपध्यानहेतुं दोहदापूर्तिलक्षणमिति भावः। कारणमिति क्वचिन्नाधीयते।"—अटी०॥ २१. अगूहेमाणा हे १, २॥ २२. एयस्स गब्भस्स हे २॥

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

मासेसु अतिक्कंतेसु ततियमासे वट्टमाणे दोहलकालसमयंसि अयमेयारूवे दोहले पाउब्भवित्था—धन्नाओ णं ताओ अम्मयाओ तहेव निरवसेसं भाणियव्वं जाव [1]विणिंति, तए णं [2]हं पुत्ता! धारिणीए देवीए तस्स अकालदोहलस्स बहूहिं आएहिं य उवाएहिं य [3]जाव उप्पत्तिं अविंदमाणे ओहयमणसंकप्पे जाव झियायामि, तुमं आगयं पि[4] न याणामि, तं एतेणं कारणेणं अहं पुत्ता! ओहय जाव [5]झियायामि, तए णं से अभयकुमारे सेणियस्स रण्णो अंतिए एयमट्ठं सोच्चा [6]णिसम्म हट्ठ[7] जाव हियए सेणियं रायं एवं [8]वयासी—मा णं तुब्भे ताओ! ओहयमण जाव [9]झियायह, अहण्णं तहा करिस्सामि जहा णं मम चुल्लमाउयाए धारिणीए देवीए अयमेयारूवस्स अकालदोहलस्स मणोरहसंपत्ती भविस्सति त्ति कट्टु सेणियं रायं ताहिं इट्ठाहिं कंताहिं जाव समासासेइ, तते णं सेणिए राया अभएणं कुमारेणं एवं वुत्ते समाणे हट्ठतुट्ठे जाव अभयं कुमारं सक्कारेति संमाणेति, [10]सक्कारेत्ता संमाणेत्ता पडिविसज्जेति।

१६. तते णं से [11]अभये कुमारे [12]सक्कारियसम्माणियपडिविसज्जिए समाणे सेणियस्स रन्नो अंतियाओ पडिनिक्खमति, पडिनिक्खमित्ता जेणामेव सए भवणे तेणामेव उवागच्छति, उवागच्छित्ता सीहासणे निसण्णे। तते णं तस्स अभयस्स अयमेयारूवे अज्झत्थिए जाव समुप्पज्जित्था—'नो खलु सक्का माणुस्सएणं उवाएणं मम चुल्लमाउयाए धारिणीए देवीए अकालदोहलमणोरहसंपत्तिं करित्तए [13]णन्नत्थ दिव्वेणं उवाएणं, अत्थि णं मज्झ सोहम्मकप्पवासी पुव्वसंगतिए देवे महिड्ढीए जाव महासोक्खे, तं सेयं खलु मम पोसहसालाए पोसहियस्स बंभचारिस्स उम्मुक्कमणिसुवण्णस्स ववगयमालावण्णगविलेवणस्स णिक्खित्तसत्थमुसलस्स एगस्स अबीयस्स दब्भसंथारोवगयस्स अट्ठमभत्तं [14]पगिण्हित्ता पुव्वसंगतियं देवं [15]मणसीकरेमाणस्स विहरित्तए। तते णं पुव्वसंगतिए देवे मम चुल्लमाउयाए धारिणीए देवीए अयमेयारूवं अकालमेहेसु डोहलं [16]विणेहिति।' एवं संपेहेति, संपेहित्ता जेणेव पोसहसाला [17]तेणामेव उवागच्छति, उवागच्छित्ता पोसहसालं पमज्जति, पमज्जित्ता उच्चारपासवणभूमिं पडिलेहेइ, पडिलेहित्ता डब्भसंथा[18]रगं दुरुहइ, दुरुहित्ता

---

१. विणंति जे १॥ २. हंता पुत्ता हे २॥ ३. जाव डिइं वा अविंद° जे १। दृश्यतां पृ० २६ पं० १८॥ ४. पि नास्ति हे १॥ ५. झियामि हे १, २, ४ खं १ सं १॥ ६. निसम्मा सं १ हे ४॥ ७. हट्ठतुट्ठ जाव हियए ला १। हट्ठतुट्ठे जाव हयहियए जे १॥ ८. वयासि जे १॥ ९. झियाह सं १॥ १०. संरत्ता जे १॥ ११. अभयकुमारे हे १॥ १२. सक्कारियसम्माणिए हे २ जे १ सं १ खं १ विना॥ १३. ण अण्णत्थ जे १॥ १४. परिगिण्हित्ता जे १॥ १५. मणसि करे° मु०॥ १६. विणिहेइ जे १। विणिहिइ सं१॥ १७. तेणेवमेव खंमू० १॥ १८. °रगं पडिलेहेइ, पडिलेहित्ता डब्भसंथारगं दुरुहइ मु०॥

अट्ठमभत्तं पगिण्हइ, पगिण्हित्ता पोसहसालाए [1]पोसहिए बंभयारी जाव पुव्वसंगतियं देवं [2]मणसीकरेमाणे २ चिट्ठति, तते णं तस्स [3]अभयकुमारस्स अट्ठमभत्ते परिणममाणे [4]पुव्वसंगतियस्स देवस्स आसणं चलति, तते णं पुव्वसंगतिए सोहम्मकप्पवासी देवे आसणं चलियं पासति, पासित्ता [5]ओहिं पउंजति, तते णं तस्स पुव्वसंगतियस्स देवस्स अयमेयारूवे अज्झत्थिए [6]जाव समुप्पज्जित्था— 'एवं खलु मम पुव्वसंगतिए जंबुद्दीवे दीवे भारहे वासे दाहिणड्ढभरहे रायगिहे नयरे पोसहसालाए पोसहिए अभए [7]नामं कुमारे अट्ठमभत्तं पगिण्हेत्ताणं [8]ममं मणसीकरेमाणे २ चिट्ठति, [9]तं सेयं खलु ममं अभयस्स कुमारस्स अंतिए पाउब्भवित्तए'। एवं संपेहेइ, संपेहित्ता उत्तरपुरत्थिमं दिसीभागं अवक्कमति, अवक्कमित्ता वेउव्वियसमुग्घाएणं समोहणंति, समोहणित्ता संखेज्जाइं जोयणाइं [10]दंडं निसिरति, [11]निसिरित्ता तंजहा—रयणाणं १ वइराणं २ वेरुलियाणं ३ लोहियक्खाणं ४ मसारगल्लाणं ५ हंसगब्भाणं ६ पुलगाणं ७ सोगंधियाणं ८ [12]जोतीरसाणं ९ अंकाणं १० अंजणाणं ११ रयणाणं १२ जायरूवाणं १३ अंजणपुलगाणं १४ फलिहाणं १५ रिट्ठाणं १६ अहाबायरे पोग्गले परिसाडेइ, परिसाडेत्ता अहासुहुमे पोग्गले परिगिण्हति, परिगिण्हित्ता अभयकुमारमणु[13]कंपमाणो देवो पुव्वभवजणियने[14]हपीतिब[15]हुमाणजायसोगो तओ विमाणवरपुंडरीयाओ रयणुत्तमाओ [16]धरणियलगमणतुरितसंजणितगमणपयारो [17]वाघुण्णितविमलकणगपयरगवडेंसग-

---

१. पोसहिए नास्ति सं १ ॥ २. मणसि करे° मु० ॥ ३. अभयस्स कु° सं १ खं १ ॥ ४. पुव्वसंगतियस्स नास्ति जे १ ॥ ५. ओही जे १ ॥ ६. जाव उप्प° खं १ हे १, २, ४ ला १, २, ३ ॥ ७. नामं हे २ ॥ ८. मम जे १ ॥ ९. तं सेयं मम खलु जे १ ॥ १०. दंडं उड्ढुं णिसरइ ला ३ ।११. निसिरित्ता नास्ति मु० ॥ १२. जोतिरसाणं सं १ । जोईसराणं हे २ ॥ १३. °कंपेमाणो जे १ ॥ १४. पीई° जे १। °पीतिबहुमाणजायसोभो खं १ अटीपा०। °पिईबहुमाणजायसोहो हे २। "पूर्वभवे पूर्वजन्मनि जनिता जाता या स्नेहात् प्रीतिः प्रियत्वम्, न कार्यवशादित्यर्थः, बहुमानश्च गुणानुरागः, ताभ्यां सकाशाज्जातः शोकः चित्तखेदो विरहसद्भावेन यस्य स पूर्वभवजनितस्नेहप्रीतिबहुमानजातशोकः, वाचनान्तरे पूर्वभवजनितस्नेहप्रीतिबहुमानजनितशोभः, तत्र शोभा पुलकादिरूपा" —अटी० ॥ १५. °बहुमाणे जाय° सं १ ला ३ लासं० १ हे ४ ॥ १६. "धरणीतलगमनाय भूतलप्राप्तये त्वरितः शीघ्रं संजनितः उत्पादितो गमनप्रचारो गतिक्रियाप्रवृत्तिर्येन स तथा, वाचनान्तरे धरणीतलगमनसंजनितमनःप्रचार इति प्रतीतमेव"—अटी० ॥ १७. "वाचनान्तरे पुनरेवं विशेषणत्रयं दृश्यते—वाघुण्णियविमलकणगपयरगवडेंसगपकंपमाणचलल्लोलललियपरिलंबमाणनरमगरतुरगमुहसयविणिग्गउग्गिण्णपवरमोत्तियविरायमाणमउडुक्कडाडोवदरिसणिज्जो...... अणेगमणिकणगरयणपहकरपरिमंडियभागभत्तिचित्तविणिउत्तगमणगुणजणियपेंखोलमाणवरललियकुंडलुज्जलियवड्ढियआभरणजणियसोभो...गयजलमलविमलदंसणविरायमाणरूवो"—अटी० ॥

मउडुक्कडाडोवदंसणिज्जो अणेगमणिकणगरतणपहकरपरिमंडितभत्तिचित्तविणिउत्तग-मणुगुणजणि[1]यहरिसो पिंखोलमाणवरललितकुंडलुज्जलियवयणगुणजणि[2]तसोम्मरूवो उदितो विव कोमुदीणिसाए सणिच्छरंगारकुज्जलियमज्झभागत्थो णयणाणंदो [3]सरयचंदो दिव्वोसहिपज्जलुज्जलियदंसणाभिरामो उडुलच्छिसमत्तजायसोहो पइट्ठ-गंधुद्धुयाभिरामो मेरू विव णगवरो विगुव्वियविचित्तवेसो दीवसमुद्दाणं असंख-परिमाणनामधेज्जाणं [4]मज्झकारेणं [5]वीईवयमाणो वीईवयमाणो [6]उज्जोवेंतो पभाए विमलाते जीवलोगं रायगिहं पुरवरं च[7] [8]अभयस्स पासं [9]ओवयति दिव्वरूवधारी। तते णं से देवे [10]अंतलिक्खपडिवन्ने दसद्धवण्णाइं [11]सखिंखिणीयाइं पवरवत्थाइं परिहिए। एक्को ताव एसो गमो। अण्णो वि[12] गमो—ताए उक्किट्ठाए तुरियाए चवलाए चंडाए सीहाए उद्धुयाए [13]जइणाए छेयाए दिव्वाए देवगतीए जेणामेव जंबुद्दीवे दीवे भारहे वासे जेणामेव दाहिणड्ढभरहे रायगिहे णगरे पोसह-[14]सालाए [15]अभए कुमारे तेणामेव उवागच्छइ, उवागच्छित्ता अंतरिक्खपडिवन्ने दसद्धवन्नाइं [16]सखिंखिणीयाइं पवरवत्थाइं परिहिते अभयं कुमारं एवं वयासी—अहण्णं देवाणुप्पिया! पुव्वसंगतिए सोहम्मकप्पवासी देवे [17]महिड्ढीए जण्णं तुमं पोसहसालाए [18]अट्ठमभत्तं [19]संगिण्हित्ताणं ममं [20]मणसीकरेमाणे मणसीकरेमाणे [21]चिट्ठसि, तं एस णं देवाणुप्पिया! अहं इहं हव्वमागए, [22]संदिसाहि णं

---

१. °यहासो खं १॥ २. °सोम° हे १, २॥ ३. सरय° नास्ति हे २, हेमू० ४, लामू० ३, सं १॥ ४. मज्झाकारेण हे २॥ ५. प्रतिषु पाठाः—वितिव° खं १ विइव° हे २। वीयीव° सं १ लों० हे ४। वीईव° हे १। वीइव° हे ३ ला १। वीईवयमाणे २ जे १। जे १ अनुसारेण वीईवयमाणो वीईवयमाणो इति द्विः पाठोऽत्र भवेत्। "वीवयमाणो त्ति व्यतिव्रजन् गच्छन्।" –अटी०॥ ६. उज्जोयंतो हे १॥ ७. च नास्ति सं १ हे ४॥ ८. अभयस्स य तस्स पासं खं १ हे २ लों० ला १॥ ९. ओवयति ओ। दिव्व° हे १। ओवयति। ओ दिव्व° जे १ हे ३। ओवयति २ दिव्व° खं १। ओवयति ओ २ दिव्व° हे ४ सं १ शी०। "ओवयइ त्ति अवपतति अवतरति"—अटी०। अत्र हे १ प्रभृतिपाठानुसारेण अवपतितः दिव्यरूपधारी इत्यर्थो भाति, अथवा खं १ प्रभृतिपाठानुसारेण 'ओवयइ, ओवयित्ता दिव्वरूवधारी तते णं से देवे अंतलिक्ख-पडिवन्ने···अभयं कुमारं एवं वयासी' इति पाठोऽत्र विवक्षितो भाति॥ १०. अंतरिक्ख° हे २॥ ११. खं १ मध्ये सखिंखिणीयाहिं° नास्ति। सखिंखिणियाहिं हे १, २, ला १, ४। "सकिङ्किणीकानि क्षुद्रघण्टिकोपेतानि। एकस्तावदेष गमः पाठः, अन्योऽपि द्वितीयो गमो वाचनाविशेषः पुस्तकान्तरेषु दृश्यते।...अयं च द्वितीयो गमो जीवाभिगमसूत्रवृत्त्यनुसारेण लिखितः"—अटी०॥ १२. वि य गमो जे १॥ १३. जयणाए जे १ हे २॥ १४. °साला अभ° ला ३ विना॥ १५. अभयकुमा° जे १ सं १ ला ३ हे ४॥ १६. सखिंखिणियाहिं हे १, २, ४, ला १॥ १७. महड्डिए हे १। महिड्डिए जे १॥ १८. अट्ठमं भत्तं हे १ सं १ ला ३॥ १९. पगिण्हि° मु०॥ २०. मणसीकरेमाणे चि° खं १॥ २१. चिट्ठति हे २॥ २२. संदिसह जे १॥

Jain Education International　For Private & Personal Use Only　www.jainelibrary.org

देवाणुप्पिया ! किं करेमि, किं दलामि, किं पयच्छामि, किं वा ते हियइच्छितं ?

१७ तते णं से [1]अभए कुमारे तं पुव्वसंगतियं देवं अंतलिक्खपडिवन्नं पासित्ता [2]हट्ठतुट्ठे पोसहं पारेति, पारेत्ता करयल० अंजलिं कट्टु एवं [3]वदासी—एवं खलु देवाणुप्पिया ! मम चुलमाउयाए धारिणीए देवीए अयमेयारूवे अकालदोहले[4] पाउब्भूते—धन्नाओ णं ताओ अम्मयाओ तहेव पुव्वगमेणं जाव विणिज्जामि, तं णं तुमं देवाणुप्पिया ! मम चुलमाउयाए धारिणीए देवीए अयमेयारूवं अकालदोहलं विणेहि ।

तते णं से देवे अभएणं कुमारेणं एवं वुत्ते समाणे हट्ठ० अभयं कुमारं एवं [5]वंदासी—तुमण्णं देवाणुप्पिया ! [6]सुणिव्वुयवीसत्थे अच्छाहि, अहण्णं तव चुल-माउयाए धारिणीए देवीए अयमेयारूवं दोहलं विणेमीति कट्टु अभयस्स कुमारस्स अंतियाओ पडिणिक्खमति, पडिनिक्खमित्ता उत्तरपुरत्थिमेणं [7]वेभारपव्वए वेउव्विय-समुग्घाएणं समोहणति, समोहणित्ता संखेज्जाइं जोयणाइं दंडं निसिरति जाव दोच्चंपि वेउव्वियसमुग्घाएणं समोहणति, समोहणित्ता खिप्पामेवं[8] सगज्जियं सविज्जुयं सफुसियं पंचवण्णमेहणि[9]णाओवसोभियं दिव्वं पाउससिरिं विउव्वइ, विउव्वेत्ता [10]जेणामेव अभए कुमारे तेणामेव उवागच्छइ, उवागच्छित्ता अभयं कुमारं एवं [11]वंदासी—एवं खलु देवाणुप्पिया ! मए तव पियट्ठयाए [12]सगज्जिय-सफुसिय-सविज्जुया दिव्वा पाउससिरी विउव्विया, तं [13]विणेउ णं देवाणुप्पिया ! तव चुलमा[14]उया धारिणी देवी अयमेयारूवं अकालदोहलं ।

तते णं से अभयकुमारे तस्स पुव्वसंगतियस्स देवस्स सोहम्मकप्पवासिस्स अंतिए एयमट्ठं सोच्चा णि[15]सम्म हट्ठतुट्ठ० सयातो भवणाओ पडिणिक्खमति, पडिणिक्खमित्ता जेणामेव सेणिए राया तेणामेव उवागच्छति, उवागच्छित्ता करयल० अंजलिं कट्टु एवं वदासी—एवं खलु तातो ! मम पुव्वसंगतिएणं सोहम्मकप्पवासिणा देवेणं खिप्पामेव [16]सगज्जितसफुसितसविज्जुता पंचवण्णमेह-

---

१. अभयकु° जे १ ॥ २. हट्ठतुट्ठ पो° खं १ हे १, ४ । एतदनुसारेण हट्ठतुट्ठचित्तमाणंदिए इति संपूर्णः पाठो भाति, दृश्यतां पृ० १० पं० ६ ॥ ३. वयासि जे १ ॥ ४. डोहलं जे १ । एवमग्रेऽपि ॥ ५. वयासि जे १ ॥ ६. सुणिव्वुए वी° जे१ । "सुनिव्वुयवीसत्थे त्ति सुष्ठु निर्वृतः स्वस्थात्मा विश्वस्तो विश्वासवान् निरुत्सुको वा यः स तथा"—अटी० ॥ ७. वेब्भार° हे १ ॥ ८. °मेव गज्जति सफु° खं १ जे १ हे १ ॥ ९. निनायउव° हे २ । निनाओउव हे २ ॥ १०. जेणेव जे १ विना ॥ ११. वयासि जे १ ॥ १२. सगज्जिया सफुसिया सविज्जुया मु० ॥ १३. विणेऊ जे १ ॥ १४. °माउयाए धारिणीए देवीए जे १ ॥ १५. निसम्मा जे १ हे २ ॥ १६. सगज्जिय सविज्जुया हे १ विना । सगज्जियसविज्जूया हे २ । सगज्जिता सविज्जुता मु० ॥

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

निनाओवसोभिता दिव्वा पाउससिरी विउव्विया, तं विणेउ णं मम चुल्लमाउया धारिणी देवी अकालदोहलं।

तते णं से सेणिए राया अभयस्स कुमारस्स अंतिए एतमट्ठं सोच्चा णिसम्म हट्ठतुट्ठ० कोडुंबियपुरिसे सद्दावेति, सद्दावेत्ता एवं वदासी—खिप्पामेव भो देवाणुप्पिया! रायगिहं नगरं सिंघाडग-तिग-चउक्क-चच्चर० आसित्त-सित्त जाव सुगंधवरगंधियं गंधवट्टिभूतं [1]करेह य कारवेह य, [2]एतमाणत्तियं पच्चप्पिणह।

तए णं ते कोडुंबियपुरिसा जाव पच्चप्पिणंति। तए णं से सेणिए राया दोच्चं पि कोडुंबियपुरिसे सद्दावइ, सद्दावेत्ता एवं वदासी—खिप्पामेव भो देवाणुप्पिया! हय-गय-रह-जो[3]हपवरकलितं चा[4]उरंगिणिं सेणं सन्नाहेह, सेयणयं च गंधहत्थिं परिकप्पेह। [5]ते वि तहेव जाव पच्चप्पिणंति।

तए णं से सेणिए राया जेणेव धारिणी देवी तेणामेव उवागच्छति, उवागच्छित्ता [6]धारिणिं देविं एवं वयासी—एवं खलु देवाणुप्पिए! सगज्जिया जाव पाउससिरी पाउब्भूता, त[7]ण्णं तुमं दे[8]वाणुप्पिए! *एयं अकालदोहलं विणेहि।

तते णं सा धारिणी देवी सेणिएणं रन्ना एवं वुत्ता समाणी [9]हट्ठतुट्ठा जेणामेव मज्जणघरे [10]तेणामेव उवागच्छति, उवागच्छित्ता मज्जणघरं अणुपविसति, अणुपविसित्ता अंतो अंतेउरंसि ण्हाता कतबलिकम्मा कतकोउयमंगलपायच्छित्ता किं ते वरपायपत्तणेउर जाव आगा[11]सफलिय[12]समप्पभं अंसुयं नियत्था सेयणयं गंधहत्थिं दुरूढा समाणी अमयमहियफेणपुंजसण्णिगासाहिं सेयचामरवालवीयणीहिं वीइज्जमाणी २ संपत्थिता।

तए णं सेणिए राया ण्हाए कयबलिकम्मे जाव स[13]रीरे हत्थिखंधवरगए स[14]कोरेंटमल्लदामेणं छत्तेणं धरिज्जमाणेणं चउचामराहिं वीइज्जमाणे धा[15]रिणिं देविं पिट्ठतो अणुगच्छति।

---

१. करेह करावेह य जे १ ॥ करेह करावेहि य सं १ ला ३ ॥ २. एवमा° हे १ ॥ ३. जोहपरिकलियं जे १ ॥ ४. °रंगिणिं सेण्णं हे १ खं १ ला २, लामू० ३। °रंगिणीं सेणं हे २। °रंगिणीसेण्णं हे ४ जे १ ॥ ५. ताव तहेव जे १ ॥ ६. धारिणीए देवीए एवं जे १ ॥ ७. तेणं खं १ ॥ ८. देवाणुप्पिया सं १ हे २। देवाणुप्पियाए जे १ ॥ *एवं खं १ जे १ सं १ ॥ ९. प्रतिपाठाः–हट्ठतुट्ठा जे १ सं १ ला २, ३ हे ३, ४। हट्ठतुट्ठ खं १ हे १, २, ला १। यदि हट्ठतुट्ठ इति पाठोऽत्र स्वीक्रियते तदा हट्ठतुट्ठ-चित्तमाणंदिया इत्यादिः पाठोऽत्र विवक्षित इति ज्ञेयम् ॥ १०. तेणेव हे २ विना ॥ ११. °फालिय° जे १ विना ॥ १२. सप्पभं जे १ विना। पृ० २२ पं० १० ॥ १३. °सरीरे णं हत्थि° जे १ हे १ ॥ १४. सकोरंट° हे १ ॥ १५. धारिणिं देवी जे १। धारिणी देवी खं १ हे १। धारिणीं देवीं हे ४ ॥

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

तए णं सा धारिणी देवी सेणिएणं रण्णा हत्थिखंधवरगएणं पिट्ठतो पिट्ठतो समणुगम्ममाणमग्गा हय-गय-रह-जोहकलियाए चाउरंगिणीए सेणाए सद्धिं संपरिवुडा महता भडचडगर[1]वंद[2]परिक्खित्ता सव्विड्ढीए सव्वजुईए जाव दुंदुभिणिग्घोसणादितरवेणं रायगिहे णगरे सिंघाडग-तिग-चउक्क-चच्चर जाव महापहपहेसु नागरजणेणं अभिणंदिज्ज[3]माणी २ जेणामेव [4]वेभारगिरि[5]पव्वए तेणामेव उवागच्छति, उवागच्छित्ता [6]वेभारगिरिकडगतडपायमूले आरामेसु य उज्जाणेसु य काणणेसु य वणेसु य वणसंडेसु य रुक्खेसु य [7]गच्छेसु य गुम्मेसु य लयासु य वल्लीसु य कंदरासु य दरीसु य [8]चुंढीसु य [9]जूहेसु य कच्छेसु य नदीसु य संगमेसु य [10]वियरेसु य अच्छमाणी य पेच्छमाणी य मज्जमाणी य पत्ताणि य पुप्फाणि य फलाणि य पल्लवाणि य गिण्हमाणी य माणेमाणी य अग्घायमाणी य परिभुंजमाणी य परिभाएमाणी य [11]वेभारगिरिपायमूले [12]विणेमाणी सव्वतो [13]समंता आहिंडति। तए णं सा धारिणी देवी विणीयदोहला संपुण्णदोहला [14]संपत्तदोहला जाया यावि होत्था।

तए णं सा धारिणी देवी सेयणगं गंधहत्थिं दुरूढा समाणी सेणिएणं [15]हत्थिखंधवरगएणं पिट्ठओ पिट्ठओ समणुगम्ममाणमग्गा हय-गय जाव [16]रवेणं जेणेव रायगिहे नगरे तेणेव उवागच्छइ, उवागच्छित्ता रायगिहं नगरं मज्झंमज्झेणं जेणामेव [17]सए भवणे तेणामेव उवागच्छति, उवागच्छित्ता [18]विउलाइं भोगभोगाइं जाव विहरति।

१८. [19]तते णं से अभए कुमारे जेणामेव पोसहसाला तेणामेव उवागच्छइ, उवागच्छित्ता पुव्वसंगतियं देवं सक्कारेति सम्माणेति, सक्कारित्ता सम्माणित्ता [20]पडि-

---

१. °विंद° जे १ ॥ २. °परिखित्ता हे २ ॥ ३. °माणा २ ला १ ॥ ४. वेब्भार° जे १ विना ॥ ५. °पव्वए णं तेणा° जे १ ॥ ६. वेब्भा° जे १ विना ॥ ७. गुच्छेसु जे १ हे २ ला २, ३ हेसं० ४। "गच्छेषु च वृन्ताकीप्रभृतिषु"—अटी० ॥ ८. चुड्डीसु जे १। चोंढीसु लों०। वुडीसु हे २। चोण्ढीसु हे १, ४। वोंडीसु खं १। वोण्हासु ला १। वोढीसु ला २। "चुंढीसु य त्ति अखातात्पोदकविदरिकासु"—अटी०। ९. दहेसु य हे ४, ला १, २, ३। "यूथेषु च वानरादिसम्बन्धिषु पाठान्तरेण ह्रदेषु"—अटी० ॥ १०. विरतेसु य हे १। वियरएसु य हे २ ला ३। वियरतेसु य ला २। "विदरेषु च जलस्थानविशेषेषु"—अटी० ॥ ११. वेब्भार° जे १ विना ॥ १२. दोहलं विणेमाणी मु०। "विणेमाणि त्ति दोहलं विनयन्ती"—अटी० ॥ १३. समंता हिंडति हे १। १४. संपन्नदो° हे १, ४ जे १ ला १, २, ३। दृश्यतां पृ० २४ टि० ५ ॥ १५. हत्थिवरखंध° जे १ खं १ हे १। दृश्यतां पं० १ ॥ १६. रहेणं हे १ ॥ १७. सए वा भुवणे जे १ ॥ १८. विउलाइं माणुस्साइं भोग° मु० ॥ १९. तए णं अभयकुमारे जे १ ॥ २०. पडिविसज्जेइ २ जे १ ॥

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

विसज्जेति। तते णं से देवे सगज्जियं पंचवन्नमेहोवसोहियं दिव्वं पाउससिरिं पडिसाहरति, पडिसाहरित्ता जामेव दिसिं पाउब्भूए तामेव दिसिं पडिगते।

१९. तते णं सा धारिणी देवी तंसि अकालदोहलंसि विणीयंसि सम्माणियदोहला तस्स गब्भस्स अणुकंपणट्ठाए[1] जयं चिट्ठति, जयं आसयति[2], जयं सुवति[3], आहारं पि य णं आहारेमाणी णातितित्तं णातिकडुयं णातिकसायं णातिअंबिलं णातिमहुरं जं तस्स गब्भस्स हियं मेयं[4] पत्थं[5] देसे य काले य आहारं आहारेमाणी, णाइचिन्तं णाइसोगं णाइमोहं णाइभयं णाइपरित्तासं[6] ववगयचिंतं[7]-सोय-मोह-भय-परित्तासा उदुभज्जमाणसुहेहिं[8] भोयण-च्छायण-गंध-मल्लालंकारेहिं तं गब्भं सुहंसुहेणं परिवहति।

२०. तए णं सा धारिणी देवी नवण्हं मासाणं बहुपडिपुण्णाणं अद्धट्ठमाण य रातिंदियाणं वीतिक्कंताणं[9] अड्ढरत्तकालसमयंसि सुकुमालपाणिपायं जाव सव्वंगसुंदरं[10] दारगं पयाया। तए णं ताओ अंगपडियारियाओ धारिणिं देविं[11] नवण्हं मासाणं जाव दारगं पयायं पासंति, पासित्ता सिग्घं तुरियं चवलं वेतियं[12] जेणेव सेणिए राया तेणेव[13] उवागच्छंति[14], उवागच्छित्ता सेणियं रायं जएणं विजएणं वद्धावेंति, वद्धावेत्ता करयलपरिग्गहियं सिरसावत्तं मत्थए अंजलिं कट्टु एवं वदासी—एवं खलु देवाणुप्पिया! धारिणी देवी नवण्हं मासाणं जाव दारगं पयाया, तण्णं अम्हे देवाणुप्पियाणं पियं णिवेदेमो—पियं[15] ते भवउ। तते णं से सेणिए राया तासिं अंगपडियारियाणं अंतिए एयमट्ठं सोच्चा णिसम्म[16] हट्ठतुट्ठ० ताओ अंगपडियारियाओ महुरेहिं वयणेहिं विपुलेण[17] य पुप्फ-गंध-मल्लालंकारेणं सक्कारेति[18] सम्माणेति,

---

१. अणुकंपणट्ठयाए जे १ हेसं° १ ला २। अणुकंपयाट्ठाए हेमू० १। अणुकंपट्ठाए हे २॥ २. आसयइ खं १ सं १ लों०। आसति ला २। "आसयइ त्ति आस्ते आश्रयति वा आसनम्" —अटी०॥ ३. सुयइ जे १॥ ४. मियं जे १ हे १, ४, सं १ ला १, ३। "मतमिन्द्रियानुकूलत्वात्"—अटी०॥ ५. पत्थयं हे १ विना। "पथ्यमरोगकारणत्वात्"— अटी०॥ ६. णाइपरित्तासं हे १, २ मु० विना नास्ति। णाइपरित्तासं हे २ मु०। अटी० मध्येऽपि पाठोऽयं न व्याख्यातः। "नातिमोहं नातिकामासक्तिं नातिभयम्। एतदेव संग्रहवचनेनाह—व्यपगतेत्यादि" —अटी०॥ ७. °चित्त° खं १ जे १। °चिन्त° हे २॥ ८. °भमाण° जे १ हे १, २ लों० ला १। "ऋतुषु यथायथं भज्यमानाः सुखायेति ऋतुभज्यमानसुखाः, तैः"—अटी०॥ ९. विति° सं १। विती° हे २। वीतिकंताणं खं १॥ १०. °सुंदरंगं हे १ ला २ मु०॥ ११. धारिणी देवी जे १। धारिणिं देवीं हे २॥ १२. चेतियं जे १ खं १ सं १ ला ३। चेइयं हे २॥ १३. तेणामेव खं १ जे १ लों० हे २॥ १४. उवागच्छति हे १। उवागच्छइ जे १। उवगच्छंति खं १॥ १५. पियं भे भ° मु०॥ १६. णिसम्मा हे २ सं १। णिसमा खं १॥ १७. विउलेण सं १ हे २॥ १८. सक्कारेइ स २ त्ता जे १॥

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

सक्कारेत्ता सम्माणेत्ता [1]मत्थयधोयाओ करेति, पुत्ताणुपुत्तियं वित्तिं कप्पेति, कप्पेत्ता पडिविसज्जेति।

तते णं से सेणिए राया कोडुंबियपुरिसे सद्दावेति, सद्दावेत्ता एवं [2]वदासी—खिप्पामेव भो देवाणुप्पिया! रायगिहं णगरं आसिय जाव परिगीयं [3]करेह कारवेह य, [4]चारगारसोहणं [5]करेह, करेत्ता माणुम्माणवड्ढणं करेह, करेत्ता एतमाणत्तियं पच्चप्पिणह जाव पच्चप्पिणंति।

तए णं से सेणिए राया अट्ठारस सेणिप्पसेणीओ सद्दावेति, सद्दावेत्ता एवं वदासी—गच्छह णं तुब्भे देवाणुप्पिया! रायगिहे नगरे अब्भिंतर[6]बाहिरए [7]उस्सुक्कं उक्करं अभडप्पवेसं अदंडिमकुडंडिमं अधरिमं अधारणिज्जं अणुद्धुयमुइंगं [8]अव्वायमल्लदामं गणियावरणाडइज्जकलियं अणेगतालायराणुचरितं पमुइयपक्कीलियाभिरामं [9]जहारिहं ठिइवडियं दसदेवसियं [10]करेह २, एयमाणत्तियं पच्चप्पिणह। [11]ते वि तहेव करेंति, करेत्ता तहेव पच्चप्पिणंति।

तए णं से सेणिए राया बाहिरियाए उवट्ठाणसालाए सीहासणवरगए पुरत्थाभिमुहे सण्णिसण्णे [12]संतिएहि य साहस्सिएहि य सयसाहस्सिएहि य [13]दाएहिं दलयमाणे

१. मत्थाधोयाओ हे२ विना। "मत्थयधोयाओ त्ति धौतमस्तकाः करोति अपनीतदासत्वा इत्यर्थः। पौत्रानुपुत्रिकीं पुत्रपौत्रादियोग्यामित्यर्थः"—अटी०॥ २. वयासि जे १॥ ३. हे२ विना—करेह० चारा° खं१। करेह २ चार° जे १। करेह२चारा° हे२ विना। "कुरुत स्वयं कारयत अन्यैः"—अटी०॥ ४. चारासोहणं हे २। चारगारसोहणं जे १। चारागारपरिसोहणं सं १ ला २, ३ मु०। "तथा चारा(चार जे १)गारशोधनं कुरुत, कृत्वा च मानोन्मानवर्द्धनं कुरुत"—अटी०॥ ५. करेह २ माणु° सर्वत्र पाठः। दृश्यतामुपरितनं टिप्पणम्॥ ६. °बाहिरिए खं१ जे १ ला३॥ ७. उस्सुंकं खं १। "उस्सुंकमित्यादि"—अटीखं०॥ ८. "अव्वायमल्लदामं ति अम्लानपुष्पमालाम्"—अटी०॥ ९. "यथार्हां यथोचितां स्थितिपतिताम्, स्थितौ कुलमर्यादायां पतिताऽन्तर्भूता या प्रक्रिया पुत्रजन्मोत्सवसंबन्धिनी सा स्थितिपतिता, वाचनान्तरे दसदेवसियं ठिइवडियं ति दशाहिकमहिमानमित्यर्थः, कुरुत कारयत च"—अटी०॥ १०. 'करेह २' इत्यस्य 'करेह कारवेह य' इति अटी० अनुसारेणार्थः, दृश्यतामुपरितनं टिप्पणम्, तथा पृ० ३५ पं० ४ टि० ३। करेह २ त्ता एयमाणत्तियं इति जे १ मध्ये पाठः। एतदनुसारेण तु 'करेह, करेत्ता एयमाणत्तियं' इति पाठो भवेत्। करेह एतमाणत्तियं हे १॥ ११. ते वि तहेव करेंति तहेव पच्चप्पिणंति जे १। ते वि करेंति २ तहेव पच्चप्पिणंति जे १ विना॥ १२. सएहिं साह° जे १। "सतिएहिं ति शतपरिमाणैः, दायेहिं ति दानैः। वाचनान्तरे शतिकांश्चेत्यादि, यागान् देवपूजाः, दायान् दानानि, भागान् लब्धद्रव्यविभागानिति"—अटी०॥ १३. दाएहि य दल° हे२। जाएहिं दाएहिं भागेहि दल° हे १, ४, ला १। दाएहिं भागेहिं दल° जे १। जाएहि य दाएहि य दल° ला २। दृश्यतामुपरितनं टिप्पणम्॥

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

दलयमाणे पडिच्छमाणे पडिच्छमाणे एवं च णं विहरति।

तते णं तस्स अम्मापियरो [1]पढमे दिवसे जातकम्मं करेंति, [2]बितिए दिवसे जागरियं करेंति, [3]ततिए दिवसे चंद-सूरदंसणियं करेंति, एवामेव [4]निव्वत्ते सुइजातकम्मकरणे संपत्ते [5]बारसाहदिवसे विपुलं असण-पाण-[6]खादिम-[7]सादिमं उवक्खडावेंति, उवक्खडावेत्ता मित्त-णाति-णियग-सयण-संबंधि-परि[8]जणं बलं च बहवे गणणायग जाव आमंतेंति, ततो पच्छा ण्हाता कयबलिकम्मा कयकोउय जाव सव्वालंकारभूसिता [9]महतिमहालयंसि भोयणमंडवंसि तं विपुलं असणं पाणं [10]खाइमं साइमं मित्त-नाति० गणणायग जाव सद्धिं आसाए[11]माणा परिभाएमाणा परिभुंजमाणा एवं च णं विहरंति, जिमितभुत्तुत्तरागता वि य णं समाणा आयंता चोक्खा परमसुइभूया तं मित्त-नाति-नियग-सयण-संबंधि० गणणायग० विपुलेणं पुप्फ-गंध-मल्लालंकारेणं सक्कारेंति सम्माणेंति, सक्कारेत्ता सम्माणेत्ता एवं वदासी—जम्हा णं अम्हं इमस्स दारगस्स गब्भत्थस्स चेव समाणस्स अकालमेहे[12]सु दोहले पादुब्भूते, [13]तं होउ णं

---

१. पढमदिवसे हे २। "प्रथमे दिवसे"—अटी०। "पाठान्तरे तु प्रथमदिवसे स्थितिपतितां तृतीये चन्द्रसूर्यदर्शनिकां षष्ठे जागरिकाम्"—अटी०। तुलना—"पढमे दिवसे ठिइवडियं काहिंति, बिइयदिवसे चंदसूरदंसणियं काहिंति, छट्ठे दिवसे जागरियं काहिंति, एक्कारसमे दिवसे वीतिक्कंते निव्वित्ते असुइजायकम्मकरणे संपत्ते बारसाहे दिवसे" इति औपपातिकसूत्रे। "ठिइवडियं काहिंति त्ति स्थितिपतितं कुलक्रमान्तर्भूतं पुत्रजन्मोचितमनुष्ठानं करिष्यतः, चंदसूरदंसणियं ति चन्द्रसूर्यदर्शनिकाभिधानं सुतजन्मोत्सवविशेषं जागरियं ति रात्रिजागरिकां सुतजन्मोत्सवविशेषमेव निव्वत्ते असुइजायकम्मकरणे त्ति निवृत्ते अतिक्रान्ते अशुचीनाम् अशौचवतां जातकर्मणां प्रसवव्यापाराणां यत् करणं विधानं तत् तथा तत्र, बारसाहे दिवसे त्ति द्वादशाख्ये दिवसे इत्यर्थः, अथवा द्वादशानामह्नां समाहारो द्वादशाहम्, तस्य दिवसो येनासौ पूर्णो भवतीति द्वादशाहदिवसः, तत्र"—इति औपपातिकसूत्रस्य अभयदेवसूरिविरचितायां टीकायाम्॥ २. बितियदिवसे जे १ विना। "द्वितीये दिने जागरिकाम्"—अटी०॥ ३. ततियदिवसे जे १ विना। "तृतीये चन्द्रसूर्यदर्शनम्"—अटी०॥ ४. "निव्वत्ते असुइजायकम्मकरणे त्ति निवृत्ते अतिक्रान्ते अशुचीनां जातकर्मणां करणे, निव्वत्ते सुइजायकम्मकरणे त्ति वा पाठान्तरम्, तत्र निर्वृत्ते [वा-खं १] कृते शुचीनां जातकर्मणां करणे"—अटी०॥ ५. "बारसाहदिवसे त्ति द्वादशाख्ये दिवसे इत्यर्थः, अथवा द्वादशानामह्नां समाहारो द्वादशाहम्, तस्य दिवसो येन द्वादशाहः पूर्यते, तत्र"—अटी०। ६. °खातिम° खं १ हे १। °खाइमे° जे १॥ ७. सातिमं हे १, २॥ ८. °जण बलं च खं १ सं १ हे १। °जणबलं वा जे १॥ ९. "महइमहालये (य खं १) त्ति अतिमहति"—अटी०॥ १०. खातिमं खं १। खातिमसातिमं हे १॥ ११. °माणा पडिलाहेमाणा परिभुंजमाणा एवं जे १। °माणा परिभुंजमाणा एवं खं १ सं १ लामू० ३। °माणा विसाएमाणा परिभाएमाणा परिभुंजेमाणा लासं० ३ मु०। °माणा परिभाएमाणा एवं हे २॥ १२. डोहले जे १॥ १३. तं तो होउ खं १॥

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

अम्हं दारए[1] मेहे णामेणं मेहे २, तस्स दारगस्स अम्मापियरो अयमेयारूवं गोण्णं गुणनिप्फण्णं णामधेज्जं करेंति—मेहा ति।

तते णं से मेहकुमारे पंचधातीपरिग्गहिते, तंजहा—खीरधातीए, मंडणधातीए, मज्जणधातीए, कीलावणधातीए, अंकधातीए, अन्नाहिं य बहूहिं खुज्जाहिं [2]चिला-इयाहिं [3]वामणि-वडभि-बब्बरि-बउसि-जोणिय-पल्हवि-इसिणि-थारुगिणि-लासिय-लउसिय-दमिलि-सिंहलि-आरबि-पुलिंदि-पक्कणि-बहलि-मुरुंडि-सबरी-पारसीहिं णाणा[5]-देसीहिं विदेसपरिमंडियाहिं इंगिय-चिंतिय-पत्थियवियाणियाहिं सदेसणेवत्थगहिय-वेसाहिं णिउणकुसलाहिं विणीयाहिं चेडियाचक्कवालवरिसधरकंचुइज्जमहयरगवंद-परिक्खित्ते, हत्थातो हत्थं [6]साहरेज्जमाणे, अंकातो अंकं परिभुज्जमाणे, परिगिज्जमाणे, उवलालिज्जमाणे, [7]रम्मंसि मणिकोट्टिमतलंसि [8]परंगिज्जमाणे २, [9]णिव्वायणिव्वाघायंसि गिरिकंदरमल्लीणे व चंपगपायवे सुहंसुहेणं वड्ढइ, तते णं तस्स मेहस्स कुमारस्स अम्मापियरो अणुपुव्वेणं नामकरणं च [10]पंजेमणगं च पचंकमणगं च

---

१. प्रतिपाठाः—दारए मेहे णामेणं मेहे २ तस्स खं १ सं १ ला २ लामू० ३। खं १ प्रभृत्यादर्शानुसारेण 'दारए मेहे नामेणं मेहे नामेणं' इति पाठोऽत्र भाति। दारए मेहे तस्स हे १। दारए मेहे नामं मेहे। तस्स हे २। दारए मेहे नामेणं मेहे। तस्स जे १ ला १ लासं० ३ हे ३,४। २. विलाईयाहिं हे २ ला २। चिलाइयाहिं नास्ति खं १। "चिलातीभिरनार्यदेशोत्पन्नाभिः"—अटी०॥ ३. वावणि जे १ विना। "वामनाभिः ह्रस्वशरीराभि; वटभाभिर्मडहकोष्ठाभिः, बर्बरीभिः बर्बरदेशसंभवाभिः, बकुसिकाभिः योनकाभिः पह्लविकाभिः इसिनिकाभिः थारुकिनिकाभिः लासिकाभिः लकुसिकाभिः द्रविडीभिः सिंहलीभिः आरबीभिः पुलिन्द्रीभिः पक्कणीभिः बहलीभिः मुरुण्डीभिः शबरीभिः पारसीभिः नानादेशीभिः बहुविधानार्यप्रायदेशोत्पन्नाभिरित्यर्थः, विदेशः स्वकीयदेशापेक्षया राजगृहनगरदेशः, तस्य परिमण्डिकाभिः"—अटी०॥ ४. °पव्वरि° हे १, २॥ ५. °देसीविदेस° हे १ लासं० ३ मु० विना। °देसीविस° सं १ लामू० ३॥ ६. साहिरी°ज्जमाणे हे १। साहिज्जमाणे खं १ सं १ ला १, २, ३ हे २, ४। "हस्ताद्धस्तं हस्तान्तरं संह्रियमाणः, अङ्कादङ्कम् उत्सङ्गान्तरं परिभोज्यमानः, परिगीयमानः तथाविधबालोचितगीतविशेषैः, उपलाल्यमानः क्रीडादिलालनया, पाठान्तरे उवणच्चिज्जमाणे २, उवगाहिज्जमाणे २, उवलालिज्जमाणे २, उवगूहिज्जमाणे २ आलिङ्ग्यमान इत्यर्थः, अवयासिज्जमाणे २ कथञ्चिदालिङ्ग्यमान एव, परिवंदिज्जमाणे २ स्तूयमान इत्यर्थः, परिचुंबिज्जमाणे २ इति"—अटी०। ७. रमणीयंसि जे १॥ ८. परगिज्ज° खं १ ला १। परिगिज्ज° हेमू० ४ विना। परिमिज्ज° हे १। "प्रङ्ग्यमाणः चङ्क्(ङ्क्रा खं १ सं १)म्यमाणः"—अटी०। "परंगिज्जमाणे त्ति प्रङ्ग्यमाणः चङ्क्रम्यमाणः, एतेषां च संह्रियमाणादिपदानां द्विर्वचनमाभीक्ष्ण्यविवक्षयेति" इति औपपातिकसूत्रस्य अभयदेवसूरिविरचितायां वृत्तौ॥ ९. "निर्वातनिर्व्याघाते गिरिकंदरे त्ति गिरिनिकुञ्जे आलीन इव चम्पकपादपः सुखसुखेन वर्धते स्मेति"—अटी०॥ १०. जे १ विना—पजेमणं च पचं(चं हे १)कमणगमं च खं १ हे १। पजेमणं च पचंकमणं च हे २। एवं जेमणं च एवं चंकमणगं च सं १ ला २, ३, हेसं० ४। एवं जेमणं च एवं [चं हेसं० ४]कमणगं च हे ४। "प्रचङ्क्रमणकं भ्रमणं चूडोपनयनं मुण्डनम्"—अटी०॥

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

चोलो[1]वणयणं च [2]महया महया इड्ढीसक्कारसमुदएणं करेंसु।

तए णं तं [3]मेहं कुमारं अम्मापियरो सातिरेगट्ठवासजातगं चेव गब्भट्ठमे वासे सोहणंसि तिहि-करण-मुहुत्तंसि कलायरियस्स उवणेंति। तए णं से कलायरिए मेहं कुमारं [4]लेहाइयाओ गणितप्पहाणाओ सउणरुतपज्जवसाणाओ बावत्तरिं कलाओ सुत्तओ य अत्थओ य करणओ य सेहावेति सिक्खावेति, तंजहा—लेहं १, गणियं २, रूवं ३, नट्टं ४, गीयं ५, वाइयं ६, सरगयं ७, पोक्खरगयं ८, समतालं ९, जूयं १०, जणवायं ११, [5]पासयं १२, अट्ठावयं १३, पोरेकव्वं १४, दगमट्टियं १५, अन्नविहिं १६, पाणविहिं १७, वत्थविहिं १८ विलेवणविहिं १९, सयणविहिं २०, अज्जं २१, पहेलियं २२, मागहियं २३ गाहं २४, [6]गीतियं २५, सिलोगं २६, हिरण्णजुत्तिं २७, सुवण्णजुत्तिं २८, [7]चुन्नजुत्तिं २९, आभरणविहिं ३०, तरुणीपडिकम्मं ३१, [8]इत्थीलक्खणं ३२, पुरिसलक्खणं ३३, हयलक्खणं ३४, गयलक्खणं ३५, [9]गोणलक्खणं ३६, कुक्कुडलक्खणं ३७, छत्तलक्खणं ३८, दंडलक्खणं ३९, असिलक्खणं ४०, [10]मणिलक्खणं ४१, [11]कागणिलक्खणं ४२, [12]वत्थुविज्जं ४३, खंधारमाणं ४४, नगरमाणं ४५, वूहं ४६, पडिवूहं ४७, चारं ४८, पडिचारं ४९, चक्कवूहं ५०, [13]गरुलवूहं ५१, सगडवूहं ५२, जुद्धं ५३, निजुद्धं ५४, जुद्धातिजुद्धं ५५, अट्ठिजुद्धं ५६, मुट्ठिजुद्धं ५७, बाहुजुद्धं ५८, लयाजुद्धं ५९, [14]ईसत्थं ६०, छरुप्पवायं ६१, धणुव्वेयं ६२, हिरन्नपागं ६३, सुवण्णपागं ६४, [15]सुत्तखेड्डं[16] ६५, वट्टखेड्डं ६६, नालियाखेड्डं ६७, पत्तच्छेज्जं ६८, [17]कडच्छेज्जं ६९, सज्जीवं ७०, निज्जीवं ७१, सउणरुयमिति ७२।

२१. तते णं से कलायरिए मेहं कुमारं [18]लेहाइयाओ गणियप्पहाणाओ सउणरुतपज्जवसाणाओ बावत्तरिं कलाओ सुत्तओ य अत्थओ य करणओ य सेहावेति सिक्खावेति, सेहावेत्ता सिक्खावेत्ता [19]अम्मापिऊणं उवणेति।

---

१. °वणयं च जे १ हे १ हेमू० ४ लासं० ३ ला १ ॥ २. महया इड्ढीसक्कारसमुदएणं ति महत्या ऋद्ध्या एवं सत्कारेण पूजया समुदयेन च जनानामित्यर्थः”--अटी० ॥ ३. मेहकु° जे १ खं १ हे १, २ ॥ ४. लेहातीया° खं १ सं १ ला ३ ॥ ५. पासेयं खं १ हेमू० ४ ॥ ६. गीतिरियं हे २ ॥ ७. वन्नजुत्तिं हे २ ॥ ८. इत्थिल° जे १ विना ॥ ९. गोलक्खणं हे १, २, ४ ॥ १०. कागणिलक्खणं ४१ मणिलक्खणं ४२ हे २ ॥ ११. कागिणि° सं १ ला ३ ॥ १२. वत्थविज्जं जे १ ॥ १३. गरुड° लों० ॥ १४. इसत्थं हे २ ॥ १५. वट्टखेड्डं सुत्तखेड्डं जे १ ॥ १६. °खेडं हे २ खं १ ॥ १७. कंडगच्छेज्जं हे २ ॥ १८. लेहादीयाओ हे ४ सं १ ला ३। लेहाईयाओ हे २ ॥ १९. °पिउणं हे १, २ ॥

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

तते णं मेहस्स कुमारस्स अम्मापितरो तं कलायरियं मधुरेहिं वयणेहिं विपुलेण य गंध-मल्लालंकारेणं सक्कारेंति सम्माणेंति, सक्कारेत्ता सम्माणेत्ता विपुलं जीवियारिहं पीतिदाणं [1]दलयंति, पीतिदाणं दलइत्ता पडिविसज्जेंति।

२२. तते णं से मेहे कुमारे बावत्तरिकलापंडिए णवंगसुत्तपडिबोहिए अट्ठारसविहिप्पगारदेसीभासाविसारए गीयरई गंधव्वनट्टकुसले हयजोही [2]रहजोही बाहुजोही बाहुप्पमद्दी अलं भोगसमत्थे साहसिए वियालचारी जाते यावि होत्था।

तते णं तस्स [3]मेहस्स कुमारस्स अम्मापियरो मेहं कुमारं [4]बावत्तरिकलापंडितं जाव वियाल[5]चारिं जायं पासंति, पासित्ता पासायवडेंसए [6]कारेंति [7]अब्भुग्गयमूसिय [8]पहसिए विव मणिकणगरयणभत्तिचित्ते वाउद्धुतविजयवेजयंतीपडागछत्ताइछत्तकलिए तुंगे गगणतलमभिलंघमाणसिहरे जालंतररयणपंज[9]रुम्मिलिए व्व मणिकणगथूभियाए वियसित[10]सयपत्तपुंडरीए तिलयरयण[11]द्धचंदच्चिए नाणामणिमयदामालंकिते अंतो बहिं च सण्हे तवणिज्ज[12]रुइरवालुयाप[13]त्थरे सुहफासे सस्सिरीयरूवे पासादीए जाव पडिरूवे, एगं च णं महं भवणं [14]कारेंति अणेगखंभसयसन्निविट्ठं लीलट्ठिय-

---

१. दलयंति पीइ २ त्ता जे १। दलयंति२त्ता जे १ विना॥ २. गयजोही रहजोही ला १ हे ३ मु०। "हयेन युध्यत इति हययोधी, एवं रथयोधी बाहुयोधी"—अटी०॥ ३. मेहकु° जे १ खं १ विना॥ ४. °वत्तरीकला° जे १ ला २ विना॥ ५. °चारीजायं हे २, ४ विना॥ ६. करेंति हे ४॥ ७. "अब्भुग्गयमूसिय त्ति अभ्युद्गतोच्छ्रितान्, अत्युच्चानित्यर्थः। अत्र च द्वितीयाबहुवचनलोपो दृश्यः"—अटी०॥ ८. पहसिए विविहमणि° जे १। पहसिए विचत्तमणि° सं १ ला ३। "पहसिए विव त्ति प्रहसितानिव श्वेतप्रभापटलप्रबलतया हसत इवेत्यर्थः। तथा मणिकनकरत्नानां भक्तिभिः विच्छित्तिभिः चित्रा ये ते तथा, वातोद्धूता या विजयसूचिका वैजयन्त्यभिधानाः पताकाः छत्रातिच्छत्राणि च तैः कलिता ये ते तथा, ततः कर्मधारयः, ततस्तान्"—अटी०॥ ९. °जरुम्मिल्लिय व्व ला १, ३। °जरुम्मिल्लिय व्वे लासं० २। °रुमिल्लिए व हे १। °जरुम्मेल्लियेव्व हे २। °जिरुल्लिमिए व्व जे १। °जरमिल्लिए व्व हे ४। "जालंतररयणपंजरुम्मिल्लिय व्व त्ति जालान्तेषु मत्तालम्बपर्यन्तेषु जालान्तरेषु वा जालकमध्येषु रत्नानि येषां ते तथा, ततो द्वितीयाबहुवचनलोपो दृश्यः, पञ्जरोन्मीलितानिव पृथक्कृतपञ्जरानिव प्रत्यग्रच्छायानित्यर्थः। अथवा जालान्तररत्नपञ्जरैः तत्समुदायविशेषैरुन्मीलितानिव उन्मिषितलोचनानिवेत्यर्थः"—अटी०॥ १०. सयवत्तपत्तपुंड° हे ४ सं १ ला ३॥ ११. °णअद्धचंद° हे २। °णद्धयंद° लासं० ३ विना। °णद्धचंदचित्ते अटीपा०। "तिलकैः पुण्ड्रैः, रत्नैः कर्केतनादिभिः, अर्धचन्द्रैः सोपानविशेषैः भित्तिषु वा चन्दनादिमयैरालेख्यैः अर्चिता ये ते तथा, तान्, पाठान्तरेण तिलकरत्नार्धचन्द्रचित्रान्"—अटी०॥ १२. °रुइलवा° खं १ सं १ ला ३ विना। "तपनीयस्य या रुचिरा वालुका तस्याः प्रस्तरः प्रतरः प्राङ्गणेषु येषां ते तथा, तान्"—अटी०॥ १३. °पत्थडे हे २॥ १४. करेंति हे २ जे १॥

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

सालभंजियागं अब्भुग्गयसुकय[1]वइरवेतिया[2]तोरणवररइयसालभंजिया[3]सुसिलिट्ठविसिट्ठ-[4]लट्ठसंठितपसत्थवेरुलियखंभणाणामणिकणगरयणखचितउज्जलं बहुसमसुविभत्त-निचितरमणिज्जभूमिभागं ईहा[5]मिय जाव भत्तिचित्तं खंभुग्गयवइरवेइया[6]परिग्गहियाभिरामं विज्जा[7]हरजमलजुयलजंतजुत्तं पिव अच्चीसहस्समा[8]लणीयं रूवगसहस्सकलियं भिसमीणं भिब्भिसमीणं [9]चक्खुलोयण[10]लेसं सुहफासं सस्सिरीयरूवं कंचण-मणि-रयणथूभियागं णाणाविहपंचवण्णघंटापडागपरिमंडियग्ग[11]सिहरं धवल[12]मरीचिकवयं [13]विणिम्मुयंतं लाउल्लोइ[14]यमहियं जाव गंधवट्टिभूतं पासादीयं दरिसणिज्जं अभिरूवं पडिरूवं।

तते णं तस्स मेहकुमारस्स अम्मापियरो मेहं कुमारं सोहणंसि तिहि-करण-णक्खत्त-मुहुत्तंसि सरिसियाणं सरिव्वयाणं सरित्तयाणं सरिसलावण्णरूवजोव्वण-गुणोववेयाणं सरिसएहिंतो रायकुलेहिंतो [15]आणियल्लियाणं पसाहणट्ठंगअविहववहू-ओवयणमंगल[16]सुजंपितेहिं अट्ठहिं रायवरकन्नाहिं सद्धिं एगदिवसेणं पाणिं गेण्हाविंसु।

तते णं तस्स मेहस्स अम्मापितरो इमं एतारूवं पीतिदाणं दलयंति—अट्ठ हिरण्णकोडीओ अट्ठ सुवण्णकोडीओ गाहाणुसारेण भाणियव्वं जाव पेसणकारियाओ, अन्नं च विपुलं धणकणगरयणमणिमोत्तियसंखसिलप्पवालरत्तरयणसंतसारसावतेज्जं अलाहि जाव आसत्तमातो कुलवंसातो पकामं दाउं पकामं भोत्तुं [17]पकामं परिभाएउं।

---

१. °वतिर° खं१ सं१ ला३॥ २. °तोरणविरईयसालि° जे१॥ ३. °यसुसि° खं१ सं१ ला३ लों०॥ ४. °लट्ठ° नास्ति जे १॥ ५. "ईहामृग-वृषभ-तुरग-नर-मकर-विहग-व्याल-किन्नर-रुरु-सरभ-चमर-कुञ्जर-वनलता-पद्मलताभक्तिचित्रमिति यावत्करणाद् दृश्यम्"-अटी०॥ ६. परिगया° हे १, २ सं १ ला १, २, ३ हे ४। "स्तम्भोद्गतया स्तम्भोपरिवर्तिन्या वज्रस्य वेदिकया परिगृहीतं परिवेष्टितमभिरामं च यत् तत् तथा"–अटी०॥ ७. "विज्जाहरजमलजुयल-जंतजुत्तं पि व त्ति विद्याधरयोर्यत् यमलं समश्रेणीकं युगलं द्वयं तेनैव यन्त्रेण संचरिष्णुपुरुष-प्रतिमाद्वयरूपेण युक्तं यत् तत्तथा"–अटी०॥ ८. °मालणियं जे १॥ ९. °ल्लोयणलेस्सं खं १ °लोयलेस्सं जे १। "चक्षुः कर्तृ लोकने अवलोकने दर्शने सति लिशतीव दर्शनीयत्वात् श्लिष्यतीव यत्र तत् तथा"–अटी०॥ १०. °लेस्सं खं १ हे २ ला २, ३ जे १॥ ११. °सिहांवलमि° खं १॥ १२. हे ३ विना—°मिरीचिकवयं लासं० २, ३, सं १, ला १। °सिरीकवयं जे १ हे १, हेमू०४। °मिरीकवयं खं १ हे २। "धवलमरीचिलक्षणं कवचं कङ्कटम्, तत्समूहमित्यर्थः"–अटी०॥ १३. विणिमु° हे १॥ १४. °ल्लोईय° हे २। "लाउल्लोइयमहियं लाइयं छगणादिना भूमौ लेपनम्, उल्लोइयं सेटिकादिना कुड्यादिषु धवलनम्, ताभ्यां महितं पूजितम्, ते एव वा महितं पूजनं यत्र"–अटी०॥ १५. आणिल्लियाणं जे १। आणियल्लाणं हे १ ला १। आयल्लियाणं खं १। णियल्लयाणं हे २। आणिल्लियाणं ला ३॥ १६. °जंपिएहिं खं १ सं १ ला ३। "सुजल्पितानि च आशीर्वचनानीति द्वन्द्वः, तैः करणभूतैरिति"–अटी०॥ १७. पकामं भाएउं सं १ खं १ ला २, ३, हे ४। "प्रकाममत्यर्थं......परिभाजयितुं दायादानां परिभाजने"–अटी०॥

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

तते णं से मेहे कुमारे एगमेगाए भारियाए एगमेगं हिरण्णकोडिं दलयति, एगमेगं सुवण्णकोडिं दलयति, जाव एगमेगं पेसणकारिं दलयति, अन्नं च विपुलं धणकणग जाव परिभाएउं दलयति।

तते णं से मेहे कुमारे उप्पिं पासायवरगते फुट्टमाणेहिं मुइंगमत्थएहिं[3] वरतरुणिसंपउत्तेहिं बत्तीसतिबद्धेहिं[4] नाडएहिं उवगिज्जमाणे उवगिज्जमाणे उवलालिज्जमाणे उवलालिज्जमाणे सद्द-फरिस-रस-रूव-गंधे विउले माणुस्सए कामभोगे पच्चणुभवमाणे विहरति।

ते णं काले णं ते णं समए णं समणे भगवं महावीरे पुव्वाणुपुव्विं चरमाणे गामाणुगामं दूइज्जमाणे सुहंसुहेणं विहरमाणे जेणामेव रायगिहे नगरे गुणसिलए चेतिए जाव विहरति। तते णं रायगिहे णगरे सिंघाडग[5]० महया जणसद्दे ति वा जाव बहवे उग्गा भोगा जाव रायगिहस्स णगरस्स मंज्झंमज्झेणं[6] एगदिसिं एगाभिमुहा णिग्गच्छंति। इमं च णं [8]मेहे कुमारे उप्पिं पासातवरगते फुट्टमाणेहिं मुइंगमत्थएहिं जाव माणुस्सए कामभोगे भुंजमाणे रायमग्गं च [10]ओलोएमाणे ओलोएमाणे एवं च णं विहरति।

तए णं से मेहे कुमारे ते बहवे उग्गे भोगे जाव एगदिसाभिमुहे णिग्गच्छमाणे पासति, पासित्ता कंचुइज्जपुरिसं[11] सद्दावेति, सद्दावेत्ता एवं वयासी[12]—किन्नं भो देवाणुप्पिया! अज्ज रायगिहे नगरे इंदमहे[13] ति वा खंदमहे ति वा एवं[14] रुद्दमहे इ वा सिवमहे इ वा वेसमण-नाग-जक्ख-भूय-नंदि[15]-तलाय-रुक्ख-चेतिय-पव्वय० उज्जाण-

---

१. दलयइ जाव एगमेगं सुवण्ण° जे १॥ २. °कारी जे १॥ ३. मुयंग° हे ४॥ ४. °सनिबद्धहिं सं १ हे ४। °सइबद्धेहिं हे २, ४। °सइत्रिहेहिं हे १। °सइबद्धएहिं ला १ मु०। °सनिबद्धनाडएहिं ला २, ३॥ ५. सिंघाडग जाव बहुजणसद्दे इ वा जे १। "रायगिहे नगरे सिंघाडग इत्यनेनालापकांशेनेदं द्रष्टव्यम्—सिंघाडग-तिग-चउक्क-चच्चर-चउम्मुह-महापह-पहेसु। महया जणसद्दे इ वा, इह यावत्करणादिदं दृश्यम्-जणसमूहे इ वा..." —अटी०॥ ६. मज्झं २ एगदिसिं खं १ सं १ हे १, २ जे १॥ ७. एगाभिमुहस्स जे १॥ ८. मेहकुमारे जे १ हे १॥ ९. °माणे जाव राय° सं १ ला ३॥ १०. उवलोएमाणे सं १ ला ३ लासं० २। ओलोयेमाणे २ जे १॥ ११. कंचुइज्जं जे १॥ १२. वयासि जे १॥ १३. इंदमहेति इत्यत आरभ्य नयरे [पृ० ४२ पं० ३] इत्यन्तः पाठः खं १ मध्ये नास्ति॥ १४. एवं रुद्द-सिव-वेसमण° जे १ विना। खं १ मध्ये नास्त्ययं पाठः, दृश्यतामुपरितनं टिप्पणम्। "इन्द्रमह इन्द्रोत्सवः, एवमन्यान्यपि पदानि, नवरं स्कन्दः कार्तिकेयः, रुद्रः प्रतीतः, शिवो महादेवः, वैश्रमणो यक्षराट्, नागो भवनपतिविशेषः, यक्षो भूतश्च व्यन्तरविशेषः, चैत्यं सामान्येन प्रतिमा, पर्वतः प्रतीतः, उद्यानयात्रा उद्यानगमनम्, गिरियात्रा गिरिगमनम्"—अटी०। अटी० अनुसारेण भगवतीसूत्र[९।३३।२४]राजप्रश्नीयसूत्रानुसारेण च 'वेसमणमहे इ वा नागमहे इ वा......पव्वयमहे इ वा उज्जाणजत्ता इ वा गिरिजत्ता इ वा' इति पाठोऽत्र विवक्षितः प्रतीयते॥ १५. °नई° मु०॥

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

गिरिजत्ता ति वा, [1]जेण्णं एए उग्गा जाव एगदिसिं एगाभिमुहा णिग्गच्छंति।

तते णं से कंचुइज्जपुरिसे समणस्स भगवओ महावीरस्स गहियागमण[2]पवित्तीए [3]मेहं कुमारं एवं वदासी—नो खलु देवाणुप्पिया! अज्ज रायगिहे नयरे [4]इंदमहे इ वा जाव गिरिजत्ता इ वा, जण्णं एए उग्गा जाव एगदिसिं एगाभिमुहा निग्गच्छंति। एवं खलु देवाणुप्पिया! समणे भगवं महावीरे आइकरे तित्थकरे इहमागते, इह संपत्ते, इह समोसढे, इह चेव रायगिहे नगरे गुणसिलए चेतिए अहापडि० जाव विहरति।

तते णं से मेहे [5]कुमारे कंचुइज्जपुरिसस्स अंतिए एयमट्ठं सोच्चा णि[6]सम्म हट्ठतुट्ठे कोडुंबियपुरिसे सद्दावेति, सद्दावेत्ता एवं [7]वदासी—खिप्पामे[8]व [9]चाउग्घंटं आसरहं जुत्तामेव उवट्ठवेह, तहत्ति उवणेंति, तते णं से मेहे ण्हाते जाव सव्वालंकार-विभूसिते चाउग्घंटं आसरहं [10]दुरूढे समाणे सकोरेंटमल्लदामेणं छत्तेणं धरिज्जमाणेणं महया भडचडगरवंद[11]परियालसंपरिवुडे रायगिहस्स नगरस्स मज्झंमज्झेणं निग्गच्छति, निग्गच्छित्ता जेणामेव गुणसिलए चेतिए तेणामेव [12]उवागच्छति, उवागच्छित्ता समणस्स भगवओ महावीरस्स छत्तातिछत्तं [13]पडागातिपडागं विज्जाह[14]र-चारणे जं[15]भगे य देवे ओवयमाणे उप्पयमाणे पासति, पासित्ता चाउग्घंटाओ आसरहाओ पच्चो[16]रुहति, पच्चोरुहित्ता समणं भगवं महावीरं पंचविहेणं अभिगमेणं अभिगच्छति, तंजहा—सचित्ताणं दव्वाणं विउसरणयाए, अचित्ताणं [17]दव्वाणं अविउसरणयाए,

---

१. प्रतिषु पाठाः—जण्णं एए उग्गा जाव खं १ ला २। जं नं उग्गा जाव हे २। जओ णं उग्गा भोगा जाव सं १ ला १, ३ हे ३, ४। जया णं बहवे उग्गा भोगा जाव जे १। जओ णं बहवे उग्गा भोगा जाव हे १ मु०॥ २. °पवित्तिए हे २। "गहियागमणपवित्तीए परिगृहीता-गमनप्रवृत्तिको गृहीतवार्त इत्यर्थः"–अटी०॥ ३. मेहकुमारं जे १॥ ४. इंदमहे ति वा खंदमहे त्ति वा जण्णं हे २। इंदमहे त्ति वा गिरिजत्ता इ वा जण्णं हे १॥ ५. कुमारे खं १ ला ३ विना नास्ति॥ ६. णिसम्मा सं १ ला ३॥ ७. वयासि जे १॥ ८. °व भो देवाणुप्पिया चाउ° मु०॥ ९. चाउघंटं सं १। एवमग्रेऽपि॥ १०. दुरूहे सं १॥ ११. °परिवाल° जे १ हे २। "महया इत्यादि, महद् यद् भटानां चटकरवृन्दं विस्तारवत्समूहः तल्लक्षणो यः परिवारः, तेन संपरिवृतो यः स तथा"—अटी०॥ १२. उवग° खं १॥ १३. पडागाइयपडागं सं १ ला ३॥ १४. °चारण जंभए य देवे य ओव° जे १॥ १५. जंभए हे २ विना॥ १६. °रुभइ २ त्ता जे १॥ १७. दव्वाणं विउस° जे १ खंमू० १। अचित्ताणं दव्वाणं अविउसरणयाए नास्ति सं १ लामू० ३। "अचित्तानां द्रव्याणामलङ्कारवस्त्रादीनामव्यवसरणेन अव्युत्सर्गेण, क्वचिद् विमोसरणाए त्ति पाठः, तत्र अचेतनद्रव्याणां छत्रादीनां व्युत्सर्जनेन परिहारेण, उक्तं च–अवणेइ पंच ककुहाणि रायवरवसभचिंधभूयाणि। छत्तं खग्गोवाहण मउडं तह चामराओ य॥" –अटी०॥

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

[1]एगसाडियउत्तरासंगकरणेणं, [2]चक्खुफासे अंजलिपग्गहेणं, मणसो [3]एगत्तीकरणेणं, जेणामेव समणे भगवं महावीरे तेणामेव उवागच्छति, उवागच्छित्ता समणं भगवं महावीरं तिक्खुत्तो आदाहिणपदाहिणं करेति, करित्ता वंदति णमंसति, वंदित्ता णमंसित्ता समणस्स भगवओ महावीरस्स णच्चासन्ने णातिदूरे सुस्सूसमाणे नमंसमाणे [4]पंजलियडे [5]अभिमुहे विणएणं पज्जुवासति। तए णं समणे भगवं महावीरे मेहकुमारस्स तीसे य महतिमहालियाए परिसाए [6]मज्झगए विचित्तं धम्ममातिक्खति —[7]जहा जीवा बज्झंति, मुच्चंति, जहा य संकिलिस्संति, धम्मकहा भाणियव्वा, जाव परिसा पडिगया।

२३. तते णं से मेहे कुमारे समणस्स भगवतो महावीरस्स अंतिए धम्मं सोच्चा [8]णिसम्म [9]हट्ठतुट्ठे समणं भगवं महावीरं तिक्खुत्तो [10]आयाहिणपयाहिणं करेति, करित्ता वंदति नमंसत्ति, वंदित्ता नमंसित्ता एवं वदासी—सद्दहामि णं भंते! णिग्गंथं पावयणं, एवं पत्तियामि णं [भंते! णिग्गंथं पावयणं], रोएमि णं [भंते! णिग्गंथं पावयणं], अब्भुट्ठेमि णं भंते! निग्गंथं पावयणं, एवमेयं भंते!, तहमेयं भंते!, अवितहमेयं [11]भंते!, इच्छितमेयं [12]भंते!, इच्छितपडिच्छियमेयं [13]भंते!, अभिरुइयमेयं भंते! जहेयं तुब्भे वदह, जं [14]णवरिं देवाणु[15]प्पिया अम्मापियरो आपुच्छामि, तओ पच्छा मुंडे भवित्ताणं [16]पव्वइस्सामि। अहासुहं देवाणुप्पिया! मा पडिबंधं[17]।

तते णं से[18] मेहे कुमारे समणं भगवं [महावीरं] वंदति णमंसति, वंदित्ता णमंसित्ता जेणामेव चाउग्घंटे आसरहे [19]तेणेव उवागच्छति, तेणेव उवागच्छित्ता चाउग्घंटं आसरहं दुरुहति, दुरुहित्ता महया भडचडगरपहकरेणं रायगिहस्स

---

१. एगल्लसाडियं उत्तरासंगकरणेणं चक्खुफासेणं अंज° जे १॥ २. चक्खुप्फासे खं १॥ ३. एगत्तिकरणेणं खं १ विना। एगत्तीभावेणं जे १। "मनस एकत्वकरणेन एकाग्रत्वविधानेनेति भावः। क्वचिद् एगत्तिभावेणं ति पाठः, अभिगच्छतीति प्रक्रमः"—अटी०॥ ४. पंजलिउडे जे १॥ ५. अभिमुहेणं वि° हे २॥ ६. मज्झगयाए खं १॥ ७. जह जे १ विना॥ ८. णिसम्मा हे १ विना॥ ९. हट्ठतुट्ठा खं १। हट्ठतुट्ठ हे ३, ४, लामू० २॥ १०. आदाहिणपदाहिणं ला १ हे १,४॥ ११. भंते नास्ति जे १ सं १ ला ३॥ १२. भंते नास्ति सं १ ला ३ विना॥ १३. 'भंते अभिरुइयमेयं भंते जहेयं तुब्भे वदह' इति पाठो हे २ मध्ये एव विद्यते, अन्यत्र तु तत्स्थाने–भंते से जहेव तुब्भे वदह हेमू० १। से जहेव तुब्भे वइह जे १। भंते से जहेव तं तुब्भे वदह हेसं० १ खं १ हे ३, ४ ला १, २, ३॥ १४. णवरि खं १ विना॥ १५. °णुपिया हे १, २॥ १६. पव्वतिस्सामि जे १ सं १॥ १७. "मा पडिबंधं विघातं 'विधेहि विवक्षितस्य' इति गम्यम्" इति अटी० मध्ये एतदध्ययनान्ते वक्ष्यते॥ १८. मेहकु° जे १॥ १९. तेणामेव उवागच्छइ तेणेव उवागच्छित्ता हे २। तेणामेव उवागच्छइ २ त्ता जे १॥

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

नगरस्स मज्झंमज्झेणं जेणामेव सए भवणे [1]तेणामेव उवागच्छति, उवागच्छित्ता चाउग्घंटाओ [आसरहाओ] पच्चोरुहति[2], पच्चोरुहित्ता जेणामेव अम्मापियरो तेणामेव उवागच्छति, उवागच्छित्ता अम्मापिऊणं पायवडणं करेति, करित्ता एवं वदासी—एवं खलु अम्मयातो[3] ! मए समणस्स भगवतो महावीरस्स अंतिए धम्मे णिसंते, से वि य मे धम्मे इच्छिते पडिच्छिते अभिरुइए[4] ।

तते णं तस्स मेहस्स कुमारस्स अम्मापियरो एवं वदासी—धन्नो सि तुमं जाया !, संपुन्नो कयत्थो कयलक्खणो सि तुमं जाया !, जन्नं तुमे समणस्स [भगवओ महावीरस्स] अंतिए धम्मे णिसंते, से वि य ते धम्मे इच्छिते पडिच्छिते अभिरुइते[5] ।

तते णं से मेहे कुमारे अम्मापियरो दोच्चं पि तच्चं पि एवं वदासी[6]—एवं खलु अम्मताओ[7] ! मए समणस्स भगवओ महावीरस्स[8] अंतिए धम्मे निसंते, से वि य धम्मे इच्छिए[9] पडिच्छिए अभिरुइए[10] । तं इच्छामि णं अम्मतातो ! तुब्भेहिं अब्भणुण्णाते समाणे समणस्स भगवतो [महावीरस्स] अंतिए मुंडे भवित्ताणं अगारातो अणगारियं पव्वइत्तए ।

तते णं सा धारिणी देवी तमणिट्ठं अकंतं अप्पियं अमणुण्णं अमणामं असुय[11]पुव्वं फरुसं[12] गिरं सोच्चा णिसम्म[13] इमेणं एतारूवेणं मणोमाणसिएणं महया पुत्तदुक्खेणं अभिभूता समाणी सेयागयरोमकूवपगलंतविलीणगाया[14] सोयभरपवेवियंगी णित्तेया दीणविमणवयणा, करयलमलियव्व कमलमाला तक्खणओलुग्ग[15]दुब्बलसरीरलायण्णसुन्ननिच्छायगयसिरीया, पसिढिलभूसणपडंतखुम्मियसंचुण्णियधवलवलयपब्भट्ठउत्तरिज्जा सूमाल[16]विकिण्णकेसहत्था, मुच्छावसणट्ठ[17]चेयसि गरुई, परसुनियत्तव्व चंपगलया, निव्वत्तमहेव्व इंदलट्ठी विमुक्कसंधिबंधणा कोट्टिमतलंसि[18] सव्वंगेहिं धसत्ति पडिया । तते णं सा धारिणी देवी ससंभमोवत्तियाए तुरियं कंचणभिंगारमुहविणि-

१. तेणेव जे१ ॥ २. °रुभति खं १ ॥ ३. °यामो खं १ विना ॥ ४. °रुईए हे १, २, सं १ ला ३ ॥ ५. °रुईए हे १, २ । °रुतिते सं १ ला ३ ॥ ६. वयासि जे १ ॥ ७. अम्मयाओ सं १ ला ३ विना । अम्मयातो खं १ हे १, ४ ॥ ८. °स्संतिए जे १ ॥ ९. इच्छिय पडि° खं १ हे १ ॥ १०. °रुईए हे १ । °रुतिते सं १ ॥ ११. अस्सुय° जे१ हे२ ॥ १२. परुसं जे१ ॥ १३. णिसम्मा खं१ सं१ ला ३ ॥ १४. °गाय हे २ ॥ १५. ओलग्ग° सं १ हे ३ ॥ १६. सुकुमाल° जे १ ॥ १७. खं१ हे २ विना— °चेयणगरुई हे १ । चेयगरुई जे १ । चेयगरुइ हे ३ । चेयगरुई सं १ ला २, ३ हे ४ । "मूर्च्छावशान्नष्टे चेतसि सति गुर्वी"—अटी० ॥ १८. °तलंमि सं १ ॥

ग्गयसीयलजलविमलधाराए परिसिंचमाणनिव्ववियगायलट्ठी [1]उक्खेवग-[2]तालवेंट-वीय-णगजणियवाएणं सफुसिएणं अंतेउरपरिजणेणं आसासिया समाणी मुत्तावलिसन्निगास-[3]पवडंतअंसुधाराहिं सिंचमाणी पओहरे कलुणविमणदीणा रोयमाणी कंदमाणी तिप्पमाणी सोयमाणी विलवमाणी मेहं कुमारं एवं वयासी।

तुमंसि णं जाया! अम्हं एगे पुत्ते इट्ठे कंते पिए मणुण्णे मणामे [4]थेज्जे वेसासिए सम्मए बहुमए अणुमए भंडकरंडगसमाणे रयणे रयणभूते [5]जीवियउस्सासए [6]हिययणंदिजणणे उंबरपुप्फं व दुलभे सवणयाए, किमंग पुण पासणयाए? णो खलु जाया! अम्हे इच्छामो खणमवि विप्पओगं सहित्तए, तं भुंजाहि ताव जाया! विपुले माणुस्सए कामभोगे जाव ताव वयं जीवामो, तओ पच्छा अम्हेहिं कालगतेहिं परिणयवए, वड्ढियकुलवंसतंतुकज्जंमि, [7]निरावयक्खे, समणस्स भगवओ महावीरस्स अंतिए मुंडे भवित्ता अगारातो अणगारियं पव्वइस्ससि।

तते णं से मेहे कुमारे अम्मापिऊहिं एवं वुत्ते समाणे अम्मापियरो एवं वदासी—तहेव णं तं अम्मो! जहेव णं तुम्हे ममं एवं वदह 'तुमंसि णं जाया! अम्हं एगे पुत्ते तं चेव जाव [8]निरावयक्खे समणस्स भगवओ महावीरस्स जाव पव्वइस्ससि।' एवं खलु अम्मताओ! माणुस्सए भवे अधुवे अणितिए असासए वसणसउवद्दवाभिभूते विज्जुलयाचंचले अणिच्चे जलबुब्बुयसमाणे कुसग्गजल-बिंदुसन्निभे संझब्भरागसरिसे [9]सुविणगदंसणोवमे सडणपडणविद्धंसणधम्मे पच्छा पुरं च णं अवस्सविप्प[10]जहणिज्जे, के णं जाणति अम्मताओ! '[11]के पुव्विं गमणाए, के पच्छा गमणाए?' तं इच्छामि णं अम्मताओ! तुब्भेहिं अब्भणुण्णाते समाणे समणस्स भगवतो [12]महावीरस्स जाव पव्वइत्तए।

---

१. उक्खेवयता° हे १ ला २। उक्खेवणता° खं १ हे ३ ला २ लों० विना। "उत्क्षेपको वंशदलादिमयो मुष्टिग्राह्यो दण्डमध्यभागः"—अटी०॥ २. °विंट° जे १ हे २, ३॥ ३. °पडंत° जे १ हे ३॥ ४. थिज्जे सं १ ला ३। थेज्जे हे २॥ ५. जीवीय° हे २ ला १। "जीवितमस्माकमुच्छ्वासयसि वर्धयसीति जीवितोच्छ्वासः, स एव जीवितोच्छ्वासिकः, वाचनान्तरे तु जीवियउस्सविए त्ति जीवितस्योत्सव इव जीवितोत्सवः, स एव जीवितोत्सविकः॥ ६. हिययाणंदज° हे १ जे १ ला १ हे ४। "हृदयनन्दिजननः"—अटी०॥ ७. "निरावयक्खे त्ति निरपेक्षः सकलप्रयोजनानाम्"—अटी०॥ ८. निरवक्खे जे १। निरवेक्ख° सं १॥ ९. सुमिणदंसणो° सं १ ला ३॥ १०. विप्पहणिज्जे हे १, २। विप्पयहणिज्जे जे १। विप्पयहणेज्जे लों०॥ ११. के य पुव्विं गमणाए के य पच्छा सं १ ला ३॥ १२. महावीरस्स ला ३ विना नास्ति॥

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

तते णं तं मेहं कुमारं अम्मापियरो एवं वंदासी[1]—[2]इमातो ते जाया ! सरिसियाओ सरित्तयाओ सरिव्वयाओ सरि[3]सलावण्णरूवजोव्वणगुणोववेयाओ सरिसेहिंतो रायकुलेहिंतो [4]आणियल्लियाओ भारियाओ, तं भुंजाहि णं [5]जाया ! एताहिं [6]सद्धिं विपुले माणुस्सए काम[7]भोगे, पच्छा भुत्तभोगे समणस्स जाव पव्वइस्ससि ।

तते णं [8]से मेहे कुमारे [9]अम्मापियरो एवं [10]वंदासी—तहेव णं अम्मताओ ! जन्नं तुब्भे ममं एवं वदह—इमाओ ते जाया ! सरिसियाओ जाव समणस्स पव्वइस्ससि । एवं खलु अम्मताओ ! माणुस्सगा कामभोगा असुई असासता वंतासवा पित्तासवा खेलासवा[11] सुक्कासवा सोणियासवा दुरुस्सासनीसासा [12]दुरूयमुत्तपुरीसपूयबहुपडिपुण्णा उच्चार-पासवण-खेल-सिंघाणग-वंत-पित्त-सुक्क-सोणितसंभवा अधुवा [13]अणितिया असासया सडणपडणविद्धंसणधम्मा पच्छा पुरं च णं अवस्सविप्पजहणिज्जा, से के णं अम्मताओ ! [14]जाणति 'के पुव्वं गमणाए, के पच्छा गमणाए ?' तं इच्छामि णं [15]अम्मयाओ ! जाव पव्वतित्तए ।

तते णं तं [16]मेहं कुमारं अम्मापितरो एवं [17]वंदासी–इमे ते जाया ! [18]अज्जयपज्जयपिउपज्जयागए सुबहु हिरण्णे य सुवण्णे य कंसे य [19]दूसे य मणि[20]मोत्तिय-

---

१. वयासि जे१॥ २. "वाचनान्तरे मेघकुमारभार्यावर्णक एवमुपलभ्यते—इमाओ ते जायाओ विपुलकुलबालियाओ कलाकुसलसव्वकाललालियसुहोइयाओ मद्दवगुणजुत्तनिउणविणओवयारपंडितवियक्खणाओ पण्डितानां मध्ये विचक्षणाः पण्डितविचक्षणा अतिपण्डिता इत्यर्थः, मंजुलमियमहुरभणियविहसियविप्पेक्खियगइविलासचिट्ठियविसारयाओ मञ्जुलं कोमलं शब्दतः मितं परिमितं मधुरमकठोरमर्थतो यद् भणितं तत्तथा, व(वि)स्थितं विशिष्टा स्थितिः, शेषं कण्ठ्यम्, अविकलकुलसीलसालिणीओ विसुद्धकुलवंससंताणतंतुवद्धणपगब्भउब्भवपभाविणीओ विशुद्धकुलवंश एव सन्तानतन्तुः विस्तारवत्तन्तुः तद्वर्धना ये प्रकृष्टा गर्भाः पुत्रवरगर्भाः तेषां य उद्भवः संभवः तल्लक्षणो यः प्रभावो माहात्म्यं स विद्यते यासां तास्तथा, मणाणुकूलहियइच्छियाओ मनोऽनुकूलाश्च ता हृदयेनेप्सिताश्चेति कर्मधारयः, अट्ठ तुज्झ गुणवल्लहाओ गुणैर्वल्लभा यास्तास्तथा भज्जाओ उत्तमाओ निच्चं भावाणुरत्तसव्वंगसुंदरीओ त्ति"—अटी० ॥ ३. °लावण्णवण्णरूव° जे१॥ ४. आणिल्लि° जे १ ॥ ५. जाएताहिं हे १ ॥ ६. सद्धिं संपरिवुडे सं १ ला ३ ॥ ७. °भोगे समाणे तओ पच्छा जे१ ॥ ८. से नास्ति जे१ ॥ ९. °पियरं जे१ विना । °पियरो जे१॥ १०. वयासि जे१॥ ११. °वा सोणियासवा सुक्कासवा हे१ ॥ १२. दुरुयमुत्त° लं१ विना । दुरुत्तमुत्त° हे१ । "दूरूपाणि विरूपाणि यानि मूत्र-पुरीष-पूयानि तैर्बहुप्रतिपूर्णाः"—अटी० ॥ १३. अणियता सं१ ला ३ ॥ १४. जाणंति हे१ ला १, ३ ॥ १५. अम्मं जाव हे१ । अम्म जाव हे२ विना ॥ १६. मेहकुमारं हे१ ॥ १७. वयासि जे१ ॥ १८. अजपज्जय° सं१ ला३ ॥ १९. दूसे य नास्ति हे२ लं१ ला१ ॥ २०. मोत्तिए य संख° हे१ ला१ ॥

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

संखसिलप्पवालरत्तरयणसंत[1]सारसावतेज्जे य अलाहि जाव आसत्तमाओ कुलवंसाओ पगामं दाउं, पगामं भोत्तुं, पगामं [2]परिभाएउं, तं अणु[3]होहि ताव जाव जाया! विपुलं माणुस्सगं इड्ढिसक्कारसमुदयं, तओ पच्छा अणुभूयकल्लाणे समणस्स भगवओ महावीरस्स अंतिए पव्वइस्ससि।

तते णं से मेहे कुमारे अम्मापियरो एवं वदासी—तहेव णं [4]अम्मयाओ! जण्णं वदह 'इमे ते जाया! [5]अज्जगपज्जगपिउ जाव ततो पच्छा अणुभूयकल्लाणे पव्वइस्ससि'। एवं खलु [6]अम्मयाओ! हिरण्णे य सुवण्णे य जाव सावतेज्जे अग्गिसाहिए चोरसाहिए रायसाहिए दाइयसाहिए मच्चुसाहिए, अग्गिसामन्ने जाव मच्चुसामन्ने, सडणपडणविद्धंसणधम्मे, पच्छा पुरं च णं अवस्सविप्पजहणिज्जे, से के णं जाणइ अम्मयाओ! के जाव गमणाए? तं इच्छामि णं जाव पव्वतित्तए।

तते णं तस्स मेहस्स कुमारस्स अम्मापियरो जाहे नो संचाएंति [7]मेहं कुमारं बहूहिं विसयाणुलोमाहि आघवणाहि य पण्णवणाहि य सण्णवणाहि य विण्णवणाहि य आघवित्तए वा पण्णवित्तए वा सण्णवित्तए वा विण्णवित्तए वा ताहे विसयपडिकूलाहिं संजम[8]भयउव्वेयकारियाहिं पण्णवणाहिं पण्णवेमाणा एवं वदासी—एस णं जाया! निग्गंथे पावयणे सच्चे अणुत्तरे केवलिए पडिपुण्णे णेयाउए संसुद्धे सल्लगत्तणे सिद्धिमग्गे मुत्तिमग्गे निज्जाणमग्गे निव्वाणमग्गे सव्वदुक्खप्पहीणमग्गे, अही व एगंत[9]दिट्ठिए, [10]खुरो इव एगंतधाराए, लोहमया [11]इव जवा [12]चवेयव्वा, वालुयाकवलो इव [13]निरस्साए, गंगा इव महानदी पडिसो[14]यगमणाए, महासमुद्दो इव भुयाहिं [15]दुत्तरे, [16]तिक्खं कमियव्वं, गरुयं [17]लंबेयव्वं, असिधारा[18]वयं चरियव्वं,

१. °सार° नास्ति जे १ विना॥ २. परिभोएउं जे १॥ ३. होह। ताव जाव जे १। होहिति ताव जाव हे १। होहिति जाव ला १॥ ४. जे १ ला २ विना— अम्मो खं १। अम्माओ हे १। अम्म हे २। अम्मा ला १, ३ हे ४॥ ५. अज्जपज्जगंपि° सं १ ला ३॥ अज्जगपज्जगंपि जाव हे १। अज्जगपज्जगपि जाव हे २॥ ६. अम्माओ सं १॥ ७. मेहकु° सं १ ला ३॥ ८. भउव्वेय° जे १। भयउव्वेव° हे २। °भउव्वेव° जे १ हे २ विना॥ ९. °दिट्ठीए हे २॥ १०. खुरो विव एगधाराए हे २ अटी०। "क्षुर इव एकधारम् द्वितीयधाराकल्पाया अपवादक्रियाया अभावात्, पाठान्तरेण एकान्ता एकविभागाश्रया धारा यस्य तत्तथा"— अटी०॥ ११. चेव सं १ ला ३॥ १२. चाव्वे° हे २॥ १३. निरास्साए सं १। निरासाए ला ३। निस्साए जे १। "निरास्वादम्"—अटी०॥ १४. °सोयंग° सं १ ला ३ खं १। "प्रतिश्रोतसा गमनं प्रतिश्रोतोगमनम्, तद्भावस्तत्ता, तया"—अटी०। अटी० अनुसारेण पडिसोयगमणयाए इति पाठो भाति॥ १५. दुरुत्तरे हे १॥ १६. तिक्खं चंकमि° सं १ हे १, २ विना। "तीक्ष्णं खड्गकुन्तादिकं क्रमितव्यम् आक्रमणीयं यदेतत् प्रवचनं तदिति"—अटी०॥ १७. लंघेयव्वं सं १ ला ३॥ १८. °धारं वयं हे २ सं १ जे १ विना। "असिधारायां संचरणीयमित्येवंरूपं यद् व्रतं नियमस्तदसिधाराव्रतं चरितव्यम् आसेव्यं यदेतत् प्रवचनानुपालनम्, तद्देतद् दुष्करमित्यर्थः"—अटी०॥

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

[1]णो य खलु कप्पति जाया ! समणाणं निग्गंथाणं आहाकम्मिए वा उद्देसिए वा कीयगडे वा [2]ठविए वा [3]रइयए वा दुब्भिक्खभत्ते वा कंतारभत्ते वा वद्दलियाभत्ते वा गिलाणभत्ते वा मूलभोयणे वा कंदभोयणे वा फलभोयणे वा बीयभोयणे वा हरियभोयणे वा भोत्तए वा पायए वा, तुमं च णं जाया ! सुहसमुचिए[4], णो चेव णं दुहसमुचिए[5], णालं सीयं, णालं उण्हं, णालं खुहं, णालं पिवासं, णालं वातिय-पित्तिय-सिंभिय-सन्निवाइय विविहे [6]रोगायंके उच्चावए गामकंटए, बावीसं परीसहोवसग्गे उदिण्णे सम्मं अहियासित्तए । भुंजाहि ताव जाया ! माणुस्सए कामभोगे, ततो पच्छा भुत्तभोगी समणस्स जाव पव्वतिस्ससि ।

ततो णं से मेहे कुमारे अम्मापिऊहिं एवं वुत्ते समाणे अम्मापितरं एवं [7]वदासी-तहेव णं तं अम्मतातो ! जण्णं तुब्भे ममं एवं वदह 'एस णं जाया ! निग्गंथे पावयणे सच्चे अणुत्तरे' पुणरवि तं चेव जाव 'तओ पच्छा भुत्तभोगी समणस्स जाव पव्वतिस्ससि'। एवं खलु अम्मयाओ ! णिग्गंथे पावयणे कीवाणं कायराणं कापुरिसाणं इहलोगपडिबद्धाणं परलोगनिप्पिवासाणं, दुरणुचरे पागयजणस्स, णो चेव णं धीरस्स, निच्छियववसियस्स एत्थ [8]किं दुक्करं करणयाए ?, तं इच्छामि णं अम्मताओ ! तुब्भेहिं अब्भणुण्णाए [9]समाणे समणस्स भगवओ० पव्वइत्तए ।

२४. तते णं तं [10]मेहं कुमारं अम्मापियरो जाहे नो संचाएंति बहूहिं विसया-[11]णुलोमाहिं य विसयपडिकूलाहिं य आघवणाहिं य पण्णवणाहिं य सण्णवणाहिं य विण्णवणाहिं य आघवित्तए वा पण्णवित्तए वा सण्णवित्तए वा विण्णवित्तए वा ताहे [12]अकामकाइं चेव मेहं कुमारं एवं [13]वदासी—इच्छामो ताव जाया ! एगदिवसमवि ते रायसिरिं पासित्तए । तते णं से [14]मेहे कुमारे अम्मापितरमणुवत्तमाणे तुसिणीए संचिट्ठति ।

[15]तते णं से सेणिए राया कोडुंबियपुरिसे [16]सद्दावेति, कोडुंबियपुरिसे सद्दावित्ता

---

१. णो खलु सं १ ला ३ जे १। "णो य कप्पइ इत्यादि"—अटी०॥ २. ठवियए हे १ ला १॥ ३. रइए ला ३। "रइयए व त्ति औद्देशिकभेदः, तच्च मोदकचूर्णादि पुनर्मोदकतया रचितं भक्तमिति गम्यते"—अटी०॥ ४-५. °च्चिए जे १ सं १ ला ३॥ ६. रोयायंके हे १ सं १ ला ३॥ ७. वयासि तहेव णं अम्म° जे १॥ ८. किंचि दुक्करं हे १ ला ३॥ ९. समाणे नास्ति हे २॥ १०. मेहकु° हे १॥ ११. °लोमेहिं हे २॥ १२. अकामगाइं हे २॥ १३. वयासि जे १॥ १४. मेहकु° सं १॥ १५. तए णं सेणिए जे १॥ १६. सद्दावेइ कोडुं २ त्ता जे १। सद्दावेति २ त्ता जे १ विना॥

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

एवं वदासी[1]—खिप्पामेव भो देवाणुप्पिया! [2]मेहस्स कुमारस्स महत्थं महग्घं महरिहं विउलं रायाभिसेयं उवट्ठवेह। तते णं ते कोडुंबियपुरिसा जाव ते वि तहेव [3]उवट्ठवेंति।

तते णं से सेणिए राया बहूहिं गणणायग-दंडणायगेहिं य जाव संपरिवुडे मेहं कुमारं अट्ठसएणं सोवण्णियाणं कलसाणं, एवं रुप्पमयाणं कलसाणं, मणिमयाणं कलसाणं, सुवन्नरुप्पमयाणं कलसाणं, सुवन्नमणिमयाणं [कलसाणं], रुप्पमणिमयाणं [कलसाणं], सुवन्नरुप्पमणिमयाणं [कलसाणं], भोमेज्जाणं [कलसाणं], सव्वोदएहिं, सव्वमट्टियाहिं, सव्वपुप्फेहिं, सव्वगंधेहिं, सव्वमल्लेहिं, सव्वो[4]सहिसिद्धत्थएहिं य, [5]सव्विड्ढीए सव्वजु[6]ईए सव्वबलेणं जाव दुंदुभिनिग्घोसणादितरवेणं [7]महया २ राया-भिसेएणं अभिसिं[8]चति, अभिसिंचित्ता करयल जाव कट्टु एवं [9]वदासी—जय जय [10]णंदा! जय जय भद्दा! जय जय णंदा! भद्दं ते, अजियं जिणाहि, जियं [11]पालयाहि, जियमज्झे वसाहि, अजियं जिणाहि सत्तुपक्खं, [12]जियं च पालेहि मित्तपक्खं, जाव भरहो इव मणुयाणं रायगिहस्स नगरस्स [13]अन्नेसिं च बहूणं गामागरनगर जाव सन्निवेसाणं आहेवच्चं जाव विहराहि त्ति कट्टु 'जय जय' सद्दं पउंजंति। तते णं से मेहे राया जाते महता जाव विहरति।

तते णं तस्स मेहस्स रण्णो [14]अम्मापितरो एवं [15]वदासी—भण [16]जाया! किं [17]दलयामो, किं पयच्छामो, किं वा ते हि[18]यइच्छिए सामत्थे? तते णं से मेहे[19] कुमारे अम्मापितरो एवं [20]वदासी—इच्छामि णं अम्मयाओ! कुत्तियावणाओ रयहरणं [21]पडिग्गहगं च आणियं कासवगं च [22]सद्दावितं, तते णं से सेणिए राया कोडुंबिय-पुरिसे सद्दावेति, सद्दावेत्ता एवं [23]वदासी—गच्छह णं तुब्भे देवाणुप्पिया! सिरिघरातो तिन्नि सयसहस्साति गहाय दोहिं सयसहस्सेहिं कुत्तियावणाओ रयहरणं

---

१. वयासि जे१ ॥ २. मेहकु° जे१ ॥ ३. उवट्ठवेंति २ तते हे२ विना ॥ ४. °सहिंसि° जे१ ॥ ५. सव्विड्डिए हे१, २ ॥ ६. °जुत्तीए सं१ ला३ ॥ ७. महया राया° हे२ । २ महया राया° खं१ ॥ ८. °सिंचंति हे२ विना ॥ ९. वयासि जे१ ॥ १०. जय णंदा खं१ ॥ ११. पालेहिं जे१ ॥ १२. जियं पालेहि हे२ ॥ १३. अन्नेसिं बहूणं सं१ ला३ ॥ १४. अंमापि° खं१ ॥ १५. वयासि जे१ ॥ १६. जाया किं पयच्छामो किं दलयामो सं१ ला३ ॥ १७. दलामो जे१ ॥ १८. हिययइ° जे१ ॥ १९. मेहे राया अम्मा° हे४ ॥ २०. वयासि जे१ ॥ २१. पडिग्गहं च आ° जे१ सं१ ला३ । पडिग्गहगं आ° खं१ हे१ ॥ २२. सद्दाविउं जे१ । सद्दावेउं सं१ ला३ हे४ । "शब्दितमाकारितमिच्छामीति वर्तते" —अटी० ॥ २३. वयासि जे१ ॥

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

[1]पडिग्गहगं च उवणेह, सयसहस्सेणं कासवयं सद्दावेह ।

तते णं ते कोडुंबियपुरिसा सेणिएणं रण्णा एवं वुत्ता समाणा हट्ठ[2]तुट्ठा सिरिघराओ तिण्णि सयसहस्सातिं गहाय कुत्तियावणातो दोहिं सयसहस्सेहिं रयहरणं [3]पडिग्गहगं च उवणेंति, सयसहस्सेणं कासवयं च सद्दावेंति । तते णं से कासवए तेहिं कोडुंबियपुरिसेहिं सद्दाविए समाणे [4]हट्ठ जाव हयहियए ण्हाते कतबलिकम्मे कय-कोउयमंगलपायच्छित्ते सुद्धप्पावेसातिं वत्थाइं पवरपरिहिए अप्पमहग्घाभरणालंकितसरीरे जेणेव सेणिए राया [5]तेणेव [6]उवागच्छति, उवागच्छित्ता सेणियं [रायं] कर[7]यल० अजलिं कट्टु एवं वयासी—संदिसह णं देवाणु[8]प्पिया ! जं मए करणिज्जं ।

तते [9]णं से सेणिए राया कासवयं एवं वदासी—गच्छाहि णं [10]तुमं देवाणुप्पिया ! सुरभिणा गंधोदएणं णिक्के हत्थ-पाए पक्खालेहि, सेयाए च[11]उप्फलाए पोत्तीए मुहं बंधेत्ता मेहस्स कुमारस्स चउरंगुलवज्जे णिक्खमण[12]पाओग्गे अग्गकेसे कप्पेहि । तते णं से कासवए सेणिएणं रण्णा एवं वुत्ते समाणे हट्ठ जाव हियए जाव पडिसुणेति, पडिसुणित्ता सुरभिणा गंधोदएणं हत्थ-पाए पक्खा[13]लेति, पक्खालित्ता सुद्धवत्थेणं मुहं बंधति, बंधित्ता [14]परेणं जत्तेणं मेहस्स कुमारस्स चउरंगुलवज्जे णिक्खमणपाओग्गे अग्गकेसे कप्पति । तते णं तस्स मेहस्स कुमारस्स माया महरिहेणं हंसलक्खणेणं पडगसाडएणं अग्गकेसे पडिच्छति, पडिच्छित्ता सुरभिणा गंधोदएणं पक्खा[15]लेति, पक्खालित्ता सरसेणं गोसीसचंदणेणं चच्चाओ दलयति, दलयित्ता सेयाए पोत्तीए बंधति, बंधित्ता रयणसमुग्गयंसि पक्खिवति, पक्खिवित्ता मंजूसाए पक्खिवति, पक्खिवित्ता हार-वारिधार-सिंदुवा[16]र-छिन्नमुत्तावलिप्पगासाइं [17]अंसूणि विणिम्मुयमा[18]णी २ रोयमाणी २ कंदमाणी २ विलवमाणी २ एवं वदासी—एस णं अम्हं मेहस्स कुमारस्स अब्भुदएसु य [19]उस्सवेसु य पसवेसु य तिहीसु य छणेसु य जण्णेसु य पव्वणीसु य अपच्छिमे दरिसणे भविस्सइ त्ति कट्टु उस्सीसामूले ठवेति ।

---

१. पडिग्गहं च हे २ सं १ ला ३ ॥ २. °तुट्ठ हे २ ॥ ३. °ग्गहं च हे १, ४ सं १ ला ३ ॥ ४. हट्ठे खं १ ॥ ५. तेणामेव हे २ विना ॥ ६. उवग° खं १ ॥ ७. °यलमंज° हे २ विना ॥ ८. °प्पियाए जं जे १ ॥ ९. इत आरभ्य उवागच्छित्ता [पृ० ५५ पं० १] पर्यन्तं पत्रद्वयं जे १ मध्ये नास्ति ॥ १०. तुमे हे १ । तुब्भे सं १ ला ३ ॥ ११. चउप्पलए खं १ ॥ १२. °पातोग्गे खं १ ॥ १३. °लेह हे २ ॥ १४. परेणं विणएणं मेहस्स हे २ ॥ १५. °लेति । सरसेणं हे २ ॥ १६. °रभिन्नमु° सं १ ला ३ ॥ १७. हे २ विना—अंसूइं हे १ । अंसुइं हे १, २ विना ॥ १८. °माणी रोयमाणी कंदमाणी विलवमाणी एवं हे २ । °माणी २ रोयमाणी २ कंदमाणी विलवमाणी एवं खं १ ॥ १९. ऊस° लों० ॥

तते णं तस्स मेहस्स कुमारस्स अम्मापितरो उत्तरावक्कमणं सीहासणं रयावेंति, रयावित्ता मेहं कुमारं दोच्चं पि तच्चं पि सेयापीयएहिं कलसेहिं ण्हावेंति, ण्हावित्ता पम्हलसूमालाए गंधकासाइयाए गायातिं लूहेंति, लूहित्ता सरसेणं गोसीसचंदणेणं गायातिं अणुलिंपंति, अणुलिंपित्ता नासानीसासवायवोज्झं जाव हंसलक्खणं पडगसाडगं नियंसेंति[3], २

---

१. °कासाईए हे २॥ २. पडसाडगं हे १, २॥ ३. अत्र सर्वत्र '२' इत्यनेन 'नियंसित्ता', इत्यादिरूपः 'क्त्वा'प्रत्ययान्तः प्रयोगोऽभिप्रेतः। अत्र हस्तलिखितादर्शेषु ईदृशाः पाठा उपलभ्यन्ते—**नियंसेंति। २ हारं पिणद्धंति। २ अद्धहारं पिणद्धंति। एवं एगावलिं मुत्तावलिं कणगावलिं रयणावलिं पालंबं पलंबं कडगाइं तुडियाइं केऊराइं अंगयाइं दसमुद्दियाणंतगं। कडिसुत्तयं। कुंडलाइं चूडामणिं रयणुक्कडं। मउडं पिणद्धंति। २ दिव्वं सुमणदामं पिणद्धंति। २ दद्दरमलयसुगंधिगंधे पिणद्धंति**—हे १। **णियसेंति। हारं पिणद्धंति** [२—हे ३ सं १ ला ३] **अद्धहारं पिणद्धंति। २ एवं एगावलिं** [२—सं १ ला ३ विना] **मुत्तावलिं २ कणगावलिं २ रयणावलिं २** [२—नास्ति हे १ खं १] **पालंबं २** [२—नास्ति खं १] **पायपलंबं २ कडगाइं २** [२—नास्ति खं १] **तुडिगाइं २** [२—नास्ति खं १ सं १ ला ३] **केऊरातिं २** [२—नास्ति हे ३] **अंगयातिं २ दसमुद्दियाणंतयं। २** [२—नास्ति ला २] **कडिसुत्तयं २** [२—नास्ति खं १ हे ३, ४, सं १ ला ३] **कुंडलातिं चूडामणिं** (°णी २ सं १ ला २, ३) **रयणुक्कडं** [२—ला २] **मउडं पिणद्धंति। २ दिव्वं सुमणदामं पिणद्धंति। २ दद्दरमलयसुगंधिए गंधे**(गांधिं—सं १ ला ३) **पिणद्धंति** हे १ विना। "**पायपलंबं** ति पादौ यावद् यः प्रलम्बतेऽलङ्कारविशेषः स पादप्रलम्बः। **तुडियाइं** ति बाहुरक्षकाः, केयूराङ्गदयोर्यद्यपि नामकोशे बाह्वाभरणतया न विशेषः, तथापीहाकारभेदेन भेदो दृश्यः। **दशमुद्रिकानन्तकं** हस्ताङ्गुलिसम्बन्धि मुद्रिकादशकम्। **सुमणदामं** ति पुष्पमालां पिनह्यतः परिधत्तः। **दर्दरः** चीवरावनद्धकुण्डिकादिभाजनमुखम्, तेन गालितास्तत्र पक्वा वा ये **मलय** त्ति मलयोद्भवं श्रीखण्डं तत्सम्बन्धिनः सुगन्धयो गन्धास्तान् पिनह्यतः। हारादिस्वरूपं प्राग्वत्।"—अटी०।

भगवतीसूत्रे नवमे शतके त्रयस्त्रिंश उद्देशके जमालिप्रव्रज्यायामपीदृशं वर्णनं दृश्यते, तथाहि—"तए णं तस्स जमालिस्स खत्तियकुमारस्स अम्मापियरो दुच्चं पि उत्तरावक्कमणं सीहासणं रयावेंति, दुच्चं पि उत्तरावक्कमणं सीहासणं रयावित्ता जमालिं खत्तियकुमारं सेयापीतएहिं कलसेहिं ण्हाणेंति, से० २ पम्हसुकुमालाए सुरभीए गंधकासाइए गायाइं लूहेंति, सुरभीए गंधकासाइए गायाइं लूहेत्ता सरसेणं गोसीसचंदणेणं गायाइं अणुलिंपंति, गायाइं अणुलिंपित्ता नासानिस्सासवायवोज्झं चक्खुहरं वण्णफरिसजुत्तं हयलालापेलवातिरेगं धवलं कणगखचियंतकम्मं महरिहं हंसलक्खणपडसाडगं परिहिंति, परिहित्ता हारं पिणद्धेंति, २ अद्धहारं पिणद्धेंति, अ० पिणद्धित्ता एवं जहा सूरियाभस्स अलंकारो तहेव जाव चित्तं रयणसंकडुक्कडं मउडं पिणद्धंति, किं बहुणा? गंथिम-वेढिम-पूरिम-संघातिमेणं चउव्विहेणं मल्लेणं कप्परुक्खगं पि व अलंकियविभूसियं करेंति"—**भगवती०** ९।३३।५७। "**एवं जहा सूरियाभस्स अलंकारो तहेव** त्ति, स चैवम्—एगावलिं पिणद्धंति, एवं मुत्तावलिं कणगावलिं रयणावलिं अंगयाइं केऊराइं कडगाइं तुडियाइं कडिसुत्तयं दसमुद्दियाणंतयं वच्छसुत्तं मुरविं कंठमुरविं पालंबं कुंडलाइं चूडामणिं ति"—इति **भगवतीसूत्रस्य** अभयदेवसूरिविरचितायां वृत्तौ। "तए णं से सूरियाभे देवे तप्पढमयाए पम्हलसूमालाए सुरभीए गंधकासाईए गायाइं लूहेति, लूहित्ता सरसेणं गोसीसचंदणेणं गायाइं अणुलिंपति, अणुलिंपित्ता नासानीसासवायवोज्झं चक्खुहरं वन्नफरिसजुत्तं हयलालापेलवातिरेगं धवलं कणग-

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

हारं पिणं[1]द्धंति, २[2] अद्धहारं पिणद्धंति, [3]२ एगा[4]वलिं २ मुत्तावलिं २ कणगावलिं २ रयणावलिं २ पालंबं २ पायपलंबं २ कडगाइं २ तुडियाइं २ केऊराति २ अंगयाति २ दसमुद्दियाणंतगं २ कडिसुत्तयं २ कुंडलाति [२] चूडामणिं २ रयणुक्कडं मउडं पिणद्धंति, पिणद्धित्ता दिव्वं सुमणदामं पिणद्धंति, पिणद्धित्ता [5]दद्दरमलयसुं[6]गंधिए गंधे पिणद्धंति। तते णं तं मेहं कुमारं गंथिम-वेढिम-पूरिम[7]-संजोतिमेणं चउव्विहेणं मल्लेणं कप्परुक्खगं पिव अलंकितविभूसियं करेंति।

तते णं से सेणिए राया कोडुंबियपुरिसे सद्दावेति, सद्दावित्ता एवं वयासी—खिप्पामेव भो देवाणुप्पिया! अणेगखंभसयसन्निविट्ठं लीलट्ठियसालभंजियागं ईहामिग-उसभ-तुरय-नर-मगर-विहग-वालग-किन्नर-रुरु-सरभ-चमर-कुंजर-वणलय-पउमलयभत्तिचित्तं घंटावलिमहुरमणहरसरं सुभं[8] कंतं दरिसणिज्जं निउणोवियमिसिमिसिंतमणिरयणघंटियाजालपरिक्खित्तं अब्भु[9]ग्गयवइरवेतियापरिगयाभिरामं विज्जाहरजमलजंतजुत्तं पिव अच्चीसहस्समा[10]लणीयं रूवगसहस्सकलियं भिसमीणं भिब्भिसमीणं चक्खु[11]लोयणलेस्सं सुहफासं सस्सिरीयरूवं सिग्घं तुरितं चवलं वेतियं पुरिससहस्स-

खचियंतकम्मं आगासफालिहसमप्पभं दिव्वं देवदूसजुयलं नियंसेति, नियंसेत्ता हारं पिणद्धेति, पिणद्धित्ता अद्धहारं पिणद्धेइ, एगावलिं पिणद्धेति, पिणद्धित्ता मुत्तावलिं पिणद्धेति, पिणद्धित्ता रयणावलिं पिणद्धेइ, पिणद्धित्ता एवं अंगयाइं केऊराइं कडगाइं तुडियाइं कडिसुत्तगं दसमुद्दाणंतगं वच्छसुत्तगं मुरविं कंठमुरविं पालंबं कुंडलाइं चूडामणिं मउडं पिणद्धेइ, गंथिम-वेढिम-पूरिम-संघाइमेणं चउव्विहेणं मल्लेणं कप्परुक्खगं पि व अप्पाणं अलंकियविभूसियं करेइ, करित्ता दद्दरमलयसुगंधगंधिएहिं गायाइं भुलंडेइ, दिव्वं च सुमणदामं पिणद्धेइ २।" इति **राजप्रश्नीयसूत्रे**॥

१. **पिणद्धेंति** सं १ ला ३, एवमग्रेऽपि। **पिणद्धिंति** हे १॥ २–३. अत्र '२' इत्यनेन **पिणद्धित्ता** इति अभिप्रेतम्॥ ४. अत्र '**एगावलिं पिणद्धंति, पिणद्धित्ता मुत्तावलिं पिणद्धंति, पिणद्धित्ता रयणावलिं पिणद्धंति**' इत्यादिरूपेण '२' इत्यस्यार्थोऽभिप्रेत इति विभावनीयम्॥ ५. **दद्दर°** हे १। दृश्यतां पृ० ५१ टि० ३ पं० १९। "वाचनान्तरे पुनरिदमधिकं **दद्दरमलयसुगंधिगंधिएहिं गायाइं भुकुंडेंति** त्ति दृश्यते। तत्र च दर्दर-मलयाभिधानपर्वतयोः सम्बन्धिनः तदुद्भूतचन्दनादिद्रव्यजत्वेन ये सुगन्धयो गन्धिताः गन्धवासाः ते तथा। अन्ये त्वाहुः—दर्दरः चीवरावनद्धं कुण्डिकादिभाजनमुखम्, तेन गालिताः तत्र पक्वा वा ये मलय त्ति मलयोद्भवत्वेन मलयजस्य श्रीखण्डस्य सम्बन्धिनः सुगन्धयो गन्धिताः गन्धास्ते तथा, तैः गात्राणि **भुकुंडेंति** त्ति उद्धूलयन्ति" इति भगवतीसूत्रस्य अभयदेवसूरिविरचितायां वृत्तौ ९।३३॥ ६. **सुगंधिगंधे** हे २। **सुगंधिए गंधिं** सं १ ला ३ हे ४। दृश्यतामुपरितनं टिप्पणम्॥ ७. **°संजोइमेणं** हे २। **°संघातिमेणं** सं १ ला ३ हेसं० ४। "**सांयोगिकं यत् परस्परतो नालसंघातनेन संघात्यते**" —अटी०॥ ८. **सुभकंत दरि°** हे १ विना॥ ९. **अब्भुवगय°** सं १ ला ३॥ १०. **°मालिणीयं** लों० सं १ ला ३ हे ४॥ ११. **चक्खुल्लो°** लों० हे १, ४॥

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

वाहिणिं[1] सीयं उवट्ठवेह। तते णं ते कोडुंबियपुरिसा हट्ठतुट्ठा जाव उवट्ठवेंति।

तते णं से मेहे कुमारे सीयं दुरुहति, दुरुहित्ता सीहासणवरगते पुरत्थाभिमुहे सण्णिसण्णे। तते णं तस्स मेहस्स कुमारस्स माया ण्हाता कयबलिकम्मा जाव अप्पमहग्घाभरणालंकियसरीरा सीयं दुरुहति, दुरुहित्ता मेहस्स कुमारस्स दाहिणपासे भद्दासणंसि निसीयति[2]। तते णं तस्स मेहस्स कुमारस्स अंबधाती रयहरणं च पडिग्गहगं च गहाय सीयं दुरुहति, दुरुहित्ता मेहस्स कुमारस्स वामे पासे भद्दासणंसि[3] निसीयति। तते णं तस्स मेहस्स कुमारस्स पिट्ठतो एगा वरतरुणी सिंगारागारचारुवेसा संगयगयहसियभणियचेट्ठियविलाससंलावुल्लावनिउणजुत्तोवयारकुसला आमेलगजमलजुयलवट्टियअब्भुन्नयपीणरतियसंठितपओहरा हिमरयय[4]कुंदेंदुपगासं सकोरेंटमल्ल[5]दामं[6] धवलं आयवत्तं गहाय सलीलं[7] ओहारेमाणी ओहारेमाणी चिट्ठति। तते णं तस्स मेहस्स कुमारस्स दुवे वरतरुणीओ सिंगारागारचारुवेसाओ जाव कुसलाओ सीयं दुरुहंति, दुरुहित्ता मेहस्स कुमारस्स उभओ पासिं[8] नाणामणिकणगरयणमहरिहतवणिज्जुज्जलविचित्तदंडाओ चिल्लियाओ सुहुमवरदीहवालाओ संख-कुंद-दगरय-अमय-महिय-फेणपुंजसन्निगासाओ चामराओ गहाय सलीलं[9] ओहारेमाणीओ २ चिट्ठंति। तते णं तस्स मेहस्स कुमारस्स एगा वरतरुणी सिंगारा जाव कुसला [10]सीयं जाव दुरुहति, दुरुहित्ता मेहस्स कुमारस्स पुरतो पुरत्थिमेणं चंदप्पभ-वइर-वेरुलियविमलदंडं तालियंटं गहाय चिट्ठति। तते णं तस्स मेहस्स कुमारस्स एगा वरतरुणी जाव सुरूवा सीयं दुरुहति, दुरुहित्ता मेहस्स कुमारस्स पुव्वदक्खिणेणं सेयं रययामयं विमलसलिलपुन्नं मत्तगयमहामुहाकितिसमाणं भिंगारं गहाय चिट्ठति।

तते णं तस्स मेहस्स कुमारस्स पिया कोडुंबियपुरिसे सद्दावेति, सद्दावेत्ता एवं वदासी—खिप्पामेव भो देवाणुप्पिया! सरिसयाणं सरित्तयाणं सरिव्वयाणं एगाभरणगहितणिज्जोयाणं कोडुंबियवरतरुणाणं सहस्सं सद्दावेह, जाव सद्दावेंति। तए णं ते कोडुंबियवरतरुणपुरिसा सेणियस्स रण्णो कोडुंबियपुरिसेहिं सद्दाविया समाणा हट्ठा ण्हाया जाव एगाभरणगहितणिज्जोया जेणामेव सेणिए राया[11] तेणामेव उवागच्छंति,

१. °वाहिणीं सीयं हे १। °वाहिणी सीयं सं १ ला २, ३ खं १ हे ४॥ २. णिसियति खं १ हे ४॥ ३. °सणंमि हे ४॥ ४. °रयकुं° हे २ लों०॥ ५. सकोरेंटयम° सं १ लामू० ३॥ ६. °दामधवलं हे १, ४। "सकोरेण्टानि...माल्यदामानि...यत्र तत्तथा, धवलम्"—अटी०॥ ७. ससीलं हे ४॥ ८. पासं हेसं० ४॥ ९. ससीलं हे ४॥ १०. जाव रूवा खं १ हे ४॥ ११. राया नास्ति हे २ विना॥

उवागच्छित्ता सेणियं रायं एवं वदासी—संदिसह णं देवाणुप्पिया ! जण्णं अम्हेहिं करणिज्जं। तते णं से [1]सेणिए राया तं कोडुंबियवरतरुणसहस्सं एवं वदासी—गच्छह णं तुं[2]ब्भे देवाणुप्पिया ! मेहस्स कुमारस्स पुरिससहस्स[3]वाहिणिं सीयं परिवहह। तते णं तं कोडुंबियवरतरुणसहस्सं सेणिएणं रण्णा एवं वुत्तं संतं हट्ठं मेहस्स कुमारस्स पुरिससहस्स[4]वाहिणिं सीयं परिवहति।

तए णं तस्स मेहस्स कुमारस्स पुरिसहस्स[5]वाहिणिं सीयं दुरूढस्स समाणस्स इमे अट्ठट्ठ मंगलया तप्पढमयाए पुरतो अहाणुपुव्वीए संपत्थिया, तंजहा—सोत्थिय सिरिवच्छ णंदियावत्त वद्धमाणग भद्दासण कलस मच्छ दप्पण [6]जाव बहवे अत्थत्थिया [7]जाव ताहिं इट्ठाहिं [8]जाव अणवरयं अभिणंदंता य अभिथुणंता य एवं [9]वदासी—जय जय णंदा ! जय जय भद्दा ! [10]जय जय णंदा ! भद्दं ते, अजियं जिणाहि [11]इंदियादि, [12]जियं च पालेहिं समणधम्मं, जियविग्घो वि य वसाहि तं देव ! सिद्धिमज्झे, निहणाहि रागदोसमल्ले तवेण [13]धितिधणियबद्धकच्छो, मद्दाहि य अट्ठकम्मसत्तू झाणेणं उत्तमेणं सुक्केणं अप्पमत्ते, पावय वितिमिरमणुत्तरं [14]केवलं नाणं, गच्छ य मोक्खं [15]परमं पयं सासयं च अयलं, [16]हंता परीसहचमूणं, [17]अभीओ परीसहोवसग्गाणं, धम्मे ते अविग्घं [18]भवउ त्ति कट्टु पुणो पुणो [19]मंगलजयसद्दं पउंजंति। तते णं से मेहे कुमारे रायगिहस्स नगरस्स मज्झंमज्झेणं [20]णिग्गच्छति,

---

१. प्रतिषु पाठाः—सेणिए राया कोडुं° हे २ ला २। सेणिए कोडुं° सं१ लामू० ३। सेणिए तं कोडुं° हे २ ला २ सं १ लामू० ३ विना। सेणिए राया तं कोडुं° लासं० ३॥ २. तुब्भे नास्ति सं १ ला २, ३ विना॥ ३-४. °वाहिणीसीयं हे २ विना। °वाहिणीं सीयं हे १॥ ५. °वाहिणीं सीयं दु° खं १। वाहिणीयं दु° हे १॥ ६-७-८. "इह यावत्करणत्रयादिदं दृश्यम्—तयाणंतरं च णं... वग्गूहिं ति" इति यावच्छब्देन अभिप्रेतो विस्तृतः पाठ आचार्यश्री अभयदेवसूरिभिः टीकायां निर्दिष्टः। किन्तु हे ४ मध्ये जावशब्दत्रयप्रयोगं विना प्रायः स एव पाठो मूले एव दृश्यते। किन्तु अन्येषु केषुचिदपि हस्तलिखितादर्शेषु तस्य पाठस्य मूलेऽदर्शनात् स पाठोऽस्माभिरपि मूले नोपात्तः। हे ४ मध्ये मूले विद्यमानः पाठः, टीकायां चाभयदेवसूरिभिर्निर्दिष्टः पाठः तृतीये परिशिष्टे विस्तरेण निर्देक्ष्यते, इति तत्रैव जिज्ञासुभिर्द्रष्टव्यम्॥ ९. वयासि हे १॥ १०. जयणंदा हे १ खं १॥ ११. इंदियादि नास्ति हे १॥ १२. जियं पालेहिं हे २॥ १३. धितिबलियबद्ध° हे १ ला ३ विना। "धृत्या चित्तस्वास्थ्येन धणियं ति अत्यर्थम्, पाठान्तरेण बलिका दृढा बद्धा कक्षा येन स तथा"—अटी०॥ १४. केवलनाणं हे १, २ ला २। "अनुत्तरं केवलं ज्ञानम्"—अटी०॥ १५. परमपयं हे १॥ १६. "हत्वा परीषहचमूं परीषहसैन्यम्, णमित्यलंकारे, अथवा किंभूतस्त्वम्? हन्ता विनाशकः परीषहचमूनाम्"—अटी०॥ १७. अभिओ हे १॥ १८. भवतु ति हे २। भवउ ति हे १॥ १९. मंगलसद्दं हे २॥ २०. णिगच्छति खं १ हे १ सं १॥

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

णिग्गच्छित्ता जेणेव गुणसिलए चेतिए तेणामेव उवागच्छति, उवागच्छित्ता पुरिस-सहस्सवाहिणीओ सीयाओ पच्चोरुभंति[1]।

२५. तते णं तस्स मेहस्स कुमारस्स अम्मापियरो मेहं कुमारं पुरओ कट्टु जेणामेव समणे भगवं महावीरे तेणामेव उवागच्छति, उवागच्छित्ता समणं भगवं [महावीरं] तिक्खुत्तो आयाहिणपयाहिणं करेंति, करित्ता वंदंति नमंसंति, वंदित्ता नमंसित्ता एवं वंदासी[2]—[3]एस णं देवाणुप्पिया! मेहे कुमारे अम्हं एगे पुत्ते इट्ठे कंते जाव जीवियऊसासए हिययणंदिजणए उंबरपुप्फं पि व दुल्हे सवणयाए, किमंग पुण [4]दरिसणयाए? से जहानामए उप्पले ति वा पउमे ति वा कुमुदे ति वा पंके जाए जले संवड्ढिए नोवलिप्पइ पंकरएणं, नोवलिप्पइ जलरएणं, एवामेव मेहे कुमारे कामेसु जाए भोगेसु [5]संवड्ढिए नोवलिप्पति कामरएणं, नोवलिप्पति भोगरएणं। एस णं देवाणुप्पिया! संसारभउव्विग्गे, भीए जम्मणजरमरणाणं, इच्छइ देवाणुप्पियाणं अंतिए मुंडे भवित्ता अगारातो अणगारियं पव्वइत्तए। अम्हे णं देवाणुप्पियाणं [6]सीसभिक्खं दलयामो, पडिच्छंतु णं देवाणुप्पिया! सीसभिक्खं[7]। तते णं समणे भगवं महावीरे मेहस्स कुमारस्स अम्मापिऊहिं एवं वुत्ते समाणे एयमट्ठं सम्मं पडिसुणेति। ५१

तते णं से मेहे कुमारे समणस्स भगवओ महावीरस्स [8]अंतियाओ उत्तरपुरत्थिमं दिसीभागं [9]अवक्कमति, अवक्कमित्ता सयमेव आभरणमल्लालंकारं [10]ओमुयति। तते णं सा[11] मेहकुमारस्स माया हंसलक्खणेणं [12]पडसाडएणं आभरणमल्लालंकारं पडिच्छति, पडिच्छित्ता हार-वारिधार-सिंदुवार-छिन्नमुत्तावलिपगासातिं अंसूणि [13]विणिम्मुयमाणी २ रोयमाणी २ कंदमाणी २ विलवमाणी २ एवं वदासी—जतियव्वं जाया! घडियव्वं जाया! [14]परक्कमियव्वं जाया! अस्सिं च णं अट्ठे नो पमादेयव्वं, अम्हं पि णं

---

१. °रुहंति हे २, १॥ २. वयासि जे १ हे १॥ ३. एवं देवा° खं १ लों० सं १॥ ४. दरिसणाए सं १ लामू० ३॥ ५. संवुड्ढे नो खं १ सं १ ला ३ हे ४॥ ६-७. सिस्सभि° खं १ हे ४॥ ८. अंतियाओ हे ४ लामू० २, ३ विना नास्ति॥ ९. अवक्कमति २ त्ता सय° मु०। अवक्कमति २ सय° हे २। अवक्कमति सय° हे २ मु० विना॥ १०. ओमुयइ। २ त्ता॥ तए णं जे १॥ ११. से मेह° खं १॥ १२. पडगसा° खं १ सं १॥ १३. मु० विना—विणिम्मुयमाणी रोयमाणी कंदमाणी विलवमाणी एवं इति हस्तलिखितादर्शेषु पाठः। विणिम्मुयमाणी रोयमाणी कंदमाणी कंदमाणी विलवमाणी एवं जे १। विणिम्मुयमाणी कंदमाणी रोयमाणी विलवमाणी एवं सं १। पूर्वं पृ० ५० पं० १९-२० मध्येऽपि विणिम्मुयमाणी २ रोयमाणी २ कंदमाणी २ विलवमाणी २ एवं इति पाठः॥ १४. परिकम्मियव्वं सं १ ला ३॥

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

एसेव मग्गे भवउ त्ति कट्टु मेहस्स कुमारस्स अम्मापियरो समणं भगवं महावीरं वंदंति नमंसंति, वंदित्ता नमंसित्ता जामेव [1]दिसं पाउब्भूता तामेव [2]दिसं पडिगया।

२६. तते णं से मेहे कुमारे सयमेव पंचमुट्ठियं लोयं करेति, करित्ता जेणामेव समणे भगवं महावीरे तेणामेव उवागच्छति, उवागच्छित्ता समणं भगवं महावीरं तिक्खुत्तो आयाहिणपयाहिणं करेति, करित्ता वंदति नमंसति, वंदित्ता नमंसित्ता एवं वदासी—आलित्ते णं भंते! लोए, पलित्ते णं भंते! लोए, आलित्तपलित्ते णं भंते! लोए जराए मरणेण य। से जहाणामए केइ गाहावती अगारंसि झियायमाणंसि जे तत्थ भंडे भवति अप्पभारे मोल्लगरुए तं गहाय आयाए एगंतं अवक्कमति, एस मे णित्थरिए समाणे पच्छा पु[3]रा य लोए हिया[4]ए सुहाए खमाए [5]णिस्सेयसाए आणुगामियत्ताए भविस्सति, एवामेव मम वि एगे आयाभंडे इट्ठे कंते पिए मणुण्णे मणामे एस मे नित्थारिए समाणे संसारवोच्छेयकरे भविस्सति। तं इच्छामि णं देवाणुप्पिएहिं सयमेव प[6]व्वावियं, सयमेव मुंडावियं सेहावियं सिक्खावियं, सयमेव आयारगोयरविणय[7]वेणइयचरणजाया[8]मायावत्तियं धम्ममाइक्खियं।

तते णं समणे भगवं महावीरे [9]मेहं कुमारं सयमेव पव्वावेति, स[10]यमेव मुंडावेति, सयमेव आयार जाव धम्ममातिक्खइ—एवं देवाणुप्पिया! गंतव्वं, चिट्ठितव्वं, णिसीयव्वं, तुयट्टियव्वं, भुंजियव्वं, भासियव्वं, एवं उ[11]ट्ठाय उट्ठाय पाणेहिं भूतेहिं जीवेहिं सत्तेहिं संजमेणं संजमितव्वं, अस्सिं च णं अट्ठे णो पमादेयव्वं। तते णं से [12]मेहे कुमारे समणस्स भगवओ महावीरस्स अंतिए इमं एयारूवं ध[13]म्मियं उवएसं सम्मं पडिवज्जति तमाणाए, तह गच्छइ, तह चिट्ठइ जाव उ[14]ट्ठाए उट्ठाए पाणेहिं भूतेहिं जीवेहिं सत्तेहिं [15]संजमेणं संजमइ।

---

१. दिसिं सं १ ला ३ हे १ खं १॥ २. दिसिं खं १ ला ३॥ ३. पुरा लोए सं १ ला ३॥ ४. हिययाए जे १॥ ५. निस्सेसए हे १ विना। निस्सेसए हे २। निस्सेसाए जे १॥ ६. पव्वाविउं सयमेव मुंडाविउं सेहाविउं सिक्खाविउं सय° हे १ जे १ सं १ ला ३। पव्वाविउं सयमेव मुंडाविउं सेहावियं सिक्खावियं जे १। "स्वयमेव प्रव्राजितं...मुण्डितं शिरोलोचनेन सेधितं निष्पादितं...शिक्षितं सूत्रार्थग्राहणतः"—अटी०॥ ७. °वेणइयं च° सं १ ला ३॥ ८. °मायाउत्तियं हे १ विना। "आचारादीनां वृत्तिः वर्तनं यस्मिन्नसौ"—अटी०॥ ९. मेहकु° जे १॥ १०. सयमेव मुंडावेति नास्ति जे १ हे १ विना॥ ११. उट्ठाए उट्ठाए हे १,२ सं १। उट्ठाए उट्ठाय जे १। उट्ठाहे उट्ठाए खं १। "एवमुत्थायोत्थाय प्रमादनिद्राव्यपोहेन विबुध्य विबुध्य"—अटी०॥ १२. मेहे अणगारे जे १॥ १३. वमियं जे १। धम्मयं खं १॥ १४. उट्ठाए पाणेहिं रुंतेहि भूएहिं खं १॥ १५. संजमेणं नास्ति हे २॥

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

२७. जद्दिवसं च णं [1]मेहे कुमारे मुंडे भवित्ता अगाराओ अणगारियं पव्वइए तस्स णं दिवसस्स पुव्वावरण्हकालसमयंसि समणाणं निग्गंथाणं [2]अहारातिणियाए सेज्जासंथारएसु विभज्जमाणेसु [3]मेहकुमारस्स [4]दारमूले सेज्जासंथारए [5]जाए यावि होत्था। तते णं समणा निग्गंथा पुव्वरत्तावरत्तकालसमयंसि वायणाए पुच्छणाए परियट्टणाए धम्माणुओगचिंताए य उच्चारस्स य पासवणस्स य अतिगच्छमाणा य [6]निग्गच्छमाणा य अप्पेगतिया [7]मेहं कुमारं हत्थेहिं संघट्टेंति, एवं पाएहिं [8]सीसे पोट्टे [9]कायंसि [10]अप्पेगतिया ओलंडेंति, अप्पेगइया पोलंडेंति, अप्पेगतिया पायरयरेणुगुंडियं करेंति। [11]एमहालियं च णं रयणिं [12]मेहे कुमारे णो संचाएति खणमवि अच्छिं निमीलित्तए। तते णं तस्स [13]मेहस्स कुमारस्स अयमेयारूवे [14]अज्झत्थिए जाव समुप्पज्जित्था—एवं खलु अहं सेणियस्स रण्णो पुत्ते धारिणीए देवीए अत्तए मेहे जाव [15]सवणयाए, तं जया णं अहं अगार[16]मज्झावसामि तया णं मम समणा णिग्गंथा [17]आढायंति, परिजाणंति, सक्कारेंति, सम्माणेंति, अट्ठाइं हेऊतिं पसिणातिं [18]कारणाइं वागरणाइं आतिक्खंति, इट्ठाहिं कंताहिं वग्गूहिं आलवेंति, संलवेंति। जप्पभितिं च णं अहं मुंडे भवित्ता अगाराओ अणगारियं पव्वइए तप्पभितिं च णं मम समणा निग्गंथा नो आढायंति जाव नो संलवेंति। अदुत्तरं च णं मम समणा णिग्गंथा राओ पुव्वरत्तावरत्तकालसमयंसि वायणाए पुच्छणाए जाव [19]एमहालियं च णं रत्तिं नो संचाएमि अच्छिं णिमिल्लावेत्तए। तं सेयं खलु [20]ममं कल्लं पाउप्पभायाए रयणीए जाव तेयसा जलंते समणं भगवं महावीरं आपुच्छित्ता

---

१. मेहे अणगारे जे १ हे १ ॥ २. अहा° जे १ हे १ विना। "आहाराइणियाए त्ति यथारत्नाधिकतया यथाज्येष्ठमित्यर्थः"—अटी० ॥ ३. मेहस्स अणगारस्स जे १ हे १ ॥ ४. दारमूले हे १, सं १ ला ३ ॥ ५. जाए नास्ति हे २। जाए जाए जे १ ॥ ६. निगच्छ° जे १ सं १ लामू० ३ विना ॥ ७. मेहं अणगारं जे १ हे १ ॥ ८. सीसंसि हे १ ॥ ९. कायंमि हे १ ॥ १०. अप्पेगतिया ओलंडंति एगे पोलंडंति हे २ ॥ ११. हे २ विना—एवमहालियं हे १। एयमहालियं सं १ ला ३ हे ४। एवहालियं खं १। एअमहालियं ला २। "एमहालियं च रयणिं ति इति महतीं च रजनीं यावदिति शेषः"—अटी० ॥ १२. मेहे अणगारे जे १ हे १। "मेघकुमारो णो संचाएति त्ति न शक्नोति"—अटी० ॥ १३. मेहस्स अणगारस्स जे १ हे १ ला ३ ॥ १४. "आध्यात्मिकः आत्मविषयश्चिन्तितः स्मरणरूपः प्रार्थितः अभिलाषात्मकः मनोगतः मनस्येव वर्तते यो न बहिः स तथा संकल्पो विकल्पः समुत्पन्नः"—अटी० ॥ १५. समणयाए हे २ विना ॥ १६. °मज्झं वसामि हे १ जे १। "अगारं गेहमध्यावसामि अधितिष्ठामि, पाठान्तरतः अगारमध्ये वसामि"—अटी० ॥ १७. "आढंति आद्रियन्ते"—अटी० ॥ १८. करणाइं हे २ ॥ १९. तेमहा° जे १। एवंमहा° हे १। महा° खंमू० १, एमहा° खंसं० १ ॥ २०. मज्झं खं १ हे २ विना।

Jain Education International		For Private & Personal Use Only		www.jainelibrary.org

पुणरवि अगार[1]मंज्झावसित्तए त्ति कट्टु एवं संपेहेति, संपेहित्ता अट्टदुहट्टवसट्टमाणसगए णिरयपडिरूवियं च णं तं रयणिं खवेति, खवित्ता कल्लं पाउप्पभायाए सुविमलाए रयणीए जाव तेयसा जलंते जेणेव समणे भगवं महावीरे तेणामेव उवागच्छति, उवागच्छित्ता तिक्खुत्तो आयाहिणपयाहिणं करेइ, करित्ता वंदइ नमंसइ, वंदित्ता नमंसित्ता जाव पज्जुवासइ।

२८. तते णं मेहा! ति समणे भगवं महावीरे मेहं कुमारं एवं वदासी—से णूणं [2]तुमं मेहा! राओ पुव्वरत्तावरत्तकालसमयंसि समणेहिं निग्गंथेहिं वायणाए पुच्छणाए जाव [3]एमहालियं च णं [4]रयणिं णो संचाएमि मुहुत्तमवि अच्छि [5]निमिल्लावेत्तए। तते णं [6]तुज्झ मेहा! इमेयारूवे अज्झत्थिए० समुपज्जित्था—जया णं अहं अगार[7]मंज्झावसामि तया णं मम समणा निग्गंथा [8]आढायंति जाव परियाणंति। जप्पभितिं च णं मुंडे भवित्ता अगाराओ [9]जाव पव्वतिए तप्पभितिं च णं मम समणा निग्गंथा णो [10]आढायंति जाव नो परियाणंति। अदुत्तरं च णं समणा निग्गंथा राओ अप्पेगतिया वायणाए जाव पायरयरेणुगुंडियं करेंति। तं सेयं खलु मम कल्लं पाउप्पभायाए रयणीए समणं भगवं [महावीरं] आपुच्छित्ता पुणरवि [11]अगार[12]मंज्झे आवसित्तए त्ति कट्टु एवं [13]संपेहेसि, संपेहित्ता अट्टदुहट्टवसट्टमाणसे जाव [14]रयणिं खवेसि, खवित्ता जेणामेव अहं ते[15]णामेव हव्वमागए। से णूणं मेहा[16]! एस अत्थे [17]समत्थे? [18]हंता [19]अत्थे समत्थे।

एवं खलु मेहा! तुमं इओ [20]तच्चे अईए भवग्गहणे वेयड्ढगिरिपायमूले [21]वणयरएहिं णिव्वत्तियणामधेज्जे सेते [22]संखउलविमलणिम्मलदहिघणगोखीरफेण-

---

१. °मज्झं वसित्तए हे ४ सं १ विना॥ २. तुमे ला २ सं १॥ ३. एवंमहा° हे १। एवमहा° जे १॥ ४. राइं णो हे १ जे १ विना॥ ५. निमीलावेत्त हे २॥ ६. तुब्भे ला ३॥ ७. °मज्झंव° सं १ ला ३ हे २, ४ विना॥ ८. आयइंति जे १॥ ९. जाव पव्वइत्तए जे १। जाव पव्वत्तिए हे १। जाव पव्वतिए नास्ति हे १ जे १ विना। दृश्यतां पृ० ५७ पं० १४॥ १०. आययंति जे १॥ ११. अगारवासमज्झे हे १॥ १२. °मज्झे आवासित्तए खं १। °मज्झे आवसित्ताए ला ३। °मज्झे वसित्तए ति कट्टु हे २॥ १३. संपेहेति हे १, २ जे १॥ १४. रयणी हे २ विना। रयणीं हे १॥ १५. तेणेव खं १ हे २ सं १ ला १, २, ३ हे ४॥ १६. मेहा एतमट्ठे जे १। मेहा अत्थे हे २। मेहा एयसयत्थे खं १॥ १७. समट्ठे खं १ जे १॥ १८. "हंत इति कोमलामन्त्रणे"—अटी०॥ १९. अट्ठे समट्ठे खं १। अत्थे समट्ठे जे १॥ २०. तच्चे भवे अईए भवग्गहणे वे° हे २। तच्चे अतीए भवे वे° हे १ जे १॥ २१. वणयरेहिं हे १, ४ ला १। "वनचरकैः शबरादिभिः"—अटी०॥ २२. संखतलविमलनिम्मलदहिघण° लों०। संखउज्जलविमलदहिघण° सं १। संखउज्जलविमलनिम्मलदहिघण° मु०। "संखेत्यादि विशेषणं प्रागिव"—अटी०। दृश्यतां पृ० ११ टि० २॥

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

[1]रयणियरप्पगासे सत्तुस्सेहे [2]णवायए दसपरिणाहे सत्तंगपतिट्ठिते [3]सोमसंमिए सुरूवे पुरओ उदग्गे समूसियसिरे सुहासणे पिट्ठओ [4]वराहे [5]अइयाकुच्छी अच्छिद्दकुच्छी अलंबकुच्छी [6]अलंबलंबोयराहरकरे धणुप[7]ट्ठागितिविसिट्ठपुट्ठे [8]अल्लीणपमाणजुत्तवट्टिय-पीवरगत्ता[9]वरे अल्लीणपमाणजुत्तपुच्छे पडिपुन्नसुचारुकुम्मचलणे [10]पंडुरसुविसुद्ध-णिद्धणिरुवहयविंसतिणहे छद्दंते सुमेरुप्पभे [11]णाम हत्थिराया होत्था।

तत्थ णं तुमं मेहा! [12]बहूहि हत्थीहि य हत्थिणियाहि य लोट्टएहि य [13]लोट्टियाहि य कलभएहि य कलभियाहि य सद्धिं संपरिवुडे [14]हत्थिसहस्सणायए देसए पागट्ठी पट्ठवए जूहवती [15]वंदपरिवड्ढए अन्नेसिं च बहूणं [16]एकल्लाणं हत्थिकलभाणं आहेवच्चं जाव विहरसि।

तते णं [17]तुमं मेहा! [18]णिच्चप्पमत्ते, [19]सइं पललिए, कंदप्प[20]रंती, मोहणसीले, अवितण्हे,

---

१. °रयणिगर° हे १ जे १॥ २. णवआयए हे १ जे १॥ ३. "समः अविषमगात्रः, सुसंस्थितो विशिष्टसंस्थानः, पाठान्तरेण सौम्यसम्मितः, तत्र सौम्यः अरौद्राकारो नीरोगो वा सम्मितः प्रमाणोपेताङ्गः"—अटी०। अटी० अनुसारेण समे सुसंठिए इति पाठोऽत्र भाति॥ ४. वरोहे जे १। "पृष्ठतः पश्चाद्भागे वराह इव, शूकर इव वराहः अवनतत्वात्"—अटी०। ५. अतिया° खं १ सं १ ला १, २, ३ हे ४। "अजिकाया इव कुक्षी यस्य स तथा"—अटी०॥ ६. पलंब° खं १ हे २ ला १। "अलंबलंबोयराहरकरे त्ति अलम्बं च लम्बौ च क्रमेण उदरं च जठरम् अधर-करौ च ओष्ठ-हस्तौ यस्य स तथा, पाठान्तरे प्रलम्बौ लम्बोदरस्येव गणपतेरिव अधर-करौ यस्य स तथा"—अटी०॥ ७. गितीवि° जे १ खं १ ला २, ३ सं १ हे ४। "धनुःपृष्ठाकृति आरोपितज्यधनुराकारं विशिष्टं प्रधानं पृष्ठं यस्य स तथा"—अटी०। ८. अलीणपमाणपुत्तव° जे १। अल्लीणपमाणजुत्तिव° सं १ ला ३। "आलीनानि सुश्लिष्टानि प्रमाणयुक्तानि वर्तितानि वृत्तानि पीवराणि उपचितानि गात्राणि अङ्गानि अपराणि वर्णितगात्रेभ्योऽन्यानि अपरभागगतानि वा यस्य स तथा...वाचनान्तरे विशेषणद्वयमिदम्—अभ्युद्गता उन्नता मुकुलमल्लिकेव कोरकावस्थविचकिलकुसुमवद् धवलाश्च दन्ता यस्य सोऽभ्युद्गतमुकुलमल्लिकाधवलदन्तः, आनामितं यच्चापं धनुस्तस्येव ललितं विलासो यस्याः सा तथा सा च संवेल्लिता च वेल्लन्ती संकोचिता वा अग्रसुण्डा यस्य स आनामितचापललितसंवेल्लिताग्रसुण्डः"—अटी०। उपासकदशाङ्गद्वितीयाध्ययनानुसारेण अभुग्गयमउलमल्लियाधवलदंते आणामियचावललियसंवेल्लियग्गसोंडे इति अटी० निर्दिष्टं वाचनान्तरं प्रतीयतेऽत्र॥ ९. °वरे गयवरे अलीणपमाणपुत्तपुच्छे जे १॥ १०. पंडर° खं १ जे १ हे २ सं १ ला ३ लों० हे ४॥ ११. नाम राया हे २॥ १२. बहूहिं य हत्थीहि य खं १॥ १३. लोट्टयाहि सं १ ला ३॥ १४. "हस्तिसहस्रस्य नायकः प्रधानः न्यायदो वा, देशको हितमार्गादेः, प्राकर्षी प्रकर्षकः अग्रगामी"—अटी०॥ १५. °परियट्टए हे १। °परियड्डए हे १, २। "वृन्दपरिवर्धकः तद्वृद्धिकारकः"—अटी०॥ १६. एक्कल्लाणं खं १ लों०॥ १७. तुमे सं १ ला ३ खं १॥ १८. णिच्चंप्प° हे १ ला ३। णिच्चमप्पमत्ते हे २। अत्रे हे २ पाठोऽपि कथंचित् समीचीनः प्रतीयते॥ १९. सयं हे १। सतिं हे २ खं १ जे १ सं १ लामू० ३॥ २०. °रुई हे १॥

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

कामभोग[1]तिसिए, बहूहिं हत्थीहिं य जाव संपरिवुडे, वेयड्ढगिरिपायमूले गिरीसु य दरीसु य कुहरेसु य कंदरासु य उज्झरेसु य निज्झरेसु य वियरएसु य गड्डासु य [2]पल्ललेसु य चिल्ललेसु य कडगेसु य कडगपल्ललेसु य तडीसु य वियडीसु य [3]टंकेसु य कूडेसु य सिहरेसु य पब्भारेसु य मंचेसु य मालेसु य काणणेसु य वणेसु य वणसंडेसु य वणराईसु य नदीसु य [4]नंदिकच्छेसु य जूहेसु य संगमेसु य वावीसु य [5]पुक्खरिणीसु य [6]दीहियासु य गुंजालियासु य सरेसु य सरपंतियासु य सरसरपंतियासु य [7]वणयरएहिं दिन्नवि[8]यारे बहुविहतरु[8]पल्लवपउरपाणियत[9]णे निब्भए निरुव्विग्गे सुहंसुहेणं विहरसि।

तते णं तुमं मेहा! अन्नया [10]कयाइ पाउस-वरिसारत्त-सरय-हेमंत-वसंतेसु कमेण पंचसु उदूसु [11]समतिक्कंतेसु गिम्हकालसमयंसि जेट्ठामूलमासे पायवघंससमुट्ठिएणं सुक्कतणपत्तकयवरमारुतसंजोगदीविएणं महा[12]भयकरेणं हुयवहेणं वणदवजाल[13]संपलित्तेसु वणंतेसु धूमाउलासु दिसासु महावायवेगेणं संघट्टिएसु छिन्नजालेसु आवयमाणेसु पोलरुक्खेसु [14]अंतो अंतो झियायमा[15]णेसु मयकुहितविणि(ण?)[16]ट्ठकिमियकद्दमनं[17]दीवियरगज्झीणपा[18]णियंतेसु वणंतेसु भिंगारक[19]दीणकंदियरवेसु खरफरुसअणिट्ठरिट्ठवा[20]हित-

१. °तिसीए हे २॥ २. पल्लवेसु य चिल्लवेसु य गड्डगेसु य खं १॥ ३. वंकेसु हे १॥ ४. नयक° हे १। ५. पुक्खरणीसु खं १ सं १। पोक्खरणीसु हे १। पोक्खरिणीसु हे ४॥ ६. दीहीयासु हे २॥ ७. वणयरेहिं हे १, ४ जे १ सं १ ला १, २, ३। वणरएहिं हे २॥ ८. प्रतिषु पाठाः—°वियारे बहूहिं हत्थीहिं य जाव सद्धिं संपरिवुडे बहुविह° जे १ सं १ ला १, २, ३ हे ४। °वियारे बहूहिं हत्थीहिं संपरिवुडे बहुविह° खं १। °वियारे बहुविह° हे २। अत्र 'बहूहिं हत्थीहिं' इत्यादेः पाठस्य पूर्वं [पृ० ६० पं० १] प्रोक्तत्वेन हे २ पाठः समीचीनतरो भाति। "सरःसरःपंक्तिकासु च...बहुविधाः तरुपल्लवाः प्रचुराणि पानीय-तृणानि च यस्य भोग्यतया स तथा"—अटी०॥ ८. °पल्लवे पउर° जे १। °पल्लवपव° सं १ लामू० ३॥ ९. °तले हे १ जे १॥ १०. कयाई हे २ जे १॥ ११. समइक्केसु हे २॥ १२. °भयंक मु०। "महाभयंकरेण अतिभयकारिणा"—अटी०। १३. °जावसं° सं १ ला ३॥ "हुतवहेन अग्निना यो जनित इति हृदयस्थम्, वनदवो वनाग्निः, तस्य ज्वालाभिः संप्रदीप्ता ये ते तथा तेषु वनान्तेषु सत्सु, अथवा पायवघंससमुट्ठिएणमित्यादिषु णंकाराणां वाक्यालङ्कारार्थत्वात् सप्तम्येकवचनान्तता व्याख्येया"—अटी०॥ १४. अंतो झिया° हे १, सं १ ला २, ३॥ १५. °माणेसु य मय° हे १ जे १॥ १६. "किमिणकद्दम त्ति कृमिवत्कर्दमाः नदीनां विदरकानां च क्षीणपानीयाः अन्ताः पर्यन्ता येषु, क्वचित् किमिय त्ति पाठः"—अटी०॥ १७. °नइवि° हे २॥ १८. °पासियं° हे २। °पाणीयं° ला २॥ १९. °रगदी° हे २॥ २०. °वाहित्त° सं १ जे १ ला २, ३ हे २। "खरपरुषमतिकर्कशमनिष्टं रिष्टानां काकानां व्याहृतं शब्दितं येषु ते तथा, विद्रुमाणीव प्रवालानीव लोहितानि अग्नियोगात् पल्लवयोगाद्वा अग्राणि येषां ते विद्रुमाग्राः, तत पदद्वयस्य कर्मधारयः, ततस्तेषु द्रुमाग्रेषु वृक्षोत्तमेषु सत्सु। वाचनान्तरे खरपरुषरिष्टव्याहृतानि विविधानि द्रुमाग्राणि येषु ते खरपरुषरिष्टव्याहृतविद्रुमाग्राः, तेषु वनान्तेष्विति"—अटी०। अटी० अनुसारेण खरफरुसरिट्ठवाहितविदुमग्गेसु तण्हा° इति पाठान्तरं भाति॥

विद्दुमग्गेसु [1]दुमग्गेसु तण्हावस[2]मुक्कपक्ख[3]पायडियजिब्भतालुयअसंपुडि[4]यतुंड-पक्खिसंघेसु ससंतेसु [5]गिम्हुम्हउण्हवायखरफरुसचंडमारुयसुक्कतणपत्तकयवर-वाउलिभमंतदित्तसंभंत[6]सावयाउलमिगतण्हाबद्धचिंधपट्टेसु गिरिवरेसु [7]संवट्टइएसु तत्थमिय[8]पसय[9]सरीसिवेसु अवदालिय[10]वयणविवरणिल्लालियग्गजीहे महंततुं[11]बइयपुन्न-कन्ने संकुचियथोरपीवरकरे ऊसिय[12]लंगूले, [13]पेणाइयविरस[14]रडियसद्देणं फोडयंतेव अंबरतलं, पायदद्दरएणं कंपयंतेव मेइणितलं, विणि[15]म्मुयमाणे य सीयरं सव्वतो समंता [16]वल्लिवि[17]याणाइं छिंदमाणे रुक्खसहस्साति तत्थ सुबहूणि णोल्लयंते, [18]विणट्ठरट्ठे व णरवरिंदे, वायाइद्धे [19]व्व पोए, [20]मंडलवाए व्व परि[21]ब्भमंते, अभिक्खणं अभिक्खणं लिंडणियरं पमुंचमाणे [22]पमुंचमाणे बहूहिं हत्थीहि य जाव सद्धिं दिसोदिसिं विप्पलाइत्था।

तत्थ णं [23]तुमं मेहा! जुन्ने [24]जराजज्जरियदेहे आतुरे [25]झंझिए पिवासिए दुब्बले किलंते नट्ठसुतीए मूढदिसाए सयातो जूहातो [26]विप्पहीणे वणदवजाला[27]परद्धे उण्हेण य तण्हाए य छुहाए य परब्भाहए समाणे भीते तत्थे तसिए उव्विग्गे संजातभए

१. दुमेसु हे १, ४ जे १॥ २. °सुक्क° जे १॥ ३. °पायजिब्भतालुयसंपुडियतंतुंड° खं १॥ ४. °टुंड° हे २॥ ५. गिण्हुण्हउण्हवाय° हे २। "ग्रीष्मस्य उष्मा च उष्णता उष्णतापश्च रविकरसम्पातः"—अटीखं०। "उष्णतापश्च रविकरसंतापः"—अटीजे०। "उष्णपातश्च रविकरसम्पातः"—अटीसं०॥ ६. सावयउल° खं १॥ ७. संवट्टतिएसु जे १ हे १। संवट्टएसु सं १ ला २, ३। "संवर्तकितेषु संजातसंवर्तेषु"—अटी०॥ ८. °ससय° जे १ खं १ लों०। °सरय° सं १ ला २, लामू० ३। पसव° ला १ हे १, हेमू० ४, °सरभ° हेसं० ४। °पसय° लासं० ३। "प्रसयाश्चाटव्यचतुष्पदविशेषाः"—अटी०॥ ९. सिरीसिवेसु हे १ खं १। सिरीसवेसु सं १ ला ३ हे २॥ १०. °वणविवर° खं १॥ ११. °बइय° हे २। "महंततुंबइयपुन्नकन्नो त्ति महान्तौ तुम्बकितौ भयादरघट्टतुम्बाकारौ कृतौ स्तब्धावित्यर्थः, पुन्नौ (वुन्नौ-खं१) व्याकुलतया शब्दग्रहणाप्रवणौ कर्णौ यस्य स तथा"—अटी०॥ १२. °नंगूले सं १ ला १, २, ३ हे २, ४ लों०। °णंगूले खं १ जे १॥ १३. पिणा° ला २, ३। पीणा° हे १, ४ जे १ ला १। "पि(पे-खं१)णाइय त्ति पिणाया मह्वा, तया निर्वृत्तं पैनायिकम्, तद्विधं विरसं रटितम्, तल्लक्षणेन शब्देन"—अटी०॥ १४. °रतिय° हे २॥ १५. °माणेण सीयरं सं १ ला ३॥ १६. वल्लियवि° जे १ हे १॥ १७. °वियाणाति हे १ सं १ ला २। °वियाणाण तति हे २॥ १८. विणिट्ठरट्ठे णर° सं १ ला २, ३॥ १९. व सं १ ला १, २, ३ हे ४॥ २०. मंगल° सं १ लामू० ३॥ २१. °ब्भंते हे १ जे १॥ २२. पमुचमाणे बहूहिं हे २। पमुंचमाणे बहुहिं सं १ ला ३॥ २३. तुमे जे १॥ २४. जरा° नास्ति सं १॥ २५. झंक्षिए हे ४। झुसिए जे १। झिंक्षिए हे २। "झंक्षिए बुभुक्षितः"—अटी०, "झुंक्षिए बुभुक्षितः"—अटीहे०। "झञ्झियं बुभुक्षितमित्यर्थः" इति अन्तकृद्दशाङ्गसूत्रस्य अभयदेवसूरिविरचितायां वृत्तौ॥ २६. विप्पहूणे हे १ जे १ विना॥ २७. °वरद्धे हे १ जे १। °पारद्धे सं १ ला ३॥

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

सव्वतो समंता आधावमाणे परिधावमाणे एगं च[1] णं महं सरं अप्पोदयं पंकबहुलं अतित्थेणं [2]पाणियपाए उइण्णे ।

तत्थ णं तुमं मेहा ! तीरमतिगते पाणियं असंपत्ते अंतरा चेव सेयंसि विसन्ने । तत्थ णं तुमं मेहा ! [3]पाणियं [4]पाइस्सामि त्ति कट्टु हत्थं पसारेसि, से वि य ते हत्थे उदगं न पावति, तते [5]णं तुमं मेहा ! पुणरवि कायं पच्चुद्धरिस्[6]सामीति कट्टु बलियतरायं [7]पंकंसि खुत्ते ।

तते णं [8]तुमं मेहा ! अन्नया [9]कदाइ एगे चिरनि[10]ज्जूढए गयवरजुवाणए सगाओ जूहाओ करचरणदंतमुसलप्पहारेहिं [11]विप्परद्धे समाणे तं चेव महद्दहं [12]पाणीयपाए समोयरति। तते णं से कलभए तुमं पासति, पासित्ता तं पुव्ववेरं सुमरति, सुमरित्ता [13]आसुरुत्ते रुट्ठे कुविए चंडिक्किए [14]मिसिमिसेमाणे जेणेव तुमं तेणेव उवागच्छति, उवागच्छित्ता तुमं तिक्खेहिं दंतमुसलेहिं तिक्खुत्तो पिट्ठतो [15]उट्ठभति, उट्ठभित्ता [16]पुव्ववेरं नि[17]ज्जाएति, निज्जाइत्ता हट्ठतुट्ठे पाणियं पियति, पिइत्ता जामेव [18]दिसिं पाउब्भूए तामेव [19]दिसिं पडिगए।

तते णं तव मेहा ! सरीरगंसि वेयणा पाउब्भवित्था उज्जला वि[20]उला कक्खडा जाव दुरहियासा। पित्तज्जरपरिगयसरीरे [21]दाहवक्कंतिए यावि विहरित्था। तए णं तुमं मेहा ! तं उज्जलं जाव दुरहियासं सत्तराइंदियं वेयणं [22]वेदेसि, सवीसं वाससतं [23]परमाउं पालइत्ता अट्टवसट्टदुहट्टे कालमासे कालं किच्चा इहेव जंबुद्दीवे दीवे भारहे

---

१. च महं खं १ हे २, ४ सं १ ला १, २, ३ ॥ २. पाणीय° जे १ हे १ ॥ ३. पाणीयं जे १ हे १ ॥ ४. पावेइ जे १ हे १ ॥ ५. णं तं मेहा जे १ हे १ ॥ ६. °स्साभिति खं १ ला १। °स्सामीति जे १ हे १ ॥ ७. पंकंमि जे १ हे १ ॥ ८. तुमे हेसं० २ ॥ ९. कथाई जे १ हे २। कथाइं हे १ ॥ १०. °णिव्वूढए सं १। "निज्जूढे त्ति निर्द्धारि(टि?)तः"—अटी० ॥ ११. "विप्रारब्धो विनाशयितुमिति गम्यते, विपराद्धो वा हतः"—अटी० ॥ १२. पाणियपाए जे १। पाणियपादे सं १ ला ३ ॥ १३. आसुरत्ते सं १ ला ३। "आसुरुत्ते त्ति स्फुरितकोपलिङ्गः"—अटी० ॥ १४. "मिसिमिसीमाणे त्ति क्रोधाग्निना देदीप्यमानः"०—अटी० ॥ १५. उट्ठुभति उट्ठुभित्ता जे १ विना। "उट्ठुभइ त्ति अवष्टभ्नाति"—अटीजे०। "उट्ठुभइ त्ति अवष्टुभ्नाति"—अटीखं० ॥ १६. पुव्वं वेरं जे १ सं १ ॥ १७. "णिज्जायइ त्ति निर्यातयति समापयति"—अटी० ॥ १८. दिसं हे २ ॥ १९. दिसं हे २ ॥ २०. "विपुला शरीरव्यापकत्वात्, क्वचित् तिउले त्ति पाठः, तत्र त्रीनपि मनोवाक्कायलक्षणानर्थांस्तुलयति जयति, तुलारूढानिव वा करोतीति त्रितुला"—अटी० ॥ २१. दाहवक्कंतीए हे १ जे १ विना। दाहविक्कंतिए जे १। "दाहवक्कंतिए त्ति दाहो व्युत्क्रान्त उत्पन्नो यस्य स तथा, स एव दाहव्युत्क्रान्तिकः"—अटी० ॥ २२. वेयणं वेदेहि सं १ ला ३ विना। महावेयणं वेएहिं जे १ ॥ २३. परमाउयं जे १ सं १ ला २, ३ हे ४॥

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

वासे दाहिड्ढभरहे गंगाए महाणदीए [1]दाहिणे कूले विंझगिरिपायमूले एगेणं मत्तवरगंधहत्थिणा [2]एगाए गयवरकरेणुए कुच्छिंसि गयकलभए जणिते। तते णं सा गयकलभिया णवण्हं [3]मासाणं वसंतमासंसि तुमं पयाया।

तते णं तुमं मेहा ! गब्भवासाओ विप्पमुक्के समाणे गयकलभए यावि होत्था, रत्तुप्पलरत्तसूमालए जासुमणा-ऽऽरत्तपालि[4]यत्तय-लक्खारस-सरस-कुंकुम-संझब्भरागवण्णे इट्ठे णियगस्स जूहवइणो [5]गणियारकणेरु[6]कोत्थहत्थी अणेगहत्थिसयसंपरिवुडे रम्मेसु गिरिकाणणेसु सुहंसुहेणं विहरसि। तते णं तं मेहा ! [7]उम्मुक्कबालभावे जोव्वणगमणुप्पत्ते जूहवइणा कालधम्मुणा संजुत्तेणं तं जूहं सयमेव पडिवज्जसि। तते णं तुमं मेहा ! वणयरेहिं निव्वत्तियनामधेज्जे जाव [8]चउद्दंते मेरुप्पभे हत्थिरयणे [9]होत्था तत्थ णं तुमं मेहा ! सत्तसइयस्स जूहस्स आहेवच्चं जाव अभिरमेत्था।

तते णं तुमं [10]मेहा ! अन्नया कयाइ गिम्हकालसमयंसि जेट्ठामूले वणदवजालपलित्तेसु वणंतेसु धूमाउलासु दिसासु जाव मंडलवाए व्व परिब्भमंते भीते [11]तत्थे जाव संजायभए बहूहिं हत्थीहि य [12]जाव कलभियाहि य सद्धिं संपरिवुडे सव्वतो समंता दिसोदिसिं विप्पलाइत्था।

तते [13]णं तव मेहा ! तं वणदवं पासित्ता अयमेयारूवे अज्झत्थिए जाव समुप्पज्जित्था—[14]कहिं णं मन्ने [15]मया अयमेयारूवे अग्गि[16]संभमे अणुभूयपुव्वे। तए णं तव मेहा ! लेस्साहिं विसुज्झमाणीहिं अज्झवसाणेणं सोहणेणं सुभेणं परिणामेणं

---

१. दाहिणकूले जे १ खं १ विना। दाहिणिल्ले कूले खं १ ॥ २. एगाए वरकणेरुए हे २। "करेणुए त्ति करेणुकायाः"—अटीखं० अटीजे० ॥ ३. °मासंमि हे १। °मासे सं १ ला ३ ॥ ४. पालियत्तलक्खा° हे १ सं १ ला २, ३। "आरक्तपारिजातकश्च वृक्षविशेषः"—अटी० ॥ ५. गणियारकरेणुकोत्थ° हे १ लासं० ३। "गणियार त्ति गणिकाकाराः सकामा याः करेणवः"—अटी० ॥ ६. °कोत्थहत्थो हे १। "कोत्थं ति उदरदेशः, तत्र हस्तो यस्य कामक्रीडापरायणत्वात् स तथा, इह च 'इन' समासान्तो द्रष्टव्यः"—अटी० ॥ ७. उमुक्क° हे १, २ ॥ ८. चउदंते हे २ सं १ ला ३ ॥ ९. होत्था सत्तंगपतिट्ठिए तहेव जाव पडिरूवे तत्थ जे १ हे १। "निव्वत्तियनामधेज्जो, इह यावत्करणेन यद्यपि समग्रः पूर्वोक्तो हस्तिवर्णकः सूचितस्तथापि श्वेततावर्णकवर्जो द्रष्टव्यः, इह रक्तस्य तस्य वर्णितत्वात्। अत एवाग्रे 'सत्तुस्सेहे' इत्यादिकमतिदेशं वक्ष्यति। यत् पुनरिह दृश्यते सत्तंगेत्यादि तद् वाचनान्तरवर्णकापेक्षं कुलिखितमिति"—अटी० ॥ १०. मेहा नास्ति जे १ हे १ विना॥ ११. तत्थे व जाव जे १ हे १ ॥ १२. जाव कलभेहि य सद्धिं हे १ जे १। जाव कलभियाहि य जाव सद्धिं सं १ ला ३ ॥ १३. तुमं मेहा जे १ ॥ १४. कहिण्ण° सं १ ला १, २, ३ लामू० हे ४ ॥ १५. मए जे १ हे १ विना ॥ १६. °संभवे खं १ ला १, २, लासं० ३ हे ४ ॥

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

तयावरणिज्जाणं कम्माणं खओवसमेणं [1]ईहापूहमग्गणगवेसणं करेमाणस्स [2]सन्निपुव्वे जातीसरणे समुप्पज्जित्था, तते णं तुमं मेहा! एयमट्ठं सम्मं अभिसमेसि—एवं खलु मया अतीए दोच्चे भवग्गहणे इहेव जंबुद्दीवे दीवे भारहे वासे वेयड्ढगिरिपायमूले जाव तत्थ णं [3]मया अयमेयारूवे अग्गि[4]संभमे समणुभूए, तते णं तुमं मेहा! तस्सेव दिवसस्स [5]पंचावरण्हकालसमयंसि नियएणं जूहेणं सद्धिं समन्नागए यावि होत्था। तते णं तुमं मेहा! सत्तुस्सेहे जाव [6]सन्निजाईसरणे चउद्दंते मेरुप्पभे नाम हत्थी होत्था।

तते णं तुज्झ मेहा! अयमेयारूवे अज्झत्थिए जाव समुप्पज्जित्था—सेयं खलु मम इयाणिं गंगाए महानदीए दाहिणिल्लंसि कूलंसि विंझगिरिपायमूले [7]दवग्गिसंताणकारणट्ठा सएणं जूहेणं महतिमहालयं मंडलं [8]घाइत्तए त्ति कट्टु एवं [9]संपेहेसि, संपेहित्ता सुहं[10]सुहेण विहरसि। तते णं तुमं मेहा! अन्नया [11]कयाइ पढमपाउसंसि महावुट्ठिकायंसि सन्निवइयंसि गंगाए महाणदीए अदूरसामंते बहूहिं [12]हत्थीहिं जाव [13]कलभियाहिं य सत्तहिं य हत्थिसएहिं संपरिवुडे एगं महं जोयणपरिमंडलं महतिमहालयं मंडलं घाएसि, जं तत्थ तणं वा पत्तं वा कट्ठं वा [14]कंटए वा लया वा वल्ली वा [15]खाणुं वा रुक्खे वा [16]खुवे वा तं सव्वं [17]तिक्खुत्तो आहुणिय आहुणिय पाएण

---

१. दृश्यतां पृ० ७ पं० ७ टि० १० ॥ २. "संज्ञिनः पूर्वजातिः प्राक्तनं जन्म, तस्या यत् स्मरणं संज्ञिपूर्वजातिस्मरणम्, व्यस्तनिर्देशो तु संज्ञी पूर्वो भवो यत्र तत् संज्ञिपूर्वम्"—अटी०। अटी० अनुसारेण '**सण्णिपुव्व**°' इति '**सण्णिपुव्वे**' इति च पाठद्वयम्॥ ३. **महया** हे २ विना॥ ४. **संभवे** ला १, २, ३ हे ४॥ ५. **पुव्वावरण्ह**° जे १ हे २ विना। "प्रत्यपराह्णः अपराह्णः"—अटी०॥ ६. **सन्निपुव्वे जाईसरणे** हे २॥ **सन्निजाईसरणे** हे २ विना। **सन्निजाइस्सरणे** खं १। **सन्निजाइसरणे** जे १। यद्यपि पूर्वं [पृ० ६४ पं० १] **सन्निपुव्वे** इत्येव पाठः, तथापि तत्र **सन्निपुव्वे** इति **जाईसरणे** इत्यस्य विशेषणम्, इदानीं तु **सन्निजाईसरणे** इति **हत्थी** इत्यस्य विशेषणम्, अतः हे २ पाठं विहाय अन्यत्र सर्वत्र विद्यमानः पाठोऽत्रास्माभिरादृतः इति ध्येयम्। अनन्तरं वक्ष्यमाणं टिप्पणमपि द्रष्टव्यम्॥ ७. **दवग्गिसंजायका**° संसं० १ ला ३। **वणदवग्गिसंताणका**° जे १। "तए णमित्यादिको ग्रन्थो जातिस्मरणविशेषणमाश्रित्यावर्तितः। **दवग्गिसंजायकारणट्ठ** त्ति दवाग्नेः संजातस्य कारणस्य भयहेतोर्निवृत्तये इदं दवाग्निसंजातकारणार्थम्, अर्थशब्दस्य निवृत्त्यर्थत्वात्। क्वचित् **दवग्गिसंताणकारणट्ठ** त्ति दृश्यते, तत्र दवाग्निसन्त्राणकारणायेति व्याख्येयम्"—अटी०॥ ८. **घाइतत्तए** जे १॥ ९. **संपेहेति** २ सं १ हे १॥ १०. °**सुहेणं** हे १॥ ११. **कयाती** हे २। **कयाति** खं १। **कयायि** सं १॥ १२. **हत्थि जाव कलभियाहिं सत्तहिं** हे २ विना॥ १३. °**याहिं हत्थिसएहिं** खं १॥ १४. **कंटए इ वा** हे १ जे १॥ १५. **खाणुए वा** हे १ जे १॥ १६. "**खुवे व त्ति** क्षुपो ह्रस्वशिखः"—अटी०॥ १७. **तिक्खुत्तो** नास्ति जे १ सं १ हे २, ४॥

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

[1]उद्ववेसि, हत्थेणं गेण्हसि, एगंते एडेसि, [2]एडित्ता ततेणं तुमं मेहा! तस्सेव मंडलस्स [3]अदूरसामंते गंगाए महानदीए दाहिणिल्ले कूले विंझगिरिपायमूले गिरीसु य जाव विहरसि।

ततेणं तुमं मेहा! अन्नया [4]कयाति मज्झिमए वरिसारत्तंसि महा[5]वुट्ठिकायंसि सन्निवइयंसि जेणेव से मंडले तेणेव उवा[6]गच्छसि, उवागच्छित्ता [7]दोच्चं पि मंडलं घाएसि, एवं चरिमवरिसारत्तंसि महावुट्ठिकायंसि सन्निवयमाणंसि जेणेव से मंडले तेणेव उवागच्छसि, उवागच्छित्ता तच्चं पि मंडलघायं करेसि, जं तत्थ तणं वा जाव सुहंसुहेणं विहरसि।

अह मेहा! तुमं गइंदभावंमि वट्टमाणो कमेणं [8]नलिणिवणविहवणकरे हेमंते [9]कुंदलोद्धउद्धततुसारपउरंमि अतिक्कंते, अहिणवगिम्हसमयंसि पत्ते, वियट्टमाणो वणेसु [10]वणकरेणुविविहदिण्णकयपसवघाओ तुमं [11]उउयकुसुमकयचामर[12]कण्णपूरपरिमंडियाभिरामो मय[13]वसविगसंतकडतडकिलिन्नगंधमदवारिणा सुरभिजणियगंधो करेणुपरिवारिओ [14]उउसमत्तजणितसोभो, काले [15]दिणयरकरपयंडे

---

१. उद्धरेसि सं १ ला ३ हे ४। उद्धुरेसि खं १। उट्टुवेसि जे १। "आहुणिय २ त्ति प्रकम्प्य प्रकम्प्य चलयित्वेत्यर्थः। उट्टवेसि त्ति उद्धरसि। एडेसि त्ति छर्दयसि।"—अटी० ॥ २. एडित्ता नास्ति हे २॥ ३. अइदूर° जे १॥ ४. कयाई जे १ हे १, २। कदाइ हे ४॥ ५. °विट्ठि° हे १ खं १ हेमू० ४॥ ६. °गच्छति जे १॥ ७. दोच्चं पि तच्चं पि मंडलं जे १ हे २ ला २ विना॥ दोच्चं पि तं मंडलं सं १ ला ३॥ ८. प्रतिषु पाठाः—विवहणकरे हे ४। "नलिनीवनविवधनकरे, इह विवधनं विनाशः"–अटीजे०। °विविहणकरे हे २। विहिवणकरे जे १। °विधवणकरे हे १। °विवहवणगरे ला २। °विहवणगरे सं १ ला १, ३। °विहवणकरे खं १। "नलिनीवनविधवनकरे, इह विधवनं विनाशः"—अटीखं० ॥ ९. कुंदलोद्धउद्धुत्ततु° जे १ हे १। कुंदलोहउद्धुततु° सं १। कुंदलुद्धततु° खं १। "कुन्दाः पुष्पजातीयविशेषाः लोध्राश्च वृक्षविशेषाः, ते च शीतकाले पुष्यन्ति, अतस्ते उद्धताः पुष्पसमृद्धया उद्धुरा इव यत्र स तथा"—अटी० ॥ १०. "वनकरेणूनां ताभिर्वा विविधा दिन्न त्ति दत्ताः कज्जप्रसवैः पद्मकुसुमैर्घाताः प्रहारा येन यस्य वा स तथा, वनरेणुविविहदिन्नकयपसुघाओ त्ति पाठान्तरे वनरेणवो वनपांशवो विविधम् अनेकधा दिन्न त्ति दत्ता दिक्षु आत्मनि च क्रीडापरतया क्षिप्ता येन स तथा, तथा क्रीडयैव कृतः पशुघातो येन स तथा, ततः पदद्वयस्य कर्मधारयः"—अटी० ॥ ११. उऊय° सं १ ला ३। "कुसुमैः कृतानि यानि चामरवत् कर्णपूराणि तैः परिमण्डितोऽभिरामश्च यः स तथा। क्वचित् उउयकुसुम त्ति पाठः तत्र ऋतुजकुसुमैरिति व्याख्येयम्।"—अटी० ॥ १२. °राकण्ण° हे २ विना। दृश्यतामुपरितनं टिप्पणम्॥ १३. उउसमयज° जे १ हे सं० १। उउयसमयज° हेमू० १। उऊयसमयज° सं १ लामू० ३। उऊयसमत्तज° लासं० ३। "ऋतुभिः समस्ता समाप्ता वा परिपूर्णा जनिता शोभा यस्य स तथा"—अटी० ॥ १४. °वसविसट्टविग° जे १॥ १५. दिणकरपयंडे जे १ हे १। "दिनकरः करप्रचण्डो यत्र"—अटी० ॥

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

[१]परिसोसियतरुवरसिहरभीमतरदंसणिज्जे भिंगार[२]रवंतभेरवरवे [३]णाणाविहपत्तकट्ठतणकयवरुद्धुतपइमारुयाइद्धनहय[४]लदुमगणे वाउलिदारुणतरे तण्हावसदोसदूसियभमंतविविहसावयसमाउले भीमदरिसणिज्जे वट्टंते दारुणंमि गिम्हे, मारुतवसपसरपसरियवियंभिएणं अब्भहि[५]यभीमभेरवरवप्पगारेणं महुधारापडियसित्त[६]उद्धायमाणधं[७]गधगेंतसं[८]दुद्धुएणं दित्ततरसफुलिंगेणं धूममालाउलेणं सावयसयंतकरणेणं वणदवेणं जालालोवियनिरुद्धधूमंधकारभीओ [९]आयवालोयमहंततुंबइ[१०]यंवुन्नकण्णो [११]आकुंचियथोरपीवरकरो भयवसभयंतदित्तनयणो वेगेण महामेहो व्व वायणोल्लियमहल्लरूवो जेणं[१२] कओ ते[१३] पुरा दवग्गिभयभीयहियएणं अवगयतण[१४]प्पएसरुक्खो [१५]रुक्खोद्देसो दवग्गिसंताणकारणट्ठा[१६] ◁ तेहिं बहूहिं हत्थिहिं य सद्धिं ◁ जेणेव[१७] मंडले

---

१. "परिशोषिताः नीरसीकृताः तरुवराः श्रीधराः शोभावन्तो येन, परिशोषिता तरुवराणां वा श्रीः सम्पद् धरायां भुवि येन, पाठान्तरे परिशोषितानि तरुवरशिखराणि येन स तथा, स चासौ भीमतरदर्शनीयश्चेति"—अटी०। अटी०कृतां समक्षं परिसोसियसिरिहर° इति पाठोऽप्यासीदिति भाति॥ २. भिंगारपवत्तभे° जे १। "भृङ्गाराणां पक्षिविशेषाणां रुवतां रवं कुर्वतां भैरवो भीमो रवः शब्दो यस्मिन् स तथा"—अटी०॥ ३. "नानाविधानि पत्र-काष्ठ-तृण-कचवराणि उद्धूतानि उत्पाटितानि येन स तथा"—अटी०॥ ४. °यलदुगगणे जे १। °यलगमणे हे १। "नभस्तलं व्योम पदुममागे त्ति प्रदुन्वदुपतापकारि यस्मिन्, पाठान्तरे उक्तविशेषणेन प्रतिमारुतेन आदिग्धं नभस्तलं द्रुमगणश्च यस्मिन् स तथा"—अटीखं०॥ ५. °हियं भीम° जे १ हे १। "अभ्यधिकं यथा भवत्येवं भीमभैरवः अतिभीष्मो रवप्रकारो यस्य स तथा, तेन"—अटी०॥ ६. उद्धाइयमाण° जे १ हे १ सं १ ला ३। "उद्धावमानः प्रवर्धमानः"—अटी०॥ ७. °धगधगधगेंत° खं १ ला १। "धगधगायमानो जाज्वल्यमानः"—अटी०॥ ८. °सुदुद्ध° हे ४। °सदुद्ध° ला १। °सद्धुद्ध° ला २। "स्पन्दोद्धुतश्च दह्यमानदारुस्पन्दप्रबलः, पाठान्तरे शब्दोद्धुतश्च यः स तथा, तेन"—अटी०॥ ९. आयवालो महंत°—अटी०संमतः पाठो भाति। "आत्मानमेव पालयतीत्यात्मपालः, पाठान्तरेण आयवालोय त्ति आतपालोकेन हुतवहतापदर्शननेन महान्तौ तुम्बकितौ स्तब्धतया अरघट्टतुम्बाकृती, वुन्नौ ससंभ्रमौ कर्णौ यस्य स तथा"—अटी०॥ १०. हे १ विना—पुन्न° ला १ जे १। पुण्ण° खं १ हे २, ४, सं १ ला २, ३। द्रश्यतामुपरितनं टिप्पणम्॥ ११. "आकुञ्चितस्थूरपीवरकरः, भयवशेन भजन्ती दिश इति गम्यते दीप्ते नयने यस्य स तथा, आकुंचियथोरपीवरकराभोयसव्वभयंतदित्तनयणो त्ति पाठान्तरम्, तत्र आभोगो विस्तरः, सर्वा दिशो भजन्ती दीप्ते नयने यस्येति"—अटी०॥ १२. जेणेव जे १ हे २। "येन यस्यां दिशि कृतो विहितस्त्वया पुरा"—अटी०॥ १३. तेण पुरा सं १ ला २, ला ३॥ १४. °प्पवेस° हे १ जे १ सं १ ला ३ हेसं० ४ लामू० २। "तेषामेव च प्रदेशा मूलादयोऽवयवाः वृक्षाश्च यस्मात् सोऽपगततृणप्रदेशवृक्षः"—अटी०॥ १५. °रुक्खदेसो जे १। "वृक्षोद्देशो वृक्षप्रधानो भूमेरेकदेशो रूक्षोद्देशो वा"—अटी०॥ १६. ◁ ▷ एतदन्तर्गतः पाठो जे १ मध्ये एव विद्यते। "येनैव यस्यामेव दिशि मण्डलं तेनैव तत्रैव प्रधावितवान् गमनाय, कथम्? बहुभिर्हस्त्यादिभिः सार्धमिति अयमेको गमः"—अटी०॥ १७. जेणेव मंडले तेणेव पहारेत्थ गमणाते नास्ति हे २ ला १॥

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

[1]तेणेव [2]पहारेत्थ [3]गमणाए। [4]एक्को ताव एस गमो।

[5]तते णं तुमं मेहा! अन्नया [6]कयाइ कमेणं पंचसु [7]उऊसु समतिक्कंतेसु, गिम्हकालसमयंसि जेट्ठा[8]मूलमासे पाय[9]वघंससमुट्ठिएणं जाव [10]संवट्टिएसु मिय-पसु-पक्खि-सिरीसिवे[11]सुं दिसो दिसिं विप्पलायमाणेसु तेहिं बहूहिं [12]हत्थीहि य सद्धिं जेणेव मंडले तेणेव [13]पहारेत्थ [14]गमणाए।

तत्थ णं अन्ने बहवे सीहा य[15] वग्घा य विगा य दीविया अच्छा तरच्छा परासरा सियाला विराला सुणहा कोला [16]ससा कोकंतिया चित्ता चिल्लला पुव्व[17]पविट्ठा अग्गिभय[18]विद्दुया [19]एगयओ बिलधम्मेणं चिट्ठंति। तए णं तुमं मेहा! जेणेव से मंडले तेणेव उवागच्छसि, उवागच्छित्ता [20]तेहिं बहूहिं [21]सीहेहिं य जाव [22]चिल्ललएहि य एगयओ बिलधम्मेणं चिट्ठसि। तते णं तुमं मेहा! पाएणं गत्तं [23]कंडुइस्सामीति कट्टु पाए [24]अणुक्खित्ते, तंसि च णं अंतरंसि अन्नेहिं बल[25]वंतेहिं सत्तेहिं [26]पणोलिज्जमाणे पणोलिज्जमाणे ससए अणुपविट्ठे। तते णं तुमं मेहा! गायं

---

१. तेणामेव लों० ॥ २. पाहरित्थ खं १। पाहरेत्थ हे ४ ला १॥ ३. गमणयाए खं १ हे ४ विना॥ ४. एक्को एस ताव गमो जे १ हे १॥ ५. "यत् पुनः 'तए णं तुमं मेहा अन्नया कयाइ कमेण पंचसु' इत्यादि दृश्यते तद् गमान्तरं मन्यामहे, तच्च एवं द्रष्टव्यम्—तच्चं पि मंडलघायं करेसि जाव सुहंसुहेणं विहरसि, तए णं तुमं मेहा अन्नया कयाइ पंचसु उऊसु अइक्कंतेसु इत्यादि यावत् जेणेव मंडले तेणेव पहारेत्थ गमणाए त्ति"—अटी० ॥ ६. कयाई हे २। कयाति खं १॥ ७. उडूसु हे २॥ ८. °मूले मासे हे १, २ विना। दृश्यतां पृ० ६० पं० १०॥ ९. °वसंघंसस° जे १ खं १ ला १ हे २, ४। दृश्यतां पृ० ६० पं० १०॥ १०. संघट्टिएसु सं १। संघट्टिएसु लामू० ३, संवट्टिएसु लासं० ३ जे १। पूर्वं [पृ० ६१ पं० ३] संवट्टइएसु इति पाठोऽस्ति, तत्र च "संवर्तकितेषु संजातसंवर्तकेषु" इति अटी०मध्ये व्याख्यातम्॥ ११. °सिरिसिवेसु सं १ ला ३। °सिरीसिवेसुं जाव दिसो जे १॥ १२. हत्थिहि सं १ ला ३॥ १३. पाहारेत्था खं १। पहारेत्था जे १॥ १४. गमणयाए हे १ सं १ ला ३॥ १५. य नास्ति हे १ सं १ ला २, ३॥ १६. ससा चित्ता कोकंतिया चिल्लाला जे १। ससा चित्ता कोकंतिया चिल्लला हे १। ससा चिल्लला लों० हे २। सुसा कोकंतिया चित्ता चेल्लगा चिल्लका सं १ ला २, ३। ससा चित्ता चिल्लला ला १ हे ४। "शशकाः प्रतीताः, कोकंतिका लोमटकाः, चित्ता चिल्लगा आरण्या जीवविशेषाः। एतेषां मध्येऽधिकृतवाचनायां कानिचिन्न दृश्यन्ते"—अटी० ॥ १७. °परिट्ठिया सं १ ला २। °परिट्ठिया ला ३॥ १८. °भयाभिद्दुया जे १ हे १, ४, ला १। °भयाविद्दुया हे २। "अग्निभयविद्रुता अग्निभयाभिभूताः"—अटी० ॥ १९. "एगओ त्ति एकतः"—अटी० ॥ २०. तेहिं च ब° जे १॥ २१. सीहेहि याव चि° खं १॥ २२. चिल्ललेहि य एगयओ जे १। चिल्लएहिं एगयओ हे २। चित्तलएहि एगयओ हे १। चिल्ललएहिं एगओ ला २॥ २३. कंडूइ° जे १ हे १॥ २४. "पादोऽनुक्षिप्त उत्पाटितः"—अटी० ॥ २५. °वंते सत्तहिं जे १॥ २६. पणोल्लिमाणे २ ससए अणुप्पविट्ठे जे १॥

Jain Education International　For Private & Personal Use Only　www.jainelibrary.org

कंडुइत्ता पुणरवि पायं पडिनिक्खिविस्सामि[1] त्ति[2] कट्टु तं ससयं अणुपविट्ठं पासति, पासित्ता पाणाणुकंपयाए भूयाणुकंपयाए जीवाणुकंपयाए सत्ताणुकंपयाए से पाए अंतरा[3] चेव संधारिए, णो चेव णं णिक्खित्ते। तए णं तुमं मेहा! ताए पाणाणुकंपयाए जाव[4] सत्ताणुकंपयाए संसारे परित्तीकते, माणुस्साउए निबद्धे।

तते[5] णं से वणदवे अड्ढाइज्जाइं[6] राइंदियाइं तं वणं झामेति, झामित्ता निट्ठिए उवरए उवसंते विज्झाए यावि होत्था। तते णं ते बहवे सीहा य जाव चिल्लला य तं वणदवं निट्ठियं जाव विज्झायं पासंति, पासित्ता अग्गिभयविप्पमुक्का तण्हाए य छुहाए य परब्भाहया समाणा मंडलाओ पडिनिक्खमंति, पडिनिक्खमित्ता सव्वतो समंता विप्पसरित्था। तए णं ते बहवे हत्थी जाव छुहाए य परब्भाहया समाणा ततो मंडलातो पडिनिक्खमंति, पडिनिक्खमित्ता दिसो दिसं विप्पसरित्था।

तए णं तुमं मेहा! जुण्णे जराजज्जरियदेहे सिढिलवलितयपिणद्धगत्ते[7] दुब्बले किलंते झुंझिए[8] पिवासिते अत्थामे अबले अपरक्कमे ठाणुक्खडे[9] वेगेण विप्पसरिस्सामि त्ति कट्टु पाए पसारेमाणे विज्जुहते विव रेयंतगिरिपब्भारे[10] धरणितलंसि सव्वंगेहिं सन्निवइए।

---

१. पायं पडिनिक्खमिस्सामि हे २ विना। पायं निक्खिमिस्सामि जे १। "पादं निक्खिविस्सामि त्ति कट्टु इह सुवं निरूपयन्निति शेषः"—अटी०॥ २. ति कट्टु हे २ जे १॥ ३. प्रतिषु पाठाः—पाससि २ त्ता पाणाणुकंपयाए सत्ताणुकंपयाए जीवाणुकंपयाए भूयाणुकंपयाए से पाए अंतरा जे १ हे १। पाससि पाणाणुकंपयाए भूयाणुकंपयाए जीवाणुकंपयाए सत्ताणुकंपयाए [से पाए हे ३] अंतरा° खं १ लो० हे ३, ४, ला १। सति पाणाणुकंपयाए भूयाणुकंपयाए जीवाणुकंपयाए सत्ताणुकंपयाए अंतरा हे २। पाससि पाणाणुकंपाए सत्ताणुकंपाए भूयाणुकंपयाते अंतरा सं १ ला २। पाससि पाणाणुकंपाए सत्ताणुकंपाए जीवाणुकंपाए भूयाणुकंपाते [से पाएं लासं० ३] अंतरा ला ३। "प्राणानुकम्पयेत्यादि पदचतुष्टयमेकार्थं दयाप्रकर्षप्रतिपादनार्थम्"—अटी०। अत्र जे १ हे १ पाठः समीचीनो भाति, तथापि पाणाणुकंपयाए जाव सत्ताणुकंपयाए इति वक्ष्यमाण[पृ० ६८ पं० ४]पाठानुसारेण सत्ताणुकंपयाए इति अन्तिमं पदं भवेत्, तथा च 'पाससि, पासित्ता पाणाणुकंपयाए भूयाणुकंपयाए जीवाणुकंपयाए सत्ताणुकंपयाए से पाए अंतरा' इति पाठोऽत्र समीचीनतरो भाति॥ ४. जाव सत्ताणुकंपयाए नास्ति हे ३॥ ५. तेणं सं १ ला ३॥ ६. अड्ढातिज्जातिं सं १ ला २, ३॥ ७. °तयपि° हे १ मु०। "शिथिला वलिप्रधाना या त्वक् तया पिनद्धं गात्रं शरीरं यस्य स तथा"—अटी०॥ ८. झुंझिए जे १॥ द्रष्टव्यं पृ० ६१ पं० ११ टि० २५॥ ९. ठाणुकंडे हे २। "ठाणुकंडे (ठाणुखंडे—जे १, हे १ ठाणुक्खंडे सं १) त्ति ऊर्ध्वस्थानेन स्तम्भितगात्र इत्यर्थः"—अटी०॥ १०. "रययगिरिपब्भारे त्ति इह प्राग्भार ईषदवनतं खण्डम्, उपमा चानेनास्य महत्त्वैव, न वर्णतः, रक्तत्वात् तस्य, वाचनान्तरे तु सित एवासाविति"—अटी०॥

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

तते णं तव मेहा! सरीरगंसि वेयणा पाउब्भूता उज्जला जाव दाह[1]वक्कंतिए यावि विहरसि। तते णं तुमं मेहा! तं उज्जलं जाव दुरहियासं तिन्नि राइंदियाइं वेयणं वेएमाणे विहरित्ता एगं वाससतं पर[2]माउं पालइत्ता इहेव जंबुद्दीवे दीवे भारहे वासे रायगिहे णगरे सेणियस्स रण्णो धारिणीए देवीए कुच्छिंसि कुमारत्ताए पच्चायाए।

२८. तते णं तुमं मेहा! अणुपुव्वेणं गब्भवासाओ निक्खंते समाणे उम्मुक्कबालभावे जोव्वणगमणुप्पत्ते मम अंतिए मुंडे भवित्ता अगाराओ अणगारियं पव्वइए। तं जति ताव तुमे मेहा! तिरिक्खजोणियभावमुवगएणं [3]अपडिलद्धसम्मत्तरयणलंभेणं से पाए पाणाणुकं[4]पणयाए जाव अंतरा चेव संधारिते, नो चेव णं निक्खित्ते, किमंग पुण तुमे मेहा! इयाणिं [5]विपुलकुलसमुब्भवे णं निरुवहयसरीर[6]पत्तलद्धपंचिंदिए णं एवं उट्ठाणबलवीरियपु[7]रिसगारपरक्कमसंजुत्ते णं मम अंतिए मुंडे भवित्ता अगारातो अणगारियं पव्वइए समाणे समणाणं निग्गंथाणं रा[8]ओ पुव्वरत्तावरत्तकालसमयंसि वायणाए जाव धम्माणुओगचिंताए य उच्चारस्स वा पासवणस्स वा अतिगच्छमाणाण य निग्गच्छमाणाण य हत्थसंघट्टणाणि य पा[9]यसंघट्टणाणि य जाव रयरेणुगुंडणाणि य नो सम्मं सहसि खमसि तितिक्खसि अहियासेसि?।

तते णं तस्स मेहस्स अणगारस्स [10]समणस्स भगवतो महावीरस्स अंतिए एतमट्ठं सोच्चा णि[11]सम्म सुभेहिं परिणामेहिं पसत्थेहिं अज्झवसाणेहिं [12]लेस्साहिं विसुज्झमाणीहिं तयावरणिज्जाणं कम्माणं खओवसमेणं [13]ईहावूहमग्गणगवेसणं करेमाणस्स सण्णिपुव्वे [14]जातीसरणे समुप्पन्ने। एतमट्ठं सम्मं अभिसमेति। तते णं से [15]मेहे अणगारे समणेणं भगवया महावीरेणं [16]संभारियपुव्वजातीसरणे दुगुणाणियसंवेगे आणंदयंसुपुण्णमुहे

१. °वक्कंतीए सं १ हे २ ला ३। दृश्यतां पृ० ६२ पं० १५ टि० २१॥ २. °माउयं जे १॥ ३. अप्पडि° हे २ विना॥ ४. °कंपयाए ला २ सं १। °कंपाए ला ३॥ ५. "विपुलकुलसमुब्भवे णमित्यादौ णंकारा वाक्यालङ्कारे, निरुपहतं शरीरं यस्य स तथा, दान्तानि उपशमं नीतानि प्राक्काले लब्धानि सन्ति पञ्चेन्द्रियाणि येन स तथा, ततः कर्मधारयः, पाठान्तरे निरुपहतशरीरप्राप्तश्चासौ लब्धपञ्चेन्द्रियश्चेति समासः"—अटी०॥ ६. °रत्तल° हे १। °रदंतल° अटीपा०। दृश्यतामुपरितनं टिप्पणम्॥ ७. पुरिसकार° हे २। °पुरिसकार° हे १ जे १॥ ८. पुराओ जे १। ओराल सं १ लामू० ३॥ ९. पायसंघट्टणाणि य नास्ति हे १ जे १॥ १०. समणस्स नास्ति हे १ सं १ लामू० ३॥ ११. निसम्मा सं १ हे २॥ १२. लेसाहिं जे १ हे १ सं १॥ १३. सं १ लामू० ३ विना—ईहापूह° जे १ खं १ हे १, २ ला १ लों०। ईहापोह° ला २ लासं० ३ हे ४। दृश्यतां पृ० ६४ पं० १ टि० १॥ १४. जाइ° हे १॥ १५. मेहे कुमारे सम° खं १ हे २, ४, सं १ ला १, २, ३॥ १६. संभारियपुव्वभवे अटीपा०। "संभारियपुव्वजाईसरणे त्ति संस्मारितं पूर्वजात्योः प्राक्तनजन्मनोः सम्बन्धि सरणं गमनं पूर्वजातिसरणं यस्य स तथा, पाठान्तरे संस्मारितपूर्वभवः"—अटी०॥

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

[1]हरिसवस० धाराहयकलंबकं पिव [2]समूसवियरोमकूवे समणं भगवं महावीरं वंदति नमंसति, वंदित्ता नमंसित्ता एवं [3]वंदासी—अज्जप्पभिती णं भंते! मम दो अच्छीणि मोत्तूणं अवसेसे काए समणाणं णिग्गंथाणं निसट्ठे त्ति कट्टु पुणरवि समणं [भगवं महावीरं] वंदति नमंसति, वंदित्ता नमंसित्ता एवं [5]वंदासी—इच्छामि णं भंते! [6]इयाणिं दोच्चंपि सयमेव पव्वा[7]वियं, [8]सयमेव मुंडा[9]वियं जाव सयमेव आयार[10]गोयरं० जायामाया[11]उत्तियं धम्ममाइक्खि[12]यं।

तए णं समणे भगवं महावीरे मेहं कुमारं सयमेव पव्वावेइ जाव जायामाया[13]-उत्तियं धम्ममाइक्खइ। एवं देवाणुप्पिया! गंतव्वं, एवं चिट्ठियव्वं, एवं भुंजियव्वं, एवं भासियव्वं, [14]एवं उट्ठाय उट्ठाय पाणाणं भूयाणं जीवाणं सत्ताणं संजमेणं संजमियव्वं। तते णं से मेहे [15]अणगारे समणस्स भगवतो महावीरस्स अयमेयारूवं धम्मियं उवएसं पडिच्छति, पडिच्छित्ता तह चिट्ठति जाव संजमेणं संजमति।

तते णं से मेहे अणगारे [16]जाए इरियासमिए [17]भासासमिए, अणगारवण्ण[18]ओ भणियव्वो। तते णं से मेहे अणगारे समणस्स भगवतो महावीरस्स अंतिए तहारूवाणं थेराणं [19]अंतिए सामाइयमा[20]इयाइं एक्कारस अंगाइं अहिज्जति, अहिज्जित्ता

---

१. "हरिसवस त्ति अनेन हरिसवसविसप्पमाणहियए त्ति द्रष्टव्यम्"—अटी० ॥ २. °समूसविय° सं १ ला २, ३, हे ४ ॥ ३. वयासि जे १ हे १ ॥ ४. ति हे २ सं १ खं १ ॥ ५. वयासि जे १ हे १ ॥ ६. हे २ विना—इयाणिं सयमेव दोच्चंपि सयमेव प° खं १ सं १ ला १, २, ३ हे ४ लों० । इयाणिं सयमेव दोच्चंपि प° जे १ हे १ ॥ ७, ९. °विउं सं १ ला २, ३, हे ४। दृश्यतां पृ० ५६ पं० १२ टि० ६। तुलना—भगवतीसूत्रे द्वितीये शतके प्रथमोद्देशके सू० ३४–५४॥ ८. सयमेव मुंडावियं हे २ मध्ये नास्ति ॥ १०. गोयरं हे ३ विना ॥ ११. °यावत्तियं मु० ॥ १२. °क्खिउं हे २ विना। दृश्यतां पृ० ५६ पं० १२ टि० ६ ॥ १३. °यावत्तियं मु० ॥ १४. एवं नास्ति जे १ हे १ विना। दृश्यतां पृ० ५६ टि० ११ ॥ १५. अणगारे नास्ति जे १ विना ॥ १६. जाए रिया° हे २ ॥ १७. भासासमिए नास्ति जे १ हे १ विना ॥ १८. "अनगारवर्णको वाच्यः—इरियासमिए भासासमिए एसणासमिए आयाणभंडमत्तनिक्खेवणासमिए उच्चार–पासवण–खेल–सिंघाण-पारिट्ठावणियासमिए मणसमिए वइसमिए कायसमिए मणगुत्ते वइगुत्ते कायगुत्ते, मनःप्रभृतीनां समितिः सत्प्रवृत्तिः, गुप्तिस्तु निरोधः, अत एव गुत्ते गुत्तिंदिए गुत्तबंभयारी ब्रह्मगुप्तिभिः, चाई सङ्गानाम्, लज्जू रज्जुरिवावक्रव्यवहारात् लज्जालुर्वा संयमेन लौकिकलज्जया वा, तवस्सी खंतिखमे क्षान्त्या क्षमते यः स तथा, जिइंदिए, सोही शोधयत्यात्मपराविति शोधी शोभी वा, अनियाणे अप्पुस्सुए अल्पौत्सुक्योऽनुत्सुक इत्यर्थः, अबहिल्लेसे संयमादबहिर्भूतचित्तवृत्तिः, सुसामण्णरए इणमेव निग्गंथं पावयणं पुरओ कट्टु विहरइ निर्ग्रन्थप्रवचनानुमार्गेण इत्यर्थः"—अटी० ॥ १९. अंतिए हे २ विना नास्ति ॥ २०. °इयातिं एक्का° खं १ । °इयमाइयाणि य एक्का° जे १ । °इयमाइयाणियाइं एक्का° हे १ । °इयमाइयमाईयाइं एक्का° हे २ ॥

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

बहूहिं छट्ठट्ठमदसमदुवालसेहिं मासद्धमासखमणेहिं अप्पाणं भावेमाणे विहरति। ततेणं समणे भगवं महावीरे रायगिहाओ नगराओ गुणसिलाओ[1] चेतियाओ पडिनिक्खमति, पडिनिक्खमित्ता बहिया जणवयविहारं विहरति।

२९. तते णं से मेहे अणगारे अन्नया कयाइ[2] समणं भगवं महावीरं वंदति नमंसति, वंदित्ता नमंसित्ता एवं वदासी[3]—इच्छामि णं भंते! तुब्भेहिं अब्भणुण्णाते[4] समाणे मासियं भिक्खुपडिमं उवसंपज्जित्ताणं विहरित्तए। जहासुहं देवाणुप्पिया! मा[5] पडिबन्धं। तते णं से मेहे अणगारे[6] समणेणं भगवया अब्भणुण्णाते समाणे मासियं भिक्खुपडिमं उवसंपज्जित्ताणं विहरति। मासियं भिक्खुपडिमं अहासुत्तं अहाकप्पं अहामग्गं सम्मं काएणं फासेति पालेति सोभेति तीरेति किट्टेति, सम्मं काएण फासेत्ता पालेत्ता सोभेत्ता तीरेत्ता किट्टित्ता पुणरवि समणं भगवं महावीरं वंदति नमंसति, वंदित्ता नमंसित्ता एवं वदासी[7]—इच्छामि णं भंते! तुब्भेहिं अब्भणुण्णाते समाणे दोमासियं भिक्खुपडिमं उवसंपज्जित्ताणं विहरित्तए, अहासुहं देवाणुप्पिया! मा[8] पडिबन्धं। जहा पढमाए अभिलावो तहा दोच्चाए[9] तच्चाए चउत्थाए पंचमाए छम्मासियाए सत्तमासियाए पढमसत्तराइंदियाए दोच्चसत्तरातिंदियाए तच्चसत्तरातिंदियाए अहोराइयाए[10] एगराइयाए[11] वि।

तते णं से मेहे अणगारे बारस[12] भिक्खुपडिमाओ सम्मं काएणं फासेत्ता पालेत्ता सोभेत्ता तीरेत्ता किट्टित्ता पुणरवि वंदति नमंसति, वंदित्ता नमंसित्ता एवं वदासी[13]—इच्छामि णं भंते! तुब्भेहिं अब्भणुण्णाते समाणे गुणरतणसंवच्छरं तवोकम्मं उपसंपज्जित्ताणं विहरित्तए। अहासुहं देवाणुप्पिया! मा[14] पडिबंधं। तते णं से मेहे अणगारे पढमं मासं चउत्थं-चउत्थेणं अणिक्खित्तेणं तवोकम्मेणं, दिया ठाणुक्कुडुए[15] सूराभिमुहे आयावणभूमीए आयावेमाणे, रत्तिं वीरासणेणं अवाउडएणं[16]। दोच्चं मासं छट्ठं-छट्ठेणं अणिक्खित्तेणं तवोकम्मेणं, दिया ठाणुक्कुडुए सूराभिमुहे आयावणभूमीए आयावेमाणे, रत्तिं वीरासणेणं आवाउडएणं। तच्चं[17] मासं अट्ठमं-अट्ठमेणं अणिक्खित्तेणं

१. °सिलयाओ जे १ सं १ हे १॥ २. कयाई हे २॥ ३. वयासि जे १॥ ४. अणुण्णाते सं १॥ ५. "मा प्रतिबन्धं विघातं 'विधेहि विवक्षितस्य' इति गम्यते"—अटी०॥ ६. मेहे कुमारे सम° लों०। मेहे सम° जे १ लों० विना॥ ७. वयासि जे १॥ ८. दृश्यतां टि० ५॥ ९. दोच्चाए त्रि तच्चाए वि जे १॥ १०. अहोराइंदियाए जे १ विना॥ ११. जे १ विना—एगराइयाए हे १। एगरातिंदियाए जे १ हे १ विना॥ १२. बारस पडि° हे २ सं १॥ १३. वयासि जे १॥ १४. दृश्यतां टि० ५॥ १५. ठाणुकडुए जे १। ठाणुक्कुडए लं १। ठाणुकडए सं १। १६. अवाउडेणं हे १ सं १ ला २॥ १७. तच्चं......अवाउडएणं हे १ नास्ति॥

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

तवोकम्मेणं, दिया ठाणुक्कुडुए सूराभिमुहे आयावणभूमीए आयावेमाणे, रत्तिं वीरासणेणं अवाउडएणं[1]। चउत्थं मासं दसमं-दसमेणं अणिक्खित्तेणं तवोकम्मेणं, दिया ठाणुक्कुडुए सूराभिमुहे आयावणभूमीए आयावेमाणे, रत्तिं वीरासणेणं अवाउडएणं। [2]पंचमं मासं दुवालसमं-[3]दुवालसमेणं अणिक्खित्तेणं तवोकम्मेणं, दिया ठाणुक्कुडुए सूराभिमुहे आयावणभूमीए आयावेमाणे, रत्तिं वीरासणेणं अवाउडएणं। एवं एएणं अभिलावेणं छट्ठे [4]चोद्दसमं-चोद्दसमेणं, सत्तमे सोलसमं-सोलसमेणं, अट्ठमे अट्ठारसमं-अट्ठारसमेणं, नवमे वीसतिमं-वीसतिमेणं, दसमे बावीसतिमं-बावीसतिमेणं, एक्कारसमे चउवीसतिमं-चउवीसतिमेणं, बारसमे छव्वीसतिमं-छव्वीसतिमेणं, तेरसमे अट्ठावीसतिमं-अट्ठावीसतिमेणं, चोद्दसमे तीसतिमं-तीसतिमेणं, पंचदसमे बत्तीसतिमं-बत्तीसतिमेणं, सोलसमे [5]चउत्तीसतिमं-चउत्तीसतिमेणं, अणिक्खित्तेणं तवोकम्मेणं, दिया ठाणुक्कुडुए सूराभिमुहे आयावणभूमीए आयावेमाणे, रत्तिं वीरासणेण य अवाउडएण य। तए णं से मेहे अणगारे गुणरयणसंवच्छरं तवोकम्मं अहासुत्तं जाव सम्मं काएणं फासेइ पालेइ सोभेइ तीरेइ किट्टेइ, अहासुत्तं अहाकप्पं जाव किट्टेत्ता समणं भगवं महावीरं वंदति नमंसति, वंदित्ता नमंसित्ता बहूहिं छट्ठट्ठम-दसम-दुवालसेहिं मासद्धमासखमणेहिं विचित्तेहिं तवोकम्मेहिं अप्पाणं भावेमाणे विहरति।

३०. तते णं से मेहे अणगारे तेणं उरालेणं [6]विपुलेणं सस्सिरीएणं पयत्तेणं [7]पग्गहिएणं कल्लाणेणं सिवेणं धन्नेणं मंगल्लेणं उदग्गेणं उदारेणं उत्तमेणं महाणुभावेणं तवोकम्मेणं [8]सुक्के लुक्खे निम्मंसे किडिकिडियाभूए अट्ठिचम्मावणद्धे किसे धमणिसंतए जाते यावि होत्था, जीवंजीवेणं गच्छति, जीवंजीवेणं चिट्ठति, भासं भासित्ता गिलाति, भासं भासमाणे गिलाति, भासं भासिस्[9]सामि त्ति गिलाति, से [10]जहा-

१. अवाउडेणं हे १। एवमग्रेऽपि सर्वत्र॥ २. पंचममासं हे १, २॥ ३. दुवालसमेणं इत्यस्य स्थाने जे १ विना सर्वत्र '२' इति पाठः॥ ४. चोद्दसमं २ सत्तमे सोलसमं २ अट्ठमे अट्ठारसमं २ नवमे वीसतिमं २ दसमे बावीसतिमं २ एक्कारसमे चउव्वी(वी जे १ सं १)सतिमं २ बारसमे छव्वीसतिमं २ तेरसमे अट्ठावीसतिमं २ चोद्दसमे तीसतिमं २ पंचदसमे बत्तीसतिमं २ सोलसमे चउत्तीसतिमं २ अणि° इति सर्वत्र प्रतिषु पाठः॥ ५. चोत्तीसइमं सं १ ला ३ हे ४। चउतीसयमं हे १॥ चोत्तीसतमं खं १॥ ६. विउलेणं सं १॥ ७. परिग्ग° जे १। पडिग्ग° हे १॥ ८. सुक्के भुक्खे निम्मंसे हे १ विना। "शुष्को नीरसशरीरत्वात् भुक्खे त्ति (लुक्खे त्ति भगवतीसूत्रवृत्तौ २।१) बुभुक्षावशेन रूक्षीभूतत्वात्"—अटी०॥ ९. °स्सामीति जे १ विना॥ १०. "यथा दृष्टान्तार्थः, नामेति संभावनायाम्, ए इति वाक्यालङ्कारे"—अटी०॥

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

नामए इंगालसगडिया[1] इ वा कट्ठसगडिया[2] इ वा पत्तसगडिया इ वा [3]तिलंडासगडिया इ वा एरंडसगडिया[4] इ वा उण्हे[5] दिन्ना सुक्का समाणी ससद्दं गच्छइ, ससद्दं चिट्ठति, एवामेव मेहे अणगारे ससद्दं गच्छइ, ससद्दं चिट्ठइ, उवचिए तवेणं, अवचिते मंस-सोणिएणं, हुयासणे इव भासरासिपरिच्छन्ने[6], तवेणं तेएणं तवतेयसिरीए अतीव अतीव उवसोभेमाणे[7] उवसोभेमाणे चिट्ठति।

ते णं काले णं ते णं समए णं समणे भगवं महावीरे आइगरे तित्थगरे जाव पुव्वाणुपुव्विं चरमाणे गामाणुगामं दूइज्जमाणे सुहंसुहेणं विहरमाणे जेणामेव रायगिहे नगरे[8] जेणामेव गुणसिलए चेतिए तेणामेव उवागच्छति[9], उवागच्छित्ता अहापडिरूवं उग्गहं[10] ओगिण्हइ, ओगिण्हित्ता संजमेणं तवसा अप्पाणं भावेमाणे विहरति।

तते णं तस्स मेहस्स अणगारस्स राओ पुव्वरत्तावरत्तकालसमयंसि धम्मजागरियं जागरमाणस्स अयमेयारूवे अज्झत्थिए[11] जाव समुप्पज्जित्था—एवं खलु अहं इमेणं ओरालेणं तहेव जाव भासं भासिस्सामि[12] त्ति गिलामि, तं अत्थि ता मे उट्ठाणे कम्मे बले वीरिए पुरिसक्कारपरक्कमे[13] सद्धा [14]धिति संवेगे। तं जाव ता मे अत्थि उट्ठाणे कम्मे बले वीरिए पुरिसगारपरक्कमे[15] सद्धा [16]धिती संवेगे, जाव[17] य मे धम्मायरिए धम्मोवदेसए समणे भगवं महावीरे जिणे सुहत्थी विहरति, ताव[18] ताव मे सेयं कल्लं पाउप्पभायाए रयणीए जाव तेयसा जलंते सूरिए[19] समणं भगवं महावीरं वंदित्ता नमंसित्ता समणेणं भगवता महावीरेणं अब्भणुण्णायस्स समाणस्स सयमेव पंच महव्वयाइं आरुहित्ता गोयमादीए समणे निग्गंथे निग्गंथीओ य खामेत्ता तहारूवेहिं कडाईहिं थेरेहिं सद्धिं विउलं पव्वयं सणियं सणियं दुरुहित्ता सयमेव [20]मेहघणसन्निगासं पुढविसिलापट्टयं पडिलेहित्ता संलेहणाझूसणाझूसियस्स[21] भत्तपाण-

१. °डियाइं वा खं १ हे २। °डियाति वा सं १। "इतिशब्दा उपप्रदर्शनार्थाः, वाशब्दा विकल्पार्थाः—अटी०॥ २. °डियाइं खं १। एवमग्रेऽपि प्रायः सर्वत्र॥ ३. तिलगंडसगडियाइं खं १। तिलंडसगडियाइ हे २ हेसं० ४ ला २। तिलसगडियाइ सं १ ला ३। "तिलंड त्ति तिलदण्डकानाम्"—अटी०॥ ४. एरंडकट्ठसग° खं १ सं १ ला १, ३, लासं० २। "एरण्डशकटिका एरण्डकाष्ठमयी"—अटी०॥ ५. उण्हे उ दिण्णा हे २॥ ६. °पलिच्छन्ने जे १। °परिच्छिन्ने सं १ हे ३॥ ७. °माणे २ चिट्ठति खं १ सं १ ला ३ विना। °माणे चिट्ठति खं १ सं १ ला ३॥ ८. नगरे नास्ति जे १ विना॥ ९. °गच्छइ २ अहा° जे १। °गच्छइ अहा° जे १ विना॥ १०. उग्गहं ओगिण्हित्ता जे १ विना॥ ११. अज्झत्थे जे १॥ १२. °स्सामी ति खं १ लासं० ३॥ १३. °सक्कार° जे १ हे १। °सगार° खं १ सं १ ला ३॥ १४. धितिं जे १। विई मु०॥ १५. °सक्कार° हे २॥ १६. धिति हे २ विना॥ १७. जावं च मे सं १ ला ३ खं १॥ १८. ताव २ मे हे २। ताव ताव हेमू० ३। ताव मे हे २ हेमू० ३ विना। "ताव ताव त्ति तावच्च तावच्चेति वस्तुद्वयापेक्षया द्विरुक्तिः"—अटी०॥ १९. सूरिए नास्ति सं १ ला २, ३ हे ४ विना॥ २०. मेहगण° जे १॥ २१. °णाझूसियस्स जे १ सं १ लामू० ३॥

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

पडियाइक्खितस्स पाओवगयस्स कालं अणवकंखमाणस्स विहरित्तए। एवं संपेहेति।

संपेहित्ता कल्लं पाउप्प[भायाए रयणीए] जाव जलंते जेणेव समणे भगवं महावीरे तेणेव उवागच्छति, उवागच्छित्ता समणं भगवं महावीरं तिक्खुत्तो आदा-हिणपदाहिणं करेइ, करित्ता वंदति नमंसति, वंदित्ता नमंसित्ता नच्चासन्ने नातिदूरे सुस्सूसमाणे नमंसमाणे अभिमुहे विणएणं [3]पंजलियडे पज्जुवासति।

मेहा! ति समणे भगवं महावीरे मेहं अणगारं एवं वदासी – से णूणं तव मेहा! राओ पुव्वरत्तावरत्तकालसमयंसि धम्मजागरियं जागरमाणस्स अयमेयारूवे अज्झ-त्थिते जाव समुप्पज्जित्था–एवं खलु अहं इमेणं ओरालेणं जाव जेणेव इहं तेणेव हव्वमागते, से णूणं मेहा अट्ठे समट्ठे? हंता अत्थि, अहासुहं देवाणुप्पिया! मा पडिबंधं।

तते णं से मेहे अणगारे समणेणं भगवया [महावीरेणं] अब्भणुण्णाते समाणे हट्ठ जाव हियए उट्ठाए उट्ठेइ, उट्ठेत्ता समणं भगवं महावीरं तिक्खुत्तो आयाहिण-पयाहिणं करेति, करेत्ता वंदति नमंसति, वंदित्ता नमंसित्ता सयमेव पंच महव्वयाइं [4]आरुहेति, आरुहेत्ता गोयमाति समणे निग्गंथे निग्गंथीओ य खामेति, खामेत्ता तहारूवेहिं कडादीहिं थेरेहिं सद्धिं विपुलं पव्वयं सणियं सणियं दुरुहति, दुरुहित्ता सयमेव मेहघणसन्निगासं पुढविसिलापट्टयं पडिलेहेति, पडिलेहेत्ता उच्चारपासवण-भूमिं पडिलेहेति, पडिलेहेत्ता दब्भसंथारगं संथरति, संथरित्ता दब्भसंथारगं दुरुहति, दुरुहित्ता पुरत्थाभिमुहे संपलियंकनिसण्णे करयलपरिग्गहियं सिरसावत्तं मत्थए अंजलिं कट्टु एवं वदासी—नमोत्थु णं अरहंताणं जाव संपत्ताणं, णमोत्थु णं समणस्स भगवओ महावीरस्स जाव संपाविउकामस्स मम धम्मायरियस्स, वंदामि णं भगवंतं तत्थगयं इहगए, पासउ मे भगवं तत्थगते इहगतं ति कट्टु वंदति नमंसति, वंदित्ता नमंसित्ता एवं वदासी—[5]पुव्विं पि य णं मए समणस्स भगवतो महावीरस्स अंतिए सव्वे पाणातिवाए पच्चक्खाए मुसावाए अदिन्नादाणे मेहुणे परिग्गहे कोहे माणे माया लोभे पेज्जे दोसे कलहे अब्भक्खाणे पेसुन्ने परपरिवाए

१. पाउप जाव हे१ विना। पाउ जाव हे२॥ २. प्रतिषु पाठः—आयाहिण २ वंदति णमंसति नच्चा° सं१ ला३। आदाहिणपदाहिणं वंदति नमंसति २ नच्चा° हे३, ४ ला१। आयाहिण २ वंदति नमंसति २ नच्चा° हे२ जे१ खं१। आयाहिणपयाहिणं २ वंदति णमंसति २ त्ता नच्चा° ला२॥ ३. पंजलिउडे सं१ ला३ लासं० २ जे१। दृश्यतां पृ० ५ पं० ८, पृ० ४३ पं० ४॥ ४. आरुभेइ खं१॥ ५. पुव्विं १ ला३॥

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

अरतिरति मायामोसे मिच्छादंसणसल्ले पच्चक्खाते, इयाणिं पि णं अहं तस्सेव अंतिए सव्वं पाणातिवायं पच्चक्खामि जाव मिच्छादंसणसल्लं पच्चक्खामि, सव्वं असण-पाण-खाइम-साइमं चउव्विहं पि आहारं पच्चक्खामि जावज्जीवाए, जं पि य इमं सरीरं इट्ठं कंतं पियं जाव विविहा रोगायंका परीसहोवसग्गा फुसंतु त्ति कट्टु[1] एयं[2] पि य णं चरमेहिं[3] ऊसासनीसासेहिं[4] वोसिरामि त्ति कट्टु संलेहणाझूसणाझूसिते भत्तपाण-पडियाइक्खिते पाओवगए कालं अणवकंखमाणे विहरति।

तते णं ते थेरा भगवंतो मेहस्स अणगारस्स अगिलाए वेयावडियं करेंति। तते णं से मेहे अणगारे समणस्स भगवओ महावीरस्स तहारूवाणं थेराणं अंतिए सामाइयमाइयाइं[5] एक्कारस अंगाइं अहिज्जित्ता, बहुपडिपुन्नाइं दुवालस वरिसाइं सामन्नपरियागं पाउणित्ता, मासियाए संलेहणाए अप्पाणं झोसित्ता, सट्ठिं भत्ताइं अणसणाए छेदेत्ता, आलोतिय[6]पडिक्कंते उद्धियसल्ले समाहिपत्ते अणुपुव्वेणं कालगए।

तते णं ते थेरा भगवंतो मेहं अणगारं अणुपुव्वेणं कालगयं पासंति, पासित्ता परिनिव्वाण[7]वत्तियं काउस्सग्गं[8] करेंति, करित्ता मेहस्स आयारभंडयं गेण्हंति, गेण्हित्ता विउलाओ पव्वयाओ सणियं सणियं पच्चोरुहंति, पच्चोरुहित्ता जेणामेव गुणसिलए चेइए जेणामेव समणे भगवं महावीरे तेणामेव उवागच्छंति, उवागच्छित्ता समणं भगवं महावीरं वंदंति नमंसंति, वंदित्ता नमंसित्ता एवं वयासी—एवं खलु देवाणुप्पियाणं अंतेवासी मेहे णामं अणगारे पगइभद्दए जाव विणीते से णं देवाणु-प्पिएहिं अब्भणुण्णाए समाणे गोतमातिए[9] समणे निग्गंथे निग्गंथीओ य खामेत्ता अम्हेहिं सद्धिं विउलं पव्वयं सणियं सणियं दुरुहति, [दुरुहित्ता] सयमेव मेघघणसन्निगासं पुढविसिलं पडिलेहेति, [पडिलेहित्ता] भत्तपाणपडियाइक्खिते अणुपुव्वेणं कालगए। एस णं देवाणुप्पिया मेहस्स अणगारस्स आयारभंडए।

३१. भंते! त्ति भगवं गोतमे समणं भगवं महावीरं वंदति नमंसति, वंदित्ता नमंसित्ता एवं वदासी—एवं खलु देवाणुप्पियाणं अंतेवासी मेहे णामं[10] अणगारे से

---

१. फुसंतीति कट्टु हे २ विना। फुसंती चिट्ठंति सं १ ला २। भगवतीसूत्रेऽपि [पृ० ८७, पृ० ९३, पृ० ७४०] फुसंतु इति पाठः। तत्र च द्वितीये शतके प्रथमोद्देशके "त्ति कट्टु त्ति इत्यभिसन्धाय यः पालित इति शेषः" इति अभयदेवसूरिविरचितायां टीकायां व्याख्यातम्॥ २. एवं खं १ जे १ हे २ विना॥ ३. चरिमेहिं हे १ विना॥ ४. °निस्सासेहिं हे १ खं १॥ ५. सामाई-यमाई एक्का° हे २॥ ६. आलोईय° हे २॥ ७. °णेव्वाण° जे १ हे २॥ ८. काउसग्गं जे १ हे २॥ ९. गोयमाईए हे २॥ १०. णामेणं सं १ लामू० ३॥

णं भंते! मेहे अणगारे कालमासे कालं किच्चा कहिं गए कहिं उववन्ने? गोतमा! दि समणे भगवं महावीरे भगवं गोयमं एवं वयासी–एवं खलु गोयमा! मम अंतेवासी मेहे णामं अणगारे पगतिभद्दए जाव विणीए से णं तहारूवाणं थेराणं अंतिए [1]सामाइयमाइयाइं एक्कारस अंगाइं अहिज्जति, अहिज्जित्ता बारस भिक्खुपडिमाओ गुणरयणसंवच्छरं तवोकम्मं काएणं फासेत्ता जाव किट्टेत्ता मए अब्भणुण्णाते गोयमाइ थेरे खामेति, [खामेत्ता] तहारूवेहिं जाव विपुलं पव्वयं दुरुहति, दुरुहित्ता दब्भसंथारगं संथरति, संथरित्ता दब्भसंथारोवगए सयमेव पंच महव्वए उच्चारेइ, उच्चारित्ता बारस वासाइं सामण्णपरियागं पाउणेत्ता, मासियाए संलेहणाए अप्पाणं झूसेत्ता, सट्ठिं भत्ताइं अणसणाए छेदेत्ता, [2]आलोइयपडिक्कंते उद्धियसल्ले समाहिपत्ते कालमासे कालं किच्चा, उड्ढं चंदिम-सूर-गहगण-णक्खत्त-तारारूवाणं बहूइं जोयणाइं बहूइं जोयणसयाइं बहूइं जोयणसहस्साइं बहूइं जोयणसयसहस्साइं बहूओ जोयणकोडीओ बहूओ जोयणकोडाकोडीओ उड्ढं दूरं उप्पइत्ता सोहम्मीसाण-सणंकुमार-माहिंद-बंभ-लंतग-महासुक्क-सहस्साराणयपाणयारणच्चुते तिण्णि य अट्ठारसुत्तरे गेवेज्जविमा[3]णावाससए [4]वीईवइत्ता विजए महावि[5]माणे देवत्ताए उववण्णे। तत्थ णं अत्थेगइयाणं देवाणं तेत्तीसं सागरोवमाइं ठिती पण्णत्ता। तत्थ णं मेहस्स वि देवस्स तेत्तीसं सागरोवमाइं [ठिती पण्णत्ता]।

एस णं भंते! मेहे देवे ताओ देवलोयाओ आउक्खएणं [6]ठिइक्खएणं भवक्खएणं अणंतरं चयं [7]चइत्ता कहिं गच्छिहिति, कहिं उववज्जिहिति? गोयमा! महाविदेहे वासे सिज्झिहिति, बुज्झिहिति, मुच्चिहिति, [8]परिणिव्वाहिति, सव्वदु[9]क्खाणमंतं [10]काहिति।

एवं खलु जंबू! समणेणं भगवया महावीरेणं आदिगरेणं तित्थगरेणं जाव संपत्तेणं [11]अप्पोलंभनिमित्तं पढमस्स नायज्झयणस्स अयमट्ठे पण्णत्ते त्ति बेमि।

॥ पढमं अज्झयणं सम्मत्तं ॥[12]

---

१. °माईयाइं हे २। °मातीयाइं खं १॥ २. आलोईय° हे २॥ ३. °णवास° हे १ सं १ ला २, ३॥ ४. विईवइत्ता हे २। वीईवइत्ता जे १। वीवइत्ता खं १ हे ३ हेमू० ४ ला ३॥ ५. °विमाणाए सं १ ला २, ३॥ ६. ठितीखएणं खं १ विना॥ ७. चयइत्ता जे १॥ ८. परिणेव्वाही सव्व° खं १। परिनिव्वाही सव्व° जे १ सं १ हे ४। परिनिव्वाहि सव्व° ला ३॥ ९. दुक्खमंतं जे १ सं १॥ १०. कारेहिति खं १॥ ११. "अप्पोलंभनिमित्तं ति आप्तेन हितेन गुरुणेत्यर्थः उपालम्भो विनेयस्याहितविधायिन आप्तोपालम्भः, स निमित्तं यस्य प्रज्ञापनस्य तत् तथा। प्रथमस्य ज्ञाताध्ययनस्यायम् अनन्तरोदितः मेघकुमारचरितलक्षणोऽर्थोऽभिधेयः प्रज्ञप्तः अभिहितः। अविधिप्रवृत्तस्य शिष्यस्य गुरुणा मार्गे स्थापनाय उपालम्भो देयो यथा भगवता दत्तो मेघकुमारायेत्येवमर्थं प्रथममध्ययनमित्यभिप्रायः"—अटी०॥ १२. ग्रन्थाग्रं १३०५ जे १॥

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

[बीयं अज्झयणं 'संघाडे']

३२. जति णं भंते! समणेणं भगवया महावीरेणं पढमस्स णायज्झयणस्स अयमट्ठे पण्णत्ते, बितियस्स णं भंते! णायज्झयणस्स के अट्ठे पण्णत्ते?

एवं खलु जंबू! ते णं काले णं ते णं समए णं रायगिहे णाम[1] नयरे होत्था, णगरवण्णओ। तस्स णं रायगिहस्स नगरस्स बहिया उत्तरपुरत्थिमे दिसीभाए गुणसिलए नाम चेतिए होत्था, वण्णओ। तस्स णं गुणसिलयस्स[2] चेतियस्स अदूरसामंते एत्थ णं महं एगे जिण्णुज्जाणे यावि होत्था, विणट्ठदेवउल[3]-परिसडिय-तोरण-घरे नाणाविहगच्छ[4]-गुम्म-लया-वल्लि-वच्छच्छाइए अणेगवालसयसंकणिज्जे यावि होत्था। तस्स णं जिण्णुज्जाणस्स बहुमज्झदेसभाए एत्थ णं महं एगे भग्गकूवए यावि होत्था। तस्स णं भग्गकूवस्स अदूरसामंते एत्थ णं महं[5] एगे मालुयाकच्छए[6] यावि होत्था, किण्हे किण्होभासे जाव[7] रम्मे महामेहनिउरंबभूते बहूहिं रुक्खेहि य गच्छेहि[8] य गुम्मेहि य लयाहि य वल्लीहि य तणेहि य कुसेहि[9] य खण्णुएहि[10] य संछन्ने परिच्छन्ने[11], अंतो झुसिरे, बाहिं गंभीरे, अणेगवालसयसंकणिज्जे यावि होत्था।

३३. तत्थ णं रायगिहे नगरे धणे नाम सत्थवाहे अड्ढे दित्ते जाव विउलभत्त-पाणे, तस्स णं धणस्स सत्थवाहस्स भद्दा नाम भारिया होत्था सुकुमालपाणिपाया

---

१. नामं जे १ ॥ २. °सिलस्स खं १ ला ३ ॥ ३. °उले हे १ ॥ ४. °गुच्छ° हे १। "गच्छा वृन्ताकीप्रभृतयः"—अटी० ॥ ५. महेगे खं १ हे १ सं १ ला ३ ॥ ६. "मालुकाकच्छए त्ति एकास्थिकफला वृक्षविशेषाः मालुकाः प्रज्ञापनाभिहिताः, तेषां कक्षो गहनं मालुकाकक्षः, 'चिर्भटिकाकच्छकः' इति तु जीवाभिगमचूर्णिकारः"—अटी० ॥ ७. "इह यावत्करणादिदं दृश्यम्—नीले नीलोभासे, हरिए हरिओभासे, सीए सीओभासे, निद्धे निद्धोभासे, तिव्वे तिव्वोभासे, किण्हे किण्हच्छाए, नीले नीलच्छाए, हरिए हरियच्छाए, सीये सीयच्छाए, निद्धे निद्धच्छाए, तिव्वे तिव्वच्छाए, घणकडियकडिच्छाए......वाचनान्तरे त्विदमधिकं पठ्यते—पत्तिए पुप्फिए फलिए हरियगरेरिज्जमाणे...सिरीए अईव अईव उवसोभेमाणे चिट्ठइ त्ति"—अटी० ॥ ८. गुच्छेहि जे १ सं १ ला ३ ॥ ९. कुसएहि य जे १। कुसुमेहि य सं १ ला ३ ॥ १०. खण्णएहि हे १। खणुएहि सं १ लामू० ३। खाणुएहि लासं० ३। खत्तएहि ला १। "कुसेहि य त्ति दर्भैः, क्वचित् कूविएहि य त्ति पाठः, तत्र कूपिकाभिः लिंगव्यत्ययात्, खण्णुएहि य त्ति स्थाणुभिश्च, पाठान्तरेण खत्तएहिं त्ति खातैर्गर्तैरित्यर्थः, अथवा कूविएहिं ति चोरगवेषकैः खत्तएहिं ति खानकैः क्षेत्रस्येति, चौरैरित्यर्थः"—अटी० ॥ ११. पलि° खं १ विना। पलिच्छिन्ने जे १ सं १ ला ३ ॥

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

अ[1]हीणपडिपुं[2]ण्णपंचिंदियसरीरा लक्खणवंजणगुणोववेया माणुम्माणपमाणपडिपुण्ण-सुजातसव्वंगसुंदरंगी ससिसोमागारकंतपियदंसणा सुरूवा क[3]रयलपरिमियं[4]तिवलिय-वलियमज्झा कुंडलुल्लिहियगंडलेहा कोमुदिरय[5]णियरपडिपुण्णसोम[6]वयणा सिंगारागार-चारुवेसा जाव पडिरूवा वंझा अवियाउरी जाणुकोप्परमाया यावि होत्था।

३४. तस्स णं धणस्स सत्थवाहस्स पंथए नाम दासचेडे होत्था सव्वंगसुंदरंगे मंसोवचिते बालकीलावणकुसले यावि होत्था। तते णं से धणे सत्थवाहे रायगिहे नयरे बहूणं नगर[7]-निगम-सेट्ठि-सत्थवाहाणं अट्ठारसण्ह य [8]सेणिप्पसेणीणं बहूसु कज्जेसु य कुडुंबेसु य मंतेसु य जाव चक्खुभूते यावि होत्था, नियगस्स वि य णं कुडुंबस्स [9]बहूसु[10] कज्जेसु य जाव चक्खुभूते यावि होत्था।

३५. तत्थ णं रायगिहे नगरे विजए ना[11]मं तक्करे होत्था पावचंडालरूवे भीमतररुद्दकम्मे आरुसियदित्तरत्तनयणे खरफरुसमहल्लविगय[12]बीभच्छदाढिए अ[13]सं-पुडितउट्ठे उद्धुयपइण्णलंबंतमुद्धए भमरराहुवण्णे निरणु[14]क्कोसे निरणुतावे दारुणे पतिभए [15]निस्संसतिए निरणुकंपे, अही व एगंतदिट्ठिए, खुरे व एगंतधाराए, गिद्धे व

---

१. अहीणपुण्ण° खं १ हे १, २, ३, ४। "राजीवर्णके लिख्यते—अहीणपडिपुण्णपंचिंदिय-सरीरा। कचित्तु अहीणपुण्णपंचिंदियसरीरा। अहीनानि अन्यूनानि लक्षणतः, पूर्णानि स्वरूपतः, पुण्यानि वा पवित्राणि पञ्चापीन्द्रियाणि यत्र तत्तथाविधं शरीरं यस्याः सा तथा" इति अभयदेवसूरिविरचितायाम् औपपातिकसूत्रवृत्तौ॥ २. °पुण्णलंचिंदिय° खं १॥ ३. "करयल त्ति अनेन करयलपरिमियतिवलियवलियमज्झा इति दृश्यम्"—अटी०। एतदनुसारेण अटी० कृतां समक्षं करयल इत्येतावानेव पाठ आसीदिति भाति॥ ४. °तिवलियमज्झा जे १। "करतलपरिमितो मुष्टिग्राह्यः प्रशस्तः शुभः त्रिवलिको वलित्रययुक्तो वलितः संजातवलिर्मध्यो मध्यभागो यस्याः सा तथा"—इति अभयदेवसूरिविरचितायाम् औपपातिकसूत्रवृत्तौ॥ ५. °रयणीयर° खं सं० १॥ ६. °सोम्मव° खं १ लों० ला १। "कोमुइरयणियरविमल-पडिपुण्णसोमवयणा, कौमुदी चन्द्रिका कार्तिकी वा, तत्प्रधानः तस्यां वा यो रजनीकरश्चन्द्रः, तद्वद् विमलं प्रतिपूर्णं सौम्यं च वदनं यस्याः सा तथा"—इति अभयदेवसूरिविरचितायाम् औपपातिकसूत्रवृत्तौ। "कोमुईरयणिकरविमलपडिपुन्नसोमवयणा कौमुदीरजनीकरवत् कार्तिकी-चन्द्र इव विमलं प्रतिपूर्णं सोम्यं च वदनं यस्याः सा तथा" इति अभयदेवसूरिविरचितायां ज्ञाताधर्मकथाङ्गवृत्तौ सू० १०॥ ७. °नियम° हे २ विना॥ ८. सेणियप्प° हे ४॥ ९. कुडुंबस्स य बहुस्सु य कज्जेसु य जे १॥ १०. बहूसु य कज्जेसु य जाव हे १, ४, खं १ ला १ विना॥ ११. नाम जे १॥ १२. बीभत्सदा° हे १, २, सं १ ला ३ खं १॥ १३. असंबुडि° जे १ सं १ ला ३। "असम्पतितौ [असंवृतौ—खं०] असंपुटितौ [असंवृत्तौ—जे०] वा परस्परालग्नौ तुच्छत्वाद् दशनदीर्घत्वाच्च ओष्ठौ यस्य स तथा"—अटी०॥ १४. °णुकोसे हे १, २॥ १५. हे २ विना निसंसइए जे १। णिसंसतिए हे १, ३, ४, सं १ ला १, २, ३ लों०। "निःसंशयिकः शौर्यातिशयादेव 'तत् साधयिष्यामि एव' इत्येवंप्रवृत्तिकः, पाठान्तरेण निसंसे नॄन् नरान् शंसति हिनस्तीति नृशंसः, निःशंसो वा विगतश्लाघः"—अटी०॥

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

आमिसतल्लिच्छे, अग्गिमिव सव्वभक्खी, जलमिव [1]सव्वग्गाही, [2]उक्कंचण-वंचण-माया-नियडि-कूड-कवडसाइसंपओगबहुले चिरनगरविणट्ठदुट्ठसीलायारचरित्ते जूय[3]प्पसंगी मज्ज[4]प्पसंगी भोज्ज[5]प्पसंगी [6]मंसप्पसंगी दारुणे हि[8]ययदारए साहसिए संधिच्छेयए उवहिए विस्संभघाती [9]आलीवगतित्थभेयलहुहत्थसंपउत्ते, परस्स दव्वहरणंमि निच्चं अणुबद्धे, तिव्ववेरे, रायगिहस्स नगरस्स बहूणि अतिगमणाणि य निग्गमणाणि य बाराणि य [10]अंवबाराणि य [11]छिंडीओ य खंडीओ य नगरनिद्धमणाणि य [12]संवट्टणाणि य [13]निवट्टणाणि य [14]जूयखलयाणि य पाणागाराणि य वेसागाराणि य तक्करट्ठाणाणि य [15]तक्करघराणि य सिंघाडगाणि य तियाणि य चउक्काणि य चच्चराणि य नागघराणि य भूयघराणि य जक्खदेउलाणि य सभाणि य [16]पवाणि य पणियसालाणि य सुन्नघराणि य [17]आभोएमाणे मग्गमाणे गवेसमाणे, बहुजणस्स छिद्देसु य विसमेसु य विहुरेसु य वसणेसु य अब्भुदएसु य उस्सवेसु य पसवेसु य तिहीसु य छणेसु [18]य जन्नेसु य पव्वणीसु य मत्तपमत्तस्स य वक्खित्तस्स य वाउलस्स य सुहियस्स य [19]दुहियस्स य विदेसत्थस्स य वि[20]प्पवसियस्स य मग्गं च छिद्दं च विरहं च अंतरं च मग्गमाणे गवेसमाणे एवं च णं विहरति, बहिया वि य णं रायगिहस्स नगरस्स आरामेसु य उज्जाणेसु य वावि-पोक्ख[21]रिणि-दीहिय-गुंजालिय-सरपंतिय-सरसर-पंति[22]यासु य जिण्णुज्जाणेसु य भग्गकूवएसु य मालुयाकच्छएसु य सुसाणएसु य [23]गिरिकंदरेसु य लयणेसु [य] देवउलेसु य उवट्ठाणेसु य बहुजणस्स छिद्देसु य जाव एवं च णं विहरति।

---

१. सव्वगाही जे १ सं १ ला २॥ २. °णबंधणम° जे १॥ ३. °पसंगी जे १ विना॥ ४. °पसंगी हे ३ विना॥ ५, ६. पसंगी हे ३ जे १ विना॥ ७. मंसप्पसंगी नास्ति हे २॥ ८. "पाठान्तरेण हियाकारए जनहितस्याकर्तेत्यर्थः"—अटी०॥ ९. सं १ ला २ हे सं० ४ विनान्यत्र—आळियग° खं १। आलीयग° अन्यत्र। "आदीपकः अग्निदाता" अटी०॥ १०. अबदाराणि खं १॥ ११. छिंडिओ हे १, २॥ १२. संवट्टमाणाणि य निवट्टमाणाणि य जे १॥ १३. निव्वट्ट हे १, २, ४, सं १ ला १, २, ३। "निवर्तनानि मार्गनिर्धटनस्थानानि"—अटी०॥ १४. सं १ ला ३ विना—जूअखलणाणि ला २। जूवखलणाणि जे १। जूवखलिणाणि खं १। जूअखलयाणि हे १, २, ३ ला १। जूवखलियाणि हे ४। "द्यूतखलकानि द्यूतस्थण्डिलानि"—अटी०॥ १५. तक्करगिहाणि हे २॥ १६. पवयाणि जे १॥ १७. आभोएमाणे २ सं १ ला २, ३॥ १८. य पव्वणीसु य जणेसु य जे १॥ १९. दुक्खियस्स य हे १, २, ४। दुहियस्स य दुक्खियस्स य जे १॥ २०. विप्पवसियस्स नास्ति जे १॥ २१. °पोक्खरिणी° सं १ ला ३। °पुक्खरिणी° जे १॥ २२. °यासु जिण्णु° खं १॥ २३. गिरिकंदर लेणउ(लेणो—हे २, लयणउ लों०—खं १)वट्ठाणेसु जे १ विना। "गिरिकन्दरेषु गिरिरन्ध्रेषु, लयनेषु गिरिवर्तिपाषाणगृहेषु, उपस्थानेषु तथाविधमण्डपेषु"—अटी०॥

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

३६. तते णं तीसे भद्दाए भारियाए अण्णया कयाइ पुव्वरत्तावरत्तकालसमयंसि कुडुंबजागरियं जागरमाणीए अयमेयारूवे अज्झत्थिए जाव समुपज्जित्था—अहं धणेण सत्थवाहेण सद्धिं बहूणि वासाणि सद्द-फरिस-रस-रूवाणि माणुस्सगाइं काम-भोगाइं पच्चणुभवमाणी विहरामि, नो चेव णं अहं दारगं वा दारिगं वा पयामि[1], तं धन्नाओ णं ताओ[2] अम्मयाओ जाव सुलद्धे णं माणुस्सए जम्मजीवियफले तासिं अम्मयाणं जासिं मन्ने णियगकुच्छिसंभूयातिं थणदुद्धलुद्धयातिं महुरसमुल्लावगातिं मम्मणपयंपियातिं थणमूला कक्खदेसभागं अभिसर[3]माणातिं मुद्धयाइं थणयं[4] पियंति, ततो य[5] कोमलकमलोवमेहिं हत्थेहिं गिण्हिऊणं उच्छंगनिवेसियाणि[6] देंति[7] समुल्लावए पिए[8] सुमहुरे पुणो पुणो मंजुलप्पभणिते, तं णं[9] अहं अधन्ना अपुण्णा अकयलक्खणा एत्तो एगमवि न पत्ता। तं सेयं मम कल्लं पाउप्प-भायाए रयणीए[10] जाव जलंते धणं सत्थवाहं आपुच्छित्ता धणेणं सत्थवाहेणं अब्भणुण्णाया समाणी सुबहुं विपुलं असण[11]-पाण-खातिम-सातिमं उवक्खडावेत्ता सुबहुं पुप्फ-वत्थ[12]-गंध-मल्लालंकारं गहाय बहूहिं मित्त-णाति-णियग-सयण-संबंधि-परिजणमहिलाहिं सद्धिं संपरिवुडा जाइं इमाइं रायगिहस्स नगरस्स बहिया णागाणि य भूयाणि य जक्खाणि य इंदाणि य खंदाणि य रुद्दाणि य सिवाणि य वेसम-णाणि य तत्थ णं बहूणं नागपडिमाण य जाव वेसमणपडिमाण य महरिहं पुप्फ[13]च्चणियं करेत्ता जण्णुपायपडियाए[14] एवं[15] वइत्तए—जइ[16] णं हं देवाणुप्पिया! दारगं

---

१. पययामि खं १। पयायामि सं १ ला २, ३ हेसं० ४। पयासि हे ३। "पयामि त्ति प्रजनयामि"—अटी० ॥ २. ता अम्मया जाव सं १ ॥ ३. अतिस° सं १ ला १, २,। अइस° हे २। "स्तनमूलात् कक्षादेशभागमभिसरन्ति संचरन्ति स्तनजं (स्तनकं—खं १ जे १) पिबन्ति"—अटी० ॥ ४. थणं पि° सं १ ला २, ३ ॥ ५. य नास्ति हे २ ॥ ६. प्रतिषु पाठाः—उच्छंगणिवेसियाणि हे २ लासं० ३। उच्छंगे निवेसियाणि हे ३। उच्छंगे निवेसियाणि जे १। उच्छंगे निवेसियाणं हे १, ४, ला १। उच्छंगनिवेसियाणं सं १ ला २ लामू० ३। उच्छंगणिवेसियाणि य खं १। "उत्सङ्गनिवेशितानि ददति समुल्लापकान् सुमधुरान्"—अटी० ॥ ७. देंति मम्मणुल्लावए खं १। दृश्यतामुपरितनं टिप्पणम् ॥ ८. पीए जे १ ॥ ९. प्रतिषु पाठाः—तं अण्णं अहं अधण्णा अपुन्ना अकयलक्खणा जे १। अहण्णं अधन्ना अपुण्णा अलक्खणा जे १ विना। तं अहन्नं अधन्ना अपुन्ना अलक्खणा अकयपुन्ना मु०। दृश्यतां पृ० ८१ पं० ५ ॥ १०. रयणीए नास्ति जे १ विना ॥ ११. असणं पाणं खाइमं साइमं सं १ ला २, ३। १२. °वत्थ° नास्ति जे १ विना ॥ १३. पुप्फअच्च° जे १ ॥ १४. जण्णुपायपडिया एवं अटी०। दृश्यतां पृ० ८२ पं०। "जण्णुपाय-पडियत्ति जानुभ्यां पादपतिता जानुपादपतिता, जानुनी भुवि विन्यस्य प्रणतिं गतेत्यर्थः"—अटी०। जण्णुपायपडियाए उवादित्तए हेमू० ४, जण्णुपायपडियाए एवं वदित्तए हेसं० ४। दृश्यतामधस्तनं टिप्पणम् ॥ १५. एवं उवाइत्तए जे १। एवं उवादित्तए हे १, ३ ला १। दृश्यतामुपरितनं टिप्पणम् ॥ १६. जई जे १ ॥

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

वा दारिगं वा [1]पयामि [2]तो णं अहं तुब्भं [3]जायं च दायं च भायं च अक्खयणिहिं च अणुवड्ढेमि त्ति कट्टु [4]उवाँतियं उववाइत्तए। एवं संपेहेति, संपेहित्ता कल्लं जाव जलंते जेणामेव धणे सत्थवाहे तेणामेव उवागच्छति, उवागच्छित्ता एवं वदासि—एवं खलु [5]अहं देवाणुप्पिया! तुब्भेहिं सद्धिं बहूइं वासाइं जाव देंति समुल्लावए सुमहुरे पुणो पुणो मं[6]जुलप्पभणिते, तं णं अहं अहन्ना अपुण्णा अकयलक्खणा, एत्तो एगमवि न पत्ता। तं इच्छामि [7]णं देवाणुप्पिया! तुब्भेहिं अब्भणुण्णाता समाणी विपुलं [8]असणं पाणं खाइमं साइमं जाव अणुवड्ढेमि [9]उवाइयं करेत्तए। तते णं धणे सत्थवाहे भद्दं भारियं एवं वदासी—ममं पि य णं खलु देवाणुप्पिए! एस चेव मणोरहे—'कहं णं तुमं दारगं वा[10] दारिगं वा पयाएज्जासि'। भद्दाए सत्थवाहीए एयमट्ठमणुजाणति। तते णं सा भद्दा सत्थवाही धणेणं सत्थवाहेणं अब्भणुण्णाता समाणी हट्ठतुट्ठ[11] जाव हि[12]यया विपुलं [13]असणं पाणं खाइमं साइमं उवक्खडावेति, २[14] त्ता सुबहुं [15]पुप्फ-वत्थ-गंध-मल्लालंकारं गेण्हति, २ त्ता सयाओ गिहाओ निग्गच्छति, २ त्ता रायगिहं नगरं मज्झंमज्झेणं निग्गच्छति, २ त्ता जेणेव पुक्खरिणी तेणेव उवागच्छति, २ त्ता पुक्खरिणीए तीरे सुबहुं पुप्फ जाव मल्ला-

---

१. पयायामि हे १ विना। दृश्यतां पृ० ८० पं० ४, पृ० ८२ पं० ११॥ २. ते णं सं १ ला ३॥ ३. "जायं चेत्यादि, यागं पूजां दायं पर्वदिवसादौ दानं भागं लाभांशम् अक्षयनिधिम् अव्ययं भाण्डागारम् अक्षयनिधिं वा मूलधनं येन जीर्णीभूतस्य देवकुलस्योद्धारः करिष्यते अक्षीणिकां वा प्रतीतां वर्धयामि" अटी०॥ ४. ओवा° खं १। "उ(ओ–खं)वाइयं ति उपयाच्यते मृग्यते स्म यत् तत् उपयाचितमीप्सितं वस्तु उपयाचितुं प्रार्थयितुम्"—अटी०॥ ५. अहं नास्ति हे २ जे १ सं १ ला ३॥ ६. मंजुलभणिए जे १॥ ७. णं नास्ति हे २॥ ८. असणं जाव जे १। जे १ विना 'असणं ४ जाव' इति पाठः, अत्र '४' इत्यनेन असणं पाणं खाइमं साइमं इति पाठो ज्ञेयः॥ ९. ओवाईयं हे २॥ १०. वा नास्ति हे १, ३, खं १॥ ११. °तुट्ठा जे १॥ १२. हयहियया मु०॥ १३. जे १ विना—असण ४ उव° हे २। असणपाणखातिमसातिम उव° हे १। असणपाणखाइमंसादिमं खं १। असणपाणखाइमसाइमं सं १ ला १, २, ३ हे ३, ४॥ १४. इदमत्रावधेयम्—हस्तलिखितादर्शेषूपलभ्यमानं '२' इत्यङ्कमनुसृत्य यथायोगं संस्कारं विधाय एतत्पर्यन्तमस्माभिस्तत्र तत्र पाठा उपन्यस्ताः। इतः परं तु हस्तलिखितादर्शेषु यथा '२' इत्यङ्क उपलभ्यते तथैव प्राय उपदर्शयिष्यते। इदं तु ध्येयम्—जे १ विनाऽन्यत्र प्रायः '२' इत्यङ्क एवोपलभ्यते, जे १ मध्ये तु '२ त्ता' इति प्राचुर्येण दृश्यते, जे १ मध्येऽपि क्वचित् क्वचित् केवलं '२' इत्यपि दृश्यते। यथा च पाठ उपलभ्यते तथैवास्माभिरपि प्राय उपदर्शयिष्यते, तथापि धातोरनन्तरं यत्र केवलं '२' इति मुद्रितं तत्रापि '२ त्ता' इति सर्वत्र स्वधिया अभ्यूहनीयमेव। इदं तु ज्ञेयम्—धातोरनन्तरं यत्र '२' इति वर्तते तत्र '२' इत्यनेन पूर्वपठितो धातुः क्त्वाप्रत्ययान्तो विवक्षितः, अन्यत्र तु '२' इत्यनेन पूर्वपदमेव द्विः पठनीयम्, यथा 'महया २' इत्यनेन 'महया महया' इति विवक्षितम्। एवमन्यत्रापि यथायोगं स्वधियाऽवगन्तव्यम्॥ १५. पुप्फगंधमल्ला° जे १ विना। पुप्फगंधवत्थमल्ला° मु०॥

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

लंकारं ठवेइ, २ त्ता पुं[1]क्खरिणिं ओगाहइ, २ जलमज्जणं करेति, २ त्ता जलकीडं क[2]रेति, २ त्ता ण्हाया कयबलिकम्मा उ[3]ल्लपडसाडिगा जाइं तत्थ उप्पलाइं जाव सहस्सपत्ताइं ता[4]इं गिण्हइ, २ त्ता पुक्खरिणीतो पच्चोरुहइ, २ त्ता [5]तं सुबहुयं पु[6]प्फ-वत्थ-गंध-मल्लं गेण्हति, २ त्ता जेणामेव नागघरए य जाव वेसमणघरए य तेणेव उवागच्छति, २ त्ता तत्थ [7]णं नागपडिमाण य जाव वेसमणपडिमाण य आलोए पणामं क[8]रेति, २ त्ता पच्चुन्नमइ, २ लोमहत्थगं परामुसइ, २ त्ता नागपडिमाओ य जाव वेसमणपडिमाओ य लोमह[9]त्थ[10]एणं पमज्जति, २ त्ता उदगधाराए अब्भुक्खेति, २ त्ता पम्हलसूमालाए गंधकासाईए गायाइं लूहेइ, २ त्ता महरिहं वत्थारुहणं च मल्लारुहणं च गंधारुहणं च चुं[11]न्नारुहणं च वन्नारुहणं च करेति, २ त्ता धूवं डहति, २ त्ता जण्णुपायपडिया [12]पंजलिउडा एवं व[13]दासी—'जइ [14]णं अहं दारगं वा दारिगं वा प[15]यामि [16]तो णं अहं जायं च जाव अणुवड्ढेमि' त्ति कट्टु उ[17]वातियं करेति, २ त्ता जेणेव पु[18]क्खरिणी तेणेव उवागच्छति, २ त्ता[19] तं विपुलं अ[20]सणं ४ आसाएमाणी जाव विहरति। जिमिया जाव सुइभूया जेणेव सए [21]गिहे तेणेव उवागया। अदुत्तरं च णं भद्दा सत्थवाही चाउद्दसट्ठमुद्दिट्ठ[22]पुण्णमासिणीसु विपुलं अ[23]सण ४ उवक्खडेति, २ बहवे नागा य जाव वेसमणा य उवायमाणी णमंसमाणी जाव एवं च णं विहरति।

३७. तते णं सा भद्दा सत्थवाही अन्नया क[24]दाइ केणति कालंतरेण आवन्नसत्ता जाया यावि होत्था। तते णं तीसे भद्दाए सत्थवाहीए दोसु मासेसु [25]वीतिक्कंतेसु

---

१. पुक्खरार्गि जे १॥ २. करेति ण्हाया हे २ जे १ सं १॥ ३. उल्लपडिसाडिगा सं १ ला १, ३ हेमू० ४ हे ३॥ ४. ताइं नास्ति हे १, ३, ४, खं १ लों० ला १॥ ५. प्रतिषु पाठाः—तं सुबहु यं पुप्फ° जे १ खं १। तं पुप्फ° हे १, २, ३, ४ ला १, २। तं सुबहुयं नास्ति सं १ ला ३॥ ६. पुप्फगंधवत्थमल्लं जे १॥ ७. णं सुबहूणं नाग° जे १॥ ८. खं १ हे २ विना—करेइ ईसिं पच्चु° मु०। करेइ पच्चुण्णमइ सं १ ला १, २, ३ हे ४। करेइ पच्चप्पणमइ हे १। करेइ २ लोम° जे १ हे ३, पच्चुण्णमइ २ नास्ति जे १ हे ३॥ ९. हत्थयं जे १॥ १०. °हत्थएणं पमज्जइ २ त्ता उद° जे १। °हत्थेणं पमज्जति उद° जे १ विना॥ ११. चुन्नारुहणं नास्ति जे १ सं १ ला ३॥ १२. पंजलियडा हे १, ४ खं १ लों० ला १॥ १३. वयासि जे १॥ १४. णं हं दा° जे १ विना॥ १५. पयाहिति खं १॥ १६. ते णं जे १॥ १७. ओवा° खं १ हे ४॥ १८. पोक्खरिर्गि हे १, ३ सं १। पोक्खरणिं खं १ ला ३। पुक्खरिणिं हे २॥ १९. त्ता विपुलं जे १ विना॥ २०. असणं जाव ४ आसा° जे १। असण ४ आसा° जे १ विना॥ २१. गेहे जे १॥ २२. °पुण्णिमासि° खं १॥ २३. अत्र '४' इत्यनेन 'असणं पाणं खाइमं साइमं' इति पाठः 'असणपाणखाइमसाइमं' इति पाठो वा ज्ञेयः॥ २४. कयाइं जे १। कयातिं खं १॥ २५. वीतीकं° सं १॥

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

ततिए मासे वट्टमाणे इमेयारूवे दोहले पाउब्भूते—धन्नाओ णं ताओ अम्मयाओ जाव कयलक्खणा[1]ओ ताओ अम्मयाओ जाओ णं [2]विउलं असणं ४ सुबहुयं [3]पुप्फ-वत्थ-गंध-मल्लालंकारं गहाय मित्त-नाति-नियग-सयण-संबंधि-परियणमहिलियाहि य सद्धिं संपरिवुडाओ रायगिहं नगरं मज्झंमज्झेणं निग्गच्छंति, २ जेणेव [4]पुंक्खरिणी तेणेव [5]उवागच्छंति, २ त्ता पो[6]क्खरिणी ओगाहंति, २ त्ता ण्हायाओ कयबलिकम्माओ सव्वालंकारविभूसिया[7]ओ तं विपुलं [8]असण ४ आसाएमाणीओ जाव परिभुंजमाणीओ दोहलं विणेंति। एवं संपेहेति, २ त्ता कल्लं जाव जलंते जेणेव धणे सत्थवाहे तेणेव उवागच्छति, २ त्ता धणं सत्थवाहं एवं वदासी—एवं खलु देवाणुप्पिया! मम तस्स गब्भस्स[9] जाव विणेंति। तं इच्छामि णं देवाणुप्पिया! तुब्भेहिं अब्भणुण्णाता समाणी जाव विहरित्तए। अहासुहं देवाणुप्पिया! मा पडिबंधं।

तते णं सा भद्दा [सत्थवाही] धणेणं सत्थवाहेणं अब्भणुण्णाया समाणी हट्ठा जाव [10]विपुलं असण ४ जाव ण्हाया जाव [11]उल्लपडसाडगा जेणेव नागघरते जाव धूवं दहति, २ पणामं [12]करेति, पणामं करेत्ता जेणेव पो[13]क्खरिणी तेणेव उवागच्छति, २ तते णं ताओ मित्त-नाति जाव नगरमहिलाओ [14]भद्दं सत्थवा[15]हिं सव्वालंकारविभूसितं करेंति। तते णं सा भद्दा सत्थवाही ताहिं मित्त-नाति-नियग-सयण-संबंधि-परिजण-णागरमहिलियाहिं सद्धिं तं विपुलं [16]असणं ४ जाव परिभुंजमाणी य दोहलं विणेति, २ त्ता जामेव [17]दिसिं पाउब्भूता तामेव दिसिं पडिगया। तते णं सा भद्दा सत्थवाही संपुण्णडोहला जाव तं गब्भं सुहंसुहेणं परिवहति।

---

१. °णाओ णं ताओ मु० ॥ २. विउलं ४ असणं सुबहुयं असणं पुप्फ° जे १। विउलं असण सुबहुयं पुप्फ° जे १ विना ॥ ३. पुप्फगंध° जे १ विना ॥ ४. पुक्खरणी खं १। पोक्खरिणी सं १ ॥ ५. उवगच्छंति ण्हायाओ सं १ ॥ ६. पोक्खरिणी ओगाहिंति २ त्ता जे १। पुक्खरणी तोगाहंति २ खं १। पोक्खरिणीं ओगाहिंति २ मु० ॥ ७. °याओ विपुलं जे १ विना ॥ ८. अत्र ४ इत्यनेन असण-पाण-खाइम-साइमं इति असणं पाणं खाइमं साइमं इति वा पाठो ग्राह्यः। असणं ४ मु० ॥ ९. 'मम तस्स गब्भस्स' इत्यतः परं 'दोसु मासेसु वीतिक्कंतेसु' इत्यादिः पूर्व[पृ० ८२ पं० १८]निर्दिष्टः पाठो बोध्यः ॥ १०. विपुलं ४ जाव हे १, २ विना ॥ ११. उल्लपडा जे १ ॥ १२. करेइ २ त्ता जेणेव जे १। करेंति २ त्ता जेणेव हे १। अन्यत्र 'करेति, पणामं करेत्ता जेणेव' इति पाठः। एवं चात्र तात्पर्यम्—'२' इत्यनेन संक्षेपेण क्त्वाप्रत्ययान्तः पूर्वो धातुर्गृह्यते, किन्तु विस्तरविवक्षायां सम्पूर्णं पूर्ववाक्यमपि गृह्यते ॥ १३. पुक्ख° जे १ ॥ १४. भद्दा सत्थवाहिणी सव्वालंकारविभूसियाओ करेंति जे १ ॥ १५. हे ३ विना—°वाही हे २, ४ खं १ ला १। °वाहीं सं १ ला ३। °वाहं हे १। दृश्यतामुपरितनं टिप्पणम् ॥ १६. असण ४ जे १ विना ॥ १७. दिसं जे १ ॥

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

ततेणं सा भद्दा सत्थवाही णवण्हं मासाणं बहुपडिपुण्णाणं अद्धट्ठमाण य राइंदियाणं० सुकुमालपाणिपादं जाव दारगं पयाया। ततेणं तस्स दारगस्स अम्मापियरो पढमे दिवसे जातकम्मं करेंति, २ त्ता तहेव जाव विपुलं [1]असणं ४ उवक्खडावेंति, २ त्ता तहेव मित्त-नाति० भोयावेत्ता अयमेयारूवं गोण्णं गुणनिप्फन्नं नामधेज्जं करेंति—जम्हा णं अम्हं इमे दारए बहूणं नागपडिमाण य जाव वेसमणपडिमाण य उवाइयलद्धे तं होउ णं अम्हं इमे दारए देवदिन्ने नामेणं। ततेणं तस्स दारगस्स अम्मापियरो नामधिज्जं करेंति देवदिन्ने त्ति। ततेणं तस्स दारगस्स अम्मापियरो जायं च दायं च भायं च अक्खयनिहिं च अणुवड्ढेंति।

३८. ततेणं से पंथए दासचेडए[2] देवदिन्नस्स दारगस्स बालग्गाही जाए। देवदिन्नं दारयं [3]कडीए गेण्हति, २ बहूहिं डिंभएहिं य[4] डिंभिगाहि य दारएहि य[5] दारियाहि य कुमारएहि य[6] कुमारियाहि य[7] सद्धिं संपरिवुडे अभिरमति। ततेणं सा भद्दा सत्थवाही अन्नया [8]कदाइ [9]देवदिन्नं दारयं ण्हायं कयबलिकम्मं कयकोउयमंगलपायच्छित्तं सव्वालंकारविभूसियं [10]करेति, करेत्ता पथंयस्स दासचेडयस्स हत्थयंसि दलयति। ततेणं से पंथए दासचेडए भद्दाए सत्थवाहीए हत्थाओ देवदिन्नं दारगं कडीए गिण्हति, २ त्ता सयातो गिहाओ पडिनिक्खमति, २ त्ता बहूहिं [11]डिंभएहिं य डिंभियाहिं य जाव कुमारियाहिं य[12] सद्धिं संपरिवुडे जेणेव रायमग्गे तेणेव उवागच्छति, २ त्ता देवदिन्नं दारगं एगंते ठावेति, २ त्ता बहूहिं डिंभएहि य जाव कुमारियाहि य[13] सद्धिं संपरिवुडे पमत्ते यावि विहरति।

इमं च णं विजए तक्करे रायगिहस्स नगरस्स बहूणि बाराणि य [14]अंवदाराणि य तहेव जाव आभोएमाणे मग्गमाणे [15]गंवेसमाणे जेणेव देवदिन्ने दारए तेणेव उवागच्छइ, २ देवदिन्नं दारगं सव्वालंकारविभूसियं पासति, पासित्ता देवदिन्नस्स दारगस्स [16]आभरणालंकारेसु मुच्छिए [17]गढिए गिद्धे अज्झोववन्ने पंथयं [18]च [19]दासचेडं पमत्तं पासति, २ त्ता दिसालोयं करेति, करेत्ता देवदिन्नं दारगं गेण्हति, २ त्ता कक्खंसि

---

१. असण ४ जे १ विना॥ २. चेडीए जे १॥ ३. कीडए जे १॥ ४, ५, ७. य नास्ति जे १॥ ६. य नास्ति जे १ सं १ ला ३ लों०॥ ८. कयाइं हे १। कयाथि खं १। कदायी हे २॥ ९. °दिण्णदारयं खं १। °दिन्नयं दारयं सं १॥ १०. करेति। २ त्ता। पंथ° जे १। करेति पंथ° जे १ विना॥ ११. डिंभयाहि जाव खं १। डिंभएहि य जाव हे १॥ १२. य नास्ति हे २॥ १३. य नास्ति सं १ हे १ खं १॥ १४. अवदाराणि खं १। अवदाराणि य नास्ति सं १ ला॥ १५. गवेसणमाणे जे १॥ १६. °रसंमुच्छिए सं १ ला ३। °रेसंमुच्छिए हे १। °रेसु पुच्छिए जे १॥ १७. गढिए जे १॥ १८. च नास्ति सं १ ला २, ३॥ १९. °चेडयं सं १ हे २॥

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

[1]अलियावेति, २ त्ता उत्तरिज्जेणं पिहेइ, २ त्ता सिग्धं तुरियं चवलं वेतियं रायगिहस्स नगरस्स [2]अवदारेणं निग्गच्छति, २ त्ता जेणेव जिण्णुज्जाणे जेणेव भग्गकूवए तेणेव उवागच्छति, २ त्ता देवदिन्नं दारयं जीवियाओ ववरोवेति, २ त्ता आभरणालंकारं गेण्हति, २ त्ता देवदिन्नस्स दारगस्स [3]सरीरगं निप्पाणं निच्चेट्ठं जीवियविप्पजढं भग्गकूवए पक्खिवति, २ त्ता जेणेव मालुयाकच्छए तेणेव उवागच्छति, २ त्ता मालुयाकच्छयं अणुपविसति, २ त्ता निच्चले निप्फंदे तुसीणिए दिवसं खवेमाणे चिट्ठति।

३९. तते णं से पंथए दासचेडे तओ मुहुत्तंतरस्स जेणेव देवदिन्ने दारए ठविए तेणेव उवागच्छति, २ त्ता देवदिन्नं दारगं तंसि ठाणंसि अपासमाणे रोयमाणे कंदमाणे देवदिन्नस्स दारगस्स सव्वतो समंता मग्गणगवेसणं करेइ, २ त्ता देवदिन्नस्स दारगस्स कत्थइ [4]सुतिं वा खुतिं वा [5]पउत्तिं वा अलभमाणे जेणेव सए [6]गिहे जेणेव धणे सत्थवाहे तेणेव उवागच्छति, २ त्ता धणं सत्थवाहं एवं [7]वदासि— एवं खलु सामी! भद्दा सत्थवाही देवदिन्नं दारयं ण्हायं जाव मम [8]हत्थंसि दलयति, तते [9]णं अहं [10]देवदिन्नं दारयं कडीए गिण्हामि, २ जाव मग्गणगवेसणं करेमि। तं न णज्जति णं [11]सामि! देवदिन्ने दारए केणइ [12]णितिए वा अवहिए वा अक्खित्ते वा। पायवडिए धणस्स सत्थवाहस्स एतमट्ठं निवेदेति।

तते णं से धणे सत्थवाहे पंथयस्स दासचेडस्स एतमट्ठं सोच्चा [13]णिसम्म तेण य महया पुत्तसोएणाभिभूते समाणे परसुणियत्ते व चंपगपायवे धसत्ति धरणीयलंसि सव्वंगेहिं सन्निवइए। तते णं से धणे सत्थवाहे ततो मुहुत्तंतरस्स आसत्थे पच्चागयपाणे देवदिन्नस्स दारगस्स सव्वतो समंता मग्गण-गवेसणं करेति, २ त्ता देवदिन्नस्स दारगस्स कत्थइ [14]सुइं वा खुइं वा पउत्तिं वा अलभमाणे जेणेव सए [15]गिहे तेणेव उवागच्छइ, २ त्ता महत्थं पाहुडं गेण्हति, २ त्ता जेणेव नगर[16]गुत्तिया तेणेव उवागच्छति, २ त्ता तं महत्थं पाहुडं उवणेति, उवणेत्ता एवं [17]वयासी—एवं खलु देवाणुप्पिया! मम पुत्ते भद्दाए भारियाए अत्तए देवदिन्ने नाम दारए इट्ठे [18]कंते जाव

---

१. अलिया° जे१ हे२॥ २. अवदुवारेग खं१। अवबारेण जे१॥ ३. सरीरं जे१ सं१ हे२ ला ३॥ ४. सइं जे१॥ ५. पउतिं जे१॥ पयुंति खं१॥ ६. गेहे जे१॥ ७. वयासि जे१॥ ८. हत्थे हे१॥ ९. णं इं हे१, ४, खं१ सं१ ला२, ३॥ १०. तं देव° जे१॥ ११. सामी खं१ विना॥ १२. णिते वा हे१॥ १३. निसम्मा जे१ सं१ हे२ ला३॥ १४. सुइंगं वा सं१॥ १५. गेहे हे२ जे१॥ १६. °गोत्तिया हे२ अटी०। °गोत्तिए जे१। "नगरगोत्तियत्ति नगरस्य गुप्तिं रक्षां कुर्वन्तीति नगरगुप्तिकाः आरक्षिकाः"—अटी०॥ १७. वयासि जे१॥ १८. कंते जे१ विना नास्ति॥

Jain Education International　　For Private & Personal Use Only　　www.jainelibrary.org

उंबरपुप्फं पि व दुलहे [1]संवणयाए, किमंग पुण पासणयाए?, तते णं सा भद्दा देवदिन्नं ण्हायं सव्वालंकारविभूसियं [2]पंथगस्स हत्थे [3]दलाति जाव पायवडिए तं मम निवेदेति। तं इच्छामि णं देवाणुप्पिया! देवदिन्नस्स दारगस्स सव्वओ समंता मग्गण-गवेसणं [4]कयं। तए णं ते नगर[5]गुत्तिया धणेणं सत्थवाहेणं एवं वुत्ता समाणा सन्नद्धबद्ध[6]वम्मियकवया उ[7]प्पीलियसरासणपट्टीया [8]जाव [9]गहियाउहपहरणा धणेणं सत्थवाहेणं सद्धिं रायगिहस्स नगरस्स बहूणि अतिगमणाणि य जाव पवासु य मग्गण-गवेसणं करेमाणा रायगिहाओ नगराओ पडिनिक्खमंति, २ त्ता जेणेव जिण्णुज्जाणे जेणेव भग्गकूवए तेणेव उवागच्छंति, २ त्ता देवदिन्नस्स दारगस्स [10]सरीरगं निप्पाणं निच्चेट्ठं [11]जीवविप्पजढं पासंति, २ त्ता हा हा अहो अकज्जमिति कट्टु देवदिन्नं दारगं भग्ग[12]कूवाओ उत्तारेंति, २ धणस्स सत्थवाहस्स हत्थे दलयंति।

४०. तते णं ते नगरगुत्तिया विजयस्स तक्करस्स पयमग्गमणुगच्छमाणा २ जेणेव मालुयाकच्छए तेणेव उवागच्छंति, २ त्ता मालुयाकच्छयं अणुपविसंति, २ त्ता विजयं तक्करं ससक्खं सहोढं सगेवेज्जं [13]जीवगाहं गिण्हंति, २ त्ता अट्ठिमुट्ठिजाणु-कोप्परपहारसंभग्गमहियगत्तं करेंति, २ त्ता [14]अवउडगबंधणं करेंति, २ त्ता देव-दिन्न[15]गस्स दारगस्स आभरणं गेण्हंति, २ त्ता विजयस्स तक्करस्स गीवाए बंधंति, २ त्ता मालुयाकच्छगाओ पडिनिक्खमंति, २ त्ता जेणेव रायगिहे नगरे तेणेव उवा-गच्छंति, २ त्ता रायगिहं नगरं अणुपविसंति, २ त्ता रायगिहे नगरे सिंघाडग-तिग-चउक्क-चच्चर-महापह-पहेसु कसप्पहारे य लयप्पहारे य छिवापहारे य निवाएमाणा[16] २ छारं च धूलिं च कयवरं च उवरिं [17]पकिरमाणा २ महया २ सद्देणं उग्घोसे-

---

१. समणयाए सं १ ला ३॥ २. पंथदासस्स सं १ ला ३। पंथगदासस्स हे ४॥ ३. दलायति सं १ ला ३। दलयाति लामू० २, दलयति लासं० २॥ ४. करेह जे १॥ ५. °गोत्तिया जे १॥ ६. °वम्मिय° नास्ति सं १ खंमू० १ लामू० ३ ला २। "अथवा वर्मितशब्दः क्वचिन्नाधीयत एव"—अटी०॥ ७. उप्पि° सं १ ला ३। "उप्पीलियसरासणपट्टीया उत्पीडिता आक्रान्ता गुणेन शरासनं धनुः तल्लक्षणा पट्टिका यैस्ते तथा, अथवा "उत्पीडिता बद्धा शरासनपट्टिका बाहुपट्टको यैस्ते तथा"—अटी०॥ ८. "इह स्थाने यावत्करणादिदं दृश्यम्—पिणद्धगेवेज्जा बद्धआविद्धविमलवरचिंधपट्टा"—अटी०॥ ९. परिगहिया° हे १। "गहियाउहपहरणा गृहीतानि आयुधानि प्रहरणाय प्रहारदानाय यैस्ते तथा"—अटी०॥ १०. सरीरं खं १॥ ११. जीवियविप्प° हे २॥ १२. °कूवयाओ सं १ ला ३॥ १३. "जीवगाहं गेण्हंति त्ति जीवतीति जीवः, तं जीवन्तं गृह्णन्ति"—अटी०॥ १४. अवउडाबं° हे २ विना। "अवउडग-बंधणं ति अवकोटनेन अवमोटनेन कृकाटिकाया बाह्वोश्च पश्चाद्भागनयनेन बन्धनं यस्य स तथा"—अटी०॥ १५. °दिन्नस्स हे २, जे १ सं १ ला २, ३॥ १६. °माणा छारं जे १ मु० विना॥ १७. पयरमाणा महया २ सद्देणं जे १॥

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

[1]माणा २ एवं वदंति—एस णं देवाणुप्पिया! विजए नाम तक्करे जाव गिद्धे विव आमिसभक्खी [2]बालघायए बालमारए, तं नो खलु देवाणुप्पिया! एयस्स केति राया वा [3]रायामच्चे वा अवरज्झति, [4]णण्णत्थ अप्पणो सयातिं कम्माइं अवरज्झंति त्ति कट्टु जेणामेव चारगसाला तेणामेव उवागच्छंति, २ हडिबंधणं करेंति, २ त्ता भत-पाणनिरोहं करेंति, २ त्ता तिसंझं कसप्पहारे य जाव [5]निवाएमाणा [२] विहरंति। तते णं से धणे सत्थवाहे मित्त-नाति-नियग-सयण-संबंधि-परियणेणं सद्धिं रोयमाणे जाव विलवमाणे देवदिन्नस्स दारगस्स [6]सरीरस्स महया इड्ढीसक्कार-समुदएणं नीहरणं करेति, २ त्ता बहूइं लोइयाइं [7]मयकिच्चाइं करेति, २ त्ता केणइ कालंतरेण अवगयसोए जाते यावि होत्था।

४१. तते णं से धणे सत्थवाहे अन्नया [8]कयाइ लहूसयंसि रायावराहंसि [9]संपलत्ते जाए यावि होत्था, तते णं ते नगरगुत्तिया धणं सत्थवाहं गेण्हंति, २ त्ता जेणेव चारगे तेणेव उवागच्छंति, २ त्ता चारगं [10]अणुपविसंति, २ विजएणं तक्करेणं सद्धिं एगयओ हडिबंधणं करेंति।

तते णं सा भद्दा भारिया कल्लं जाव जलंते विपुलं [11]असणं ४ [12]उवक्खडेति, २ त्ता [13]भोयणपिडए करेति, २ त्ता भोयणाइं पक्खिवति, २ त्ता लंछियमुद्दियं करेइ, २ त्ता एगं च सुरभिवारिपडिपुन्नं दगवारयं करेति, २ त्ता पंथयं [14]दासचेडं सद्दावेति, २ त्ता एवं वदासी—गच्छ णं तुमं देवाणुप्पिया! इमं विपुलं [15]असणं ४ गहाय चारग-सालाए धणस्स सत्थवाहस्स [16]उवणेहि। तते णं से पंथए भद्दाए सत्थवाहीए एवं वुत्ते समाणे हट्ठतुट्ठे तं [17]भोयणपिडयं तं च सुरभिवरवारिपडिपुन्नं वारयं गेण्हति, २ त्ता सयाओ [18]गिहाओ पडिनिक्खमति, २ त्ता रायगिहं नगरं मज्झंमज्झेणं जेणेव

---

१. °माणा एवं जे १ हे २, ३॥ २. °घायए य बा° सं १। °घाए य बा° ला २ लामू० ३॥ ३. रायमच्चे जे १ हे ३ लासं० २ अटी०। "रायमच्चे त्ति राजामात्यः"—अटी०॥ ४. "नन्नत्थ त्ति नान्यत्रेत्यर्थः। वाचनान्तरे त्विदं नाधीयत एव"—अटी०॥ ५. °माणा विहरंति मु० विना॥ ६. सरीरयस्स य जे १॥ ७. मयगकि° हे ३, ४ ला १, २ लासं० ३। मयगंकि° हे १॥ ८. कयाई सं १ ला २॥ ९. संपत्ते हे २। संपलित्ते सं १ हे ३। "संप्रलप्तः प्रतिपादितः पिशुनैरिति गम्यते"—अटी०॥ १०. अणुप्पवेसंति जे १॥ ११. असण ४ जे १ मु० विना॥ १२. °डेति भोय° मु० विना॥ १३. भोयणंपिडए जे १। भोयणपडिए हे ३। भोयणपिंडए सं १ ला २, ३, हे ४। "भोयणपिडयं ति भोजनस्थाल्याद्याधारभूतं वंशमयं भाजनं पिटकं तत् करोति, सज्जीकरोतीत्यर्थः। पाठान्तरेण भरेइ त्ति पूरयति। पाठान्तरेण भोजनपिटके करोति अशनादीनि"—अटी०॥ १४. °चेडयं सं १ हे २ ला २, ३॥ १५. असण हे २ जे १॥ १६. उवणेइ जे १॥ १७. °पिंडयं सं १ ला ३॥ १८. गेहाओ सं १॥

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

चारगसाला जेणेव धणे सत्थवाहे तेणेव उवागच्छति, २ भोयणपिडयं ठवेति, २ त्ता उल्लंछेति, २ त्ता [1]भायणाइं गेण्हइ, २ त्ता भायणाइं धोवेइ, २ त्ता हत्थसोयं दलयति, २ त्ता धणं सत्थवाहं तेणं विपुलेणं असण ४ परिवेसेति।

तत णं से विजए तक्करे धणं सत्थवाहं एवं [2]वंदासी—तुमं णं देवाणुप्पिया! मम [3]एत्तो विपुलातो असण ४ संविभागं करेहि। तते णं से धणे सत्थवाहे विजयं तक्करं एवं [4]वंदासी—अवि [5]यांइ अहं विजया! एयं विपुलं [6]असणं ४ कायाण वा सुणगाण वा दलएज्जा, उक्कुरुडियाए वा णं छड्डेज्जा, नो चेव णं तव पुत्तघायगस्स पुत्तमारगस्स अरिस्स वेरियस्स [7]पंडणीयस्स पच्चामित्तस्स एत्तो विपुलाओ असण ४ संविभागं [8]करेज्जामि। तते णं से धणे सत्थवाहे तं विपुलं असण ४ आहारेति, २ तं पंथयं पडिविसज्जेति। तते णं से पंथए [9]दासचेडए तं भोयणपिडगं गिण्हति, २ त्ता जामेव [10]दिसं पाउब्भूते तामेव [11]दिसं पडिगए।

तते णं तस्स धणस्स सत्थवाहस्स तं विपुलं असण ४ आहारियस्स समाणस्स उच्चारपासवणे णं [12]उब्बाहित्था, तते णं से धणे सत्थवाहे विजयं तक्करं एवं वदासी—एहि ताव विजया! [13]एगंतमवक्कमामो [14]जाणं अहं उच्चारपासवणं [15]परिट्ठवेमि। तते णं से विजए तक्करे धणं सत्थवाहं एवं वयासी—[16]तुज्झं णं देवाणुप्पिया! विपुलं [17]असण ४ आहारियस्स अत्थि [18]उच्चारे वा पासवणे वा, [19]ममं णं देवाणुप्पिया! इमेहिं बहूहिं कसप्पहारेहि य जाव लयापहारेहि य तण्हाए य छुहाए य परब्भमाणस्स णत्थि केइ उच्चारे [20]वा पासवणे वा, तं छंदेणं तुमं देवाणुप्पिया!

---

१. हे २ विना प्रतिषु पाठः—भायणाइं गेण्हति २ भायणाइं धो(धा—हे १)वति २ हे ४, १। भोयणाइं गेण्हइ २ त्ता। भायणाइं ठावेइ २ त्ता। जे १। भायणाइं गेण्हइ भायणाइं धोवइ सं १ ला २, ३। भोयणाइं गेण्हति २ भायणाइं धावति २ ला १। भायणाइं गेण्हति भायणाइं धोवइ २ खं १। भायणाइं गेण्हइ २ हत्थसोयं दलयति २ हे ३॥ २. वयासि जे १॥ ३. एत्ताओ वि° जे १। एत्ताओ वि° सं १॥ ४. वयासि जे १। एवमग्रेऽपि सर्वत्र॥ ५. आइं अटी०॥ ६. असण ४ हे १ विना॥ ७. पडिणी° सं १ ला २, ३॥ ८. करेज्जा। तते हे २॥ ९. °चेडे जे १ हे १, २, ३, ४ ला १॥ १०, ११. दिसिं जे १ हे २ विना॥ १२. ओवाहित्था सं १ ला ३। "उब्बाहित्थ त्ति उद्बाधयति स्म"—अटी०॥ १३. एत्तो एगंत° जे १। "एहि तावेत्यादि, एहि आगच्छ, तावदिति भाषामात्रे, हे विजय! एकान्तं विजनमपक्रमामो यामः, जाणं ति येनाहमुच्चारादि परिष्ठापयामीति"—अटी०॥ १४. जाव णं जे १। जेणं हे १ सं १ ला १, २, ३। दृश्यतामुपरितनं टिप्पणम्॥ १५. पडिट्ठ° जे १॥ १६. तुज्झ देवा° सं १ ला २, ३॥ १७. असणपाण ४ हे २॥ १८. उच्चारे पास° जे १ हे २ सं १ ला २, ३॥ १९. मम देवा° हे २॥ २०. वा नास्ति जे १॥

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

एगंते अवक्कमित्ता उच्चारपासवणं परिट्ठवेहि। तते णं से धणे सत्थवाहे विजएणं तक्करेणं एवं वुत्ते समाणे तुसिणीए संचिट्ठति।

तते णं से धणे सत्थवाहे मुहुत्तंतरस्स बलियतरागं उच्चार-पासवणेणं उब्बाहिज्जमाणे विजयं तक्करं एवं [1]वदासी—एहि ताव विजया! जाव अवक्कमामो। तते णं से विजए [2]तक्करे धणं सत्थवाहं एवं [3]वदासी—जइ णं तुमं देवाणुप्पिया! [5]ताओ विउलाओ असण ४ संविभागं करेहि [4]ततो हं तुमेहिं सद्धिं एगंतं अवक्कमामि। तते णं से धणे सत्थवाहे विजयं एवं वदासी—[6]अहं णं तुज्झं [7]ताओ विपुलातो असण ४ संविभागं करिस्सामि। तते णं से विजए [8]धणस्स सत्थवाहस्स एतमट्ठं पडिसुणेति। तते णं [9]से विजए धणेणं [10]सत्थवाहेणं सद्धिं एगंते अवक्कमेति, [२] उच्चारपासवणं परिट्ठवेति, २ आयंते चोक्खे परमसुइभूते तमेव ठाणं उवसंकमित्ताणं विहरति।

तते णं सा भद्दा कल्लं जाव जलंते विपुलं असणं ४ जाव परिवेसेति। तते णं से धणे सत्थवाहे विजयस्स तक्करस्स तातो विपुलातो [11]असण ४ संविभागं करेति। तते णं से धणे सत्थवाहे पंथयं दासचेडं विसज्जेति। तते णं से पंथए भोयण[12]पिडयं गहाय चारगाओ पडिनिक्खमति, २ त्ता रायगिहं नगरं मज्झंमज्झेणं जेणेव सए [13]गिहे जेणेव भद्दा भारिया तेणेव उवागच्छइ, उवागच्छित्ता [14]भद्दं एवं वयासी—एवं खलु देवाणुप्पिए! धणे सत्थवाहे तव पुत्तघायगस्स जाव पच्चामित्तस्स ताओ [15]विपुलाओ असण ४ संविभागं करेति। तते णं सा भद्दा सत्थवाही [16]पंथयस्स दासचेडस्स अंतिए एयमट्ठं सोच्चा आसुरुत्ता [17]रुट्ठा जाव मिसिमिसेमाणी धणस्स सत्थवाहस्स पओसमावज्जति। तते णं से धणे सत्थवाहे अन्नया कयाइ मित्त-नाति-नियग-सयण-संबंधि-परियणेणं सएण य अत्थसारेणं रायकज्जातो अप्पाणं मोयावेति, २ त्ता चारगसाला[18]ओ पडिनिक्खमति, २ त्ता

---

१. वदासि जे १ ला १ ॥ २. तक्करे जे १ विना नास्ति ॥ ३. वयासि जे १ खं १ ॥ वदासि हे १ ॥ ४. ततो खं १ हे १, ३, ४, ला १ ॥ ५. तओ तुमं सद्धिं जे १ ॥ ६. अह णं सं १ ला ३ हे ३। अहण्णं जे १। अहंणं खं १। अहन्नं हे २ ॥ ७. तओ हे २ ॥ ८. तस्स धणस्स जे १ ॥ ९. से धणे विजएणं सद्धिं ला २ हेसं० ४ ॥ १०. सत्थवाहेणं नास्ति सं १ ला ३ खं १ विना ॥ ११. असण ४ जाव संवि° जे १। असणं संवि° सं १ ॥ १२. °पडियं जे १ ॥ १३. गेहे जे १ हे २ ॥ १४. भद्दं सत्थवाहिणिं एवं मु० ॥ १५. विपुल असण सं १ लामू० ३ हे ३ ॥ १६. पंथस्स खं १ विना। पंथय दास° जे १ ॥ १७. चेडयस्स ला २ मु० ॥ १८. °लातो णिक्खमइ सं १ लामू० ३ ॥

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

जेणेव अलंकारियसभा तेणेव उवागच्छति, २ त्ता अलंकारियकम्मं करेति[1], २ जेणेव पुक्खरिणी[2] तेणेव उवागच्छति, २ त्ता अह धोयमट्टियं गेण्हति[3], २ त्ता पोक्खरणिं[4] ओगाहति[5], २ त्ता जलमज्जणं करेति[6], २ त्ता ण्हाए कयबलिकम्मे जाव रायगिहं नगरं अणुपविसति, २ त्ता रायगिहं नगरं मज्झंमज्झेणं जेणेव सए गिहे तेणेव पहारेत्थ[7] गमणाए। तते णं तं धणं सत्थवाहं एज्जमाणं पासित्ता रायगिहे नगरे बहवे[8] नगर-निगम-सेट्ठि-सत्थवाहपभितओ आढंति[9] परिजाणंति सक्कारेंति सम्माणेंति अब्भुट्ठेंति सरीरकुसलं पुच्छंति।

तते णं से धणे जेणेव सए गिहे तेणेव उवागच्छति, २ त्ता जा वि य से तत्थ बाहिरिया परिसा भवति, तंजहा—दासा ति वा पेसा[10] ति वा भियगा[11] ति वा भाइल्लगा ति वा सा वि य णं धणं सत्थवाहं एज्जंतं पासति, २ त्ता पायवडिया खेमकुसलं पुच्छति। जा वि य से तत्थ[12] अब्भंतरिया[13] परिसा भवति तंजहा—माया ति वा पिता ति वा माया ति वा भगिणी ति वा सा वि य णं धणं सत्थवाहं एज्जमाणं पासति, २ त्ता आसणाओ अब्भुट्ठेति, २ कंठाकंठियं अवयासिय[14] बाहप्पमोक्खणं करेति। तते णं से धणे सत्थवाहे जेणेव भद्दा भारिया तेणेव उवागच्छति। तते णं सा भद्दा धणं सत्थवाहं एज्जमाणं पासति, पासित्ता णो आढाति नो परियाणाति[15], अणाढायमाणी अपरिजाणमाणी तुसिणीया परम्मुही संचिट्ठति। तते णं से धणे सत्थवाहे भद्दं भारियं एवं वदासी—किण्णं तुज्झं देवाणुप्पिए! न तुट्ठी वा, न हरिसे वा, नाणंदे वा, जं मए सएणं अत्थसारेणं रायकज्जातो[16] अप्पा[17] विमोतिए। तते णं सा भद्दा धणं सत्थवाहं[18] एवं वदासी—

---

१. करावेति २ जे° हे १। कारवेइ जे° जे १ सं १ ला ३ हेसं० ४ लामू० २। करेत्ति जे° हे २, ३ खं १ हेमू० ४ ला १, लासं० २॥ २. पुक्खरणी खं १ हे २॥ ३. गिण्हइ २ त्ता पो° जे १। जे १ विना अन्यत्र '२' नास्ति॥ ४. हे २ विना—पोक्खरणी खं १ लासं० २, ३। पोक्खरिणी जे १ हे ३, ४ ला १। पुक्खरणी हे १। सं १ लामू० २, ३ मध्ये पाठोऽयं नास्ति॥ ५. तोगा° खं १ हे ४॥ ६. करेति २ ण्हाए हे २। जे १ हे २ विना '२' नास्ति॥ ७. पाहा° सं १ ला ३॥ ८. बहवे नागरणियमसे° सं १ लामू० ३। बहवे णागरनियगसे° ला २। °बहवे णगरनियमसे° लों०। बहवे नगरनियमेसे° जे १। बहवे णगरनियमसे° खं १। बहवे नियगसे° ला १॥ ९. आढायंति हे २ जे १ लों०॥ १०. पेसा जे १ हे २॥ ११. भइगा इ सं १ ला ३॥ १२. तत्थ नास्ति जे १॥ १३. आब्भिं° सं १ ला ३॥ १४. अवदासिय लों० सं १ ला २, ३ हे ३। "अवयासिय त्ति आलिङ्गय बाष्पप्रमोक्षणम् आनन्दाश्रुजलप्रमोचनम्"—अटी०॥ १५. °याणइ सं १ ला २, ३॥ १६. रजकज्जातो सं १ ला २, ३॥ १७. अप्पो त्ति° सं १ ला ३। अप्पा मोईए हे २। अप्पा मोत्रिते हे ३। अप्पागं विमोएइ जे १॥ १८. सत्थवाहं हे १ विना नास्ति॥

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

कहण्णं देवाणुप्पिया! मम तुट्ठी वा[1] जाव आणंदे वा भविस्सति जेणं तुमं मम पुत्तघायगस्स जाव पच्चामित्तस्स तातो[2] विपुलातो असण[3] ४ संविभागं करेसि। तते णं से धणे सत्थवाहे भद्दं एवं वदासी—नो खलु देवाणुप्पिए! धम्मो त्ति वा तवो[4] त्ति वा कयपडिकइया[5] वा लोगजत्ता ति वा नायए[6] ति वा घाडियए[7] ति वा सहाए ति वा सुहि त्ति वा ततो विपुलातो असण ४ संविभागे कए, नन्नत्थ सरीरचिंताए। तते णं सा भद्दा धणेणं सत्थवाहेणं एवं वुत्ता समाणी हट्ठ जाव आसणातो अब्भुट्ठेति[8], २ कंठाकंठिं अवयासेति, [२] खेमकुसलं पुच्छति, २ त्ता ण्हाया जाव पायच्छित्ता विपुलाइं भोगभोगाइं भुंजमाणी विहरति।

तते णं से विजए तक्करे चारगसालाए तेहिं बंधेहिं य वहेहिं य कसप्पहारेहि य जाव तण्हाए य छुहाए य परब्भमाणे कालमासे कालं किच्चा नरएसु नेरइयत्ताए उववन्ने। से णं तत्थ नेरइए जाते काले कालोभासे जाव वेयणं पच्चणुब्भवमाणे विहरति। से णं तओ उव्वट्टित्ता अणादीयं अणवदग्गं दीहमद्धं[9] चाउरंतं[10] संसार-कंतारं अणुपरियट्टिस्सति। एवामेव[11] जंबू! जे णं अम्हं निग्गंथो वा निग्गंथी वा आयरियउवज्झायाणं अंतिए मुंडे भवित्ता अगाराओ अणगारियं पव्वतिए समाणे विपुलमणि[12]-मोत्तिय-धण-कणग-रयणसारेणं[13] लुब्भति से वि एवं चेव।

४२. ते णं काले णं ते णं समए णं थेरा भगवंतो जातिसंपन्ना जाव पुव्वाणुपुव्विं चरमाणा जाव जेणामेव रायगिहे नगरे जेणेव गुणसिलए चेतिए जाव अहापडिरूवं उग्गहं ओगिण्हित्ता संजमेणं तवसा अप्पाणं भावेमाणा विहरंति। परिसा निग्गया,

---

१. वा नास्ति सं १ ला २, ३ हे ३॥ २. ततो हे १ विना। दृश्यतां पृ० ८९ पं० ५, ७, १३, १८, पृ०९२ पं० १५। ताओ सं १ ला २, ३॥ ३. असण जाव सं° जे १॥ ४. तवो त्ति जे १ हे ३ सं १ ला ३॥ ५. °पडिकआ सं १ लामू० ३ हे ३ हेसं० ४। तुलना—"कतपडिकतिता" इति स्थानाङ्गे सू० ५८५। "कृते भक्तादिनोपचारे प्रसन्ना गुरवः... प्रतिकृतिं...करिष्यन्ति" इति स्थानाङ्गस्य अभयदेवसूरिविरचितायां टीकायाम्। "कृतप्रतिकृतिता नाम विनयात् प्रसादिता गुरवः श्रुतं दास्यन्तीत्यभिप्रायेण अशनादिदानप्रयत्नः" इति भगवती-सूत्रस्य अभयदेवसूरिविरचितायां वृत्तौ २५। ७॥ ६. "नायए वेत्यादि, नायकः प्रभुः, न्यायदो वा न्यायदर्शी, ज्ञातको वा स्वजनपुत्रकः, इतिरुपप्रदर्शने, वा विकल्पे"—अटी०॥ ७. "घाडिओ त्ति सहचारी। सहायः साहाय्यकारी। सुहृद् मित्रम्।"—अटी०॥ ८. °ट्ठेइ। २ कंठा° जे १। जे १ विना '२' नास्ति॥ ९. दीहमद्धं नास्ति सं १ जे १ ला २, ३॥ १०. चाउरंत संसा° खं १ से १ हे ३ विना। "चातुरन्तं चतुर्विभागम्"—अटी०॥ ११. "एवामेवेत्यादि। एवमेव विजयचौरवदेव"—अटी०॥ १२. °मणिमुत्तय° जे १ विना। °मणिमुत्तिय° मु०॥ १३. "सारेणं ति सारे, णमित्यलङ्कारे, करणतृतीया वेयम्"—अटी०॥

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

धम्मो कहितो। तते णं तस्स धणस्स सत्थवाहस्स बहुजणस्स अंतिए एतमट्ठं सोच्चा णिसम्म इमेतारूवे अज्झत्थिए जाव समुप्पज्जित्था—एवं खलु भगवंतो जातिसंपन्ना इहमागया, इह संपत्ता, तं इच्छामि णं थेरे भगवंते वंदामि, नमंसामि। ण्हाते जाव सुद्धप्पा[1]वेसाति मंगल्ला[2]इं वत्थाइं पवर परिहिए पायविहारचारेणं जेणेव गुणसिले चेतिए जेणेव थेरा भगवंतो तेणेव उवागच्छति, २ त्ता वंदति नमंसति। तते णं थेरा भगवंतो[3] धणस्स विचित्तं धम्ममातिक्खंति। तते णं से धणे सत्थवाहे धम्मं सोच्चा एवं वदासी—सद्दहामि णं भंते[4]! निग्गंथं[5] पावयणं जाव पव्वतिते[6] जाव बहूणि वासाणि सामण्णपरियागं पाउणित्ता, भत्तं पच्चक्खातित्ता[7], मासियाए संलेहणाए सट्ठिं भत्ताइं अणसणाए छेदेत्ता[8], कालमासे कालं किच्चा सोहम्मे कप्पे देवत्ताए उववन्ने। तत्थ णं अत्थेगतियाणं देवाणं चत्तारि पलिओवमाइं ठिती पन्नता। तत्थ[9] णं धणस्स वि[10] देवस्स चत्तारि पलिओवमाइं ठिती पण्णत्ता। से[11] णं धणे देवे ताओ देवलोगाओ आउक्खएणं ठितिक्खएणं[12] भवक्खएणं अणंतरं चयं चइत्ता महाविदेहे वासे सिज्झिहिति[13] बुज्झिहिति सव्वदुक्खाणमंतं करेहिति।

४३. जहा णं जंबू! धणेणं सत्थवाहेणं नो धम्मो[14] त्ति वा जाव विजयस्स तक्करस्स तातो[15] विपुलातो असण ४ संविभागे कए, नन्नत्थ सरीरसारक्खणट्ठाए[16], एवामेव जंबू! जे णं अम्हं निग्गंथे वा निग्गंथी वा जाव पव्वतिए समाणे ववगय-ण्हाणुम्मद्दण[17]-पुप्फ-गंध-मल्लालंकारविभूसे इमस्स ओरालियस्स[18] सरीरस्स नो वण्णहेउं वा रूवहेउं वा विसयहेउं वा तं विउलं असणं[19] ४ आहारमाहारेति, नन्नत्थ णाणदंसणचरित्ताणं वहणट्ठयाए[20], से णं इहलोए चेव बहूणं समणाणं समणीणं सावगाण य साविगाण य अच्चणिज्जे जाव पज्जुवासणिज्जे भवति, परलोए वि य णं नो बहूणि हत्थच्छेयणाणि य कण्णच्छेयणाणि य नासाच्छेयणाणि य एवं

---

१. °प्पवेसाइं जे १। °प्पावेस्साति हे १, ३, ४ सं १ खं १ ला १, २। °पावेसाइं हे २॥ २. मंगलाइं जे १ ला १॥ ३. भगवंतो नास्ति जे १ विना॥ ४. भंते जे १ मु० विना नास्ति॥ ५. निग्गंथे पावयणे खं १ हे १, ४ ला १॥ ६. पव्वइत्तए जे १॥ ७. पच्चाइक्खित्ता खं १। पच्चक्खाति। त्ता हे २। ८. छेदइत्ता हे २ विना। छेइत्ताइं जे १। छेदेइ २ त्ता मु०॥ ९. तस्स णं जे १॥ १०. वि हे २ विना नास्ति॥ ११. से धणं धणे णं देवे जे १॥ १२. ठिईख° जे १। ठितीक्ख° हे २॥ १३. प्रतिषु पाठः—सिज्झिइंई बुज्झिहित्ति सव्व° जे १। सिज्झिहिति सव्व° जे १ विना। सिज्झिहिति जाव सव्व° मु०। दृश्यतां पृ० ७६ पं० १९॥ १४. धम्मो ति ला २, ३॥ १५. तओ हे २ जे १ विना॥ १६. सरीररक्ख° सं १ ला ४ हे ३॥ १७. °ण्हाणुमद्द° हे १, ३, ४ ला १ विना॥ १८. °यसरीरस्स हे १ ला ३ विना॥ १९. असण हे २ खं १ ला ३॥ २०. वहणयाए हे १ ला १॥

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

[1]हिययउप्पाडणाणि य [2]वसगुप्पाडणाणि य [3]ओलंबणाणि य पाविहिति, [4]पुणो [5]अणाइयं च णं अणवदग्गं [6]दीह जाव [7]वीतिवतिस्सति, जहा व से धणे सत्थवाहे।

एवं खलु जंबू! समणेणं [8]भगवया जाव दोच्चस्स नायज्झयणस्स अयमट्ठे पण्णत्ते [9]त्ति बेमि ॥

॥ बितीयं अज्झयणं सम्मत्तं ॥२॥

---

१. हियउप्पायणाणि जे १ विना। हिययुप्फाय° सं १ लामू० २। दृश्यतां सूत्रकृताङ्गे पृ० १७८-१७९ टि० १३, १॥ २. वसणुप्पायणाणि मु० विना। अत्र 'वृषणोत्पाटनानि' इति अर्थः। दृश्यतामुपरितनं टिप्पणम्॥ ३. उलव° ला १ हे १। ओलब° हे ३। उल्लंब° मु०। दृश्यतां सूत्रकृताङ्गे पृ० १७९ टि० १॥ ४. पुणो नास्ति जे १ विना॥ ५. अणातीतं सं १ ला १, २, ३ हे ३। अणाईयं हे १ खं १। अणातीयं हे १, ४॥ ६. दीइं हे २ विना। दृश्यतां पृ० ९१ पं० १२॥ ७. विइवइ° हे २। वीईवइ° जे १। वीतीव° सं १ ला २, ३॥ ८. भगवया जे १ विना नास्ति॥ ९. ति हे १, २, ४॥

[तच्चं अज्झयणं 'अंडे']

४४. जति णं भंते! समणेणं भगवया महावीरेणं [1]जाव एवं खलु जंबू! तेणं काले णं ते णं समए णं चंपा नाम नगरी होत्था, वण्णओ। तीसे [2]णं चंपाए नयरीए बहिया उत्तरपुरत्थिमे दिसीभाए सुभूमिभागे नाम [3]उज्जाणे [4]सव्वोउय० सुरम्मे नंदणवणे इव सुहसुरभिसीयल[5]च्छायाए समणुबद्धे। तस्स णं सुभूमिभागस्स उज्जाणस्स [6]उत्तरे एगदेसंमि मालुयाकच्छए, वण्णओ। तत्थ णं एगा [7]वणमयूरी दो पुट्ठे [8]परियागते [9]पिट्ठुंडीपंडुरे निव्वणे निरुवहए भिन्नमुट्ठिप्पमाणे [10]मयूरीअंडए पसवति, पसवित्ता सएणं पक्खवाएणं सारक्खमाणी [11]संगोवमाणी [12]संचेट्ठेमाणी विहरति।

तत्थ णं चंपाए नयरीए दुवे सत्थवाहदारगा परिवसंति तंजहा—जिणदत्तपुत्ते य सागरदत्तपुत्ते य, सहजायया सह[13]वड्ढियया सहपंसुकीलियया सहदारदरिसी अन्न[14]मन्नमणुरत्तया अन्नमन्न[15]मणुव्वया अन्नमन्नच्छंदाणुवत्तया अन्नमन्नहियइच्छिय-कारया अन्नमन्नेसु गिहेसु किच्चाइं करणिज्जाइं पच्चणुब्भवमाणा विहरंति।

४५. तते णं तेसिं सत्थवाहदारगाणं अन्नया [16]कयाइ [17]एगतओ [18]सहियाणं [19]समुवागयाणं सन्निसन्नाणं सन्निविट्ठाणं इमेयारूवे मिहोकहासमुल्लावे समुप्पज्जित्था—

---

१. अत्र सर्वेषु हस्तलिखितादर्शेषु जाव इत्येव पाठः। मु० मध्ये तु जाव स्थाने 'दोच्चस्स अज्झयणस्स णायाधम्मकहाणं अयमट्ठे पन्नत्ते तइयस्स अज्झयणस्स के अट्ठे पण्णत्ते?' इति पाठः॥ २. णं नास्ति हे १॥ ३. उज्जाणे होत्था मु०॥ ४. "सव्वोउए त्ति सर्वे ऋतवो वसन्तादयस्तत्संबाद्यकुसुमादिभावानां वनस्पतीनां समुद्भवात् यत्र तत्तथा, क्वचित् सव्वोउय त्ति दृश्यते, तेन च सव्वोउयपुप्फफलसमिद्धे इत्येतत् सूचितम्"—अटी०॥ ५. °च्छाए सं १ ला २, ३। "नन्दनवनं...तद्वत् शुभा सुखा वा सुरभिः शीतला च या छाया, तया समनुबद्धं व्याप्तम्"—अटी०॥ ६. उत्तर एग° हे २ विना। उत्तरओ एग° मु०। ७. वरमऊरी मु०॥ ८. "पर्यायेण प्रसवकालक्रमेणागते पर्यायागते (मेग गते पर्यायगते—खं १), प्राकृतत्वेन यकारलोपात् परियागते त्ति भणितम्।"—अटी०॥ ९. पिट्ठुंडीपंडरे सं १ ला ३ खं १ विना। पिट्ठपिंडीपंडरे जे १। "पिष्टस्य शालिलोष्टस्य उण्डी पिष्टोण्डी, तद्वत् पाण्डुरे ये ते तथा"—अटी०॥ १०. "मयूर्या आण्डके मयूरा(यं?)ण्डके, न कुक्कुट्याद्यण्डके, प्रसूते जनयति"—अटी०॥ ११. संगोयमाणी सं १ ला २, ३॥ १२. संचिट्ठेमाणी ला १ हे २, ४ विना। संचिट्ठमाणी हे १ जे १। संविट्ठेमाणी मु०। "संरक्षन्ती पालयन्ती, संगोपायन्ती स्थगयन्ती, संवेष्टयन्ती पोषयन्ती"—अटी०॥ १३. °वुड्ढि° सं १ ला ३। "सह वृद्धौ"—अटी०॥ १४. °मन्नरत्ता हे २। "अन्योन्यमनुरक्तौ"—अटी०॥ १५. °मणुव्वयया सं १ खं १ ला ३। "अन्योन्यमनुव्रजत इत्यन्योन्यानुव्रजौ"—अटी०॥ १६. कयायी हे २। कयाई मु०॥ १७. "एगओ त्ति क्वचिदेकस्मिन् देशे सहितयोः मिलितयोः"—अटी०॥ १८. सन्निहियाणं खं १॥ १९. °वागयाणं हे ३ मु० विना। "समुपागतयोरेकतरस्य गृहे"—अटी०॥

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

जण्णं देवाणुप्पिया! अम्हं सुहं वा दुक्खं वा पव्वज्जा वा विदेसगमणं वा समुप्पज्जति तण्णं अम्हेहिं एगयओ समेच्चा[1] णित्थरियव्वं ति कट्टु अन्नमन्नमेयारूवं [2]संगारं पडिसुणेंति, २ त्ता सकम्मसंपउत्ता जाया यावि होत्था।

४६. तत्थ णं चंपाए नयरीए देवदत्ता नाम गणिया परिवसति अड्ढा जाव भत्तपाणा चउसट्ठिकलापंडिया चउसट्ठिगणियागुणोववेया[*] अउणत्तीसं विसेसे रममाणी [3]एक्कवीसरतिगुणप्पहाणा बत्तीसपुरिसोवयारकुसला णवंगसुत्त[4]पडिबोहिया अट्ठारसदेसीभासाविसारया सिंगारागारचारुवेसा [5]संगयगयहसिय० उसियज्झया सहस्सलंभा विदिन्नछत्तचामरवालवीयणिया कण्णीरहप्पयाया वि होत्था, बहूणं गणियासहस्साणं आहेवच्चं जाव विहरति।

तते णं तेसिं सत्थवाहदारगाणं अन्नया क[6]दाइ पुव्वावरण्हकालसमयंसि जिमियभुत्तुत्तरागयाणं समाणाणं आयंताणं चोक्खाणं परमसुइभूयाणं सुहासणवरगयाणं इमेयारूवे मिहोकहासमुल्लावे समुप्पज्जित्था—सेयं खलु अम्हं देवाणुप्पिया! कल्लं जाव जलंते विपुलं अ[7]सण-पाण-खाइम-साइमं उवक्खडावित्ता[8] तं विपुलं असण-पाण-खाइम-साइमं धूव-पुप्फ-गंध-व[9]त्थं गहाय देवदत्ताए गणियाए सद्धिं सुभूमिभागस्स उज्जाणस्स उज्जाणसिरिं पच्चणुब्भवमाणाणं विहरित्तए [10]ति कट्टु अन्नमन्नस्स एयमट्ठं पडि[11]सुणेंति, २ कल्लं पा[12]उ० जाव कोडुंबियपुरिसे सद्दा[13]वेंति, २ त्ता एवं वदासी

---

१. "समेच्च त्ति समेत्य, पाठान्तरे संहिच्च त्ति संहित्य सह संभूय, संगारं ति सङ्केतं पडिसुणेंति त्ति अभ्युपगच्छतः"—अटी० ॥ २. प्रतिषु पाठाः—संगारं पडिसुणेंति २ लासं० ३ मु० अटी० । सिंगारं परिसुणेंति २ हे २ । सिंगारं सुणेंति २ त्ता जे १ । सिंगारं सुणेंति २ खंमू० १ । संगारं सुणेंति २ हे १ खसं० १ सं १ हे ४ ला १, २ लासं० ३ । संगरं सुणिंति २ हे ३ । दृश्यतामुपरितनं टिप्पणम् ॥ *"वात्स्यायनप्रसिद्धाः"—अटी० ॥ ३. एक्कवीसं रइगु° जे १ ॥ ४. °सुत्तत्थप° जे १ । "णवंगसुत्तपडिबोहिय त्ति प्राग्वत्, नवयौवनेति भावः"—अटी० ॥ ५. "संगयगयहसिय इत्यनेनेदं सूचितम्—संगयगयहसियभणियविहियविलाससललियसंलावनिउणजुत्तोवयारकुसला। व्याख्या त्वस्य पूर्ववत्। वाचनान्तरे त्विदमधिकम्—सुंदरथणजघणवयणचरणनयणलावण्णरूवजोव्वणविलासकलिया"—अटी० ॥ ६. कयाई जे १ सं १ ला २ हे २ ॥ ७. हे २ विना—असण ४ उव° खं १ ला २, ३ । असण ४ जाव उव° ला २ । असणं ४ उव° जे १ सं १ । असणं । उव° हे ४ । ८. °वेइ २ त्ता जे १ । °वेति २ त्ता हे १ ॥ ९. °वत्थ गहाय हे २ । °वत्थम गहाय जे १ । अत्र जे १ अनुसारेण 'वत्थम[ल्लालंकारं] गहाय इत्यपि संपूर्णः पाठः स्यात्। एवमग्रेऽपि पृ० ९६ पं० २ मध्ये ज्ञेयम् ॥ १०. ति हे २ ॥ ११. °सुणेइ २ कल्लं सं १ ला ३ । सुणेंति २ कल्लं हे ३ ॥ १२. पाउ जाव जे १ विना नास्ति । पाउब्भूए को° हे १, ४ ला १ मु० । पाउ को° जे १ विना ॥ १३. °वेति २ एवं हे २ ला १ । °वेइ २ त्ता एवं जे १ । °वेइ एवं सं १ ला ३ ॥

Jain Education International　For Private & Personal Use Only　www.jainelibrary.org

—गच्छह णं तुं[1]भे देवाणुप्पिया ! विपुलं अ[2]सण-पाण-खाइम-साइमं उवक्ख[3]डेह, २ तं विपुलं अस[4]णं ४ धूव-पुप्फं गहाय जेणेव सुभूमिभा[5]गे उज्जाणे जेणेव णंदा पुक्खरिणी तेणामेव उ[6]वागच्छह, २ नंदाए पुक्खरिणीए अदूरसा[7]मंते थूणामंडवं आ[8]हणह, २ त्ता आसितसं[9]म्मज्जितोवलित्तं सुगंध जाव कलियं क[10]रेह, २ त्ता अ[11]म्हे पडिवालेमाणा [12]२ चिट्ठ[13]ह, जाव चिट्ठंति।

तए [14]णं ते सत्थवाहदारगा दोच्चं पि कोडुंबियपुरिसे सद्दावेंति, २ त्ता एवं व[15]दासी—खिप्पामेव लहुकरणजु[16]त्तजोतियं समखुरवालिहा[17]णसमलिहियतिक्ख[18]सिंगेहिं रययामयघंटसुत्तरज्जुयवरकंच[19]णखचियणत्थपग्गहोवग्ग[20]हितएहिं नीलुप्पलकया-

१. तुब्भे नास्ति हे २ विना॥ २. असण ४ उव° सं १ ला २, ३, हे ३ विना। असणं ४ उव° जे १॥ ३. प्रतिषु पाठाः—°क्खडेह २ त्ता जे १। °क्खडेह २ जे १ विना। °क्खडावेह २ हे २॥ ४. असणं ४ जे १ मु०॥ ५. °भागे उज्जाणे नास्ति सं १ ला १ लामू० ३, हे २, ४ खं १। उज्जाणे नास्ति ला २॥ ६. प्रतिषु पाठाः—उवागच्छह। नंदाए पु° हे ४। उवागच्छह। नंदा पु° हे १ ला १। उवागच्छति। २ णंदाए पु° खं १। उवागच्छह २ नंदाए पु° सं १ ला २, ३। उवागया नंदा पु° हे २। उवाग २ नंदा पु° जे १। उवाग २ नंदाए पु° हे ३॥ ७. °सामंतेणं जे १॥ ८. प्रतिषु पाठाः—आहणहा २ त्ता आसि° जे १ मु०। आहणह आसि° जे १ मु० विना। आयणह हे २। "स्थूणाप्रधानो वस्त्राच्छादितो मण्डपः स्थूणामण्डपः, आहणह त्ति निवेशयतेति भावः"—अटी०॥ ९. सम° खं १ हे ४ विना। दृश्यतां पृ० १३ पं० १५॥ १०. प्रतिषु पाठाः—करेह २ त्ता जे १। करेह २ हे २ खं १ मु०। करेह अन्यत्र॥ ११. अम्हं सं १ ला २, ३॥ १२. '२' नास्ति हे १, २, ३, ४, ला १ विना॥ १३. चिट्ठम्ह जे १॥ १४. सं १ ला २, ३ हे ३ विना—णं से स° हे १। णं स° अन्यत्र॥ १५. वयासि जे १॥ १६. °जुत्तं जो° जे १। "लहुकरणेत्यादि, लघुकरणं गमनादिका शीघ्रक्रिया, दक्षत्वमित्यर्थः, तेन युक्ता ये पुरुषास्तैर्योजितं यन्त्र-यूपादिभिः सम्बन्धितं यत् तत् तथा प्रवहणमिति सम्बन्धः। पाठान्तरेण लहुकरणजुत्तएहिं ति, तत्र लघुकरणेन दक्षत्वेन युक्तौ यौ तौ तथा, ताभ्याम्, ककार इह स्वार्थिकः"—अटी०॥ १७. °हाणं सम° जे १ हे १, ४ सं १ ला १, २, ३। "समखुरवालधानौ समानशफ-पुच्छौ, समे तुल्ये लिखिते शस्त्रेणापनीतबाह्यत्वके तीक्ष्णे शृङ्गे ययोस्तौ तथा, ततः कर्मधारयः, ताभ्याम्, वाचनान्तरे जंबूणयामयकलावजोत्तपइविसिट्ठएहिं जम्बूनदमयौ सुवर्णमयौ कलापौ कण्ठाभरणविशेषौ योक्त्रे च यूपेन सह कण्ठसंयमनरज्जू प्रतिविशिष्टे ययोस्तौ तथा, ताभ्याम्"—अटी०॥ १८. खं १ विना—तिक्खग्गसिंगएहिं हे १, ३, ४ सं १ ला १, २, लासं० ३। तिक्खसिंगएहिं जे १ हे २ लामू० ३। दृश्यतामुपरितनं टिप्पणम्॥ १९. °कंचणनत्थपग्गहोग्गहियएहिं इति भगवतीसूत्रे पाठः ९।३३, पृ० ४५१। "रजतमय्यौ रूप्यविकारौ घण्टे ययोस्तौ तथा, सूत्ररज्जुके कार्पासिकसूत्रदवरकमय्यौ वरकनकखचिते ये नस्ते नासिकान्यस्तरज्जुके तयोः प्रग्रहेण रश्मिना अवगृहीतकौ बद्धौ यौ तौ तथा, ततः कर्मधारयः, अतस्ताभ्याम्"—अटी०॥ २०. °वग्गहिएहिं हे ३। °वग्गहितेहिं ला १। दृश्यतामुपरितनं टिप्पणम्॥

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

मेलएहिं पवरगोणजुवाणएहिं नानामणिरयणकंचणघंटियाजालपरिक्खित्तं [1]पवरलक्खणोववेयं जुत्तामेव पवहणं उवणेह। ते वि तहेव उवणेंति।

तते [2]णं ते सत्थवाहदारगा ण्हाया जाव सरीरा पवहणं दुरुहंति, २ त्ता जेणेव देवदत्ताए गणियाए [3]गिहे तेणेव उवागच्छंति, २ त्ता पवहणातो [4]पच्चोरुहंति, २ देवदत्ताए गणियाए [5]गिहं अणुपविसंति। तते णं सा देवदत्ता गणिया ते सत्थवाहदारए एज्जमाणे पासति, २ त्ता हट्ठतुट्ठा आसणातो अब्भुट्ठेति, २ त्ता सत्तट्ठ पयाइं अणुगच्छति, २ त्ता ते सत्थवाहदारए एवं [6]वंदासी—संदिसंतु णं देवाणुप्पिया! किमिहागमणप्पतोयणं? तते णं ते सत्थवाहदारगा देवदत्तं गणियं एवं [7]वंदासी—इच्छामो णं देवाणुप्पिए! [8]तुमे सद्धिं सुभूमिभागस्स [9]उज्जाणस्स उज्जाणसिरिं पच्चणुब्भवमाणा विहरित्तए। तते णं सा देवदत्ता तेसिं सत्थवाहदारगाणं एतमट्ठं पडिसुणेति, २ त्ता ण्हाया [10]कयबलिकम्मा किं ते वर जाव [11]सिरीसमाणवेसा जेणेव सत्थवाहदारगा तेणेव [12]उवागया।

तते णं ते सत्थवाहदारगा देवदत्ताए गणियाए सद्धिं जाणं दुरुहंति[13], २ त्ता चंपाए नयरीए मज्झंमज्झेणं जेणेव [14]सुभूमिभागे उज्जाणे जेणेव नंदा [15]पुक्खरिणी तेणेव उवागच्छंति, २ त्ता पवहणातो [16]पच्चोरुहंति, २ त्ता [17]नंदं पोक्खरिणिं [18]ओगाहेंति, २ जलमज्जणं करेंति, २ त्ता जलकीडं करेंति, २ ण्हाया देवदत्ताए सद्धिं पच्चुत्तरंति, २ त्ता जेणेव थूणामंडवे तेणेव उवागच्छंति, [19]२ अणु[20]पविसंति, [21]२ सव्वालंकार[22]भूसिया आसत्था वीसत्था सुहासणवरगया देवदत्ताए सद्धिं तं विपुलं

१. "प्रवरलक्षणोपेतम्, वाचनान्तरेऽधिकमिदं सुजातजुगजुत्तउज्जुगपसत्थसुविरइयनिम्मियं ति, तत्र सुजातं सुजातदारुमयं युगं यूपः युक्तं संगतम् ऋजुकं सरलं प्रशस्तं शुभं सुविरचितं सुघटितं निर्म्मितं निवेशितं यत्र तत्तथा, युक्तमेव सम्बद्धमेव"—अटी० ॥ २. णं से सत्थ° सं १ ला ३ ॥ ३. गेहे ला २ हे ३ ॥ ४. °रुभन्ति हे ३ ॥ ५. गिहे जे १ ॥ ६. वयासि जे १ ॥ ७. वयासि जे १ ॥ ८. तुम्हे जे १ सं १ लामू० ३। तुम्हेहिं हेसं० ४ ला २ लासं० ३ ॥ ९. उज्जाणस्स सिरिं हे २ सं १ ला २। उज्जाणसिरि हे ३ ॥ १०. हे २ विना—कयबलिकम्मा किं ते जाव जे १ अटी०। कय किं ते पवर जाव सं १ ला ३। कय किं ते वर जाव लों० खं १ हे ३ ला १। कति किं ते व जाव हे १। कयकिच्चा ते व जाव हेमू० ४, कयकिच्चा किं ते पवर जाव हेसं० ४ मु०। "किं ते जाव सिरीत्यादि व्याख्यातं धारिणीवर्णके"—अटी०। द्रष्टव्यतां पृ० २२ पं० ७–११ ॥ ११. सिरि° जे १ खं १ हे १, ३, ४ ला १, २ ॥ १२. समागया हे १ ला १ मु० ॥ १३. २ त्ता जे १ विना नास्ति ॥ १४. सुभूमी° सं १ हे १, ३ ॥ १५. पोक्ख° सं १ ला ३ ॥ १६. °रुभंति हे ३ ॥ १७. नंदं पुक्खरणीं हे १। नंदा पोक्खरिणी जे १ ॥ १८. ओगाहयंति खं १ ॥ १९. २ थूणामंडवं अणु° मु० ॥ २०. °विस्संति हे २ ॥ २१. '२' खं १ मु० विना नास्ति ॥ २२. °भूया खं १ ॥

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

[1]असण ४ [2]धूव-पुप्फ-गंध-वत्थं आसाएमाणा वीसाएमाणा परिभुंजमाणा एवं च णं विहरंति। जिमियभुत्तुत्तरागया वि य णं समाणा देवदत्ताए सद्धिं विपुलातिं माणुस्सगाइं कामभोगाइं भुंजमाणा विहरंति।

४७. तते णं ते सत्थवाहदारगा पु[3]व्वावरण्हकालसमयंसि देवदत्ताए गणियाए सद्धिं थूणामंडवाओ पडिनिक्खमंति, २ त्ता हत्थसंगेल्लीए सुभूमिभागे बहूसु [4]आलिघरएसु य [5]जाव कुसुमघरएसु य उज्जाणसिरिं पच्चणुब्भवमाणा विहरंति।

४८. तते णं ते सत्थवाहदारया जेणेव से मालुयाकच्छए तेणेव प[6]हारेत्थ गमणाए। तते णं सा वणमयूरी ते सत्थवाहदारए एज्जमाणे पासति, २ त्ता भीया तत्था महया २ सद्देणं [7]केकारवं विणिम्मुयमाणी २ मालुयाकच्छाओ पडिनिक्खमति, २ त्ता एगंसि [8]रुक्खडालयंसि ठिच्चा ते सत्थवाहदारए मालुया[9]कच्छयं च अणिमिसाए दिट्ठीए [10]देहमाणी [11]२ चिट्ठति।

तते णं ते सत्थवाहदारगा अण्णमण्णं सद्दावेंति, २ एवं व[12]दासी—जहा णं देवाणुप्पिया! एसा वणमयूरी अम्हे एज्जमा[13]णे पासित्ता भीता तत्था[14] तसिया उव्विग्गा पलाया महता २ सद्देणं [15]जाव अम्हे मालुयाकच्छकं च पे[16]च्छमाणी २ चिट्ठति, तं भवियव्वमेत्थ कारणेणं ति कट्टु मालुयाकच्छयं अंतो अणुप[17]विसंति, तत्थ णं दो पुट्ठे परियागए जाव पासित्ता अन्नमन्नं सद्दावेंति, २ एवं वदासी—सेयं खलु देवाणुप्पिया! अम्हं इमे वणमयूरीअंडए [18]साणं साणं जातिमंताणं कुक्कुडियाणं

---

१. असणं ४ जे१ ला १, २ मु०॥ २. धूवपुप्फगंधवत्थ हे२। धूवपुप्फगंधवत्था सं१। धूव-पुप्फ-वत्थ-गंध जे १॥ ३. पव्वा° हे१ जे१। पचा° हे२, ३॥ ४. आलिघरेसु जे१॥ ५. जावस्थाने मु० मध्ये 'कयलीघरेसु य लयाघरएसु य अच्छणघरएसु य पेच्छणघरएसु य पसाहणघरएसु य मोहणघरएसु य सालघरएसु य जालघरएसु य' इति पाठः। "हत्थसंगेल्लीए त्ति अन्योन्यं हस्तावलम्बनेन 'आलिघरएसु य कयलिघरएसु य' आली-कदल्यौ वनस्पतिविशेषौ 'लताघरएसु य' लता अशोकादिलता 'अच्छणघरएसु य' अच्छणं 'ति आसनं पेच्छणघरएसु य' प्रेक्षणं प्रेक्षणकं पसाहणघरएसु य 'प्रसाधनं मण्डनं मोहणघरएसु य' मोहनं निधुवनं सालघरएसु य 'सालाः शाखाः' अथवा शाला वृक्षविशेषाः 'जालघरएसु य' जालगृहं जालकान्वितं कुसुमघरएसु य कुसुमप्रायवनस्पतिगृहेष्वित्यर्थः। क्वचित् कदलीगृहादिपदानि यावच्छब्देन सूच्यन्त इति"—अटी०॥ ६. पाहा° हे१ ला२ खं१ ला३ लामू० २। पाह° सं१॥ ७. केका° हे२ मु० विना॥ ८. रुक्खमालयंसि हे१ मु०॥ ९. °कच्छं च सं१ ला२, ३॥ १०. पेहमाणी हे२ लोमू० मु० लासं० २, ३॥ ११. '२' नास्ति हे१, २ मु० विना॥ १२. वदासि हे१। वयासि जे१॥ १३. °माणा हे१॥ १४. तत्थ। उव्विग्गा पलाया जाव अम्हे हे२॥ १५. जाव नास्ति जे१॥ १६. पेहमाणी जे१॥ १७. °पविसंति २ तत्थ मु०॥ १८. साणं जायमेत्ताणं जे १॥

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

अंडएसु पक्खिवावेत्तए। तते णं [1]तांओ [2]जातिमंताओ कुक्कुडियाओ एए अंडए सए य [3]अंडए सएणं पक्खवाएणं सारक्खमाणीओ संगोवेमाणीओ विहरिस्संति। तते णं अम्हं एत्थं दो कीलावणगा [4]मयूरपोयगा भविस्संति [5]त्ति कट्टु अन्नमन्नस्स एतमट्ठं पडिसुणेंति, २ त्ता सए सए [6]दासचेडे सद्दावेंति, २ त्ता एवं वदासी—[7]गच्छह णं तुब्भे देवाणुप्पिया! इमे अंडए गहाय सगाणं [8]सगाणं जातिमंताणं कुक्कुडीणं अंडएसु पक्खिवह, जाव [9]ते वि पक्खिवेंति।

तते णं ते सत्थवाहदारगा देवदत्ताए गणियाए सद्धिं सुभूमिभागस्स उज्जाणस्स उज्जाणसिरिं पच्चणुब्भवमाणा विहरित्ता तमेव जाणं [10]दुरूढा समाणा जेणेव चंपा नगरी जेणेव देवदत्ताए गणियाए [11]गिहे तेणेव उवागच्छंति, २ त्ता देवदत्ताए गिहं अणुपविसंति, २ त्ता देवदत्ताए गणियाए विपुलं जीवियारिहं [12]पीतिदाणं दलयंति, २ त्ता सक्कारेंति सम्माणेंति, २ त्ता देवदत्ताए गिहातो पडिनिक्खमंति, २ त्ता जेणेव [13]साइं साइं गिहाइं तेणेव उवागच्छंति, २ त्ता सकम्मसंपउत्ता जाया यावि होत्था।

४९. तते णं जे से सागर[14]दत्तपुत्ते सत्थवाहदारए से णं कल्लं जाव जलंते जेणेव से वणमयूरीअंडए तेणेव उवागच्छति, २ तंसि मयूरीअंडयंसि संकिते कंखिते [15]वितिगिंछसमावण्णे भेयसमावण्णे कलुससमावण्णे किण्णं ममं एत्थ [16]कीलावणए मयूरीपोयए भविस्सति उदाहु णो भविस्सति [17]त्ति कट्टु तं मयूरीअंडयं अभिक्खणं २ [18]उव्वत्तेति परियत्तेति आसारेति [19]संसारेति चालेति [20]फंदेइ घट्टेति खोभेति अभिक्खणं २ कण्णमूलंसि [21]टिट्टियावेति। तते णं से मयूरीअंडए अभिक्खणं २ [22]उव्वत्तिज्जमाणे जाव [23]टिट्टियावेज्जमाणे पोच्चडे जाते यावि होत्था।

---

१. तओ सं १ ला ३ हे १॥ २. जातिमंताओ नास्ति जे १॥ ३. अंडए य सएणं सपक्ख° हे २॥ ४. मयूरीपो° जे १ सं १ ला २, ३ हे ३॥ ५. ति सं १ हे २॥ ६. °चेडए सं १ ला २, ३॥ ७. एह गच्छह जे १॥ ८. सगाणं २ जातिमंताणं हे २। सगाणं जातिमंताणं हे २ विना॥ संगहाणं जायमित्ताणं जे १। दृश्यतां पृ० १३६ टि० १३॥ ९. ते पक्खि° हे १, २॥ १०. दूढा° खं १॥ ११. गेहे जे १॥ १२. पीती° सं १ ला २, ३ हे ३, ४ जे १। पिइ° हे २॥ १३. सगातिं गेहातिं खं १। सयाइं गिहाइं हे १॥ १४. जे १ ला २ विना—°दत्तउत्ते खं १ हे २, ३ ला १। °दत्तस्स पुत्ते सं १ हे १, ४ लामू० ३॥ १५. वितिगिच्छसमावण्णे हे १, ला १, २। वितिगिंच्छसमावण्णे खं १ जे १। वितिगिंच्छिए हे २॥ १६. कीलावणमऊरी° हे १ सं १ ला १, ३॥ १७. ति कट्टु हे २॥ १८. उव्वत्तेति। २ परि° खं १। १९. संसारेति। २ चालेति। २ खो° खं १॥ २०. फंदति हे २॥ २१. ढिंढियावइ जे १। ढिड्डियावेइ हे ३॥ २२. उव्वट्टिज्ज° हे २ सं १॥ २३. ढिढियावेज्ज° हे ३॥

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

तते णं से सागरद[1]त्तपुत्ते [2]सत्थवाहदारए [3]अण्णया [4]कदाइ जेणेव [5]से वणमयूरीअंडए तेणेव उवागच्छति, २ त्ता तं मयूरीअंडयं पोच्चडमेव पासति, २[6] अहो णं [7]ममं एत्थ कीलावणए [8]मयूरिपोयए ण जाए त्ति कट्टु ओहतमण जाव झियाइ[9]। एवामेव समणाउसो! जो अम्हं निग्गंथो वा निग्गंथी वा [10]आयरियउवज्झायाणं अंतिए पव्वतिए समाणे पंचमहव्वएसु छज्जीवनिकाएसु निग्गंथे पावयणे संकिते जाव कलुससमावन्ने से णं इह भवे चेव बहूणं समणाणं [11]बहूणं समणीणं [12]बहूणं सावगाणं [बहूणं] [13]सावियाणं हीलणिज्जे निंदणिज्जे खिंसणिज्जे गर[14]हणिज्जे, [15]परिभवणिज्जे, परलोए वि य णं आगच्छति बहूणि दंडणाणि य जाव अणुपरियट्टइ।

५०. तते णं से जिणदत्तपुत्ते जेणेव से मयूरीअंडए तेणेव उवागच्छति, २ तंसि [16]मयूरीअंडयंसि नि[17]स्संकिते [18]सुव्वत्तण्णं मम एत्थ कीलावणए मयूरिपोयए [19]भविस्सति त्ति कट्टु तं मयूरिअंडयं [20]अभिक्खणं २ नो उव्वत्तेति जाव नो [21]टिट्टियावेति। तते णं से [22]मयूरीअंडए अणुव्वत्तिज्जमाणे जाव [23]अटिट्टियाविज्जमाणे कालेणं समएणं उब्भिन्ने मयूरिपोयए एत्थ जाते। तते णं से [24]जिणद[त्तपु]त्ते तं [25]मयूरपोययं पासति, २ त्ता हट्ठ[26]तुट्ठे मयूरपोसए सद्दावेति, २ त्ता एवं वदासी— तुब्भे णं देवाणुप्पिया! इमं मयूरपोययं बहूहिं मयूरपोसणपा[27]उग्गेहिं दव्वेहिं

---

१. °त्तउत्ते हे २॥ २. सत्थाह° खं १ लों०॥ ३. अण्णता हे १ ला १॥ ४. कयाइं हे २। कयाई सं १ ला २ हे ४॥ ५. हे २ ला २ विना—से मयूरी अं° जे १। से मऊरे अं हे १, ३, ४ लों० सं १ ला १ लामू० ३ खं १॥ ६. '२' नास्ति खं १ विना। ७. हे १, २ लों० विना—ममं सत्थ की° खं १। ममं सत्थवाहकी° अन्यत्र। ८. मयूर पो° हे ३ ला २। मयूरीपो° मु०॥ ९. झायति जे १ विना। झियायइ हे ३ मु०॥ १०. आयरिउव° लों० सं १ खं १॥ ११. बहूणं नास्ति हे २। बहूणं समणीणं नास्ति खं १॥ १२. बहूणं जे १ विना नास्ति॥ १३. सावियाणं च ही° जे १॥ १४. गरिह° सं १॥ १५. परभ° जे १॥ १६. मयूरिअं° खं १ लों० हे ३। मऊरिअं° हे २। मयूरअं° जे १ सं १॥ १७. णिस्संकिए ५ मम एत्थ इति खं १ मध्ये वर्तते, पूर्वं पृ० ९९ पं० १५ मध्ये संकिते कंखिते वितिगिंछसमावण्णो भेयसमावण्णे कलुससमावण्णे इति पाठः, अतो यदि '५' इति संकेतः तानि पदानि लक्ष्यीकृत्य तदा णिस्संकिए णिक्कंखिए णिव्वितिगिंछे भेयमसमावण्णे कलुसमसमावण्णे इति पाठोऽत्र विवक्षितः स्यादिति भाति॥ १८. हे २ विना—सुव्वत्तणं जे १ लों० ला १। सुवत्तणं हे १, ४ ला २, लामू० ३ सं १। सुव्वत्तए णं लासं० ३। सुव्वत्तण्णं खं १ हे ३ मध्ये नास्ति। दृश्यतामुपरितनं टिप्पणम्॥ १९. भविस्सतीति कट्टु हे १ मु०॥ २०. नो अभिक्खणं २ उव्वत्तेइ जे १॥ २१. ढिंढियावेइ जे १। टिट्टियावेति खं १। २२. मयूरिअं° जे १ हे २ विना॥ २३. अटिट्टिया° खं १॥ २४. सर्वेषु हस्तलिखितादर्शेषु जिणदत्ते इत्येव पाठः। जिणदत्तपुत्ते मु०॥ २५. मयूरिपो° जे १॥ २६. °तुट्ठ जे १॥ २७. पाउग्गेणं जे १॥

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

अणुपुव्वेणं सारक्खमाणा संगोवेमाणा संवड्ढेह नट्टुल्लगं च सिक्खावेह। तते णं ते मयूरपोसगा [1]जिणदत्तपुत्तस्स एतमट्ठं पडिसुणेंति, २ तं मयूरपोययं गेण्हंति, जेणेव सए गिहे तेणेव उवागच्छंति, २ त्ता तं मयूरपोयगं जाव नट्टुल्लगं सिक्खावेंति। तते णं से मयूरपोयए उम्मुक्कबालभावे [2]विण्णय[परिणयमेत्ते] जोव्वणग[मणुप्पत्ते] [3]लक्खणवंजण[गुणोववेए] माणुम्माणप्पमाण-पडिपुण्ण[4]पक्खपेहुणकलावे विचित्तपि[5]च्छसतचंदए नीलकंठए नच्चणसीलए एगाए चप्पुडियाए कयाए समाणीए अणेगाति नट्टुलगसयाति के[6]याइयसयाणि य करेमाणे विहरति।

तते णं ते मयूरपोसगा तं मयूरपोयगं उम्मुक्क जाव करेमाणं पासित्ता तं मयूरपोयगं गेण्हंति, २ त्ता [7]जिणदत्तपुत्तस्स उवणेंति। तते णं से [8]जिणदत्तपुत्ते [9]सत्थवाहदारए मयूरपोयगं उम्मुक्क जाव करेमाणं पासित्ता हट्ठतुट्ठे तेसिं विपुलं जीवियारिहं [10]पीतिदा[11]णं जाव पडिविसज्जेइ।

तए णं से मयूरपोतए जिणदत्तपुत्तेणं एगाए चप्पुडियाए कं[12]दाए समाणीए [13]णंगोलाभंगसिरोधरे [14]सेयावंगे ओयारियपइण्णपक्खे उक्खित्त[15]चंदकातियकलावे

---

१. जिणदत्तस्स एत° हे२ जे१ विना। जिणदत्तस्स पुत्तस्स मु० ॥ २. विण्णाय हे १, २ विना। विण्णाया। जे १। विण्णायग हे४। विण्णायगे खं १। "विन्नयेत्यादौ 'विन्नय-परिणयमेत्ते जोव्वणगमणुप्पत्ते लक्खणवंजणगुणोववेए' इत्येवं दृश्यम्"—अटी०। दृश्यतां पृ० १२ पं० १२॥ ३. °लक्खणधं माणु° सं१ ला२, ३॥ ४. °पक्खे ला३॥ ५. हे१ जे१ विना—°पिच्छे सयच° हे२। °पिच्छे सतचं ला१। °पिच्छोसयचं° खं१। °पिच्छोसत्तचं° सं१ ला२, हे४ लीं०। °पिच्छासत्तचं° लामू० ३, °पिच्छसत्तचं° लासं० ३। °पेच्छेसत्तदसए हे३। "विचित्राणि पिच्छानि शतसंख्यकाश्च चन्द्रका यस्य स तथा, वाचनान्तरे विचित्राः पिच्छेष्ववसक्ताः संबद्धाश्चन्द्रका यस्य स विचित्रपिच्छावसक्तचन्द्रकः"—अटी०॥ ६. हे१ विना—केयाइगस° हे२, ३, ४। केशतिगस° खं१ सं१ लीं० ला२। केयातियस° ला३। केकाइयस° ला१। केयाणियगसइयाइं जे१। ७. जिणदत्तस्स पुत्तस्स लासं० २ला१॥ ८. जिणदत्ते स° सं१ खं१ ला३ हे३॥ ९. सत्थाह° हे२ खं१॥ १०. पीती हे२। पीई जे१॥ ११. °दाणं जाव जे१ मु० विना नास्ति॥ १२. कयाए जे१ मु०॥ १३. णंगूला° जे१। "णंगोलाभंगसिरोहरे त्ति लाङ्गूलाभङ्गवत् सिंहादिपुच्छवक्रीकरणमिव शिरोधरा ग्रीवा यस्य स तथा"—अटी०॥ १४. सेयावंगे गेन्हइ ओरालिय° सं१ लामू० ३। सेयावक्खे ओरालिय° लासं० ३। "स्वेदापाङ्गो जातस्वेदः श्वेतापाङ्गो वा सितनेत्रान्तः, अवतारितौ शरीरात् पृथक्कृतौ प्रकीर्णौ विप्रकीर्णपिच्छौ पक्षौ यस्य स तथा, ततः पदद्वयस्य कर्मधारयः"—अटी०। एतदनुसारेण सेयावक्खओयारिय° इति सेयावंगओयारिय° इति वा पाठः अटी० सम्मतो भाति॥ १५. °चंद-काइय° जे१। °चंदकात्तिय° हे२। °चंदकालतिय° हे१॥ "उक्षिप्त ऊर्ध्वीकृतश्चन्द्रकादिकः चन्द्रकप्रभृतिमयूराङ्कविशेषोपेतः चन्द्रकैराचितो वा कलापः शिखण्डो येन स तथा"—अटी०॥

Jain Education International　　For Private & Personal Use Only　　www.jainelibrary.org

केक्काइय[1]सय विमुच्चमाणे णच्चइ। तते णं से जिणदत्तपुत्ते तेणं मयूरपोय[2]एणं चंपाए नयरीए सिंघाडग जाव पहेसु संति[3]एहिं य साहस्सिएहिं य सयसाहस्सिएहिं य [4]पणिएहिं जयं करे[5]माणे विहरति। [6]एवमेव समणाउसो! जो अम्हं निग्गंथो वा निग्गंथी वा पव्वतिए समाणे पंचसु महव्वएसु छ[7]सु जीवनिकाएसु निग्गंथे पावयणे निस्संकिते निक्कंखिते [8]निव्वितिगिच्छे से णं इह भवे चेव बहूणं समणाणं समणीणं जाव वीतिवतिस्सति।

एवं खलु जंबू। समणेणं [भगवया महावीरेणं] णायाणं तच्चस्स अज्झयणस्स अयमट्ठे पण्णत्ते त्ति बेमि।

॥ तच्चं नायज्झयणं सम्मत्तं ॥ ३ ॥

---

१. °सयाणि मुच्चमाणे हे १, २ ला १ विना। °सयाणि विमुच्चमाणे° मु०। "केकायितशतं शब्दविशेषशतम्"—अटी० ॥ २. °एणं तं चंपाए लों० ॥ ३. सएहिं जे १ ॥ ४. पणिय-एहिं जयं जे १ हे २ विना। पणियएहि य जयं सं १ हे ४ ला २, ३। "पणिएहिं ति पणितैः व्यवहारैर्होडादिभिरित्यर्थः"—अटी० ॥ ५. °माणे पालेमाणे वि° जे १ ॥ ६. एवामेव सं १ ला २, ३ हेमू० ३ खं १ हे ४ ॥ ७. छज्जीव° सं १ जे १ ला २, ३ ॥ ८. णिव्वितिगिंच्छे खं १ हे २ हे १, ३ विना ॥

[चउत्थं अज्झयणं 'कुम्मे']

५१. [1]जंति णं भंते ! समणेणं भगवया महावीरेणं [2]णायाणं तच्चस्स णायज्झयणस्स अयमट्ठे पण्णत्ते, चउत्थस्स णं णायाणं के अट्ठे पण्णत्ते ? एवं खलु जंबू ! ते णं काले णं ते णं समए णं [3]वाणारसी नाम नयरी होत्था, वण्णओ। तीसे णं [4]वाणारसीए नयरीए उत्तरपुरत्थिमे दिसीभागे गंगाए महानदीए मयंगतीरद्दहे [5]नाम दहे होत्था, अणुपुव्वसुजायवप्पगंभीर[6]सीयलजले [7]अच्छविमलसलिलपलिच्छन्ने संछन्नपत्तपुप्फपलासे बहुउप्पलपउम[8]कुमुयनलिणसुभगसोगंधि[9]यपुंडरीयमहापुंडरीयसयपत्तसहस्सपत्त[10]केसरपुप्फोवचिए ◁ [11]छप्पयपरिभुज्जमाणकमले अच्छविमलसलिलपत्थपुण्णे परिहत्थभमंतमच्छकच्छभअणेगसउणगणमिहुणपविचरिए ▷ [12]पासादीए दरिसणिज्जे अभिरूवे पडिरूवे। तत्थ णं बहूणं मच्छाण य कच्छभाण य गाहाण य मगराण य [13]सुंसुमाराण य [14]सइयाणि य साहस्सियाणि य सयसाहस्सि[15]याणि य जूहाइं निब्भयाइं निरुव्विग्गाइं सुहंसुहेणं अभिरममाणाइं विहरंति।

---

१. तुलना पृ० ७७ पं० २, पृ० ९४ पं० २, पृ० १०७ पं० २॥ २. णायाणं नास्ति जे १॥ ३. वाराणसी सं १ ला ३॥ ४. वाराणसीए सं १ ला ३॥ ५. नामं खं १॥ ६. °सीयल जाव अच्छविमलसलिलपत्थपुण्णे संछण्णपत्त° हे १। दृश्यतामत्र टि० ११॥ ७. सच्छ° खं १। "अनुपूर्वेण परिपाट्या सुष्ठु जाता वप्राः तटा यत्र स तथा, तथा गम्भीरमगाधं शीतलं जलं यत्र स तथा, ततः पदद्वयस्य कर्मधारयः। क्वचिदिदमधिकं दृश्यते अच्छविमलसलिलपलिच्छन्ने प्रतीतम्, नवरं भृतत्वात् प्रतिच्छन्न आच्छादितः। क्वचित्तु संछेत्यादि सूचनादिदं दृश्यम्—संछन्नपउमपत्तभिसमुणाले, संछन्नानि आच्छादितानि पद्मैः पत्रैश्च पद्मिनीदलैः बिसानि पद्मिनीमूलानि मृणालानि च नलिननालानि यत्र स तथा, क्वचिदेवं पाठः—संछन्नपत्तपुप्फपलासे"—अटी०॥ ८. कुसुमनलि° सं १ हे ३॥ ९. °पोंडरिय° जे १॥ १०. "°केसरफुल्लोवइए बहुभिरुत्पलादिभिः केसरप्रधानैः फुल्लैः जलपुष्पैरुपचितः समृद्धो यः स तथा"—अटी०॥ ११. ◁▷ एतदन्तर्गतः पाठो लों० विना नास्ति। अच्छविमलसलिलपत्थपुण्णे इति पाठस्तु लों० मध्येऽपि नास्ति। किन्तु दृश्यतां टि० ६। अटी०मध्ये इत्थं व्याख्यातोऽयं पाठः—"छप्पयपरिभुज्जमाणकमले अच्छविमलसलिलपत्थपुण्णे अच्छं च विमलं च यत् सलिलं जलं पथ्यं हितं तेन पूर्णः, परिहत्थभमंतमच्छकच्छभअणेगसउणगणमिहुणपविचरिए, परिहत्थ त्ति दक्षाः भ्रमन्तो मत्स्याः कच्छपाश्च यत्र स तथा, अनेकानि शकुनगणानां मिथुनानि प्रविचरितानि यत्र स तथा, ततः पदद्वयस्य कर्मधारयः"—अटी०॥ १२. पासादीए ४। तत्थ इति प्रतिषु पाठः। "पासाईए दरिसणिज्जे अभिरूवे पडिरूवे' इति प्राग्वत्"—अटी०॥ १३. सुंसमा° हे २, ३॥ १४. सयाणि हे ३॥ सयाणि य साहस्साणि य सयसाहस्साणि य सं १ ला २, ३ हे ४। सइयाण य साहस्सियाग य सयसाहस्सियाण य जे १ मु०॥ १५. °याण खं १। दृश्यतामुपरितनं टिप्पणम्॥

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

तस्स णं मयंगतीरद्दहस्स अदूरसामंते एत्थ णं महं [1]एगे मालुयाकच्छए होत्था, वण्णओ। तत्थ णं दुवे पावसियालगा परिवसंति, पावा चंडा [2]रोद्दा तल्लिच्छा [3]साहसिया लोहितपाणी आमिसत्थी आमिसाहारा आमिसप्पिया आमिसलोला आमिसं गवेसमाणा रत्ति-वियालचारिणो दिया [4]पच्छण्णं यावि चिट्ठंति।

तते णं तातो मयंगतीरद्दहातो अन्नया कदाइ सूरियंसि चिरत्थमियंसि लुलियाए संझाए पविरलमाणुसंसि [5]णिसंतपडिणिसंतंसि समाणंसि दुवे कुम्मगा आहारत्थी आहारं गवेसमाणा सणियं सणियं उत्तरंति। [8]तस्सेव मयंगतीरद्दहस्स परिपेरंतेणं सव्वतो समंता [6]परिघोलेमाणा परिघोलेमाणा वित्तिं [7]कप्पेमाणा विहरंति।

तयणंतरं च [8]णं ते पावसियालगा [9]आहारत्थी जाव आहारं गवेसमाणा मालुयाकच्छगाओ पडिनिक्खमंति, २ त्ता जेणेव मयंगतीरद्दहे तेणेव उवागच्छंति, २ त्ता तस्सेव मयगंतीरद्दहस्स परिपेरंतेणं [10]परिघोलेमाणा परिघोलेमाणा वित्तिं कप्पेमाणा विहरंति। तते णं ते पाव[11]सियालया ते कुम्मए पासंति, २ त्ता जेणेव ते कुम्मए तेणेव [12]पधारेत्थ गमणाए। तते णं ते कुम्मगा ते पावसियालए एज्जमाणे पासंति, २ त्ता भीता [13]तत्था तसिया उव्विग्गा संजातभया हत्थे य पादे य गीवाओ य सएहिं २ काएहिं [14]साहरंति, २ त्ता निच्चला निप्फंदा तुसिणीया संचिट्ठंति।

तते णं ते पावसियालया जेणेव ते कुम्मगा तेणेव उवागच्छंति, २ त्ता ते कुम्मगा सव्वतो समंता उव्वत्तेंति परियत्तेंति आसारेंति संसारेंति [15]चालेंति घट्टेंति फंदेंति खोभेंति, नहेहिं आलुंपंति, दंतेहि य अक्खोडेंति, नो चेव

---

१. एगे जे १ हे १ मु० विना नास्ति॥ २. रुद्दा हे २ सं १ ला २, ३ हे ४॥ ३. साहस्सिया सं १ ला ३ हे ३,४। साहस्सीया हे २ ला २॥ ४. हे २ विना—पच्छण्णयावि हे १। पच्छन्नयावि खं १ जे १ हे ३ ला २,३। पच्छिण्णयावि सं १ हे ४। पच्छन्नियावि लामू० २, पच्छन्ने यावि लासं० २। "दिवा प्रच्छन्नं चापि तिष्ठतः"—अटी०॥ ५. °परिणिसंतंसि खं १॥ ६. परिघोलमाणा २ हे १, २। परिघोलमाणा २ एवं च णं विहरंति जे १॥ ७. कप्पमाणा खं १॥ ८. तस्सेय सं १ खं १ हे २, ३। तस्सय ला १ हे ४॥ ८. णं नास्ति सं १॥ ९. आहारत्थी आहारं जाव गवेसमाणा मालुया° सं १ ला ३। आहारत्थी आहारं गवेसमाणा जाव मालुया° ला ३॥ १०. परिघोलमाणा २ खं १ हे १॥ ११. °सियाला ते हे १ जे १ हे ३ विना॥ १२. पाहारेत्थ खं १॥ १३. तत्थ तासिया खं १॥ १४. संहरंति ला ३ हे ४॥ १५. चालेंति फंदंति खोभंति घट्टेंति नखेहिं जे १॥

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

[2]णं संचाएंति तेसिं कुम्मगाणं [1]किंचि सरीरस्स [3]आबाहं वा पबाहं वा वाबाहं वा उप्पाइत्तए छविच्छेदं वा [4]करेत्तए। तते णं ते पावसियालगा ते कुम्मए दोच्चं पि तच्चं पि सव्वतो समंता उव्वत्तेंति जाव नो चेव णं संचाएंति करेत्तए। ताहे संता तंता [5]परितंता निव्विण्णा समाणा सणियं सणियं पच्चोसक्केंति, २ त्ता [6]एगंतमवक्कमंति, २ निच्चला निप्फंदा तुसिणीया संचिट्ठंति।

तत्थ णं एगे कुम्मगे ते पावसियालए चिरगते [7]दूरगए जाणित्ता सणियं सणियं [8]एगं पायं [9]निच्छुभति। तते णं ते पावसियाला तेणं कुम्मएणं सणियं सणियं एगं पायं निणियं पासंति, २ त्ता सिग्घं चवलं तुरियं चंडं जतिणं वेगितं जेणेव से कुम्मए तेणेव उवागच्छंति, २ तस्स [10]णं कुम्मगस्स तं पायं [11]नक्खेहिं आलुंपंति, दंतेहिं अक्खोडेंति, ततो पच्छा मंसं च सोणियं च आहारेंति, २ त्ता तं कुम्मगं सव्वतो समंता उव्वत्तेंति जाव नो चेव णं संचाएंति [12]करेत्तए ताहे [13]दोच्चं पि अवक्कमंति, एवं चत्तारि वि[14] पाया जाव सणियं सणियं गीवं [15]णीणेति। तते णं ते पावसियालगा तेणं कुम्मएणं गीवं णीणियं पासंति, पासित्ता सिग्घं चवलं [16]तुरियं चंडं जइणं वेइयं जाव नहेहिं दंतेहिं [17]यं कवालं विहाडेंति, २ त्ता तं कुम्मगं जीवियाओ ववरोवेंति, २ त्ता मंसं च सोणियं च आहारेंति। एवामेव [18]समणाउसो! जो अम्हं निग्गंथो वा निग्गंथी वा आयरिय [19]उवज्झायाणं अंतिए पव्वतिए [20]समाणे, पंच य से इंदिया अगुत्ता भवंति से णं इह भवे चेव बहूणं समणाणं ४[21] हीलणिज्जे [निंदणिज्जे खिंसणिज्जे गरहणिज्जे परिभवणिज्जे], परलोगे

---

१. किंचि जे १ विना नास्ति ॥ २. णं हे २ मु० विना नास्ति ॥ ३. प्रतिषु पाठाः—आबाहं वा उप्पा° जे १। आबाहं वा वाबाहं वा उप्पा° ला १ हे ३। आबाहं वावोहं वा उप्पा° खं १। अबाहं वाबाहं वा उप्पा° ला २, ३ हेमू० १ हे ४। अबाहं वादाहं वा उप्पा° सं १। आबाहं वाबाहं वा उप्पा° हेसं १। आबाहं वा पबाहं वा उप्पा° हे २। "आबाधाम् ईषद् बाधां प्रबाधां प्रकृष्टां बाधां व्याबाधां वा"—अटी० ॥ ४. काराविचए खं १ ॥ ५. परित्तंता खं १। "परितान्तौ उभयतः"—अटी० ॥ ६. एगंते अवक्क° जे १ ॥ ७. दूरं गए हे २ विना ॥ ८. एगपायं खं १ ॥ ९. निच्छुभइ हे २ ॥ १०. णं नास्ति जे १ ॥ ११. नखेहिं सं १ खं १ विना ॥ १२. करेत्तए ताहे नास्ति खं १ ॥ १३. दोच्चं अव° हे २, ३ जे १। दोच्चं एगन्तमव° खं १ ॥ १४. वि नास्ति सं १ ला ३ ॥ १५. नीणेइ २ तए जे १ सं १ ला ३ ॥ १६. तुरियं चंडं जइणं वेइयं जाव खं १ विना नास्ति ॥ १७. य हे २ विना नास्ति ॥ १८. समणाउसो समणीओ जो सं १ ॥ १९. °याणं वा अंतिए सं १ ला ३ ॥ २०. "समाणे इत्यत्र विहरतीति शेषो द्रष्टव्यः"—अटी० ॥ २१. अत्र '४' इत्यङ्केन 'बहूणं समणाणं बहूणं समणीणं बहूणं सावयाणं बहूणं साविंयाणं' इति पाठो विवक्षितः। दृश्यतां पृ० ९२ पं० १९ ॥

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

वि य णं आगच्छति बहूणं दंडणाणं जाव अणुपरियट्टति, जहा व से कुम्मए अगुत्तिंदिए।

तते णं ते पावसियालगा जेणेव से दोच्चए कुम्मए तेणेव उवागच्छंति, २ तं कुम्मगं सव्वतो समंता उव्वत्तेंति जाव दंतेहिं णिक्खुडेंति जाव [1]नो चेव णं सक्का करेत्तए। तते णं ते पावसियालगा दोच्चं पि [2]तच्चं पि जाव नो संचाएंति तस्स [3]कुम्मगस्स किंचि [4]आबाहं वा पबाहं वा जाव छविच्छेदं वा करेत्तए। ताहे संता तंता परितंता निव्विण्णा समाणा जामेव [5]दिसं पाउब्भूता तामेव दिसं पडिगया।

तते णं से कुम्मए ते पावसियालए चिरगए दूरगए जाणित्ता सणियं सणियं गीवं नीणेति, २ दिसावलोयं करेति, २ त्ता जमगसमगं चत्तारि वि पादे नीणेति, २ ताए [6]उक्किट्ठाए कुम्मगतीए वीतीवयमाणे वीतीवयमाणे जेणेव मयंगतीरद्दहे तेणेव उवागच्छति, २ त्ता मित्त-णाति-नियग-सयण-संबंधि-परिजणेण सद्धिं अभिसमन्नागए यावि होत्था। एवामेव समणाउसो! जो अम्हं समणो वा समणी वा पंच य से इंदियाइं गुत्ताइं भवंति जाव जहा व से कुम्मए गुत्तिंदिए। एवं खलु जंबू! समणेणं भगवया महावीरेणं चउत्थस्स णायज्झयणस्स अयमट्ठे पण्णत्ते त्ति बेमि॥

॥ चउत्थं णायज्झयणं सम्मत्तं ॥ ४ ॥

---

१. नो चेव णं सक्का जे१ विना नास्ति॥ २. तच्चंपि नास्ति ला३॥ ३. कुम्मस्स हे१ मु० विना॥ ४. आबाहं वा वाबाहं वा हे२ विना। दृश्यतां पृ० १०५ पं० १॥ ५. दिसिं खं१ हे२ विना॥ ६. उक्किट्ठाए एक कुम्म° इति प्रतिषु पाठः। "ताए उक्किट्ठाए, इह एवं दृश्यम्—तुरियाए चवलाए चंडाए सिग्घाए उद्धुयाए जइणाए छेयाए त्ति"—अटी०॥

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

[पंचमं अज्झयणं 'सेलगे']

५२. जति णं भंते! समणेणं भगवया महावीरेणं चउत्थस्स नायज्झयणस्स अयमट्ठे पण्णत्ते, पंचमस्स णायज्झयणस्स के अट्ठे पण्णत्ते? एवं खलु जंबू! ते णं काले णं ते णं समए णं बारवती नाम नयरी होत्था, पाईणपडीणायया उदीणदाहिणविच्छिण्णा नवजोयणविच्छिण्णा दुवालसजोयणायामा धणवतिमतिणिम्माया चामीयरपवरपागारा णाणामणिपंचवण्णकवि[1]सीसगसोहिया अलयापुरिसंकासा पमुतियपक्कीलिया पच्चक्खं देवलोगभूता।

तीसे णं बारवतीए णगरीए बहिया उत्तरपुरत्थिमे दिसीभागे रेवतगे णाम पव्वए होत्था, तुंगे गगणतलमणुलिहंतसिहरे णाणावि[2]हगच्छ-गुम्म-लता-[3]वेल्लिपरिगते हंस-[4]संस-मिग-[5]मयूर-कोंच-सारस-[6]चक्कवाय-मयणसाल-कोइलकुलोववेए [7]अणेगतड-कडग-वियर-उज्झर-पवाय-पब्भार-सिहरपउरे अच्छरगण-देवसंघ-चारण-विज्जाहर-मिहुणसंविचिण्णे निच्चच्छणए दसारवरवीरपुरिसतेलोक्कबल[8]वगाणं, सोमे सुभगे पियदंसणे सुरूवे पासातीए ४[9]।

तस्स णं रेवयगस्स अदूरसामंते एत्थ णं णंदणवणे नाम उज्जाणे होत्था, सव्वोउयपुप्फफलसमिद्धे रम्मे नंदणवणप्पगासे पासातीए ४। तस्स णं उज्जाणस्स बहुमज्झदेसभाए [10]सुरप्पिए नाम जक्खाययणे होत्था, दिव्वे० वण्णओ।

तत्थ णं बारवतीए णयरीए कण्हे नामं वासुदेवे राया परिवसती। से णं तत्थ समुद्दविजयपामोक्खाणं दसण्हं दसाराणं, बलदेवपामोक्खाणं पंचण्हं महावीराणं, उग्गसेणपामोक्खाणं सोलसण्हं [11]रायसहस्साणं, पज्जुन्नपामोक्खाणं अद्धुट्ठाणं कुमारकोडीणं, संबपामोक्खाणं सट्ठीए दुद्दंतसाहस्सीणं, वीरसेणपामोक्खाणं एक्कवीसाए वीरसाहस्सीणं, [12]महासेणपामोक्खाणं छप्पन्नाए [13][14]बलवगसाहस्सीणं,

---

१. °सीससोहिया सं १ ला २ ॥ गुच्छ° हे १ लासं० ३ ॥ ३. °वेल्लि° खं १ ॥ ४. °संस° जे १ विना नास्ति ॥ ५. °रसारसकोंचचक्क° जे १ ॥ ६. "चक्काग त्ति चक्रवाकः"—अटी० ॥ ७. °तडागकडग° जे १। "अनेकानि तटानि कटकाश्च गण्डशैला यत्र स तथा"—अटी० ॥ ८. °वग्गाणं जे १। "तेलोक्कबलवगाणं त्रैलोक्यादपि बलवन्तोऽतुलबलनेमिनाथयुक्तत्वात्"—अटी० ॥ ९. अत्र '४' इत्यङ्केन 'पासातीए दरिसणिज्जे अभिरूवे पडिरूवे' इति पाठो विवक्षितः, एवमग्रेऽपि सर्वत्र ॥ १०. सुरप्पिए जे १ ॥ ११. रायस° जे १ हे १ विना ॥ १२. महसेण° खं १ ॥ १३. बल° नास्ति खं १ ॥ १४. °वग्ग° जे १। दृश्यतां टि० ८ ॥

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

रुप्पिणीपामोक्खाणं बत्तीसाए महिलासाहस्सीणं, अणंग[1]सेणापामोक्खाणं अणेगाणं गणियासा[2]हस्सीणं, अन्नेसिं च बहूणं ईसर-तलवर जाव स[3]त्थवाह[4]प्पभिईणं वेयड्ढ-गिरिसागर[5]पेरंतस्स य[6] दाहिणड्ढ[7]भरहस्स बारवतीए नयरीए आहेवच्चं जाव पालेमाणे विहरति।

५३. त[8]त्थ णं बारवईए नयरीए थावच्चा णाम गाहावतिणी परिवसति, अड्ढा जाव अपरिभूता। तीसे णं थावच्चाए गाहावतिणीए पुत्ते थावच्चापु[9]त्ते णामं स[10]त्थवाहदारए होत्था सुकुमालपाणि-पाए जाव सुरूवे। तते णं सा[11] थावच्चा गाहावइणी तं दारगं सातिरेगअट्ठवासजाययं जाणित्ता सोहणंसि तिहि-करण-णक्खत्त-मुहुत्तंसि कलायरियस्स उवणेति, जाव भोगसमत्थं जाणित्ता बत्तीसाए इब्भकुलबालियाणं एगदिवसेणं पाणिं गेण्हावेति, ब[12]त्तीसओ दाओ जाव बत्तीसाए इब्भकुलबालियाहिं[13] सद्धिं विपुले स[14]द्द-फरिस-रस-रूव-गंधे जाव भुंजमाणे विहरति।

ते णं काले णं ते णं समए णं अरहा अरिट्ठनेमी, [15]सो चेव वण्णओ, दस-धणुस्सेहे नीलुप्पल-ग[16]वल-गुलिय-अयसिकुसुमप्पगासे, अट्ठारसहिं समणसाहस्सीहिं सद्धिं संपरिवुडे, चत्तालीसाए अज्जियासा[17]हस्सीहिं सद्धिं संपरिवुडे, पुव्वाणुपुव्विं च[18]रमाणे, गामाणुगामं दूइज्जमाणे जाव जेणेव बा[19]रवती नगरी, जेणेव रेवयग-पव्वए, जेणेव नंदणवणे उज्जाणे, जेणेव सुरप्पियस्स जक्खस्स जक्खाययणे, जेणेव असोगवरपायवे तेणेव उवागच्छइ, २ त्ता अहापडिरूवं उग्गहं ओगिण्हित्ता संजमेणं तवसा अप्पाणं भावेमाणे विहरति। परिसा निग्गया, धम्मो कहितो।

तते णं से कण्हे वासुदेवे इमीसे कहाए लद्धट्ठे समाणे कोडुंबियपुरिसे सद्दावेति, २ त्ता एवं व[20]दासी—खिप्पामेव भो देवाणुप्पिया! सभाए सुहम्माए

१. °सेणपा° सं १ लामू० ३ ला २ हे ४ विना ॥ २. सह° खं १ ॥ ३. सत्थाह° हे १ जे १ लासं० ३ विना ॥ ४. पभि° जे १ विना ॥ ५. °पेरंतयस्स दाहि° हे ३ ॥ ६. य नास्ति सं१ ला ३ हे ४। दृश्यतामुपरितनं टिप्पणम् ॥ ७. °भरहस्स य बार° हे १, २ ला १, २ ॥ ८. तीसे णं जे १ ॥ ९. °पुत्ते नास्ति सं १ ला ३ ॥ १०. सत्थाह° हे १ जे १ ला ३ विना ॥ ११. सा नास्ति जे १ ॥ १२. बत्तीसतो दातो खं १ सं १। "बत्तीसओ दाओ द्वात्रिंशत् प्रासादाः द्वात्रिंशद् हिरण्यकोट्यः द्वात्रिंशत् सुवर्णकोट्य इत्यादिको दायो दानं वाच्यः"—अटी० ॥ १३. °याणं सद्धिं° जे १। १४. सद्दरसफसारूवगंधे ला २। सद्दरसफरिसरूवगंधे सं १ ला २ हे ४ ॥ १५. "सो चेव वण्णओ त्ति आइगरे तित्थगरे इत्यादिर्यो महावीरस्य अभिहितः"—अटी० ॥ १६. "गवल त्ति महिषशृङ्गम्, गुलिका नीली, गवलस्य वा गुलिका गुडिका गवल-गुडिका"—अटी० ॥ १७. सह° खं १ ॥ १८. चरमाणे जाव जेणेव हे २ विना ॥ १९. बारवती नाम नगरी खं १ सं १ हे ३, ४ ला २, ३ ॥ २०. वयासि जे १ ॥

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

मेघोघरसियं गंभीर-महुरसद्दं [1]कोमुदियं भेरिं तालेह। तते णं ते कोडुंबिय-पुरिसा कण्हेणं वासुदेवेणं एवं वुत्ता समाणा [2]हट्ठतुट्ठा जाव मत्थए अंजलिं कट्टु 'एवं सामी! तहत्ति' [3]जाव पडिसुणेंति, २ त्ता कण्हस्स वासुदेवस्स अंतियाओ पडिनिक्खमंति, २ त्ता जेणेव सभा सुहम्मा जेणेव [4]कोमुदिया भेरी तेणेव उवागच्छंति, २ त्ता तं मेघोघरसियं गंभीर-महुरसद्दं [5]कोमुदियं भेरिं तालेंति। ततो निद्धमहुरगंभीरपडिसुएणं पिव सारइएणं बलाहएणं [6]अणुरसियं भेरीए।

तते णं तीसे कोमुदियाए भेरीए तालियाए समाणीए बारवतीए नयरीए नवजोयणविच्छिण्णाए दुवालसजोयणायामाए सिंघाडग-तिय-चउक्क-चच्चर-कंदर-दरी-[7]विवर-कुहर-गिरिसिहर-[8]नगर-गोउर-पासाय-दुवार-भवण-[9]देउल[10]पडिसुयासयसहस्सं-[11]संकुलं [12]करेमाणे बारवतिं नगरिं [13]सब्भिंतरबाहिरियं सव्वतो समंता से सद्दे विप्पसरित्था।

तते णं बारवतीए नयरीए नवजोयणविच्छिण्णाए बारसजोयणायामाए समुद्द-विजयपामोक्खा दस दसारा जाव गणियासहस्साइं कोमुदियाए भेरीए सद्दं सोच्चा [14]णिसम्म [15]हट्ठतुट्ठा जाव ण्हाया आविद्ध[16]वग्घारियमल्लदामकलावा अहतवत्थ[17]चंदणो-लित्तगायसरीरा, अप्पेगतिया हयगया, [18]एवं गयगया, [19]रह-सीया-संदमाणी[20]गया, अप्पेगतिया पायविहारचारेण पुरिसवग्गुरापरिक्खित्ता कण्हस्स वासुदेवस्स [21]अंतियं पाउब्भवित्था।

तते णं से कण्हे वासुदेवे समुद्दविजयपामोक्खे दस [22]दसारे जाव अंतियं पाउब्भवमाणे पासित्ता [23]हट्ठतुट्ठे जाव कोडुंबियपुरिसे सद्दावेति, २ त्ता एवं

---

१. "कोमुइयं ति उत्सववाद्यम्, क्वचित् सामुदायिकीमिति पाठः, तत्र सामुदायिकी जनमीलकप्रयोजना"—अटी० ॥ २. हट्ठ जाव हे २। हट्ठा जाव सं १ ला ३ ॥ ३. जाव नास्ति जे १ ॥ ४. कोमुईया जे १ ॥ ५. कोमुदितं हे १ ॥ ६. अणुसरियं भेरीए जे १। "अनुरसितं शब्दायितं भेर्या"—अटी० ॥ ७. °विवर° हे २ जे १ विना। दृश्यतां पृ० ३३ पं० ९, पृ० ६० पं० २ ॥ ८. नागगोउर° हे १ ॥ ९. देवकुल° हे २ ॥ १०. पडिस्सुया° हे १, २। पडिंसुया° खं १ सं १ ला ३ ॥ ११. संकुलसद्दं करे° जे १। संकुलं सद्दं करे° मु०। "संकुला या तथा तां कुर्वन्, कामित्याह—द्वारकावतीं नगरीम्"—अटी० ॥ १२. °माणा हे २ सं १ ॥ १३. सब्भंतर° खं १। "सब्भिंतरबाहिरियं ति सहाभ्यन्तरेण मध्यभागेन बाहिरिकया च प्राकाराद् बहिर्नगरदेशेन या सा साभ्यन्तरबाहिरिका, ताम्"—अटी० ॥ १४. निसम्मा हे २ सं १ ॥ १५. हट्ठतुट्ठ जाव हे १ सं १ जे १ ला ३। हट्ठ जाव खं १ ॥ १६. विग्घारिय° सं १ ॥ १७. °चंदणोक्किण्णगाय° खं १ विना ॥ १८. एवं गयगया नास्ति जे १ ॥ १९. रहस्सीया° जे १ ॥ २०. °गया जे १ हे १ मु० विना नास्ति ॥ २१. अंतिए सं १ ला ३ ॥ २२. दसारे अंतिए जे १ ॥ २३. हे २ विना—हट्ठतुट्ठा हे १ खं १। हट्ठतुट्ठ सं १ ला ३ जे १।

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

[1]वयासी—खिप्पामेव भो देवाणुप्पिया! चाउ[2]रंगिणिं [3]सेणं सज्जेह विजयं च गंधहत्थिं [4]उवट्ठवेह। ते वि तहत्ति उवट्ठवेंति जाव पज्जुवासंति।

५४. थावच्चापुत्ते वि णिग्गए, जहा मेहे तहेव धम्मं सोच्चा णि[5]सम्म जेणेव थावच्चा गाहावतिणी तेणेव उवागच्छति, २ त्ता पायग्गहणं करेति, [6]जहा मेहस्स तहा चे[7]व णिवेयणा, जाहे नो संचाएति विसयाणुलोमाहि य विसयपडिकूलाहि य बहूहिं आघवणाहि य पण्णवणाहि य सण्णवणाहि य विण्णवणाहि य आघवित्तए वा[8] ४ ताहे अकामिया चेव थावच्चा[9]पुत्तस्स दारगस्स निक्खमणमणुमन्नित्था[10]।

तते णं सा थावच्चा आसणाओ अब्भुट्ठेति, २ त्ता महत्थं महग्घं [11]महारिहं [12]रायारिहं पाहुडं गेण्हति, २ त्ता मित्त[13] जाव संपरिवुडा जेणेव कण्हस्स वासुदेवस्स भवणवरपडिदुवारदेसभाए तेणेव उवागच्छति, २ त्ता पडिहारदेसिएणं मग्गेणं जेणेव कण्हे वासुदेवे तेणेव उवागच्छति, २ त्ता [14]करयल[परिग्गहियं दसणहं सिरसावत्तं मत्थए अंजलिं कट्टु जएणं विजएणं] वद्धावेति, २ तं महत्थं महग्घं [15]महारिहं [16]रायारिहं पाहुडं उवणेइ, २ त्ता एवं [17]वदासी—एवं खलु देवाणुप्पिया! मम एगे पुत्ते थावच्चापुत्ते नाम [18]दारए इट्ठे जाव से णं संसारभ[19]उव्विग्गे इच्छति अरहतो अरिट्ठनेमिस्स जाव पव्वइत्तए, अहण्णं निक्खमणसक्कारं करेमि, इच्छामि णं देवाणुप्पिया! थावच्चापुत्तस्स निक्खममाणस्स छत्त-मउड-चामराओ य विदिन्नाओ। तते णं कण्हे वासुदेवे थावच्चं गाहावतिणिं एवं [20]वदासी—अच्छाहि णं तुमं देवाणुप्पिए! सुनिव्वुय[21]वीसत्था, अहण्णं सयमेव थावच्चापुत्तस्स दारगस्स निक्खमणसक्कारं करिस्सामि।

---

१. वयासि हे १ जे १ खं १ ॥ २. °रंगिणी हे १ खं १ जे १ ॥ ३. सेण्णं खं १ ॥ ४. उट्ठवेह ते वि तहत्ति उट्ठवेंति सं १ ॥ ५. णिसम्मा हे १ सं १ । णिसम्मं जे १ ॥ ६. दृश्यतां पृ० ४४ पं० ४ ॥ ७. चेव नास्ति खं १ हे १, २, ला १, २, जे १ ॥ ८. अत्र '४' इत्यङ्केन 'आघवित्तए वा पण्णवित्तए वा सण्णवित्तए वा विण्णवित्तए वा' इति पाठो विवक्षितः ॥ ९. °पुत्तदारगस्स निक्ख° हे १ । °पुत्तस्स निक्ख° सं १ ला २, ३ हे ३, ४ ॥ १०. इतः परं 'निक्खमणाभिसेयं पासामो, तए णं से थावच्चापुत्ते तुसिणीए संचिट्ठइ' इत्यधिको मु० मध्ये [=मुद्रितमध्ये] पाठः ॥ ११, १५. महरिहं जे १ विना ॥ १२. रायरिहं खं १ ॥ १३. मित्तणाइ, संपरिवुडा जे १ ॥ दृश्यतां पृ० ३६ पं० ५ ॥ १४. दृश्यतां पृ० १७ पं० ११, पृ० १८ पं० ६ ॥ १६. रायारिहं जे १ हे २ मध्ये नास्ति। रायरिहं खं १ ला १ हेमू० ४ हे ३ ॥ १७. वयासि जे १ ॥ १८. दारए गे इ जाव जे १ ॥ १९. °भउव्वि° खं १ विना ॥ २०. वयासि जे १ ॥ २१. हे २ ला ३ विना–°व्वुया वीस° खं १ । °व्वुत्तवीस° सं १ हे ४ । °व्वुतवीस° ला १, २ हे १, ३ । °व्वुइवीस° जे १ । दृश्यतां पृ० ३१ टि० ६ ॥

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

तते णं से कण्हे वासुदेवे चाउरंगिणीए सेणाए विजयं हत्थिरयणं दुरूढे समाणे जेणेव थावच्चाए गाहावतिणीए भवणे तेणेव उवागच्छति, २ त्ता थावच्चापुत्तं एवं वदासी—मा णं [1]तुमं देवाणुप्पिया! मुंडे भवित्ता [2]पव्वयाहिं, भुंजाहि णं देवाणुप्पिया! विउले माणुस्सए कामभोगे मम बाहुच्छा[3]यापरिग्गहिए, केवलं देवाणुप्पियस्स अहं णो संचाएमि वाउकायं उवरिमेणं गच्छमाणं निवारित्तए, [4]अण्णो णं देवाणुप्पियस्स [5]जं किंचि आबाहं वा वाबाहं उप्पाएति तं सव्वं निवारेमि।

तते णं से थावच्चापुत्ते कण्हेणं वासुदेवेणं एवं वुत्ते समाणे कण्हं वासुदेवं एवं [6]वयासी—[7]जइ णं [8]तुमं देवाणुप्पिया! मम जीवियंत[9]करं मच्चुं एज्जमाणं निवारेसि, जरं वा सरीररूववि[10]णासिणिं सरीरं अइवयमाणिं निवारेसि, तते णं अहं तव बाहुच्[11]छायापरिग्गहिए विउले माणुस्सए कामभोगे भुंजमाणे विहरामि।

तते णं से कण्हे वासुदेवे थावच्चापुत्तेणं एवं वुत्ते समाणे [12]थावच्चापुत्तं एवं [13]वदासी—एए णं देवाणुप्पिया दुरतिक्कमणिज्जा, णो खलु सक्का सुबलिएणावि देवेण वा दाणवेण वा णिवारित्तए, [14]णन्नत्थ [15]अप्पणा कम्मक्खएणं।

तते णं से थावच्चापुत्ते कण्हं [वासुदेवं] एवं वयासी—[16]जइ णं [17]एते णं दुरतिक्कमणिज्जा, णो खलु सक्का [18]जाव णण्णत्थ [19]अप्पणा कम्मक्खएणं। तं इच्छामि णं देवाणुप्पिया! अण्णाण-मिच्छत्त-अविरइ-कसायसंचियस्स [20]अत्तणो [21]कम्मक्खयं करित्तए।

---

१. तुमे जे१ मु० ॥ २. पव्वाहिं सं १ लामू० ३। पव्वाहिं हे २ ॥ ३. °यपडिग्ग° सं १ ला ३। °यपरिग्ग° जे १। °य। परिग्ग° हे १ ॥ ४. अण्णोण्णं हे १ जे १ सं १ ला ३ ॥ ५. जो किंचि आ° जे १ विना। जे किंचि आ° खं १ मु० ॥ जो किंचि वि आ° हे १ मु० ला १ ॥ ६. वयासि जे १ ॥ ७. जे णं खं १ ॥ ८. तुमं जे १ विना नास्ति ॥ ९. सं १ ला ३ विना—°करणियं मच्चुं हे ४ जे १। °कराणिं मच्चुं हे २, ३ खं १। °करणं मच्चुं हे १ मु० ॥ °करेणं मच्चुं ला १। °करणेहिं मच्चुं ला २। १०. °सणिं हे १ मु० विना ॥ ११. °च्छायपरि° जे १ लों० हे २ ॥ १२. थावच्चं पुत्तं एवं वयासी एस णं हे २ ॥ १३. वयासि जे १। एवमग्रेऽपि प्रायः सर्वत्र ॥ १४. अण्णत्थ सं १ हे १, ४ ला १, २, ३। णमेत्थ खं १। दृश्यतामधस्तनं टिप्पणम् ॥ १५. अप्पणो खं १ हे २, ३। "नन्नत्थ अप्पणा कम्मक्खएणं ति न इति यदेतन्मरणादिवारणशक्तेर्निषेधनं तद् अन्यत्र आत्मना कृतात् आत्मनो वा सम्बन्धिनः कर्मक्षयात्, आत्मना क्रियमाणम् आत्मीयं वा कर्मक्षयं वर्जयित्वेत्यर्थः। अज्ञानेत्यादौ, अप्पणा अप्पणो वा कम्मक्खयं करित्तए त्ति कर्मणि इह षष्ठी द्रष्टव्या"—अटी० ॥ १६. जई खं १ ॥ १७. एए दुर° जे १ विना ॥ १८. जाव णं णण्णत्थ सं १ ला १, २, लामू० ३ हे १, ३, ४। जा णं णण्णत्थ खं १ ॥ १९. अप्पणो खं १, हे २, ३ ला २। दृश्यतां टि० १५ ॥ २०. अप्पणो ला २, लासं० ३ ॥ २१. कम्मस्स खयं हे २। दृश्यतां टि० १५ ॥

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

तते णं से कण्हे वासुदेवे थावच्चापुत्तेणं एवं वुत्ते समाणे कोडुंबियपुरिसे सद्दावेति, २ त्ता एवं वदासी—गच्छह णं देवाणुप्पिया! बारवतीए नयरीए सिंघाडग-तिग-चउक्क-चच्चर जाव पहेसु हत्थिखंधवरगया महया महया सद्देणं उग्घोसेमाणा २ [1]उंग्घोसणं करेह—एवं खलु देवाणुप्पिया! थावच्चापुत्ते संसार-भउव्विग्गे भीए जम्मणमरणाणं इच्छति अरहतो अरिट्ठनेमिस्स अंतिए मुंडे भवित्ता पव्वइत्तए, तं जो खलु देवाणुप्पिया! राया वा जुवराया वा देवी वा कुमारे वा[2] ईसरे वा तलवरे वा कोडुंबिय-माडंबिय-इब्भ-सेट्ठि-सेणावति-सत्थवाहे वा थावच्चा-पुत्तं पव्वयंतमणुपव्वयति[3] तस्स णं कण्हे वासुदेवे अणुजाणति, पच्छातुरस्स[4] वि य से मित्त-णाति[-णियग-सयण-संबंधि-परिजणस्स] जोगं[5]-खेमवट्टमाणिं पडिवहति त्ति कट्टु घोसणं घोसेह, जाव घोसंति।

तते णं थावच्चापुत्तस्स अणुराएणं पुरिससहस्सं निक्खमणाभिमुहं ण्हायं सव्वा-लंकारविभूसियं पत्तेयं पत्तेयं पुरिससहस्सवाहिणीसु सिवियासु दुरूढं समाणं मित्त-णाति०परिवुडं थावच्चापुत्तस्स अंतियं पाउब्भूयं।

तते णं से कण्हे वासुदेवे पुरिससहस्समंतियं पाउब्भवमाणं पासति, २ कोडुं-बियपुरिसे सद्दावेति, २ त्ता एवं वदासी। जहा मेहस्स निक्खमणाभिसेओ तहेव सेयापीएहिं[6] कलसेहिं[7] ण्हावेंति[8], जाव अरहतो अरिट्ठनेमिस्स पडागातिपडागं पासति[9], २ त्ता विज्जाहर[10]-चारणे जाव पासित्ता सीयाओ पच्चोरुहति[11], तते णं से कण्हे वासुदेवे थावच्चापुत्तं पुरतो काउं जेणेव अरहा[12] अरिट्ठनेमी सव्वं [13]तं चेव जाव

---

१. उग्घोसं क° खं १॥ २. वा तलवरे वा ईसरे वा जे १॥ ३. °पव्वायइ जे १॥ ४. °रस्सावि हे १। "पच्छाउरस्सेत्यादि, पश्चात् तस्मिन् राजादौ प्रव्रजिते सति आतुरस्यापि च द्रव्याभावाद् दुःस्थस्य से तस्य तदीयस्येत्यर्थः मित्रज्ञातिनिजकसम्बन्धिपरिजनस्य योगक्षेमवार्तमानीं प्रतिवहति, तत्रालब्धस्येप्सितस्य वस्तुनो लाभो योगो लब्धस्य परिपालनं क्षेमः, ताभ्यां वर्तमान-कालभवा वार्तमानी वार्ता योगक्षेमवार्तमानी, तां निर्वाहं राजा करोतीति तात्पर्यम्"—अटी०॥ ५. °खेमं वट्टमाणी हे २ विना। °खेमं वट्टमाणिं पवहति खं १। दृश्यतामुपरितनं टिप्पणम्॥ ६. °पीयएहिं लों०॥ ७. कलसेहिं जे १ विना नास्ति। कच्छसेहिं जे १। दृश्यतां पृ० ५१ पं० २॥ ८. ण्हावेंति खं १॥ ९. पासंति जे १ खं १ हे ३॥ १०. "विज्जाहरचारणे त्ति इह 'जंभए य देवे ओवयमाणे' इत्यादि द्रष्टव्यम्"—अटी०॥ ११. °रुहंति हे २ विना। °रुभंति हे १॥ १२. अरिहा हे १॥ १३. तं चेव जाव आभरणं तते णं सं १ ला २, ३, हे ४। तं चेव आभरणं तते णं सं १ ला २, ३ हे ४ विना॥ दृश्यतां पृ० ५५ पं० १७। तं चेव आभरण। तते णं खं १। अत्र आभरणशब्देन आभरणमल्लालंकारं इत्यस्य विवक्षितत्वात् आभरण° इति खं १ पाठोऽस्माभिरादृतः॥

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

आभरण[[1]मल्लालंकारं] ओमुयति। तते णं सा थावच्चा गाहावइणी हंसलक्खणेणं पडगसाडगेणं आभरणमल्लअलंकारं पडिच्छइ, [*पडिच्छित्ता] हार-वारिधार-छिन्न-मुत्तावलिप्पगासातिं अंसूणि [2]विणिमुंचमाणी २ एवं वदासी—जतियव्वं जाया! घडियव्वं जाया! [3]परक्कमियव्वं जाया! अस्सिं च णं [4]अट्ठे णो पमादेयव्वं [5]जाव जामेव [6]दिसं पाउब्भूता तामेव [7]दिसं पडिगया।

तते णं से थावच्चापुत्ते पुरिससहस्सेण सद्धिं सयमेव पंचमुट्ठियं लोयं करेति जाव पव्वतिते। तते णं से थावच्चापुत्ते अणगारे [8]जाते इरियासमिते भासासमिते जाव विहरति। तते णं से थावच्चापुत्ते अरहतो अरिट्ठनेमिस्स[9] तहारूवाणं थेराणं अंतिए सामाइयमाइयातिं चोद्दस पुव्वातिं अहिज्जति, २ त्ता [10]बहूहिं चउत्थ जाव विहरति। तते [11]णं अरहा अरिट्ठनेमी थावच्चापुत्तस्स अणगारस्स तं इब्भाइयं अणगारसहस्सं सीसत्ताए दलयति।

तते णं से थावच्चापुत्ते अन्नदा कदाइ [12]अरहं अरिट्ठनेमिं वंदति नमंसति, २ एवं वदासी—इच्छामि णं भंते! तुब्भेहिं अब्भणुण्णाते समाणे सहस्सेणं अण[13]गाराणं बहिया जणवयविहारं विहरित्तए। अहासुहं देवाणुप्पिया!। तते णं से थावच्चापुत्ते अणगारसहस्सेण सद्धिं तेणं उरालेणं [14]उदग्गेणं पयत्तेणं पग्गहिएणं [वि[15]हारेणं] बहिया जणवयविहारं विहरति।

५५. ते णं काले णं ते णं समए णं सेलगपुरे नाम नगरे होत्था, सुभूमिभागे उज्जाणे, सेलए राया, पउमावती देवी, म[16]डुए कुमारे जुवराया। तस्स णं सेलगस्स पंथगपा[17]मोक्खा पंच मंतिसया होत्था, [18]उप्पत्तियाए वेणइयाए ४ उववेया रज्जधुरं चिंतयंति।

---

१. सं १ ला २, ३, हे ४ विना आभरण हार° इति संक्षिप्तः पाठोऽत्र ॥ *पूर्वानुसारेण पडिच्छित्ता इति पाठः पूरणीयोऽत्र। दृश्यतां पृ० ५५ पं० १९॥ २. विणिम्मुयमाणी जे १ ला ३॥ ३. परिक्कमियव्वं जाया जतियव्वं जाया अस्सिं सं १ लामू० ३ हे ४॥ ४. अट्ठे नास्ति हे २॥ ५. जाव नास्ति जे १ विना॥ ६. दिसिं हे १ जे १ सं १ ला ३॥ ७. दिसिं हे १ खं १ सं १ ला ३॥ ८. जाते रिया° हे १, २॥ ९. °स्स अंतिए तहारूवाणं अंतिए सामा° खं १। °स्स अंतिए तहारूवाणं सामा° जे १। १०. बहूहिं जाव चउत्थ हे २ विना॥ ११. णं से अरहा सं १ ला ३॥ १२. अरिहं हे २ जे १॥ १३. °गारेणं सं १ ला २, ३ हे ४। °गारेणं सद्धिं बहिया लासं० ३ मु०॥ १४. उग्गेणं जे १ हे २ खं १ विना॥ १५. दृश्यतां पृ० १२७ टि० ३॥ १६. मद्दुए सं १ ला ३॥ १७. °पामोक्खा णं पंच जे १॥ १८. उप्पत्तिया। वेण° हे २। अत्र '४' इत्यङ्केन उप्पत्तियाए वेणइयाए कम्मजाए पारिणामियाए उववेया इति सम्पूर्णः पाठो ज्ञेयः॥

Jain Education International   For Private & Personal Use Only   www.jainelibrary.org

थावच्चापुत्ते सेलगपुरे समोसढे, राया णिग्गते, धम्मकहा[1], धम्मं सोच्चा जहा णं देवाणुप्पियाणं अंतिए बहवे उग्गा भोगा जाव चइत्ता हिरण्णं जाव पव्वतिता तहा णं अहं नो संचाएमि पव्वतित्तए[2], अहन्नं देवाणुप्पियाणं अंतिए पंचाणुव्वतियं[3] जाव समणोवासए जाए अहिगयजीवाजीवे जाव अप्पाणं भावेमाणे विहरति। पंथगपामोक्खा पंच मंतिसया य[4] समणोवासया जाया। थावच्चापुत्ते बहिया जणवयविहारं विहरति।

ते णं काले णं ते णं समए णं सोगंधिया नाम[5] नयरी होत्था, वण्णओ। नीलासोए उज्जाणे, वण्णओ। तत्थ णं सोगंधियाए नयरीए सुदंसणे नाम[6] नगरसेट्ठी परिवसति अड्ढे जाव अपरिभूते।

ते णं काले णं ते णं समए णं सुए नाम[7] परिव्वायए होत्था, रिउव्वेय-जजुव्वेय-सामवेय-अथव्ववेय[8]-सट्ठितंतकुसले, संखसमए लद्धट्ठे, पंचजम-पंचनियमजुत्तं[9] सोयमूलयं दसप्पयारं[10] परिव्वायगधम्मं[11] दाणधम्मं[12] च सोयधम्मं[13] च[14] तित्थाभिसेयं च

---

१. धम्मकहा खं १ विना नास्ति॥ २. पव्वइए जे १॥ ३. "पंचाणुव्वइयं, इह यावत्करणात् एवं दृश्यम्—सत्तसिक्खावइयं दुवालसविहं गिहिधम्मं पडिवज्जिस्सए। अहासुहं देवाणुप्पिया! मा पडिबंधं काहिसि। तए णं से सेलए राया थावच्चापुत्तस्स अणगारस्स अंतिए पंचाणुव्वइयं जाव उवसंपज्जइ। तए णं से सेलए राया समणोवासए जाए"—अटी०॥ ४. य नास्ति हे १ सं १ ला २ विना॥ ५. नामं सं १ ला ३॥ ६. नामं सं १ ला ३॥ ७. नामं परिवायए हे २॥ ८. ला १ खं १ विना—अथव्वेय हे २ जे १ सं १ लों० हेमू० ४। अथव्वणवेय° ला ३ हेसं० ४॥ "सांख्यसमये सांख्यसमाचारे लब्धार्थः, वाचनान्तरे तु यावत्करणादेवमिदमवगन्तव्यम्—ऋग्वेद-यजुर्वेद-सामवेदा-ऽथर्ववेदानामितिहासपञ्चमानाम्, इतिहासः पुराणम्, निर्घण्टषष्ठानाम्, निर्घण्टो नामकोशः, साङ्गोपाङ्गानाम्, अङ्गानि शिक्षादीनि, उपाङ्गानि तदुक्तप्रपञ्चनपराः प्रबन्धाः, सरहस्यानाम् ऐदम्पर्ययुक्तानां सारकः अध्यापनद्वारेण प्रवर्तकः, स्मारको वा अन्येषां विस्मृतस्य स्मारणात्, वारकः अशुद्धपाठनिषेधकः, पारगः पारगामी, षडङ्गवित्, षष्टितन्त्रविशारदः षष्टितन्त्रं कापिलीयशास्त्रम्, षडङ्गवेदकत्वमेव व्यनक्ति—सङ्ख्याने गणितस्कन्धे, शिक्षा-कल्पे, शिक्षायाम् अक्षरस्वरूपनिरूपके शास्त्रे, कल्पे तथाविधसमाचारप्रतिपादके, व्याकरणे शब्दलक्षणनिरूपके, निरुक्ते शब्दनिरुक्तप्रतिपादके, ज्योतिषामयने ज्योतिःशास्त्रे, अन्येषु च ब्राह्मणकेषु शास्त्रेषु सुपरिनिष्ठित इति वाचनान्तरम्"—अटी०। "रिउव्वेअ–जउव्वेअ–सामवेअ–अथव्ववेअ इतिहासपंचमाणं निग्घंटछट्ठाणं चउण्हं वेदाणं संगोवंगाणं सरहस्साणं सारए वारए धारए सडंगवी सट्ठितंतविसारए संखाणे सिक्खाकप्पे वागरणे छंदे निरुत्ते जोतिसामयणे अण्णेसु य बहूसु बंभण्णएसु परिव्वायएसु य नयेसु सुपरिनिट्ठिए"—इति भगवतीसूत्रे २।२।१२॥ ९. °जुत्ते जे १ सं १ ला ३। "पञ्चयम-पञ्चनियमयुक्तम्, तत्र पञ्च यमाः प्राणातिपातविरमणादयः, नियमास्तु शौच-सन्तोष–तपः-स्वाध्यायेश्वरप्रणिधानानि, शौचमूलकं यम-नियममीलनाद् दशप्रकारम्"—अटी०॥ १०. °प्पयारयं परि° हे २॥ ११. परिवा° हे २॥ १२. दाणधम्मं च नास्ति हे २॥ १३. सोयधम्मं च नास्ति खं १॥ १४. च नास्ति हे १॥

आघवेमाणे पण्णवेमाणे धाउ[1]रत्तवत्थपवरपरिहिए तिदंड-कुंडिय-छत्त-छण्णालय-अंकुस-पवित्तय-केसरिहत्थगए परिव्वायग[*]सहस्सेण सद्धिं संपरिवुडे जेणेव सोगंधिया नगरी जेणेव परिव्वायग[2]ावसहे तेणेव उवागच्छति, २ परिव्वायग[3]ावसहंसि भंडग-निक्खेवं करेति, करेत्ता संखसमएणं अप्पाणं भावेमाणे विहरति।

तते णं सोगंधियाए नयरीए सिंघाडग[-तिग-चउक्क-चच्चर-चउम्मुह-महापह-पहेसु] बहुजणो अन्नमन्नस्स [एवमाइक्खइ, एवं भासइ, एवं पण्णवेइ, एवं परूवेइ]—एवं खलु सुए परिव्वायगे इहमागते जाव वि[4]हरति। परिसा निग्गया, सुदंसणो वि [5]णीति। तते णं से सुए परिव्वायए तीसे परिसाए सुदंसणस्स य[6] अन्नेसिं च[7] बहूणं संखाणं परिकहेति, एवं खलु सुदंसणा—अम्हं सोयमूलए धम्मे पण्णत्ते, से वि य सोए दुविहे पण्णत्ते, तंजहा—दव्वसोए य भावसोए य। दव्वसोए उदएणं मट्टियाए य, भावसोए दब्भेहि य मंतेहि य, जन्नं अम्हं देवाणुप्पिया! किंचि असुई भवति तं सव्वं स[8]ज्जपुढवीए आलिप्पति, ततो पच्छा सुद्धेण वारिणा पक्खालिज्जति, ततो तं असुई सुई भवति, एवं खलु जीवा जलाभिसेयपूयप्पा[9]णो अविग्घेणं सग्गं गच्छंति। तते णं से सुदंसणे सुयस्स अंतिए धम्मं सोच्चा हट्ठ[तुट्ठे] सुयस्स अंतियं सोयमू[10]लयं धम्मं गेण्हति, २ त्ता परिव्वा[11]यए विपुलेणं असण ४ पडिलाभेमाणे जाव विहरति।

तते णं से सुए परिव्वायगे सोगंधियाओ नगरीओ निग्गच्छति, २ त्ता बहिया जणवयविहारं विहरति। ते णं काले णं ते णं समए णं थावच्चापुत्तस्स समोसरणं, परिसा निग्गया, सुदंसणो वि [12]णीइ, थावच्चापुत्तं वंदति नमंसति, २ त्ता एवं वदासी—तुम्हाणं किंमूलए धम्मे पण्णत्ते? तते णं थावच्चापुत्ते सुदंसणेणं एवं वुत्ते समाणे सुदंसणं एवं वदासी—सुदंसणा! विणयमू[13]लए धम्मे पण्णत्ते, से वि य विणए दुविहे पण्णत्ते, तंजहा—अगारविणए य[14] अणगारविणए य। तत्थ णं जेसे अगार-

---

१. °रत्तपवरवत्थ° हे १, ४ सं १ ला २, ३। "धातुरक्तानि वस्त्राणि प्रवराणि परिहितो यः स तथा। त्रिदण्डादीनि सप्त हस्ते गतानि व्यवस्थितानि यस्य स तथा। तत्र कुण्डिका कमण्डलुः, क्वचित् काञ्चनिका करोटिका चाधीयेते ते च क्रमेण रुद्राक्षकृतमाला मृद्भाजनं चोच्यते। छण्णालकं त्रिकाष्ठिका। अङ्कुशो वृक्षपल्लवच्छेदार्थः। पवित्रकं ताम्रमयमङ्गुलीयकम्। केसरी चीरखण्डं प्रमार्जनार्थम्"—अटी०॥ * °वायग° ला २ हे १॥ २, ३. °वायगा° हे २॥ ४. विहरंति हे १ खं १ ला ३॥ ५. निति हे २। णिति ला मू० ३। णिग्गए ला सं० ३॥ ६. य नास्ति सं १ ला २ हे ४॥ ७. च नास्ति खं १ ला २ हे ४॥ ८. "सज्जपुढवि त्ति कुमारपृथिवी"—अटी०॥ ९. °प्पाणा खं १ सं १॥ १०. °मूलं धम्मं हे १॥ ११. °व्वाए हे २॥ १२. निइ हे २। णीइं जे १। णीओ सं १॥ १३. °मूले जे १ हे ४ ला २ विना॥ १४. य नास्ति खं १ हे २ विना॥

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

विणए से णं पंच अणुव्वयाति, सत्त सिक्खावयाति, एक्कारस उवासगपडिमाओ। तत्थ णं जेसे अणगारविणए से णं पंच महव्वयाइं [1]पन्नत्ते, तंजहा—सव्वातो पाणातिवायाओ वेरमणं, सव्वाओ मुसावायाओ वेरमणं, सव्वातो अदिन्नादाणातो वेरमणं, सव्वाओ मेहुणाओ वेरमणं, सव्वाओ परिग्गहाओ वेरमणं, सव्वाओ राइभोयणाओ वेरमणं, जाव मिच्छादंसणसल्लाओ वेरमणं, दसविहे पच्चक्खाणे, बारस भिक्खुपडिमाओ। इच्चेएणं दुविहेणं [2]विणयमूलएणं धम्मेणं [3]अणुपुव्वेणं अट्ठ कम्मपगडीओ खवेत्ता लोयग्गपइट्ठाणा भवंति।

तते णं थावच्चापुत्ते सुदंसणं एवं वदासी—[4]तुब्भं णं सुदंसणा! किंमूलए धम्मे पण्णत्ते? अम्हाणं देवाणुप्पिया! सोयमूलए धम्मे पण्णत्ते जाव सग्गं गच्छंति। तते णं थावच्चापुत्ते सुदंसणं एवं वदासी—सुदंसणा! से जहा नाम ए[5] [6]केइ पुरिसे एगं महं रुहिरकयं वत्थं रुहिरेण चेव [7]धोवेज्जा, तते णं सुदंसणा! तस्स रुहिरकयस्स वत्थस्स रुहिरेण चे[8]वं पक्खालिज्जमाणस्स अत्थि [9]कोइ सोही? णो [10]इणमट्ठे समट्ठे! एवामेव सुदंसणा! तुब्भं पि पाणातिवाएणं जाव मिच्छादंसणसल्लेणं नत्थि सोही, जहा तस्स रुहिरकयस्स वत्थस्स रुहिरेण चेव पक्खालिज्जमाणस्स नत्थि सोही। सुदंसणा! से जहा नाम ए केइ पुरिसे एगं महं रुहिरकयं वत्थं [11]सज्जियखारेणं [12]अणुलिंपति, २ पयणं आरुहेति, २ त्ता उण्हं गाहेति, २ त्ता ततो पच्छा सुद्धेणं वारिणा धोवेज्जा, से णूणं सुदंसणा! तस्स रुहिरकयस्स वत्थस्स सज्जियखारेणं अणुलित्तस्स पयणं आरुहियस्स उण्हं गाहितस्स सुद्धेणं वारिणा पक्खालिज्जमाणस्स सोही भवति? हंता भवति। एवामेव सुदंसणा! अम्हं पि पाणाइवायवेरमणेणं जाव मिच्छादंसणसल्लवेरमणेणं अत्थि सोही। जहा वा तस्स रुहिरकतस्स वत्थस्स जाव सुद्धेण वारिणा पक्खालिज्जमाणस्स अत्थि सोही। तत्थ णं से सुदंसणे संबुद्धे थावच्चापुत्तं वंदति नमंसति, २ त्ता एवं वदासी—इच्छामि णं भंते! धम्मं सोच्चा जाणित्तए जाव समणोवासए जाते अहिगयजीवाजीवे जाव पडिलभेमाणे विहरति।

तए णं तस्स सुयस्स परिव्वायगस्स इमीसे कहाते लद्धट्ठस्स समाणस्स अय-

---

१. पन्नत्ते जे १ विना नास्ति॥ २. °मूलेणं खं १ हे २, ३ ला १ विना॥ ३. आणु° हे १ ला २॥ ४. तुब्भ णं हे ३, ४, ला १, २ खं १॥ ५. द्दश्यतां पृ० ७२ टि० १०॥ ६. के पुरिसे सं १ लामू० ३ हे ४॥ ७. धोएज्जा सं १ जे १ ला २, ३ हे ४॥ ८. चेव नास्ति जे १ विना॥ ९. का य सोही जे १॥ १०. हे २ विना–तिणमट्ठे हे १ ला २, ३ सं १। तिणट्ठे अन्यत्र॥ ११. सज्जिया° जे १ मु०॥ १२. आलिंपइ जे १॥

मेयारूवे जाव समुप्पज्जित्था—एवं खलु सुदंसणेणं सोयधम्मं विप्पजहाय विणयमूले धम्मे पडिवन्ने, तं सेयं खलु ममं सुदंसणस्स दिट्ठिं वामेत्तए, पुणरवि सोयमूलए धम्मं आघवित्तए त्ति कट्टु एवं संपेहेति, २ त्ता परिव्वायगसहस्सेणं सद्धिं जेणेवं[1] सोगंधिया नगरी जेणेव परिव्वायगावसहे तेणेव उवागच्छति, २ त्ता परिव्वायगावसहंसि भंडगनिक्खेवं करेति, २ त्ता धातुरत्तवत्थपरिहिते पविरलपरिव्वायग सद्धिं संपरिवुडे परिव्वायगावसहाओ पडिनिक्खमति, २ त्ता सोगंधियाए नयरीए मज्झंमज्झेणं जेणेव सुदंसणस्स गिहे जेणेव सुदंसणे तेणेव उवागच्छति।

तते णं से सुदंसणे तं सुयं एज्जमाणं पासति, २ त्ता नो अब्भुट्ठेति, नो पच्चुग्गच्छति, णो आढाति, नो वंदति, तुसिणीए संचिट्ठति। तए णं से सुए परिव्वायए सुदंसणं अणब्भुट्ठियं पासित्ता एवं वदासी—तुमं [2]णं सुंदसणा! अन्नदा ममं एज्जमाणं पासित्ता अब्भुट्ठेसि जाव वंदसि, इयाणिं सुदंसणा! तुमं ममं एज्जमाणं पासित्ता जाव णो वंदसि, तं कस्स णं तुमे सुदंसणा! इमेयारूवे विणयमूलए[3] धम्मे पडिवन्ने? तते णं से सुदंसणे सुएणं परिव्वायएणं एवं वुत्ते समाणे आसणाओ अब्भुट्ठेति, २ त्ता करयल[परिग्गहियं दसणहं सिरसावत्तं मत्थए अंजलिं कट्टु] सुयं परिव्वायगं एवं वदासी—एवं खलु देवाणुप्पिया! [4]अरहतो अरिट्ठनेमिस्स अंतेवासी थावच्चापुत्ते नामं अणगारे जाव इहमागते, इह चेव नीलासोए उज्जाणे विहरति, तस्स णं अंतिए विणयमूलए धम्मे पडिवन्ने।

तते णं से सुए परिव्वायए सुदंसणं एवं वदासी—[5]तं गच्छामो णं सुदंसणा!

---

१. प्रतिषु पाठाः—जेणेव सोगंधी जेणेव परिव्वा° जे१ विना। जे१ मध्ये जेणेव परिवा° इत्येतावानेव पाठः। जेणेव सोगंधिया नगरी इति पाठो जे१ मध्ये नास्ति॥ २. °णं खलु सुदं° सं१ ला३॥ ३. °मूले धम्मे सं १ ला ३॥ ४. अरिहओ जे १॥ ५. भगवतीसूत्रेऽष्टादशे शतके दशम उद्देशके सोमिलब्राह्मणवक्तव्यतायामपि एतादृशं वर्णनमुपलभ्यते तदत्र तुलनार्थं शुद्धपाठनिर्णयसौकर्यार्थं चोपन्यस्यते—"तए णं तस्स सोमिलस्स माहणस्स... समुप्पज्जित्था—'एवं खलु समणे णायपुत्ते.. इहमागए जाव दूतिपलासए चेतिए अहापडिरूवं जाव विहरति। तं गच्छामि णं समणस्स नायपुत्तस्स अंतियं पाउब्भवामि, इमाइं च णं एयारूवाइं अट्ठाइं जाव वागरणाइं पुच्छिस्सामि, तं जइ मे से इमाइं एयारूवाइं अट्ठाइं जाव वागरणाइं वागरेहिति तो णं वंदीहामि नमंसीहामि जाव पज्जुवासीहामि। अह मे से इमाइं अट्ठाइं जाव वागरणाइं नो वागरेहिति तो णं एतेहिं चेव अट्ठेहि य जाव वागरणेहि य निप्पट्ठपसिणवागरणं करिस्सामि' त्ति कट्टु एवं संपेहेइ, ए० सं० २ ण्हाए जाव सरीरे साओ गिहाओ पडिनिक्खमति, पडि० २ पादविहारचारेणं एगेणं खंडियसएणं सद्धिं संपरिवुडे वाणियग्गामं नगरं मज्झंमज्झेणं निग्गच्छइ, नि० २ जेणेव दूतिपलासए चेतिए जेणेव समणे भगवं महावीरे तेणेव उवागच्छति, उवा० २ समणस्स भगवतो महावीरस्स अदूरसामंते ठिच्चा समणं भगवं

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

तव धम्मायरियस्स थावच्चापुत्तस्स अंतियं पाउब्भवामो, इमाइं च णं एयारूवातिं अट्ठातिं हेऊतिं[1] पसिणातिं कारणातिं वागरणातिं पुच्छामो, तं जइ मे से इमातिं अट्ठातिं जाव वाकरेति ततो णं वंदामि नमंसामि, अह मे से इमातिं अट्ठातिं जाव [2]नो वाकरेति ततो णं अहं एतेहिं चेव अट्ठेहिं हेऊहिं निप्पट्ठ[3]पसिणवागरणं करिस्सामि।

तते णं से सुए परिव्वायगसहस्सेणं सुदंसणेण य सेट्ठिणा सद्धिं जेणेव नीलासोए उज्जाणे जेणेव थावच्चापुत्ते अणगारे तेणेव उवागच्छति, २ त्ता थावच्चापुत्तं एवं वदासी—जत्ता ते भंते! जवणिज्जं, अव्वाबाहं, फा[4]सुयविहारं च[5]?, तते णं से थावच्चापुत्ते अ[6]णगारे सुएणं परिव्वायगेणं एवं वुत्ते समाणे सुयं परिव्वायगं एवं वदासी—सुया! जत्ता वि मे, जवणिज्जं पि मे, अव्वाबाहं पि मे, फा[7]सुयविहारं पि मे।

महावीरं एवं वदासि—जत्ता ते भंते! जवणिज्जं, अव्वाबाहं, फासुयविहारं? सोमिला! जत्ता वि मे, जवणिज्जं पि मे, अव्वाबाहं पि मे, फासुयविहारं पि मे।

किं ते भंते! जत्ता? सोमिला! जं मे तव–नियम–संजम–सज्झाय–झाणावस्सगमादीएसु जोएसु जयणा से त्तं जत्ता।

किं ते भंते! जवणिज्जं? सोमिला! जवणिज्जे दुविहे पन्नत्ते, तंजहा—इंदियजवणिज्जे य नोइंदियजवणिज्जे य।

से किं तं इंदियजवणिज्जे? इंदियजवणिज्जे—जं मे सोतिंदिय-चक्खिंदिय-घाणिंदिय-जिब्भिंदिय-फासिंदियाइं निरुवहयाइं वसे वट्टंति सेत्तं इंदियजवणिज्जे।

से किं तं नोइंदियजवणिज्जे? नोइंदियजवणिज्जे—जं मे कोह–माण–माया–लोभा वोच्छिन्ना, नो उदीरेंति, सेत्तं नोइंदियजवणिज्जे। सेत्तं जवणिज्जे।

किं ते भंते! अव्वाबाहं? सोमिला! जं मे वातिय–पित्तिय–सेंभिय–सन्निवातिया विविहा रोगायंका सरीरगया दोसा उवसंता, नो उदीरेंति, सेत्तं अव्वाबाहं।

किं ते भंते! फासुयविहारं? सोमिला! जं णं आरामेसु उज्जाणेसु देवकुलेसु सभासु पवासु इत्थी–पसु–पंडगविवज्जियासु वसहीसु फासुएसणिज्जं पीठ–फलग–सेज्जा–संथारगं उवसंपज्जित्ताणं विहरामि, सेत्तं फासुयविहारं।

सरिसवा ते भंते! किं भक्खेया, अभक्खेया? सोमिला! सरिसवा मे भक्खेया वि, अभक्खेया वि।

१. हेऊणि जे १॥ २. नो से वा° जे १ विना॥ ३. निप्पडिप° सं १ ला ३। "निप्पट्ठपसिणवागरणं ति निर्गतानि स्पष्टानि स्फुटानि प्रश्नव्याकरणानि प्रश्नोत्तराणि यस्य स तथा, तम्"—अटी०॥ ४. ला १ हे ३ विना—फासुयं विहारं हे १ सं १ ला २, ३, हे ४। फासुविहारं खं १ हे २ जे १॥ ५. च जे १ विना नास्ति॥ ६. अणगारे जे १ विना नास्ति॥ ७. फासुयं विहारं सं १ हे ४ ला २, ३। फासुविहारं खं १ हे २॥

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

तते णं से सुए थावच्चापुत्तं एवं वदासी—किं भंते! जत्ता?, सुया! जण्णं मम णाँण-दंसण-चरित्त-तव-संजममातिएहिं जोएहिं जॅयणा, सेतं जत्ता।

से किं तं भंते! जवणिज्जं? सुया जवणिज्जे दुविहे पण्णत्ते, तंजहा—इंदिय-जवणिज्जे य नोइंदियजवणिज्जे य। से किं तं [2]इंदियजवणिज्जं?, इंदियजवणिज्जं सुया! जण्णं ममं सोतिंदिय-चक्खिंदिय-घाणिंदिय-जिब्भिंदिय-फासिंदियाइं निरुवहयाइं वसे वट्टंति, सेतं इंदियजवणिज्जे। [3]से किं तं नोइंदियजवणिज्जे?, सुया! जण्णं कोह-माण-माया-लोभा खीणा उवसंता, नो उँदयंति, सेतं नोइंदियजवणिज्जे।

से किं तं भंते! अव्वाबाहं?, सुया! जण्णं मम वातिय-पित्तिय-सिंभिय-सन्निवाइयॅ विविहा रोगातंकादी णो उदीरेंति, [6]सेतं अव्वाबाहं।

से किं तं भंते! फाँसुयविहारं? सुया! जण्णं आरामेसु उज्जाणेसु देवउलेसु सभासु पवासु इत्थि-पसु-पंडगविवज्जियासु वसहीसु पाडिहारियं पीढ-फलग-सेज्जा-संथारयं ओगिण्हित्ताणं विहरामि, [9]सेतं फाँसुयविहारं।

से केणट्ठेणं भंते! एवं वुच्चइ—सरिसवा मे भक्खेया वि, अभक्खेयावि? से नूणं सोमिला! बंभण्णएसु नएसु दुविहा सरिसवा पण्णत्ता, तंजहा—मित्तसरिसवा य धन्नसरिसवा य। तत्थ णं जे-ते मित्तसरिसवा ते तिविहा पन्नत्ता, तंजहा—सहजायए सहवड्ढियए सहपंसुकीलियए, ते णं समणाणं निग्गंथाणं अभक्खेया। तत्थ णं जेते धन्नसरिसवा ते दुविहा पन्नत्ता, तंजहा—सत्थपरिणया य असत्थपरिणया य। तत्थ णं जेते असत्थपरिणया ते णं समणाणं निग्गंथाणं अभक्खेया। तत्थ णं जेते सत्थपरिणया ते दुविहा पन्नत्ता, तंजहा—एसणिज्जा य अणेसणिज्जा य। तत्थ णं जेते अणेसणिज्जा ते णं समणाणं निग्गंथाणं अभक्खेया। तत्थ णं जेते एसणिज्जा ते दुविहा पन्नता, तंजहा—जाइता य अजाइया य। तत्थ णं जेते अजाइता ते णं समणाणं अभक्खेया। तत्थ णं जेते जायिया ते दुविहा पन्नत्ता, तंजहा—लद्धा य अलद्धा य। तत्थ णं जेते अलद्धा ते णं समणाणं निग्गंथाणं अभक्खेया। तत्थ णं जेते लद्धा ते णं समणाणं निग्गंथाणं भक्खेया। सेतेणट्ठेणं सोमिला! एवं वुच्चइ जाव अभक्खेया वि।

मासा ते भंते! किं भक्खेया, अभक्खेया? सोमिला! मासा मे भक्खेया वि, अभक्खेया वि।

से केणट्ठेणं जाव अभक्खेया वि? से नूणं सोमिला! बंभण्णएसु नएसु दुविहा मासा पन्नत्ता, तंजहा—दव्वमासा य कालमासा य। तत्थ णं जेते कालमासा ते णं सावणादीया आसाढ-

---

* दंसणणाणचारित्त° सं १ ला ३ ॥ १. जोयणा हे १ मू० ॥ २. इंदियजवणिज्जं २ सुया जे १। इंदियजवणिज्जं सुया जे १ विना। अत्र जे १ अनुसारेण भगवतीसूत्रानुसारेण च 'इंदियजवणिज्जं? इंदियजवणिज्जं सुया! इति पाठः प्रतीयते। दृश्यतां पृ० ११८ टि० पं० १८॥ ३. से किं तं नोइंदियजवणिज्जे नास्ति जे १ ॥ ४. उदयंति। २। से जे १ ॥ ५. दृश्यतां पृ० ४८ पं० ६। "वाइय-पित्तिय-सिंभिय-संनिवाइय त्ति अत्र प्रथमाबहुवचनलोपो दृश्यः" इति भगवतीसूत्रस्य अभयदेवसूरिविरचितायां वृत्तौ २।१।३४॥ ६. सेयं अव्वा हे २॥ ७. फासुविहारं ला ३ हे १, २, ४॥ ८. °संथारं हे १॥ ९. से त्तं हे २॥ १०. फासुविहारं हे १, २, ३, खं १॥

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

[1]सरिसवया ते भंते! किं भक्खेया अभक्खेया? सुया! सरिसवया भक्खेया वि अभक्खेया वि। से केणट्ठेणं भंते! एवं वुच्चइ—सरिसवया भक्खेया वि अभक्खेया वि?, सुया! सरिसवया दुविहा पण्णत्ता, तंजहा—[2]मित्तसरिसवया धन्नसरिसवया। तत्थ णं जेते मित्तसरिसवया ते तिविहा पण्णत्ता, तंजहा—सहजायया सहव[3]ड्ढियया सुहपंसुकीलियया। ते णं समणाणं णिग्गंथाणं अभक्खेया। तत्थ णं जेते धन्न[4]सरिसवा ते दुविहा पण्णत्ता, तंजहा—[5]सत्थपरिणया य असत्थपरिणया य। तत्थ णं जेते असत्थपरिणया ते समणाणं निग्गंथाणं अभक्खेया। तत्थ णं जेते सत्थपरिणया ते दुविहा पण्णत्ता, तंजहा—फासुगा य अफासुगा य। अफासुया णं सुया! नो भक्खेया। तत्थ णं जेते फासुया ते दुविहा पण्णत्ता, तंजहा—जातिया य अजातिया य। तत्थ णं जेते अजातिया ते अभक्खेया। तत्थ णं जेते जा[6]तिया ते दुविहा पण्णत्ता, तंजहा—एसणिज्जा य

पज्जवसाणा दुवालस, तंजहा—सावणे भद्दवए आसोए कत्तिए मग्गसिरे पोसे माहे फग्गुणे चेत्ते वइसाहे जेट्ठामूले आसाढे, ते णं समणाणं निग्गंथाणं अभक्खेया। तत्थ णं जेते दव्वमासा ते दुविहा पन्नत्ता, तंजहा—अत्थमासा य धण्णमासा य। तत्थ णं जेते अत्थमासा ते दुविहा पन्नत्ता, तंजहा—सुवण्णमासा य रुप्पमासा य, ते णं समणाणं निग्गंथाणं अभक्खेया। तत्थ णं जेते धन्नमासा ते दुविहा पन्नत्ता, तंजहा—सत्थपरिणया य असत्थपरिणया य। एवं जहा धन्नसरिसवा जाव सेतेणट्ठेणं जाव अभक्खेया वि।

कुलत्था ते भंते! किं भक्खेया, अभक्खेया? सोमिला! कुलत्था मे भक्खेया वि अभक्खेया वि!

से केणट्ठेणं जाव अभक्खेया वि? से नूणं सोमिला! बंभण्णएसु नएसु दुविहा कुलत्था पन्नत्ता, तंजहा—इत्थिकुलत्था य धन्नकुलत्था य। तत्थ णं जेते इत्थिकुलत्था ते तिविहा पन्नत्ता, तंजहा—कुलवधू ति वा कुलमाउया ति वा कुलधूया ति वा, ते णं समणाणं निग्गंथाणं अभक्खेया। तत्थ णं जेते धन्नकुलत्था एवं जहा धन्नसरिसवा जाव सेतेणट्ठेणं जाव अभक्खेया वि।

एगे भवं, दुवे भवं, अक्खए भवं, अव्वए भवं, अवट्ठिए भवं, अणेगभूयभावभाविए भवं? सोमिला! एगे वि अहं जाव अणेगभूयभावभविए वि अहं।

से केणट्ठेणं भंते! एवं वुच्चइ–जाव भविए वि अहं! सोमिला! दव्वट्ठयाए एगे अहं, नाण–दंसणट्ठयाए दुविहे अहं, पएसट्ठयाए अक्खए वि अहं, अव्वए वि अहं, अवट्ठिए वि अहं; उवयोगट्ठयाए अणेगभूयभावभविए वि अहं। सेतेणट्ठेणं जाव भविए वि अहं।

एत्थ णं से सोमिले माहणे संबुद्धे समणं भगवं महावीरं जहा खंदओ” इति भगवतीसूत्रे १८।१०।

---

१. सरिसता ते भंते खं १॥ २. मित्तसरिसवा य धन्नसरिसवा य तत्थ णं जे ते मित्तसरिसवा ते जे १ विना॥ ३. °वुड्ढि° सं १ ला ३ हे ४॥ ४. सरिसवया मु०॥ ५. सत्थपरिणयया असत्थपरिणयया। तत्थ जे १॥ ६. जाईया जे १ सं १ ला ३॥

अणेसणिज्जा य। तत्थ णं जेते अणेसणिज्जा ते णं अभक्खेया। तत्थ णं जेते एसणिज्जा ते दुविहा पण्णत्ता, तंजहा—लद्धा य अलद्धा य। तत्थ णं जेते अलद्धा ते अभक्खेया। तत्थ णं जेते लद्धा[1] [ते] निग्गंथाणं भक्खेया। एएणं अट्ठेणं सुया! एवं वुच्चति सरिसवया[2] भक्खेया वि अभक्खेया वि।

एवं कुलत्था वि भाणियव्वा, नवरि इमं णाणत्तं—इत्थिकुलत्था[3] य धन्नकुलत्था य। इत्थिकुलत्था[4] तिविहा पण्णत्ता, तंजहा—कुलवधुया य कुलमाउया इ य कुलधूया इ य। धन्नकुलत्था तहेव।

एवं मासा वि, नवरि इमं नाणत्तं—मासा तिविहा पण्णत्ता, तंजहा—कालमासा य, अत्थमासा य, धन्नमासा य। तत्थ णं जेते कालमासा ते णं दुवालस, तंजहा—सावणे जाव आसाढे, ते णं अभक्खेया। अत्थमासा दुविहा—हिरण्णमासा य सुवण्णमासा य, ते णं अभक्खेया। धन्नमासा तहेव।

अस्य भगवतीसूत्रस्य अभयदेवसूरिविरचिता व्याख्या—"इमाइं च णं ति इमानि वक्ष्यमाणानि यात्रा-यापनीयादीनि। जत्त त्ति यानं यात्रा संयमयोगेषु प्रवृत्तिः। जवणिज्जं ति यापनीयम्, मोक्षाध्वनि गच्छतां प्रयोजक इन्द्रियादिवश्यतारूपो धर्मः। अव्वाबाहं ति शरीरबाधानामभावः। फासुयविहारं ति प्रासुकविहारो निर्जीव आश्रय इति। तव-नियम-संजम-सज्झाय-झाणावस्सयमाइएसु त्ति इह तपोऽनशनादि, नियमाः तद्विषया अभिग्रहविशेषाः, यथा—एतावत् तपः-स्वाध्याय-वैयावृत्यादि मयाऽवश्यं रात्रिन्दिवादौ विधेयमित्यादिरूपाः, संयमः प्रत्युपेक्षादिः, स्वाध्यायो धर्मकथादि, ध्यानं धर्मादि, आवश्यकं षड्विधम्। एतेषु च यद्यपि भगवतः किञ्चिन्न तदानीं विशेषतः संभवति तथापि तत्फलसद्भावात् तदस्तीत्यवगन्तव्यम्। जयण त्ति प्रवृत्तिः। इंदियजवणिज्जं ति इन्द्रियविषयं यापनीयं वश्यत्वमिन्द्रिययापनीयम्। एवं नोइन्द्रिययापनीयम्, नवरं नोशब्दस्य मिश्रवचनत्वादिन्द्रियैर्मिश्राः सहार्थत्वाद्वा इन्द्रियाणां सहचरिता नोइन्द्रियाः कषायादयः। एषां च यात्रादिपदानां सामयिकगम्भीरार्थत्वेन भगवतस्तदर्थपरिज्ञानमसम्भावयता तेनापभ्राजनार्थं प्रश्नः कृत इति। सरिसव त्ति एकत्र प्राकृतशैल्या सदृशवयसः समानवयसः, अन्यत्र सर्षपाः सिद्धार्थकाः। दव्वमास त्ति द्रव्यरूपा माषाः, कालमास त्ति कालरूपा मासाः। कुलत्थ त्ति एकत्र कुले तिष्ठन्तीति कुलस्थाः कुलाङ्गनाः, अन्यत्र कुलत्था धान्यविशेषाः। सरिसवादिपदप्रश्नश्च छलग्रहणेनोपहासार्थं कृत इति।" इति भगवतीसूत्रस्य अभयदेवसूरिविरचितायां वृत्तौ १८।१०।

ज्ञाताधर्मकथाङ्गसूत्रवृत्तौ त्विदृशी व्याख्या—"सरिसवय त्ति एकत्र सदृशवयसः समानवयसः, अन्यत्र सर्षपाः सिद्धार्थकाः। कुलत्थ त्ति एकत्र कुले तिष्ठन्तीति कुलस्थाः, अन्यत्र कुलत्थाः धान्यविशेषाः। सरिसवयादिपदप्रश्नश्च छलग्रहणेनोपहासार्थं कृत इति" इति ज्ञाताधर्मकथाङ्गसूत्रस्य अभयदेवसूरिविरचितायां वृत्तौ ॥

---

१. लद्धा ते नि° मु०। दृश्यतां पृ० ११९ टि० पं० २२॥ २. सरिसवा ला२, ३, हे सं० ४ विना॥ ३. इत्थीकु° जे१॥ ४. इत्थीकुल°त्था य ति° जे १॥

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

एगे भवं, दुवे भवं, अक्खए भवं, अव्वए भवं, अवट्ठिए भवं, अणेगभूयभाव-भविए भवं? सुया! एगे वि अहं, दुवे वि अहं, जाव अणेगभूयभावभविए वि अहं। से केणट्ठेणं भंते! एगे वि अहं जाव सुया! दव्वट्ठयाए [1]एगे अहं, नाण-दंसणट्ठयाए [2]दुवे वि अहं, पएसट्ठयाए [3]अक्खए वि अहं, अव्वए वि अहं, अवट्ठिए वि अहं, उवओगट्ठयाए अणेगभूयभावभविए वि अहं।

एत्थ णं से सुए संबुद्धे थावच्चापुत्तं वंदति नमंसति, २ त्ता एवं [4]वंदासी— इच्छामि णं भंते! [5]तुब्भं अंतिए केवलिपण्णत्तं धम्मं निसामित्तए। धम्मकहा भाणियव्वा। तए णं से सुए परिव्वायए थावच्चापुत्तस्स अंतिए धम्मं सोच्चा णिसम्मा एवं वदासी—इच्छामि णं भंते! परिव्वायगसहस्सेणं सद्धिं संपरिवुडे देवाणुप्पियाणं [6]अंतिए मुंडे भवित्ता पव्वइत्तए, अहासुहं [7]देवाणुप्पिया! जाव उत्तरपुरत्थिमे दिसीभागे [8]तिडंडं जाव धाउरत्ताओ य एगंते [9]एडेति, सयमेव सिहं उप्पाडेति, २ जेणेव थावच्चा[10]पुत्ते जाव मुंडे भवित्ता पव्वतिए। सामाइय-मातियाइं चोद्दस पुव्वातिं अहिज्जति। तते णं थावच्चापुत्ते सुयस्स अणगार-सहस्सं सीसत्ताए वियरति।

तते णं थावच्चापुत्ते सोगंधियाओ नीलासोयाओ पडिनिक्खमति, २ त्ता बहिया जणवयविहारं विहरति। तते णं से थावच्चापुत्ते अणगारसहस्सेणं सद्धिं संपरिवुडे जेणेव पुंडरीए पव्वते तेणेव उवागच्छइ, २ त्ता पुंडरीयं पव्वयं सणियं सणियं दुरुहति, २ मेघघणसन्निगासं देवसन्निवायं पुढवि[सिलापट्टयं] जाव पाओवगमणं णुवन्ने। तते णं से थावच्चापुत्ते बहूणि वासाणि सामन्नपरियागं पाउणित्ता मासियाए संलेहणाए सट्ठिं भत्तातिं अणसणाए जाव केवलवरनाण-दंसणं समुप्पाडेत्ता ततो पच्छा [11]सिद्धे जाव प्पहीणे।

५६. तते णं से सुए अन्नया [12]कयाइ जेणेव सेलगपुरे नगरे जेणेव सुभूमिभागे

---

१. एगे हं जे १॥ २. दुवे अहं जे १ विना॥ ३. "तथा प्रदेशार्थतया असंख्येयप्रदेशतामाश्रित्य अक्षतः"—अटी०॥ ४. वदासि खं १। एवमग्रेऽपि॥ ५. तुब्भे हे २॥ ६. अंतिए जे १ मु० विना नास्ति॥ ७. देवाणुप्पिया जाव जे १ विना नास्ति॥ ८. तिदंडय जाव जे १ विना।"तिदंडं च कुंडियं च कुंचणियं च करोडियं च भिसियं च केसरियं च छन्नालयं च अंकुसयं च पवित्तयं च गणेत्तियं च छत्तयं च वाहणाओ य पाउयाओ य धाउरत्ताओ य" इति भगवतीसूत्रे द्वितीये शतके प्रथम उद्देशके॥ ९. एडेति २ मु०। तथा भगवतीसूत्रेऽपि २।१।३४॥ १०. °पुत्ते मुंडे भवित्ता जाव पव्वतिए जे १ विना॥ ११. सिद्धे पहीणे जे १ विना॥ १२. कयाई जे १॥

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

उज्जाणे० समोसरणं, परिसा निग्गया, सेलओ निग्गच्छति, धम्मं सोच्चा, जं णवरं देवाणुप्पिया ! पंथगपामोक्खातिं पंच मंतिसयातिं आपुच्छामि, मडुयं च कुमारं रज्जे ठावेमि, ततो पच्छा देवाणुप्पिया[णं अंतिए] मुंडे भवित्ता अगारातो अणगारियं पव्वयामि । अहासुहं देवाणुप्पिया ! । तते णं से सेलए राया सेलगपुरं नयरं अणुपविसति, २ त्ता जेणेव सए गिहे जेणेव बाहिरिया उवट्ठाणसाला तेणेव उवागच्छइ, २ त्ता [1]सीहासणे सन्निसण्णे ।

तते णं से सेलए राया पंथयपामोक्खे पंच मंतिसए सद्दावेइ, सद्दावेत्ता एवं वदासी—एवं खलु देवाणुप्पिया ! मए सुयस्स [2]अंतिए धम्मे णिसंते, से वि य मे धम्मे इच्छिए [3]पडिच्छिए अभिरुइए, [4]तए णं अहं देवाणुप्पिया ! संसार[5]भउव्विग्गे जाव पव्वयामि, तुब्भे णं देवाणुप्पिया किं करेह, किं ववसह, किं वा भे हियइच्छिते [6]सामत्थे ? तते णं ते पंथयपामोक्खा पंच मंतिसया [7]सेलगं रायं एवं [8]वदासी—जइ णं [9]तुब्भे देवाणुप्पिया ! संसार जाव पव्वयह, अम्हाणं देवाणुप्पिया ! किमन्ने आहारे वा आलंबे वा ? अम्हे वि य णं देवाणुप्पिया ! संसारभउव्विग्गा जाव पव्वयामो । जहा देवाणुप्पिया ! अम्हं बहूसु कज्जेसु य कारणेसु य जाव तहा णं पव्वतियाण वि समाणाणं बहूसु जाव चक्खुभूते ।

तते णं से सेलगे पंथगपामोक्खे पंच मंतिसए एवं वदासी—जति णं देवाणुप्पिया ! तुब्भे संसार जाव पव्वयह, तं गच्छह णं देवाणुप्पिया ! सएसु सएसु कुडुंबेसु जेट्ठपुत्ते कुडुंबमज्झे ठावेत्ता पुरिससहस्सवाहिणीओ [10]सीयाओ दुरूढा समाणा मम अंतियं पाउब्भवह । ते वि तहेव पाउब्भवंति । तते णं से सेलए राया पंच मंतिसयाइं पाउब्भवमाणातिं पासति[11], २ त्ता हट्ठतुट्ठे कोडुंबियपुरिसे सद्दावेति, २ त्ता एवं वदासी—खिप्पामेव भो देवाणुप्पिया ! [12]मंडुयस्स

---

१. सीहासण हे २ विना ॥ २. अंतियं हे १ खं १ । दृश्यतां टि० ४, तथा पृ० ४४ पं० ११ ॥ ३. पडिच्छिए अभिरुइए पडिच्छिए अभिरुइए खं १ । ४. °ए अहं णं देवा° जे १ विना । °ए अह णं देवा° सं १ ला ३ ॥ तुलना—"एवं खलु देवाणुप्पिया ! मए मुणिसुव्वयस्स अरहओ अंतियं धम्मे निसंते, से वि य मे धम्मे इच्छिए पडिच्छिए अभिरुयिते । तए णं अहं देवाणुप्पिया ! संसारभयुव्विग्गे जाव पव्वयामि । तं तुब्भे णं देवाणुप्पिया ! किं करेह ? किं ववसह ? के भे हिदइच्छिए ? के भे सामत्थे ?" इति भगवतीसूत्रे १८।२।३ ॥ ५. भयुव्वि° खं १ ॥ ६. सामत्थे नास्ति हे २ । दृश्यतामुपरितनं टिप्पणम् ॥ ७. सेलगरायं हे १, २ । सेलं रायं खं १ सं १ ॥ ८. वदासि खं १ हे १, २ । एवमग्रेऽपि यथायोगं ज्ञेयम् ॥ ९. तुम्हे जे १ ॥ १०. सिबियाओ जे १ ॥ ११. '२' नास्ति खं १ मु० विना ॥ १२. 'मडु' हे २ ला ३ ॥

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

कुमारस्स महत्थं जाव रायाभिसेयं उवट्ठवेहं, अभिसिंचंति जाव राया जाए विहरति।

तते णं से सेलए मद्दुयं रायं आपुच्छइ। तते णं से मद्दुए राया कोडुंबियपुरिसे सद्दावेइ, २ त्ता एवं वदासी—खिप्पामेव सेलगपुरं नगरं आसित्त जाव गंधवट्टिभूतं करेह य कारवेह य, २ त्ता एयमाणत्तियं पच्चप्पिणह। तते णं से मद्दुए दोच्चं पि कोडुंबियपुरिसे एवं वदासी—खिप्पामेव सेलगस्स रन्नो महत्थं जाव—निक्खमणाभिसेओ जहेव मेहस्स तहेव, णवरं पउमावती देवी अग्गकेसे पडिच्छति, सच्चेव—पडिग्गहं गहाय सीयं दुरुहति। अवसेसं तहेव जाव सामातियमातियातिं एक्कारस अंगाइं अहिज्जति, २ त्ता बहूहिं चउत्थ जाव विहरति।

तए णं से सुए सेलयस्स अणगारस्स ताइं पंथयपामोक्खातिं पंच अणगारसयाइं सीसत्ताए वियरति। तते णं से सुए अन्नया कयाइ सेलगपुराओ नगराओ सुभूमिभागाओ उज्जाणाओ पडिनिक्खमति, २ त्ता बहिया जणवयविहारं विहरति। तते णं से सुए अणगारे अन्नया कयाइ तेणं अणगारसहस्सेणं सद्धिं संपरिवुडे पुव्वाणुपुव्विं चरमाणे गामाणुगामं विहरमाणे जेणेव पुंडरीए पव्वए जाव सिद्धे।

५७. तते णं तस्स सेलगस्स रायरिसिस्स तेहिं अंतेहि य पंतेहि य तुच्छेहि य लूहेहि य अरसेहि य विरसेहि य सीएहि य उण्हेहि य कालातिक्कंतेहि य

---

१. महत्थं ३ जाव जे १। अत्र '३' इत्यङ्केन 'महत्थं महग्घं महरिहं' इति पाठो ग्राह्यः। तुलना—"महत्थं महग्घं महरिहं विपुलं रायाभिसेयं"—पृ० ४१ पं० १। दृश्यतां भगवतीसूत्रे ९।३३।४७॥ २. °वेह २ अभि° हे १ ला १ विना०। °वेह २ त्ता अभि° जे १। दृश्यतां पृ० ४९ पं० २–१०॥ ३. °सिंचंति जाव ला ३ विना। °सिंचइ त्ता २ जाव जे १॥ ४. दृश्यतां पृ० ४९ पं० १०–१५॥ ५. आसिय हे १ विना। दृश्यतां पृ० २३ पं० ६। "आसियसम्मज्जिओवलित्तं ति आसिक्तमुदकेन, सम्मार्जितं प्रमार्जनिकादिना, उपलिप्तं च गोमयादिना यत् तत् तथा, जहा उववाइए ति" इति भगवतीसूत्रस्य अभयदेवसूरिविरचितायांवृत्तौ ९।३३।४६। "आसित्तसंमज्जिओवलित्तं आसिक्ताम् उदकच्छटेन, सम्मार्जितां कचवरशोधनेन, उपलिप्तां गोमयादिना, केष्विरयाह-सिंघाडग-तिग-चउक्क-चच्चर-चउम्मुह-महापह-पहेसु। इदं च वाक्यद्वयं क्वचिन्नोपलभ्यते" इतिअभयदेवसूरिविरचितायाम् औपपातिकसूत्रवृत्तौ पृ० ६१॥ ६. य एवमा° हे २ खं १। य २ एवमा° मु०॥ ७. भिसेयं जे १ विना॥ ८. दृश्यतां पृ० ५३ पं० ६॥ ९. उण्हेहि य नास्ति जे १। दृश्यतामधस्तनं टिप्पणम्॥

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

पमाणातिक्कंतेहि य [1]णिचं च पाणभोयणेहि य पयइसुकुमा[2]लयस्स सुहोचियस्स स[3]रीरगंसि वे[4]यणा पाउब्भूता उज्जला जाव दुरहियासा, कंडु-दाह-पित्तज्जरपरिगय-सरीरे यावि विहरति। तते णं से सेलए तेणं रोगातंकेण सु[5]क्खे जाए यावि होत्था।

तते णं से सेलए अन्नया कं[6]दाइ पुव्वाणुपुव्विं चरमाणे जाव जेणेव सुभूमिभागे जा[7]व विहरति। परिसा निग्गया, मडुओ वि निग्गओ, सेलयं अणगा[8]रं वंदइ नमंसइ, २ त्ता पज्जुवासइ, २ त्ता तते णं से मडुए राया सेलयस्स अणगारस्स सरीरयं सु[9]क्खं भुक्खं जाव सव्वाबाहं सरोगं पासति, २ एवं वं[10]दासी—अहं णं भंते! तु[11]ब्भं अ[12]हापवत्तेहिं [13]तेगिच्छिएहिं अहा[14]पवत्तेणं ओसह-भेसज्ज-भत्त-पाणेणं [15]तेगिच्छं आ[16]उट्टावेमि, तुब्भे णं भंते! मम जाणसालासु समोसरह, फासुएसणिज्जं पीढ-फलग-सेज्जा-संथारगं ओगिण्हित्ताणं विहरह। तते णं से सेलए अणगारे मडुयस्स रण्णो एयमट्ठं तहत्ति पडिसुणेति। तते णं से मडुए सेलयं वंदति नमंसति, २ त्ता जामेव [17]दिसं पाउब्भूते तामेव [18]दिसं पडिगते।

---

१. अत्रेदमवधेयम्—हे ३ ला १ विना सर्वेष्वपि हस्तलिखितादर्शेषु 'णिचं च पाणभोयणेहि य पयइ°' इति पाठ उपलभ्यते, किन्तु अत्र चकारद्वयं निरर्थकं भाति। हे ३ ला १ मध्ये तु 'णिचं च पाणभोयणेहि पयइ°' इति पाठ उपलभ्यते, स च पूर्वापेक्षया समीचीनतरो भाति। तथापि सर्वेषु प्राचीनेषु हस्तलिखितादर्शेषु उपलभ्यमानत्वात् 'णिचं च पाणभोयणेहि य' इति पाठोऽस्माभिरत्र मुद्रितः। भगवतीसूत्रे तु "तए णं तस्स जमालिस्स अणगारस्स तेहिं अरसेहि य विरसेहि य अंतेहि य पंतेहि य लूहेहि य तुच्छेहि य कालाइक्कंतेहि य पमाणाइक्कंतेहि य पाणभोयणेहिं अन्नया कयाइ सरीरगंसि विउले रोगातंके पाउब्भूए उज्जले तिउले पगाढे कक्कसे कडुए चंडे दुक्खे दुग्गे तिव्वे दुरहियासे पित्तज्जरपरिगतसरीरे दाहवक्कंतिए यावि विहरइ"—भगवती० ९।३३।९२॥ २. °मालस्स खं १ सं १ जे १ ला ३। "प्रकृतिसुकुमारकस्येत्यादि"—अटी०॥ ३. सरीरंसि वे° हे २। सरीरगंसि य वे° जे १॥ ४. "वेयणा पाउब्भूया इत्यस्य स्थाने रोगायंके इति क्वचित् दृश्यते"—अटी०। दृश्यतामुपरितने १ टिप्पणे भगवतीसूत्रपाठः॥ ५. सुक्के हे २॥ ६. कयाइं जे १ हे २॥ ७. जाव नास्ति जे १ मु० विना॥ ८. प्रतिषु पाठाः—°गारं जाव वंदइ णमंसइ २ त्ता पज्जुवासइ २ त्ता तए णं इति जे १ मध्ये पाठः। °गारं वंदति २ पज्जुवासति २ तए णं खं १। °गारं वंदति २ पज्जुवासति तते णं हे २ ला १। °गारं वंदइ पज्जुवासइ तए णं सं १ ला ३ हे ३, ४। °गारं वंदइ नमंसइ पज्जुवासइ तए णं ला २॥ ९. सुक्कं भुक्खं जे १। सुक्खं लुक्खं हे १ ला ३॥ १०. वदासि हे १, २ जे १ खं १ ला १। एवमग्रेऽपि यथायोगम्॥ ११. तुज्झं सं १ ला ३॥ १२. अहापवित्तेहिं हे १ खं १। आहापव्वत्तेहिं हे २। अहापज्जत्तेहिं ला २॥ अहापडत्तेहिं हे ३॥ १३. तिगच्छएहिं जे १। तिगिच्छिएहिं सं १। तेगिच्छिएहिं हे ४॥ १४. अहापवित्तेणं हे १, २ खं १॥ १५. तेगिच्छं सं १। "तेइच्छं ति चिकित्साम्"—अटी०॥ १६. आउंटावेमि जे १ विना। "आउट्टावेमि त्ति आवर्तयामि कारयामि"—अटी०॥ १७, १८. दिसिं हे १ सं १ ला ३॥

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

तते णं से सेलए कल्लं जाव जलंते सभंडमत्तोवगरणमायाए पंथयपामोक्खेहिं पंचहिं अणगारसएहिं सद्धिं सेलगपुरमणुपविसति, २ त्ता जेणेव मदुयस्स रण्णो जाणसालाओ [1]तेणेव उवागच्छति, २ त्ता फासुयं पीढ जाव विहरति। तते णं से मदुए [2]तेगिच्छिए सद्दावेति, २ त्ता एवं वदासी—तुब्भे णं देवाणुप्पिया! सेलयस्स फासुएसणिज्जेणं जाव तेगिच्छं [3]आउट्टेह। तते णं ते तेगिच्छिया मदुएणं रण्णा एवं [4]वुत्ता समाणा हट्ठतुट्ठा सेलयस्स [5]अहापवत्तेहिं ओसह-भेसज्ज-भत्त-पाणेहिं तेगिच्छं [6]आउट्टेंति, मज्जपाणयं च से उवदिसंति। तते णं तस्स सेलयस्स [7]तेहिं तेहिं [8]अहापवत्तेहिं जाव [9]मज्जपाणएण य से रोगायंके उवसंते यावि होत्था, [10]हट्ठे मल्लसरीरे जाते ववगयरोगातंके। तते णं से सेलए तंसि रोयातंकंसि उवसंतंसि समाणंसि तंसि विपुले [11]असण ४ मज्जपाणए य मुच्छिए गढिए गिद्धे अज्झोववन्ने ओसन्ने ओसन्नविहारी [12]एवं पासत्थे पासत्थविहारी कुसीले कुसीलविहारी पमत्ते पमत्तविहारी संसत्ते संसत्तविहारी [13]ओबद्धपीढ-फलग-सेज्जा-संथारए पमत्ते यावि विहरति, नो संचाएति फासुएसणिज्जं पीढं पच्चप्पिणित्ता मदुयं च रायं आपुच्छित्ता बहिया जाव विहरित्तए।

---

१. तेण उवा° हे २॥ २. तिगिच्छिए जे १ सं १। तिगिच्छीए सं १ ला ३॥ ३. आउंटेह जे १ विना॥ ४. वुत्ता समाणा नास्ति जे १ विना॥ ५. °पवित्तेहिं जे १ विना॥ ६. आउंटेंति जे १ विना॥ ७. तेहिं तेहिं जे १ विना नास्ति॥ ८. °पवित्तेहिं जे १ हे १ विना॥ ९. °पाणेण से रो° हे १, २ ला १। °पाणएण से सं १ ला २, ३ हे ४॥ १०. हट्ठगल्ल° ला १, २, लामू० ३ सं १ हे २, ३। हट्ठमल्ल° हेमू० १, हट्ठमल्लग° हेसं० १॥ ११. अत्र '४' इत्यनेन असण-पाण-खाइम-साइमे इति ज्ञेयम्। एवमग्रेऽपि॥ १२. प्रतिषु पाठाः—एवं पासत्थे विहारी एत(वं) ओसन्नो कुसीले २ पमत्ते संसत्ते संसत्तविहारी जे १। एवं पासत्थे कुसीले पमत्ते संसत्ते जे १ विना। एवं पासत्थे २ कुसीले २ पमत्ते संसत्ते मु०। अत्र जे १ अनुसारेण 'एवं पासत्थे पासत्थविहारी कुसीले कुसीलविहारी पमत्ते पमत्तविहारी संसत्ते संसत्तविहारी' इति सम्पूर्णः पाठो भाति। किन्तु 'एवं' इत्यस्य एतत्पाठसूचकत्वात् 'एवं पासत्थे कुसीले पमत्ते संसत्ते' इत्यपि पाठः सङ्गतो भाति। "पार्श्वे ज्ञानादीनां बहिस्तिष्ठतीति पार्श्वस्थः गाढग्लानत्वादिकारणं विना शय्यातराभ्यवहृतादिपिण्डभोजकत्वाद्यागमोक्तविशेषणः, स च सकृदनुचितकरणेनाल्पकालमपि भवति तत उच्यते पार्श्वस्थानां यो विहारो बहूनि दिनानि यावत् तथा वर्तनं स पार्श्वस्थविहारः, सोऽस्यास्तीति पार्श्वस्थविहारी, एवमवसन्नादिविशेषणान्यपि, नवरमवसन्नो विवक्षितानुष्ठानालसः ...कुत्सितशीलः कुशीलः...प्रमत्तः पञ्चविधप्रमादयोगात्...संसक्तः कदाचित् संविग्नगुणानां कदाचित् पार्श्वस्थादिदोषाणां सम्बन्धात्"—अटी०॥ १३. हस्तलिखितादर्शेषु 'उ—ओ' इत्यक्षरद्वयस्य समानप्रायत्वात् ओबद्ध° इति उबद्ध° इति चोभयथापि पठितुं शक्यतेऽत्र। क्वचित् स्पष्टतया ओबद्ध° इति पठ्यते, क्वचित् उबद्ध° इति। दृश्यतां पृ० १२८ टि० ९। उउबद्ध° मु० हेसं० ४। "ऋतुबद्धेऽपि अवर्षाकालेऽपि पीठफलकानि संस्तारकार्थं यस्य स तथा"—अटी०॥

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

५८. तते णं तेसिं पंथयवज्जाणं पंचण्हं अणगारसयाणं अन्नया कदाइ[1] एगतओ सहियाणं जाव पुव्वरत्तावरत्तकालसमयंसि धम्मजागरियं जागरमाणाणं अयमेयारूवे[2] अज्झत्थिए जाव समुप्पज्जित्था—एवं खलु सेलए रायरिसी चइत्ता रज्जं जाव पव्वतिए, विपुले असण-पाण-खाइम-साइमे मज्जपाणए यं मुच्छिए नो संचाएति जाव विहरित्तए, नो खलु कप्पइ देवाणुप्पिया! समणाणं जाव पमत्ताणं विहरित्तए, तं सेयं खलु देवाणुप्पिया! अम्हं कल्लं सेलयं रायरिसिं आपुच्छित्ता पाडिहारियं पीढ-फलग-सेज्जा-संथारगं पच्चप्पिणित्ता सेलगस्स अणगारस्स पंथयं अणगारं वेयावच्चकरं ठवेत्ता बहिया अब्भुज्जएणं[3] जाव विहरित्तए। एवं संपेहेंति, २ त्ता कल्लं जेणेव सेलए०[4] आपुच्छित्ता पाडिहारियं पीढ[-फलग-सेज्जा-संथारगं] पच्चप्पिणंति, २ त्ता पंथयं अणगारं वेयावच्चकरं ठवेंति, २ त्ता बहिया जाव विहरंति[5]।

५९. तते णं से पंथए सेलयस्स सेज्जा-संथार-उच्चार-पासवण-खेल-सिंघाण[6]-मत्त-ओसह-भेसज्ज-भत्त-पाणएणं अगिलाए विणएणं वेयावडियं करेइ[7]।

तते णं से सेलए अन्नया कयाइ[8] कत्तियचाउम्मासियंसि विपुलं असणं ४[9] आहारमाहारिए सुबहुं च मज्जपाणयं पीए पुव्वावरण्हकालसमयंसि[10] सुहपसुत्ते[11]। तते णं से पंथए कत्तियचाउम्मासियंसि कयकाउस्सग्गे[12] देवसियं पडिक्कमणं पडिक्कंते चाउम्मासियं पडिक्कमिउकामे सेलयं रायरिसिं खामणट्ठयाए सीसेणं पाएसु संघट्टेति।

तते णं से सेलए पंथएणं सीसेणं पाएसु संघट्टिए समाणे आसुरुत्ते जाव मिसिमिसेमाणे उट्ठेति, २ त्ता एवं वंदासी[13]—से केस णं भो एस अपत्थियपत्थए[14][15] जाव वज्जिए [16]जे णं ममं सुहपसुत्तं पाएसु संघट्टेति? तते णं से पंथए सेलएणं एवं

---

१. कदाई हे २॥ २. य जे १ विना नास्ति॥ ३. "अभ्युद्यतेन सोद्यमेन प्रदत्तेन गुरुणोपदिष्टेन प्रगृहीतेन गुरुसकाशादङ्गीकृतेन विहारेण साधुवर्तनेन विहर्तुं वर्तितुम्" इति अटी० मध्ये दर्शनात् अटी० कृतां समक्षम् 'अब्भुज्जएणं पयत्तेणं पग्गहिएणं विहारेणं विहरित्तए' इति सम्पूर्णः पाठ आसीदिति सम्भाव्यते॥ ४. सेलयं जे १। अत्र पाठस्य संक्षिप्तत्वात् 'जेणेव सेलए रायरिसी तेणेव उवागच्छंति, उवागच्छित्ता सेलयं रायरिसिं आपुच्छित्ता' इति सम्पूर्णः पाठः प्रतीयते॥ ५. °रन्ति। २ त्ता तए णं जे १। अत्र '२ त्ता' निरर्थकं भाति॥ ६. °सिंवाण° जे १ मु० विना नास्ति॥ ७. करेति २ त्ता तए जे १। अत्र '२ त्ता' निरर्थकं भाति॥ ८. कयाई हे २॥ ९. असण ४ हे १, २, ३, ला १, ३। अत्र असण-पाण-खाइम-साइमं इति पाठो ज्ञेयः। असणं ४ इत्यत्र तु असणं पाणं खाइमं साइमं इति पाठो ज्ञेयः॥ १०. पुव्वाव° हे १, ४, जे १ सं १ ला २, ३। दृश्यतां पृ० ६४ टि० ५॥ ११. सुहं पसुत्ते ला ३॥ १२. °काउसग्गे जे १ हे २ खं १॥ १३. वयासि जे १ हे १ खं १। एवमग्रेऽपि॥ १४. अप्प° जे १ खं १॥ १५. °पत्थिए हे २॥ १६. जे णमहं सुह° हे २॥

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

वुत्ते समाणे भीए [1]तत्थे तसिए करयल[परिग्गहियं दसणहं सिरसावत्तं मत्थए अंजलिं] कट्टु एवं वदासी—अहण्णं भंते! पंथए कय[2]काउस्सग्गे देव[3]सियं पडिक्कमणं पडिक्कंते चाउम्मासियं खामेमाणे देवाणुप्पियं वंदमाणे सीसेणं पाएसु [4]संघट्टेमि, तं खमंतु णं देवाणुप्पिया! [5]खंतुमरुहंतु णं देवाणुप्पिया! णातिभुज्जो एवं [6]करणयाए त्ति कट्टु सेलयं अणगारं [7]एतमट्ठं सम्मं विणएणं भुज्जो भुज्जो खामेति। तते णं तस्स सेलयस्स रायरिसिस्स पंथएणं एवं [8]वुत्तस्स अयमेयारूवे अज्झत्थिए जाव समुप्पज्जित्था—एवं खलु अहं रज्जं च[इत्ता] जाव ओ[9]बद्धपीढ-[फलग-सेज्जा-संथारए पमत्ते यावि] विहरामि, तं नो खलु कप्पति समणाणं णिग्गंथाणं [10]पासत्थाणं जाव विहरित्तए, तं सेयं खलु मे कल्लं मड्डुयं रायं आपुच्छित्ता पाडिहारियं पीढ-[11]फलग-सेज्जा-संथारगं पच्चप्पिणित्ता पंथएणं अणगारेणं सद्धिं बहिया अब्भुज्जएणं जाव जणवयविहारेणं विहरित्तए। एवं संपेहेति, २ त्ता कल्लं जाव विहरति।

६०. एवामेव समणाउसो! जाव[12] णिग्गंथो वा णिग्गंथी वा ओसन्ने जाव संथारए पमत्ते विहरति से णं इहलोए चेव बहूणं समणाणं[13] ४ ही[14]लणिज्जे०, संसारो भाणियव्वो। तते णं ते [15]पंथगवज्जा पंच अणगारसया इमीसे कहाए लद्धट्ठा समाणा अन्नमन्नं सद्दावेंति, २ त्ता एवं [16]वयासी—सेलए रायरिसी पंथएणं बहिया जाव विहरति, तं सेयं खलु देवाणुप्पिया! अम्हं सेल[17]यं उवसंपज्जित्ताणं विहरित्तए। एवं संपेहेंति, एवं संपेहित्ता सेलयं [18]रायरिसिं उवसंपज्जित्ताणं विहरंति।

---

१. तत्थतसिए हे २ ॥ २. °काउसग्गे हे २ जो १ सं १ ॥ ३. देवसियं पडिक्कंते चाउम्मासियं पडिक्कंते चउम्मासियं जे १ ॥ ४. संघट्टेति हे २ ॥ ५. खमंतुमरुहंतु मं देवा° हे १। खमंतुमरुहंतु णं देवा° ला २, ३,। तुलना—भगवतीसूत्रे ३।१।५०, ३।२।३२ खमंतु म(मेऽ–मु०)वराहं तुमं (तुम–ला १) णं देवा° हे ३ मु० ला १ ॥ ६. करणयाए ति हे २। करणाए त्ति जे १ ॥ ७. एमट्ठं हे २ ॥ ८. वुत्तयस्स हे २ ॥ ९. तोबद्ध° लों०। उउबद्ध° हे २, ३। दृश्यतां पृ० १२६ टि० १३ ॥ १०. पासत्थाणं नास्ति जे १ ॥ ११. °फलगं पच्च° जे १। °फलगं सेज्जासंथारयं पच्च° खं १ हे ३, ४, ला ३ ॥ १२. 'जाव'पदेनात्र किं ग्राह्यमिति न सम्यग् ज्ञायते। 'जाव' स्थाने 'जो' इति पदं पूर्वं प्रयुक्तमत्र, दृश्यतां पृ० १०० पं० ४, पृ० १०२ पं० ३ ॥ १३. अत्र ४ इत्यङ्केन 'बहूणं समणाणं बहूणं समणीणं बहूणं सावयाणं बहूणं सावियाणं इति' विवक्षितम्, दृश्यतां पृ० १०० पं० ६ ॥ १४. दृश्यतां पृ० १०० पं० ७ ॥ १५. पंथावज्जा हे २ सं १ ला १, २, ३ हे ३, ४ ॥ १६. वयासि एवं सेलए राया पंथएण जाव जे १ ॥ १७. सेलए जे १ ॥ १८. °रा उव° हे १। राय उव° ला १। रायं उव° हे १ ला १ विना ॥

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

६१. तते णं ते सेलयपामोक्खा पंच अणगारसया बहूणि वासाणि सामण्णपरियागं पाउणित्ता जेणेव पुंडरीए[1] पव्वए तेणेव[2] उवागच्छंति, २ जहेव थावच्चापुत्ते तहेव सिद्धा। एवामेव समणाउसो! [3]जो अम्हं निग्गंथो वा निग्गंथी वा जाव वीतीवइस्सति। एवं खलु जंबू! समणेणं भगवया महावीरेणं पंचमस्स णायज्झयणस्स अयमट्ठे पण्णत्ते त्ति[4] बेमि ॥

॥ पंचमं नायज्झयणं सम्मत्तं[5] ॥

१. पुंडरीयपव्वए हे २। पोंडरीए जे १ हे १ खं १ ॥ २. मु० विना—सेणेव उवागच्छइ जहेव जे १। तेणेव २ जहेव जे १ विना ॥ ३. जो निग्गंथो वा २ जाव विहरिस्सति एवं खलु हे २ विना। दृश्यतां पृ० १०२ पं० ६ ॥ ४. ति हे २ ॥ ५. समत्तं हे १ ॥

[छट्ठं अज्झयणं 'तुंबे']

६२. जति णं भंते ! समणेणं भगवया महावीरेणं जाव संपत्तेणं पंचमस्स णायज्झयणस्स अयमट्ठे पण्णत्ते, छट्ठस्स णं भंते ! नायज्झयणस्स समणेणं जाव संपत्तेणं के अट्ठे पण्णत्ते ?, एवं खलु जंबू ! ते णं काले णं ते णं समए णं रायगिहे समोसरणं, परिसा निग्गया। ते णं काले णं ते णं समए णं समणस्स भगवओ महावीरस्स जेट्ठे[1] [2]अंतेवासी इंदभूती नाम [3]अणगारे अदूरसामंते जाव सुक्कज्झाणोवगए विहरति।

तते णं से इंदभूती जायसड्ढे [4]जाव एवं वदासी—कहण्णं भंते ! जीवा गरुयत्तं वा लहुयत्तं वा हव्वमागच्छंति ? गोयमा ! से जहा [5]नामए केइ पुरिसे एगं महं [6]सुक्कं तुंबं णिच्छिड्डं निरुवहयं दब्भेहिं य कुसेहिं य [7]वेढेइ, २ त्ता मट्टियालेवेणं लिंपति, २ त्ता उण्हे दलयति, २ त्ता [8]सुक्कं समाणं दोच्चं पि[9] दब्भेहि य कुसेहि य [10]वेढेति, २ त्ता मट्टियालेवेणं लिंपति, २ उण्हे [11]दलयइ, सुक्कं समाणं तच्चं पि दब्भेहि य कुसेहि य [12]वेढेति, २ त्ता मट्टियालेवेणं [13]लिंपति। एवं खलु एएणुवाएणं अंतरा वेढेमाणे अंतरा लिंपेमाणे अंतरा [14]सुक्कवेमाणे जाव अट्ठहिं मट्टियालेवेहिं [15]लिंपति, [16]अत्थाहमतारमपोरिसियंसि उदगंसि [17]पक्खिवेज्जा, से णूणं गोतमा ! से तुंबे तेसिं अट्ठण्हं मट्टियालेवाणं [18]गरुययाए [19]भारिययाए [20]गरुयभारिययाए उप्पिं सलिलमतिवइत्ता अहे धरणियलपइट्ठाणे भवति, एवामेव गोतमा ! जीवा वि पाणातिवाएणं जाव मिच्छादंसणसल्लेणं अणुपुव्वेणं अट्ठ कम्मपगडीओ समज्जिणित्ता, तासिं [21]गरुययाए भारिययाए [22]गरुयभारिययाए कालमासे कालं किच्चा धरणियलमतिवतित्ता अहे नरगतलपइट्ठाणा भवंति, एवं खलु गोतमा ! जीवा [23]गरुयत्तं हव्वमागच्छंति।

---

१. जेट्ठे य इंद° हे १ सं १ ला १, २, हे ३, ४॥ २. अंतेवासी जे १ मु० विना नास्ति॥ ३. नाम अणगारे जे १ विना नास्ति॥ ४. जाव नास्ति हे १ जे १ विना॥ ५. णाम केइ खं १॥ ६. सुक्खं हे २॥ ७. विंटेइ जे १॥ ८. सुक्खं हे २॥ ९. पि नास्ति जे १॥ १०. विंटेइ २ त्ता जे १॥ ११. दलयइ सं १ ला २, ३ हेसं० ४ विना नास्ति॥ १२. वेंटइ। २ त्ता जे १। १३. लिंपइ २ त्ता। जे १॥ १४. सुक्खवे° हे १ सं १॥ १५. आलिंपति जे १ विना॥ १६. अत्थाहमतारपोरुसियंसि पक्खिवेज्जा जे १। "अत्थाहं ति अस्ताघे अगाधे इत्यर्थः, पुरुषः परिमाणमस्येति पौरुषिकम्, तन्निषेधादपौरुषिकम्"—अटी०॥ १७. पक्खिवेज्जासि खं १॥ १८. गुरुयत्ताए हे २। गुरुययाए खं १ ला २, ३। गुरुयाए हे ४॥ १९. भारियाए जे १ सं १॥ २०-२३. गुरु° हे १।

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

[1]अह णं गोतमा! से तुंबे तंसि पढमिल्लुगंसि मट्टियालेवंसि [2]तित्तंसि कुहियंसि परिसडियंसि ईसिं धरणियलाओ उप्पतित्ताणं चिट्ठति, [3]तयणंतरं च णं दोच्चं पि मट्टियालेवे जाव उप्पतित्ताणं चिट्ठति, एवं खलु एएणं उवाएणं से[4] तेसु अट्ठसु मट्टियालेवेसु तित्तेसु जाव विमुक्क[5]बंधणे अहे धरणियलमइवइत्ता उप्पिं सलिलतलपइट्ठाणे भवंति। एवामेव गोतमा! जीवा पाणातिवातवेरमणेणं जाव मिच्छादंसणसल्लवेरमणेणं अणुपुव्वेणं अट्ठ कम्मपगडीओ खवेत्ता गगणतलमुप्पइत्ता उप्पिं लोयग्गपतिट्ठाणा भवंति, एवं खलु गोतमा! जीवा लहुयत्तं हव्वमागच्छंति।

एवं खलु जंबू! समणेणं भगवता महावीरेणं छट्ठस्स नायज्झयणस्स अयमट्ठे पण्णत्ते त्ति बेमि।

॥ छट्ठं नायज्झयणं [6]सम्मत्तं ॥

१. अहण्णं जे १। अहं णं हे १ ला २, ३॥ २. तितंसि जे १। "तित्तंसि त्ति स्तीमित आर्द्रतां गते"—अटी०॥ ३. ततेणंतरं हे २। तयाणंतरं हे १ खं १॥ ४. से हे २ विना नास्ति॥ ५. °बंधणेसु अहे जे १॥ ६. समत्तं हे १, २॥

[सत्तमं अज्झयणं 'रोहिणी']

६३. जति णं भंते! समणेणं जाव संपत्तेणं छट्ठस्स नायज्झयणस्स अयमट्ठे पण्णत्ते, सत्तमस्स णं भंते! नायज्झयणस्स के अट्ठे पण्णत्ते? एवं खलु जंबू! ते णं काले णं ते णं समए णं रायगिहे *नाम नयरे होत्था, सुभूमिभागे उज्जाणे। तत्थ णं रायगिहे नगरे धणे *नाम सत्थवाहे परिवसति अड्ढे, भद्दा भारिया अहीण-पंचेंदिय जाव सुरूवा। तस्स णं धणस्स सत्थवाहस्स पुत्ता भद्दाए भारियाए अत्तया चत्तारि सत्थवाहदारया होत्था, तंजहा—धणपाले धणदेवे धणगोवे धणरक्खिए। तस्स णं धणस्स सत्थवाहस्स चउण्हं पुत्ताणं भारियाओ चत्तारि सुण्हाओ होत्था, तंजहा—उज्झिया भोगवतिया रं[1]क्खिया रोहिणिया।

तते णं तस्स धणस्स अन्नया कदाइं पुव्वरत्तावरत्तकालसमयंसि इमेयारूवे अज्झत्थिए जाव समुप्पज्जित्था—एवं खलु अहं रायगिहे बहूणं इसर जाव प्पभितीणं सं[2]यस्स य कुडुंबस्स बहूसु कज्जेसु य का[3]रणेसु य कुडुं[बेसु] मंते गुज्झे रहस्से निच्छए ववहारेसु य आपुच्छणिज्जे पडिपुच्छणिज्जे मेढी पमाणं आहारे आलंबणं चक्खू [4]मेढिभूते पमाणभूते आहारभूते आलंबणभूते च[4]क्खुभूते सव्वक[5]ज्जवट्टावए, तं ण णज्जति णं मए गयंसि वा चुयंसि वा मयंसि वा भग्गंसि वा लुग्गंसि वा सडियंसि वा पडियंसि वा विदेसत्थंसि वा विप्पवसियंसि वा इमस्स कुडुंबस्स के मन्ने आहारे वा आलंबे वा पडिबंधे वा भविस्सति?, तं सेयं खलु मम कल्लं जाव जलंते विपुलं अ[6]सण ४ उवक्खडावेत्ता मित्त-णाति-[-णियग-सयण-संबंधि-परिजणं] च[7]उण्ह य [8]ण्हुसाणं कुलघरवग्गं आमंतेत्ता तं मित्त-णाइ-णिय[ग-सयण-संबंधि-परिजणं] चउण्ह य ण्हुसाणं कुलघरवग्गं विपुलेणं

---

*णामं सं १ ॥ १. रक्खितिया जे १ विना ॥ २. सयस्स कुडुंबस्स य ब° जे १ ॥ ३. प्रतिषु पाठाः—कार कोडुंबमंते जे १ ला २ लामू० ३। कार कोडुंबे मंते लासं० ३। कार कोडुं मंते जे १ विना। कार कुडुं मंते हे २। दृश्यतां पृ० ७८ पं० ९ तथा पृ० ७ पं० ९, तत्र अटी० मध्ये इत्थं व्याख्यातम्—"कार्येषु च...विषयभूतेषु, कुटुम्बेषु च स्वकीय-परकीयेषु विषयभूतेषु ये मन्त्रादयो निश्चयान्तास्तेषु आप्रच्छनीयः...प्रतिप्रच्छनीयः...मेढि त्ति...मेढी, प्रमाणं... आधारः...आलम्बनं...चक्षुः...। एतदेव प्रपञ्चयति मेढिभूए इत्यादि"—अटी० ॥ ४. चक्खुभूते मेढीभूते हे २ ॥ ५. °कज्जाव° जे १। °कज्जव° लों० खं १ ॥ ६. 'असण-पाण-खाइम-साइमं' इति '४' इत्यनेन विवक्षितम् ॥ ७. चउण्ह ण्हुसाण य कुल° हे २ लों०। चउण्ह य सुण्हाणं कुल° जे १ ला ३। चउण्ह ण्हुसाणं कुल° हे १ ला १। चउण्ह हुसाणं कुल° खं १ ॥ ८. न्हुस्साणं सं १ ॥

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

असण ४ धूव-पुप्फ-वत्थ-गंध [1]जाव सक्कारेत्ता सम्माणेत्ता तस्सेव मित्त-णाति-णियग-सयण-संबंधि-परिजणस्स चउण्ह य [2]ण्हुसाणं कुलघरवग्गस्स[3] पुरतो चउण्हं [4]ण्हुसाणं परिक्खणट्ठयाए [5]पंच पंच सालिअक्खए दलइत्ता जाणामि ताव का किह वा सारक्खइ वा संगोवेइ वा संवड्ढेति वा। एवं संपेहेइ, २ त्ता कल्लं जाव मित्त-णाति[-णियग-सयण-संबंधि-परिजणं] चउण्ह य [6]ण्हुसाणं [7]कुलघरवग्गं आमंतेइ, २ त्ता विपुलं [8]असण ४ उवक्खडावेइ।

ततो पच्छा ण्हाए भोयणमंडवंसि सुहासण[वरगए] मित्त-णाति[णियग-सयण-संबंधि-परिजणेणं] चउण्ह य सुण्हाणं कुलघरवग्गेण सद्धिं तं विपुलं असणं ४ जाव [10]सक्कारेति, २ त्ता तस्सेव[11] मित्त-णाति-णियग-सयण-संबंधि-परिजणस्स चउण्ह य सुण्हाणं कुलघरवग्गस्स[12] पुरतो पंच सालिअक्खए गेण्हति, २ त्ता जेट्ठं सुण्हं [13]उज्झियं सद्दावेति, २ त्ता एवं वदासी—तुमं णं पुत्ता! मम हत्थाओ इमे पंच सालिअक्खए गेण्हाहि, २ अणुपुव्वेणं सारक्खमाणी संगोवेमाणी विहराहि, जया[14] णं अहं पुत्ता! तुमं इमे पंच सालिअक्खए जाएज्जा तया णं तुमं मम इमे पंच सालिअक्खए [15]पडिनिज्जाएज्जासि त्ति कट्टु सुण्हाए हत्थे दलयति, २ त्ता पडिविसज्जेति।

तते णं सा उज्झिया धणस्स तहत्ति एयमट्ठं पडिसुणेति, २ त्ता धणस्स सत्थवाहस्स हत्थाओ ते पंच सालिअक्खए गेण्हति, २ त्ता [16]एगंतमवक्कमति, एगंतमवक्कमिताए इमेयारूवे [17]अज्झत्थिए चिंतिए पत्थिए मणोगए संकप्पे समुप्पज्जित्था—एवं खलु [18]तायाणं कोट्ठागारंसि बहवे पल्ला सालीणं पडिपुण्णा चिट्ठंति, तं जया णं ममं ताओ इमे पंच सालिअक्खए [19]जाएसति तया णं अहं पल्लंतराओ अण्णे पंच सालिअक्खए गहाय [20]दाहामि [21]त्ति कट्टु एवं संपेहेइ, २ ते पंच सालिअक्खए एगंते एडेति, २ त्ता सकम्मसंजुत्ता जाया यावि होत्था।

१, ९. दृश्यतां पृ० ३६ पं० ८-१२ ॥ २, ४. सुण्हाणं जे १ ॥ ३. °स्स य पुरतो खं १ जे १ ॥ ५. पंच सालि° हे १, २ खं १ जे १ ॥ ६. सुण्हाणं खं १ हे १ विना ॥ ७. कुलघरं आमं° जे १ मु० विना ॥ ८. असणं ४ जे १ मु० ॥ १०. अत्र पूर्ववर्णनानुसारेण 'सक्कारेति सम्माणेति, सक्कारेत्ता सम्माणेत्ता' इति संपूर्णः पाठो भाति ॥ ११. °व य मित्त° जे १ ॥ १२. °स्स य पु° जे १ खं १ ॥ १३. उज्झितियं जे १ हे २ विना ॥ १४. णं हं पुत्ता हे २ विना ॥ १५. पडिदिज्जाएज्जासि जे १ । पडिनिज्जाएसि हे २ । दलएज्जासे सं १ ला ३ हे ४ ॥ १६. एगंतमवक्कमइ, एगंतमवक्कमित्ता एयारूवे अज्झत्थिते लों० ॥ १७. अज्झत्थिए ४ एवं इति हस्तलिखितादर्शेषु पाठः । अत्र ४ इत्यनेन 'चिंतिए' इत्यादिपदानि सूच्यन्ते ॥ १८. खलु एयाणं खं १ ॥ १९. जाएस तइया जे १ ॥ २०. देहामि सं १ ला ३ ॥ २१. ति हे २ ॥

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

एवं भोगवतियाए[1] वि, णवरं[2] सा छोल्लेति, २ त्ता अणुगिलति, २ त्ता सकम्म-[3]संजुत्ता जाया।

एवं र[4]क्खियाए वि, नवरं गेण्हति, २ त्ता इमेयारूवे अज्झत्थिए [चिंतिए पत्थिए मणोगए संकप्पे समुप्पज्जित्था]—एवं खलु ममं ताओ इमस्स मित्त-नाति-नियग-सयण-संबंधि-परिजणस्स चउण्ह य सुण्हाणं कु[5]लघरवग्गस्स पुरतो सद्दावेत्ता एवं वदासी—तुमं णं पुत्ता! मम हत्थाओ जाव पडिनिज्जाएज्जासि त्ति कट्टु मम हत्थंसि पंच सालिअक्खए द[6]लयति, तं भवियव्वमेत्थ कारणेणं ति कट्टु एवं [7]संपेहेति, २ त्ता ते पंच सालिअक्खए सुद्धे वत्थे बंधइ, २ त्ता रयणकरंडियाए पक्खिवइ, २ [8]त्ता मंजूसाए पक्खिवइ, २ त्ता ऊसीसामूले ठावेइ, २ त्ता तिसंझं पडिजागरमाणी[9] २ विहरति।

तए णं से धणे सत्थवाहे त[10]स्सेव मित्त जाव च[11]उत्थं रोहिणीयं सुण्हं सद्दावेति, जाव [12]तं भविय[13]व्वमेत्थ कारणेणं[14]। तं सेयं खलु मम एए पंच सालिअक्खए सारक्खमाणीए संगोवेमाणीए संवड्ढेमाणीए त्ति[15] कट्टु एवं संपहेति, २ त्ता कुलघर-पुरिसे सद्दावेति, २ त्ता एवं वदासी—तुब्भे णं देवाणुप्पिया! एते पंच सालि-अक्खए गेण्[16]हह, सारक्खमाणा संगोवेमाणा अणुपुव्वेणं संवड्ढेह। पढमपाउसंसि महावुट्ठिकायंसि निवइयंसि खुड्डागं केयारं सुपरिकम्मियं क[17]रेह, सुपरिकम्मियं करेत्ता इमे पंच सालिअक्खए वावेह, वावेत्ता दोच्चं पि त[18]च्चं पि उक्खयनि[19]हए करेह[20], [21]२ वा[22]डिपरिक्[23]खेवं करेह, २ सारक्खमाणा संगोवेमाणा अणुपुव्वेणं संवड्ढेह।

---

१. °वतिया वि सं १ ला २, ३, हे ४॥ २. णवरं संछोलेइ २ त्ता जे १। "छोल्लेइ त्ति निस्तुषी-करोति, अणुगिलइ त्ति भक्षयति, क्वचित् फोलेइ इत्येतदेव दृश्यते, तत्र च भक्षयतीत्यर्थः"—अटी०॥ ३. °संजाया एवं जे १। °संपउत्ता एवं हे २। °सं० एवं जे १ विना॥ ४. रक्खिज्जइ एयाए वि जे १। रक्खिया वि सं १ ला २, ३, हे ४॥ ५. °स्स य पुरतो हे १, २, जे १॥ ६. दलयइ २ त्ता तं जे १। दयति। तं हे २॥ ७. संपेहि। ते पंच हे २॥ ८. २ त्ता मंजूसाए पक्खिवइ हे १ जे १ विना नास्ति॥ ९. २ नास्ति जे १ हे १॥ १०. तहेव जे १॥ ११. चउण्हं हे २॥ १२. तं नास्ति हे २॥ १३. °यव्वं णं एत्थ हे १॥ १४. णं ति कट्टु जे १॥ १५. तिकट्टु जे १ हे २॥ १६. गेण्हह पढम° जे १ हे १ विना॥ १७. करेह सु २ इमे जे १ हे १ विना। करेह इमे हे १ जे १॥ १८. तच्चं पि नास्ति जे १ सं १ ला ३॥ १९. °निक्खये जे १। °निक्खए सं १ ला ३ हे १, ४॥ २०. °ह उ २ खं १ हे ३। एतदनुसारेण करेह, उक्खयनिहए करेत्ता इति संपूर्णः पाठः॥ २१. २ वाडिपरिक्खेवं करेह नास्ति हे २, ३ खं १ ला १ हेसं० ४ विना॥ २२. वाडियप° खं १ हेमू० २। दृश्यतां पृ० १३५ टि० २॥ २३. °पक्खेवं ला १ हे ३ हेसं० ४॥

तते णं ते कोडुंबिया रोहिणीए एतमट्ठं पडिसुणेंति, २ त्ता ते पंच सालिअक्खए गेण्हंति, २ अणुपुव्वेणं सारक्खंति संगोवंति विहरंति। तए णं ते कोडुंबिया पढमपाउसंसि महावुट्ठिकायंसि णिवइयंसि समाणंसि खुड्डागं केदारं सुपरिकम्मियं करेंति, २ ते पंच सालिअक्खए [1]ववंति, [२] दोच्चं पि तच्चं पि उक्खयनिहए करेंति, २ [2]वाडिपरिक्खेवं करेंति, २ अणुपुव्वेणं सारक्खमाणा संगोवेमाणा विहरंति।

तते णं ते साली अणुपुव्वेणं सारक्खिज्जमाणा संगोविज्जमाणा संवड्ढिज्जमाणा साली जाया किण्हा किण्होभासा जाव निउरंबभूया पासादीया दरिसणिज्जा अभिरूवा पडिरूवा। तते णं ते साली पत्तिया [3]वत्तिया गब्भिया पसूया [4]आगयगंधा [5]खीरइया बद्धफला [6]पक्का [7]परियागया सल्लइया पत्तइया [8]हरियपेरुंडा जाया यावि होत्था।

तते णं ते कोडुंबिया ते साली पत्तिए जाव [9]संलइए पत्तइए जाणित्ता तिक्खेहिं [10]णवपज्जणएहिं असियएहिं लुणंति, २ करयलमलिते [11]करेंति, २ पुणंति। तत्थ णं चोक्खाणं सूइयाणं [12]अखंडाणं [13]अफुडियाणं [14]छडछडापूयाणं सालीणं मागहए पत्थए जाए। तते णं ते कोडुंबिया ते साली णवएसु [15]घडएसु पक्खिवंति, २

---

१. वव्वंति जे १॥ २. वाडियव° हे २॥ ३. "वत्तिय त्ति...वर्तिताः अभिधीयन्ते, पाठान्तरेण तइया व त्ति सञ्जातत्वच इत्यर्थः"—अटी०॥ ४. आगयखंधा सं १ ला ३। "आगतगन्धाः जातसुरभिगन्धाः आयातगन्धा वा दूरयायिगन्धा इत्यर्थः—अटी०॥ ५. खीराइ(ई—जं १)या हे २ विना। "क्षीरकिताः सञ्जातक्षीरकाः"—अटी०॥ ६. पिक्का हे १, २ जे १॥ ७. "पर्यायागताः पर्यागता वा, सर्वनिष्पन्नतां गता इत्यर्थः। सल्लइपत्तिय त्ति सल्लकी वृक्षविशेषः, तस्या इव पत्रकाणि दलानि कुतोऽपि साधर्म्यात् संजातानि येषां ते तथेति, गमनिकैवेयम्। पाठान्तरेण शल्यकिताः शुष्कपत्रतया संजातशल्यकाः पत्रकिताः संजातकुत्सिताल्पपत्राः। हरियपे(फे—अटीजे०)रुंड त्ति हरितानि हरितालवर्णानि नीलानि पर्वकाण्डानि नालानि येषां ते तथा, जाताश्चाप्यभूवन्"—अटी०। दृश्यतां टि० ९॥ ८. °फेरुंडा हे १। °वेरुंडा हे २। °फेरंडा जे १। °फेडा हे ३। °पेरंडा ला १। °पव्वकंडा ला २। दृश्यतामुपरितनं टिप्पणम्॥ ९. सल्लइयपत्तइए हे २ विना। सल्लइपत्तइए खं १ हे १ ला १। दृश्यतां टि० ७॥ १०. णवपज्जणएहिं नास्ति जे १। "नवपज्जणएहिं ति नवं प्रत्यग्रं पायनं लोहकारेण तापित-कुट्टित-तीक्ष्णधारीकृत-पुनस्तापितानां जले निबोलनं येषां तानि तथा, तैः, असिएहिं ति दात्रैः" —अटी०॥ ११. करेंति। २ तएणं तत्थ णं जे १॥ १२. अक्खंडाणं हे १, २। "अखंडाणं ति सकलानाम् अस्फुटितानाम् असंजातराजीकानां छड(डु—जे १)छडा इत्येवमनुकरणतः सूर्पादिना स्फुटाः स्फुटीकृता शोधिता इत्यर्थः स्पृष्टा वा, पाठान्तरेण पूता वा ये ते तथा, तेषाम्"—अटी०॥ १३. अप्फुडि° हे १॥ १४. छडुछडुाणं पुयाणं जे १॥ १५. घडेसु हे १॥

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

ओलिंपंति[1], लिंपंति, २ लंछियमुद्दिते[2] करेंति, २ त्ता कोट्ठागारस्स[3] एगदेसंसि ठावेंति, २ सारक्खमाणा संगोवेमाणा विहरंति। तते णं ते कोडुंबिया[4] दोच्चंसि वासारत्तंसि पढमपाउसंसि महावुट्ठिकायंसि निवइयंसि खुड्डागं केयारं सुपरिकम्मियं करेंति, २ ते साली ववंति[5], २ दोच्चं[6] पि० उक्खयणिहए जाव लुणंति जाव चलणतलमलिए करेंति, २ पुणंति। तत्थ णं सालीणं बहवे मुरया[7] जाव एगदेसंसि ठावेंति, २ सारक्खमाणा संगोवेमाणा विहरंति। तते णं ते कोडुंबिया तच्चंसि वासारत्तंसि महावुट्ठिकायंसि निवइयंसि बहवे केदारे सुपरि०[8] जाव लुणंति, २ त्ता संवहंति, २ त्ता खलयं करेंति, २ मलेंति[9] जाव बहवे कुंभा जाया। तते णं ते कोडुंबियाँ[10] साली कोट्ठागारंसि[11] पल्लंति[12] जाव विहरंति। चउत्थे वासारत्ते बहवे कुंभसया जाता।

तते णं तस्स धणस्स पंचमयंसि संवच्छरंसि परिणममाणंसि पुव्वरत्तावरत्तकालसमयंसि इमेयारूवे अज्झत्थिए जाव समुप्पज्जित्था—एवं खलु मए इओ अतीते पंचमे संवच्छरे[13] चउण्हं सुण्हाणं परिक्खणट्ठाए ते पंच[14] पंच सालिअक्खया[15] हत्थे दिन्ना, तं सेयं खलु मम कल्लं जाँव[20] जलंते[16] पंच सालिअक्खए पडिजाइत्तए[17] जाव जाणामि ताव काए किह सारक्खिया वा संगोविया वा संवड्ढियाँ[18] व त्ति कट्टु एवं संपेहेति, २ त्ता कल्लं जाँव[19] जलंते[20] विपुलं असण ४ मित्त-नाइ-णियग-सयण-संबंधि-

---

१. ओलेंपंति लिंपंति लंछिय° हे २। ओलिंपंति २ लंछिय° हे २ विना। "उपलिम्पन्ति घटकमुखस्य तत्पिधानकस्य च गोमयादिना रन्ध्रं भञ्जन्ति। लिम्पन्ति घटमुखं तत्स्थगनं च छगणादिना पुनर्मसृणीकुर्वन्ति। लाञ्छितं रेखादिना मुद्रितं मृन्मयमुद्रादानेन तत् कुर्वन्ति"—अटी०। २. लंछियमुद्दियाए करेंति॥ २ त्ता। को° जे १॥ ३. कोट्ठागारंसि एग° जे १ खं १॥ ४. कोडुंबियपुरिसा दो° जे १। ५. बुप्पंति हे २ ला १ विना॥ ६. दोच्चं २ पि उक्ख° जे १। दोच्चं पि तच्चं पि उक्ख° मु०॥ ७. हे १ विना—मुरवा हे २ लों० खं १ ला २। कुडगा ला ३। कुरवा हेसं० ४। पुरवा हे ३। कुडवा सं १ जे १। "मुरजो मानविशेषः"—अटी०॥ ८. दृश्यतां पं० ३–४॥ ९. मसलंति ला २॥ १०. °य साली जे १ विना॥ ११. कोट्ठारंसि हे १॥ १२. प्रतिषु पाठाः—घल्लंति २। जाव जे १। पल्लंसि जाव लों०। पल्लंमि जाव हे २। पल्लंति जाव हे १, ३, ४, सं १ खं १ ला २, ३। पक्खिवंति जाव ला १ मु०। अत्रेदं विचार्यते—बहुषु हस्तलिखितादर्शेषु पल्लंति इति पाठः, अतः पल्यशब्दं नामधातुं विधाय 'पल्लंति' इत्यस्य 'पल्ये प्रक्षिपन्ति' इत्यर्थो यदि विवक्षितः तदा 'पल्लंति' इति पाठः समीचीन एव, अत्रारुचौ तु 'घल्लंति' इति जे १ पाठः, 'पक्खिवंति' इति ला १ पाठो वा उपादेयः॥ १३. संवत्सरे जे १ सं १ ला १॥ १४. पंच सालि° जे १ हे १॥ १५. °अक्खए हत्थए दिण्णा जे १॥ १६. जलंतए जे १ सं १ हे ४ खं १॥ १७. परिजा° हे २ ला १ विना॥ १८. हे १ विना °या वा कट्टु हे २ जे १ खं १। °या जाव ति कट्टु सं १ ला २, ३ हे ४। °या कट्टु हे ३॥ १९. जाव नास्ति जे १ विना॥ २०. दृश्यतां पृ० १४ पं० ५–११॥

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

-परिजणं चउण्ह य सुण्हाणं कुलघर जाव सम्माणित्ता त[1]स्सेव मित्त-णाति-णियग-सयण-संबंधि-परिजणस्स चउण्ह य सु[2]ण्हाणं० पुरओ जेट्ठं उ[3]ज्झियं सद्दावेइ, २ त्ता एवं वयासी—एवं खलु अहं पुत्ता! इतो अतीते [4]पंचमंमि संवच्छरे इमस्स मित्त-णाति-णियग-सयण-संबंधि-परिजणस्स चउण्ह य सुण्हाणं कुलघ[5]रस्स य[6] पुरतो तव हत्थंसि पंच सालिअक्खए दलयामि,जया णं [7]हं तुमं पुत्ता! एए पंच सालिअक्खए जाएज्जा तया णं तुमं मम इमे पंच सालिअक्खए पडिनिज्जाएसि ति[8] कट्टु तव हत्थंसि दलामि। से नूणं पुत्ता! अत्थे समट्ठे ?, हंता अत्थि। तण्णं तुमं पुत्ता! म[9]म ते सालिअक्खए पडिनिज्जाए[10]हि।

तते णं सा उ[11]ज्झिया एयमट्ठं धणस्स पडिसुणेति, २ त्ता जेणेव को[12]ट्ठागारे तेणेव उवागच्छति, २ त्ता पल्लातो पंच सालिअक्खए गेण्हति, २ त्ता जेणेव धणे सत्थवाहे तेणेव उवागच्छति, २ त्ता धणं सत्थवाहं एवं वदासी—एए [13]णं ताओ! पंच सालिअक्खए(क्खय?) त्ति[14] कट्टु धणस्स हत्थंसि ते[15] पंच सालिअक्खए [16]दलयति। तते णं धणे उज्झियं सवहसावियं करेति, २ त्ता एवं वयासी—किण्णं पुत्ता! ते चेव पंच सालिअक्खए(क्खया?) उदाहु अन्ने? तते णं उज्झिया धणं सत्थवाहं एवं वयासी—एवं खलु तुब्भे तातो! इओ अतीते पंचमे संवच्छरे इमस्स मित्त-नाति-णियग-सयण-संबंधि-परिजणस्स चउण्ह य [ण्हुसाणं] कुल[घरवग्गस्स] जाव विहराहि। तते णं हं तुब्भं एतमट्ठं पडि-[17]सुणेमि, ते[18] पंच सालिअक्खए गेण्हामि, २ त्ता एगंतमवक्कमामि। तते णं मम इमेयारूवे अज्झत्थिए जाव समुप्पज्जित्था—एवं खलु तायाणं कोट्ठागारंसि जा[19]व सकम्मसंजुत्ता। तं णो खलु ता[20]ओ! ते चेव पंच सालि[21]अक्खया, ए[22]ए णं अन्ने।

तते णं से धणे [23]उज्झियाए अंतिए एयमट्ठं सोच्चा णिसम्म आसुरुत्ते जाव मिसिमिसेमाणे [24]उज्झियं तस्स मित्त-नाति[-नियग-सयण-संबंधि-परिजणस्स]

---

१. तस्सेव य मित्त° जे १॥ २. सुण्हाणं कुलघरवग्गस्स पुरओ मु०॥ ३. उज्झितियं हे १, २ खं १। उज्झिययं हे ३॥ ४. पंचमंसि हे १॥ ५. °घरवग्गस्स मु०॥ ६. अत्र पूर्वापरसन्दर्भानुसारेण 'य' इत्यधिकं भाति॥ ७. हं पुत्ता हे १, २॥ ८. त्ति कट्टु तं हत्थंसि दलयामि मु०॥ ९. ते मम सालि° जे १॥ १०. °एसि सं १ ला ३॥ ११. उज्झितिया हे २ विना॥ १२. कोट्ठागारं जे १ विना। कुट्ठारं सं १॥ १३. णं ते पंच जे १ विना॥ १४. ति सं १ हे २ ला ३॥ १५. ते नास्ति जे १॥ १६. दलति सं १ ला ३॥ १७. °सुणेमि २ मु०॥ १८. ते णं पंच हे १॥ १९. जाव नास्ति हे २ विना॥ २०. ताता हे १, २, ३। ताया ला ३। तात खं १॥ २१. °अक्खए हे २ विना॥ २२. एए णं तए अण्णे जे १॥ २३. उज्झितियाते हे २ विना॥ २४. उज्झितियं हे २ विना॥

चउण्ह य सुण्हाणं [1]कुलघरस्स पुरओ तस्स कुलघरस्स छारुज्झियं च [2]छाणुज्झियं च कयवरुज्झियं च संपुच्छियं च सम्मज्जियं च [3]पाओदयदाईयं च ण्हाणोदयदाईयं च बाहिरपेसण[4]कारियं च ठवेति। एवामेव समणाउसो! जो अम्हं निग्गंथो वा निग्गंथी वा जाव पव्वतिते, पंच य से महव्वयाति उज्झियाइं भवंति, से णं इहभवे चेव बहूणं समणाणं बहूणं समणीणं बहूणं सावयाणं बहूणं सावियाणं हीलणिज्जे जाव अणुपरि[5]यट्टिस्सइ, [6]जहा सा उज्झिया।

एवं भोगवइया वि, नवरं तस्स कुलघरस्स कंडेंतियं च कोट्टंतियं च [7]पीसंतियं च एवं [8]रुंचंतियं च रंधंतियं च [9]परिवेसंतियं च परिभायंतियं च [10]अब्भंतरियं च [11]पेसणकारिं महाणसिणिं ठवेति। एवामेव समणाउसो! [12]जो अम्हं समणो वा समणी वा पंच य से महव्वयाइं [13]फोडियाइं भवंति से णं इह भवे चेव बहूणं [14]समणाणं जाव [15]हीलणिज्जे निंदणिज्जे खिंसणिज्जे गरहणिज्जे परिभवणिज्जे, जहा व सा भोगवतिया।

---

१. कुलघरवग्गस्स य पु° मु० ॥ २. छाणुज्झियं च नास्ति हे १ अटी०। दृश्यतामग्रेतनं टिप्पणम्॥ ३. पाओव(पाओय—खं १)दाइयं च ण्हाणोवदाइयं च हे २ विना॥ ४. प्रतिषु पाठाः—°कारिं ठवेइ सं १ ला २, ३ हे ४ विना। °कारियं च ठावेति सं १ ला २, ३ हे ४॥ "क्षारोज्झिकां भस्मपरिष्ठापिकाम्, कचवरोज्झिकाम् अवकरशोधिकाम्, समुक्षिकां प्रातर्गृहाङ्गणे जलच्छटकदायिकाम्, पाठान्तरेण संपुच्छियं ति तत्र संप्रोञ्छिकाम् पादादिलूषिकाम्, सम्मार्जिकां गृहस्यान्तर्बहिश्च बहुकरिकावाहिकाम्, पादोदकदायिकां पादशौचदायिकाम्, स्नानोदकदायिकां प्रतीताम्, बाह्यानि प्रेषणानि कर्माणि करोति या सा बाहिरपेसणकारिय त्ति भणिया"॥ "कण्डयन्तिकामिति अनुकम्पिता कण्डयन्ती तन्दुलादीन् उदूखलादौ क्षोदयन्ती कण्डयन्तिका, ताम्, एवं कुट्टयन्तिकां तिलादीनां चूर्णनकारिकाम्, पेषयन्तिकां गोधूमादीनां घरट्टादौ पेषणकारिकाम्, रुंचंतिकां (त्वचंतिकाम्—अटीजे० अटीहे०, रुंचंतिकाम्-अटीखं० अटीसं०) यन्त्रके व्रीहि-कोद्रवादीनां निस्तुषत्वकारिकाम्, रन्धयन्तिकाम् ओदनस्य पाचिकाम्, परिवेषयन्तिकां भोजनपरिवेषणकारिकाम्, परिभाजयन्तिकां पर्वदिने स्वजनगृहेषु खण्डखाद्याद्यैः परिभाजनकारिकाम्, महानसे नियुक्ता महानसिकी तां स्थापयति"—अटी० ॥ ५. °यट्टइस्सइ हे १ ला १ ॥ ६. जहा उज्झितिया हे १, २, ४ सं १ ला १, २, ३। जहा उज्झिया खं १ हे ३॥ ७. पीसिं° हे २॥ ८. खं १ विना—रुचं° हे १, २, ३ सं १ ला १, लासं० ३ जे १। रुंबं° ला २ लामू० ३ हे ४। रुबं° मु०। दृश्यतां टि० ४॥ ९. पारि° हे २॥ १०. अब्भिं° हे १, २ विना॥ ११. पेसणकारियं च महा° ला २॥ १२. जो महं खं १॥ १३. खं १ विना—फोडि° हे २ लामू० २। फालि° जे १ सं १ हे ४ ला ३। फोडि° हे १ ला १ लासं० २। दृश्यतां पृ० १३४ टि० २॥ १४. समणाणं ४ जाव ला २ विना॥ १५. प्रतिषु पाठाः—हील ४ जहा हे १ ला १, ३। हील ६ जहा हे २, ४ सं १ खं १। हीलहु जहा हे ३। हीलणिज्जे जहा जे १ ला २। अत्रेदं चिन्त्यते—पूर्वं पृ० १०० पं० ७ मध्ये यत्र हीलणिज्जे इति वर्तते तत्र पञ्च पदानि सन्ति, कुत्रापि षट् पदान्यस्माभिर्न दृष्टानि, अतः ६ इत्यङ्को लेखकभ्रान्तेरायात इति भाति, यतः प्राचीनलिप्याम् '५' इत्यक्षराङ्कः '६' इत्यङ्कसदृशो भाति॥

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

एवं [*]रक्खिया वि, नवरं जेणेव वासघरे तेणेव उवागच्छति, २ त्ता मंजूसं विहाडेति, २ त्ता रयण[1]करंडगाओ ते पंच सालिअक्खए गिण्हति, २ त्ता जेणेव धणे सत्थवाहे तेणेव उवागच्छति, २ त्ता पंच सालिअक्खए धणस्स हत्थे दलयति।

तते णं से धणे [2]रक्खियं एवं वदासी——किण्णं पुत्ता! ते [3]चेव एते पंच सालि[4]अक्खया उदाहु [5]अन्ने?, तते णं [6]रक्खिया धणं सत्थवाहं एवं वदासी——ते चेव [7]ताओ! एए पंच सालिअक्खया, णो अन्ने। कहं णं पुत्ता? एवं खलु ताओ! तुब्भे इओ [8]पंचमंमि जाव भवि[9]यव्वं एत्थ कारणेणं ति कट्टु ते पंच सालिअक्खए सुद्धे वत्थे जाव तिसंझं पडिजागरमाणी यावि विहरामि।[10] तं एएणं कारणेणं [11]ताओ! ते चेव ते पंच सालिअक्खए(क्खया?), णो अन्ने।

तते णं से धणे [12]रक्खियाए अंतियं एयमट्ठं सोच्चा हट्ठतुट्ठे तस्स कुलघरस्स हिरण्णस्स य कंस-दूस-विपुलधण जाव सावतेज्जस्स य भंडागारिणिं ठवेति। एवामेव समणाउसो! जाव पंच य से महव्वयातिं रक्खियातिं भवंति से णं इह भवे चेव बहूणं [13]समणाणं बहूणं समणीणं बहूणं सावयाणं बहूणं सावियाणं अ[14]च्चणिज्जे जाव जह सा [15]रक्खितिया।

[16]रोहिणीया वि एवं चेव, नवरं तुब्भे ताओ! मम सुबहुयं सगडीसागडं दलाह जाणं अहं तुब्भं ते पंच सालिअक्खए [17]पडिणिज्जाएमि। तते णं से धणे [18]रोहिणीं एवं वयासि—[19]कहं णं तुमं मम पुत्ता! ते पंच सालिअक्खए सगडसागडेणं निज्जाइस्ससि?, तते णं सा रोहिणी धणं सत्थवाहं एवं वदासि—एवं खलु तातो! इओ तुब्भे पंचमे संवच्छरे इमस्स मित्त जाव बहवे कुंभसया जाया तेणेव कमेणं। एवं खलु ताओ! तुब्भे ते पंच सालिअक्खए सगडिसागडेणं निज्जाएमि।

---

*रक्खितिया हे २ जे १ विना॥ १. °णकंड° सं १॥ २. रक्खितियं हे १ खं १॥ ३. चेव ते पंच जे १। चेव पंच ला २॥ ४. °अक्खए जे १ सं १ ला ३ हे ३॥ ५. अन्ने त्ति ला १ मु०॥ ६. रक्खितिया हे २ विना॥ ७. ताया जे १ विना॥ ८. पंचमंसि सं १ खं १॥ ९. °यवण्णं एत्थ जे १॥ १०. तंते एणं का° खं १। भंते एएणं का° जे १। तते एएणं का° ला २, ३ हे ४। ततो एएणं का° हे ३। तं ते एएणं का° सं १। तं ते णं का° ला १। ते ते एतेणं का° क०॥ ११. तातो खं १ हे २॥ १२. रक्खितियाए हे २ विना॥ १३. समणाणं ४ अच्चणिज्जे इति हस्तलिखितादर्शेषु पाठः॥ १४. °णिज्जे जहा जाव सा सं १ ला ३ खं १ विना। °णिज्जे जहा सा खं १॥ १५. रक्खिया मु०॥ १६. रोहिणिया हे १, २ खं १ जे १ ला १॥ १७. परिणि° हे १, २, ला १॥ १८. रोहिणी जे १ सं १ ला ३ खं १॥ रोहिणिं मु०॥ १९. कहं णं हे २ जे १॥

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

तते णं से धणे सत्थवाहे [1]रोहिणीयाए [2]सुबहुयं सगडीसागडं दलाति। तते णं रोहिणी सुबहुं सगडीसागडं गहाय जेणेव सए कुलघरे तेणेव उवागच्छइ, २ त्ता कोट्ठागारे विहाडेति, २ त्ता पल्ले उब्भिदति, २ त्ता सगडीसागडं भरेति, २ त्ता रायगिहं नगरं मज्झंमज्झेणं जेणेव धणे सत्थवाहे तेणेव उवागच्छति।

तते णं रायगिहे नगरे सिंघाडग जाव बहुजणो अन्नमन्नस्स एवमातिक्खति—धन्ने णं देवाणुप्पिया! धणे सत्थवाहे, जस्स णं [3]रोहिणीया सुण्हा पंच सालिअक्खए [4]सगडसागडिएणं [5]निज्जाएति। तते णं से धणे सत्थवाहे ते पंच सालिअक्खए [6]सगडिसागडेणं नि[7]ज्जातिते पासति, २ त्ता हट्ठ जाव पडिच्छति, २ त्ता तस्सेव मित्त-नाति[-नियग-सयण-संबंधि-परिजणस्स] चउण्ह य सुण्हाणं कुलघरस्स पुरतो रोहिणीयं सुण्हं तस्स कुलस्स बहूसु कज्जेसु य जाव रहस्सेसु य आपुच्छणिज्जं जाव वट्टावितं पमाणभूयं ठवेति। एवामेव समणाउसो! जाव पंच से महव्वया संवड्ढिया भवंति से णं इह भवे चेव बहूणं समणाणं जाव [8]वीतीवइस्सति, जहा व सा रोहिणीया।

एवं खलु जंबू! समणेणं भगवया महावीरेणं सत्तमस्स नायज्झयणस्स अयमट्ठे पण्णत्ते त्ति बेमि॥

॥ सत्तमं नायज्झयणं [9]सम्मत्तं ॥ ७ ॥

१. रोहिणियाए सं १ ला २, ३ हे ४॥ २. सुबहुं स° जे १॥ ३. रोहणिया सं १ ला ३॥ ४. सगडसागडेणं ला २, ३॥ ५. णिज्जाइ ला ३॥ ६. सगडसा° जे १ विना॥ ७. निज्जाएतिते हे १॥ ८. वीवइस्सइ हे १, २॥ ९. समत्तं हे २॥

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

[अट्ठमं अज्झयणं 'मल्ली']

६४. जति णं भंते ! समणेणं भगवता महावीरेणं सत्तमस्स नायज्झयणस्स अयमट्ठे पण्णत्ते, अट्ठमस्स णं भंते ! के अट्ठे पण्णत्ते ?

एवं खलु जंबू ! ते णं काले णं ते णं समए णं इहेव जंबुद्दीवे दीवे महाविदेहे वासे, मंदरस्स पव्वयस्स पच्चत्थिमेणं, निसढस्स वासहरपव्वयस्स उत्तरेणं, *सीतोयाए महाणदीए दाहिणेणं, सुहावहस्स वक्खारपव्वतस्स पच्चत्थिमेणं, पच्चत्थिमलवणसमुद्दस्स पुरत्थिमेणं, एत्थ णं सलिलावती नामं विजए पण्णत्ते ।

तत्थ णं सलिलावतीविजए वीयसोगा नामं रायहाणी पण्णत्ता नवजोयणवित्थिण्णा जाव पच्चक्खं देवलोगभूया ।

तीसे णं वीयसोगाए रायहाणीए उत्तरपुरत्थिमे दिसीभागे इंदकुंभे नामं उज्जाणे ।

तत्थ णं वीयसोगाए रायहाणीए [1]बले नामं राया । तस्स [2]णं धारिणीपामोक्खं देविसहस्सं [3]ओरोधे होत्था ।

तते णं सा धारिणी देवी अन्नया कदाइ सीहं सुमिणे पासित्ताणं पडिबुद्धा जाव महब्बले नामं दारए जाए उमुक्कबालभावे जाव भोगसमत्थे । तते णं तं महब्बलं अम्मापियरो सरिसियाणं कमलसिरीपामोक्खाणं पंचण्हं रायवरकन्नासयाणं एगदिवसेणं पाणिं गेण्हावेंति । पंच पासायसया, पंचसतो दातो जाव विहरति ।

थेरागमणं, इंदकुंभे उज्जाणे समोसढा, परिसा निग्गया, [4]बलो वि निग्गओ, धम्मं सोच्चा णिसम्म, जं नवरं महब्बलं कुमारं रज्जे ठावेमि जाव एक्कारसंग[6]वीइ, बहूणि वासाणि परियाओ । जेणेव चारुपव्वए, मासिएणं भत्तेणं सिद्धे ।

तते णं सा कमलसिरी अन्नदा सीहं सुमिणे पासित्ताणं पडिबुद्धा जाव बलभद्दो कुमारो जातो, जुवराया यावि होत्था, तस्स णं महब्बलस्स रण्णो इमे छप्पि य बालवयंसगा रायाणो होत्था, तंजहा—अयले, धरणे, पूरणे, वसू, वेस-

---

*सीयाए जे १। "शीतोदायाः पश्चिमसमुद्रगामिन्या दक्षिणे कूले 'सलिलावती' इति यदुक्तमिह तद् ग्रन्थान्तरे 'नलिनावती' इत्युच्यते"—अटी० ॥ १. धीबले जे १ हे १ ॥ २. णं जे १ विना नास्ति ॥ ३. ओरोहो जे १ ॥ ४. धीबलो वि नि° हे १ ला १ । धीबलो नि° जे १ ॥ ५. °म्मा हे १, २, जे १ ला १ ॥ ६. प्रतिषु पाठः—°वीइ ब° जे १ विना । °वीई ब° जे १ ॥

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

मणे, अभिचंदे, सहजायया जाव [1]संहिच्चा ते णित्थरियव्वे त्ति कट्टु अन्नमन्नस्सेयमट्ठं पडिसुणेंति।

ते णं काले णं ते णं समए णं इंद[2]कुंभे उज्जाणे थेरा समोसढा, परिसा निग्गया। महब्बले [3]णं धम्मं सोच्चा० जं नवरं छप्पि य बालवयंसए[4] [आ]पुच्छामि, बलभद्दं च कुमारं रज्जे ठावेमि, जाव [5]ते छप्पि य बालवयंसए आपुच्छति।

तते णं ते छप्पि य बालवयंसया महब्बलं रायं एवं वदासी––जति णं देवाणुप्पिया! तुब्भे पव्वयह, अम्हं के अन्ने आहारे वा जाव पव्वयामो। तते णं से महब्बले राया ते छप्पि य बालवयंसए एवं वयासी––जति णं तुब्भे मए सद्धिं जाव [6]पव्वयह, गच्छह, जेट्ठपुत्ते स[7]एहिं सएहिं [8]रज्जेहिं ठावेह, [9]२ त्ता ते पुरिससहस्सवाहिणीओ [10]सीयाओ [11]दुरूढा जाव पाउब्भवंति। तते णं से महब्बले छप्पि य बालवयंसए पाउब्भूते पासति, २ त्ता हट्ठतुट्ठे कोडुंबियपुरिसे सद्दावेइ, बलभद्दस्स अभिसेओ, आपुच्छति।

तते णं से महब्बले जाव महया इड्ढीए पव्वतिए, एक्का[12]रसंगवी, बहूहिं चउत्थ जा[13]व भावेमाणे विहरति।

[14]तते णं तेसिं महब्बलपामोक्खाणं सत्तण्हं अणगाराणं अन्नया [15]कदाइ एगयओ सहियाणं इमेयारूवे मिहोकहासमुल्लावे समुप्पज्जित्था––जण्णं अम्हं देवाणुप्पिया! एगे तवोकम्मं उव्वसंपज्जित्ताणं विहरति तण्णं अम्हेहिं सव्वेहिं तवोकम्मं उवसंपज्जित्ताणं विहरित्तए त्ति[16] कट्टु अण्णमण्णस्स एयमट्ठं पडिसुणेंति, २ त्ता बहूहिं चउत्थ जाव विहरंति।

तते णं से महब्बले अणगारे [17]णं इमेणं कारणेणं इत्थिणामगोयं कम्मं निव्वत्तेंसु ––जति णं ते महब्बलवज्जा छ अणगारा चउत्थं उवसंपज्जित्ताणं विहरंति ततो से महब्बले अणगारे छट्ठं उवसंपज्जित्ताणं विहरति, जति णं ते महब्बलवज्जा छ अणगारा छट्ठं उवसंपज्जित्ताणं विहरंति ततो से महब्बले अणगारे अट्ठमं उवसंप-

---

१. समेच्चा जे १। दृश्यतां पृ० ९५ पं० २ टि० १॥ २. °कुंभए उ° जे १॥ ३. णं नास्ति जे १॥ ४. °ए आपु° मु०॥ ५. ते नास्ति जे १ विना॥ ६. पव्वाह हे २, ४, सं १ ला १ लामू० ३ खं १। पव्वाह तओ णं तुब्भे लासं० ३॥ ७. सएहिं य रज्जेहिं खं १॥ ८. रज्जेहिं रट्ठेहिं ठावेह सं १ ला ३॥ ९. २ त्ता ते जे १ विना नास्ति॥ १०. सिबियाओ जे १॥ ११. दूढा सं १ ला ३ हे १ खं १॥ १२. °रस अंगाइं बहूहिं जे १ ला १ मु०॥ १३. जाव जे १ मु० विना नास्ति॥ १४. तण्णं तेसिं जे १॥ १५. कयाई जे १ हे २ सं १॥ १६. ति हे २॥ १७. णं जे १ विना नास्ति॥

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

ज्जित्ताणं विहरति, एवं अह अट्ठमं तो दसमं, अह दसमं [1]तो दुवालसमं। [2]इमेहि पुण वीसाए[3] कारणेहिं आसेवियबहुलीकएहिं तित्थयरनामगोयं कम्मं निव्वत्तिंसु, तंजहा—

अरहंत १ सिद्ध २ पवयण ३ गुरु ४ थेर ५ बहुस्सुए ६ तवस्सीसु ७।
वच्छलयाइ [4]तेसिं अभिक्ख णाणोवओगे य ८ ॥ १ ॥
दंसण ९ विणए १० आवस्सए य ११ सीलव्वए निरइयारो १२।
खणलव १३ तव १४ च्चियाए १५ वेयावच्चे १६ समाही य १७ ॥ २ ॥
अपुव्वणाणगहणे १८ सुयभत्ती १९ पवयणे पभावणया २०।
एएहिं कारणेणं तित्थयरत्तं [6]लहइ एसो ॥ ३ ॥

तए णं ते महब्बलपामोक्खा सत्त अणगारा मासियं भिक्खुपडिमं उवसंपज्जित्ताणं विहरंति जाव एगराइयं उवसंपज्जित्ताणं विहरंति।

तते णं ते महब्बलपामोक्खा सत्त अणगारा खुड्डागं सीहनिक्कीलियं तवोकम्मं उवसंपज्जित्ताणं विहरंति, तंजहा—

चउत्थं करेंति,[7] २ त्ता सव्वकामगुणियं पारेंति, २ त्ता छट्ठं करेंति, २ त्ता चउत्थं करेंति, २ त्ता अट्ठमं करेंति, २ त्ता छट्ठं करेंति, २ त्ता दसमं करेंति, २ त्ता अट्ठमं करेंति, २ त्ता दुवालसमं करेंति, २ त्ता दसमं करेंति, २ त्ता चोद्दसमं करेंति, २ त्ता दुवालसमं करेंति, २ त्ता सोलसमं करेंति, २ त्ता चोद्दसमं करेंति, २ त्ता अट्ठारसमं करेंति, २ त्ता सोलसमं करेंति, २ त्ता वीसइमं करेंति, २ त्ता अट्ठारसमं करेंति, २ त्ता वीसइमं करेंति, २ त्ता सोलसमं करेंति, २ त्ता अट्ठारसमं करेंति, २ त्ता चोद्दसमं करेंति, २ त्ता सोलसमं करेंत्ति, २ त्ता दुवालसमं करेंत्ति, २ त्ता चोद्दसमं करेंति, २ त्ता दसमं करेंति, २ त्ता दुवालसमं करेंति, २ त्ता अट्ठमं करेंति, २ त्ता दसमं करेंति, २ त्ता छट्ठं करेंति, २

---

१. सो दु° जे १ खं १ ॥ २. हे २ विना—इमेहि य णं जे १ विना। इमेहिं च णं जे १ ॥ ३. हे २ विना—वीसाए णं का° जे १ सं १ ला २, ३ हे ३, ४। वीसाएहिं य का° हे १ ला १ ॥ ४. °याय तेसिं हे १ विना। "इह च सप्तमी षष्ठ्यर्थे द्रष्टव्या, ततोऽर्हत्-सिद्ध-प्रवचन-गुरु-स्थविर-बहुश्रुत-तपस्विनां वत्सलतया वात्सल्येन...तीर्थकरनामकर्म बद्धवानिति सम्बन्धः"—अटी० ॥ ५. एसिं हे २ ॥ ६. लहइ सो उ हे २ अटीपा० विना। लहइ जीवो हे १ अटी०। खं १ मध्ये 'जीवो सो उ' इति लिखितम्, तत्र च जीवो इति लिखित्वा निराकृतम्। "तीर्थकरत्वकारणतायामुक्ताया हेतुविंशतेः सर्वजीवसाधारणतां दर्शयन्नाह—एतैः कारणैस्तीर्थंकरत्वम् अन्योऽपि लभते जीव इति, पाठान्तरेण तु एसो त्ति एष महाबलो लब्धवानिति"—अटी० ॥ ७. २ त्ता सव्वकामगुणियं पारेंति नास्ति खं १ हे २ ॥

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

त्ता अट्ठमं करेंति, २ त्ता चउत्थं करेंति, २ त्ता छट्ठं करेंति, २ त्ता चउत्थं करेंति, २ [2]सव्वत्थ सव्वकामगु[3]णियं पारेंति।

एवं खलु एसा खुड्डागसीहनिक्कीलियस्स तवोकम्मस्स पढमा परिवाडी छहिं मासेहिं सत्तहिं य अहोरत्तेहिं[4] अहासुत्ता जाव आराहिया भवइ।

तयाणंतरं दोच्चाए परिवाडीए चउत्थं करेंति, नवरं विगइवज्जं पारेंति। एवं तच्चा वि परिवाडी, नवरं पारणए अलेवाडं पारेंति। एवं चउत्था वि परिवाडी, नवरं पारणए आ[5]यंबिलेण पारेंति।

तए णं ते महब्बलपामोक्खा सत्त अणगारा खुड्डागं सीहनिक्कीलियं तवोकम्मं दोहिं संवच्छरेहिं अट्ठावीसाए अहोरत्तेहिं अहासुत्तं जाव आणाए आराहेत्ता जेणेव [6]थेरा भगवंतो तेणेव उवागच्छंति, २ त्ता थेरे भगवंते वंदंति नमंसंति, २ त्ता एवं वयासी—इच्छामो णं भंते! म[7]हालयं सीहनिक्कीलियं तहेव जहा खुड्डागं। नवरं चोत्तीसइमाओ नियत्तइ। एगाए परिवाडीए कालो एगेणं संवच्छरेणं छहिं मासेहिं अट्ठारसहिं य[8] अहोरत्तेहिं समप्पति। सव्वं पि सीहनिक्कीलियं छहिं वासेहिं दोहि य[9] मासेहिं बारसहि य[10] अहोरत्तेहिं समप्पति।

तए णं ते महब्बलपामोक्खा सत्त अणगारा महालयं सीहनिक्कीलियं अहासुत्तं जाव आराहेत्ता जेणेव [11]थेरा भगवंतो तेणेव उवागच्छंति, २ त्ता थेरे भगवंते वंदंति नमंसंति, २ त्ता बहूणि चउत्थ जाव विहरंति। तते णं ते महब्बलपामोक्खा सत्त अणगारा तेणं ओरालेणं [विपु[12]लेणं पयत्तेणं पग्गहिएणं कल्लाणेणं सिवेणं धण्णेणं मंगल्लेणं सस्सिरीएणं उदग्गेणं उदत्तेणं उत्तमेणं उदारेणं महाणु-

१. "स्थापना चेयम्—

१	२	१	३	२	४	३	५	४	६	५	७	६	८	७	९	८
१	२	१	३	२	४	३	५	४	६	५	७	६	८	७	९	

"—अटी० ॥

२. सव्वत्थ नास्ति जे १ हे २॥ ३. °गुणिएणं पा° हे २ विना। "प्रथमपरिपाट्यां च पारणकं सर्वकामगुणिकम्, सर्वे कामगुणाः कमनीयपर्याया विकृत्यादयो विद्यन्ते यत्र तत् तथा"—अटी० ॥ ४. °हि य अ° सं १ ला ३॥ ५. आयंबिलं पा° सं १ ला ३॥ ६. थेरे भगवंते हे २ विना॥ ७. अटी० मध्ये—"स्थापना चास्य—

१	२	१	३	२	४	३	५	४	६	५	७	६	८	७	९	८	१०	९	११	१०	१२	११	१३	१२	१४	१३	१५	१४	१६	१५
१	२	१	३	२	४	३	५	४	६	५	७	६	८	७	९	८	१०	९	११	१०	१२	११	१३	१२	१४	१३	१५	१४	१६	

"

८. य नास्ति जे १ सं १ ला ३॥ ९. य नास्ति सं १ ला ३॥ १०. य नास्ति हे २ सं १ ला ३॥ ११. थेरे भगवंते हे २ विना। थेरे भगवंतो जे १॥ १२. पाठोऽयं भगवतीसूत्रानुसारेण। अत्र तु क्रमभेदः, दृश्यतां पृ० ७२ पं० १७॥

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

भागेणं तवोकम्मेणं] [1]सुक्का भुक्खा जहा [2]खंदओ, णवरं थेरे आपुच्छइ, आपुच्छित्ता चारुपव्वयं [3]दुरुहंति, २ जाव [4]दोमासियाएँ संलेहणाए [अप्पाणं झोसेत्ता] सवीसं भत्तसयं [अणसणाए छेदेत्ता] [5]चउरासीतिं वाससयसहस्सातिं परियागं पाउणंति, पाउणित्ता [6]चुलसीतिं पुव्वसयसहस्सातिं सव्वाउयं पालइत्ता जयंते विमाणे देवत्ताए उववन्ना। तत्थ णं अत्थेगतियाणं देवाणं बत्तीसं सागरोवमाइं ठिती [7]पण्णत्ता, तत्थ णं महब्बलवज्जाणं छण्हं देवाणं देसूणाइं बत्तीसं सागरोवमाइं ठिती [पण्णत्ता], महब्बलस्स देवस्स पडिपुन्नाइं बत्तीसं सागरोवमाइं ठिती [8]पण्णत्ता।

तते णं ते महब्बलवज्जा छप्पि [9]देवा जयंताओ देवलोगाओ [10]आउक्खएणं भवक्खएणं ठिइक्खएणं अणंतरं चयं चइत्ता, इहेव जंबुद्दीवे दीवे, भारहे वासे, विसुद्धपितिमातिवंसेसु रायकुलेसु पत्तेयं पत्तेयं कुमारत्ताए पच्चायाया, तंजहा— पडिबुद्धी इक्खागराया, [11]चंदच्छाए अंगराया, संखे [12]कासीराया, रुप्पी कुणालाहिवती, अदीण[13]सत्तू कुरुराया, जितसत्तू पंचालाहिवई।

तते णं से महब्बले देवे तिहिं णाणेहिं समग्गे, उच्चट्ठाण[14]ट्ठिएसु गहेसु, सोमासु दिसासु वितिमिरासु विसुद्धासु, जइतेसु सउणेसु, पयाहिणाणुकूलंसि भूमिसप्पिंसि मारुतंसि पवायंसि, [15]निप्फन्नसस्समेइणीयंसि कालंसि, पमुइयपक्कीलिएसु जणवएसु, अड्ढरत्तकालसमयंसि, अस्सिणीणक्खत्तेणं जोगमुवागएणं, [16]जे से हेमंताणं चउत्थे मासे अट्ठमे पक्खे [[17]फग्गुणसुद्धे] तस्स णं फग्गुणसुद्धस्स [18]चउत्थीपक्खे णं

१. सुक्खा हे १ ॥ २. दृश्यतां भगवतीसूत्रे २।१।४६ ॥ ३. दुरुहंति जाव जे १ ॥ ४. °ए य सं° सं १ ला ३ ॥ ५. °सिईं वा° हे २ ॥ ६. °सिइ पु° हे २। °सीतिपु° खं १ ॥ ७. पण्णत्ता नास्ति हे १ जे १ विना ॥ ८. पण्णत्ता जे १ विना नास्ति ॥ ९. देवा ताओ देव° जे १ हे १ विना ॥ १०. °एणं ठिति(ती-हे २)क्खएणं भवक्खएणं हे १ जे १ विना ॥ ११. चंपाए सं १। चंच्छाए लामू० ३ ॥ १२. कासि° हे २ विना ॥ १३. °सत्ती सं १ लामू० ३ ॥ १४. °णगएसु ग° हे २ मु० विना। "उच्चट्ठाणट्ठिएसु त्ति"—अटी० ॥ १५. णिप्पण्ण° हे २। निप्पन्न° हे १ ॥ १६. जे से गिम्हाणं पढमे मासे दोच्चे पक्खे चेत्तसुद्धे तस्स णं चेत्तसुद्धस्स चउत्थी(त्थि-खं १ हे १ ला १)पक्खे णं हे १, २, ३ खं १ ला १ लों०। "हेमंताणं ति, शीतकालमासानां मध्ये चतुर्थो मासः, अष्टमः पक्षः, कोऽसावित्याह—फाल्गुनस्य शुद्धः शुक्लः द्वितीय इत्यर्थः, तस्य फाल्गुनशुद्धस्य पक्षस्य या चतुर्थी तिथिः तस्याः पक्षः पार्श्वः अर्द्धरात्रिरिति भावः, तत्र, णमित्यलङ्कारे। वाचनान्तरे तु गिम्हाणं पढमे इत्यादि दृश्यते, तत्रापि चैत्रसितचतुर्थ्यां मार्गशीर्षसितैकादश्यां तज्जननदिने नव सातिरेका मासा अभिवर्धितमासकल्पनया भवन्तीति तदपि संभवति। अतोऽत्र तत्त्वं विशिष्टज्ञानिगम्यमिति"—अटी० ॥ १७. पाठोऽयं अटी० लासं० ३ मु० मध्ये एव दृश्यते, दृश्यतामुपरितनं टिप्पणम् ॥ १८. चउत्थिप° जे १। दृश्यतामुपरितनं टिप्पणम् ॥

Jain Education International   For Private & Personal Use Only   www.jainelibrary.org

जयंताओ विमाणाओ [1]बत्तीससागरोवमट्ठितीयाओ अणंतरं चयं चइत्ता, इहेव जंबुद्दीवे दीवे, भारहे वासे, मिहिलाए रायहाणीए, कुंभगस्स रण्णो पभावतीए देवीए कुच्छिंसि आहारवक्कंतीए [2]भववक्कंतीए सरीरवक्कंतीए गब्भत्ताए वक्कंते। तं रयणिं च णं चोद्दस महासुमिणे, [3]वण्णओ। भत्तारकहणं, [4]सुमिण[5]पाढगपुच्छा, जाव विहरति।

तते णं तीसे पभावतीए देवीए तिण्हं मासाणं बहुपडिपुण्णाणं इमेयारूवे डोहले पाउब्भूते—धन्नाओ णं ताओ अम्मयाओ जाओ णं जल-थलयभा[6]सरप्पभूएणं [7]दसद्धवण्णेणं मल्लेणं [8]अत्थुयपच्चत्थुयंसि सयणिज्जंसि सन्निसण्णाओ [9]सन्निवण्णाओ य विहरंति, एगं च [10]णं महं सिरिदामगंडं पाडल-मल्लिय-चंपय-असोग-पुन्नाग-[11]कुरु-बग-नाग-मरुयग-दमणग-अणोज्जकोज्जयपउरं परम[12]सुहदरिसणिज्जं महया गंधद्धणिं मुयंतं अग्घायमाणीओ डोहलं विणेंति।

तते णं तीसे पभावतीए [देवीए] [13]इमेयारूवं डोहलं पाउब्भूतं पासित्ता अहासन्निहिया वाणमंतरा देवा खिप्पामेव जल-थलय जाव [14]दसद्धवण्णं मल्लं कुंभग्गसो य भारग्गसो य कुंभगस्स रण्णो भवणंसि साहरंति, एगं च णं महं सिरिदामगंडं जाव मुयंतं उवणेंति। तए णं सा पभावती देवी ते[15]णं जल-थलय जाव मल्लेणं डोहलं विणेति। तए णं सा पभावती देवी पसत्थडोहला जाव विहरइ।

तए णं सा पभावती देवी नवण्हं मासाणं [बहुपडिपुण्णाणं] अद्धट्ठमाण य रातिंदियाणं [वीतिक्कंताणं] जे से हेमंताणं पढमे मासे दोच्चे पक्खे मग्गसिरसुद्धे तस्स णं [मग्गसिरसुद्धस्स] एक्कारसीए पुव्वरत्तावरत्त[कालसमयंसि] अस्सिणी-नक्खत्तेणं [जोगमुवागएणं] उच्चट्ठाण जाव पमुइयप[16]क्कीलिएसु जणवएसु

१. बत्तीसं हे २ विना। तुलना–पर्युषणाकल्पसूत्रे १६२॥ २. सरीरवक्कंतीए भववक्कंतीए हे २। "आहारेत्यादि, आहारापक्रान्त्या देवाहारपरित्यागेन भवापक्रान्त्या देवगतित्यागेन शरीरापक्रान्त्या वैक्रियशरीरत्यागेन, अथवा आहारव्युत्क्रान्त्या अपूर्वाहारोत्पादेन मनुष्योचिताहारग्रहणेनेत्यर्थः, एवमन्यदपि पदद्वयमिति"—अटी०॥ ३. दृश्यतां पर्युषणाकल्पसूत्रे ३२–४७॥ ४. सिमिण° हे २॥ ५. °पाढगा सं १ ला २, ३ हे ४॥ ६. भासुर° हे २॥ ७. दसद्धेणं वण्णेणं हे २॥ ८. अत्थुय° जे १॥ ९. प्रतिषु पाठाः—सन्निवण्णाओ हे २। सण्णिवण्णातो लों०। संयणुवन्नाओ जे १ हे ३ ला १, २। सयंणुवण्णाओ हे १, ४। संयणुवण्णाओ खं १। सयणुवन्नातो ला ३। "शयनीये निषण्णा निविष्टाः, निय(प? व?)न्नाः सुप्ताः"—अटी०॥ १०. णं हे २ विना नास्ति॥ ११. °कुरुवग° जे १ हे १ विना नास्ति॥ १२. °सुहफासद° जे १। "परमशुभ-दर्शनीयं परमसुखदर्शनीयं वा"—अटी०॥ १३. इमं एया° जे १॥ १४. °वण्णमल्लं हे २ सं १ ला ३ विना॥ १५. तेणं जे १ हे १ विना नास्ति॥ १६. पक्की° हे २॥

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

[1]अरोया अरोयं [2]एगूणवी[3]संतिमं तित्थयरं पयाया ।

६६. ते णं काले णं ते णं समए णं [4]अहोलोगवत्थव्वाओ [5]अट्ठ दिसा[6]कुमारीमयहरियाओ [7]जहा जंबुद्दीवपण्णत्तीए जम्मणं सव्वं, नवरं [8]मिहिलाए कुंभयस्स पभावतीए अभिलावो संजोएयव्वो, जाव नंदी[9]सरवरे दीवे महिमा । तदा णं कुंभए राया बहूहिं भवण[10]वंति ४ तित्थयर० जायकम्मं जाव नामकरणं, जम्हा णं [11]अम्हं इमीए दारियाए [12]माऊए मल्लसयणिज्जंसि [13]डोहले विणीते तं [14]होउ णं णामेणं [15]मल्ली २, जहा [16]महाबले जाव परिवड्ढिया ।

[17]सा वड्ढती भगवती दियलोयचुता अणोवमसिरीया ।
दासी-दासपरिवुडा परिकिण्णा पीढमद्देहिं ॥ १ ॥
असियसि[18]रया सुनयणा बिंबोट्ठी [19]धवलदंतपंतीया ।
[20]वरकमलकोमलंगी [21]फुल्लुप्पलगंधनीसासा ॥ २ ॥

---

१. प्रतिषु पाठाः—अरोया अरोयं लों०। आरोग्गाऽरोग्गं हे २। आरोया अरोयं हे १। आरोयाऽरोयं ला १। आरोया आरोयं ला २। आरोगा रोग्गं लासं० ३। आरोयारोयं सं १ जे १ हे ३, ४, खं १ लामू० ३। "अरोया अरोयं (अरोगा अरोयं—जे १, आरोगा आरोयं—हे १, अरोयारोयं—सं०) ति अनाबाधा माता अनाबाधं तीर्थंकरम्"—अटी० ॥ २. एक्कूण° हे १, ३, खं १ लों० ॥ ३. °विंसतिमं हे १ ॥ ४. अहेलो° हे १, ३ ॥ ५. अट्ठय दि° जे १ ॥ ६. कुमारिम° जे १ विना ॥ ७. "जहा जंबुद्दीवपण्णत्तीए जम्मणं सव्वं ति यथा जम्बूद्वीपप्रज्ञप्त्यां [पञ्चमे वक्षस्कारे] सामान्यतो जिनजन्मोक्तं तथा मल्लितीर्थकृतो जन्मेति जन्मवक्तव्यता सर्वा वाच्येति"—अटी० ॥ ८. °महि जे १ हे २ ॥ ९. °सरवरदीवे सं १। °सरदीवे ला ३ हे ४ ॥ १०. °वई ४ जे १। अत्र '४' इत्यनेन भवणवति-वाणमंतर-जोतिसिय-वेमाणिएहि देवेहिं' इति पाठोऽभिप्रेतः ॥ ११. अम्हे हे १, २ विना ॥ १२. माउं मल्लसयणीयंसि हे २। माउए मल्लसयणीये हे १। माउ मल्ल सयणीयंसि खं १ ला १। माऊए मल्लसयणीयंसि हे ३ ॥ १३. डोहलं सं १ ला २, ३, हे ४ ॥ १४. होऊ खं १ सं १ ला २, ३ ॥ १५. मल्ली २ जे १। मल्ली जे १ विना। अत्र जे १ पाठः समीचीनतरो भाति, दृश्यतां पृ० ३७ पं० २। ततश्च 'तं होउ णं णामेणं मल्ली, होउ णं नामेणं मल्ली' ईदृशः पाठोऽत्र विवक्षितो भाति। अथवा 'तं होउ णं नामेणं मल्ली, मल्ली' इत्यपि विवक्षितं भवेत् ॥ १६. दृश्यतां भगवतीसूत्रे ११।११।२०—४९ ॥ १७. "सा वड्ढइ भगवईत्यादि गाथाद्वयमावश्यकनिर्युक्ति[गा० १९१–१९२]सम्बन्धिऋषभ-महावीरवर्णकरूपं बहुविशेषणसाधर्म्यादिहाधीतम्, न पुनर्गाथाद्वयोक्तानि विशेषणानि सर्वाणि मल्लिजिनस्य घटन्ते, एतच्च दर्शयिष्यामः"—अटी० ॥ १८. °सिरिया हे १ ॥ १९. "धवलदन्तपङ्क्तिका, पाठान्तरे धवलदन्तश्रेणिका"—अटी० ॥ २०. "वरकमलगर्भगौरी...अथवा वरकमलस्य प्रधानहरिणस्य गर्भ इव गर्भो जठरसम्भूतत्वसाधर्म्यात् वरकमलगर्भः कस्तूरिका, तद्वद् गौरी अवदाता वरकमलगर्भगौरी, श्यामवर्णत्वात् कस्तूरिकायाः श्यामेत्यर्थः। पाठान्तरेण वरकमलगर्भवर्णा, तत्रापि श्यामवर्णेत्यर्थः। वाचनान्तरेण वरकमलकोमलाङ्गीत्यनवद्यमेव"—अटी० ॥ २१. "फुल्लं विकसितं यद् उत्पलं नीलोत्पलादि तस्य यो गन्धः तद्वन्निःश्वासो गन्धसाधर्म्याद् यस्याः सा तथा, सुरभिनिःश्वासेत्यर्थः, पाठान्तरेण पउमुप्पलगंधनीसास त्ति तत्र पद्मं शतपत्रादि गन्धद्रव्यविशेषो वा, उत्पलं नीलोत्पलादि उत्पलकुष्ठं वा गन्धद्रव्यविशेष इति"—अटी० ॥

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

६७. तए णं सा मल्ली विदेहरायवरकन्ना उम्मुक्कबालभावा जाव रूवेण जोव्वणेण य लावण्णेण य अतीव अतीव उक्किट्ठा उक्किट्ठसरीरा जाता यावि होत्था।

तते णं सा मल्ली देसूणवास[1]सयजाया ते [2]छप्पि य रायाणो विपुलेण ओहिणा आभोएमाणी आभोएमाणी विहरति, तंजहा—पडिबुद्धिं जाव जियस[3]त्तुं पंचालाहिवइं। तते णं सा मल्ली कोडुंबियपुरिसे सद्दावेइ, २ त्ता एवं वयासी—तुब्भे णं देवाणुप्पिया! असोगवणियाए एगं महं मोहणघरं करेह अणेगखंभसयसन्निविट्ठं, तस्स णं मोहणघरस्स बहुमज्झदेसभाए जालघरयं करेह, तस्स [4]णं जालघरगस्स बहुमज्झदेसभाए छ गब्भघरए करेह, तेसि णं गब्भघरगाणं बहुमज्झदेसभाए मणिपेढियं करेह, २ त्ता जाव पच्चप्पिणंति।

तते णं मल्ली मणिपेढियाए उवरिं अप्पणो स[5]रिसियं सरित्तयं सरिव्वयं सरिसलावण्णजोव्वणगुणोववेयं [6]कणगामयिं मत्थयच्छिड्डं पउमुप्पलप्पिहाणं पडिमं [7]करेति, २ त्ता जं विपुलं [8]असण ४ आहारेति ततो मणुन्नातो [9]असण ४ कल्लाकल्लिं एगमेगं पिंडं गहाय तीसे [10]कणगामतीए मत्थयच्छिड्डाए जाव पडिमाए मत्थयंसि पक्खिवमा[11]णी विहरति, तते णं तीसे [12]कणगामतीए जाव [13]मत्थच्छिड्डाए पडिमाए एगमेगंसि पिंडे पक्खिप्पमाणे २ ततो [14]गंधे पाउब्भवति, से जहा नामए अहिमडे ति वा जाव अणिट्ठतराए अमणामतराए।

६८. ते णं काले णं ते णं समए णं कोसला नाम जणवए। तत्थ णं सागेए नाम नयरे। तस्स णं उत्तरपुरत्थिमे दिसीभागे एत्थ णं महेगे णागघरए होत्था

---

१. °सया जाया हे २। "देसूणवाससयजाय त्ति देशोनं वर्षशतं जाताया यस्याः सा तथा" —अटी०॥ २. छप्पि रा° खं १ जे १ विना॥ ३. °सत्तुं पंचालाहिवई हे १। °सत्तू पंचालाहिवई हे २॥ ४. हे २ खं १ विना—तस्स णं जालघरस्स जे १ हे १, ३, ला १, २। तस्स जालघरस्स सं १ ला ३ हे ४॥ ५. सरिसयं सं १ ला ३॥ ६. कणगामइं ला १। कणगामयं सं १ ला २, ३ हे १, ३, ४॥ ७. करेत्ति जे १ हे ३। करेंति ला ३ हेमू० ४। करेति सं १॥ ८. असण ४ जे १ विना। एतदनुसारेण असण-पाण-खाइम-साइमं इति पाठः। असणं ४ जे १। जे १ अनुसारेण असणं पाणं खाइमं साइमं इति पाठः॥ ९. अत्र '४' इत्यनेन असण-पाण-खाइम-साइमातो इति पाठो ज्ञेयः॥ १०. कणगामईए जे १। कणगमतीते हे ३। कणागमतीए हे १॥ ११. °माणी २ वि° मु०॥ १२. कणगमईए जे १। कणगावतीए हे २ ला १। कणगवतीते खं १॥ १३. मत्थछिड्डाए सं १ ला ३ हे ४। मत्थयछिड्डाए मु०॥ १४. गंधिए पाउब्भइ जे १॥

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

[1]दिव्वे सच्चे सच्चोवाए संनिहियपाडिहेरे। तत्थ णं सागेए नगरे पडिबुद्धी नाम इक्खागराया परिवसति, पउमावती देवी, सुबुद्धी अमच्चे [2]साम-दंड०।

तते णं पउमावतीए देवीए अन्नदा [3]कदाइ नागजन्नए यावि होत्था। तते णं सा पउमावती नागजन्नमुवट्ठियं जाणित्ता जेणेव पडिबुद्धी [राया तेणेव उवागच्छति, उवागच्छित्ता] [4]करयल[परिग्गहियं दसणहं सिरसावत्तं मत्थए अंजलिं कट्टु] एवं वदासी—एवं खलु सामी! मम कल्लं नागजन्नए भविस्सति, [5]तं इच्छामि णं सामी! तुब्भेहिं अब्भणुण्णाता समाणी नागजन्नयं गमित्तए, तुब्भे वि णं सामी! मम नागजन्नयंसि समोसरह। तते णं पडिबुद्धी पउमावतीए देवीए एतमट्ठं पडि[6]सुणेति।

तते णं पउमावती देवी पडिबुद्धिणा रण्णा अब्भणुण्णाता समाणी [7]हट्ठ[तुट्ठा] कोडुंबिय[पुरिसे] सद्दावेति, २ त्ता एवं वदासी—एवं खलु देवाणुप्पिया! मम कल्लं नाग[8]जण्णए भविस्सति, तं तुब्भे मालागारे सद्दावेह, २ त्ता एवं वदाह—एवं खलु पउमावईए देवीए कल्लं नागजन्नए भविस्सइ, तं तुब्भे णं देवाणुप्पिया! जल-थलय[भासरप्पभूयं] दसद्धवण्णमल्लं णागघरयंसि साहरह, एगं च णं महं सिरिदामगंडं उवणेह। तते णं जल-थलय[भासरप्पभूएणं] दसद्धवण्णेणं मल्लेणं णाणाविहभत्तिसुविरइयं हंस-मिय-मयूर-कोंच-सारस-[9]चक्कवाय-मयणसाल-कोइलकुलोववेयं ईहामिय जाव भत्तिचित्तं महग्घं महरिहं विपुलं पुप्फमंडवं विरएह, तस्स णं बहुमज्झदेसभाए एगं महं सिरिदामगंडं जाव गंधद्धणिं मुयंतं उल्लोयंसि [10]ओलएह, २ त्ता पउमावतिं देविं पडिवालेमाणा २ चिट्ठह। तते णं ते कोडुंबिय जाव चिट्ठंति।

तते णं सा पउमावती देवी कल्लं० कोडुंबिए एवं वदासी—खिप्पामेव भो देवाणुप्पिया! सागेयं नगरं सब्भितरबाहिरियं आसितसम्मज्जितोवलित्तं जाव पच्चप्पिणंति।

तते णं सा पउमावती देवी दोच्चं पि कोडुंबिय जाव एवं [वयासी—] खिप्पामेव [भो देवाणुप्पिया!] लहुकरणजुत्तं जाव जुत्तामेव उवट्ठवेंति।

---

१. दृश्यतां पृ० २ टि० १॥ २. दृश्यतां पृ० ७ पं० ७॥ ३. कयाई जे १॥ ४. दृश्यतां पृ० १७ पं० ११॥ ५. तं नास्ति हे १, २॥ ६. °सुणेइ २ त्ता जे १। °सुणेति २ हे २, ३ खं १ सं १ ला १, २, ३॥ ७. जे १ विना—हट्ठा को° हे १, ४ सं १ ला २, ३। हट्ठ। को° हे २ खं १ ला १॥ ८. °जण्णं भ° जे १ विना॥ ९. °चक्कायमयग° हे २, ३ जे १ खं १॥ १०. तोलएह लों०॥

Jain Education International   For Private & Personal Use Only   www.jainelibrary.org

तते णं सा पउमावती [देवी] अंतो अंतेउरंसि ण्हाया जाव धम्मियं जाणं[1] दुरूढा, तए णं सा पउमावई देवी नियगपरियालसंपरिवुडा सागेयं नगरं मज्झंमज्झेणं णिज्जाति[2], [२ त्ता] जेणेव पुक्खरिणी[3] तेणेव उवागच्छति, २ त्ता पुक्खरिणिं[4] ओगाहइ, २ त्ता जलमज्जणं जाव परमसुइभूया उल्लपडसाडया जाति तत्थ उप्पलाति जाव[5] गेण्हति, २ त्ता जेणेव नागघरए तेणेव पहारेत्थ[6] गमणाए। तते णं पउमावतीए दासचेडीओ बहूओ पुप्फपडलगहत्थगयाओ[7] धूवकडुच्छुगहत्थगयाओ[8][9] पिट्ठतो समणुगच्छंति। तते णं पउमावती सव्विड्ढीए जेणेव नागघरए[10] तेणेव उवागच्छति, २ त्ता नागघरयं अणुपविसति, २ त्ता लोमहत्थगं जाव धूवं डहति, २ त्ता पडिबुद्धिं पडिवालेमाणी २[11] चिट्ठति।

तते णं पडिबुद्धी ण्हाए हत्थिखंधवरगते सकोरेंट जाव[12] सेयवरचामराहिं[13] [वीइज्जमाणे] हय-गय-रह-[14]जोह[पवरकलियाए चाउरंगिणीए सेणाए सद्धिं संपरिवुडे] महया भडचडकर[15]पहकर[वंदपरिक्खित्ते] साकेयं नगरं मज्झंमज्झेणं णिग्गच्छति, २ त्ता जेणेव नागघरए[16] तेणेव उवागच्छति, २ त्ता हत्थिखंधाओ पच्चोरुहति, २ त्ता आलोए पणामं करेति, २ त्ता पुप्फमंडवं अणुपविसति, २ त्ता पासति तं एगं महं सिरिदामगंडं।

तए णं पडिबुद्धी तं सिरिदामगंडं सुइरं कालं निरिक्खइ, २ तंसि सिरिदामगंडंसि जायविम्हए सुबुद्धिं अमच्चं एवं वयासी—तुमं णं देवाणुप्पिया! मम दोच्चेणं[17] बहूणि गामागर जाव सन्निवेसाइं आहिंडसि, बहूणि राईसर जाव गिहाति अणुपविससि, तं अत्थि णं तुमे कहिंचि एरिसए सिरिदामगंडे दिट्ठपुव्वे जारिसए णं इमे पउमावतीए देवीए सिरिदामगंडे ?

---

१. जाव दु° जे १॥ २. णिग्गाइ जेणेव जे १। णिज्जति २ जेणेव मु०॥ ३. °क्खरिणिं मु० विना। °क्खरिणीं जे १। ४. °रणिं हे २॥ ५. जाव तत्थ गे° जे १ सं १ खं १ ला २, ३॥ ६. पाहा° जे १ विना॥ ७, ९. °हत्थंग° हे १॥ ८. कडुच्छुग° हे १ जे १॥ १०. °घरे तेणेव हे १। ११. २ नास्ति हे १, २, जे १ खं १॥ १२. जाव नास्ति जे १ मु० विना॥ दृश्यतां पृ० ८२ पं० २॥ १३. दृश्यतां पृ० ३२ पं० २१॥ १४. °जोह° जे १ मु० विना नास्ति॥ १५. °पहकर° नास्ति हे १, २॥ १६. °घरे तेणेव हे १ सं १ ला ३॥ १७. अत्र 'अत्थि आइं तुमे' इति पाठः अटी० कृतां समक्षमासीदिति स्पष्टं भाति, तथाहि—"दोच्चेणं ति दौत्येन दूतकर्मणा। अत्थि आइं ति इह आइंशब्दो भाषायाम्। संवच्छरपडिलेहणगंसि त्ति जन्मदिनादारभ्य संवत्सरः प्रत्युपेक्ष्यते एतावतिथः संवत्सरोऽद्य पूर्ण इत्येवं निरूप्यते महोत्सवपूर्वकं यत्र दिने तत् संवत्सरप्रत्युपेक्षणकम्, यत्र वर्षे वर्षे प्रति सङ्ख्याज्ञानार्थं ग्रन्थिबन्धः क्रियते यदिदानीं वर्षग्रन्थिरिति रूढम्"—अटी०॥

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

तते णं सुबुद्धी पडिबुद्धीं[1] रायं एवं वदासी---एवं खलु सामी ! अहं अन्नदा कदाइ[2] तुब्भं दोच्चेणं [3]मिहिलं रायहाणिं गते, तत्थ णं मए कुंभगस्स रण्णो धूताए पभावतीए देवीए अत्तयाए मल्लीए संवच्छरपडिलेहणगंसि दिव्वे सिरिदामगंडे दिट्ठपुव्वे, तस्स णं सिरिदामगंडस्स इमे पउमावतीए देवीए सिरिदामगंडे सयसहस्सतिमं पि[4] कलं ण अग्घति।

तते णं पडिबुद्धी सुबुद्धिं[5] अमच्चं एवं वदासी—केरिसिया णं देवाणुप्पिया ! मल्ली विदेहरायवरकन्ना, जस्स णं संवच्छरपडिलेहणयंसि सिरिदामगंडस्स पउमावतीए देवीए सिरिदामगंडे सयसहस्सतिमं पि[6] कलं न अग्घति ?

तते णं सुबुद्धी पडिबुद्धिं इक्खागरायं एवं वदासी--एवं[7] खलु सामी ! [मल्ली] विदेहराय[वरकन्ना] सुपइट्ठियकुम्मुन्नयचारुचरणा[8], वण्णओ।

तते णं पडिबुद्धी सुबुद्धिस्स अमच्चस्स [9]अंतिए सोच्चा णिसम्म सिरिदामगंड[10]जंणित-हासे दूयं सद्दावेइ, २ त्ता एवं वयासी–गच्छाहि णं तुमं देवाणुप्पिया ! मिहिलं रायहाणिं, तत्थ णं कुंभगस्स रण्णो धूयं पभावतीए [देवीए] अत्तियं मल्लिं विदेहवररायकन्नगं मम भारियत्ताए वरेहि, जति वि य णं सा सयं रज्जसुंका। तते णं से दूए पडिबुद्धिणा रन्ना एवं वुत्ते समाणे हट्ठ[तुट्ठे] पडिसुणेति, २ त्ता जेणेव सए [11]गिहे जेणेव चाउग्घंटे आसरहे तेणेव उवागच्छति, २ त्ता चाउग्घंटं आसरहं पडिकप्पावेति, २ [चाउग्घंटं आसरहं] दुरूढे जाव हयगय० महया भडचडगरेणं साएयाओ णिग्गच्छति, २ त्ता जेणेव विदेहाजणवए जेणेव मिहिला रायहाणी तेणेव [12]पहारेत्थ गमणाए।

६९. ते णं काले णं ते णं समए णं अंगा नाम जणवए होत्था। तत्थ णं

---

१. °बुद्धीरायं जे १ विना। °बुद्धिं रायं मु० ॥ २. कदाइं ला १। कयाई हे ४ ॥ ३. महिलं सं १ ला ३ हे ४ ॥ ४. पि नास्ति हे १। "शतसहस्रतमामपि कलां शोभाया अंशं नार्घति न प्राप्नोति"—अटी० ॥ ५. सुबुद्धीं जे १ ॥ ६. पि नास्ति सं १ ला ३ ॥ ७. एवं खलु सामी जे १ विना नास्ति ॥ ८. °चारु वण्णओ जे १ विना। °चारुचरत्तं वण्णओ जे १। °चारुचरणा वण्णओ मु०। "कूर्मोन्नतचारुचरणा इत्यादिः स्त्रीवर्णको जम्बूद्वीपप्रज्ञप्त्यादिप्रसिद्धो [द्वितीये वक्षस्कारे] मल्लीविषयेऽध्येतव्यः"---अटी० ॥ ९. अंतिए जे १ मु० विना नास्ति ॥ १०. °जणियहरिसे जे १। "सिरिदामगंडजणियहासे त्ति श्रीदामकाण्डेन जनितो हर्षः प्रमोदोऽनुरागो यस्य स तथा" —अटी० ॥ ११. गेहे जे १ ॥ १२. जे १ विना—पाधारेत्थ हे २ खं १। पाहारेत्थ हे १ ला २ लासं० ३। पाहारेत्था हे ३, ४ ला १ लामू० ३। पहारेत्था सं १। "पहारेत्थ गमणाए त्ति प्रधारितवान् विकल्पितवान् गमनाय गमनार्थम्"—अटी० ॥

Jain Education International　　For Private & Personal Use Only　　www.jainelibrary.org

चंपा *नाम नयरी होत्था। तत्थ णं चंपाए नयरीए चंदच्छाए अंगराया होत्था। तत्थ णं चंपाए नयरीए अरहन्नगपामोक्खा बहवे संजत्ताणावावाणियगा परिवसंति अड्ढा जाव अपरिभूया। तते णं से अरहन्नगे समणोवासए यावि होत्था अहिगयजीवाजीवे, वण्णओ।

तते णं तेसिं अरहन्नगपामोक्खाणं संजत्ताणावावाणियगाणं अन्नदा कदाइ एगयओ सहियाणं इमेयारूवे मिहो कहासमुल्लावे[1] समुप्पज्जित्था—सेयं खलु अम्हं गणिमं च[2] धरिमं च मेज्जं च पारिच्छेज्जं च भंडगं गहाय लवणसमुद्दं पोतवहणेण ओगाहित्तए त्ति कट्टु अन्नमन्नस्स एयमट्ठं पडिसुणेंति, २ गणिमं च ४ गेण्हंति[3], २ सगडीसागडयं[4] च सज्जेंति, २ त्ता गणिमस्स ४ भंडगस्स सगडीसागडयं[5] भरेंति, २ सोहणंसि तिहि-करण-नक्खत्त-मुहुत्तंसि विपुलं असण ४ उवक्खडावेंति, मित्त-णाइ-[णियग-सयण-संबंधि-परिजणं] भोयणवेलाए भुंजावेंति जाव आपुच्छंति, २ त्ता सगडीसागडियं[6] जोयंति, २ त्ता चंपाए नयरीए मज्झंमज्झेणं णिग्गच्छंति, २ त्ता जेणेव गंभीरए पोयपट्टणे तेणेव उवागच्छंति[7], २ त्ता सगडीसागडियं मोयंति[8], २ त्ता पोयवहणं सज्जेंति, २ त्ता गणिमस्स य[9] जाव चउव्विहस्स भंडगस्स[10] भरेंति, २ तंदुलाण य समितस्स[11] य तेल्लस्स[12] य घयस्स य गुलस्स य गोरसस्स य उदयस्स[13] य उदयभायणाण य ओसहाण य भेसज्जाण य तणस्स य कट्ठस्स य आवरणाण[14] य पहरणाण य अन्नेसिं च बहूणं पोतवहणपाउग्गाणं[15] दव्वाणं पोतवहणं भरेंति, [२] सोहणंसि तिहि-करण-नक्खत्त-मुहुत्तंसि विपुलं असण[16] ४ उवक्खडावेंति, २ मित्त-णाति[17]-[णियग-सयण-संबंधि-परिजणं]

---

*नामं हे २॥ १. °संलावे जे १ विना। दृश्यतां पृ० ९४ पं० १४॥ २. च नास्ति हे १, २, जे १। "गणिमं चेत्यादि"—अटी०॥ ३. गेण्हइ २ सं १॥ ४. °डियं च स° हे २। °डयं स° सं १ ला ३ हे ४। °डं स° ला २॥ ५. °डियं भ° खं १ हे १ विना। दृश्यतां पृ० १३९ पं० १५॥ ६. प्रतिषु पाठाः—सगडसागडीयं हे १। सगडसागडियं खं १। सागडसागडियं हे २। सगडिसागडियं जे १ ला १ मु०। सगडीसागडीयं सं १। सगडीसागडियं ला २, ३ हे ३, ४॥ ७. °गच्छंइ सं १॥ ८. मोएंति जे १॥ ९. य नास्ति सं १ ला ३॥ १०. भंडस्स जे १ सं १ ला ३॥ ११. समियस्स सं १ जे १ ला ३। "समियस्स य त्ति कणिक्कायाश्च"—अटी०॥ १२. तेल्लस्स य खलस्स य घयस्स य खं १। तेल्लस्स य गुलस्स य घयस्स य हे २ ला १। १३. उदगस्स य भायणाण य जे १ सं १ ला ३ हे ३, ४ खं १॥ १४. अव° हे २। "आवरणानाम् अङ्गरक्षकादीनां बोधिस्थप्रक्षराणां च"—अटी०॥ १५. °पाओग्गाणं खं १॥ १६. असणं उवक्खडेंति जे १॥ १७. °णातिं अणुपुच्छंति हे २ ला १। °णातिं आपुच्छंति मु०॥

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

आपुच्छंति, २ त्ता जेणेव पोतट्ठाणे तेणेव उवागच्छंति[1]।

तते णं तेसिं अरहन्नग जाव वाणियगाणं परियणो(णा) जाव ताहिं इट्ठाहिं जाव वग्गूहिं अभिणंदंता[2] य अभिसंथुणमाणा य एवं वदासी---अज्ज ! तात ! भाय ! माउल ! भागिणेज्ज ! भगवता समुद्देणं अभिरक्खिज्जमाणा २ चिरं जीवह, भद्दं च भे, पुणरवि लद्धट्ठे कयकज्जे अणहसमग्गे नियगं[3] घरं हव्वमागते पासामो त्ति कट्टु ताहिं सोमाहिं निद्धाहिं दीहाहिं सप्पिवासाहिं पप्पुयाहिं[4] दिट्ठीहिं निरिक्खमाणा मुहुत्तमेत्तं संचिट्ठंति।

तओ समाणिएसु[5] पुप्फबलिकम्मेसु, दिन्नेसु सरसरत्तचंदणदद्दरपंचंगुलितलेसु, अणुक्खित्तंसि[6] धूवंसि[7], पूइतेसु समुद्दवातेसु[8], संसारियासु[9] वलयबाहासु, ऊसिएसु[10] सिएसु झयग्गेसु, पडुप्पवाइएसु तूरेसु, जइएसु सव्वसउणेसु, गहिएसु रायवरसासणेसु, महया उक्किट्ठिसीहणाय[11] जाव रवेणं पक्खुभितमहासमुद्दरवभूयं पिव मेइणिं[12] करेमाणा एगदिसं[13] जाव वाणियगा णावं[14] दुरूढा।

ततो पुस्समाणवो वक्कमुदाहु[15]---हं[16] भे! सव्वेसामवि[17] अत्थि अत्थसिद्धी, उवट्ठिताइं कल्लाणाइं, पडिहयाति सव्वपावाइं, जुत्तो पूसो, विजओ मुहुत्तो, अयं

---

१. उवागच्छंति २ हे ३ विना। उवा २ त्ता जे १ ॥ २. °णंदयंता हे १, २, ३ खं १ ला १ ॥ ३. नियगघरं जे १। "निजकं गृहं हव्वं शीघ्रमागतान् पश्येमेति कृत्वा इत्यभिधाय"---अटी० ॥ ४. पत्थयाहिं हे २। "पप्पुयाहिं ति प्रप्लुताभिः अश्रुजलार्द्राभिः"---अटी० ॥ ५. "समागिएसु त्ति समापितेषु"---अटी० ॥ ६. अणुखित्तंसि हे १, २, ४, ला १ खं १। अभिणियक्खित्तंसि हे ३। "अणुक्खित्तंसि त्ति अनूत्क्षिप्ते पश्चादुत्पाटिते धूपे"---अटी० ॥ ७. रूवंसि हे २ ॥ ८. °वाएसु खं १ जे १ हे २। "पूजितेषु समुद्दवातेषु नौसांयात्रिकप्रक्रियया समुद्राधिपदेवपादेषु वा"---अटी० ॥ ९. संचारि° जे १। "संसारियासु वलयबाहासु त्ति स्थानान्तरादुचितस्थाननिवेशितेषु दीर्घकाष्ठलक्षणबाहुषु 'आवेल्लकेषु' इति संभाव्यते"---अटी० ॥ १०. ऊसिएसु सिएसु झियज्झएसु खं १। ऊससिएसु झयग्गेसु जे १। "उच्छ्रितेषु ऊर्ध्वीकृतेषु सितेषु ध्वजाग्रेषु पताकाग्रेषु"---अटी० ॥ ११. उक्कुट्ठिसी° खं १। उक्किट्ठीसी° हे १ हेमू० ४ सं १। उक्किट्ठसी° ला २, ३, हेसं० ४ ॥ १२. मेइणीं हे २ ला २, ३ मेइणी जे १ हे ३, ४ सं १ ॥ १३. एगदिवसं जे १। एगदिसिं हे २, ३, ४, सं १ ला ३। एगदिसि हे १ ला १, २ ॥ १४. णावं रूढा खं १ हे ३। णावं व्रूढा हे १, २। णावा व्रूढा ला १ ॥ १५. वक्क समुदाहु सं १ हे ४ लामू० ३। "ततो पुस्समाणवो वक्कमुदाहु त्ति ततोऽनन्तरं मागधो मङ्गलवचनं ब्रवीति स्मेत्यर्थः, तदेवाह-सर्वेषामेव भे भवतामर्थसिद्धिर्भवतु"---अटी० ॥ १६. हं भो सं १ हे ४ विना। दृश्यतामुपरितनं टिप्पणम् ॥ १७. °मवि अत्थि सिद्धी जे १। °मवि अत्थसिद्धी सं १ हे ३, ४ ला २, ३ खं १। दृश्यतामुपरितनं टिप्पणम् १४ ॥

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

देसका[1]लो। ततो पुस्समा[2]णवेणं वक्के [3]मुदाहिए ह[4]ट्ठतुट्ठकुच्छिधारकन्नधारगब्भिजसंजत्ताणावावाणियगा वा[5]वरिंसु, तं नावं पुन्नुच्छंगं पुण्णमुहिं [6]बंधणेहिंतो मुंचंति।

तते णं सा नावा विमुक्कबंधणा पवणबलसमाहया ऊ[7]सियसिया, विततपक्ख इव गरुलजुवती, गंगासलिलतिक्खसोयवे[8]गेहिं [9]संछुब्भमाणी २, उम्मीतरंगमालासहस्साइं समतिच्छमा[10]णा २, कइवएहिं अहोरत्तेहिं लवणसमुद्दं अणेगाति जोयणसताति ओगाढा।

तते णं तेसिं अरहन्नगपामोक्खाणं संजत्तानावावाणिगयाणं लवणसमुद्दं अणेगाइं जोयणसयाइं ओगाढाणं समाणाणं बहूतिं उप्पातियसताति पाउब्भूयाइं, तंजहा—अकाले गज्जिते, अकाले विज्जुते, [11]अकाले थणियसद्दे, अभिक्खणं अभिक्खणं [12]आगासे देवताओ नच्चंति।

एगं च णं महं पिसायरूवं पासंति, तालजंघं दिवंगयाहिं बाहाहिं मसि-मूं[13]सग-महिसकालगं भरियमेहवण्णं लंबोट्ठं निग्गयग्गदंतं निल्लालियजमलजुयलजीहं आ[14]ऊसियवयणगंडदेसं [15]चीण[16]चिमिढ[17]नासियं विगयभु[18]ग्गभग्गभुमयं खज्जोयगदित्त-

---

१. °कालो २ हे २, ३ खं १। "अयं देशकालः २ एष प्रस्तावो गमनस्येति गम्यते"—अटीलं०। एतदनुसारेण अयं देसकालो अयं देसकालो इति द्विः पाठोऽत्राभिप्रेतः स्यादिति भाति॥ २. °माणएणं जे १ विना॥ ३. वक्के मुदाहरिए हे १, २ ला १। वक्कमुदाहरिए जे १। "वक्के उदाहिए त्ति वाक्ये उदाहृते"—अटी०॥ ४. हट्ठतुट्ठे सं १ ला २, ३ हे ४। "हृष्टतुष्टाः कर्णधारो निर्यामकः कुक्षिधारा नौपार्श्वनियुक्तकाः आवेल्लकवाहकादयः, गर्भे भवा गार्भेयाः नौमध्ये उच्चावचकर्मकारिणः, संयात्रानौवाणिजकाः भाण्डपतयः, एतेषां द्वन्द्वः"—अटी०॥ ५. वावारेंसु तं नावं हे १, २, ३ ला १, २। वावारेतंसु णावं जे १। "वावारिंसु त्ति व्यापृतवन्तः स्वस्वव्यापारेष्विति"—अटी०॥ ६. बंधणेहिं मुंचंति सं १ ला २। बंधणेहिंतो णावं मुंचंति जे १॥ ७. उस्सिय° सं १ ला २, ३ हे ४ विना। "ऊसियसिय त्ति उच्छ्रितसितपटा"—अटी०॥ ८. °वग्गेहिं सं १ ला ३ हे ४॥ ९. संखुब्भ° मु०॥ १०. °माणी खं १ मु०। "समतिच्छमाण त्ति समतिक्रामन्ती"—अ०॥ ११. अकालं हे २॥ १२. आगासदेव° सं १ ला ३, हे ४॥ १३. °मूसाग° खं १। "मसिमूसगमहिसकालगं ति, मषी कज्जलं मूषकः उन्दुरविशेषः, अथवा मषीप्रधाना मूषा ताम्रादिधातुप्रतापनभाजनं मषीमूषा, महिषश्च प्रतीत एव, तद्वत् कालकं यत् तत् तथा"—अटी०॥ १४. आघूसिय खं १ हे १, २, ३। "आऊसियवयणगंडदेसं ति आऊसिय त्ति आघूसिय त्ति वा प्रविष्टौ वदने गण्डदेशौ कपोलभागौ यस्य तत्तथा"—अटी०॥ १५. संचीण° जे १॥ १६. °चिविड° जे १ लासं० ३। °चिपिट° हे १ ला १। °चिपडि° हे २। °चमिढ° हे ४। "चीणचिमिढ(चिविड—अटीजे० अटीहे०)नासियं ति चीना ह्रस्वा चिपिटा च निम्ना नासिका यस्य तत्तथा"—अटी०॥ १७. °णासिकं खं १ लों० हे ३, ४ ला २। °णासिगं जे १॥ १८. भुग्गभुमयं लों० खं १ ला १। "विगयभुग्गभुमयं ति विकृते विकारवत्यौ भुग्ने भग्ने इत्यर्थः। पाठान्तरेण भुग्गभग्गे अतीव वक्रे भ्रुवौ यस्य तत् तथा"—अटी०॥

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

क्खुरागं उत्तासणगं विसालवच्छं विसालकुच्छिं पलंबकुच्छिं पहसियपयलियपयडिय-गत्तं पणच्चमाणं अप्फोडंतं अभिवग्गंतं अभिगज्जंतं बहुसो २ अट्टट्टहासे विणिम्मुयंतं नीलुप्पलगवलगुलियअयसिकुसुमप्पगासं खुरधारं असिं गहाय अभिमुहमावयमाणं पासंति।

तते णं ते अरहण्णगवज्जा संजत्ताणावावाणियगा ✽ एगं च णं महं तालपिसायं पासंति, तालजंघं दिवंगयाहिं बाहाहिं फुट्टसिरं भमरणिगर-वरमासरासि-महिसकालगं भरियमेहवण्णं सुप्पणहं फालसरिसजीहं लंबोट्ठं धवलवट्टअसिलिट्ठतिक्खथिरपीण-कुडिलदाढावगूढवयणं 　विकोसियधारासिजुयलसमसरिसतणुयचंचलगलंतरस-

---

१. पलंबकुच्छिं नास्ति जे१ सं१ हेमू०४। "विशालकुक्षि विस्तीर्णोदरदेशम्, एवं प्रलम्बकुक्षि"—अटी०॥ २. ला१-२-३ विना—°लियपडिय° खं१ जे१ हे१, २, ३, ४ सं१ लों०। "पहसियपयलियपडिय(पयडिय—अटीसं०)गत्तं ति प्रहसितानि हसितुमारब्धानि, प्रचलितानि च स्वरूपात् प्रवलिकानि वा प्रजातवलीकानि, प्रपतितानि (प्रयतितानि—अटीजे०) च प्रकर्षेण श्लथीकृतानि गात्राणि यस्य तत् तथा"—अटी०। ३. विगयभुग्ग°…गत्तं इति पाठस्य स्थाने वाचनान्तरेऽन्यः पाठ उपलभ्यते इति टीकाकारैः श्री अभयदेवसूरिभिर्निर्दिष्टम्—"वाचनान्तरे विगयभग्गभुमयपहसियपयलियपडिय (पयडिय—अटीसं०) फुलिंगखज्जोयदित्तचक्खुरागं ति पाठः, तत्र विकृते भग्ने भ्रुवौ प्रहसिते प्रचलिते प्रपतिते च यस्य स्फुलिङ्गवत् खद्योतकवच्च दीप्तश्चक्षूरागश्च यस्य तत् तथा"—अटी०। अत्र अटीजे० मध्ये पाठः पठितुं न शक्यते, अटीहे० मध्ये °पयलियफुलिंग° इति पाठः, अन्यत्र सर्वत्र °पयलियपडियफुलिंग° इति पाठो दृश्यते, केवलं मुद्रिते अटी० ग्रन्थे °पयलियपयडियफुलिंग° इति पाठो दृश्यते, सं१ मध्यात् किमपि पाठान्तरं तत्र न निर्दिष्टम्, अतः अटीसं० १ मध्ये °पयलियपयडियफुलिंग° इति पाठः संभाव्यते॥ ४. अफोडेंतं हे२। आफोडंतं सं१। आफोडेंतं ला३॥ ५. "अभिमुखमापतत् पश्यन्ति सर्वेऽपि सांयात्रिकाः। तत्र अर्हन्नकवर्जाः यत् कुर्वन्ति तद् दर्शयितुमुक्तमेव पिशाचस्वरूपं सविशेषं तेषां तद्दर्शनं चानुवदन्निदमाह—तए णमित्यादि, ततस्ते अर्हन्नकवर्जाः सांयात्रिकाः पिशाचरूपं वक्ष्यमाणविशेषणं पश्यन्ति, दृष्ट्वा च बहूनामिन्द्रादीनां बहूनि उपयाचितशतानि उपयाचितवन्तस्तिष्ठन्तीति समुदायार्थः। अथवा 'तए णं ते अरहन्नगवज्जा' इत्यादि गमान्तरम् 'आगासे देवयाओ नच्चंति' [पृ० १५४ पं० ९] इतोऽनन्तरं द्रष्टव्यम्, अत एव वाचनान्तरे नेदमुपलभ्यते, उपलभ्यते चैवम्—अभिमुहं आवयमाणं पासंति, तए णं ते अरहन्नगवज्जा नावावाणियगा भीया इत्यादि"—अटी०॥ ६. टीकाकृतामाचार्यश्री अभयदेवसूरीणां समक्षं वाचनाद्वयमासीत्—एकस्यां वाचनायां सर्वोऽपि पाठो विद्यते स्म, अपरस्यां तु वाचनायाम् ✽ ✽ एतच्चिह्नान्तर्गतो पाठो नासीत्। अत उभयवाचनापेक्षया आचार्यश्री अभयदेवसूरिभिः पाठसंगतिर्विहिता। दृश्यतामुपरितनं टिप्पणम्॥ ७. दाढोव° हे१ ला३ विना। "दंष्ट्राभिरवगूढं व्याप्तं वदनं यस्य"—अटी०॥ ८. विकासि° सं१। विकोसि° जे१। "विकोशितस्य अपनीतकोशस्य निरावरणस्येत्यर्थः"—अटी०॥ ९. °जुयलं जे१॥ १०. °तसरस° जे१॥

Jain Education International　For Private & Personal Use Only　www.jainelibrary.org

लोलचवलफुरफुरेंतनिल्लालियग्गजीहं [1]अवयच्छियमहल्लविगयबीभच्छला[2]लापगलंतरत्ततालुयं हिंगुलुयसगब्भकंदरबिलं व अंजणगिरिस्स अग्गिजालुग्गिलंतव[3]यणं [4]आऊसियअक्खचम्मउट्ठगंडदेसं चीण[5]चिमिढवंकभग्गणासं रो[6]सागयधमधमेंतमारुतनिट्ठुरखरफरुसझुसिरं ओभुग्गणासि[7]यपुडं [8]घाडुब्भडरइयभीसणमुहं उद्धमुहकन्नसक्[9]कुलियमहंतविगयलोमसंखा[10]लगलंबंतचलियकण्णं पिंगलदिप्पंतलोयणं भिउडित[11]डिनिडालं नरसिरमालपरिणद्धचिंधं विचित्तगोणससुबद्धपरिकरं अवहोलं[12]तफुप्फुयायंतसप्प-विच्छु[13]-

---

१. "अवच्छियं ति प्रसारितमित्येके, अन्ये तु यकारस्य लुप्तत्वात् अवयच्छियं प्रसारितमुखत्वेन दृष्टं दृश्यमानमि(दृश्यमि–अटीखं०)त्याहुः, महल्लं ति महत् विकृतं बीभत्सं लालाभिः प्रगलत् रक्तं च तालु काकुदं यस्य स तथा, तम्"–अटी० । टीकाकृतां श्री अभयदेवसूरीणां समक्षम् 'अवच्छियं' इति एक एव पाठ आसीदिति भाति, दृश्यतां टि० ३। अत्रेदं ध्येयम्—हस्तलिखितादर्शेषु त्थ–च्छ इत्यनयोरक्षरयोः समानप्रायत्वात् च्छि–त्थि इत्यनयोरक्षरयोः किं समीचीनं तत् सुधीभिः स्वयं निर्णेतव्यम्॥ २. °लालप° जे१ विना॥ ३. "अग्निज्वाला उद्गिरद् वदनं यस्य स तथा, तम, अथवा अवच्छियेत्यादि हिंगुलुयेत्यादि च कर्मधारयेण वक्ष्यमाणवदनपदस्य विशेषणं कार्यम्, 'यस्य तम्' इत्येवंरूपश्च वाक्यशेषो द्रष्टव्यः"—अटी०। दृश्यतां टि० १॥ ४. "आऊसिय त्ति सङ्कुटितं यद् अक्षचर्म जलाकर्षणकोशः तद्वत् ओ(उ–अटीहे०)-ट्ठ त्ति अपकृष्टौ अपकर्षवन्तौ संकुटितौ गण्डदेशौ यस्य स तथा, तम्, अन्ये त्वाहुः—आभूषितानि संकुटितानि अक्षाणि इन्द्रियाणि चर्म च ओष्ठौ च गण्डदेशौ च यस्य स तथा, तम्"—अटी०॥ ५. °चित्रिड° जे१ हे१। चिमिढ° हे २। "चीना ह्रस्वा चिमिढ (चिविड—अटीजे० अटीहे०) त्ति चिपिटा निम्ना वंका वक्रा भग्नेव भग्ना अयोघनकुट्टितेवेत्यर्थः, नासिका यस्य स तथा, तम्"—अटी०॥ ६. "रोषादागतो धमधमेंत त्ति प्रबलतया धमधमेति शब्दं कुर्वाणो मारुतो वायुर्निष्ठुरो निर्दयः खरपरुषः अत्यन्तकर्कशः शुषिरयो रन्ध्रयोर्यत्र तत् तथा, तदेवंविधमवभुग्नं च वक्रं नासिकापुटं यस्य स तथा, तम्, इह च पदानामन्यथा निपातः प्राकृतत्वादिति"—अटी०॥ ७. °यफुडं हे १ जे १॥ ८. घोड्ड° खं१। "घाताय पुरुषादिवधाय घाटाभ्यां वा मस्तकावयवविशेषाभ्यां उद्भटं विकरालं रचितमत एव भीषणं मुखं यस्य स तथा, तम्"—अटी०॥ ९. °लिमहंत° जे१ विना॥ १०. °लगचलंतचंचलियकण्णं हे१। °लगलंतचंचलियकन्नं ला१॥ "संखालग त्ति शङ्खवन्तौ च, शङ्खयोरक्षिप्रत्यासन्नावयवविशेषयोरालग्नौ सम्बद्धावित्येके, लम्बमानौ च प्रलम्बौ, चलितौ च चलन्तौ (ललन्तौ—अटीसं०) कर्णौ यस्य स तथा, तम्"—अटी०॥ ११. °तडनि° खं१ ला२। °तलिनि° हे१। "भ्रुकुटिः कोपकृतो भ्रूविकारः, सैव तडिद् विद्युद् यस्मिंस्तत्तथा, तथाविधम्, पाठान्तरेण भ्रुकुटितं कृतभ्रुकुटि ललाटं यस्य स तथा, तम्",—अटी०॥ १२. हे२ विना—°तपुप्फुया° हे१ सं१। °तफुफुया° हे३ लों०। °तलंपुप्फया° जे१। °तपुप्फया° ला१, ३ हे४। °तपुफुया° खं१। "अवहोलंत त्ति अवघोलयन्तो डोलायमानाः फुप्फुया(पुप्फया°–अटीखं०, पुप्फुया°–अटीहे०)यंत त्ति फूत्कुर्वन्तो ये सर्पा वृश्चिकगोधा उन्दुराः नकुलाः सरटाश्च तैर्विरचिता विचित्रा विविधरूपवती वैकक्षकेण उत्तरासङ्गेन मर्कटबन्धेन स्कन्धलम्बनमात्रतया वा मालिका माला यस्य स तथा, तम्"—अटी०। १३. विच्छुय° हे१ विना॥

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

य-गोधुंदर-नउल-सरडविरइयविचित्तवेयच्छमालियागं भोगकूरकण्हसप्पधमधमेंत-लंबंतकण्णपूरं मज्जार-सियाललइयखंधं दित्त[1]घुग्घुंयतघूयकय[2]चुंभलसिरं [3]घंटरवणभीम-भयंकरं कायरजणहिययफोडणं दित्तमट्टट्टहासं विणिम्मुयंतं वसा-रुहिर-पूय-मंस-मल-मलिणपोच्चडतणुं उत्तासणयं विसालवच्छं [4]पेच्छंताभिन्नणहमुहनयणकण्ण[5]वरवग्घचित्त-[6]कत्तीणियंसणं सरसरुहिरगयचम्मविततऊसवियबाहुजुयलं ताहि य[7] खर[8]फरुस[9]अणिद्ध-दित्त[10]अणिट्ठअसुभअप्पियअकंतव[11]ग्गूहिं [12]तज्जयंतं पासंति। तं तालपिसायरूवं एज्जमाणं [13]पासंति २ त्ता * भीया जाव संजायभया अन्नमन्नस्स कायं समतुरंगेमाणा २ बहूणं इंदाण य खंदाण य रुद्द-सिव-वेसमण-णागाणं भूयाण य जक्खाण य अज्ज-को[14]ट्टकिरियाण य बहूणि [15]ओवाइयसयाणि [16]उवाइणमाणा २ चिट्ठंति।

तए णं से अरहन्नए समणोवासए तं दिव्वं पिसायरूवं एज्जमाणं पासति, २ त्ता अभीते अतत्थे अचलिए असंभंते [17]अणाउले अणुव्विग्गे अभिन्नमुहरागणयणवण्णे

---

१. घुग्घूयंत° हे १। घुग्घुवंत° हे २, ३ लों०। घुरघुवंत° ला १ खं १। "घुग्घुयंत त्ति घूकारशब्दं कुर्वाणो यो घूकः कौशिकः"—अटी०। २. °भुंभल° हे ४ लों०। °सुंभल° ला ३। "कृतो विहितश्चुंभल त्ति शेखरकः शिरसि येन स तथा"—अटी०॥ ३. °रवेणभी-मभयकरं सं १ जे १ ला २, ३ हे ४। "घण्टानां रवणं शब्दः तेन भीमो यः स तथा, स चासौ भयङ्करश्चेति, तम्"—अटी०॥ ४. पेच्छंतभि° सं १ ला २, ३ हे ४। "पेच्छंत त्ति प्रेक्ष्यमाणा दृश्यमाना अभिन्ना अखण्डा नखाश्च नखरा मुखं च नयने च कर्णौ च यस्यां सा तथा, सा चासौ वरव्याघ्रस्य चित्रा कर्बुरा कृत्तिश्च चर्मेति सा तथा, सैव निवसनं परिधानं यस्य स तथा, तम्"—अटी०॥ ५. °कण्णं वर° जे १। दृश्यतामुपरितनं टिप्पणम्॥ ६. °कत्तिय-णियंसणं लों०॥ ७. य नास्ति जे १। "ताभिश्च तथाविधाभिः खरपरुषाः अतिकर्कशाः अस्निग्धाः स्नेहविहीनाः दीप्ता ज्वलनस्य इवोपतापहेतुत्वात् अनिष्टा अभिलाषाविषयभूताः अशुभाः स्वरूपेण अप्रियाः अप्रीतिकरत्वेन अकान्ताश्च विस्वरत्वेन या वाचः ताभिः त्रस्तान् कुर्वाणं त्रस्तयन्तं तर्जयन्तं वा पश्यन्ति स्म। पुनस्तत् तालपिशाचरूपं एज्जमाणं ति नावं प्रति आगच्छत् पश्यन्ति"—अटी०॥ ८. खरफरिस° खं १॥ ९. °फरुसअणिट्ठ अईवअसुभ अप्पिय अमणुण्ण अकंतवग्गूहिं जे १। °फरुअणिट्ठ असुभ अप्पिय अकंतवग्गूहि हे ४ लों०। दृश्यतामुपरितनं टिप्पणम् ७॥ १०. °दित्तणिट्ठ° हे १, २, खं १। दृश्यतामुपरितनं टिप्पणम्॥ ११. वग्गूहि य तज्ज° जे १ विना॥ १२. तत्थयंतं अटीपा०। दृश्यतामुपरितनं टिप्पणम् ७॥ १३. पासंति। २ जाव भीयभया संजा° खं १। पासंति २ भीया संजा° जे १ विना॥ १४. °कोटिकि° जे १। "आर्या प्रशान्तरूपा दुर्गा, कोट्टकिया सैव महिषारूढरूपा"—अटी०॥ १५. उवा° हे २ जे १॥ १६. प्रतिषु पाठाः—उवाइणमाणा चि° हे १। उवातिणमाणा चि° खं १ हे ३ ला १। उवागियमाणा २ चि° जे १। उवासियमागा चि° हे १ सं १। उवातिमाणा चि° ला २, ३, हे ४। "उपाचिन्वन्तो विदधतस्तिष्ठन्ति स्मेति अर्हन्नकवर्जानामियमितिकर्तव्य-तोक्ता"—अटी०॥ १७. अणाइले सं १ लामू० ३ हेमू० ४। अणातले जे १॥

अदीणविमणमाणसे पोयवहणस्स एगदेसंसि वत्थंतेणं भूमिं पमज्जति, २ त्ता ठाणं ठाइ, २ त्ता करयलपरिग्गहियं [दसणहं सिरसावत्तं मत्थए अंजलिं कट्टु] एवं वयासि—नमोत्थु णं अरहंताणं जाव संपत्ताणं, जइ णं हं एत्तो[*] उवसग्गातो मुंचामि तो मे कप्पति पारित्तए, अह[1] णं एत्तो उवसग्गातो ण मुंचामि तो मे तहा पच्चक्खाए[2] त्ति[3] कट्टु सागारं भत्तं पच्चक्खाति[4]।

तते णं से पिसायरूवे जेणेव अरहन्नगे समणोवासए तेणेव उवागच्छति, २ त्ता अरहन्नगं एवं वदासी—[5]हं भो ! अरहन्नगा [6]अप्पत्थियप[7]त्थया जाव परिवज्जिया ! णो खलु कप्पति तव [8]सीलव्वय-गुण-वेरमण-पच्चक्खाण-पोसहोववासातिं चालित्तए वा एवं खोभेत्तए वा खंडित्तए वा भंजित्तए वा उज्झित्तए वा प[9]रिच्चइत्तए वा, तं जति णं तुमं सीलव्वय जाव ण परिच्चयसि तो ते अहं एयं पोतवहणं दोहिं अं[10]गुलियाहिं गेण्हामि, २ त्ता [11]सत्तट्ठतलप्पमाणमेत्तातिं उड्ढं वेहासं उव्विहामि, २ अंतोजलंसि णि[12]व्वोलेमि, जाणं तुमं अट्टदुहट्टवसट्टे असमाहिपत्ते अकाले चेव जीवियातो ववरोविज्जसि।

---

*एत्तओ उव° सं१ ला ३॥ १. अहं हे १, २ जे १ खं १ ला १, २, ३॥ २. °एयव्वे त्ति जे १ ला २ विना॥ ३. ति हे २॥ ४. °क्खाइ २ जे १॥ ५. अहं जे १॥ ६. अप° हे २॥ ७. °पत्थिया सं १ ला २, ३ हे ३। "अपत्थियपत्थ(त्थि—अटीजे०)य त्ति अप्रार्थितं यत् केनापि न प्रार्थ्यते तत् प्रार्थयति यः स तथा, तदामन्त्रणम्। पाठान्तरेण अप्रस्थितः सन् यः प्रस्थित इव मुमूर्षुरित्यर्थः स तथोच्यते, तस्यामन्त्रणं हे अप्रस्थितप्रस्थित!"—अटी०॥ ८. "तव सीलव्वएत्यादि, तत्र शीलव्रतान्यणुव्रतानि गुणा गुणव्रतानि विरमणानि रागादिविरतिप्रकाराः प्रत्याख्यानानि नमस्कारसहितादीनि, पौषधोपवासः अष्टम्यादिषु पर्वदिनेषूपवसनम् आहार-शरीरसत्कारा-ऽब्रह्म-व्यापारवर्जनमित्यर्थः एतेषां द्वन्द्वः। चालित्तए त्ति भङ्गकान्तरगृहीतान् भङ्गकान्तरेण कर्तुम्, क्षोभयितुम् एतानेवं परिपालयाम्युतोज्झामीति क्षोभविषयान् कर्तुम्, खण्डयितुं देशतः, भङ्क्तुं सर्वतः, उज्झितुं सर्वस्या देशविरतेस्त्यागेन, परित्यक्तुं सम्यक्त्वस्यापि त्यागत इति"—अटी०॥ ९. परिच्चइ° हे १, २, ३ जे १॥ १०. °लीहिं सं १ ला ३। "दोहिं अंगुलियाहिं ति अङ्गुष्ठकतर्जनीभ्याम् अथवा तर्जनी-मध्यमाभ्यामिति"—अटी०॥ ११. "सत्तट्ठतलप्पमाणमेत्ताइं ति तलो हस्तः, तालाभिधानो वाऽतिदीर्घो वृक्षविशेषः, स एव प्रमाणं मानं तलप्रमाणम्, सप्ताष्टौ वा सप्ताष्टानि तलप्रमाणानि परिमाणं येषां ते सप्ताष्टतलप्रमाणमात्राः, तान् गगनभागान् यावदिति गम्यते, उड्ढं वेहासं ति ऊर्ध्वं विहायसि गगने उव्विहामि त्ति नयामि। जाणं तुमं ति येन त्वम् अट्टदुहट्टवसट्टे त्ति आर्त्तस्य ध्यानविशेषस्य दुहट्ट त्ति दुर्घटः दुःस्थगो दुर्निरोधो वशः पारतन्त्र्यम् तेन ऋतः पीडितः आर्त्तदुर्घटवशार्त्तः, किमुक्तं भवति? असमाधिप्राप्तः ववरोविज्जसि त्ति व्यपरोपयिष्यसे, अपेतो भविष्यसीत्यर्थः"—अटी०॥ १२. निबोलेमि हे १। निच्छोलेमि मु०॥

तते णं से अरहन्नगे समणोवासए तं देवं मणसा चेव एवं वदासी—अहं णं देवाणुप्पिया! अरहन्नए णामं समणोवासए अहिगयजीवाजीवे, नो खलु अहं सक्का केणइ देवेण वा* जाव निग्गंथाओ पावयणाओ चालित्तए वा खोभेत्तए वा विपरि[1]णामेत्तए वा, तुमं णं जा[2] सद्धा तं करेहीति[3] कट्टु अभीए जाव अभिन्नमुहरागणयणवण्णे अदीणविमणमाणसे निच्चले निप्फंदे तुसिणीए धम्मज्झाणोवगते विहरति।

तए णं से दिव्वे पिसायरूवे अरहन्नगं समणोवासगं दोच्चं पि तच्चं पि एवं वदासी—हं भो अरहन्नगा! जाव धम्मज्झाणोवगए विहरति।

तते णं से दिव्वे पिसायरूवे अरहन्नगं धम्मज्झाणोवगयं पासति[4], पासित्ता बलियतरागं आसुरुत्ते तं पोयवहणं दोहिं अंगुलियाहिं गिण्हति, २ त्ता सत्तट्ठ तलाइं जाव अरहन्नगं एवं वदासी—हं भो अरहन्नगा! अप्पत्थिय[पत्थिया!] णो खलु कप्पति तव सीलव्वय तहेव[5] जाव धम्मज्झाणोवगए विहरति।

तते णं से पिसायरूवे अरहन्नगं जाहे नो संचाएइ निग्गंथाओ [पावयणाओ] चालित्तए वा तहेव[6] संते जाव निव्विन्ने तं पोयवहणं सणियं सणियं उवरि[7] जलस्स[8] ठवेति, २ त्ता तं दिव्वं पिसायरूवं पडिसाहरइ, २ त्ता दिव्वं देवरूवं विउव्वइ, २ त्ता अंतलिक्खपडिवन्ने संखिंखिणियाइं[9] जाव परिहिते अरहन्नगं समणोवासगं एवं वयासी—हं भो अरहन्नगा! धंन्ने[10] सि णं तुमं देवाणुप्पिया! जाव[11] जीवियफले जस्स णं तव निग्गंथे पावयणे इमेयारूवा[12] पडिवत्ती लद्धा पत्ता अभिसमन्नागया। एवं खलु देवाणुप्पिया! सक्के देविंदे देवराया सोहम्मे कप्पे सोहम्मवडिंसए विमाणे सभाए सुहम्माए बहूणं देवाणं मज्झगते महया सद्देणं आतिक्खति[13], भासति, पण्णवेति, परूवेति—एवं खलु जंबुद्दीवे दीवे भारहे वासे चंपाए नयरीए अरहन्नए

---

*वा नास्ति जे १ सं १ ॥ १. विप्परि° हे २ खं १ ॥ २. जा यव सद्धा खं १ ॥ ३. करेहीत्ति हे १, २। ४. पासति २ पासित्ता हे २, ३ ॥ ५. दृश्यतां पृ० १५८, पं० ८, पृ० १५९ पं० ५॥ ६. अत्र 'तहेव' इत्यनेन खोभेत्तए वा विपरिणामेत्तए वा इति पूर्वपाठो ग्राह्यः, दृश्यतां पं० ३। ताहे उवसंते मु०। "संते इत्यादौ यावत्करणात् तंते परितंते इति द्रष्टव्यम्, तत्र श्रान्तः शान्तो वा मनसा, तान्तः कायेन खेदवान्, परितान्तः सर्वतः खिन्नः, निर्विण्णः तस्मादुपसर्गकरणादुपरतः"—अटी० ॥ ७. उवरिं सं १ ला ३ हे ४॥ ८. जलंतस्स ठ° जे १ ॥ ९. साखिंखिणियं सं १ ला ३ हे ४। दृश्यतां पृ० ३० पं० १३ ॥ १०. धन्नो सि तुमं सं १ ला २, ३ हे ४॥ ११. दृश्यतां पृ० २० पं० १५–१८, पृ० ४४ पं० ६–७॥ १२. °रूवे सं १ ला ३ हे ४ जे १ ॥ १३. 'आतिक्खति ४' इति सर्वत्र पाठः, जे १ मध्ये 'आइक्खइ ४' इति पाठः, अत्र ४ इत्यनेन 'भासति पण्णवेति परूवेति' इति विवक्षितम्। "आइक्खईत्यादि, आख्याति सामान्येन, भाषते विशेषतः, एतदेव द्वयं क्रमेण पर्यायशब्दाभ्यामुच्यते—प्रज्ञापयति प्ररूपयति"—अटी० ॥

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

समणोवासगे अहिगयजीवाजीवे, नो खलु सक्का [1]केणति देवेण वा दाणवेण वा[2] णिग्गंथाओ पावयणाओ चालित्तए वा जाव विपरिणामेत्तए वा। तते णं अहं देवाणुप्पिया! सक्कस्स णो एयमट्ठं स[3]द्दहामि णो पत्तियामि, णो रोएमि। तते णं मम इमेयारूवे अज्झत्थिए [चिंतिए पत्थिए मणोगए संकप्पे समुप्पज्जित्था]—‘गच्छामि णं अरहन्नयस्स अंतियं पाउब्भवामि, जा[4]णामि ताव अहं अरहन्नगं किं पियधम्मे, णो पियधम्मे? दढधम्मे, नो दढधम्मे? सीलव्वय-गु[5]णव्वय० किं चा[6]लेति २[7] जाव परिच्च[8]यति णो परिच्च[9]यति त्ति कट्टु एवं संपेहेमि, २ ओहिं पउंजामि, २ देवाणु[[10]प्पियं] ओहिणा आभोएमि, २ उत्तरपुरत्थिमं [दिसीभागं अवक्कमामि], २ उत्तरवि[11]उव्वियं [रूवं विउव्वामि, २ त्ता] ताए उक्किट्ठाए [[12]तुरियाए चवलाए चंडाए जइणाए छेयाए सीहाए सिग्घाए दिव्वाए उद्धुयाए देवगतीए] जेणेव समुद्दे जेणेव देवाणुप्पिए तेणेव उवागच्छामि, २ त्ता दे[13]वाणुप्पियाणं उवसग्गं करेमि, नो चेव णं देवाणुप्पिया भीया वा [[14]तत्था वा तसिया वा उव्विग्गा वा संजायभया वा]। तं जं णं सक्के देविंदे देवराया एवं वदति सच्चे णं एसमट्ठे। तं दिट्ठे णं दे[15]वाणुप्पियाणं इड्ढी जुई जसे बले वीरिए पुरिसकारपरक्कमे

१. केणइ जे १। केणय सं १ ला ३ हे ४॥ २. “देवेण वा दाणवेण वा इत्यादाविदं द्रष्टव्यमपरं किन्नरेण वा किंपुरिसेण वा महोरगेण वा गंधव्वेण व त्ति”—अटी०॥ ३. “नो सद्दहामि इत्यादि, न श्रद्दधे प्रत्ययं न करोमि, नो पत्तियामि तत्र प्रीतिकं प्रीतिं न करोमि, नो रोचयामि अस्माकमेवंभूता गुणप्राप्तिर्भवत्वेवं न रुचिविषयीकरोमीति”—अटी०॥ ४. जाणेमि हे २॥ ५. प्रतिषु पाठाः—°गुणव्वय खं १। °गुणा सं १ हे १, २, ४ ला १, २, ३। °गुणे हे ३ जे १। अत्र खं १ प्रत्यनुसारेण सीलव्वयगुणव्वय-वेरमण-पच्चक्खाण-पोसहोववासाइं इति संपूर्णः पाठो ग्राह्यः। दृश्यतां पृ० २१२ पं० ५। “सीलव्वत-गुणव्वत-वेरमण-पच्चक्खाण-पोसहोववासेहिं” °इति भगवतीसूत्रे [११।१२।१३]ऽपि पाठो दृश्यते। ६. पालेति २ हे १॥ ७. अत्र ‘२’ इत्यनेन ‘णो चालेति’ इति ग्राह्यम्॥ ८, ९. °च्चयसि जे १॥ १०. यदि मानार्थे बहुवचनमत्र विवक्ष्यते तदा ‘[प्पिए]’ इति पाठः पूरणीयः॥ ११. प्रतिषु पाठाः—°व्वियं ताए उक्कि° हे ३। °व्वियत्ताए उक्कि° हे १। °व्वियं सयाए उक्कि° सं १ ला २, ३ हे ४। °व्वियं च। ताए उक्कि° खं १॥ °व्वियाए उक्कि° हे २ ला १। °व्वियत्ताए उक्कि° हे १ व्वियाए स ताए उक्कि° जे १। १२. भगवतीसूत्र[३।१।४१]पाठानुसारेण पूरितोऽयं पाठः। अन्यत्र राजप्रश्नीयादौ विशेषणेषु क्रमभेदोऽपि दृश्यते॥ १३. जे १ विनान्यत्र—देवाणुप्पिया उव° खं १। देवाणु उव° खं १ विना॥ १४. पाठोऽयं पृ० ६१ पं० १३ अनुसारेण पूरितः। यदि तु पृ० १५७ पं० ११ अनुसारेण पूर्यते तदा तदनुसारेण ‘भीया वा तत्था वा चलिया वा’...इत्यादिः पाठो योज्यः॥ १५. देवाणु (देवाणं—हे १) जाव परक्कमे जे १ विना। अटी० कृतां समक्षमपि ईदृश एव पाठ आसीत्, तथाहि—“यावत्करणात् ऋद्ध्यादिपदानि दृश्यानि, तत्र इड्ढि त्ति गुणर्द्धिः, द्युतिः आन्तरं तेजः, यशः ख्यातिः, बलं शारीरम्, वीर्यं जीवप्रभवम्, पुरुषकारः अभिमानविशेषः, पराक्रमः स एव निष्पादितस्वभावः, लब्धादिपदानि तथैव”—अटी०॥

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

लद्धे पत्ते अभिसमन्नागए। [1]तं खामेमि णं देवाणुप्पिया! खमंतु मरिहंतु णं देवाणुप्पिया! णाइभुज्जो एवं करणयाए त्ति कट्टु [2]पंजलिउडे पायवडिए एयमट्ठं विणएणं भुज्जो भुज्जो खामेइ, २ त्ता अर[3]हन्नयस्स [4]समणोवासगस्स दुवे कुंडलजुयले दलयति, २ त्ता जामेव [5]दिसं पाउब्भूए तामेव [6]दिसं पडिगते।

७०. तते णं से अरहन्नए [7]सत्थवाहे निरुवसग्गमिति कट्टु पडिमं पारेति। तए णं ते अरहन्नगपामोक्खा जाव वाणियगा दक्खिणाणुकूलेणं वाएणं जेणेव गंभीरए [8]पोयट्ठाणे तेणेव उवागच्छंति, २ त्ता [9]पोयं लंबेंति, २ त्ता [10]सगडिसागडं सज्जेंति, २ त्ता तं [11]गणिमं च धरिमं च मेज्जं च पारिच्छेज्जं च [12]सगडि[सागडं] संकामेंति, २ त्ता सगडी[सागडं] जोएंति, २ त्ता जेणेव [13]मिहिला तेणेव उवागच्छंति, २ मिहिलाए रायहाणीए बहिया अग्गुज्जाणंसि सगडीसागडं [14]मोएंति, २ तं महत्थं महग्घं महरिहं विउलं [15]रायरिहं पाहुडं कुंडलजुयलं च गेण्हंति, २ त्ता अणुपविसंति, २ त्ता जेणेव कुंभए तेणेव उवागच्छंति, २ त्ता करयल[परिग्गहियं दसणहं सिरसावत्तं मत्थए अंजलिं कट्टु] [16]तं महत्थं दिव्वं कुंडलजुयलं उवणेंति, तते णं कुंभए तेसिं सं[17]जत्तगाणं जाव पडिच्छइ, २ मल्लीं विदेह[18]वररायकन्नं सद्दावेति, २ त्ता तं दिव्वं कुंडलजुयलं मल्लीए विदेह[19]वररायकन्नगाए [20]पिणद्धति, २ पडिविसज्जेति।

तते णं से कुंभए राया ते अरहन्नगपामोक्खे जाव वाणियगे विपुलेणं [21]असण ४ वत्थ-गंध-[22]मल्लालंकारेणं [23]जाव उस्सुंकं वियरति, २ रायमग्गमोगाढे

१. तं ख(खा—खं १ हे २)मेसु णं देवाणु जाव एवं करणयाए जे १ विना। एतदनुसारेण तं खमेसु णं देवाणुप्पिया! खमंतु मरिहंतु णं देवाणुप्पिया! णाइभुज्जो एवं करणयाए इति पूर्णः पाठो भाति॥ दृश्यतां पृ० १२८ पं० ४ टि० ५॥ २. पंजलियडे हे १, २, ३ खं १। दृश्यतां पृ० ५ पं० ८॥ ३. अरहण्णस्स खं १॥ ४. समणोवासगस्स जे १ विना नास्ति॥ ५. दिसिं जे १॥ ६. दिसं जे १ विना नास्ति॥ ७. सत्थवाहे जे १ विना नास्ति॥ ८. पोयपट्टणे मु०॥ ९. पोत्तं जे १॥ १०. सगडसागडं हे १, २ ला १। सगडिसागडिं जे १॥ ११. गणिमं च ४ स° हे १, २ जे १ ला १ विना। गगिमं ४ स° हे १, २ जे १ ला १॥ १२. सगडिं संका° ला ३ विना॥ १३. महिला जे १॥ १४. मोएंति। २ महिलाए रायहाणीए तं महत्थं जे १। 'महिलाए रायहाणीए' इति जे १ पाठोऽत्र नावश्यकः, यदि तु स पाठोऽग्रेतनपंक्तौ 'मिहिलाए रायहाणीए अणुपविसंति' इत्येवं स्यात् तदा सम्यक् शोभते॥ १५. रायारिहं हे २, ३ खं १॥ १६. तं जे १ विना नास्ति॥ १७. संजत्ताणं जे १। संजुत्तगाणं हे २॥ १८, १९. °वर° नास्ति जे १॥ २०. पिणिद्ध° हे १, २ जे १॥ २१. असण ४ जे १ विना नास्ति। अत्र 'असण ४' इत्यनेन असण-पाण-खाइम-साइमेणं इति पाठो ज्ञेयः॥ २२. °मल्लालंकारेणं नास्ति से १ ला २, ३ विना॥ २३. जावुस्संकं हे २। जाव उस्संकं जे १। "उस्सुकं वियरइ त्ति शुल्काभावमनुजानातीत्यर्थः"—अटी०॥

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

ये आवासे वियरति, २ त्ता पडिविसज्जेति। तते णं अरहन्नग[पामोक्खा] संजत्तगा [णावावाणियगा] जेणेव रायमग्गमोगाढे आवासे तेणेव उवागच्छंति, २ भंडववहरणं करेंति, २ त्ता पडिभंडं गेण्हंति, २ त्ता सगडी[सागडं] भरेंति, जेणेव गंभीरए पोयपट्टणे तेणेव उवागच्छंति, २ त्ता पोतवहणं सज्जेंति, २ त्ता भंडं संकामेंति, दक्खिणाणु[कूलेणं वातेणं], जेणेव चंपा पोयट्ठाणे तेणेव [उवागच्छंति, २ त्ता] पोयं लंबेंति, २ सगडी[सागडं] सज्जेंति, २ तं गणिमं च धरिमं च मेज्जं च पारिच्छेज्जं च सगडी[सागडं] संकामेंति, २ जाव महत्थं पाहुडं दिव्वं च कुंडलजुयलं गेण्हंति, २ जेणेव चंदच्छाए अंगराया तेणेव उवागच्छंति, २ त्ता तं महत्थं जाव उवणेंति।

तते णं चंदच्छाए अंगराया तं दिव्वं महत्थं च कुंडलजुयलं पडिच्छति, २ त्ता ते अरहन्नगपामोक्खे एवं वदासी—तुब्भे णं देवाणुप्पिया! बहूणि गामागर जाव आहिंडह, लवणसमुद्दं च अभिक्खणं २ पोयवहणेहिं ओगाहह, तं अत्थि याइं भे केइ कहिंचि अच्छेरए दिट्ठपुव्वे? तते णं ते अरहन्नगपामोक्खा चंदच्छायं अंगरायं एवं वदासी—एवं खलु सामी! अम्हे इहेव चंपाए नयरीए अरहन्नगपामोक्खा बहवे संजत्तगा णावावाणियगा परिवसामो। तते णं अम्हे अण्णदा कदाइ गणिमं च धरिमं च मेज्जं च पारिच्छेज्जं च, तहेव अहीणमतिरित्तं, जाव कुंभस्स रन्नो उवणेमो, तते णं से कुंभए मल्लीए विदेहरायवरकन्नाए तं दिव्वं कुंडलजुयलं [13]पिणिद्धति, २ त्ता पडिविसज्जेति। [14]तं एस णं सामी! अम्हेहिं [15]कुंभगरायभवणंसि मल्ली विदेहरायवरकन्ना अच्छेरए दिट्ठे, [16]तं नो खलु अन्ना का वि तारिसि[17]याँ देवकन्नगा[18] वा जाव जारिसिया णं मल्ली विदेहरायवरकन्ना।

---

१. य नास्ति खं १॥ २. °वासे य विय° जे १॥ ३. °मग्गोगाढे जे १ विना॥ ४. गणिमं ४ सगडी इति प्रतिषु पाठः। दृश्यतां पृ० १६१ पं० ८॥ ५. दृश्यतां पृ० १६१ पं० ९–१०॥ ६. दृश्यतां पृ० १६१ पं० १३॥ ७. "गामागरेत्यादाविदं द्रष्टव्यम्—नगर-खेड-कब्बड-मडंब-दोणमुह-पट्टण-निगम-सन्निवेसाइं इति"—अटी०॥ ८. '२' जे १ मु० विना नास्ति॥ ९. °त्तगणावा° सं १ ला २, ३ हे ४॥ १०. कयाइं(इं?)जे १॥ ११. °णमति° ला २, ३ हे ४॥ १२. मल्लीविदे° हे ३ विना॥ १३. हे २ विना—पिणिद्धति हे १। पिणिधइ जे १। पिणिद्धत्ति ला १। पिणिद्धति ला २। पिणद्धंति खं १ ला ३। णिणद्धेति हे ४। पिणद्धेति सं १। पिणद्धइ हे ४॥ १४. तं एणं खं १। त एणं जे १॥ १५. कुंभराय° सं १ ला ३, हे ४॥ १६. तं नास्ति जे १॥ १७. °सया दे° सं १ ला ३ हे ४॥ १८. °कण्णा वा हे १, २, ३ ला खं १। कण्णगा त्रि। जे १। "देवकण्णगा वेत्यादाविदं दृश्यम्—असुरकन्नगा वा नागकन्ना वा अक्खकन्ना वा गंधव्वकन्ना(न्नगा–अटीजे०) वा रायकन्ना वेति"—अटी०॥

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

तते णं चंदच्छाए [1]ते अरहन्नगपामोक्खे सक्कारेति सम्माणेति, २ त्ता पडिविसज्जेति, तते णं चंदच्छाए वाणियग[2]जणितहासे दूतं सद्दावेति, २ त्ता जाव जइ वि य णं सा सयं रज्जसुंका। तते णं से दूते हट्ठ[3] जाव प[4]हारेत्थ गमणाए।

७१ ते णं काले णं ते णं समए णं कुणाला नाम जणवए होत्था। तत्थ णं सावत्थी नाम नगरी होत्था। तत्थ णं रुप्पी कुणालाहिवई नाम राया होत्था। तस्स णं रुप्पिस्स धूया धारिणीए देवीए अत्तया सुबाहू नाम दारिया होत्था, सुकुमालपाणिपाया रूवेण य [5]जोव्वणेण य ला[6]वण्णेण य उक्किट्ठा उक्किट्ठसरीरा जाया यावि होत्था।

तीसे णं सुबाहूए दारियाए अन्नदा चाउम्मासि[7]यमज्जणए जाए यावि होत्था। तते णं से रुप्पी कुणालाहिवई सुबाहूए दारियाए चाउम्मासियमज्जणयं उवट्ठियं जाणति, २ त्ता कोडुंबियपुरिसे सद्दावेति, २ त्ता एवं वयासी—एवं खलु देवाणुप्पिया! सुबाहूए दारि[8]याए कल्लं चाउम्मासियमज्ज[9]णए भविस्सति, तं तुब्भे [10]णं रायमग्गमोगाढंसि[11] चउक्कंसि जल-थलयदसद्धव[12]ण्णं मल्लं साहरह जाव सिरिदामगंडं [13]ओलइंति।

तते णं से रुप्पी कुणालाहिवती सुवन्नगारसेणिं सद्दावेति, २ त्ता एवं [वयासी—] खिप्पामेव भो देवाणुप्पिया! रायमग्गमोगाढंसि पुप्फमंडवंसि णाणाविहपंचवन्नेहिं तंदु[14]लेहिं णगरं आलिहह, आलिहित्ता तस्स बहुमज्झदेसभाए पट्टयं रएह, रएत्ता जाव पच्चप्पिणंति।

तते णं से रुप्पी कुणालाहिवई हत्थिखंधवरगए चाउरंगिणीए सेणाए [सद्धिं संपरिवुडे] महया भड[चडगरवंदपरिक्खित्ते] अंतेउरपरियालसंपरिवुडे सुबाहुं दारियं पुरतो कट्टु जेणेव रायमग्गे जेणेव पुप्फमंडवे तेणेव उवागच्छति, २ त्ता

---

१. ते नास्ति जे१ मु० विना॥ २. °गाज° जे१। "वाणियगजणियहासे त्ति (हास इति-अटीखं०) नैगमोत्पादितमल्लिविषयानुराग इत्यर्थः"—अटी०॥ ३. पहट्ठा जाव जे१॥ ४. जे१ विना-पाधारेत्थ हे२ खं१। पाहारेत्थ हे३ सं१ ला२, ३, हे४। पाइरित्थ हे१ ला१। ५. जोवणेण लाव° हे२॥ ६. लायन्नेण जे१ खंसं० १ विना। °वण्णेण खंमू० १ हे३। ७. °यजम्मणए हे२॥ ८. °याए चाउम्मासियमज्जणए भविस्सति। कल्लं तं तुब्भे हे२। °याए कल्लं चाउम्मासियमज्जणए भविस्सइ। कल्लं तं तुब्भे हे३॥ ९. ज्जणयं भ° जे१॥ १०. णं नास्ति जे१॥ ११. °सिमंडवंसि ज° सं१ ला२, ३ हे४॥ १२. °वण्णमल्लं जे१ ला३ विना॥ १३. ओलेंति जे१॥ १४. °लेहिं य नगरं आलि° जे१। °लेहिं नगरं च आलि° खं१। °लेहिं णगरयं आलि° हे१, २॥

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

हत्थिखंधातो पच्चोरुहति, २ त्ता पुप्फमंडवं[1] अणुपविसति, २ त्ता सीहासणवरगए पुरत्थाभिमुहे सण्णिसण्णे। तते णं ताओ अंतेउरियाओ सुबाहुं दारियं पट्टयंसि[2] दुरुहेंति, २ त्ता सेयापीतएहिं कलसेहिं ण्हाणेंति, २ त्ता सव्वालंकार[3]विभूसियं करेंति, २ त्ता पिउणो पायवंदियं[4] उवणेंति[5]। तते णं सुबाहू[6] दारिया जेणेव रुप्पी राया तेणेव उवागच्छति, २ त्ता पायग्गहणं करेति। तते णं से रुप्पी राया सुबाहुं दारियं अंके निवेसेति, २ सुबाहूए दारियाए रूवे य जोव्वणे य लावण्णे य जाय[7]विम्हए वरिसधरं सद्दावेति, २ एवं वयासी—तुमं णं देवाणुप्पिया! मम दोच्चेणं बहूणि [8]गामागरनगर० गिहाणि [9]अणुपविससि, तं अत्थि याइं ते कस्सइ रन्नो वा [10]ईसरस्स वा कहिंचि [11]एरिसए मज्जणए दिट्ठपुव्वे जारिसए णं इमीसे [12]सुबाहूए दारियाए मज्जणए?

तते णं से वरिसधरे रुप्पिं करतल[परिग्गहियं दसणहं सिरसावत्तं मत्थए अंजलिं कट्टु] एवं वयासी—एवं खलु सामी! अहं अन्नया तुब्भं दोच्चेणं [13]मिहिलं गए, तत्थ णं मए कुंभगस्स रण्णो धूयाए पभावतीए देवीए अत्तयाए मल्लीए विदेहरायकन्नगाए मज्जणए दिट्ठे, तस्स णं [14]मज्जणगस्स [15]इमे सुबाहूए दारियाए मज्जणए सयसहस्सइमं पि कलं न [16]अग्घति। तए णं से रुप्पी राया वरिसधरस्स अंतियं एतमट्ठं सोच्चा णि[17]सम्म मज्जणगजणितहासे दूतं सद्दावेति, २ त्ता[18] एवं जाव —जेणेव [19]मिहिला नयरी तेणेव [20]पहारेत्थ गमणाए।

७२. ते णं काले णं ते णं समए णं कासी नाम जणवए होत्था। तत्थ णं [21]वाणारसी नाम नगरी होत्था। तत्थ णं संखे नामं [22]कासिराया होत्था।

तते णं तीसे मल्लीए विदेह[23]रायवरकन्नाए अन्नया [24]कयाइ तस्स दिव्वस्स कुंडल-

१. °मंडवे सं १ ला २, ३ हे ४ ॥ २. पट्टयंसि दुरुहंति हे २ ला १। पट्टंसि दुरुहंति सं १ ला ३ हे ४। पट्टयंसि रुहेंति खं १ ॥ ३. °रभूसि° हे २ जे १ ॥ ४. पायवंदयं जे १। पायं वंदिउं हे ४। पायवंदिउं ला २, ३ ॥ ५. उवणेंति खं १ विना ॥ ६. सुबाहु हे १ जे १ खं १ ला १ ॥ ७. °विंभए हे २ ॥ ८. दृश्यतां पृ० १५० पं० १९, पृ० १६२ टि० ७, पृ० १६ पं० ८ ९. अणुपीयं अत्थि हे २ । अणुपुव्वि तं अत्थि जे १ ॥ १०. इयरस्स हे १, २, ३, ४ ला २ ३॥ ११. एयारिसए हे १, २ ला १ ॥ १२. °बाहूदारि° हे १, २ ॥ १३. महिमं जे १ ॥ १४. मज्जणस्स जे १ ॥ १५. इमी सं १ ला ३ हे ४ ॥ १६. अग्घइ सेसं तहेव मज्जणगजणियहासे जे १ । तए णं...णिसम्म इतिए पाठो जे १ मध्ये नास्ति, किन्तु तत्स्थाने सेसं तहेव इति तत्र पाठः ॥ १७. णिसम्मा हे १ सं १ खं १ ॥ १८. त्ता एवं जाव जे १ विना नास्ति ॥ १९. महिला जे १ ॥ २०. पाहारेत्थ जे १ विना । पाधारेत्थ हे २ ॥ २१. वाराणसी सं १ ला ३ ॥ २२. कासी° मु० ॥ २३. °इवररायकण्णाए जे १ ॥ २४. कयाइं जे १ ॥

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

जुयलस्स संधी विसंघडिए यावि होत्था, तते णं से कुंभए राया सुवण्णगारसेणिं सद्दावेति, २ एवं वदासी—तुब्भे णं देवाणुप्पिया ! इमस्स दिव्वस्स कुंडलजुयलस्स [1]संधी [2]संघाडेह। तए णं सा सुवण्णगारसेणी एतमट्ठं तहत्ति [3]पडिसुणेति, २ त्ता तं दिव्वं कुंडलजुयलं गेण्हति, २ जेणेव सुवण्णगार[4]भिसियाओ तेणेव उवागच्छति, २ सुवण्णगारभिसियासु [5]णिविसति, २ त्ता बहूहिं आएहिं [6]य जाव परिणामेमाणा [7]इच्छति तस्स दिव्वस्स कुंडलजुयलस्स संधिं घडित्तए, नो चेव णं [8]संचाएति घडित्तए।

तते णं सा सुवन्नगारसेणी जेणेव कुंभए तेणेव उवागच्छति, २ त्ता करयल-[परिग्गहियं दसणहं सिरसावत्तं मत्थए अंजलिं कट्टु जएणं विजएणं वद्धावेति,] वद्धावेत्ता एवं वदासी—एवं खलु सामी ! अज्ज [9]तुम्हे अम्हे सद्दावेहे, २ जाव [10]संधी संघाडेत्ता [11]एतमाणत्तियं पच्चप्पिणह। तते णं अम्हे तं दिव्वं [12]कुंडलं गेण्हामो, गेण्हित्ता जेणेव सुवन्नगारभिसियाओ [13]जाव नो संचाएमो संधिं संघाडित्तए। तते णं अम्हे सामी ! एतस्स दिव्वस्स कुंडल[14]जुयलस्स अन्नं सरिसयं कुंडल[15]जुयलं घडेमो।

तते णं से कुंभए राया तीसे सुवन्नगारसेणीए अंतिए एतमट्ठं सोच्चा [16]णिसम्म आसु[17]रुत्ते तिवलियं भिउडिं [18]निडाले साहट्टु एवं वदासी—से [19]के णं तुब्भे कलायाणं भवह ? जे णं तुब्भे इमस्स दिव्वस्स कुंडलजुयलस्स नो संचाएह [20]संधिं संघाडेत्तए ? ते सुवण्णगारे निव्विसए आणवेति।

---

१. संधिं मु० ॥ २. संघडेह हे २। इतः परं वक्ष्यमाणपाठानुसारेण 'संधी संघाडेत्ता एतमाणत्तियं पच्चप्पिणह।' इति अधिकः पाठः स्यात् तदा सम्यक् शोभते। दृश्यतां पृ० १६५ पं० १० ॥ ३. °सुणेत्ति हे ३ ॥ ४. "भिसियाओ त्ति आसनानि"—अटी० ॥ ५. णिवेसेति हे २ विना। णिवेसंति ला १ खं १। णिविसेत्ति हे ३ ॥ ६. दृश्यतां पृ० २६ पं० १७ ॥ ७. इच्छंति जे १ विना। इच्छन्ति हे २। ८. संचाएंति खं १। संचाएत्ति(न्ति?) हे १ विना। संचाणिति ला १ ॥ ९. तुब्भे हे १, २ जे १ ला १ ॥ १०. संधिं मु०। दृश्यतां पृ० १६५ पं० १ टि० २ ॥ ११. एवमा° जे १ ॥ १२. कुंडलजुयलं मु० ॥ १३. दृश्यतां पं० ४ ॥ १४. °जुयल° जे १ खं १ विना नास्ति ॥ १५. °यलयं घ° सं १ हे ४ ॥ १६. णिसम्मा सं १ हे ४ ॥ १७. °रत्ते सं १ हे ४ ॥ १८. निलाडे जे १ लों०। "तिवलियं भिउडिं निडाले (निलाडे–अटीजे०) साहट्टु त्ति त्रिवलीकां वलित्रयोपेतां भृकुटीं भ्रूविकारं संहृत्य (संसृत्य–अटीजे० अटीहे०, संभृत्य–अटीखं०) उपनीयेति"—अटी० ॥ १९. केसणं जे १ हे १ ला ३ हे ४। "के णं तुब्भे(तुम्हे—अटीखं०) कलायाणं भवह त्ति के यूयं कलादानां सुवर्णकाराणां मध्ये भवथ? न केऽपीत्यर्थः, निर्विज्ञानत्वात्। अथवा के यूयं सुवर्णकाराणां पुत्राद्यन्यतमा भवथ? अथवा के यूयं कलादाः? न केऽपीत्यर्थः, णमित्यलङ्कारे"—अटी० ॥ २०. संधिं संघाडेत्तए हे २। संधिं घाडेत्तते हे १ खं १ ॥

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

तते णं ते सुवण्णगारा कुंभएणं [रण्णा] निव्विसया आणत्ता समाणा जेणेव [2]संयाति २[3] [4]गिहाति तेणेव उवागच्छंति, २ सभंडमत्तोवगरण[5]मायाए मिहिलाए रायहाणीए मज्झंमज्झेणं निक्खमंति, [२] विदेहस्स जणवयस्स मज्झंमज्झेणं जेणेव कासी जणवए जेणेव वाणारसी नयरी तेणेव उवागच्छंति, २त्ता अग्गुज्जाणंसि सगडीसागडं मोएंति, २त्ता महत्थं जाव पाहुडं गेण्हंति, २त्ता [6]वाणारसीए नयरीए मज्झंमज्झेणं जेणेव संखे कासीराया तेणेव उवागच्छंति, २त्ता [7]करयल-प[रिग्गहियं दसणहं सिरसावत्तं मत्थए अंजलिं कट्टु] [8]जाव वद्धावेंति, २त्ता [एवं वयासी—] अम्हे [9]णं सामी! मिहिलातो नयरीओ कुंभएणं रण्णा निव्विसया आणत्ता समाणा [10]इहं हव्वमागता, तं इच्छामो णं सामी! तुब्भं बाहुच्छायापरिग्गहिया निब्भया निरुव्विग्गा सुहंसुहेणं परिवसिउं।

तते णं संखे कासीराया ते सुवण्णगारे एवं वदासी—किण्णं तुब्भे देवाणुप्पिया! कुंभएणं रण्णा निव्विसया आणत्ता? तते णं ते सुवण्णगारा संखं एवं वदासी—एवं खलु सामी! कुंभगस्स रण्णो धूयाए पभावतीए देवीए अत्तयाए मल्लीए कुंडलजुयलस्स संधी विसंघडिए, तते णं से कुंभए सुवण्णगारसेणिं सद्दावेति, २त्ता जाव निव्विसया आणत्ता। तं एएणं कारणेणं [11]सामी! अम्हे कुंभएणं निव्विसया आणत्ता। तते णं से संखे ते[12] सुवण्णगारे एवं वदासी—[13]केरिसिया णं देवाणुप्पिया! कुंभगस्स रण्णो धूया पभावतीए देवीए [14]अत्तिया मल्ली [15]वि[देहरायवरकन्ना]? तते णं ते सुवण्णगारा संखं रायं एवं वदासी—णो खलु सामी! अन्ना [16]काइ तारिसिया [17]देवकण्णगा वा गंधव्वकण्णगा वा जाव जारिसिया [18]णं मल्ली विदे[19]हरायवरकन्ना।

---

१. कुंभएणं नास्ति सं १ खं १, ला २, ३, हे ४ लों० ॥ २. सातिं सं १ ला १, २, ३ हे ३, ४ ॥ ३. '२' हे ३ मु० विना नास्ति ॥ ४. गेहा° सं १ ला २, ३ हे ४ ॥ ५. °मातादे हे १, २ लों०। °मातादो हे ३। ६. वाणारसीनयरीमज्झंमज्झेणं हे १, २, ३ खं १ जे १ ॥ ७. करयलप जे १ विना। करयल जाव जे १। ८. जाव वद्धावेंतिरत्ता जे १ विना नास्ति। दृश्यतां पृ० १६५ पं० ९॥ ९. णं नास्ति सं १ ला २, ३, हे ४ ॥ १०. इह हे २ ॥ ११. सामि जे १ ॥ १२. ते हे २ विना नास्ति ॥ १३. केरिसा जे १ ॥ १४. अत्तीया जे १ ॥ दृश्यतां पृ० १५१ पं० १३। अत्तया मु० ॥ १५. वि तते इति संक्षिप्तः पाठः सर्वत्र। विदेहरायवरकण्णा इति विदेहवररायकण्णा इति चोभयविधः पाठ उपलभ्यतेऽन्यत्र, तयोरेकतरः पाठोऽत्र विशब्देन ग्राह्यः। दृश्यतां टि० १९ ॥ १६. काति खं १ लों०। कावि हे ३ जे १ ॥ १७. प्रतिषु पाठाः—कन्नया वा गंधव्वकन्नगा वा जाव हे २। °कण्णगा वा गंधव्वकन्ना वा जाव खं १। °कण्णगा गंधव्वकन्ना वा जाव खं १। कण्णगा गंधव्वकण्णगा वा जाव हे १ ला १। °कन्ना वा गंधव्वकन्ना वा जाव हे ३। °कण्णा गंधव्वकन्ना वा जाव जे १। °कन्ना वा जाव सं १ ला २, ३ हे ४। दृश्यतां पृ० १६२ पं० २० ॥ १८. णं विदेहरायवरकण्णा मल्ली जे १ ॥ १९. °हवररायकन्ना जे १ विना। °हवररायवरकन्ना हे ३ ॥

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

तते णं से संखे कुंडलज्जुअलजणितहासे दूतं सद्दावेति, २ त्ता जाव तहेव [1]पहारेत्थ गमणाए।

७३. ते णं काले णं ते णं समए णं कुरुजणवए होत्था, हत्थिणाउरे नगरे, अदीणसत्तू नामं राया होत्था जाव विहरति।

तत्थ णं मिहिलाए तस्स णं कुंभगस्स पुत्ते पभावतीए देवीए अत्तए मल्लीए अणुमग्गजायए मल्लदिन्नए नाम कुमारे जाव जुवरा[2]या यावि होत्था। तते णं मल्लदिन्ने कुमारे अन्नया [3]कयाइं कोडुंबियपुरिसे सद्दावेति, २ त्ता[4] एवं वयासी—गच्छह णं तुब्भे मम पमदवणंसि एगं महं चित्तसभं करेह [5]अणेग जाव पच्चप्पिणंति। तते णं से मल्लदिन्ने चित्तगरसेणिं सद्दावेंति, २ त्ता एवं वयासी—तुब्भे णं देवाणुप्पिया! चित्तसभं हावभाव[6]विलासविब्बोयकलिएहिं रूवेहिं चित्तेह, २ जाव पच्चप्पिणह। तते णं सा चित्तगरसेणी तहत्ति पडिसुणेति, २ त्ता जेणेव सयाइं सयाइं गिहाइं तेणेव उवागच्छति, २ त्ता [7]तूलियाओ वण्णए य [8]गेण्हति, २ जेणेव चित्तसभा तेणेव उवागच्छति, २ त्ता अणुपवि[9]संति, २ भूमिभागे विरिं[10]चंति, २ भूमिं [11]सज्जेति, २ चित्तसभं हावभाव जाव चित्तेउं [12]पयत्ता यावि होत्था।

तते णं एगस्स चित्तगरस्स इमेयारूवा चित्तगरलद्धी लद्धा पत्ता अभिसमन्नागया—जस्स णं दुपयस्स वा चउ[13]प्पयस्स वा अपयस्स वा एगदेसमवि पासति तस्स णं देसाणुसारेणं [14]तयाणुरूवं रूवं निव्वत्तेति। तए णं से चित्तगरदारए मल्लीए जवणियंतरियाए जालंतरेण पायंगुट्ठं पासति। तते णं तस्स णं चित्तगरस्स इमेयारूवे अज्झत्थिए जाव समुप्पज्जित्था—सेयं खलु ममं मल्लीए [15]वि[देहरायवरकण्णाए] पायंगुट्ठाणुसारेणं सरिसगं जाव गुणोववेयं रूवं निव्वत्तित्तए। एवं संपेहेति, २ त्ता भूमिभागं सज्जेति, २ मल्लीए वि[देहरायवरकण्णाए] पायंगुट्ठाणुसारेणं जाव निव्वत्तेति। तते णं सा चित्तगरसेणी चित्तसभं [16]जाव हाव-भाव चित्तेति,

१. पाहा° हे २ विना। पाधा° हे १॥ २. °राया वि होत्था जे १ मु० विना॥ ३. कयाइं जे १ विना नास्ति॥ ४. त्ता एवं वयासी जे १ विना नास्ति॥ ५. दृश्यतां पृ० ३९ पं० १३। तदनुसारेण 'अणेगखंभसयसंनिविट्ठं......, करेत्ता एयमाणत्तियं पच्चप्पिणह, ते वि तहेव पच्चप्पिणंति' ईदृशः संपूर्णः पाठोऽत्र प्रतीयते॥ ६. °वरविला° जे १॥ ७. गुलि° जे १। ८. गेण्हंति ला२ विना॥ ९. °पविसंति हे१, २॥ १०. °चंति हे २॥ ११. सज्जेंति हे१, २॥ १२. पयत्ताओ यावि जे १। पयत्ता वि हे २॥ १३. °प्पय° हे २॥ १४. "तदणुरूवं रूवं ति दृष्टद्विपदाद्यनुचितमाकारमिति"—अटी०॥ १५. विदेहे पायं° जे १। वि पायं° जे १ विना॥ १६. जाव हावभावं सं १ ला २, ३। जाव हावंभावं जे १। अत्र 'जाव' शब्दः पूर्वं प्रयुक्तो भाति, ततः 'चित्तसभं हावभावविलासविब्बोयकलिएहिं रूवेहिं चित्तेति' इति सम्पूर्णः पाठः प्रतीयते॥

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

२[1] जेणेव मल्लदिन्ने कुमारे [2]तेणेव उवागच्छति, २ जाव एतमाणत्तियं पच्चप्पिणति। तए णं मल्लदिन्ने चित्तगरसेणिं सक्कारेइ[3], २ त्ता विपुलं जीवियारिहं पीतिदाणं दलयति, २ पडिविसज्जेति।

तए णं मल्लदिन्ने अन्नया ण्हाए अंतेउर[4]परिवारसंपरिवुडे अम्मधातीए सद्धिं जेणेव चित्तसभा तेणेव उवागच्छति, २ चित्तसभं अणुपविसति, २ त्ता हाव-भाव-विलास-विब्बोयकलियाइं रूवाइं पासमाणे पासमाणे जेणेव मल्लीए विदेहवर[5]रायकन्नाए तयाणुरूवे रूवे णिव्वत्तिए तेणेव [6]पहारेत्थ गमणाए।

तए णं से मल्लदिन्ने कुमारे मल्लीए विदेहवररायकन्नाए तयाणुरूवं रूवं निव्वत्तियं पासति, २ त्ता इमेयारूवे अज्झत्थिए जाव समुप्पज्जित्था—एस णं मल्ली विदेह[7]-वररायकन्न त्ति कट्टु लज्जिए विलिए वि[8]ड्डु सणियं सणियं पच्चोसक्कइ। तए णं तं मल्लदिन्नं कुमारं अम्मधाती [9]सणियं सणियं पच्चोसक्कंतं पासित्ता एवं वदासी—[10]* किन्नं तुमं पुत्ता! लज्जिए विलिए [11]विड्डु सणियं सणियं पच्चोसक्कसि? तते णं से मल्लदिन्ने [12]अम्मधातिं एवं वदासी*—जुत्तं णं अम्मो! मम जेट्ठाए भगिणीए गुरुदेवयभूयाए [13]लज्जणिज्जाए मम [14]चित्तसभं अणुपविसित्तए? तए णं [15]अम्मधाती मल्लदिन्नं कुमारं एवं वयासी—नो खलु पुत्ता! एस मल्ली, एस णं मल्लीए विदे-[हवररायकण्णाए] चित्तगरएणं तयाणुरूवे रूवे णिव्वत्तिए। तते णं मल्लदिन्ने अम्मधातीए एयमट्ठं सोच्चा निसम्म आसुरुत्ते एवं वयासी—केस णं भो [16]से चिं[17]त्तारए अप्पत्थिय जाव परिवज्जिए [18]जे णं मम जेट्ठाए भगिणीए

---

१. '२' मु० विना नास्ति॥ २. तेणेव उवाग २ जाव जे १ हे ४। तेणेव २ जाव जे १ हे ४ विना॥ ३. सक्कारेति २ वि° जे १ विना। सक्कारेइ २ त्ता वि° जे १। अत्र सक्कारेइ २ त्ता इति पाठेन 'सक्कारेइ सम्माणेइ, सक्कारित्ता सम्माणित्ता' इति संपूर्णः पाठो ज्ञेयः, दृश्यतां पृ० ३४ पं० १८॥ ४. °परियारसं° हे २ जे १ विना। °परियालसं° मु०। "अंतेउरपरियाल त्ति अन्तःपुरं च परिवारश्च अन्तःपुरलक्षणो वा परिवारो यः स तथा, ताभ्यां तेन वा संपरिवृतः"—अटी०॥ ५. °वर° नास्ति सं १ ला २, ३, हे ४॥ ६. पाहा° सं १ ला २, ३ हे ४ विना॥ ७. °हरायवरकण्णात्ति जे १॥ ८. विड्डु हे १ ला १ विना। वेडे जे १ खं १। "लज्जितो व्रीडितो व्यर्द्दः इत्येते त्रयोऽपि पर्यायशब्दाः लज्जाप्रकर्षाभिधानायोक्ताः" —अटी०॥ ९. सणियं सणियं हे १, २ विना नास्ति॥ १०. इतः परम् * * एतच्चिह्नान्तर्गतः पाठो हे १ मध्ये नास्ति॥ ११. वेड्डु हे ३ विना। वेडे जे १॥ १२. °धाई हे २, जे १॥ १३. "लज्जणिज्जाए त्ति लज्यते यस्याः सा लज्जनीया"—अटी०॥ १४. चित्तगरसभं सं १ ला २, ३ हे ४॥ १५. अंबधाती हे २॥ १६. से नास्ति हे १, ३ ला २॥ १७. चित्तगरते अ° लों० ला २। चित्तग अ° ला १॥ १८. जेण ममं जे १। जण्णं ममं ला ३। जेणेव ममं हे ३॥

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

[1]गुरुदेवभूयाए ◁ [2]लज्जणिज्जाए [चित्त]सभाए तयाणुरूवं रूवं ▷ जाव [3]निव्वत्तेइ त्ति कट्टु तं चित्तगरं वज्झं आणवेति।

तए णं सा चित्तगरसेणी इमीसे कहाए [4]लद्धट्ठा समाणा जेणेव मल्लदिन्ने कुमारे तेणेव उवागच्छइ, २ त्ता करयलपरिग्गहियं जाव वद्धावेत्ता एवं वयासी—एवं खलु सामी! तस्स चित्तगरस्स [5]इमेयारूवा चित्तकरलद्धी लद्धा पत्ता अभिसमन्नागया—जस्स णं दुपयस्स वा जाव [6]णिव्वत्तेति। तं मा णं सामी! तुब्भे तं चित्तगरं वज्झं आणवेह, तं तुब्भे णं सामी! तस्स चित्तगरस्स अन्नं तयाणुरूवं दंडं निव्वत्तेह। तए णं से मल्लदिन्ने तस्स चित्तगरस्स संडासगं छिंदावेति, [7][२] निव्विसयं आणवेति।

तए णं से चित्तगरए मल्लदिन्नेणं णिव्विसए आणत्ते [8]समाणे सभंडमत्तोवगरणमायाए मिहिलाओ णयरीओ णिक्खमइ, २ विदेहं जणवयं मज्झंमज्झेणं जेणेव कुरुजणवए जेणेव हत्थिणाउरे नयरे जेणेव अदीणसत्तू राया तेणेव उवागच्छइ, २ भंडणिक्खेवं करेइ, २ चित्तफलगं सज्जेइ, २ मल्लीए विदेह[रायवरकन्नाए] पायंगुट्ठाणुसारेण रूवं णिव्वत्तेइ, २ कक्खंतरंसि [9]छुब्भइ, २ [10]महत्थं महग्घं महरिहं जाव पाहुडं गेण्हइ, २ हत्थिणापुरं नयरं मज्झंमज्झेणं जेणेव [11]अदीणसत्तू राया तेणेव उवागच्छति, २ [12]तं करयल जाव वद्धावेइ, २ पाहुडं उवणेति, २ एवं वदासी—एवं खलु अहं सामी! मिहिलाओ रायहाणीओ कुंभगस्स रण्णो पुत्तेणं

---

१. मम गुरु° हे४॥ २. ◁ ▷ एतदन्तर्गतः 'लज्जणिज्जाए सभाए तयाणुरूवं रूवं इति पाठो जे१ विना नास्ति। किन्तु जे१ पाठस्य स्वीकारे 'जाव'शब्देन किं ग्राह्यमिति विचारणीयम्, यतो 'जाव' शब्देन ग्रहीतव्यः सर्वः पाठो जे१ मध्ये विद्यत एव। दृश्यतामधस्तनं टिप्पणम् ३॥ ३. निवत्तिए त्ति कट्टु जे१ मु०। अत्रेदमवधेयम्—यद्येष जे१ पाठः समीचीनः स्वीक्रियते तदा 'जेण मम जेट्ठाए भगिणीए गुरुदेवयभूयाए लज्जणिज्जाए चित्तसभाए तयाणुरूवे रूवे निव्वत्तिए त्ति कट्टु' इति संपूर्णः पाठो भवेदत्र। यदि तु 'निव्वत्तेइ' इति खं१ प्रभृतिपाठः स्वीक्रियते तदा 'जे णं मम जेट्ठाए भगिणीए गुरुदेवयभूयाए लज्जणिज्जाए चित्तसभाए तयाणुरूवं रूवं निव्वत्तेइ त्ति कट्टु' ईदृशः संपूर्णः पाठोऽत्र भवेत्॥ ४. लद्धट्ठे समाणे जेणेव मल्लदिन्ने कुमारे जे१॥ ५. इमा एयारूवा चि° खं१॥ ६. णिव्वत्तेइत्ति खं१॥ ७. '२' मु० विना नास्ति। दृश्यतां पृ० १७७। पं० ७॥ ८. समाणे जे१ विना नास्ति॥ ९. छुभति ला३ हे४। छुभइ हे३॥ १०. प्रतिषु पाठाः—महत्थं ३ जाव हे१ मु०। महत्थं २ जाव हे२। महत्थं जाव अन्यत्र। अत्र '३' इत्यनेन 'महत्थं महग्घं महरिहं' इति पाठो ग्राह्यः, दृश्यतां पृ० १६१ पं० १०॥ ११. अदीण° खं१ हे३॥ १२. इमं कर° खं१। तं नास्ति हे१, २॥

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

पभावतीए देवीए अत्तएणं मल्लदिन्नेणं कुमारेणं निव्विसए आणत्ते समाणे इहं हव्वमागए, तं इच्छामि णं सामी! तुब्भं बाहुच्छायापरिग्गहिए जाव परिवसित्तए। तते णं से अदीणसत्तू राया तं चित्तगरदारयं एवं वदासी—किण्णं तुमं देवाणुप्पिया! मल्लदिण्णेणं निव्विसए आणत्ते? तए णं से चित्त[यर-दारए] अदीण[१]सत्तुं रायं एवं वदासी—एवं खलु सामी! मल्लदिन्ने कुमारे अण्णया कयाइ चित्तगरसेणिं सद्दावेइ, २ एवं वयासी—तुब्भे णं देवाणुप्पिया! मम चित्तसभं—तं चेव सव्वं भाणितव्वं—जाव मम संडासगं छिंदावेइ, २ निव्विसयं आणवेइ। तं एवं खलु [२]अहं सामी! मल्लदिन्नेणं कुमारेणं निव्विसए आणत्ते।

तते णं अदीणसत्तू राया तं [३]चित्तगरं एवं वदासी—[४]से केरिसए णं देवाणुप्पिया! तुमे मल्लीए [५]तदाणुरूवे रूवे निव्वत्तिए? तते णं से चित्तकरे कक्खंतराओ चित्तफलयं णीणेति, २ अदीणसत्तुस्स उवणेइ, २ एवं वयासी—एस णं सामी! मल्लीए वि[देहरायवरकण्णगाए] तयाणुरूवस्स रूवस्स केइ आगारभावपडोयारे निव्वत्तिए, णो खलु सक्का केणइ देवेण वा जाव मल्लीए विदेहरायवरकण्णगाए तयाणुरूवे रूवे निव्वत्तित्तए। तते णं अदीणसत्तू पडिरूवजणितहासे दूयं सद्दावेति, २ एवं वदासी—तहेव जाव [६]पहारेत्थ गमणाए।

७४. ते णं काले णं ते णं समए णं पंचाले जणवए, कंपिल्लपुरे नगरे, जियसत्तू नाम राया पंचालाहिपती, तस्स णं जितसत्तुस्स धारिणीपामोक्खं देविसहस्सं [७]ओरोहे होत्था।

तत्थ णं मिहिलाए चोक्खा नामं [८]परिव्वाइया [९]रिव्वेद जाव परिणिट्ठिया यावि होत्था। तते णं सा चोक्खा [१०]परिव्वाइया मिहिलाए बहूणं राईसर जाव सत्थवा[११]ह-पभितीणं पुरतो दाणधम्मं च सोयधम्मं च तित्थाभिसेयं च [१२]आघवेमाणी पण्णवेमाणी परूवेमाणी [१३]उवदंसेमाणी विहरति।

तते णं सा चोक्खा परिव्वाइया अन्नदा [१४]कदाइ तिदंडं च [१५]कुंडियं च जाव

१. °सत्तुरायं हे १॥ २. अहं नास्ति हे १॥ ३. चित्तगारं हे २॥ ४. से नास्ति हे १, २॥ ५. तहाणु° हे २, ३, जे १॥ ६. पाहा° जे १ विना॥ ७. ओरोहो हुत्था जे १॥ ८, १०. परिवा° जे १॥ ९. रिउव्वेद जे १॥ ११. °हप्प° जे १॥ १२. आघवेमाणी ४ उवदंसे विहरइ जे १॥ १३. उवदिसेमाणी हे १। उवदिवसेमाणा ला १। उवदंसेमाणी नास्ति हे २। उवदंसेमाणी जाव हे ४॥ १४. कयाइं जे १। कयाई सं १ ला २, ३, हे ४॥ १५. कुंडलियं हे १ ला ३॥

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

धाउरत्ताओ य[1] गेण्हइ, २ परिव्वाइगावसहातो पडिनिक्खमइ, २ पविरलपरिव्वाइया सद्धिं संपरिवुडा मिहिलं रायहाणिं मज्झंमज्झेणं जेणेव कुंभगस्स रण्णो भवणे जेणेव कन्नंतेउरे जेणेव मल्ली विदेह[रायवरकण्णा] तेणेव उवागच्छइ, २ त्ता उदयप[2]रिफोसियाए दब्भोवरि पच्चत्थुयाए भिसि[3]याए निसीयति, २ त्ता मल्लीए विदेह[रायवरकण्णगाए] पुरतो दाणधम्मं च जाव विहरति।

तते णं मल्ली वि[देहरायवरकन्ना] चोक्खं परिव्वाइयं एवं वयासी—तुब्भं णं चोक्खे! [4]किंमूलए धम्मे पं[5]न्नत्ते? तते णं सा चोक्खा परिव्वाइया मल्लिं वि[देहरायवर-कण्णं] एवं वदासी—[6]अम्हं णं देवाणुप्पिए! सोयमूलए धम्मे पं[7]ण्णत्ते, जण्णं अम्हं किंचि असुई भवइ तण्णं [8]उदएण य मट्टियाए य जाव अविग्घेणं सग्गं गच्छामो।

तए णं मल्ली वि[देहरायवरकण्णा] चोक्खं परिव्वाइयं एवं वदासी—[9]चोक्खी! से जहानामए केइ पुरिसे रुहिरकयं वत्थं रुहिरेण चेव धोवेज्जा, अत्थि णं चोक्खी! तस्स रुहिरकयस्स वत्थस्स रुहिरेणं [10]धोव्वमाणस्स काइ सोही? नो इणट्ठे समट्ठे। एवामेव चोक्खी! तुब्भं णं पाणाइवाएणं जाव मिच्छादंसण-सल्लेणं नत्थि काइ सोही, जहा व तस्स रुहिरकयस्स वत्थस्स रुहिरेणं चेव धो[11]व्वमाणस्स।

तए णं सा चोक्खी परिव्वाइया मल्लीए वि[देहरायवरकण्णगाए] एवं वुत्ता समाणा संकिया कंखिया वितिगिच्छि[12]या भेयसमावण्णा [13]जाया यावि होत्था, मल्लीए विदेह[रायवरकण्णगाए] णो संचाएति किंचि वि [14]पमोक्खमाइक्खित्तए, तुसिणीया संचिट्ठति।

तते णं तं चोक्खं परिव्वाइयं मल्लीए विदेहरायवरकण्णगाए बहूओ दासचेडीओ

---

१. य नास्ति जे १ सं १ ला २, ३, हे ३, ४॥ २. °रिफासि° हे १, २ खं १ विना॥ ३. सिवियाए जे १। "भिसियाओ त्ति आसनानि" इति आचार्यश्रीअभयदेवसूरिभिः प्राग् व्याख्यातम्। दृश्यतां पृ० १६५ टि० ४॥ ४. किंमूलाए धम्मे हे २। किंमूलधम्मे सं १ ला ३, हे ४॥ ५. पण्णत्ते खं १ मु० विना नास्ति॥ ६. अम्ह णं खं १। अम्हाणं जे १। अहण्णं हे २। दृश्यतां टि० ७॥ ७. पण्णवेमि हे २ जे १॥ ८. उदएण मट्टियाए जाव सं १ ला २, ३, हे ४॥ ९. चोक्खी मु० विना। एवमग्रेऽपि॥ १०. धोव° हे २॥ ११. धुव्व° जे १ खं १। धोव° हे १, २॥ १२. °गिंछिया खं १ विना। क्वचिद् °गिंच्छिया इति पाठः॥ १३. जाया त्रि हे २ विना॥ १४. पामो° जे १ सं १ ला २, ३ हे ४। "प(पा–जे०)मोक्खं ति उत्तरम्, आक्षेपस्य परिहार इत्यर्थः"—अटी०॥

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

हीलेंति, निंदंति, खिंसंति, गरिहंति[1], अप्पेगतिया हेरुयालेंति[2], अप्पेगतिया मुह-मक्कडियाओ[3] करेंति, अप्पेगतिया वग्घाडीओ[4] करेंति, अप्पेगतिया तज्जेमाणीओ[5] तालेमाणीओ निच्छुभंति[6]। तए णं सा चोक्खा मल्लीए विदेह[रायवरकण्णयाए] दासचेडियाहिं जाव गरहिज्जमाणी हीलिज्जमाणी आसुरुत्ता जाव मिसिमिसेमाणी मल्लीए विदेहरायवरकन्नयाए[7] पओसमावज्जति, भिसियं गेण्हति, २ त्ता कन्नंतेउराओ पडिनिक्खमति, २ मिहिलाओ निग्गच्छति, २ त्ता परिव्वाइयासंपरिवुडा जेणेव पंचालजणवए जेणेव कंपिल्लपुरे तेणेव उवागच्छति, २ कंपिल्लपुरे बहूणं राईसर जाव परूवेमाणी विहरति।

तए णं से जियसत्तू अन्नदा कदाइ अंतो अंतेउरपरियाल सद्धिं संपरिवुडे एवं चावि[8] विहरति। तते णं सा चोक्खा परिव्वाइयासंपरिवुडा जेणेव जितसत्तुस्स रण्णो भवणे जेणेव जितसत्तू तेणेव उवागच्छइ, २ अणुपविसति, २ जियसत्तुं जएणं विजएणं वद्धावेति।

तते णं से जितसत्तू चोक्खं परिव्वाइयं एज्जमाणं[9] पासति, २ सीहासणातो अब्भुट्ठेति, २ चोक्खं सक्कारेति, २ आसणेणं उवणिमंतेति। तते णं सा चोक्खा परिव्वाइया[10] उदगपरिफोसियाए[11] जाव भिसियाए निविसइ[12] २, जितसत्तुं रायं रज्जे य जाव अंतेउरे य कुसलोदंतं पुच्छइ। तते णं सा चोक्खा जियसत्तुस्स रन्नो दाणधम्मं च जाव विहरति।

तते णं से जियसत्तू अप्पणो ओरोहंसि जायविम्हए चोक्खं एवं वदासी—तुमं णं देवाणुप्पिया! बहूणि गामागर जाव अडहि[13], बहूण य रातीसर० गिहातिं अणुपविसहि[14], तं अत्थि याइं ते कस्स[15] वि रण्णो वा जाव एरिसए ओरोहे दिट्ठपुव्वे

---

१. गरिहंति जे १ विना नास्ति। 'गर्हन्ते तत्समक्षमेव"—अटी०॥ २. "हेरुयालेंति विकोपयन्ति, मुखमर्कटिकाः असूयया स्वमुखवक्रताः कुर्वन्ति, वग्घाडियाओ त्ति उपहासार्थं कृतविशेषाः"—अटी०॥ ३. मुहुमक्कडिय क° जे १॥ ४. वग्घाडियाओ क°—अटी०। वग्घारिया क° जे १। वघडीतो क° खं १। दृश्यतामुपरितनं टिप्पणम् २॥ ५. °ज्जियाओ त° जे १॥ ६. निच्छुभंति जे १॥ ७. °कन्नाए जे १ विना॥ ८. एवं वावि हे ३ खं १ लों०। एवं जाव वि° जे १ सं १ ला १, २, ३ हे ४॥ ९. पज्जुवासइ जे १। पज्ज० पासति जे १ विना॥ १०. परिव्वाइया जे १ विना नास्ति। परि उदगफोसियाए जे १॥ ११.° फासि° हे १ हे सं० ४ लासं० ३ ला २ खं १॥ १२. निव° हे १, ४ सं १ ला २, ३। निव्वि° हे २॥ १३. अडहिं जे १। आहिंडसि हे १ ला १। दृश्यतां पृ० १६२ पं० १२, पृ० १५० पं० १९। दृश्यतां टि० १४। अडति खं १॥ १४. °पविसिहि सं १ ला ३ हे ४। °पविससि हे १, २ ला १ °पविसति खं १॥ १५. कस्स ति सं १ हे २ ला २, ३ हे ४। कस्सइ हे ३ जे १॥

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

जारिसए णं इमे [1]मंह [2]ओरोहे? तए णं सा चोक्खा परिव्वाइया [3]जियसत्तुं एवं वदासी (जियसत्तुणा रण्णा एवं वुत्ता समाणा) [4]ईसिं अवहसियं करेति, २ एवं वयासी—सरिसए णं तुमं देवाणुप्पिया! तस्स अगडदद्दुरस्स। के णं देवाणुप्पिए! से अगडदद्दुरे? जियसत्तू! से जहा नामए अगडदद्दुरे सिया, से णं तत्थ जाए तत्थेव [5]वुड्ढे अण्णं अगडं वा तलागं वा दहं वा सरं वा सागरं वा अपासमाणे मन्नइ—अयं चेव [6]णं अगडे वा जाव सागरे वा। तए णं तं कूवं अण्णे सामुद्दए दद्दुरे हव्वमागए, तए णं से कूवदद्दुरे तं सामुद्दं दद्दुरं एवं वदासी—से केस णं तुमं देवाणुप्पिया!, कत्तो वा इह हव्वमागए?, तए णं से सामुद्दए दद्दुरे तं कूवदद्दुरं एवं वयासी—एवं खलु देवाणुप्पिया! अहं सामुद्दए दद्दुरे। तए णं से कूवदद्दुरे तं सामुद्दयं दद्दुरं एवं वयासी—केमहालए णं देवाणुप्पिया! से समुद्दे?, तए णं से सामुद्दए दद्दुरे तं कूवदद्दुरं एवं वयासी—महालए णं देवाणुप्पिया! समुद्दे। तए णं से दद्दुरे पाएणं लीहं कड्ढेइ, २ एवं वयासी—एमहालए णं देवाणुप्पिया! से समुद्दे?, णो इणट्ठे [9]समट्ठे, महालए णं से समुद्दे। तए णं से कूवदद्दुरे पुरत्थिमिल्लाओ तीराओ [10]उप्फिडित्ताणं गच्छइ, २ एवं वयासी—[11]एमहालए णं देवाणुप्पिया! से समुद्दे?, णो इणट्ठे तहेव। एवामेव तुमंपि जियसत्तू। अन्नेसिं बहूणं राईसर जाव सत्थवाहप्पभितीणं भज्जं वा [12]भगिणिं वा धूयं वा सुण्हं वा अपासमाणे जाणसि जारिसए मम चेव णं ओरोहे तारिसए णो अण्णस्स, तं एवं खलु जियसत्तू! मिहिलाए नयरीए कुंभगधूता पभावतीए देवीए अत्तिया मल्ली नामं विदेह[रायवरकण्णा] [13]रूवेण य जोव्वणेण जाव नो खलु अण्णा काइ देवकन्ना [14]वा० जारिसिया मल्ली [15]विदेहरायवरकण्णा, [16]मल्लीए विदेहरायवरकण्णाए

---

१. मम जे १ ॥ २. उवरोहे जे १। उवरोधे हे १ ला १ ॥ ३. अत्रैव षोडशेऽध्ययने १२२ तमे सूत्रे ईदृशं वर्णनं पुनरपि वर्तते—"तं अत्थि याइं...तते णं से कच्छुल्लनारए पउमनाभेणं रन्ना एवं वुत्ते समाणे ईसिं विहसियं करेइ, २ एवं वयासी"। एतदनुसारेण 'जियसत्तुं एवं वदासी' इत्यस्य स्थाने 'जियसत्तुणा रण्णा एवं वुत्ता समाणा। ईसिं अवहसियं करेति, २ एवं वयासी इति पाठोऽत्र शोभनः प्रतीयते। ४. इसिं हे १ ॥ ५. वुड्ढे तलागं वा दहं वा सरं वा अन्नं वा अगडं वा सागरं वा अपासमाणे जे १॥ ६. णं जे १ विना नास्ति॥ ७. सामुद्दं दद्दुरं हे २ ॥ ८. एवम° हे १॥ ९. समत्थे हे १, २॥ १०. उफुडि° हे २। उप्फिडित्ता पच्छइत्ताणं गच्छइ लों० ॥ ११. ए° नास्ति हे २। एयमहा° हे १ ॥ १२. भगिणीं हे १, २॥ १३. रूवेण जोव्व जाव णो खलु जे १। रूवेण य नो खलु जे १ विना। दृश्यतां पृ० १४८ पं० १, पृ० १६३ पं० ७॥ १४. दृश्यतां पृ० १६२ पं० २०॥ १५. विदेहवररायकण्णा लों० ला ३ विना॥ १६. मल्लीए विदेहरायवरकण्णाए इत्यस्य स्थाने जीए इत्येव पाठो हे १ मध्ये वर्तते, ला ३ मध्ये तु जीते इति वर्तते। खं १ जे १ सं १ ला २ हे ३, ४ मध्ये खण्डितोऽत्र पाठः॥

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

छिण्णस्सवि पायंगु[1]ट्ठस्स इमे तवोरोहे सयसहस्सतिमं पि कलं न अग्घति त्ति कट्टु जामेव [2]दिसं पाउब्भूता तामेव [3]दिसं पडिगया।

तते णं से जितसत्तू परिव्वाइयाजणितहासे दूयं सद्दावेति, २ त्ता जाव प[4]हारेत्थ गमणाए।

७४. तते णं तेसिं जियसं[5]तुपामोक्खाणं छण्हं राईणं दूया जेणेव मिहिला तेणेव प[6]हारेत्थ गमणाए। तते णं छप्पि दूतका जेणेव मिहिला तेणेव उवागच्छंति, २ मिहिलाए अग्गुज्जाणंसि पत्तेयं २ खंधावारनिवेसं करेंति, २ मिहिलं रायहाणिं अणुपविसंति, २ जेणेव कुंभए तेणेव उवागच्छंति, २ पतेयं २ करयल[परिग्गहियं सिरसावत्तं मत्थए अंजलिं कट्टु] साणं २ राईणं वयणातिं निवेदेंति। तते णं से कुंभए तेसिं दूयाणं [7]अंतियं एयमट्ठं सोच्चा आसुरुत्ते जाव तिवलियं भिउडिं [निडाले साहट्टु] एवं वयासी—न देमि णं अहं तुब्भं म[9]ल्लिं विदेहवरकण्णं ति कट्टु ते छप्पि दूते अस[10]क्कारिय असम्माणिय अवद्दारेणं णिच्छुभावेति।

तते णं ते जितसत्तुपामोक्खाणं छण्हं राईणं दूया कुंभएणं रन्ना असक्कारियों[11] असम्माणिया अवद्दारेणं णिच्छुभाविया समाणा जेणेव सगा २ जणवया जेणेव सयातिं २ णगराइं जेणेव सगा २ रायाणो तेणेव उवागच्छंति, २ करयलप[रिग्गहियं सिरसावत्तं मत्थए अंजलिं कट्टु] एवं वयासी—'एवं खलु सामी! अम्हे जितसत्तुपामोक्खाणं छण्णं रा[12]ईणं दूया जमगसमगं चेव जेणेव मिहिला जाव अवद्दारेणं निच्छुभावेति। तं ण देइ णं सामी कुंभए मल्लिं विदे[हरायवरकण्णं], साणं २ राईणं एयमट्ठं निवेदेंति।

तते णं ते जियसत्तुपामोक्खा [13]छप्पि रायाणो तेसिं दूयाणं अंतिए एयमट्ठं सोच्चा निसम्म [14]आसुरुत्ता अण्णमण्णस्स दूयसंपेसणं करेंति, २ एवं वदासी—'एवं

१. °गुट्ठस्स य इमे सं १ ला २, ३, हे ४। °गुट्ठगस्स इमे हे २, ३॥ २. दिसिं सं १ ला २, ३, हे ४ १,॥ ३. दिसिं सं १ ला २, ३, हे ३, ४॥ ४. पाहा° हे १ जे १ विना॥ ५. °त्तुग° हे ३ ला १ खं १ विना॥ ६. पाहा° हे १, ३, ४ खं १ ला १, ३॥ ७. अंतिए ला १ मु०। अंतियं एयमट्ठं सोच्चा जे १ ला १ मु० विना नास्ति॥ ८. दृश्यतां पृ० १६५ पं० १५॥ ९. मल्लीं हे २॥ १०. खं १ हे ४ विना— °रिते असम्माणिते ला १। °रिय असम्माणिए हे १, ३ सं १ ला २, ३। °रिय असंमाणिया जे १। °रिय समाणिए हे २। अत्र असक्कारिय असम्माणिए इत्यपि पाठः समीचीनो भवेत् कथञ्चित्, दृश्यतामवस्तनं टिप्पणम्॥ ११. °रिय असम्माणिया जेमू० १ मु० विना। अत्र पं० १२ अनुसारेण '°रिय असम्माणिय' इत्यपि पाठः समीचीनो भवेत्, दृश्यतामुपरितनं टिप्पणं तथा पृ० १७६ पं० १६॥ १२. रायाणं जे १॥ १३. छप्पि य रा° जे १ सं १ ला २, ३ हे ४॥ १४. रुत्ता ४ जे १॥

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

खलु देवाणुप्पिया! अम्हं छण्हं राईणं दूया जमगसमगं चेव जाव निच्छूढा, तं सेयं खलु देवाणुप्पिया! अम्हं कुंभगस्स [1]जत्तं गिण्हित्तए त्ति कट्टु अण्णमण्णस्स एतमट्ठं पडिसुणेंति, २ त्ता ण्हाया सण्णद्धा हत्थिखंधवरगया सकोरेंट[2]मल्ल जाव सेयवरचामराहिं [वीइज्जमाणा] महया हय-गय-रह-पवरजोहकलियाए चाउरंगिणीए सेणाए सद्धिं संपरिवुडा सव्विड्ढीए [3]जाव रवेणं [4]सएहिं २ नगरेहिंतो जाव निग्गच्छंति, २ [5]एगयओ मिलायंति, २ जेणेव मिहिला तेणेव [6]पहारेत्थ गमणाए।

तते णं कुंभए राया इमीसे कहाए लद्धट्ठे समाणे [7]बलवाउयं सद्दावेति, २ एवं वदासी—खिप्पामेव भो देवाणुप्पिया! हय-गय [8]जाव सेणं [9]संनाहेह जाव [10]पच्चप्पिणति। तते णं से कुंभए ण्हाते सण्णद्धे हत्थिखंधं[11][वरगए] सकोरेंट[मल्लदामेणं छत्तेणं धरिज्जमाणेणं] सेयवरचामर[ाहिं वीइज्जमाणे] महया [हय-गय-रह-जोहकलियाए चाउरंगिणीए सेणाए सद्धिं संपरिवुडे] मिहिलं मज्झंमज्झेणं [12]णिज्जाति, २ त्ता विदेहं जणवयं मज्झंमज्झेणं जेणेव [13]देसग्गं तेणेव [14]उवागच्छति, २ खंधावारनिवेसं करेति, २ त्ता जियसत्तुपामोक्खे [15]छप्पि रायाणो पडिवालेमाणे जुज्झसज्जे [16]पडिचिट्ठति।

तते णं ते जियसत्[17]तुपामोक्खा छप्पि रायाणो जेणेव कुंभए तेणेव उवागच्छंति, २ कुंभएण रण्णा सद्धिं संपलग्गा यावि होत्था। तते णं ते जियसत्तुपामोक्खा छप्पि रायाणो कुंभयं रायं हयमहियपवरवीरघाति[18]यविवडियचिंधधयपडागं किच्छपाणोवगयं दिसोदिसिं पडिसेहिंति।

तते णं से कुंभए राया जितसत्तुपामोक्खेहिं छहिं राईहिं हयमहित जाव पडिसेहिए समाणे [19]अत्थामे अबले अवीरिए जाव [20]अधारणिज्जमिति कट्टु सिग्घं

---

१. "जत्त गिण्हित्तए त्ति यात्रां विग्रहार्थे गमनं ग्रहीतुमादातुं विधातुमित्यर्थः"—अटी० ॥ २. दृश्यतां पृ० ३२ पं० २१ ॥ ३. दृश्यतां पृ० २३ पं० ५ ॥ ४. सएहिंतो जाव निग्ग° जे १ ॥ ५. एगओ य मि° सं १ ला २, ३, हे ४ ॥ ६. पाहा° हे १ खं १ सं १ ला २, ३ हे ४ ॥ ७. बलवाउयं ति बलव्यापृतं सैन्यव्यापारवन्तम्"—अटी० ॥ ८. दृश्यतां पृ० ३२ पं० ९ ॥ ९. औपपातिकसूत्रे कूणिकस्य प्रभुमहावीरवन्दनाय गमने सण्णाहेहि इति पाठः, स च समीचीनः, एकवचनान्तस्य प्रस्तावात्। दृश्यतां तृतीयं परिशिष्टमत्र ॥ १०. °प्पिणंति हे २ विना ॥ ११. दृश्यतां पृ० ३२ पं० २० ॥ १२. निज्जायइ हे २ ॥ १३. देसग्गंते तेणेव जे १ हे ३ ॥ १४. उवागच्छति २ नास्ति सं १ ला २, ३ हे ४ विना ॥ १५. छप्पि य रा° सं १ ला २, ३, हे ४ ॥ १६. पडि २ चि° जे १ ॥ १७. °त्तूपा° मु० विना सर्वत्र ॥ १८. °यनिव° हे २, ३ खं १ विना। °यनिवडियधयछत्तचिंधपडागं जे १ ॥ १९. अथामे हे १, २ ॥ २०. अकरणि° हे २ ॥

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

तुरियं जाव वेइयं जेणेव मिहिला तेणेव उवागच्छति, २ मिहिलं अणुपविसति, २ मिहिलाए दुवारातिं पिहेइ, २ रोहा[1]सज्जे चिट्ठति।

तते णं ते जितसत्तुपामोक्खा छप्पि रायाणो जेणेव मिहिला तेणेव उवागच्छंति, २ मिहिलं रायहाणिं निस्संचारं णिरुच्चारं सव्वतो समंता ओरुंभित्ताणं चिट्ठंति। तते णं से कुंभए मिहिलं रायहाणिं ओरुद्धं जाणित्ता अ[2]ब्भंतरियाए उवट्ठाणसालाए सीहासणवरगए तेसिं जितसत्तुपामोक्खाणं छण्हं रातीणं छिद्दा[3]णि य विरहाणि य मम्माणि य अलभमाणे बहूहिं आएहि य उवाएहि य उप्पत्तियाहि य [4]४ बुद्धीहिं परिणामेमाणे २ किंचि ओ[5]यं वा उवायं वा अलभमाणे ओहतमणसंकप्पे जाव झियायति। इ[6]मं च णं मल्ली विदे[हरायवरकन्ना] ण्हाया जाव बहूहिं खुज्जाहिं परिवुडा जेणेव कुंभए तेणेव उवागच्छति, २ त्ता कुंभगस्स पायग्गहणं करेति। तते णं कुंभए राया मल्लिं विदेह[रायवरकन्नं] णो आ[7]ढाति, नो परियाणाइ, तुसिणीए संचिट्ठति। तते णं मल्ली विदे[हरायवरकन्ना] कुंभगं एवं वयासी—तुब्भे णं ताओ! अण्णदा ममं एज्जमाणं जाव [8]निवेसेह। किण्णं तुब्भं अज्ज ओहत जा[9]व झियाय[10]ह? तते णं से कुंभए मल्लिं वि[देहरायवरकन्नं] एवं वयासी—एवं खलु पुत्ता! तव कज्जे जितसत्तुपामोक्खेहिं छहिं रातीहिं दूया संपेसिया, ते णं मए असक्कारिया[11] जाव निच्छूढा। तते णं ते जितसत्तु[पामोक्खा छप्पि रायाणो] तेसिं दूयाणं अंतिए एयमट्ठं सोच्चा परिकुविया समाणा मिहिलं रायहाणिं निस्संचारं जाव चिट्ठंति। तते णं [12]हं पुत्ता! तेसिं जितसत्तुपामोक्खाणं छण्हं राईणं अं[13]तराणि अलभमाणे जाव झियामि।

तते णं सा मल्ली विदेह[रायवरकन्ना] कुंभयं रायं एवं वयासी—मा णं तुब्भे

१. रोहसज्जे मु०॥ २. अब्भिं° सं१ ला३ हे१॥ ३. छिद्दं वा विद्धं वा विवरं वा मंमाणि य जे१। दृश्यतां पृ० ७९ पं० १३, अत्रैव सूत्रेऽग्रे 'अंतराणि अलभमाणे' इति वक्ष्यते इत्यपि ध्येयम्॥ ४. अत्र '४' इत्यङ्केन उप्पत्तियाहि य वेणइयाहि य कम्मयाहि य पारिणामियाहि य इति संपूर्णः पाठो ज्ञेयः। दृश्यतां पृ० ७ पं० ८, पृ० २६ पं० १८॥ ५. उवायं वा आयं वा सं१ ला३ हे४॥ ६. इयंमं च णं ला२। अत्र 'य'कारस्योपरि बिन्दुः अनुस्वाररूपः पाठनिराकरणचिह्नं वेति स्पष्टं निर्णेतुं न शक्यते॥ ईदृशः 'इमं च णं' इति शब्दप्रयोगः चतुर्दशेऽध्ययने ९६ तमे सूत्रेऽपि वर्तते॥ ७. आढाति जाव तुसि° सं१ हे४। आढाति नो परिजाणइ जाव तुसि° ला३॥ ८. निविसेह जे१॥ ९. जाव जे१ विनानास्ति। ओहतमणसंकप्पा करतलपल्हत्थमुहा अट्टज्झाणोवगया झियायह इति संपूर्णः पाठः, दृश्यतां पृ० २४ पं० ८॥ १०. झियाह हे१॥ ११. दृश्यतां पृ० १७४ पं० १३॥ १२. हं ते पुत्ता जे१॥ १३. अब्भंतराणि जे१॥

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

ताओ ! ओहयमणसंकप्पा जाव झियायह[1], तुब्भे णं ताओ ! तेसिं जियसत्तुपामोक्खाणं छण्हं राईणं पत्तेयं २ रहस्सिए[2] दूयसंपेसे[3] करेह, एगमेगं एवं वदह—तव देमि मल्लिं [4]विदेहरायवरकण्णं ति कट्टु संझाकालसमयंसि पविरलमणूसंसि निसंतपडिनिसंतंसि[5] पत्तेयं २ मिहिलं रायहाणिं अणुप्पवेसेह, २ गब्भघरएसु [6]अणुप्पवेसेह, मिहिलाए रायहाणीए दुवाराइं पिधेह, २ रोहासज्जे(ज्जा) चिट्ठह। तते णं कुंभए एवं, तं चेव, जाव पवेसेति रोहासज्जे चिट्ठति।

तते णं ते जितसत्तुपामोक्खा छप्पि[7] रायाणो कल्लं पाउप्पभा० जाव जलंते जालंतरेहिं कणगमई[8] मत्थयछिड्डं पउमुप्पलपिहाणं पडिमं पासंति, एस णं मल्ली विदेहरायवरकण्ण त्ति कट्टु मल्लीए विदेह[रायवरकण्णाए] रूवे य जोव्वणे य लावण्णे[9] यमुच्छिया गिद्धा जाव अज्झोववण्णा अणिमिसाए दिट्ठीए पेहमाणा २ चिट्ठंति। तते णं सा मल्ली वि[देहरायवरकण्णा] ण्हाया जाव पायच्छित्ता सव्वालंकारविभूसिया बहूहिं खुज्जाहिं जाव परिक्खित्ता जेणेव जालघरए जेणेव कणग[मई मत्थयछिड्डा पउमुप्पलपिहाणा पडिमा] तेणेव उवागच्छति, २ तीसे कणग जाव पडिमाए मत्थयाओ तं पउमं अवणेति, तते णं गंधे णिद्धावति से जहा नामए अहिमडे ति वा जाव असुभतराए चेव। तते णं ते जियसत्तुपामोक्खा [छप्पि रायाणो] तेणं असुभेणं गंधेणं अभिभूया समाणा सएहिं २ उत्तरिज्जेहिं[10] आसातिं पिहेंति, २ त्ता परम्मुहा चिट्ठंति।

तते णं सा मल्ली वि[देहरायवरकन्ना] ते जितसत्तुपामोक्खे [छप्पि रायाणो] एवं वयासी—किण्णं तुब्भं देवाणुप्पिया! सएहिं २ उत्तरिज्जेहिं जाव परम्मुहा चिट्ठह? तते णं ते जितसत्तुपामोक्खा [छप्पि रायाणो] मल्लीं[11] वि[देहरायवरकण्णं] एवं वयंति—एवं खलु देवाणुप्पिए! अम्हे इमेणं असुभेणं गंधेणं अभिभूया समाणा सएहिं २ उत्तरिज्जेहिं जाव चिट्ठामो। तते णं सा[12] मल्ली वि[देहरायवरकन्ना] ते जितसत्तुपामोक्खे छप्पि रायाणो एवं वयासी—जइ

---

१. झियाह हे १, २, ३ खं १। झियाया जे १ ॥ २. रहस्सियए खं १ ला १। रहस्सियं हे १, २ विना। "रहस्सिए त्ति रहसिकान् गुप्तान् दूतसंप्रेषान् दूतप्रेषणानि"—अटी० ॥ ३. दूए संपेसेह हेमू० २, दूए संपेसे हेसं० २। दूयं संपेसे हे ३। दृश्यतामुपरितनं टिप्पणम् ॥ ४. विदेहवररायकण्णं जे १ हे २ विना ॥ ५. °सि य प° जे १ ॥ ६. अणुपविसेहिं जे १ ॥ ७. छप्पि य रा° जे १ खं १ ॥ ८. °मयं हे १ ॥ ९. लायण्णे सं १ ला २, ३ ॥ १०. °रिज्जएहिं हे २ जे १ ॥ ११. मल्लि हे ३ ॥ १२. सा नास्ति सं १ ला २, ३ हे ४ विना ॥

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

तावं[1] देवाणुप्पिया! इमीसे कणग[2] जाव पडिमाए कल्लाकल्लिं ताओ मणुण्णाओ असण-पाण-खाइम-साइमाओ एगमेगे पिंडे पक्खिप्पमाणे[3] २ इमेयारूवे असुभे पोग्गल[4]-परिणामे, इमस्स पुण ओरालियसरीरस्स खेलासवस्स वंतासवस्स पित्तासवस्स सुक्कासवस्स सोणिय[5]पूयासवस्स दुरूय[6]ऊसासनीसासस्स दुरूय[7]मुत्तपूतियपुरीसपुण्णस्स[8] सडण[9] जाव धम्मस्स केरिसए परिणामे भविस्सति? तं मा णं तुब्भे देवाणुप्पिया! माणुस्सएसु कामभोगेसु सज्जह, रज्जह, गिज्झह, मुज्झह, अज्झोववज्जह। एवं खलु देवाणुप्पिया! अम्हे[10] इमाओ तच्चे भवग्गहणे अवरविदेहे वासे सलिलावतिंमि[11] विजए वीयसोगाए रायहाणीए महब्बलपामोक्खा सत्त वि य बालवयंसया रायाणो होत्था सहजाया जाव पव्वतिता। तए णं अहं देवाणुप्पिया! इमेणं कारणेणं इत्थीनामगोयं कम्मं निव्वत्तेमि—जति णं तुब्भे चउत्थं[12] उवसंपज्जित्ताणं विहरह ततो णं अहं छट्ठं उवसंपज्जित्ताणं विहरामि, सेसं तहेव[13] सव्वं। तते णं तुब्भे देवाणुप्पिया! कालमासे कालं किच्चा जयंते विमाणे उववन्ना, तत्थ णं तुब्भं देसूणातिं बत्तीसातिं सागरोवमाइं ठिती। तते णं तुब्भे ताओ देवलोगाओ अणंतरं चयं चइत्ता इहेव जंबुद्दीवे[14] दीवे भारहे वासे सातिं २ रज्जातिं उवसंपज्जि-

---

१. ता देवा° हे ३ मु०। "जइ तावेत्यादि, यदि तावदस्याहारपिण्डस्यायं परिणामः, अस्य पुनरौदारिकशरीरस्य कीदृशो भविष्यतीति सम्बन्धः। इह च किमंग पुण त्ति यत् क्वचिद् दृश्यते ततः इमस्स पुण त्ति पठनीयं वाचनान्तरे तथा दर्शनात्"—अटी०॥ २. कणगमई जाव जे १। कणगा जाव हे १, २, ३। दृश्यतां पृ० १४८ पं० १२॥ ३. पडिक्खिज्जमाणे जे १॥ ४. पोग्गले प° जे १॥ ५. सोणिया खं १। एतदनुसारेण सोणियासवस्स इत्यपि पाठो भवेत्, दृश्यतां पृ० ४६ पं० ९॥ ६. दुरूवऊ° खं १॥ ७. दुरूयमुत्तपूइय° हे २। दुरूयपूइय° जे १। दृश्यतां पृ० ४६ पं० ९॥ ८. °पुण्ण सडण° जे १॥ ९. प्रतिषु पाठः—सडणपडण-छेयणविद्धंसण जाव धम्मस्स जे १। सडण जाव धम्मस्स जे १ विना। दृश्यतां पृ० ४५ पं० १०। "दूरूपौ विरूपावुच्छ्वास-निःश्वासौ यस्य तत्तथा तस्य, तथा दूरूपेण मूत्रेण पूतिकेन चाशुभगन्धवता पुरीषेण पूर्णं यत् तत्तथा, तस्य। तथा शटनम् अङ्गुल्यादेः कुष्ठादिना, पतनं छेदेन बाह्वादेः, विध्वंसनं च क्षयः एते धर्माः स्वभावा यस्य तत्तथा, तस्य"—अटी०। "शटनं कुष्ठादिना अङ्गुल्यादेः, पतनं बाह्वादेः खड्गच्छेदादिना, विध्वंसनं क्षयः, एते एव धर्मा यस्य स तथा" इति अभयदेवसूरिभिः पूर्वं [पृ० ४५ पं० १७ इत्यत्र विद्यमानस्य] सडण-पडण-विद्धंसणधम्मे इति पाठस्य टीकायामभिहितम्॥ १०. प्रतिषु पाठः—अम्हे इमातओ तच्चे जे १। अम्हे इमे तच्चे हे १, ३ खं १ ला १, २। अम्हे इमे तच्च हे २। इमे अम्हे तच्च सं १ ला ३, हे ४॥ ११. °वइंसि जे १॥ १२. चोत्थं जे १ विना॥ १३. दृश्यतां पृ० १४२ पं० २१॥ १४. ला २ विना प्रतिषु पाठः—जंबुद्दीवे भारहे वासे साइं २ खं १। जंबुद्दीवे २ सातिं हे १, ३। जंबुद्दीवे २ सातिं २ हे २ ला १। जंबुद्दीवे दीवे साइं सं १ ला ३ हे ४। जंबुद्दीवे दीवे जाव साइं जे १॥

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

ताणं विहरइ[1]। तते[2] णं अहं देवाणुप्पिया ! तातो देवलोगातो आउक्खएणं जाव दारियत्ताए पच्चायाया।

किं थ तयं पम्हुट्ठं[3] जं थ तया भो[4] जयंतपवरंमि।
वुत्था समयनिबद्धं[5] देवा ! तं संभरह जातिं ॥ ९ ॥

तते णं तेसिं जियसत्तुपामोक्खाणं छण्हं राईणं मल्लीए विदेहराय[वरकन्नाए] अंतिए एतमट्ठं सोच्चा णिसम्मा सुभेणं परिणामेणं पसत्थेणं अज्झवसाणेणं लेसाहिं[6] विसुज्झमाणीहिं तयावर[7][णिज्जाणं कम्माणं खओवसमेणं] ईहापूह[8]-मग्गण जाव सण्णि[9]जाइस्सरणे[10] समुप्पन्ने, एयमट्ठं सम्मं अभिसमागच्छंति।

तए णं मल्ली अरहा[11] जितसत्तुपामोक्खे छप्पि रायाणो समुप्पन्नजाइसरणे जाणित्ता गब्भघराणं दाराइं विहाडेति[12]। तते णं ते जितसत्तुपामोक्खा [छप्पि रायाणो] जेणेव मल्ली अरहा तेणेव उवागच्छंति[13], तते णं महब्बलपामोक्खा सत्त[14] पि य बालवयंसा[15] एगयओ[16] अभिसमन्नागता[17] यावि होत्था।

तते णं मल्ली अरहा ते जितसत्तुपामोक्खे छप्पि रायाणो एवं वयासी—एवं खलु अहं देवाणुप्पिया ! संसारभउव्विग्गा जाव पव्वयामि[18], तं तुब्भे णं किं करेह, किं ववसह जाव के[19] भे हियसामत्थे[20] ? तते णं जियसत्तुपामोक्खा छप्पि रायाणो मल्लिं अरहं[21] एवं वयासी—जति णं तुब्भे देवाणुप्पिया ! संसार जाव पव्वाह[22], अम्हाणं देवाणुप्पिया ! के अन्ने आलंबणे वा आहारे वा पडिबंधे वा ? जह चेव णं देवाणुप्पिया ! तुब्भे अम्हं[23] इओ तच्चे भवग्गहणे बहूसु कज्जेसु[24] य० मेढी पमाणं जाव धम्मधुरा होत्था तहं[25] चेव णं देवाणुप्पिया ! इण्हिं[26] पि जाव[27] भविस्सइ,

---

१. विहरंति खं १ ॥ २. तओ णं हे २ ॥ ३. पम्हुट्ठा सं १ ॥ ४. "भो इत्यामन्त्रणे"—अटी० ॥ ५. "समयनिबद्धं मनसा निबद्धसङ्केतं यथा प्रतिबोधनीया वयं परस्परेणेति समकनिबद्धां वा सहितैर्या उपात्ता जातिस्तां देवाः अनुत्तरसुराः सन्तः तं ति तदेवं तां वा देवसम्बन्धिनीं संस्मरत जातिं जन्म यूयमिति"—अटी० ॥ ६. लेस्साहिं सं १ ला ३ हे ४ ॥ ७. ततावर तीहापूह खं १ ॥ ८. ईहापोह° ला २, ३ हे ४। दृश्यतां पृ० ६४ पं० १ ॥ ९. सन्नि जाव जाइ° खं १ ॥ १०. जाईस° हे २। दृश्यतां पृ० ६४ पं० १–२, ६ ॥ ११. अरिहा जे १ ॥ १२. विहाडावेति खं १ ला १ मु० ॥ १३. उवागच्छंति २ हे १ विना। उवागच्छंति २ त्ता जे १ ॥ १४. सत्त वि य बा° जे १। सत्त बा° सं १ ला ३ ॥ १५. °वयंसया ला १ ॥ १६. एगओ जे १ ॥ १७. °गया वि हो° हे १ ला १ विना ॥ १८. पव्वामि खं १ हे २ जे १ ॥ १९. किं भे हे १ ला २, ३। दृश्यतां पृ० १२३ पं० १० टि० ४ ॥ २०. हियसामत्थे हे १, २ विना ॥ २१. अरिहं जे १ ॥ २२. पव्वह हे १ ॥ २३. अम्हं णं हे १ ला विना ॥ २४. दृश्यतां पृ० ७ पं० ९ १२३ पं० १४ ॥ २५. तहा सं १ ला २, ३ हे ४ ॥ २६. एण्हिं हे १, २ ॥ २७. जाव नास्ति जे १ ॥

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

अम्हे वि णं देवाणुप्पिया! संसारभउव्विग्गा जाव भीया जम्मण-मरणाणं देवाणुप्पिएहिं सद्धिं मुंडा भवित्ता जाव पव्वयामो।

ततेणं मल्ली अरहा ते जितसत्तुपामोक्खे [छप्पि रायाणो] एवं वयासी—जइ णं तुब्भे संसार जाव मए सद्धिं पव्वह, तं गच्छह णं तुब्भे देवाणुप्पिया! सएहिं २ रज्जेहिं जेट्ठपुत्ते रज्जे ठावेह, २ त्ता पुरिससहस्सवाहिणी[ओ] सीयाओ दुरुहह, [पुरिससहस्सवाहिणीओ सीयाओ] दुरूढा समाणा मम अंतियं पाउब्भवह। ततेणं ते जितसत्तुपामोक्खा [छप्पि रायाणो] मल्लिस्स अरहतो एतमट्ठं पडिसुणेंति।

ततेणं मल्ली अरहा ते जितसत्तुपामोक्खे [छप्पि रायाणो] गहाय जेणेव कुंभए तेणेव उवागच्छइ, उवागच्छित्ता कुंभगस्स पाएसु पाडेति। ततेणं से[6] कुंभए ते जितसत्तुपामोक्खे विपुलेणं असणं ४ पुप्फ-वत्थ-गंध-मल्लालंकारेणं सक्कारेति संम्माणेति जाव पडिविसज्जेति। ततेणं ते जियसत्तुपामोक्खा [छप्पि रायाणो] कुंभएणं रण्णा विसज्जिया समाणा जेणेव साइं साइं रज्जातिं जणेव नगरातिं तेणेव उवागच्छंति, २ त्ता संगाइं सगाइं रज्जातिं उवसंपज्जित्ताणं विहरंति।

ततेणं मल्ली अरहा संवच्छरावसाणे निक्खमिस्सामि त्ति मणं पहारेति।

ते णं काले णं ते णं समए णं सक्कस्सासणं चलति। ततेणं से[16] सक्के देविंदे [देवराया] आसणं चलियं पासति, २ ओहिं पउंजति, २ त्ता मल्लिं अरहं ओहिणा आभोएति, २ त्ता इमेयारूवे अज्झत्थिए जाव समुप्पज्जित्था—एवं खलु जंबुद्दीवे दीवे भारहे वासे मिहिलाए नयरीए कुंभगस्स रन्नो [धूया] मल्ली अरहा निक्ख-

---

१. प्रतिषु पाठाः—देवाणुप्पिया सद्धिं सं १ ला २, ३, हे ४। देवाणुपि(प्पि—हे २)। सद्धिं जे १ हे ३ ला १। देवाणुप्पिए साद्धिं हे २। देवाणु सद्धिं हे १। खं १ मध्ये पाठो नास्ति॥ २. रज्जे नास्ति जे १॥ ३. प्रतिषु पाठाः—पुरिससहस्स सिविया दुरूढा समाणा पाउब्भवह जे १। पुरिससहस्स[वाहिणी—हे १ ला २, ३ हे ४] सीयातो दुरुहह २ मम अंतियं पाउब्भवह खं १ हे १, २, ३, ४ सं १ ला १, २, ३। दृश्यतां पृ० ११२ पं० १२, पृ० १२३ पं० १८, पृ० १४२ पं० १०। ४. अरिहतो जे १॥ ५. अरिहा जे १॥ ६. से सं १ ला २, ३ हे ४ विना नास्ति॥ ७. ते नास्ति जे १ हे ३॥ ८. अत्र '४' इत्यनेन असण-पाण-खाइम-साइमेणं इति संपूर्णः पाठोऽत्र ज्ञेयः॥ ९. सम्माणेति नास्ति हे १, २॥ १०. उवा सगाइं २ त्ता। रज्जाइं जे १॥ ११. सगाइं २ रज्जा° खं १ हे १। सगाइं रज्जा° खं १ हे १ विना॥ १२. °त्ता वि° जे १ विना॥ १३. अरिहा जे १॥ १४. मणं पाहा° सं १ ला ३ हे ४ खं १। मणे संपहा° जे १॥ १५. °स्स आसणं हे १ सं १ ला २, ३ हे ३, ४॥ १६. से नास्ति जे १ विना॥ १७. भरहे खं १॥ १८. °लाए कुंभगस्स मल्ली हे २ जे १ विना। °लाए नयरीए कुंभगस्स मल्ली हे २॥

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

मिस्सामि त्ति [1]मणं पहारेति, तं जीयमेयं तीयपच्चुप्पन्नमणागयाणं सक्काणं [देविंदाणं देवरायाणं] अरहंताणं भगवंताणं निक्खममाणाणं इमेयारूवं अत्थसंपयाणं दलइत्तए, तंजहा—

तिण्णेव य कोडिसया अट्ठासीतिं च होंति कोडीओ।
असितिं च सयस[2]हस्सा इंदा दलयंति अरहाणं ॥ १० ॥

एवं संपेहेति, २ वेसमणं देवं सद्दावेति, २ त्ता [एवं वयासी—] एवं खलु देवाणुप्पिया! जंबुद्दीवे दीवे [3]भारहे वासे जाव असीतिं च सयसहस्साइं दलइत्तए, तं गच्छह णं देवाणुप्पिया! [4]जंबुद्दीवं दीवं भारहं वासं मिहिलं रायहाणिं, कुंभगस्स रन्नो भवणंसि इमेयारूवं अत्थसंपयाणं साहराहि, ◁[5] २ खिप्पामेव मम एयमाणत्तियं पच्चप्पिणाहि।

तते णं से वेसमणे देवे सक्केणं देविंदेणं एवं वुत्ते [6]समाणे हट्ठे करयल जाव पडिसुणेति, पडिसुणेत्ता जंभए देवे सद्दावेइ, २ एवं वयासी—गच्छह णं तुब्भे देवाणुप्पिया! जंबुद्दीवं दीवं भारहं वासं मिहिलं रायहाणिं, कुंभगस्स रण्णो भवणंसि 'तिन्नि कोडिसया अट्ठासीइं च कोडीओ असिइं च सयसहस्साइं' [7]इमेयारूवं अत्थसंपयाणं साहरह, २ मम एयमाणत्तियं पच्चप्पिणह। ▷° [8]तते णं ते जंभगा देवा वेसमणेणं जाव सुणेत्ता उत्तरपुरत्थिमं दिसीभागं अवक्कमंति, २ जाव उत्तरवेउव्वियाइं रूवाइं विउव्वंति, २ ताए उक्किट्ठाए जाव [9]वीइवयमाणा जेणेव जंबुद्दीवे दीवे भारहे वासे जेणेव मिहिला रायहाणी जेणेव कुंभगस्स रण्णो भवणे तेणेव उवागच्छंति, २ कुंभगस्स रन्नो भवणंसि तिन्नि कोडिसया जाव साहरंति, २ जेणेव वेसमणे देवे तेणेव उवागच्छंति, २ करयल जाव पच्चप्पिणंति। तते

१. मणं पाहा° जे १ विना। मणं संपहा° हे २। दृश्यतां पृ० १८० टि० १४॥ २. °सहस्सं सं १ ला ३। आद्यास्त्रयः पादा आचाराङ्गे [पृ० २२६]ऽपि सन्ति ॥ ३. भरहे खं १ ॥ ४. अत्र हस्तलिखितादर्शेषु संक्षिप्ताः पाठाः सन्ति, तथाहि—जंबु भरहं मिहिलं कुंभगस्स रन्नो भवणंसि—हे २। जंबु। भर मिहि कुंभग भवणंसि हे १ खं १। जंबु भर मिथि कुंभए भवणंसि जे १। जंबु भार मिहि कुंभग भवणंसि सं १ ला १, ३ हे ४ लों०। जंबु भार मिहि कुंभग भवणंसि हे ३। जंबु भारा मिहिलं कुंभगभुवणंसि ला २। दृश्यतां पं० १३॥ ५. ◁ ▷° एतदन्तर्गतपाठस्थाने जे १ मध्ये ईदृशः पाठः—खिप्पामेव पच्चप्पिणंति तए णं से वेसमणे सक्केण देविंदेणं एवं वुत्ते समाणे हट्ठ जाव साहरित्ता पच्चप्पिणइ ॥ ६. समाणे जे १ विना नास्ति॥ ७. भयमेया° सं १ हे ४ लामू० ३ विना॥ ८. इत आरभ्य पृ० १८२ पं० २ पर्यन्तः पाठो नास्ति जे १ ॥ ९. वीईवयमाणा हेसं० ४ ला १, २। वीयमाणा ला ३ खं १। वीवयमाणा हे २। वियमाणा हे ३ ॥

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

णं से वेसमणे देवे जेणेव सक्के देविंदे देवराया तेणेव उवागच्छइ, २ करयल जाव पच्चप्पिणति।

तते णं मल्ली अरहा कल्लाकल्लिं जाव [1]मागहओ पातरासो त्ति बहूणं सणाहाण य अणाहाण य पंथियाण य पहियाण य [2]करोडियाण य [3]कप्पडियाण य [4]एगमेगं हिरण्णकोडिं अट्ठ य अणूणातिं सयसहस्सातिं इमेयारूवं अत्थसंपदाणं दलयति।

तए [5]णं कुंभए राया मिहिलाए रायहाणीए [6]तत्थ तत्थ तहिं तहिं देसे देसे बहूओ महाणससालाओ [7]करेति, तत्थ णं बहवे मणुया दिन्नभइभत्तवेयणा विपुलं असण ४ उवक्खडेंति, २ त्ता जे जहा आगच्छंति तंजहा—पंथिया वा पहिया वा [8]करोडिया वा कप्पडिया वा पासंडत्था वा गिहत्था वा तस्स य तहा [9]आसत्थस्स वीसत्थस्स सुहासणवरगतस्स तं विपुलं [10]असण-पाण-खाइम-साइमं परिभाएमाणा परिवेसमाणा विहरंति।

तते णं मिहिलाए सिंघाडग [11]जाव बहुजणो अण्णमण्णस्सेवमातिक्खति—एवं खलु देवाणुप्पिया! कुंभगस्स रण्णो भवणंसि सव्वकामगुणियं किमिच्छियं विपुलं [12]असण-पाण-खाइम-साइमं [13]बहूणं समणाण य जाव परिवेसिज्जति।

---

१. "जाव मागहओ पायरासो त्ति मगधदेशसम्बन्धिनं प्रातराशं प्राभातिकं भोजनकालं यावत् प्रहरद्वयादिकमित्यर्थः—अटी० ॥ २. करो° हे १, ३ खं १। "करोट्या कपालेन चरन्तीति कारोटिकाः कापालिकाः, तेभ्यः। क्वचित् काओडियाणं ति पाठः, तत्र कावो भारोद्वहनम्, तस्य कोटी भागः कावकोटी, तया ये चरन्ति कावकोटिकाः, तेभ्यः"—अटी० ॥ ३. "कर्पटैश्चरन्तीति कार्पटिकाः, कापटिका वा कपटचारिणः, तेभ्यः"—अटी० ॥ ४. "एगमेगं हत्थामासं ति वाचनान्तरे दृश्यते, तत्र हस्तेन हिरण्यस्यामर्शः परामर्शो ग्रहो हस्तामर्शः, तत्परिमाणं हिरण्यमपि स एवोच्यते, अतस्तमेकैकमेकैकस्मै ददाति स्म, प्रायिकं चैतत् सम्भाव्यते"—अटी० ॥ ५. णं से कुं° मु० ॥ ६. तत्थ तहिं देसे देसे खं १। "तत्थ तत्थ त्ति अवान्तरपुरादौ देशे देशे शृङ्गाटकादौ तहिं तहिं ति तत्र तत्र महापथादीनां भागे भागे, अतिबहुषु स्थानेष्विति तात्पर्यमिति"—अटी० ॥ ७. करेइ हे १, २, ३ ला १, २। करेइत्ता जे १ ॥ ८. करो° खं १ जे १ विना ॥ ९. आसत्थवीसत्थस्स जे १ हे २ खं १ ॥ १०. असणं ४ जे १ मु०। असण ४ जे १ मु० विना ॥ ११. दृश्यतां पृ० २३ पं० ६। जाव जे १ मु० विना नास्ति ॥ १२. असणं ४ जे १ मु० ॥ असण ४ जे १ मु० विना ॥ १३. "बहुभ्यः श्रमणेभ्यो ब्राह्मणेभ्यः सनाथेभ्य इत्यादि पूर्ववत्। सुरासुरियं ति वाचनान्तरे दृश्यते, तत्र भोजने 'अयं सूरोऽयं च सूरः, भुङ्क्तां च यथेष्टम्' इत्येवं या परिवेषणक्रिया सा सूरासूरिका, पुटापुटिकादीनामिवात्र समासः, तया सूरासूरिकया, तृतीयार्थे चेह सूत्रनिर्देशे द्वितीया द्रष्टव्येति"—अटी० ॥

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

वरवरिया घोसिज्जति, किमिच्छियं दिज्जए बहुविहीयं।
सुर-असुर-देव-दाणव-नरिंदमहियाण निक्खमणे ॥ ११ ॥

तते णं मल्ली अरहा संवच्छरेणं 'तिन्नि कोडिसया अट्ठासीतिं च होंति कोडीओ असितिं च सयसहस्सा' इमेयारूवं अत्थसंपदाणं दलइत्ता निक्खमामि त्ति मणं पधारेति।

७७. ते णं काले णं ते णं समए णं लोगंतिया देवा बंभलोए कप्पे रिट्ठे विमाणपत्थडे सएहिं सएहिं विमाणेहिं, सएहिं सएहिं पासायवडिंसएहिं, पत्तेयं पत्तेयं चउहिं सामाणियसाहस्सीहिं, तिहिं परिसाहिं, सत्तहिं अणिएहिं, सत्तहिं अणियाहिवतीहिं, सोलसहिं आयरक्खदेवसाहस्सीहिं, अन्नेहि य बहूहिं लोगंतिएहिं देवेहिं सद्धिं संपरिवुडा महयाहयनट्टगीयवाइय[1] जाव रवेणं भुंजमाणा विहरंति, तंजहा—

सारस्सय[2]माइच्चा वण्ही वरुणा य गद्दतोया य।
तुसिया अव्वाबाहा अग्गिच्चा चेव रिट्ठा यँ[3] ॥ १२ ॥

तते णं तेसिं लोगंतियाणं देवाणं पत्तेयं पत्तेयं आसणाइं चलंति, तहेव जाँव[4] अरहंताणं निक्खममाणाणं संबोहणं करेत्तए त्ति[5], तं गच्छामो णं अम्हे वि मल्लिस्स अरहतो संबोहणं करेमो[6] त्ति कट्टु एवं संपेहेंति, २ उत्तरपुरत्थिमं दिसीभाँगं[7] [अवक्कमंति, अवक्कमित्ता] वेउव्वियसमुग्घाएणं समोहण्णंति[8], [२][9] संखिज्जाइं जोयणाइं एवं जंभगा जाँव[10] जेणेव मिहिला रायहाणी जेणेव कुंभगस्स रण्णो भवणे जेणेव मल्ली अरहा तेणेव उवागच्छंति, २ अंतलिक्खपडिवन्ना सखिंखिणियाहिं[11] जाव वत्थाइं पवर परिहिया करयल[परिग्गहियं दसणहं सिरसावत्तं मत्थए अंजलिं कट्टु] ताहिं इट्ठाहिं[12]० एवं वयासी—'बुज्झाहि भगवं लोगनाहा !, पवत्तेहि धम्मतित्थं, जीवाणं हितसुहनिस्सेयस[13]करं भविस्सति' ति कट्टु दोच्च पि

१. °वाईय हे २ ॥ २. "सारस्सय गाहा, सारस्वताः १, आदित्याः २, वह्नयः ३, वरुणाश्च ४, गर्दतोयाश्च ५, तुषिताः ६, अव्याबाधाः ७, आग्नेयाश्च ८ इत्यष्टौ कृष्णराज्यवकाशान्तरस्थविमानाष्टकवासिनो रिष्टाश्चेति रिष्टाख्यविमानप्रस्तटवासिनः, क्वचिद् दशविधा एते व्याख्यायन्ते, अस्माभिस्तु स्थानाङ्गानुसारेणैवमभिहिताः"—अटी० ॥ ३. य ॥ गाहा खं १ हे २ ॥ ४. दृश्यतां पृ० १८० पं० ६ ॥ ५. ति हे २ ॥ ६. करेमि हे १ जे १ ॥ ७. दृश्यतां पृ० १८१ पं० ६, पृ० २९ पं० ९ ॥ ८. °हणंति हे १, २, ३ ॥ ९. '२' मु० विना नास्ति ॥ १०. दृश्यतां पृ० १८१ पं० ६ ॥ ११. दृश्यतां पृ० ३० पं० ८ ॥ १२. दृश्यतां पृ० ११ पं० २ ॥ १३. णिस्सेसकरं खं १ ॥

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

तच्चं पि एवं वयंति, २ मल्लिं [1]अरहं वंदंति नमंसंति, २ त्ता जामेव दिसं पाउब्भूया तामेव दिसं पडिगया।

तते णं मल्ली अरहा तेहिं लोगंतिएहिं देवेहिं संबोहिए समाणे जेणेव अम्मा-पियरो तेणेव उवागच्छति, २ करयल[परिग्गहियं दसणहं सिरसावत्तं मत्थए अंजलिं कट्टु एवं वयासी—] इच्छामि णं अम्मयाओ! तुब्भेहिं अब्भणुण्णाते मुंडे भवित्ता जाव पव्वतित्तए। अहासुहं देवाणुप्पिया! मा पडिबंधं [2]करेहि। तते [3]णं कुंभए राया कोडुंबियपुरिसे सद्दावेति, कोडुंबियपुरिसे सद्दावेत्ता एवं वदासी—खिप्पामेव अट्ठसहस्सं [4]जाव भोमेज्जाणं ति[5] [6]अण्णं च महत्थं जाव तित्थयराभिसेयं उवट्ठवेह, जाव उवट्ठवेंति।

ते णं काले णं ते णं समए णं चमरे असुरिंदे असुर[राया] जाव अच्चुयपज्जव-साणा आगया। तते णं सक्के देविंदे देवराया आभिओगिए देवे सद्दावेति, २ त्ता एवं वदासी—खिप्पामेव अट्ठसहस्सं सोवण्णियाणं जाव अण्णं च तं विउलं उवट्ठवेह, जाव उवट्ठवेंति। ते वि कलसा तेसु चेव कलसेसु अणुपविट्ठा।

तते णं से सक्के देविंदे देवराया कुंभए य राया मल्लिं [7]अरहं सीहासणंसि पुरत्था-भिमुहं निवेसेति, [8]अट्ठसहस्सेणं सोवण्णियाणं जाव अभिसिंचति। तते णं मल्लिस्स भगवओ अभिसेए वट्टमाणे अप्पेगतिया देवा मिहिलं च [रायहाणिं] [9]सब्भिंतरबाहि-[रियं] [10]जावं सव्वतो समंता [11]परिधावंति। तए णं कुंभए राया दोच्चं पि उत्तरावक्कमणं [12]जावं सव्वालंका[13]रविभूसियं करेति, २ कोडुंबियपुरिसे सद्दावेइ, २ त्ता एवं वयासी—खिप्पामेव भो देवाणुप्पिया! मणोरमं सीयं[14] उवट्ठवेह, ते वि उवट्ठवेंति।

---

१. अरिहं जे १ ॥ २. करेह हे १, २ ला २ विना॥ ३. णं ते कुंभए राया सं १ ला २, ३ हे ४॥ ४. दृश्यतां पृ० ४९ पं० ५॥ ५. ति इत्यधिकं भाति॥ ६. अन्नं जाव महत्थं जाव सं १ ला ३ हे ४॥ ७. अरिहं सीहा° जे १। अरहं सिंहा° सं १ ला ३ हे ४॥ ८. अट्ठ सहस्से कलसा ते चेव कलसे अणुपविट्ठा। तए णं से सक्के देविंदे देवराया कुंभए राया मल्लिं अरहं सीहासणंसि पुरत्थाभिमुहं निवेसेइ अट्ठसहस्सेणं हे २॥ ९. सब्भंतर जाव हे २। सब्भिंतरं जाव जे १ सं १॥ १०. दृश्यतां जीवाभिगमसूत्रे तृतीयप्रतिपत्तौ "इंदाभिसेगंसि वट्टमाणंसि" इत्यादिः पाठः, राजप्रश्नीयसूत्रे "तएणं तस्स सूरियाभस्स देवस्स महया महया इंदाभिसेए वट्टमाणे" इत्यतोऽग्रेतनः पाठः, तथा जम्बूद्वीपप्रज्ञप्तौ पञ्चमे वक्षस्कारे "तए णं सामिस्स महया २ अभिसेअंसि वट्टमाणंसि" इतोऽ-ग्रेतनः पाठः॥ ११. संपरिधावंति हे १ विना। सपरिवारंति हे २॥ १२. दृश्यतां पृ० ५१ पं० १—पृ० ५२ पं० ६॥ १३. °रभूसियं जे १ हे १, ३॥ १४. सिविंयं जे १॥

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

तते णं सक्के देविंदे देवराया आभिओगिए देवे [सद्दावेति, सद्दावेत्ता एवं वयासी—] खिप्पामेव [भो देवाणुप्पिया] अणेगखंभं[*][सयसन्निविट्ठं] जाव मणोरमं सीयं उवट्ठवेह, जाव सा वि सीया तं चेव सीयं अणुपविट्ठा।

तते णं मल्ली अरहा सीहासणाओ अब्भुट्ठेति, २ जेणेव मणोरमा सीया तेणेव उवागच्छति, २ मणोरमं सीयं अणुपयाहिणीकरेमाणे मणोरमं सीयं दुरुहति, [२] सीहासणवरगए पुरत्थाभिमुहे सन्निसन्ने। तते णं कुंभए [राया] अट्ठारस [1]सेणिप्पसेणीओ सद्दावेति, २ त्ता एवं वदासी—तुब्भे णं देवाणुप्पिया! ण्हाया कयबलिकम्मा जाव सव्वालंकार[2]विभूसिया मल्लिस्स सीयं परिवहह, जाव परिवहंति।

तते णं सक्के देविंदे देवराया मणोरमाए दक्खि[3]णिलं उवरिलं बाहं गेण्हति, ईसाणे उत्तरिलं उवरिलं बाहं गेण्हति, चमरे दाहिणिलं हेट्ठिलं, बली उत्तरिलं हेट्ठिलं, अवसेसा देवा जहारिहं मणोरमं सीयं परिवहंति।

[4]पुव्विं उक्खित्ता माणु[5]सेहिं सा [6]हट्ठरोमकूवेहिं।
पच्छा वहंति सीयं असुरिंद-सुरिंद-नागिंदा॥ १३॥
[7]चलचवलकुंडलधरा सच्छंदविउव्वियाभरणधारी।
देविंद-दाणविंदा वहंति सीयं जिणिंदस्स॥ १४॥

तते णं मल्लिस्स अरहओ मणोरमं सीयं [8]दुरूढस्स [समाणस्स] इमे अट्ठट्ठ मंगलगा पुरओ अहाणुपुव्वीए संपत्थिया, एवं निग्गमो जहा [9]जमालिस्स[10]। तयणं-

---

* दृश्यतां पृ० ५२ पं० ८॥ १. सेणिजीवपसेणीओ जे १॥ २. °रभूसिया जे १ हे १, २, ३ खं १॥ ३. °णिल्लेणं उ° सं १॥ ४. गाथेयं "समवायाङ्गसूत्रे पृ० ४६६, आवश्यकमूलभाष्ये गा० ९८, तित्थोगालीपइन्नयमध्ये [गा० १०७८] किञ्चिद्भेदेन आचाराङ्गसूत्रे [२।७६०, पृ० २७१] च दृश्यते॥ ५. °णुस्सेहिं हे १, २ जे १॥ ६. "हट्ठरोमकूवेहिं ति रोमाञ्चितैः"—अटी०॥ ७. "चलचवलकुंडलधर त्ति चलाश्च ते चपलकुण्डलधराश्चेति विग्रहः"—अटी०। गाथेयं समवायाङ्गे [पृ० ४६६] आवश्यकमूलभाष्ये [गा० ९९] तित्थोगालीपइन्नय मध्ये [गा० १०७९] च दृश्यते॥ ८. दूढस्स हे १ खं १॥ ९. दृश्यतां पृ० ५४ पं० ६। भगवतीसूत्रे ९।३३।७२। "जहा जमालिस्स त्ति भगवत्यां यथा जमालेः निष्क्रमणं तथेह वाच्यम्, इहैव वा यथा मेघकुमारस्य, नवरं चमरधारितरुण्यादिषु शक्रेशानादीन्द्रप्रवेशत इह विशेषः"।—अटी०॥ १०. प्रतिषु पाठाः—°स्स तयणंतरं मल्लिस्स अरहतो (अरिहओ—जे १) निक्खममाणस्स जे १ हे १। °स्स तए णं अरहतो निक्खममाणस्स खं १ हे ३। °स्स अरहओ निक्खममाणस्स हे २ सं १ ला २, ३ हे ४ लों०। °स्स निक्खममाणस्स। अरहओ णिक्खममाणस्स ला १। तयणंतरं हे १ जे १ विना नास्ति॥

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

तरं मल्लिस्स अरहतो निक्खममाणस्स अप्पेगतिया देवा मिहिलं आसिय[1] अब्भिंतर

---

१. "आसिय अब्भंतर वास विहि गाहा इति 'अप्पेगतिया देवा मिहिलं रायहाणिं सब्भिंतरबाहिरं आसियसम्मज्जियसंमट्ठसुइरत्थंतरावणवीहियं करेंति, अप्पेगइया देवा मंचाइमंचकलियं करेंति' इत्यादेर्मेघकुमारनिष्क्रमणोक्तनगरवर्णकस्य तथा 'अप्पेगइया देवा हिरण्णवासं वासिंसु एवं सुवण्णवासं वासिंसु, एवं रयण–वइर–पुप्फ–मल्ल–गंध–चुण्ण–आभरणवासं वासिंसु' इत्यादेर्वर्षसमूहस्य तथा 'अप्पेगइया देवा हिरण्णविहिं भाइंसु, एवं सुवण्णविहिं भाइंसु' इत्यादेर्विधिसमूहस्य तीर्थकरजन्माभिषेकोक्तस्य संग्रहार्थं याः काचित् गाथाः सन्ति ताः अनुसृत्य सूत्रमध्येयम् यावत् 'अप्पेगइया देवा आधावेंति, परिधावेंति' इत्येतदवसानमित्यर्थः। इदं च राजप्रश्नकृतादौ द्रष्टव्यमिति"—अटी०॥ "तए णं तस्स सूरियाभस्स देवस्स महया महया इंदाभिसेए वट्टमाणे अप्पेगतिया देवा सूरियाभं विमाणं नच्चोययं नातिमट्टियं पविरल–फुसियरेणुविणासणं दिव्वं सुरभिगंधोदगं वासं वासंति, अप्पेगतिया देवा हयरयं नट्ठरयं भट्ठरयं उवसंतरयं पसंतरयं करेंति, अप्पेगतिया देवा सूरियाभं विमाणं आसियसंमज्जिओवलित्तं सुइ-संमट्ठ-रत्थंतरावणवीहियं करेंति, अप्पेगतिया देवा सूरियाभं विमाणं मंचाइमंचकलियं करेंति, अप्पेगइया देवा सूरियाभं विमाणं णाणाविहरागोसियं झयपडागाइपडागमंडियं करेंति, अप्पेगतिया देवा सूरियाभं विमाणं लाउल्लोइयमहियं गोसीससरसरत्तचंदण-दद्दर-दिण्णपंचंगुलितलं करेंति, अप्पेगतिया देवा सूरियाभं विमाणं उवचियचंदणकलसं चंदण-घड-सुकय-तोरण-पडिदुवारदेसभागं करेंति, अप्पेगतिया देवा सूरियाभं विमाणं आसत्तोसत्त-विउल-वट्ट-वग्घारिय-मल्लदामकलावं करेंति, अप्पेगतिया देवा सूरियाभं विमाणं पंचवण्णसुरभिमुक्क-पुप्फपुंजोवयारकलियं करेंति, अप्पेगतिया देवा सूरियाभं विमाणं कालागुरु-पवर-कुंदुरुक्क-तुरुक्क-धूवमघमघंतगंधुद्धूयाभिरामं करेंति, अप्पेगइया देवा सूरियाभं विमाणं सुगंधगंधियं गंधवट्टिभूतं करेंति १। अप्पेगतिया देवा हिरण्णवासं वासंति, सुवण्णवासं वासंति, रययवासं वासंति, वइरवासं वासंति, पुप्फवासं वासंति, फलवासं वासंति, मल्लवासं वासंति, गंधवासं वासंति, चुण्णवासं वासंति, आभरणवासं वासंति २। अप्पेगतिया देवा हिरण्णविहिं भाएंति, एवं सुवन्नविहिं भाएंति, रयणविहिं [वयरविहिं] पुप्फविहिं फलविहिं मल्लविहिं चुण्णविहिं वत्थविहिं गंधविहिं भाएंति, ३। तत्थ अप्पेगतिया देवा आभरणविहिं भाएंति, अप्पेगतिया चउव्विहं वाइत्तं वाइंति—ततं विततं घणं झुसिरं। अप्पेगइया देवा चउव्विहं गेयं गायंति, तंजहा—उक्खित्तायं पायत्तायं मंदायं रोइतावसाणं ४। अप्पेगतिया देवा दुयं नट्टविहिं उवदंसेंति, अप्पेगतिया विलंबियणट्टविहिं उवदंसेंति, अप्पेगतिया देवा दुतविलंबियं णट्टविहिं उवदंसेंति, एवं अप्पेगतिया अंचियं नट्टविहिं उवदंसेंति, अप्पेगतिया देवा आरभडं भसोलं आरभडभसोलं उप्पायनिवायपवत्तं संकुचियपसारियं रियारियं भंतसंभंतणामं दिव्वं णट्टविहिं उवदंसेंति ५। अप्पेगतिया देवा चउव्विहं अभिणयं अभिणयंति, तंजहा—दिट्ठंतियं, पाडंतियं, सामंतोवणिवाइयं, लोगअंतोमज्झावसाणियं। अप्पेगतिया देवा बुक्कारेंति, अप्पेगतिया देवा पीणेंति, अप्पेगतिया भासेंति, अप्पेगतिया हक्कारेंति, अप्पेगतिया विणंति, तंडवेंति, अप्पेगइया वग्गंति अप्फोडेंति, अप्पेगतिया अप्फोडेंति वग्गंति, अप्पेगतिया तिवइं छिंदंति ६। अप्पेगतिया हयहेसियं करेंति, अप्पेगतिया हत्थिगुलगुलाइयं करेंति, अप्पेगतिया रहघणघणाइयं करेंति, अप्पेगतिया हयहेसिय-हत्थिगुलगुलाइय-रहघणघणाइयं करेंति ७। अप्पेगतिया उच्छलेंति, अप्पेगतिया पोच्छलेंति, अप्पेगतिया उक्किट्ठियं करेंति, अप्पेगतिया उच्छलेंति पोच्छलेंति, अप्पेगतिया तिन्नि वि ८। अप्पेगतिया उवयंति,

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

वास विहि गाहा जाव परि[1]धावंति।

तते णं मल्ली अरहा जेणेव सहस्संबवणे उज्जाणे जेणेव असोगवरपायवे तेणेव उवागच्छति, २ सीयाओ पच्चो[2]रुहति, २ आभरणालंकारं [[3]ओमुयति, तते णं मल्लिस्स अरहतो माया] पभावती [हंसलक्खणेणं पडसाडएणं आभरणालंकारं] पडिच्छति। तते णं [4]से मल्ली अरहा सयमेव पंचमुट्ठियं लोयं करेति। तते णं सक्के देविंदे [देवराया] मल्लिस्स केसे पडिच्छति, खीरो[5]दसमुद्दे[6] साहरति।

तते णं मल्ली अरहा 'णमोत्थु णं सिद्धाणं' ति कट्टु सामाइयचरित्तं पडिवज्जति। जं समयं च णं मल्ली अ[7]रहा चरित्तं पडिवज्जति तं समयं च णं देवाण माणुसाण य णिग्घोसे तु[8]रियंनिणाए गीयवांतियनिग्घोसे य स[11]क्कवयणसंदेसेणं णि[12]लुक्के यावि होत्था। जं समयं च णं मल्ली अरहा सामा[13]इयचरित्तं पडिवन्ने तं समयं च णं मल्लिस्स अरहतो माणुसधम्माओ उत्तरिए मणपज्जवनाणे समुप्पन्ने।

मल्ली णं अरहा जे से हेमंताणं दोच्चे मासे, चउत्थे पक्खे, पोससुद्धे, तस्स णं पोस[14]सुद्धस्स एक्कारसीपक्खे णं, पुव्वण्हकालसमयंसि, अट्ठमेणं भत्तेणं अपाणएणं, अस्सि[15]णीनक्खत्तेणं जोगमुवागएणं, तिहिं इ[16]त्थीसएहिं अब्भितरियाए परिसाए,

---

अप्पेगतिया उप्पयंति, अप्पेगतिया परिवयंति, अप्पेगइया तिन्नि वि ९। अप्पेगइया सीहनायंति, अप्पेगतिया दद्दरयं करेंति, अप्पेगतिया भूमिचवेडं दलयंति, अप्पेगतिया तिन्नि वि १०। अप्पेगतिया गज्जंति, अप्पेगतिया विज्जुयायंति, अप्पेगइया वासं वासंति, अप्पेगतिया तिन्नि वि करेंति ११। अप्पेगतिया जलंति, अप्पेगतिया तवंति, अप्पेगतिया पतवेंति, अप्पेगतिया तिन्नि वि १२। अप्पेगतिया हक्कारेंति, अप्पेगतिया थुक्कारेंति, अप्पेगतिया धक्कारेंति, अप्पेगतिया साइं साइं नामाइं साहेंति, अप्पेगतिया चत्तारि वि १३। अप्पेगइया देवा देवसन्निवायं करेंति, अप्पेगतिया देवुज्जोयं करेंति, अप्पेगइया देवुक्कलियं करेंति, अप्पेगइया देवा कहकहग करेंति, अप्पेगतिया देवा दुहदुहगं करेंति, अप्पेगतिया चेलुक्खेवं करेंति, अप्पेगइया देवसन्निवायं देवुज्जोयं देवुक्कलियं देवकहकहगं देवदुहदुहगं चेलुक्खेवं करेंति, अप्पेगतिया उप्पलहत्थगया जाव सयसहस्सपत्तहत्थगया, अप्पेगतिया कलसहत्थगया जाव धूवकडुच्छुयहत्थगया हट्ठतुट्ठ जाव हियया सव्वतो समंता आहावंति परिधावंति १४।" इति राजप्रश्नकृते [=राजप्रश्नीयसूत्रे]॥

१. °धावेंति हे२॥ २. °रुभति खं१॥ ३. द्रश्यतां पृ० ५५ पं० १७॥ ४. से हे२ विना नास्ति॥ ५. °दगसमुद्दे हे१ ला२, हेसं०४॥ ६. °द्दे पक्खिवइ ला३। °द्दे परिक्खिवइ हे१ ला२, हे सं०४। °द्दे पक्खिवति साहरति खं१॥ ७. अरिहा जे१॥ ८. तुडिय° हे३ ४ ला१, २, ३, सं१ लों०॥ ९. °यणाए हे१ जे१ विना॥ १०. °वाइय° हे१, २॥ ११. सक्कस्स व° ला१ लों० हे१॥ १२. "निलुक्के त्ति निलुक्कोऽन्तर्हित इत्यर्थः"—अटी०॥ १३. °ईय° हे२ ला१। °इयं जे१॥ १४. "सुद्धस्स एक्कारसीपक्खे णं ति शुद्धपक्षस्य या एकादशी तिथिस्तत्पक्षे तदर्धे, णमित्यलङ्कारे"—अटी०॥ १५. °णीहिं नक्ख° हे२ विना॥ १६. इत्थि° सं१ ला२, ३ हे४॥

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

तिहिं पुरिससएहिं बाहिरियाए[1] परिसाए सद्धिं मुंडे भवित्ता पव्वइए। मल्लिं अरहं इमे अट्ठ नायकुमारा[2] अणुपव्वइंसु[3], तंजहा—

णंदे य १ णंदिमित्ते २ सुमित्त ३ बलमित्त ४ भाणुमित्ते य ५।
अमरवति ६ अमरसेणे ७ महसेणे चेव ८ अट्ठमए॥ १५॥

तए णं ते भवणवति[4]-वाणमंतर-जोतिसिय-वेमाणिया [देवा] मल्लिस्स अरहतो निक्खमणमहिमं करेंति। जेणेव नंदीसरे [दीवे तेणेव उवागच्छंति, उवागच्छित्ता] अट्ठाहियं करेंति[5], २ जामेव दिसिं पाउब्भूया तामेव दिसिं पडिगया। तए णं मल्ली अरहा[6] जं चेव दिवसं पव्वतिए[7] तस्सेव दिवसस्स पुव्वावरण्हकालसमयंसि[8] असोगवरपायवस्स अहे पुढविसिलापट्टयंसि सुहासणवरगयस्स सुभेणं परिणामेणं पसत्थेहिं[9] अज्झवसाणेहिं पसत्थाहिं लेसाहिं [10]विसुज्झमाणीहिं तयावरणकम्मरयविकरणकरं[11] अपुव्वकरणं अणुपविट्ठस्स अणंते जाव[12] समुप्पन्ने।

७८ ते णं काले णं ते णं समए णं सव्वदेवाणं आसणाति चलंति,

---

१. बाहिरयाते हे १॥ २. "णायकुमार त्ति ज्ञाता इक्ष्वाकुवंशविशेषभूताः, तेषां कुमारा राज्यार्हा ज्ञातकुमाराः"—अटी०॥ ३. °व्वइंसु खं १॥ ४. °वई म° जे १। °वति ४ म° जे १ विना। अत्र '४' इत्यङ्केन भवणवति-वाणमंतर—जोतिसिय—वेमाणिया इति पाठो ग्राह्यः॥ ५. प्रतिषु पाठाः—करेंति २ जाव पडिगया जे १ हे १। करेंति २ पडिगया जे १ हे १ विना। करेंति जामेव दिसिं पाउब्भूया तामेव दिसि पडिगया ला १॥ ६. अरिहा जे १॥ ७. पव्वईए हे २॥ ८. पुव्वाव° खं १ हे २ विना। "तस्सेव दिवसस्स पुव्वावरण्हकालसमयंसि त्ति यत्र दिवसे दीक्षां जग्राह तस्यैव पौषमासशुद्धैकादशीलक्षणस्य प्रत्यपराह्णकालसमये पश्चिमे भागे, इदमेव आवश्यके पूर्वाह्णे मार्गशीर्षे च श्रूयते, यदाह—"तेवीसाए नाणं उप्पन्नं जिणवराण पुव्वण्हे" [आवश्यकनि० २५३] त्ति तथा "मग्गसिरसुद्धएक्कारसीए मल्लिस्स अस्सिणीजोगे" [आवश्यकनि० २५०] त्ति। तथा तत्रैव अस्य अहोरात्रं यावच्छद्मस्थपर्यायः श्रूयते, तदत्राभिप्रायं बहुश्रुता विदन्तीति"—अटी०॥ ९. पसत्थेहिं अज्झवसाणेहिं नास्ति खं १ हे २, ३, ४ सं १ ला १, २॥ १०. विसुज्झमाणीहिं सं १ ला ३ हे ४ विना नास्ति॥ ११. तदावरणिज्जाकम्म हे २। "कम्मरयविकरणकरं ति कर्मरजोविक्षेपणकारि"—अटी०। तुलना— "तए णं तस्स भरहस्स रण्णो सुभेणं परिणामेणं पसत्थेहिं अज्झवसाणेहिं लेस्साहिं विसुज्झमाणीहिं २ ईहापोहमग्गणगवेसणं करेमाणस्स तयावरणिज्जाणं कम्माणं खएणं कम्मरयविकरणकरं अपुव्वकरणं पविट्ठस्स अणंते अणुत्तरे निव्वाघाए निरावरणे कसिणे पडिपुण्णे केवलवरनाणदंसणे समुप्पन्ने" इति जम्बूद्वीपप्रज्ञप्तौ तृतीये वक्षस्कारे॥ १२. जाव केवलनाणे समुप्पन्ने जे १। "अनन्तं विषयानन्तत्वात्, यावत्करणात् इदं द्रष्टव्यम्—अनुत्तरं समस्तज्ञानप्रधानं निर्व्याघातम् अप्रतिहतं निरावरणं क्षायिकं कृत्स्नं सर्वार्थग्राहकत्वात् प्रतिपूर्णं सकलस्वांशयुक्तत्वात् पौर्णमासीचन्द्रवत्, केवलवरज्ञानदर्शनं संशुद्धं वरं विशेषग्रहणं सामान्यग्रहणं चेत्यर्थः"—अटी०॥

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

समोसढा सुणेंति, [1]अट्ठाहियामहिमं० नंदीसरं० जामेव दिसं पाउ [2]जाँव पडिगया। कुंभए वि निग्गच्छति। तते णं ते जितसत्तुपामोक्खा छप्पि रायाणो जेट्ठपुत्ते रज्जे ठावेत्ता पुरिससहस्सवाहि[3]णीयाओ [[4]सीयाओ] दुरूढा [समाणा] सव्विड्ढीए जेणेव मल्ली अरहा [5]जाव पज्जुवासंति।

तते णं मल्ली अरहा तीसे महतिमहालियाए [परिसाए] कुंभगस्स [रण्णो] तेसिं च जियसत्तुपामोक्खाणं [छण्हं पि रायाणं] धम्मं परिकहेति, परिसा जामेव दिसं पाउब्भूया तामेव दिसं पडिगया, कुंभए समणोवासए जाते, पडिगते, पभावती य। तते णं जितसत्तुपामोक्खा छप्पि रायाणो धम्मं सोच्चा [एवं वयासी—] आलित्तए णं भंते! [6]जाँव पव्वइया, [7]जाँव चोद्दसपुव्विणो, [8]अणंते केवल[वरणाण-दंसणे समुप्पाडेत्ता तओ पच्छा] सिद्धा। तते णं मल्ली अरहा सहसंबवणातो निक्खमति, २ बहिया जणवयविहारं विहरति।

मल्लिस्स णं भिसगपामोक्खा अट्ठावीसं गणा अट्ठावीसं गणहरा होत्था। मल्लिस्स णं अरहओ चत्तालीसं समणसाहस्सीओ उक्कोसिया समणसंपया होत्था। बंधुमतिपामोक्खाओ पणपण्णं अज्जियासाहस्सीओ उक्कोसिया अज्जियासंपया होत्था। सावयाणं एगा सतसाहस्सी चुलसीतिं सहस्सा, सावियाणं तिन्नि सय-साहस्सीओ पण्णट्ठिं च सहस्सा, छस्सया चोद्दसपुव्वीणं, [9]वीसं सया ओहिनाणीणं,

---

१. अट्ठाहियं महा नंदीसरं हे २ विना। "अट्ठाहियामहिमं ति अष्टानामह्नां समाहारोऽष्टाहम्, तदस्ति यस्यां महिमायां साऽष्टाहिका, इदं च व्युत्पत्तिमात्रम्, प्रवृत्तिस्तु महिमामात्र एवेति दिवसस्य मध्ये तद्द्वयं न विरुध्यते इति"—अटी०॥ "तए णं ते बहवे भवणवइ जाव वेमाणिया देवा तित्थगरस्स परिनिव्वाणमहिमं करेंति, २ त्ता जेणेव नंदीसरवरे दीवे तेणेव उवागच्छंति। तए णं से सक्के देविंदे देवराया पुरत्थिमिल्ले अंजणगपव्वए अट्ठाहियं महामहिमं करेति" इति जम्बूद्वीपप्रज्ञप्तौ द्वितीये वक्षस्कारे। पूर्वापरविविधग्रन्थसन्दर्भानुसारेण अटी० हे २ विना अन्य-हस्तलिखितादर्शानुसारेण चात्र 'समोसढा सुणेंति, सुणेत्ता जेणेव नंदीसरे दीवे तेणेव उवा-गच्छंति, उवागच्छित्ता अट्ठाहियं महामहिमं (अट्ठाहियामहिमं—हे २) करेंति, करेत्ता जामेव दिसं पाउब्भूया तामेव दिसं पडिगया' इति संपूर्णः पाठो भाति। २. जाव पडिगया जे १ ला ३ विना नास्ति॥ ३. °णीओ दुढा हे १। °णियातो दुरुढा हे २। °णी दुरूढा जे १। °णीयाओ दूढा हे ३ सं १ लामू० ३। °णीयातो रूढा खं १। ४. दृश्यतां पृ० १२३ पं० १८॥ ५. दृश्यताम् औपपातिकादिसूत्रेषु॥ ६. जाव पव्वइत्ता हे १, २। दृश्यतां पृ० ५६ पं० ६॥ ७. जाव नास्ति हे २॥ ८. प्रतिषु पाठाः—अणंते वरनाणदंसणे केवले सिद्धा सं १ ला ३ हे ४। अणंते केवल सिद्धा हे २, ३ जे १ खंसं० १। अणंते ,केवलि(ले—ला १) सिद्धा खंमू० १ ला १, २। हे १ मध्ये पाठोऽयं नास्ति'। दृश्यतां पृ० १२२ पं० १८॥ ९. तीसं जे १॥

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

बत्तीसं सया केवलणाणीणं, पणतीसं सया वेउव्वियाणं, अट्ठ सया मणपज्जवनाणीणं, चोद्दस सया वादीणं, वीसं सया अणुत्तरोव[1]वातियाणं।

मल्लिस्स अरहओ दुविहा अंतकरभूमी होत्था, तंजहा—जुयंतकरभूमी परियायंतकरभूमी य, जाव वीसतिमाओ पुरिसजुगाओ जुयंतकरभूमी, [2]दुवासपरियाए अंतमकासी। मल्ली णं अरहा [3]पणुवीसं धणूतिमुड्ढं उच्च[4]त्तेणं, वण्णेणं पियंगुसामे, समचउरंससंठाणे, वज्जरिसभणा[रायसंघयणे] मज्झदेसे सुहंसुहेणं विहरित्ता जेणेव सम्मेए पव्वए तेणेव उवागच्छइ, २ संमेयसेलसिहरे पाओवगमणं णुवन्ने। मल्ली णं अरहा एगं वाससतं अगार[5]वासम[ज्झावसित्ता] पणपण्णं वाससहस्सातिं वाससऊणातिं केवलिपरियागं पाउणित्ता, पणपण्णं वाससहस्साइं सव्वाउयं पालइत्ता, जे से गिम्हाणं पढमे मासे दोचे पक्खे चेत्तसुद्धे तस्स णं चेत्तसुद्धस्स [6]चउत्थीए पक्खे णं, [7]भरणीए णक्खत्तेणं [जोगमुवागएणं], अड्ढरत्तकालसमयंसि, पंचहिं अज्जियासएहिं [8]अब्भितरियाए परिसाए, पंचहिं अणगारसएहिं बाहिरियाए परिसाए, मासिएणं भत्तेणं अपाणएणं, वग्घारियपाणी, खीणे वेयणिज्जे आउए [9]नामगोए [10]सिद्धे। एवं परिनिव्वाणमहिमा भाणितव्वा जहा जंबुद्दीवप[11]ण्णत्तीए, नंदीसरे [12]अट्ठाहियाओ पडिगयाओ।

एवं खलु जंबू! समणेणं भगवता महावीरेणं अट्ठमस्स णायज्झयणस्स अयमट्ठे पण्णत्ते त्ति बेमि।

॥ '[13]मल्ली 'णायं [14]सम्मत्तं ॥

---

१. °वाती° सं १ ला २, ३ हे ४॥ २. दुवालसप° हे १ लामू० ३। "दुवासपरियाए त्ति द्विवर्षपर्याये केवलिपर्यायापेक्षया भगवति जिने सति अन्तमकार्षीत् भवान्तमकरोत् तत्तीर्थे साधुः, न आरात् कश्चिदपीति। दुमासपरियाए इति क्वचित्, क्वचिच्च चउमासपरियाए इति दृश्यते"—अटी०। ३. पण° सं १ ला २, ३ हे ४॥ ४. °त्तणेणं सं १ ला २, ३ हे ४॥ ५. °वासमज्झे पण° हे ३। दृश्यतां पृ० ५७ पं० १ टि० १६, पृ० ५८ पं० १०, १४। °वासं पण° हे १, २ जे १ खं १। ६. चउत्थीए भर° जे १ हे १ विना। चउत्थीय भर° हे २। ७. भरणीनक्ख° हे ३॥ ८. अब्भंत° हे २॥ ९. नामागोए खं १ हे २॥ १०. सिद्धा खं १॥ ११. दृश्यतां जम्बूद्वीपप्रज्ञप्तौ द्वितीये वक्षस्कारे॥ १२. "तए णं ते बहवे भवणवइवाणमंतर जाव अट्ठाहियाओ महामहिमाओ करेंति" इति जम्बूद्वीपप्रज्ञप्तौ द्वितीये वक्षस्कारे॥ यदि पडिगया इत्यस्य देवा इत्यनेन सम्बन्धस्तर्हि अत्र 'अट्ठाहियाओ, पडिगया।' इति सम्यक् प्रतिभाति॥ १३. प्रतिषु पाठः—मल्लीणायज्झयणं जे १ सं १ लों० ला १, २, ३ हे ४। मल्लीणायं हे १, २, ३ खं १॥ १४. समत्तम् हे २॥

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

[णवमं अज्झयणं 'मायंदी']

७९. जइ णं भंते! समणेणं जाव संपत्तेणं अट्ठमस्स णायज्झयणस्स अयमट्ठे पण्णत्ते, नवमस्स णं भंते! नायज्झयणस्स समणेणं जाव संपत्तेणं के अट्ठे पण्णत्ते?

एवं खलु जंबू! ते णं काले णं ते णं समए णं चंपा नामं नयरी, पुण्णभद्दे चेइए। तत्थ णं माकंदी नामं सत्थवाहे परिवसति, [1]अड्ढे [दित्ते वित्थिण्णविउलभवणसयणासणजाणवाहणाइण्णे बहुदासदासीगोमहिसगवेलगप्पभूए बहुधण-बहुजायरूवरयए आओग-पओगसंपउत्ते विच्छड्डियविउलभत्तपाणे]। तस्स णं भद्दा नामं भारिया, तीसे णं भद्दाए अत्तया दुवे सत्थवाहदारया होत्था, तंजहा—जिणपालिए य जिणरक्खिए य।

तते णं तेसिं [2]मागंदियदारगाणं [3]अण्णया कयाइ एगयओ इमेयारूवे मिहो कहासमुल्लावे समुप्पज्जित्था—एवं खलु अम्हे लवणसमुद्दं पोयवहणेणं एक्कारस [4]वारा ओगाढा, सव्वत्थ वि य णं लद्धट्ठा कयकज्जा अणहसमग्गा पुणरवि [5]नियगघरं हव्वमागया। तं सेयं खलु अम्हं देवाणुप्पिया! [6]दुवालसमं पि [7]लवणसमुद्दं पोतवहणेणं ओगाहित्तए त्ति कट्टु अण्णमण्ण[8]स्सेतमट्ठं पडिसुणेंति, २ त्ता जेणेव अम्मापितरो तेणेव उवागच्छंति, २ त्ता एवं वदासी—एवं [9]खलु अम्हे अम्मयाओ! एक्कारस वारा तं चेव जाव नियघरं हव्वमागया, तं इच्छामो णं अम्मयाओ! तुब्भेहिं अब्भणुण्णाया समाणा दुवालस[मं पि] लवणसमुद्दं पोयवहणेणं ओगाहित्तए।

तते णं ते मागंदियदारए अम्मापियरो एवं वदासी—इमे [10]ते जाया! अज्जग जाव [11]परिभाएत्तए। तं अणुहोह [12]ताव जाया! विउले माणुस्सए इड्ढीसक्कारसमुदए, किं भे [13]संपत्तवाएणं निरालंबणेणं लवणसमुद्दोत्तारेणं? एवं खलु पुत्ता! दुवालसमी जत्ता सोवसग्गा यावि भवति, तं मा णं तुब्भे दुवे पुत्ता! [1]दुवालसमं

---

१. दृश्यतां पृ० ७७ पं० १५॥ २. मागंदिदार° जे१ हे१॥ ३. अण्णया ला१ मु० विना नास्ति॥ ४. वाराओ ओगाढा जे१ हे१॥ ५. नियघरं जे१ हे१ ला२, ३ हे३, ४॥ ६. °लसंपि खं१ सं१ ला२, ३ हे३, ४॥ ७. लवणं स° हे१॥ ८. °स्स एयमट्ठं जे१ हे२॥ ९. खलु ते अम्म° लों०॥ १०. भे हे१, ३ हेसं० ४ ला३। भो जे१ हे२। दृश्यतां पृ० ४६ पं० १९॥ ११. परियाभा° सं१ ला२, ३ हे३, ४॥ १२. जाव जाया हे२। ताव जावया हे३। दृश्यतां पृ० ४७ पं० २॥ १३. सपत्तावा° लं१ हे२, ४ ला१, ३ जे१॥

१. °लसं पि सं१ ला२, ३ हे४॥

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

पि लवणसमुद्दं जाव ओगाहेह, मा हु तुब्भं सरीरस्स वावत्ती भविस्सति।

तते णं मागंदियदारगा अम्मापियरो दोच्चं पि तच्चं[1] पि एवं वदासी—एवं खलु अम्हे अम्मताओ! एक्कारस वारा लवणसमुद्द(दं)[2] जाव ओगाहित्तए। तते णं ते मागंदियदारए[3] अम्मापियरो जाहे नो संचाएंति बहुहिं आघवणाहिं य[4] पण्णवणाहि य आघवित्तए [वा][5] पण्णवित्तए वा ताहे अकामा चेव एयमट्ठं अणुमन्नित्था[6]। तते णं ते मागंदियदारगा अम्मापिऊहिं अब्भणुण्णाया समाणा गणिमं च धरिमं च मेज्जं च पारिच्छेज्जं च जहा अरहण्णगस्स जाव लवणसमुद्दं बहूइं[7] जोयणसयाइं[8] ओगाढा।

तते णं तेसिं मागंदियदारगाणं अणेगाइं जोयणसयाइं ओगाढाणं समाणाणं अणेगाइं उप्पातियसयातिं पाउब्भूयातिं, तंजहा—अयाले[9] गज्जियं जाव थणियसद्दे, कालियावाते[10] यत्थ संमुच्छिए। तते णं सा णावा तेणं कालियवातेणं आहुणिज्ज-[11]

---

१. तच्चं पि नास्ति जे १ सं १ लामू० ३ हे ४॥ २. लवण जाव ओगा° जे १ हे १ विना। लवण ओगा° हे २॥ ३. मागंदिदारए ला १ खं १ विना। मागंदीदारए हे २, ३॥ ४. य नास्ति जे १ विना। दृश्यतां पृ० ४८ पं० १७॥ ५. वा मु० विना नास्ति॥ ६. अणुजाणित्था जे १ हे १॥ ७. बहूहिं हे २। बहूहितिं खं १॥ ८. जोयणाइं सयाइं जे १॥ ९. अगाले खं १ हे २, ३ विना। दृश्यतां पृ० १५४ पं० ८॥ १०. प्रतिषु पाठाः—कालियावाते अत्थ संमुच्छिते हे २। कालियवाए यत्थ संमुच्छिए खं १ ला १। कालियवाए जाव समुच्छिए हे १, ४ जे १ सं १ ला २, ३। "कालियावाए यत्थ (एत्थ—अटीखं०) त्ति कालिकावातः प्रतिकूलवायुः"—अटी०॥ ११. "आहुणिज्जमाणीत्यादि, आधूयमाना कम्प्यमाना 'विद्रवमुपगता' इति सम्बन्धः। संचाल्यमाना स्थानात् स्थानान्तरनयनेन, संक्षोभ्यमाना अधोनिमज्जनतः तद्गतलोकक्षोभोत्पादाद्वा, सलिलतीक्ष्णवेगैरतिवर्त्यमाना आक्रम्यमाणा, कुट्टिमे करतलेनाहतो यः स तथा स इव तेंदूसए त्ति कन्दुकः, तत्रैव तत्रैव प्रदेशेऽधः पतन्ती च अधोगच्छन्ती, उत्पतन्ती च ऊर्ध्वं यान्ती, तथा उत्पतन्तीव धरणीतलात् सिद्धविद्या विद्याधरकन्यका, तथा अधः पतन्तीव गगनतलाद् भ्रष्टविद्या विद्याधरकन्यका, तथा विपलायमानेव भयाद् धावन्तीव महागरुडवेगवित्रासिता भुजगकन्यका, धावन्तीव महाजनस्य रसितशब्देन वित्रस्ता स्थानभ्रष्टा अश्वकिशोरी, तथा निगुञ्जन्तीव अव्यक्तशब्दं कुर्वन्तीव अवनमन्तीव वा गुरुजनदृष्टापराधा पित्राद्युपलब्धव्यलीका सुजनकुलकन्यका कुलीनेति भावः, तथा घूर्णन्तीव वेदनया थरथरायमाणेव वीचीप्रहारशतताडिता सती, ताडिता हि स्त्री वेदनया घूर्णतीति वेदनयेव घूर्णन्तीत्येवमुपमानं द्रष्टव्यम्, गलितलम्बनेव आलम्बनाद् भ्रष्टेव गगनतलाद् आकाशात् पतितेति गम्यते, यथा क्षीणबन्धनं फलादि आकाशात् पतति एवं सापीति, क्वचित्तु गलितलम्बना इत्येतावदेव दृश्यते, तत्र लम्ब्यन्ते इति लम्बनाः नङ्गराः, ते गलिता यस्यां सा तथा, तथा रुदन्तीव, कैः केत्याह—सलिलभिन्ना ये ग्रन्थयस्ते सलिलग्रन्थयः, ते च ते विवइरमाण त्ति विप्रकिरन्तश्च सलिलं क्षरन्त इति समासः, त एव स्थूराश्रुपाताः तैर्नववधूरुपरतभर्तृका, तथा विलपन्तीव, कीदृशी केत्याह—परचक्रराजेन अपरसैन्यनृपतिना अभिरोधिता सर्वतः कृतविरोधा या सा तथा, परममहाभयाभिद्रुता महापुरवरी, तथा क्षणिकस्थिरत्वसाधर्म्यात् ध्यायन्तीव, कीदृशी केत्याह—कपटेन

माणी २ संचालिज्जमाणी २ संखोभिज्जमाणी २ सलिलतिक्खवेगेहिं अतियट्टिज्जमाणी २ कोट्टिमकरतलाहते विव तिंदूसए तत्थेव २ ओवयमाणी य उप्पयमाणी य, उप्पयमाणी विव धरणियलाओ सिद्धविज्जा विज्जाहरकन्नगा, ओवयमाणी

वेषाद्यन्यथात्वेन यश्छद्मनः प्रयोगः परप्रतारणव्यापारः, तेन युक्ता या सा तथा, योगपरिव्राजिका समाधिप्रधानव्रतिनीविशेषः, तथा निःश्वसन्तीव अधोगमनसाधर्म्यात् तद्गतजननिःश्वाससाधर्म्याद्वा निःश्वसन्तीव, कीदृशी केत्याह—महाकान्तारविनिर्गता परिश्रान्ता च या सा तथा, परिणतवयाः विगलयौवना, अम्मय त्ति अम्बा पुत्रजन्मवती, एवंभूता हि स्त्री श्रमप्रचुरा भवति, ततश्चात्यर्थं निःश्वसितीत्येवं सा विशेषितेति, तथा तद्गतजनविषादयोगात् शोचन्तीव, कीदृशी केत्याह—तपश्चरणं ब्रह्मचर्यादि, तत्फलमपि उपचारात् तपश्चरणं स्वर्गसम्भवभोगजातं तस्य क्षीणः परिभोगो यस्याः सा तथा, च्यवनकाले देववरवधूः। अथवा उप्पयमाणी विवेत्यादौ विवशब्दस्यान्यत्र योगादुत्पतन्ती नौः, केव? सिद्धविद्या विद्याधरकन्यकेवेत्यादि व्याख्येयमिति। तथा संचूर्णितानि काष्ठानि कूवरं च तुण्डं यस्याः सा तथा, तथा भग्ना मेढी सकलफलकाधारभूतकाष्ठरूपा यस्याः सा तथा, मोटितो (मोडितो—अटीसं०) भग्नः सहसा अकस्मात् सहस्रसंख्यजनाश्रयभूतो वा मालो मालकः उपरितनभागो जनाधारो यस्याः सा तथा, ततः पदद्वयस्य कर्मधारयः। तथा शूलाचितेव शूलाप्रोतेव गिरिशृङ्गारोहणेन निरालम्बनतां गतत्वाच्छूलाचिता, वंको वक्रः परिमर्शो जलधिजलस्पर्शो यस्याः सा तथा, ततः कर्मधारयः, अथवा शूलायितः आचरितशूलारूपत्रुटितपरिकरत्वात्, सूलाइंत त्ति पाठे तु शूलायमानो वंकश्च वक्रः पा(प—अटीहे०)रिमासो त्ति नौगतकाष्ठविशेषो नाविकप्रसिद्धो यस्यां सा तथा, तथा फलकान्तरेषु संघटितफलकविवरेषु तटत्तटायमानाः तथाविधध्वनिं विदधानाः स्फुटन्तो विघटमानाः सन्धयो मीलनानि यस्यां सा तथा, विगलन्त्यो लोहकीलिका यस्यां सा तथा, ततः कर्मधारयः, तथा सर्वाङ्गैः सर्वावयवैः विजृम्भिता विवृततां गता या सा तथा, परिशटिता रज्जवः फलकसंघातनदवरिकाः यस्याः सा तथा, अत एव विसरंति विशीर्यमाणानि सर्वाणि गात्राणि यस्याः सा तथा, ततः कर्मधारयः। आमकमल्लकभूता अपक्वशरावकल्पा, जलसम्पर्के क्षणेन विलयनात्। तथा अकृतपुण्यजनमनोरथ इव चिन्त्यमाना कथमियमेतामापदं निस्तरिष्यतीत्येवं विकल्प्यमाना, गुर्वी गुरुका, आपदः सकाशाद् दुःसमुद्धरणीयत्वात्, निष्पुण्यजनेनापि स्वो मनोरथः 'कथमयं पूरयिष्यते' इत्येवं चिन्त्यमानो दुर्निर्वहत्वात् गुरुरेव भवतीति तेनोपमेति, तथा हाहाकृतेन हाहाकारेण कर्णधाराणां निर्यामकाणां नाविकानां कैवर्तानां वाणिजकजनानां कर्मकराणां च प्रतीतानां विलपितं विलापो यस्यां सा तथा, तथा नानाविधै रत्नैः पण्यैश्च भाण्डैः संपूर्णा या सा तथा, रोयमाणेहिं ति सशब्दमश्रूणि विमुञ्चत्सु, कंदमाणेहिं ति शोकाद् महाध्वनिं मुञ्चत्सु, सोयमाणेहिं शोचत्सु मनसा खिद्यमानेषु, तिप्पमाणेहिं ति भयात् प्रस्वेदलालादि तेपत्सु क्षरत्सु, विलपत्सु आर्तं जल्पत्सु एगं महं अंतोजलगयं ति जलान्तर्गतं गिरिशिखरमासाद्य संभग्नः कूपकः कूपकस्तम्भो यत्र सितपटो निबध्यते तोरणानि च यस्यां सा तथा, तथा मोटिता ध्वजदण्डा यस्यां सा तथा, तथा वलकानां दीर्घदारुरूपाणां शतानि खण्डितानि यस्यां सा तथा, अथवा वलयशतैः वलयाकारखण्डशतैः खण्डिता या सा तथा, करकरस्स त्ति करकरेति शब्दं विदधाना तत्रैव जलधौ विद्रवं विलयमुपगतेति"—अटी०॥

१. °गातो। ओव° खं १। °गा तोव° हे २॥

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

विव गगणतलाओ भट्ठविज्जा [1]विज्जाहरकन्नगा, विपलायमाणी विव महागरुल-वेगवित्तासिया[2] [3]भुयगकन्नगा, धावमाणी विव महाजणरसियसद्दवित्[4]त्था ठाणभट्ठा [5]आसकिसोरी, णिगुंजमाणी विव गुरुजणदिट्ठावराहा सुयणकुलकन्नगा, [6]घुण्णमाणी विव [7]वीइपहारसततालिया, गलियलंबणा विव गगणतलाओ, रोयमाणी विव सलिल[8]गंठिविप्पइरमाणथोरंसुवाएहिं नववहू उवरतभत्तुया, विलवमाणी विव परचक्करायाभिरोहिया परममहब्भयाभिदुया महापुरवरी, झायमाणी विव कवडं[9]च्छोमणपओगजुत्ता जोगपरिव्वाइया, णीससमाणी विव महाकंतारविणिग्गयपरिस्संता परिणयवया अम्मया, सोयमाणी विव तवचरणखीणपरिभोगा चयणकाले देववरवहू, संचुण्णियकट्ठकूवरा, भग्गमेढिमोडि[10]यसहस्समाला, सूलाइयवंक[11]परिमासा, फलहंतरतडतडेंतफुट्टंत[12]संधिवियलंतलोह[13]खीलिया, सव्वंगवियंभिया, परिसडियर[14]ज्जु-विसरंतसव्वगत्ता, आमगमल्लगभूया, अकयपुण्णजणमणोरहो विव चिंतिज्जमाणगु[15]रुई, [16]हाहाकयकण्णधार-णाविय-वाणियगजण-कम्मगारविलविया णाणावि[17]हरयणपणिय-संपुण्णा, बहूहिं पुरिससएहिं रोयमाणेहिं कंदमाणेहिं सोयमाणेहिं तिप्पमाणेहिं विलवमाणेहिं एगं महं अंतो जलगयं गिरिसिहर[18]मासायइत्ता संभग्गकू[19]वतोरणा मोडियझयदंडा वलयसयखंडिया करकरस्स तत्थेव विद्दवं उवगया। तते णं तीए णावाए[20] विवज्जमाणीए ते बहवे पुरिसा विपुलपणियभंडमायाए अंतोजलंमि णि[21]मज्जाविया यावि होत्था।

८०. तते णं ते मागंदियदारगा छेया दक्खा पत्तट्ठा कुसला [22]मेहाविणो

---

१. विज्जा° नास्ति जे १ हे १, २ ॥ २. °सिय भु° जे १ सं १ ॥ ३. भुयगवरकन्नगा जे १ सं १ लों० विना ॥ ४. °वित्तट्ठाणभट्ठा जे १। "त्रस्तस्य हित्थ-तट्ठौ"—सि० ८।२।१३६ ॥ ५. आसि° जे १ हे १ ॥ ६. घुम्ममाणी खं १ सं १ हे २ विना। घुम्ममाणि हे २ ॥ ७. वीयी° जे १। वीती° खं १। वीति° सं १ ला २, ३, हे ३, ४ ॥ ८. °गंधविविप्पयरमाण° जे १। °गंधिविवइरमाण° हे १ ॥ ९. °डकोमण° खं १ ॥ १०. °मोढिय° खं १ जे १ ॥ ११. परि° सं १ ला २, ३ हे ४ ॥ १२. °संवियलंत° हे २। °संधिविलयंत° जे १ ॥ १३. °हखीलिया सं १ ला २, ३ हे ४ विना ॥ १४. °रज्ज° खं १। १५. °गरु° लों० ॥ १६. हाहक्कय° सं १ ला २, ३ हे ३, ४ ॥ १७. °हपणियरयणसंपुण्णा जे १ हे १ ॥ १८. प्रतिषु पाठाः— °मासायथित्ता हे १। °मासायइत्त ला १। °मासाथियत्ता जे १ लों०। °मासाइत्ता सं १ ला २, ३ हे २, ३, ४। °मासातित्ता खं १ ॥ १९. °कुवतो° हे २। °कुवेरतो° जे १ ॥ २०. °ए भिज्जमाणीए जे १ हे १ विना ॥ २१. प्रतिषु पाठाः— णिवज्जाविया यावि हे २ ला १। निमज्जाविया वि हे १। निवज्जाविया वि सं १ लामू० ३ हे ३, ४। निज्जाविया वि ला २ लासं० ३। णिवज्जामिया वि खं १ ॥ २२. हे १ जे १ विना—मेहावी निउ° सं १ ला १, २, ३ हे २, ३, ४। मेहावि निउ° खं १ ॥

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

णिउणसिप्पोवगया बहूसु [1]पोतवहणसंपराएसु कयकरणा लद्धविजया [2]अमूढा अमूढहत्था एगं महं फलगखंडं आसादेंति, जंसिं[3] च णं पदेसंसि से पोयवहणे विवन्ने तंसिं[4] च णं पदेसंसि एगे महं रयणदीवे णामं दीवे होत्था, अणेगाइं जोयणाति आयामविक्खंभेणं, अणेगाइं जोयणाइं परिक्खेवेणं, णाणादुमसंडमंडिउद्देसे सस्सिरीए पासातीए दरिसणिज्जे अभिरूवे पडिरूवे।

तस्स णं बहुमज्झदेसभाए एत्थ णं महं एगे पासायवडेंसए यावि[5] होत्था अब्भुग्गयमूसिए[6] जाव सस्सिरीयरूवे पासातीए दरिसणिज्जे अभिरूवे पडिरूवे। तत्थ णं पासायवडेंसए रयणदीवदेवया नामं देवया परिवसति पावा चंडा रुद्दा खुद्दा साहसिया[7]। तस्स णं पासायवडिंसयस्स चउद्दिसिं चत्तारि वणसंडा किण्हा किण्होभासा[8]०। तते णं ते मागंदियदारगा तेणं फलयखंडेणं[9] ओवुज्झमाणा[10] २ रयणदीवं[11] तेणं संवूढा[12] यावि होत्था।

तते णं ते मागंदियदारगा थाहं लभंति, २ त्ता मुहुत्तंतरं आससंति, २ त्ता फलगखंडं विसज्जेंति[13], २ त्ता रयणदीवं उत्तरंति, २ त्ता फलाणं मग्गणगवेसणं करेंति, २ त्ता फलाति आहारेंति, २ त्ता णालिएराणं मग्गणगवेसणं करेंति, २ त्ता नालिएराइं फोडेंति, २ त्ता नालिएरतेल्लेणं[14] अण्णमण्णस्स गत्ताइं[15] अब्भंगेंति, २ त्ता पोक्खरणी ओगाहेंति, २ जलमज्जणं करेंति, २ जाव पच्चुत्तरंति, पुढविसिला[16]पट्टयंसि निसीयंति, २ आसत्था वीसत्था सुहासणवरगया [17]चंपं नगरिं, अम्मापिउ[18]आपुच्छणं च, लवणसमुद्दोत्तारं च, कालियावाय[19]संमुच्छणं च, पोतवहणविवत्तिं च, फलयखंडस्स आसायणं च, रयणदीवुत्तारं[20] च, अणुचिंतेमाणा[21] २ ओहतमणसंकप्पा जाव झियायंति।

---

१. "पोयवहणसंपराएसु त्ति सम्परायः संग्रामः, तद्वद् यानि भीषणानि पोतवहनकार्याणि तानि तथोच्यन्ते, तेषु"—अटी० ॥ २. अमूढामूढहत्था हे १ खं १ ॥ ३. °सि खं १ ॥ ४. तत्थ हे १ जे १ ॥ ५. यावि सं १ ला २, ३ हे ४ विना नास्ति ॥ ६. °मूसिय जाव लौं० । °मूसिये जाव खं १ । दृश्यतां पृ० ३९ पं० ८–१२ टि० ७ ॥ ७. °स्सिया जे १ सं १ ला ३ ॥ ८. दृश्यतां पृ० ७७ पं० १० टि० ७ ॥ ९. फलयाखं° हे १ । फलायखं° खं १ ॥ १०. उव्वु° जे १ । उवु° खं १ विना ॥ ११. °दीवं सं १ लौं० ला २, ३ हे ४ ॥ १२. संछूढ हे २, ३ खं १ ॥ १३. विसज्जंति खं १ जे १ ॥ १४. °रस्स तेल्लेणं सं १ ला २, ३, हे ४ ॥ १५. हे २ विना—गाताति हे ३, ४ ला २ सं १ । गायाइं जे १ लौं० हे १ ला १, ३ ॥ १६. °लावट्ट° जे १ लौं० हे १ ॥ १७. चंपं नयरं हे १ जे १ । चंपानयरिं सं १ ला २, ३ हे ४ ॥ १८. °पिउ आपु° जे १ हे १ विना ॥ १९. °यवा° हे २ ला १ विना ॥ २०. °णुद्दी° जे १ लौं० सं १ हे ३, ४ ला १ ॥ २१. °णा २ ओ° हे २ ॥

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

तते णं सा रयणदीवदेवया ते मागंदियदारए ओहिणा आभोएति, २ [*]असिखेडगवग्गहत्था सत्तट्ठतलप्पमाणं उड्ढं वेहासं उप्पयति, २ त्ता ताते उक्किट्ठाए जाव देवगतीए [1]वीईवयमाणी २ जेणेव मागंदियदारए [2]तेणेव उवागच्छति, २ आसुरुत्ता ते मागंदियदारए खरफरुसनिट्ठुरवयणेहिं एवं वदासी—हं भो मागंदियदारया! अप्पत्थियपत्थिया! जति णं तुब्भे मए सद्धिं विउलातिं भोगभोगाइं भुंजमाणा विहरह [3]तो भे अत्थि जीवियं, [4]अह णं तुब्भे मए सद्धिं विउलातिं [भोगभोगाइं भुंजमाणा] नो विहरह तो भे [5]अहं इमेणं नीलुप्पलगवलगुलिय [6]जाव खुरधारेणं असिणा [7]रत्तगंडमंसुयाइं माउयाहिं उवसोहि[8]याइं [9]तालफलाणीव सीसाइं एगंते एडेमि। तते णं ते मागंदियदारगा रयणदीवदेवं[10]ताअंतिए एयमट्ठं सोच्चा निसम्म भीया करय[*]ल[परिग्गहियं सिरसावत्तं मत्थए अंजलिं कट्टु] एवं वयासी—[11]जण्णं देवाणुप्पिया वतिस्सति तस्स आणाउववायवयणनिद्देसे चिट्ठिस्सामो। तते णं सा रयणदीवदेवता ते मागंदियदारए गेण्हति, जेणेव पासायवडेंसए तेणेव उवागच्छइ, २ त्ता असुभपोग्गलावहारं करेति, २ त्ता सुभपोग्गलपक्खेवं करेति, २ त्ता ततो पच्छा तेहिं सद्धिं विपुलाइं भोगभोगाइं भुंजमाणी विहरति, कल्लाकल्लिं च अमयफलातिं उवणेति।

८१ तते णं सा रयणदीवदेवया सक्क[12]वयणसंदेसेणं सुट्ठिएणं लवणाहिवइणा

---

* असिफलगव° जे१ हे१ विना। "असिखेडगावग्गहत्थ त्ति खड्ग-फलकाभ्यां व्यग्रौ हस्तौ यस्याः सा तथा"—अटी०॥ १. वीवयमाणी हे२। वीववमाणी खं१। वेयमाणी हे३। वीयवमाणी ला३॥ २. तेणेव आगच्छति हे२ सं१ ला२, ३ हे४॥ ३. ता सं१॥ ४. अहण्णं सं१ ला२, ३ हे४। अह ण हे२ खं१। अहं णं जे१ हे१॥ ५. अहं जे१ विना नास्ति॥ ६. अयसिकुसुमप्पगासेणं इति पाठो जावशब्देनात्र ग्राह्यः। दृश्यतां पृ० १०८ पं० १३॥ ७. "रत्तगंडमंसुयाइं ति रक्तौ रञ्जितौ गण्डौ यैस्तानि रक्तगण्डानि, तानि श्मश्रूणि कूर्चकेशा ययोस्ते रक्तगण्डश्मश्रुके, माउयाहिं उवसोहियाइं ति इह माउया उत्तरौष्ठरोमाणि सम्भाव्यन्ते, अथवा माउया सख्यो मातरो वा ताभिः उपशोभिते समारचितकेशत्वादिना जनितशोभे उपशोभिते वा निर्मलीकृते शिरसी मस्तके 'छित्वा' इति वाक्यशेषः"—अटी०॥ ८. °याहिं हे२॥ ९. तालफलाणि व ला२, ३ हे४। तालियफलाणि व सीसाणि एगंते पाडेमि जे१ हे१॥ १०. °वयाए अंतिए मु०॥ * °यल जाव एवं जे१ हे१॥ ११. "जण्णं देवाणुप्पियेत्यादि, यं कञ्चन प्रेष्याणामपि प्रेष्यं देवानुप्रिया वदिष्यति उपदेक्ष्यति यदुतायमाराध्यः तस्स त्ति तस्यापि, आस्तां भवत्याः, आज्ञा अवश्यं विधेयतया आदेशः, उपपातः सेवा, वचनम् अनियमपूर्वक आदेश एव, निर्देशः कार्याणि प्रति प्रश्ने कृते यद् नियतार्थमुत्तरम्, एतेषां समाहारद्वन्द्वः, तत्र। अथवा यद् देवानां प्रिया वदिष्यति तस्स त्ति तत्र आज्ञादिरूपे स्थास्यामः वर्तिष्याम इति। अमयफलाइं ति अमृतोपमफलानि"—अटी०॥ १२. "सक्कवयणसंदेसेणं ति शक्रवचनं चासौ सन्देशश्च भाषकान्तरेण देशान्तरस्थस्य भणनं शक्रवचनसंदेशः, तेन"—अटी०॥

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

लवणसमुद्दे तिसत्तखुत्तो अणुपरियट्टियव्वे त्ति जं किंचि तत्थ तणं वा पत्तं वा कट्ठं वा कयवरं वा असुइ पूतियं दुरभिगंधमचोक्खं तं सव्वं आहुणिय २ तिसत्तखुत्तो एगंते एडेयव्वं ति कट्टु णिउत्ता।

तते णं सा रयणदीवदेवता ते मागंदियदारए एवं वदासी—एवं खलु अहं देवाणुप्पिया! सक्कवयणसंदेसेणं सुट्ठिएणं तं चेव जाव णिउत्ता, तं जाव तांव अहं देवाणुप्पिया! लवणसमुद्दे जाव एडेमि ताव तुब्भे इहेव पासायवडेंसए सुहंसुहेणं अभिरममाणा चिट्ठह। जति णं तुब्भे एयंसि अंतरंसि उव्विग्गा वा उस्सुया वा उप्पुया वा भवेज्जाह तो णं तुब्भे पुरत्थिमिल्लं वणसंडं गच्छेज्जाह, तत्थ णं दो उदू सया साहीणा, तंजहा—पाउसे य वासारत्ते य,

तत्थ उ कंदलसिलिंधदंतो णिउरवरपुप्फपीवरकरो।
कुडयज्जुणणीवसुरभिदाणो पाउसउंदू गयवरो साहीणो ॥ १६ ॥
तत्थ य सुरगोवमणिविचित्तो दद्दुरकुलरसियउज्झररओ।
बरिहिणविंदपरिणद्धसिहरो वासारत्तउउपव्वतो साहीणो ॥ १७ ॥

तत्थ णं तुब्भे देवाणुप्पिया! बहूसु वावीसु य जाव सरसरपंतियासु

---

१. असुई हे १। २. सुट्ठिय तं चेव हे २ विना॥ ३. ताव हे १ जे १ विना नास्ति॥ ४. प्रतिषु पाठाः—उव्विग्गा वा उप्पिया वा उस्सुया वा भ° लों०। उव्विग्गा वा उस्सुया वा उप्पुया वा भ° हे २, ३, ४ सं १ ला २, ३ खं १। उव्विग्गा वा उस्सुया वा उप्पया वा भ° हे १ जे १। उव्विग्गा वा उस्सुया वा उप्कुया वा भ° ला १। "एयंसि अंतरंसि त्ति एतस्मिन्नवसरे विरहे वा उव्विग्ग त्ति उद्विग्नौ उद्वेगवन्तौ, उप्पिच्छ त्ति भीतौ, पाठान्तरेण उत्प्लुतौ भीतावेव, उस्सुय त्ति उत्सुकौ अस्मत्समागमनं प्रति"—अटी०। अटी० अनुसारेण उव्विग्गा वा उप्पुया वा उस्सुया वा इति पाठोऽत्र भाति॥ ५. तत्थ य जे १ हे १। "अनयोरेव रूपकालङ्कारेण वर्णनाय गीतिकाद्वयम्—तत्थ उ इत्यादि"—अटी०॥ ६. °यज्ज° जे १ हे १॥ ७. "प्रावृड् ऋतुरेव गजवरः प्रावृड्ऋतुगजवरः स्वाधीनः, इह सिलिन्ध्रादिवनस्पतीनां कालान्तराकृतकुसुमानां सदा कुसुमितानां भावादात्मवशोऽस्तीति भावः"—अटी०। अटी० अनुसारेण °उदुगय° इति पाठोऽत्र भाति॥ ८. प्रतिषु पाठाः—बरिहिणवंदपरि° खं १। बरहिणवंदपरि° हे २, ३ लासं० ३। बरहिणवंद्रपरि° लों०। बरिहणवंदपरि° सं १ लामू० ३ हे ४। बरिहिणवद्धपरि° हे १। बरिहिणिवद्धपरि° जे १। बरिहिणविंद्धपरि° ला १। "बर्हिणवृन्देन शिखण्डिसमूहेन परिणद्धानि परिगतानि शिखराणि ऋतुपक्षे वृक्षसम्बन्धीनि पर्वतपक्षे कूटानि यत्र स तथा, वर्षारात्रऋतुरेव पर्वत इति विग्रहः"—अटी०॥ ९. प्रतिषु पाठाः—°रत्तउऊप° हे २, ३, ४, सं १ लों० ला १, २, ३। °रत्तोउडप° जे १। °रत्तो उऊप° हे १। °रत्तोडप° खं १। दृश्येतामुपरितने टिप्पणे॥ १०. दृश्यतां पृ० ६० पं० ६॥

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

यं[1] बहूसु आलीघरएसु य मालीघरएसु य जाव कुसुमघरएसु य सुहंसुहेणं अभिरममाणा २ विहरेज्जाह। जति णं तुब्भे तत्थ वि उव्विग्गा वा उस्सुया वा उप्पुया वा भवेज्जाह तो णं तुब्भे उत्तरिल्लं वणसंडं गच्छेज्जाह, तत्थ णं दो उऊ सया साहीणा, तंजहा—सरदो य हेमंतो य,

तं*त्थ उ सण-सं[2]त्तिवण्णकउहो नीलुप्पल-पउम-नलिणसिंगो।
सारस-चं[3]क्कायरवितघोसो सरयउं[4]उगोवती साहीणो॥ १८॥
तत्थ य सिं[5]यकुंदधवलजोण्हो कुसुमितलोद्धवणसंडमंडलतलो।
तुसारदगधारपीवरकरो हेमंतउं[6]उससी सं[7]या साहीणो॥ १९॥

तत्थ णं तुब्भे देवाणुप्पिया! वावीसु य जाव विहरेज्जाह। जति णं तुब्भे देवाणुप्पिया तत्थ वि उव्विग्गा वा जाव उस्सुया वा भवेज्जाह, तो णं तुब्भे अवरिल्लं वणसंडं गच्छेज्जाह, तत्थ णं दो उऊ साहीणा, तंजहा—वसंते य गिम्हे य,

तं[8]त्थ उ सहकारचारुहारो [9]किंसुय-कणियारा-ऽसोगमउडो।
ऊसिततिलग-बउलायवत्तो वसंतउं[10]ऊ णरवती साहीणो॥ २०॥
तत्थ य पाडलसिरीससलिलो मं[11]ल्लियवासंतिय धवलवेलो।
सीयलसुं[12]रभिनिलमगरचरिओ गिम्हउं[13]ऊ सागरो साहीणो॥ २१॥

तत्थ णं बहूसु जं[14]ाव विहरेज्जाह। जति णं तुब्भे देवाणुप्पिया! तत्थ वि

---

१. य बहूसु मालीघरएसु य आलीघरएसु य हे १। य मालीघरएसु य आलीघरएसु य जे १। दृश्यतां पृ० ९८ पं० ६ टि० ५। राजप्रश्नीयसूत्रानुसारेणात्र 'बहूसु आलीघरएसु य मालीघरएसु य कयलिघरएसु य लयाघरएसु य अच्छणघरएसु य पेच्छणघरएसु य मज्जणघरएसु य पसाहणघरएसु य गब्भघरएसु य मोहणघरएसु य सालघरएसु य जालघरएसु य कुसुमघरएसु य' इति सम्पूर्णः पाठः॥ * "इहापि गीतिकाद्वयं तत्थ उ इत्यादि"—अटी०॥ २. °सत्तवण्णककुहो हे १। "सन-सप्तपर्णानि, तान्येव ककुदं स्कन्धदेशविशेषो यस्य स तथा"—अटी०॥ ३. चक्कवाय° ला ३॥ ४. °ऊउ° जे १। °उऊ जे १ विना। "शरदृतुरेव गोपतिः गवेन्द्रः शरदृतुगोपतिः"—अटी०॥ ५. "पाठान्तरे सितकुंदविमलजोण्हो त्ति"—अटी०॥ ६. °उऊ हे १ जे १ विना। "हेमन्तऋतुरेव शशी चन्द्र इति विग्रहः"—अटी०॥ ७. सय जे १। ८. "तत्थ उ इत्यादि गीतिकाद्वयम्"—अटी०॥ ९. केंसुय° हे २॥ १०. अटी० अनुसारेणात्र °उउणरवती इति पाठो भाति। "वसन्तऋतुनरपतिः स्वाधीन इति प्रतीतम्॥"—अटी०॥ ११. °मल्लियावा° हे ३ ला ३॥ १२. °भिअनिलमगरचलिओ हे १ जे १। °भिअनिलमगरचरिओ सं १ ला २, ३ हे ३, ४। "इह च अनिलशब्दस्य अकारलोपः प्राकृतत्वात् 'अरण्णं रण्णं, अलाबुयं लाबुयं' इत्यादिवत्"—अटी०॥ १३. °उउसा° इति पाठोऽत्र अटी० अनुसारेण भाति, "ग्रीष्मऋतुसागरः स्वाधीनः"—अटी०॥ १४. दृश्यतां पृ० १९८ पं० १४॥

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

उव्विग्गा [वा] उस्सुया वा उप्पुया वा भवेज्जाह तओ णं तुब्भे जेणेव पासायवडेंसए तेणेव उवागच्छेज्जाह, ममं पडिवालेमाणा पडिवालेमाणा चिट्ठेज्जाह। मा णं तुब्भे दक्खिणिल्लं वणसंडं गच्छेज्जाह, तत्थ णं महं एगे उग्गविसे चंडविसे[1] घोरविसे महाविसे अइकायमहाकाए, जहा[2] तेयणिसग्गे, मसिमहिसमूसाकालए[3] नयणविस-रोसपुण्णे अंजणपुंजनियरप्पगासे रत्तच्छे जमलजुयलचंचलचलंतजीहे धरणियलवेणिभूए उक्कड[4]फुडकुडिलजडुल[5]कक्खड[6]वियडफडा[7]डोवकरणदच्छे लोहागरधम्ममाणधमधमेंतघोसे अणागलियचंडतिव्वरोसे[8] समुहिं तुरियं[9]चवलं[10] धमंते[11] दिट्ठीविसे सप्पे[12] परिवसति, मा णं तुब्भं[13] सरीरगस्स वावत्ती भविस्सइ। ते मागंदियदारए दोच्चं पि तच्चं पि एवं वदति, २ त्ता वेउव्वियसमुग्घाएणं समोहण्णति[14], २ त्ता ताए उक्किट्ठाए लवणसमुद्दं तिसत्तखुत्तो अणुपरियट्टेउं पयत्ता[15] यावि होत्था।

८२. तए णं ते मागंदियदारया तओ मुहुत्तंतरस्स पासायवडेंसए सइं वा रतिं वा धितिं वा अलभमाणा अण्णमण्णं एवं वदासी—एवं खलु देवाणुप्पिया! रयणदीवदेवया[16] अम्हे एवं वदासी—एवं खलु अहं सक्कवयणसंदेसेणं सुट्ठिएणं लवणाहिवइणा[17] जाव वावत्ती भविस्सइ, तं सेयं खलु अम्हं देवाणुप्पिया!

---

१. "चण्डं झगिति व्यापकत्वात्, पाठान्तरे तु 'भोगविषः' इति, तत्र भोगः शरीरं स एव विषं यस्येति"—अटी० ॥ २. जहा तेयनिसग्गे लों० अटी० मु० विना नास्ति। "जहा तेयनिसग्गे त्ति शेषविशेषणानि यथा गोशालकचरिते [भगवतीसूत्रे १५।६५] तथेहाध्येतव्यानीत्यर्थः, तानि चैतानि—मसि-महिस-मूसाकालगे..."—अटी०। अटी० अनुसारेणात्रेदं भाति—अटी०कृतां समक्षं विद्यमानायां वाचनायां 'जहा तेयनिसग्गे' इत्येतावानेव पाठ आसीत्, 'मसिमहिसमूसाकालए' इत्यादीनि तु सर्वविशेषणानि भगवतीसूत्रे विद्यमानाद् गोशालकचरितादुद्धृत्येह टीकायामधीतानि अटी० कृद्भिः आचार्यश्री अभयदेवसूरिभिः॥ ३. °सामू° हे २, ३, ४ जे १ खं १। "मषी च महिषश्च मूषा च स्वर्णादितापनभाजनविशेषः इति द्वन्द्वः, एता इव कालको यः स तथा"—अटी० ॥ ४. उक्खड° जे १ लों० ॥ ५. °जडिल° मु०। "जटिलः स्कन्धदेशे केसरिणामिवाहीनां केसरसद्भावात्"—अटी० ॥ ६. °कक्कड° हे १, २, ३ जे १। "कर्कशो निष्ठुरः बलवत्त्वात्"—अटी० ॥ ७. °फुडा° जे १ ॥ ८. "अणागलियचंडतिव्वरोसे त्ति अनर्गलितः अनिवारितः अनाकलितो वा अप्रमेयः चण्डतीव्रः अत्यर्थतीव्रो रोषो यस्येति स तथा"—अटी० ॥ ९. "समुहिं तुरियचवलं धमेंते, शुनो मुखं श्वमुखम्, तस्येवाचरणं श्वमुखिका, कौलेयकस्येव भषणम्, ताम् त्वरितचपलम् अतिचटुलतया धमन् शब्दयन्, कुर्वन्नित्यर्थः"—अटी० ॥ १०. °यं चवलं हे २, ३ ॥ ११. धम्मंते, हे १ जे १। धमेंते हे ३। धमधमेंते हे ४। १२. सप्पे य परि° हे २ ॥ १३. तुब्भे जे १ ॥ १४. °हणइ जे १ ॥ १५. पयट्टा हे १। "वृत्त-प्रवृत्त-मृत्तिका-पत्तन-कदर्थिते टः। [सि० ८।२।२९] एषु संयुक्तस्य टो भवति। वट्टो। पयट्टो। मट्टिआ। पट्टणं। कवट्टिओ।" इति सिद्धहेमशब्दानुशासने सवृत्तिके॥ १६. रयणदी° जे १ ॥ १७. °वईणा हे २ ॥

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

पुरत्थिमिल्लं वणसंडं गमित्तए, अण्णमण्णस्स एयमट्ठं पडिसुणेंति, २ जेणेव पुरत्थिमिल्ले वणसंडे तेणेव उवागच्छंति, २ त्ता तत्थ णं वावीसु य जाव[1] आलीघरएसु य जाव अभिरममाणा विहरंति।

तते णं ते मागंदियदारया तत्थ वि सतिं वा जाव अलभमाणा जेणेव उत्तरिल्ले वणसंडे तेणेव उवागच्छंति, २ त्ता तत्थ णं वावीसु य जाव [2]आलीघरएसु य० विहरंति। तते णं ते मागंदियदारगा तत्थ वि सतिं वा जाव[3] [अलभमाणा] जेणेव पच्चत्थिमिल्ले वणसंडे तेणेव उवागच्छंति, २ जाव विहरंति। तते णं ते मागंदियदारया तत्थ वि सतिं वा जाव अलभमाणा अण्णमण्णं एवं वदासी—एवं खलु देवाणुप्पिया! अम्हे रयणदीवदेवता एवं वयासी—एवं खलु[4] अम्हे (अहं) देवाणुप्पिया! [5]सक्कस्स वयणसंदेसेणं सुट्ठिएण लवणाहिव[6]इणा जाव मा णं तुब्भं[7] [8]सरीरगस्स वावत्ती भविस्सति। तं भवियव्वं एत्थ कारणेणं। तं सेयं खलु अम्हं दक्खिणिल्लं वणसंडं गमित्तए त्ति कट्टु अण्णमण्णस्स एतमट्ठं पडिसुणेंति, २ त्ता जेणेव दक्खिणिल्ले वणसंडे तेणेव [9]पहारेत्थ गमणाए।

ततो णं गंधे निद्धाति से जहा नाम ए अहिमडे ति वा जाव अणिट्ठतराए चेव। तते णं ते मागंदियदारया तेणं असुभेणं गंधेणं [10]अभिभूया समाणा सएहिं सएहिं उत्तरिज्जेहिं आसातिं पिहेंति, २ त्ता जेणेव दक्खिणिल्ले वणसंडे तेणेव उवागया। तत्थ णं महं एगं [11]आघतणं पासंति अट्ठियरासिसतसंकुलं भीमदरिसणिज्जं, एगं च तत्थ [12]सूलाइतयं पुरिसं कलुणातिं कट्ठातिं विस्सरातिं [13]कूवमाणं पासंति, २ त्ता भीता जाव संजातभया जेणेव से [14]सूलातियए पुरिसे तेणेव उवागच्छंति, २ त्ता तं सूलाइयं पुरिसं एवं वदासी—एस णं देवाणुप्पिया! [15]कस्साघयणे, तुमं च णं के कओ वा इहं हव्वमागए, [16]केण वा इमेयारूवं आवतिं [17]पाविए?

---

१. दृश्यतां पृ० १९८ पं० १॥ २. आलि° जे १ हे १। दृश्यतां पृ० १९८ पं० १॥ ३. दृश्यतां पृ० १९९ पं० ११॥ ४. दृश्यतां पृ० १९७ पं० ४॥ ५. सक्कस्स देविंद वयण° हे १। सक्कस्स देविंदा वयण° जे १। हे १ जे १ अनुसारेण 'सक्कस्स देविंदस्स देवरण्णो वयण°' इति पूर्णः पाठोऽत्र भाति॥ ६. °वईणा हे २॥ ७. तुब्भे जे १॥ ८. सरीरस्स सं १ ला २, ३ हे ४॥ ९. पाहा° लों० ला २, ३ हे २॥ १०. अहिदूया लों०॥ ११. "आघयणं ति वधस्थानम्" —अटी०॥ १२. सूलाइयं ला २, ३ हे ४। सूलाईयं सं १। "सूलाइयगं ति शूलिकाभिन्नम्" —अटी०॥ १३. कुज्जमाणं ला ३। कुव्वमाणं जे १ हे १ विना। "कूजन्तम् अव्यक्तं शब्दायमानम्"—अटी०॥ १४. खं १ ला १ लों० विना—सूलातियपुरिसे हे १, २। सूलातियसे पुरिसे जे १। सूलाइए पुरिसे सं १ ला २, ३ हे ३, ४॥ १५. कस्साघायणे जे १ हे १ खं १। कस्स घयणे हे २॥ १६. केणइ वा हे १ जे १॥ १७. पावितेसि जे १॥

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

तते णं से [1]सूलातियए पुरिसे ते मागंदियदारगे एवं वदासी—एस णं देवाणुप्पिया! रयणदीवदेवयाए आघयणे, [2]अहं च णं देवाणुप्पिया। जंबुदीवाओ दीवाओ भारहाओ वासाओ [3]कागंदए आसवाणियए विपुलं पणियभंडमायाए पोतवहणेणं लवणसमुद्दं ओयाए। तते [4]णं अहं पोयवहणविवत्तीए निब्बुड्डभंडसारे एगं फलगखंडं आसाएमि। तते [5]णं अहं [6]ओवुज्झमाणे २ रयणदीवं तेणं संवूढे। तते णं सा रयणदीवदेवया ममं [ओहिणा] पासइ, २त्ता ममं गेण्हइ, २ मए सद्धिं विपुलातिं भोगभोगाँतिं भुंजमाणी विहरति। तते णं सा रयणदीवदेवया अण्णदा कयाइ अहालहुसगंसि अवराहंसि परिकुविया समाणी ममं एतारूवं आवतिं पावेति, तं ण णज्जति णं देवाणुप्पिया! तुब्भं [9]पि इमेसिं सरीरगाणं का मण्णे आवती भविस्सइ ति[10]?।

तते णं ते मागंदियदारया तस्स [11]सूलाइयस्स अंतिए एयमट्ठं सोच्चा [12]णिसम्मा बलियतरं भीता जाव संजायभया सूलाइतयं पुरिसं एवं वदासी—कहण्णं देवाणुप्पिया! अम्हे रतणदीवदेवताए [13]हत्थाओ साहत्थिं णित्थरिज्जामो?

तते णं से सूलाइयए पुरिसे ते मागंदियदारए एवं वदासी—एस णं देवाणुप्पिया! पुरत्थिमिल्ले वणसंडे सेलगस्स जक्खस्स जक्खाययणे सेलए नामं आसरूवधारी जक्खे परिवसति। तए णं से सेलए जक्खे चाउद्दसट्ठमु[14]द्दिट्ठपुण्णमासिणीसु आगयसमए पत्तसमये महया २ सद्देणं एवं वदति—कं तारयामि, कं पालयामि? तं गच्छह णं तुब्भे देवाणुप्पिया! पुरत्थिमिल्लं वणसंडं सेलगस्स जक्खस्स महरिहं पुप्फच्चणियं करेह, २त्ता जण्णुपायवडिया पं[15]जलिउडा विणएणं पज्जुवासमाणा [16]चिट्ठह, २ जाहे णं से सेलए जक्खे आगतसमए पत्तसमए एवं वदेज्जा—कं तारयामि, कं पालयामि? ताहे तुब्भे [17]एवं वदह—अम्हे तारयाहि, अम्हे पालयाहि। सेलए [18]भे जक्खे परं रयणदीवदेवयाए हत्थाओ साहत्थिं

१. सूलाइयपुरिसे हे१ जे१॥ २. अहण्णं दे° जे१ हे१ विना॥ ३. "काकंदए त्ति, काकन्दी नगरी, तद्भवः। ओयाए त्ति उपयातः, उपागतः"—अटी०॥ ४. णं हं जे१ हे१ विना॥ ५. णं हं सं१ ला२, ३ हे४॥ ६. उवु° जे१ खं१ विना। दृश्यतां पृ० १९५ पं० १०॥ ७. °गार्तिं च भुंज° खं१॥ ८. °लहूस° हे१॥ ९. पि नास्ति लों०॥ १०. ति हे२ विना नास्ति॥ ११. सूलाईयगस्स हे२। सूलाइग(य-हे१)स्स हे२ विना। सूलाइगत्तस्स लों०॥ १२. णिसम्म ला१॥ १३. "हत्थाओ त्ति हस्ताद् ग्रहणप्रवृत्तात् साहत्थिं ति स्वहस्तेन"—अटी०॥ १४. "उद्दिट्ठ त्ति अमावास्या। आगयसमए त्ति आसन्नीभूतोऽवसरो यस्य स इत्यर्थः, प्राप्तस्तु साक्षादेव"—अटी०॥ १५. °लियडा हे२, ३ लों० खं१ ला१॥ १६. चिट्ठह जाहे हे२। विहरह २ जाहे सं१ हे४। विहरह जाहे ला२, ३ हे३॥ १७. एवं नास्ति सं१ ला२, ३ हे४ विना॥ १८. भे नास्ति सं१ ला२, ३ हे४ लों०॥

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

[1]णित्थारेज्जा, अण्णहा भे न याणामि इमेसिं सरीरगाणं का मण्णे आवती[2] भविस्सइ ?

८३. तते णं ते मागंदियदारया तस्स सूलाइयस्स अंतिए एयमट्ठं सोच्चा निसम्मा सिग्घं चंडं चपलं तुरियं वेइयं जेणेव पुरत्थिमिल्ले वणसंडे जेणेव [3]पोक्ख[4]रिणी तेणेव उवागच्छंति, २ त्ता [5]पोक्खरिणिं [6]ओगाहेंति, २ त्ता जलमज्जणं करेंति, २ जाइं तत्थ उप्पलाइं [7]जाव गेण्हंति, २ त्ता जेणेव सेलगस्स जक्खस्स जक्खायायणे तेणेव उवागच्छंति, २ त्ता आलोए पणामं करेंति, २ त्ता महरिहं [8]पुप्फच्चणियं करेंति, २ त्ता जण्णुपाय[9]वंडिया सुस्सूसमाणा णमंसमाणा पज्जुवासंति। तते णं से सेलए जक्खे आगतसमए पत्तसमए एवं वदासी–कं तारयामि, कं पालयामि ? तते णं ते मागंदियदारया उट्ठाए उट्ठेंति, २ त्ता करयल[परिग्गहियं दसणहं सिरसावत्तं मत्थए अंजलिं कट्टु] एवं वदासी—[10]अम्हे तारयाहि, अम्हे पालयाहि ! तए णं से सेलए जक्खे ते मागंदियदारए एवं [11]वयासी—एवं खलु देवाणुप्पिया ! तुब्भं मए सद्धिं [12]लवण[13]समुद्दं मज्झंमज्झेणं [14]वीईवयमाणाणं सा रयणदीवदेवया पावा चंडा रुद्दा [15]खुद्दा साहस्सिया बहूहिं खरएहि य [16]मउएहि य अणुलोमेहि य पडिलोमेहि य सिंगारेहि य कलुणेहि य उवसग्गेहि य उवसग्गं [17]करेहिति, तं जति णं [18]तुब्भे देवाणुप्पिया ! रयणदीवदेवयाए एतमट्ठं [19]आढाह वा, परियाणह वा, [20]अवयक्खह वा, तो [21]भे अहं पट्ठातो [22]विधुणामि, [23]अह णं तुब्भे रयणदीवदेवयाए एतमट्ठं णो आढाह, णो परियाणह, णो अवयक्खह, तो भे रयणदीवदेवयाहत्थातो साहत्थिं णित्थारेमि। तए णं ते मागंदियदारया सेलगं जक्खं एवं वदासी—जण्णं देवाणुप्पिया [24]वइस्संति तस्स णं उववायवयणणिद्देसे चिट्ठिस्सामो।

---

१. णित्थरेज्जा जे १ हे १ ॥ २. आवइ हे २ ॥ ३. पुक्ख° जे १ हे १ ॥ ४. °रिणि सं १ हे ३ ला ३। °रणी हे २। °रणि हे ४ ला २ ॥ ५. पोक्खरणिं ओ° हे २। पुक्खरिणी ओ° जे १ हे १, ४ सं १ ला २, ३ ॥ ६. वोगा° लों० ॥ ७. दृश्यतां पृ० ८२ पं० ३ ॥ ८. पुप्फणिच्चयं हे १ ॥ ९. °वडिया य सु° सं १ ला २, ३ हे ४ ॥ १०. अम्हे पालयाहि तारयाहि जे १ ॥ ११. वयइ जे १ हे १ ॥ १२. लवण° नास्ति हे १ जे १ विना ॥ १३. °समुद्दमज्झं° सं १ ला २, ३ हे ३, ४ ॥ १४. हे २ विना—वीईवय°। वीवय° खं १ ला ३ हे ३ हेमू० ४ ॥ १५. खुद्दा लुद्दा सा° सं १ ला २, ३ हे ४ ॥ १६ मऊ° सं १ ला ३ ॥ १७. करेहीति हे ३, ४ सं १ ला १, २, ३ ॥ १८. तुब्भं सं १ ला २ हे ४ ॥ १९. आढाभवा वा परियाणभ अवयक्खभ वा हे २ ॥ २०. "अवयक्खह अपेक्षेथे"—अटी० ॥ २१. भे हं सं १ ला २, ३ हे ४ ॥ २२. विहुणामि जे १ हे १ विना ॥ २३. अहण्णं ला ३ हे ४। अहंतुं खं १। अहक्षं हे २। अहं णं लों० ॥ २४. वतंति ला १ हे २, ३ खं १। वत्तंति सं १ ला २, ३ हे ४ ॥

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

तते णं से सेलए जक्खे उत्तरपुरत्थिमं दिसीभागं अवक्कमति, [२ त्ता] वेउव्वियसमुग्घाएणं समो[1]हण्णति, २ त्ता संखेज्जातिं जोयणाइं दंडं [2]निसिरइ, दोच्चं पि वेउव्वियसमुग्घाएणं समो[3]हण्णति, २ त्ता एगं महं आसरूवं विउव्वइ, २ त्ता ते मागंदियदारए एवं वदासी—हं भो मागंदियदारगा ! आरुह णं देवाणुप्पिया ! मम [5]पट्ठंसि। तते णं ते मागंदियदारया [4]हट्ठ[तुट्ठा] सेलगस्स जक्खस्स पणामं करेंति, २ सेलगस्स पिट्ठं [6]दुरूढा। तते णं से सेलए ते मागंदियदारए [7]दुरूढे जाणित्ता सत्तट्ठतलप्प[8]माणमेत्तातिं उड्ढं वेहासं उप्पयति, २ ताए [9]उक्किट्ठाए तुरियाए [10]देवगईए लवणसमुद्दं मज्झंमज्झेणं जेणेव जंबुद्दीवे दीवे, जेणेव [11]भारहे, जेणेव चंपा नयरी, तेणेव [12]पहारेत्थ गमणाए।

८४. तते णं सा रयणदीवदेवया लवणसमुद्दं तिसत्तखुत्तो अणुपरियट्टति, जं तत्थ तणं वा जाव एडेति, २ त्ता जेणेव पासायवडेंसए तेणेव उवागच्छति, २ त्ता ते मागंदियदारए पासायवडेंसए अपासमाणी जेणेव पुरत्थिमिल्ले वणसंडे जाव सव्वतो समंता मग्गणगवेसणं करेति, २ तेसिं मागंदियदारगाणं कत्थइ सुतिं वा खुइं वा पउत्तिं वा अलभमाणी जेणेव उत्तरिल्ले एवं चेव पच्चत्थिमिल्ले वि जाव अपासमाणी ओहिं पउंजति, २ ते मागंदियदारए सेलएणं सद्धिं लवणसमुद्दं मज्झंमज्झेणं [13]वीतिवयमाणे २ पासति, २ आसुरुत्ता असिखेडगं गेण्हति, २ सत्तट्ठ जाव उप्पयति, २ त्ता ताए उक्किट्ठाए [देवगतीए] जेणेव मागंदियदारगा तेणेव उवागच्छति, २ एवं वदासी—हं भो मागंदियदारगा अप्पत्थियपत्थिया किण्णं [14]तुब्भे जाणह ममं विप्पजहाय सेलएणं जक्खेणं सद्धिं लवणसमुद्दं मज्झंमज्झेणं [15]वीतिवयमाणा २ ? तं [16]एवमवि गए जइ णं तुब्भे ममं अवयक्खह तो भे अत्थि जीवियं, [17]अह णं [18]णावयक्खह तो भे इमेणं नीलुप्पल[19]दलगवल जाव एडेमि।

तते णं ते मागंदियदारया रयणदीवदेवयाए अंतिए एयमट्ठं सोच्चा णिसम्म अभीया अतत्था अणुव्विग्गा अक्खुभिया असंभंता रयणदीवदेवयाए एयमट्ठं नो

---

१. °हणति हे२ जे१ ला१॥ २. निस्सद्दर हे१। णिस्सिरइ जे१॥ ३. °हणति हे२॥ ४. हट्ठा सेल° हे३॥ ५. पाट्ठिं हे १॥ ६. दूढा सं१ला३ हे ४ लों०। रूढा खं१। दूढा हे३॥ ७. दूढे हे२ खं१ ला१ विना॥ ८. °माणमेत्तं उड्ढं हे२। °माणाइं उड्ढं हे३। दृश्यतां पृ० १५८ पं० ११॥ ९. उक्किट्ठियाए हे१ जे१॥ १०. °गइए उत्तरपुरत्थिमं दिसीभागं अवक्कमति लवण° लों०॥ ११. भरहे ला२, ३ हे३, ४ विना॥ १२. पाहा° सं१ ला१, २, ३, ४ खं१॥ १३. वीतीव° हे२ खं१ विना॥ १४. तुब्भं सं१ ला२, ३, हे४॥ १५. वितो° हे२। वीति° खं१ विना॥ १६. एवमइगए हे२॥ १७. अहण्णं खं१ हे२, ३ विना। अहं णं हे१ जे१। १८. नावइक्खह हे२॥ १९. °दल° नास्ति हे२, ३ खं१ ला१॥

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

आढायंति[1], नो परियाणंति, णो[2] अवयक्खंति, अणाढायमीणा[3] अपरियाणमीणा[4] अणवयक्खमीणा[5] सेलएण जक्खेण सद्धिं लवणसमुद्दं मज्झंमज्झेणं[6] वीतिवयंति।

तते णं सा रयणदीवदेवया ते मागंदियदारगे जाहे नो संचाएति बहूहिं [खरएहि[7] य मउएहि य अणुलोमेहि य] पडिलोमेहि य उवसग्गेहि य चालित्तए[8] वा खोभित्तए वा लोभित्तए वा विपरिणामित्तए वा ताहे महुरेहि य[9] सिंगारेहि य कलुणेहि य उवसग्गेहि[10] य उवसग्गेउं पयत्ता[11] यावि[12] होत्था।

हं भो मागंदियदारगा! जति[13] णं तुब्भेहिं देवाणुप्पिया! मए[14] सद्धिं हसियाणि य रमियाणि य ललियाणि य कीलियाणि य हिंडियाणि य मोहियाणि य ताइच्चं[15] तुब्भे सव्वातिं अगणेमाणा[16] ममं विप्पजहाय सेलएणं सद्धिं लवणसमुद्दं मज्झंमज्झेणं वीतिवयह[17]।

तते णं सा रयणदीवदेवया जिणरक्खियस्स मणं ओहिणा आभोएति, आभोएत्ता एवं वदासी—णिच्चं पि य णं अहं जिणपालियस्स अणिट्ठा[18] अकंता अप्पिया अमणुण्णा अमणामा, निच्चं मम जिणपालिए अणिट्ठे अकंते अप्पिए अमणुण्णे अमणामे, निच्चं

---

१. आढंति जे१ हे१, २ विना॥ २. णावइक्खंति सं१ ला२, ३ हे४। णोवयक्खंति खं१। नावक्खंति हे२॥ ३. प्रतिषु पाठाः—अणाढामीणा हे२ हेमू०४। अणाढायमीणा खं१ सं१ ला२ हेसं०४। अणाढायमाणा जे१ हे१ ला१। अणाढामाणा ला३। अणाढेमाणा हे३॥ ४. अपरियायमाणा ला१। अन्यत्र सर्वत्र अपरि० इति संक्षिप्तः पाठो वर्तते॥ ५. °माणा हे२,४ सं१ ला२ विना॥ ६. विइव° हे२। वीतीव° खं१ विना॥ ७. दृश्यतां पृ० २०२ पं० १३॥ ८. प्रतिषु पाठाः—चालित्तए वा लोभित्तए वा खोभित्तए वा विपरिणाभित्तए वा ताहे सं१ ला३। चालित्तए वा लोहित्तए वा विपरिणामेत्तए वा ताहे लों० खं१। चालित्तए वा खोभित्तए वा विपरिणामेत्तए वा ताहे हे२, ३ ला१, २। चालित्तए वा विपरिणामेत्तए वा लोभित्तए वा ताहे हे१। चालित्तए वा लोभित्तए वा ताहे जे१। चालित्तए वा खोभित्तए वा लोभित्तए वा विपरिणामेत्तए वा ताहे हे४॥ ९. य हे२ विना नास्ति॥ १०. उवसग्गेहि य उवसग्गेहि य पत्ता जे१॥ ११. पउत्ता ला३॥ १२. यावि या होत्था सं१ ला२ हे४॥ १३. जइ णं हे२ विना॥ १४. "मए सद्धिं हसियाणि इत्यादि। इह क्तप्रत्ययो भावे, तस्य चोपाधिभेदेन भेदस्य विवक्षणाद् बहुवचनम्, अन्यथा यद् युवाभ्यां मया सार्धं हसितं चेत्यादि वाच्यं स्यात्। तथा रतानि च अक्षादिभिः, ललितानि च ईप्सितानि लीला वा, कीलियाणि य त्ति जलान्दोलनकक्रीडादिभिः, हिण्डितानि च वनादिषु विहृतानि, मोहितानि च निधुवनानि, एतच्च वाक्यं काकाऽध्येयम्, तत उपालम्भः प्रतीयते"—अटी०॥ १५. ताहे णं हे२ विना। ताइं नं (ताइं णं) इति पाठोऽत्र हे २ अनुसारेण ज्ञेयः॥ १६. अगणिय ममं लों०। अगणेमाणाइं ममं जे१॥ १७. वीईव° खं१ विना। विइव° हे२॥ १८. अणिट्ठा ५ इति जे१ हे१ हस्तलिखितादर्शयोर्वर्तते, अतः 'अकंता' इत्यादीनि पदानि अत्र तदनुसारेण पूरितानि, एवम् अणिट्ठे ५, इट्ठा ५, इट्ठे ५ इत्यत्रापि ज्ञेयम्॥

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

पि य णं अहं जिणरक्खियस्स इट्ठा कंता पिया मणुण्णा मणामा, निच्चं पि य णं ममं जिणरक्खिए इट्ठे कंते पिए मणुण्णे मणामे। जति णं ममं जिणपालिए रोयमाणिं कंदमाणिं सोयमाणिं तिप्पमाणिं विलवमाणिं णावयक्खति, किण्णं तुमं जिणरक्खिया! ममं रोयमाणिं जाव [1]णावयक्खसि?

[2]तते णं

सा पवररयण[3]दीवस्स देवया ओहिणा [4]उ जिणरक्खि[5]यस्स।
नाऊण वधनिमित्तं उवरिं मागंदियदारगाणं दोण्हंपि ॥ १ ॥ २२ ॥

दोसकलिया [6]संललियं णाणाविहचुण्णवास[7]मीसं दिव्वं।
घाणमणनिव्वुइकरं सव्वोउयसुरभिकुसुमवुट्ठिं [8]पमुंचमाणी ॥ २ ॥ २३ ॥

णाणामणि-कणग-रयण[9]घंटिया-खिंखिणि-णेउर-मेहलभूसणरवेणं।
दिसाओ विदिसाओ पूरयंती वयणमिणं बेति सा सकलुसा ॥ ३ ॥ २४ ॥

---

१. नावक्खसि हे २। णावयक्खसि ति हे १॥ २. तए णं सा रयणदीवदेवया ओहिणा जिण° हे १ जे १ ला १। "तए णं सा रयणदीवेत्यादि सूत्रं वाचनान्तरे रूपकविशेषद्वयभ्रान्तिं करोति, तथाहि—सा पवररयणदीवस्स देवया ओहिणा उ जिणरक्खियस्स। नाऊण वहनिमित्तं उवरिं मायंदिदारगाण दोण्हं पि॥ इत्येकम्, दोसकलिया सललियं नाणाविहचुण्णवाससमीसं (मीसियं—अटीहे०) दिव्वं। घाणमणनिव्वुइकरं सव्वोउयसुरहिकुसुमवुट्ठिकरं पमुंचमाणी॥ इति द्वितीयम्। एवमन्यान्यपि परिभावनीयानि पद्यानि, पद्यबन्धं हि विना तुकारादिनिपातानां पादपूरणार्थानां निर्देशो न घटते, अपरिमितानि च छन्दःशास्त्राणि इति। अर्थस्त्वेवम्—सा देवता जिनरक्षितस्य ज्ञात्वा 'भावम्' इति शेषः, वधनिमित्तं तस्यैव वचनमिदं ब्रवीति स्मेति सम्बन्धः, दोसकलिय त्ति द्वेषयुक्ता सललियं ति सलीलं यथा भवतीत्यर्थः। चुण्णवास त्ति चूर्णलक्षणा वासाः चूर्णवासाः तैर्मिश्रा या सा तथा, तां दिव्यां घ्राणमनोनिर्वृतिकरीं सर्वर्तुकानां सुरभीणां च कुसुमानां या वृष्टिः सा तथा, तां प्रमुञ्चन्ती, तथा नानामणिकनकरत्नानां सम्बन्धीनि घण्टिकाश्च किङ्किण्यश्च क्षुद्रघण्टिका नूपुरौ च प्रतीतौ मेखला च रसना, एतल्लक्षणानि यानि भूषणानि तेषां यो रवस्तेन इति रूपकार्थम्। दिसाओ विदिसाओ पूरयंति वयणमिणं बेइ त्ति दिशो विदिशश्च पूरयन्ती वचनमिदं ब्रवीति सा देवता सकलुस त्ति सह कलुषेण पापेन वर्तते या सा तथेति तृतीयम्"—अटी०॥ ३. °दीवदेवया सं १ ला २, ३ हे ४॥ ४. उ हे २ विना नास्ति॥ ५. °स्स मणं ना° हे १, ३ जे १ ला १॥ ६. सलिकयं हे १। सकिलिय जे १॥ ७. °मीसियं दिव्वं खं १॥ ८. पमुञ्चमाणी सं १ ला २ हे ४। पउंचमाणी लों०॥ ९. °घंटिय° लों० विना॥

[1]हाल वसुल गोल णाह दइत पिय रमण कंत सामिय णिग्घिण [2]णित्थक्क ।
थि[3]ण्ण णिक्किव अकय[4]ण्णुय सिढिलभाव [5]निलज्ज लु[6]क्ख अकलुण जिणरक्खिय मज्झं हिययर[7]क्खग ! ॥ ४ ॥ २५ ॥

ण हु जुज्जसि एक्कियं अणाहं अबंधवं तुज्झ [8]चलणओवायकारियं उ[9]ज्झिउमधण्णं ।
गुणसंकर ! [10]हं तुमे विहूणा ण समत्था[11] जीविउं खणं पि ॥ ५ ॥ २६ ॥

इमस्स उ अणेगझस-मगर-विविधसावयसयाउलघरस्स ।
रयणागरस्स मज्झे अप्पाणं [12]वेहेमि तुज्झ पुरओ एहि णियत्ताहि जइ सि कुवितो खमाहि ए[13]क्कावराहं मे ॥ ६ ॥ २७ ॥

तुज्झ य[14] विगयघणविमलससिमंडलागारसस्सिरीयं सारदनवकमल-कुमुद[15]-कुवलयदलनिकरसरिसनिभनयणं ।
[16]वयणं पिवासागयाए सद्धा मे पेच्छिउं [17]जे अवलोएहि ता इओ मं णाह जा

---

१. होल खं १ हे १ जे १ विना । "हे हाल ! हे गोल ! हे वसुल ! एतानि च पदानि नानादेशापेक्षया पुरुषाद्यामन्त्रणवचनानि गौरव-कुत्सादिगर्भाणि वर्तन्ते, 'हाल' इति दशकालिके 'होल' इति दृश्यते । तथा नाथ ! योगक्षेमकारिन् ! दयित ! वल्लभ रक्षित इति वा । प्रिय ! प्रेमकर्तः ! रमण ! भर्तः ! कान्त ! कमनीय ! स्वामिक ! अधिपते ! निर्घृण ! निर्दय ! सस्नेहाया वियोगदुःस्थाया मम परित्यागात् । नित्थक्क त्ति अनवसरज्ञ ! अनुरक्ताया मम अकाण्डे एव त्यागादित्यर्थम्" —अटी० ॥ २. नित्थिक्क जे १ । णिसुक्क हे १ ॥ ३. "थिण्ण त्ति स्त्यान ! कठिन ! मदीयात्यनुकूलचरितादद्रवीकृतहृदयत्वात्"—अटी० ॥ ४. °यण्णय ला १ ॥ ५. णिल्लक्ख लुक्ख हे १ । णिल्ल लुक्ख जे १ ॥ ६. लुक्क हे २ लों० । "रूक्ष स्नेहकार्याकरणात्"—अटी० ॥ ७. °रक्खण लों० ॥ ८. चलणोववाय° हे १ । "चलनोपपातकारिकां पादसेवाविधायिनीमुज्झितुमधन्यामिति"—अटी० ॥ ९. उज्झियमधण्णं हे १ । उज्झियमधम्मं जे १ ॥ १०. अहं जे १ । "हं इति अकारलोपदर्शनाद् अहमिति दृश्यम्"—अटी० ॥ ११. °त्था वि जी° हे १ जे १ "न समर्था जीवितुं क्षणमपीति प्रक्रमम्"—अटी० ॥ १२. विहेमि हे २ । हवेमि जे १ ॥ १३. एगाव° सं १ ला ३, हे ४ ॥ १४. य नास्ति लों० । "तव च विगतघनं विमेघं विमलं च यच्छशिमण्डलं तस्येवाकारो यस्य श्रिया च सह यद् वर्तते तत् तथा । पाठान्तरेण विगतघनविमलशशिमण्डलेन उपमा यस्य सश्रीकं च यत् तत् तथा"—अटी० ॥ १५. °दकुवलयविसउलदलणिकरसरिसनिभनयणं हे ३ । °दकुवलयविमउलदलतिसनिभनयणं जे १ । °दकुवलविमउलदलनियरसरिसनिभनयणं हे १ । °दवलयवित्थलदलणिकरसरिसणिभणयणं खं १ । °दवलयदलनिकरसरिसनिभनयणं लों० । "शारदं शरत्कालसम्भवं यद् नवं प्रत्यग्रं कमलं च सूर्यबोध्यं कुमुदं च चन्द्रबोध्यं कुवलयं च नीलोत्पलं तेषां यो दलनिकरः दलवृन्दं तत्सदृशे नितरां भात इति निभे च नयने यत्र तत् तथा, पाठान्तरेण शारदनवकमलकुमुदे च ते विमुकुले च ते विकसिते, शेषं तथैव"—अटी० ॥ १६. "वदनं मुखं 'प्रति' इति वाक्यशेषः, पिपासागताया मुखदर्शनजलपानेच्छया आयातायाः, तां वा गतायाः प्राप्तायाः ॥ १७. जेण ज° लों० ।

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

ते पेच्छामि वयणकमलं ॥ ७॥ २८ ॥

एवं सप्पणयसरलमहुराति पुणो पुणो कलुणाइं वयणाति ।
जंपमाणी सा पावा मग्गओ समण्णेइ पावहियया ॥ ८॥ २९ ॥

तते णं से जिणरक्खिए [1]चलमणे [2]तेण य भूसणरवेणं [3]कण्णसुहमणहरेणं तेहि य सप्पणयसरलमहुरभणिएहिं [4]संजायबिउणराए [5]रयणदीवदेवयाए तीसे सुंदरथणजहण-वयण-कर-चरण-नयण-[6]लावण्णरूव जोव्वणसिरिं च दिव्वं सरभसउवगूहियाइं बिब्बोयविलसियाणि य विहसिय-[7]सकडक्खदि[8]ट्ठि-निस्ससिय-[9]मलिय-उवललिय-[10]थियं-गमण-पणयखिज्जिय-[11]पसादियाणि य सरमाणे रागमोहियमई अवसे कम्मवसगए अवयक्खति मग्गतो सविलियं। तते णं तं जिणरक्खियं समुप्पन्नकलुणभावं मच्चु[12]गलत्थल्लणोल्लिय[13]मइं अवयक्खंतं तहेव जक्खे उ सेलए जाणिऊण सणियं

"जे इति पादपूरणे निपातः"—अटी० ॥ १८. °लोयय ला १ ॥ १९. ता इओ ममं हे २ विना। ता इय ममं हे १। "ता इति ततस्तावदिति वा, इतः अस्यां दिशि मां नाथ जा इति येन यावदिति वा'—अटी० ॥

१. चलमाणे जे १ लों०। "चलमना अभ्युपगमाच्चलितचेताः"—अटी० ॥ २. तेणेव हे १, २ विना। तेणेय ला १ खं १। "तेन च पूर्वोक्तेन भूषणरवेण कर्णसुखो मनोहरश्च यस्तेन"—अटी० ॥ ३. कन्नसुहम° जे १ हे १॥ ४. °विउण्ण° हे २। "सञ्जातद्विगुणरागः पूर्वकालापेक्षया, कस्याम्? रत्नद्वीपदेवतायाम्"—अटी० ॥ ५. °दीवस्स दे° हे १ विना ॥ ६. °लायण्ण° हे १, २ जे १ ॥ ७. °यकड° खं १ हे २ लों० ला १ विना ॥ ८. °दिट्ठियनिस्स° लों० ॥ ९. °मणिय° खं १ हे १, २। "विहसितानि च अर्द्धहसितादीनि सकटाक्षाः सापाङ्गदर्शना दृष्टयश्चावलोकितानि निःश्वसितानि च कामक्रीडायाससमुद्भवानि मलितानि च पुरुषाभिलषणीययोषिदङ्गमर्दनानि च, पाठान्तरेण भणितानि च रतकूजितानि उपललितानि च क्रीडितविशेषरूपाणि, पाठान्तरेण ललितानि ईप्सितानि क्रीडितानि वा स्थितानि च स्वभवनेषु उत्सङ्गासनादिषु वा अवस्थानानि गमनानि च हंसगत्या चङ्क्रमणानि प्रणयखेदितानि च प्रणयरोषणानि प्रसादितानि च कोपप्रसादनानीति द्वन्द्वः, तानि च स्मरन् चिन्तयन् रागमोहितमतिः अवश आत्मन इति गम्यते, कर्म्मवशं कर्मणः पारतन्त्र्यं गतो यः स तथा, पाठान्तरे कर्मवशाद् वेगेन मोहस्य नटितो विडम्बितो यः स कर्मवशवेगनटितः अवयक्खइ त्ति अवेक्षते निरीक्षते स्म मार्गतः पृष्ठतः, अवलोकयति तामागच्छन्तीमित्यर्थः, सविलियं ति सव्रीडं सलज्जमित्यर्थः"—अटी० ॥ १०. °ठिय° ला ३ हे ४ ॥ ११. °पासा° जे १ हे १ ला २ ॥ १२. °गलत्थणोजे १ हे २ ला १, २ ॥ १३. °मई हे १, ३, ४ जे १ सं १ खं १ लामू० ३। "मच्चुगलत्थल्लणोल्लियमइं ति मृत्युना यमराक्षसेन गलत्थल्ला(ल्ल त्थि—हे १, ल त्थि—जे १, ल्लो—खं १) हस्तेन गलग्रहणरूपा, तया नोदिता स्वदेशगमनवैमुख्येन यमपुरीगमनाभिमुखीकृता मतिर्यस्य स तथा, तम्, अवेक्षमाणं तथैव यक्षस्तु शैलको ज्ञात्वा शनैः २ उव्विहइ त्ति उद्विजहाति ऊर्द्ध्वं क्षिपति, तहेव सणियं इत्येतत् पदद्वयं वाचनान्तरे नोपलभ्यते, निजकपृष्ठात् शरीरावयवविशेषात् विगयसत्थं ति विगतस्वास्थ्यम्, पाठान्तरे विगतश्रद्धो यक्षः शैलक इति"—अटी० ॥

सणियं उव्विहति नियगपट्ठाहि[1] विगयसड्ढे।

तते णं सा रयणदीवदेवया निस्संसा कलुणं जिणरक्खियं[2] सकलुसा सेलगपट्ठाहि ओवयंतं दास! मओ सि त्ति जंपमाणी अप्पत्तं सागरसलिलं गेण्हिय बाहाहिं आरसंतं उड्ढं उव्विहति अंबरतले, ओवयमाणं च मंडलग्गेण पडिच्छित्ता नीलुप्पलगवलअयसिप्पगासेण असिवरेण खंडाखंडिं करेति, २ त्ता तत्थेव[3] विलवमाणं तस्स य सरसवहियस्स[4] घेत्तूण अंगमंगातिं सरुहिराइं उक्खित्तबलिं चउद्दिसिं[5] करेति सा पंजली पहट्ठा[6]।

८५. एवामेव[7] समणाउसो! जो अम्हं निग्गंथाण वा निग्गंथीण वा अंतिए पव्वतिए समाणे पुणरवि माणुस्सए कामभोगे आसयति[8] पत्थयति पीहेति अभिलसति से णं इह भवे चेव बहूणं समणाणं[9] ४ जाव संसारं अणुपरियट्टिस्सति, जहा वा से जिणरक्खिए।

छलिओ[10] अवयक्खंतो निरावयक्खो[11] गओ अविग्घेणं।
तम्हा पवयणसारे[12] निरावयक्खेण भवियव्वं ॥ ३० ॥
भोगे अवयक्खंता पडंति संसारसागरे घोरे।
भोगेहिं निरवयक्खा तरंति संसारकंतारं ॥ ३१ ॥

८६. तते णं सा रयणदीवदेवया जेणेव जिणपालिए तेणेव उवागच्छति, २ त्ता बहूहिं अणुलोमेहि य पडिलोमेहि य खरमउयसिंगारेहिं[13] य कलुणेहि य

---

१. °पिट्ठाहि ला २ ॥ २. °यं अकलुणा सेलग° जे १ ॥ ३. तत्थ विल° जे १ हे १ विना ॥ ४. सरिस° सं १ जे १ हेमू० ४ ला २, ३। "सरसवहियस्स त्ति सरसम् अभिमानरसोपेतं वधितो हतो यः स तथा, तस्य, अंगमंगाइं ति शरीरावयवान् उक्खित्तबलिं ति उत्क्षिप्त ऊर्ध्वमाकाशे क्षितो न भूमिपट्टादिषु निवेशितो यो बलिः देवतानामुपहारः स तथा, तं चतुर्दिशि करोति सा देवता पंजलि त्ति प्रकृताञ्जलिः प्रहृष्टा तोषवती"—अटी० ॥ ५. चाउद्दिसिं करेइ ॥ २ सा जे १ ॥ ६. पहिट्ठा सं १ ला २, ३ हे ४ ॥ ७. "एवा(व—हे १ जे १)मेवेत्यादि निगमनम्"—अटी० ॥ ८. आसा° सं १ ला २, ३ हे ४। "आसयइ त्ति प्राप्तानाश्रयति भजते, अप्राप्तान् प्रार्थयते ऋद्धिमन्तं याचते, स्पृहयति 'अप्रार्थित एव यद्ययं श्रीमान् भोगान् मे ददाति तदा साधु भवति' इत्येवंरूपां स्पृहां करोति, अभिलषति दृष्टादृष्टेषु शब्दादिषु भोगेच्छां करोतीत्यर्थः"—अटी० ॥ ९. °णाणं २ जाव जे १। °णाणं जाव हे १ विना। दृश्यतां पृ० १०० पं० ७, पृ० १०५ पं० १८ ॥ १०. "अत्रार्थे छलिओ गाहा, छलितो व्यंसितोऽनर्थं प्राप्तः अवकाङ्क्षन् पश्चाद्भागमवलोकयन् जिनरक्षित इति प्रस्तुतमेव, निरावयक्खो निरवकाङ्क्षः पश्चाद्भागमनवेक्षमाणः तन्निस्स्पृह इत्यर्थः"—अटी० ॥ ११. निरवेक्खो सं १ ला २ हे ४। निरावक्खो लामू० ३ ॥ १२. °सारेण नि° सं १ लामू० ३ ॥ १३. °मउसिं° हे २ ॥

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

उवसग्गेहि य जाहे नो संचाएइ चालित्तए वा खोभित्तए वा विप्परिणामेत्तए वा ताहे संता तंता परितंता निव्विण्णा समाणा जामेव [1]दिसं पाउब्भूता तामेव [1]दिसं पडिगया।

तते णं से सेलए जक्खे जिणपालिएण सद्धिं लवणसमुद्दं मज्झंमज्झेणं [2]वीतिवयति, जेणेव चंपानगरी तेणेव उवागच्छति, २ त्ता चंपाए नयरीए अग्गुज्जाणंसि जिणपालियं पट्ठातो ओयारेति, २ त्ता एवं वदासी—एस णं देवाणुप्पिया! चंपानयरी दीसति त्ति कट्टु जिणपा[3]लियं आपुच्छति, २ जामेव [4]दिसं पाउब्भूए तामेव [4]दिसं पडिगए।

८७. तते णं जिणपालिए चंपं अणुपविसति, २ जेणेव सए [5]गिहे जेणेव अम्मापियरो तेणेव उवागच्छइ, २ अम्मापि[6]ऊणं रोयमाणे जाव विलवमाणे जिणरक्खियवा[7]वत्तिं निवेदेति। तते णं जिणपालिए अम्मापियरो य मित्त-णाति जाव परिजणेण सद्धिं रोयमाणातिं बहूइं लोईयाइं[8] मयकिच्चाइं करेंति, २ त्ता कालेणं विगतसो[9]गा जाया।

तते णं जिणपालियं अन्नया कयाइ[10] सुहासणवरगतं अम्मापियरो एवं वदासी—[11]कहण्णं पुत्ता! जिणरक्खिए कालगते? तते णं से जिणपालिए अम्मापिऊ[12]णं लवणसमुद्दोत्तारं च कालियवायसंमु[13]च्छणं च पोतवहणविवत्तिं च फ[14]लहखंडआसातणं च रयणदी[15]वुत्तारं च रयणदीवदेवयागेण्हणं च भोगविभूइं च रयणदीवदेवयाअप्पाहणं च सूला[16]इयपुरिसदरिसणं च सेलग[17]जक्खआरुहणं च रयणदीवदेवयाउवसग्गं च जिणरक्खियविवत्तिं च लवणसमुद्दउत्तरणं [18]च [19]चंपागमणं च सेलगजक्खआपुच्छणं च जहाभूतमवितहमसंदिद्धं परिकहेति। तते णं से[20] जिणपालिए जाव[21] अप्पसोगे जाव[22] विपुलातिं भोगभोगाइं भुंजमाणे विहरति।

---

१. दिसिं सं १ ला २, ३ हे ४॥ २. वीती° हे २ खं १ विना॥ ३. °लियं पुच्छति जे १ सं १ ला २, ३, हे ४॥ ४. दिसिं खं १॥ ५. गेहे जे १ हे १, २॥ ६. °पिउणं हे २॥ ७. °अपवत्तिं वावत्तिं लों०। °यवाविंत्ति सं १ ला २, ३ हे ४॥ ८. लोईयाइं हे २॥ ९. °सोए जे १ हे १॥ १०. कयाई हे २। कयाइं जे १। कयातिं खं १॥ ११ कह णं खं १॥ १२. पिउण हे २॥ १३. समुच्छलणं जे १ हे १। दृश्यतां पृ० १९२ पं० १०॥ १४. भलह° हे २॥ १५. °णुद्दीवत्तारं हे १ जे १॥ १६. °इगपु° जे १ हे १॥ १७. °जक्खस्स आ° सं १ ला ३ हे ४॥ १८. च सेलगजक्खआपुच्छणं च चंपागमणं च जे १॥ १९. चंपागमणं च नास्ति सं १ ला २ हे ४ लामू० ३॥ २०. से जे १ विना नास्ति॥ २१. अत्र जावशब्देन 'केणइ कालंतरेण' इति पाठो ग्राह्यो भाति, दृश्यतां पृ० ८७ पं० ९॥ २२. अनेन जावशब्देन 'उरालाइं माणुस्सगाइं' ईदृशः पाठो ग्राह्यो भाति॥

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

८८. ते णं काले णं ते णं समए णं समणे भगवं महावीरे समोसढे, [जिणपालिए] धम्मं सोच्चा पव्वतिए, एक्कारसंगवी, [1]मासिएणं [भत्तेणं अपाणएणं कालमासे कालं किच्चा] सोहम्मे कप्पे [देवत्ताए उववन्ने], दो सागरोवमाइं[2] [ठिई], महाविदेहे सिज्झिहिति, एवामेव समणाउसो! जाव माणुस्सए कामभोए णो पुणरवि आसयइ[3] [पत्थयति पीहेति अभिलसति] से णं जाव [4]वीतिवतिस्सति, जहा वा[5] से जिणपालिए।

एवं खलु जंबू! समणेणं भगवया महावीरेणं नवमस्स णायज्झयणस्स अयमट्ठे पण्णत्ते त्ति बेमि।

॥ नवमं[6] अज्झयणं सम्मत्तं ॥

१. "मासिएणं भत्तेणं अपाणएणं" इत्यादयः पाठाः पर्युषणाकल्पसूत्रादिषूपलभ्यन्ते॥ २. ला १ विना—°वमा महा हे १, २। °वम महा° हे १, २ विना॥ ३. आसाति हे १ विना। दृश्यतां पृ० २०८ पं० ९॥ ४. वीती° हे २ खं १ विना॥ ५. व खं १ हे १ २, ३ ला १ विना॥ ६. नवमज्झयणं जे १ हे १। नवमं नायज्झयणं ला १॥

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

[दसमं अज्झयणं 'चंदिमा']

८९. जति णं भंते! समणेणं भगवया महावीरेणं नवमस्स णायज्झयणस्स अयमट्ठे पण्णत्ते दसमस्स णं णायज्झयणस्स के अट्ठे पण्णत्ते?

एवं खलु जंबू! ते णं काले णं ते णं समए णं रायगिहे नयरे [1]गोयमे एवं वदासी—[2]कहण्णं भंते! जीवा वड्ढंति वा हायंति वा? गोयमा! से जहा नामए बहुलपक्खस्स [3]पाडिवयाचंदे पुण्णिमाचंदं पणिहाय हीणे वण्णेणं, हीणे [4]सोम्मयाए, हीणे निद्धयाए, हीणे [5]कंतीए, एवं दित्तीए जुत्तीए छायाए पभाए ओयाए लेस्साए मंडलेणं, तयाणंतरं च णं [6]बीयाचंदे [7]पाडिवयं चंदं पणिहाय हीणतराए वण्णेणं जाव मंडलेणं, तयाणंतरं च णं [8]ततियाचंदे बितियाचंदं पणिहाय हीणतराए वण्णेणं जाव मंडलेणं, एवं खलु एएणं कमेणं परिहायमाणे २ जाव [9]अमावसाचंदे [10]चाउद्दसिचंदं पणिहाय नट्ठे वण्णेणं जाव नट्ठे मंडलेणं, एवामेव समणाउसो जो अम्हं निग्गंथो वा निग्गंथी वा जाव पव्वइए समाणे हीणे खंतीए एवं मुत्तीए गुत्तीए अज्जवेणं मद्दवेणं लाघवेणं सच्चेणं तवेणं [11]चियाए [12]अकिंचणयाए बंभचेरवासेणं, [13]तयाणंतरं च णं हीणतराए खंतीए जाव हीणतराए बंभचेरवासेणं, [14]एवं खलु एएणं कमेणं परिहायमाणे २ णट्ठे खंतीए जाव णट्ठे बंभचेरवासेणं।

से जहा वा सुक्कपक्खस्स [15]पाडिवयाचंदे [16]अमावसाचंदं पणिहाय अहिए वण्णेणं जाव अहिए मंडलेणं, [17]तयाणंतरं च णं [18]बिइयाचंदे [19]पाडिवयाचंदं पणिहाय अहिय-

---

१. गोयमो सं १ विना॥ २. कह णं ला १। अह णं खं १॥ ३. पडिवयचंदे जे १ हे १। पडिवयाचंदे ला १ हे ३॥ ४. सोमताए हे १, २। सोम्माए सं १ ला ३, हे ३, ४। "पणिहाए त्ति प्रणिधाय अपेक्ष्य, वर्णेन शुक्लतालक्षणेन, सौम्यतया सुखदर्शनीयतया, स्निग्धतया अरूक्षतया, कान्त्या कमनीयतया, दीप्त्या दीपनेन, वस्तुप्रकाशनेनेत्यर्थः, जुत्तीय त्ति युक्त्या, आकाशसंयोगेन, खण्डेन हि मण्डलेनाल्पतरमाकाशं युज्यते, न पुनर्यथावत् संपूर्णेनेति, छायया जलादौ प्रतिबिम्बलक्षणया शोभया वा, प्रभया उद्गमनसमये यद् द्युतिस्फुरणं तया, ओयाए त्ति ओजसा दाहापनयनादिस्वकार्यकरणशक्त्या, लेश्यया किरणरूपया, मण्डलेन वृत्ततया"—अटी०॥ ५. कंतिए खं १॥ ६. बिइयाए चंदे हे २॥ ७. खं १ विना—पडिवयं चंदं प° हे २। पडिवयं प° सं १ ला २, ३ हे ४। पाडिवयचंदं प° हे १, ३ जे १॥ ८. तइयाए चंदे हेमू० २॥ ९. अमावासाचंदे खं१। अवामंसाचंदे हे २॥ १०. चाउद्दिसिं चंदं हे २ ला ३। चाउद्दिसिचंदं ला २ हे ४॥ ११. चियाए जे १॥ १२. °चणाए सं १ ला २, ३ हे ४॥ १३. तयणं° जे १ हे १॥ १४. 'एवं खलु' इत्यत आरभ्य 'बंभचेरवासेणं।' [पं० १५] इत्यन्तः पाठः सं १ लामू० ३ हेमू० ४ मध्ये नास्ति॥ १५. पडि° सं १ ला २, ३, हे ४॥ १६. अमावासाचंदं खं १। अवामंसं चंदं हे २। दृश्यतां टि० ९॥ १७. तस्सणं° सं १ ला २, लामू० ३, हे ४॥ १८. बीयाए चंदे सं १ ला २ हेमू० २ हे ४॥ १९. पडि° सं १ ला २, ३ हे ४॥

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

यराए वण्णेणं जाव अहियतराए मंडलेणं, एवं खलु एएणं कमेणं परिवड्ढेमाणे २ जाव पुण्णिमाचंदे चाउद्दसिचंदं पणिहाय पडिपुण्णे वण्णेणं जाव पडिपुण्णे मंडलेणं, एवामेव समणाउसो[2] । जाव पव्वतिए समाणे अहिए खंतीए जाव बंभचेरवासेणं, तयाणंतरं च णं अहिययराए खंतीए जाव बंभचेरवासेणं, एवं खलु एएणं कमेणं परिवड्ढेमाणे २ जाव पडिपुण्णे बंभचेरवासेणं ।

एवं खलु जीवा वड्ढंति वा हायंति वा ।

एवं खलु जंबू ! समणेणं भगवता महावीरेणं दसमस्स[3] णायज्झयणस्स अयमट्ठे पण्णत्ते त्ति बेमि ।

॥ दसमं नायज्झयणं सम्मत्तं[4] ॥

१. °हिसिं° ला २, ३ । °हिसि° सं १ हे ४ ॥ २. °णातोसो सं १ ला २, ३ हे ४ ॥ ३. णाय-ज्झयणस्स दसमस्स अय° हे २ ॥ ४. समत्तं हे २ ॥

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

[एकारसं अज्झयणं 'दावद्दवे']

९०. जति णं भंते! समणेणं भगवया महावीरेणं दसमस्स णायज्झणस्स अयमट्ठे पण्णते, एक्कारसमस्स णं णायज्झयणस्स के अट्ठे पण्णत्ते?

एवं खलु जंबू! ते णं काले णं ते णं समए णं रायगिहे [1]गोयमे एवं वदासी—कहण्णं भंते! जीवा आराहगा वा विराहगा वा भवंति? गोयमा! से जहा णामए एगंसि समुद्दकूलंसि दावद्दवा नामं रुक्खा पण्णत्ता किण्हा जाव [2]निउरुंबभूया पत्तिया पुप्फिया फलिया हरियगरेरिज्जमाणा सिरीए [3]अतीव २ उवसोभेमाणा [4]२ चिट्ठंति।

जया णं [6]दीविच्चगा ईसिं पुरेवाया पच्छा वाया [7]मंदा वाया महावाया वायंति तदा णं बहवे दावद्दवा रुक्खा पत्तिया जाव चिट्ठंति, अप्पेगतिया दावद्दवा रुक्खा जुण्णा झोडा परिसडियपंडुपत्तपुप्फफला सुक्करुक्खओ विव मिलायमाणा २ चिट्ठंति, [9]एवामेव समणाउसो! जो अम्हं निग्गंथो वा निग्गंथी वा जाव पव्वतिते समाणे बहूणं समणाणं[11] ४ सम्मं सहति जाव अहियासेति, बहूणं अण्णउत्थियाणं बहूणं गिहत्थाणं नो सम्मं सहति जाव नो अहियासेति, एस णं मए पुरिसे देसविराहए पण्णत्ते समणाउसो!

जया णं सामुद्दगा ईसिं पुरेवाया पच्छा वाया मंदा वाया महावाया वायंति तदा णं बहवे दावद्दवा रुक्खा जुण्णा झोडा जाव मिलायमाणा २ चिट्ठंति, अप्पेगइया दावद्दवा रुक्खा पत्तिया पुप्फिया फलिया जाव उवसोभेमाणा २

---

१. गोयमो हे १ ॥ २. निउरंब° जे १ हे १ ला १ खं १ भां० लों० विना। दृश्यतां पृ० ७७ टि० ७ ॥ ३. °माणा २ सिरीए जे १ ॥ ४. अतीव उव° हे १ खं १ विना ॥ ५. °माणा वि° सं १ ला २, ३ हे ४ ॥ ६. "दीविच्चगा द्वैप्या द्वीपसम्भवा ईषत् पुरोवाताः मनाक् सस्नेहवाता इत्यर्थः, पूर्वदिक्सम्बन्धिनो वा, पथ्या वाता वनस्पतीनां सामान्येन हिताः वायवः, पश्चाद्वाता वा, मन्दाः शनैः संचारिणः, महावाता उद्दण्डवाता वान्ति तदा अप्पेगइय त्ति अप्येके, केचनापि, स्तोका इत्यर्थः, जुण्ण त्ति जीर्णा इव जीर्णाः, झोडः पत्रादिशाटनम्, तद्योगात् तेऽपि झोडाः, अत एव परिशटितानि कानिचित् कानिचिच्च पाण्डूनि पत्राणि पुष्पफलानि च येषां ते तथा, शुष्कवृक्षक इव म्लायन्तस्तिष्ठन्ति इत्येष दृष्टान्तः, योजना स्वस्यैवम्—एवामेवेत्यादि"—अटी० ॥ ७. मंदवाया सं १ ॥ ८. °वाया वा वायंति सं १ ॥ ९. एवमेव हे २ खं १ ॥ १०. °णातोसो सं १ ला २, ३। °णाओसो हे ४॥ ११. अत्र ४ इत्यनेन बहूणं समणाणं बहूणं समणीणं बहूणं सावयाणं बहूणं सावियाणं इति सम्पूर्णः पाठो ज्ञेयः॥ १२. °णातोसो सं १ ला २, ३। °णाओसो हे ४॥

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

चिट्ठंति, एवामेव समणाउसो ! जो अम्हं निग्गंथो वा निग्गंथी वा पव्वतिए समाणे बहूणं अण्णउत्थिय-गिहत्थाणं सम्मं सहति [जाव अहियासेति], बहूणं [1]समणाणं ४ नो सम्मं सहति [जाव नो अहियासेति], एस णं मए पुरिसे देसाराहए पन्नत्ते। समणाउसो !

जया णं नो दीविच्चगा णो सामुद्दगा [2]ईसिं पुरेवाया पच्छा वाया जाव महावाया वायंति तदा णं सव्वे दावद्दवा रुक्खा जुण्णा झोडा [परिसडियपंडुपत्त-पुप्फ-फला सुक्करुक्खओ विव मिलायमाणा २ चिट्ठंति], एवामेव समणाउसो ! जाव पव्वतिए समाणे बहूणं समणाणं ४ बहूणं अन्नउत्थिय-गिहत्थाणं नो [3]सम्मं सहति [जाव नो अहियासेति], एस णं मए पुरिसे सव्वविराहए पण्णत्ते समणाउसो !

जया णं दीविच्चगा वि सामुद्दगा वि [4]ईसिं [पुरेवाया] पच्छा वाया जाव वायंति तदा णं सव्वे दावद्दवा रुक्खा पत्तिया जाव चिट्ठंति, एवामेव समणाउसो ! जो अम्हं पव्वतिए समाणे बहूणं समणाणं ४ बहूणं अन्नउत्थिय-गिहत्थाणं सम्मं सहति [जाव अहियासेति], एस णं मए पुरिसे सव्वाराहए पण्णत्ते।

एवं खलु गोयमा ! जीवा आराहगा वा विराहगा वा भवंति।

एवं खलु जंबू ! समणेणं भगवता महावीरेणं एक्कारसमस्स णायज्झयणस्स अयमट्ठे पण्णत्ते त्ति बेमि।

॥ एक्कारसमं णायज्झयणं [5]सम्मत्तं ॥

---

१. समणागं समणीणं ४ नो सम्मं सहति सं १ ला २, ३। समणागं समणीणं नो सम्मं सहति ४ हे ४। दृश्यतां पृ० २१३ टि० ११ ॥ २. ईसं भां० ॥ ३. सम्मं ४ सहति लों० ॥ ४. प्रतिषु पाठाः—ईसिं पि जाव हे १ जे १ मां०। ईसिं पा जाव हे २ खं १। ईसिं प जाव लों०। ईसि परि ला १। ईसिं जाव अन्यत्र ॥ ५. समत्तं हे २ भां० ॥

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

[बारसमं अज्झयणं 'उदगे']

९१. जति णं भंते! समणेणं भगवया महावीरेणं जाव संपत्तेणं एक्कारसमस्स नायज्झयणस्स अयमट्ठे पण्णत्ते, बारसमस्स णं नायज्झयणस्स के अट्ठे पण्णत्ते? एवं खलु जंबू! ते णं काले णं ते णं समए णं चंपा नाम नयरी, पुण्णभद्दे चेइए, जितसत्तू राया, धारिणी देवी, अदीणसत्तू नामं कुमारे जुवराया यावि होत्था। सुबुद्धी अमच्चे जाव रज्जधुराचिंतए समणोवासए।

तीसे णं चंपाए नयरीए बहिया उत्तरपुरत्थिमे दिसीभाए एत्थ णं एगे फरिहोदए यावि होत्था, मेय-वसा-मंस-रुहिर-पूयपडलपोच्चडे मयगकलेवरसंछण्णे अमणुण्णे वण्णेणं जाव अमणुण्णे फासेणं, से जहा नामए अहिमडे ति वा गोमडे

• अहीण° लों० ॥ १. दृश्यतां पृ० ७ पं० १२ ॥ २. प्रतिषु पाठाः—°त्थिमे दिसी एत्थ ण एगे जे १। °त्थिमे एत्थ णं एगे मां०। °त्थिमेणं एत्थ णं एगे हे ४ जे २। °त्थिमेणं एगे जे १ हे ४ लों० विना ॥ ३. यावि खं १। "चापीति समुच्चये, ततः 'चम्पादिकोऽर्थोऽभूत् एकं परिखोदकं चाभूत्' इत्येवं चः समुच्चय इति"—अटी० ॥ ४. °वसारुहिरमंसपूय° सं १ जे २ ला २, ३, हे ३, ४। "मेएत्यादि, अत्र "मेदःप्रभृतीनां पटलेन समूहेन पोच्चडं विलीनं मृतकानां द्विपदादीनां कडेवरैः संछन्नं यत् तत् तथा"—अटी० ॥ ५. अहिमंडले इ वा गोमंडले इ वा खं १। अस्यैव ज्ञाताधर्मकथाङ्गसूत्रस्य अष्टमे मल्लीनामकेऽध्ययनेऽपि ईदृशः पाठो विद्यते, दृश्यतां पृ० १४८ पं० १६। तत्र आचार्यश्री अभयदेवसूरिभिर्यादृशी व्याख्या विहिता सात्र स्पष्टार्थावबोधार्थमुपन्यस्यते—"से जहा नामए अहिमडे इ व त्ति स गन्धो यथेति दृष्टान्तोपन्यासे, यादृश इत्यर्थः, नामए इत्यलङ्कारे, अहिमृते मृतसर्पे, सर्पकडेवरस्य गन्ध इत्यर्थः, अथवा अहिमृतं सर्पकडेवरम्, तस्य यो गन्धः सोऽप्युपचारात् तदेव, इतिरुपप्रदर्शने, वा विकल्पे। अथवा से जह त्ति उदाहरणोपन्यासोपक्षेपार्थः, अहिमडे इव त्ति अहिमृतकस्येव अहिमृतकमिव वेति। यावत्करणादिदं दृश्यम्—गोमडे इ वा, सुणगमडे इ वा, मज्जारमडे इ वा, मणुस्समडे इ वा, महिसमडे इ वा, मूसगमडे इ वा, आसमडे इ वा, हत्थिमडे इ वा, सीहमडे इ वा, वग्घमडे इ वा, विगमडे इ वा, दीविगमडे इ वा। द्वीपिकः चित्रकः। किंभूते अहिकडेवरादौ किंभूतं वा तदित्याह—मयकुहियविणट्ठदुरभिवावण्णदुरभिगंधे, मृतं जीवविमुक्तमात्रं सद् यत् कुथितं कोथमुपगतं तत् मृतकुथितमीषद्दुर्गन्धमित्यर्थः, तथा विनष्टम् उच्छूनत्वादिभिर्विकारैः स्वरूपादपेतं सत् यद् दुरभितीव्रतरदुष्टगन्धोपेतं तत् तथा, तथा व्यापन्नं शकुनि-शृगालादिभिर्भक्षणाद् विरूपां बीभत्सामवस्थां प्राप्तं सद् यद् दुरभिगन्धं तीव्रतमाशुभगन्धं तत् तथा, ततः पदत्रयस्य कर्मधारयः, तत्र तदेव वा किमिजालाउलसंसत्ते कृमिजालैराकुलैः व्याकुलैः आकुलं वा संकीर्णं यथा भवतीत्येवं संसक्तं सम्बद्धं यत् तत्तथा, तत्र तदेव वा असुइ-विलीण-विगय-बीभत्थ-दरिसणिज्जे अशुचि अपवित्रमस्पृश्यत्वात् विलीनं जुगुप्सासमुत्पादकत्वात् विकृतं विकारवत्त्वात् बीभत्सं द्रष्टुमयोग्यत्वात्, एवंभूतं दृश्यत इति दर्शनीयम्, ततः कर्मधारयः, तत्र तदेव वा भवेतारूवे सिया, यादृशः सर्पादिकडेवरे गन्धो भवेत् यादृशं वा सर्पादिकडेवरं गन्धेन भवेत्

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

ति वा जाव मय-कुहिय-[1]विणट्ठ-किमिण-वावण्ण-दुरभिगंधे किमि[2]जालाउले [3]संसत्ते [4]असुइ[5]विगयबीभत्थदरिसणिज्जे [6]भवे एयारूवे सिया? णो इणट्ठे समट्ठे, एत्तो अणिट्ठतराए चेव [7]जाव गंधेणं पण्णत्ते।

९२. तते णं से जितसत्तू राया अण्णदा [8]कयाइ ण्हाए कयबलिकम्मे जाव अप्पमहग्घाभरणालंकियसरीरे बहूहिं ईसर जाव सत्थवाहप्पभितीहिं सद्धिं भोयण-मंडवंसि भोयणवेलाए सुहासणवरगए विपुलं [9]असणं ४ जाव विहरति, जिमित-भुत्तुत्तरागए जाव सुइभूते तंसि विपुलंसि [10]असणं ४ जायविम्हए ते बहवे ईसर जाव पभिती एवं वयासी—अहो णं देवाणुप्पिया! इमे मणुण्णे असण-पाण-खाइम-साइमे वण्णेणं उववेए जाव फासेणं उववेए [11]आसायणिज्जे वीसायणिज्जे [12]पीणणिज्जे दीवणिज्जे दप्पणिज्जे मयणिज्जे [13]बिंहणिज्जे सव्विंदियगायपल्हायणिज्जे। तते णं ते बहवे ईसर [14]जाव सत्थवाहप्पभियओ जितसत्तुं एवं वदासी—तहेव णं सामी! जण्णं [15]तुब्भे वदह—'अहो णं इमे [16]मणुण्णे [17]असण-पाण-खाइम-साइमे वण्णेणं उववेए जाव पल्हायणिज्जे'।

एतद्रूपः तद्रूपो वा स्याद् भवेत् तस्य भक्तकवलस्य गन्ध इति सूत्रकारस्य विकल्पोल्लेखः। नो इणट्ठे समट्ठे, नायमर्थः समर्थ सङ्गत इत्ययं तु तस्यैव निर्णयः। निर्णीतमेव गन्धस्वरूपमाह—एत्तो अणिट्ठतराए चेव इतः अहिकडेवरादिगन्धात् सकाशादनिष्टतर एव अभिलाषस्याविषय एव, अकान्तरकः अकमनीयतरस्वरूपः, अप्रियतरः अप्रीत्युत्पादकत्वेन, अमनोज्ञतरकः कथयाप्यनिष्टत्वात्, अमनोम्यतरः चिन्तयापि मनसोऽनभिगम्य इत्यर्थः"—अटी० ॥ ६. त्ति जे २ ॥

१. °विणिट्ठ° सं १ ला २, ३, हे २, ४। "विनष्टम् उच्छूनत्वादिविकारवत्, किमिणं ति कतिपयकृमिवत्"—अटी० ॥ २. °जालं। उल्ले जे १। °जालं उल्ले हे १ ॥ ३. °संभत्ते हे २ ॥ ४. °त्रिमय° ला १ ॥ ५. °बीभत्स° हे १ जे १ सं १ ला २, ३ ॥ ६. भवेयारूवे खं १ सं १ ला १, २, ३, हे ४ लों० ॥ ७. जाव नास्ति खं १ ॥ ८. कयाई हे १, २ जे १ ॥ ९. हे १ जे १ विना—असण ४ विह° ला २, ३ हे २, ३। असणं ४ विह° सं १ हे ४ लों० खं १। 'असणं पाणं खाइमं साइमं आसाएमाणे परिभाएमाणे परिभुंजमाणे एवं च णं विहरति' इति संपूर्णः पाठोऽत्र, दृश्यतां पृ० ३६ पं० ८ ॥ १०. 'असण-पाण-खाइम-साइमंसि' इति संपूर्णः पाठः ४ इत्यनेन विवक्षितः। असणं ४ जाव जायविम्हए हे १ जे १। असण ४ जाव विम्हए हे ३ ॥ ११. हे १ विना—आसायणिज्जे विसाय° ला १। असायणिज्जे विसाय° जे १। अस्सायणिज्जे विस्साय° हे १ ला १ जे १ विना ॥ १२. दीवणिज्जे पीणणिज्जे दप्प° हे १ जे १। वीयणिज्जे दीवणिज्जे पीयणिज्जे दप्प° सं १ ला ३ हे ४। पीयणिज्जे वप्प° ला २। वीसणिज्जे दीवणिज्जे दप्प° हे ३। दृश्यतां पृ० १५ पं० २ ॥ १३. बिंघणिज्जे हे १ विना। बिंहणिज्जे नास्ति हे २, ३ ॥ १४. प्रतिषु पाठाः—जाव सत्थवाहप्पभिईओ जे १। जाव प्पभिईयओ हे २। जाव प्पभियओ हे १। जाव पभियतो खं १। जाव पभिईओ ला ३। जाव पभिथिओ ला १। जाव पभिईयइउ हे ३। जाव पभियओ लों० हेमू० ४, जाव पभिइओ हेसं० ४ ॥ १५. तुम्हं वयह सं १ ला ३, हे ४ ॥ १६. मणुण्णे ४ भां० ॥ १७. असण ४ इति सर्वत्र पाठः। एवमग्रेऽपि प्रायः सर्वत्र ॥

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

तते णं जितसत्तू सुबुद्धिं अमच्चं एवं वदासी—अहो णं देवाँणुप्पिया* सुबुद्धी ! इमे मणुण्णे असण-पाण-खाइम-साइमे जाव पल्हायणिज्जे । तए णं सुबुद्धी जितसत्तुस्सेयमट्ठं नो आढाइ जाव तुसिणीए संचिट्ठति ।

तते णं जितसत्तू सुबुद्धिं दोच्चं पि तच्चं पि एवं वयासी—अहो णं सुबुद्धी ! इमे मणुण्णे, तं चेव जाव पल्हायणिज्जे । तए णं से सुबुद्धी अमच्चे जितसत्तुणा रण्णा दोच्चं पि तच्चं पि एवं वुत्ते समाणे जितसत्तुं रायं एवं वदासी—नो खलु सामी ! अम्हं एयंसि मणुण्णंसि [1]असण-पाण-खाइम-साइमंसि [2]केइ विम्हए[3], एवं खलु सामी ! [4]सुब्भिसद्दा वि पोग्गला दुब्भिसद्दत्ताए परिणमंति, दुब्भिसद्दा वि पोग्गला सुब्भिसद्दत्ताए परिणमंति, सुरूवा वि पोग्गला दुरूवत्ताए परिणमंति, दुरूवा वि पोग्गला सुरूवत्ताए परिणमंति, सुब्भिगंधा वि पोग्गला दुब्भिगंधत्ताए परिणमंति, दुब्भिगंधा वि पोग्गला सुब्भिगंधत्ताए परिणमंति, सुरसा वि पोग्गला दुरसत्ताए परिणमंति, दुरसा वि पोग्गला सुरसत्ताए परिणमंति[5], सुहफासा वि पोग्गला दुहफासत्ताए परिणमंति, दुहफासा वि पोग्गला सुहफासत्ताए परिणमंति । [6]पओग-वीससापरिणया वि य णं सामी ! पोग्गला पण्णत्ता ।

तते णं से जितसत्तू सुबुद्धिस्स अमच्चस्स एवमातिक्खमाँणस्स[7] एवं भासमाणस्स एवं पण्णवेमाणस्स एवं परूवेमाणस्स एतमट्ठं नो आढाति, नो परियाणाइ, तुसिणीए संचिट्ठइ ।

तए णं से जितसत्तू अन्नया [8]कयाइ ण्हाए[9] [10]आसखंधवरगते महयाभडचडगर०[11] आसवाँहणियाए[12] निज्जायमाणे तस्स फरिहोदगस्स अदूरसामंतेणं वीतीवयइ, तते णं जितसत्तू [13]तस्स [14]फरिहोदगस्स असुभेणं गंधेणं अभिभूते समाणे सएणं उत्तरिज्जगेणं

---

* देवाणुप्पिया हे १ जे १ विना नास्ति ॥ १. असण १ पाण २ खाइम ३ साइम ४ केइ हे २ ॥ २. केति वि° सं १ ला २, ३, हे ४। के वि° खं १ ॥ ३. विम्हिए लों० ॥ ४. "सुब्भिसद्दा वि त्ति शुभशब्दा अपि दुब्भिसद्दत्ताए त्ति दुष्टशब्दतया"—अटी० ॥ ५. °ति जाव सुह° हे १ जे १ ॥ ६. "पओगवीससापरिणय त्ति प्रयोगेण जीवव्यापारेण विस्रसया च स्वभावेन परिणता अवस्थान्तरमापन्ना ये ते तथा"—अटी० ॥ ७. °माणस्स ४ एतमट्ठं इति जे १ हे १ विना सर्वत्र पाठः । °माणस्स एयमट्ठं जे १ हे १ ॥ ८. कयाइं सं १ ला २ । कयाईं जे १ । कयावि लों० ॥ ९. °हायए लों० ॥ १०. "आसखंधवरगए त्ति अश्व एव स्कन्धः पुद्गलप्रचयरूपो वरः प्रधानोऽश्वस्कन्धवरः, अथवा स्कन्धदेशप्रत्यासत्तेः पृष्ठमपि स्कन्ध इति व्यपदिष्टमिति"—अटी० ॥ ११. '°भडचडगरवंदपरिक्खित्ते' इति सम्पूर्णः पाठोऽत्र भाति । दृश्यतां पृ० ३३ पं० ३ ॥ १२. °वाहि° लों० ॥ १३. तस्स नास्ति हे १ जे १ ॥ १४. परि° हे २ लों० ॥

आसगं पिहेति, २ त्ता एगंतं अवक्कमति, २ त्ता ते [2]बहवे ईसर जाव पभितओ एवं वदासी—अहो णं देवाणुप्पिया! इमे फरिहोदए अमणुण्णे [1]वण्णेणं ४, से जहा नामए अहिमडे ति वा जाव अमणामतराए चेव [गंधेणं पण्णत्ते]। तए णं ते बहवे ईसर जाव पभितयो एवं वदासी—तहेव णं तं सामी! [3]जं णं तुब्भे एवं वयह 'अहो णं इमे फरिहोदए अमणुण्णे वण्णेणं ४ से जहा णामए अहिमडे इ वा जाव [4]अमणामतराए चेव [5]गंधे[णं] पण्णत्ते।'

तए णं से जियसत्तू सुबुद्धिं अमच्चं एवं वदासी—अहो णं सुबुद्धी! इमे फरिहोदए अमणुण्णे वण्णेणं ४, से जहा नामए अहिमडे इ वा जाव [6]अमणामतराए चेव [[7]गंधेणं पण्णत्ते]। तए णं से सुबुद्धी अमच्चे [8]जियसत्तुणा रन्ना एवं वुत्ते समाणे नो आढाइ, नो [9]परियाणाइ जाव तुसिणीए संचिट्ठइ। तए णं से जियसत्तू राया सुबुद्धिं अमच्चं दोच्चं पि तच्चं पि एवं वदासी—अहो [10]णं तं चेव। तए णं से सुबुद्धी अमच्चे जियसत्तुणा रन्ना दोच्चं पि तच्चं पि एवं वुत्ते समाणे एवं वदासी—नो खलु सामी! अम्हं एयंसि फरिहोदगंसि केइ विम्हए। एवं खलु सामी! सुब्भिसद्दा वि पोग्गला दुब्भिसद्दत्ताए परिणमंति, तं चेव जाव पओग-वीससा-परिणया वि य णं सामी! पोग्गला पण्णत्ता।

तते णं जितसत्तू सुबुद्धिं एवं वयासी—मा णं तुमं देवाणुप्पिया! अप्पाणं च परं च तदुभयं च बहूहिं य [11]असब्भावुब्भावणाहिं मिच्छत्ताभिणिवेसेण य वुग्गाहेमाणे वुप्पाएमाणे विहराहि।

तते णं सुबुद्धिस्स इमेयारूवे [12]अज्झत्थिए चिंतिए पत्थिए मणोगए संकप्पे

---

१. अत्र ४ इत्यनेन 'अमणुण्णे वण्णेणं अमणुण्णे रसेणं अमणुण्णे गंधेणं अमणुण्णे फासेणं' इति 'अमणुण्णे वण्णेणं रसेणं गंधेणं फासेणं' इति वा पाठो ग्राह्यः, एवमग्रेऽपि॥ २. बहवे राईसरपभिइ जाव एवं व° हे २। बहवे राईसरप्पभिईं जाव एवं व° ला १। बहवे राईसरणं पभितिं जाव एवं व° जे १। बहवि गईपभिईं जाव एवं व° हे १। बहवे राईसर जाव पभि एवं व° हे ३ खं १। बहवे राइसर पभिइ। एवं व° लों०॥ ३. जहन्नं तुब्भे हे २। जं तुब्भे लों०। दृश्यतां पृ० २१६ पं० ११। ४. अमणुण्णतराए जे १ हे १॥ ५. गंधे पण्णत्ते जे १ विना नास्ति। दृश्यतां पृ० २१६ पं० ३॥ ६. अमणुण्णतराए जे १ हे १॥ ७. दृश्यतां पृ० २१६ पं० ३॥ ८. जियसत्तुणा······परियाणाइ जे १ विना नास्ति॥ ९. °याणेइ जे १॥ १०. णं तहेव लों०॥ ११. "असब्भावुब्भावणाहिं ति असतां भावानां वस्तूनां वस्तुधर्माणां वा या उद्भावना उत्प्रेक्षणानि तास्तथा, ताभिः, मिथ्यात्वाभिनिवेशेन च विपर्यासाभिमानेन व्युद्ग्राहयन् विविधत्वेन आधिक्येन च ग्राहयन् व्युत्पादयन् अव्युत्पन्नमतिं व्युत्पन्नं कुर्वन्"—अटी०॥ १२. प्रतिषु पाठः—अज्झत्थिए ५ समु° जे १ हे १ विना। अज्झत्थिए जाव समु° जे १ हे १॥

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

समुप्पज्जित्था—अहो णं जितसत्तू संते तच्चे तहिए अवितहे सब्भूते जिणपण्णत्ते भावे [1]णो उवलभति, तं सेयं खलु मम जितसत्तुस्स रण्णो संताणं तच्चाणं तहियाणं अवितहाणं सब्भूताणं जिणपण्णत्ताणं भावाणं [2]अभिगमणट्ठयाए एयमट्ठं उवाइणावेत्तए। एवं संपेहेति, २ त्ता पच्चतिएहिं पुरिसेहिं सद्धिं [3]अंतरावणाओ नवए घडए पडए य गेण्हति, २ त्ता [4]संझाकालसंमयंसि पविरल[5]मणुस्संसि णिसंतपडि[6]निसंतंसि जेणेव फरिहोदए तेणेव उवागच्छइ, २ त्ता तं फरिहोदगं गेण्हावेति, २ त्ता [7]नवएसु घडएसु गालावेति, २ नवएसु घडएसु पक्खिवावेति, २ [8]सज्जखारं पक्खिवावेति, २ त्ता लंछियमुं[9]द्दिते कारावेति, २ त्ता सत्तरत्तं [10]परिवसावेति, २ त्ता दोच्चं पि नवएसु घडएसु गालावेति, २ नवएसु घडएसु पक्खिवावेति, २ त्ता [11]सज्जखारं पक्खिवावेइ, २ त्ता लंछिय[12]मुंद्दिते [13]कारावेति, २ त्ता सत्तरत्तं [14]परिवसावेति, २ त्ता तच्चं पि नवएसु घडएसु जाव [15]संवसावेति। एवं खलु एएणं उवाएणं अंतरा गालावेमाणे अंतरा पक्खिवावेमाणे [16]अंतरा संवसावेमाणे २ [17]सत्त सत्तए रातिंदियाइं [18]परिवसावेति। तते णं से फरिहोदए सत्तमसत्तयंसि परिणममाणंसि उदगरयणे जाए यावि होत्था अच्छे पच्छे जच्चे तणुए [19]फालियवण्णाभे वण्णेणं उववेते [20]४ आसायणिज्जे जाव सव्विंदियगायपल्हायणिज्जे।

तते णं सुबुद्धी अमच्चे जेणेव से उदगरतणे तेणेव उवागच्छइ, उवागच्छित्ता करयलंसि आसादेति, २ तं उदगरतणं वण्णेणं उववेयं ४ आसायणिज्जं जाव सव्विंदियगायपल्हायणिज्जं जाणित्ता हट्ठतुट्ठे बहूहिं उदगसंभारणिज्जेहिं दव्वेहिं

---

१. णो सद्दहइ उवलब्भइ जे १ ॥ २. "अभिगमणट्ठयाए त्ति अवगमनलक्षणाय अर्थायेत्यर्थः, एतमट्ठं ति एवं पुद्गलानामपरापरपरिणामलक्षणमर्थम् उवाइणावित्तए त्ति उपादापयितुं ग्राहयितुमित्यर्थः"—अटी० ॥ ३. अंतिमत° जे १ हे १। "अंतरावणाउ त्ति परिखोदकमार्गान्तरालवर्तिनो हट्टात् कुम्भकारसम्बन्धिन इत्यर्थः"—अटी० ॥ ४. दृश्यतां पृ० १७७ पं० ३ ॥ ५. °मणूसंसि हे २ विना ॥ ६. °निस्संतंसि हे १ जे १ ॥ ७. णवसु हे १ जे १ लों० ॥ ८. °क्खारं हे १। "सज्जखारं ति सद्योभस्म"—अटी० ॥ ९. °मुद्दियं सं १ ला २, ३, हे ४ मां० जे २ ॥ १०. परिवासा° खं १ ॥ ११. °क्खारं जे १ ॥ १२. °मुद्दितं हे २, ३, जे १ खं १ विना ॥ १३. करा° हे १ ला २, ३ ॥ १४. परिसावेति तच्चं ला २ मां० हे १ ॥ १५. °वेति। २ एवं हे २ ला १ लों० विना। °वेइ २ त्ता एवं हे १ जे १ ॥ १६. अंतरा प(प लों०)वसा° हे १ जे १ ला १ मां० विना ॥ १७. सत्त सत्त राइं° जे १ हे ३ ला १ ॥ १८. °वेति २ तते णं हे १, २ विना। °वेइ। २ त्ता। तए णं जे १। °वेति २ लंछितमुद्दिए कारावेति। तए णं ला १ ॥ १९. फलिय° खं १ ॥ २०. '४' नास्ति जे १ खं १ हे १, २। अत्र ४ इत्यनेन 'वण्णेणं उववेते रसेणं उववेते गंधेणं उववेते फासेणं उववेते' इति संपूर्णः पाठो ज्ञेयः ॥

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

संभारेति, २ त्ता जितसत्तुस्स रण्णो पाणियघरियं सद्दावेति, सद्दावेत्ता एवं वदासी——तुमं णं देवाणुप्पिया! इमं उदगरतणं गेण्हाहि, २ जितसत्तुस्स रण्णो भोयणवेलाए उवणेज्जासि। तते णं से पाणियघरिए सुबुद्धिस्स एतमट्ठं पडिसुणेति, २ तं उदगरतणं गेण्हति, २ जितसत्तुस्स रण्णो भोयणवेलाए उवट्ठवेति। तते णं से जितसत्तू राया तं विपुलं असण-पाण-खाइम-साइमं आसाएमाणे वीसाएमाणे जाव विहरति, जिमियभुत्तुत्तरागते वि य णं जाव परमसुइभूए तंसि उदगरयणंसि जायविम्हए ते बहवे ईसर जाव एवं वदासी——अहो णं देवाणुप्पिया! इमे उदगरयणे अच्छे जाव सव्विंदियगायपल्हायणिज्जे। तते णं ते बहवे ईसर जाव एवं वदासी——तहेव णं सामी! जण्णं तुब्भे वदह जाव तं चेव पल्हायणिज्जे।

तते णं जितसत्तू राया पाणियघरियं सद्दावेति, २ त्ता एवं वदासी——एस णं तुमे देवाणुप्पिया! उदगरतणे कतो आसादिते? तते णं से पाणियघरिए जितसत्तुं एवं वदासी——एस णं सामी! मए उदगरयणे सुबुद्धिस्स अंतियाओ आसादिते। तते णं जितसत्तू सुबुद्धिं अमच्चं सद्दावेति, २ त्ता एवं वदासी——अहो णं केणइ कारणेणं सुबुद्धी! अहं तव अणिट्ठे अकंते अप्पिए अमणुण्णे अमणामे जेणं तुमं मम कल्लाकल्लिं भोयणवेलाए इमं उदगरतणं न उवट्ठवेसि? तं एस णं तुमे देवाणुप्पिया! उदगरतणे कओ उवलद्धे?

तते णं से सुबुद्धी जितसत्तुं एवं वदासी——एस णं सामी! से फरिहोदए। तते णं से जितसत्तू सुबुद्धिं एवं वदासी–केणं कारणेणं सुबुद्धी! एस से फरिहोदए? तते णं सुबुद्धी जितसत्तुं एवं वदासी——एवं खलु सामी! तुब्भे तया मम एवमातिक्खमाणस्स एवं भासमाणस्स एवं पण्णवेमाणस्स एवं

---

१. °रेहिंति खं १। "उदगसंभारणिज्जेहिं ति उदकवासकैः वालक-मुस्तादिभिः संभारयति संभृतं करोति"—अटी० ॥ २. वीसाएमाणे नास्ति हे १, २, जे १ ॥ ३. बहवे राईसर° ला १ विना ॥ ४. जाव एवं चेव पल्हा° सं १ ला २, ३, हे ४ लो० । जाव पल्हा° हे २ ॥ ५. °घरयं जे १ । °घरं हे १ ॥ ६. °घरए ला १ हे ४ ॥ ७. णं ते जि° सं १ ला ३ हे ४ ॥ ८. अहो णं केणइ कारणेणं सुबुद्धी अहं तव अणिट्ठे ला १ । अहो णं सुबुद्धी केणं कारणेणं अहं तव अणिट्ठे मु० । अहो (अहे–जे १) णं सुबुद्धी अहं तव अणिट्ठे हे १, ३ भां० जे १ खं १ लों० । अहो णं सुबुद्धिं अहं तव अणिट्ठे हे २ । केणं कारणेणं अहं तव अणिट्ठे सं १ ला ३ जे २ हे ४ ॥ ९. प्रतिषु पाठाः—अणिट्ठे ५ जेणं हे २, ३, सं १ ला १, २, ३ । अणिट्ठे २ जेणं खं १ । अणिट्ठे जेणं हे १, ४, जे १ । अत्र '५' इत्यनेन अणिट्ठे अकंते अप्पिए अमणुण्णे अमणामे इति संपूर्णः पाठोऽभिप्रेतः ॥ १०. °माणस्स ४ एतमट्ठं इति प्रतिषु पाठः । अतः '४' इत्यङ्केन एवं भासमाणस्स इत्यादिः पाठोऽत्र निर्दिष्टोऽस्माभिः । संक्षेपचिकीर्षायाम् 'एवमातिक्खमाणस्स भासमाणस्स पण्णवेमाणस्स परूवेमाणस्स' इत्यमपि निर्देष्टुं शक्यते ॥

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

परूवेमाणस्स एतमट्ठं [1]णो सद्दहइ, णो पत्तियइ, णो रोयइ, ततो णं मम इमेयारूवे [2]अज्झत्थिते चिंतिए पत्थिए मणोगए संकप्पे समुप्पज्जित्था—अहो णं जितसत्तू संते जाव भावे नो सद्दहति, नो पत्तियति, नो रोएति, तं सेयं खलु मम जियसत्तुस्स रण्णो संताणं जाव सब्भूताणं जिणपण्णत्ताणं भावाणं अभिगमण-ट्ठयाए एतमट्ठं उवा[3]इणावेत्तए। एवं संपेहेमि, २ तं चेव जाव पाणियघरियं सद्दावेमि, २ एवं वदामि—तुमं णं देवाणुप्पिया! उदगरतणं जितसत्तुस्स रण्णो भोयणवेलाए उवणेहि। तं एतेणं कारणेणं सामी! एस से फरिहोदए।

तते णं [4]से जितसत्तू राया सुबुद्धिस्स अमच्चस्स एवमातिक्खमाणस्स एवं भासमाणस्स एवं पण्णवेमाणस्स एवं परूवेमाणस्स एतमट्ठं नो स[6]द्दहति, नो पत्तियति, नो रोएति, असद्दहमाणे अपत्तियमाणे अरोएमाणे अब्भितरट्ठाणिज्जे पुरिसे सद्दावेति, २ एवं वदासी—गच्छह णं तुब्भे देवाणुप्पिया! अंतरावणातो [7]नवए घडए पडए य गिण्हह, २ जाव उदगसंभारणिज्जेहिं दव्वेहिं संभारेह। ते वि तहेव संभारेंति, २ जितसत्तुस्स उवणेंति, तते णं से जितसत्तू राया तं उदगरयणं करयलंसि आसाएति, २ त्ता आसातणिज्जं जाव सव्विंदियगायपल्हायणिज्जं जाणित्ता सुबुद्धिं अमच्चं सद्दावेति, २ त्ता एवं वदासी—सुबुद्धी! एए णं तुमे [8]संता तच्चा जाव सब्भूया भावा कतो उवलद्धा? तते णं सुबुद्धी जितसत्तुं एवं वदासी—[9]एए णं सामी! मए संता जाव भावा जिणवयणातो उवलद्धा। तते णं जितसत्तू सुबुद्धिं एवं वदासि—तं इच्छामि णं देवाणुप्पिया! तव अंतिए जिणवयणं निसामेत्तए।

तते णं सुबुद्धी जितसत्तुस्स विचित्तं केवलिपण्णत्तं चाउ[10]ज्जामं धम्मं परिकहेति, तमाइक्खति जहा [11]जीवा बज्झंति जाव पंच [12]अणुव्वयाइं [सत्त सिक्खवयाइं]। तते

१. प्रतिषु पाठः—णो सद्दहइ ३ तओ णं हे १। नो त सद्दहइ ततो णं हे २। णो सद्दहइ तओ णं जे १। नो सद्दहइ ३ तए णं खं १। णो सद्दहइ तते णं सं १ ला १, २, ३, हे ४। नो सद्दहा-इ। २ तते णं हे ३॥ २. अज्झत्थिते ४ अहो णं इति हस्तलिखितादर्शेषु पाठः॥ ३. °इयावे° खं १॥ ४. से नास्ति हे १, २, ३ जे १, ला १ खं १॥ ५. °माणस्स ४ एतमट्ठं इति हस्त-लिखितादर्शेषु पाठः। दृश्यतां पृ० २२० टि० १०॥ ६. सद्दहति ३ असद्दहमाणे ३ अब्भिं° इति प्रतिषु पाठः॥ ७. नव घडए हे १ जे १ लों० विना॥ ८. संता जाव भूता भावा हे १ जे १॥ ९. एस णं जे १ हे १॥ १०. °ज्जामधम्मं हे २॥ ११. जीवा सिज्झंति बुज्झंति ला १॥ १२. °वयाणि तए णं सं १ जे२ ला २, ३, हे ४। °व्वयाइं सत्त सिक्खायंमि तते णं ला १। ला १ अनुसारेण पंच अणुव्वयाइं सत्त सिक्खावयाइं। तए णं इत्यपि पाठोऽत्र स्यात्॥

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

जितसत्तू णं सुबुद्धिस्स अंतिए धम्मं सोचा णिसम्म[1] हट्ठतुट्ठे[2] सुबुद्धिं अमच्चं एवं वदासि—सद्दहामि णं देवाणुप्पिया ! निग्गंथं पावयणं[3], पत्तियामि णं देवाणुप्पिया निग्गंथं पावयणं, रोएमि णं देवाणुप्पिया ! निग्गंथं पावयणं जाव से जहेयं तुब्भे वयह । तं इच्छामि णं तव अंतिए पंचाणुव्वतियं सत्तसिक्खावतियं जाव उवसंपजित्ताणं विहरित्तए । अहासुहं देवाणुप्पिया ! मा पडिबंधं करेह[4] ।

तए णं से जियसत्तू सुबुद्धिस्स अमच्चस्स अंतिए पंचाणुव्वइयं[5] जाव दुवालसविहं धम्मं पडिवज्जइ । तते णं जितसत्तू समणोवासए जाते अभिगयजीवाजीवे जाव पडिलभेमाणे विहरति ।

ते णं काले णं ते णं समए णं थेरागमणं, जियसत्तू राया सुबुद्धी य निग्गच्छति[6], सुबुद्धी धम्मं सोचा जं नवरं जितसत्तुं आपुच्छामि जाव[7] पव्वयामि । अहासुहं देवाणुप्पिया ! तते णं सुबुद्धी जेणेव जितसत्तू तेणेव उवागच्छति, २ त्ता एवं वदासि—एवं खलु सामी ! मए थेराणं अंतिए धम्मे निसंते[8], से वि य धम्मे इच्छिए[9] पडिच्छिए इच्छिय-पडिच्छिए । तए णं अहं सामी ! संसारभउव्विग्गे भीए जाव इच्छामि णं तुब्भेहिं अब्भणुन्नाए[10] समाणे जाव पव्वइत्तए । तते णं जितसत्तू सुबुद्धिं एवं वदासी—अच्छामु[11] ताव देवाणुप्पिया ! कतिवयातिं वासातिं उरालातिं जाव भुंजमाणा, ततो पच्छा एगयओ[12] थेराणं अंतिए मुंडे भवित्ता जाव पव्वइस्सामो । तते णं सुबुद्धी जितसत्तुस्स एतमट्ठं पडिसुणेति । तते णं तस्स जितसत्तुस्स रण्णो सुबुद्धिणा सद्धिं विपुलाइं माणुस्स जाव[13] पच्चणुब्भवमाणस्स दुवालस वासाइं वीतिक्कंताइं ।

---

१. निसम्मा सं १ ला २, ३, हे ३, ४ ॥ २. हट्ठ सुबुद्धिं जे १ हे १ विना ॥ ३. पावयणं ३ जाव इति हस्तलिखितादर्शेषु पाठः ॥ ४. करेह जे १ हे १ भां० विना नास्ति । दृश्यतां पृ० ४३ पं० १६ टि० ११, पृ० ७४ पं० १०, पृ० ८३ पं० १० ॥ ५. °व्वइयं स जाव हे १ । ६. °च्छंति जे १, २, भां० सं १ ला २, ३ हे ४ ॥ ७. जाव पव्वामि जे २ ला २ । जाव व्वामि खं १ ॥ ८. निसण्णे सं १ ला २ ॥ ९. अत्र 'इच्छिए पडिच्छिए इच्छियपडिच्छिए' इति पाठः समीचीनो भाति । प्रतिषु पाठाः—इच्छिय पडिच्छिए ३ तए हे १, २ भां० लों० जे १ खं १ । इच्छियपडिच्छिय ३ ला १ । इच्छियपडिच्छिय तए सं १ ला २, ३ हे ४ ॥ १०. °ए स जाव हे २ लों० खं १ ॥ ११. प्रतिषु पाठाः—अच्छाम···भुंजमाणा खं १ । अच्छामु···भुजमाणा लों० लामू० ३, अच्छ···भुंजमाणा लासं० ३ । अच्छामु···भुंजमाणे हे २ ला १ । अच्छासु··· भुंजमाणा हे ३ । अच्छासु···भुंजमाणे हे ४ । अच्छ···भुंजमाणे ला २ । तत्थ···भुंजमाणा जे १ भां० । अच्छसु···भुंजमाणा हे १ ॥ १२. एगतो थे° सं १ ला २, ३, जे २ हे ४ ॥ १३. जाव नास्ति जे १ हे १ विना ॥

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

ते णं काले णं ते णं समए णं थेरागमणं, तते णं जितसत्तू धम्मं सोच्चा एवं वयासी—जं नवरं देवाणुप्पिया ! सुबुद्धिं अमच्चं आमंतेमि, जेट्ठपुत्तं रज्जे [1]ठवेमि, तए णं [2]तुब्भं णं जाव पव्वयामि । अहासुहं देवाणुप्पिया !

तते णं जितसत्तू जेणेव सए [3]गिहे तेणेव उवागच्छति, २ त्ता सुबुद्धिं सद्दावेति, २ त्ता एवं वयासी—एवं खलु मए थेराणं [4]जाव पव्वामि, तुमं णं किं [5]करेसि ? तते णं सुबुद्धी जितसत्तुं एवं वदासी—[6]जाव के अन्ने आहारे वा जाव [7]पव्वामि । तं जति णं देवाणुप्पिया ! [8]जाव पव्वाहि, गच्छह णं देवाणुप्पिया ! जेट्ठपुत्तं च कुडुंबे ठावेहि, २ त्ता सीयं दुरुहित्ताणं [9]ममं [10]अंतिए० सीया जाव [11]पाउब्भवति ।

तते णं जितसत्तू कोडुंबियपुरिसे सद्दावेति, २ त्ता एवं वदासी—गच्छह णं तुब्भे देवाणुप्पिया ! अदीणसत्तुस्स कुमारस्स रायाभिसेयं [12]उवट्ठवेह [13]जाव [14]अभिसिंचति जाव पव्वतिए ।

तते णं जितसत्तू एक्कारस अंगाइं अहिज्जति, बहूणि वासाणि परियाओ, मासियाए [15]जाव सिद्धे । तते णं सुबुद्धी एक्कारस अंगाइं अहिज्जति, बहूणि [16]वासाणि परियाओ, मासियाए जाव सिद्धे ।

एवं खलु [17]जंबू ! समणेणं भगवया महावीरेणं [18]बारसमस्स णायज्झयणस्स अयमट्ठे पण्णत्ते त्ति बेमि ।

॥ [19]बारसमं णायज्झयणं [20]सम्मत्तं ॥

---

१. ठावेमि जे १ हे १ ॥ २. 'तुब्भं णं अंतिए मुंडे भवित्ता अगाराओ अणगारियं पव्वयामि' इति सम्पूर्णः पाठोऽत्र भाति ॥ ३. गेहे हे २ जे १ ॥ ४. दृश्यतां पृ० २२२ पं० १२॥ ५. दृश्यतां पृ० १२३ पं० १० ॥ ६. दृश्यतां पृ० १२३ पं० १२–१४ ॥ ७. पव्वयामि हे १ ॥ ८. दृश्यतां पृ० १२३ पं. १६ ॥ ९. मज्झं लों० ॥ १०. अंतिए सीया जाव पाउब्भवइ जे १ । अंतिए सीया जाव पाउब्भवह हे १ । अत्र पृ० १२३ पं० १९ अनुसारेण 'अंतिए पाउब्भवाहि, से वि तहेव पाउब्भवति' ईदृशः सम्पूर्णः पाठो भवेत् । यदि तु सीया इति पाठस्यैव कथमपि संगतिश्चिकीर्षिता तर्हि 'अंतिए पाउब्भवाहि, सीयादूरूढे से वि सुबुद्धी अमच्चे तहेव पाउब्भवति' ईदृशः सम्पूर्णः पाठः कल्पनीयः । दृश्यतामधस्तनं टिप्पणम् ॥ ११. इतः परं 'तए णं सुबुद्धीए सीया जाव पाउब्भवइ' इत्यधिकः पाठो मु० मध्ये वर्तते, किन्तु हस्तलिखितादर्शेषु कुत्रचिदपि नास्ति ॥ १२. °ट्ठवेहि खं १ ॥ १३. जाव नास्ति जे १ हे १ विना । दृश्यतां पृ० १२४ पं० १ टि० २ ॥ १४. अभिसिंचंति खं १ जे १ ला २ हे ३ । दृश्यतां पृ० १२४ पं० १ टि० ३ ॥ १५. जाव नास्ति सं १ ला २ हे ३, ४ खं १ । दृश्यतां पृ० ७५ पं० १० ॥ १६. वासाणि वा जाव सिद्धे सं १ लामू० २ हे ४ । वासाणि वा सिद्धे खं १ ॥ १७. जंबू जाव बेमि हे १ जे १ विना । जंबू जाव त्ति बेमि ला १, २ ला सं० ३ ॥ १८. °समज्झयणस्स जे १ ॥ १९. बारसमं अज्झयणं सम्मत्तं हे १ जे १ विना ॥ २०. सम्मत्तं ३९१७ सं १ हे ४ । सम्मत्तं ग्रंथाग्रं ३९१७ ला २ । संमत्तं ग्रंथाग्रं ३३१७ हे ३ ॥

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

[तेरसमं अज्झयणं 'दद्दुरे']

९३. जति णं भंते ! समणेणं भगवया महावीरेणं बारसमस्स णायज्झयणस्स अयमट्ठे पण्णत्ते, तेरसमस्स णं भंते ! नायज्झयणस्स के अट्ठे पण्णत्ते ?

एवं खलु जंबू ! ते णं काले णं ते णं समए णं रायगिहे णामं नयरे होत्था, गुणसिलए चेतिए, समोसरणं, परिसा निग्गया । ते णं काले णं ते णं समए णं सोहम्मे कप्पे, दद्दुरवडिंसए विमाणे, सभाए सुहम्माए, दद्दुरंसि सीहासणंसि, दद्दुरे देवे चउहिं सामाणियसाहस्सीहिं, चउहिं अग्गमहिसीहिं [1]संपरिसाहिं, एवं जहा सूरियाभो जाव दिव्वातिं भोगभोगाइं भुंजमाणे विहरइ । इमं च णं केवलकप्पं जंबुद्दीवं दीवं विपुलेणं ओहिणा आभोएमाणे २ जाव नट्टविहिं उवदंसित्ता पडिगते, जहा सूरियाभे ।

भंते ! त्ति भगवं गोतमे समणं भगवं महावीरं वंदति नमंसति, २ एवं वदासी– अहो णं भंते ! दद्दुरे देवे [2]महिड्डिए महज्जुईए महब्बले महायसे महासोक्खे महाणुभागे । दद्दुरस्स णं भंते ! देवस्स सा दिव्वा [3]देविड्ढी ३ कहिं [4]गया कहिं अणुपविट्ठा ? गोयमा ! सरीरं गया, सरीरं [5]अणुपविट्ठा, कूडागारदिट्ठंतो ।

दद्दुरेणं भंते ! देवेणं सा दिव्वा देविड्ढी ३ [6]किणा लद्धा जाव अभिसमन्नागया ?

एवं खलु गोयमा ! इहेव जंबुद्दीवे दीवे, भारहे वासे, रायगिहे [णयरे], गुणसिलए चेतिए, सेणिए राया । तत्थ णं रायगिहे णगरे णंदे णामं मणियारसेट्ठी [7]अड्ढे दित्ते० ।

ते णं काले णं ते णं समए णं अहं गोतमा ! समोसढे, परिसा णिग्गया, सेणिए राया निग्गए । तते णं से नंदे मणियारसेट्ठी इमीसे कहाए लद्धट्ठे समाणे [8]ण्हाए पायचारेणं जाव पज्जुवासति, णंदे धम्मं सोचा समणोवासए जाते, तते णं

---

१. सपरिवाराहिं इति राजप्रश्नीये पाठः ॥ २. महिड्ढीए जे १ । अत्र 'महिड्डिए ६ दद्दु°' इति हस्तलिखितादर्शेषु पाठः ॥ ३. देविड्ढीओ कहिं जे १ । अत्र ३ इत्यङ्केन 'सा दिव्वा देविड्ढी, सा दिव्वा देवज्जुई, से दिव्वे देवाणुभागे' इति सम्पूर्णः पाठो राजप्रश्नीयानुसारेण ज्ञातव्यः ॥ ४. गया २ गोयमा इति हस्तलिखितादर्शेषु पाठः ॥ ५. °प्पविट्ठा हे २ ॥ ६. केणा जे १ । 'किणा लद्धा किणा पत्ता किणा अभिसमन्नागया' इति सम्पूर्णः पाठः ॥ ७. दृश्यतां पृ० ७७ पं० १५ ॥ ८. ण्हाए जे १ हे १ विना नास्ति ॥

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

हं रायगिहातो पडिनिक्खंते बहिया जणवयविहारं[1] विहरामि।

तते णं से णंदे मणियारसेट्ठी अन्नया कयाति असाधुदंसणेण य [2]अपज्जुवासणआए य [3]अणणुसासणताए य [4]असुस्सूसणताए य सम्मत्तपज्जवेहिं परिहायमाणेहिं परिहायमाणेहिं मिच्छत्तपज्जवेहिं परिवड्ढमाणेहिं परिवड्ढमाणेहिं मिच्छत्तं विप्पडिवन्ने जाते यावि होत्था।

तते णं णंदे मणियारसेट्ठी अन्नया गिम्हकालसमयंसि जेट्ठामूलंसि मासंसि अट्ठमभत्तं परिगेण्हति, २ त्ता पोसहसालाए जाव विहरति। तते णं णंदस्स अट्ठमभत्तंसि परिणममाणंसि तण्हाए छुहाए य अभिभूतस्स समाणस्स [5]इमे एतारूवे अज्झत्थिते चिंतिते पत्थिते मणोगते संकप्पे समुप्पज्जित्था—धन्ना[6] णं ते [7]ईसर जाव पभितओ जेसिं णं रायगिहस्स बहिया बहूओ वावीतो पोक्खरणीओ[8] जाव सरसरपंतियाओ[9] जत्थ णं बहुजणो [10]ण्हाति य पियति य पाणियं च संवहति। तं सेयं खलु ममं कल्लं पा[11]उ० सेणियं रायं आपुच्छित्ता रायगिहस्स बहिया उत्तरपुरत्थिमे दिसीभागे [12]वेब्भारस्स पव्वयस्स अदूरसामंते वत्थुपाढगरोइयंसि भूमिभागंसि णंदं [13]पोक्खरिणिं खणावेत्तए त्ति कट्टु एवं संपेहेति, २ त्ता कल्लं पाउप्पभायाए [14]जाव पोसहं पारेति, २ ण्हाते कयबलिकम्मे मित्त-णाइ [15]जाव संपरिवुडे महत्थं [16]जाव पाहुडं रायारिहं गेण्हति, २ त्ता जेणेव सेणिए राया तेणेव उवा-

---

१. °विहारेणं हे २, ३ खं १ ला १ विना। दृश्यतां पृ० १२८ पं० ११। "जणवयविहारं विहरइ" इति भगवतीसूत्रे पृ० ७६ पं० २०, पृ० १०५ पं० ९, पृ० ३१५ पं० १८, पृ० ४७५ पं० १६, पृ० ५५७ पं० १२, पृ० ७२७ पं० १९, पृ० ८१७ पं० ११॥ २. अपज्जुवासणाए खं १ विना॥ ३. अणणुसासणाए खं १ जे १ भां० विना॥ ४. भां० जे १ विना—असूसणायाए खं १। असूसणाए हे १। असुस्समाणाए हे २। असुस्सूसणाए हे ३, ४, सं १ ला २, ३ जे२। अस्सुस्सूणाए ला १॥ ५. इमेयारूवे हे २ विना॥ ६. दृश्यतां पृ० २० पं० १५॥ ७. प्रतिषु पाठाः—ईसर जाव प्पभिइयओ हे २। जाव राईसरप्पभितयो हे १। जाव ईसरप्पभितयो जे १। जाव ईसरपभितयो हे ३, ला १। जाव ईसरपभितओ सं १ ला २, ३, हे ४। जाव ईसरपभियतो लं १। दृश्यतां पृ० ११२ पं० ७। अत्र 'ईसर—तलवर—माडंबिय—कोडुंबिय—मंति—महामंति—गणग—दोवारिय—अमच्च—चेड—पीढमद्द—णगर-णिगम-सेट्ठि-सेणावति-सत्थवाह-दूय-संधिवालप्पभितयो' इत्यपि पूर्णः पाठो भवेत्। दृश्यतां पृ० १६ पं० १०॥ ८. °रिणीतो सं १ ला २, ३ हे ४॥ ९. °पंतीओ जत्थ सं १ ला २, ३ हे ४। °पंतियाणं जत्थ जे १॥ १०. ण्हायइ पियइ जे १ हे १॥ ११. दृश्यतां पृ० १४ पं० ५॥ १२. वेब्भारपव्वयस्स हे १ जे १ विना॥ १३. पुक्खरिणिं हे २॥ १४. दृश्यतां पृ० १४ पं० ५॥ १५. मित्त-णाइ-नियग-सयण-संबंधि-परिजणेणं सद्धिं इति सम्पूर्णः पाठोऽत्र जावशब्देनाभिप्रेतः॥ १६. दृश्यतां पृ० ११० पं० १३॥

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

गच्छति, २ त्ता जाव पाहुडं उवट्ठवेति, २ त्ता एवं वदासी—इच्छामि णं सामी! तुब्भेहिं अब्भणुन्नाए समाणे रायगिहस्स बहिया जाव खणावित्तए। अहासुहं देवाणुप्पिया!

तते णं णंदे सेणिएणं रन्ना अब्भणुण्णाते समाणे हट्ठ[तुट्ठे] रायगिहं मज्झंमज्झेणं निग्गच्छति, २ वत्थुपाढयरोइयंसि भूमिभागंसि णंदं पोक्खरिणिं[1] खणावेउं पयत्ते यावि होत्था। तते णं सा णंदा पोक्खरिणी[2] अणुपुव्वेणं खम्ममाणा २ पोक्खरिणी[3] जाया यावि होत्था चाउक्कोणा समतीरा[4] अणुपुव्वसुजायवप्पसीयलजला[5] संछन्नपत्त-भिस-मुणाला बहुउप्पल-पउम-कुमुद-नलिण-सुभग-सोगंधिय-पुंडरीय-महापुंडरीय-सयपत्त[6]-सहस्सपत्त[7]-पप्फुल्लकेसरोवचिया[8][9] परिहत्थभमंतमच्छ[10]च्छप्पय-अणेगसउणगणमिहुणवियरियसद्दुन्नइयमहुरसरनाइया[11][12] पासाईया[13] दरिसणिज्जा अभिरूवा पडिरूवा।

तते णं से णंदे मणियारसेट्ठी णंदाए पोक्खरणीए चउद्दिसिं चत्तारि वणसंडे

---

१. पोक्खरणिं हे १, २ ॥ २. पोक्खरणी हे १, ३। पोक्खरणिं हे २ ॥ ३. पोक्खरणिं हे २, ४। पोक्खरिणिं सं. १ ला ३ ॥ ४. °तीरा य अणु° सं १ ला २, ३ हे ४ ॥ ५. °पुव्वं सु° हे २ विना। °पुव्विं सु° हे ३ ॥ दृश्यतां पृ० १०३ पं० ६ ॥ ६. °वत्त° हे ३ विना ॥ ७. °वत्त° हे २ खं १ सं १ ॥ ८. प्रतिषु पाठाः—°पुप्फफलके° जे १ मां०। °पुप्फफलंके° हे १। °पुफुल्लके° हे २। °पुप्पल्लके° हे ३। °पफुल्लके° ला ३। °पप्फुल्लके° सं १ ला १, २, हे ४ लों० खं १। दृश्यतां पृ० १०३ पं० ८। यद्यप्यत्र °पुप्फफलके° इति जे १ हे १ पाठः सुशोभनतरो भाति तथापि राजप्रश्नीयसूत्रे °केसरफुल्लोवचियाओ इति पाठः, जीवाभिगमसूत्रे तृतीयायां प्रतिपत्तौ °फुल्लकेसरोवचियाओ इति पाठः जम्बूद्वीपप्रज्ञप्तौ तृतीये वक्षस्कारे च °पप्फुल्लकेसरोवचिए इति पाठो दृश्यते, अतस्तदनुसारेण °पप्फुल्लके° इति पाठोऽत्र स्वीकृतोऽस्माभिः। "बहुउप्पल-कुमुअ-णलिण-सुभग-सोगंधिअ-पोंडरीअ-महापोंडरीअ-सयपत्त-सहस्सपत्तपप्फुल्लकेसरोवचिए बहूनामुत्पल-कुमुद-नलिन-सुभगसौगन्धिक-पुण्डरीक-महापुण्डरीक-शतपत्र-सहस्रपत्राणां प्रफुल्लानां विकस्वराणां केसरैः किंजल्कैरुपशोभितं भृतम्, विशेषणस्य व्यस्ततया निपातः प्राकृतत्वात्"—इति जम्बूद्वीपप्रज्ञप्तौ शान्तिचन्द्रीयवृत्तिसहितायाम्, पृ० २८९ A, २९२ A ॥ ९. °केसरोसविया हे १। °केसरोविया जे १ ॥ १०. प्रतिषु पाठाः—°मच्छप्पय° सं १ ला २, हे ३, ४ खं १। °मत्तछप्पय° हे २ ला १, ३। °महछप्पय° हे १ जे १। °मल्लछप्पय° लों०। राजप्रश्नीयादिषु °मच्छ-कच्छभ° इति पाठः। दृश्यतां पृ० १०३ पं० ९। "परिहत्था अतिप्रभूताः देशीशब्दोऽयम्, भ्रमन्तो मत्स्य-कच्छपा यत्र तत् तथा, अनेकशकुनिमिथुनकानां प्रविचरितम् इतस्ततो गमनं यत्र तत् तथा, ततः पूर्वपदेन विशेषणसमासः, तथा शब्दोन्नतिकम् उन्नतशब्दकं सारसादिजलचररुतापेक्षया मधुरस्वरं च हंस-भ्रमरादिकूजितापेक्षया एवंविधं नादितं विलपितं यत्र तत् तथा"—इति जम्बूद्वीपप्रज्ञप्तेः शान्तिचन्द्रसूरिविरचितायां वृत्तौ चतुर्थे वक्षस्कारे पृ० २९२ A ॥ ११. सद्दनइय° लों०। °सद्दुमइय° जे १ हे १ ॥ १२. °नाईया हे २। °नायया जे १। °नाई ला १ ॥ १३. पासइया हे २ ॥

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

[1]रोवावेति। तए णं ते वणसंडा अणुपुव्वेणं सारक्खिज्जमाणा संगोविज्जमाणा संवड्ढिज्जमाणा य वणसंडा जाया किण्हा जाव [2]निकुरुंबभूया पत्तिया पुप्फिया जाव उवसोभेमा[3]णा २ चिट्ठंति।

तते णं नंदे पुरत्थिमिल्ले वणसंडे एगं महं चित्तसभं [4]कारावेति अणेगखंभसयसंनिविट्ठं पासादीयं दरिसणिज्जं अभिरूवं पडिरूवं। तत्थ णं [5]बहूणि किण्हा[6]णि य जाव सुक्किलाणि य [7]कट्ठकम्माणि य पोत्थकम्माणि य चित्त-लेप्प-गंथिम-वेढिम-पूरिम-संघातिम[कम्माणि य] उवदंसिज्जमा[8]णाइं २ चिट्ठंति। तत्थ णं बहूणि आसणाणि य सयणाणि य [9]अत्थुयपच्चत्थुयाइं चिट्ठंति। तत्थ णं बहवे णडा य णट्टा य जाव दिन्न[10]भइभत्तवेयणा तालायरकम्मं करेमाणा २ विहरंति, रायगिहविणिग्ग[11]ओ य तत्थ बहू जणो तेसु [12]पुव्वणत्थेसु आसण-सयणे[13]सु संनिसन्नो य संतुयट्टो य [14]सुणमाणो य पेच्छमाणो य [15]सोहेमाणो य सुहंसुहेणं विहरति।

तते णं णंदे मणियारसेट्ठी दाहिणिल्ले वणसंडे एगं महं महाणससालं कारावेति अणेगखंभ० [16]जाव पडिरूवं। तत्थ णं बहवे पुरिसा दिन्नभइभत्तवेयणा विपुलं असण-पाण-खाइम-साइमं उवक्खडेंति, बहूणं समण-माहण-अतिहि-किवि[17]ण-वणीमगाणं परिभाएमाणा २ विहरंति।

तते णं णंदे मणियारसेट्ठी [18]पच्चत्थिमिल्ले वणसंडे एगं महं तेगिच्छियसालं कारेति, अणेगखंभसय० [16]जाव पडिरूवं। तत्थ णं बहवे वेज्जा य वेज्जपुत्ता य

१. रोयावेइ हे २॥ २. निउरंब° हे १, २ खं १ लों० विना। दृश्यतां पृ० २१३ पं० ६॥ ३. °माणा चि° हे १, २, खं १ विना॥ ४. कारवेइ जे १ हे १॥ ५. बहूणं हे १ जे १॥ ६. किण्हाण य जाव सुक्किलाण य जे १॥ ७. "काष्ठकर्माणि दारुमयपुत्रिकादिनिर्मापणानि, एवं सर्वत्र, नवरं पुस्तं वस्त्रं चित्रं लेप्यं च प्रसिद्धम्, ग्रन्थिमानि यानि सूत्रेण ग्रथ्यन्ते मालावत्, वेष्टिमानि यानि वेष्टनतो निष्पाद्यन्ते पुष्पमालालम्बूसकवत्, पूरिमानि यानि पूरणतो भवन्ति कनकादिप्रतिमावत्, सङ्घातिमानि सङ्घातनिष्पाद्यानि रथादिवत्, उपदर्श्यमानानि लोकैरन्योन्यमित्यर्थः"—अटी०॥ ८. °माणाइं चि° हे २, ३ खं १ विना॥ ९. अत्थुयपत्थुयाइं हे १, २ जे १॥ १०. °भयभ° हे १ जे १। "दिण्णभइभत्तवेयण त्ति दत्तं वितीर्णं भृतिभक्तलक्षणं द्रव्यभोजनस्वरूपं वेतनं मूल्यं येभ्यस्ते तथा"—इति अटी० मध्येऽष्टमेऽध्ययने व्याख्यातम्। दृश्यतां पृ० १८२ पं० ८॥ ११. प्रतिषु पाठाः—°ग्गओ य तत्थ हे १ जे १ लों०। °ग्गओ यत्थ हे २। °ग्गतो एत्थ सं १ ला २, ३, हे ४। °ग्गओ जत्थ ला १। °ग्गतो तत्थ खं १। दृश्यतां पृ० २२९ पं० २॥ १२. खं १ विनान्यत्र—पुव्वणग° जे १। पुव्वन्न° जे १ विना॥ १३. °सु उच्चत्थुय संनि° जे १॥ १४. सुयमाणो हे २ खं १ विना। सुह्नमाणो ला २॥ १५. सोहे° हे ४ ला ३॥ १६. दृश्यतां पृ० २२७ पं० ४॥ १७. °किवण° हे ३, ४, लों० ला १, २, ३, सं १॥ १८. अवरिल्ले लों०॥

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

[1]जाणुया य जाणुयपुत्ता य कुसला य कुसलपुत्ता य दिन्न[2]भइभत्तवेयणा बहूणं वाहियाण य गिलाणाण य रोगियाण य दुब्बलाण य [3]तेगिच्छकम्मं करेमाणा २ विहरंति, अण्णे य एत्थ बहवे पुरिसा दिन्नभइभत्तवेयणा तेसिं बहूणं वाहियाण [4]य गिलाणाण य रोगियाण य दुब्बलाण य [5]ओसह-भेसज्ज-भत्त-पाणेणं पडियारकम्मं करेमाणा २ विहरंति।

तते णं णंदे मणियारसेट्ठी उत्तरिल्ले वणसंडे एगं महं [6]अलंकारियसभं [7]कारावेति, अणेगखंभसय० [8]जाव पडिरूवं, तत्थ णं बहवे अलंकारिय[9]पुरिसा दिन्नभइभत्तवेयणा बहूणं [10]सणाहाण य [11]अणाहाण य गिलाणाण य रोगियाण य दुब्बलाण य अलंकारियकम्मं करेमाणा २ विहरंति।

तते णं तीए णंदाए पोक्खरणीए बहवे सणाहा य अणाहा य पंथिया य पहिया य [12]कारोडिया य कारवा[हिया] य तणहारा [य] पत्तहारा [य] कट्ठहारा [य] अप्पेगतिया ण्हायंति, अप्पेगतिया पाणियं पियंति, अप्पेगतिया पाणियं

---

१. जाणगा य जाणगपुत्ता य हे १। "तेगिच्छियसालं ति चिकित्साशालाम् आरोग्य(अरोग- खं १)शालाम्, वैद्या भिषग्वरा आयुर्वेदपाठकाः, वैद्यपुत्राः तत्पुत्रा एव, जाणुय त्ति ज्ञायकाः, शास्त्रानध्यायिनोऽपि शास्त्रज्ञप्रवृत्तिदर्शनेन रोगस्वरूप-तच्चिकित्सावेदिनः, कुशला स्ववितर्काच्चिकित्सादिप्रवीणाः। वाहियाणं ति व्याधितानां विशिष्टचित्तपीडावतां शोकादिविप्लुतचित्तानामित्यर्थः, अथवा विशिष्टा आधिर्यस्मात् स व्याधिः स्थिररोगः कुष्ठादिः, तद्वताम्, ग्लानानां क्षीणहर्षाणामशक्तानामित्यर्थः, रोगितानां संजातज्वरकुष्ठादिरोगाणामाशुघातिरोगाणां वा"—अटी०॥ २. °भयभत्त° हे १, २ जे १। °भतिभत्ति° खं १॥ ३. तेइच्छं कम्मं हे १ जे १॥ ४. य रोगि गिला दुब्ब हे २ खं १॥ ५. "ओसहमित्यादि औषधमेकद्रव्यरूपम्, भैषजं द्रव्यसंयोगरूपम्, अथवा औषधमेकानेकद्रव्यरूपम्, भैषजं तु पथ्यम्, भक्तं तु भोजनमात्रम्, प्रतिचारककर्म प्रतिचारकत्वम्"—अटी०॥ ६. "अलंकारियसहं ति नापितकर्मशालाम्"—अटी०॥ ७. जे १ विना—कारवेइ हे १। कारेइ हे २ ला १ लासं० ३। करेइ सं १ ला २, लामू० ३, हे ३, ४. खं १॥ ८. दृश्यतां पृ० २२७ पं० ४॥ ९. °यमणुस्सा हे १ विना। °यमाणुस्सा ला १॥ १०. समणाण हे २ विना॥ ११. अणा रोगि गिलाण दुब्बल ला १ विना। अणा रोगि गिलाणाण य रोगि दुब्ब खं १॥ १२. प्रतिषु पाठाः—कारोडिया य तण° हे १ जे १। कारोडि कारवा तण° हे १ जे १ लासं० ३ विना। करोडि कारवा तण° खं १ हे ३। दृश्यतां पृ० ५४ टि० ७। "कारोटिकाः कापालिकाः, कारो राजदेयं द्रव्यम्, तद् वहन्ति ये ते कारवाहिकाः कारेण वा बाधिताः पीडिता ये ते कारबाधिताः" इति अटी०मध्ये प्रथमेऽध्ययनेऽत्रैव व्याख्यातम् पृ० ५९ A। "कारोडिकाः कापालिकाः ताम्बूलस्थगिकावाहका वा, कारवाहिया करपीडिता नृपाभाव्यवाहिनो वा" इति औपपातिकसूत्रस्य अभयदेवसूरिविरचितायां टीकायाम्॥

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

संवेहंति[1], अप्पेगतिया विसज्जितसेय-जल्ल-मल-परिस्सम-निद्द-खुप्पिवासा[2] सुहंसुहेणं विहरंति। रायगिहविणिग्गओ[3] वि य एत्थ बहुजणो, किं ते? जलरमण-विविह-मज्जण-कयलि-लयाघरय-कुसुमसत्थरय-अणेगसउणगणरुयरिभितसंकुलेसु[4] सुहंसुहेणं अभिरममाणो २ विहरति।

तते णं णंदाए पोक्खरिणीए[5] बहुजणो ण्हायमाणो[6] य पियमाणो य पाणियं च[7] संवहमाणो य अन्नमन्नं एवं वदासी—धन्ने[8] णं देवाणुप्पिया णंदे मणियारसेट्ठी, कयत्थे जाव जम्मजीवियफले जस्स णं इमेयारूवा[9] णंदा पोक्खरिणी चाउक्कोणा[10] जाव पडिरूवा, जस्स णं पुरत्थिमिल्ले, तं चेव सव्वं, चउसु वि वणसंडेसु जाव रायगिहविणिग्गओ[11] यत्थ बहुजणो आसणेसु य सयणेसु य सण्णिसण्णो य संतुयट्टो[12] य पेच्छमाणो[13] य साहेमाणो[14] य सुहंसुहेणं विहरति। तं धन्ने कयत्थे[15] कयपुन्ने कया[16] णं० लोया! सुलद्धे माणुस्सए जम्मजीवियफले णं[17] नंदस्स मणियारस्स।

तते णं रायगिहे सिंघाडग जाव[18] बहुजणो अन्नमन्नस्स एवमातिक्खंति[19], एवं

---

१. संवाहंति जे १। संवाहयंति हे १॥ २. "वीसज्जिएत्यादि विसृष्टस्वेद-जल्ल-मल-परिश्रम-निद्रा-क्षुत्-पिपासाः, तत्र जल्लोऽस्थिरो मालिन्यहेतुः मलस्तु स एव कठिनीभूत इति"—अटी०॥ ३. लों० विना—°हकिणिग्गओ थि यत्थ हे २, ३, खं १। °हणिग्गओ वि यत्थ सं १ ला २, ३, हे ४। °हविणिग्गओ वि जत्थ हे १ भां० जे १। दृश्यतां पृ० २२७ पं० ९। "राजगृहविनिर्गतोऽपि चात्र बहुजनः किं ते त्ति किं तद् यत् करोति? उच्यते—जलरमणैः जलक्रीडाभिः विविधमज्जनैः बहुप्रकारस्नानैः, कदलीनां लतानां च गृहकैः कुसुमस्रस्तरैः अनेकशकुनिगणरुतैश्च रिभितैः स्वरघोलनावद्भिर्मधुरैरित्यर्थः, सङ्कुलानि यानि तानि तथा, तेषु, पुष्करिणी-वनखण्ड-लक्षणेषु पञ्चसु वस्तुष्विति प्रक्रमः"—अटी०॥ ४. °णकयरिभिय° जे १, २ भां० लों० सं १ ला १, २, ३, हे ३, ४। °णकयतिरिय° खं १॥ ५. पुक्ख° हे २॥ ६. ण्हाणमाणो हे २॥ ७. य पाणियं वा संवह° हे १ जे १॥ ८. धन्ने सि णं हे १ जे १॥ ९. °रूवा इमा णंदा सं १ ला १, २, ३ खं १ हे ३। °रूवा इ णंदा जे १॥ १०. °कोणा हे १, २, जे १ खं १॥ ११. °ग्गओ जत्थ हे २ विना। °ग्गओ तत्थ ला १। °ग्गयओ जत्थ लों०। लों० अनुसारेण °ग्गओ य जत्थ इत्यपि पाठः स्यात्॥ १२. संतुट्ठो हे २ खं १। "संतुयट्टो य त्ति शयितः"—अटी०॥ १३. पेक्खमाणो हे २ ला १। दृश्यतां पृ० २२७ पं० ११॥ १४. "साहेमाणो य त्ति प्रतिपादयन्"—अटी०॥ १५. प्रतिषु पाठाः—कयत्थे कयपुन्ने कया णं (ण—लों०) लोय (लोया—हे २ विना, लोयं—ला २) सुलद्धे माणुस्सए जम्मजीवियफले हे १ जे १ विना। कयत्थे जाव जीवियफले हे १ जे १ भां०॥ १६. अत्र सम्यक् पाठो न ज्ञायते, यदि तु कयलक्खणे इत्यस्य कया इति संक्षिप्तं रूपं जातं भवेत् तर्हि कयलक्खणे इति पूर्णः पाठोऽत्र संभाव्यते, दृश्यतां पृ० २० पं० १६-१७॥ १७. णं नास्ति जे १ भां० सं १ लामू० २ हे ३, ४ विना॥ १८. जाव हे १ जे १ विना नास्ति॥ १९. °क्खति ४ धन्ने इति प्रतिषु पाठः॥

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

भासति, एवं पण्णवेति, एवं परूवेति—धन्ने णं देवाणुप्पिया ! णंदे मणियारे, सो चेव [1]गमओ जाव सुहंसुहेणं विहरति। तते णं से णंदे मणियारे बहुजणस्स अंतिए एतमट्ठं सोच्चा निसम्म [2]हट्ठतुट्ठ० धाराहतकलंबगं पित्र स[3]मूसवियरोमकू[4]वे परं [5]सायासोक्ख[6]मणुभवमाणे विहरति।

९४. तते णं तस्स नंदस्स मणियारसेट्ठिस्स अन्नया क[7]याइ सरीरगंसि [8]इमे सोलस रोगातंका पाउब्भूता, तंजहा—

[9]सासे कासे जरे दाहे, कुच्छिसूले भगंदरे।
अरिसा अजीरए [10]दिट्ठी-मुद्धसूले [11]अकारए ॥ ३२ ॥
अच्छिवेयणा कण्णवेयणा कंडू [12]दओदरे कोढे ॥

तते णं से णंदे मणिया[13]रसेट्ठी [14]इमेहिं सो[15]लसहिं रोगातंकेहिं अभिभूते समाणे कोडुंबियपुरिसे सद्दावेति, २ त्ता एवं वदासी—गच्छह णं तुब्भे देवाणुप्पिया ! रायगिहे सिंघाडग जाव पहेसु महता सद्देण उग्घोसेमाणा २ एवं वदह—एवं खलु देवाणुप्पिया ! णंदस्स मणियारसेट्ठिस्स सरीरगंसि सोलस रोगायंका पाउब्भूता, तंजहा—सासे जाव [17]कोढे। तं जो णं इच्छति देवाणुप्पिया ! वेज्जो वा वेज्जपुत्तो वा जाणुओ वा जाणुयपुत्तो वा कुसलो वा कुसलपुत्तो वा नंदस्स मणियारस्स तेसिं च णं सोलसण्हं रोयायंकाणं एगमपि रोयायंकं उवसामेत्तए तस्स णंदे मणियारे विउलं अत्थसंपदाणं [18]दलयति त्ति कट्टु दोच्चं पि

१. "गमओ त्ति पूर्वोक्तपाठः"—अटी० ॥ २. हट्ठतुट्ठ धारा° हे १ जे १ ला १। हट्ठ धारा° हे १ जे १ विना। हट्ठा २ धारा° खं १। हट्ठ २ धारा° हे ३। अत्र संक्षेपविवक्षायां 'हट्ठतुट्ठे धाराहत°' इति पाठो भवेत्, विस्तरविवक्षायां तु 'हट्ठतुट्ठचित्तमाणंदिए पीतिमणे परमसोमणस्सिए धाराहत°' इति संपूर्णः पाठो ज्ञेयः, दृश्यतां पृ० १० पं० ६ टि० ४॥ ३. °ससिय° सं १ ला २, ३ हे ४। दृश्यतां पृ० ११ टि० १९, पृ० १० पं० ८॥ ४. °कूवे २ हे १ जे १ ॥ ५. सातासुक्ख° हे १। "सायासोक्खं ति सातात् सातावेदनीयोदयात् सौख्यं सुखम्"—अटी० ॥ ६. °मणुब्भव° सं १ ला २, ३ हे ४॥ ७. कयाईं हे १ विना। कयाती खं १॥ ८. इमे जे १ हे १ विना नास्ति॥ ९. सासे खासे सं १ ला २, ३, हे ४। कासे सासे हे २। "सासे इत्यादिश्लोकः प्रतीतार्थः, नवरम् अजीरए त्ति आहारापरिणतिः, दिट्ठी-मुद्धसूले त्ति दृष्टिशूलं नेत्रशूलं मूर्धशूलं मस्तकशूलम् अकारए त्ति भक्तद्वेषः। अच्छिवेयणेत्यादि श्लोकातिरिक्तम्, कंडु त्ति खर्जूः, दओरे त्ति दकोदरं जलोदरमित्यर्थः"—अटी० ॥ १०. °दिट्ठिसुट्ठिसूले जे १॥ ११. यकारए खं १॥ १२. दउदरे कोट्ठे हे ४ ला २। दउदरे कोढे हे २, ३। उदरे कोट्ठे जे १। उदरे कोढे ला १॥ १३. °यारे सोल° सं १ ला २ लामू० ३ हे ४॥ १४. इमेहिं हे १ विना नास्ति॥ १५. सोलसेहिं हे १ जे १ खं १॥ १७. कोट्ठे सं १ हे ४॥ १८. दलइ त्ति कट्टु हे १। दलयति कट्टु खं १। दलय त्ति कट्टु ला २, ३, हे ४॥

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

तच्चं पि घोसणं घोसेह, २ जाव[1] पच्चप्पिणह। ते वि तहेव पच्चप्पिणंति।

तते णं रायगिहे नगरे इमेयारूवं घोसणं सोच्चा णिसम्म[2] बहवे वेज्जा य वेज्जपुत्ता य जाव कुसलपुत्ता य सत्थकोसहत्थगया[3] य सिलियाहत्थगया य गुलियाहत्थगया य ओसहभेसज्जहत्थगया य सएहिं २ गिहेहिंतो निक्खमंति, २ रायगिहं मज्झंमज्झेणं जेणेव नंदस्स मणियारसेट्ठिस्स गिहे तेणेव उवागच्छंति, २ णंदस्स मणियारसेट्ठिस्स[4] सरीरं पासंति, २ त्ता तेसिं रोयातंकाणं णिदाणं पुच्छंति, २ त्ता णंदस्स मणियारस्स बहूहिं उव्वलणेहि[6] य उव्वट्टणेहि य सिणेहपाणेहि य वमणेहि य विरेयणेहि य सेयणेहि य अवदहणेहि[7] य अवण्हाणेहि[8] य अणुवासणाहि[9] य वत्थिकम्मेहि य निरूहेहि य सिरावेढेहि[10] य तच्छणेहि[11]

---

१. जाव हे १ जे १ विना नास्ति ॥ २. णिसम्मा ला १ विना ॥ ३. "सत्थकोसेत्यादि, शस्त्रकोशः क्षुर-नखरदनादिभाजनम्, स हस्ते गतः स्थितो येषां ते तथा, नवरं शिलिकाः किराततिक्तकादितृणरूपाः प्रतलपाषाणरूपा वा, तथा गुटिका द्रव्यसंयोगनिष्पादितगोलिकाः, औषध-भेषजे तथैव"—अटी० ॥ ४. °यारस्स जे १ हे १ ॥ ५. °यारस्स हे १ ॥ ६. "उव्वलणेहीत्यादि, उद्वेलनानि देहोपलेपनविशेषाः यानि देहाद्धस्तामर्शनेन अपनीयमानानि मलादिकमादायोद्वलन्तीति, उद्वर्तनानि तान्येव, विशेषस्तु लोकरूढिसमवसेय इति, स्नेहपानानि द्रव्यविशेषपक्वघृतादिपानानि, वमनानि प्रसिद्धानि, विरेचनानि अधोविरेकाः, स्वेदनानि सप्तधान्यकादिभिः, अवदहनानि दम्भनानि, अपस्नानानि स्नेहापनयनहेतुद्रव्यसंस्कृतजलेन स्नानानि, अनुवासनाः चर्मयन्त्रप्रयोगेण अपानेन जठरे तैलविशेषप्रवेशनानि, बस्तिकर्माणि चर्मवेष्टनप्रयोगेण शिरःप्रभृतीनां स्नेहपूरणानि गुदे वा वर्त्यादिक्षेपणानि, निरूहा अनुवासना एव, केवलं द्रव्यकृतो विशेषः, शिरावेधा नाडीवेधनानि, रुधिरमोक्षणानीत्यर्थः, तक्षणानि त्वचः क्षुरप्रादिना तनूकरणानि, प्रक्षणानि ह्रस्वाणि त्वचो विदारणानि, शिरोबस्तय शिरसि बद्धस्य चर्मकोशस्य संस्कृततैलापूरलक्षणाः, प्रागुक्तानि बस्तिकर्माणि सामान्यानि अनुवास-निरूह-शिरोबस्तयस्तु तद्भेदाः, तर्पणानि स्नेहद्रव्यविशेषैर्बृंहणानि, पुटपाकाः कुष्ठिकानां कणिकावेष्टितानामग्निना पचनानि, अथवा पुटपाकाः पाकविशेषनिष्पन्ना औषधविशेषाः, छल्यो रोहिणीप्रभृतयः, वल्ल्यो गुडूचीप्रभृतयः, कन्दादीनि प्रसिद्धानि, एतैरिच्छन्ति एकमपि रोगमुपशमयितुमिति"—अटी०। विपाकसूत्रे प्रथमेऽध्ययनेऽपीदृशानि पदानि दृश्यन्ते ॥ ७. अवद्दावयणेहि सं १। अवद्दवेयणेहि हे ४ लामू० ३। अवद्दहणेहि लासं० ३। अवदहणाहिं ला १। अवद्दावणाहि ला २। अवदहणाहि खं १॥ ८. अवण्हाणाहि य हे २। अवण्हावणेहि सं १ ला २, ३ हे ४। अवट्ठाणाहि य अवण्हावणाहि य जे १। अवट्ठाणाहि य अवण्हावणेहि य हे १॥ ९. °वासणेहि खं १ ॥ १०. सिरो° खं १ ॥ ११. प्रतिषु पाठाः—तच्छणाहि य सिरावत्थीहि य तप्पणाहि य खं १ हे ३। तच्छणाहि य पेच्छणाहि य सिरावेढेहि य तप्पणाहि य जे १। तप्पणाहि य तच्छणाहि य पच्छणाहि य सिरावत्थीहिं य तप्पणाहि य ला १। तच्छणाहि य पच्छणाहि य सिरावेढेहि य तप्पणाहि य हे १। तच्छेणेहि य पच्छणहि य सिरावत्थीहिं य तप्पणाहिं य तच्छणाहि य पच्छणाहि य सिरावत्थीहि य तप्पणाहि य ला ३ हे ४ हे २। तच्छणाहि य प(पे-लों०)च्छणाहि य सिरो(सिरा लों०) वत्थीहि य तप्पणाहि य सं १ लों०। तच्छणाहि य। पच्छणाहि य सिरिवेढीहि य तप्पणाहि य ला २ ॥

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

य पच्छणेहि य सिरोबत्थीहि य तप्पणाहि य पुटवाएहि य छल्लीहि य वल्लीहि य मूलेहि य कंदेहि य पत्तेहि य पुप्फेहि य फलेहि य बीएहि य सिलियाहि य गुलियाहि य ओसहेहि य[1] भेसज्जेहि य इच्छंति[2] तेसिं सोलसण्हं रोयातंकाणं एगमवि रोयातंकं उवसामित्तए[3], नो चेव णं संचाएंति उवसामित्तए[3]। तते[4] णं ते बहवे वेज्जा य वेज्जपुत्ता य जाणुया य जाणुयपुत्ता य कुसला य कुसलपुत्ता य जाहे नो संचाएंति तेसिं सोलसण्हं रोगाणं एगमपि रोगायंकं उवसामित्तए[5], ताहे संता तंता जाव पडिगया।

तते णं णंदे तेहिं सोलसेहिं रोगायंकेहिं अभिभूते समाणे णंदाए पोक्खरिणीए[6] मुच्छिए गढिए गिज्झे अज्झोववन्ने तिरिक्खजोणिएहिं निबंद्धाउते[7] बद्धपएसिए अट्टदुहट्टवसट्टे कालमासे कालं किच्चा नंदाए पोक्खरिणीए[8] दद्दुरीए कुच्छिंसि दद्दुरत्ताए उववन्ने। तए णं णंदे दद्दुरे गब्भाओ विणिम्मुक्के समाणे उम्मुक्कबालभावे विन्नयपरिणयमित्ते जोव्वणगमणुपत्ते नंदाए पोक्खरिणीए[9] अभिरममाणे २ विहरति।

९५. तते णं नंदाए पोक्खरिणीए बहुजणो[10] ण्हायमाणो य पियमाणो य पाणियं च संवहमाणो य[11] अन्नमन्नस्स एवमातिक्खति[12], एवं भासति, एवं पण्णवेति, एवं परूवेति —धन्ने णं देवाणुप्पिया! णंदे मणियारे, जस्स णं इमेतारूवा[13] णंदा पोक्खरिणी[14] चाउक्कोणा जाव पडिरूवा, जस्स[15] णं पुरत्थिमिल्ले वणसंडे चित्तसभा अणेगखंभ०[16] तहेव चत्तारि सभातो[17] जाव जम्मजीवियफले।

तते णं तस्स दद्दुरस्स [18]तं अभिक्खणं २ बहुजणस्स अंतिए एयमट्ठं सोच्चा णिसम्म[19] इमेयारूवे अज्झत्थिए चिंतिए पत्थिए मणोगए संकप्पे समुप्पज्जित्था[20]

---

१. य आसज्जेहि य जे१ ला३॥ २. इच्छामि तेसिं जे१॥ ३. °समि° हे२, ३, ४ खं१ लों०॥ ४. तहेव ते बहवे जे१॥ ५. दृश्यतां पृ० १०६ पं० ७॥ ६. पोक्खरणीए हे२ खं१। पुक्खरिणीए जे१॥ ७ "निबद्धाउए त्ति प्रकृतिस्थित्यनुभागबन्धापेक्षया, बद्धपएसिए त्ति प्रदेशबन्धापेक्षयेति"—अटी०॥ ८. पोक्खरणीए हे२ खं१। पुक्खरिणीए जे१ हे१॥ ९. पोक्खरणीए हे२॥ १०. बहू ला१॥ ११. य जे१ भां० हे१ विना नास्ति, दृश्यतां पृ० २२९ पं० ६॥ १२. °क्खति४ धन्ने इति प्रतिषु पाठः। °क्खए। धन्ने जे१॥ १३. °रूवे जे१ खं१॥ १४. पोक्खरणी हे२। पुक्खरिणी खं१ हे३॥ १५. जसे लों०। दृश्यतां पृ० २२९ पं० ८। अत्र जास इति पाठोऽपि चिन्त्यः॥ १६. दृश्यतां पृ० २२७ पं० ४॥ १७. सभा जाव खं१॥ १८. तं नास्ति जे१ सं१ हे४॥ १९. णिसम्मा हे२ जे१ ला१ लों॥ २०. समुप्पज्जित्था इत्यस्य स्थाने स इति संक्षिप्तः पाठः जे१ हे१ विना सर्वप्रतिषु वर्तते, स च कासुचित् प्रतिषु से इति संजातः। अतः 'से काहिं मन्ने' इत्यपि कासुचित् प्रतिषु पाठो दृश्यते। सा हे२। स नास्ति जे१ हे१॥

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

—कहिं मन्ने मए इमेयारूवे सद्दे णिसंतपुव्वे त्ति कट्टु सुभेणं परिणामेणं जाव जातीसरणे समुप्पन्ने, पुव्वजातिं सम्मं समागच्छति। तते णं तस्स दद्दुरस्स इमेयारूवे अज्झत्थिए चिंतिए पत्थिए मणोगए संकप्पे समुप्पज्जित्था—एवं खलु अहं इहेव रायगिहे नगरे णंदे णामं मणियारे अड्ढे[1]०। ते णं काले णं ते णं समए णं समणे भगवं महावीरे समोसढे। तए णं मए समणस्स भगवओ महावीरस्स अंतिए पंचाणुव्वइए सत्तसिक्खावइए जाव पडिवन्ने। तए णं अहं अन्नया कयाति[2] असाहुदंसणेण य जाव मिच्छत्तं विप्पडिवन्ने। तए णं अहं अन्नया कयाइ[3] गिम्हकालसमयंसि जाव उवसंपज्जित्ताणं विहरामि, एवं जहेव[4] चिंता, आपुच्छणा, नंदा पुक्खरिणी, वणसंडा, सभाओ, तं चेव सव्वं जाव नंदाए पोक्खरिणीए दद्दुरत्ताए उववन्ने। तं अहो णं अहं अधन्ने अपुन्ने[5] अकयपुन्ने निग्गंथाओ पावयणाओ नट्ठे भट्ठे परिब्भट्ठे। तं सेयं खलु मम सयमेव पुव्वपडिवन्नातिं पंचाणुव्वयातिं उवसंपज्जित्ताणं विहरित्तए, एवं संपेहेति, २ पुव्वपडिवन्नातिं पंचाणुव्वयाइं आरुहेति, इमेयारूवं अभिग्गहं अभिगिण्हति—कप्पति मे जावज्जीवं छट्ठंछट्ठेणं अणिक्खित्तेणं[6] तवोकम्मेणं अप्पाणं भावेमाणस्स विहरित्तए, छट्ठस्स वि य णं पारणगंसि कप्पइ मे णंदाए पोक्खरिणीए[7] परिपेरंतेसु फासुएणं ण्हाणोदएणं उम्मद्दणालोलियाहि[8] य वित्तिं कप्पेमाणस्स[9] विहरित्तए। इमेयारूवं अभिग्गहं अभिगेण्हति, २ जावज्जीवाए छट्ठंछट्ठेणं जाव विहरति।

ते णं काले णं ते णं समए णं अहं गोयमा! गुणसिलए समोसढे, परिसा निग्गया। तते णं नंदाए पुक्खरिणीए बहुजणो ण्हायमाणो[10] य पियमाणो य पाणियं च संवहमाणो य अन्नमन्नं जाव[11] समणे भगवं महावीरे इहेव गुणसिलए [चेइए समोसढे], तं गच्छामो णं देवाणुप्पिया! समणं भगवं महावीरं वंदामो नमंसामो जाव पज्जुवासामो, एयं[12] णे इहभवे[13] परभवे य हियाए जाव आणुगामियत्ताए भविस्सति।

---

१. अड्ढो खं १। द्रष्टव्यं पृ० ७७ पं० १५॥ २. कयाइं हे १ जे १ ला १। कयाईं हे २। कयावि लों०॥ ३. कयाईं हे २ जे १॥ ४. जं चेव भां० जे १ हे १॥ ५. अपुन्ने नास्ति लों०॥ ६. अ। त। अप्पाणं खं १। अंते अप्पाणं जे १॥ ७. पुक्ख° हे २॥ ८. °णालोहियाहि ला १। °णोलोलियाहि सं १ जे १ हे १, ४ ला २, लामू० ३॥ ९. °माणं विह° जे १॥ १०. ण्हाय २ अन्नमन्नं इति प्रतिषु पाठः॥ ११. अत्र जावशब्देन 'एवमाइक्खइ, एवं भासेइ, एवं पण्णवेइ, एवं परूवेइ, एवं खलु' इति पाठो विवक्षितो भाति। १२. प्रतिषु पाठः—एयं ने हे २ लों०। अय णे ला १। एवं णे हे ३। एवं ते खं १। एवं णं जे १ हे १, ४ सं १ ला २, ३। १३. इहं भां०॥

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

तए णं तस्स दद्दुरस्स बहुजणस्स अंतिए एयमट्ठं सोच्चा [1]णिसम्म अयमेयारूवे अज्झत्थिए चिंतिए पत्थिए मणोगए संकप्पे समुप्पज्जित्था—एवं खलु समणे भगवं महावीरे इहेव गुणसिलए चेइए समोसढे तं गच्छामि णं, वंदामि, एवं संपेहेति, २ त्ता णंदाओ [2]पोक्खणरिणीओ [3]सणियं २ पच्चुत्तरति, २ जेणेव रायमग्गे तेणेव उवागच्छति, २ त्ता ताए [4]उक्किट्ठाए ६ दद्दुरगतीए [5]वीतीवयमाणे २ जेणेव ममं अंतिए तेणेव [6]पहारेत्थ गमणाए। इमं च णं सेणिए राया [7]भिंभिसारे ण्हाए कयबलिकम्मे कयकोउय [8]जाव सव्वालंकारविभूसिए हत्थिखंधवरगते सकोरेंटमल्लदामेणं छत्तेणं [धरिज्जमाणेणं] [9]सेयवरचामरा[हिं वीइज्जमाणे] [10]हय-गय-रह० महया भडचडगर० चाउरंगिणीए सेणाए सद्धिं संपरिवुडे मम पायवंदते हव्वमागच्छति।

[11]तते णं से दद्दुरे सेणियस्स रण्णो एगेणं [12]आसकिसोरएणं वामपाएणं [13]अक्कंते समाणे [14]अंतनिग्घातिए कते यावि होत्था। तते णं से दद्दुरे अथामे अबले अवीरिए अपुरिसक्कारपरक्कमे अधारणिज्जमिति कट्टु एगंतमवक्कमति, करयलपरिग्गहियं [सिरसावत्तं मत्थए अंजलिं कट्टु एवं वयासी—] नमोत्थु णं जाव संपत्ताणं, नमोत्थु णं मम धम्मायरियस्स जाव संपाविउकामस्स, पुव्विं पि य णं मए समणस्स भगवतो महावीरस्स अंतिए [15]थूलए पाणातिवाए पच्चक्खाए जाव थूलए [16]परिग्गहे पच्चक्खाए, तं इयाणिं पि तस्सेव अंतिए [17]सव्वं पाणातिवायं

---

१. गिसम्मा हे ३॥ २. पोक्खरिगित्तो सं १। पुक्खरणीतो खं १। पुक्खरिणीओ हे ३॥ ३. सणियं २ उत्त° हे २, ३, हेमू० ४ ला २ लों०॥ ४. अत्र प्रतिषु ५ इति पाठो वर्तते, दृश्यतां पृ० ३० पं० ९–१०, पृ० १०६ टि० ६, अत्र अटी० अनुसारेण 'उक्किट्ठाए तुरियाए चवलाए चंडाए सिग्घाए उद्धुयाए जइणाए छेयाए' इति अष्टौ पदानि दृश्यन्ते। किन्तु तत्र [पृ० १०६] मूले ष्फ इत्यनेन षट् पदान्येव सूचितानि, ष्फ इत्यक्षरसंकेतस्य '६' सूचकत्वात्। अतः यदि षट् पदानि अत्र विवक्षितानि तर्हि कानि षट् पदानि ग्राह्याणि इति सुधीभिर्विचारणीयम्॥ ५. विइव° हे २॥ ६. पाहा° जे १ लों०॥ ७. भिंभ° हे २॥ ८. दृश्यतां पृ० २७ पं० २, पृ० ३२ पं० २०॥ ९. प्रतिषु पाठाः—सेयवरचामरा सं १ ला २ हे ३, ४ विना। सेयचउचामरा सं १ ला २ हे ३, ४, एतदनुसारेण 'सेयचउचामराहिं वीइज्जमाणे' इत्यपि पाठोऽत्र भवेत्, दृश्यतां पृ० ३२ पं० २१॥ १०. अत्र 'हय-गय-रह-जोहकलियाए चाउरंगिणीए सेणाए सद्धिं संपरिवुडे महया भड-चडगरवंदपरिक्खित्ते' इति संपूर्णः पाठः प्रतीयते, दृश्यतां पृ० ३३ पं० २–३॥ ११. तेणं से सं १ हे ४॥ १२. °किसोरेणं ला १॥ १३. अवक्कंते सं १ हे ४॥ १४. अंतिए नि° सं १ हेमू० ४। "अंतनिग्घाइए त्ति निर्घातितान्तः"—अटी०॥ १५ थूलगपाणा° लों०॥ १६. °ग्गहे य प° लों०॥ १७. "सव्वं पाणाइवायं पच्चक्खामि' इत्यनेन यद्यपि सर्वग्रहणं तथापि तिरश्चां देशविरतिरेव"—अटी०॥

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

पच्चक्खामि जाव सव्वं परिग्गहं पच्चक्खामि जावज्जीवं, सव्वं असण-पाण-खाइम-साइमं पच्चक्खामि जावज्जीवं, जं पि य इमं सरीरं इट्ठं कंतं जाव मा फुसंतु एयं पि यं णं चरिमेहिं ऊसासेहिं वोसिरामि त्ति कट्टु। तते णं से दद्दुरे कालमासे कालं किच्चा जाव सोहम्मे कप्पे दद्दुरवडेंसए विमाणे उववायसभाए दद्दुरदेवत्ताए उववन्ने।

एवं खलु गोयमा! दद्दुरेणं देवेणं सा दिव्वा देविड्ढी लँद्धा पत्ता अभिसमन्नागया।

दद्दुरस्स णं भंते! देवस्स केवतियं कालं ठिई [पण्णत्ता]? गोयमा! चत्तारि पलिओवमाइं ठिती पण्णत्ता। से णं दद्दुरे देवे महाविदेहे वासे सिज्झिहिति बुज्झिहिति जाव अंतं करेहिति।

एवं खलु जंबू! समणेणं भगवता महावीरेणं तेरसमस्स नायज्झयणस्स अयमट्ठे पण्णत्ते त्ति बेमि।

॥ तेरसमं णायज्झयणं सम्मत्तं ॥

---

१. दृश्यतां पृ० ७९ पं० ३॥ २. य नास्ति हे २॥ ३. उवाय° हे २॥ ४. प्रतिषु पाठाः–लद्धा ३ दद्दु° सं१ ला१, २ हे३, ४। लद्धा दद्दु° अन्यत्र। दृश्यतां पृ० ३१४ टि० ४, राजप्रश्नीयसूत्रानुसारेण '३' इत्यङ्केन 'लद्धा पत्ता अभिसमन्नागया' इति पूर्णीकृतोऽत्र पाठोऽस्माभिः॥ ५. सिज्झिहिती बुज्झिहिती जावंतं करेहिइ खं१। सिज्झिही बुज्झिहिई जाव अंतं करेहिई हे१ जे१ ला३। सिज्झिहिति बुज्झिही जावंतं करेहिति हेमू० ४, सिज्झिही बुज्झिही जाव अंतं करेहिति हेसं० ४। सिज्झिहित्ति बुज्झिही जावत्तं करेहित्ति हे ३। सिज्झिहिति जावंतं करेहिति हे२ लों०॥ ६. °समं अज्झयणं हे २ खं१॥ ७. समत्तं भां०॥

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

[चोद्दसमं अज्झयणं 'तेतली']

९६. जति णं भंते ! तेरसमस्स णायज्झयणस्स अयमट्ठे पण्णत्ते [1]चोद्दसमस्स णं णायज्झयणस्स के अट्ठे पण्णत्ते ?

एवं खलु जंबू ! ते णं काले णं ते णं समए णं तेयलिपुरं नाम नगरं, पमयवणे णाम उज्जाणे, कणगरहे राया, तस्स णं कणगरहस्स पउमावती देवी, तस्स णं कणगरहस्स तेयलिपुते णामं अमच्चे [2]सोम-दंड ०। तत्थ णं [3]तेयलिपुरे कलादे नामं [4]मूसियारदारए होत्था [5]अड्ढे जाव अपरिभूते। तस्स णं भद्दा नाम भारिया। तस्स णं कलायस्स [6]मूसियारदारगस्स धूया, भद्दाए अत्तिया, [7]पोट्टिला नामं दारिया होत्था [8]रूवेण जोव्वणेण य लावण्णेण य [9]उक्किट्ठा उक्किट्ठसरीरा।

तते णं पोट्टिला दारिया अन्नदा कदाइ ण्हाता सव्वालंका[10]रविभूसिया चेडियाचक्कवालसंपरिवुडा उप्पिं पासायवरगया आगासतल[11]गंसि कणगतिंदूसएणं [12]कीलमाणी[13] २ विहरति, [14]इमं च णं तेयलिपुत्ते अमच्चे ण्हाए आसखंधवरगते महया [15]भडचडगर[वंदपरिक्खित्ते] आसवाहणियाए णिज्जायमाणे कलायस्स मूसियारदारगस्स गिहस्स अदूरसामंतेणं [16]वीतिवयति। तते णं से तेयलिपुत्ते अमच्चे मूसियारदारग[स्स] गिहस्स अदूरसामंतेणं [16]वीतिवयमाणे २ पोट्टिलं दारियं उप्पिं [17]पासायवरगयं आगास[18]तलगंसि कणगतिंदूसएणं कीलमाणिं पासति, २ पोट्टिलाए दारियाए रूवे य जोव्वणे य लावण्णे य [19]जाव अज्झोववन्ने कोडुंबियपुरिसे सद्दावेति, २ त्ता एवं वदासी—एस णं देवाणुप्पिया ! कस्स

---

१. चउद्द° सं १ ला २, ३ हे ४॥ २. दृश्यतां पृ० ७ पं० ७॥ ३. °पुरे णं मू° जे १॥ ४. मूसियादारए हे २ ला १ विना। मूसियारए खं १। "कलाए त्ति कलादो नाम्ना मूषिकारदारक इति पितृव्यपदेशेन"—अटी०॥ ५. दृश्यतां पृ० १०८ पं० ५॥ ६. मूसियदारगस्स जे १ हे १ लों०॥ ७. पोट्टिला हे २ खं ४। एवमग्रेऽपि प्रायः सर्वत्र। अत्रेदं ध्येयम्—हे १ जे १ भां० मध्ये तु क्वचित् 'पोट्टिला' इति क्वचिच्च 'पोटिला' इति उभयविधः पाठो दृश्यते॥ ८. रूवेण जोव्वणेण य उक्किट्ठा हे २, ३, ला १ लों०। रूवजोव्वणेण य उक्किट्ठा खं १। रूवेण जोव्वणेण उक्किट्ठा जे १ हे १। रूवेण लावण्णेण य उक्किट्ठा ला २, ३, हे ४॥ ९. उक्किट्ठा २ तए खं १ विना। उक्किट्ठा तए खं १॥ १०. °रभू° खं १ भां० हे २॥ ११. °गतंसि जे १ हे १॥ १२. कीलमाणिं पासति सं १ ला २, ३, हे ४॥ १३. '२' हे ३ मु० विना नास्ति॥ १४. इदं च खं १॥ १५. दृश्यतां पृ० ३३ पं० ३॥ १६. वीती° खं १ विना॥ १७. प्रतिषु पाठाः—पासायवरगयं जे १ हे १ विना नास्ति। पासायवरगया जे १ हे १। पासायवरगयं मु०॥ १८. °तलंसि हे १, २ जे १ ला १॥ १९. जावशब्देन 'मुच्छिए गढिए गिद्धे' इति पाठो ग्राह्यः॥

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

दारिया किंनामधेज्जा वा ? तते णं ते कोडुंबियपुरिसा तेयलिपुत्तं एवं वदासी—एस णं सामी ! कलायस्स मूसियारदारयस्स धूया, भद्दाए अत्तया, पोट्टिला नामं दारिया रूवेण य जाव सरीरा ।

तते णं से तेयलिपुत्ते अमच्चे आसवाहणियाओ पडिनियत्ते समाणे अब्भितरट्ठाणिज्जे पुरिसे सद्दावेति, २ त्ता एवं वदासी—गच्छह णं तुब्भे देवाणुप्पिया ! कलादस्स मूसियारदारयस्स धूयं भद्दाए अत्तयं पोट्टिलं दारियं मम भारियत्ताए वरेह । तते णं ते अब्भितरट्ठाणिज्जा पुरिसा तेतलिणा एवं वुत्ता समाणा हट्ठ[तुट्ठा] करयल[परिग्गहियं दसणहं सिरसावत्तं मत्थए अंजलिं कट्टु एवं देवो] तहत्ति [आणाए विणएण वयणं पडिसुणेंति, पडिसुणेत्ता तेयलिपुत्तस्स अमच्चस्स अंतियातो पडिणिक्खमंति, पडिणिक्खमेत्ता तेयलिपुरस्स नगरस्स मज्झंमज्झेणं] जेणेव कलायस्स मूसियारदारयस्स गिहे तेणेव उवागया ।

तते णं से कलाए मूसियारदारए ते पुरिसे एज्जमाणे पासति, २ त्ता हट्ठतुट्ठे आसणाओ अब्भुट्ठेति, २ त्ता सत्तट्ठपदाति अणुगच्छति, २ त्ता आसणेणं उवणिमंतेति, २ आसत्थे वीसत्थे सुहासणवरगए एवं वदासी—संदिसंतु णं देवाणुप्पिया ! किमागमणपओयणं ? तते णं ते अब्भितरट्ठाणिज्जा पुरिसा कलायं मूसियारदारयं एवं वदासी—अम्हे णं देवाणुप्पिया ! तव धूयं भद्दाए अत्तयं पोट्टिलं दारियं तेयलिपुत्तस्स भारियत्ताए वरेमो । तं जति णं जाणसि देवाणुप्पिया ! जुत्तं वा पत्तं वा सलाहणिज्जं वा, सरिसो वा संजोगो, दिज्जउ णं पोट्टिला दारिया तेयलिपुत्तस्स । ता भण देवाणुप्पिया ! किं दलामो सुंकं ? तते णं कलाए मूसियारदारए ते अब्भितरट्ठाणिज्जे पुरिसे एवं वदासी—एस चेव णं देवाणुप्पिया ! मम सुंके जन्नं तेतलिपुत्ते मम दारियानिमित्तेणं अणुग्गहं करेति । ते अब्भितरट्ठाणिज्जे पुरिसे विपुलेणं असण-पाण-खाइम-साइमेणं पुप्फ-वत्थ जाव मल्लालंकारेणं सक्कारेति सम्माणेति, २ पडिविसज्जेति ।

---

१. अत्तिया जे १ सं १ ला १, २, हे ४ ॥ २. "अब्भितरठाणिज्जे त्ति आभ्यन्तरान्, आप्तानित्यर्थः"—अटी० ॥ ३. अंत्तियं जे १ हे १ ॥ ४. [ ] एतदन्तर्गतः पाठः पृ० १७ पं० ११–१३ अनुसारेण पूरितः ॥ ५. उवागच्छइ हे १ ॥ ६. प्रतिषु पाठाः—मूसियं एवं हे १, २, जे १ भां० । मूसियारं लों० । मूसि एवं–अन्यत्र ॥ ७. सुयं हे २ ॥ ८. अंतियं जे १ हे १ ॥ ९. जाणासि सं १ ला २ हे ४ । जाणेसि लामू० ३ ॥ १०. जाव नास्ति हे १ जे १ । पुप्फवत्थमल्लालंकारेणं इति हे १ जे १ मध्ये पाठः । जावशब्देनात्र 'गंध' इति ग्राह्यम् ॥

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

तए णं ते कलायस्स मूसियारदारगस्स गिहातो पडिनिक्खमंति, २ जेणेव तेयलिपुत्ते अमच्चे तेणेव उवागच्छंति, २ तेयलिपुत्तस्स अमच्चस्स एयमट्ठं [1]निवेतिंति। तते णं कलाए मूसियारदारए अन्नया [2]कयाइ सोहणंसि तिहि-करण-नक्खत्त-मुहुत्तंसि पोट्टिलं दारियं ण्हायं सव्वालंकारभूसियं सीयं [3]दुरुहइ, २ त्ता मित्त-णाइ-[नियग-सयण-संबंधि-परिजण]संपरिवुडे सातो गिहातो पडिनिक्खमति, २ त्ता [4]सव्विड्ढीए तेयलिपुरं मज्झंमज्झेणं जेणेव तेतलि[पुत्त]स्स गिहे तेणेव उवागच्छति, २ त्ता पोट्टिलं दारियं तेतलिपुत्तस्स सयमेव भारियत्ताए [5]दलयति। तते णं से तेतलिपुत्ते पोट्टिलं दारियं भारियत्ताए उवणीयं पासति, २ त्ता हट्ठ[तुट्ठे] पोट्टिलाए सद्धिं पट्टयं [6]दुरुहति, २ त्ता सेतांपीत[7]एहिं कलसेहिं अप्पाणं मज्जावेति, २ त्ता अग्गिहोमं [8]कारेति, २ त्ता पाणिग्गहणं करेति, २ त्ता पोट्टिलाए भारियाए मित्त-णाति जाव परिजणं विपुलेणं [9]असणं-पाण-खातिम-सातिमेणं पुप्फ-वत्थ जाव पडिविसज्जेति, २ तते णं से तेतलिपुत्ते पोट्टिलाए भारियाए अणुरत्ते अविरत्ते ओरालाइं जाव [10]विहरति।

९७. तते णं से कणगरहे राया रज्जे य रट्ठे य बले य वाहणे य कोसे य कोट्ठागारे य अंतेउरे य [11]मुच्छिते गढिए गिद्धे अज्झोववन्ने जाते जाते पुत्ते [12]वियंगेति, अप्पेगतियाणं हत्थंगुलियाओ छिंदति, अप्पेगतियाणं हत्थंगुट्ठए छिंदति, एवं पायंगुलियाओ पायं[13]गुट्ठए वि[यंगेति], कण्णस[14]क्कुलीओ वि[यंगेति], नासापुडाइं [15]फालेति, अंगमं[16]गाइं वियंतेति। तते णं तीसे पउमावतीए देवीए अन्नया पुव्वरत्तावरत्तकालसमयंसि अयमेयारूवे अज्झत्थिए चिंतिए पत्थिए मणोगए संकप्पे समुप्पज्जित्था—एवं खलु कणगरहे राया रज्जे य जाव पुत्ते वियंगेति जाव अंगमंगाइं [17]वियंतेति, तं जति णं अहं दारयं [18]पयायामि सेयं खलु ममं तं दारगं कणगरहस्स

---

१. निवेएंति हे २। निवेइंति जे १ हे १। णिवेदिति ला १। णिवेयन्ति हे ३॥ २. कयाई हे १, २ जे १। कयाति खं १ से १ ला २, ३ हे ४॥ ३. प्रतिषु पाठाः—दुरुहित्ता मित्त° हे २ ला १। द्रूहेत्ता मित्त° सं १ ला २, ३ खं १ हे ३, ४। दुरुहइ २ मित्त° जे १। दुरुहइ मित्त हे १॥ ४. सव्विड्ढिए हे १॥ ५. दलइ हे १॥ ६. द्रूहति सं १ ला २, ३ हे ३, ४ खं १॥ ७. °पीएहिं हे १ जे १ ला १। दृश्यतां पृ० ५१ पं० २॥ ८. करेइ हे १, २ ला १। कारति खं १। करावेइ ला ३। कारावेति सं १ ला २ हे ४॥ ९. असण ४ पुप्फ° हे ३ विना॥ १०. दृश्यतां पृ० ८४ पं० २२॥ ११. मुच्छिते ४ जाते २ पुत्ते वि° सं १ ला २, ३, हे ३, ४। मुच्छिए य जाए पुत्ते य वि° जे १ हे १॥ १२. "वियंगेइ त्ति व्यङ्गयति, विगतकर्ण-नाशा-हस्ताद्यङ्गान् करोतीत्यर्थः"—अटी०॥ १३. °गुट्ठे वि हे १ जे १। १४. °लियाओ वि हे १ जे १॥ १५. फाडेइ हे १। फालेइ २ जे १। १६. °गाइं वियंगेइ हे १ ला १ जे १ लासं० ३। °गाइं विनियंतति खं १। "वियंतेति त्ति विकृन्तति, छिनत्तीत्यर्थः"—अटी०॥ १७. वियंगेइ हे २ विना। खं १ हे ३ मध्ये नास्त्ययं पाठः॥ १८. पयामि हे २॥

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

रहस्सिययं[1] चेव सारक्खमाणीए[2] संगोवेमाणीए विहरित्तए त्ति कट्टु एवं संपेहेति, २ तेयलिपुत्तं अमच्चं सद्दावेति, २ एवं वदासी—एवं खलु देवाणुप्पिया! कणगरहे राया रज्जे य जाव वियंगेति, तं जति णं अहं देवाणुप्पिया! दारगं पयायामि, तते णं तुमं कणगरहस्स रहस्सिययं चेव अणुपुव्वेणं सारक्खमाणे संगोवेमाणे संवड्ढेहि, तते णं से दारए उम्मुक्कबालभावे जाव जोव्वणगमणुप्पत्ते [3]तव य मम य भिक्खा[4]-भायणे भविस्सति। तते णं से तेयलिपुत्ते अमच्चे पउमावतीए एयमट्ठं पडिसुणेति, २ त्ता पडिगए।

तते णं पउमावती य देवी पोट्टिला य अमच्ची सममेव[5] गब्भं गेण्हंति, सममेव परिवहंति। तते णं सा पउमावती नवण्हं मासाणं जाव पियदंसणं सुरूवं दारगं पयाया। जं रयणिं च णं पउमावती दारयं पयाया तं रयणिं च णं पोट्टिला वि अमच्ची नवण्हं मासाणं विणिहायमावन्नं दारियं पयाया।

तते णं सा पउमावती देवी अम्मधातिं[6] सद्दावेति, २ त्ता एवं वदासी—गच्छह णं तुमे अम्मो! तेयलिपुत्तं रहस्सिययं चेव सद्दावेहि। तते णं सा अम्मधाती[6] तहत्ति पडिसुणेति, २ त्ता अंतेउरस्स अवद्दारेणं निग्गच्छति, २ त्ता जेणेव तेयलि[पुत्त]स्स गिहे, जेणेव तेयलिपुत्ते तेणेव उवागच्छति, २ करयल जाव एवं वदासी—एवं खलु देवाणुप्पिया! पउमावती देवी सद्दावेति। तते णं तेयलिपुत्ते अम्मधातीए अंतिए एयमट्ठं सोच्चा णिसम्मा हट्ठतुट्ठे अम्मधातीए[7] सद्धिं सातो गिहातो[8] णिग्गच्छति, २ अंतेउरस्स अवद्दारेणं रहस्सिययं चेव अणुपविसति[9], २ त्ता जेणेव पउमावती तेणेव उवागच्छति, २ त्ता करयल[परिग्गहियं दसणहं सिरसावत्तं मत्थए अंजलिं कट्टु] एवं वदासी—संदिसंतु णं देवाणुप्पिया! जं मए कायव्वं। तते णं पउमावती तेतलिपुत्तं एवं वदासी—एवं खलु कणगरहे राया जाव वियंगेति, अहं च णं देवाणुप्पिया! णवण्हं[10] मासाणं दारगं पयाया, तं तुमं णं देवाणुप्पिया! एतं दारगं गेण्हाहि जाव तव[11] य मम य भिक्खाभायणे भविस्सति

---

१. सहस्सिगतं चेव जे १। रहस्सगतं चेव हे १। रहसिययं चेव सं १ ला २, ३ हे ४॥ २. "संरक्खमाणीए त्ति संरक्षन्त्याः आपदः, संगोपायन्त्याः प्रच्छादनतः"—अटी०॥ ३. तव मम य जे १ हे १ विना॥ ४. भिक्खायभातणे सं १ लामू० ३। "भिक्खाभायणे त्ति भिक्षाभाजनमिव भिक्षाभाजनम्, तदस्माकं भिक्षोरिव निर्वाहकारणमित्यर्थः"—अटी०॥ ५. सयमेव गब्भं गेण्हति। तए णं हे २॥ ६. अंबधाई हे २॥ ७. अंबधाईए हे २॥ ८. गेहातो हे २॥ ९. °विस्सइ हे २॥ १०. णवण्हं मासाणं जे १ हे १ विना नास्ति॥ ११. तव मम य हे १, २ जे १ विना। दृश्यतां पृ० २३९ टि० ३॥

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

त्ति कट्टु तेयलिपुत्तस्स हत्थे दलयति। तते णं तेयलिपुत्ते पउमावतीते हत्थातो दारगं गेण्हति, २ त्ता उत्तरिज्जेणं पिहेति, २ त्ता अंतेउरस्स रहस्सिययं अवद्दारेणं[1] निग्गच्छति, २ त्ता जेणेव सए गिहे[2], जेणेव पोट्टिला भारिया, तेणेव उवागच्छति, २ पोट्टिलं एवं वदासी—एवं खलु देवाणुप्पिया! कणगरहे राया रज्जे य जाव वियंगेति, अयं च णं दारए कणगरहस्स पुत्ते पउमावईए अत्तए, तं णं तुमं देवाणुप्पिया! इमं दारगं कणगरहस्स रण्णो रहस्सिययं[3] चेव अणुपुव्वेणं सारक्खाहि[4] य संगोवेहि य संवड्ढेहि य। तते णं एस दारए उम्मुक्कबालभावे तव य मम य पउमावतीए य आहारे भविस्सति त्ति कट्टु पोट्टिलाए पासे णिक्खिवति[5], २ त्ता पोट्टिलाए पासाओ तं विणिहायमावन्नियं दारियं गेण्हति, २ त्ता उत्तरिज्जेणं पिहेति, २ त्ता अंतेउरस्स अवद्दारेणं[6] अणुपविसति, २ त्ता जेणेव पउमावती देवी तेणेव उवागच्छति, २ त्ता पउमावतीए देवीए पासे ठवेति[7], २ जाव पडिनिग्गते। तते णं तीसे पउमावतीए अंगपडियारियाओ पउमावतिं देविं विणिहायमावन्नियं च दारियं पयायं पासंति, २ त्ता जेणेव कणगरहे राया तेणेव उवागच्छंति २ त्ता करयल [परिग्गहियं दसणहं सिरसावत्तं मत्थए अंजलिं कट्टु] एवं वदासी—एवं खलु सामी! पउमावती देवी मएल्लियं दारियं पयाया। तते णं कणगरहे राया तीसे मएल्लियाए दारियाए नीहरणं करेति, बहूणि लोईयाइं[8] मयकिच्चाइं [करेति, २ त्ता]कालेणं विगयसोगे जाते।

तते णं से तेतलिपुत्ते कल्लं कोडुंबियपुरिसे सद्दावेति, २ त्ता एवं वदासी—खिप्पामेव चारगसोहणं[9] जाव ठितिपडियं[10]० जम्हा णं अम्हं एस दारए कणगरहस्स रज्जे जाए तं होउ णं दारए नामेणं कणगज्झए जाव भोगसमत्थे जाते।

९८. तते णं सा पोट्टिला अन्नया कयाइ[11] तेतलिपुत्तस्स अणिट्ठा[12] अकंता अप्पिया अमणुण्णा अमणामा जाया यावि होत्था, णेच्छति णं तेतलिपुत्ते पोट्टिलाए नामगोयमवि सवणयाए, किं पुण दंसणं वा परिभोगं वा? तते णं तीसे

---

१. °द्दारेणं हे १, ३ जे १॥ २. गेहे हे १ जे १॥ ३. °स्सियंयं जे १॥ ४. सारक्खेहि खं १॥ ५. णिक्खमति खं १ हे ३॥ ६. °दारेणं हे १, ३ जे १॥ ७. ठवेइ हे २॥ ८. लोईयाइं हे २। लोगियाइं खं १ ला १। लोगियातिं सं १ ला २, ३ हे ४। दृश्यतां पृ० ८७ पं० ८॥ ९. दृश्यतां पृ० ३५ पं० ५-११॥ १०. ला १ विना—ठितीवडियं हे २। ठितिऽडिया खं १ सं १ ला २, ३, हे ४। ठिइवडिया जे १। ठिईपडिया हे १। ठिइपडिगया हे ३। दृश्यतां पृ० ३५ पं० ११ पृ० ३६ पं० १२॥ ११. कयाई जे १ हे १॥ १२. अणिट्ठा ५ जाया इति हे २ प्रभृतिप्रतिषु पाठः। एवमग्रेऽपि सर्वत्र॥

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

पोट्टिलाए अन्नया[1] कयाइ पुव्वरत्तावरत्तकालसमयंसि इमेयारूवे[2] अज्झत्थिए चिंतिए पत्थिए मणोगए संकप्पे समुप्पज्जित्था—एवं खलु अहं तेतलिपुत्तस्स पुव्विं इट्ठा कंता पिया मणुण्णा मणामा आसि, इयाणिं अणिट्ठा[3] अकंता अप्पिया अमणुण्णा अमणामा जाया[4], नेच्छति णं तेतलिपुत्ते अमच्चे मम नामं जाव परिभोगं वा। ओहयमणसंकप्पा जाव[5] झियाति।

तए णं तेतलिपुत्ते पोट्टिलं ओहयमणसंकप्पं जाव[6] झियायमणिं पासति, २ त्ता एवं वदासि—मा णं तुमं[7] देवाणुप्पिया! ओहयमण[संकप्पा करयलपल्हत्थमुही अट्टज्झाणोवगया झियाहि], तुमं णं मम महाणसंसि विपुलं असण-पाण-खाइम-साइमं उवक्खडावेहि, २ बहूणं समण-माहण जाव वणीमगाणं देमाणी[8] य दवावेमाणी य विहराहि। तते णं सा पोट्टिला तेयलिपुत्तेणं अमच्चेणं एवं वुत्ता समाणा[9] हट्ठतुट्ठा तेतलिपुत्तस्स एयमट्ठं पडिसुणेति, २ त्ता कल्लाकल्लिं[10] महाणसंसि विपुलं असण[11]-पाण-खाइम-साइमं जाव दवावेमाणी य विहरति।

९९. ते णं काले णं ते णं समए णं सुव्वयाओ नामं अज्जाओ इरियासमियातो जाव गुत्तबंभचारिणीतो बहुस्सुयातो बहुपरिवारातो पुव्वाणुपुव्विं जेणामेव तेतलिपुरे नगरे तेणेव उवागच्छंति, २ अहापडिरूवं उग्गहं ओगिण्हंति, २ संजमेण तवसा अप्पाणं भावेमाणीतो विहरंति।

तते णं तासिं सुव्वयाणं अज्जाणं एगे संघाडए पढमाए पोरिसीए सज्झायं करेति, २ त्ता जाव अडमाणीतो तेतलिस्स [12]गिहं अणुपविट्ठातो। तते णं सा पोट्टिला तातो अज्जातो एज्जमाणीतो पासति, २[13] त्ता हट्ठतुट्ठा आसणातो अब्भुट्ठेति, २[13] त्ता वंदति नमंसति, २ विपुलेणं असण-पाण-खाइम-साइमेणं पडिलाभेति, २ एवं वदासी—एवं खलु अहं अज्जातो! तेतलिपुत्तस्स अमच्चस्स पुव्विं इट्ठा कंता पिया मणुण्णा मणामा आसि, इयाणिं अणिट्ठा अकंता अप्पिया अमणुण्णा अमणामा जाव दंसणं वा परिभोगं वा, तं तुब्भे णं अज्जातो बहुनायातो[14] बहुसिक्खियातो

---

१. अण्णया य पुव्वरत्ता° हे १ जे १ ॥ २. °रूवे जाव समु° जे १ हे १ ॥ ३. अणिट्ठातो जाया खं १ ॥ ४. जाव निच्छइ हे १। जाव निच्छए जे १ ॥ ५. जावशब्देन 'करयल-पल्हत्थमुही अट्टज्झाणोवगया' इति पाठो ग्राह्यः ॥ ६. जावशब्देन 'करयलपल्हत्थमुहिं अट्टज्झाणोवगयं' इति पाठो ग्राह्यः ॥ ७. तुमे हे १ जे १ ॥ ८. देयमाणी हे २, ३ हेमू० ४ खं १ ला १ विना ॥ ९. समाणी जे १ हे १ ॥ १०. °कल्लं° खं १ हे २, ३। °कल्ल ला १ ॥ ११. प्रतिषु पाठः—असण ४ जाव जे १ लों० हे १ विना। असणं ४ जाव जे १ लों० हे १ ॥ १२. गेहं सं १ ला २, ३ हे ४॥ १३. त्ता २ जे १ ॥ १४. बहुण्णायाओ हे १ जे १ ॥

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

बहुपढियातो, बहूणि गामागर जाव आहिंडह, बहूणं[*] राईसर जाव गिहातिं अणुपविसह, तं अत्थि याइं भे अज्जातो! [1]केइ कहिंचि [2]चुण्णजोगे वा कम्मणजोगे वा कम्मजोगे वा हियउड्डावणे[3] वा काउड्डावणे[4] वा आभिओगिए वा वसीकरणे वा कोउयकम्मे वा भूइकम्मे वा मूले कंदे छल्ली वल्ली सिलिया वा गुलिया वा ओसहे वा भेसज्जे वा उवलद्धपुव्वे जेणाहं तेतलिपुत्तस्स पुणरवि इट्ठा भवेज्जामि।

तते णं ताओ अज्जाओ पोट्टिलाए एवं वुत्ताओ समाणीओ दो वि कन्ने ठवेंति[5], २ त्ता पोट्टिलं एवं वदासी—अम्हे णं देवाणुप्पिया! समणीतो निग्गंथीतो जाव गुत्तबंभयारिणीतो, नो खलु कप्पति अम्हं एयप्पयारं कन्नेहि वि णिसामित्तए, किमंग पुण उवदिसित्तए वा आयरित्तए[6] वा। अम्हे णं तव देवाणुप्पिया! विचित्तं केवलिपन्नत्तं धम्मं परिकहेज्जामो[7]।

तते णं सा पोट्टिला ताओ अज्जातो एवं वदासी—इच्छामि णं अज्जाओ! तुम्हं[8] अंतिए केवलिपन्नत्तं धम्मं निसामित्तए। तते णं तातो अज्जातो पोट्टिलाए विचित्तं केवलिपन्नत्तं धम्मं परिकहेंति। तते णं सा पोट्टिला धम्मं सोच्चा निसम्म हट्ठतुट्ठा एवं वदासी—सद्दहामि णं अज्जाओ! निग्गंथं पावयणं, पत्ति-[यामि णं अज्जाओ! निग्गंथं पावयणं][9] जाव से जहेयं तुब्भे वयह। इच्छामि णं अज्जाओ! अहं तुब्भं अंतिए पंचाणुव्वइयं सत्तसिक्खावइयं जाव धम्मं पडिवज्जित्तए। अहासुहं [देवाणुप्पिया! मा पडिबंधं][10]। तए णं सा पोट्टिला तासिं अज्जाणं अंतिए पंचाणुव्वइयं[11] जाव धम्मं पडिवज्जइ, २ तातो[12] अज्जातो वंदति नमंसति, २

*बहूणि लों०॥ १. केणइ कहिंचि हे १। केणं कहिंचि जे १॥ २. चुण्णजोए वा मंतजोगे वा कंमणजोगे वा हियउड्डावणे हे १ जे १। चुण्णजोगे वा कम्मणजोए वा हियउड्डावणे वा हे २। "अत्थि याइं भे त्ति, आइं ति देशभाषायाम्, भे त्ति भवतीनाम्, चुण्णजोए त्ति द्रव्यचूर्णानां योगः स्तम्भनादिकर्मकारी, कम्मणजोए त्ति कुष्ठादिरोगहेतुः, कम्मजोए त्ति काम्ययोगः कमनीयताहेतुः, हियउड्डावणे त्ति हृदयोड्डापनं चित्ताकर्षणहेतुः, काउड्डावणे त्ति कायाकर्षणहेतुः, आभिओगिए त्ति पराभिभवनहेतुः, वसीकरणे त्ति वश्यताहेतुः, कोउयकम्मे त्ति सौभाग्यनिमित्तं स्नपनादि, भूइकम्मे त्ति मन्त्राभिसंस्कृतभूतिदानम्"—अटी०॥ ३. हियउड्डावणे वा काउड्डावणे वा अभिओगे वा लों०॥ ४. कायउड्डावणे वा आभि° हे १, २। कायउड्डावणे वा निण्हवणे वा आभि° जे १॥ ५. ठवेंति लों० विना॥ ६. आयरियत्तए हे १ जे १॥ ७. परि° नास्ति सं १ ला २ लामू० ३ हे ४॥ ८. तुब्भं हे १ जे १॥ ९. दृश्यतां पृ० ४३ पं० ११–१५॥ १०. दृश्यतां पृ० ४३ पं० १६॥ ११. °व्वईयं हे २॥ १२. तओ हे १ जे १। ततो सं १ ला २, ३ हे ४॥

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

पडिविसज्जेति। तए णं सा पोट्टिला समणोवासिया जाया जाव पडिलभेमाणी २ विहरइ।

१००. तते णं तीसे पोट्टिलाए अन्नया [2]कयाइ पुव्वरत्तावरत्तकालसमयंसि, कुटुंबजागरियं [[3]जागरमाणीए] अयमेयारूवे अज्झत्थिते चिंतिए पत्थिए मणोगए संकप्पे समुप्पज्जित्था—एवं खलु [4]अहं तेतलिपुत्तस्स पुव्विं इट्ठा कंता पिया मणुण्णा मणामा आसि, इदाणिं अणिट्ठा अकंता अप्पिया अमणुण्णा अमणामा जाव परिभोगं वा, तं सेयं खलु मम सुव्वयाणं अज्जाणं अंतिए पव्वतित्तए। एवं संपेहेति, २ त्ता कल्लं [5]पाउ० जेणेव तेतलिपुत्ते तेणेव उवागच्छइ, २ करयलपरि[ग्गहियं दसणहं सिरसावत्तं मत्थए अंजलिं कट्टु] एवं वदासी—एवं खलु देवाणुप्पिया! मए सुव्वयाणं [अज्जाणं] अंतिए धम्मे णिसंते जाव अब्भणुण्णाया पव्वइत्तए।

तते णं तेतलिपुत्ते पोट्टिलं एवं वदासी—एवं खलु [6]तुमं देवाणुप्पिए! मुंडा भवित्ता पव्वइया समाणी कालमासे कालं किच्चा अन्नतरेसु देवलोएसु देवत्ताए उववज्जिहिसि, तं जति णं तुमं देवाणुप्पिया! ममं ताओ देवलोगातो आगम्म केवलिपन्नत्ते धम्मे बोहेहि [7]तो हं विसज्जेमि, [8]अह णं तुमं ममं ण संबोहेसि [9]तो ते ण विसज्जेमि। तते णं सा पोट्टिला तेतलिपुत्तस्स एयमट्ठं पडिसुणेति! तते णं तेतलिपुत्ते विपुलं असण-पाण-खाइम-साइमं उवक्खडावेति, २ मित्त-णाति जाव आमंतेइ, २ जाव सम्माणेइ, २ पोट्टिलं ण्हायं जाव पुरिससहस्सवाहिणीयं [10]सीयं दुरुहेत्ता मित्त-णाति [11]जाव परिवुडे सव्विड्ढीए [12]जाव रवेणं तेतलिपुरं मज्झंमज्झेणं जेणेव सुव्वयाणं उवस्सए तेणेव उवागच्छइ, २ सीयाओ पच्चोरुहति, २ त्ता पोट्टिलं पुरतो कट्टु जेणेव सुव्वया अज्जा तेणेव उवागच्छति, २ त्ता वंदति नमंसति, २ एवं वदासी—एवं खलु देवाणुप्पिया! मम पोट्टिला भारिया इट्ठा कंता पिया मणुण्णा मणामा, एस णं संसारभउव्विग्गा [13]जाव पव्वतित्तए, पडिच्छंतु णं देवाणुप्पिया! सिस्सिणिभिक्खं। अहासुहं, मा पडिबंधं।

---

१. °माणी २ जाव वि° जे १। °माणी वि हे १ जे १ विना॥ २. कयाई हे २॥ ३. दृश्यतां पृ० ८० पं० २॥ ४. अहं भंते तेतलि° हे २॥ ५. दृश्यतां पृ० १४ पं० ५-११॥ ६. तुब्भं हे १ जे १॥ ७. ता हे ३, १, ४, जे १ सं १ ला २, ३॥ ८. अहसं तुमं हे २। अहं णं तुमं सं १ ला २, ३, हे ४॥ ९. ता हे १॥ १०. सीयं दुरुहइ २ त्ता मित्त° हे १ जे १। सीयं दूहित्ता भां० लीं० सं १ ला २, ३, हे ३, ४ खं १॥ ११. 'मित्त-णाति-नियग-सयण-संबंधि-परिजणेण सद्धिं' इति जावशब्दग्राह्यः पाठः॥ १२. दृश्यतां पृ० ३३ पं० ३॥ १३. दृश्यतां पृ० ५५ पं० ६-१२॥

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

तते णं सा पोट्टिला सुव्वयाहिं अज्जाहिं एवं वुत्ता [1]समाणा हट्ठ[तुट्ठा] उत्तरपुर-[त्थिमं दिसीभागं अवक्कमति, अवक्कमित्ता] सयमेव आभरण-मल्लालंकारं ओमुयति, २ सयमेव पंचमुट्ठियं लोयं करेइ, २ जेणेव सुव्वयाओ अज्जाओ तेणेव उवागच्छइ, २ वंदति नमंसति, २ त्ता एवं वदासी—आलित्ते णं भंते! लोए, एवं जहा [2]देवाणंदा जाव एक्का[3]रस अंगाइं [अहिज्जति,] बहूणि वासाणि सामन्नपरियागं पाउणइ, मासियाए संलेहणाए अत्ताणं झोसेत्ता सट्ठिं भत्ताइं अणसणाए छेदेत्ता आलोइयपडिक्कंता समाहिपत्ता कालमासे कालं किच्चा अन्नतरेसु देवलोएसु देवत्ताए उववन्ना।

१०१. तते णं से कणगरहे राया अन्नया [4]कयाइ कालधम्मुणा संजुत्ते यावि होत्था। तते णं ते ईसर जाव णीहरणं करेंति, २ अन्नमन्नं एवं वदासी—एवं खलु देवाणुप्पिया! कणगरहे राया रज्जे य जाव पुत्ते वियंगित्था, अम्हे णं देवाणुप्पिया! रायाहीणा रायाहिट्ठिया रायाहीणकज्जा, अयं च णं तेतली अमच्चे कणगरहस्स रन्नो सव्वट्ठाणेसु सव्वभूमियासु लद्धपच्चए दिन्नवियारे सव्वकज्जवट्टावए यावि होत्था, तं सेयं खलु अम्हं तेतलिपुत्तं अमच्चं कुमारं जातित्तए त्ति कट्टु अन्नमन्नस्स एयमट्ठं पडिसुणेंति, २ जेणेव तेतलिपुत्ते अमच्चे तेणेव उवागच्छंति, २ तेयलिपुत्तं एवं वदासी—एवं खलु देवाणुप्पिया! कणगरहे राया रज्जे य रट्ठे य जाव [5]वियंगेइ, [6]अम्हे य णं देवाणुप्पिया! रायाहीणा जाव रायाहीणकज्जा, तुमं च णं देवाणुप्पिया! कणगरहस्स रण्णो सव्वट्ठाणेसु जाव रज्जधुराचिंतए। तं जइ णं देवाणुप्पिया! अत्थि केइ कुमारे [7]रायलक्खणसंपन्ने अभिसेयारिहे [8]तं णं तुमं अम्हं दलाहि, [9]जाणं अम्हे महया २ रायाभिसेएणं अभिसिंचामो।

तए णं तेतलिपुत्ते तेसिं ईसर-[तलवर-माडंबिय-कोडुंबिय-इब्भ-सेट्ठि-सेणावइ-सत्थवाहपभिईणं] एतमट्ठं पडिसुणेति, २ त्ता कणगज्झयं कुमारं ण्हायं जाव सस्सिरीयं करेत्ता तेसिं ईसर जाव उवणेति, २ त्ता एवं वदासी—एस णं देवाणुप्पिया! कणगरहस्स रण्णो पुत्ते पउमावतीए देवीए [10]अत्तए कणगज्झए नामं कुमारे अभिसेयारिहे

१. समणा हे २॥ २. दृश्यतां भगवतीसूत्रे ९।३३।१६॥ ३. °रसंगाइं सं १ ला १, २, ३, हे ३, ४॥ ४. कयाइं हे १। कयाइँ हे २ जे १। कयाति खं १ सं १ ला २, ३ हे ४॥ ५. वियंगेइ इति पाठो यद्यपि हस्तलिखितादर्शेषु अत्र वर्तते, तथापि पृ० २४४ पं० १० अनुसारेण वियंगित्था इति पाठोऽत्र शोभनः प्रतीयते॥ ६. अम्हे णं सं १ ला २, ३, हे ३, ४॥ ७. रायलक्खणसंपन्ने अभिसेयारिहे रायलक्खणसंपन्ने तं जे १। रायलक्खणसंपुन्ने अभिसेयारिहे तं हे १। रायलक्खण-संपन्ने रायभिसेयारिहे तं ला १॥ ८. तं तुमं ला १। तए णं तुमं हे १ जे १॥ ९. जण्ण हे १। जन्नं जे १॥ १०. अत्तिए जे १॥

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

रायलक्खणसंपन्ने, मए कणगरहस्स रन्नो रहस्सिययं संवड्ढिए। एवं णं तुब्भे महता २ रायाभिसेएणं अभिसिंचह। [*]सव्वं च से उट्ठाणपा[1]रियावणियं परिकहेइ। तते णं ते ईसर[-तलवर-माडंबिय-कोडुंबिय-इब्भ-सेट्ठि-सेणावइ-सत्थवाहपभितओ] कणगज्झयं कुमारं मह[2]या २ रायाभिसेएणं अभिसिंचंति। तते णं से कणगज्झए कुमारे राया जाए महयाहिम[3]वंतमलय० वण्णओ जाव रज्जं पसासेमाणे विहरति।

तते णं सा पउमावती देवी कणगज्झयं रायं सद्दावेति, २ एवं वदासी—एस णं पुत्ता! तव [पिता कणगरहे राया] [4]रज्जे [5]यं जाव अंतेउरे य०, तुमं च तेतलिपुत्तस्स अमच्चस्स पहावेणं। तं तुमं णं [6]पुत्ता! तेतलिपुत्तं अमच्चं आढाहि, परिजाणाहि, सक्कारेहि, सम्माणेहि, [7]इंतं अब्भुट्ठे[8]हि, ठियं पज्जुवा[9]साहि, [10]वयंतं [11]पडिसंसाहेहि, अद्धासणेणं उवणिमंतेहि, [12]भोगं च से अणुवड्ढेहि। तते णं से कणगज्झए पउमावतीए [वयणं] तहत्ति पडि[सुणेति, २ त्ता] जाव भोगं च से वड्ढेति।

१०२. तते णं से पोट्टिले देवे तेतलिपुत्तं अभिक्खणं २ केवलिपण्णत्ते धम्मे संबोहेति, नो चेव णं से तेतलिपुत्ते संबुज्झति। तते णं तस्स पोट्टिलदेवस्स इमेयारूवे अज्झत्थिते चिंतिए पत्थिए मणोगए संकप्पे समुप्पज्जित्था—एवं खलु कणगज्झए राया तेतलिपुत्तं आढाति जाव भोगं च से वड्ढेति, तते णं से तेतलि[पुत्ते] अभिक्खणं २ संबोहिज्जमाणे वि धम्मे नो संबुज्झति, तं सेयं खलु मम कणगज्झयं तेतलिपुत्तातो विप्परिणामित्तए त्ति कट्टु एवं संपेहेति, २ त्ता कणगज्झयं तेतलिपुत्तातो विप्परिणामेइ।

तते णं तेतलिपुत्ते कल्लं ण्हाते जाव पायच्छित्ते आसखंधवरगए बहूहिं पुरिसेहिं सद्धिं संपरिवुडे सातो [13]गिहातो [14]निग्गच्छति, जेणेव कणगज्झए राया तेणेव [15]पहारेत्थ

---

*सव्वं च तेसिं उ° हे १ जे १। सव्वं तेसिं उ° सं १ ला २, ३, हे ३, ४। "सव्वं च से उट्ठाणपारियावणियं ति सर्वं च से तस्य उत्थानं चोत्पत्तिं(त्तिः) परियापनिका च कालान्तरं यावत् स्थितिरित्युत्थानपरियापनिकम्, तत् परिकथयतीति"—अटी०॥ १. °परिया° सं १ ला २, ३, हे ३, ४॥ २. महया जाव अभि° हे १ जे १॥ ३. हिमवंत जाव रज्जं हे १ जे १ विना॥ ४. दृश्यतां पृ० ३ टि० ३, पृ० ६ पं० ४॥ ५. य नास्ति जे १ हे १ विना॥ ६. पुत्ता जे १ हे १ विना नास्ति॥ ७. एवंतं हे १ जे १॥ ८. °ट्ठेहिं २ जे १ हे १॥ ९. °वासेहि जे १ ला १॥ १०. वच्चंतं ला १ विना। "वयंतं पडिसंसाहेहि त्ति विनयप्रस्तावात् व्रजन्तं प्रतिसंसाधय अनुव्रज, अथवा वदन्तं प्रतिसंश्लाघय साधूक्तं साध्वित्येवं प्रशंसां कुर्वित्यर्थः"—अटी०॥ ११. पडिसाहेहि हे २ ला १ विना॥ १२. "भोगं वर्तनम्"—अटी०॥ १३. गेहाओ हे १, २॥ १४. पडिनिग्ग° जे १ हे १॥ १५. पाहा° सं १ ला २, ३, हे ४॥

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

गमणाए। तते णं तेतलिपुत्तं अमचं जे जहा बहवे राईसर-तलवर जाव पंभियओ[1] पासंति ते तहेव आढायंति, परियाणंति[2], अब्भुट्ठेंति, अंजलिपरिग्गहं[3] करेंति, इट्ठाहिं कंताहिं जाव वग्गूहिं आलवमाणा य संलवमाणा य पुरतो य पिट्ठतो य पासतो य मग्गतो य समणुगच्छंति।

तते णं से तेतलिपुत्ते जेणेव कणगज्झए तेणेव उवागच्छति। तते णं से कणगज्झए तेतलिपुत्तं एज्जमाणं पासति, २ त्ता नो आढाति[4], नो परियाणाति[5], नो अब्भुट्ठेति, अणाढायमीणे[6] ३[7] परम्मुहे संचिट्ठति। तते णं से तेतलिपुत्ते कणगज्झयस्स रण्णो अंजलिं करेइ[8], ततो[9] य णं से कणगज्झए राया अणाढायमीणे[10] ३[7] तुसिणीए परम्मुहे संचिट्ठति। तते णं तेतलिपुत्ते कणगज्झयं विप्परिणयं जाणित्ता भीते जाव संजातभए एवं वदासी—रुट्ठे[11] णं ममं[12] कणगज्झए राया, हीणे णं मम कणगज्झए राया, अवज्झाए णं मम कणगज्झए[13] राया, तं ण नज्जइ णं मम केणइ कुमारेण[14] मारेहिति[15] त्ति[16] कट्टु भीते तत्थे य जाव सणियं २ पच्चोसक्कति, २ त्ता तमेव आसखंधं दुरुहति[17], २ तेतलिपुरं मज्झंमज्झेणं जेणेव सए गिहे[18] तेणेव पहारेत्थ[19] गमणाए।

तते णं तं तेतलिपुत्तं जे जहा ईसर जाव पासंति ते तहा नो आढायंति, नो परियाणंति, नो अब्भुट्ठेंति, नो अंजलि[परिग्गहं करेंति] इट्ठाहिं जाव नो संलवंति, नो पुरओ य पिट्ठओ य पासओ य मग्गओ य समणुगच्छंति।

तते णं तेतलिपुत्ते जेणेव सए गिहे तेणेव उवागए। जा वि य से तत्थ बाहिरिया परिसा भवति, तंजहा—दासे ति वा पेसे ति वा भाइल्लए ति वा सा वि य णं नो आढाति, नो परियाणति, नो अब्भुट्ठेति। जा वि य से अब्भितरिया

---

१. पभितयो जे १। पभिइओ हे १ ला ३। पभिइयओ हे २॥ २. परियाणेंति हे २॥ ३. अंजलिं परिग्गहिए करेंति जे १। अंजलिपरिग्गहियं करेंति हे १॥ ४. आयाणति जे १॥ ५. परिजाणइ हे २। परियाणति जे १॥ ६. अणाढायमाणे हे १ ला १। अणाढायणमाणे जे १। अणाढामाणे ला २। अणाढामीणे लामू० ३ हे ४॥ ७. अत्र '३' इत्यङ्केन 'अणाढायमीणे अपरियाणमीणे अणब्भुट्ठेमीणे' इति पाठो ग्राह्यः॥ ८. पकरेइ हे २॥ ९. ततो णं खं १। तए णं हे १ जे १॥ १०. अणाढाइज्जमाणे जे १। अणाढायिज्जमाणे हे १॥ ११. "रुट्ठे णमित्यादौ, हीनोऽयं मम प्रीत्येति गम्यते, अपध्यातो दुष्टचिन्तावान् ममेति ममोपरि कनकध्वजः, पाठान्तरेण दुर्ध्यातोऽहं दुष्टचिन्ताविषयीकृतोऽहं कनकध्वजेन राज्ञा, तत् तस्माद् न ज्ञायते केनापि कुमारेण विरूपमारणप्रकारेण मारयिष्यतीति"—अटी०॥ १२. मम हे २ विना नास्ति॥ १३. °ज्झए राया तं नज्जइ हे १। °ज्झयं न नज्जइ जे १। °ज्झयं ण णज्जति खं १॥ १४. कुमारेण वा मा° हे १ जे १॥ १५. मारेहति खं १॥ १६. ति हे २॥ १७. दूहति हे १, २ जे १ विना। रूहति ला १॥ १८. गेहे हे १, २, जे १॥ १९. पाहा° हे १, २ जे १ विना॥

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

परिसा भवति, तंजहा—पिया इ वा माता ति वा जाव सुण्हा ति वा सा वि य णं नो आढाति, नो परियाणाति, नो अब्भुट्ठेति।

तते णं से तेतलिपुत्ते [1]जेणेव वासघरे [2]जेणेव सयणिज्जे तेणेव उवागच्छति, २ त्ता सयणिज्जंसि णिसीयति, २ त्ता एवं वदासी—एवं खलु अहं सयातो [3]गिहातो निग्गच्छामि, तं चेव जाव अब्भितरिया परिसा नो आढाति, नो परियाण[4]ाति, नो अब्भुट्ठेति। तं सेयं खलु मम [5]अप्पाणं जीवियातो ववरोवित्तए त्ति कट्टु [6] एवं संपेहेति, २ तालउडं विसं आसगंसि पक्खिवति, से[7] य विसे नो कमति। तते णं से तेतलिपुत्ते नीलुप्पल जाव असिं [8]खंधंसि [9]उवहरति, तत्थ वि य[10] से धारा [11]ओएण्णा (ओइण्णा?)। तते णं से तेतलिपुत्ते जेणेव असोगवणिया तेणेव उवागच्छति, २ त्ता पासगं गीवाए बंधति, २ रुक्खं दु[12]रुहति, २ [13]पासगं रुक्खे बंधति, २ अप्पाणं मुयति, तत्थ वि य से रज्जू छिन्ना। तते णं से तेतलिपुत्ते महतिमहालियं सिलं गीवाए बंधति, अत्थाहमतारम[14]पोरुसेयंसि उदगंसि अप्पाणं मुयति, तत्थ वि से थाहे जाते। तते णं से तेतलिपुत्ते सुक्कंसि

---

१ जेणेव सए गेहे जेणेव सयणिज्जे हे २॥ २. जेणेव सए सय° मु०॥ ३. गेहाओ हे २॥ ४. °णाति खं १ ला १ विना॥ ५. यप्पाणं हे २॥ ६. कट्टु २ हे २॥ ७. से य से नो कमति हे १ जे १ विना। से वि य से णो कमिति ला १। से य नो संकमति हे ३। से य वि से णो संकमति मु०॥ ८. खंधंमि जे १॥ ९. ओहरइ हे २ विना। ओयरइ हे १। "खंधंसि उवहरइ त्ति स्कन्धे उपहरति विनिवेशयतीति"—अटी०॥ १०. य नास्ति सं १ ला २, ३, हे ४॥ ११. प्रतिषु पाठाः—ओएण्णा हे १। ओएल्ला हे २, ४ जे १। ओपल्ला सं १ जे २, लों०। ओपल्हा ला २, ३। उपत्ता हे ३। उत्तल्लाए ला १। तोल्ला खं १। "धारा ओपण्णाय (—अटं हे०, ओपल्लिय—अटीजे १, ओपलिय—अटीमां०, ओपल्ह—अटीला १, ओपल्ल-अटीलों०, ओएल्ल—अटीसं०) त्ति अपदीर्णा कुण्ठीभूतेत्यर्थः"—अटी०। दृश्यतां पृ० २४८ पं० १० टि० ७। अत्रेदमवधेयम्—उ—ओ, ए—प—य, ल्ल—ण्ण इत्यक्षराणां हस्तलिखितादर्शेषु समानप्रायत्वात् अत्र ओइण्णा इति ओपण्णा इति ओयण्णा इति वा पाठः शुद्धो भाति। हे २ मध्ये ओइल्ला इति पाठोऽत्र पृ० २४८ पं० १० मध्ये दृश्यते इत्यपि ध्येयम्। अटी० मध्येऽपि 'ओपण्णया, ओपल्लिया, ओपलिया, ओपल्हा, आपल्ला, ओएल्ला' इति विविधाः पाठा हस्तलिखितादर्शेषु दृश्यन्ते, ते चोपरि निर्दिष्टा एव, अटीखं० मध्येऽत्र पत्रमेव नास्ति। इ—य इत्यनयो विपर्यासोऽपि प्राचुर्येण हस्तलिखितादर्शेषु दृश्यते॥ १२. दूः ति हे १, २, ला १ जे १ विना॥ १३. पासं गी° हे १॥ १४. °पोरुसियंसि हे १ जे १। °पोरसीयंसि खं १। °पोरिसीयंसि सं १ ला १, २, ३ हे ३, ४। दृश्यतां पृ० १३० पं० १५ टि० १६। "अत्थाहं ति अस्तं निरस्तमविद्यमानमधस्तलं प्रतिष्ठानं यस्य तदस्ताधः, स्ताघो वा प्रतिष्ठानम्, तदभावादस्ताघम्, अतारं यस्य तरणं नास्ति, पुरुषः परिमाणं यस्य तत् पौरुषेयम्, तदभावादपौरुषेयम्, ततः पदत्रयस्य कर्मधारयः, मकारो च प्राकृतत्वात्, अतस्तत्र"—अटी०॥

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

तणकूडंसि अगणिकायं पक्खिवति, २ त्ता अप्पाणं मुयति, तत्थ वि यं[1] से अगणिकाए विज्झाए।

तते णं से तेतलि[पुत्ते] एवं वदासी—सद्धेयं[2] खलु भो! समणा वयंति, सद्धेयं खलु भो! माहणा वयंति, सद्धेयं खलु भो! [3]समणा माहणा वयंति, अहं खलुं[4] एगो असद्धेयं वयामि, एवं खलु अहं सह पुत्तेहिं अपुत्ते, को मेदं सद्दहिस्सति? सह मित्तेहिं अमित्ते, को [5]मेदं सद्दहिस्सति? एवं अत्थेणं, दारेणं, दासेहिं, पेसेहिं, परिजणेणं, एवं खलु तेतलिपुत्तेणं अमच्चेणं कणगज्झएणं रन्ना अवज्झाएणं समाणेणं तालपुडगे विसे आसगंसि पक्खित्ते, से वि य णो [6]कमति, को मेयं सद्दहिस्सति? तेतलिपुत्ते[णं अमच्चेणं] नीलुप्पल जाव खंधंसि ओहरिए, तत्थ वि य [7]से धारा [8]ओइला (ओइण्णा?), को मेदं सद्दहिस्सति? तेतलिपुत्ते पासगं गीवाए [9]बंधेइ, २ जाव रज्जू छिन्ना, को मेदं सद्दहिस्सति? तेतलिपुत्ते महालियं जाव बंधित्ता [10]अत्थाह जाव उदगंसि अप्पा मुक्के, तत्थ वि यं[11] णं थाहे जाए, को मेयं सद्दहिस्सति? तेतलिपुत्ते सुक्कंसि तण[12]कूडे० अग्गी विज्झाए, को मेदं सद्दहिस्सति? ओहतमणसंकप्पे जाव झियाइ।

तते णं से पोट्टिले देवे पोट्टिलरूवं वि[13]उव्वति, तेतलिपुत्तस्स अदूरसामंते ठिच्चा एवं वदासी—हं भो तेतलिपुत्ता! पुरतो पवाए, पिट्ठओ हत्थिभयं, दुहओ

---

१. य नास्ति सं १ ला २, ३ हे ३, ४॥ २. ला १ हेसं० ४ लों० विना—सद्धेयं खलु भो समणमाहणा वयंति [२–हे ३] अहं एगो हे १, ३। सद्धेयं खलु भो माहणा वयंति सद्धेयं खलु भो सामण वयंति अहं एगो जे १। सद्धेयं खलु भो समणा वयंति सद्धेयं खलु भो समणा माहणा वयंति अहं एगो खं १। सद्धेयं खलु भो समणा वयंति सद्धेयं खलु भो माहणा वयंति अहं एगो—हे २ हेमू० ४। सद्धेयं खलु भो समणा वयंति अहं एगो ला २। "सद्धेयमित्यादि, श्रद्धेयं श्रमणा वदन्ति आत्म-परलोक-पुण्य-पापादिकमर्थजातम्, अतीन्द्रियस्यापि तस्य प्रमाणाबाधितत्वेन श्रद्धानगोचरत्वात्, अहं पुनरेकोऽश्रद्धेयं वदामि पुत्रादिपरिवारयुक्तस्यात्यर्थं राजसम्मतस्य च अपुत्रादित्वमराजसम्मतत्वं च विष-खड्ग-पाशक-जला-ऽग्निभिरहिंस्यत्वं चात्मनः प्रतिपादयतो मम युक्तिबाधितत्वेन जनप्रतीतेरविषयत्वेनाश्रद्धेयत्वादिति प्रस्तुतसूत्रभावना"—अटी०॥ ३. समणमाहणा सं १ ला ३। ४. खलु नास्ति लों० विना॥ ५. मेयं हे १ जे १॥ ६. कंमइ जे १ हे १॥ ७. से नास्ति हे १ जे १॥ ८. हे २ विना ओपल्ला जे २। उपल्ला हे १, ४ जे १। तोइल्ला लों०। तोपल्ला सं १ ला ३। तोतेल्ला ला १। खं १ हे ३ ला २ मध्येऽत्र पाठो नास्ति। दृश्यतां पृ० २४७ पं० ९ टि० ११॥ ९. बंधेत्ता जाव हे १ विना॥ १०. अत्थाहे हे १, २॥ ११. य नास्ति हे २॥ १२. दृश्यतां पृ० २४८ पं० १॥ १३. विउव्वइत्ता जे १। विउवित्ता हे १॥

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

अचक्खुफासे, मज्झे [*]सरा णिवयंति, गामे पलित्ते रन्ने झियाति, रन्ने पलित्ते गामे झियाति, आउसो ! तेतलिपुत्ता ! कओ वयामो ?

तते णं से तेतलिपुत्ते पोट्टिलं एवं वयासी—भीयस्स खलु भो ! [1]पव्वज्जा, उक्कंठियस्स सदेसगमणं, छायस्स अन्नं, तिसियस्स पाणं, आउरस्स भेसज्जं, माइयस्स रहस्सं, अभिजुत्तस्स पच्चयकरणं, अद्धाण[2]परिस्संतस्स वाहणगमणं, तरिउकामस्स [3]पवणकिच्चं, परं [4]अभिउंजितुकामस्स सहायकिच्चं। खंतस्स दंतस्स जितिंदियस्स एत्तो एगमवि ण भवति। तते णं से पोट्टिले देवे तेतलिपुत्तं अमच्चं एवं वदासी—सुट्ठु २ णं तुमं तेतलिपुत्ता ! एयमट्ठं आयाणाहि [5]त्ति कट्टु दोच्चं पि तच्चं पि एवं वयइ, २ जामेव दिसं पाउब्भूए तामेव दिसं पडिगए।

१०३. तते णं तस्स [6]तेयलिपुत्तस्स सुभेणं परिणामेणं जातीसरणे समुप्पन्ने। तते णं तस्स [6]तेतलिपुत्तस्स अयमेयारूवे अज्झत्थिते चिंतिए पत्थिए मणोगए संकप्पे समुप्पज्जित्था—एवं खलु अहं इहेव जंबुद्दीवे दीवे महाविदेहे वासे पोक्खलावतीविजए [7]पोंडरिगिणीए रायहाणीए महापउमे नामं राया होत्था। तते णं हं थेराणं अंतिए मुंडे भवित्ता जाव [8]चोद्दस पुव्वातिं [अहिज्जित्ता] बहूणि वासाणि [9]सामन्न[परियागं पाउणित्ता] मासियाए संलेहणाए महासुक्के कप्पे [10]देवे। तते णं [11]हं ताओ

* सराणि वरिसंति हे ३, ४ सं १ ला २, ३। "शरा बाणा निपतन्ति, ततश्च सर्वतो भयं वर्तते इत्यर्थः। तथा ग्रामः प्रदीप्तोऽग्निना ज्वलति अरण्यं तु ध्मायतेऽनुपशान्तदाहं वर्त्तते, अथवा ध्मायतीव ध्मायति, अग्नेरविध्यानेन जागर्त्तीवेत्यर्थः, अथवा अरण्यं प्रदीप्तं ग्रामो ध्मायते न विध्यायति, एवं सर्वस्यापि भयानकत्वात् स्थानान्तरस्य चाभावादायुष्मंस्तेतलिपुत्र ! कओ त्ति क्व व्रजामः, भीतैर्गन्तव्यमस्माभिरिवान्येनापि भवतीति प्रश्नः। उत्तरं च भीतस्य प्रव्रज्या 'शरणं भवती'ति गम्यते, यथोत्कण्ठितादीनां स्वदेशगमनादीनि, तत्र 'छायस्स'त्ति बुभुक्षितस्य मायिनो वंचकस्य रहस्यं गुप्तत्वं शरणमिति सर्वत्र गमनीयम्, अभियुक्तस्य सम्पादितदूषणस्य प्रत्ययकरणं दूषणापोहेन प्रतीत्युत्पादनं तरीतुकामस्य नद्यादिकं प्लवनं तरणं कृत्यं कार्यं यस्य तत् प्लवनकृत्यं तरकाण्डम्, परमभियोक्तुकामस्य अभिभवितुकामस्य सहायकृत्यं मित्रादिकृतं सहायकर्मेति। अथ कथं भीतस्य प्रव्रज्या शरणं भवति, अत उच्यते—खंतेत्यादि"—अटी०॥ १. पव्वज्जा सरणं सं १ ला २, ३, हे ४। 'सरणं' इति पाठोऽत्राध्याहारेण ज्ञातव्य इति अटी० अनुसारेण भाति। दृश्यतामुपरितनं टिप्पणम्॥ २. °परिसं° हे १ जे १॥ ३. पवहण° हे २ खं १ जे १ विना॥ ४. अभिउंजियकामस्स हे २ विना॥ ५. ति हे २॥ ६. तेयलिस्स हे १ जे १ विना॥ ७. पुंडरि° हे २। पोंडर° हे १ खं १॥ ८. चउद्द° सं १ ला २, ३, हे १, ४॥ ९. सामण्णं मासि° हे १ जे १। सामण्णपरियाए मासि° ला १ मु०॥ १०. देः। इति संक्षिप्तः पाठो हे २ खं १ ला १ मध्ये वर्तते, ततः 'देवत्ताए उववन्ने' इति संपूर्णः पाठोऽत्र विवक्षितो भाति॥ ११. हं हे २ मध्ये नास्ति॥

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

देवलोयाओ आउक्खएणं भवक्खएणं ठिइक्खएणं इहेव तेयलिपुरे तेतलिस्स अमच्चस्स भद्दाए भारियाए दारगत्ताए पच्चायाते। तं सेयं खलु मम [1]पुव्वुद्दिट्ठाइं महव्वयाइं सयमेव उवसंपज्जित्ताणं विहरित्तए। एवं संपेहेति, २ त्ता सयमेव महव्वयाइं आरुहेति, २ जेणेव पमयवणे उज्जाणे तेणेव उवागच्छति, २ असोगवरपायवस्स अहे पुढविसिलापट्टयंसि सुहनिसन्नस्स अणुचिंतेमाणस्स पुव्वाधीताइं सामाइयमाइयाइं चोद्दस पुव्वाइं सयमेव अभिसमन्नागयाइं। तते णं तस्स तेतलिपुत्तस्स अणगारस्स सुभेणं परिणामेणं [2]जाव तयावरणिज्जाणं कम्माणं खओवसमेणं कम्मरयविकरणकरं अपुव्वकरणं पविट्ठस्स केवलवरणाणदंसणे समुप्पन्ने।

१०४. तए णं तेतलिपुरे नगरे अहासन्निहिएहिं वाणमंतरेहिं देवेहिं [3]देवीहि य देवदुंदुभीओ समाहयाओ, दसद्धवन्ने कुसुमे निवाइए, [4]चेलुक्खेवे दिव्वे गीयगंधव्वनिनाए कए यावि होत्था।

तते णं से कणगज्झए राया इमीसे कहाए लद्धट्ठे एवं वदासी—एवं खलु तेतलि[पुत्ते] मए अवज्झाते मुंडे भवित्ता पव्वतिते, तं गच्छामि णं तेतलिपुत्तं अणगारं वंदामि नमंसामि, २ एयमट्ठं विणएणं भुज्जो भुज्जो खामेमि, एवं संपेहेति, २ त्ता ण्हाए [5]चाउरंगिणीए सेणाए जेणेव पमयवणे उज्जाणे जेणेव तेतलिपुत्ते अणगारे तेणेव उवागच्छति, २ तेतलिपुत्तं अणगारं वंदति नमंसति, एयमट्ठं [6]च णं विणएणं भुज्जो भुज्जो खामेति, नच्चासन्ने जाव पज्जुवासति। तते णं से तेयलिपुत्ते अणगारे कणगज्झयस्स रन्नो तीसे य महइ[महालियाए परिसाए] धम्मं परिकहेइ। तते णं से कणगज्झए राया तेतलिपुत्तस्स केवलिस्स अंतिए धम्मं सोच्चा [7]णिसम्म पंचाणुव्वइयं सत्तसिक्खावइयं सावगधम्मं पडिवज्जइ, २ समणोवा[8]सए जाते अ[9]हिगयजीवाजीवे०। तते णं तेतलिपुत्ते केवली बहूणि वासाणि केवलिपरियागं पाउणित्ता जाव सिद्धे।

एवं खलु जंबू! समणेणं भगवया महावीरेणं चोद्दसमस्स णायज्झयणस्स अयमट्ठे पण्णत्ते त्ति बेमि।

॥ चोद्द[10]समं णायज्झयणं समत्तं ॥

---

१. पुव्वुद्दि° जे १ हे १। पुव्विद्दि° हे २॥ २. जाव नास्ति हे १ जे १॥ ३. देविहि हे २॥ ४. चेलुक्खेवे हे १ जे १ विना नास्ति॥ ५. चउरिं° हे १॥ ६. च विण° हे १ जे १। च णं नास्ति सं १ ला २, ३, हे ४॥ ७. णिसम्मा हे १ ला १ विना॥ ८. °सए जाव अभि° हे १ जे १॥ ९. दृश्यतां पृ० १५२ पं० ४॥ १०. °समं अज्झयणं समत्तं हे २॥

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

[पन्नरसमं अज्झयणं 'णंदिफले']

१०५. जति णं भंते ! चोद्दसमस्स णायज्झयणस्स अयमट्ठे पण्णत्ते, पन्नरसमस्स [णं णायज्झयणस्स] के अट्ठे पण्णत्ते ?

एवं खलु जंबू ! ते णं काले णं ते णं समए णं चंपा नाम नयरी होत्था। पुण्णभद्दे चेइए। जियसत्तू राया। तत्थ णं चंपाए नयरीए धणे णामं सत्थवाहे होत्था अड्ढे [2]जाव अपरिभूए। तीसे णं चंपाए नयरीए उत्तरपुरत्थिमे दिसीभाए अहिच्छत्ता नाम नयरी होत्था, रिद्धि[3]त्थिमियसमिद्धा, वण्णओ। तत्थ णं अहिच्छत्ताए नयरीए कणगकेऊ नामं राया होत्था, मह[4]या०, वन्नओ।

तए णं तस्स धणस्स सत्थवाहस्स अन्नदा [5]कदाइ पुव्वरत्तावरत्तकालसमयंसि इमेयारूवे अज्झत्थिते चिंतिए पत्थिए मणोगए संकप्पे समुप्पज्जित्था—सेयं खलु मम विपुलं पणियभंडमा[6]याए अहिच्छत्तं नगरिं [7]वाणिज्जाए गमित्तए, एवं संपेहेति, २ [8]गणिमं च धरिमं च मेज्जं च पारिच्छेज्जं च चउव्विहं भंडं गेण्हइ, २ [9]सगडीसागडं सज्जेइ, २ सगडीसागडं भरेति, २ कोडुंबियपुरिसे सद्दावेति, २ एवं वदासी—गच्छह णं तुब्भे देवाणुप्पिया ! चंपाए नगरीए सिं[10]घाडग जाव पहेसुं [[11]महया महया सद्देणं उग्घोसेमाणा उग्घोसेमाणा उग्घोसणं करेह—] एवं खलु देवाणुप्पिया ! धणे सत्थवाहे विपुलं [12]पणियं [भंडमायाए] इच्छति अहिच्छत्तं नगरिं [13]वाणिज्जाए गमित्तते। तं जो [14]णं देवाणुप्पिया ! [15]चरए वा

---

१. दृश्यतां पृ० २३६ ॥ २. दृश्यतां पृ० १०८ पं० ५ ॥ ३. ला १ विना—रिद्धित्थि° हे १, २, जे १ खं १। रिद्धत्थ° ला २, ३, हे ३, ४ सं १। दृश्यतां पृ० १। "वण्णओ त्ति चम्पानगर्या वर्णकग्रन्थोऽत्रावसरे वाच्यः, स चायम्—रिद्धत्थिमियसमिद्धा, ऋद्धा भवनादिभिर्वृद्धिमुपगता, स्तिमिता भयवर्जितत्वेन स्थिरा, समृद्धा धन-धान्यादियुक्ता, ततः पदत्रयस्य कर्मधारयः"—अटी० पृ० १ B ॥ ४. दृश्यतां पृ० ७ पं० ४ ॥ ५. कयाइं हे १। कयाई जे १ ॥ ६. °मायाय ला २, ३ ॥ ७. वाणिज्जत्ताए हे २ ॥ ८. गणिमं च ४ चउव्विहं इति प्रतिषु पाठः। दृश्यतां पृ० १६१ पं० ८ ॥ ९. सगडिसा° सं १ ला २, ३, हे ४ ॥ १०. सिंघाडग-तिग-चउक्क-चच्चर-चउम्मुह-महापह-पहेसु इति संपूर्णः पाठः ॥ ११. दृश्यतां पृ० ११२ पं० ३–४ ॥ १२. पणियं अइच्छइ सं १ ला २, लामू० ३, हे ४ ॥ १३. वाणिजत्ताए हे २ ॥ १४. णं इच्छाइ देवा° हे १ जे १ ॥ १५. "चरए वेत्यादि, तत्र चरको धाटिभिक्षाचरः, चीरिको रथ्यापतितचीवरपरिधानः, चीरोपकरण इत्यन्ये, चर्मखण्डकः चर्मपरिधानः, चर्मोपकरण इति चान्ये, भिक्षाण्डो भिक्षाभोजी, सुगतशासनस्थ इत्यन्ये, पाण्डुराङ्गः शैवः, गौतमः लघुतराक्षमालाचर्चितविचित्रपादपतनादिशिक्षाकलापवद्वृषभकोपायतः कणभिक्षाग्राही, गोव्रतिकः गोश्चर्यानुकारी, उक्तं च—गावीहिं समं निग्गम-पवेस-ठाणा-ऽऽसणाइं पकरेंति।

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

[1]चीरिए वा [2]चम्मखंडए वा [3]भिच्छुंडे वा [4]पंडुरंगे वा गोतमे वा [5]गोव्वतिते वा [6]गिहधम्मे वा धम्मचिंतए वा अविरुद्ध-विरुद्ध-[7]वुड्ढ-सावग-रत्तपड-निग्गंथप्पभिती पासंडत्थे [8]वा गिहत्थे वा धणेणं सद्धिं अहिच्छत्तं नगरिं गच्छइ तस्स णं धणे अच्छत्तगस्स छत्तगं दलाति, अणुवाहणस्स उवाहणाओ दलयति, अकुंडियस्स कुंडियं दलयति, अपत्थयणस्स पत्थयणं दलयति, अपक्खेवगस्स पक्खेवं दलयति, अंतरा वि य से पडियस्स वा भग्ग[9]लुग्ग[स्स वा] साहेज्जं दलयति, सुहं[10]सुहेण य णं अहिच्छत्तं संपावेति [11]त्ति कट्टु दोच्चं पि तच्चं पि [12]घोसणयं घोसेह, २ मम एयमाणत्तियं पच्चप्पिणह।

तते णं ते कोडुंबियपुरिसा जाव एवं वदासी—हंदि सुणंतु [13]भवंतो चंपानगरीवत्थव्वा बहवे चरगा [14]य जाव पच्चप्पिणंति। तते णं तेसिं कोडुंबियपुरिसाणं [अंतिए] एयमट्ठं सोच्चा चंपाए नयरीए बहवे चरगा य जाव गिहत्था य जेणेव धणे सत्थवाहे तेणेव उवागच्छंति। तते णं धणे सत्थवाहे तेसिं चरगाण य जाव गिहत्थाण य अच्छत्तगस्स छत्तगं दलयइ, जाव पत्थयणं दलाति, [15]२ गच्छह णं तुब्भे देवाणुप्पिया! चंपाए नयरीए बहिया अग्गुज्जाणंसि ममं पडिवालेमाणा

भुंजंति जहा गावी तिरिक्खवासं विभावेंता॥ गृहिधर्मा गृहस्थधर्म एव श्रेयानित्यभिसन्धाय तद्यथोक्तकारी, धर्मचिन्तको धर्मसंहितापरिज्ञानवान् सभासदः, अविरुद्धो वैनयिकः, उक्तं च—अविरुद्धो विणयकारी देवाईणं पराए भत्तीए। जह वेसियायणसुओ एवं अन्ने वि नायव्वा॥ विरुद्धः अक्रियावादी, परलोकानभ्युपगमात् सर्ववादिभ्यो विरुद्धः, एवं वृद्धः तापसः प्रथममुत्पन्नत्वात् प्रायो वृद्धकाले च दीक्षाप्रतिपत्तेः श्रावकः ब्राह्मणः, अन्ये तु वृद्धश्रावक इति व्याचक्षते, स च ब्राह्मण एव, रक्तपटः परिव्राजकः निर्ग्रन्थः साधुः, प्रभृतिग्रहणात् कापिलादिपरिग्रहः इति"—अटी०॥

१. चीरियाए वा चम्मसंडियाए वा लों०॥ २. हे २ विना-धम्मखंडिए हे १ जे १। चम्मखंडिए सं १ ला २, ३ हे ४। चम्मकंडिए खं १। धम्मकंडिए हे ३। चम्मंकंड ला १॥ ३. भिच्छुड्डे खं १॥ ४. पंडरंगे हे १ विना॥ ५. गोव्वरए वा गोव्वइए वा जे १॥ ६. हे २ विना—गिहधम्मचिंतए वा लों० हे १। गिहधम्माचिंते वा खं १। हिहिधम्मचिंतए वा हे ३। गिहिधम्मचिंतए वा सं १ ला २, ३, हे ४। गिहत्थधम्मचिंतए वा जे १॥ ७. °वुड्ढ° नास्ति लों०॥ ८. वा नास्ति जे १ हे १॥ ९. भग्गस्स लुग्गस° लों०। भग्गलुग्गस्स सा° लासं० ३। "पत्थयणं ति पथ्यदनं शम्बलम्, पक्खेवं ति अर्द्धपथे त्रुटितशम्बलस्य शम्बलपूरणं द्रव्यं प्रक्षेपकः, पडियस्स त्ति वाहनात् पतितस्य रोगे वा पतितस्य भग्गलुग्गस्स त्ति वाहनात् स्खलनाद्वा पतने भग्नस्य रुग्णस्य च जीर्णतां गतस्येत्यर्थः"—अटी०॥ १०. °सुहेणं अहि° सं १ ला २, ३, हे १, ४। सुहेण य अहि° जे १॥ ११. ति हे २ जे १॥ १२. घोसणयं जे १ हे १ विना नास्ति॥ १३. भगवंतो हे २ ला १ विना॥ १४. य नास्ति सं १ ला २, ३, हे ४ खं १॥ १५. अत्र '२' इत्यनेन 'दलइत्ता एवं वयासी' इति पाठोऽत्र विवक्षितः प्रतीयते॥

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

२ चिट्ठह। तते णं ते [1]चरगा य० धणेणं सत्थवाहेणं एवं वुत्ता समाणा जाव चिट्ठंति।

तते णं धणे सत्थवाहे सोहणंसि तिहि-करण-नक्खत्तंसि विपुलं [2]असणं ४ उवक्खडावेइ, २ मित्त-नाइ-णियग-सयण-संबंधि-परिजणं आमंतेति, २ भोयणं भोयावेति, २ आपुच्छति, २ त्ता सगडीसागडं जोयावेति, २ त्ता चंपाओ नगरीओ निग्गच्छति, २ [3]णाइविगिट्ठेहिं अद्धाणेहिं वसमाणे २ सुहेहिं वसहि-पायरासेहिं अंगं जणवयं मज्झंमज्झेणं जेणेव देसग्गं तेणेव उवागच्छति, २ सगडीसागडं मोयावेति, २ सत्थणिवेसं करेति, कोडुंबियपुरिसे सद्दावेति, २ एवं वदासी—तुब्भे णं देवाणुप्पिया। मम सत्थनिवेसंसि महया २ सद्देणं उग्घोसेमाणा २ एवं वदह—एवं खलु देवाणुप्पिया! इमीसे [4]आगामियाए छिन्नावायाए दीहमद्धाए अडवीए बहुमज्झ-देसभाए [5]एत्थ णं बहवे णंदिफला नामं रुक्खा पन्नत्ता किण्हा जाव पत्तिया पुप्फिया फलिया हरिया रेरिज्जमाणा सिरीए अतीव अतीव उवसोभेमाणा चिट्ठंति, मणुण्णा [6]वन्नेणं जाव मणुन्ना फासेणं, मणुन्ना छायाए, तं जो णं देवाणुप्पिया! तेसिं नंदिफलाणं रुक्खाणं मूलाणि वा [7]कंद-तय-पत्त-पुप्फ-फलाणि वा बीयाणि वा हरियाणि वा [8]आहारेति छायाए वा [9]वीसमति तस्स णं आवाए भद्दए भवति, ततो पच्छा परिणममाणा २ अकाले चेव जीवियातो ववरोवेंति। तं मा णं देवाणुप्पिया! [10]केइ तेसिं नंदिफलाणं मूलाणि वा जाव छायाए वा [11]वीसमउ, मा णं से वि अकाले चेव जीवियातो [12]ववरोविज्जति। तुब्भे णं देवाणुप्पिया! अन्नेसिं रुक्खाणं मूलाणि य जाव हरियाणि य आहारेह छायासु वीसमह त्ति घोसणं घोसेह जाव पच्चप्पिणंति।

---

१. दृश्यतां पृ० २५२॥ २. अत्र '४' इत्यनेन 'असणं पाणं खाइमं साइमं' इति पाठो ग्राह्यः॥ ३. °विप्पगि° हे २ विना। "णाइविगिट्ठेहिं अद्धाणेहिं ति नातिविकृष्टेषु नातिदीर्घेषु अध्वसु प्रयाणकमार्गेषु वसन् शुभैरनुकूलैः वसति-प्रातराशैः आवासस्थानैः प्रातर्भोजनकालैश्चेत्यर्थः, देसग्गं ति देशान्तम्"—अटी०॥ ४. आगमि° ला १ हे २॥ ५. एत्थ णं जे १ हे १ विना नास्ति॥ ६. वन्नेणं ४ जाव जे १ हे १॥ ७. प्रतिषु पाठः—कंद-तय-पत्त-पुप्फ-फलाणि वा बीयाणि वा जे १ हे १। कंद-तय-पत्त-पुप्फ-फल-बीयाणि वा जे १ हे १ विना। अत्र 'कंदाणि वा तयाणि वा पत्ताणि वा पुप्फाणि वा फलाणि वा बीयाणि वा' इत्यपि सम्पूर्णः पाठो भवेत्॥ ८. आहारेंति जे १ हे १॥ ९. वीसमंति जे १॥ १०. केवि सं १ ला २, ३, हे ४॥ ११. वीसमओ तं मा णं जे १ हे १। वीसमतो मा णं खं १। वीसमओ मा णं हे २॥ १२. ववरोविज्जस्सइ हे १ विना। ववरोविज्जिस्सति खं १ ला ३ हे ३। ववरोविज्जंसि ला १॥

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

तते णं धणे सत्थवाहे सगडीसागडं जोएति, २ जेणेव नंदिफला रुक्खा तेणेव उवागच्छति, २ त्ता तेसिं नंदिफलाणं अदूरसामंते सत्थणिवेसं करेति, दोच्चं पि तच्चं पि कोडुंबियपुरिसे सद्दावेति, २ त्ता एवं वदासी—तुब्भे णं देवाणुप्पिया! मम सत्थनिवेसंसि महता सद्देणं उग्घोसेमाणा २ एवं वयह—एए णं देवाणुप्पिया! ते नंदिफला किण्हा जाव मणुन्ना छायाए। [1]तं जो णं देवाणुप्पिया! एएसिं णंदिफलाणं रुक्खाणं मूलाणि वा [2]कंद-तया-पत्त-फले[3] जाव अकाले चेव जीवियाओ ववरोवेंति[4], तं मा णं तुब्भे जाव वीसमह, मा णं अकाले चेव जीवितातो [5]ववरोविस्संति, अन्नेसिं रुक्खाणं मूलाणि य जाव वीसमह त्ति कट्टु घोसणं पच्चप्पिणंति।

तत्थ णं अत्थेगइया पुरिसा धणस्स सत्थवाहस्स एयमट्ठं सद्दहंति जाव [6]रोयंति, एयमट्ठं सद्दहमाणा[7] पत्तियमाणा रोएमाणा तेसिं नंदिफलाणं दूरंदूरेण परिहरमाणा अन्नेसिं रुक्खाणं मूलाणि य जाव वीसमंति, तेसि णं आवाए नो भद्दए भवति, ततो पच्छा परिणममाणा २ सुभरूवत्ताए[8] ५ भुज्जो भुज्जो परिणमंति, एवामेव समणाउसो! जो अम्हं निग्गंथो वा निग्गंथी वा जाव पंचसु कामगुणेसु नो सज्जति नो [9]रज्जति ३ से णं इह भवे चेव बहूणं समणाणं[10] ४ अच्चणिज्जे, [11]परलोए नो आगच्छति जाव वीतीवतिस्सति।

तत्थ णं अप्पेगतिया पुरिसा धणस्स एयमट्ठं नो [12]सद्दहंति नो पत्तियंति नो रोयंति, धणस्स एयमट्ठं असद्दहमाणा[13] अपत्तियमाणा अरोएमाणा जेणेव ते नंदिफला तेणेव उवागच्छंति, २ त्ता तेसिं नंदिफलाणं मूलाणि य जाव वीसमंति, तेसि णं आवाए भद्दए भवति, ततो पच्छा परिणममाणा जाव [14]ववरोवेंति, एवामेव समणाउसो! जो अम्हं निग्गंथो वा निग्गंथी वा पव्वतिए पंचसु कामगुणेसु [15]सज्जति ३ [16]जाव अणुपरियट्टिस्सति, जहा व ते पुरिसा।

---

१. तं नारिथ जे १ हे १ ॥ २. कंद-तय-पत्त-फल हे २ ला १। कंद तया पत्ते फले हे १। कंदतयपत्तेफले जे १॥ ३. दृश्यतां पृ० २५३ पं० १४॥ ४. °रोवेति जे १ हे १॥ ५. ववरोविस्सति जे १ हे १ ॥ ६. रोएंति हे २ खं १॥ ७. °माणा ३ तेसिं इति प्रतिषु पाठः ॥ ८. अत्र ५ इत्यङ्केन 'सुभरूवत्ताए सुभरसत्ताए सुभगंधत्ताए सुभफासत्ताए सुभछायत्ताए' इति पाठो विवक्षितो भाति॥ ९. रज्जति २ से णं हे ३। रज्जति से णं हे १, २, खं १। अत्र '३' इत्यङ्केन 'नो सज्जति नो रज्जति नो मुच्छति' ईदृशः पाठो विवक्षितो भाति॥ १०. दृश्यतां पृ० ९१ पं० १४॥ ११. दृश्यतां पृ० ९२ पं० २०, पृ० १०० पं० ७, पृ० १०६ पं० १॥ १२. सद्दहंति २ धणस्स इति प्रतिषु पाठः॥ १३. °माणा ३ जेणेव इति प्रतिषु पाठः॥ १४. °रोएंति हे १॥ १५. सज्जति ३ जाव इति प्रतिषु पाठः। अत्र '३' इत्यङ्केन 'सज्जति रज्जति मुच्छति' ईदृशः पाठो विवक्षितो भाति॥ १६. दृश्यतां पृ० ९१ पं० १२, पृ० १०० पं० १, पृ० १०६ पं० १॥

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

तते णं से धणे सगडीसागडं जोयावेति, २ जेणेव अहिच्छत्ता नगरी तेणेव उवागच्छति, २ अहिच्छत्ताए नयरीए बहिया अग्गुज्जाणे सत्थनिवेसं करेति, २ सगडीसागडं मोयावेइ। तए णं से धणे सत्थवाहे [१]महत्थं महग्घं महरिहं रायरिहं पाहुडं गेण्हइ, २ [२]बहूहिं पुरिसेहिं सद्धिं संपरिवुडे अहिच्छत्तं नगरिं मज्झंमज्झेणं अणुपविसइ, २ जेणेव कणगकेऊ राया तेणेव उवागच्छति, २ करयल जाव वद्धावेइ, २ तं [३]महत्थं महग्घं महरिहं पाहुडं उवणेति। तए णं से कणगकेऊ राया हट्ठतुट्ठे धणस्स सत्थवाहस्स तं [३]महत्थं महग्घं महरिहं जाव पडिच्छइ, धणं सत्थवाहं सक्कारेति सम्माणेति, २ [४]उस्सुंकं वियरति, २ पडिविसज्जेइ।

[५]तए णं से धणे भंडविणिमयं करेइ, २ परिभंडं गेण्हति, २ सुहंसुहेणं जेणेव चंपानयरी तेणेव उवागच्छति, २ मित्त-नाति[-णियग-सयण-संबंधि-परिजणेण सद्धिं] अभिसमन्नागते विपुलाइं माणुस्सगाइं जाव विहरति।

ते णं काले णं ते णं समए णं थेरागमणं, धणे धम्मं सोच्चा जेट्ठपुत्तं कुडुंबे ठवेत्ता पव्वइए, [६]सामाइयमाइयाइं एक्कारस [७]अंगाइं [अहिज्जित्ता], बहूणि [८]वासाणि [सामण्णपरियागं पाउणित्ता] मासियाए सं[लेहणाए अप्पाणं झोसेत्ता] अन्नतरेसु देवलोएसु देवत्ताए उववन्ने, महाविदेहे वासे सिज्झिहिति जाव अंतं [९]करेहिति।

एवं खलु जंबू! समणेणं भगवया महावीरेणं पन्नरसमस्स नायज्झयणस्स अयमट्ठे पण्णत्ते त्ति बेमि।

॥ पन्नरसमं णायज्झयणं [१०]सम्मत्तं ॥

---

१. महत्थं ३ राय° इति प्रतिषु पाठः। दृश्यतां पृ० ४१ पं० १। पृ० १२४ टि० १॥ २. बहुपुरिसेहिं हे २ विना॥ ३. महत्थं ३ इति प्रतिषु पाठः। दृश्यतां पृ० ४१ पं० १॥ ४. उस्सुकं सं १ ला २, ३, हे ४॥ ५. तए णं से धणे हे २ विना नास्ति॥ ६. सामाईयमाईयाइं एकारस हे २ ला १। एकारसमाइयाइं लं १॥ ७. अंगाणि हे २॥ ८. वासाणि जाव मासियाए हे १ जे १॥ ९. करेहि हे १॥ १०. संमत्तं। ग्रं ४३३८॥–सं १। संमत्तं। ग्रं ४३३७–हे ४॥

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

सोलसमं अज्झयणं 'अवरकंका'

१०६. जति णं भंते! [समणेणं भगवता महावीरेणं] पन्नरसमस्स णायज्झयणस्स अयमट्ठे पन्नत्ते, सोलसमस्स णं णायज्झयणस्स के अट्ठे पन्नत्ते ?

एवं खलु जंबू! ते णं काले णं ते णं समए णं चंपा नाम नयरी होत्था। तीसे णं चंपाए नयरीए बहिया उत्तरपुरत्थिमे दिसीभाए सुभूमिभागे नाम उज्जाणे होत्था। तत्थ णं चंपाए नयरीए तओ माहणा भातरो परिवसंति, तंजहा—सोमे, सोमदत्ते, सोमभूती, अड्ढा जाव [1]रिव्वेद ४ जाव सुपरिनिट्ठिया। तेसि णं माहणाणं तओ भारियातो होत्था, तंजहा—नागसिरी, भूयसिरी, जक्खसिरी, सुकुमाल जाव तेसि णं माहणाणं [2]इट्ठाओ विपुले माणुस्सए जाव विहरंति।

तते णं तेसिं माहणाणं अन्नया [3]कयाइ एगयओ समुवागयाणं [4]जाव इमेयारूवे मिहो कहासमुल्लावे समुप्पज्जित्था–एवं खलु देवाणुप्पिया! [5]अम्हं इमे विपुले [6]धणे जाव सावतेज्जे, अलाहि [7]जाव आसत्तमाओ कुलवंसाओ पकामं दाउं पकामं भोत्तुं पकामं परिभाएउं, तं सेयं खलु अम्हं देवाणुप्पिया! अन्नमन्नस्स गिहेसु कल्लाकल्लिं विपुलं [8]असण-पाण-खाइम-साइमं [9]उवक्खडेउं [10]परिभुंजमाणाणं विहरित्तए। अन्नमन्नस्स एयमट्ठं पडिसुणेंति, २ कल्लाकल्लिं अन्नमन्नस्स गिहेसु विपुलं [11]असण-पाण-खाइम-साइमं उवक्खडावेंति, २ [12]परिभुंजमाणा विहरंति।

तते णं तीसे नागसिरीए माहणीए अन्नदा भोयणवारए जाते यावि होत्था। तते णं सा नागसिरी विपुलं [13]असण-पाण-खाइम-साइमं उवक्खडेति, २ एगं महं सालतियं [14]तित्तालाउयं बहुसंभारसंजुत्तं णेहावगाढं उवक्खडावेति, २ एगं बिंदुयं

---

१. रिउव्वेद° खं १ हे २, ३ विना। दृश्यतां पृ० ११४ पं० १० टि० ८॥ २. इट्ठा विउले जे १। दृश्यतां पृ० ८ पं० २ टि० १॥ ३. कयाइं हे १। ४. दृश्यतां पृ० ९५ पं० १०–१२॥ ५. अम्हे हे १ जे १॥ ६. प्रतिषु पाठाः—धणधस जाव साव° ला १। धण जाव साव° हे १, ३ जे १ खं १। धण साव° हे २। धणे जाव साव° सं १ ला २, ३, हे ४। दृश्यतां पृ० ४० पं० १९॥ ७. दृश्यतां पृ० ४६ पं० २०—पृ० ४७ पं० २॥ ८. असण ४ उव° जे १ विना। असणं ४ उव° जे १॥ ९. उवक्खडावेउं २ पडिभुं° ला १॥ १०. परिभुंजे° हे २ खं १ ला १ विना॥ ११. असण ४ उव° हे २, ३ खं १ ला १। असणं ४ उव° हे २, ३ ला १ खं १ विना॥ १२. परिभुंजे° हे १, २ खं १ ला १ विना॥ १३. असणं ४ उव° हे १ जे १॥ १४. तित्तला° सं १ ला २, ३, हे ४। "सालाइयं ति शारदिकम्, सारेण वा रसेन चितं युक्तं सारचितम्, तित्तालाउयं कटुकतुम्बकं बहुसंभारसंजुत्तं बहुभिः सम्भारद्रव्यैः उपरि प्रक्षेपद्रव्यैः त्वगेलाप्रभृतिभिः संयुक्तं यत् तत् तथा स्नेहावगाढं स्नेहव्याप्तम्"—अटी०॥

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

[1]करतलम्मि आसाएइ, २ तं खारं कडुयं [2]अखज्जं [3]विसभूयं जाणित्ता एवं वदासि—धिरत्थु णं मम नागसिरीए अहन्नाए अपुण्णाए दूभगाए [4]दूभगसत्ताए दूभगणिंबोलियाए, जाए णं मए सालइए बहुसंभार[5]संभिए नेहावगाढे उवक्खडिए, सुबहुदव्वक्खए [6]य नेहक्खए य कए, तं जति णं ममं [7]जाउयाओ जाणिस्संति [8]तो णं ममं खिंसिस्संति[9] ४। तं [10]जाव ममं जाउयाओ ण जाणंति ताव मम सेयं एयं [11]सालतियं तित्तलाउयं बहुसंभारणेहकयं एगंते गोवेत्तए, अन्नं [12]सालइयं महुरालाउयं जाव नेहावगाढं उवक्खडेत्तए, एवं संपेहेति, २ त्ता तं सालतियं जाव गोवेइ, २ अन्नं सालतियं [13]महुरालाउयं उवक्खडेइ, २ तेसिं माहणाणं ण्हायाणं जाव सुहासणवरगयाणं तं विपुलं [14]असण-पाण-खाइम-साइमं परिवेसेति। तते णं ते माहणा जिमितभुत्तुत्तरागया समाणा आयंता चोक्खा परमसुइभूया सकम्मसंपउत्ता जाया यावि होत्था। तते णं ताओ माहणीओ ण्हायाओ जाव विभूसियाओ तं विपुलं [15]असण-पाण-खाइम-साइमं आहारेंति, २ जेणेव सयाइं सयाइं गेहाइं तेणेव उवागच्छंति, २ सकम्मसंपउत्तातो जायातो।

१०७. ते णं काले णं समए णं धम्मघोसा नाम थेरा जाव बहुपरिवारा जेणेव चंपा नाम नगरी जेणेव सुभूमिभागे उज्जाणे तेणेव [16]उवा[गच्छंति], २ अहापडिरूवं जाव विहरंति। परिसा निग्गया, धम्मो कहिओ, परिसा पडिगया। तए णं तेसिं धम्मघोसाणं थेराणं अंतेवासी धम्मरुई नाम अणगारे ओराले जाव [17]तेयलेस्से मासंमासेणं खममाणे विहरति। तते णं से धम्मरुई अणगारे मासखमणपारणगंसि

---

१. करयलंसि जे १॥ २. अक्खज्जं हे १॥ ३. विसब्भूयं हे ३ खं १। विसभूयमिति हे १ जे १॥ ४. "दूभगसत्ताए त्ति दुर्भगः सत्त्वः प्राणो यस्याः सा तथा, दूभगनिंबोलियाए त्ति निम्बगुलिकेव निम्बफलमिव अत्यनादेयत्वसाधर्म्यात् दुर्भगानां मध्ये निम्बगुलिका दुर्भगनिम्बगुलिका, अथवा दुर्भगानां मध्ये निर्वोलिता निमजिता दुर्भगनिर्बोलिता"—अटी०॥ ५. °संभीए हे २॥ ६. य जे १ हे १ विना नास्ति॥ ७. जायाओ लों०। "जाउयाओ त्ति देवराणां जाया भार्या इत्यर्थः"—अटी०॥ ८. तो णं मए खं १। ता णं मए लों०॥ ९. अयं '४' इत्यङ्कः खं १ हे १ ला १ विना नास्ति। अत्र ४ इत्यङ्केन खिंसिस्संति निंदिस्संति गरहिस्संति परिभविस्संति इति पाठो विवक्षितो भाति॥ १०. जाव ताव मम जातोउयाओ ला १ जे १। जाव ताव ममं जातोउयाओ खं १॥ ११. सालईयं हे २। एवमग्रेऽपि। सालाइयं जे १॥ १२. सालाइयं हे १ जे १। एवमग्रेऽपि॥ १३. महुरालाउयं नास्ति हे १, २, खं १ जे १॥ १४. असणं ४ परि° जे १ हे १। असणं पाणं खाइमं साइमं परि° हे २। असण ४ परि° जे १ हे १, २ विना॥ १५. असणं ४ जाव आहा° जे १ हे १। असण ४ आहा° जे १ हे १ विना॥ १६. उवा २ अहा° इति प्रतिषु पाठः॥ १७. तेउलेस्से सं १ ला २ हे ४॥

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

पढमाए [1]पोरुसीए सज्झायं करेइ, बीयाए [2]पोरुसीए, एवं जहा गोयमसामी[3] तहेव उग्गाहेति, तहेव धम्मघोसं थेरं आपुच्छइ, २ जाव चंपाए नयरीए उच्च-नीच-मज्झिमकुलाइं जाव अडमाणे जेणेव नागसिरीए माहणीए गिहे तेणेव अणुपविट्ठे ।

तते णं सा नागसिरी माहणी धम्मरुइं अणगारं [4]एज्जमाणं पासति, २ त्ता तस्स [5]सालइयस्स [6]तित्तलाउयस्स बहु[संभारसंभियस्स] णेहा[वगाढस्स] एडणट्ठयाए [7]हट्ठतुट्ठा उट्ठाए उट्ठेति, २ त्ता जेणेव भत्तघरे तेणेव उवागच्छति, २ तं [8]सालतियं [9]तित्तालाउयं बहु[संभारसंभियं] नेहा[वगाढं] धम्मरुइस्स अणगारस्स [10]पडिग्गहगे सव्वमेव निसिरति । तते णं से धम्मरुई अणगारे अहापज्जत्तमिति कट्टु नागसिरीए माहणीए गिहातो पडिनिक्खमति, २ त्ता चंपाए नगरीए मज्झंमज्झेणं पडिनिक्खमति, २ जेणेव सुभूमिभागे उज्जाणे [11]तेणेव उवागच्छति, जेणेव धम्मघोसा थेरा तेणेव उवागच्छति, २ त्ता धम्मघोसस्स अदूरसामंते अन्न-पाणं पडिलेहेति[12], २ अन्न-[13]पाणं से करयलंसि पडिदंसेति । तते णं ते धम्मघोसा थेरा तस्स सालइतस्स नेहावगाढस्स गंधेणं अभिभूया समाणा ततो सालइयातो नेहावगाढाओ एगं [14]बिंदुगं गहाय करयलंसि आसादेंति, २ [15]तं तित्तगं खारं कडुयं अखज्जं [16]अभोज्जं विसभूयं जाणित्ता धम्म[17]रुयिं अणगारं एवं वदासी—जति णं तुमं देवाणुप्पिया ! [18]एयं सालइयं जाव नेहावगाढं आहारेसि [19]तो णं तुमं अकाले चेव जीवितातो ववरोविज्जसि, तं मा णं तुमं देवाणुप्पिया ! इमं जाव आहारेसि, मा णं तुमं अकाले चेव जीविताओ ववरोविज्जसि । तं [20]गच्छ णं तुमं देवाणुप्पिया ! इमं सालतियं एगंतमणावाए [21]अचित्ते थंडिले परिट्ठवेहि, २ अन्नं फासुयं एसणिज्जं [22]असण-पाण-खाइम-साइमं पडिगाहेत्ता आहारं आहारेहि ।

---

१. पोरिसीए जे १ विना । पोरिसीयाए सं १ ला ३ ॥ २. पोरिसीए एवं जहा जे १ विना । पोरुसीए परं जहा जे १ ॥ ३. दृश्यतां भगवतीसूत्रे २।५।२२ ॥ ४. इज्ज° हे १ ॥ ५. सालाइ° जे १ हे १ ॥ ६. तित्तकडुयस्स हे २ विना ॥ ७. हिट्ठ° हे १ ॥ ८. साला° हे १ जे १ । एवमग्रेऽपि सर्वत्र ॥ ९. तित्तकडुयं हे २ विना ॥ १०. °ग्गाहंसि हे १ जे १ ॥ ११. तेणेव उवागच्छति नास्ति जे १ हे १ ॥ १२. °इ २ अ° हे १ ॥ १३. हे १ विना—°पाणं सि कर° जे १ । °पाणं कर° हे १ जे १ विना ॥ १४. बिंदुं गहाय हे १ जे १ ॥ १५. तं हे १ जे १ विना नास्ति ॥ १६. अभिज्जं विसभूयमित्ति (विभूसियमि त्ति जे १) जाणित्ता हे १ जे १ ॥ १७. खं १ विना—°रुतिं अण° सं १ ला २, ३, हे ३, ४ । °रुईअण° हे २ । °रुईअण° हे १ जे १ ला १ ॥ १८. एवं हे १ जे १ ॥ १९. ते णं हे १ जे १ ॥ २०. गच्छह णं तुमं हे १ जे १ । गच्छह तुमं ला १ ॥ २१. अचित्ते हे २ खं १ ॥ २२. असण ४ पडि° हे १ जे १ विना । असणं ४ पडि° हे १ जे १ ॥

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

तते णं से धम्मरुई अणगारे धम्मघोसेणं थेरेणं एवं वुत्ते समाणे धम्मघोसस्स थेरस्स अंतियाओ पडिनिक्खमति, २ त्ता सुभूमिभा[1]गउज्जाणाओ अदूरसामंते [2]थंडिल्लं पडिलेहेति, २ त्ता [3]तातो सालइयातो एगं [4]बिंदुं गहाय [5]थंडिलंसि निसिरति। तते णं तस्स सालतियस्स तित्तकडुयस्स बहु[संभारसंभियस्स] नेहावगाढस्स गंधेणं बहूणि पिपीलिगासहस्साणि [6]पाउब्भूयाणि, जा जहा य णं पिपीलिका आहारेति सा तहा अकाले चेव जीवितातो ववरोविज्जति। तते णं तस्स धम्मरुइस्स अणगारस्स इमेयारूवे अज्झत्थिए चिंतिए पत्थिए मणोगए संकप्पे समुप्पज्जित्था —जइ ताव इमस्स [7]सालतियस्स जाव एगंमि [8]बिंदुगंमि पक्खित्तंमि अणेगा[9]ति पिपीलिकासहस्साइं ववरोविज्जंति, तं जति णं अहं एयं [10]सालइयं थंडिलंसि सव्वं निसिरामि [11]तो णं बहूणं [12]पाणाणं भूयाणं जीवाणं सत्ताणं वहकरणं भविस्सति, तं सेयं खलु ममेयं सालइयं जाव गाढं सयमेव आहारेत्तए, ममं चेव एएणं सरीरएणं णिज्जाउ त्ति कट्टु एवं संपेहेति, २ त्ता मुहपोत्तियं पडिलेहेति, २ त्ता ससीसोवरियं कायं पमज्जेति, २ त्ता तं सालइयं तित्तकडुयं बहु[संभारसंभियं] नेहावगाढं [13]बिलमिव पन्नगभूतेणं अप्पाणेणं सव्वं सरीर[14]कोट्ठगंसि पक्खिवति। तते णं तस्स धम्मरुइस्स तं [10]सालइयं जाव नेहावगाढं आहारियस्स समाणस्स मुहुत्तंतरेणं परिणममाणंसि सरीरगंसि वेयणा पाउब्भूता उज्जला [15]जाव दुरहियासा। तते णं से धम्मरुई अणगारे अथामे अबले अवीरिए अपुरि[16]सक्कारपरक्कमे अधारणिज्जमिति कट्टु आयारभंडगं एगंते ठवेइ, २ त्ता थंडिलं पडिलेहेति, [२] [17]दब्भसंथारगं [18]संथरेइ, २ दब्भसंथारगं दुरुहति, २ त्ता पुरत्थाभिमुहे संपलियंकनिसण्णे करयलपरिग्गहियं [दसणहं सिरसावत्तं मत्थए अंजलिं कट्टु] एवं वदासी—नमोऽत्थु णं अरहंताणं

---

१. °भाग° नास्ति हे २ खं १ ॥ २. थंडिलं हे १ जे १ ॥ ३. ततो हे ३, ४ सं १ ला १, २, ३ ॥ ४. बिंदुगं ला १ ॥ ५. थंडिलं निसिरइ हे २ ॥ ६. पाउ जा जहा हे १ विना ॥ ७. सालईयस्स हे २ ॥ ८. बिंदुंमि सं १ का २, ३, हे ३, ४। विंदुवियंमि खं १ ॥ ९. °गाणि हे २ ॥ १०. सालईयं हे २ ॥ ११. ता णं जे १ ॥ १२. पाणाणं ४ वह° इति प्रतिषु पाठः ॥ १३. "बिलमिवेत्यादि, बिले इव रन्ध्रे इव पन्नगभूतेन सर्पकल्पेन आत्मना करणभूतेन सर्वं तदलाबु शरीरकोष्ठके प्रक्षिपति, यथा किल बिले सर्प आत्मानं प्रक्षिपति पार्श्वान् असंस्पृशन् एवमसौ वदनकन्दरपार्श्वान् असंस्पृशन् आहारेण तदसञ्चारणतः तदलाबु जठरबिले प्रवेशितवानिति भावः"—अटी० ॥ १४. °कोट्टंसि हे १, २, ला १ खं १ ॥ १५. दृश्यतां पृ० ६२ पं० १४ टि० २० ॥ अत्र 'उज्जला विउला पगाढा कक्कसा कडुया फरुसा निट्ठुरा चंडा तिव्वा दुक्खा दुग्गा दुरहियासा' इति संपूर्णः पाठो भाति, दृश्यतां भगवतीसूत्रे पृ० २०९ टि० १ ॥ १६. °सकार° हे २ ॥ १७. °संथारं हे १, ४ ला ३ ॥ १८. °संथा° ला ३ हे ४ ॥

Jain Education International　For Private & Personal Use Only　www.jainelibrary.org

जाव संपत्ताणं, नमोऽत्थु णं धम्मघोसाणं थेराणं मम धम्मायरियाणं धम्मोवएसयाणं, [1]पुव्विं पि णं मए धम्मघोसाणं थेराणं अंतिए सव्वे पाणातिवाए पच्चक्खाए जावज्जीवाए जाव परिग्गहे, इयाणिं पि णं अहं तेसिं चेव भगवंताणं [2]अंतिए सव्वं पाणातिवायं पच्चक्खामि जाव परिग्गहं पच्चक्खामि जावज्जीवाए, [3]जहा खंदओ जाव चरिमेहिं [4]उस्सास[नीसासेहिं] वोसिरामि त्ति कट्टु आलोइयपडिक्कंते समाधिपत्ते कालगए।

तते णं ते धम्मघोसा थेरा धम्मरुइं अणगारं चिरगयं जाणित्ता समणे निग्गंथे सद्दावेंति, २ त्ता एवं वदासी—एवं खलु देवाणुप्पिया ! [5]धम्मरुई अणगारे मासखमणपारणगंसि सालइयस्स जाव गाढस्स [6]णिसिरणट्ठयाए बहिया निग्गते [7]चिरावेति, तं गच्छह णं तुब्भे देवाणुप्पिया ! धम्मरुइस्स अणगारस्स सव्वतो समंता मग्गणगवेसणं करेह।

तते णं ते समणा निग्गंथा जाव पडिसुणेंति, २ त्ता धम्मघोसाणं थेराणं अंतियाओ पडिनिक्खमंति, २ धम्मरुइस्स अणगारस्स सव्वतो समंता मग्गणगवेसणं करे[8]माणा २ जेणेव [9]थंडिलं तेणेव [10]उवागच्छंति, २ धम्मरुइस्स अणगारस्स सरीरगं निप्पाणं निच्चेट्ठं जीवविप्पजढं पासंति, २ त्ता हा हा अहो अकज्जमिति कट्टु धम्मरुइस्स अणगारस्स परिणिव्वाणवत्तियं काउस्सग्गं करेंति, २ त्ता धम्मरुइस्स आयारभंडगं गेण्हंति, २ त्ता जेणेव धम्मघोसा थेरा तेणेव उवागच्छंति, २ त्ता [11]गमणागमणं पडिक्कमंति, २ त्ता एवं वदासी—एवं खलु अम्हे तुब्भं अंतियाओ पडिनिक्खमामो, सुभूमिभागस्स उज्जाणस्स परिपेरंतेणं धम्मरुइस्स अणगारस्स सव्वतो जाव करेमाणा जेणेव [12]थंडिले तेणेव [13]उवाग[च्छामो] जाव इहं हव्वमागया, तं कालगए णं भंते ! [14]धम्मरुई अणगारे, इमे से आयारभंडए। तते णं ते धम्मघोसा

---

१. पुव्वं सं१ हे४॥ २. अंतियं हे२ विना॥ ३. दृश्यतां भगवतीसूत्रे २।१।५०॥ ४. ऊसास हे२॥ ५. प्रतिषु पाठाः—°रुइ अ मास° हे२। °रुइ मास° हे१ जे१ ला३। °रुयिस्स मास° ला१। °रुइस्स मास° खं१। °रुई मास° सं१ ला२ हे४। रुइं मास° हे३॥ ६. णिसर° हे२॥ ७. चिराइते (चिराइवे?) जेसं० १॥ ८. °माणा जेणेव हे१ जे१ विना॥ ९. थंडिलं हे१ जे१॥ १०. प्रतिषु पाठाः—उवागया। धम्म° हे२। उवागच्छंति २ त्ता धम्म° जे१। उवागच्छंति २ धम्म° ला१ लों०। उवा० २ धम्म° हे२ जे१ ला१ विना॥ ११. "गमणागमणाए(णं?) पडिक्कमंति त्ति गमनागमनमीर्यापथिकाम्"—अटी०॥ १२. थंडिले जे१ हे१॥ १३. उवा २ जाव हे२ विना। उ २ जाव खं१ ला१। उवाग जाव हे२। अत्र 'उवागया २ जाव' इत्यपि संपूर्णः पाठो भवेत्, दृश्यतां टि० १०॥ १४. °रुइ हे१, २ जे१॥

Jain Education International . For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

थेरा पुव्वगए उवओगं गच्छंति, २ त्ता समणे निग्गंथे निग्गंथीओ यं सद्दावेंति, २ त्ता एवं वदासी—एवं खलु अज्जो ! मम अंतेवासी धम्मरुई नाम अणगारे पगइभद्दए जाव विणीए मासंमासेणं अणिक्खित्तेणं तवोकम्मेणं जाव नागसिरीए माहणीए गिहं अणुपविट्ठे। तए णं सा नागसिरी माहणी जाव निसिरइ। तए णं से धम्मरुई अणगारे अहापज्जत्तमिति कट्टु जाव कालं अणवकंखमाणे विहरति।

से णं धम्मरुई अणगारे बहूणि वासाणि सामन्नपरियागं पाउणित्ता आलोइय-पडिक्कंते समाहिपत्ते कालमासे कालं किच्चा उड्ढं सोहम्म जाव सव्वट्ठसिद्धे महाविमाणे देवत्ताए उववन्ने। तत्थ णं अजहण्णमणुक्कोसेणं तेत्तीसं सागरोवमाइं ठिती पन्नत्ता, तत्थ णं धम्मरुइस्स वि देवस्स तेत्तीसं सागरोवमाइं ठिती पन्नत्ता। से णं धम्मरुई देवे ताओ देवलोगाओ जाव महाविदेहे वासे सिज्झिहिति बुज्झिहिति मुच्चिहिति परिणिव्वाहिति सव्वदुक्खाणमंतं काहिति।

१०८. तं धिरत्थु णं अज्जो! नागसिरीए माहणीए अधन्नाए अपुन्नाए जाव णिंबोलियाए, जाए णं तहारूवे साहू साहुरूवे धम्मरुई अणगारे मासखमण-पारणगंसि सालइएणं जाव गाढेणं अकाले चेव जीवितातो ववरोविए।

तते णं ते समणा निग्गंथा धम्मघोसाणं थेराणं अंतिए एतमट्ठं सोच्चा णिसम्मा चंपाए सिंघाडग-तिग जाव बहुजणस्स एवमातिक्खंति ४—धिरत्थु णं देवाणुप्पिया! नागसिरीए माहणीए जाव णिंबोलियाए जाए णं तहारूवे साहू साहुरूवे धम्मरुई सालतिएणं जाव जीवियाओ ववरोविते।

तए णं तेसिं समणाणं निग्गंथाणं अंतिए एयमट्ठं सोच्चा णिसम्मा जाव बहुजणो अन्नमन्नस्स एवमातिक्खति, एवं भासति, [एवं पण्णवेति, एवं परूवेति—] धिरत्थु

१. थ नास्ति हे २, ४ सं १ ला ३॥ २. °रुइ हे २॥ ३. जणुप° सं १ ला १, २, ३, हे ४॥ ४. °मिति जे १ विना॥ ५. दृश्यतां पृ० ७६ पं० १२॥ ६. सिज्झिहिती ५ हे २। सिज्झिही सं १ ला २, ३, हे ३, ४। जिज्झिहइ हे १। '५' हे २ विना नास्ति। '५' इत्यङ्केन ग्राह्यः पाठः पृ० ७६ पं० १९ अनुसारेणात्रास्माभिर्निर्दिष्टः॥ ७. जावशब्देन 'सिंघाडग–तिग–चउक्क–चच्चर–चउम्मुह–महापह-पहेसु' इति सम्पूर्णः पाठोऽत्र ज्ञेयः। दृश्यतां पृ० २३ पं० ५॥ ८. °क्खंति ४ इति प्रतिषु पाठः। अत्र '४' इत्यङ्केन 'एवमाइक्खंति, एवं भासेंति, एवं पण्णवेंति, एवं परूवेंति' इति सम्पूर्णः पाठो ज्ञेयः। दृश्यतां पं० २० तथा अधस्तनं टिप्पणम् ११॥ ९. प्रतिषु पाठाः—साहुरूवे धम्मरुई सालाइय जाव जीवि° हे १। साहुरूवे धम्मरु लाइय जाव जीवि° जे १। साधुरूवे सालाइएणं जीवि° ला १। साहुरूवे सालइएणं जीवि° हे १ जे १ ला १ विना॥ १०. जाव सं १ ला २, ३ हे ४ विना नास्ति॥ ११. अत्र दृश्यतां पृ० १५९ पं० १९–२० टि० १३॥

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

णं नागसिरीए माहणीए जाव ववरोविते। तते णं ते माहणा चंपाए नगरीए बहुजणस्स अंतिए एतमट्ठं सोच्चा निसम्मा आसुरुत्ता जाव मिसिमिसेमाणा जेणेव नागसिरी माहणी तेणेव उवागच्छंति, २ त्ता नागसिरिं[1] माहणिं एवं वदासी—हं भो नागसिरी! अपत्थियपत्थिए[2] दुरंतपंतलक्खणे हीणपुण्णचाउद्दसे! धिरत्थु णं तव अधन्नाए अपुण्णाए जाव[3] णिंबोलियाते, जाए णं तुमे[4] धम्मरुई अणगारे मासखमणपारणगंसि सालतिएणं जाव ववरोविते, उच्चावयाहिं[5] अक्कोसणाहिं अक्कोसेंति[6], उच्चावयाहिं उद्धंसणाहिं उद्धंसेंति[7], उच्चावयाहिं[8] णिच्छुहणाहिं[9] णिच्छुभंति, उच्चावयाहिं णिच्छोडणाहिं निच्छोडेंति, तज्जेंति, तालेंति, तज्जित्ता तालित्ता सयातो गिहातो निच्छुभंति।

तते णं सा नागसिरी सयातो गिहातो निच्छूढा समाणी चंपाए नगरीए सिंघाडग-तिग-चउक्क[10]-चच्चर-चउम्मुह जाव[11] बहुजणेणं हीलिज्जमाणी खिंसिज्जमाणी निंदिज्जमाणी गरहिज्जमाणी तज्जिज्जमाणी[12] पव्वहिज्जमाणी धिक्कारिज्जमाणी थुक्कारिज्जमाणी कत्थइ ठाणं वा निलयं वा अलभमाणी[13] [14]दंडिखंडनिवसणा खंडमल्लय-खंडघडगहत्थगया फुट्टहडाहडसीसा मच्छियाचडगरेणं अन्निज्जमाणमग्गा गेहंगेहेणं [15]देहंबलियाए वित्तिं कप्पेमाणी विहरति।

---

१. सिरीं माहणिं हे २। सिरी माहाणी ला १, ३ खं १ हे ४। सिरीए माहणीए ला २ हे ३॥ २. अप्प° सं १ ला ३, हे ३, लों० खं १॥ ३. जाव नास्ति हे २ लं १॥ ४. प्रतिषु पाठाः—तुमे धम्मरुई अणगारे मास° हे १। तुमे धम्मरुइ अणगारस्स मास° जे १। तुमे तहारूवे साहू साहुरूवे मास° हे १ जे १ विना॥ ५. उच्चावएहिं अक्कोसेहिं जे १। "उच्चावयाहिं ति असमञ्जसाभिः, अक्कोसणाहिं ति मृतासि त्वमित्यादिभिर्वचनैः, उद्धंसणाहिं ति 'दुष्कुलीने' इत्यादिभिः कुलाद्यभिमानपातनार्थैः, निच्छुहणाहिं ति 'निःसरास्मद्गेहात्' इत्यादिभिः, निच्छोडणाहिं ति 'त्यजास्मदीयं वस्त्रादि' इत्यादिभिः, तज्जेंति त्ति 'ज्ञास्यसि पापे!' इत्यादिभणनतः, तालेंति त्ति चपेटादिभिः"—अटी०॥ ६. उक्कोसंति सं १ ला २, ३ हे ४॥ ७. उद्धंसंति हे १। उद्दंसंति जे १॥ ८. उच्चावएहिं जे १॥ ९. हे १ विना—निच्छुभणाहिं निच्छुभंति हे २। णिब्भच्छणाहिं णिब्भच्छंति हे १, २ विना सर्वत्र। दृश्यतामुपरितनं टिप्पणम् ५॥ १०. चच्चरचउक्क बहु° खं १॥ ११. जाव जे १ हे १ विना नास्ति॥ १२. पवहि° हे १ जे १॥ १३. °भाणा ला १॥ १४. दण्डिखंडवसणा हे २ विना। "दण्डी कृतसन्धानं जीर्णवस्त्रम्, तस्य खण्डं निवसनं परिधानं यस्याः सा तथा, खण्डमल्लकं खण्डशरावं भिक्षाभाजनं खण्डघटकश्च पानीयभाजनं ते हस्तयोर्गते यस्याः सा तथा, फुट्टं ति स्फुटितं स्फुटित-केशसञ्चयत्वेन विकीर्णकेशं हडाहडं ति अत्यर्थं शीर्षं शिरो यस्याः तथा, मक्षिकाचटकरेण मक्षिकासमुदायेन अन्वीयमानमार्गा अनुगम्यमानमार्गा, मलाविलं हि वस्तु मक्षिकाभिर्वेष्ट्यते एवेति, 'देह बलिम्' इत्येतस्याख्यानं देहं(देह—अटीजे०)-बलिका, तया, अनुस्वारो नैपातिकः"—अटी०॥ १५. देहब° जे १ हे १॥

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

तते णं तीसे नागसिरीए माहणीए तब्भवंसि चेव सोलस रोयातंका पाउब्भूया, तंजहा—[1]सासे कासे जोणिसूले जाव कोढे।

तए णं सा नागसिरी माहणी सोलसहिं रोयातंकेहिं अभिभूता [2]समाणी अट्ट-दुहट्टवसट्टा कालमासे कालं किच्चा छट्ठाए [3]पुढवीए उक्कोससागरोवमट्ठितीएसु [4]नेरईएसु नेरईयत्ताए उववन्ना। सा णं तओऽणंतरं उव्वट्टित्ता मच्छेसु [5]उववन्ना, तत्थ णं [6]सत्थवज्झा [7]दाहवक्कंतीए कालमासे कालं किच्चा अहेसत्तमाए पुढवीए [8]उक्कोस-सागरोवमट्ठितीएसु [9]नेरइएसु उववन्ना। सा णं ततोऽणंतरं उव्वट्टित्ता दोच्चं पि मच्छेसु उववज्जति, तत्थ वि य णं सत्थवज्झा दाहवक्कंतीए दोच्चं पि अहे सत्तमाए पुढवीए [10]उक्कोससागरोव[11]मट्ठितीएसु [12]नेरइएसु उववज्जति। सा णं तओहिंतो जाव उव्वट्टित्ता तच्चं पि मच्छेसु उववन्ना, तत्थ वि य णं सत्थवज्झा [13]दाहवक्कंतीए जाव [14]कालमासे कालं किच्चा दोच्चं पि छट्ठाए पुढवीए [15]उक्कोस[सागरोवमट्ठितीएसु नेरइएसु उववन्ना]। तओऽणंतरं उव्वट्टित्ता उरगेसु, एवं जहा [16]गोसाले तहा नेयव्वं जाव रयणप्पभातो सण्णीसु उववन्ना। ततो उव्वट्टित्ता [17]जाइं इमाइं [18]खहयरविहाणाइं जाव अदुत्तरं च णं खरबायरपुढविकाइयत्ताते तेसु अणेगसतसहस्स-

---

१. कासे सासे जे १ हे १। दृश्यतां पृ० २३० पं० ७॥ २. समाणा सं १ ला २, ३, हे ४॥ ३. पुढवीए बावीससागरोवमट्ठिइएसु हे १। पुढवीए बावीसं सागरोवमाइं ठितीएसु जे १। पुढवीए उक्कोससागरोवमबावीससागरोवमट्ठितीएसु ला १॥ ४. नरएसु नेरइयत्ताए हे २ विना॥ ५. उववज्जइ जे १ हे १॥ ६. "सत्थवज्झ त्ति शस्त्रवध्या 'जाता' इति गम्यते॥ ७. "दाहव-क्कंतीए त्ति दाहव्युत्क्रान्त्या दाहोत्पत्त्या"—अटी०॥ ८. उक्कोसं तेत्तीसं सागरो° ला १॥ ९. नेरइएसु नास्ति हे २॥ १०. उक्कोसं तेत्तीसगरोवम° ला १॥ ११. °ट्ठिइएसु हे २ खं १। °ट्ठितिएसु जे १॥ १२. नेरईएसु हे २ ला १। नेरइयत्ताए जे १ हे १। अत्र 'नेरइएसु नेरइयत्ताए' इत्यपि संपूर्णः पाठो भवेत्, दृश्यतां पृ० २६३ पं० ४॥ १३. दाहवक्कंतीए जे १ विना नास्ति॥ १४. कालमासे सं १ ला २, ३, हे ३, ४ विना नास्ति॥ १५. उक्कोसेणं हे २ विना॥ १६. दृश्यतामधस्तनं टिप्पणम् १८॥ १७. जाव इमाइं जे १। दृश्यतामधस्तनं टिप्पणम् १८॥ १८. "खहयरविहाणाइं जाव अदुत्तरं चेत्यत्र गोशालकाध्ययनसमानं सूत्रं तत एव दृश्यम्, बहुत्वात्तु न लिखितम्"—अटी०। भगवतीसूत्रे पञ्चदशे शतके गोशालकाध्ययनं वर्तते, तत्र ईदृशं वर्णनमुपलभ्यते—

"विमलवाहणे णं राया सुमंगलेणं अणगारेणं सहये जाव भासरासीकए समाणे अहेसत्तमाए पुढवीए उक्कोसकालट्ठितीयंसि नरगंसि नेरइयत्ताए उववज्जिहिति।

से णं ततो अणंतरं उव्वट्टित्ता मच्छेसु उववज्जिहिति। तत्थ वि णं सत्थवज्झे दाहवक्कंतीए कालमासे कालं किच्चा दोच्चं पि अहेसत्तमाए पुढवीए उक्कोसकालट्ठितीयंसि नरगंसि नेरइयत्ताए उववज्जिहिति।

से णं ततो अणंतरं उव्वट्टित्ता दोच्चं पि मच्छेसु उववज्जिहिति। तत्थ वि णं सत्थवज्झे जाव

Jain Education International　　For Private & Personal Use Only　　www.jainelibrary.org

खुत्तो [[1]उद्दाइत्ता उद्दाइत्ता तत्थेव भुज्जो भुज्जो पच्चायाता]।

किच्चा छट्ठाए तमाए पुढवीए उक्कोसकालट्ठितीयंसि नरगंसि नेरइयत्ताए उववज्जिहिति।

से णं तओहिंतो जाव उवट्टित्ता इत्थियासु उववज्जिहिति। तत्थ वि णं सत्थवज्झे दाह० जाव दोच्चं पि छट्ठाए तमाए पुढवीए उक्कोसकाल जाव उव्वट्टित्ता दोच्चं पि इत्थियासु उववज्जिहिति। तत्थ वि णं सत्थवज्झे जाव किच्चा पंचमाए धूमप्पभाए पुढवीए उक्कोसकाल जाव उव्वट्टित्ता उरएसु उववज्जिहिति। तत्थ वि णं सत्थवज्झे जाव किच्चा दोच्चं पि पंचमाए जाव उव्वट्टित्ता दोच्चं पि उरएसु उववज्जिहिति जाव किच्चा चउत्थीए पंकप्पभाए पुढवीए उक्कोसकालट्ठितीयंसि जाव उव्वट्टित्ता सीहेसु उववज्जिहिति। तत्थ वि णं सत्थवज्झे तहेव जाव किच्चा दोच्चं पि चउत्थीए पंक० जाव उव्वट्टित्ता दोच्चं पि सीहेसु उववज्जिहिति जाव किच्चा तच्चाए वालुयप्पभाए पुढवीए उक्कोसकाल जाव उव्वट्टित्ता पक्खीसु उववज्जिहिति। तत्थ वि णं सत्थवज्झे जाव किच्चा दोच्चं पि तच्चाए वालुय० जाव उव्वट्टित्ता दोच्चं पि पक्खीसु उवव० जाव किच्चा दोच्चाए सक्करप्पभाए जाव उव्वट्टित्ता सिरीसिवेसु उवव०। तत्थ वि णं सत्थ० जाव किच्चा दोच्चं पि दोच्चाए सक्करप्पभाए जाव उव्वट्टित्ता दोच्चं पि सिरीसिवेसु उववज्जिहिति जाव किच्चा इमीसे रतणप्पभाए पुढवीए उक्कोसकालट्ठितीयंसि नरगंसि नेरइयत्ताए उववज्जिहिति, जाव उव्वट्टित्ता सण्णीसु उववज्जिहिति। तत्थ वि णं सत्थवज्झे जाव किच्चा असण्णीसु उववज्जिहिति। तत्थ वि णं सत्थवज्झे जाव किच्चा दोच्चं पि इमीसे रयणप्पभाए पुढवीए पलिओवमस्स असंखेज्जइभागट्ठितीयंसि णरगंसि नेरइयत्ताए उववज्जिहिति। से णं ततो उव्वट्टित्ता जाइं इमाइं खहचरविहाणाइं भवंति, तंजहा—चम्मपक्खीणं लोमपक्खीणं समुग्गपक्खीणं विततपक्खीणं तेसु अणेगसतसहस्सखुत्तो उद्दाइत्ता उद्दाइत्ता तत्थेव भुज्जो भुज्जो पच्चायाहिति। सव्वत्थ वि णं सत्थवज्झे दाहवक्कंतीए कालमासे कालं किच्चा जाइं इमाइं भुयपरिसप्पविहाणाइं भवंति; तंजहा—गोहाणं नउलाणं जहा पण्णवणापदे जाव जाहगाणं चाउप्पाइयाणं, तेसु अणेगसयसहस्सखुत्तो, सेसं जहा खहचराणं, जाव किच्चा जाइं इमाइं उरपरिसप्पविहाणाइं भवंति, तंजहा—अहीणं अयगराणं आसालियाणं महोरगाणं, तेसु अणेगसयसह० जाव किच्चा जाइं इमाइं चउप्पयविहाणाइं भवंति, तंजहा—एगखुराणं दुखुराणं गंडीपदाणं सणप्पदाणं, तेसु अणेगसयसह० जाव किच्चा जाइं इमाइं जलचरविहाणाइं भवंति, तंजहा—मच्छाणं कच्छभाणं जाव सुंसुमाराणं, तेसु अणेगसयसहस्स० जाव किच्चा जाइं इमाइं चउरिंदियविहाणाइं भवंति, तंजहा—अंधियाणं पोत्तियाणं जहा पण्णवणापदे जाव गोमयकीडाणं, तेसु अणेगसय० जाव किच्चा जाइं इमाइं तेइंदियविहाणाइं भवंति, तंजहा—उवचियाणं जाव हत्थिसोंडाणं, तेसु अणेगसय० जाव किच्चा जाइं इमाइं बेइंदियविहाणाइं भवंति तंजहा—पुलाकिमियाणं जाव समुद्दलिक्खाणं, तेसु अणेगसय० जाव किच्चा जाइं इमाइं वणस्सतिविहाणाइं भवंति, तंजहा—रुक्खाणं गच्छाणं जाव कुहुणाणं, तेसु अणेगसय० जाव पच्चायाइस्सइ, उस्सन्नं च णं कडुयरुक्खेसु कडुयवल्लीसु सव्वत्थ वि णं सत्थवज्झे जाव किच्चा जाइं इमाइं वाउकाइयविहाणाइं भवंति, तंजहा—पाईणवाताणं जाव सुद्धवाताणं, तेसु अणेगसयसहस्स० जाव किच्चा जाइं इमाइं तेउकाइयविहाणाइं भवंति, तंजहा—इंगालाणं जाव सूरकंतमणिनिस्सियाणं, तेसु अणेगसयसह० जाव किच्चा जाइं इमाइं आउकाइयविहाणाइं भवंति, तंजहा—उस्साणं जाव खातोदगाणं, तेसु अणेगसयसह० जाव पच्चायाइस्सति, उस्सण्णं च णं खारोदएसु खातोदएसु, सव्वत्थ वि णं सत्थवज्झे जाव किच्चा जाइं इमाइं पुढविकाइयविहाणाइं भवंति, तंजहा—पुढवीणं सक्कराणं जाव सूरकंताणं, तेसु अणेगसय० जाव पच्चायाहिति, उस्सन्नं च णं खरबादरपुढविकाइएसु।” इति भगवतीसूत्रे १५।१३५–१३८॥

१. पाठोऽयं भगवतीसूत्रानुसारेण पूरितः॥

१०९. सा णं तओऽणंतरं उव्वट्टित्ता इहेव जंबुद्दीवे दीवे, भारहे[1] वासे, चंपाए नयरीए, सागरदत्तस्स सत्थवाहस्स भद्दाए भारियाए कुच्छिंसि दारियत्ताए पच्चायाया। तते णं सा भद्दा सत्थवाही णवण्हं मासाणं [बहुपडिपुण्णाणं] दारियं पयाया सुकुमाल[2]कोमलियं गयतालु[3]यसमाणं। तए[4] णं तीसे दारियाए निव्वत्त[5]बारसाहियाए अम्मापियरो इमं एतारूवं गोण्णं गुणनिप्फन्नं नामधेज्जं करेंति—जम्हा णं अम्हं[6] एसा[7] दारिया सुकुमाल[कोमलिया] गयतालु[3]यसमाणा तं होउ णं अम्हं इमीसे दारियाए नामधेज्जं[8] सुकुमालिया २[9]। तते णं तीसे दारियाए अम्मापितरो नामधेज्जं करेंति सुकुमालिय[10] त्ति।

तए णं सा सूमालिया दारिया पंचधाई[11]परिग्गहिया. तंजहा—खीरधाईए जाव[12] गिरिकंदरमल्लीणा इव चंपकलया निव्वाय[13]निव्वाघायंसि जाव परिवड्ढइ। तते णं सा सूमालिया दारिया उम्मुक्कबालभावा जाव[14] रूवेण[15] य जोव्वणेण य लावण्णेण य उक्किट्ठा उक्किट्ठसरीरा जाता यावि होत्था।

११०. तत्थ[16] णं चंपाए नयरीए जिणदत्ते नामं[17] सत्थवाहे अड्ढे[18]०। तस्स णं जिणदत्तस्स भद्दा भारिया सूमाला[19] इट्ठा जाव[20] माणुस्सए[21] कामभोगे पच्चणुब्भवमाणा

१. भरहे खं १ हे २॥ २. °मालं को° खं १ ला १। "सुकुमालककोमलिकाम् अत्यर्थं सुकुमारां गजतालुकसमानाम्, गजतालुकं ह्यत्यर्थं सुकुमारं भवति"—अटी०॥ ३. °तालुसमाणं हे २॥ ४. तए णं हे १ जे १ विना नास्ति॥ ५. दृश्यतां ११६ तमे सूत्रे। निव्वत्ते बारसा° जे १ सं १ ला २, लामू० ३। निव्वत्ताए बारसा° लासं० ३। निव्वत्ता[ए ?]बारसा° हे ४॥ ६. अम्हं जे १ हे १ विना नास्ति॥ ७. एस हे २। "वैसेणमिणमो सिना [८।३।८५] एतदः सिना सह एस इणम् इणमो इत्यादेशा वा भवन्ति। सव्वस्स वि एस गई।...एस सहाओ ससहरस्स। एस सिरं।" इति सिद्धहेमप्राकृतव्याकरणे॥ ८. °धेज्जे ला १ विना॥ ९. '२' हे ३ ला २, ३ विना नास्ति। दृश्यतां पृ० ३७ पं० २, पृ० १४७ पं० ६। अत्र '२' इत्यङ्केन 'सुकुमालिया सुकुमालिया' इति पाठो विवक्षितो भाति॥ १०. सूमा° जे १ विना॥ ११. पंचधाविप° जे १ हे १ लासं० २, ३। पंचधाइप° खं १ ला १। पंचहात्रिप° हे ३, ४ सं १ लामू० २, ३॥ १२. दृश्यतां पृ० ३७ पं० ३–११॥ १३. निवाय° जे १ हे १, २, ३ ला १। दृश्यतां पृ० ३७ पं० १० टि० ९। "यथा दीपो निवातस्थो नेङ्गते सोपमा स्मृता" इति भगवद्गीतायाम् ६। १९॥ १४. जाव नास्ति सं १ ला २, ३, हे ४। जावशब्देनात्र 'विण्णयपरिणयमेत्ता जोव्वणगमणुपत्ता' इति पाठो ग्राह्यो भाति। दृश्यतां पृ० १२ पं० १२॥ १५. रूवेण जोव्वणेण लावण्णेण य हे २। रूवेण जोव्वणेण य लावण्णेण य हे ३, ४ ला १॥ १६. तए णं जे १ हे १॥ १७. नामं जे १ हे १॥ १८. दृश्यतां पृ० ७० पं० १५॥ १९. अत्र 'सूमाला' पाठः स्यादिति भाति, ततश्च 'सूमालपाणिपाया' इत्यादिः सर्वः पाठोऽत्र विवक्षितो भाति, दृश्यतां पृ० ८ टि० १॥ २०. जाव हे १ जे १ विना नास्ति। जावशब्दग्राह्यः पाठः पृ० ८ टि० १ इत्यत्र द्रष्टव्यः॥ २१. मणु° जे १॥

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

विहरति। तस्स णं जिणदत्तस्स पुत्ते भद्दाए भारियाए अत्तए सागरए नामं दारए [1]सूमाल [2]जाव सुरूवे। तते णं से जिणदत्ते सत्थवाहे अन्नदा [3]कयाइ सातो [4]गिहातो पडिनिक्खमति, २ त्ता सागरदत्तस्स सत्थवाहस्स गिहस्स अदूरसामंतेणं [5]वीतिवयइ, [6]इमं च णं सूमालिया दारिया ण्हाया [7]चेडियाचक्कवाल सद्धिं संपरिवुडा उप्पिं आगासतलगंसि कणगतेंदूसएणं कीलमाणी २ विहरति। तते णं से जिणदत्ते सत्थवाहे सूमालियं दारियं [8]पासति, २ त्ता सूमालियाए दारियाए [9]रूवे य जोव्वणे य लावण्णे य जायविम्हए कोडुंबियपुरिसे सद्दावेति, २ एवं वदासी—[10]एसं णं देवाणुप्पिया! कस्स दारिया, किं वा णामधेज्जं से? तते णं ते कोडुंबियपुरिसा जिण[11]दत्तेणं सत्थवाहेणं एवं वुत्ता समाणा हट्ठ[12]तुट्ठा करयल जाव एवं वयासी—एस णं [13]देवाणुप्पिया! सागरदत्तस्स सत्थवाहस्स धूया भद्दाए अत्तया सूमालिया नाम दारिया सुकुमालपाणिपाया जाव उक्किट्ठा [[14]उक्किट्ठसरीरा]।

तते णं से जिणदत्ते [15]सत्थवाहे तेसिं कोडुंबियाणं अंतिए एयमट्ठं सोच्चा जेणेव सए [16]गिहे [17]तेणेव उवा[गच्छति], २ ण्हाए [18]जाव मित्त-नाइ-[णियग-सयण-संबंधि-परिजणसं]परिवुडे चंपाए मज्झंमज्झेणं जेणेव सागरदत्तस्स [19]गिहे तेणेव उवागए।

तए णं से सागरदत्ते सत्थवाहे जिणदत्तं [20]सत्थवाहं एज्जमाणं पासइ, २ त्ता आसणाओ अब्भुट्ठेइ, २ त्ता आसणेणं उवणिमंतेति, २ आसत्थं वीसत्थं सुहासणवरगयं एवं वयासी—भण देवाणुप्पिया! किमागमणपओयणं?

तते णं से जिणदत्ते सत्थवाहे सागरदत्तं सत्थवाहं एवं वयासी—एवं खलु अहं देवाणुप्पिया! तव धूयं भद्दाए [21]अत्तयं सूमालियं सागरस्स भारियत्ताए वरेमि,

---

१. सूमाले हे १ जे १ ॥ २. दृश्यतां पृ० ८ टि० १ ॥ ३. कयाई हे २ ॥ ४. गेहाओ हे २ ॥ ५. वीती° खं १ विना ॥ ६. इमं च णं नास्ति जे १। दृश्यतां पृ० १७६ पं० ९ ॥ ७. ला १ विना–चेडिया जाव संपरि° हे १ जे १। चेडिया संपरि° हे २। चेडियासंघपरि° हे ३, ४, सं १ ला २, ३ खं १। दृश्यतां पृ० २३६ पं० १२ ॥ ८. पासेइ पासइत्ता सोमा° जे १। पासइ २ त्ता सोमा° हे १ ॥ ९. रूवे य ३ जाय° हे २ विना। रूवेण य ३ जाय° हे २, अत्र ३ इत्यङ्केन रूवे य जोव्वणे य लावण्णे य इति संपूर्णः पाठो ज्ञेयः, दृश्यतां पृ० २३६ पं० १७ ॥ १०. दृश्यतां पृ० २६५ टि० ७ ॥ ११. °दत्तसत्थवाहेणं हे २। °दत्तसत्थाहेणं खं १। सत्थवाह°शब्दस्थाने सत्थाह°शब्द एव खं १ मध्ये इतोऽग्रे सर्वत्रोपलभ्यते ॥ १२. °तुट्ठा हे १ जे १ विना नास्ति ॥ १३. देवाणुप्पिया नास्ति हे २ ॥ १४. दृश्यतां पृ० २३६ पं० ९ ॥ १५. सत्थाहे हे २ खं १ ॥ १६. गेहे हे १, २ जे १ ॥ १७. तेणेव उवा हे १ जे १ विना नास्ति ॥ १८. जाव नास्ति हे २, ३ खं १ ला १। दृश्यतां पृ० २७ पं० २ ॥ १९. गेहे हे २ ॥ २०. सत्थाहं सं १ ला २, ३, हे ४ खं १ ॥ २१. अत्तियं हे २ विना ॥

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

जति णं जाणह देवाणुप्पिया ! [1]जुत्तं वा, पत्तं वा, सलाहणिज्जं वा, सरिसो वा संजोगो, [2]ता दिज्जउ णं सूमालिया [3]सागरगस्स दारगस्स, तते णं देवाणुप्पि[4]या ! [5]भण—किं [6]दलामो सुंकं सूमालियाए ?

तए णं [7]से सागरदत्ते सत्थवाहे जिणदत्तं सत्थवाहं एवं वदासी—एवं खलु देवाणुप्पिया ! सूमालिया दारिया [8]मम [10]एगा [9]धूया एगजाया [11]इट्ठा कंता पिया मणुण्णा मणामा जाव किमंग पुण पासणयाए ? तं नो खलु अहं इच्छामि सूमालियाए दारियाए खणमवि विप्पओगं, तं जति णं देवाणुप्पिया ! सागरए दारए मम घरजामाउए भवति तो णं[12] अहं [13]सागरस्स दारगस्स सूमालियं दलयामि ।

तते णं से जिणदत्ते सत्थवाहे सागरदत्तेणं [14]सत्थवाहेणं एवं वुत्ते समाणे जेणेव सए [15]गिहे तेणेव उवागच्छइ, २ सागरगं दारगं सद्दावेति, २ त्ता एवं वयासी—एवं खलु [16]पुत्ता ! सागरदत्ते सत्थवाहे ममं एवं वयासी—एवं खलु देवाणुप्पिया ! सूमालिया दारिया इट्ठा कंता पिया मणुण्णा मणामा, [17]तं चेव, तं जति णं सागरए दारए [18]मम घरजामाउए [19]भवति जाव [20]दलयामि ।

तते णं से सागरए दारए जिणदत्तेणं [21]सत्थवाहेणं एवं वुत्ते समाणे तुसिणीए [[22]संचिट्ठति]। तते णं जिणदत्ते सत्थवाहे अन्नदा [23]कयाइ [24]सोहणंसि तिहि-[25]करण-[णक्खत्त-मुहुत्तंसि] विउलं [26]असण ४ उवक्खडावेति, २ मित्त-[27]णाइ[-णियग-सयण-संबंधि-परिजणं] आमंतेइ, २ जाव सम्माणित्ता सागरगं दारगं ण्हायं जाव

---

१. "जुत्तं वेत्यादि, युक्तं सङ्गतं पत्तं ति प्राप्तं प्राप्तकालं पात्रं वा गुणानामेष पुत्रः श्लाघनीयं वा सदृशो वा संयोगो विवाह्ययोरिति"—अटी० । दृश्यतां पृ० २३७ पं० १८॥ २. तो खं १ सं १ ला २, ३, हे ३, ४। दृश्यतां पृ० २३७ पं० १९॥ ३. सागरस्स खं १ विना॥ ४. °पिया हे २ खं १ ॥ ५. भण जे १ विना नास्ति॥ ६. दलयामो जे १ विना। दृश्यतां पृ० २३७ पं० १९॥ ७. से नास्ति जे १ लों० ॥ ८. मम जे १ विना नास्ति॥ ९. धूया जे १ विना नास्ति॥ १०. एग° नास्ति सं १ ला २, ३, हे ४॥ ११. इट्ठा ५ जाव इति हस्तलिखितादर्शेषु पाठः। दृश्यतां पृ० ४५ पं० ५–७॥ १२. णं हं सा° हे २, ३॥ १३. सागरदत्ता सूमालियं जे १॥ १४. सत्थाहेणं जे १ हे १, ३ खं १॥ १५. गेहे हे १, २ खं १॥ १६. पुत्ता देवाणुप्पिया मम सागर° हे १॥ १७. तं चेव नास्ति जे १ हे १ विना॥ १८. ममं जे १ खं १॥ १९. भवइ तो दल° जे १ हे १॥ २०. दलामि सं १ ला २, ३, हे ४ लों०॥ २१. सत्थाहेणं हे १ जे १॥ २२. दृश्यतां पृ० ४८ पं० २१, पृ० ८९ पं० २॥ २३. कयाइ जे १ हे १ विना नास्ति॥ २४. °णंमि हे १ जे १॥ २५. °करणंसि विउलं हे २। दृश्यतां पृ० ४० पं० ८॥ २६. असणं ४ हे १। दृश्यतां पृ० ८३ पं० ६ टि० ८॥ २७. °णाइयाणिमंतेति खं १॥

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

सव्वालंकार[1]विभूसियं करेइ, २ पुरिससहस्स[2]वाहिणीयं सीयं [3]दुरुहावेति, २ त्ता मित्त-णाइ [4]जाव संपरिवुडे सव्विड्ढीए [5]सातो [6]गिहाओ निग्गच्छति, २ त्ता चंपं नयरिं मज्झंमज्झेणं जेणेव सागरदत्तस्स [7]गिहे तेणेव उवागच्छति, २ त्ता सीयाओ पच्चोरुहति, २ त्ता सागरगं दारगं सागरदत्तस्स सत्थवाहस्स उवणेति। तते णं से सागरदत्ते सत्थवाहे विपुलं असण ४ उवक्खडावेइ, २ जाव सम्माणेत्ता [8]सागरगं दारगं सूमालियाए दारियाए सद्धिं पट्टयं [9]दुरुहावेइ, २ [10]सेयापीतएहिं कलसेहिं म[11]ज्जावेति, २ [12]अग्गिहोमं [13]कारावेति, २ त्ता [14]सागरगं दारयं सूमालियाए दारियाए पाणिं गेण्हावेति।

१११. तते णं से सागरए दारए सूमालियाए दारियाए [15]इमं एयारूवं पाणिफासं [16]पडिसंवेदेति—से जहानामए [17]असिपत्ते इ वा जाव मुम्मुरे इ वा एत्तो अणिट्ठतराए चेव[18] अकंततराए चेव अप्पियतराए चेव अमणुण्णतराए चेव अमणामतराए चेव पाणि[19]फासं संवेदेति। तते णं से सागरए अकामए [20]अवसवसे मुहुत्तमेत्तं संचि[21]ट्ठति।

तते णं सागरदत्ते [22]सत्थवाहे सागरगस्स दारगस्स अम्मापियरो मित्त-णाइ-

---

१. °रभू° ला १ विना॥ २. °वाहिगियं खं १ जे १॥ ३. दूहा° जे १ खं १ सं १ ला २, ३ हे ३, ४। दुहा° ला १॥ ४. जाव परि° हे १ विना॥ ५. सयाओ हे १॥ ६. गेहाओ हे २॥ ७. गेहे हे २॥ ८. सागरं दा° जे १॥ ९. दूहा° खं १ सं १ ला २, ३ हे ३, ४॥ १०. °पीतेहिं हे १ जे १। दृश्यतां पृ० ५१ पं० २॥ ११. °वेंति हे १ जे १॥ १२. अग्गि° हे १ विना नास्ति। दृश्यतां पृ० २३८ पं० ९॥ १३. करेंति हे १। करावेति सं १ जे १ ला २, ३ हे ४। "केचित्तु 'आवे-आवि' आदेशयोरप्यात्वमिच्छन्ति कारावेइ। हासाविओ जणो सामलीए" इति हेमचन्द्रसूरिविरचितायां प्राकृतव्याकरणस्वोपज्ञवृत्तौ ८।३।१५३॥ १४. सागरस्स सूमा° जे १ हे १॥ १५. एयं एयारूवं सं १ ला २, ३॥ १६. संपडिवेदेति सं १ ला २, ३ हे ३॥ १७. "असिपत्ते इ वा इत्यत्र यावत्करणादिदं द्रष्टव्यम्—करपत्ते इ वा खुरपत्ते इ वा कलंबचीरिगपत्ते इ वा सत्तिअग्गे ति वा कोंतग्गे ति वा तोमरग्गे ति वा भिंडिमालग्गे इ वा सूचिकलावए ति वा विच्छूयडंके इ वा कविकच्छू इ वा इंगाले इ वा मुम्मुरे ति वा अच्ची इ वा जाले इ वा अलाए ति वा सुद्धागणी इ वा भवेतारूवे? नो इणट्ठे समट्ठे, एत्तो अणिट्ठतराए चेव अकंततराए चेव अप्पियतराए चेव अमणुण्णतराए चेव अमणामतराए चेव त्ति"—अटी०॥ १८. चेव ५ पाणि° हे २ ला १ खं १। चेव पाणि° हे २ ला १ खं १ विना। इतोऽग्रे 'पाणिफासं संवेदेति' इति पाठो वर्तते, अतो यदि 'अणिट्ठतरागं चेव ५' इति पाठं विवक्ष्य अग्रेतनपाठेन सम्बन्धो विधीयते तदा सम्यग् भाति, दृश्यतामग्रे पृ० २६९ पं० ६॥ १९. फासं वेदेइ हे १ जे १॥ २०. अवसव्वसे सं १ ला १, २, ३ हे ३, ४ खं १। "अकामए त्ति अकामकः निरभिलाषः अवसवसे त्ति अपस्ववशः अपगतात्मतन्त्रत्व इत्यर्थः"—अटी०॥ २१. °ट्ठति। २ खं १॥ २२. सत्थाहे जे १ हे २ खं १॥

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

[णियग-सयण-संबंधि-परिजणं च] [1]विपुलं(लेणं) असण ४ पुप्फ-वत्थ जाव सम्माणेत्ता पडिविसज्जेति ।

तते णं सागरए [2]दारए सूमालियाए सद्धिं जेणेव वासघरे तेणेव उवागच्छति, २ सूमालियाए दारियाए सद्धिं [3]तलिमंसि [4]निवज्जति । तते णं से सागरए दारए सूमालियाए दारियाए इमं एयारूवं अंगफासं पडिसंवेदेति, से जहा नामए असिपत्ते इ वा जाव [5]अमणामतरागं [6]चेव [7]अंगफासं पच्चणुब्भवमाणे विहरति । तते णं से [8]सागरए दारए [9]तं अंगफासं असहमाणे [10]अवसवसे मुहुत्तमेत्तं संचिट्ठति ।

तते णं से सागरए दारए सूमालियं दारियं सुहपसुत्तं जाणित्ता सूमालियाए दारियाए पासातो उट्ठेति, २ जेणेव सए सयणिज्जे तेणेव उवागच्छति, २ सयणीयंसि [11]निवज्जइ । तते णं सा सूमालिया दारिया तओ मुहुत्तंतरस्स पडिबुद्धा समाणी [12]पतिंवया पतिमणुरत्ता पतिं पासे अपस्समाणी [13]तलिमाओ उट्ठेति, २ जेणेव से सयणिज्जे तेणेव उवागच्छति, २ सागरस्स दारगस्स [14]पासे णुवज्जइ ।

तते णं से सागरए दारए सूमालियाए दारियाए दोच्चं पि इमं [15]एयारूवं अंगफासं पडिसंवेदेति जाव अकामए [16]अवसव्वसे मुहुत्तमेत्तं [17]संचिट्ठति । तते णं से सागरए दारए सूमालियं दारियं सुहपसुत्तं जाणित्ता सयणिज्जाओ [18]उट्ठेइ, २ वासघरस्स

---

१. यद्यपि **विपुलं** इति पाठः सर्वत्र हस्तलिखितादर्शेषूपलभ्यते तथापि अत्र **विपुलेणं** इति पाठः शुद्धः, दृश्यतां पृ० २३७ पं० २२ । एवं च **विपुलेणं असण-पाण-खातिम-सातिमेणं पुप्फ-वत्थ-गंध-मल्लालंकारेणं सक्कारेत्ता सम्माणेत्ता** इति संपूर्णः पाठोऽत्र ॥ २. **दारए तं अंगफासं असहमाणे अवसवसे (अवसिव्वसे—जे १) मुहुत्तमेत्तं संचिट्ठइ तए णं सागरए दारए सूमा०** हे १ जे १ । अत्र 'तं अंगफासं...दारए' इति अधस्तनः पाठ उपरि पुनः समायातो भाति, दृश्यतां पं० १३ ॥ ३. **तलिगंसि** सं १ ला २, ३ हे ३, ४ ॥ ४. **णिमज्जति** खं १ ॥ ५. दृश्यतां पृ० २६८ पं० १२ टि० १७ ॥ ६. **चेव** नास्ति हे २ ॥ ७. °**प्फासं** खं १ ॥ ८. °**रदत्ते दारए** जे १ हे १ ॥ ९. **तं** जे १ हे १ विना नास्ति ॥ १०. °**सव्वसे** हे १ विना । °**सिव्वसे** जे १ । दृश्यतां पृ० २६८ टि० २० ॥ ११. **निविज्जइ** खं १ । "**तलिमंसि निवज्जइ त्ति तल्पे** शयनीये **निपद्यते** शेते"— अटी० ॥ १२. ला १ हेमू० ३ विना—**पइवया** हे २ । **पईवया** हे १ । **पइव्वया** जे १ । **पतिव्वया** खं १ । **पतिवया** ला २, ३ हे ४, हेसं० ३ । दृश्यतां पृ० २७० पं० ४ । "**पइंवय त्ति** पतिं भर्तारं व्रतयति 'तमेवाभिगच्छामि' इत्येवं नियमं करोतीति पति-व्रता, **पतिमनुरक्ता** भर्तारं प्रति रागवतीति"—अटी० ॥ १३. **तलियगातो** सं १ ला २, ३ हे ४ ॥ १४. **पासे अ णुवज्जइ** खं १ । **पाणा अ णुवज्जइ** जे १ । १५. **इमेया**° जे ॥ १६. अत्र पूर्ववत् **अवसवसे** इति पाठः स्यात् तदा शोभनम् । हे १ मध्येऽत्र पतितः पाठः । दृश्यतां पृ० २६८ पं० १२ टि० २०, पृ० २६९ पं० ७ ॥ १७. **संचेट्ठइ** हे २ ॥ १८. **अब्भुट्ठेति** हे २ ॥

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

दारं विहाडेति, २ त्ता मारा[1]मुक्के विव काए जामेव [2]दिसं पाउब्भूए तामेव [2]दिसं पडिगते।

११२. तते णं सा सूमालिया दारिया ततो मुहुत्तंतरस्स पडिबुद्धा समाणी पतिंवया जाव अपासमाणी सयणिज्जाओ उट्ठेति, २ [3]सागरस्स दारगस्स सव्वतो समंता मग्गणग[4]वेसणं करेमाणी २ वासघरस्स दा[5]रं विहाडियं पासइ, २ एवं वयासी—गए [6]णं से सागरए त्ति कट्टु ओहयमणसंकप्पा जा[7]व झि[8]यायति।

तते णं सा भद्दा सत्थवाही कल्लं पा[9]उ० दा[10]सचेडिं सद्दावेति, सद्दावेत्ता एवं वयासी—गच्छह णं तुमं देवाणुप्पिए! बहुवरस्स मुह[11]धोवणियं उवणेहि। तते णं सा दासचेडी भद्दाए सत्थवाहीए एवं वुत्ता समाणी एयमट्ठं तह त्ति पडिसुणेति, पडिसुणेत्ता मुहधोवणियं गेण्हति, २ जेणेव वासघरे तेणेव उवागच्छति, उवागच्छित्ता सूमालियं दारियं जाव झियायमाणिं पासति, पासेत्ता एवं वयासी—किन्नं तुमं देवाणुप्पिए! ओहयमण जाव झि[12]याहि?

तते णं सा सूमालिया दारिया तं दा[13]सचेडिं एवं वयासी—एवं खलु देवाणुप्पिए! सागरए दारए ममं सुहपसुत्तं जाणित्ता मम पासाओ उट्ठेति, उट्ठेत्ता वासघरदुवारं अ[14]वगुणति, वासघरदुवारं अवगुणित्ता जाव पडिगए। तते णं हं ततो मुहुत्तंतरस्स जाव विहाडियं पा[15]सामि, पासेत्ता गए णं से सागरए त्ति कट्टु ओहयमण जाव झि[16]यायामि। तते णं सा दासचेडी सूमालियाए दारियाए एयमट्ठं सोच्चा जेणेव सागरदत्ते सत्थवाहे तेणेव उवागच्छइ, २ त्ता सागरदत्तस्स एयमट्ठं निवेएइ। तते णं से सागरदत्ते सत्थवाहे दासचेडीए [17]अंतिए एयमट्ठं सोच्चा

---

१. तारा° हे २। "मारामुक्के विव काए त्ति मार्यन्ते प्राणिनो यस्यां शालायां सा मारा शूना, तस्या मुक्तो यः स मारामुक्तः, माराद्वा मरणाद् मारकपुरुषाद्वा मुक्तो विच्छुटितः काको वायसः" —अटी०॥ २. दिसिं सं १, ला २, ३, हे ४॥ ३. २ सागरस्स दारगस्स नास्ति हे २॥ ४. गवेसमाणी २ साणी २ हे २॥ ५. दारगं हे २॥ ६. णं हे २ खं १ नास्ति॥ ७. जाया झि° जे १॥ ८. झियाइ हे १॥ ९. पाउप्पभाए हे १। दृश्यतां पृ० १४ पं० ५॥ १०. °चेडीं सं १ ला २, ३, हे ३, ४॥ ११. प्रतिषु पाठः—°धोवणियं ला १। °सोवणियं हे १, २, जे १। °सोहणियं ला २ सं १। °सोयणियं ला ३ हे ३, ४। हस्तलिखितादर्शेषु 'व-ध' इत्यक्षरयोः समानरूपत्वात् °सोधणियं इति हे १ प्रभृतिप्रत्यनुसारेण पाठो भाति, तथापि अग्रेतनपाठानुसारेण °धोवणियं इति पाठोऽत्रास्माभिर्मूले स्वीकृतः। १२. झियाइ हे १। झियाए जे १। झियाहिं हे ४। दृश्यतां पृ० १७२ पं० १९ टि० १३॥ १३. °चेडं जे १॥ १४. हे २ विना—अवगुणइ जाव जे १। अपंगुणति २ जाव सं १ ला २, ३, हे ३, ४। अवंगुणति २ जाव ला १। अवंगुणेइ जाव हे १। १५. पासेमि हे १॥ १६. झियामि हे २॥ १७. अंतिए नास्ति हे २॥

निसम्मा [1]आसुरुत्ते रुट्ठे कुविए चंडिक्किए मिसिमिसेमाणे जेणेव जिणदत्तस्स सत्थवाहस्स गिहे तेणेव उवागच्छति, २ त्ता जिणदत्तं सत्थवाहं एवं वयासी–[2]किण्णं देवाणुप्पिया ! एयं जुत्तं वा पत्तं वा कुलाणुरूवं वा कुलसरिसं वा जण्णं सागरए दारए सूमालियं दारियं [3]अदिट्ठदोसवडियं [4]पइंवयं विप्पजहाय[5] इहमागते ? बहूहिं खि[6]ज्जणियाहिं य [7]रुंटणियाहिं य उवालभति। तए णं जिणदत्ते सत्थवाहे सागरदत्तस्स सत्थवाहस्स एयमट्ठं सोच्चा णिसम्मा जेणेव सागरए दारए तेणेव उवागच्छति, २ सागरयं दारयं एवं वयासी–दुट्ठु णं पुत्ता ! तुमे कयं सागरदत्तस्स सत्थवाहस्स गिहाओ इहं हव्वमागच्छंतेणं, तं गच्छह णं तुमं पुत्ता ! एव[8]मवि गते सागरदत्तस्स गिहे।

तते णं से सागरए दारए जिणदत्तं सत्थवाहं एवं वयासी–[9]अवि यातिं अहं ताओ ! गिरिपडणं वा तरुपडणं वा [10]मरुप्पवायं वा जलप्पवेसं वा विसभक्खणं वा[11] सत्थोवाडणं वा वेहाणसं वा ग[12]द्धपिट्ठं वा पव्वज्जं वा विदेसगमणं वा अब्भुवगच्छेज्जा, नो खलु अहं सागरदत्तस्स [13]गिहं गच्छेज्जा।

तते णं से सागरदत्ते सत्थवाहे [14]कुड्डंतरिए सागरयस्स एयमट्ठं निसामेति, २ त्ता लज्जिए [15]विलिए विड्डे जिणदत्तस्स सत्थवाहस्स गिहातो पडिनि[16]क्खमइ, २ त्ता जेणेव सए [17]गिहे तेणेव उवागच्छति, २ त्ता सुकुमालियं दारियं सद्दावेइ, २ अंके निवेसेइ, २ त्ता एवं वयासी—किण्णं तव[18] पुत्ता ! सागरएणं दारगेणं ? अहं णं तुमं तस्स दाहामि जस्स णं तुमं इट्ठा जाव मणामा भविस्ससि त्ति सूमालियं दारियं ताहिं [19]इट्ठाहिं कंताहिं पियाहिं मणुण्णाहिं मणामाहिं वग्गूहिं समासा[20]सेइ, २ पडि-

---

१. आसुरुत्ते ५ जेणेव इति प्रतिषु पाठः। दृश्यतां ६२ पं० १० ॥ २. किं नं हे २ ॥ ३. अदिट्ठदोसं हे १ लों० ला सं० ३ विना। "अदिट्ठदोसवडियं ति न दृष्टे उपलभ्यस्वरूपे दोषे दूषणे पतिता समापन्ना अदृष्टदोषपतिता, ताम्"–अटी० ॥ ४. खं १ विना—पइव्वयं ला १। पइंवयं हे २ जे १। पइवयं सं १ ला २, ३, हे ३, ४ ॥ ५. °हाय इय इह° जे १ ॥ ६. °णिज्जाहि खं १। "खिज्जणियाहिं ति खेदक्रियाभिः, रुण्टनिकाभिः रुदितक्रियाभिः"—अटी० ॥ ७. कंट° खं १ ला ३ ॥ ८. °महिगए हे १ ॥ ९. अवियाइ अहं जे १। अवि य अहं हे १ ॥ १०. मरुपडणं हे १। मरुप्पवेसं जे १। "मरुप्पवायं व त्ति निर्जलदेशप्रपातम्, सत्थोवाडणं ति शस्त्रेणावपाटनं विदारणमात्मन इत्यर्थः, गद्धपट्ठं ति गृध्रस्पृष्टं गृध्रैः स्पर्शनं कडेवराणां मध्ये निपत्य गृध्रैरात्मनो भक्षणमित्यर्थः, अब्भुवेज्जामि त्ति अभ्युपैमि"—अटी० ॥ ११. या वेहाणसं वा सत्थोवाउणं वा गद्ध° हे २ ॥ १२. गिद्धवट्ठं हे २। गिद्धपट्ठं हे १ जे १ ॥ १३. गिहं अणुगच्छेज्जा जे १ हे १ ॥ १४. कुंडंत° हे २ ॥ १५. विलए जे १ हे ३ ॥ १६. °निक्कम° खं १ ॥ १७. गेहे हे १ जे १ ॥ १८. तुमं जे १ ॥ १९. इट्ठाहिं ५ वग्गूहिं इति प्रतिषु पाठः ॥ २०. °सासेहिं जे १ ॥

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

विसज्जेइ। तए णं से सागरदत्ते सत्थवाहे अन्नया उप्पिं आगासतल[1]गंसि सुहनिसण्णे रायमग्गं ओलोएमाणे २ [2]चिट्ठति।

तते णं से सागरदत्ते एगं महं दमगपुरिसं पासइ [3]दंडिखंडनिवसणं खंडमल्लग-खंड-घडगहत्थगयं मच्छियासहस्सेहिं जाव अन्निज्जमाणमग्गं। तते णं से सागरदत्ते सत्थवाहे कोडुंबियपुरिसे सद्दावेति, २ त्ता एवं वयासी—तुब्भे णं देवाणुप्पिया! एयं दमगपुरिसं विउलेणं [4]असण-पाण-खाइम-साइमेणं पलोभेह, २ गिहं [5]अणुपवेसेह, २ खंडम[6]ल्लगं खंडघडगं च से एगंते एडेह, २ अलंकारियकम्मं [7]कारेह, २ [8]दमगं ण्हायं कयबलिकम्मं जाव सव्वालंकारविभूसियं करेह, २ मणुण्णं [9]असण-पाण-खाइम-साइमं भोयावेह, २ [10]मम अंतियं उवणेह।

तए णं ते कोडुंबियपुरिसा जाव पडिसुणेंति, २ जेणेव से दमगपुरिसे तेणेव उवागच्छंति, २ तं दमगं [11]असण-पाण-खाइम-साइमेणं [12]उवप्पलोभेंति, २ सयं [13]गिहं अणु[14]पवेसंति, तं खंडम[15]ल्लगं खंडघडगं च तस्स [16]दमगपुरिसस्स एगंते [17]एडेंति। तते णं से दमगे तंसि खंडमल्लगंसि खंडघडगंसि [18]य एडिज्जमाणंसि महया महया सद्देणं आरसति।

तए णं से सागरदत्ते तस्स [19]दमगपुरिसस्स तं [20]महता २ आरसियसद्दं सोच्चा निसम्मा कोडुंबियपुरिसे [21]सद्दावेति, सद्दावेत्ता एवं वयासी—किण्णं देवाणुप्पिया! एस दमगपुरिसे महया २ सद्देणं आरसति? तते णं ते कोडुंबियपुरिसा एवं वयासी—एस णं सामी! [22]तंसि खंडमल्लगंसि खंडघडगंसि य एडिज्जमाणंसि महया २ सद्देणं आरसइ। तते णं से सागरदत्ते सत्थवाहे ते कोडुंबियपुरिसे एवं वयासी—मा णं तुब्भे देवाणुप्पिया! एयस्स दमगस्स तं [23]खंड जाव एडेह, पासे से ठवेह,

---

१. °ल्गातंसि हे १॥ २. चिट्ठति २ जे १ हे १॥ ३. प्रतिषु पाठाः—दंडखंडनिवसणं हे २। दंडिखंडवसणं सं १ ला २, ३, हे ३, ४। दंडखंडवसणं हे १। दंडखंडवसणं खं १ ला १। दंडि जे १। दृश्यतां पृ० २६२ पं० १३ टि० १४॥ ४. असण ४ पलो° इति प्रतिषु पाठः॥ ५. अणुपविसेह खं १ हे १ हे २ विना॥ ६. °मल्लं खंड° हे २॥ ७. करेह हे २, ३ खं १ विना॥ ८. दमगं हे १ जे १ विना नास्ति॥ ९. असण ४ भोया° हे १ विना। असणं ४ भोया° हे १॥ १०. ममं अंतिया हे १॥ ११. असणं ४ जे १। असण ४ जे १ विना। असणपा ४ सं १ हे ४॥ १२. उवलोभेंति हे १ जे १॥ १३. गेहं ला २, ३, हे ३, ४॥ १४. °पविसंति खं १ ला १ हे ३॥ १५. °मल्लग च तस्स खं १॥ १६. दमगस्स पुरिसस्स हे १ जे १॥ १७. एडंति सं १ ला १, २, ३, हे ३, ४॥ १८. य नास्ति हे १ जे १॥ १९. दमगस्स पुरि° हे १॥ २०. महया आरसि° हे १ जे १ विना। महया रसि° हे २॥ २१. सद्दावेति, सद्दावेत्ता जे १ हे १ विना नास्ति। स २ त्ता हे १। सद्दा २ त्ता जे १॥ २२. यंसि हे २॥ २३. खंडं हे १॥

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

[1]जहा [2]अपत्तियं ण भवति। ते वि तहेव [3]ठावेंति, २ तस्स दमगस्स अलंकारियकम्मं [4]करेंति, २ सयपाग-सहस्सपागेहिं तेल्लेहिं अब्भंगेंति, अब्भंगिए समाणे सुरभिणा गंधट्ट[5]एणं गायं उव्वट्टेंति, [6]२ त्ता उसिणोदगगंधोदगेणं [7]ण्हाणेंति, २ सीतोदगेणं ण्हाणेंति, २ पम्हलसुकुमालाए गंधकासाईए गायाइं लूहेंति, २ त्ता हंसलक्खणं [8]पडगसाडगं परिहेंति, २ त्ता सव्वालंकार[9]भूसियं करेंति, २ विउलं [10]असण-पाण-खाइम-साइमं भोयावेंति, २ त्ता सागरदत्तस्स उवणेंति। तए णं से सागरदत्ते सत्थवाहे सूमालियं दारियं ण्हायं जाव सव्वालंकारभूसियं कारेत्ता तं दमगपुरिसं एवं वयासी—एस णं देवाणुप्पिया! मम धूया इट्ठा कंता पिया मणुण्णा मणामा, एयं णं अहं तव भारियत्ताए [11]दलामि, [12]भद्दियाए भद्दतो [13]भवेज्जासि।

तते णं से दमगपुरिसे सागरदत्तस्स एयमट्ठं पडिसुणेति, पडिसुणेत्ता सूमालियाए दारियाए सद्धिं वासघरं अणुपविसति, २ सूमालियाए दारियाए सद्धिं [14]तलिमंसि [15]निवज्जइ। तते णं से दमगपुरिसे सूमालियाए दारियाए इमेयारूवं अंगफासं पडिसंवेदेति, सेसं जहा सागरगस्स जाव सय[16]णिज्जा उट्ठेइ, २ त्ता वासघराओ निग्गच्छति, वासघराओ निग्गच्छित्ता खंडमल्लगं खंडघडगं च गहाय मारा[17]मुक्के विव काए जामेव [18]दिसं पाउब्भूए तामेव [19]दिसं पडिगए। तते णं सा सूमालिया जाव गए णं से दमगपुरिसे त्ति कट्टु ओहयमण जाव झियायति।

११३. तते णं सा भद्दा [20]कल्लं पाउप्पभाया० दासचेडिं सद्दावेति, सद्दावेत्ता एवं वयासी—[21]जाव सागरदत्तस्स एयमट्ठं निवेदेति।

---

१. जहा णं पत्तियं भवति हे १ जे १ विना॥ २. अप्प° हे १॥ ३. हे २ ला १ विना—ठावेंति २ तस्स दमगस्स सं १ ला २, ३, हे ३, ४। उवट्ठवेंति २ तस्स दमगस्स खं १। ठवेंति तए णं ते कोडुंबिय(या–हे सं० १)पुरिसा तस्स दमगस्स हे १। ठवेंति तए णं ते कोडुंबियपुरिसा दमगस्स जे १॥ ४. करेंति हे २ विना॥ ५. गंधोदुएणं जे १॥ ६. २ त्ता उसिणोदगगंधोदगेणं ण्हाणेंति खं १ हे २ मध्ये नास्ति॥ ७. ण्हायंति हे १॥ ८. पडसाडगं हे १, २। दृश्यतां पृ० ५१ पं० ४॥ ९. °रविभूसियं ला १। दृश्यतां पं० ७॥ १०. प्रतिषु पाठाः—असणं ४ जाव भो° हे १। असण ४ जाव भो° जे १। असण ४ भो° जे १ हे १ विना॥ ११. दलयामि हे १॥ १२. भद्दियाएयाए भद्दओ हे २। भद्दियातो भद्दतो खं १॥ १३. भवेज्जाहि ला ३॥ १४. तलियंसि सं १ ला २, ३ हे ४॥ १५. निवज्जइ २ हे १। निवज्जइ २ त्ता जे १। निव्ववति खं १॥ १६. प्रतिषु पाठाः—°णिज्जा उट्ठेइ हे १। °णिज्जातो अब्भुट्ठेति हे ३ ला १। °णिज्जातो पच्चुट्ठेइ हे २, ४ खं १ सं १ ला २, ३। °णिज्जाए पब्भु(च्चु?)ट्ठेइ जे १। दृश्यतां पृ० २६९ पं० १५ टि० १८॥ १७. °मुक्खे हे १ जे १॥ १८. दिसिं खं १ सं १ ला २, ३ हे ३, ४॥ १९. दिसिं हे २॥ २०. कल्लाकल्लं हे २। दृश्यतां पृ० १४ पं० ५॥ २१. दृश्यतां पृ० २७० पं० ८—१९॥

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

तते णं से सागरदत्ते तहेव संभंते समाणे जेणेव वासघरे तेणेव उवागच्छति, २ त्ता सूमालियं दारियं अंके निवेसेति, निवेसित्ता एवं वयासी—अहो णं तुमं पुत्ता ! पुरा पोराणाणं[1] जाव पच्चणु[2]ब्भवमाणी विहरसि, तं मा णं तुमं पुत्ता ! ओहयमण जाव झियाहि, तुमं णं पुत्ता ! मम महाणसंसि विपुलं [3]असण-पाण-खाइम-साइमं जहा [4]पोट्टिला [5]जाव [6]परिभाएमाणी विहराहि। तते णं सा सूमालिया दारिया एयमट्ठं पडिसुणेति, पडिसुणेत्ता महाणसंसि विपुलं [7]असण-पाण-खाइम-साइमं जाव [8]दलमाणी विहरइ।

ते णं काले णं ते णं समए णं गोवालिया[9]ओ अज्जाओ बहुस्सुयाओ जहेव [10]तेतलिणाए सुव्वयाओ तहेव समोसढा[11]ओ, तहेव संघाडओ जाव अणुपविट्ठो[12], तहेव जाव सूमालिया पडिलाभेत्ता एवं वदासी—एवं खलु अज्जाओ ! अहं सागरस्स दारगस्स अणिट्ठा जाव अमणामा, नेच्छइ णं सागरए दारए मम नामं वा जाव परिभोगं वा, जस्स जस्स वि य णं दिज्जा[13]मि तस्स तस्स वि य णं अणिट्ठा जाव अमणामा भवामि, तुब्भे [14]यं णं अज्जाओ ! बहुनायाओ एवं जहा [15]पोट्टिला जाव उवलद्धे [16]जेणं अहं सागरस्स दारगस्स इट्ठा कंता [17]जाव भवेज्जामि, अज्जाओ तहेव भणंति, तहेव साविया जाया, तहेव चिंता, तहेव सागर[18]दत्तं सत्थवाहं आपुच्छति, जाव गोवालियाणं [19]अंतिए पव्वइ[20]या।

---

१. "पुरा पोराणाणमित्यत्र यावत्करणादेवं द्रष्टव्यं दुच्चिण्णाणं दुप्परक्कंताणं कडाणं पावाणं कम्माणं पावगं फलवित्तिविसेसं ति, अयमर्थः—पुरा पूर्वभवेषु पुराणानाम् अतीतकालभाविनाम्, तथा दुश्चीर्णं दुश्चरितं मृषावादनपारदार्यादि, तद्धेतुकानि कर्माण्यपि दुश्चीर्णानि व्यपदिश्यन्ते, अतस्तेषाम्, एवं दुष्पराक्रान्तानां नवरं दुष्पराक्रान्तं प्राणिघातादत्तापहारादि, कृतानां प्रकृत्यादिभेदेन, पुराशब्दस्येह सम्बन्धः, पापानाम् अपुण्यरूपाणां कर्मणां ज्ञानावरणादीनां पापकम् अशुभं फलवृत्तिविशेषम् उदयवर्तनभेदं प्रत्यनुभवन्ती वेदयन्ती विहरसि वर्तसे"—अटी० ॥ २. °णुभव° हे २ ॥ ३. असणं ४ जहा हे १ जे १। असण ४ जहा हे १ जे १ विना ॥ ४. पोट्टिला खं १ हे २। दृश्यतां पृ० २३६ पं० ८ टि० ७ ॥ ५. जाव नास्ति सं १ ला २, ३, हे ३, ४ ॥ ६. परिसाएमाणी खं १ ॥ ७. असणं ४ जाव हे १। असण ४ जाव हे १ विना ॥ ८. दलयमाणी हे ३, ४ सं १ ला २। दलयइमाणी हे १ जे १ ॥ ९. °याओ एवं जहेव हे २ विना ॥ १०. दृश्यतां पृ० २४१ पं० १४ ॥ ११. °ढाओ तहेव संघाडतो जाव अणु° खं १। °ढाओ तहेव जाव अणु° हे २। °ढाओ जाव अणु° ला १। दृश्यतां पृ० २४१ पं० १७–१८ ॥ १२. °पविट्ठे हे ३ ॥ १३. देज्जाहि जे १ ॥ १४. य नास्ति हे १, २ जे १ ॥ १५. पोट्टिला खं १ हे २। दृश्यतां पृ० २३६ टि० ७ ॥ १६. जं नं अहं खं १। दृश्यतां पृ० २४२ पं० ५ ॥ १७. जाता खं १ ॥ १८. प्रतिषु पाठाः—°दत्तं स आपुच्छति जाव हे २ खं १ ला १। °दत्तं आपुच्छति जाव सं १ ला २, ३, ४। °दत्तं वा आपुच्छित्ता जाव हे १। °दत्ताय आपुच्छित्ता जाव जे १ ॥ १९. अंतियं हे १, २ जे १ विना ॥ २०. °ईया हे २, ला १ ॥

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

तते णं सा सूमालिया अज्जा जाया इरियासमिया जाव गुत्तबंभयारिणी बहूहिं चउत्थ-छट्ठ-ट्ठम जाव विहरति, तते णं सा सूमालिया अज्जा अन्नया कयाइ[2] जेणेव गोवालियाओ अज्जाओ तेणेव उवागच्छति, २ त्ता वंदति नमंसति, २ एवं वयासी —इच्छामि णं अज्जाओ! तुब्भेहिं अब्भणुन्नाया समाणी चंपाए बाहिं सुभूमिभागस्स उज्जाणस्स अदूरसामंते छट्ठंछट्ठेणं अणिक्खित्तेणं तवोकम्मेणं सूराभिमुही[3] आयावेमाणी विहरित्तए। तते णं ताओ गोवालियाओ अज्जाओ सूमालियं अज्जं एवं वयासी—अम्हे णं अज्जे! समणीओ[4] निग्गंथीओ ईरियासमियाओ[5][6] जाव गुत्तबंभचारिणीओ[7], नो खलु[8] अम्हं कप्पति बहिया गामस्स वा जाव[9] सण्णिवेसस्स वा छट्ठंछट्ठेणं जाव विहरित्तए, कप्पति [10]णं अम्हं अंतो उवस्सयस्स[11] वतिपरिक्खित्तस्स [12]संघाडिबद्धियाए णं समतलपतियाए[13] आयावेत्तए। तते णं सा सूमालिया[14] गोवालियाए एयमट्ठं नो सद्दहति, नो पत्तियति,[15] नो रोएति, एयमट्ठं असद्दहमाणी[16] अपत्तियमाणी अरोएमाणी सुभूमिभागस्स उज्जाणस्स अदूरसामंते छट्ठंछट्ठेणं[17] जाव विहरति।

११४. तत्थ णं चंपाए ललिया नाम गोट्ठी परिवसति, णरवइदिण्णवियारा[18]

---

१. दृश्यतां पृ० ७१ पं० १॥ २. कयाची हे २॥ ३. °मुहा ला १॥ ४. समाणीओ खं १ जे १॥ ५. ईरिया° ला १॥ ६. °या जाव हे १, २ जे १॥ ७. गुत्त° नास्ति हे २ खं १॥ ८. खलु म्हं खं १। "त्यदाद्यव्ययात् तत्स्वरस्य लुक् ८।१।४०। त्यदादेरव्ययाच्च परस्य तयोरेव त्यदाद्यव्यययोरादेः स्वरस्य बहुलं लुग् भवति। अम्हेत्थ। अम्हे एत्थ। जइमा। जइ इमा। जइ हं। जइ अहं।" इति प्राकृतव्याकरणस्वोपज्ञवृत्तौ॥ ९. दृश्यतां पृ० १६२ टि० ७॥ १०. णं नास्ति हे १ जे १। "कप्पइ णं अम्हं इत्यादि, अम्हं ति अस्माकं मते 'प्रव्रजितायाः' इति गम्यते, अन्तः मध्ये उपाश्रयस्य वसतेर्वृत्ति(त्ति—अटीजे० अटीहे०). परिक्षिप्तस्य परेषामनालोकवत इत्यर्थः"—अटी०॥ ११. उवसयस्स जे १ हे २। उवस्सगस्स खं १॥ १२. "संघाटी निर्ग्रन्थिकाप्रच्छदविशेषः, सा बद्धा निवेशिता 'काये' इति गम्यते यया सा संघाटीबद्धिका, तस्याः, णमित्यलङ्कारे, समतले द्वयोरपि भुवि विन्यस्तत्वात् पदे पादौ यस्याः सा समतलपदिका, तस्याः, आतापयितुम आतापनां कर्तुं कल्पत इति योगः"—अटी०॥ १३. °लवति° जे १ खं १॥ १४. हे १ विना—सूमालि गो° जे १। सूमाली गो° सं १ ला २, ३, हे ३, ४ लों०। सूमाणी गो° खं १॥ १५. णो अप्पणा रोवेति हे १ जे १। नो रोवेति हे २ लों० ला १॥ १६. प्रतिषु पाठाः—असद्दह २ सुभू°—हे १, २। असद्दहइ ३ सुभू° जे १। अ ३ सुभू° सं १ ला २, ३ हे ३, ४ खं १। दृश्यतां पृ० २२१ पं० १०॥ १७. छट्ठं० जाव खं १। हस्तलिखितादर्शेषु अपूर्णपाठनिर्देशार्थम् ० ईदृशो बिन्दुः पुरा प्रयुज्यते स्म। छट्ठं जाव हे १ जे १॥ १८. प्रतिषु पाठा;—नरवइदिण्णवियारा खं १ हे २, ३ लों०। णरवईविदिन्नवियारा हे १। णवरइदिन्नवियारा हे ३। णवरविदिण्णवियारा जे १। णरवइदिण्णवयारा सं १ ला १, २, ३ हे ४। दृश्यतां पृ० ७ पं० १२ टि० १४। "ललिय त्ति क्रीडाप्रधाना, गोट्ठि त्ति जनसमुदायविशेषः, नरवइदिन्नपयार त्ति नृपानुज्ञातकामचारा, अम्मा-

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

[1]अम्मापिइनियगनिप्पिवासा वेसविहारकय[2]निकेया नाणाविहअविणयप्पहाणा अड्ढा जाव अपरिभूया[3]। तत्थ णं चंपाए नयरीए देवदत्ता नामं गणिया होत्था सूमाला[4] जहा अंडणाए[5]। तते णं तीसे ललियाए गोट्ठीए अन्नया पंच [6]गोट्ठिलगपुरिसा देवदत्ताए गणियाए सद्धिं सुभूमिभागस्स उज्जाणस्स उज्जाणसिरिं पच्चणुब्भवमाणा विहरंति। तत्थ णं एगे[7] गोट्ठिलगपुरिसे देवदत्तं गणियं उच्छंगे[8] धरेति, एगे पिट्ठओ आयवत्तं धरेइ, एगे पुप्फपूरयं[9] रएइ, एगे पाए रएइ, एगे चामरुक्खेवं करेइ।

तते णं सा सूमालिया अज्जा देवदत्तं गणियं तेहिं पंचहिं गोट्ठिलपुरिसेहिं सद्धिं ओरालाइं माणुस्सगाइं भोगभोगाइं भुंजमाणी[10](णिं) पासति, २ त्ता इमेयारूवे संकप्पे समुप्पज्जित्था–अहो णं इमा इत्थिया पुरा पोराणाणं[11] जाव विहरइ। तं जति णं केइ इमस्स सुचरियस्स तव-नियम-बंभचेरवासस्स कल्लाणे फलवित्तिविसेसे अत्थि तो णं अहमवि आगमेस्सेणं[12] भवग्गहणेणं इमेयारूवाइं ओरालाइं जाव विहरेज्जामि[13] त्ति कट्टु नियाणं करेति, २ त्ता आयावण[14]भूमीओ पच्चोरुभति[15]।

११५. तते णं सा सूमालिया अज्जा [16]सरीरबाउसा जाया यावि होत्था, अभिक्खणं २ हत्थे धोवति, पाए धोवति, सीसं धोवति, मुंहं[17] धोवति[18], थणंतराइं धोवति,

---

पिइनियगनिप्पिवास त्ति मात्रादिनिरपेक्षा, वेसविहारकयनिकेय त्ति वेश्याविहारेषु वेश्यामन्दिरेषु कृतो निकेतो निवासो यया सा तथा"—अटी० ॥

१. लों० विनान्यत्र–अम्मापीति° खं १। अम्मापिई° हे १, जे १। अम्मापीती° जे १ हे १ विना। अम्मापिइ° अटी०, दृश्यतामुपरितनं टिप्पणम्॥ २. °निकेया खं १ हे २। °निक्खेया जे १॥ ३. °भूयाया हे २। दृश्यतां पृ० ५३ पं० ५॥ ४. दृश्यतां पृ० ७७ पं० १६॥ ५. दृश्यतां पृ० ९५ पं० ४॥ ६. गोट्ठिलपु° हे १॥ ७. गोट्ठिलपु° हे १ जे १॥ ८. उत्संगे हे १॥ ९. "पुप्फपूरयं रएइ त्ति पुष्पशेखरं करोति, पाए रएइ पादावलक्तकादिना रञ्जयति, पाठान्तरे रावेइ त्ति घृत-जलाभ्यामार्द्रयति"—अटी०। "रञ्जे रावः ।८।४।४९। रञ्जेर्ण्यन्तस्य राव इत्यादेशो वा भवति–रावेइ, रञ्जेइ।" इति प्राकृतव्याकरणे स्वोपज्ञवृत्तिसहिते॥ १०. °माणी २ पा° हे १ जे १। अत्र अनुस्वाररूपो बिन्दुः कालान्तरेण '२' इत्यङ्करूपो जातः स्यात् इति भाति। °माणी पा° हे १ जे १ विना॥ ११. °णाणं कम्माणं हे १ जेमू० १। °णाणं सुकम्माणं जेसं० १। दृश्यतां पृ० २७४ पं० ३॥ १२. आगा° ला ३॥ १३. विहरामि सं १ ला २ लामू० ३, हे ३, ४॥ १४. °णब्भूमीओ जे १। °णभूमीए सं १ ला २, ३, हे ३, ४॥ १५. °रुभइ २ त्ता सा सूमा° हे १। °रुभइत्ता। तए णं सा सूमा° जे १॥ १६. "सरीरबाउसियं ति (य त्ति), बकुशः शबलचरित्रः, स च शरीरत उपकरणतश्चेत्युक्तम्—शरीरबकुशा तद्विभूषानुवर्तिनीति"—अटी० ॥ १७. मुहं हे १ विना॥ १८. धोवइ तयंताइं धोवइ गुज्झंतराइं धोवति कक्खंतराइं धोवइ सुज्झंतराइं जत्थ खं १। तुलना—"तते णं सा भूता अजा अण्णदा कदाइ सरीरबाओसिया जाया यावि होत्था, अभिक्खणं अभिक्खणं हत्थे धोवति, पादे धोवति, एवं सीसं धोवति, मुहं धोवति, थणगंतराइं धोवति, कक्खंतराइं धोवति, गुज्झंतराइं धोवति, जत्थ जत्थ वि य णं ठाणं वा सिज्जं

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

कक्खंतराइं धोवति, गुज्झंतराइं धोवति, जत्थ यं णं ठाणं वा सेज्जं वा निसीहियं वा चेतेति तत्थ वि य णं पुव्वामेव उदएणं अब्भुक्खेइ, २ त्ता ततो पच्छा ठाणं वा सेज्जं वा निसीहियं वा चेतेति।

तते णं तातो गोवालियाओ अज्जाओ सूमालियं अज्जं एवं वयासी—एवं खलु देवाणुप्पिए! अज्जे! अम्हे समणीओ निग्गंथीओ इरियासमियाओ जाव बंभचेरधारिणीओ, नो खलु कप्पति अम्हं सरीरबाउसियाए होत्तए। तुमं च णं अज्जे! सरीरबाउसिया अभिक्खणं २ हत्थे धोवसि जाव चेतेसि, तं तुमं णं देवाणुप्पिए! एतस्स ठाणस्स आलोएहि जाव पडिवज्जाहि।

तते णं सूमालिया गोवालियाणं अज्जाणं एयमट्ठं नो आढाइ, नो परिजाणाति,

---

निसीहियं वा चेतेति तत्थ वि य णं पुव्वामेव पाणएण अब्भुक्खेति, ततो पच्छा ठाणं वा सिज्जं वा निसीहियं वा चेतेति" इति निरयावलिकासूत्रे चतुर्थे वर्गे प्रथमेऽध्ययने॥

१. य नास्ति जे १ विना। हस्तसामुत्तरितनं टिप्पणम्॥ २. "ठाणं ति कायोत्सर्गस्थानं निषदनस्थानं वा शय्यां त्वग्वर्तनं नैषेधिकीं स्वाध्यायभूमिं चेतयति करोति"—अटी०॥ ३. अब्भुक्खेत्ता ततो हे १ जे १ विना॥ ४. पच्छा णं ठाणं हे १॥ ५. खलु दे। अज्जे हे २। खलु अज्जे हे २ विना। दे इति संक्षिप्तशैल्या देवाणुप्पिए इत्यस्य सूचकम्, अतो देवाणुप्पिए इति पाठो मूलेऽस्माभिरादृतः॥ ६. °या हुत्तए हे १ जे १॥ ७. धोवेसि हे १ जे १ विना॥ ८. "आलोएहि जावेत्यत्र यावत्करणात् निंदाहि, गरिहाहि, पडिक्कमाहि, विउट्टाहि, विसोहेहि, अकरणयाए अब्भुट्ठेहि, अहारिहं तवोकम्मं पायच्छित्तं पडिवज्जाहि त्ति दृश्यमिति। तत्रालोचनं गुरोर्निवेदनम्, निन्दनं पश्चात्तापः, गर्हणं गुरुसमक्षं निन्दनमेव, प्रतिक्रमणं मिथ्यादुष्कृतदानलक्षणम्, अकृत्याद् निवर्तनं वा, त्रिवोटनम् अनुबन्धच्छेदनम्, विशोधनं व्रतानां पुनर्नवीकरणम्, शेषं कण्ठ्यमिति"—अटी०॥ ९. अज्जाणं अंतिए एयमट्ठं हे १ जे १॥ तुलना—"तते णं सा सुभद्दा अज्जा सुव्वयाणं अज्जाणं एयमट्ठं नो आढाति नो परिजाणति, अणाढायमाणी अपरिजाणमाणी विहरति। तते णं तातो समणीओ निग्गंथीओ सुभद्दं अज्जं हीलेंति निंदंति खिंसंति गरहंति अभिक्खणं अभिक्खणं एयमट्ठं निवारेंति। तते णं तीसे सुभद्दाए अज्जाए समणीहिं निग्गंथीहिं हीलिज्जमाणीए जाव अभिक्खणं अभिक्खणं एयमट्ठं निवारिज्जमाणीए अयमेयारूवे अज्झत्थिए जाव समुप्पज्जित्था—जया णं अहं अगारवासं वसामि तया णं अहं अप्पवसा, जप्पभिइं च णं अहं मुंडा भवित्ता आ(अ)गाराओ अणगारियं पव्वइता तप्पभिइं च णं अहं परवसा, पुव्विं च समणीओ निग्गंथीओ आढेंति परिजाणेंति, इयाणिं नो आढाइंति नो परिजाणंति, तं सेयं खलु मे कल्लं जाव जलंते सुव्वयाणं अज्जाणं अंतियाओ पडिनिक्खमित्ता पाडियक्कं उवस्सयं उवसंपज्जित्ताणं विहरित्तए, एवं संपेहेति, संपेहित्ता कल्लं जाव जलंते सुव्वयाणं अज्जाणं अंतियातो पडिनिक्खमेति, पडिनिक्खमित्ता पाडियक्कं उवस्सयं उवसंपज्जित्ताणं विहरति। तते णं सा सुभद्दा अज्जा अज्जाहिं अणोहट्टिया अणिवारिता सच्छंदमती...पचणुब्भवमाणी विहरति।" इति निरयावलिकासूत्रे तृतीयवर्गे चतुर्थे अध्ययने॥ १०. परिजाणइ सं १ ला २, ३, हे ३, ४। परियाणइ जे १॥

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

[1]अणाढायमीणा [2]अपरिजाणमीणा विहरति। तए णं ताओ अज्जाओ सूमालियं अज्जं अभिक्खणं २ [3]हीलंति [4]जाव परिभवंति, अभिक्खणं २ एयमट्ठं निवारेंति।

तते णं [5]तीसे सूमालियाए समणीहिं निग्गंथीहिं हीलिज्जमाणिए [6]जाव वारिज्जमाणीए इमेयारूवे [7]अज्झत्थिए [9]जाव समुप्पज्जित्था—जदा णं अहं [8]अगारमज्झे वसामि तया णं अहं अप्पवसा, जया [10]णं हं मुंडा [भवित्ता] पव्वइया तया णं हं [11]परवसा, पुव्विं च णं ममं समणीओ [12]आढंति, परिजाणंति, इयाणिं नो आढंति, नो परिजाणंति, तं सेयं खलु [13]ममं कल्लं [14]पाउप्प० गोवालियाणं अज्जाणं अंतियाओ [15]पडिनिक्खमित्ता [16]पाडिएक्कं [17]उवस्सयं उवसंपज्जित्ताणं विहरित्तए त्ति कट्टु एवं संपेहेति, २ कल्लं [14]पाउप्प० गोवालियाणं अज्जाणं अंतियाओ पडिनिक्खमति, २ पाडिएक्कं [18]उवस्सयं उवसंपज्जित्ताणं विहरति।

तते णं सा सूमालिया अज्जा [19]अणोहट्टिया अनिवारिया [20]सच्छंदमती अभिक्खणं २ हत्थे [21]धोवइ [22]जाव चेएति। तत्थ वि य णं पासत्था पासत्थविहारी [23]ओसन्ना

---

१. °ढाइमीणा हे २ जे १। °ढायमाणा ला १, २, हे ३, ४, सं १। °ढायमाणी ला ३॥ २. °णमाणा हे २ खं १ विना। °णेमाणी ला ३॥ ३. हेलेंति हे २॥ ४. अत्र जावशब्देन हीलंति निंदंति खिसंति गरिहंति परिभवंति इति संपूर्णः पाठो ज्ञेयः, दृश्यतां पृ० १०० पं० ८॥ ५. तीए से खं १॥ ६. जावशब्देनात्र 'हीलिज्जमाणीए निंदिज्जमाणीए खिंसिज्जमाणीए गरिहिज्जमाणीए परिभविज्जमाणीए अभिक्खणं अभिक्खणं एयमट्ठं निवारिज्जमाणीए' इति पूर्णः पाठो ज्ञेयः॥ ७. अज्झत्थिए ५ जाव खं १। अज्झत्थिते ४ जाव हे ४॥ ९. जावशब्देनात्र 'अज्झत्थिए चिंतिए पत्थिए मणोगए संकप्पे' इति पूर्णः पाठो ज्ञेयः॥ ८. °मज्झे परिवसामि हे १ जे १॥ १०. णं अहं हे १ जे १॥ ११. परव्वसा हे २, ३ ला १ खं १ जे १॥ १२. प्रतिषु पाठः—आढंति जे १ खं १ हे ३। आढंति २ हे २। आढंति ३ सं १ ला १, २, ३, हे ४। आढाइंति हे १॥ अत्र २ इत्यङ्केन आढंति परिजाणंति इति सम्पूर्णः पाठो विवक्षितः। दृश्यतां पृ० २७७ पं० ९॥ १३. ममं जे १ ला १ विना॥ १४. दृश्यतां पृ० १४ पं० ५–११॥ १५. °क्खमेति पाडि° जे १। °क्खमइ २ पाडि° हे १। १६. "पाडिएक्कं ति पृथक्"—अटी०॥ १७. उवसग्गं हे २। उवस्सगं खं १॥ १८. उवस्सग्गं हे २। उवसग्गं सं २ ला २, ३, हे ४॥ १९. "अणोहट्टिय त्ति अविद्यमानोऽपघट्टको यदृच्छया प्रवर्तमानाया हस्तग्राहादिना निवर्तको यस्याः सा तथा, तथा नास्ति निवारको 'मैवं कार्षीः' इत्येवं निषेधको यस्याः सा तथा"—अटी०॥ २०. °दगई जे १॥ २१. धोवेति सं १ ला २, ३, हे ४॥ २२. दृश्यतां पृ० २७ पं० १४ पृ० २७७ पं० ३॥ २३. प्रतिषु पाठः—ओसण्णा २ कुसीला २ संसत्ता २ हे १ जे १। ओसन्ना २ विहारी कुसीला २ संसत्ता २ हे १, जे १ विना। दृश्यतां पृ० १२६ पं० ११। तुलना—"तए णं सा सुभद्दा अज्जा पासत्था पासत्थविहारी ओसण्णा ओसण्णविहारी कुसीला कुसीलविहारी संसत्ता संसत्तविहारी अहाच्छंदा अहाच्छंदविहारी बहूइं वासाइं सामन्नपरियागं पाउणति, पाउणित्ता अद्धमासियाए संलेहणाए अत्ताणं तीसं भत्ताइं अणसणाए छेदित्ता तस्स ठाणस्स अणालोइयप्पडिक्कंता कालमासे कालं किच्चा सोहम्मे कप्पे...उववण्णा।" इति निरयावलिकासूत्रे तृतीयवर्गे चतुर्थे अध्ययने॥

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

ओसन्नविहारी कुसीला कुसीलविहारी संसत्ता संसत्तविहारी बहूणि वासाणि सामण्णपरियागं पाउणंति,[1] २ अद्धमासियाए संलेहणाए तस्स ठाणस्स अणालोइय-[2]पडिक्कंता कालमासे कालं किच्चा ईसाणे कप्पे अण्णतरंसि विमाणंसि देवगणियत्ताए उववण्णा। तत्थेगतियाणं देवीणं नव पलिओवमाइं ठिती पण्णत्ता। तत्थ णं सूमालियाए देवीए नव पलिओवमाइं ठिती पन्नत्ता।

११६. ते णं काले णं ते णं समए णं इहेव जंबुद्दीवे दीवे भारहे वासे पंचालेसु जणवएसु कंपिल्लपुरे नामं नगरे होत्था, वण्णओ। तत्थ णं [3]दुवए नामं राया होत्था, [4]वण्णओ। तस्स णं चुलणी देवी, [5]धट्ठज्जुणे कुमारे जुवराया। तए णं सा [6]सूमालिया देवी ताओ देवलोगाओ आउक्खएणं जाव चइत्ता इहेव जंबुद्दीवे दीवे भारहे वासे पंचालेसु जणवएसु कंपिल्लपुरे नगरे [7]दुपयस्स रण्णो चुलणीए देवीए कुच्छिंसि दारियत्ताए [9]पच्चायाया। तते णं सा चुलणी देवी नवण्हं मासाणं [8]जाव दारियं पयाया। तते णं तीसे दारियाए निव्वत्तबारसाहियाए इमं एयारूवं [गोण्णं गुणनिप्फण्णं] [10]नामं [नामधेज्जं करेंति] जम्हा णं एसा दारिया दुवयस्स रण्णो धूता चुलणीए [11]अत्तया तं [12]होउ णं अम्हं इमीसे दारियाए नामधेज्जे [13]दोवती दोवती। तए णं तीसे अम्मापियरो इमं एयारूवं गोण्णं गुणनिप्फन्नं नामधेज्जं करेंति— [14]दोवती दोवती। तते णं सा दोवती दारिया पंच[15]धाईपरिग्गहिया [16]जाव गिरिकंदर-मल्लीणा इव चंपगलया [17]निव्वायनिव्वाघायंसि [18]सुहंसुहेणं परि[19]वड्ढइ। तते णं सा

१. °णति। तस्स ठाणस्स हे २॥ २. °इयअपडि° हे २, ४ सं १ ला २, ३॥ ३. दुवदे हे २॥ ४. वण्णओ तस्स णं नास्ति हे २॥ ५. धट्ठज्जणे हे १ जे १ खं १। "धृष्टद्युम्ने णः ।८।२।९४। धृष्टद्युम्नशब्दे आदेशस्य णस्य द्वित्वं न भवति। धट्ठज्जुणे।" इति आचार्यश्रीहेमचन्द्रसूरिविरचिते प्राकृतव्याकरणे॥ ६. सोमा° जे १॥ ७. दुपदस्स खं १। दुवयस्स हे १ जे १॥ ८. पच्चाया ला १। पयाया हे १ जे १॥ ९. दृश्यतां पृ० ३४ पं० ९॥ १०. यद्यपि सर्वेषु हस्तलिखितादर्शेषु अत्र नामं इति संक्षिप्तः पाठः, तथापि पूर्वशैल्यनुसारेण नामधेज्जं करेंति इति पाठः शोभते, अतोऽत्रास्माभिः नामधेज्जं इति पाठः स्थापितः, दृश्यतां पृ० ३७ पं० २ पृ० २६५ पं० ५॥ ११. अत्तिया हे २॥ १२. होऊ हे १ खं १॥ १३. प्रतिषु पाठाः —दोवई दो २ तए हे १। दोवई दो ३ तए जे १। दोवती। तते हे २। दोवई २ तए ला १। दोवती २ तए सं १ ला २, ३, हे ३, ४। दोवतीए तते खं १॥ १४. दोवती २ इति प्रतिषु पाठः॥ १५. °धाति° खं १। °धाइ° सं १ ला २, ३, हे ३, ४॥ १६. दृश्यतां पृ० ३७ पं० ३—११॥ १७. निवाय° हे १ जे १ विना। दृश्यतां पृ० ३७ पं० १० टि० ९ पृ० २६५ पं० १० टि० १३॥ १८. सुहंसुहेणं विहरइ। परिवड्ढइ। हे १। दृश्यतां पृ० ३७ पं० १०, पृ० २६५ पं० १०॥ १९. °वड्ढए सा दुवई जे १॥

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

दोवई रायवरकन्ना उ[1]म्मुक्कबालभावा जाव उक्किट्ठसरीरा जाया यावि होत्था।

तते णं तं दोवतिं रायवरकन्नं अण्णया कयाइ[2] अंतेउरियाओ ण्हायं जाव[3] विभूसियं करेंति, २ त्ता दुपयस्स रण्णो पायवंदियं[4] पेसेंति[5]। तते णं सा दोवती रायवरकन्ना जेणेव दुपए[6] राया तेणेव उवागच्छइ, २ दुपयस्स[7] रण्णो पायग्गहणं करेति[8]। तए णं से दुपए[9] राया दोवतिं दारियं अंके निवेसेति, २ त्ता दोवतीए रायवरकन्नाए रूवे य जोव्वणे[10] य लावण्णे य जायविम्हए दोवइं रायवरकन्नं एवं वयासी—जस्स णं अहं तुमं पुत्ता! रायस्स वा[11] जुवरायस्स वा भारियत्ताए सयमेव दलइस्सामि तत्थ णं तुमं सुहिया वा दुहिया[12] वा भवेज्जासि[13]। तते णं मम[14] जाव[15]-ज्जीवाए हिययडाहे भविस्सइ। तं[16] णं अहं तव पुत्ता! अज्जयाए[17] सयंवरं वियरामि, अज्जोपाए[18] णं तुमं दिण्णसयंवरा जण्णं तुमं सयमेव रायं वा जुवरायं वा वरेहिसि से णं तव भत्तारे भविस्सति त्ति कट्टु ताहिं इट्ठाहिं जाव[19] आसासेइ[20], २ पडिविसज्जेइ।

११७. तते णं से दुवए राया दूतं सद्दावेति, २ त्ता एवं वयासी—गच्छ[21] णं तुमं देवाणुप्पिया! बारवइं[22] नगरिं, तत्थ णं तुमं कण्हं[23] वासुदेवं, समुद्दविजयपामोक्खे दस दसारे, बलदेवपामोक्खे पंच महावीरे, उग्गसेणपामोक्खे सोलस रायसहस्से, पज्जुण्णपामोक्खाओ अद्धुट्ठाओ कुमारकोडीओ, संबपामोक्खाओ सट्ठिं[24] दुद्दंतसाहस्सीओ, वीरसेणपामोक्खाओ एक्कवीसं वीरपुरिससाहस्सीओ, महसेण[25]पामोक्खाओ छप्पन्नं[26] बलवगसाहस्सीओ, अन्ने य बहवे राईसर-तलवर-माडंबिय-कोडुंबिय-इब्भ-सेट्ठि-सेणावति-सत्थवाह[27]प्पभिति[28]ओ करतलपरिग्गहियं दसनहं सिरसावत्तं मत्थए अंजलिं कट्टु जएणं विजएणं वद्धावेहि[29], २ एवं वयाहि[30]—एवं

१. उमुक° खं१ हे२। दृश्यतां पृ० १४८ पं० ३, पृ० १२ पं० १२॥ २. कयाई हे १। कयाइं सं१ हे४॥ ३. जाव भूसियं हे१ जे१ विना॥ ४. पायं व° खं१॥ ५. पेसंति हे१॥ ६. दुव° जे१॥ ७. दुव° खं१॥ ८. करेति २ हे१ जे१॥ ९. दुवते हे२। दुवए खं१॥ १०. जोवणे हे२॥ ११. वा नास्ति जे१ हे१ ला१॥ १२. दुक्खिया हे१ जे१ ला१ विना॥ १३. भवेज्जसि खं१। भविज्जासि हे१। भविज्जासि जे१॥ १४. ममं जे१ हे१ विना॥ १५. °जीवाए हे१ लों० ला१ विना॥ १६. जं अम्हं तव पुत्ता हे२॥ १७. "अज्जयाए (अज्जप्पए—अटीजे० १, अटीहे० १) त्ति अद्य प्रभृति"—अटी०॥ १८. हस्तलिखितप्रतिषु पाठाः—अज्जोपाए णं हे२ खं१। अज्जोपाएण हे२ खं१ विना। दृश्यतामुपरितनं टिप्पणम्॥ १९. दृश्यतां पृ० २७ पं० ९॥ २०. आसेसइ हे२॥ २१. गच्छह णं खं१॥ २२. वईए नयरीए हे१ जे१॥ २३. दृश्यतां पृ० १०७ पं० १७–२१॥ २४. सट्ठि जे१॥ २५. °सेणु° हे२॥ २६. छप्पन्न हे१ जे१॥ २७. °हप° हे१ जे१ विना॥ २८. °भितीओ हे१। °भिईओ जे१॥ २९. बद्धावेह ला१। सद्दावेह खं१॥ ३०. वयह हे१ जे१ भां०॥

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

खलु देवाणुप्पिया! कंपिल्लपुरे नगरे दुपयस्स रण्णो धूयाए चुलणीए अत्तयाए[1] धट्ठज्जुणकुमारस्स[2] भगिणीए दोवईए रायवरकण्णाए सयंवरे भविस्सइ, तं णं तुब्भे देवाणुप्पिया[3]! दुपयं रायं[4] अणुगिण्हमाणा अकालपरिहीणं चेव कंपिल्लपुरे नगरे समोसरह।

⋊◁[5]तए णं से दूए करयल जाव कट्टु दुपयस्स रण्णो एयमट्ठं पडिसुणेति, २ जेणेव सए गिहे तेणेव उवागच्छइ, २ कोडुंबियपुरिसे सद्दावेति, २ एवं[6] वयासी—खिप्पामेव भो देवाणुप्पिया! चाउग्घंटं आसरहं जुत्तामेव उवट्ठवेह[7], जाव[8] उवट्ठवेंति।

तए णं से दूए ण्हाते जाव[9] सरीरे चाउग्घंटं आसरहं दुरुहति, २ बहूहिं पुरिसेहिं सन्नद्ध जाव[10] गहियाउहपहरणेहिं सद्धिं संपरिवुडे कंपिल्लपुरं नगरं मज्झंमज्झेणं निग्गच्छति, २ पंचालजणवयस्स[11] मज्झंमज्झेणं जेणेव देसप्पंते तेणेव उवागच्छइ, २ सुरट्ठाजणवयस्स[12] मज्झंमज्झेणं जेणेव बारवती नगरी तेणेव उवागच्छइ, २ बारवइं नगरिं मज्झंमज्झेणं अणुपविसइ[13], २ जेणेव कण्हस्स वासुदेवस्स बाहिरिया उवट्ठाणसाला[14] तेणेव उवागच्छइ, २ चाउग्घंटं[15] आसरहं ठवेइ, २ रहाओ पच्चोरुहति, २ मणुस्सवग्गुरापरिक्खित्ते[16] पायचारविहारेणं जेणेव कण्हे वासुदेवे तेणेव उवागच्छइ, २ कण्हं वासुदेवं समुद्दविजयपामोक्खे य दस दसारे जाव बलवगसाहस्सीओ करयल तं चेव जाव[17] समोसरह।

---

१. अत्तियाए जे १ लों० ॥ २. °जुण° हे २। °ज्जण° जे १ लों०। °जण° हे १ ॥ ३. देवाणुप्पिया हे १ जे १ विना नास्ति ॥ ४. रायाणं हे १ जे १ ॥ ५. इत आरभ्य पृ० २८४ पं० ८ पर्यन्तम् ⋊◁ ▷⋉ एतच्चिह्नान्तर्गतपाठस्थाने हे १ जे १ मध्ये ईदृशः पाठ उपलभ्यते—[तं–हे १] गच्छह णं तुमं देवाणु रायगिहं नगरं तत्थ णं तुमं सहदेवं रायाणं [जरासंधसुअं –हे १] अन्ने य जाव बहवे जाव वद्धावित्ता एवं वयह। एवं खलु देवाणुप्पिया कंपिल्लपुरे जाव समोसरह। एवं महुराए उग्गोणं उग्गसेणं रायं। हत्थिणाउरे पंडुं सपुत्तयं। वइराडए णगरे दुज्जोहणं भाइसतसमग्गं सउणिसल्लिगं च जयद्दहं दोणं आसत्थामं अन्ने य। दंतपुरी[ए–हे १] दंतवक्के। चंपाए पउमराया। तए णं से दूते तहत्ति जाव पडिसुणेइ हे १ जे १ भां०। अत्र 'गच्छह' इत्यस्य अधस्तात् 'दूतास्तु भिन्ना भिन्ना' इति टिप्पणं जे १ मध्ये वर्तते ॥ ६. एवं खलु देवाणु° लों० ॥ ७. उवट्ठावेह ला १ ॥ ८. दृश्यतां पृ० ४२ पं० १०, पृ० ११० पं० २ ॥ ९. दृश्यतां पृ० १७ पं० १७ ॥ १०. दृश्यतां पृ० ८६ पं० ५ ॥ ११. पंचालाज° खं १ ला १। दृश्यतां पृ० १४८ पं० १८, पृ० १५१ पं० १८, २० ॥ १२. सुरट्ठं° ला ३ ॥ १३. अणुप्प° सं १ हे २, ३ ला ३ ॥ १४. उव्व° हे २ ॥ १५. चाउघंटं हे २ खं १ ॥ १६. °रापरिखित्ते हे २। °राए परिक्खित्ते लों० ॥ १७. दृश्यतां पृ० ११७ पं० १८—२१ ॥

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

तते णं से कण्हे वासुदेवे तस्स दूयस्स अंतिए एयमट्ठं सोच्चा [1]निसम्म हट्ठ जाव[2] हियए तं दूतं सक्कारेति सम्माणेति, २ पडिविसज्जेति।

तए णं से कण्हे वासुदेवे कोडुंबियपुरिसं सद्दावेति, २ एवं वयासी—[3]गच्छ णं तुमं देवा[4]णुप्पिया! सभाए सुहम्माए [5]सामुदाइयं भेरिं [6]तालेहि। तए णं से कोडुंबियपुरिसे करयल[परिग्गहियं दसणहं सिरसावत्तं मत्थए अंजलिं कट्टु] कण्हस्स वासुदेवस्स एयमट्ठं पडिसुणेति, २ जेणेव सभाए सुहम्माए [7]सामुदाइया भेरी तेणेव उवागच्छति, २ सामुदाइयं भेरिं महया २ सद्देणं तालेति। तए णं ताए [8]सामुदाइयाए भेरीए तालियाए समाणीए समुद्दविजयपामोक्खा दस दसारा जाव [9]महसेणपामोक्खाओ छप्पण्णं बलवगसाहस्सीओ ण्हाया जाव विभूसिया जहाविभवइड्ढिसक्कारसमुदएणं अप्पेगइया हयगया अप्पेगतिया जाव[10] [11]पायचारविहारेणं जेणेव कण्हे वासुदेवे तेणेव उवागच्छंति, २ करयल जाव कण्हं वासुदेवं जएणं विजएणं वद्धा[12]वेंति।

तए णं से कण्हे वासुदेवे कोडुंबियपुरिसे सद्दावेति, २ एवं वयासी—खिप्पामेव भो देवाणुप्पिया! [13]अभिसेक्कं हत्थिरयणं पडिक[14]प्पेह हय-गय जाव[15] पच्चप्पिणंति। तते णं से कण्हे वासुदेवे जेणेव मज्जणघरे तेणेव उवागच्छति, २ [16]समुत्तजालाकुलाभिरामे जाव अंजणगिरिकूडसन्निभं गयवइं नरवई दुरूढे। तते णं से

---

१. निसम्मा खं १ सं १ ला ३ हे ४॥ २. दृश्यतां पृ० १० पं० ६॥ ३. गच्छह णं सं १ ला १ ३, हे ४॥ ४. °णुपि° हे २ खं १॥ ५. सामुद्दा° खं १ हे २। समुद्दा° हे ३। दृश्यतां पृ० १०९ टि० १॥ ६. तालेहिं खं १ हे २, ३ ला १, २। तालेह ला ३॥ ७. सामुद्दा° हे २। समुद्दा° खं १॥ ८. समुद्दा° हे २ खं १॥ ९. महा° हे २ ला ३। दृश्यतां पृ० १०६ पं० २१, पृ० २८० पं० १६॥ १०. दृश्यतां पृ० १०९ पं० १५॥ ११. पायविहारेणं सं १ ला २, ३, हे ३, ४। दृश्यतां पृ० २८१ पं० १५॥ १२. °वेंति २ खं १ ला १ हे ३॥ १३. अभि° खं १ ला १ विना। तुलना—"तए णं से कूणिए राया भंभसारपुत्ते बलवाउयं आमंतेइ, आमंतेत्ता एवं वयासी—खिप्पामेव भो देवाणुप्पिया! आभिसेक्कं हत्थिरयणं पडिकप्पेहि, हय-गय-रह-पवर-जोहकलियं च चाउरंगिणिं सेणं सन्नाहेहि,...करेत्ता कारवेत्ता एयमाणत्तियं पच्चप्पिणाहि" इति औपपातिकसूत्रे सू० २९। "आभिसेक्कं ति अभिषेकमर्हतीति आभिषेक्यं हत्थिरयणं ति प्रधानहस्तिनं पडिकप्पेहि त्ति प्रतिकल्पय सन्नद्धं कुरु" इति औपपातिकसूत्रस्य अभयदेवसूरिविरचितायां टीकायाम्। "तते णं से कूणिए राया कोडुंबियपुरिसे सद्दावेति, सद्दावित्ता एवं वयासी—खिप्पामेव भो देवाणुप्पिया! आभिसेक्कं हत्थिरयणं पडिकप्पेह, हय-गय-रह० चातुरंगिणिं सेणं सन्नाहेह, ममं एयमाणत्तियं पच्चप्पिणह जाव पच्चप्पिणंति" इति निरयावलिकासूत्रे प्रथमे वर्गे प्रथमेऽध्ययने॥ १४. °कप्पेहिं ला १॥ १५. जावशब्देनात्र 'हय-गय-रहपवरजोहपरिकलियं च चाउरंगिणिं सेणं सन्नाहेह, सन्नाहेत्ता एयमाणत्तियं पच्चप्पिणह, ते वि तहेव पच्चप्पिणंति' ईदृशः पाठो भाति, दृश्यतां पृ० ३२ पं० ६, ९-१०, पृ० १७५ पं० ४॥ १६. दृश्यतां पृ० १५ पं० ९ टि० ११॥

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

कण्हे वासुदेवे समुद्दविजयपामोक्खेहिं दसहिं दसारेहिं जाव अणंगसेणापामोक्खाहिं अणेगाहिं गणियासाहस्सीहिं सद्धिं संपरिवुडे सव्विड्ढीए[1] जाव रवेणं बारवइं नगरिं मज्झंमज्झेणं निग्गच्छइ, २ सुरट्ठाजणवयस्स मज्झंमज्झेणं जेणेव देसप्पंते तेणेव उवागच्छइ, २ पंचालजणवयस्स मज्झंमज्झेणं जेणेव कंपिल्लपुरे नगरे तेणेव [2]पहारेत्थ गमणाए।

तए णं से दुवए राया [3]दोच्चं दूयं सद्दावेइ, २ एवं [4]वयासी—गच्छ णं तुमं देवाणुप्पिया! हत्थिणा[5]उरं नगरं। तत्थ णं तुमं पंडुरायं सपुत्तयं, जुहिट्ठिल्लं, भीमसेणं, अज्जुणं, नउलं, सहदेवं, दुज्जोहणं [6]भाइसयसमग्गं, गंगेयं, विदुरं, [7]दोणं, जयद्दहं, सउणिं, कीवं, [8]आसत्थामं करयल जाव कट्टु तहेव जाव समोसरह। तए णं से दूए एवं वयासी—जहा वासुदेवे, नवरं भेरी नत्थि, जाव जेणेव कंपिल्लपुरे नयरे तेणेव [9]पहारेत्थ गमणाए।

एतेणेव कमेणं तच्चं [10]दूयं चंपं नयरिं। तत्थ णं तुमं [11]कण्णे अंगरायं सल्लं नंदिरायं करयल तहेव जाव समोसरह।

चउत्थं दूयं [12]सुत्तिमइं नयरिं। तत्थ णं तुमं सिसुपालं दमघोससुयं पंचभाइ-सयसंपरिवुडं करयल तहेव जाव समोसरह।

पंचमं दूयं [13]हत्थिसीसयं नगरं। तत्थ णं तुमं दमदंतं रायं करयल जाव समोसरह।

छट्ठं दूयं महुरं [14]नगरिं, तत्थ णं तुमं [15]धरं रायं करयल जाव समोसरह।

सत्तमं दूयं रायगिहं नगरं। तत्थ णं तुमं सहदेवं [16]जरासिंधसुयं करयल जाव समोसरह।

---

१. दृश्यतां पृ० २३ पं० ५ टि० ६॥ २. पाहा° खं १ ला २ हे ४। पाह° हे ३॥ ३. दोच्चं पि दूयं खं १ ला १ विना॥ ४. वयासी खिप्पामेव भो देवाणुप्पिया हत्थिणा(ण–हे ३)पुरं तत्थ ला २ हे ३। वयासी [गच्छह णं तुमं देवा°–लासं० ३] खिप्पामेव हत्थिणपुरं नयरं तत्थ ला ३। वयासी खिप्पामेव [भो देवा–हेसं० ४] हत्थिणापुरं णयरं तत्थ हे ४॥ ५. °णपुरं खं १ हे २॥ ६. भायसयसमग्गं हे २ खं १। भाइसयसमेयं ला १॥ ७. द्रोणं जहद्दह सउणिं कीरं हे २॥ ८. अस° ला १॥ ९. पाहा° खं १॥ १०. दूयं २ सं १ ला ३ हे ३, ४॥ ११. कण्हं ला १ विना। "कर्णश्चम्पाधिपोऽङ्गराट्॥७११॥" इति अभिधानचिन्तामणौ ३।३७५॥ १२. सोत्ति° हे २ विना॥ १३. हत्थसीसयं लामू० ३। हत्थसीस° सं १। हत्थिसीसं हे ३॥ १४. नयरिं सं १ ला २, ३, हे ४॥ १५. धररायं खं १॥ १६. हे ३ सं १ लों० विना—°सिंधु° हे २, ला १, ४। °संधु° खं १ ला २ लामू० ३॥

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

अट्ठमं दूयं [1]कोडिण्णं नयरिं। तत्थ णं तुमं रुप्पिं भेसगसुयं करयल तहेव जाव समोसरह।

नवमं दूयं विराडं नयरं। तत्थ णं तुमं कीयगं भाउसयसमग्गं करयल जाव समोसरह।

दसमं दूयं अवसेसेसु गामा-ऽऽगर-नगरेसु, अणेगाइं रायसहस्साइं जाव समोसरह। तए णं से दूए तहेव निग्गच्छइ जेणेव गामा-ऽऽगर-नगर तहेव जाव समोसरह। तए णं ताइं अणेगाइं रायसहस्साइं तस्स दूयस्स अंतिए एयमट्ठं सोच्चा [2]निसम्म [3]हट्ठ० तं दूयं सक्का[4]रेंति सम्माणेंति, २ पडिविसज्जिंति ▷०।

तए णं ते वासुदेवपामोक्खा बहवे रायसहस्सा पत्तेयं २ ण्हाया [5]सन्नद्ध(द्धा) हत्थिखंधवरगया हय-गय-रह[6]-[पवरजोहकलियाए चाउरंगिणीए सेणाए सद्धिं संपरिवुडा] महयाभडचडकर-पहकर[7][वंदपरिक्खित्ता] सएहिं २ नगरेहिंतो अभिनिग्गच्छंति, २ त्ता जेणेव पंचाले जणवए तेणेव [8]पहारेत्थ गमणाए।

११८. तए णं से [9]दुवए [10]राया कोडुंबियपुरिसे सद्दावेइ, २ त्ता एवं वयासी– गच्छह णं तुमे देवाणुप्पिया! कंपिल्लपुरे नगरे, बहिया, गंगाए महानदीए अदूरसामंते एगं महं सयंवरमंडवं करेह अणेगखंभसतसन्निविट्ठं लीलट्ठियसा[11]लभंजियागं जाव पच्चप्पिणंति।

तए णं से [12]दुपदे राया [13]दोच्चं पि कोडुंबियपुरिसे सद्दावेइ, २ एवं वयासी— खिप्पामेव भो देवाणुप्पिया! वासुदेवपामोक्खाणं बहूणं रायसहस्साणं आवासे करेह। ते वि करेत्ता पच्चप्पिणंति। तए णं से [14]दुपए राया वासुदेवपामोक्खाणं बहूणं रायसहस्साणं आगमणं जाणित्ता पत्तेयं २ हत्थिखंध जाव परिवुडे [15]अग्घं च

---

१. °डिणिं से १ हे ३ ला ३॥ २. निसम्मा हे २ विना॥ ३. हट्ठा खं १। दृश्यतां पृ० २८२ पं० १, पृ० १० पं० ६॥ ४. °रेंति २ सम्मा° हे २॥ ५. दृश्यतां पृ० १७५ पं० ३, ९॥ ६. दृश्यतां पृ० १५० पं० १२–१३, पृ० १७५ पं० ४, १०, पृ० ३३ पं० २॥ ७. दृश्यतां पृ० १५० पं० १३। °पहकर° नास्ति खं १। दृश्यतां पृ० ३३ पं० ३। "महयाभडचडगर-वंदपरिक्खित्त त्ति महाभटानां चटकरप्रधानं विच्छर्दप्रधानं वृन्दं तेन संपरिक्षिप्ता"—इति ज्ञाताधर्मकथासूत्रस्य प्रथमाध्ययनस्य अभयदेवसूरिविरचितायां टीकायाम्॥ ८. पाहा° हे १ जे १ विना॥ ९. जे १ विना—दुपए हे १। दुवते हे २। दुवए हे १, २ जे १ विना॥ १०. राया दुच्चं पि को° जे १॥ ११. °सालि° हे १, २ जे १ खं १॥ १२. दुव° हे १ जे १ विना॥ १३. दोच्चं पि हे १ ला १ विना नास्ति॥ १४. दुवए हे १ जे १ विना॥ १५. "अग्घं च त्ति अर्घं पुष्पादीनि पूजाद्रव्याणि पज्जं च त्ति पादहितं पाद्यं पादप्रक्षालन-स्नेहनोद्वर्तनादि"—अटी०॥

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

पज्जं च गहाय सव्विड्ढीए कंपिल्लपुराओ निग्गच्छइ, २ जेणेव ते वासुदेवपामोक्खा बहवे रायसहस्सा तेणेव उवागच्छइ, २ ताइं वासुदेवपामोक्खाइं अग्घेण य पज्जेण य सक्का[1]रेति सम्माणेइ, २ त्ता तेसिं वासुदेवपामोक्खाणं पत्तेयं २ आवासे वियरति।

तए णं ते वासुदेवपामोक्खा जेणेव सया २ आवासा तेणेव उवागच्छंति, २ [2]हत्थिखंधाहिंतो पच्चोरुहंति, २ पत्तेयं पत्तेयं [3]खंधावारनिवेसं करेंति, २ सएसु सएसु आवासेसु अणुपविसंति, २ सएसु २ आवासेसु य आसणेसु य सयणेसु य सण्णिसण्णा य संतुयट्टा य बहूहिं गंधव्वेहि य नाडएहि य उवगि[5]ज्जमाणा य उवण[6]च्चिज्जमाणा य विहरंति।

तते णं से दुवए राया कंपिलपुरं नगरं अणुपविसति, २ विपुलं [7]असण-पाण-खाइम-साइमं उवक्खडावेति, २ त्ता कोडुंबियपुरिसे सद्दावेति, २ एवं वयासी—गच्छह णं तुब्भे देवाणुप्पिया! विपुलं असण-पाण-खाइम-साइमं सुरं च [8]मज्जं च महुं च सीधुं च पसण्णं च सुबहुं पुप्फ-वत्थ-गंध-मल्लालंकारं च वासुदेवपामोक्खाणं रायसहस्साणं आवासेसु साहरह। ते वि साहरंति। तते णं ते वासुदेवपामोक्खा तं विपुलं [9]असण-पाण-खाइम-साइमं जाव पसन्नं च [10]आसाएमाणा विस्साएमाणा परिभाएमाणा परिभुंजेमाणा विहरंति, जिमियभुत्तुत्तरागया वि य णं समाणा [11]आयंता जाव सुहासणवरगया बहूहिं गंधव्वेहि य जाव विहरंति।

तते णं से दुपदे राया [12]पुव्वावरण्हकालसमयंसि कोडुंबियपुरिसे सद्दावेइ, २ त्ता

१. प्रतिषु पाठः—°रेइ २ त्ता संमाणेइ २ त्ता तेसिं जे १। °रेइ २ संमाणेइ २ तेसिं हे १। °रेति २ तेसिं सं १ खं १ हे ३, ४ ला १, २, ३। °रेति सम्माणेति तेसिं हे २॥ २. °खंधेहिंतो हे २ ला २ विना॥ ३. खंधार° हे १, २ जे १ खं १॥ ४. सए सए आवासे हे २ खं १॥ ५. °गिज्जमाणा य विहरंति [२–हे १] उवनच्चि(च्चि–हे १)ज्जमाणा य तए णं जे १ हे १॥ ६. °णमिज्ज° खं १॥ ७. असणं ४ उव° जे १ हे १॥ ८. प्रतिषु पाठः—मज्जं च महुं च सिंधुं च हे २। मज्जं च मंसं च सीधुं च ला १। मज्जं च मंसं च सिंधुं च हे २ ला १ विना। "मद्य-मधु-प्रसन्नाख्याः सुराभेदा एव"—अटी०॥ ९. असणं ४ जाव हे १ जे १॥ १०. प्रतिषु पाठः—आसाएमाणा ४ विहरंति सं १ ला २, ३, हे ३, ४ खं १। आसाएमाणा जाव विहरंति जे १। आसाएमाणा विहरंति हे २। दृश्यतां पृ० ३६ पं० ६, पृ० ९८ पं० १। "तए णं अम्हे तं विपुलं असण-पाण-खाइम-साइमं आसाएमाणा विस्साएमाणा परिभाएमाणा परिभुंजेमाणा पक्खियं पोसहं पडिजागरमाणा विहरिस्सामो" इति भगवतीसूत्रे १२।१।१०॥ ११. आयंता(आयण्णा—जे १) चोक्खा सुहा° हे १ जे १। अत्र 'आयंता जाव'-शब्देन आयंता चोक्खा परमसुइभूया इति सम्पूर्णः पाठो ज्ञेयः। दृश्यतां पृ० ९५ पं० ११॥ १२. पुव्वाव° सं १ ला १, २, ३ हे १, ४॥

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

एवं वयासी—गच्छह णं तुब्भे देवाणुप्पिया! कंपिल्लपुरे[1] सिंघाडग जाव[2] पहेसु वासुदेवपामुक्खाण[3] य रायसहस्साण आवासेसु हत्थिखंधवरगया महया २ सद्देणं उग्घोसेमाणा[4] २ एवं वदह[5]—एवं खलु देवाणुप्पिया! कल्लं[6] पाउ० दुपदस्स रण्णो धूयाए चुलणीए देवीए अंत्तयाए[7] धट्ठज्जुणस्स भगिणीए दोवतीए रायवरकण्णाए सयंवरे भविस्सति, तं तुब्भे णं देवाणुप्पिया! दुपदं रायाणं अणुगिण्हमाणा ण्हाया जाव विभूसिया हत्थिखंधवरगया सकोरेंट[मल्लदामेणं छत्तेणं धरिज्जमाणेणं] सेयचामर[राहिं वीइज्जमाणा] हय-गय-रह-[पवरजोहकलियाए चाउरंगिणीए सेणाए सद्धिं संपरिवुडा] महयाभडचडगर[10] जाव परिक्खित्ता[11] जेणेव सयंवरामंडवे तेणेव उवागच्छह, २ पत्तेयं पत्तेयं नामंकेसु आसणेसु निसीयह, २ दोवतिं रायवरकण्णं पडिवालेमाणा २ चिट्ठह, घोसणं घोसेह, [२] मम एयमाणत्तियं पच्चप्पिणह। तए णं ते कोडुंबिय० तहेव जाव पच्चप्पिणंति।

तए णं से दुवए राया कोडुंबियपुरिसे सद्दावेइ, २ एवं वयासी—गच्छह णं तुब्भे देवाणुप्पिया! सयंवरमंडवं आसियसम्मज्जिओवलित्तं सुगंधवरगंधियं[12] पंचवण्णपुप्फोवयारकलियं कालागरुपवरकुंदुरुक्कतुरुक्क[13] जाव गंधवट्टिभूयं मंचाइमंचकलियं करेह, २ वासुदेवपामोक्खाणं बहूणं रायसहस्साणं पत्तेयं २ नामंकाइं आसणाइं अत्थुयपच्चत्थुयाइं[14] रएह, २ एयमाणत्तियं[15] पच्चप्पिणह। ते वि जाव पच्चप्पिणंति।

तते णं ते वासुदेवपामोक्खा बहवे रायसहस्सा[16] कल्लं[17] पाउ० ण्हाया जाव विभूसिया हत्थिखंधवरगया सकोरेंटमल्लदामेणं छत्तेणं धरिज्जमाणेणं सेयवरचामराहिं[18] [वीइज्जमाणा] हय-गय जाव परिवुडा सव्विड्ढीए जाव रवेणं[19] जेणेव सयंवरा[मंडवे] तेणेव उवागच्छंति, २ अणुपविसंति, २ पत्तेयं २ नामंकेसु[20] निसीयंति, २ दोवइं रायवरकण्णं पडिवालेमाणा २ चिट्ठंति।

---

१. °पुरं हे १ जे १ विना। °पुरिं हे २॥ २. लों० विना—जाव पहे वासु° हे २। जाव वासु° लों० हे २ विना। दृश्यतां पृ० २३ पं० ५॥ ३. °क्खाणं रायसहस्साणं हे १ जे १॥ ४. उवघो° लों०॥ ५. वयाह त्ति एवं जे १। वयाहे त्ति एवं हे १। वदह त्ति एवं खं १ सं १ हे ३, ४॥ ६. दृश्यतां पृ० १४ पं० ५॥ ७. अंतियाए हे १ जे १॥ ८. दृश्यतां पृ० ३२ पं० २१॥ ९. दृश्यतां पृ० १७५ पं० ४॥ १०. °गरेणं जाव सं १ ला १, २, ३ हे ३, ४॥ ११. परिखित्ता हे २॥ १२. सुगंधिव° हे २ ला १ विना॥ १३. °कुंदरु° खं १। दृश्यतां पृ० ९ पं० ३–४॥ १४. अत्थयपच्चत्थयाइं जे १॥ १५. एवमा° हे १ जे १॥ १६. रायवरसहस्सा हे १ जे १॥ १७. दृश्यतां पृ० १४ पं० ५॥ १८. सेयवर° नास्ति सं १ ला २, ३ हे ३, ४। सेयचाम° हे २ खं १ ला १। दृश्यतां पृ० २८६ पं० ७॥ १९. दृश्यतां पृ० २८६ पं० ९॥ २०. हे २ खं १ ला १ विना—नामंकिएसु हे १, ३, ४ जे १ सं १ ला २, ३। दृश्यतां पृ० २८६ पं० ९॥

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

तए णं से दुपए राया कल्लं[1]० ण्हाए जाव विभूसिए हत्थिखंधवरगए सकोरेंट-[मल्लदामेणं छत्तेणं धरिज्जमाणेणं] हय-गय-[रह-पवरजोहकलियाए चाउरंगिणीए सेणाए सद्धिं संपरिवुडे] कंपिल्लपुरं णयरं मज्झंमज्झेणं निग्गच्छति, [२] जेणेव सयंवरामंडवे जेणेव वासुदेवपामोक्खा बहवे [2]रायसहस्सा तेणेव उवागच्छति, २ तेसिं वासुदेवपामोक्खाणं करतल[परिग्गहियं दसणहं सिरसावत्तं मत्थए अंजलिं कट्टु जएणं विजएणं वद्धावेति,] वद्धावेत्ता कण्हस्स वासुदेवस्स से[3]यवरचामरं गहाय उववीयमाणे २ चिट्ठति।

११९. तए णं सा दोवती रायवरकन्ना क[4]ल्लं पा[5]उपभाए जेणेव मज्जणघरे तेणेव उवागच्छति, २ त्ता मज्जणघरं अणुपविसति, २ ण्हा[6]या कयबलिकम्मा कयकोउयमंगलपायच्छित्ता सुद्धप्पा[7]वेसाइं मंग[8]ल्लाइं [9]वत्थाइं पवर परिहिया मज्जणघराओ पडिनिक्खमइ, २ जेणेव जिणघरे तेणेव उवागच्छइ, २ जिणघरं अणुपविसइ, २ [10]जिणपडिमाणं आलोए पणामं करेति, २ लोमह[11]त्थयं परामुसति, २ एवं जहा [12]सूरियाभो जिणपडिमाओ अच्चेति तहेव भाणियव्वं जाव

१,५. दृश्यतां पृ० १४ पं० ५॥ २. रायवरसहस्सा जे १। दृश्यतां पृ० २८६ टि० १६॥ ३. सेयचा° हे १ जे १ विना। दृश्यतां पृ० २८६ पं० ७,१८ टि० १८॥ ४. कल्लं पाउपभाए ला १ जे १ हे १ विना नास्ति॥ ६. "जिणपडिमाणं अच्चणं करेइ त्ति एकस्यां वाचनायामेतावदेव दृश्यते, वाचनान्तरे तु ण्हाया जाव सव्वालंकारविभूसिया मज्जणघराओ पडिनिक्खमइ, २ जेणामेव जिणघरे तेणामेव उवागच्छति, २ जिणघरं अणुपविसइ, २ जिणपडिमाणं आलोए पणामं करेइ, २ लोमहत्थयं परामुसइ, २ एवं जहा सूरियाभो जिणपडिमाओ अच्चेति तहेव भाणियव्वं जाव धूवं डहइ त्ति, इह यावत्करणात् अर्थत इदं दृश्यम्—लोमहस्तकेन जिनप्रतिमाः प्रमार्ष्टि, सुरभिणा गन्धोदकेन स्नपयति, गोशीर्षचन्दनेनानुलिम्पति, वस्त्राणि निवासयति, ततः पुष्पाणां माल्यानां ग्रथितानामित्यर्थः गन्धानां चूर्णानां वस्त्राणामाभरणानां चारोपणं करोति स्म, मालाकलापावलम्बनं पुष्पप्रकरं तन्दुलैर्दर्पणाद्यष्टमङ्गलालेखनं च करोति, वामं जाणुं अंचेइ त्ति उत्क्षिपतीत्यर्थः, दाहिणं जाणुं धरणीतलंसि निहट्टु निहत्य स्थापयित्वेत्यर्थः, तिक्खुत्तो मुद्धाणं धरणीतलंसि निवेसेइ निवेशयतीत्यर्थः, ईसिं पच्चुन्नमति, २ करतलपरिग्गहियं अंजलिं मत्थए कट्टु एवं वयासी—नमोत्थु णं अरहंताणं जाव संपत्ताणं। वंदति नमंसति, २ जिणघराओ पडिनिक्खमइ त्ति, तत्र वन्दते चैत्यवन्दनविधिना प्रसिद्धेन, नमस्यति पश्चात् प्रणिधानादियोगेनेति वृद्धाः"—अटी०॥ ७. °पावे° हे २ खं १। °प्पवे° जे १ ला १॥ ८. मंगलाइं हे २॥ ९. वत्थायं हे २॥ १०. जिणपडिमाणं नास्ति खं १ ला १ विना॥ ११. °हत्थं परा° खं १॥ १२. सूरियाभे जे १। "तए णं से सूरियाभे देवे...जेणेव सिद्धायतणे तेणेव उवागच्छति, उवागच्छित्ता सिद्धायतनं पुरत्थिमिल्लेणं दारेणं अणुपविसति, अणुपविसित्ता जेणेव देवच्छंदए, जेणेव जिणपडिमाओ, तेणेव उवागच्छति, उवागच्छित्ता जिणपडिमाणं आलोए पणामं करेति, करित्ता लोमहत्थगं गिण्हति, गिण्हित्ता जिणपडिमाणं लोमहत्थएणं पमज्जइ,

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

[*]धूवं डहइ, २ वामं जाणुं अंचेति, दाहिणं जाणुं धरणितलंसि णिहट्टु तिक्खुत्तो मुद्धाणं धरणितलंसि [1]णिमेइ, २ [2]ईसिं पच्चुण्ण[3]मंति, २ करयल जाव कट्टु एवं वयासी—नमोऽत्थु णं अरहंताणं भगवंताणं जाव संपत्ताणं। वंदइ नमंसइ, २ जिणघराओ [4]पडिनिक्खमति, २ त्ता जेणेव अंतेउरे तेणेव उवाग[5]च्छइ।

१२०. ततो णं तं दोवइं रायवरकन्नं अंतेउरियाओ सव्वालंकार[6]विभूसियं करेंति, किं ते? वरपायपत्तणेउर जाव[7] चेडियाचक्कवाल[8]मयहरिगवंद[9]परि[10]क्खित्ता अंतेउराओ पडिणिक्खमति, २ जेणेव [11]बाहिरिया उवट्ठाणसाला जेणेव

पमज्जित्ता जिणपडिमाओ सुरभिणा गंधोदएणं ण्हाणेइ, ण्हाणित्ता सरसेणं गोसीसचंदणेणं गायाइं अणुलिंपइ, अणुलिंपित्ता सुरभिगंधकासाइएणं गायाइं लूहेति, लूहित्ता जिणपडिमाणं अहयाइं देवदूसजुयलाइं नियंसेइ, नियंसित्ता पुप्फारुहणं, मल्लारुहणं, गंधारुहणं, चुण्णारुहणं, वन्नारुहणं, वत्थारुहणं, आभरणारुहणं करेइ, करित्ता आसत्तोसत्तविउलवट्टवग्घारियमल्लदामकलावं करेइ, मल्लदामकलावं करेत्ता कयग्गहगहियकरयलपब्भट्ठविप्पमुक्केणं दसद्धवन्नेणं कुसुमेणं मुक्कपुप्फपुंजोवयारकलियं करेति, करित्ता जिणपडिमाणं पुरतो अच्छेहिं सण्हेहिं रययामएहिं अच्छरसातंदुलेहिं अट्ठऽट्ठ मंगले आलिहइ, तंजहा—सोत्थिय जाव दप्पणं। तयाणंतरं च णं चंदप्पभवइरवेरुलियविमलदंडं कंचणमणिरयणभत्तिचित्तं कालागुरुपवरकुंदुरुक्कतुरुक्कधूवमघमघंतगंधुत्तमाणुविद्धं च धूववट्टिं विणिम्मुयंतं वेरुलियमयं कडुच्छुयं पग्गहिय पयत्तेणं धूवं दाऊण जिणवराणं अट्ठसयविसुद्धगंथजुत्तेहिं अत्थजुत्तेहिं अपुणरुत्तेहिं महावित्तेहिं संथुणइ, संथुणित्ता सत्तऽट्ठ पयाइं पच्चोसक्कइ, पच्चोसक्कित्ता वामं जाणुं अंचेइ, अंचित्ता दाहिणं जाणुं धरणितलंसि निहट्टु तिक्खुत्तो मुद्धाणं धरणितलंसि निवाडेइ, निवाडित्ता ईसिं पच्चुण्णमइ, पच्चुण्णमित्ता करयलपरिग्गहियं सिरसावत्तं मत्थए अंजलिं कट्टु एवं वयासी—नमोऽत्थु णं अरिहंताणं भगवंताणं आदिगराणं तित्थगराणं सयंसंबुद्धाणं पुरिसुत्तमाणं पुरिससीहाणं पुरिसवरपुंडरीआणं पुरिसवरगंधहत्थीणं लोगुत्तमाणं लोगनाहाणं लोगहिआणं लोगपईवाणं लोगपज्जोअगराणं अभयदयाणं चक्खुदयाणं मग्गदयाणं सरणदयाणं बोहिदयाणं धम्मदयाणं धम्मदेसयाणं धम्मनायगाणं धम्मसारहीणं धम्मवरचाउरंतचक्कवट्टीणं अप्पडिहयवरनाणदंसणधराणं विअट्टच्छउमाणं जिणाणं जावयाणं तिन्नाणं तारयाणं बुद्धाणं बोहयाणं मुत्ताणं मोअगाणं सव्वन्नूणं सव्वदरिसीणं सिवं अयलं अरुअं अणंतं अक्खयं अव्वाबाहं अपुणरावित्तिसिद्धिगइनामधेयं ठाणं संपत्ताणं। वंदइ नमंसइ।" इति श्रीराजप्रश्नीयसूत्रे सिद्धायतने जिनप्रतिमानां सूरियाभदेवकृतायां पूजायाम्॥

* धूयं हे २ खं १ जे १॥ १. नियमेइ हे २। निसेइ ला १। "मुद्धाणं धरणितलंसि निवेसेइ" इति औपपातिकसूत्रे पर्युषणाकल्पसूत्रे [१४] च॥ २. इसिं जे १। ईसि हे २॥ ३. °मई हे २॥ ४. परिनि° हे २ खं १॥ ५. °गच्छइ २ हे २ विना॥ ६. °रभूसियं हे १ जे १॥ ७. दृश्यतां पृ० २२ पं० ७॥ ८. °मयहरग° हे १ जे १ विना। दृश्यतां पृ० ३७ पं० ८, अस्य व्याख्या आचार्यश्री अभयदेवसूरिभिः तत्रेत्थं विहिता—"चेटिकाचक्रवालेन अर्थात् स्वदेशसम्भवेन वर्षधराणां वर्धितकरिंथनरुन्धनप्रयोगेण नपुंसकीकृतानामन्तःपुरमहल्लकानां कंचुइज्ज त्ति कञ्चुकिनामन्तःपुरप्रयोजननिवेदकानां प्रतीहाराणां वा महत्तरकाणां च अन्तःपुरकार्यचिन्तकानां वृन्देन परिक्षिप्तो यः स तथा"—अटी०॥ ९. °विंद° ला २॥ १०. °परिखित्ता हे २॥ ११. बाहिया खं १॥

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

चाउग्घंटे आसरहे तेणेव उवागच्छइ, २ किड्डावियाए लेहियाए सद्धिं चाउग्घंटं[1] आसरहं दुरुहति[2]।

तते णं से धट्ठज्जुणे कुमारे दोवतीए कण्णाए सारत्थं[3] करेति। तते णं सा दोवती रायवरकण्णा कंपिल्लपुरं[4] नयरं मज्झंमज्झेणं जेणेव सयंवरमंडवे तेणेव उवागच्छति, २ त्ता रहं ठवेति, २ रहाओ पच्चोरुहति, २ त्ता किड्डावियाए[5] लेहियाएँ सद्धिं सयंवरमंडवं अणुपविसति, २ करयलप[रिग्गहियं दसणहं सिरसावत्तं मत्थए अंजलिं कट्टु] तेसिं वासुदेवपामोक्खाणं बहूणं रायसहस्साणं पणामं करेति।

तते णं सा दोवती रायवरकन्ना एगं महं सिरिदामगंडं, किं ते ? पाडल-मल्लिय-चंपय जाव[10] सत्तच्छयाईहिं[11] गंधद्धणिं मुयंतं परमसुहफासं दरिसणिज्जं[12] गेण्हति। तते णं सा किड्डावियाँ[13] सुरूवा जाव[14] वामहत्थेण चिल्लगं दप्पणं गहेऊण[15] सललियं[16] दप्पणसंकंतबिंबसंदंसिए[17] य[18] से दाहिणेण हत्थेण दरिसए[19] पवररायसीहे,

१. चाउघंटे खं १। चाउघंटं हे २॥ २. चाउघंटं खं १ हे २ जे १॥ ३. द्रूहति हे १ जे १ ला १ विना॥ ४. "सारत्थं ति सारथ्यं सारथिकर्म"—अटी०॥ ५. कंपिल्लं मज्झं° हे १ जे १ मां० विना। कंपिल्लपुरं नाम मज्झं° मां० हे १ जे १॥ ६. किड्डयावि° हे १॥ ७. °ए य सद्धिं हे १ जे १ मां० विना। दृश्यतां पं० १॥ ८. रायवरसह° हे २ विना॥ ९. पाडलिम° हे १ जे १॥ १०. जा सत्थयातीहिं गंधद्धुणिं मुयंतिं खं १। दृश्यतां पृ० १४६ पं० ९, पृ० २२ पं० १, एतदनुसारेण पाडल-मल्लिय-चंपय-असोग-पुन्नाग-कुरुबग-नाग-मरुयग-दमणग-अणोज्ज-कोज्जय-सत्तच्छयाईहिं गंधद्धणिं मुयंतं इति पूर्णः पाठोऽत्र भाति। "सिरिदामगंडं" ति श्रीदाम्नां शोभावन्मालानां काण्डं समूहः श्रीदामकाण्डं, अथवा गण्डो दण्डः तद्वद् यत्तद् गण्ड एवोच्यते, श्रीदाम्नां गण्डः श्रीदामगण्डः, पाटलाद्याः पुष्पजातयः प्रसिद्धाः...परमशुभदर्शनीयं परमसुखदर्शनीयं वा महया गंधद्धणिं मुयंतं ति महता प्रकारेण गन्धघ्राणिं सुरभिगन्धगुणं तृप्तिहेतुं पुद्गलसमूहं मुञ्चत्" इति अष्टमेऽध्ययने अटी०मध्ये व्याख्यातम्॥ ११. °याईगंधद्धणिं लों०। अयमपि पाठः समीचीनो भाति, दृश्यतां पृ० २२ पं० १॥ १२. दरस° हे १॥ १३. °या जाव सुरूवा जे १ हे १॥ १४. जाव महत्थेण चिलगं सं १ ला २, ३, हे ४। "तए णं सा किड्डाविए इत्यादौ यावत्करणादेवं दृश्यम्—साभावियघंसं वोद्दहजणस्स उसुयकरं विचित्तमणिरयणबद्धच्छरुहं ति, तत्र क्रीडापिका क्रीडनधात्री साभावियहंसं ति स्वाभाविकः अकैतवकृतो घर्षो घर्षणं यस्य स तथा, तं 'दर्प्पणम्' इति योगः, वोद्दहजणस्स उसुयकरं ति तरुणलोकस्य औत्सुक्यकरं प्रेक्षणलम्पटत्वकरं विचित्तमणिरयणबद्धच्छरुहं ति विचित्रमणिरत्नैर्बद्धः छरुको मुष्टिग्रहणस्थानं यस्य स तथा, तम्, चिल्लगं दीप्यमानं दर्प्पणम् आदर्शम्"—अटी०॥ १५. गहिऊण हे २। गिहेऊण ला १॥ १६. सा सललियं हे २ लों०। सालल्लियं ला १॥ १७. °संदंसिए हे २॥ १८. य नास्ति हे २। "दप्पणसंकंतबिंबसंदंसिए य से त्ति दर्पणे संक्रान्तानि यानि राज्ञां बिम्बानि प्रतिबिम्बानि तैः सन्दर्शिता उपलम्भिता ये ते तथा, तांश्च से तस्या दक्षिणहस्तेन दर्शयति स्म द्रौपद्या इति प्रक्रमः पवरराजसिंहान्"—अटी०॥ १९. दरिसिए हे २ खं १॥

फुडविसय[1]विसुद्धरिभियगंभीरमहुरभणिया सा [2]तेसिं सव्वपत्थिवाणं अम्मापिऊ-वंस-सत्त-सामत्थ-गोत्त[3]-विक्कंति-कंति-बहुविहआगम-माहप्प-रूव-कुल-सीलजाणिया कित्तणं करेति।

पढमं ताव [4]वण्हिपुंगवाणं दसारवरवीरपुरिसतेलोक्कबलवगाणं सत्तुसयसहस्समाणावमद्दगाणं भवसिद्धियवरपुंडरीयाणं चिल्लगाणं बल[5]-वीरिय-रूव-जोव्वण-गुण-[6]लावन्न-कित्तिया कित्तणं करेति। ततो [7]पुणो उग्गसेण[8]माइयाणं जायवाणं। भणति य सोहग्गरूवकलिते [9]वरेहि वरपुरिसगंधहत्थीण [10]जो हु ते होति हिययदइओ।

तते णं सा दोवई [11]रायवरकन्नगा बहूणं रायसहस्साणं मज्झंमज्झेणं [12]समतिच्छमाणी २, पुव्वकयणियाणेणं चोइज्जमाणी २, जेणेव पंच पंडवा तेणेव उवागच्छति, २ त्ता ते पंचपंडवे तेणं दसद्धव[13]ण्णेणं आवेढित-परिवेढिए करेति, २ त्ता एवं वयासी—एए णं मए पंच पंडवा वरिया। तते णं ताइं वासुदेवपामोक्खाइं बहूणि रायसह[14]स्साणि महया २ सद्देणं [15]उग्घोसेमाणाइं २ [16]एवं वयंति—सुवरियं खलु भो! दोवतीए रायवरकन्नाए त्ति कट्टु सयं[17]वरमंडवाओ पडिनिक्खमंति, २

---

१. °विसद्दवि° हे १। “स्फुटमर्थतो विशदं वर्णतः विशुद्धं शब्दार्थदोषरहितं रिभितं स्वरघोलनाप्रकारोपेतं गम्भीरं मेघशब्दवत् मधुरं कर्णसुखकरं भणितं भाषितं यस्या क्रीडापिकायाः सा तथा, तेषां माता-पितरौ वंशं हरिवंशादिकम्, सत्त्वं आपत्स्ववैक्लव्यकरमध्यवसानकरम् च सामर्थ्यं बलम्, गोत्रं गौतमादि, विक्रान्ति विक्रमम्, कान्ति प्रभाम्, पाठान्तरेण कीर्ति वा प्रख्यातिम्, बहुविधागमं नानाविधशास्त्रविशारदतामित्यर्थः, माहात्म्यं महानुभावताम्, कुलं वंशस्यावान्तरभेदम्, शीलं च स्वभावं जानाति या सा तथा, कीर्तनं करोति स्मेति”—अटी०॥ २. तेहिं हे १ जे १॥ ३. °विक्खंतकंतिबहु° हे १ जे १। °विक्कंतिबहु° हे २॥ ४. “वृष्णिपुङ्गवानां यदुपुङ्गवानां यदुप्रधानानाम्, दशाराणां समुद्रविजयादीनाम्, दशारस्य वा वासुदेवस्य ये वरा वीराश्च पुरुषास्ते तथा, ते च ते त्रैलोक्येऽपि बलवन्तश्चेति विग्रहस्ततस्तेषाम्, शत्रुशतसहस्राणां रिपुलक्षाणां मानमवमृद्नन्ति ये ते तथा तेषाम्, तथा भविष्यतीति भवा भाविनी सा सिद्धिर्येषां ते भवसिद्धिकास्तेषां मध्ये वरपुण्डरीकाणीव वरपुण्डरीकाणि ये ते तथा तेषाम्, चिल्लगाणं ति दीप्यमानानां तेजसा तथा बलं शारीरम्, वीर्यं जीवप्रभवम्, रूपं शरीरसौन्दर्यम्, यौवनं तारुण्यम्, गुणान् सौन्दर्यादीन् लावण्यं च स्पृहणीयतां कीर्तयति या सा तथा, क्रीडापिका कीर्तनं करोति स्म, पूर्वोक्तमपि किञ्चिद्विशेषाभिधानायाभिहितमिति न दुष्टम्”—अटी०॥ ५. °विरिय° हे १ जे १॥ ६. °लावण्ण° लों०॥ ७. पुण लों०॥ ८. °माईण हे १ जे १ विना॥ ९. वरेहिं जे १ विना॥ १०. जो हु ए होई हियय° हे २। जोह ते लोते हियय° हे १ जे १॥ ११. रायवरस° हे १ जे १॥ १२. समयइच्छ° जे १। “समइच्छमाणी ति समतिक्रामन्ती”—अटी०॥ १३. °वण्णेणं कुसुमदामेणं आवे° हे १ जे १। “दसद्धवण्णेणं तीह श्रीदामगण्डेन पूर्वगृहीतेनेति सम्बन्धनीयम्”—अटी०॥ १४. °स्साइं हे २॥ १५. उग्घोस° लं १॥ १६. एयं हे २॥ १७. °वराओ मं° हे १ जे १॥

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

त्ता जेणेव सया सया आवासा तेणेव उवागच्छंति।

तते णं [1]धट्ठज्जुणे कुमारे पंच पंडवे दोवतिं च रायवरकण्णं चाउग्घंटं आसरहं [2]दूहेति, २ त्ता कंपिल्लपुरं [3]णयरं मज्झंमज्झेणं जाव सयं भवणं अणुपविसति। [4]तते णं दुवए राया पंच पंडवे दोवतिं रायवरकण्णं पट्टयं [5]दूहेति, २ सेयापीयएहिं कलसेहिं मज्जावेति, २ त्ता अग्गिहोमं [6]कारेति, २ पंचण्हं पंडवाणं दोवतीए[7] पाणिग्गहणं [8]कारेति। तते णं से दुपए राया दोवतीए रायवरकण्णाए इमं एयारूवं [9]पीतिदाणं दलयति, तंजहा—अट्ठ हिरण्णकोडीओ [10]जाव अट्ठ पेसणकारीओ दासचेडीओ, अण्णं च विपुलं धणकणग [10]जाव दलयति।

तते णं से दुपए राया ताइं वासुदेवपामोक्खाइं रायसहस्साइं विपुलेणं असण-पाण-खाइम-साइमेणं वत्थ-गंध जाव पडिविसज्जेति।

१२१. तते णं से [11]पंडू राया तेसिं वासुदेवपामोक्खाणं बहूणं रायसहस्साणं करयल[परिग्गहियं दसणहं सिरसावत्तं मत्थए अंजलिं कट्टु] एवं वयासी—एवं खलु देवाणुप्पिया! हत्थिणाउरे नगरे पंचण्हं पंडवाणं दोवतीए य देवीए कल्लाण[12]कारे भविस्सति। तं तुब्भे णं देवाणुप्पिया! ममं अणुगिण्हमाणा अका[13]लपरिहीणं [14]चेव समोसरह। तते णं ते वासुदेवपामोक्खा पत्तेयं २ जाव [15]पहारेत्थ गमणाए।

तते णं से [16]पंडू राया कोडुंबियपुरिसे सद्दावेइ, २ एवं वयासी—गच्छह णं तुब्भे देवाणुप्पिया! हत्थिणाउरे पंचण्हं पंडवाणं पंच पासायवडेंसए [17]करेह [18]अब्भुग्गयमूसिय० [19]वण्णओ जाव पडिरूवे। तते णं ते कोडुंबियपुरिसा पडिसुणेंति जाव [20]करावेंति।

---

१. धिट्ठ° हे ३॥ २. दुरुहइ हे १ जे १॥ ३. णयरं हे १ विना नास्ति। णाम मज्झं° जे १॥ ४. तए णं ते दुवत्ते हे २॥ ५. दुरुहेइ हे १॥ ६. खं १ हे २ विना—कारवेति सं १ ला २, ३ हे ४। कारावेति हे ३। करावेइ हे १॥ ७. °ए य पाणि° हे २ खं १ विना॥ ८. हे २ विना—कारेति २ तते सं १ ला १, ३, हे ४। करेइ २ त्ता तए हे १। करेइ त्ता तए जे १। कारवेति २ तते ला २। हे ३ मध्येऽत्र पाठ एव नास्ति॥ ९. पीईदाणं हे १ जे १॥ १०. दृश्यतां पृ० ४० पं० १३–१४॥ ११. पंडुराया हे २ खं १। पंडुए राया ला १॥ १२. °कारी भ° हे १ जे १। °करे भ° हे ३ ला २, ३। °काए भ° खं १। "कल्लाणकारे त्ति कल्याणकरणं मङ्गलकरणमित्यर्थः"—अटी०॥ १३. °लहीणं हे १ जे १ ला १ विना॥ १४. चेव जे १ हे १ विना नास्ति॥ १५. पाहा° हे १, ३ खं १ ला २। पाह° ला १॥ १६. पंडुराया को° खं १ विना। पंडू को° हे १॥ १७. करेह हे १ जेमू० १॥ १८. अब्भुग्गय...जाव कारवेंति इत्यस्य स्थाने जे १ मध्ये 'ते वि कारवेंति' इति पाठः॥ १९. दृश्यतां पृ० ३९ पं० ८॥ २०. कारवेंति खं १ विना॥

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

ततेणं से [1]पंडू राया पंचहिं पंडवेहिं दोवतीए देवीए सद्धिं हय-गय[-रह-पवर-जोहकलियाए चाउरंगिणीए सेणाए सद्धिं] सं[2]परिवुडे कंपिलपु[3]राओ पडिनिक्खमइ, २ त्ता जेणेव हत्थिणाउरे तेणेव उवागते। तते णं से [4]पंडू राया तेसिं वासुदेव-पामोक्खाणं आगमणं जाणित्ता ◁ [5]कोडुंबियपुरिसे सद्दावेइ, २ एवं वयासी—गच्छह णं तुब्भे देवाणुप्पिया! हत्थिणा[6]उरस्स नयरस्स बहिया वासुदेवपामो-क्खाणं बहूणं रायसहस्साणं आवासे [7]करेह अणेगखंभसय[8]०तहेव जाव पच्चप्पिणंति। तते णं ते वासुदेवपामोक्खा बहवे रायसहस्सा जेणेव हत्थिणाउरे णयरे तेणेव उ[9]वागच्छंति। तते णं से [10]पंडू राया [11]ते वासुदेवपामोक्खा जा[12]व आगए जाणित्ता हट्ठतुट्ठे ण्हाए कयबलिकम्मे जहा दु[13]पओ जाव जहारिहं आवासे दलयति। तते णं ते वासुदेवपामोक्खा बहवे रायसहस्सा जेणेव सया २ आवासा तेणेव उवागच्छंति, २ तहेव जाव विहरंति। तते णं से [14]पंडू राया हत्थिणाउरं णयरं अणुपविसति, २ कोडुंबियपुरिसे सद्दावेति, २ एवं वयासी—तु[15]ब्भे णं देवाणुप्पिया! विपुलं असण-पाण-खाइम-साइमं तहेव जाव उवणेंति। तते णं ते वासुदेवपामोक्खा बहवे रायसहस्सा ण्हाया कयबलिकम्मा तं विपुलं [16]असण-पाण-खाइम-साइमं तहेव जाव विहरंति। ▷

तते णं से [17]पंडू राया ते पंच[18] पंडवे दोवतिं च देविं पट्टयं दु[19]रुहेति, २ त्ता [20]सेया-पीएहिं कलसेहिं ण्[21]हावेति, २ त्ता कल्लाणकारं [22]करेति, २ [23]ते वासुदेवपा[24]मोक्खा बहवे रायसहस्से विपुलेणं असण-पाण-खाइम-साइमेणं पुप्फ-वत्थ[-गंध-

---

१. प्रतिषु पाठः—पंडू पंचहिं हे २, ३ जे १ विना। पंडु पंचहिं जे १। पंडुराया पंचहिं हे २, ३। पंडूए पंचहिं ला १॥ २. °संपरिवुडे नास्ति जे १ हे १॥ ३. °पुर पडि° हे २॥ ४. हे २ विना—पंडुराया तेसिं सं १ ला २, ३, हे ३, ४। पंडुए राया तेसिं ला १। पंडु तेसिं हे १। पंडू तेसिं जे १॥ ५. ◁ ▷ एतच्चिह्नान्तर्गतपाठस्थाने हे १ जे १ मध्ये ईदृशः पाठः—कोडुंबिय तहेव गंधव्व-नाडएहिं असण ४ तहेव निग्गच्छइ, २ त्ता जाव सक्कारेइ, २ जाव नाडएहिं चिट्ठंति॥ ६. °णउरस्स बहिया हे २॥ ७. करेह हे २ लासं० ३ विना॥ ८. दृश्यतां पृ० ३९ पं० १३॥ ९. उवा २ तते खं १ विना॥ १०. पंडुराया हे २, ३॥ ११. तेसिं वासुदेव-पामोक्खाणं आगमणं जाणित्ता सं १ हे ३॥ १२. जाव उवागए हे ४। जावशब्देनात्र 'बहवे रायसहस्से' इति पाठो ग्राह्यः॥ १३. दुपए सं १ ला ३॥ १४. पंडुराया सं १ ला २ हे ४॥ १५. तुम्हे हे २॥ १६. असणं ४ खं १॥ १७. पंडु पंच हे १ जे १॥ १८. पंच पंच पंडवे हे २॥ १९. दूहेइ जे १॥ २०. सीया° जे १॥ २१. ण्हावेंति हे २ खं १ ला १ विना॥ २२. करेंति हे २ ला १ विना॥ २३. ताइं वासुदेवपामोक्खाइं पडिविसज्जेइ। तते णं हे १ जे १॥ २४. °पामोक्खे हे २ खं १ विना। "जस्-शस्-ङसि-त्तो-दो-द्वामि दीर्घः ८।४।१२। एषु अतो दीर्घो भवति। जसि शसि च—वच्छा।" इति स्वोपज्ञवृत्तियुते प्राकृतव्याकरणे। दृश्यतां पृ० २९२ पं० ८॥

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

मल्लालंकारेणं] सक्कारेति सम्माणेति जाव पडिविसज्जेति। तते णं तातिं वासुदेव-पामोक्खातिं बहूतिं जाव पडिगयातिं।

१२२. तते णं ते पंच पंडवा दोवतीए देवीए सद्धिं कल्लाकल्लिं वारंवारेणं ओरालातिं भोगभोगातिं जाव विहरंति। तते णं से [2]पंडू राया अन्नया कयाइ पंचहिं पंडवेहिं, कोंतीए देवीए, दोवतीए य देवीए सद्धिं अंतो अंतेउरपरियाल सद्धिं संपरिवुडे सीहासणवरगते यावि विहरति।

[3]इमं च णं [4]कच्छुल्लणारए ◁ दंसणेणं अतिभद्दए विणीए अंतो २ य कलुसहियए मज्झत्थोवत्थिए य अल्लीणसोमपियदंसणे सुरूवे अमइलसगलपरिहिए कालमियचम्मउत्तरासंगरइयवच्छे दंड-कमंडलुहत्थे जडामउडदित्तसिरए जन्नोवइयगणेत्तिय-मुंजमेहलवागलधरे [6]हत्थकयकच्छभीए पियगंधव्वे धरणिगोयरप्पहाणे संचरणावरणि-

1. परिग° हे१ जे१ ॥ २. पंडुराया हे२ ॥ ३. "इमं च णं ति इतश्च"—अटी०। दृश्यतां पृ० १७६ पं० ९, पृ० २३६ पं० १२ ॥ ४. कच्छुल्लणारए जाव पंडुस्स रन्नो भवणंसि झत्ति वेगेण समोवइए हे१ जे१। ◁ ▷० एतच्चिह्नान्तर्गतः पाठो हे१ जे१ मध्ये नास्ति। "कच्छुल्ल-नारए त्ति एतन्नामा तापसः। इह क्वचिद् यावत्करणादिदं दृश्यम्—दंसणेणं अइभद्दए भद्रदर्शन इत्यर्थः, विणीए अंतो अंतो य कलुसहियए अन्तरान्तरा दुष्टचित्तः केलीकिलत्वादित्यर्थः, मज्झत्थउवत्थिए य माध्यस्थ्यं(स्थं १) सततामभ्युपगतो व्रतग्रहणगत इति भावः, अल्लीणसोमपियदंसणे सुरूवे, आलीनानामाश्रितानां सौम्यमरौद्रं प्रियं च दर्शनं यस्य स तथा, अमइलसगलपरिहिए अमलिनं सकलं अखण्डं शकलं वा खण्डं वल्कलवास इति गम्यते परिहितं निवसितं येन स तथा, कालमियचम्मउत्तरासंगरइयवच्छे कालमृगचर्म उत्तरासङ्गेन रचितं वक्षसि येन स तथा, दंडकमंडलुहत्थे जडामउडदित्तसिरए जन्नोवइयगणे-त्तियमुंजमेहल(ला हे १)वागलधरे, गणेत्रिका रुद्राक्षकृतं कलाचिकाभरणं मुञ्जमेखला मुञ्जमयः कटीदवरकः वल्कलं तरुत्वक्, हत्थकयकच्छभीए, कच्छपिका तदुपकरणविशेषः, पियगंधव्वे गीतप्रियः, धरणिगोयरप्पहाणे आकाशगामित्वात्, संचरणावरणि-ओवयणुप्पयणिलेसणीसु य संकामणि आभिओगपण्णत्तिगमणीथंभणीसु य बहूसु विज्जाहरीसु विज्जासु विस्सुयजसे, इह सञ्चरण्यादिविद्यानामर्थः शब्दानुसारतो वाच्यः, विज्जाहरिसु त्ति विद्याधरसम्बन्धिनीषु, विश्रुतयशाः ख्यातकीर्तिः, इट्ठे रामस्स केसवस्स य पज्जुन्न-पईव-संब-अनिरुद्ध-निसढ-उम्मुय-सारण-गय-सुमुह-दुम्मुहाईणं जायवाणं अद्धुट्ठाणं कुमारकोडीणं हियदइए वल्लभ इत्यर्थः, संथवए तेषां संस्तावकः, कलह-जुद्ध-कोलाहलप्पिए, कलहो वाग्युद्धम्, युद्धं तु आयुधयुद्धम्, कोलाहलो बहुजनमहाध्वनिः, भंडणाभिलासी भंडनं पिशातकादिभिः, बहूसु य समरसंपराएसु समरणसङ्ग्रामेष्वित्यर्थः, दंसणरए, समंततो कलहं सदक्खिणं सदानमित्यर्थः अणुगवेसमाणे, असमाहिकरे दसारवरवीरपुरिसतेलोकबलवगाणं, आमंतेऊणं तं भगवतिं पक्कमणिं गगणगमणदच्छं उप्पइओ गगणतलमभिलंघयंतो गामागर-नगर-खेड-कब्बड-मडंब-दोणमुह-पट्टण-संबाहसहस्समंडियं थिमियमेइणीयं निब्भरजणपदं वसुहं ओलोयंते रम्मं हत्थिणपुरं उवागए"—अटी० ॥ ५. °वक्कल° खं१। °वालग° लों० ॥ ६. हत्थकच्छभीए हे२ खं१ लों० ॥

ओ[1]वंयणुप्पयणि-लेसणीसु य संकामणि-अ[2]भिओग-पण्णत्ति-गमणी-थंभणीसु य बहूसु विज्ञाहरीसु विज्जासु विस्सुयजसे, इट्ठे रामस्स य केसवस्स य पज्जुन्न-पईव--सं[3]बै-अनिरुद्ध-णिसढ-उम्मुय-सारण-गय-सुमुह-दुम्मुहातीण जायवाणं अद्धुट्ठाण य कुमारकोडीणं हिययदइए, संथवए, कलह-जुद्ध-कोला[4]हलप्पिए, भंडणाभिलासी, बहूसु य समरसयसंपराएसु दंसणरए, समंततो कलहं सदं[5]क्खिणं अणुगवेसमाणे, असमाहिकरे दसारवरवीरपुरिसतेलोक्कबलवगाणं, आमंतेऊण तं भगवतिं प[6]क्कमणिं गगणगमणद[7]च्छं उप्पइओ गगणमभिलंघयंतो गामा-गर-नगर-खेड-कब्बड-मडंब-दोणमुह-प[8]ट्टण-संबाहसहस्समंडियं थिमियमे[9]इणीतं वसुहं ओलोइंते रम्मं हत्थिणाउरं उवागए ▷ पंडुरायभवणंसि अइवेगेण समोवइए।

तते णं से पंडू राया कच्छुल्लनारयं एज्जमाणं पासति, २ त्ता पंचहिं पंडवेहिं कुंतीए य देवीए सद्धिं आसणातो अब्भुट्ठेति, [10]२ त्ता अग्घेण य पज्जेण य आसणेण य उवणिमंतेइ। तते णं से कच्छुल्लनारए उदगपरिफोसियाए दब्भोवरिप[11]च्चत्थुयाए भिसियाए णिसीयति, २[12] पंडुं रायं रज्जे य जा[13]व अंतेउरे य कुसलोदंतं पुच्छइ।

तते णं से [14]पंडू राया [15]कुंती देवी पंच य पंडवा कच्छुल्लणारयं आढंति जाव पज्जुवासंति। तए णं सा दोवई देवी कच्छुल्लनारयं अ[16]स्संजय-अविरय-अप्पडिहय-

---

१. द्रश्यतां सूत्रकृताङ्गे पृ० १६५ पं० ११ टि० २०॥ २. °आभि°—अटी०। द्रश्यतामुपरितनं टिप्पणम् १॥ ३. °सैंवसैंवाअनिरुद्ध। उमय। सारण। गय। सुमुहुह। दुंमुहाईण हे २॥ ४. °कोऊहल° लों॥ ५. °दक्खिनं हे २॥ ६. द्रश्यतां सूत्रकृताङ्गे पृ० १६६ पं० १, पृ० १६५ टि० २१॥ ७. °दच्छिं—अटीखं०॥ ८. °पट्टणं हे २॥ ९. °मेइणीतलं वसुहं सं १ ला २, ३, हे ४॥ १०. अत्रेदमवधेयम्—अत्र हे १, ३ जे १ मध्ये '२ त्ता अग्घेण य पज्जेण [य—हे १] आसणेण य उवणिमंतेइ' इति पाठः। किन्तु एतत्स्थाने खं १ जे २ सं १ ला १, २, ३ हे २, ४ लों० प्रतिषु '२ कच्छुल्लनारयं सत्तट्ठपयाइं पच्चुग्ग(ग-हे २ खं १ जे २)च्छति, २ तिक्खुत्तो आयाहिणपयाहिणं करेति, २ वंदति णमंसति, २ महरिहेणं आसणेणं उवणिमंतेति' इति पाठः॥ ११. °पच्चुत्थुयाए भिसी° हे २। द्रश्यतां पृ० १७१ पं० ४॥ १२. पंडुरायं सं १ हे ४ विना॥ १३. द्रश्यतां पृ० ७ पं० १३॥ १४. पंडुराया खं १ विना। पंडूए राया ला १॥ १५. हे १ जे १ विना—कुंती य देवी हे २। कोंती य देवी खं १। कोंतीए देवी हे ३। कोंती या देवी लों०। कोंतीए देवीए सं १ ला २, ३ हे ४। कुंतीए देवीए ला १॥ १६. प्रतिषु पाठाः—अस्संजय-अविरय-अपच्चक्खायपावकम्मे त्ति हे १ जे १। अस्संजय(यं ला ३) अविरय(यं खं १ ला ३) अप्प(अप खं १ हे २ विना)डिहयअप (डिहयअप्प हे २, डिहयप-हे ३ ला २)च्चक्खायपावकम्मं ति हे १ जे १ विना। "असंजय-अविरय-अप्पडिहयअप(हयप——अटीखं०)च्चक्खायपावकम्मे त्ति कट्टु, असंयतः संयमरहितत्वात्, अविरतो विशेषतस्तपसि अरतत्वात्, न प्रतिहतानि न प्रतिषेधितानि अतीत-

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

अपच्चक्खायपावकम्मे त्ति कट्टु नो आढाति, नो पँरियाणति[*], नो अब्भुट्ठेति, नो पज्जुवासति।

१२३. तते णं तस्स कच्छुल्लणारयस्स इमेयारूवे अज्झत्थिए चिंतिते पत्थिए मणोगए संकप्पे समुप्पज्जित्था—अहो णं दोवती देवी रूवेण[१] य जाव लावण्णेण य पंचहिं पंडवेहिं अवथद्धा[२] समाणी ममं णो आढाति जाव नो पज्जुवासइ तं सेयं खलु मम दोवतीए देवीए विप्पियं करेत्तए त्ति कट्टु एवं संपेहेति, २ पंडुं[३] रायं आपुच्छइ, २ त्ता उप्पयणिं विज्जं आवाहेति[४], २ त्ता ताए उक्किट्ठाए जाव[५] विज्जाहरगतीए लवणसमुद्दं मज्झंमज्झेणं पुरत्थाभिमुहे वीतिवतिउं[६] पयत्ते यावि होत्था।

ते णं काले णं ते णं समए णं धायइसंडे[७] दीवे पुरत्थिमद्धदाहिणद्धभारहे वासे अवरकंका णाम रायहाणी होत्था। तत्थ णं अवरकंकाए[८] रायहाणीए पउमणाभे णाम राया होत्था महताहिमवंत[९]०, वण्णओ। तस्स णं पउमणाभस्स[१०] रण्णो सत्त देवीसतार्ति ओरोहे[११] होत्था। तस्स णं पउमनाभस्स रण्णो सुनाभे नामं[१२] पुत्ते जुवराया[१३] यावि होत्था। तते णं से पउमणाभे राया अंतो अंतेउरंसि ओरोहसंपरिवुडे सीहासणवरगते विहरति।

तए णं से कच्छुलणारए जेणेव अवरकंका रायहाणी, जेणेव पउमनाभस्स भवणे तेणेव उवागच्छति, २ त्ता पउमणाभस्स रण्णो भवणंसि झत्ति[१४] वेगेणं समोवतिते। तते णं से पउमनाभे राया कच्छुल्लनारयं एज्जमाणं पासति, २ त्ता

कालकृतानि निन्दनतः न प्रत्याख्यातानि च भविष्यत्कालभावीनि पापकर्माणि प्राणातिपातादिक्रिया येन, अथवा न प्रतिहतानि सागरोपमकोटीकोट्यन्तःप्रवेशनेन सम्यक्त्वलाभतः न च प्रत्याख्यातानि सागरोपमकोटीकोट्याः संख्यातसागरोपमैर्न्यूनताकरणेन सर्वविरतिलाभतः पापकर्माणि ज्ञानावरणादीनि येन स तथेति पदत्रयस्य कर्मधारयः"—अटी० ॥

* परिजाणेति हे २ ॥ १. दृश्यतां पृ० २३६ पं० ९ ॥ २. अवत्थद्धा सं १। अवद्धत्था जे १ ॥ ३. पंडुरायं सं १ खं १ विना ॥ ४. आवाहेति खं १ ॥ ५. दृश्यतां पृ० ३० पं० ११ ॥ ६. वीती° खं १ हे २ विना ॥ ७. प्रतिषु पाठाः—धायतिसंडे दीवपुरत्थिमद्धदाहिणद्धभारहे वासे हे २। धायइसंडे दीवे पुरत्थिमद्धदाहिणभारहे वासे हे १। धायइसंडे दीवे पुरत्थिमदाहिणभारहे वासे जे १। धायतिसंडदीवपुरत्थिमद्धदाहिणद्ध(द्ध—ला १)भ(भा-खंसं० १)-रहवासे हे १, २ जे १ विना ॥ ८. अमर° हे १ जे १ खं १ विना ॥ ९. दृश्यतां पृ० ७ पं० ४, पृ० ३ टि० २ ॥ १०. °णाहस्स हे २ जे १ खं १। एवमग्रेऽपि °णाभ° स्थाने °णाह° इति पाठः क्वचित् क्वचित् प्रतिषु लभ्यत इति ध्येयम् ॥ ११. ओरोहो हे १ जे १। दृश्यतां पृ० १४१ टि० ३ ॥ १२. नामेग पुत्ते हे २ ॥ १३. °राया वि जे १ विना ॥ १४. झत्ति हे १। झइ खं १। झंति जे १ ॥

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

आसणातो अब्भुट्ठेति, २ [1]अग्घेणं [2]जाव आसणेणं उवणिमंतेति। तए णं से कच्छुल्लनारए उदयपरिफोसियाए दब्भोवरिपच्चत्थुयाए भिसियाए निसीयइ जाव कुसलोदंतं [3]पुच्छति। तते णं से पउमनाभे राया णियगओरोहे जायविम्हए कच्छुल्लणारयं एवं वयासी—तुमं [4]णं देवाणुप्पिया! बहूणि गामाणि जाव [5]गिहाणि अणुपविससि, तं अत्थि याइं ते कहिंचि देवाणुप्पिया! एरिसए ओरोहे दिट्ठपुव्वे जारिसए णं मम ओरोहे?

तते णं से कच्छुल्लनारए[6] पउमनाभेणं रण्णा एवं वुत्ते समाणे [7]ईसिं विहसियं करेइ, २ त्ता एवं वयासी—सरिसे णं तुमं पउम[8]णाभ! तस्स अगडदद्दुरस्स। के णं देवाणुप्पिया! से अगडदद्दुरे? एवं जहा मल्लिणाए। एवं खलु देवाणुप्पिया! जंबुदीवे दीवे भारहे वासे हत्थिणाउरे नयरे दुपयस्स रण्णो धूया चुलणीए देवीए [10]अत्तया पंडुस्स सुण्हा पंचण्हं पंडवाणं भारिया दोवती णाम देवी रूवेण य [11]जाव उक्किट्ठसरीरा। दोवईए णं देवीए छिन्नस्स वि पायंगुट्ठ[12]स्स अयं तव ओरोहे [13]सतिमं पि कलं ण अग्घति त्ति कट्टु, पउमणाभं आपुच्छति, २ त्ता जाव पडिगते।

तते णं से पउमनाभे राया कच्छुल्लना[14]रय[स्स?] अंतियं एयमट्ठं सोच्चा [15]णिसम्म दोवतीए देवीए [16]रूवे य जोव्वणे य लावण्णे य मुच्छिए गढिए गिद्धे अज्झोववन्ने जेणेव पोसहसाला तेणेव उवागच्छति, २ पोसहसालं [17]जाव पुव्वसंगतियं देवं एवं वयासी—एवं खलु देवाणुप्पिया! जंबुदीवे दीवे भारहे वासे हत्थिणाउरे नयरे [18]जाव सरीरा। तं इच्छामि णं देवाणुप्पिया! दोवइं[19] देविं इहमाणीयं।

---

१. अग्घेणं आसणेणं जाव उव° हे १॥ २. दृश्यतां पृ० २९४ पं० ११॥ ३. आपुच्छति हे १ विना। दृश्यतां पृ० १७२ पं० १६॥ ४. णं हे १ जे १ विना नास्ति॥ ५. गिहाणि हे १ जे १ विना॥ ६. प्रतिषु पाठाः—°रए पउमेणं रण्णा एवं हे १ जे १। °रए पउम। एवं हे २ खं १ ला १। °रए एवं सं १ ला २, ३, हे ३, ४॥ ७. ईसि खं १। इसि हे २॥ ८. °णाभा हे २ खं १ विना॥ ९. दृश्यतां पृ० १७३ पं० ४॥ १०. अत्तिया हे १, २ जे १॥ ११. दृश्यतां पृ० १६३ पं० ७॥ १२. °ट्ठयस्स हे २ ला १ सं १। दृश्यतां पृ० १७४ पं० १ टि० १॥ १३. सयमं पि कलं हे १। समं पि कलं जे १। सतितं पि कलं खं १। सतिमं कलं सं १ ला २, ३, हे ३, ४। दृश्यतां पृ० १७४ पं० १॥ १४. °नारयंतियं खं १। नारयअंतिय जे १। नारयं अंतिए हे १। नारयं अंतियं ला १॥ १५. णिसम्मा हे १ खं १ विना॥ १६. रूवे य ३ मुच्छिए ४ जेणेव पोसहसाला तेणेव उवागच्छति २ पोसहसालं हे १ जे १ विना। रूवे य ३ मुच्छिए ४ जेणेव पोसहसाला तेणेव उवागच्छइ दोवईए अज्झोववन्ने पोसहसालं जे १। रूवे य अज्झोववन्ने पोसहसालं हे १॥ १७. दृश्यतां पृ० २८ पं० २३॥ १८. दृश्यतां पृ० ९६ पं० ८॥ १९. दोवइ ला १। दोवती हे १ विना॥

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

तते णं से पुव्वसंगतिए देवे पउमनाभं एवं वयासी—नो खलु देवाणुप्पिया! एतं भूतं वा भव्वं वा भविस्सं वा जं णं दोवती देवी पंच पंडवे मोत्तूण अन्नेण पुरिसेण सद्धिं ओरालातिं जाव विहरिस्सति। तहा वि य णं अहं तव पियट्ठताए दोवतिं देविं इहं हव्वमाणेमि त्ति कट्टु पउमणाभं आपुच्छइ, २ त्ता ताए उक्किट्ठाए [1]जाव लवणसमुद्दं मज्झंमज्झेणं जेणेव हत्थिणाउरे णयरे तेणेव [2]पहारेत्थ गमणाए।

ते णं काले णं ते णं समए णं हत्थिणाउरे [3]जुहिट्ठिले राया दोवतीए देवीए सद्धिं [4]उप्पिं आगासतलंसि [5]सुहपसुत्ते यावि होत्था। तए णं से पुव्वसंगतिए देवे जेणेव जुहिट्ठिले राया, जेणेव दोवती देवी तेणेव उवागच्छइ, २ त्ता दोवतीए देवीए [6]ओसोवणिं [7]दलयति, २ त्ता दोवतिं देविं गेण्हइ, २ त्ता ताए उक्किट्ठाए जाव जेणेव [8]अवरकंका जेणेव पउमणाभस्स भवणे तेणेव उवागच्छइ, २ त्ता पउमणाभस्स भवणंसि असोगवणियाए दोवतिं देविं ठावेति, २ [9]ओसोवणिं अवहरति, २ त्ता जेणेव पउमणाभे तेणेव उवागच्छति, २ एवं वयासी—एस णं देवाणुप्पिया! मए हत्थिणाउराओ दोवती देवी इहं हव्वमाणीया तव असोगवणियाए चिट्ठति, अतो परं तुमं जाणसि त्ति कट्टु जामेव [10]दिसं पाउब्भूते तामेव [11]दिसं पडिगते।

तते णं सा दोवती देवी ततो मुहुत्तंतरस्स पडिबुद्धा [12]समाणी तं भवणं असोगवणियं च अपच्चभिजाणमाणी एवं वयासी—नो खलु अम्हं एसे सए भवणे, णो खलु एसा अम्हं सगा असोगवणिया, तं ण णज्जति [13]णं अहं केणइ देवेण [14]वा दाणवेण वा किंपुरिसेण वा किन्नरेण वा महोरगेण वा गंधव्वेण वा अन्नस्स रण्णो असोगवणियं साहरिय त्ति कट्टु ओहयमणसंकप्पा [15]जाव झियायति।

तते णं से पउमणाभे राया ण्हाए जाव सव्वालंकारविभूसिए अंतेउरपरियालसंपरिवुडे जेणेव असोगवणिया जेणेव दोवती देवी तेणेव उवागच्छति, २ त्ता दोवतिं देविं ओहयमण जाव झियायमाणिं पासति, २ त्ता एवं वयासी—किं णं

---

१. दृश्यतां पृ० ३० पं० १०॥ २. पाहा° हे१ जे१ विना॥ ३. जुहिट्ठिल्ले हे १॥ ४. उप्पि आगासतंसि जे १॥ ५. सुहप्प° हे २॥ ६. ओसोयणिं हे १। ओसोवणिं जे १। दृश्यतां टि० ९॥ ७. दलयइ त्ता २ जे १। दलइत्ता हे १॥ ८. अमर° हे १ जे १ विना॥ ९. ओसोयणिं हे १। दृश्यतां टि० ६॥ १०. दिसिं जे १ विना॥ ११. दिसिं हे १ जे १ विना॥ १२. °णी यं भवणं हे २॥ १३. णं अहं नास्ति हे १ जे १॥ १४. वा किंपुरिसेण वा महोरगेण वा खं १। वा दाणवेण वा किंपुरिसेण वा महोरगेण वा हे २। वा दाणवेण वा किंनरेण वा महोरगेण वा हे १ जे १॥ १५. दृश्यतां पृ० २९९ पं० १॥

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

तुमं देवाणुप्पिए! ओहयमण जाव [1]झियासि? एवं खलु तुमं देवाणुप्पिए! मम पुव्वसंगतिएणं देवेणं [2]जंबूदीवाओ दीवाओ [3]भारहाओ वासाओ [4]हत्थिणापुराओ नगराओ जुहिट्ठिलस्स रण्णो भवणाओ साहरिया, तं मा णं तुमं देवाणुप्पिए! ओहय जाव [5]झियाहि, तुमं णं देवाणुप्पिए! मए सद्धिं विपुलाइं भोगभोगाइं जाव विहराहि।

तते णं सा दोवती देवी पउमणाभं एवं वयासी—एवं खलु देवाणुप्पिया! जंबुद्दीवे दीवे भारहे वासे बारवतीए णगरीए कण्हे णामं वासुदेवे मम [6]पियभाउए परिवसति। तं जति णं से छण्हं मासाणं मम [7]कूवं नो हव्वमागच्छइ, तते णं हं देवाणुप्पिया! जं तुमं वदसि तस्स आणाओवायवयणणिद्देसे चिट्ठिस्सामि।

तते णं से पउमे दोवतीए देवीए एतमट्ठं पडि[8]सुणेइ, २ त्ता दोवतिं देविं कण्णंतेउरे[9] [10]ठवेति। तते णं सा दोवती देवी छट्ठंछट्ठेणं अनिक्खि[11]त्तेणं आयंबिल[12]परिग्गहिएणं तवोकम्मेणं अप्पाणं भावे[13]माणी विहरति।

१२४. तते णं से जुहुट्ठिले राया तओ मुहुत्तंतरस्स [14]पडिबुद्धे समाणे दोवतिं देविं पासे अपासमाणे सयणिज्जाओ [15]उट्ठेइ, २ त्ता दोवतीए देवीए सव्वतो समंता मग्गणगवेसणं [16]करेइ, २ त्ता दोवतीए देवीए [17]कत्थइ सुइं वा खुत्तिं वा पउत्तिं वा अलभमाणे जेणेव [18]पंडू राया तेणेव उवागच्छइ, [19]२ त्ता [20]पंडुं रायं एवं वयासी—एवं खलु तातो! ममं आगासतलगंसि सुहपसुत्तस्स पासातो दोवती देवी ण णज्जति केणइ

१. झियाहि हे १ जे १ विना॥ २. जंबुद्दी° हे २ विना॥ ३. भर° हे २॥ ४. हत्थिणपु° हे १, २, जे १ खं १॥ ५. झियाहिं हे १॥ ६. पिए भाउए खं १ जे १॥ ७. कूपं जे १। "कूवं ति कूजकं व्यावर्तकबलमिति भावः"—अटी०॥ ८. °सुणइ त्ता २ खं १ हे २। °सुणेत्ता हे ४॥ ९. °उरंसि हे १ जे १॥ १०. ठावेति सं १ लामू० ३ हे ४॥ ११. °त्तेणं तवोकम्मेणं आयं° हे १ जे १॥ १२. °परिग्गहि° हे १ जे १ ला १। "प्रगृहीतेन बहुमानप्रकर्षाद् गृहीतेन" इति अभयदेवसूरिविरचितायां ज्ञाताधर्मकथाङ्गप्रथमाध्ययने ३० तमसूत्रस्य टीकायाम्॥ दृश्यतां पृ० ७२ पं० १८॥ १३. °माणा जे १॥ १४. परिबुद्धे जे १॥ १५. उट्ठइत्ता २ खं १। उट्ठइत्ता २ त्ता हे २। उट्ठेइ २ त्ता सं १ ला १, २, ३ हे ३, ४॥ १६. करइ खं १॥ १७. हे २ विना—कत्थइ सुइं वा पउत्तिं वा हे १। कत्थइ अ सुइं वा पउत्तिं वा जे १॥ कत्थइ सुइं वा खुतिं वा पवातिं वा खं १। कत्थइं सुइं वा खइं वा पवत्तिं वा ला १। कत्थइ सुइं वा खुइं वा पवत्तिं वा हे ३, ४ सं १ ला २, ३। "सुइं व त्ति श्रूयत इति श्रुतिः शब्दः, ताम्, खुत्तिं व त्ति क्षुतिः छीत्कारादिशब्दविशेष एव, ताम्, प्रवृत्तिं वार्ताम्, वार्तापर्याया वैते"—अटी०॥ १८. पंडुराया सं १ ला १, २, ३, हे ३, ४॥ १९. त्ता २ हे २ खं १॥ २०. ला १ विना—पंडुरायं सं १ ला ३ जे १ हे १। पंडूरायं खं १ हे ३, ४ ला २। पंडू राया हे २॥

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

देवेण वा[1] दाणवेण वा किंपुरिसेण वा किन्नरेण वा महोरगेण वा गंधव्वेण वा हिया वा [2]णिया वा [3]अक्खित्ता वा ! ते इच्छामि णं ताओ ! दोवतीए देवीए सव्वतो समंता मग्गणगवेसणं [4]कयं।

तते णं से [5]पंडू राया कोडुंबियपुरिसे सद्दावेइ, सद्दावेत्ता एवं वयासी—गच्छह णं तुब्भे देवाणुप्पिया ! हत्थिणाउरे नयरे सिंघाडग-तिग-चउक्क-चच्चर-महापह-पहेसु महया महया सद्देणं उग्घोसेमाणा २ एवं वयह—एवं खलु देवाणुप्पिया ! जुहिट्ठिलस्स रण्णो आगासतल[6]गंसि सुहपसुत्तस्स पासातो दोवती देवी ण णज्जति केणइ देवेण वा दाणवेण वा किंपुरिसेण वा [7]किन्नरेण वा महोरगेण वा गंधव्वेण वा हिया वा निया [8]वा अक्खित्ता वा, तं जो णं देवाणुप्पिया ! दोवतीए देवीए सुतिं वा [9]जाव [10]पउत्तिं वा परिकहेति तस्स णं [11]पंडू राया विउलं अत्थसंपदाणं [12]दलयति त्ति कट्टु घोसणं घोसावेह, २ त्ता एयमाणत्तियं पच्चप्पिणह। तते णं ते कोडुंबियपुरिसा जाव पच्चप्पिणंति।

तते णं से [13]पंडू राया दोवतीए देवीए [14]कत्थ वि सुतिं वा जाव अलभमाणे [15]कोंतिं देविं सद्दावेति, २ त्ता एवं वदासी—[16]गच्छ णं तुमं देवाणुप्पिए ! बारवतिं णयरिं, कण्हस्स वासुदेवस्स एयमट्ठं णिवेदेहि। कण्हे णं परं वासुदेवे दोवतीए देवीएं मग्गणगवेसणं करेज्जा, अन्नहा न नज्जति दोवतीए देवीए [17]सुती वा खुत्ती वा पवत्ती वा। तते णं सा [18]कोंती देवी पंडुणा रन्ना एवं वुत्ता समाणी जाव पडिसुणेति, २ त्ता ण्हाया कयबलिकम्मा हत्थिखंधवरगया [19]हत्थिणाउरं णगरं मज्झंमज्झेणं

---

१. वा दाणवेण वा किन्नरेण वा किंपुरिसेण वा महो° हे १ जे १। दृश्यतां पृ० १६० टि० २, पृ० २९७ पं० १८। वा दाणवेण वा किंपुरिसेण वा महो° खं १। वा किंपुरिसेण वा किन्नरेण वा महो° हे २॥ २. नीया हे १। दृश्यतां पं० ९। "हिया व त्ति हृता प्रदेशान्तरे स्थापिता, नीता नेत्रा स्वस्थानं प्रापिता, आक्षिप्ता आकृष्टेवेति"—अटी०॥ ३. अभिक्खित्ता खं १॥ ४. करित्तए हे १ जे १॥ ५. पंडुराया सं १ ला २, ३ हे ३, ४॥ ६. °तलंसि हे १ जे १॥ ७. किन्नरेण वा नास्ति हे १ जे १॥ ८. वा जाव अक्खित्ता हे १ जे १॥ ९. जाव हे १ जे १ विना नास्ति॥ १०. पवित्तिं ला १ विना। दृश्यतां पृ० २९८ पं० १५॥ ११. पंडुराया ला १॥ १२. दलइति त्ति कट्टु खं १। दलइ त्ति कट्टु हे २, ३, ४, सं १ ला २, ३। दलयति कट्टु ला १॥ १३. पंडुराया हे १, जे १ खं १॥ १४. कत्थइ खं १ विना॥ १५. कुंतीदेवी ला १। कोंती देवी खं १ हे २। कोंतीं देवीं हे ३, ४ सं १ ला २, ३॥ १६. गच्छह णं हे १, ४, जे १ सं १ ला ३॥ १७. ला १ विना— सुतिं वा खुत्तिं वा पवत्तीं वा हे २। सुती वा खुती वा पवत्ती वा सं १ ला २, ३, हे ४। सुई वा खुई वा पवत्ती वा हे १ जे १। दृश्यतां पृ० २९८ पं० १५ टि० १३॥ १८. कुंती हे १ जे १॥ १९. हत्थिणउरं हे ३, ४। हत्थिणपुरं हे १,२ जे १ खं १॥

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

णिग्गच्छति, २ कुरुजण*वयं मज्झंमज्झेणं जेणेव सुरट्ठाजणवए जेणेव बारवती नगरी जेणेव अग्गुज्जाणे तेणेव उवागच्छति, २ त्ता हत्थिखंधाओ पच्चोरुहति, २ त्ता कोडुंबियपुरिसे सद्दावेति, २ त्ता एवं वदासि—गच्छह णं तुब्भे देवाणुप्पिया ! [1]जेणेव बारवई णयरी तेणेव अणुपविसह, २ कण्हं वासुदेवं करयल-[परिग्गहियं दसणहं सिरसावत्तं मत्थए अंजलिं कट्टु] एवं वयह—एवं खलु सामी ! तुब्भं पिउच्छा कोंती देवी हत्थिणाउरातो नयरातो इहं हव्वमागया तुब्भं दंसणं कंखति। तते णं ते कोडुंबियपु[2]रिसा जाव कहेंति।

तते णं कण्हे वासुदेवे कोडुंबियपु[3]रिसाणं अंतिए [एयमट्ठं] सोच्चा णिसम्म [4]हट्ठतुट्ठे हत्थिखंधवरगए हय-गय[-रह-पवरजोहकलियाए चाउरंगिणीए सेणाए सद्धिं संपरिवुडे] बारवतीए नयरीए मज्झंमज्झेणं जेणेव [5]कोंती देवी तेणेव उवागच्छइ, २ त्ता हत्थिखंधातो पच्चोरुहति, २ त्ता कोंतीए[6] देवीए पायग्गहणं करेति, २ कोंतीए देवीए सद्धिं हत्थिखंधं [7]दुरुहति, २ त्ता बारवतीए णयरीए मज्झंमज्झेणं जेणेव सए [8]गिहे तेणेव उवागच्छइ, २ सयं [9]गिहं अणुपविसति। तते णं से कण्हे वासुदेवे [10]कोंतिं देविं ण्हायं [11]कयबलिकम्मं जिमियभुत्तुत्तरागयं जाव सुहासणवरगयं एवं वयासी—[12]संदिसउ णं पिउच्छा ! किमागमणप[13]ओयणं ?

तते णं सा कोंती देवी कण्हं वासुदेवं एवं वयासी—एवं खलु पुत्ता ! हत्थिणाउरे [14]णयरे जुहिट्ठिलस्स आगासतलए [15]सुहपसुत्तस्स [16]पासातो दोवती देवी ण णज्जति केणइ अवहिया जाव अक्खित्ता वा, तं इच्छामि णं पुत्ता ! दोवतीए [17]देवीए मग्गणगवेसणं कयं।

तते णं से कण्हे वासुदेवे [18]कुंतिं पिउच्छिं एवं वयासी—जं णवरं पिउच्छा !

---

* °वयस्स मज्झं° हे १ जे १ ॥ १. ला १ विना—जेणेव बारवती णगरी अणुपविसह २ कण्हं खं १। जेणेव बारवतिं अणुपविसह २ कण्हं हे २। जेणेव बारवतिं नगरिं अणुपविसह २ कण्हं सं १ ला २, ३, हे ३, ४। बारवइ नयरी जाव अणुपविसह त्ता कण्हं हे १ जे १ ॥ २. °पुरिसा कहंति हे २ ॥ ३. °पुरिसे अं° जे १ ॥ ४. हट्ठा हत्थि° खं १ हे २ ॥ ५. कुंती हे २ ला १ ॥ ६. कुंतीए ला १ ॥ ७. द्रुहति हे १ जे १ ला १ विना ॥ ८. गेहे हे १ ॥ ९. गिहं पविसति २ हे १ जे १ ॥ १०. कुंतिं हे २ ला १ ॥ ११. कयबलिकम्मं नास्ति हे १, २ जे १ खं १ ला १ ॥ १२. संदिसंतु णं हे १। संदिसं णं जे १ ॥ १३. °पातोयणं हे २ ॥ १४. णयरे आगासतले सुहपसुत्तस्स जुहिट्ठिलस्स रण्णो सं १ ला २, ३, हे ३, ४ ॥ १५. सुहप्प° हे २ ॥ १६. 'दोवती देवी पासातो' लों० विना ॥ १७. देवीए जाव म° हे १ जे १ ॥ १८. प्रतिषु पाठाः—कोंती पिउच्छं हे १, २, ४ जे १ ला ३। कोंती पिउच्छे खं १। कुंति पिउत्थि ला १। कोंती पिउच्छि हे ३। कोंतीं पिउच्छि सं १ ला २॥

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

दोवतीए देवीए कत्थइ सुतिं वा [1]जाव लभामि, तो णं अहं पायालाओ वा [2]भवणाओ वा [3]अद्धभरहाओ वा समंततो दोवतिं देविं [4]साहत्थिं उवणेमि त्ति कट्टु [5]कोंतिं पिउच्छिं सक्कारेति सम्माणेति, २ जाव पडिविसज्जेति। तते णं सा [6]कोंती देवी कण्हेणं वासुदेवेणं पडिविसज्जिया समाणी जामेव दिसिं [7]पाउब्भूया तामेव दिसिं पडिगया। तते णं से कण्हे वासुदेवे कोडुंबियपुरिसे सद्दावेइ, २ एवं वयासी—गच्छह णं तुब्भे देवाणुप्पिया! बारवतिं, एवं जहा पंडू, तहा घोसणं घोसावेति जाव पच्चप्पिणंति, पंडुस्स जहा। तते णं से कण्हे वासुदेवे अन्नया अंतो अंतेउरगए [8]ओरोह जाव विहरति। इमं च [9]णं [10]कच्छुल्लनारए [11]जाव समोवतिए जाव [12]निसीयइ, णिसीइत्ता कण्हं वासुदेवं कुसलोदंतं पुच्छति।

तते [13]णं से कण्हे वासुदेवे कच्छुल्लं [नारयं] एवं वयासी—तुमं णं देवाणुप्पिया! बहूणि [14]गामा जाव अणुपविससि, तं अत्थि याइं ते कहिंचि [15]दोवतीए देवीए सुती वा जाव उवलद्धा? तते णं से [16]कच्छुल्ल[नारए] कण्हं वासुदेवं एवं वयासी—एवं खलु देवाणुप्पिया! अन्नया धायइ[17]संडदीवपुरत्थिमद्धं [18]दाहिणड्ढभारहवासं [19]अवरकंकारायहाणिं गए, [20]तत्थ णं मए पउमनाभस्स रन्नो भवणंसि दोवती देवी जारिसिया दिट्ठपुव्वा यावि होत्था। तते णं कण्हे वासुदेवे कच्छुल्लणारयं एवं वयासी—[21]तुब्भं चेव णं देवाणुप्पिया! [22]एयं पुव्वकम्मं। तते णं से [23]कच्छुल्लनारए कण्हेणं वासुदेवेणं एवं वुत्ते समाणे उप्पयणिं विज्जं आवाहेति, २ त्ता जामेव [24]दिसं पाउब्भूए तामेव [25]दिसं पडिगए।

---

१. दृश्यतां पृ० २९८ पं० १५॥ २. भुव° हे २॥ ३. अड्ढ° हे २ खं १ विना॥ ४. साहत्थि हे २। दृश्यतां पृ० २०२ पं० १८।, ५. प्रतिषु पाठाः—कोंतिं पिउच्छिं ला १ खं १। कोंती पिउच्छं हे २, ४ ला ३। कोंति पिउच्छं हे १ जे १। कोंती पिउच्छि हे ३, ला २॥ ६. कों(कुं—हे ३)ती जाव पडिगया हे १ जे १॥ ७. पा जाव पडिगया हे २ ला १। पा जाव गया खं १॥ ८. ओरोहे सं १ ला २, ३, हे १ जे १। दृश्यतां पृ० २९५ पं० १२॥ ९. णं नास्ति हे १ जे १ विना। दृश्यतां पृ० १७६ पं ९, पृ० २९३ पं० ७॥ १०. कच्छुल्लए जाव ला १ विना। कच्छुल्ल जाव हे १॥ ११. दृश्यतां पृ० २९३ पं० ३॥ १२. निसीयइ जे १ विना नास्ति॥ १३. णं कण्हे हे १, २ जे १॥ १४. गाम जाव ला १। गामाणि जाव जे १ हे १। दृश्यतां पृ० १५० पं० १९ पृ० १७२ पं० १९॥ १५. देवीए दोवतीए खं १ हे २ ला १॥ १६. कच्छुल्लए ला १ जे १। कच्छुल्ले सं १ ला २, ३, हे ३, ४॥ १७. धायतिसंडपुरत्थिमदीवं दाहि° सं १ ला २, ३, हे ३, ४॥ १८. दाहिणड्ढभरहवासं हे २ विना। दाहिणड्ढं भारहं वासं ला १ सं १ ला २, ३, हे ३, ४॥ १९. अवरकंकरा° खं १। अमरकंकरा° ला १॥ २०. तए णं जे १॥ २१. तुम्हं च ण हे १ जे १॥ २२. एवं खं १॥ २३. कच्छुल्लए हे १ जे १॥ २४. दिसिं खं १ ला २, ३ हे ३, ४॥ २५. दिसिं ला २, ३, हे ३, ४॥

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

तते णं से कण्हे वासुदेवे दूयं सद्दावेइ, २ त्ता एवं वदासि—*गच्छह णं [1]तुमं देवाणुप्पिया! हत्थिणाउरं पंडुस्स रण्णो एयमट्ठं [2]निवेदेहि—एवं [3]खलु देवाणुप्पिया! धायइसंडदीवपुरत्थिमद्धे [4]अवरकंकाए रायहाणीए पउमणाभस्स भवणंसि दोवतीए देवीए पउत्ती उवलद्धा, [5]तं गच्छंतु [6]णं पंच पंडवा चाउरंगिणीए सेणाए सद्धिं संपरिवुडा, पुरत्थिमवेयालीए ममं पडिवा[7]लेमाणा [8]चिट्ठंतु। तते णं से दूए जाव भणति, पडिवालेमाणा चिट्ठह। ते वि जाव चिट्ठंति।

तते णं से कण्हे वासुदेवे कोडुंबियपुरिसे सद्दावेइ, २ त्ता एवं वयासी—गच्छह णं तुब्भे देवाणुप्पिया! सन्नाहियं भेरिं [9]तालेह। ते वि तालेंति। तते णं [10]तीसे सण्णाहियाए भेरीए सद्दं सोच्चा समुद्दविजयपामोक्खा दस दसारा [11]जाव छप्पण्णं बलवयसाहस्सीओ सनद्धबद्ध [12]जाव गहियाउहपहरणा, अप्पेगतिया हयगया, [13]अप्पेगइया गयगया, [14]जाव वग्गुरापरिक्खित्ता जेणेव सभा सुधम्मा, जेणेव कण्हे वासुदेवे, तेणेव उवागच्छंति, २ करयल जाव वद्धावेंति।

तते णं कण्हे वासुदेवे हत्थिखंधवरगए सकोरेंटमल्ल[15]दामेणं छत्तेणं धरिज्जमाणेणं सेयवरचामराहिं वीइज्जमाणे हय-गय-[रह-पवरजोहकलियाए चाउरंगिणीए सेणाए सद्धिं संपरिवुडे] महताभडचडगरपहकरेणं बारवईए णयरीए मज्झंमज्झेणं णिग्गच्छति, २ त्ता जेणेव पुरत्थिमवेयाली तेणेव उवागच्छति, २ त्ता पंचहिं पंडवेहिं सद्धिं एगयओ मिलइ, २ [16]खंधावारणिवेसं [17]करेति, २ त्ता पोस[18]हसालं [19]करेति, २ पोसहसालं अणुपविसति, २ सुट्ठियं देवं मणसी करेमाणे २ चिट्ठति।

---

* अत्र 'गच्छ णं' इति 'गच्छाहि णं' 'गच्छह णं' इति वा पाठः सम्यग् भाति, दृश्यतां पृ० २८० पं० १२, पृ० २७० पं० ८॥ १. तुब्भे हे १ जे १॥ २. निवेएह हे १ जे १॥ ३. प्रतिषु पाठाः—खलु देवा दोवतीए धाय° खं १। खलु देवा[णु—जे १] दोवई देवी धाय° हे १ जे १। खलु देवा दोवतीए देवीए धाय° हे २। खलु देवा दोवई देवीए धाय° ला १। खलु दोवती धाय° सं १ ला २, ३ हे ३, ४॥ ४. अमर° खं १॥ ५. °लद्धा साहिया तं हे १ जेमू० १॥ ६. णं हे १ जे १ विना नास्ति॥ ७. °वाल° हे १॥ ८. चिट्ठंति हे २॥ ९. ताडेह हे ३, ४ सं १ ला २, ३॥ १०. तीए खं १ जे १ हे २॥ ११. दृश्यतां पृ० १०७ पं० १८॥ १२. दृश्यतां पृ० ८६ पं० ५॥ १३. अप्पेगइया खं १ विना नास्ति॥ १४. "अप्पेगइया हयगया एवं गयगया रहगया सिवियागया संदमाणियागया अप्पेगइया पायविहारचारिणो पुरिसवग्गुरापरिक्खित्ता" इति औपपातिकसूत्रे पाठः॥ १५. प्रतिषु पाठाः—°दामेणं छत्त सेयवरचा हय° हे १। °दामेणं सेयवर[चा—जे १] हय° हे १ विना॥ १६. खंधार° खं १ हे २ ला १॥ १७. कारेति सं १ ला ३॥ १८. पोसहसालं कारेति नास्ति जे १, हे ३॥ १९. करेति हे १, २॥

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

तते [1]णं कण्हस्स वासुदेवस्स अट्ठमभत्तंसि परिणममाणंसि सुट्ठितो [2]जाव आगतो। [3]भण देवाणुप्पिया ! जं मए कातव्वं। तते णं से कण्हे वासुदेवे सुट्ठियं देवं एवं वयासी—एवं खलु देवाणुप्पिया ! दोवती देवी जाव पउमनाभस्स भवणंसि [4]साहिया, तं णं तुमं देवाणुप्पिया ! [5]मम पंचहिं पंडवेहिं सद्धिं अप्पछट्ठस्स छण्हं रहाणं लवणसमुद्दे मग्गं वियराहि [6]जाणं अहं अवरकंकं रायहाणिं दोवतीए कूवं गच्छामि।

तते णं से सुट्ठिए देवे कण्हं वासुदेवं एवं वयासी—[7]किं णं देवाणुप्पिया ! जहा चेव पउमणाभस्स रन्नो पुव्वसंगतिएणं देवेणं दोवती जाव साहिया [8]तहा चेव [9]दोवतिं देविं धायतिसंडातो दीवातो भरहातो जाव हत्थिणापुरं साहरामि, उदाहु पउमणाभं रायं सपुरबलवाहणं लवणसमुद्दे पक्खिवामि ? तते णं कण्हे वासुदेवे तं सुट्ठियं देवं एवं वयासी—मा णं तुमं देवाणुप्पिया ! जाव साहराहि। तुमं णं देवाणुप्पिया ! मम लवणसमुद्दे अप्पछट्ठस्स छण्हं रहाणं मग्गं वितराहि। सयमेवा णं अहं दोवतीए कूवं [10]गच्छामि। तए णं से सुट्ठिए देवे कण्हं वासुदेवं एवं वयासी—एवं होउ। पंचहिं पंडवेहिं सद्धिं अप्पछट्ठस्स छण्हं रहाणं लवणसमुद्दे मग्गं वितरति।

तते णं से कण्हे वासुदेवे [11]चाउरंगिणिं सेणं पडिविसज्जेति, २ त्ता पंचहिं पंडवेहिं सद्धिं अप्पछट्ठे छहिं रहेहिं लवणसमुद्दं मज्झंमज्झेणं वीतीवयति, जेणेव [12]अवरकंका रायहाणी तेणेव[13] उवागच्छइ, २ जेणेव [14]अवरकंकाए रायहाणीए अग्गुज्जाणे[15] तेणेव उवागच्छइ, २ रहं ठवेइ, २ त्ता दारुयं सारहिं सद्दावेति, २ त्ता एवं वयासी—[16]गच्छ णं तुमं देवाणुप्पिया ! [17]अवरकंकं रायहाणिं अणुपविसाहि[18], २ त्ता पउमणाभस्स रण्णो [19]वामेणं पाएणं [20]पादपीढं अक्कमित्ता [21]कुंतग्गेणं

१. णं से कण्हस्स हे १ जे १ ॥ २. जाव नास्ति सं १ ला २, ३, हे ३, ४। दृश्यतां पृ० २९ पं० ३ ॥ ३. भणंतु णं देवा° जे १ हे १ ॥ ४. संहृता इत्यर्थो भाति ॥ ५. ममं हे १ जे १ ॥ ६. जाण हं लों० विना। जेणाहं जे १ हे १ ॥ ७. कि णं देवा° हे २ खं १। किं देवा° हे १ जे १ ॥ ८. तह चेव ला २ हे ४ विना। तहेव ला २ ॥ ९. दोवईदेविं हे १, २। दोवइदेविं ला १ ॥ १०. गच्छिस्सामि हे १ जे १ ॥ ११. चाउरंगिणीसेणं ला १ विना ॥ १२. अमर° सं १ ला १, २, हे ३, ४ ॥ १३. तेणेव उवागच्छइ २ नास्ति जे १ हे १ विना ॥ १४. अमर° हे १, २ जे १ ला ३ विना ॥ १५. °ज्जाणे व उवट्ठवेंति २ दारुयं हे २ ॥ १६. गच्छह णं तुमं ला १, २, ३ हे ३। गच्छ तुमं हे १ जे १ ॥ १७. अमर° हे १, २ खं १ विना ॥ १८. °स्साहि हे १ जे १ ॥ १९. वामपाएणं हे १ जे १ ॥ २०. पायवीढं खं १ जे १ ला १ ॥ २१. कुंतग्गएणं खं १ जे १ हे १, २ ला १ ॥

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

लेहं [1]पणामेहि, २ त्ता तिवलियं भिउडिं णिडाले साहट्टु आसुरुत्ते रुट्ठे कुविए चंडिक्किए एवं [2]वदाहि—हं भो पउमणाहा ! [3]अप्पत्थियपत्थिया [4]दुरंतपंतलक्खणा हीणपुन्नचाउद्दसा सिरि-हिरि-[5]धितिपरिवज्जिया अज्जं ण [6]भवसि, किन्नं तुमं ण [7]याणसि कण्हस्स वासुदेवस्स भगिणिं दोवतिं देविं इहं [8]हव्वमाणमाणे, तं [9]एवमवि गए [10]पच्चप्पिणाहि णं [11]तुमं दोवतिं देविं कण्हस्स वासुदेवस्स, अहव णं [12]जुज्झ[13]सज्जे णिग्गच्छाहि। एस णं कण्हे वासुदेवे पंचहिं पंडवेहिं सद्धिं अप्पछट्ठे दोवतीए [14]देवीए कूवं हव्वमागए।

तते णं से दारुए सारही कण्हेणं वासुदेवेणं एवं वुत्ते समाणे [15]हट्ठ[तुट्ठे] पडिसुणेइ, २ त्ता [16]अवरकंकं रायहाणिं अणुपविसति, २ त्ता जेणेव पउमनाभे तेणेव उवागच्छति, २ त्ता [17]करयल जाव वद्धावेत्ता एवं वयासी—एस णं सामी ! मम विणयपडिवत्ती, इमा अन्ना मम सामिस्स [18]समुहाणत्ति त्ति कट्टु [19]आसुरुत्ते रुट्ठे कुविए चंडिक्किए मिसिमिसेमाणे वामपादेणं [20]पायपीढं अक्कमति, २ त्ता [21]कुंतग्गेणं लेहं [22]पणामेति, २ त्ता जाव कूवं हव्वमागए।

तते णं से पउमणाभे राया दारुएणं सारहिणा एवं वुत्ते समाणे आसुरुत्ते रुट्ठे कुविए चंडिक्किए मिसिमिसेमाणे तिवलिं भिउडिं [23]निडाले साहट्टु एवं वयासी—

---

१. °मेहिं हे २॥ २. वयह हे १, जे १। वदासि खं १। वयासी ला २॥ ३. अप° सं १ ला २ हे ३, ४॥ ४. दुरन्तहुन्तरहंलक्खणा हे २॥ ५. °धितीप° ला १, २, ३ हे ३, ४ सं १॥ ६. भवति सं १ ला २, ३, हे ३, ४॥ ७. याणासि ला २। यणासि ला १॥ ८. °माणेमाणे सं १ हे ४। °माणेसि ला १॥ ९. एयमवि हे १ जे १ विना॥ १०. °प्पिणेहि हे २॥ ११. तुमं हे १ जे १ विना नास्ति॥ १२. जुद्ध° सं १ ला २, ३, हे ३, ४ लों०॥ १३. °सज्जो वा णि° हे १ जे १॥ १४. देवीए तं कूवं जे १। देवी तं कूवं खं १। देवी त कूवं हे २॥ १५. प्रतिषु पाठः—हट्ठ जाव पडि° हे १ जे १। हट्ठ पडि° हे १ जे १ विना॥ १६. अमर° हे २ खं १ विना॥ १७. करयल जाव वद्धावेत्ता २ एवं हे २ खं १ ला ३ सं १। °करयलपरिग्गहियं दसणहं सिरसावत्तं मत्थए अंजलिं कट्टु जएणं विजएणं वद्धावेइ, वद्धावेत्ता एवं वयासी इति संपूर्णः पाठोऽत्र भाति॥ १८. °णति त्ति हे २। °णत्ति ति हे १ जे १। "इमा अण्णेत्यादि, इयमन्या अपरा मदीयस्वामिनः सम्बन्धिनी विनयप्रतिपत्तिरिति वर्तते, समुहाणत्ति(णति-अटीखं० अटीजे०) त्ति कट्टु स्वमुखेन स्वकीयवदनेन भणिता आज्ञप्तिः आदेशः स्वमुखाज्ञप्तिरिति कृत्वा एवमभिधाय"—अटी०॥ १९. प्रतिषु पाठः—°रुत्ते ५ वाम° हे १ जे १। °रुत्ते वाम° हे १ जे १ विना। अत्र ५ इत्यङ्केन पृ० ६२ पं० १० अनुसारेण आसुरुत्ते कुविए चंडिक्किए मिसिमिसेमाणा इति पूर्णः पाठोऽत्रास्माभिर्निर्दिष्टः। "आसुरुत्ते त्ति क्रुद्धः"—अटी०॥ २०. पायवीढं हे १ जे १॥ २१. कोंत° हे १, २ जे १ विना॥ २२. °णामइ त्ता २ जाव कूवं हे २ खं १। °णामइ २ त्ता कूवं जे १॥ २३. निलाडे हे १॥

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

णं अप्पिणामि णं अहं देवाणुप्पिया! कण्हस्स वासुदेवस्स दोवतिं, एस णं अहं सयमेव जुज्झसज्जे णिग्गच्छामि त्ति कट्टु दारुयं सारहिं एवं वयासी—केवलं भो! रायसत्थेसु दूते अवज्झे त्ति कट्टु असक्कारियअसम्माणियं अवद्दारेणं णिच्छुभावेति। तते णं से दारुए सारही पउमणाभेणं असक्कारिय जाव णिच्छूढे समाणे जेणेव कण्हे वासुदेवे तेणेव उवागच्छइ, २ करयल[परिग्गहियं दसणहं सिरसावत्तं मत्थए अंजलिं कट्टु] कण्हं वासुदेवं एवं वयासी—एवं खलु अहं सामी! तुब्भं वयणेणं जाव णिच्छुभावेति।

तते णं से पउमणाभे बलवाउयं सद्दावेति, २ त्ता एवं वयासी—खिप्पामेव भो देवाणुप्पिया! आभिसेक्कं हत्थिरयणं पडिकप्पेह। तयाणंतरं च णं छेयायरिय-उवदेसमइविकप्पणाहिं जाव उवणेंति। तते णं से पउमनाहे

---

१. णप्पिणामि जे१। ण अप्पणामि हे२। णो अप्पिणामि ला१। ण पणामि खं१॥ २. अहं नास्ति हे१ जे१॥ ३. प्रतिषु पाठः—°रिय असम्माणियं हे१ जे१ विना। °रिय असमाणिए हे१ जे१। °रियं असम्माणियं ला३। अत्र 'असक्कारिय असम्माणिय' इति 'असक्कारियअसम्माणियं' इति वा पाठो भवेत्। दृश्यतां पृ० १७४ पं० ११–१३ टि० १०–११॥ ४. अवप्पारेणं हे२। अवद्दारेण हे १ जे १ खं १ ला १॥ ५. °च्छुभावेति खं१॥ ६. अत्र जावशब्देन 'असक्कारिय असम्माणिय अवद्दारेणं' इति 'असक्कारियअसम्माणिए अवद्दारेणं' इति वा पूर्णः पाठो ज्ञेयः। दृश्यतां टि० ३॥ ७. कण्हं जाव एवं सं १ ला२, ३, हे ३, ४॥ ८. तुम्ह खं१। तुम्हं ला१। तुमं ला३ हेसं० ४॥ ९. "बलवाउए त्ति बलव्यापृतः सैन्यव्यापारवान्"—अटी०॥ १०. अभि° खं१। "आभिसेक्कं ति अभिषेकमर्हतीति अभिषेक्यं मूर्धाभिषिक्तमित्यर्थः"—अटी०॥ ११. परिक° हे२॥ १२. तयणं° हे१॥ १३. छेयारियउव° हे१। छेयायरिउव° हे२, ३, ४ ला३ सं१। "छेयायरियउवएसमइविकप्पणाविकप्पेहिं ति छेको निपुणो य आचार्यः कलाचार्यः तस्योपदेशात् तत्पूर्विकाया मतेः बुद्धेर्ये कल्पनाविकल्पाः कल्पितभेदास्ते तथा, तैरिति" —अटी०। "छेयायरियोवएसमतिकप्पणाविकप्पेहिं सुनिउणेहिं एवं जहा उववातिए" इति भगवतीसूत्रे पाठः ७।९।७। "छेयायरियउवएसमइविकप्पणाविकप्पेहिं" इति औपपातिकसूत्रे पाठः। "छेयायरिओवएसमइकप्पणाविगप्पेहिं ति छेको निपुणो य आचार्यः शिल्पोपदेशदाता तस्योपदेशाद् या मतिः बुद्धिस्तस्या ये कल्पनाविकल्पाः कल्पितभेदास्ते तथा, तैः" इति भगवतीसूत्रस्य औपपातिकसूत्रस्य च अभयदेवसूरिविरचितायां वृत्तौ॥ १४. "इह यावत्करणादिदं दृश्यम्—सुनिउणेहिं ति सुनिपुणैर्नरैः उज्जलनेवच्छहत्थपरिवच्छियं ति उज्ज्वलनेपथ्येन निर्मलवेषेण हस्तं ति शीघ्रं परिपक्षितः परिगृहीतः परिवृतो यः स तथा तम्, सुसज्जं सुष्ठु प्रगुणम्, वम्मियसन्नद्ध-बद्धकवचियउप्पीलियकच्छवच्छबद्धगेवेज्जगलयवरभूसणविरायंतं, वर्मणि नियुक्ता वार्मिकास्तैः सन्नद्धः कृतसन्नाहो यः स वार्मिकसन्नद्धः, बद्धं कवचं सन्नाहविशेषो यस्य स बद्धकवचः, स एव बद्धकवचिकः, अथवा वार्मितः सन्नद्धः बद्धत्वक्त्राणबन्धनात् कवचितश्च यः स तथा, भेदश्चैतेषां लोकतोऽवसेयः, एकार्था वैते शब्दाः सन्नद्धताप्रकर्षाभिधानायोक्ता इति, तथा उत्पीडिता गाढीकृता

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

सन्नद्धं[1][बद्धवम्मियकवए उप्पीलियसरासणपट्टीए पिणद्धगेवेज्जे बद्धआविद्धविमलवरचिंधपट्टे गहियाउहपहरणे] अभिसेयं [हत्थिरयणं] द्रूहति[2], २ त्ता हय-गय-[रह[3]-पवरजोहकलियाए चाउरंगिणीए सेणाए सद्धिं संपरिवुडे महताभडचडगरवंदपरिक्खित्ते] जेणेव कण्हे वासुदेवे तेणेव पहारेत्थ गमणाए।

ततेणं से कण्हे वासुदेवे पउमणाभं रायाणं[4] एज्जमाणं पासति, २ त्ता ते पंच पंडवे एवं वयासी—[6]हं भो दारगा! किण्णं तुब्भे पउमणाभेणं सद्धिं जुंज्झिहिह[7], उदाहु [8]पेच्छिहिह? तते [9]णं ते पंच पंडवा कण्हं वासुदेवं एवं वयासी—अम्हे णं सामी! जुज्झामो, तुब्भे पेच्छह। तते णं ते पंच [10]पंडवा सण्णद्ध जाव[11] पहरणा रहे दुरुहंति, २ त्ता जेणेव पउमनाभे राया तेणेव उवागच्छंति[12], २ एवं वयासी—अम्हे वा पउमणाभे वा राय त्ति कट्टु पउमनाभेणं सद्धिं संपलग्गा यावि

कक्षा हृदयरज्जुर्वक्षसि यस्य स तथा, ग्रैवेयकं ग्रीवाभरणं बद्धं गले कण्ठे यस्य स तथा, वरभूषणैर्विराजमानो यः स तथा, ततो वर्मितादिपदानां कर्मधारयोऽतस्तम्, अहियतेयजुत्तं सललियवरकण्णपूरविराजितं पलंबओऊलमहुयरकयंधगारं, प्रलम्बानि अवचूलानि टगकन्यस्ताधोमुखकूर्चका यस्य सः प्रलम्बावचूलः मधुकरैः भ्रमरैर्मदजलगन्धाकृष्टैः कृतमन्धकारं येन स तथा, ततः कर्मधारयोऽतस्तम्, चित्तपरिच्छोयपच्छदं, चित्रो विचित्रः परिच्छोको लघुः प्रच्छदो वस्त्रविशेषो यस्य स तथा तम्, पहरणावरणभरियजुद्धसज्जं, प्रहरणानां कुन्तादीनामावरणानां च कङ्कटानां भृतो यः स तथा, स च युद्धसज्जश्चेति कर्मधारयः, अतस्तम्, सच्छत्तं सज्झयं सघंटं पंचामेलयपरिमंडियाभिरामं, पञ्चभिरापीडैः शेखरैः परिमण्डितोऽत एवाभिरामश्च रम्यो यः स तथा, ओसारियजमलजुयलघंटं, अवसारितम् अवलम्बितं यमलं समं युगलं द्वयं घण्टयोर्यत्र स तथा तम्, विज्जुपि(पिप–अटीजे० अटीहे०)णद्धं व कालमेहं, घण्टाप्रहरणादीनामुज्ज्वलत्वेन विद्युत्कल्पत्वात् हस्तिदेहस्य कालत्वेन महत्त्वेन वा मेघकल्पत्वादिति, उप्पाइयपव्वयं व चंकमंतं चङ्क्रममाणमिवौत्पातिकपर्वतम्, पाठान्तरेण औत्पातिकं पर्वतमिव सक्खं ति साक्षात्, मत्तं ति मदवन्तम्, गुलुगुलुगुलेंतं, मणपवणजइणवेगं मनःपवनजयी वेगो यस्य स तथा तम्, भीमं, संगामियायोग्गं साङ्ग्रामिक आयोगः परिकरो यस्य स तथा तम्, आभिसेक्कं हत्थिरयणं पडिकप्पेंति, २ उवणेंति"—अटी०॥

1. दृश्यतां पृ० ८६ पं० ५॥ 2. दुरुहति हे१ ला१॥ 3. दृश्यतां पृ० ३३ पं० २–३॥ 4. पाश° हे१ जे१ विना॥ 5. रायं हे१ जे१॥ 6. हं हो दा° खं१॥ 7. जुज्झिहह हे१ जे१॥ 8. पेच्छिहह हे१ जे१ खं१॥ 9. णं से हे२॥ 10. पंडवा [सण्णद्ध जाव पहरणा–हे१] अम्हे [वा–जे१] पउमनाभे वा राय त्ति कट्टु रहे दुरुहंति [२त्ता –हे१] जेणेव पउमनाभे राया तेणेव उवा २ सण्णद्ध जाव पहरणा पउमनाभेणं [सद्धिं–१] संपलग्गा यावि होत्था हे१ जे१॥ 11. दृश्यतां पृ० ८६ पं० ५॥ 12. अत्रेदं ध्येयम्—उवा २ एवं व० इति सर्वासु प्रतिषु अत्र पाठः, केवलं ला ३ मध्ये उवा २ एवं वयासी इति पाठः, जे१ हे१ मध्ये त्वत्र अन्य एव पाठः दृश्यतां टि० १०, अतोऽत्र 'उवागया, २ एवं वयासी' इति, 'उवागच्छंति, २ एवं वयंति' इत्यपि संपूर्णः पाठः कदाचित् संभवेत्॥

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

होत्था। तते णं से पउमनाभे राया ते पंच पंडवे खिप्पामेव हयमहियपवर[1]विवडिय-चिंधधयपडागे जाव [2]दिसोदिसिं [3]पडिसेहेति।

तते णं ते पंच पंडवा पउमनाभेणं रण्णा हयमहियपवर[4]विवडिय जाव पडिसेहिया समाणा [5]अत्थामा [6]जाव अधारणिज्जमिति कट्टु जेणेव कण्हे वासुदेवे तेणेव [7]उवागच्छंति।

तते णं से कण्हे वासुदेवे ते पंच [8]पंडवे एवं वयासी—कहं णं तुब्भे देवाणुप्पिया! पउमणाभेणं रण्णा सद्धिं संपलग्गा? तते णं ते पंच पंडवा कण्हं वासुदेवं एवं वयासी—एवं खलु देवाणुप्पिया! अम्हे तुब्भेहिं अब्भणुन्नाया समाणा सनद्ध[बद्धवम्मियकवया उप्पीलियसरासणपट्टीया पिणद्धगेवेज्जा बद्ध-आविद्धविमलवरचिंधपट्टा गहियाउहपहरणा] रहे दुरुहामो, २ जेणेव पउमनाभे तेणेव [9]उवा[गच्छामो], २ एवं व[यामो] अम्हे वा पउमणाभे वा जाव पडिसेहेति।

तते णं से कण्हे वासुदेवे ते पंच पंडवे एवं वदासी—जति णं तुब्भे देवाणुप्पिया! एवं वयंता 'अम्हे, णो पउमना[10]भे राय' त्ति कट्टु पउमनाभेणं सद्धिं संपलग्गंता [11]तो णं तुब्भे णो पउमणा[12]हे हयमहियपवर जाव [13]पडिसेहंते, तं

१. ला १ विना—°रविवडियचिंधधयपडागा हे २, ३, ४, सं १ ला २, ३। °रविवडियधय-चिंधपडागे हे १। °रपवडियधयचिंधपडागा जे १। "हयमहियपवरविवडियचिंधधयपडागे, हतमथिता अत्यर्थं हताः, अथवा हताः प्रहारतो मथिताः मानमथनात् हतमथिताः, तथा प्रवरा विपतिताश्चिह्नध्वजाः कपिध्वजादयः पताकाश्च तदन्या येषां ते तथा, ततः कर्मधारयोऽतस्तान्, यावत्करणात् किच्छोवगयप्पाणे त्ति दृश्यम्, कष्टगतजीवितव्यानित्यर्थः"—अटी०॥ दृश्यतां पृ० १७५ पं० १७ टि० १८॥ २. दिसोदिसं हे १॥ ३. पडिसेधेति हे २ सं १ ला २, ३, हे ३, ४॥ ४. °वरपुरिस जाव हे १ जे १॥ ५. अथामा खं १ हे १। आथामा हे २। वामा जे १॥ ६. दृश्यतां पृ० १७५ पं० २०, पृ० २३४ पं० ११, पृ० ३०८ पं० ९। जाव धारणिज्जं-मिइ हे २। जाव अवधारणिज्जमिति हे १ जे १॥ ७. प्रतिषु पाठः—उवा० २ हे १ जे १ विना। उवा २ त्ता हे १ जे १॥ ८. पंडवा जे १॥ ९. उवागच्छ एवं व हे २॥ १०. °नाहे त्ति कट्टु हे १ जे १। "अम्हे वा पउमनाभे वा राय त्ति कट्टु इति, अस्माकं पद्मनाभस्य च बलवत्वादिह संग्रामे वयं वा भवामः पद्मनाभो वा, नोभयेषामपीह संयुगे त्राणमस्ति इति कृत्वा इति निश्चयं विधाय सम्प्रलग्ना योद्धुमिति शेषः। अम्हे, नो पउमनाभे राय त्ति कट्टु इति वयमेवेह रणे जयामः, न पद्मनाभो राजेति। यदि स्वविषये विजयनिश्चयं कृत्वा पद्मनाभेन सार्धं योद्धुं सम्प्रालगिष्यथ ततो न पराजयं प्राप्स्यथ, निश्चयसारत्वात् फलप्राप्तेः"—अटी०॥ ११. ता णं तुब्भे ण पउ° जे १॥ १२. °णाहो हे १, २, खं १। दृश्यतामधस्तनं टिप्पणम्॥ १३. पडिसेहेन्ता खं १ जे १। पडिसेहिन्तो हे १। पडिसेहेत्था हे २। पडिसेहित्था ला १। दृश्यतामुपरितनं टिप्पणम्॥

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

पेच्छहं[1] णं तुब्भे देवाणुप्पिया ! 'अहं[2], नो पउमणाभे राय'[3] त्ति कट्टु पउमनाभेणं रन्ना सद्धिं जुज्झामि। रहं दुरुहति, २ त्ता जेणेव पउमनाभे राया तेणेव उवागच्छइ, २ त्ता[4] सेयं गोखीरहारधवलं तणसोल्लियसिंदुवारकुंदेंदुसन्निगासं निययस्स बलस्स हरिसजणणं रिउसेण्णविणासकरं पंचजन्नं संखं परामुसति, २ त्ता मुहवायपूरियं करेति[5]। तते णं तस्स पउमणाहस्स तेणं संखसद्देणं बलतिभाए हए[6] जाव पडिसेहिए। तते णं से कण्हे वासुदेवे धणुं परामुसति, [7]वेढो, धणुं पूरेति, २ त्ता धणुसद्दं करेति। तते णं तस्स पउमनाभस्स [8]दोच्चे बलतिभाए तेणं धणुसद्देणं हयमहिय जाव पडिसेहिए[9]। तते णं से पउमणाभे राया तिभागबलावसेसे [10]अत्थामे अबले अवीरिए अपुरिसक्कारपरक्कमे [11]अधारणिज्जमिति कट्टु [12]सिग्घं तुरियं

---

१. पिच्छ णं हे १। पेच्छंतु णं जे १॥ २. अम्हं हे २॥ ३. अहं राया नो पउमणाभे त्ति कट्टु हे १ जे १॥ ४. त्ता पंचजन्नं संखं परामुसति हे १ अटी०। "शङ्खविशेषणानि क्वचिद् दृश्यन्ते सेयं गोखीरहारधवलं तणसोल्लियासिंदुवारकुंदेंदुसन्निगासं, तणसोल्लिय त्ति मल्लिका, सिंदुवारो निर्गुण्डिः, नियययस्स बलस्स हरिसजणणं रिउसेण्णविणासणकरं पंचयण्णं ति पञ्चजन्याभिधानम्" —अटी०॥ ५. करेति २ त्ता हे १ जे १॥ ६. प्रतिषु पाठः—हए हे १ जे १ ला १ विना। भए खं १। हते सं १ ला २, ३, हे ३। य–ए इत्यनयोरक्षरयोर्हस्तलिखितादर्शेषु समानप्रायत्वात् हयमहियपवरवीरघाइयविवडियचिंधधयपडागे किच्छोवगयपाणे दिसोदिसिं पडिसेहिए इति संपूर्णः पाठोऽत्र ज्ञेयः॥ ७. "वेढो त्ति वेष्टकः एकवस्तुविषयपदपद्धतिः, स चेह धनुर्विषयो जम्बूद्वीपप्रज्ञप्तिप्रसिद्धो [वक्ष० ३]ऽध्येतव्यः, तद्यथा—अइरुग्गयबालचंदइंदधणुसन्निकासं, अचिरोद्गतो यो बालचन्द्रः शुक्लपक्षद्वितीयाचन्द्रः तेनेन्द्रधनुषा च वक्रतया सन्निकाशं सदृशं यत्तत्तथा, वरमहिसदरियदप्पियदढघणसिंगग्गरइयसारं वरमहिषस्य दृप्तदर्पितस्य सञ्जातदर्पातिशयस्य यानि दृढानि घनानि च शृङ्गाग्राणि तैः रचितं सारं च यत्तत्तथा, उरगवरपवरगवलपवरपरहुयभमरकुलनीलिणिद्धधंतधोयपट्ठं, उरगवरो नागवरः प्रवरगवलं वरमहिषशृङ्गं प्रवरपरभृतो वरकोकिलो भ्रमरकुलं मधुकरनिकरो नीली गुलिका एतानीव स्निग्धं कालकान्तिमत् ध्मातमिव ध्मातं च तेजसा ज्वलत् धौतमिव धौतं च निर्मलं पृष्ठं यस्य तत्तथा, निउणोवियमिसिमिसिंतमणिरयणघंटियाजालपरिक्खित्तं, निपुणेन शिल्पिना ओपितानां उज्ज्वालितानां मणिरत्नघण्टिकानां यज्जालं तेन परिक्षिप्तं वेष्टितं यत्तत्तथा, तडितरुणकिरणतवणिज्जबद्धचिंधं, तडिदिव विद्युदिव तरुणाः प्रत्यग्राः किरणाः यस्य तत्तथा, तस्य तपनीयस्य सम्बन्धीनि बद्धानि चिह्नानि लाञ्छनानि यत्र तत्तथा, ददरमलयगिरिसिहरकेसरचामरवालद्धचंदचिंधं दर्दर-मलयाभिधानौ यौ गिरी तयोर्यानि शिखराणि तत्सम्बन्धिनो ये केसरचामरवालाः सिंहस्कन्धचमरपुच्छकेशाः अर्धचन्द्राश्च तल्लक्षणानि चिह्नानि यत्र तत्तथा, कालहरियरत्तपीयसुक्किलबहुण्हारुणिसंपिणद्धजीवं कालादिवर्णा याः स्नायवः शरीरान्तर्वध्र्यः ताभिः सम्पिनद्धा बद्धा जीवा प्रत्यञ्चा यस्य तत् तथा, जीवियंतकरणं ति शत्रूणामिति गम्यते"—अटी०॥ ८. दोच्चे व बल° जे १॥ ९. °सेहेति हे १ जे १ खं १॥ १०. अथामे हे २॥ ११. अवधा° खं १॥ १२. ५ सिग्घं खं १। अत्र पूर्ववर्तिना '५' अङ्केन यदि पञ्च पदानि विवक्षितानि तर्हि सिग्घं तुरियं चवलं चंडं जइणं इति पाठोऽत्र सम्पूर्णो भवेत्॥

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

[चवलं चंडं जइणं] जेणेव [1]अवरकंका तेणेव उवागच्छति, २ [2]अवरकंकं रायहाणिं अणुपविसति, २ त्ता [3]वारातिं [4]पिहेति, २ त्ता [5]रोहासज्जे चिट्ठति।

तते णं से कण्हे वासुदेवे जेणेव [6]अवरकंका तेणेव उवागच्छति, २ त्ता [7]रहं ठवेति, २ रहातो पच्चोरुहति, २ त्ता वेउव्वियसमुग्घाएणं [8]समोहणति, एगं महं णरसीहरूवं विउव्वति, २ त्ता [9]महया महया सद्देणं [10]पाददद्दरयं करेति। तते [11]णं कण्हेणं वासुदेवेणं महया महया सद्देणं पाददद्दरएणं कएणं समाणेणं [12]अवरकंका रायहाणी [13]संभग्गपायारगोउराट्टालयचरियतोरणपल्हत्थियपवरभवणसिरिघरा सरसरस्स [14]धरणीतले सन्निवइया। तते णं से पउमणाभे राया [15]अवरकंकं रायहाणिं [16]संभग्ग जाव पासित्ता भीए दोवतिं देविं सरणं [17]उवेति।

तते णं सा दोवती देवी पउमनाभं रायं एवं वयासी—[18]किं णं तुमं देवाणुप्पिया! जाणसि कण्हस्स वासुदेवस्स उत्तमपुरिसस्स विप्पियं करेमाणे [19]ममं इहं हव्वमाणेमाणे, तं एवमवि गते [20]गच्छ णं तुमं देवाणुप्पिया! ण्हाते उल्लपडसाडए [21]ओचूलगवत्थणियत्थे अंतेउरपरियालसंपरिवुडे अग्गाइं वराइं रयणाइं गहाय ममं [22]पुरतो काउं कण्हं वासुदेवं करतल[परिग्गहियं दसणहं सिरसावत्तं मत्थए अंजलिं कट्टु] पायवडिए सरणं उवेहि, पणिवइय[23]वच्छला णं देवाणुप्पिया! उत्तमपुरिसा।

तते णं से पउमनाभे राया दोवतीए [24]देवीए एयमट्ठं पडिसुणेति, २ ण्हाए

---

१. अमर° जे १, २ खं १ विना। २. अमर° हे २ विना॥ ३. वाराइं जे १। दाराइं हे १॥ ४. पिहइ जे १॥ ५. दृश्यतां पृ० १७६ पं० २॥ ६. अमर° हे २, ४ ला ३ विना॥ ७. रहं ठवेति हे १ जे १ मध्ये नास्ति॥ ८. °हणइ जे १॥ ९. महया सद्देणं २ जे १॥ १०. °दद्दरं क° हे १ जे १॥ ११. णं से क° हे १ जे १॥ १२. अमर° हे २ विना॥ १३. "संभग्गेत्यादि, सम्भग्नानि प्राकारो गोपुराणि च प्रतोल्यः अट्टालकाः प्राकारोपरि स्थानविशेषाः चरिका च नगरप्राकारान्तरेऽष्टहस्तो मार्गः तोरणानि च यस्यां सा तथा, पर्यस्तितानि पर्यस्तीकृतानि सर्वतः क्षिप्तानीत्यर्थः प्रवरभवनानि श्रीगृहाणि च भाण्डागाराणि यस्यां सा तथा, ततः पदद्वयस्य कर्मधारयः, सरसरस्स त्ति अनुकरणशब्दोऽयमिति"—अटी०॥ १४. धरणियले हे २, ३, ४ सं १ ला २, ३॥ १५. अमरकंकं राय° खं १ हे २ विना। अवरकंकाराय° हे २॥ १६. संभग्गं हे २ खं १॥ १७. उवेइ २ जे १॥ १८. किं ण ला १॥ १९. ममं इहं हव्वमाणेमाणे हे १ जे १ ला १ विना नास्ति॥ २०. गच्छ तुमं हे १ जे १॥ २१. उजलग° हे २। उज्झलग° जे १। "उल्लपडसाडए त्ति सद्यःस्नानेन आर्द्रौ पट्टशाटकौ उत्तरीयपरिधाने यस्य स तथा, ओऊलगवत्थनियत्थे त्ति अवचूलम् अधोमुखचूलं मुत्कलाञ्चलं यथा भवतीत्येवं वस्त्रं निवसितं येन स तथा"—अटी०॥ २२. पुरो काउं हे १। पुरे काउं जे १॥ २३. °वच्छला हे १ जे १॥ २४. देवीए एवं वुत्ते समाणे ण्हाए हे १ जे १॥

Jain Education International   For Private & Personal Use Only   www.jainelibrary.org

जाव सरणं उवेति, २ क[1]रयल[परिग्गहियं दसणहं सिरसावत्तं मत्थए अंजलिं कट्टु] एवं वयासी—दिट्ठा णं देवाणुप्पियाणं इड्ढी जा[2]व परक्कम्मे, तं खामेमि णं देवाणुप्पि[3]या! खमंतु णं देवाणुप्पिया! जा[4]व णा[5]हं भु[6]ज्जो एवंकरणयाए त्ति कट्टु पंजलिउडे पायवडिए कण्हस्स वासुदेवस्स दोवतिं देविं साहत्थिं उ[7]वणेति।

तते णं से कण्हे वासुदेवे पउमणाभं एवं वयासी—हं भो पउमणा[8]भा! अ[9]प्पत्थियपत्थिया दुरंतपंतलक्खणा हीणपुन्नचाउद्दसा सिरि-हिरि-धितिपरिवज्जिया [10]किं णं तुमं जाणसि मम भगिणिं [11]दोवतिं देविं इहं हव्वमाणेमाणे? [12]तं एवमवि गए णत्थि—ते ममाहिंतो इदाणिं भयमत्थि [13]त्ति कट्टु पउमणाभं रायं पडिविसज्जेति, २ त्ता दोव[14]तिं देविं गिण्हति, २ त्ता रहं दुरुहेति, २ त्ता जेणेव पंच पंडवा तेणेव उवागच्छइ, २ त्ता पंच[15]ण्हं पंडवाणं दोवतिं देविं सा[16]हत्थिं उ[17]वणेति। तते णं से कण्हे पंचहिं पंडवेहिं सद्धिं अप्पछट्ठे छहिं रहेहिं लवणसमुद्दं मज्झंमज्झेणं जेणेव जंबुद्दीवे दीवे जेणेव भा[18]रहे वासे तेणेव प[19]हारेत्थ गमणाए।

१२५. ते णं काले णं ते णं समए णं धायतिसंडे दीवे पुरत्थिम[20]द्धे भारहे वासे चंपा णामं णयरी होत्था। पुण्णभद्दे चेतिए। तत्थ णं चंपाए नयरीए कविले णामं वासुदेवे रा[21]या होत्था, महताहिमवंत० व[22]ण्णओ। ते णं काले णं ते णं समए णं मुणिसुव्वते अ[23]रहा चंपाए पुण्णभद्दे समोसढे। कविले वासुदेवे धम्मं सुणेति। तते णं से कविले वासुदेवे मुणिसुव्वयस्स अ[24]रहतो धम्मं

---

१. करयल जाव एवं हे १ जे १ ॥ २. दृश्यतां पृ० १६० पं० १४॥ ३. °प्पिया जाव खमंतु हे १ जे १ विना ॥ ४. दृश्यतां पृ० १६१ पं० १, पृ० १२८ पं० ४॥ ५. णातिभुज्जो इति णाइभुज्जो इति वा पृ० १६१ पं० १ मध्ये पृ० १२८ पं० १ मध्ये च पाठः॥ ६. भुज्जो २ एवं सं १ ला १, २, ३॥ ७. उवणेइ खमेमो णं देवाणुप्पिया जाव खमेमो णं देवाणुप्पिया हे १ जे १ ॥ ८. °णाभो हे १ ॥ ९. अप्पत्थियप ४ किं हे १ जे १ विना। अप्पत्थिय जाव किं हे १ जे १॥ दृश्यतां पृ० २०४ पं० २, पृ० १५८ पं० ७॥ १०. कियणं तुमं याणासि हे १। किं णं तुमं ण याणसि जे १। किं ण तुमं न जाणासि ला १। दृश्यतां पृ० ३०९ पं० १०॥ ११. दोवईदेविं खं १॥ १२. "तं एवमवि गए णत्थि ते ममाहिंतो भयमत्थि त्ति तत् तस्मादित्थमपि गते अस्मिन् कार्ये नास्ति अयं पक्षो यदुत—ते तव मत्तो भयमस्ति भवति"— अटी०॥ १३. ति कट्टु हे १ जे १॥ १४. दोवईदेविं हे १ जे १॥ १५. पंचपंडवाणं हे १ जे १॥ १६. साहत्थिं नास्ति खं १ हेसं० २॥ १७. उवणेति २ त्ता हे १। उवणेति त्ता जे १॥ १८. भरहे खं १॥ १९. पाहा° हे १ जे १ विना॥ २०. °मद्धे हे १ जे १॥ २१. राया हे २ ला १ विना नास्ति॥ २२. वण्णओ हे १ जे १ विना नास्ति। दृश्यतां पृ० ७ पं० ४॥ २३. अरिहा हे १ जे १॥ २४. अरिहाओ जे १॥

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

सुणेमाणे कण्हस्स वासुदेवस्स संखसद्दं सुणेति[1]। तते णं तस्स कविलस्स वासुदेवस्स इमेयारूवे अज्झत्थिते[2] चिंतिए पत्थिए मणोगए संकप्पे समुप्पज्जित्था—[3]किं मण्णे धायइसंडे दीवे भारहे वासे दोच्चे वासुदेवे समुप्पण्णे जस्स णं अयं संखसद्दे ममं पिव मुहवायपूरिते [4]वियंभति ?

[5]कविला वासुदेवभद्दा ! ति मुणिसुव्वते [6]अरहा कविलं वासुदेवं [7]एवं वयासी—से णूणं ते कविला वासुदेवा ! मम अंतिए [8]धम्मं णिसामेमाणस्स संखसद्दं [9]आकण्णित्ता [10]इमेयारूवे अज्झत्थिते [चिंतिए पत्थिए मणोगए संकप्पे समुप्पज्जित्था]—किं *मन्ने जाव वियंभति, से णूणं कपिला वासुदेवा! अट्ठे समट्ठे? हंता! अत्थि।* तं नो खलु कविला ! [11]एयं भूयं वा भव्वं वा भविस्सं वा जं णं [12]एगखेत्ते एगजुगे एगसमएणं दुवे अरहंता वा चक्कवट्टी वा बलदेवा वा वासुदेव [13]वा उप्पज्जिंसु वा उप्पज्जंति वा उप्पज्जिस्संति वा। एवं खलु वासुदेवा! [14]जंबूदीवाओ दीवाओ भारहाओ वासाओ हत्थिणाउराओ णगराओ पंडुस्स रण्णो सुण्हा पंचण्हं पंडवाणं भारिया दोवती देवी तव पउमनाभस्स रण्णो पुव्वसंगतिएणं देवेणं [15]अवरकंकं णयरिं साहरिया। तते णं से कण्हे वासुदेवे पंचहिं पंडवेहिं सद्धिं अप्पछट्ठे छहिं रहेहिं [16]अवरकंकं रायहाणिं दोवतीए देवीए [17]कूवं हव्वमागते। तते णं तस्स कण्हस्स वासुदेवस्स पउमणाभेणं रण्णा सद्धिं संगामं संगामेमाणस्स अयं संखसद्दे तव मुहवाया[18]इद्धे इव वियंभति।

---

१. सुणेति २ त्ता हे १ जे १ ॥ २. °त्थिते ५ हे १ जे १ विना। समुप्पज्जित्था हे १ जे १ विना नास्ति। °त्थिए जाव समुप्पज्जित्था जे १। °त्थिए समुप्पज्जित्था हे १ ॥ ३. किमण्णे हे १ जे १ खं १ ला ३ हे ३ ॥ ४. वियंभेइ जे १ ॥ ५. प्रतिषु पाठः—कविल वासुदेव भद्दावि हे २। कविल वासुभद्दा ति खं १। कविला वासुभद्दा इ हे १ जे १। कविल वासु ला १। कविले वासु संद्दाति सं १ ला २, ३, हे ३, ४ ॥ ६. अरिहा हे १ जे १ ॥ ७. एवं वयासि एवं से नूणं कविला हे १ जे १ ॥ ८. धम्मं सोच्चा णिसा° हे २ ॥ ९. आकन्निया हे २ ॥ १०. प्रतिषु पाठः—इमेयारूवे (एयारूवे—जे १) अज्झ किमन्ने जाव हे १ जे १। इमेयारूवे (इमेरूवे—हे २) किमन्ने जाव हे २, ३, ४ खं १। इमेयारूवे संखसद्दे जाव किमन्न जाव ला १। इमेयारूवे कि मन्ने जाव ला २, ३। दृश्यतां पृ० ३११ पं० ३ टि० ३ ॥ ११. एवं हे २ ला २ विना ॥ १२. हे २ खं १ ला १ विना—एगे खेत्ते एगे जुगे एग(एगं—ला २, हे ३) समए सं १ ला २, ३ हे ३, ४। एगखेत्ते एगे जुगे एगसमए हे १ जे १ ॥ १३. वा उप्पज्जंति वा उप्पज्जिंसु वा उप्पज्जिस्संति वा हे १ ॥ १४. जंबुद्दीवाओ भारहातो वासातो हे २ विना। जंबुद्दीवे २ भारहे वासे हे १ जे १ ॥ १५. अमरकंकं हे १, २ विना ॥ १६. अमर° सं १ ला २, ३ हे ३, ४ ॥ १७. कूवि खं १ ॥ १८. °इद्धे इहेव वियंभति खं १। °इद्धे कंते इहेव वियंभति सं १ ला २, ३ हे ३, ४ ॥

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

तए णं से कपिले वासुदेवे मुणिसुव्वयं वंदति नमंसइ, २ त्ता एवं वयासी —गच्छामि णं अहं भंते! कण्हं वासुदेवं उत्तमपुरिसं [1]संरिसपुरिसं पासामि। तए णं मुणिसुव्वते अरहा कविलं वासुदेवं एवं वयासी—नो खलु देवाणुप्पिया! [2]एयं भूयं वा भव्वं वा भविस्सं वा जण्णं अरहंता वा अरहंतं पासंति, चक्कवट्टी वा चक्कवट्टिं पासंति, बलदेवा वा बलदेवं पासंति, वासुदेवा वा वासुदेवं पासंति। तहवि य णं तुमं कण्हस्स वासुदेवस्स लवण[3]संमुद्दं मज्झंमज्झेणं [4]वीतिवयमाणस्स सेया[5]पीयाइं धयग्गाइं [6]पासिहसि।

तते णं से कविले वासुदेवे मुणिसुव्वयं वंदति नमंसइ, २ त्ता हत्थिखंधं दुरुहति, २ [7]सिग्घं तुरियं चवलं चंडं जइणं जेणेव वेलाउले तेणेव उवागच्छति, २ त्ता कण्हस्स वासुदेवस्स लवणसमुद्दं मज्झंमज्झेणं [8]वीतिवयमाणस्स [9]सेयापीयाइं धयग्गाइं पासति, २ त्ता एवं वयइ—एस णं मम [10]संरिसपुरिसे [11]उत्तमपुरिसे कण्हे वासुदेवे लवणसमुद्दं मज्झंमज्झेणं [12]वीतिव[13]यंति त्ति कट्टु [14]पंचजन्नं संखं परामुसति, २ त्ता मुहवायपूरियं करेति।

तते णं से कण्हे वासुदेवे [15]कविलस्स वासुदेवस्स संखसद्दं [16]आकन्नेति, २ पंचयन्नं जाव पूरियं करेति। तते णं दो वि वासुदेवा संखसद्द[17]सामायारिं करेंति। तते णं से कविले वासुदेवे जेणेव [18]अवरकंका तेणेव उवागच्छति, २ [18]अवरकंकं रायहाणिं संभग्ग[19]तोरणं पासति, २ त्ता पउमणाभं एवं वयासी—किं णं देवाणुप्पिया! एसा [18]अवरकंका [20]संभग्ग जाव सन्निवइया? तते णं से पउमणाभे कविलं वासुदेवं एवं वयासी—एवं खलु सामी! [21]जंबुद्दीवातो दीवातो भारहातो वासातो इहं हव्वमागम्म कण्हेणं वासुदेवेणं तुब्भे [22]परिभूय [18]अवरकंका जाव सन्नि-

---

१. सरिसपुरिसं नास्ति हे १ जे १ खं १ ला २॥ २. एवं लासं० ३ ला १ विना। दृश्यतां पृ० २९७ पं० २, पृ० ३११ पं० ९॥ ३. °समुद्दस्स हे १ जे १॥ ४. वीतीव° खं १॥ ५. °पीयया‌इं हे २ खं १। दृश्यतां पृ० ५१ पं० २॥ ६. पासहिसि सं १ ला २, ३, हे ३, ४॥ ७. सिग्घं ५ जेणेव इति प्रतिषु पाठः॥ ८. वीईव° हे १ जे १। वीतीव° सं १ ला १, २, ३, हे ३, ४॥ ९. सेयपी° हे १ जे १॥ १०. सरिसे पुरिसे हे १ जे १। पुरिसपुरिसे हे २॥ ११. उत्तिम° हे २॥ १२. वीतीव° हे १, २, खं १ विना। १३. °तीतिकट्टु हे १ जे १॥ १४. पंचयन्नं ला २ हे ४ विना॥ १५. कविलयस्स खं १॥ १६. आयन्नेदि खं १॥ १७. °समा° हे ३, ४ ला ३॥ १८. अमर° हे २ खं १ विना॥ १९. तोरणं जाव पासति हे १ जे १ विना। दृश्यतां पृ० ३०९ पं० ७॥ २०. संभग्गा हे १ जे १। दृश्यतां पृ० ३०९ पं० ७॥ २१. जंबूदी° हे २॥ २२. °भूयं हे २॥

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

वाडिया। तते णं से कपिले वासुदेवे पउमणाभस्स अंतिए एयमट्ठं सोच्चा पउमणाभं एवं वयासी—हं भो पउमणा[1]भा अ[2]प्पत्थियपत्थिया[3] दुरंतपंतलक्खणा हीणपुण्णचाउद्दसा सिरि-हिरि-धितिपरिवज्जिया ! किं णं तु[4]मं जाणसि मम स[5]रिसपुरिसस्स कण्हस्स वासुदेवस्स विप्पियं करेमाणे? आसुरुत्ते जाव पउमणाभं णिव्विसयं आणवेति, पउमणाभस्स पुत्तं अ[6]वरकंकाए रायहाणीए महया २ रायाभिसेएणं अभिसिंचति, जाव पडिगते।

१२६. तते णं से कण्हे वासुदेवे ल[7]वणसमुद्दं मज्झं[8]मज्झेणं [9]वीतिवयति, २ ते पंच पंडवे एवं वदासी—गच्छह णं तुब्भे देवाणुप्पिया ! [10]गंगं महानदिं उत्तरह जाव ताव अहं सुट्ठियं लवणाहिवतिं पासामि। तते णं ते पंच पंडवा कण्हेणं वासुदेवेणं एवं वुत्ता समाणा जेणेव गंगा महानदी तेणेव उवागच्छंति, २ ए[11]गट्ठियाए मग्गणगवेसणं करेंति, २ एगट्ठि[12]याए [13]गंगं महानदिं उत्तरंति, २ त्ता अण्णमण्णं एवं वदंति—पभू णं देवाणुप्पिया ! क[14]ण्हे वासुदेवे गंगं महाणदिं बाहाहिं उत्तरित्तए, उदाहु णो पभू उत्तरित्तए त्ति कट्टु ए[15]गट्ठियं णूमेंति, २ कण्हं वासुदेवं पडिवालेमाणा २ चिट्ठंति।

तते णं से कण्हे वासुदेवे सुट्ठियं लवणाहिवतिं पासति, २ जेणेव गंगा महाणदी तेणेव उवागच्छति, २ त्ता एगट्ठियाए सव्वतो समंता मग्गणगवेसणं करेति, २ त्ता एगट्ठियं अपासमाणे एगाए बाहाए रहं स[16]तुरंगं ससारहिं गेण्हति, २ एगाए बाहाए गंगं महाणदिं बा[17]सट्ठिं जोयणाइं अद्धजोयणं च वित्थिण्णं उत्तरिउं पयत्ते यावि होत्था। तते

---

१. °णाभ हे २॥ २. अपत्थि° हे १, २, ३, ४ ला २, ३॥ ३. °या ५ किं हे २, ४ खं १ ला ३। °या किं हे २, ४ खं १ ला ३ विना। अत्र ५ अङ्को विद्यते, किन्तु चत्वार्येव पदान्यन्यत्रास्माभिर्दृष्टानि, तदनुसारेण दुरंतपंतलक्खणा इत्यादीनि त्रीणि पदानि पूरयित्वा चतुष्पदात्मकः पाठोऽत्रास्माभिर्निर्दिष्टः। दृश्यतां पृ० ३०४ पं० २, पृ० १५८ पं० ७, पृ० ४३८ टि० ११॥ ४. तुमं न जाणसि हे १॥ ५. सरिसस्स पुरिसस्स कण्हस्स वा° ला १। सरिसस्स वा° जे १ हे १॥ ६. अमर° हे २ खं १ विना॥ ७. लवणसमुद्दस्स मज्झं° ला १। लवणस्स मज्झं खं १॥ ८. °मज्झेणं २ हे १॥ ९. वीईव° खं १ विना॥ १०. गंगाम° हे २॥ ११. एगट्ठियाए णावाए मग्गण° हे १, २ विना। "एगट्ठिय त्ति नौः"—अटी०। दृश्यतां पृ० ३१४ पं० १४॥ १२. हे १ जे १ विना—°याए नावाए णं गंगं हे २। °याए नावाए गंगं हे २ विना। नावाए नास्ति हे १ जे १॥ १३. गंगाम° हे १॥ १४. कण्हे णं वा° हे २॥ १५. "एगट्ठिय त्ति नौः, नूमेंति (नूमंते—अटीखं०) त्ति गोपयन्ति"—अटी०॥ प्रतिषु पाठाः—एगट्ठियं णावं ण मुयंति हे १ जे १। एगट्ठियाओ णुमेंति हे २। एगट्ठियाओ णूमेंति हे १, २ जे १ विना॥ १६. सतुरगं हे १, ४ ला ३॥ १७. बासट्ठिं से १ ला २, ३ हे ३, ४ विना॥

Jain Education International　For Private & Personal Use Only　www.jainelibrary.org

णं से कण्हे वासुदेवे गंगाए महाणदीए [1]बहुमज्झदेसभागं संपत्ते समाणे संते तंते परितंते बद्धसेए जाते यावि होत्था।

तते णं तस्स कण्हस्स वासुदेवस्स [2]इमेयारूवे अज्झत्थिते जाव समुप्पज्जित्था—अहो णं पंच पंडवा महाबलवगा, जेहिं गंगा महाणदी [3]बावट्ठिं जोयणाइं अद्धजोयणं च वित्थिण्णा बाहाहिं उत्तिण्णा। इच्छंतएहिं णं [4]पंचहिं [5]पंडवेहिं पउमणाभे हयमहिय [6]जाव णो पडिसेहिए। तते णं गंगा देवी कण्हस्स वासुदेवस्स इमं एयारूवं अज्झत्थियं जाव जाणित्ता थाहं वितरति। तते णं से कण्हे वासुदेवे मुहुत्तंतरं [7]समासासति, २ त्ता [8]गंगं महाणदिं [9]बावट्ठिं जाव उत्तरति, २ जेणेव पंच पंडवा तेणेव उवागच्छति, २ त्ता पंच पंडवे एवं वयासी—अहो णं तुब्भे देवाणुप्पिया! महाबलवगा, जेहिं णं तुब्भेहिं गंगा महाणदी बावट्ठिं जाव उत्तिण्णा, [10]इच्छंतएहिं तुब्भेहिं पउमनाहे जाव णो पडिसेहिए। तते णं ते पंच पंडवा कण्हेणं वासुदेवेणं एवं वुत्ता समाणा कण्हं वासुदेवं एवं वयासी—एवं खलु देवाणुप्पिया! अम्हे तुब्भेहिं विसज्जिया समाणा जेणेव गंगा महाणदी तेणेव उवगच्छामो, २ त्ता एगट्ठि[11]याए मग्गणगवेसणं तं चेव [12]जाव णूमेमो, तुब्भे पडिवालेमाणा २ चिट्ठामो।

तते णं से कण्हे वासुदेवे तेसिं पंचण्हं पंडवाणं एयमट्ठं सोच्चा [13]णिसम्म [14]आसुरुत्ते जाव [15]तिवलियं [भिउडिं णिडाले साहट्टु] एवं वयासी—[16]अहो णं जया मए लवणसमुद्दं [17]दुवे जोयणसयसहस्सा वित्थिण्णं वीतीवइत्ता पउमणाभं हयमहिय [18]जाव पडिसेहेत्ता [19]अमरकंका [20]संभग्ग[पायारगोउराट्टालयचरियतोरणपल्हत्थियपवरभवणसिरिघरा सरसरस्स धरणीतले सन्निवाइया] दोवती साहत्थिं [21]उवणीया तदा णं

१. बहुमज्झं देसभागं हे १ जे १। बहुमज्झदेसं भागं हे २॥ २. इमे एया° सं १ ला २, ३, हे ३, ४॥ ३. बावट्ठी जे १॥ ४. पंचपंड° हे १ जे १॥ ५. °वेहिं य प° हे १॥ ६. दृश्यतां पृ० ३०७ पं० १॥ ७. समासासइ हे १ जे १॥ ८. गंगामहा° हे १, २ जे १॥ ९. बावट्ठी खं १॥ १०. °एहिं णं तु° जे १॥ ११. °या मग्ग° जे १। दृश्यतां पृ० ३१३ पं० १०-१३॥ १२. जाव नोमेमो हे १ जे १। दृश्यतां पृ० ३१३ पं० १३॥ १३. णिसम्मा हे २, ३, ४ सं १ ला २, ३॥ १४. आसुरत्ते सं १ ला २, हे ३, ४॥ १५. तिवलीयं जे १ खं १ हे २ ला १॥ १६. अहो णं जया णं मए हे १। अहो णं मए जे १॥ १७. जे २ ला १ विना—दुवे जोयणसयसहस्सवित्थिण्णं हे २, ३, ४ खं १ सं १ ला २, ३। दुण्णि जोयणसयसहस्साइं वित्थिण्णं जे १ हे २ दुण्णि जोयणसहस्सा वित्थिण्णं ला १ विना। इत आरभ्य जे २ प्रतिरप्युपयुक्ताऽत्र संशोधने॥ १८. 'हयमहियपवरविवडियचिंधधयपडागं किच्छोवगयपाणं दिसोदिसिं' इति जावशब्दग्राह्यः पाठः, दृश्यतां पृ० ३०७ पं० १॥ १९. अमर° हे २ खं १ विना॥ २०. संभग्गा हे २ खं १ जे १ ला १ विना। दृश्यतां पृ० ३०९ पं० ७॥ २१. उवणिया हे १ जे १। उणीता हे २॥

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

तुब्भेहिं मम माहप्पं ण विण्णायं, इयाणिं जाणिस्सह ति कट्टु लोहदंडं परामुसति, २ पंचण्हं पंडवाणं रहे [1]मुसुमूरेति, २ त्ता णिव्विसए आण[2]वेति, तत्थ णं रहमद्दणे णामं [3]कोट्टे [4]णिविट्ठे।

तते णं से कण्हे वासुदेवे जेणेव सए खंधावारे तेणेव उवागच्छति, २ त्ता सएणं खंधावारेणं सद्धिं अभिसमन्नागए यावि होत्था। तते णं से कण्हे वासुदेवे जेणेव बारवती णयरी तेणेव उवागच्छति, २ त्ता अणुपविसति।

१२७. तते [5]णं ते पंच पंडवा जेणेव हत्थिणाउरे णयरे तेणेव उवागच्छंति, २ जेणेव पंडू राया तेणेव उवागच्छंति, २ त्ता करयल [6]जाव एवं वयासी—एवं खलु तातो! अम्हे कण्हेणं णिव्विसया आणत्ता। तते णं पंडू राया ते पंच [7]पंडवे एवं वयासी—कहण्णं [8]पुत्ता! तुब्भे कण्हेणं वासुदेवेणं णिव्विसया आणत्ता?

तते णं ते पंच पंडवा [9]पंडुं [रायं] एवं वयासी—एवं खलु तातो! [10]अम्हे [11]अवरकंकातो पडिणियत्ता लवणसमुद्दं दोन्नि जोयणसयसहस्साइं [12]वीतीवतित्ता। तए णं से कण्हे अम्हे एवं वयति—गच्छह णं [13]तुब्भे देवाणुप्पिया! गंगं महाणदिं उत्तरह [14]जाव ताव अहं, एवं तहेव, जाव चिट्ठामो। तते णं से कण्हे वासुदेवे सुट्ठियं [15]लवणाहिवइं दट्ठूण, [16]तं चेव सव्वं, नवरं कण्हस्स चिंता—[17]ण बुज्झति जाव अम्हे णिव्विसए आणवेति।

तए णं से पंडू राया ते पंच पंडवे एवं वयासी—[18]दुट्ठु णं [19]तुब्भेहिं पुत्ता! कयं कण्हस्स वासुदेवस्स विप्पियं करेमाणेहिं। तते णं से [20]पंडू राया [21]कोंतिं

---

१. "भञ्जेर्वेमय-मुसुमूर-मूर-सूर-सूड-विर-पविरञ्ज-करञ्ज-नीरञ्जाः" —सिद्धहेमप्राकृतव्याकरणे ८।४।१०६॥ २. °वेति २ तत्थ हे १, २, जे १ विना॥ ३. कोट्टे हे १, २, जे १ खं १ लों०॥ ४. निविट्ठे हे २॥ ५. णं से पंच खं १॥ ६. जाव नास्ति हे १ जे १ विना॥ ७. पंडवा जे १ सं १ ला २, ३, हे ३, ४॥ ८. तुब्भे पुत्ता कण्हे णं हे १ जे १। पुत्ता नास्ति सं १, ला २, ३, हे ३, ४, जे २॥ ९. पंडु हे १, ४ ला १ विना॥ १०. अम्हे खलु अवर° खं १॥ ११. अमर° हे २ खं १ विना॥ १२. वीइवइत्ता हे २॥ १३. तुम्हे खं १॥ १४. जाव ताव एवं अहं एवं तहेव हे २। जाव चिट्ठइ जाव ताव अहं तहेव हे १ जे १। दृश्यतां पृ० १३३ पं० ३॥ १५. लवणसमुद्दाहिवइं हे १ जे १॥ १६. चेव नवरं सव्वं हे १, २ जे १ ला १ लों० विना॥ १७. प्रतिषु पाठाः—ण बुज्झति जाव णिव्वि° हे ३, ४, सं १ ला २, ३ जे २। बुज्झइ जाव णिव्वि° हे २ खं १ ला १। ण रुच्चइ जाव णिव्वि° लों०। बुज्झइ जाव ताव अम्हे णिव्वि° हे १ जे १॥ १८. दट्ठूणं हे २ जे १, २। दुट्ठूणं खं १॥ १९. तुब्भेहिं लों० विना नास्ति॥ २०. पंडुराया हे १ जे १॥ २२. कुंतिं हे १॥

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

देविं सद्दावेति, २ त्ता एवं वयासी—[1]गच्छ णं [2]तुमं देवाणुप्पिए! बारवतिं, कण्हस्स वासुदेवस्स णिवेदेहि—एवं खलु देवाणुप्पिया! तुमे पंच पंडवा णिव्विसया आणत्ता, तुमं च णं देवाणुप्पिया! दाहिणड्ढभरहस्स सामी, संदिसंतु णं देवाणुप्पिया! ते पंच पंडवा [3]कयरं देसं वा दिसं वा [4]गच्छंतु?

तते णं सा कोंती पंडुणा एवं वुत्ता समाणी हत्थिखंधं [5]दुरुहेति, २ जहा [6]हेट्ठा [7]जाव संदिसंतु णं पिउच्छातो! किमागमणपओयणं? तते णं सा कोंती कण्हं वासुदेवं एवं वयासी—एवं खलु तुमे पुत्ता! पंच पंडवा णिव्विसया आणत्ता, तुमं च णं दाहिणड्ढभरह [7]जाव दिसं वा [8]गच्छंतु?

तते णं कण्हे वासुदेवे [9]कोंतिं देविं एवं वयासी—[10]अपूइवयणा णं पिउच्छा! [11]उत्तमपुरिसा वासुदेवा बलदेवा चक्कवट्टी, तं गच्छंतु [12]णं पंच पंडवा [13]दाहिणिल्लं वेयालिं, तत्थ पंडुमहुरं [14]णगरिं णिवेसंतु[15], ममं अदिट्ठसेवगा भवंतु त्ति कट्टु [16]कोंतिं देविं सक्कारेति[17] सम्माणेति, २ जाव पडिविसज्जेति। तते णं सा कोंती देवी जाव पंडुस्स एयमट्ठं [18]णिवेदेति। तते णं [19]पंडू पंच पंडवे सद्दावेति, २ त्ता एवं वयासी—गच्छह [20]णं [21]तुब्भे पुत्ता! [22]दाहिणिल्लं वेयालिं, तत्थ णं तुब्भे पंडुमहुरं णिवेसेह। तते णं ते पंच पंडवा पंडुस्स रण्णो जाव तहत्ति पडिसुणेंति, २ त्ता सबल-वाहणा हय-गय[-रह-पवरजोहकलियाए चाउरंगिणीए सेणाए सद्धिं संपरिवुडा महयाभडचडगररहपहकरविंदपरिक्खित्ता] हत्थिणाउरातो पडिणिक्खमंति, २ जेणेव [23]दक्खिणिल्लवेयाली तेणेव उवागच्छंति, २ पंडुमहुरं नगरिं [24]निवेसेंति, २ तत्थ वि णं ते विपुलभोगसमितिसमण्णा[25]गया यावि होत्था।

---

१. गच्छह णं हे १ जे १॥ २. तुमं हे १ जे १॥ ३. कयरं देसं वा दिसं ग° हे १ जे १। कयरं दिसं वा देसं वा ग° ला १॥ ४. गच्छंतु। कुं। तते खं १ हे २॥ ५. °हति जहा हे १ जे १॥ ६. दृश्यतां पृ० २९९ पं० १८—पृ० ३०० पं० १५॥ ७. जाव सं दिसं वा हे २। दृश्यतां पं० ४॥ ८. °तु वा हे १ जे १॥ ९. कोंतिदेविं हे २। कोंती देवी खं १ जे १। कोंतीं देवीं हे १। १०. अग्गइव° हे २। आपूइव° जे १। अपूईव° जे २ सं १ ला २, ३ हे ३, ४॥ ११. उत्तिम° खं १ विना॥ १२. णं देवा पंच जाव दाहि° हे १ जे १॥ १३. दाहिणिल्लवे° हे २ विना॥ १४. णगरिं खं १ विना नास्ति॥ १५. °सिंतु खं १॥ १६. कोंतीदेविं हे २। कोंतिदेविं खं १॥ १७. °रेइ २ त्ता जाव हे १। °रेइ त्ता जाव जे १॥ १८. णिवेएइ २ हे १ जे १॥ १९. पंडू पंच जे १ विना॥ २०. णं तुमे जे १ हे १॥ २१. तुमे जाव पंडुमहुरं हे १॥ २२. दाहिणिल्लिं खं १। दाहिणेल्लं ला १॥ २३. दक्खिणेल्ल° ला १। दक्खिणिल्ले हे १ जे १॥ २४. निवेसंति खं १। निवेसिंति हे १ जे १॥ २५. °गया वि हे २ ला १ विना॥

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

१२८. तते णं सा दोवती देवी अन्नया कयाइ आवण्णसत्ता जाया यावि होत्था। तते णं सा दोवती देवी णवण्हं मासाणं जाव सुरूवं दारगं पयाया [1]सूमाल[कोमलं गयतालुयसमाणं। तए णं तस्स णं दारगस्स] णिव्वत्तबारसाहस्स [अम्मापियरो] एयारूवं इमं [गोण्णं गुणणिप्फन्नं नामधेज्जं करेंति—] जम्हा णं अम्हं एस दारए पंचण्हं पंडवाणं पुत्ते दोवतीए देवीए अत्तए, तं होउ णं अम्हं[2] इमस्स दारगस्स णामधे[3]ज्जं [4]पंडुसेणे पंडुसेणे।

तते णं तस्स दारगस्स अम्मापितरो णामधे[5]ज्जं करेंति पंडुसेणे त्ति। बावत्तरिं[6] कलातो[7] जाँव भोगसमत्थे जाते जुवराया[8] जाँव[9] विहरति।

थेरा समोसढा, परिसा निग्गया, पंडवा वि[10] निग्गया, धम्मं सोच्चा एवं वयासी—जं णवरं देवाणुप्पि[11]या! दोवतिं देविं आपुच्छामो, पंडुसेणं च कुमारं रज्जे ठावेमो,[12] ततो पच्छा देवाणुप्पियाणं अंतिए मुंडे भवित्ता जाव प[13]व्वयामो। अहासुहं देवाणुप्पिया! तते णं ते पंच पंडवा जेणेव सए [14]गिहे तेणेव उवागच्छंति, २ त्ता दोवतिं देविं सद्दावेंति, २ त्ता एवं वयासी—एवं खलु देवाणुप्पिए! अम्हेहिं थेराणं अंतिए धम्मे णिसंते जाव प[15]व्वयामो, तुमं देवाणु[16]प्पिए! किं करेसि? तते णं सा दोवती देवी ते पंच पंडवे एवं वयासी—जति णं तुब्भे देवाणुप्पिया! संसारभउव्विग्गा जाव पव्वयह, ममं के अण्णे आलंबे वा जाव भविस्सति? अहं पि य णं संसारभउव्विग्गा देवाणुप्पिएहिं सार्द्धं जाँव[17] पव्वतिस्सामि।

---

१. सूमालं हे १ विना। अत्र [ ] एतच्चिह्नान्तर्गतः पाठः पृ० २६५ पं० ४ अनुसारेण पूरितः, यदि तु पृ० ३४ पं० १०, पृ० ४५ पं० ५, ७, पृ० ८४ पं० ३ अनुसारेण पूर्यते तदा [सूमालपाणिपायं अहीणपंचिंदियसरीरं लक्खणवंजणगुणोववेतं माणुम्माणपमाणपडिपुण्णसुजायसव्वंगसुंदरंगं ससिसोमाकारं कंतं पियदंसणं। तए णं तस्स दारगस्स] इति पाठोऽत्र भवेत्॥ २. अम्हे खं १॥ ३. °धेज्जे खं १ सं १ ला २, ३ हे ३, ४, जे २॥ ४. प्रतिषु पाठाः—पंडुसेणे २ तते हे १, २ जे १ ला १ खं १। पंडुसेणे तए सं १ ला २, ३, हे ३, ४, जे २। दृश्यत पृ० १४७ पं० ६ टि० १५॥ ५. प्रतिषु पाठाः—°धेज्जं क पंडु° हे १। °धेज्जं कयं पंडु° जे १। धिज्जं पंडु हे १ जे १ विना॥ ६. °त्तरिं खं १॥ ७. दृश्यतां पृ० ३८ पं० २—पृ० ३९ पं० ६॥ ८. जाव जुव° हे १ जे १॥ ९. "तस्स णं पएसिस्स रण्णो जेट्ठे पुत्ते सूरियकंताए देवीए अत्तए सूरियकंते नामं कुमारे होत्था, सुकुमालपाणिपाए जाव पडिरूवे। से णं सूरियकंते कुमारे जुवराया वि होत्था, पएसिस्स रन्नो रज्जं च रट्ठं च बलं च वाहणं कोसं च कोट्ठागारं च पुरं च अंतेउरं च सयमेव पच्चुवेक्खमाणे पच्चुवेक्खमाणे विहरइ" इति राजप्रश्नीयसूत्रे॥ १०. वि हे २ विना नास्ति॥ ११. °पिया स दोवतिं हे २॥ १२. °मो तो पच्छा सं १ ला २, ३, हे ३, ४, जे २॥ १३. पव्वामो हे १ विना॥ १४. गेहे जे १ खं १॥ १५. पव्वामो खं १ हे २ ला १। पव्वायामो जे १॥ १६. °णुप्पिया हे १ जे १॥ १७. जाव हे १ जे १ विना नास्ति। अत्र जावशब्देन मुंडा भवित्ता अगाराओ अणगारियं इति पाठो ग्राह्यो भाति॥

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

तते णं ते पंच पंडवा पंडुसेणस्स अभिसेओ जाव राया जाते जाव रज्जं पसासेमाणे विहरति। तते णं ते पंच पंडवा दोवती य देवी अन्नया कयाइ पंडुसेणं रायाणं आपुच्छंति। तते णं से पंडुसेणे राया कोडुंबियपुरिसे सद्दावेति, २ त्ता एवं वयासी—खिप्पामेव भो! देवाणुप्पिया! निक्खमणाभिसेयं जाव उवट्ठवेह, २ पुरिससहस्सवाहिणीओ सिवियाओ उवट्ठवेह जाव पच्चोरुहंति, २ जेणेव थेरा [भगवंतो तेणेव उवागच्छंति, उवागच्छित्ता थेरे भगवंते तिक्खुत्तो आयाहिणपयाहिणं करेंति, करित्ता वंदंति नमंसंति, वंदित्ता नमंसित्ता एवं वदासी—] आलित्ते णं जाव समणा जाया चोद्दस पुव्वाइं अहिज्जंति, २ त्ता बहूणि वासाणि छट्ठट्ठमदसमदुवालसेहिं मासद्धमासखमणेहिं अप्पाणं भावेमाणा विहरंति।

१२९. तते णं सा दोवती देवी सीयातो पच्चोरुहति, २ त्ता जाव पव्वतिया, सुव्वताए अज्जाए सिस्सिणियत्ताए दलयंति, एक्कारस अंगाइं अहिज्जंति, २ त्ता बहूणि वासाणि छट्ठट्ठमदसमदुवालसेहिं मासद्धमासखमणेहिं अप्पाणं भावेमाणा विहरति।

१३०. तते णं ते थेरा भगवंतो अन्नया कयाइ पंडुमहुरातो णयरीतो सहसंबवणाओ उज्जाणातो पडिणिक्खमंति, २ बहिया जणवयविहारं विहरंति।

ते णं काले णं ते णं समए णं अरिहा अरिट्ठनेमी जेणेव सुरट्ठाजणवए तेणेव उवागच्छति, २ सुरट्ठाजणवयंसि संजमेणं तवसा अप्पाणं भावेमाणे विहरति, तते णं बहुजणो अन्नमन्नस्स एवमातिक्खति ४—एवं खलु देवाणुप्पिया! अरहा अरिट्ठनेमी सुरट्ठाजणवए जाव विहरति। तते णं ते जुहिट्ठिलपामोक्खा पंच अणगारा बहुजणस्स अंतिए एयमट्ठं सोच्चा अन्नमन्नं सद्दावेंति, सद्दावेत्ता एवं

---

१. पसाहेमाणे हे १, २ जे १॥ २. कयाइं हे १ जे १॥ ३. रायं हे १ जे १॥ ४. च्छंति २ जे १ ला १ विना॥ ५. °वाहणीओ हे १॥ ६. पृ० ५६ पं० ४–६ अनुसारेण पूरितोऽयं पाठः॥ ७. मासद्धमासखमणेहिं हे १ जे १ विना नास्ति॥ ८. °माणा जाव विह° सं १॥ ९. पवइत्ता हे २॥ १०. एक्कारसंगातिं अहि° खं १ हे २। एक्कारस अंगाइं जाव अहि° जे १। एक्कार अंगाइं जाव अहि° हे १॥ ११. °ज्जति बहूणि हे १ जे १ लों० विना॥ १२. °लसेहिं जाव विहरति हे १ जे १ विना। दृश्यतां पं० ९॥ १३. कयाती खं १। कयाइं हे १, ४, जे १। कयाई हे ३ जे २॥ १४. पडिणिगच्छंति बहिया हे १ जे १॥ १५. अरिहा हे १॥ १६. सुरट्ठा° हे २ जे १॥ १७. सुरट्ठजणवयंसि जे २। सुह(र-हे १)ट्ठाविसयंसि जे १ हे १॥ १८. अत्र ४ इत्यनेन 'एवं भासति एवं पण्णवेति एवं परूवेति' इति पूर्णः पाठो ज्ञेयः॥ १९. °वेंति त्ता २ त्ता जे १। एतदनुसारेण '°वेंति, अन्नमन्नं सद्दावेत्ता' इति सम्पूर्णः पाठोऽत्र विवक्षितः॥

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

वयासी—एवं खलु देवाणुप्पिया ! अरहा अरिट्ठनेमी पुव्वाणुपुव्विं जाव विहरति । तं सेयं खलु अम्हं थेरा आपुच्छित्ता अरहं [1]अरिट्ठनेमिं वंदणाए गमित्तए । अन्नमन्नस्स एयमट्ठं पडिसुणेंति, २ त्ता जेणेव थेरा भगवंतो तेणेव उवागच्छंति, २ त्ता थेरे भगवंते [2]वंदंति णमंसंति, २ त्ता एवं वयासी—इच्छामो णं तुब्भेहिं अब्भणुन्नाया समाणा अरहं [3]अरिट्ठनेमिं जाव गमित्तए । अहासुहं देवाणुप्पिया !

तते णं ते [4]जुंहिट्ठिलपामोक्खा पंच अणगारा थेरेहिं अब्भणुन्नाता समाणा [5]थेरे भगवंते [6]वंदंति णमंसंति, २ थेराणं अंतियातो पडिणिक्खमंति, २ त्ता मासंमासेणं अणिक्खित्तेणं तवोकम्मेणं गामाणुगामं [7]दूतिज्जमाणा जाव जेणेव [8]हत्थकप्पे [नयरे] तेणेव उवागच्छंति, २ त्ता हत्थकप्पस्स बहिया सहसंबवणे उज्जाणे जाव विहरंति ।

तते णं ते [9]जुंहिट्ठिलवज्जा चत्तारि अणगारा मासखमणपारणए पढमाए [10]पोरिसीए सज्झायं करेंति, बीयाए, एवं जहा गोयमसामी, णवरं जुहिट्ठिलं आपुच्छंति जाव अडमाणा बहुजणसद्दं णिसामेंति, एवं खलु देवाणुप्पिया ! [11]अरहा अरिट्ठनेमी उज्जिंतसेलसिहरे मासिएणं भत्तेणं अपाणएणं पंचहिं छत्तीसेहिं अणगारसएहिं सद्धिं कालगते जाव पहीणे । तते णं ते जुहिट्ठिलवज्जा चत्तारि अणगारा बहुजणस्स अंतिए [एयमट्ठं] सोच्चा णिसम्मा हत्थकप्पातो पडिणिक्खमंति, २ त्ता जेणेव सहसंबवणे उज्जाणे, जेणेव जुहिट्ठिले अणगारे तेणेव उवागच्छंति, २ भत्तपाणं [12]पच्चुवेक्खंति, २ गमणागमणस्स पडिक्कमंति, २ त्ता एसणमणेसणं आलोएंति, २ भत्तपाणं पडिदंसेंति, २ त्ता एवं वयासी—एवं खलु देवाणुप्पिया ! जाव कालगते, तं सेयं खलु अम्हं देवाणुप्पिया ! इमं पुव्वगहियं भत्तपाणं परिट्ठवेत्ता [13]सेत्तुज्जं पव्वयं सणियं सणियं [14]दुरुहित्तए, संलेहणाझो[15]सणाझोसियाणं कालं

१. °नेमि वंद° जे १ । °नेमीवंद° ला १ खं १ सं १ । °नेमीं वंद° ला ३ ॥ २. वंदंति २ णमंसंति २ त्ता एवं हे १ । वंदति २ णमंसति २ त्ता एवं जे १ । वंदति २ एवं खं १ हे २ ॥ ३. °नेमी खं १ हे २ । °नेमीं लों० ॥ ४. जुहिट्ठिल° हे ४ ॥ ५. थेरा हे २ ॥ ६. वंदति णमंसति थेराणं खं १ । वंदति थेराणं हे २ ॥ ७. दुतिज्ज° हे २ । दुएज्ज° सं १ ला २, ३, हे ३, ४ जे २ ॥ ८. हत्थि° जे १ ॥ ९. जुहिट्ठिल° ला १ हे ४ ॥ १०. पोरसीए खं १ ॥ ११. अरिहा जे १ ॥ १२. पच्चवे° हेसं० २ ॥ १३. प्रतिषु पाठाः—सेत्तुज्जयं हे १ । सेत्तुज्जं लों० हे ३, ४ । सेत्तुज्जं ला १, २ जे १ हे २ । सित्तुज्जं हे ४ जे २ । सेतुंज्जं ला ३, सेत्तुंज्जं लासं० ३ । "किं जीविएण एत्तो जिणविरहकरालजलणदड्ढेण । कायव्वमओ गंतुं सेत्तुज्जे अणसणं कुणिमो ॥ ३४० ॥" इति हरिभद्रसूरिविरचितस्य उपदेशपदस्य [गा० ६४९] मुनिचन्द्रसूरिविरचितायां टीकायाम् पृ० ३०८ ॥ १४. दूहित्तए हे २ खं १ ॥ १५. °सोसणासोसियाणं लों० ॥

अणवेक्खमाणाणं विहरित्तए त्ति कट्टु अण्णमण्णस्स एतमट्ठं पडिसुणेंति, २ तं पुव्वगहियं भत्तपाणं एगंते परिट्ठवेंति[1], २ त्ता[2] जेणेव सेत्तुज्जे पव्वए तेणेव उवागच्छंति, २ त्ता [3]सेतुज्जं पव्वयं दुरुहंति, २ जाव कालं अणवकंखमाणा विहरंति।

[4]तते णं ते जुहिट्ठिलपामोक्खा पंच अणगारा सामाइयमाइयाइं चोद्दस पुव्वाइं [अहिज्जित्ता], बहूणि वासाणि [5]सामण्णपरियागं पाउणित्ता, दोमासियाए संलेहणाए अत्ताणं [6]झोसित्ता, जस्सट्ठाए कीरति णग्गभावे जाव तमट्ठम[7]ारा[हेंति], २ अणंते णाणे समुप्पन्ने जाव सिद्धा।

१३१. तते णं सा दोवती अज्जा सुव्वयाणं अज्जियाणं अंतिए सामाइयमाइयाइं एक्कारस अंगाइं अहिज्जति, २ बहूणि वासाणि मासियाए संलेहणाए [अत्ताणं झोसेत्ता] आलोइयपडिक्कंता कालमासे कालं किच्चा बंभलोए उववन्ना। तत्थ णं अत्थेगतियाणं देवाणं दस सागरोवमाइं ठिती पन्नत्ता। तत्थ णं [8]दुवयस्स वि देवस्स दस सागरोवमाइं ठिती पन्नत्ता। से णं भंते! [9]दुवए देवे ता[10]ओ देवलोगाओ जाव महाविदेहे [11]वासे सिज्झिहिइ जावंतं काहिति।

एवं खलु जंबू! [12]समणेणं भगवया महावीरेणं सोलसमस्स णायज्झयणस्स अयमट्ठे पन्नत्ते [13] त्ति बेमि।

॥ [14]सोलसमं नायज्झयणं संमत्तं ॥ १६ ॥

---

१. परिट्ठावे २ हे २॥ २. त्ता जेणेव सेत्तुज्जे पव्वए तेणेव उवागच्छंति, २ त्ता हे १ जे १ विना नास्ति॥ ३. सेत्तुंज्जं ला ३॥ ४. तते णं से जु° हे १ खं १ जे २॥ ५. सामण्णपरियागं पाउणित्ता ला १ विना नास्ति॥ ६. भूसेत्ता हे २॥ ७. प्रतिषु पाठः—°माराहेत्ता २ अणंते णाणे समुप्पन्ने जाव सिद्धा जे १ हे १। °मारा २ अणंते समुप्पण्णे जाव सिद्धा जे १ हे १ विना॥ ८. प्रतिषु पाठः—दोवईदेवस्स हे १ जे १। दुवयस्स वि देवस्स लों० सं १ खं १ हे २, ३, ४ ला १, २, ३। दुवइस्स वि देवस्स जे २॥ ९. प्रतिषु पाठः—दुवदे देवे हे १ जे १ विना। दुवईदेवे हे १ जे १॥ १०. ततो जाव हे १ जे १ विना॥ ११. प्रतिषु पाठः—वासे सिज्झिहिइ २ एवं हे १ जे १। वासे जावंतं कालं काहिति एवं ला १। वासे जावंतं काहिति एवं सं १ ला २, ३, हे २, ३, ४, जे २ लों०। वासे जाव मंतं काहिति एवं खं १॥ १२. समणेणं सोलसमस्स अयमट्ठे हे १ जे १ ला २ विना॥ १३. ति हे १॥ १४. सोलसमं णायज्झयणं संमत्तं हे १ जे १ लों० विना नास्ति॥

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

[सत्तरसमं अज्झयणं 'आइण्णे']

१३२. जति णं भंते! सोलसमस्स णायज्झयणस्स अयमट्ठे पण्णत्ते, सत्तरसमस्स णं णायज्झयणस्स के अट्ठे पन्नत्ते?

एवं खलु जंबू! ते णं काले णं ते णं समए णं हत्थिसीसे णामं नगरे होत्था, वण्णओ। तत्थ णं कणगकेऊ णामं राया होत्था, वण्णओ।

तत्थ णं हत्थिसीसे णगरे बहवे [2]संजत्ताणावावाणियगा परिवसंति अड्ढा जाव बहुजणस्स अपरिभूता या[3]वि होत्था। तते णं तेसिं [4]संजत्ताणा[5]वावाणियगाणं अन्नया [6]एगयओ जहा [7]अरहण्णए जाव लवणसमुद्दं अणेगाइं जोयणसयाइं ओगाढा या[8]वि होत्था। तते णं तेसिं जा[9]व बहूणि उ[10]प्पातियसयाति जहा मागंदियदारगाणं जाव कालियवा[11]ए यत्थ संमुच्छिए। तते णं सा णावा तेणं कालियवाएणं आ[12]हुणिज्जमाणी २ संचालिज्जमाणी २ संखोभिज्जमाणी २ तत्थे[13]व २ परिभमति।

तते णं से णिज्जामए णट्ठ[14]मंतीए णट्ठसुतीए णट्ठसण्णे मूढदिसाभाए जाते यावि होत्था, ण जाणइ कयरं देसं वा दिसं वा पोयवहणे अवहिते त्ति कट्टु ओहयमणसंकप्पे जाव झि[15]यायति। तते णं ते बहवे कुच्छिधारा य कण्णधारा य गब्भेज्जगा य [16]संजत्ताणावावाणियगा य [17]जेणेव से णिज्जामए तेणेव उवागच्छंति, २ एवं वयासी—किन्नं तुमं देवाणुप्पिया! [18]ओहयमण[संकप्पा जाव झियायह]? तते णं से निज्जामए ते बहवे कुच्छिधारा य कण्णधारा य गब्भिज्जगा य संजत्ताणावावाणियगा य एवं वयासी—एवं खलु अहं देवाणुप्पिया! णट्ठ[19]मंतीए जाव अवहिए त्ति क[20]ट्टु ओहयमणसंकप्पे जाव झियामि।

---

१. हत्थ° हे१ ॥ २. संजुत्ता° खं१ ला२, ३ हे४ सं१ जे२। दृश्यतां पृ० १५२ पं० २॥ ३. या° नास्ति हे२॥ ४. संजुत्ता° खं१ ला२, ३, हे३,४ सं१ जे२॥ ५. °णावा° ला१ विना नास्ति॥ ६. एगओ हे२॥ ७. अरहण्णओ सं१ ला२, ३ हे३ जे२। अरहण्णवण्णओ जे२। अरहण्णवओ हे४। दृश्यतां पृ० १५२ पं० ६॥ ८. या° नास्ति जे२॥ ९. जाव नास्ति हे१ जे१। दृश्यतां पृ० १५४ पं० ६॥ १०. दृश्यतां पृ० १९२ पं० ९॥ ११. °वाए य अत्थ हे२। °वाए य समुत्थिए हे१। °वाए इ समुत्थिए जे१। °वाए त्थ समुच्छेलिते खं१॥ १२. आघुणि° हे१ जे१ विना। आघुलिज्ज° जे२॥ १३. °व परि° हे१, २, जे१, २॥ १४. °मइए हे२॥ १५. झियाति हे१, २ जे१ खं१॥ १६. संजुत्ता° सं१ ला२, ३, हे३, ४, जे२। दृश्यतां पृ० १५४ पं० १ टि० ४॥ १७. जेणामेव हे१ जे१॥ १८. तोतहमण° खं१॥ १९. °मइए हे१ जे१॥ २०. कट्टु तओ ओहय° जे१ हे१ विना। दृश्यतां पं० १३॥

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

तते णं ते कण्णधारा[1] य कुच्छिधारा य गब्भेज्जगा य संजत्ताणावावाणियगा य तस्स णिज्जामयंस्स[2] अंतिए एयमट्ठं सोच्चा णिसम्मा भीया[3] तत्था तसिया उव्विग्गा संजातभया ण्हाया कयबलिकम्मा करयल[परिग्गहियं दसणहं सिरसावत्तं मत्थए अंजलिं कट्टु] बहूणं इंदाण य खंदाण य जहा मल्लिनाए[4] जाव उवायमाणा[5] २ चिट्ठंति[6]।

तते णं से णिज्जामए ततो मुहुत्तंतरस्स लद्धमतीए लद्धसुतीए लद्धसण्णे अमूढदिसाभाए जाते यावि होत्था। तते णं[10] से णिज्जामए ते बहवे कुच्छिधारा य कण्णधारा य गब्भेज्जगा य संजत्ताणावावाणियगा य एवं वयासी—एवं खलु अहं देवाणुप्पिया! लद्धमतीए[7] जाव अमूढदिसाभाए जाए। अम्हे णं देवाणुप्पिया! कालियदीवं[8] तेणं संछूढा[9], एस णं कालियदीवे आलोक्कति। तते णं[11] ते कुच्छिधारा य कण्णधारा य गब्भेज्जगा य संजत्ताणावावाणियगा य तस्स णिज्जामगस्स अंतिए [एयमट्ठं] सोच्चा णिसम्मा हट्ठतुट्ठा पयक्खिणाणुकूलेणं वाएणं जेणेव कालियदीवे तेणेव उवागच्छंति, २ त्ता पोयवहणं लंबेंति, २ त्ता एगट्ठियाहिं कालियदीवं उत्तरंति, तत्थ णं बहवे हिरण्णागरे य सुवण्णागरे य रयणागरे य वइरागरे[12] य बहवे[13] यत्थ आसे पासेंति[14]। किं ते? हरिरेणुसोणिसुत्तग० आइण्ण[15]-

---

१. °धारया ४ तस्स जे १॥ २. °स्संतिए खं १॥ ३. भीया ५ ण्हाया इति प्रतिषु पाठः। दृश्यतां पृ० ६१ पं० १३॥ ४. दृश्यतां पृ० १५७ पं० ८॥ ५. उववाय° खं १॥ ६. चिट्ठंति २ हे २॥ ७. °मइए लों०॥ ८. °यादीवं जे १। दृश्यतां पृ० १९५ पं० १०॥ ९. संवुढा ला १। दृश्यतां पृ० १९५ पं० १० टि० १२, तत्रापि हे २, ३, खं १ लों० मध्ये संछूढा इत्येव पाठः, स च समीचीनतरो भाति। "वृक्ष-क्षितयो रुक्ख-छूढौ" इति सिद्धहेमप्राकृतव्याकरणे ८।२।१२७॥ १०. णं से कु° खं १॥ ११. तए णं ते बहवे हे १॥ १२. वयरा° हे १ जे १॥ १३. बहवे तत्थ हे २ लों० विना। "हिरण्णागरेत्यादि, हिरण्याकरांश्च सुवर्णाकरांश्च रत्नाकरांश्च वैराकरांश्च तत्तदुत्पत्तिभूमीरित्यर्थः, बहूंश्चात्र अश्वान् घोटकान् पश्यन्ति स्म। किं ते त्ति किंभूतान्? अत्रोच्यते—हरीत्यादि"—अटी०॥ १४. पासंति हे २ विना॥ १५. प्रतिषु पाठाः—आइण° लों०। आईण° लों० विना। आइन्न° अटी०। "आइन्नवेढो त्ति आकीर्णा जात्याः अश्वाः, तेषां वेढो त्ति वर्णनार्था वाक्यपद्धतिः आकीर्णवेष्टकः, स चायम्—हरिरेणुसोणिसुत्तगसकविलमज्जारपायकुक्कुडवोंडसमुग्गयसामवन्ना। गोहुमगोरंगगोरपाडलगोरा पवालवण्णा य धूमवण्णा य केई॥ १॥ तलपत्तरिट्ठवण्णा साळीवण्णा य भासवण्णा य केई। जंपियतिलकीडगा य सोलोयरिट्ठगा य पुंडपइया य कणगपट्ठा य केई॥ २॥ चक्कागपट्ठवण्णा सारसवण्णा य हंसवण्णा य केई। केइत्थ अब्भवण्णा पक्कतलमेहवण्णा य बाहुवण्णा य केई॥ ३॥ संझाणुरागसरिसा सुयमुहगुंजद्धरागसरिसऽत्थ केई। एलापाडलगोरा सामलयागवलसामला पुणो केई॥ ४॥ बहवे अन्ने अणिद्देसा सामा कासीसरत्तपीया अच्चंतविसुद्धा वि य णं आइण्णजाइकुलविणीयगयमच्छरा हयवरा जहोवएसकमवाहिणो वि य णं सिक्खाविणीयविणया लंघणवग्गणधावणधोरणत्तिवईजईणसिक्खियगई, किं ते? मणसा वि उव्विहंताइं अणेगाइं आससयाइं पासंति त्ति, तत्र हरिरेणवश्च नीलवर्णपांसवः, श्रोणिसूत्रकं च बालकानां चर्मादिदवरकरूपं कटीसूत्रम्, तद्धि प्रायः कालकं भवति, सह कपिलेन पक्षिविशेषेण यो मार्जारो बिडालः

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

वेढो। तते णं ते आसा ते वाणियए पासंति, २ तेसिं गंधं अग्घायंति, २

स च, तथा पारकुक्कुटः कुक्कुटविशेषः स च, तथा बोंडं कार्पासीफलं तस्य समुद्गकं सम्पुटमभिन्नावस्थं कार्पासीफलमित्यर्थः, तच्चेति द्वन्द्वस्तत एषामिव श्यामो वर्णो येषां ते तथा, इह च सर्वत्र द्वितीयार्थे प्रथमा, अतस्तानिति, तथा गोधूमो धान्यविशेषः, तद्वद् गौरमङ्गं येषां ते तथा, गौरी या पाटला पुष्पजातिविशेषस्तद्वद्ये गौरास्ते तथा, ततः पदद्वयस्य कर्मधारयः गोधूमगौराङ्गगौरपाटलागौराः, तान्, तथा प्रवालवर्णाश्च विद्रुमवर्णान् अभिनवपल्लववर्णान् वा रक्तानित्यर्थः, धूमवण्णा य त्ति धूमवर्णाश्च धूम्रवर्णान् वा पाण्डुरानित्यर्थः, केई ति कांश्चिन्न सर्वानित्यर्थः, इदं च इहेत्यत आरभ्य बोण्डशब्दे कल्पितार्थे रूपकं भवति १। तलपत्तरिट्ठ त्ति तालाभिधानवृक्षपर्णानि रिष्ठा च मदिरा तद्वद्वर्णो येषां ते तलपत्ररिष्ठावर्णाः तान्, तथा शालिवर्णाश्च शुक्लानित्यर्थः, भासवण्णा य त्ति भस्मवर्णाश्च भासो वा पक्षिविशेषस्तद्वर्णाश्च कांश्चिदित्यर्थः, जंपियतिलकीडगा य त्ति यापिताः कालान्तरं प्रापिता (प्राप्ता—खंटी०) ये तिलाः धान्यविशेषास्तेषु ये कीटकाः जीवविशेषास्तद्वद् ये वर्णसाधर्म्यात्ते तथा, तांश्च यापिततिलकीटकान् च, सोलोयरिट्ठगा य त्ति सावलोकं सोद्योतं यद्रिष्टकं रत्नविशेषस्तद्वद्ये वर्णसाधर्म्यात् ते सावलोकरिष्टकाः तांश्च, पुंडपइया य त्ति पुण्ड्राणि धवलानि पदानि पादा येषां ते तथा, ते एव पुण्ड्रपदिकाः, तांश्च, तथा कनकपृष्ठान् कांश्चिदिति रूपकम् । २ । चक्कागपट्ठवण्ण त्ति चक्रवाकः पक्षिविशेषस्तत्पृष्ठस्येव वर्णो येषां ते तथा, तान्, सारसवर्णाश्च हंसवर्णान् कांश्चिद् इति पद्यार्धम्, केवित्थ अब्भवण त्ति कांश्चिदत्राभ्रवर्णान्, पक्कतलमेहवण्णा य त्ति पक्वः पक्वपत्रो यः तलः तालवृक्षः स च मेघश्चेति विग्रहस्तस्येव वर्णो येषां ते तथा, तान्, पविरलमेहवण्ण त्ति क्वचित् पाठः, तथा बाहुवण्णा केइ त्ति बभ्रुवर्णान् कांश्चित्, पिङ्गानित्यर्थः, बहुवर्णानिति क्वचिद् दृश्यते, रूपकमिदम् । ३ । तथा संझाणुरागसरिस त्ति सन्ध्यानुरागेण सदृशान् वर्णत इत्यर्थः, सुयमुह-गुंजद्धरागसरिसत्थ केइ त्ति शुकमुखस्य गुञ्जार्धस्य च प्रतीतस्य रागेण सदृशो रागो येषां ते तथा, तान्, अत्र इह कांश्चिदित्यर्धम्, एलापाडलगोर त्ति एलापाटला पाटलाविशेषोऽथवा एला च पाटला च इत्येलापाटले, तद्वद् गौरा ये ते तथा, तान्, सामलया-गवलसामला पुणो केइ त्ति श्यामलता प्रियङ्गुलता गवलं च महिषशृङ्गं तद्वत् श्यामलान् श्यामान्, पुनः कांश्चिदिति रूपकम् । ४ । बहवे अण्णे अणिद्देस त्ति एकवर्णेनाव्यपदेश्यानित्यर्थः, अत एवाह—सामाकासीसरत्तपीय त्ति श्यामकाश्च काशीसं रागद्रव्यं तद्वद्ये ते काशीसास्ते च रक्ताश्च पीताश्च ये ते तथा, तान्, शबलानित्यर्थः, अच्चंतविसुद्धा वि य णं ति निर्दोषांश्चेत्यर्थः, णमित्यलङ्कारे आइण्णजाइकुलविणीयगयमच्छर त्ति आकीर्णानां जवादिगुणयुक्तानां सम्बन्धिनी जातिकुले येषां ते तथा, ते च ते विनीताश्च गतमत्सराश्च परस्परासहनवर्जिता निर्मत्स(श)का वेति ते तथा, तान्, हयवर त्ति हयानां अश्वानां मध्ये वरान् प्रधानानित्यर्थः, जहोवदेसकमवाहिणो वि य णं ति यथोपदेशक्रममेव उपदिष्टपरिपाट्यनतिक्रमेणैव वोढुं शीलं येषां ते तथा, तानपि च, णमित्यलङ्कारे, सिक्खाविगीयविणय त्ति शिक्षया इव अश्वदमकपुरुषशिक्षाकरणादिव विनीतः अवाप्तः विनयो यैस्ते तथा, तान्, लंघणवग्गणधावणधोरणतिवईजइणसिक्खियगइ त्ति लङ्घनं गर्तादीनाम्, वल्गनं कूर्दनं धावनं वेगवद् गमनं धोरणं चतुरत्वं गतिविषयं त्रिपदी मल्लस्येव रङ्गभूम्यां गतिविशेषः एतद्रूपा जविनी वेगवती शिक्षिता इव शिक्षिता गतिर्यैस्ते तथा, तान्, किं ते? इति किंपरम्? मणसा वि उव्विहंताइं ति मनसाऽपि चेतसाऽपि, न केवलं वपुषा, उव्विहंताइं ति उत्पतन्ति, अणेगाइं आससयाइं ति न केवलमश्वानेकैकशः, अपि तु अश्वशतानि पश्यन्ति स्मेति, गमनिकामात्रमेतदस्य वर्णकस्य, भावार्थस्तु बहुश्रुतबोध्य इति"—अटी०॥

१. णं से आसा जे १ ॥ २. आघा° हे २ जे १ ॥

भीया तत्था उव्विग्गा उव्विग्गमणा ततो अणेगाइं जोयणाइं [1]उब्भमंति। [2]ते णं तत्थ पउरगोयरा पउरतणपाणिया निब्भया निरुव्विग्गा सुहंसुहेणं विहरंति।

तए णं ते संजत्तानावावाणियगा अण्णमण्णं[3] एवं वयासी—[4]किण्णं अम्हं देवाणुप्पिया! आसेहिं? इमे णं बहवे हिरण्णागरा[5] य सुवण्णागरा य रयणागरा य वइरागरा य, तं सेयं खलु अम्हं हिरण्णस्स य सुवण्णस्स य रयणस्स य वइरस्स य पोयवहणं भरित्तए त्ति[6] कट्टु अन्नमन्नस्स एतमट्ठं पडिसुणेंति, २ त्ता हिरण्णस्स य सुवण्णस्स य रयणस्स य वइरस्स य तणस्स[7] य कट्ठस्स[8] य अन्नस्स[9] य पाणियस्स य पोयवहणं भरेंति[10], २ त्ता दक्खिणाणुकूलेणं वाएणं जेणेव गंभीरए पोतपट्टणे[11] तेणेव उवागच्छंति, २ पोयवहणं[12] [13]लंबेंति, २ सगडीसागडं सज्जेंति[14], २ तं हिरण्णं च जाव वइरं च एगट्ठियाहिं[15] पोयवहणातो संचारेंति, २ सगडीसागडं [16]जोएंति, २ जेणेव हत्थिसीसए[17] नगरे तेणेव उवागच्छंति, २ त्ता हत्थिसीसयस्स[18] नगरस्स बहिया अग्गुज्जाणे सत्थणिवेसं करेंति, २ त्ता सगडीसागडं मोएंति, २ त्ता महत्थं[19] महग्घं महरिहं जाव पाहुडं गेण्हंति, २ त्ता हत्थिसीसगं[20] नगरं अणुपविसंति, २ त्ता जेणेव कणगकेऊ तेणेव उवागच्छंति, २ त्ता जाव उवणेंति।

१३३. तते णं से कणगकेऊ तेसिं संजत्तावाणियगाणं[21] तं महत्थं जाव पडिच्छति, २ त्ता ते संजत्तावाणियगे एवं वयासी—तुब्भे णं देवाणुप्पिया! गामागर जाव आहिंडह, लवणसमुद्दं च अभिक्खणं २ पोयवहणेणं [22]ओगाहह, तं अत्थि याइं[23] थ केइ भे कहिंचि अच्छेरए दिट्ठपुव्वे? तते णं ते संजत्तावाणियगा कणगकेउं[24] एवं वदासि—एवं खलु अम्हे देवाणुप्पिया! इहेव हत्थिसीसे नगरे

---

१. ओभमंति हे १। उभसंति जे १॥ २. तए णं हे २॥ ३. °मण्णं च एवं जे १॥ ४. किं णं तुमं देवा° हे १ जे १॥ ५. °गरा य जाव वइ° हे १ जे १॥ ६. ति हे २॥ ७. तणकट्ठस्स य हे १॥ ८. अन्नस्स य कट्ठस्स य सं १ ला २, ३॥ ९. अन्नस्स य नास्ति हे २ खं १ लों०॥ १०. पदक्खि° हे १, २, जे १ लों० ला १। दृश्यतां पृ० १६१ पं० ६, पृ० १६२ पं० ५॥ ११. पोयवहणपट्टणे सं १ ला २, ३, हे ३, ४ जे २। पोयवहणे खं १। दृश्यतां पृ० १६२ पं० ४॥ १२. °वहणे हे १ जे १॥ १३. लंबंति खं १॥ १४. सज्जंति हे २॥ १५. °याइं पोयवहणाइं सं° लों०। °यहिं पोयवहणाहिंतो सं° हे १ जे १॥ १६. संजो° सं १ ला ३,॥ १७. °सीसे न° हे १॥ १८. °सीसस्स य न° हे २। °सीसगन° जे १। °सीसन° हे १॥ १९. महत्थं ३ जाव इति प्रतिषु पाठः। दृश्यतां पृ० १६१ पं० १०॥ २०. लों० विना °सीसं च नगरं जे २ सं १ ला २, ३, हे ३, ४। °सीसगं च नगरं खं १। °सीसं नगरं हे १, २ जे १॥ २१. °वाणियागं खं १ लों०॥ २२. उग्गाहह हे १ जे १। ओगाहेह सं १ ला ३ जे २ हे ४॥ २३. याइं ब्व लों०। याइं व ला २, ३, हे १, ४ सं १ जे १, २॥ २४. °केऊ हे १ जे १॥

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

परिवसामो तं चेव जाव कालियदीवं तेणं सं[1]छूढा। तत्थ णं बहवे हिरण्णागरा य जाव बहवे [2]एत्थ आसे, किं ते? हरिरेणु जाव अणेगाइं जोयणाइं उब्भमंति*। [3]तं एस णं सामी! अम्हेहिं कालियं[4]दीवे ते आसा अच्छेरए दिट्ठपुव्वे। तते णं से कणगकेऊ राया [5]तेसिं संजं[6]त्तगाणं अंतिए एयमट्ठं सोच्चा णिसम्मा ते संजं[7]त्तए एवं वयासी—गच्छह णं तुब्भे देवाणुप्पिया! मम कोडुंबियपुरिसेहिं सद्धिं कालियदीवातो ते आसे आणेह। [8]तते णं ते संजत्तावाणियगा कणगकेउं एवं वयासी—एवं सामि त्ति आणाए विणएणं पडिसुणेंति। तते णं से कणगकेऊ कोडुंबियपुरिसे सद्दावेति, २ त्ता एवं वयासी—गच्छह णं तुब्भे देवाणुप्पिया! संजं[9]त्तएहिं सद्धिं कालियदीवातो [10]मंमं आसे आणेह। ते वि पडिसुणेंति।

तते णं ते कोडुंबियपुरिसा [11]सगडीसागडं सज्जेंति, २ त्ता तत्थ णं बहूणं वीणाण य [12]वेल्लकीण य भामरीण य [13]कच्छभीण य भंभाण य छ[14]ब्भामरीण य [15]चित्तवीणाण य अन्नेसिं च बहूणं सोतिंदियपा[16]उग्गाणं दव्वाणं [17]सगडीसागडं भरेंति, २ बहूणं किण्हाण य जाव सुक्किलाण य कट्ठकम्माण [18]य चित्तकम्माण य पोत्थकम्माण य लेप्पकम्माण य [19]गंथिमाण य जाव संघाइमाण य अन्नेसिं च बहूणं चक्खिंदियपाउग्गाणं दव्वाणं [20]सगडीसागडं भरेंति, २ बहूणं कोट्ठ[21]पुडाण य केयइपुडाण

१. संबूढा ला १॥ २. य तत्थ खं १। तत्थ हे १ जे १॥ *°ति ३ लों०॥ ३. हे २ विना—त एस णं खं १ ला १। तए णं सं १ ला २, ३, हे १, ३, ४ जे १, २, लों०॥ ४. दीव ते आसा हे २। दीवे आसा खं १ लों० हे १॥ ५. एसिं हे २॥ ६. संजुत्ताणं हे १ जे १ विना। संजत्ताणं खं १॥ ७. संजुत्तए सं १ ला २, ३, हे ३, ४, जे २॥ ८. प्रतिषु पाठाः—तए णं ते संजु(ज– लों०)त्ता कणग° जे १ हे १ विना। तए णं संजत्ता वाणि कणग° हे १ जे १॥ ९. संजुत्तएण सद्धिं हे २॥ १०. मम हे १ जे १ विना॥ ११. सगडिसा° जे २। सगडसा° सं १ ला २, ३, हे ३, ४॥ १२. वल्लंकीण हे १। पल्लंकी जे १। वेल्लकीण हे २। थल्लकीण खं १। १३. कडुभीसण जे १॥ १४. वब्भा° जे १॥ १५. विचित्त° हे १ जे १॥ १६. °पाओग्गाणं खं १। एवमग्रेऽपि॥ १७. सगडसागडिं हे १ जे १। सगडसागडं जे २। सगडिसागडं लों०॥ १८. य ४ गं° हे २ लों० ला १ विना। °य गं° हे २, लों० ला १। दृश्यतां पृ० ५२ पं० ५॥ १९. गंठिमाण जे १ हे २ खं १ ला १। गंथिकम्माण लों०। गंथिमाण हे १॥ २०. सगडसागडिं हे १। सगडिंसागडं जे १। सगडसागडं जे २॥ २१. "कोट्ठपुडेत्यादि, कोष्ठपुटे ये पच्यन्ते ते कोष्ठपुटा वासविशेषाः, तेषां च, इह आवश्यकादिदं दृश्यम्—पत्तपुडाण य, पत्राणि तमालपत्रादीनि, चोयपुडाण य, चोय त्ति त्वक्, पुटं पत्रादिमयं तद्भाजनम्, तगरपुडाण य एलापुडाण य हिरिबेरपुडाण य चंदणपुडाण य कुंकुमपुडाण य ओसीरपुडाण य चंपगपुडाण य मरुयगपुडाण य दमणगपुडाण य जातिपुडाण य जूहियापुडाण य मल्लियापुडाण य नोमालियापुडाण य वासंतियापुडाण य केयइपुडाण य कप्पूरपुडाण य पाडलपुडाण य त्ति। इह तगरादीनि गन्धद्रव्याणि गान्धिकप्रसिद्धानि, हिरिबेरं वालकः, उसीरं वीरणीमूलम्, केचित्तु पुष्पजातिविशेषा लोकप्रसिद्धाः, पुष्पजातयश्च प्रायो यद्यपि बहुदिनक्षमा न भवन्ति, तथाप्युपायतः कतिपयदिनक्षमाः सम्भाव्यन्ते, न च शुष्कतायामपि तासां सर्वथा सुगन्धाभाव इति तद्ग्रहणमिहादुष्टमिति"— अटी०॥

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

य जाव अन्नेसिं च बहूणं घाणिंदियपाउग्गाणं[1] दव्वाणं सगडीसागडं भरेंति, २ बहुस्स[2] खंडस्स[3] य गुलस्स य सक्कराए य मच्छंडियाए य पुप्फुत्तरा[4][ए य] पउमुत्तरा[ए य] अन्नेसिं च बहूणं जिब्भिंदियपाउग्गाणं[5] दव्वाणं सगडीसागडं भरेंति, २ बहूणं [6]कोयवाण य कंबलाण य पावाराण य नवत्तयाण[7] य मलयाण य मसूराण य सिलावट्टाण य जाव हंसगब्भाण य अन्नेसिं च फासिंदियपाउग्गाणं[8] दव्वाणं जाव भरेंति, २ सगडीसागडं[9] जोएंति, २ जेणेव गंभीरए पोयट्ठाणे[10] [11]तेणेव उवागच्छंति, २ त्ता सगडीसागडं[12] [13]मोएंति, २ पोयवहणं सज्जेंति[14] २ तेसिं उक्किट्ठाणं सद्द-फरिस-रस-रूव-गंधाणं कट्ठस्स य तणस्स य पाणियस्स य तंदुलाण य समियस्स[15] य गोरसस्स[16] य जाव अन्नेसिं च बहूणं पोयवहणपाउग्गाणं पोयवहणं भरेंति, २ त्ता दक्खिणाणुकूलेणं वाएणं जेणेव कालियदीवे[17] तेणेव उवागच्छंति, २ त्ता पोयवहणं [18]लंबेंति, २ त्ता ताइं उक्किट्ठाइं सद्द-फरिस-रस-रूव-गंधाइं एगट्ठियाहिं कालियदीवं उत्तारेंति, २ त्ता जहिं जहिं च णं ते आसा आसयंति[19] वा सयंति वा[20] चिट्ठंति वा [निसीयंति वा] तुयट्टंति वा तहिं तहिं च

---

१. °पातोग्गाण खं १॥ २. "तथा बहुस्स त्ति बहोः खण्डादेः, पुष्पोत्तरा पद्मोत्तरा च शर्करामेदावेव"—अटी०॥ ३. खंडस्स य गुलस्स य सक्करातणस्स य पाणियस्स य गोरसस्स य तंडुलाण य समियस्स य जाव अन्नोसिं च पोयवहणपाउग्गाण य पुप्फंतर पउमुत्तर अन्नेसिं जे १। दृश्यतां पं० ८॥ ४. प्रतिषु पाठाः—पुप्फुत्तर। पउमुत्तरा। अन्नेसिं खं १। पुप्फुत्तर पउमुत्तर ए अन्नेसिं ला २, ३। पुप्फुत्तर पउमुत्तर अन्नेसिं खं १ ला २, ३ विना॥ ५. य जाव भरेंति हे १ जे १॥ ६. "कोयगाण य त्ति रुतपूरितपटका(ला-जे०)नाम्, प्रावाराः प्रावरणविशेषाः, नवतानि जीनानि, मलयानि मसूरकाणि चासनविशेषाः, अथवा मलयानि मलयदेशोत्पन्ना वस्त्रविशेषाः, पाठान्तरेण मसगाण य त्ति मशकाकृतिमण्डिता वस्त्रविशेषाः, शिलापट्टा मसृणशिलाः"—अटी०॥ ७. प्रतिषु पाठाः—नवयाण हे १ ला १। सवतयाण जे १। नवत्तयाण सं १ ला २, ३, हे ३, ४ जे २। नवतयाण मु०। नम्मयाण हे २ खं १। दृश्यतां पृ० ९ पं० ७, तत्रापि "नवतस्तु उर्णाविशेषमयो जीनमिति लोके यदुच्यते" इति अभयदेवसूरिभिर्व्याख्यातम्॥ ८. फासिंदिय भरेंति हे १ जे १ विना॥ ९. सगडिसागडं ला १ विना। सगडिसागडिं जे १ हे १॥ १०. °ट्ठाणए हे २॥ ११. तेणेव आगच्छंति लों०॥ १२. सगडसागडिं हे १॥ १३. मुयंति जे १ हे १। मोयंत्ति लों०॥ १४. सज्जंति खं १॥ १५. समियाण खं १। "समियस्स त्ति कणिकायाः"—अटी०॥ १६. गोयरस्स जे १॥ १७. °दीवे हे २॥ १८. लंबंति खं १॥ १९. आसायंति सं १ जे २ हे ४, ला १, ३॥ "तत्थ णं बहवे वेमाणिया देवा य देवीओ य आसयंति सयंति चिट्ठंति निसीयंति तुयट्टंति" इति रायप्पसेणइज्जसुत्ते पाठः। "तत्र···णमिति पूर्ववत् बहवः सूर्याभविमानवासिनो देवा देव्यश्च यथासुखमासते, शेरते दीर्घकायप्रसारणेन वर्तन्ते, न तु निद्रां कुर्वन्ति तेषां देवयोनिकत्वेन निद्राया अभावात्, तिष्ठन्ति ऊर्ध्वस्थानेन वर्तन्ते, निषीदन्ति उपविशन्ति, तुयट्टंति त्वग्वर्तनं कुर्वन्ति, वामपार्श्वतः परावृत्य दक्षिणपार्श्वेनावतिष्ठन्ति दक्षिणपार्श्वतो वा परावृत्य वामपार्श्वेनेति भावः" इति आचार्यश्री मलयगिरिसूरिविरचितायां वृत्तौ॥ २०. वा उट्ठंति वा तहिं जे १॥

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

णं ते कोडुंबियपुरिसा ताओ वीणाओ य जाव चित्तवीणातो य अन्नाणि य बहूणि सोइंदियपाउग्गाणि दव्वाणि समुदीरेमाणा चिट्ठंति, तेसिं चं परिपेरंतेणं पासए ठवेंति, [२] णिच्चला णिप्फंदा तुसिणीया चिट्ठंति।

जत्थ जत्थ ते आसा आसयंति वा जाव तुयट्टंति वा तत्थ तत्थ णं ते कोडुंबियपुरिसा बहूणि किण्हाणि य नीलाणि य लोहियाणि य हालिद्दाणि य सुक्किलाणि य कट्ठकम्माणि य जाव संघाइमाणि य अन्नाणि य बहूणि चक्खिदियपाउग्गाणि दव्वाणि ठवेंति, २ तेसिं परिपेरंतेणं पासए ठवेंति, २ णिच्चला णिप्फंदा तुसिणीया चिट्ठंति।

जत्थ जत्थ ते आसा आसयंति वा सयंति वा चिट्ठंति वा निसीयंति वा तुयट्टंति वा तत्थ तत्थ णं ते बहवे कोडुंबियपुरिसा कोट्ठपुडाण य अन्नेसिं च घाणिंदियपाउग्गाणं दव्वाणं पुंजे य णिगरे य करेंति, २ तेसिं परिपेरंते जाव चिट्ठंति।

जत्थ जत्थ णं ते आसा आसयंति वा सयंति वा चिट्ठंति वा निसीयंति वा तुयट्टंति वा तत्थ तत्थ गुलस्स य जाव अन्नेसिं च बहूणं जिब्भिदियपाउग्गाणं दव्वाणं पुंजे य निगरे य करेंति, २ वियरए खणंति, २ गुलपाणगस्स खंडपाणगस्स पोरपाणगस्स अन्नेसिं च बहूणं पाणगाणं वियरए भरेंति, २ तेसिं परिपेरंतेणं पासगे ठवेंति जाव चिट्ठंति।

जहिं जहिं च णं ते आसा आसयंति वा सयंति वा चिट्ठंति वा निसीयंति वा तुयट्टंति वा तहिं तहिं च ते [कोडुंबियपुरिसा] बहवे कोयवया जाव सिलावट्टया अण्णाणि य फासिंदियपाउग्गाइं दव्वाइं अत्थुयपच्चत्थुयाइं ठवेंति, २ तेसिं परिपेरंतेणं जाव चिट्ठंति।

तते णं ते आसा जेणेव ते उक्किट्ठा सद्द-फरिस-रस-रूव-गंधा तेणेव उवा-

१. °माणा ठवेंति [२–हे २] तेसिं हे १ खं १ लों० ला १ विना॥ २. च हे १ जे १ विना नास्ति॥ ३. पारि° खं १॥ ४. पासे ठ° हे १ जे १ विना॥ ५. °पातोग्गाणि य द्व्वाणि खं १॥ १२. ठवंति हे १॥ ७. प्रतिषु पाठाः—आसयंति ५ तत्थ हे २ खं १ लों० जे २ ला १। आसयंति तत्थ हे १, ३, ४, ला २, ३ सं १॥ ८. णं तेसिं बहूणं (बहूणि- खं १) कोट्ठ° हे १ विना॥ ९. आसयंति ५ तत्थ जे १ ला १। आसयंति तत्थ हे १। आसायंति ५ तत्थ जे १ ला १ हे १ विना। दृश्यतां पृ० ३२६ पं० १३ टि० १९॥ १०. पारपाणगस्स हे ३। पोरपाणगस्स हे २ जे १ खं १ लों० विना नास्ति॥ ११. ते णं दूरंदूरेणं अवक्कमंति खं १। बहवे इयत आरभ्य गंधाणं [पृ० ३२८ पं० ३] इत्यन्तः पाठः खं १ मध्ये पतितः॥

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

गच्छंति, २ त्ता तत्थ णं अत्थेगतिया आसा अपुव्वा णं इमे सद्द-फरिस-रस-रूव-गंध[1] त्ति कट्टु तेसुं[2] उक्किट्ठेसु सद्द-फरिस-रस-रूव-गंधेसु अमुच्छिया[3] अगढिया अगिद्धा अणज्झोववण्णा तेसिं उक्किट्ठाणं सद्द जाव गंधाणं दूरंदूरेणं अवक्कमंति। ते णं तत्थ पउरगोयरा पउरतणपाणिया आसयंति वा सयंति वा चिट्ठंति वा निसीयंति वा तुयट्टंति वा, पउरतणपाणिया णिब्भया णिरुव्विग्गा सुहंसुहेणं विहरंति। एवामेव समणाउसो! जो अम्हं णिग्गंथो वा णिग्गंथी वा सद्द-फरिस-रस-रूव-गंधेसु णो सज्जति से णं इहलोए चेव बहूणं समणाणं[4] बहूणं समणीणं बहूणं सावयाणं बहूणं सावियाणं य अच्चणिज्जे जाव[5] वीतीवतिस्सति।

१३४. तत्थ णं अत्थेगतिया आसा जेणेव ते उक्किट्ठा सद्द-फरिस-रस-रूव-गंधा तेणेव उवागच्छंति, २ त्ता तेसु उक्किट्ठेसु सद्द-फरिस-रस-रूव-गंधेसु मुच्छिया जाव अज्झोववण्णा आसेविउं पयत्ता यावि होत्था। तते णं ते आसा[6] ते उक्किट्ठे सद्द-फरिस-रस-रूव-गंधे आसेवमाणा तेहिं बहूहिं कूडेहि य पासेहि य गलएसु य पाएसु बज्झंति।

तते णं[7] ते कोडुंबियपुरिसा ते आसे गेण्हंति, २ एगट्ठियाहिं पोतवहणे संचारेंति, २ तणस्स य कट्ठस्स य जाव भरेंति[8]। तते णं[9] ते संजत्ताणावावाणियगा दक्खिणाणुकूलेणं वाएणं जेणेव गंभीरए पोयपट्टणे तेणेव उवागच्छंति, २ पोयवहणं लंबेंति[10], २ त्ता ते आसे उत्तारेंति, २ त्ता जेणेव हत्थिसीसे णगरे जेणेव कणगकेऊ राया तेणेव उवागच्छंति, २ करयल जाव[11] वद्धावेंति, २ त्ता ते आसे उवणेंति।

---

१. गंधा ति हे १, २, लों०॥ २. तेसु अपुव्वेसु सद्द° हे १॥ ३. अमुच्छिया २ जाव अणज्झो° हे १॥ ४. समणाणं ४ अच्च° हे १ जे १ विना सर्वासु प्रतिषु पाठः। हे १ जे १ मध्ये तु 'से णं......अच्चणिज्जे' इति पाठ एव नास्ति। दृश्यतां पृ० ९२ पं० २०॥ ५. जाव वीतीवयति हे २। अत्र जावशब्देन 'अच्चणिज्जे वंदणिज्जे नमंसणिज्जे पूयणिज्जे सक्कारणिज्जे सम्माणणिज्जे कल्लाणं मंगलं चेतियं पज्जुवासणिज्जे' इति पूर्णः पाठो ग्राह्य इति भाति। तुलना— "देवाण य देवीण य अच्चणिज्जाओ वंदणिज्जाओ नमंसणिज्जाओ पूयणिज्जाओ सक्कारणिज्जाओ सम्माणणिज्जाओ कल्लाणं मंगलं देवयं चेतियं पज्जुवासणिज्जाओ भवंति" इति भगवतीसूत्रे १०।५।५॥ ६. आसा एउ° हे २॥ ७. तते णं से को° लों०॥ ८. भरंति हे १॥ ९. णं से संज° जे १॥ १०. लंबंति खं १॥ ११. जाव हे १ सं १ ला २, ३ विना नास्ति॥

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

तते णं से कणगकेऊ राया तेसिं संजत्ताणावाणियगाणं उस्सुक्कं[1] वितरति[2], २ त्ता सक्कारेति[3] संमाणेति, २ पडिविसज्जेति। तते णं से कणगकेऊ [राया] कोडुंबियपुरिसे सद्दावेति, २ त्ता सक्कारेति [संमाणेति, २] पडिविसज्जेति। तते णं से कणगकेऊ राया आसमद्दए सद्दावेति, २ त्ता एवं वदासी—तुब्भे णं देवाणुप्पिया! मम आसे विणएह[4]। तते णं ते आसमद्दगा तहत्ति पडिसुणेंति, २ त्ता ते आसे बहूहिं मुहबंधेहिं य कण्णबंधेहिं य णासाबंधेहिं य वालबंधेहिं य खुरबंधेहिं य कडगबंधेहिं य खलिणबंधेहिं[5] य अहिलाणेहिं[6] य पडयाणेहिं य अंकणाहिं य वेत्त[7]प्पहारेहिं य लयप्पहारेहिं य कसप्पहारेहिं य छिवप्पहारेहिं य विणयंति, २ कणगकेउस्स रण्णो उवणेंति[8]। तते णं से कणगकेऊ ते आसमद्दए सक्कारेति सम्माणेइ, २ त्ता पडिविसज्जेति[9]। तते णं ते आसा बहूहिं मुहबंधेहिं य जाव छिवप्पहारेहि य बहूणि सारीरमाणसाइं[10] दुक्खाइं[11] पावेंति।

एवामेव समणाउसो! जो अम्हं णिग्गंथो वा णिग्गंथी वा पव्वइए समाणे इट्ठेसु सद्द-फरिस जाव गंधेसु[12] सज्जति रज्जति गिज्झति मुज्झति अज्झोववज्जति से णं इहलोए चेव बहूणं समणाण य जाव सावियाण य हीलणिज्जे जाव अणुपरियट्टिस्सति।

१३५. कलरिभियमहुरतंती[13]-तलताल-वंस-कउहाभिरामेसु।
सद्देसु रज्जमाणा रमंति सोइंदियवसट्टा॥ ३३॥

---

१. उस्सुंकं खं १ हे २। उस्सुकं लों०॥ २. वितरेति जे १॥ ३. प्रतिषु पाठः—सक्कारेति २ पडिविसज्जेति खं१ जे१, २, ला१। सक्कारेति पडिविसज्जेति अन्यत्र॥ ४. विणह खं१॥ ५. खलीण॰ हे१। "खलिणेहि य त्ति खलीनैः कविकैः ओवीलणेहि य त्ति अवपीडनाभिर्बन्धनविशेषैः, पाठान्तरेण अहिलाणेहिं मुखबन्धनविशेषैः, पडयाणएहि य त्ति पटतानकं पर्याणस्याधो यद् दीयते इति, शेषं प्रायः प्रसिद्धम्"—अटी०॥ ६. अविलाणेहि जे१। अविलाणेहि खं१ हे२ जे२ ला१। अहिण्णाणेहि ला २। अवेलाणेहि लों०। अविलाणबंधेहि हे१॥ ७. वित्त॰ खं१ जे१ हे२ विना॥ ८. उवणेंति २ हे१,२, खं१ ला१ जे२ विना॥ ९. ॰ज्जेति २ हे१॥ १०. सरीरमाणसाणि जे१, २। सरीरमाणसाइं हे १॥ ११. दुक्खाणि जे१,२॥ १२. गंधेसु य सज्जति हे२, लों० ला१ विना॥ १३. इमा विंशतिरार्या हे१ भां० मध्ये न सन्ति। "अथेन्द्रियासंवृतानां स्वरूपस्य इन्द्रियासंवरदोषस्य चाभिधायकं गाथाकदम्बकं वाचनान्तरेऽधिकमुपलभ्यते। तत्र—"कलरिभियमहुरतंतितलतालवंसककुहा(कउहा—अटी जे०, ककुहा—अटी लों०)भिरामेसु त्ति, कलाः अत्यन्तश्रवणहृदयहराः अव्यक्तध्वनिरूपाः, अथवा कलावन्तः परिणामवन्त इत्यर्थः, रिभिताः स्वरघोलनाप्रकारवन्तः, मधुराः श्रवणसुखकराः ये तन्त्री-तलताल-वंशाः ते तथा, तत्र तन्त्री वीणा, तलतालाः हस्ततालाः, अथवा तलाः

Jain Education International　For Private & Personal Use Only　www.jainelibrary.org

हस्ताः, तालाः कंसिकाः, वंशाः वेणवः, इह च तन्त्र्यादयः कलादिभिः शब्दधर्मैर्विशेषिताः शब्द-कारणत्वात्, ते च ते ककुदाः प्रधानाः स्वरूपेण, अभिरामाश्च मनोज्ञा इति कर्मधारयोऽतस्तेषु, रमन्ति रतिं कुर्वन्ति इति योगः, सद्देसु रज्जमाणा रमंति सोइंदियवसट्ट त्ति शब्देषु मनोज्ञध्वनिषु श्रोतोविषयेषु रज्यमाना रागवन्तः श्रोत्रेन्द्रियस्य वशेन बलेन ऋताः पीडिता इति विग्रहः, ये शब्देषु रज्यन्ते ते तत्कारणेषु तन्त्र्यादिषु श्रोत्रेन्द्रियवशाद् रमन्ते इति वाक्यार्थः, अनेन च कार्यतः श्रोत्रेन्द्रियस्वरूपमुक्तम् । १ । सोइंदियदुद्दंतत्तणस्स अह एत्तिओ हवइ दोसो । दीवियरुयम-(°रूवम°—हे १)सहंतो वह-बंधं तित्तिरो पत्तो ॥ २ ॥ कण्ठ्या, नवरं शाकुनिकपुरुषसम्बन्धी पञ्जरस्थतित्तिरिः दीपिक (°तित्तिर दीपक-जे०) उच्यते, तस्य यो रवः तमसहमानः स्वनिलयान्नि-र्गतो वधं मरणं बन्धं च पञ्जरबन्धनं प्राप्त इति । थण-जघण-वयण-कर-चरण-नयण-गव्वियविला-सियगईसु त्ति स्तनादिषु तथा गर्वितानां सौभाग्यमानवतीनां स्त्रीणां या विलसिता जातविलासाः सविकारा गतयः तासु चेत्यर्थः । रूवेसु रज्जमाणा रमंति चक्खिदियवसट्टा प्रतीतमेव । चक्खिदिय-दुद्दंतत्तणस्स अह एत्तिओ हवइ दोसो । जं जलणम्मि जलंते पडइ पयंगो अबुद्धीओ ॥ ४ ॥ कण्ठ्या । अगरु(अगलु—खं० लों० जे०, अगुरु—हे०)वरपवरधूवणउउय(ओउय—हे० खं०, उओय—जे०, उउ—लों०)मल्लाणुलेवणविहीसु । गंधेसु रज्जमाणा रमंति घाणिंदिय-वसट्टा ॥ ५ ॥ कण्ठया, नवरम् अगरु(अगुरु—हे० जे० लों०)वरः कृष्णागरुः (गुरुः—खं० जे० लों०) प्रवरधूपनानि गन्धयुक्त्य(त्त्यो—खं०)पदेशविरचिता धूपविशेषाः, उउय (ओउय—हे० जे०) त्ति ऋतौ ऋतौ यान्युचितानि तानि आर्तवानि माल्यानि जात्यादिकुसुमानि अनुलेपनानि च श्रीखण्ड-कुङ्कुमादीनि, विधय एतत्प्रकारा इति । घाणिंदियदुद्दंतत्तणस्स अह एत्तिओ हवइ (भवइ जे० हे०) दोसो । जं ओसहिगंधेण बिलाओ निद्धावई उरगो ॥ ६ ॥ कण्ठ्या । तित्तकडुकसायंबिलमहुरबहुखज्जपेज्जलेज्झेसु । (कसायंबमहुर-बहुखज्जपेज्जलेस्सेसु—लों०)। आसायम्मि उ गिद्धा रमंति जिब्भिंदियवसट्टा ॥ ७ ॥ पूर्ववत्, नवरम् तिक्तानि निम्बवटकादीनि, कटुकानि शृङ्गबेरादीनि, कषायाणि मुद्गादीनि, अम्लानि तक्रादि-संस्कृतानि, मधुरानि खण्डादीनि, खाद्यानि खर्जूर(कूर-खं० हे० लों०)मोदकादीनि, पेयानि जल-मद्य-दुग्धादीनि, लेह्यानि मधु-शिखरिणीप्रभृतीनि, आस्वादे रसे । जिब्भिंदियदुद्दंतत्तणस्स अह एत्तिओ हवइ (भवइ–हे०) दोसो । जं गललग्गुक्खित्तो फुरइ थलविरल्लिओ (°विरेल्लिओ—जे० लों० हे०) मच्छो ॥ ८ ॥ कण्ठ्या, नवरं गलं बडिशं तत्र लग्नः कण्ठे विद्धत्वात् उक्षिप्तो जलादुद्धृतः, ततः कर्मधारयः, स्फुरति स्पन्दते स्थले भूतले विरल्लिओ (विरेल्लिओ जे०) त्ति प्रसारितः क्षिप्त इत्यर्थः, यः स तथा ॥ उउभयमाणसुहेसु य सविभवहिययमणनिव्वुइकरेसु । फासेसु रज्जमाणा रमंति फासिंदियवसट्टा ॥ ९ ॥ कण्ठ्या, नवरं ऋतुषु हेमन्तादिषु भज्यमानानि सेव्यमानानि यानि सुखानि सुखकराणि तानि तथा तेषु, सविभवानि समृद्धियुक्तानि महाधनानि इत्यर्थः, हितकानि प्रकृत्यनुकूलानि सविभवानां वा श्रीमतां हितकानि यानि तानि तथा, मनसो निर्वृति-कराणि यानि तानि तथा, ततः पदत्रयस्य तद्द्वयस्य वा कर्मधारयः, अतस्तेषु स्रक्-चन्दना-ऽङ्गना--वसन-तूल्यादिषु द्रव्येष्विति गम्यते । फासिंदियदुद्दंतत्तणस्स अह एत्तिओ हवइ दोसो। जं खणइ मत्थयं कुंजरस्स लोहंकुसो तिक्खो ॥ १० ॥ भावना प्रतीतैव । अथेन्द्रियाणां संवरे गुणमाह— कलरिभियमहुरतंतितलतालवंसककुहाभिरामेसु। सद्देसु जे न गिद्धा वसट्टमरणं न ते मरए ॥ ११ ॥ पूर्ववत्, नवरमिह तन्त्र्यादयः शब्दकारणत्वेनोपचाराच्छब्दा एव विवक्षिताः, अतः शब्देष्वित्ये-तस्य विशेषणतया व्याख्येयाः, तथा वशेन इन्द्रियपारतन्त्र्येण ऋताः पीडिताः वशार्ताः, वशं वा

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

सोइंदियदुद्दंतत्तणस्स अह एँत्तिओ[1] हवति दोसो ।
दीविगरुयमसहंतो वहबंधं तित्तिरो पत्तो ॥ ३४ ॥

थण-जहण-वयण-कर-चरण-णयण-गव्वियविलासियगतीसु[3] ।
रूवेसु रज्जमाणा रमंति चक्खिंदियवसट्टा ॥ ३५ ॥

चक्खिंदियदुद्दंतत्तणस्स[4] अह एत्तिओ भवति दोसो ।
जं[5] जलणंमि जलंते पडति पयंगो अबुद्धीओ[6] ॥ ३६ ॥

अगरु[7]वरपवरधूवण-उउय[8]-मल्लाणुलेवणविहीसु ।
गंधेसु रज्जमाणा रमंति घाणिंदियवसट्टा ॥ ३७ ॥

घाणिंदियदुद्दंतत्तणस्स[9] अह एँत्तिओ[10] हवइ दोसो ।
जं ओसहिगंधेणं बिलातो निद्धावती उरगो ॥ ३८ ॥

तित्तकडुय[11]कसायं[ब]महुर[12]बहुखज्जपेज्जलेज्झेसु ।
आसायंमि उ गिद्धा रमंति जिब्भिंदियवसट्टा ॥ ३९ ॥

जिब्भिंदियदुद्दंतत्तणस्स अह एत्तिओ हवति दोसो ।
जं गललग्गुक्खित्तो फुरइ थलविरल्लितो मच्छो ॥ ४० ॥

उउभयमाणसुहेसु[13] य सविभवहियय मणणिव्वुइ[14]करेसु[15] ।
फासेसु रज्जमाणा रमंति फासिंदियवसट्टा ॥ ४१ ॥

विषयपारतन्त्र्यम् ऋताः प्राप्ताः वशार्ताः, तेषां मरणं वशार्तमरणं वशर्तमरणं वा, न ते मरए त्ति म्रियन्ते, छान्दसत्वादेकवचनप्रयोगेऽपि बहुवचनं व्याख्यातमिति। थण-जघण-वयण-कर-चरण-नयण-गव्वियविलासियगईसु। रूवेसु जे न रत्ता वसट्टमरणं न ते मरए ॥ १२॥ एवमन्यास्तिस्रो गाथाः पूर्वोक्तार्था वाच्याः। उपदेशमिन्द्रियाश्रितमाह—सद्देसु य भद्दयपावएसु सोयविसयं उवगएसु। तुट्ठेण व रुट्ठेण व समणेण सया न होयव्वं ॥ १६ ॥ कण्ठ्या, नवरं भद्रकेषु मनोज्ञेषु पापकेषु अमनोज्ञेषु, क्रमेण तुष्टेन रागवता रुष्टेन रोषवता इति, एवमन्या अपि चतस्रोऽध्येतव्या इति"—अटी० ॥ ४ कवुहा° हे२ ला१ लों०। कदुहा° जे१ ॥

१. तत्तिओ जे१॥ २. तह° जे१ खं१॥ ३. °यमतीसु जे१॥ ४. °ततणस्स हे२॥ ५. सं जलणंसि जे१॥ ६. अबुद्धीतो खं१॥ ७. अगुरु° खं१॥ ८. ओउयम° जे१। उओयम° खं१। तओयम° हे२ लों०॥ ९. °ततणस्स हे२॥ १०. इत्तिओ जे१॥ ११. °कडुयं का१ विना॥ १२. ला१ विना—°महुरंबखज्ज° हे२। °महुरंबहुंखज्ज° जे२। °महुरं-बहुखज्ज° सं१ लों० ला२, ३, हे३, ४ जे१॥ १३. °सुहेहिं ला१ हेसं० ४ विना। दृश्यतां टि० १५॥ १४. °णेव्वुइ° खं१ जे१॥ १५. °करेहिं ला१ विना। दृश्यतां टि० १३॥

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

फासिंदियदुद्दंतत्तणस्स अह एत्तिओ भवति दोसो ।
जं खणइ मत्थयं कुंजरस्स लोहंकुसो तिक्खो ॥ ४२ ॥

कलरिभियमहुरतं[1]ति-तलताल-वंस-[2]कउहाभिरामेसु ।
सद्देसु जे न गिद्धा वसट्टमरणं न [3]ते मरए ॥ ४३ ॥

थण-जहण-वयण-कर-चरण-नयण-गव्वियविलासिय[4]गतीसु ।
रूवेसु जे न रत्ता वसट्टमरणं न ते [5]मरए ॥ ४४ ॥

अगरुवरपवरधूवण-[6]उउय-मल्लाणुलेवणविहीसु ।
गंधेसु जे न गिद्धा वसट्टमरणं न ते मरए ॥ ४५ ॥

ति[7]त्तकडुयं कसायं महुरं बहुखज्जपेज्ज[8]लेज्झेसु ।
आसायम्मि अगिद्धा वसट्टमरणं न ते मरए ॥ ४६ ॥

उउभयमाणसुहेसु य सविभवहियमण[9]णिव्वुइकरेसु ।
फासेसु जे न गिद्धा वसट्टमरणं न ते मरए ॥ ४७ ॥

सद्देसु य भद्दगपावएसु सोयविसयं उवगतेसु ।
तुट्ठेण व रुट्ठेण व समणेण सया ण होयव्वं ॥ ४८ ॥

रूवेसु य भद्दगपावएसु चक्खुविसयं उवगतेसु ।
तुट्ठेण व रुट्ठेण व समणेण सया ण होयव्वं ॥ ४९ ॥

गंधेसु य भद्दयपावएसु घाणं[10]विसयं उवगतेसु ।
तुट्ठेण व रुट्ठेण व समणेण सया ण होयव्वं ॥ ५० ॥

---

१. तंती° ला १॥ २. कवुहा° लों०। कव्वुहा° हे २। दृश्यतां पृ० ३२९ टि० १४॥ ३. ते खमइ हे २॥ ४. गइसु लों०। °मतीसु जे २। °मईसु हे २। दृश्यतां पृ० ३३१ टि० ३॥ ५. मरते जे १ खं १॥ ६. तओय° हे २। तओय° खं १। तउय° लों०॥ ७. तित्तं खं १। अत्र तित्त(जित्तं-खं १)कडुयं कसायं महुरं बहुखज्ज° इति पाठः सर्वेषु हस्तलिखितादर्शेषु दृश्यते तथापि पृ० ३३१ पं० ११ पाठानुसारेण तित्तकडुयकसायंबमहुरबहुखज्ज° इति पाठोऽत्र समीचीनतरो भाति॥ ८. °लेज्जेसु जे विना। °लोणेसु लों०॥ ९. °णेव्वुइ° हे २ खं १ जे १॥ १०. °विसयसुव° ला ३ विना॥

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

रसेसु[1] य भद्दगपावएसु जिब्भविसयं[2] उवगएसु ।
तुट्ठेण व रुट्ठेण व समणेण सया ण होयव्वं ॥ ५१ ॥

फासेसु य भद्दगपावएसु कायविसयं उवगतेसु ।
तुट्ठेण व रुट्ठेण व समणेण सया ण होयव्वं ॥ ५२ ॥

एवं खलु जंबू ! समणेणं भगवया महावीरेणं जाव[3] संपत्तेणं सत्तरसमस्स णायज्झयणस्स अयमट्ठे पण्णत्ते त्ति बेमि ।

॥ सत्तरसमं[4] नायज्झयणं सम्मत्तं ॥ १७ ॥

१. रसएसु हे २॥ २. विसयमुव° खं १॥ ३. जाव संपत्तेणं हे १ जे १ मध्ये नास्ति॥
४. सत्तरसमं णायज्झयणं सम्मत्तं नास्ति सं १ खं १ हे २॥ ५. '॥ १७ ॥' जे १ विना नास्ति॥

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

[अट्ठारसमं अज्झयणं 'सुंसुमा']

१३६. जति णं भंते! समणेणं भगवया महावीरेणं सत्तरसमस्स नायज्झयणस्स अयमट्ठे पण्णत्ते, अट्ठारसमस्स णं [भंते! नायज्झयणस्स समणेणं जाव संपत्तेणं] के अट्ठे पन्नत्ते?

एवं खलु जंबू! ते णं काले णं ते णं समए णं रायगिहे णामं नगरे होत्था, वण्णओ। तत्थ णं धणे सत्थवाहे, भद्दा भारिया, तस्स णं धणस्स सत्थवाहस्स पुत्ता भद्दाए अत्तया पंच सत्थवाहदारगा होत्था, तंजहा—धणे, धणपाले, धणदेवे, धणगोवे, धणरक्खिए। तस्स णं धणस्स सत्थवाहस्स धूया भद्दाए अत्तया पंचण्हं पुत्ताणं अणुमग्गजातिया सुंसुमा णामं दारिया होत्था सूमालपाणिपाया०।

तस्स णं धणस्स सत्थवाहस्स चिलाए नामं दासचेडे होत्था, अहीणपंचेंदियसरीरे मंसोवचिते बालकीलावणकुसले यावि होत्था। तते णं से दासचेडे सुंसुमाए दारियाए बालग्गाहे जाते यावि होत्था। सुंसुमं दारियं कडीए गेण्हति, २ त्ता बहूहिं दारएहिं य दारियाहिं य डिंभएहिं य डिंभियाहिं य कुमारएहिं य कुमारियाहिं य सद्धिं अभिरममाणे २ विहरति।

तते णं से चिलाते दासचेडे तेसिं बहूणं दारयाण य दारियाण य डिंभयाण य डिंभियाण य कुमारयाण य कुमारियाण य अप्पेगतियाणं खुल्लए अवहरति, एवं वट्टए, आडोलियातो, तेंदूसए, [12]पोतुलए, साडोल्लए, अप्पेगतियाणं आभरणमल्लालंकारं अवहरति, अप्पेगतिए आउसति, एवं अवहसति, निच्छोडेति, निब्भच्छेति, तज्जेति, अप्पेगतिए तालेति।

---

१. णं हे १ विना नास्ति। दृश्यतां पृ० ७७, १२०, १३२, १९१, २११, २१३, २१५, २२४, २३६, २५१, २५६, ३२१ ॥ २. सत्थाहदा° खं १ विना॥ ३. धणवाले हे १ जे १ लों० ॥ ४. अंतिया जे १ ॥ ५. अणुमग्गं जाइया जे १ हे १। अणुमग्गए जाइया हे २॥ ६. सुकुमाला। तस्स हे १ जे १ ॥ ७. °ग्गाहिज्जाए लों०। दृश्यतां पृ० ८४ पं० ९॥ ८. कुमारेहिं जे २ ॥ ९. विहरइ २ जे १, २॥ १०. दारयाण य ६ हे १ जे १ विना। दारगाणं ५ हे १ जे १॥ ११. खल्लुए खं १। "खुल्लए (खल्लुए—अटीखं०) त्ति कपर्दकविशेषान् वर्तकान् जत्वादिमयगोलकान् आडोलियाओ (आलोडियाओ—ला १ जे २, आलोलियाओ—जे १ हे १) त्ति श्चयू (श्चट्ठा सं १ जे २, श्चय खं०, अद्वा जे १, हे १, श्चत्ठा ला १) उब्भइया इति च योच्यते, तेंदूसए त्ति कन्दुकान्, पोत्तुल्लए (पोतुल्लए—हे १ जे १) त्ति वस्त्रमयपुत्रिका अथवा परिधानवस्त्राणि, साडोल्लए त्ति उत्तरीयवस्त्राणि"—अटी० ॥ ३. अडोयालीयाओ जे १। आडोलीयाओ हे १। अफोडियाओ लों०। अडोलियातो खं १ सं १ ला १, २, ३, हे ४, जे २॥ १२. पुत्तलए हे १ जे १। पोतुल्लए हे २ लों०। पोत्तुल्लुए जे २ ला ३ हे ४ ॥ १३. अप्पेगइया आउसइ जाव तालेइ [५—जे १] हे १ जे १ ॥ १४. आतोसति खं १ ॥

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

तते णं बहवे दारगा य दारिया य डिंभया य डिंभिया य कुमारया य कुमारिया य रोयमाणा[1] य कंदमाणा य तिप्पमाणा य सोयमाणा य विलवमाणा य साणं साणं अम्मापिऊणं णिवेदेंति। तते णं तेसिं बहूणं दारगाण य दारियाण[2] य डिंभयाण य डिंभियाण य कुमारयाण य कुमारियाण य अम्मापियरो जेणेव धणे सत्थवाहे तेणेव उवागच्छंति, २ धणं सत्थवाहं बहूहिं खिज्जणाहि[3] य रुंटणाहि[4] य उवलंभणाहि[5] य खिज्जमाणा य रुंटमाणा य उवलभमाणा[6] य धणस्स सत्थवाहस्स एयमट्ठं णिवेदेंति[7]। तते णं से धणे सत्थवाहे चिलायं[8] दासचेडं एयमट्ठं भुज्जो २ णिवारेति, णो चेव णं चिलाए दासचेडे उवरमति।

तते णं से चिलाए दासचेडे तेसिं बहूणं दारगाण य दारियाण य डिंभयाण य डिंभियाण य कुमारयाण य कुमारियाण य अप्पेगतियाणं खुल्लए अवहरति जाव तालेति। तते णं ते बहवे दारगा य दारिया य डिंभया य डिंभिया य कुमारया य कुमारिया य रोयमाणा[9] य जाव अम्मापिऊणं णिवेदेंति। तते णं ते आसुरुत्ता रुट्ठा कुविया चंडिक्किया मिसिमिसेमाणा जेणेव धणे सत्थवाहे तेणेव उवागच्छंति, २ बहूहिं खिज्जणाहि जाव एयमट्ठं[10] णिवेदेंति। तते णं से धणे सत्थवाहे बहूणं दारगाणं दारियाणं डिंभयाणं डिंभियाणं कुमारयाणं कुमारियाणं अम्मापिऊणं अंतिए एयमट्ठं सोच्चा आसुरुत्ते रुट्ठे कुविए चंडिक्किए मिसिमिसेमाणे चिलायं[11] दासचेडं[12] उच्चावयाहिं[13] आओसणाहिं[14] आओसति, उद्धंसति, णिब्भच्छेति[15], निच्छोडेति[16], तज्जेति, उच्चावयाहिं तालणाहिं तालेति, सातो गिहातो णिच्छुभति[17]।

१३७. तते णं से चिलाए दासचेडे सातो गिहातो निच्छूढे समाणे रायगिहे

---

१. °माणा य ५ साणं इति प्रतिषु पाठः। दृश्यतां पृ० ४२ पं० ३॥ २. अत्र दारियाण इत्यादिपदानां स्थाने ६ अङ्क एव हस्तलिखितादर्शेषु वर्तते। एवमग्रेऽपि सर्वत्र॥ ३. "खिज्जणाहि य त्ति खेदनाभिः खेदसंसूचिकाभिः वाग्भिः, रुंटनाभिः रुदित(रुंदन-जे २)प्रायाभिः उपालम्भनाभिः 'युक्तमेतद् भवादृशाम्?' इत्यादिभिरिति"—अटी०॥ ४. रुंटणियाहि खं १। भंडणाहि लों०॥ ५. उवलंभणियाहि लों० हे १ विना। उलंभणाहि ला १॥ ६. उवलभेमाणा खं १। उवालभमाणा हे १ जे १॥ ७. णिवेदेंति २ हे १॥ ८. चिलायदास° हे १ जे १॥ ९. रोवमाणा य अम्मा° खं १॥ १०. एवमट्ठं जे २॥ ११. चिलायदास° जे १॥ १२. °चेडयं हे २॥ १३. °वयाहिं हे १ जे १॥ १४. आउस° ला १। हस्तलिखितादर्शेषु उ-ओ इत्यनयोरक्षरयोः समानप्रायत्वात् कासुचित् प्रतिषु आउस° इति कासुचिच्च प्रतिषु आओस° इति पठ्यते। एवमग्रेऽपि सर्वत्र ज्ञेयम्॥ १५. णिब्भंछेइ हे २॥ १६. णिच्छोडेइ तालेइ साओ गिहाओ हे १। णिच्छोडेइ साओ गिहाओ जे १॥ १७. णिच्छुब्भइ हे २ खं १। णिच्छुभेइ हे १ जे १। णिच्छुहइ लों०॥

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

नगरे सिंघाडग जाव पहेसु देवकुलेसु य सभासु य पवासु य जूयखलएसु[1] य वेसा[2]घरएसु य [3]पाणियघरएसु य [*]पाणघरएसु य सुहंसुहेणं परिवड्ढति। तते णं से चिलाए दासचेडे अ[4]णोहट्टिए अणिवारिए सच्छंदमई सइरप्पयारी[5] मज्जप्पसंगी[6] चोज्ज[7]प्पसंगी जूयप्पसंगी वेसप्पसंगी परदारप्पसंगी[8] जाते यावि होत्था।

५ तते णं रायगिहस्स नगरस्स अदूरसामंते दाहिणपुरत्थिमे दिसीभाए सीहगुहा नामं चोरपल्ली होत्था, विसमगिरिकडगकोलंबसन्निविट्ठा[9] वंसीकलंकपागारपरिक्खित्ता छिण्णसेलविसमप्पवायफरिहो[10]वगूढा एगदुवारा अणेगखंडी विदितजणणिग्गमप्पवेसा अब्भिंतर[11]पाणिया[12] सुदुल्लभजलेरंता[13] सुबहुस्स वि कूविय[14]बलस्स आगयस्स दुप्पहंसा[15] यावि होत्था।

---

१. °खलेसु जे १॥ २. वेसव° खं १॥ ३. पाणियघरएसु य हे १ जे १ विना नास्ति॥ *पाणघरेसु सं १ जे २ ला ३, हे ४॥ ४. अणाह° हे १। "अणो(णा-सं०)हट्टए त्ति अकार्ये प्रवर्तमानं तं हस्ते गृहीत्वा योऽपहरति व्यावर्तयति तदभावादनपहर्तृकः, अनपघट्टको वा, वाचा निवारयितुरभावादनिवारकः, अत एव स्वच्छन्दमतिः निरर्गलबुद्धिः, अत एव स्वैरप्रचारी स्वच्छन्दविहारी, चोज्जपसंगि त्ति चौर्यप्रसक्तः अथवा चोज्ज त्ति आश्चर्येषु कुहेटकेषु प्रसक्त इत्यर्थः।"—अटी०॥ ५. सइरपचारे हे १ जे १॥ ६. °पसंगी जे २, सं १ ला १, ३, हे ३, ४॥ ७. चोज्ज° खं १। दृश्यतां पृ० ७९ पं० ३॥ ८. °पसंगी हे २॥ ९. °विट्ठा इत्यत आरभ्य साइमं उ [पृ० २३८] इत्यन्तः पाठः [=एकं पत्रं] हे २ मध्ये नास्ति॥ १०. "विसमगिरिकडगकोलंबसन्निविट्ठ त्ति विषमो योऽसौ गिरिकटकस्य पर्वतनितम्बस्य कोलम्बः प्रान्तः तत्र सन्निविष्टा निवेशिता या सा तथा, कोलम्बो हि लोकेऽवनतं वृक्षशाखाग्रमुच्यते, इह चोपचारतः कटकाग्रं कोलम्बो व्याख्यातः, वंसीकलंकपागारपरिक्खित्त त्ति वंशीकलङ्का वंशजालीमयी वृत्तिः, सैव प्राकारः, तेन परिक्षिप्ता वेष्टिता या सा तथा, पाठान्तरे तु वंशीकृतप्राकारेति। छिन्नसेलविसमप्पवायफरिहोवगूढ त्ति छिन्नो विभक्तोऽवयवान्तरापेक्षया यः शैलस्तस्य सम्बन्धिनो ये विषमाः प्रपाता गर्ताः त एव परिखा तया उपगूढा वेष्टिता या सा तथा, एकद्वारा एकप्रवेश-निर्गममार्गा, अणेगखंडि त्ति अनेकनश्यन्निर्गमापद्वारा(मद्वारा-जे १ हे १) विदितानामेव प्रतीतानां जनानां निर्गम-प्रवेशौ(शो-लों० विना) यस्यां हेरिकादिभयात् सा तथा, अभ्यन्तरे पानीयं यस्याः सा तथा, सुदुर्लभं जलं पर्यन्तेषु बहिःपार्श्वेषु यस्याः सा तथा, सुबहोरपि कूवियबलस्स त्ति मोषव्यावर्तकसैन्यस्यागतस्य दुष्प्रध्वंस्या, वाचनान्तरे पुनरेवं पठ्यते—तत्थ (जत्थ हे १) चउरंगबलनिउत्ता वि कूवियबला हयमहियपवरवीरघाइयनिवडियचिंधधयपडागा-(पडाया हे १ जे १ विना) कीरंति त्ति, तत्र (अत्र-जे २) चतुर्णामङ्गानां हस्त्यश्व-रथ-पदाति-लक्षणानां यद् बलं सामर्थ्यं तेन नियुक्तानि नितरां संगतानि यानि तानि तथा, कूवियबल त्ति निवर्तकसैन्यानीति"—अटी०॥ १०. °परिहो° हे १॥ ११. अब्भिंतर° खं १ हे १ लों० ला १ विना॥ १२. °पाणीया हे १ जे १॥ १३. °जगरे° सं १ हे १ जे २ लामू० ३, हे ३, ४॥ १४. कुवि° जे १॥ १५. °हंस हे १ जे १॥

तत्थ णं सीहगुहाए चोरपल्लीए विजए णाम[1] चोरसेणावती[2] परिवसति अहम्मिए[3] जाव अधम्मकेऊ समुट्ठिए बहुणगरणिग्गयजसे सूरे दढप्पहारी साहसिए[4] सद्दवेही। से णं तत्थ सीहगुहाए चोरपल्लीए पंचण्हं चोरसयाणं आहेवच्चं जाव[5] विहरति।

---

१. नामं हे१ ला१॥ २. °सेणाहिवई हे१ जे१॥ ३. आह° हे १ जे१। "अधम्मिए त्ति अधर्मेण चरतीत्यधार्मिकः, यावत्करणात् अधम्मिट्ठे अधर्मिष्ठः, अतिशयेन निर्धर्मा निस्त्रिंशकर्मकारित्वात्; अधम्मक्खायी अधर्ममाख्यातुं शीलं यस्य स तथा, अधम्माणुए अधर्मे कर्तव्ये अनुज्ञा अनुमोदनं यस्य असौ अधर्मानुज्ञः, अधर्मानुगो वा; अधम्मपलोई अधर्ममेव प्रलोकयितुं शीलं यस्य असौ अधर्मप्रलोकी, अधम्मपलज्जणे अधर्मप्रायेषु कर्मसु प्रकर्षेण रज्यते इति अधर्मप्ररञ्जनः, 'रलयोरैक्यम्' इतिकृत्वा रस्य स्थाने लकारः, अधम्मसीलसमुदायारे अधर्म एव शीलं स्वभावः समुदाचारः च यत्किञ्चनानुष्ठानं यस्य स तथा, अधम्मेण चेव वित्तिं कप्पेमाणे विहरति, अधर्मेण पापेन सावद्यानुष्ठानेनैव दहनाङ्कननिर्लाञ्छनादिना कर्मणा वृत्तिं वर्तनं कल्पयन् कुर्वाणो विहरति, आस्ते स्म, हण-छिंद-भिंदवियत्तए, हन विनाशय, छिन्द द्विधा कुरु, भिंद कुन्तादिना भेदं विधेहि इत्येवं परानपि प्रेरयन् प्राणिनो विकृन्ततीति हनच्छिन्दभिन्दविकर्तकः, हनेत्यादयः शब्दाः संस्कृतेऽपि न विरुद्धाः, अनुकरणरूपत्वादेषाम्; लोहियपाणी प्राणिविकर्तने (°र्तनेना—जे १ हे १) लोहितौ रक्तरक्ततया पाणी हस्तौ यस्य स तथा, चंडे चण्डः उत्कटरोषत्वात्, रुद्दे (रुद्दे—हे१ जे१ विना नास्ति) रौद्रो निस्त्रिंशत्वात्, खुद्दे (खुद्दे—जे १ हे १ विना नास्ति) क्षुद्रः क्षुद्रकर्मकारित्वात्, साहस्सिए (साहसिए—लं, साहस्सिए लों० मध्ये नास्ति) साहसिकः असमीक्षितकारित्वात्, उक्कंचण-वंचण-माया नियडि-कवड-कूड-साइसंपओगबहुले, उत्कञ्चनं उत्कोचा, मुग्धं (मूर्खं—लों० जे० २)प्रति तत्प्रतिरूपदानादिकमसद्व्यवहारं कर्तुं प्रवृत्तस्य पार्श्ववर्तिविचक्षणभयात् क्षणं यत्तदकरणं तदुत्कञ्चनमित्यन्ये, वञ्चनं प्रतारणम्, माया परवञ्चनबुद्धिः, निकृतिः बकवृत्त्या कुक्कुटादिकरणम्, अधिकोपचारकरणेन परच्छलनमित्यन्ये, मायाप्रच्छादनार्थं मायान्तरकरणमित्यन्ये, कपटं वेषादिविपर्ययकरणम्, कूटं कार्षापणतुलाव्यवस्थापत्रादीनामन्यथाकरणम्, साइ त्ति अविश्रम्भः, एषां सम्प्रयोगः प्रवर्तनम्, तेन बहुलः स वा बहुलो यस्य स तथा, निस्सीले अपगतशुभस्वभावः, निव्वए अणुव्रतरहितः, निग्गुणे गुणव्रतरहितः, निप्पच्चक्खाणपोसहोववासे अविद्यमानपौरुष्यादिप्रत्याख्यानोऽसत्पर्वदिनोपवासश्चेत्यर्थः, बहूणं दुपय-चउप्पय-मिय-पसु-पक्खि-सिरीसिवाणं घायाए वहाए उच्छायणयाए अधम्मकेऊ समुट्ठिए त्ति प्रतीतम्, नवरम्—घातः प्रहारो, वधो हिंसा व्यत्ययो वा, उच्छादना जातेरपि व्यवच्छेदनम्, तदर्थम् अधर्मकेतुः पापप्रधानकेतुः ग्रहविशेषः, स इव यः स तथा, द्विपदादिसत्त्वानां हि क्षयाय यथा केतुर्ग्रहः समुद्गच्छति तथाऽयं समुत्थित इति भावना, बहुनगरेषु निर्गतं जनमुखान्निःसृतं यशः ख्यातिर्यस्य स तथा, सूरो विक्रमी, दढ(दढं-जे १ हे १)प्रहारी गाढप्रहारः, शब्दं लक्षीकृत्य विध्यति यः सः शब्दवेधी"—अटी०॥ ४. साहस्सिए हे १ जे १॥ ५. जावशब्देन 'आहेवच्चं पोरेवच्चं भट्टित्तं सामित्तं महत्तरगत्तं आणाईसरसेणावच्चं कारेमाणे पालेमाणे' इति पाठोऽत्र समवायाङ्गसूत्राद्यनुसारेण ग्राह्यः, किन्तु समवायाङ्गसूत्रे [सू० ७८] 'महत्तरगत्तं' इत्यस्य स्थाने महारायत्तं इति पाठः, अन्यत्र तु औपपातिक-पर्युषणाकल्पसूत्रादिषु 'महत्तरगत्तं' इति पाठो दृश्यत इति ध्येयम्॥

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

तते णं से विजए तक्करसेणावती बहूणं [1]चोराण य पारदारियाण य गंठि[2]भेयगाण य संधिच्छेयगाण य खत्त[3]खणगाण य रायावगारीण य अणधारगाण य बालघायगाण य वीसंभघायगाण य [4]जूयकराण य खंडरक्खाण य अन्नेसिं च बहूणं छिन्नभिन्नबाहिराहयाणं [5]कुडंगे यावि होत्था। तते णं से विजए [6]चोरसेणावती रायगिहस्स दाहिणपुरत्थिमं जणवयं बहूहिं गामघाएहि य नगरघाएहि य गोग्गहणेहि य [7]बंदिग्गहणेहि य [8]पंथकोट्टणेहि य खत्तखणणेहि य [9]ओवीलेमाणे २ विद्धंसेमाणे २ [10]णित्थाणं णिद्धणं करे[11]माणे २ विहरति।

तते णं से चिलाए दासचेडे रायगिहे बहूहिं अत्थाभिसंकीहि य चोज्जाभिसंकीहि य [12]दाराभिसंकीहि य [13]धणिएहि य [14]जूइकरेहि य [15]परब्भमाणे २ रायगिहातो नगरातो [16]णिग्गच्छति, २ जेणेव सीहगुहा चोरपल्ली तेणेव उवागच्छइ, २ त्ता विजयं चोरसेणावतिं उवसंपज्जित्ताणं विहरति।

तते णं से चिलाए दासचेडे विजयस्स चोरसेणावतिस्स [17]अग्गअसिलट्ठिग्गाहे जाते यावि होत्था। जाहे वि य णं से विजए चोरसेणावती गामघायं वा जाव [18]पंथकोट्टिं वा काउं वच्चति ताहे वि य णं से चिलाते दासचेडे सुबहुं पि [19]कूवियबलं [20]हयमहिय जाव पडिसेहेति, २ त्ता पुणरवि लद्धट्ठे कयकज्जे [21]अणहसमग्गे

---

१. "चोरादीन्येकादश पदानि प्रतीतानि, नवरम्—ग्रन्थिभेदका न्यासकान्यथाकारिणः, घुर्घुरका(°रका–२)दिना ये ग्रन्थीः(ग्रन्थि–ढं) छिन्दन्ति, सन्धिच्छेदका ये गृहभित्तिसन्धीन् विदारयन्ति, क्षत्रखानका ये सन्धानवर्जितभित्तीः काणयन्ति, अणधारयं ति ऋणं व्यवहारकदेयं द्रव्यं तद्ये तेषां धारयन्ति, खण्डरक्षा दण्डपाशिकाः, तथा छिन्ना हस्तादिषु भिन्ना नासिकादौ बाह्याः देशात् आहता दण्डादिभिः, ततो द्वन्द्वः, कुडंगं वंशादिगहनम्, तद्यो दुर्गमत्वेन रक्षार्थमाश्रयणीयत्वेन(°त्व–जे२ खं)साधर्म्यात् स तथा"—अटी०॥ २. °भेदगाण हे १ जे १॥ ३. °खणणाग खं १॥ ४. हे ४ विना—जूइकराण हे १ जे १, २, ला १ सं १ खं १। जूइकाराण हे ३। जूयकाराण ला ३। जूयिकाराण ला २। जूयकराण लों० मध्ये नास्ति॥ ५. कुंडगे जे १॥ ६. तक्करसेणावई हे १ जे १॥ ७. य पंथकोट्टणेहि य खत्तखणणेहि य बंदिग्गहणेहि य हे १ जे १॥ ८. पंथकुट्ट° हे १ जे १ विना। पंथकट्ट° लों०॥ ९. उवीले° जे १, २, सं १ ला १, २, हे ३, ४। उपवीले° हे १॥ १०. णिट्ठाणं हे १ जे १ ला १। "नित्थाणं ति स्थानभ्रष्टम्"—अटी०॥ ११. °माणे विह° हे १ जे १ विना॥ १२. दाराभिसंकीहि य नास्ति लों०॥ १३. धणिएहि य नास्ति खं १॥ १४. जूइकरेहि हे १ जे १ विना। जूइयकरेहि खं १॥ १५. परभवमाणे जे १। परब्भवमाणे हे १ ला २॥ १६. णिग° हे १॥ १७. अग्गासिलट्ठि° लों०। अग्गासिलट्ठ° जे १ "अग्गअसिलट्ठिगाहि त्ति पुरस्तात् खड्गयष्टिग्राहः, अथवा अग्र्यः प्रधानः"—अटी०॥ १८. पांथिकोट्टिं हे १ जे १॥ १९. कुवि° जे १॥ २०. हयविहय° सं १ ला २ लामू० ३, हे ३। हयविहिय° हेमू० ४, हयवहिय° हेसं० ४। दृश्यतां पृ० ३०७ पं० १॥ २१. यणह° हे १॥

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

सीहगुहं चोरपल्लिं हव्वमागच्छति। तते णं से विजए चोरसेणावती[1] चिलायं तक्करं[2] बहूओ चोरविज्जाओ य चोरमंते य चोरमायाओ[3] य चोरनिगडीओ य सिक्खावेति[4]। तते णं से विजए चोरसेणावई[5] अन्नया कयाइ[6] कालधम्मुणा संजुत्ते यावि होत्था।

तते णं तातिं पंचचोरसयातिं विजयस्स चोरसेणावइस्स महया[7] २ इड्डीसक्कारसमुदएणं णीहरणं करेंति, २ बहूतिं लोइयातिं[8] मयकिच्चातिं करेंति[9], २ जाव विगयसोया जाया यावि होत्था। तते णं ताइं पंच चोरसयाइं अन्नमन्नं सद्दावेंति, २ त्ता एवं वयासी—एवं खलु अम्हं देवाणुप्पिया! विजए चोरसेणावती कालधम्मुणा[10] संजुत्ते, अयं च णं चिलाते तक्करे विजएणं चोरसेणावइणा बहूओ चोरविज्जाओ य जाव सिक्खाविए, तं सेयं खलु अम्हं देवाणुप्पिया! चिलायं तक्करं सीहगुहाए चोरपल्लीए चोरसेणावइत्ताए अभिसिंचित्तए त्ति कट्टु अन्नमन्नस्स एयमट्ठं पडिसुणेंति, २ त्ता चिलायं सीहगुहाए चोरपल्लीए चोरसेणावइत्ताए अभिसिंचंति।

तते णं से चिलाते चोरसेणावती[11] जाते अहम्मिए[12] जाव विहरति। तते णं से चिलाए चोरसेणावती चोरणायगे जाव कुडंगे[13] यावि होत्था। से णं तत्थ सीहगुहाए चोरपल्लीए पंचण्हं[14] चोरसयाण य एवं जहा विजओ[15] तहेव सव्वं जाव रायगिहस्स[16] णगरस्स दाहिणपुरत्थिमिल्लं जणवयं जाव[17] णित्थाणं निद्धणं करेमाणे[18] विहरति।

१३८. तते णं से चिलाते चोरसेणावती अन्नदा कयाइ[19] विपुलं असण-पाण[20]-खाइम-साइमं उवक्खडावेइ[21], २ त्ता ते पंच चोरसए आमंतेइ[22]। तओ पच्छा ण्हाए

१. °सेणाहिवई हे १ जे १॥ २. विलायतक्करं हे १। ३. °मातातो खं १। °माताओ लों०॥ ४. °वेति २ जे २ हे ४ विना॥ ५. सेणाहिवई हे १॥ ६. कयाई जे १। कयाति लों०। ७. महया इड्डी° हे १ जे १ खं १। दृश्यतां पृ० ८७ पं० ७॥ ८. लोयाइं मुय° लों०॥ ९. प्रतिषु पाठः—°किच्चाइं (किच्चातिं खं १) करेंति जाव हे १ जे १ खं १ लों० ला १। °किच्चाइं २ जाव हे १ जे १ खं १ लों० ला १ विना॥ १०. °धम्मसंजुत्तो हे १ जे १॥ ११. °णाहिवई हे १॥ १२. आह° जे १। दृश्यतां पृ० ३३७ पं० १ टि० ३॥ १३. कुडंगे जे १॥ १४. °ण्ह य चोर° हे १ जे १ ला १ लों०॥ १५. दृश्यतां पृ० ३३७ पं० ३॥ १६. °स्स णं णगरस्स दाहि° हे १ जे १। °स्स दाहि° सं १ ला २, ३, हे ३, ४ जे २॥ १७. जाव निद्धाणं २ हे १। दृश्यतां पृ० ३३८ पं० ७॥ १८. °माणे विहरइ २ जे १। °माणे २ विहरइ इति जे १ अनुसारेण सम्यग् भाति, दृश्यतां पृ० ३३८ पं० ७॥ १९. कयाइं हे १ ला २। कयाति लों०॥ २०. असणं ४ उव° हे १ जे १ ला ३। असण ४ उव° हे १ जे १ ला ३ विना॥ २१. °वक्खडावेत्ता ते पंच हे १ विना। इतः हे २ इत्यस्य पुनः प्रारम्भः॥ २२. आमंतेइ २ तओ पच्छा हे १। आमंतेइ २ पच्छा सं १ ला २, ३, हे ३, ४, जे २॥

[1]कयबलिकम्मे भोयणमंडवंसि तेहिं पंचहिं चोरसएहिं सद्धिं विपुलं [2]असण-पाण-खाइम-साइमं सुरं च [3]जाव पसण्णं च आसाएमाणे विसाएमाणे परिभाएमाणे परिभुंजेमाणे[4] विहरति, जिमियभुत्तुत्तरागते ते पंच चोरसते विपुलेणं असण-पाण-खाइम-साइमेणं धूव-पुप्फ-गंध-मल्लालंकारेणं सक्कारेति सम्माणेति, २ त्ता एवं वयासि—एवं खलु देवाणुप्पिया! रायगिहे णगरे धणे [5]णामं सत्थवाहे अड्ढे०। तस्स णं धूया भद्दाए [6]अत्तया पंचण्हं पुत्ताणं अणुमग्गजातिया सुंसुमा णामं दारिया होत्था अहीणा जाव सुरूवा। तं गच्छामो णं देवाणुप्पिया! धणस्स सत्थवाहस्स गिहं विलुंपामो, तुब्भं विपुले धण-कणग जाव सिलप्पवाले, ममं सुंसुमा दारिया। तते णं ते पंच चोरसया चिलायस्स [चोरसेणावतिस्स एयमट्ठं] पडिसुणेंति[7]।

तते णं से चिलाते चोरसेणावती तेहिं पंचहिं चोरसएहिं सद्धिं [8]अल्लं चम्मं दुरुहति, २ [9]पंचावरण्हकालसमयंसि पंचहिं चोरसएहिं सद्धिं [10]संणद्ध जाव गहिया[11]उहपहरणे [12]माइयगोमुहिएहिं फलएहिं, [13]णिक्कट्ठाहिं [14]असिलट्ठीहिं, [15]अंसगतेहिं तोणेहिं, सज्जीवेहिं धणूहिं, समुक्खित्तेहिं सरेहिं, समुल्लालियाहिं [16]दाहाहिं, [17]ओसारियाहिं ऊरुघंटियाहिं, छिप्पतूरेहिं वज्जमाणेहिं, महता २ [18]उक्किट्ठिसीहणाय

१. कयबलिकम्मे नास्ति हे १, २ जे १ खं १ लों० ॥ २. असणं ४ सुरं हे १। असण ४ सुरं हे १ विना ॥ ३. जाव नास्ति हे १ जे १। दृश्यतां पृ० २८५ पं० १२ ॥ ४. °माणे जाव जिमिय° हे १ जे १ ॥ ५. णामं नास्ति हे १ जे १ ॥ ६. अत्तिया हे १ ॥ ७. °सुणेंति २ जे१ ला १ विना ॥ ८. अल्ल चम्मं हे १ ला १ विना। "अल्लं चम्मं दुहइ (दुरुहइ—जे ३ ला १) त्ति आर्द्रं चर्मारोहति मङ्गल्यार्थमिति"—अटी० ॥ ९. पुव्वावरण्ण° हे १, २, ३ खं १ जे १ लों० विना ॥ १०. सण्णद्धे हे १ जे १। दृश्यतां पृ० ८६ पं० ५ ॥ ११. °हप्पह° जे १ ॥ १२. "माइय त्ति ककारस्य स्वार्थिकत्वात् माइ त्ति पक्ष्मादिवालयुक्तत्वात् पक्ष्मलानि, तानि च तानि गोमुहिय त्ति गोमुखवदुरःप्रच्छादकत्वेन कृतानि गोमुखितानि चेति कर्मधारयः, ततस्तैः फलकैः स्फरकैः, अत्रार्थे वाचनान्तराण्यपि सन्ति, तानि च विमर्शनीयानीति, गमनिकैव वेयम्। निष्कृष्टाभिः कोशाद् बहिष्कृताभिरसियष्टिभिः अंसगतैः स्कन्धावस्थितैस्तोणैः शरभस्त्रादिभिः, सजीवैः कोट्यारोपितप्रत्यञ्चैर्धनुर्भिः, समुत्क्षिप्तैः निसर्गार्थमाकृष्टैः शरैः सकाशाच्छरैः बाणैः समुल्लालियाहिं दाहाहिं ति, दाह त्ति प्रहरणविशेषाः, ओसारियाहिं प्रलम्बीकृताभिः ऊरुघण्टाभिः जङ्घाघण्टाभिः छिप्पतूरेणं ति क्षिप्रतूर्येण द्रुतं वाद्यमानेन तूर्येणेत्यर्थः, प्रतिनिःक्रामन्ति, इह बहुवचनं चौरव्यक्त्यपेक्षया, अन्यथा चौरसेनापतिप्रक्रमादेकवचनमेव स्यादिति"—अटी० ॥ १३. निकट्ठाहिं हे २ ला १ विना ॥ १४. असिहिं हे १ जे १ ॥ १५. अंसाग° हे १, २ जे १, २ लों० ला १ ॥ १६. दावाहिं हे २, खं १ जे १ लों० ॥ १७. °हिं लंबियाहिं छिप्पं तूरेहिं जे १ ॥ १८. उक्किट्ठ° हे २ खं १ विना। दृश्यतां पृ० १५३ पं० ११ ॥ १९. प्रतिषु पाठः—°णाय जाव समुद्दरवभूयं करेमाणा सीह° हे १ जे १ विना। °णायबोल-कलकलरवं करेमाणा पच्चावरण्हकालसमयंसि सीह° हे १ जे १। अत्र जावशब्देन °णायबोल-कलकलरवेणं पक्खुभियमहासमुद्दरवभूयं इति पूर्णः पाठो विवक्षितः ॥

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

जाव समुद्दरवभूयं करेमाणा सीहगुहातो चोरपल्लीतो पडिनिक्खमंति, २ त्ता जेणेव रायगिहे नगरे तेणेव उवागच्छंति, २ [1]रायगिहस्स अदूरसामंते एगं महं गहणं अणुपविसंति, २ दिवसं [2]खवेमाणा चिट्ठंति।

तते णं से चिलाए चोरसेणावती अड्ढरत्तकालसमयंसि [3]निसंतपडिनिसंतंसि पंचहिं चोरसएहिं सद्धिं माइयगोमुहितेहिं फलएहिं जाव [4]मूइयाहिं ऊरुघंटियाहिं जेणेव [5]रायगिहे पुरत्थिमिल्ले दुवारे तेणेव उवागच्छइ, २ [6]उदगवत्थिं परामुसति, २ त्ता चोक्खे परमसुइभूए [7]आयंते तालुग्घाडणिविज्जं आवाहेति, २ त्ता रायगिहस्स [8]दुवारकवाडे उदएणं अच्छोडेति, २ [9]कवाडे विहाडेति, २ रायगिहं अणुपविसति, २ त्ता महता २ सद्देणं उग्घोसे[10]माणे २ एवं वयासी—एवं खलु अहं देवाणुप्पिया! चिलाए णामं चोरसेणावती पंचहिं चोरसएहिं सद्धिं सीहगुहातो चोरपल्लीतो इहं हव्वमागते, धणस्स सत्थवाहस्स गिहं घाउकामे, तं जे[11] णं णवियाए माउयाए दुद्धं पाउकामे से णं निग्गच्छ[12]उ त्ति कट्टु जेणेव धणस्स सत्थवाहस्स गिहे तेणेव उवागच्छइ, २ धणस्स गिहं विहाडेति।

तते णं से धणे [13]चिलाएणं चोरसेणावतिणा पंचहिं चोरसएहिं सद्धिं गिहं घातिज्जमाणं पासति, २ त्ता भीते [14]तत्थे तसिए उव्विग्गे पंचहिं पुत्तेहिं सद्धिं एगंतं अव[15]क्कमति। तते णं से चिलाए चोरसेणावती धणस्स सत्थवाहस्स गिहं घाएति, २ त्ता सुबहुं [16]धणं-कणग जाव [17]सावतेज्जं सुंसुमं च दारियं गेण्हति, २ त्ता रायगिहातो पडिणिक्खमति, २ त्ता जेणेव सीहगुहा तेणेव [18]पहारेत्थ [19]गमणाए।

१३९. तते णं से धणे सत्थवाहे जेणेव सए [20]गिहे तेणेव उवागच्छति, २

---

१. रायगिहस्स नास्ति हे १ जे १॥ २. खोवे° हे १ जे १॥ ३. निसण्णपडिनिसण्णंसि जे१॥ ४. "मूइयाहिं ति मूकीकृताभिः निःशब्दीकृताभिरित्यर्थः"—अटी०॥ ५. °गिहपुरत्थिमिल्ले हे १ जे१॥ ६. °वत्थि हे १। "उदगवत्थिं ति जलभृतदृतिम्, जलाधारचर्ममयभाजनमित्यर्थः"—अटी०॥ ७. आयंते २ तालु° इति प्रतिषु पाठः॥ ८. दुवारे कवाडे णं उदएणं जे १॥ ९. कवाडं हे १ जे १ विना॥ १०. °माणा जे १ खं १॥ ११. "जे णं नवियाए (नवियाते—लों०) इत्यादि, यो हि नविकाया अग्रेतनभवभाविन्या मातुर्दुग्धं पातुकामः स निर्गच्छतु यो मुमूर्षुरित्यर्थः" अटी०॥ १२. °च्छइ त्ति जे १॥ १३ चिलाएणं सद्धिं चोर° जे १॥ १४. तत्थे ४ पंचहिं इति प्रतिषु पाठः॥ १५. °कमइ २ हे १॥ १६. धणं जाव हे १ जे १। धणकणगं जाव लं१ ला १॥ १७. सावतेयं हे २॥ जावशब्देन धण-कणग-रयण-मणि-मोत्तिय-संख-सिलप्पवाल-रत्तरयणसंतसारसावतेज्जं इति पूर्णः पाठोऽत्र विवक्षितः, दृश्यतां पृ० ४० पं० १९॥ १८. पाहा° हे २ खं १ लों०॥ १९. गमणे हे २॥ २०. गेहे जे १॥

सुबहुं धण-[1]कणगं सुंसुमं च दारियं अवहरियं जाणित्ता मह[2]त्थं [3]महग्घं महरिहं पाहुडं गहाय जेणेव णगरगुत्तिया तेणेव उवागच्छइ, २ तं [4]महत्थं महग्घं महरिहं पाहुडं उवणेति, २ त्ता एवं वयासी—एवं खलु देवाणुप्पिया! चिलाए चोरसेणावती सीहगुहातो चोरपल्लीतो इहं हव्वमागम्म पंचहिं चोरसएहिं सार्द्धि मम गिहं घाएत्ता सुबहुं धण-कणगं सुंसुमं च दारियं गहाय जाव पडिगते। तं इच्छामो णं देवाणुप्पिया! सुंसुमाए दारियाए कूवं गमित्तए, [5]तुब्भे णं देवाणुप्पिया! से विपुले धण-कणग-[रयण-मणि-मोत्तिय-संख-सिल-प्पवाल-रत्तरयण-संत-सार-सावतेज्जं], ममं सुंसुमा दारिया।

तते णं ते णगर[6]गुत्तिया धणस्स एयमट्ठं पडिसुणेंति, २ त्ता सन्नद्ध जाव गहियाउ[7]द्धपहरणा महया २ [8]उक्किट्ठि० जाव समुद्दरवभूयं पिव करेमाणा रायगि[9]हातो णिग्गच्छंति, २ त्ता जेणेव चिलाते चोरे तेणेव उवागच्छंति, २ चिलाएणं चोरसेणावतिणा सार्द्धि संपलग्गा यावि होत्था। तते णं ते णगरगुत्तिया चिलायं चोरसेणावतिं हयमहिय जाव पडिसेहेंति। तते णं ते पंच चोरसया णगर[10]गुत्तिएहिं हतमहिय जाव [11]पडिसेहिया समाणा तं विपुलं धण-[12]कणग-[रयण-मणि-मोत्तिय-संख-सिलप्पवाल-रत्तरयणसंतसारसावतेज्जं] वि[13]च्छड्डेमाणा य वि[14]प्पकिरेमाणा य सव्वतो समंता विप्पलाइत्था। तते णं ते णगरगुत्तिया तं विपुलं धण-कणगं गेण्हंति, २ त्ता जेणेव रायगिहे नगरे तेणेव उवा[15]गच्छंति।

तते णं से चिलाए तं चो[16]रसेणं तेहिं णगरगुत्तिएहिं [17]हयमहियपवरवीरघाइय जाव

---

१. °कणग जे १। अत्र °रयण-मणि° इत्यादिकोऽवशिष्टः पाठोऽपि विवक्षितो भवेत्, दृश्यतां पृ० ३४१ टि० १७॥ २. पृ० ४९ पं० १॥ ३. महत्थं ३ पाहुडं हे १ जे १ विना। महत्थं जाव पाहुडं हे १ जे १॥ ४. प्रतिषु पाठः—महत्थं ३ उव° हे २। महत्थं उव° हे २ विना। महत्थं पाहुडं जाव उव° हे १ जे १॥ ५. तुब्भं णं हे १, २, जे २ विना॥ ६. °मोत्ति° ला १। एवमग्रेऽपि॥ ७. °हप्पहरणा महया उक्किट्ठ हे १ जे १॥ ८. उक्किट्ठ हे २ खं १ विना॥ ९. °गिहातो २ जेणेव हे २। अत्र °गिहातो णगरातो इत्यपि विवक्षितं भवेत्॥ १०. °गोत्ति° जे २ ला १॥ ११. पडिसेहिया हे १ जे १ विना नास्ति॥ १२. कणगं हे १ जे १ ला २॥ १३. विच्छड्डे° हे १ जे १ लों०। विच्छड्डे° ला १॥ १४. °किरमाणा लों० विना॥ १५. °गच्छंति २ हे १ जे १॥ १६. °सेण्णं ला १॥ १७. प्रतिषु पाठः—हय पवर भीते हे २ लों० जे २ ला १, २, ३, हे ३, ४। हयमहिय पवरजाव भीते हे १। हययपवरवीरघाइयं भीते खं १। हयमहियपवरगुत्तिएहिं जाव भीए जे १। अत्र जावशब्देन 'हयमहियपवरवीरघाइय-विवडियचिंधधयपडागं किच्छपाणोवगयं दिसोदिसिं पडिसेहियं पासित्ता' इति पूर्णः पाठो विवक्षितः। दृश्यतां पृ० १७५ पं० १७॥

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

भीते तत्थे सुंसुमं दारियं गहाय एगं महं [1]अंगामियं दीहमद्धं अडविं [2]अणुपविट्ठे। तते णं धणे सत्थवाहे सुंसुमं दारियं चिलाएणं अडवीमु[3]हिं अवहीरमाणिं पासित्ताणं पंचहिं पुत्तेहिं सद्धिं अप्पछट्ठे सनद्धबद्ध[वम्मियकवए उप्पीलियसरासणपट्टीए गहियाउहपहरणे] चिलायस्स पदमग्[4]गविहिं [5]अणुगच्छमाणे अभिगज्जंते हक्कारेमाणे [6]पुंक्कारेमाणे अभितज्जेमाणे अभितासेमाणे पिट्ठतो अणुगच्छति।

तते [7]णं से[8] चिलाए तं धणं सत्थवाहं पंचहिं पुत्तेहिं सद्धिं [9]अप्पछट्ठं [10]सन्नद्धबद्ध[वम्मियकवयं उप्पीलियसरासणपट्टीयं गहियाउहपहरणं] सम[11]णुगच्छमाणं पासति, २ [12]अथामे अबले अवीरिए अपुरिसक्कारपरक्कमे जाहे णो संचाएति सुंसुमं दारियं णिव्वाहेत्तए ताहे संते तंते [13]परितंते नीलुप्पल[-ग[14]वलगुलिय-अयसिकुसुमप्पगासं खुरधारं] असिं परामुसति, २ त्ता सुंसुमाए दारियाए [15]उत्तमंगं छिंदति, २ तं गहाय तं [16]अगामियं अडविं अणुपविट्ठे। तते णं से चिलाते तीसे [17]अगामियाए अडवीए तण्हाते अभिभूते समाणे [18]पम्हुट्ठदिसाभाए सीहगुहं चोरप[19]ल्लिं असंपत्ते अंतरा चेव कालगते।

एवामेव समणाउसो! [20]जो जाव पव्वतिए समाणे इमस्स ओरालि[21]यस्स सरीरस्स वंतासवस्स जा[22]व विद्धंसणधम्मस्स वण्णहेउं वा जाव [23]आहारमाहारेति, से

---

१. आगा° हे १ जे १ विना। "अगा(आगा जे १, २ हे १)मियं ति अग्रामिकां दीहमद्धं ति दीर्घमार्गाम्"—अटी०॥ २. अणु° नास्ति हे १ जे १॥ ३. °मुह हे १, २॥ ४. °गत्तीहिं हे २। "पयमग्गविहिं ति पदमार्गप्रचारम्"—अटी०। ५. अभिगच्छंते अणुगिज्जेमाणे हक्कारेमाणे सं १ ला २, ३, हे ३, ४ जे २॥ ६. पोक्का° ला १। पुक्कारेमाणे नास्ति खं १ हेमू० २ लों०॥ ७. णं से चि° ला २। णं ति चि° ला १॥ ८. से जे २ हेसं० ४ विना नास्ति॥ ९. अप्पच्छट्ठं हे २॥ १०. सन्नद्धबद्ध हे १ जे १ मध्ये नास्ति॥ ११. समणुग पासति इति प्रतिषु पाठः॥ १२. अथामे ४ जाहे इति प्रतिषु पाठः॥ १३. परिसंते हे १ जे १ विना। परिस्संते खं १। दृश्यतां पृ० १०५ पं० ४॥ १४. दृश्यतां पृ० १०८ पं० १३, पृ० १९६ पं० ८॥ १५. उत्तिमंगं हे १ जे १॥ १६. आगा° ला १ विना॥ १७. आगा° ला १ विना। आग° हे २ जे १॥ १८. पहुट्ठ° हे १ जे १। "पम्हुट्ठदिसाभाए त्ति विस्मृतदिग्भागः, अंतरा चेव कालगए त्ति इह एतावदेवोपयोगीति आवश्यकादिप्रसिद्धं तदीयं शेषचरितं साधुदर्शनोपशमाद्युपदेशनसम्यक्त्वपरिभावनवज्रतुण्डकीटिकाभक्षणदेवलोकगमनलक्षणं नोक्तमिति न विरोधः सम्भावनीयः"—अटी०॥ १९. °पल्लिमसंपत्ते हे २॥ २०. जो जे १ हे १ विना नास्ति, दृश्यतां पृ० १०० पं० ४॥ २१. °यसरीरस्स हे १ जे १ विना। दृश्यतां पृ० ९२ पं० १७॥ २२. दृश्यतां पृ० १७८ पं० ३॥ २३. आहारं आहा° हे १ विना। दृश्यतां पृ० ९२ पं० १८॥

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

णं इहलोए चेव बहूणं [1]समणाणं बहूणं समणीणं बहूणं सावयाणं बहूणं सावियाणं य हीलणिज्जे जाव अणुपरियट्टिस्सति, जहा वा से चिलाते तक्करे।

तते णं से धणे सत्थवाहे पंचहिं पुत्तेहिं अप्पछट्ठे चिलायं [2]परिधाडेमाणे संते तंते परितंते नो संचाएति चिलातं चोरसेणावतिं साहत्थिं गिण्हित्तए। से णं ततो पडि[3]नियत्तति, २ जेणेव सा सुंसुमा [दारिया] चिलाएणं जीवियाओ ववरोविएल्लिया तेणेव उवागच्छति, [4]२ सुंसुमं दारियं चिलाएणं जीवियातो ववरोवियं पासति, २ परसुनि[5]यत्ते व्व चंपगपायवे [धस त्ति धरणीयलंसि सव्वंगेहिं सन्निवइए]। तते णं से धणे सत्थवाहे अप्पछट्ठे [6]आसत्थे कूवमाणे [7]कंदमाणे विलवमाणे महया २ सद्देणं [8]कुहकुहस्स परुन्ने सुचिरं कालं [9]वाहमोक्खं [10]करेति।

तते णं से धणे सत्थवाहे पंचहिं पुत्तेहिं अप्पछट्ठे चिलायं तीसे [11]अगामियाए अडवीए सव्वतो समंता परिधाडेमाणे [12]तण्हाए छुहाए य [13]परब्भाहते [14]समाणे तीसे [15]अगामियाए अडवीए सव्वतो [16]समंता उदगस्स मग्गणगवेसणं [17]करेति, २ संते तंते परितंते णिव्विण्णे तीसे [18]अ(अ)गामियाए [अडवीए] उदगं अणासाएमाणे जेणेव [19]सा सुंसमा [दारिया] जीवियातो ववरोएल्लिया तेणेव उवागच्छति, २ [20]जेट्ठं पुत्तं धणे सद्दावेति, २ एवं वयासी—एवं खलु

---

१. समणाणं ४ हील° इति प्रतिषु पाठः॥ २. परिधाडेमाणे जेणेव सा सुंसुमा [दारिया। हे १] चिलाएणं जीवियाओ ववरोविएल्लिया तेणेव उवागच्छइ संते तंते परितंते नो संचाएइ चिलायं चोरसेणावइं साहत्थिं गिण्हित्तए, से णं तओ पडिनियत्तए सुंसुमं दारियं चिलाएणं जीवियाओ ववरोवियं पासइ हे १ जे १॥ ३. °नियत्तेति २ जेणेव जे २। °नियत्तइ जेणेव हे २ खं १ ला १॥ ४. '२' नास्ति हे २ खं १॥ ५. °त्ते व चंपगलयायवे सं १ ला २, ३, हे ३, ४, जे २। दृश्यतां पृ० ८५ पं० १८॥ ६. आसत्थे हे १ जे १। दृश्यतां पृ० ८५ पं० १९॥ ७. कंदमाणे नास्ति हे १, २, जे १॥ ८. कुहु° हे २॥ ९. "वाहपामोक्खं ति अश्रुविमोचनम्"—अटी०॥ १०. करेत्ति २ जे १ विना॥ ११. आगा° हे २ ला १ खं १ विना॥ १२. तण्हाए छुहाए य जे १ विना। दृश्यतां पृ० ६१ पं० १३॥ १३. हे २ विना—परिब्भमंते लों० हे १ जे १। परब्भंते जे २ सं १ खं १ ला २, ३ हे ३, ४। परिब्भिते ला १। परब्भए लासं० ३। दृश्यतां पृ० ६१ पं० १३। "परब्भाहए त्ति पराभ्याहतो बाधितः" इति ज्ञाताधर्मकथाङ्गप्रथमाध्ययनटीकायाम्॥ १४. समाणे य तीसे हे २॥ १५. आगा° हे २ विना॥ १६. समंतातो उ° खं १॥ १७. करेंति २ जे १। करेंति ला १, २। करेति हे २ खं १ ला ३ हे ४॥ १८. अत्र सर्वेषु हस्तलिखितादर्शेषु आगामियाए इत्येव पाठः, अतः परं 'अडवीए उदगस्स मग्गणगवेसणं करेमाणे नो चेव णं उदगं आसादेति, तते णं' इत्यधिकः पाठो मुद्रिते उपलभ्यते, किन्तु हस्तलिखितादर्शेषु कुत्रापि नोपलभ्यते॥ १९. सा नास्ति हे १ विना॥ २०. जेट्ठपुत्त जे १ ला १॥

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

पुत्ता ! सुंसुमाए दारियाए अट्ठाए चिलायं तक्करं सव्वतो समंता परिधाडेमाणा तण्हाए छुहाए [1]य अभिभूया समाणा इमीसे [2]अगामियाए अडवीए उदगस्स मग्गणगवेसणं करेमाणा णो चेव णं उदगं आसादेमो, तते णं उदगं अणासाएमाणा णो संचाएमो रायगिहं संपावित्तए, तं णं तुब्भे ममं देवाणुप्पिया! जीवियातो [3]ववरोवेह, मम मंसं च सोणियं च आहारेह, तेणं आहारेणं [4]अवट्ठद्धा समाणा ततो पच्छा इमं [5]अगामियं अडविं णित्थ[6]रिहिह, रायगिहं च संपा[7]विहिह, मित्त[8]-[णाइ]-णियय[-सयण-संबंधि-परिजणेण सद्धिं] अभिसमाग[9]च्छिहिह, अत्थस्स य धम्मस्स य पुण्णस्स य आभागी भविस्सह।

तते णं से जेट्ठपुत्ते धणेणं सत्थवाहेणं एवं वुत्ते समाणे धणं सत्थवाहं एवं वदासी—तुब्भे णं तातो! अम्हं [10]पिया गुरुजणया [11]देवयभूया ठवका पतिट्ठवका संरक्ख[12]गा संगोवगा, तं [13]कहं णं अम्हे तातो! तुब्भे जीविताओ ववरोवेमो, [14]तुब्भं णं मंसं च सोणियं च आहारेमो? तं तुब्भे णं तातो! ममं जीवियातो ववरोवेह, मंसं च सोणियं च आहारेह, [15]अगामियं अडविं णित्थ[16]रेह, तं चेव [17]सव्वं [18]भणति जाव [19]अत्थस्स य धम्मस्स य पुण्णस्स य आभागी भविस्सह। तते [20]णं तं धणं सत्थवाहं दोच्चे पुत्ते एवं वयासी—मा णं तातो!

---

१. य नास्ति हे १, २, जे १ लों० ला १ ॥ २. आगा° खं १ ला १ विना ॥ ३. °रोवेह २ मंसं च सोणियं च आसाइत्ता तओ पच्छा हे १। °रोवेहिं मंसं च सोणियं च आसाइत्तएतओ पच्छा जे १ ॥ ४. अवत्थद्धा ला २ हे ४। अवथद्धा ला ३। अवट्ठद्धा खं १। अवट्ठद्धा हे २ ॥ ५. आगा° हे २ खं १ लों० ला १ विना ॥ ६. °रिहह हे १ जे १। °रह हे २। °रेज्जिह ला २ ॥ ७. °वेहह हे १ जे १। °विहह लों० जे २ खं १ ला ३ हेमू० ४ हे ३ ॥ ८. प्रतिषु पाठाः—मित्तणिययभिसमा° जे १। मित्तगियअभिसमा° हे १, २, ३, ४, ला १, जे २ लों०। मित्तणाणियअभिसमा° ला २। मित्त[णाई—लासं० ३]गियगअभिसमा° लामू० ३। मित्तणिययभिमा° खं १। दृश्यतां पृ० १०६ पं० १३ ॥ ९. °गच्छिहह हे १ जे १ ॥ १०. "पिया इत्यादौ पिता उपचारतो लोकेऽन्योऽपि रूढः। यदाह—'जनेता चोपनेता च यश्च विद्यां प्रयच्छति। अन्नदाता भयत्राता पञ्चैते पितरः स्मृताः॥' इति जनकग्रहणम्, स्थापकाः गृहस्थधर्मे दारादिसंग्राहणात्, प्रतिष्ठापकाः राजादिसमक्षं स्वपदनिवेशनेन, संरक्षकाः नानाव्यसनेभ्यः, संगोपकाः यदृच्छाचारितायां संवारणात्"—अटी० ॥ ११. देवयरूवा हे १ ॥ १२. °गा वा संगो जे १ ॥ १३. कह णं अम्हे तातो जे २ लों० हे २, ३ ला १। कहं ताओ हे १ जे १ ॥ १४. तुब्भं मंसं जे १ ॥ १५. आगा° हे १ जे १ ला १ विना ॥ १६. °रेह हे १ जे १ ॥ १७. पुव्वं जे २ हे ४ ॥ १८. भणेति हे २। भणति खं १। भणइ ला २, ३। भण्णइ जे २ हे ४ ॥ १९. प्रतिषु पाठाः—जाव अत्थ ३ आभागी हे १ जे १ विना। जाव अत्थ ३ भागी लों०। जाव पुण्णभागी हे १ जे १ ॥ २०. प्रतिषु पाठाः—णं त धणं हे १। णं धणं हे १ विना। णं से धणे जे १ ॥

[1]अम्हे [2]जेट्ठं भायरं [3]गुरुं देवयं जीवियातो ववरोवेमो, तुब्भे णं तातो! ममं जीवियातो ववरोवेह जाव आभागी भविस्सह। एवं जाव पंचमे पुत्ते।

तते णं से धणे सत्थवाहे पंचपुत्ताणं हियइच्छियं जाणित्ता ते पंच पुत्ते एवं वयासी—मा णं [4]अम्हे पुत्ता! एगमवि जीवियातो ववरोवेमो, एस णं सुंसुमाए दारियाए [5]सरीरए णिप्पाणे जाव जीवविप्पजढे, तं सेयं खलु पुत्ता! अम्हं सुंसुमाए दारियाए मंसं च सोणियं च आहारेत्तए। तते णं अम्हे तेणं आहारेणं [6]अवद्दद्धा समाणा राय[7]गिहं संपाउणिस्सामो। तते णं ते पंच पुत्ता धणेणं सत्थवाहेणं एवं वुत्ता समाणा एयमट्ठं पडिसुणेंति।

तते णं से धणे सत्थवाहे पंचहिं पुत्तेहिं सद्धिं [8]अरणिं करेति, २ सरगं करेति, २ त्ता सरएणं अरणिं महेति, २ त्ता अग्गिं पाडेति, २ अग्गिं [9]संधुंकेति, २ [10]दारुयाइं [11]पक्खिवेति, २ अग्गिं [12]पज्जालेति, २ सुंसुमाए दारियाए [13]मंसं पइत्ता [14]मंसं च सोणियं च आहारेति। तेणं आहारेणं [15]अवद्दद्धा समाणा रायगिहं नयरं संपत्ता मित्त-णाइ[-णियय-सयण-संबंधि-परिजणेण सद्धिं] अभिसमण्णागता, तस्स [16]य विपुलस्स धण-कणग-रयण [17]जाव आभागी जाया [18]वि होत्था। तते णं से धणे सत्थवाहे सुंसुमाए दारियाए बहूइं लोइयाइं [19]जाव विगयसोए जाते यावि होत्था।

१४०. ते णं काले णं ते णं समए णं समणे भगवं महावीरे रायगिहे णगरे

---

१. अम्हे नास्ति जे१ हे१। २. जेट्ठभायरं जे१ लों०॥ ३. गुरुं जाव आभागी हे१ जे१॥ ४. णं तुब्भे पुत्ता हे २॥ ५. सरीरे णि° हे १ जे १॥ ६. प्रतिषु पाठाः—अवद्दद्धा खं१ जे १। अवथद्धा लों०। अवत्थद्धा हे १, ३, ४ ला १, २, ३, जे २। दृश्यतां पृ० ३४५ पं० ५ टि० ४, पृ० २९५ पं० ५॥ ७. °गिहं पाउ° हे१ जे१॥ ८. "अरणिं ति अरणिरग्नेः उत्पादनार्थं निर्मथ्यते यद्दारु, सरगं करेइ त्ति शरको निर्मथ्यते तद्येनेति"—अटी०॥ ९. °क्खेइ जे१॥ "प्रदीपेस्तेअव – सन्दुम – संधुक्क – ऽब्भुत्ताः ८।४।१५२। प्रदीप्यतेरेते चत्वार आदेशा वा भवन्ति, तेअवइ, सन्दुमइ, सन्धुक्कइ, अब्भुत्तइ, पलीवइ" इति सिद्धहेमप्राकृतव्याकरणे॥ १०. °याई हे१। °याति लों०॥ ११. पक्खिवति हे २ खं १ विना। पक्खिवंति जे १॥ १२. पज्जालिंति जे१॥ १३. मंसं पइत्ता हे१ जे१ विना नास्ति॥ १४. मंसं च जे१ मध्ये नास्ति॥ १५. अवत्थद्धा हे२ विना। अवत्थड्डा खं१। अवथद्धा लों०। दृश्यतां पं० ७॥ १६. य नास्ति हे१ जे१॥ १७. जाव शब्देन 'मणि-मोत्तिय-संख-सिलप्पवाल-रत्तरयण-संतसारसावतेज्जस्स' इति पाठो ग्राह्यः। दृश्यतां पृ० ३४२ पं० ७॥ १८. विहोत्था हे१, २ जे१ लों० ला१ मध्ये नास्ति॥ १९. दृश्यतां पृ० ८७ पं० ८॥

गुणसिलए चेइए समोसढे। तए णं धणे सत्थवाहे सपुत्ते धम्मं सोच्चा पव्वइया, एक्कारसंगवीइ, मासियाए संलेहणाए सोहम्मे उववण्णा, महाविदेहे वासे [3]सिज्झिहिंति।

जहा वि य णं जंबू! [4]धणेणं सत्थवाहेणं णो वण्णहेउं वा नो रूवहेउं वा णो बलहेउं वा नो विसयहेउं वा सुंसुमाए दारियाए मंस-सोणिए आहारिए [5]नन्नत्थ एगाए रायगिहं संपावणट्ठयाए, एवामेव समणाउसो! जो अम्हं निग्गंथो वा निग्गंथी वा इमस्स ओरालियस्स[6] सरीरस्स वंतासवस्स पित्तासवस्स सुक्कासवस्स सोणियासवस्स जाव अवस्सविप्पजहियव्वस्स नो वण्णहेउं वा नो रूवहेउं वा नो बलहेउं वा नो[7] विसयहेउं वा आहारं आहारेंति [8]नन्नत्थ एगाए सिद्धिगमणसंपावणट्ठयाए, से णं इहभवे चेव बहूणं समणाणं बहूणं समणीणं बहूणं सावगाणं बहूणं साविगाणं अच्चणिज्जे जाव [9]वीतिवतिस्सति।

एवं खलु जंबू! समणेणं भगवता महावीरेणं अट्ठारसमस्स णायज्झयणस्स अयमट्ठे पण्णत्ते त्ति[10] बेमि।

॥ अट्ठारसमं णायज्झयणं संमत्तं ॥ १८ ॥

---

१. चेइए जाव समो° हे १ जे १ ॥ २. °सढे तए णं धणे सत्थवाहे सपुत्ते धम्मं सोच्चा पव्वइए एक्कारसंगवी मासियाए संलेहणाए सोहम्मे उववण्णा महाविदेहे वासे सिज्झिहिन्ति हे १ जे १। अत्र हे १ जे १ पाठः समीचीनतरो भाति तथापि सिज्झिहिन्ति इति बहुवचनान्तः पाठः हे १ जे १ मध्येऽन्येषु च हस्तलिखितादर्शेषु प्रायः सर्वत्रोपलभ्यत इति हे १ जे १ पाठं विहाय अपर एव पाठोऽत्र मूलेऽस्माभिरादृतः ॥ २. °गवी मासि° लों० विना। दृश्यतां पृ० १४१ पं० १९ ॥ ३. सिज्झिहिति ला १ ॥ ४. धणेणं समणेणं सत्थ° जे १ ॥ ५. नन्नत्थ रायगिहं संपाउणट्ठयाए हे १ जे १ लों० ॥ ६. °यसरीरस्स हे १ जे १ विना। दृश्यतां पृ० ९२ पं० १७, पृ० १७८ पं० ३, पृ० ३४३ पं० १४ ॥ ७. नो वीरियहेउं जे १ ॥ ८. "नन्नत्थ त्ति एकस्याः सिद्धिगमनप्रापणार्थताया अन्यत्र नाहारमाहारयति, तां वर्जयित्वा कारणान्तरेण नाहारयतीत्यर्थः, तत्र सिद्धिगमनस्य सिद्धिगतेर्यः प्रापणलक्षणोऽर्थः प्राप्तिरित्यर्थः, तस्य भावस्तत्ता, तस्या इति"—अटी० ॥ ९. वीतिवतिस्सति खं १ हे १ लों० विना ॥ १०. ति बेमि हे १ ॥

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

[एगूणवीसइमं अज्झयणं 'पुंडरीए']

१४१. जति णं भंते! समणेणं भगवया महावीरेणं अट्ठारसमस्स नायज्झयणस्स अयमट्ठे पण्णत्ते, एगूणवीसतिमस्स नायज्झयणस्स[1] के अट्ठे पण्णत्ते ?

एवं खलु जंबू! ते णं काले णं ते णं समए णं इहेव जंबुद्दीवे दीवे, पुव्वविदेहे वासे, सीताए महाणदीए उत्तरिल्ले कूले, [2]नीलवंतस्स दाहिणेणं, उत्तरिल्लस्स सीतामुहवणसंडस्स पच्चत्थिमेणं[3], एगसेलगस्स[4] वक्खारपव्वतस्स पुरत्थिमेणं, एत्थ णं पुक्खलावती[5] णामं विजए पण्णत्ते। तत्थ णं [6]पुंडरिगिणी णामं[7] रायहाणी पण्णत्ता णवजोतणवित्थिण्णा दुवालसजोयणायामा जाव पच्चक्खं[8] देवलोगभूया पासातीया दरिसणिज्जा अभिरूवा पडिरूवा। [9]तीसे णं पुंडरिगिणीए णयरीए उत्तरपुरत्थिमे[10] [11]दिसीभागे णलिणिवणे[12] णामं उज्जाणे[13]। तत्थ णं [14]पुंडरिगिणीए रायहाणीए महापउमे णामं राया होत्था, तस्स णं पउमावती णामं देवी होत्था, तस्स[15] णं महापउमस्स रण्णो पुत्ता पउमावतीए देवीए अत्तया दुवे कुमारा होत्था—तंजहा—[16]पुंडरीए य कंडरीए य—सुकुमालपाणिपाया[17]। [18]पुंडरीए[19] जुवराया।

ते णं काले णं ते णं समए णं थेरागमणं, महापउमे राया णिग्गते, धम्मं सोच्चा पुंडरीयं[20] रज्जे ठवेत्ता पव्वतिए, [21]पुंडरीए राया जाते, कंडरीए[22] जुवराया[23]। महापउमे[24] अणगारे चोद्दस पुव्वाइं अहिज्जइ, तते णं थेरा बहिया जणवयविहारं विहरंति[25], तते णं महापउमे बहूणि वासाणि जाव सिद्धे।

१४२. तते णं ते थेरा अन्नया कयाइ[26] पुणरवि पुंडरिगिणीए नयरीए[27]

---

१. °स्स णं के अट्ठे जे १ ॥ २. नेल° खं १ ॥ ३. पच्छिमेणं सं १ ला २, ३, हे ३, ४ जे २ ॥ ४. °सेलस्स जे २ ॥ ५. पोक्ख° लों० ॥ ६. पुंडरगिणी हे १ ॥ ७. नामं नयरी रायहाणी पण्णत्ता हे १ जे १। नाम नयरी पण्णत्ता लों० ॥ ८. पच्चक्ख दे° लों० ॥ ९. तत्थ णं हे १ जे १ ॥ १०. त्थिमिल्ले हे २ ॥ ११. दिसिभागे हेमू० २ ॥ १२. णलिण° जे १ ॥ १३. उज्जाणं खं १ ॥ १४. पुंडर° हे १ ॥ १५. तत्थ णं खं १ ॥ १६. पुंडरिए य कंडरिए य हे २ ॥ १७. पाणिपाया हे १ जे १ मध्ये नास्ति ॥ १८. पोंड° लों०। एवमग्रेऽपि क्वचित् पुंड° इति पाठः, क्वचिच्च °पोंड° इति पाठो हस्तलिखितादर्शेषूपलभ्यत इति ध्येयम् ॥ १९. °ए य जुव° खं १ ॥ २०. पोंडरीयं जे १ खं १ विना। पोंडरियं हे १ ॥ २१. पोंडरिए हे १ ॥ २२. कंडरिए हे २ ॥ २३. °राया होत्था महा° हे १ जे १ ॥ २४. पउमे राया चोद्दस° हे १ ॥ २५. विहरति सं १ ला १, ३, हे ३, ४, जे २ ॥ २६. कयाइ नास्ति हे १ जे १ ॥ २७. हे २ विना—°ए नयरीए रायहाणीए णलिण° हे १ जे १। °ए रायहाणीए णलिण° सं १ ला १, २, ३, हे ३, ४, जे २ खं १ ॥

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

णलिणीवणे उज्जाणे समोसढा, पोंडरीए राया णिग्गते, कंडरीए महाजणसद्दं सोच्चा जहा [1]महब्बलो जाव पज्जुवासति, थेरा [2]धम्मं परिकहेंति, पुंडरीए समणोवासए जाते जाव पडिगते।

तते णं से कंडरीए [3]उट्ठाए उट्ठेति, उट्ठाए उट्ठेत्ता [4]जाव से जहेयं तुब्भे वदह जं णवरं पुंडरीयं रायं आपुच्छामि, [5]◁ तए णं [6]जाव पव्वयामि। अहासुहं देवाणुप्पिया! [7]मा पडिबंधं करेहि। तए णं से कंडरीए [8]जाव थेरे नमंसइ, अंतियाओ पडिनिक्खमइ, तमेव चाउग्घंटं आसरहं दुरुहति [9]जाव पच्चोरुहइ, जेणेव पुंडरीए राया तेणेव उवागच्छति, २ करयल ▷ जाव पुंडरीयं रायं एवं वयासी—एवं खलु [10]देवाणुप्पिया! मए थेराणं [11]अंतिए धम्मे निसंते, से धम्मे अभिरुइए, तए णं देवाणुप्पिया! जाव पव्वइत्तए।

तए [12]णं से पुंडरीए कंडरीयं एवं वयासी—मा णं [13]तुमं भाउया! इदाणिं मुंडे जाव [14]पव्वयाहि, अहं [15]णं तुमं [16]महया २ रायाभिसेएणं अभिसिंचामि। तए णं से कंडरीए पुंडरीयस्स [17]रण्णो एयमट्ठं णो आढाति जाव तुसिणीए संचिट्ठति। तते णं पुंडरीए राया कंडरीयं दोच्चं पि [18]तच्चं पि एवं वयासी जाव तुसिणीए संचिट्ठति। तते णं पुंडरीए कंडरीयं कुमारं जाहे नो संचाएति बहूहिं [19]आघवणाहि य पण्णवणाहि य सण्णवणाहि य विण्णवणाहि य ताहे [20]अकामए [21]चेव एयमट्ठं अणु-

---

१. महाबलो हे १, २, जे १। दृश्यतां भगवतीसूत्रे ११।११।५४।, ९।३३।२८॥ २. धम्मं कहेंति हे १ जे १॥ ३. उट्ठाए उट्ठाइ, उट्ठाए उट्ठाइत्ता जाव हे २। दृश्यतां भगवतीसूत्रे ९।३३। ३०–३३॥ ४. जाव णवरं पोंडरी(रि-हे १)यं हे १ जे १। दृश्यतां पृ० ४३ पं० १०–१५॥ ५. ◁ ▷ एतच्चिह्नान्तर्गतः पाठः खं १ हे १, २ जे १ लों० मध्ये नास्ति॥ ६. णं जहा पव्व° ला १। दृश्यतां पृ० ४३ पं० १५–१६॥ ७. मा पडिबंधं करेहि ला १ विना नास्ति। किञ्च, ला १ मध्येऽपि करेहि इत्यस्य स्थाने करेह इत्यशुद्धः पाठो लिखित इत्यपि ध्येयम्॥ ८. जाव नमंसइ ला १। दृश्यतां पृ० ४३ पं० १७। ९. दृश्यतां पृ० ४३ पं० १९॥ १०. देवाणुप्पिया जे २ ला २, ३ हे ३, ४ विना नास्ति॥ ११. प्रतिषु पाठाः—अंतिए जाव धम्मे निसंते से धम्मे अभिरुइए तए णं देवा जाव पवइत्तए सं १ ला २, ३, हे ३, ४, जे २। अंतिए धम्मे निसंते जाव पव्वइत्तए हे १, २ खं १ जे १, लों० ला १। दृश्यतां पृ० ४४ पं० ११-१४॥ १२. से नास्ति हे १, २, खं १ लों० जे १ ला १॥ १३. तुमं देवाणुप्पिया जाव पव्वयाहि ला २ हे ३॥ १४. पव्वयाहि सं १ ला २, ३, हे ३, ४ जे २॥ १५. णं नास्ति हे १, २, खं १, लों० जे १ ला १॥ १६. महारायाभिसेएणं हे १, २, खं १ जे १ लों०। दृश्यतां पृ० ४९ पं० ९॥ १७. रण्णो नास्ति हे १, २, खं १ जे १ लों०॥ १८. तच्चं पि नास्ति हे १ जे १॥ १९. दृश्यतां पृ० ४८ पं० १७॥ २०. अकामे चेव हे १ जे १॥ २१. चेव एयं अणु° हे १। चेव तमट्ठं अणु° खं १॥

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

मन्नित्था [1]जाव णिक्खमणाभिसेएणं अभिसिंचति [2]जाव थेराणं सीसभिक्खं [3]दलयति। पव्वतिए अणगारे [4]जाए एक्कारसंगवी। तते णं [5]थेरा भगवंतो अन्नया कयाइ पुंडरिगिणीओ नयरीओ णलिणीवणाओ उज्जाणाओ पडिणिक्खमंति, बहिया जणवयविहारं विहरंति।

१४३. तते णं तस्स कंडरीयस्स अणगारस्स तेहिं अंतेहि य पंतेहि य जहा सेलगस्स [6]जाव दाहवक्कंतीए यावि विहरति। तते णं ते थेरा अन्नया जेणेव [7]पोंडरिगिणी [8]तेणेव उवागच्छंति, २ णलिणिवणे समोसढा, पोंडरीए णिग्गते, धम्मं सुणेति। तए णं [9]पोंडरीए राया धम्मं सोच्चा जेणेव कंडरीए अणगारे तेणेव उवागच्छति, २ त्ता कंडरीयं वंदति णमंसति, २ त्ता कंडरीयस्स अणगारस्स सरीरगं सव्वाबाहं [10]सरोयं पासति, २ त्ता [11]जेणेव थेरा भगवंतो तेणेव उवागच्छति, २ थेरे भगवंते वंदति णमंसइ, २ त्ता एवं वयासी—अहण्णं भंते! कंडरीयस्स [12]अणगारस्स [13]अहापवत्तेहिं ओसहभेसज्जेहिं [14]जाव तेइच्छं [15]आउट्टामि, तं तुब्भे णं भंते! मम जाणसालासु समोसरह।

तते णं थेरा भगवंतो [16]पुंडरीयस्स [[17]एयमट्ठं] पडि[18]सुणेंति, २ जाव उवसंपज्जित्ताणं विहरंति। तते णं [19]पुंडरीए राया जहा मद्दुए सेलगस्स जाव बलियसरीरे जाते। तते णं थेरा भगवंतो [20]पुंडरीयं रायं आपुच्छंति, २ त्ता बहिया जणवयविहारं विहरंति। तते णं से कंडरीए ताओ रोयायंकाओ विप्पमुक्के समाणे तंसि मणुण्णंसि असण-पाण-खाइम-साइमंसि मुच्छिए [21]गिद्धे गढिए अज्झोववन्ने णो संचाएइ [22]पोंडरीयं आपुच्छित्ता बहिया अब्भुज्जएणं [23]जाव विहरित्तए, तत्थेव

---

१. दृश्यतां पृ० ११२ पं० १५। दृश्यतां भगवतीसूत्रे ९।३३।४५–४९॥ २. दृश्यतां पृ० ५५ पं० २–१३॥ ३. दलइ पव्व° हे १॥ ४. जाव ए° हे १ जे १ लों० विना। दृश्यतां पृ० ११३ पं० ७, भगवतीसूत्रे २।१।३७–३९॥ ५. थेरा जाव जणवयविहारं विहरइ हे १ जे १॥ ६. दृश्यतां पृ० १२४ पं० १७, पृ० १२५ टि० १, ४॥ ७. पुंडरगी° ला १। पोंडरगी° हे १॥ ८. तेणेव समोसढा पोंडरीए हे १ जे १॥ ९. पुंड° हे २॥ १०. सरूयं खं १। सरूयं ला १ लों०। दृश्यतां पृ० १२५ पं० ७॥ ११. जेणेव थेरा भगवंतो तेणेव उवागच्छति, २ नास्ति हे१ जे१॥ १२. अणगारस्स सरीरगं सव्वाबाहं सरोगं अहापव्वत्तेहिं हे १॥ १३. °पव्वत्तेहिं जे १॥ १४. दृश्यतां पृ० १२५ पं० ८॥ १५. आउट्टामि खं १॥ १६. पोंडरियस्स हे १ जे १॥ १७. दृश्यतां पृ० १२५ पं० ९॥ १८. °सुणंति हे १ खं १॥ १९. पोंड° हे १ जे १ खं १ लों०॥ २०. पोंड° लों०॥ २१. गिद्धिए हे १ जे १॥ २२. पोंड° खं १ हे २॥ २३. दृश्यतां पृ० १२७ पं० ८॥

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

ओसण्णे जाते। तते णं से [1]पुंडरीए इमीसे कहाए लद्धट्ठे समाणे ण्हाते अंतेउर-परि[2]यालसाद्धिं संपरिवुडे जेणेव कंडरीए अणगारे तेणेव उवागच्छइ, २ त्ता कंडरीयं तिक्खुत्तो आयाहिणपयाहिणं करेइ, २ त्ता वंदति णमंसति, २ त्ता एवं वयासी- धन्ने सि णं [3]तुमं देवाणुप्पिया! क[4]यत्थे, कयपु[5]न्ने, कयलक्खणे, सुलद्धे णं देवाणुप्पिया! तव माणुस्सए जम्मजीवियफले जे णं तुमं रज्जं च [6]जाव अंतेउरं [7]च विच्छड्डइत्ता [8]विग्गोवइत्ता जाव पव्वतिए, अहं णं अहण्णे [9]अपुण्णे अकयपुण्णे रज्जे य जाव अंतेउरे य [10]माणुस्सएसु य कामभोगेसु मुच्छिते जाव अज्झोववन्ने नो संचाएमि जाव पव्वतित्तए। तं धन्ने सि णं तुमं देवाणुप्पिया! जाव जीवियफले।

तते णं से कंडरीए अणगारे [11]पुंडरीयस्स एयमट्ठं णो आढाति जाव संचिट्ठति। तते णं कं[12]डरीए [13]पोंडरीएणं दोच्चं पि तच्चं पि एवं वुत्ते समाणे अकामए [14]अवसवसे लज्जाए गारवेण य पोंडरीयं आपुच्छति, २ थेरेहिं सद्धिं बहिया जणवयवि[15]हारं विह[16]रति। तते णं से कंडरीए थेरेहिं सद्धिं कंचि कालं उग्ग-उग्गेणं विहरति। ततो पच्छा समणत्तणपरितंते समणत्तणणिव्विण्णे समणत्तणणिब्भच्छिते समणगुणमुक्कजोगी थेराणं अंतियाओ सणियं सणियं पच्चोसक्कति, २ त्ता जेणेव [17]पुंडरिगिणी णगरी जेणेव [18]पुंडरीयस्स भवणे तेणेव उवागच्छति, २ त्ता असोगवणियाए असोगवरपायवस्स अहे पुढविसिला[19]पट्टगंसि णिसीयति, २ त्ता ओहयमणसंकप्पे जाव झियायमा[20]णे संचिट्ठति।

तते णं तस्स पोंडरीयस्स [21]अम्मधाती जेणेव असोगवणिया तेणेव उवागच्छति, २ कंडरीयं अणगारं असोगवरपायवस्स अहे पुढविसिला[22]पट्टयंसि ओहयमणसंकप्पं जाव झियायमाणं पासति, २ त्ता जेणेव पोंडरीए राया तेणेव उवागच्छति, २ त्ता

---

१. पोंड° लों० ॥ २. °याल सद्धिं संप° हे १ जे १ ॥ ३. तुमे हे १ ॥ ४. कयत्थो कयपुन्नो जे १ ॥ ५. °पुन्ने (पुन्नो जे १)। जाव सुलद्धे णं माणुस्सए हे १ जे १ ॥ दृश्यतां पृ० २० पं० १५–१८ ॥ ६. दृश्यतां पृ० ७ पं० १३ ॥ ७. च छड्ड° हे १ जे १, २ ला २, ३, हे ३, ४, सं १ ॥ ८. विगो° ला २ ॥ ९. अपुण्णे हे १ जे १ लों० विना नास्ति ॥ १०. माणुस्सएहिं कामभोगेहिं हे १ जे १ ॥ ११. पोंड° खं १ जे १ ॥ १२. °रीए णं हे १ जे १ ॥ १३. पोंड° लों० ॥ १४. प्रतिषु पाठाः—अवसवसे हे १ जे १ ला १। अवसव्वसे लों० खं १। असव्वसे जे २ हे २, ३, ४ सं १ ला २, ३। दृश्यतां पृ० २६८ पं० १२ टि० २० ॥ १५. °विहारी जे १ ॥ १६. विहरित्ता तओ हे १ जे १ लों० ॥ १७. पोंडरि° जे १ खं १। पोंडर° हे १। १८. पोंड° खं १ ॥ १९. °लावट्ट° हे १ जे १ खं १ लों० ॥ २०. °माणे णं चि° जे १। °माणे चि° लों० ॥ २१. अम्मा° हे १ ॥ २२. °लावट्टयंसि खं १ विना। °लावट्टंसि लों० ॥

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

पोंडरीयं[1] रायं एवं वदासि—एवं खलु देवाणुप्पिया! तव[2] पियभाउए कंडरीए अणगारे असोगवणियाए असोगवरपायवस्स अहे पुढविसिला[पट्टयंसि] ओहयमण जाव झियायति। तते णं पोंडरीए अम्मधातीए[3] अंतिए एयमट्ठं सोच्चा णिसम्म[4] तहेव संभंते समाणे उट्ठाए उट्ठेति, २ अंतेउरपरियालसंपरिवुडे जेणेव असोग[5]-वणिया जाव कंडरीयं तिक्खुत्तो[6] २ जाव एवं वयासी–धण्णे सि णं तुमं[7] देवाणुप्पिया! तमेव[8] जाव[9] पव्वतिते, अहं णं अधण्णे अपुण्णे अकयपुण्णे जाव[10] पव्वइत्तए, तं धन्ने सि णं तुमं देवाणुप्पिया! जाव जीवियफले। तते णं कंडरीए[11] पुंडरीएणं एवं वुत्ते समाणे तुसिणीए संचिट्ठति, दोच्चं पि तच्चं पि जाव[12] चिट्ठति। तते णं [13]पुंडरीए कंडरीयं एवं वदासि–अट्ठो भंते! भोगेहिं? हंता! अट्ठो। तते णं से पोंडरीए राया कोटुंबियपुरिसे सद्दावेति, २ त्ता एवं वदासि—खिप्पामेव भो देवाणुप्पिया! कंडरीयस्स महत्थं जाव रायाभिसेअं उवट्ठवेह जाव रायाभिसेएणं अभिसिंचेति[14]।

१४४. तते णं [13]पुंडरीए सयमेव पंचमुट्ठियं लोयं करेति, २ सयमेव चाउज्जामं धम्मं पडिवज्जति, २ त्ता कंडरीयस्स [15]संतियं आयारभंडयं गेण्हति, २ त्ता इमं एयारूवं अभिग्गहं अभिगिण्हइ[16]—कप्पति मे थेरे वंदित्ता णमंसित्ता थेराणं अंतिए चाउज्जामं धम्मं उवसंपज्जित्ताणं ततो पच्छा आहारं आहारित्तए त्ति कट्टु। इमं[17] एतारूवं अभिग्गहं अभिगिण्हित्ताणं [18]पोंडरिगि[19]णीतो पडिनिक्खमति, २ त्ता पुव्वाणुपुव्विं चरमाणे गामाणुगामं दूइज्जमाणे जेणेव थेरा भगवंतो तेणेव पहारेत्थ[20] गमणाए।

---

१. पोंडरियं जे १॥ २. हे १ जे १ ला १ विना—तव पिए भाउए खं १। तव भाउए लों०। तव पिउभाउए सं १ ला २, ३, जे २, हे २, ३, ४॥ ३. °धातीए एयमट्ठं हे १ विना। °धातीए थ एय° खं १। ४. °म्मा सं १ ला १, २, ३, जे २॥ ५. °गवरव° हे १॥ ६. प्रतिषु पाठाः—तिक्खुत्तो २ एवं लों० जे २ हे २, ३, ला २, ३ खं १। तिक्खुत्तो एवं ला १ हे ४। तिक्खुत्तो २ जाव एवं हे १ जे १। अत्र 'तिक्खुत्तो आयाहिणपयाहिणं करेइ, २ त्ता वंदति णमंसति, २ त्ता एवं वयासी' इति संपूर्णः पाठः, दृश्यतां पृ० ३५१ पं० ३॥ ७. तुमे हे १, २॥ ८. तमेव हे १ जे १ विना नास्ति॥ ९. दृश्यतां पृ० ३५१ पं० ४॥ १०. दृश्यतां पृ० ३५१ पं० ४—६। ११. °रीए णं पोंड° खं १॥ १२. जाव नास्ति हे १ जे १। अत्र जावशब्देन 'एवं वुत्ते समाणे तुसिणीए' इति पाठो ग्राह्यः॥ १३. पोंड° हे १ जे १ खं १॥ १४. °सिंचति जे १ खं १॥ १५. प्रतिषु पाठाः—संतियं सं १ ला २, ३, हे २, ३, ४ जे २। अंतियं लों० खं १। सकीयं हे १ जे १॥ १६. अभि° नास्ति जे १ लों०॥ १७. इमं च ए° सं १ ला २॥ १८. पोंडर° हे १॥ १९. णीए° पडि° हे १ खं १ लों० ला १ विना॥ २०. पाहा° खं १ लों० ला १, २, हे ४। पाह° हे ३॥

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

१४५. तते णं तस्स कंडरीयस्स रण्णो तं पणीयं पाणभोयणं आहारियस्स समाणस्स अतिजा[1]गरएण य अइ[2]भोयणप्पसंगेण य से आहारे [3]णो सम्मं परि[4]णते। तते णं तस्स कंडरीयस्स रण्णो तंसि आहारंसि अपरिणममाणंसि [5]पुव्वरत्तावरत्तकालसमयंसि [6]सरीरगंसि वेदणा पाउब्भूया उज्जला विउला पगाढा जाव दुरहियासा, पित्तज्जरपरिगयसरीरे दाहवक्कंतीए यावि विहरति।

तते णं से कंडरीए राया रज्जे य रट्ठे य अंतेउरे य जाव अज्झोववन्ने अट्टदुहट्टवसट्टे अकामए [7]अवसवसे कालमासे कालं किच्चा अहे सत्तमाए पुढवीए उक्कोसकाल[8]ट्ठितियंसि नरयंसि नेरइयत्ताए उववण्णे।

एवामेव समणाउसो! जाव पव्वतिए समाणे पुणरवि माणुस्सए कामभोगे [9]आसादेति जाव अणुपरियट्टिस्सति, जहा व से कंडरीए राया।

१४६. तते णं से [10]पुंडरीए अणगारे जेणेव थेरा भगवंतो तेणेव उवागच्छति, २ थेरे भगवंते वंदति नमंसति, २ थेराणं अंतिए दोच्चं पि चाउज्जामं धम्मं पडिवज्जति, छट्ठक्खमणपारणगंसि पढमाए पोरिसीए सज्झायं करेति, २ जाव अडमाणे सीयलुक्खं पाण-भोयणं पडिगाहेति, २ अहापज्जत्तमिति कट्टु पडिणियत्तति, जेणेव थेरा भगवंतो तेणेव उवागच्छति, २ भत्तपाणं पडिदंसेति, २ थेरेहिं भगवंतेहिं अब्भणुन्नाए समाणे अमुच्छिते अगिद्धे अगढिए अणज्झोववन्ने बिलमिव पण्णगभूएणं अप्पाणेणं तं फासुएसणिज्जं [11]असण-पाण-खाइम-साइमं सरीरकोट्ठगंसि पक्खिवति। तते णं तस्स [12]पुंडरीयस्स अणगारस्स तं कालाइक्कंतं अरसविरसं [13]सीयलुक्खं पाणभोयणं आहारियस्स समाणस्स [14]पुव्वरत्तावरत्तकालसमयंसि धम्मजागरियं जागरमाणस्स से आहारे णो सम्मं परिणमति। तते णं तस्स [15]पुंडरीयस्स अणगारस्स [15]सरीरगंसि वेदणा पाउब्भूया [16]उज्जला जाव दुरहियासा, पित्तज्जरपरिगयसरीरे दाहवक्कंतीए विहरति। तते णं से [17]पुंडरीए अणगारे अथामे

१. °गरिएण हे १ जे १ लों० ला ३ विना॥ २. °भोयण्प° हे १ लासं० ३ विना॥ ३. ण य सम्मं हे १ जे १॥ ४. °णमइ हे १ जे १॥ ५. पुव्वावरत्तकाल° हे १॥ ६. सरीरंसि सं १ ला २, ३, हे ३, ४ जे २॥ ७. अवसव्वसे हे १ विना॥ ८. °ट्ठियंसि हे १ जे १ विना। °थिइंसि लों०॥ ९. आसादेति ला १। आसाइए जाव सं १ ला २ जे २ हे ४। दृश्यतां पृ० २०८ पं० ९-१०॥ १०. पों° खं १ विना॥ ११. असणं ४ सरीर° जे १॥ १२. पोंड° हे १ जे १ खं १॥ १३. सीयललुक्खं सं १ खं १ ला १, २, हे ३, ४, जे २॥ १४. पुव्वावरत्तकाल° हे १॥ १४. पोंड° खं १ जे १॥ १५. सरीरंसि सं १ ला ३ हे २, ४, जे २॥ १६. उज्जला जाव परिगयसरीरे विहरइ हे १ जे १। दृश्यतां पृ० १२५ पं० २ टि० १॥ १७. पोंड° हे १ खं १॥

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

अबले अवीरिए अपुरिसक्कारपरक्कमे करयल जाव एवं वदासि—णमोऽत्थु णं अरहंताणं जाव संपत्ताणं, णमोऽत्थु णं थेराणं भगवंताणं मम धम्मायरियाणं धम्मोवदेसयाणं, [2]पुव्विं पि य णं मए थेराणं अंतिए सव्वे पाणातिवाते पच्चक्खाए जाव मिच्छादंसणसल्ले पच्चक्खाए जाव आलोइयपडिक्कंते [3]कालमासे कालं किच्चा सव्वट्ठसिद्धे उववन्ने, ततो [4]अणंतरं उव्वट्टित्ता महाविदेहे वासे सिज्झिहिति जाव सव्वदुक्खाण[5]मंतं काहिति।

एवामेव समणाउसो! जाव पव्वतिए समाणे माणुस्सएहिं कामभोगेहिं णो सज्जति रज्जति जाव नो वि[6]प्पडिघायमावज्जति से णं इहभवे चेव बहूणं समणाणं बहूणं समणीणं बहूणं सावयाणं बहूणं सावियाणं अच्चणिज्जे वंदणिज्जे पूयणिज्जे सक्कारणिज्जे सम्माणणिज्जे कल्लाणं मंगलं देवयं चेइयं पज्जुवासणिज्जे त्ति कट्टु परलोए वि य णं णो आगच्छति बहूणि दंडणाणि य मुंडणाणि य तज्जणाणि य तालणाणि य जाव चाउरंतं संसार[8]कंतारं [9]वीतीवइस्सति, जहा व से [10]पुंडरीए अण[1]गारे।

एवं खलु जंबू! समणेणं भगवया महावीरेणं आदिगरेणं तित्थगरेणं जाव [11]सिद्धिगइणामधेज्जं ठाणं संपत्तेणं एगूणवीसइमस्स नायज्झयणस्स अयमट्ठे पण्णत्ते।

एवं खलु जंबू! समणेणं भगवया [महावीरेणं] जाव [12]सिद्धिगइणामधेज्जं ठाणं संपत्तेणं छट्ठस्स अंगस्स पढमस्स सुयक्खंधस्स अयमट्ठे पण्णत्ते त्ति बेमि।

॥ [13]पढमो सुतक्[14]खंधो सम्मत्तो ॥

[15]तस्स णं [16]सुयक्खंधस्स एगूणवीसं [17]अज्झयणाणि [18]एक्कसरगाणि एगूणवीसाए [19]दिवसेसु समप्पंति।

---

१. °सगार° हे १ ॥ २. पुव्वं वि य णं हे १ सं १ जे २ ला २, ३, हे २, ३, ४। पुव्विं पि य णं हे १ जे १ ॥ ३. कालमासे नास्ति हे १ जे १ ॥ ४. यणंतरं हे १ ॥ ५. °ण अंतं करेहिति जे १। °णमंतं करेहिइ हे १। °णमंतं काही लों० ॥ ६. विणिग्घाय° जे १। विगिघाय° हे १ ॥ ७. दृश्यतां पृ० ९२ पं० २० ॥ ८. °कंतारं जाव वीई° हे १ जे १ विना ॥ ९. वीइव° लों० ॥ १०. पोंड° जे १ विना ॥ ११. सिद्धिणाम° हे १, जे १, २ खं १ लों० ला १ ॥ १२. सिद्धिणाम° जे १, २, खं १ लों० ला १, ३ हे २, ३ ॥ १३. णायाणं धम्मकहाणं पढमो हे १ जे १ ॥ १४. °कंधो जे १, २ लों० ला १ ॥ १५. एयस्स सुय° हे १ जे १ ॥ १६. पढमसुयक्खंधस्स ला २। सुयखंधस्स हे १, २, ४, खं १ जे १ लों०। १७. णायज्झ° हे १ जे १ ॥ १८. एक्कारसगाणि लों० विना। एक्कारसाणि हे १ जे १ ॥ १९. दिवसेहिं समप्पंति। पढमो सुयक्खंधो समत्तो—हे १। दिवसेहिं समप्पंति। पढमो सुयखंधो ॥ छ ॥—जे १ ॥

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

[बीओ सुयक्खंधो]

[पढमो वग्गो]

१४७. ते णं काले णं ते णं समए णं रायगिहे नामं नगरे होत्था, वण्णओ। तस्स णं रायगिहस्स णयरस्स बहिया उत्तरपुरत्थिमे दिसीभागे तत्थ णं गुणसिलए णामं चेइए होत्था, वण्णओ। ते णं काले णं ते णं समए णं समणस्स भगवतो महावीरस्स अंतेवासी अज्जसुहम्मा णामं थेरा भगवंतो जातिसंपन्ना कुलसंपन्ना जाव चउद्दसपुव्वी चउणाणोवगया पंचहिं अणगारसएहिं सद्धिं संपरिवुडा पुव्वाणुपुव्विं चरमाणा गामाणुगामं दूइज्जमाणा सुहंसुहेणं [विहरमाणा] जेणेव रायगिहे णगरे जेणेव गुणसिलए चेइए जाव संजमेणं तवसा अप्पाणं भावेमाणा विहरंति। परिसा निग्गया, धम्मो कहितो, परिसा जामेव दिसं पाउब्भूता तामेव दिसं पडिगया।

ते णं काले णं ते णं समए णं अज्जसुहम्मस्स अणगारस्स अंतेवासी अज्जजंबू णामं अणगारे जाव पज्जुवासमाणे एवं वयासि—जति णं भंते! समणेणं जाव संपत्तेणं छट्ठस्स अंगस्स पढमस्स सुयक्खंधस्स णायाणं अयमट्ठे पण्णत्ते, दोच्चस्स णं भंते सुयक्खंधस्स धम्मकहाणं समणेणं जाव संपत्तेणं के अट्ठे पण्णत्ते?

एवं खलु जंबू! समणेणं जाव संपत्तेणं धम्मकहाणं दस वग्गा पण्णत्ता, तंजहा—चमरस्स अग्गमहिसीणं पढमे वग्गे १, बलिस्स वइरोयणिंदस्स वइरोयणरन्नो अग्गमहिसीणं बीए वग्गे २, असुरिंदवज्जियाणं दाहिणिल्लाणं इंदाणं अग्गमहिसीणं तइए वग्गे ३, उत्तरिल्लाणं असुरिंदवज्जियाणं भवणवासिइंदाणं अग्गमहिसीणं चउत्थे वग्गे ४, दाहिणिल्लाणं वाणमंतराणं इंदाणं अग्गमहिसीणं पंचमे वग्गे ५, उत्तरिल्लाणं वाणमंतराणं इंदाणं अग्गमहिसीणं छट्ठे वग्गे ६, चंदस्स अग्गमहिसीणं सत्तमे वग्गे ७, सूरस्स अग्गमहिसीणं अट्ठमे वग्गे ८, सक्कस्स अग्गमहिसीणं णवमे वग्गे ९, ईसाणस्स अग्गमहिसीणं दसमे वग्गे १०।

१४८. जति णं भंते! समणेणं जाव संपत्तेणं धम्मकहाणं दस वग्गा पण्णत्ता,

---

१. तत्थ णं नास्ति हे १ ॥ २. °सिलाए सं १ ॥ ३. सुहम्मे ला ३। ४. °वंता जे १ ॥ ५. चोद्दस° खं १ हे २ लों० ला १ ॥ ६. गामाणुगा जाव सुहंसुहेणं हे १ जे १ ॥ ७. °माणे विहरंति लों०। °माणे विहरति खं १। °माणा विहरइ जे १ ॥ ८. दिसि° खं १ ला ३ हे ४ ॥ ९. दिसिं ला ३, हे ४ ॥ १०. पढम सुय° हे १ जे १ लों० ला १ विना ॥ ११. °खंधस्स हे २ जे १ लों० ॥ १२. °वज्जाणं सं १ ला २, ३, हे ३, ४, जे २ ॥ १३. अग्गमहिसीणं हे २ लासं० ३ विना नास्ति ॥ १४. °णवइइंदाणं हे १ जे १ ॥

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

पढमस्स णं भंते! वग्गस्स समणेणं जाव संपत्तेणं के अट्ठे पण्णत्ते?

एवं खलु जंबू! समणेणं जाव संपत्तेणं पढमस्स वग्गस्स पंच अज्झयणा पण्णत्ता, तंजहा—काली, रा[*]ई, रयणी, विज्जू[1], मेहा।

जइ णं भंते! समणेणं जाव संपत्तेणं पढमस्स वग्गस्स पंच अज्झयणा पण्णत्ता, पढमस्स णं भंते! अज्झयणस्स समणेणं जाव संपत्तेणं के अट्ठे पण्णत्ते?

एवं खलु जंबू! ते णं काले णं ते णं समए णं रायगिहे णगरे, गुणसिलए चेइए, सेणिए राया, चे[2]ल्लणा देवी, सामी स[3]मोसढे, परिसा णिग्गया, जाव परिसा पज्जुवासति।

ते णं काले णं ते णं समए णं काली [नामं] देवी चमरचंचाए रायहाणीए, कालवडिंस[4]गभवणे, कालंसि सीहासणंसि, चउहिं सामाणियसाहस्सीहिं, च[5]उहिं म[6]यहरियाहिं सपरिवाराहिं, तिहिं परिसाहिं, सत्तहिं अणिएहिं, सत्तहिं अणियाहिवतीहिं, सोलसहिं आयरक्खदेवसाहस्सीहिं, अ[7]ण्णेहिं य ब[8]हूहि कालवडिंसगभवणवासीहिं असुरकुमारेहिं देवेहिं देवीहिं य सद्धिं संपरिवुडा महयाहय जाव विहरइ, इमं च णं केवलकप्पं जंबुद्दीवं दीवं विउलेणं ओहिणा आभोएमाणी २ पासइ, एत्थ णं समणं भगवं महावीरं जंबुद्दीवे दीवे भारहे वासे रायगिहे नगरे गुणसिलए चेइए अहापडिरूवं उग्गहं ओगिण्हित्ता संजमेणं तवसा अप्पाणं भावेमाणं पासति, पासित्ता हट्ठतुट्ठचित्तमाणंदिया [10]पीतिमणा जाव हियया सीहासणातो अब्भुट्ठेति, २ त्ता पा[11]यपीढाओ पच्चोरुहति, २ त्ता पाउयाओ ओमुयति, २ त्ता तित्थगराभिमुही सत्तट्ठ पयाइं अणुगच्छति, २ त्ता वामं जाणुं अंचेति, २ दाहिणं जाणुं धरणितलंसि निहट्टु तिक्खुत्तो मुद्धाणं धरणितलंसि [12]निमेति, २ त्ता ईसिं पच्चुण्णमइ, २ त्ता कडयतुडियथंभियातो भुयातो साहरति, २ त्ता करयल जाव कट्टु एवं वयासी—णमोऽत्थु णं अरहंताणं जा[13]व संपत्ताणं ण[14]मोऽत्थु णं समणस्स भगवओ [महावीरस्स]

---

* राती जे २ सं १ ला २, ३, हे ३, ४। रायी खं १॥ १. विज्जा हे १ जे १। विज्ज लों० ला १॥ २. चिल्लणा हे १ ला १॥ ३. समोसरिए हे १ जे १ विना॥ ४. °सगे भवणे हे १॥ ५. चउहिं २ जे १॥ ६. महयरियाहिं हे १॥ ७. अण्णेहिं बहूहिं य ला १॥ ८. बहुएहिं सं १ ला २, ३, हे ३, ४, जे २॥ ९. प्रतिषु पाठः—पासति एत्थ णं हे २ ला २। पासइ २ त्ता जत्थ जे १। पासइ २ जत्थ हे १। पासइ यत्थ खं १ लों० सं १ ला ३, हे ३, ४ जे २। पासइ तत्थ ला १॥ १०. पीईमणा हे १ जे १। दृश्यतां पृ० १० पं० ७॥ ११. पायवीढाओ हे १ जे १। पायवीढाइ लों०॥ १२. "न्यसो णिम-णुमौ।८।४।१९९। न्यस्यतेरेतावादेशौ भवतः, णिमइ, णुमइ" इति सिद्धहेमप्राकृतव्याकरणे॥ १३. जावशब्दग्राह्यः पाठ औपपातिके द्रष्टव्यः॥ १४. णमु जे १॥

जाव संपावि[1]उकामस्स, [2]वंदामि णं भगवंतं तत्थगयं [3]इह गया, पासउ मे समणे भगवं [महावीरे] तत्थ गए इह गयं ति कट्टु वंदति [नमंसति], २ सीहासणवरंसि पुरत्थाभिमुहा निसण्णा। तते णं तीसे कालीए देवीए इमेयारूवे जाव समुप्पज्जित्था—सेयं खलु मे समणं भगवं महावीरं वंदित्ता जाव पज्जुवासित्तए [4]त्ति कट्टु एवं संपेहेति, २ आभिओगिय[5]देवे सद्दावेति, २ त्ता एवं वयासी—एवं खलु देवाणुप्पिया! समणे भगवं महावीरे एवं जहा सूरियाभो तहेव आणत्तियं [6]देति जा[7]व दिव्वं सुरवराभिगमणजोग्गं [8]खेत्तं करेह, करेत्ता जाव पच्चप्पिणह। ते वि तहेव करेत्ता जाव पच्चप्पिणंति, णवरं जोयणसहस्सवित्थिण्णं जाणं, सेसं तहेव, [9]तहेव [10]णामगोयं साहेति, तहेव नट्टविहिं उवदंसेति जा[11]व पडिगता।

भंते! त्ति भगवं गोयमे समणं भगवं महावीरं वंदति णमंसति, २ त्ता एवं वयासी—कालीए णं भंते! देवीए सा दिव्वा देविडी [12]३ कहिं गया [कहिं अणुप्पविट्ठा?], कूडागारसालादिट्ठंतो।

अहो णं भंते! काली देवी म[13]हिड्डि[14]या महज्जुइया महब्बला महायसा महासोक्खा महाणुभागा। कालीए णं भंते! देवीए सा दिव्वा देविड्ढी [15]३ कि[15]णा लद्धा, किणा पत्ता, किणा अभिसमण्णागया? एवं जहा सूरियाभस्स जाव एवं खलु गोयमा! ते णं काले णं ते णं समए णं इहेव जंबुद्दीवे दीवे भारहे वासे आमलकप्पा णामं णयरी होत्था, वण्णओ। अंबसालवणे चेइए, जियसत्तू राया। तत्थ णं आमलकप्पाए नयरीए काले नामं गा[16]हावती होत्था अड्ढे जाव अपरिभूते। तस्स णं का[17]लस्स गाहावतिस्स कालसिरी णामं भारिया होत्था, सुकुमाल जाव सुरूवा। तस्स णं का[18]लस्स गाहावतिस्स धूया कालसिरीए भारियाए अत्तया काली णामं दारिया

---

१. °कामस्स सिद्धिसुहं चं° हे १। दृश्यतां पृ० ३५६ टि० १३॥ २. वंदामि णमंसामि भगवंतं जे १। वंदामि णं सामिं भगवंतं हे १॥ ३. इहं हे २॥ ४. ति कट्टु २ एवं हे २॥ ५. °य देवं हे २ खं १ ला १ लों०॥ ६. देइ २ हे १ जे १॥ ७. दृश्यतां तृतीयं परिशिष्टम्॥ ८. खेत्तं हे २ विना नास्ति॥ ९. तहेव नास्ति हे १ जे १॥ १०. णामागोयं खं १॥ ११. जाव नास्ति हे १ जे १॥ १२. अत्र '३' अङ्केन 'दिव्वा देविड्डी दिव्वा देवजुई दिव्वे देवाणुभागे' इति सम्पूर्णः पाठो माह्यो राजप्रश्नीयसूत्रानुसारेण॥ १३. महड्डिया जे २ लों०॥ १४. °ड्डिया फु कालीए इति प्रतिषु पाठः। फु इत्यक्षरस्य ६ इत्यर्थः॥ १५. "किणा लद्ध त्ति प्राकृतत्वात् केन हेतुना लब्धा भवान्तरे उपार्जिता प्राप्ता देवभवे उपनता, अभिसमन्वागता परिभोगत उपयोगं प्राप्तेति"—अटी०॥ १६. गहवती खं १॥ १७. कालगस्स जे १ ला १॥ १८. कालगस्स जे १, २ सं १ ला २, ३, हे ३, ४॥

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

होत्था, वेड्डा[1] वड्डकुमारी जुण्णा जुण्णकुमारी पडियपुयत्थणी णिव्विण्णवरा वेरग-वज्जिया[2] यावि होत्था।

ते णं काले णं ते णं समए णं पासे अरहा पुरिसादाणीए आदिगरे, जहा वद्धमाणसामी, णवरं णवहत्थुस्सेहे[3] सोलसहिं समणसाहस्सीहिं अट्ठत्तीसाए[4] अज्जियासाहस्सीहिं सद्धिं संपरिवुडे जाव अंबसालवणे समोसढे। परिसा णिग्गया जाव पज्जुवासति। तते णं सा काली दारिया इमीसे कहाए लद्धट्ठा समाणी हट्ठ जाव हियया जेणेव अम्मापियरो तेणेव उवागच्छइ, २ त्ता करयल जाव एवं वयासी- एवं खलु अम्मताओ! पासे अरहा पुरिसादाणीए आदिगरे जाव विहरति, तं इच्छामि णं अम्मताओ! तुब्भेहिं अब्भणुन्नाया समाणी पासस्स अरहतो पुरिसादाणीयस्स पायवंदिया गमित्तए। अहासुहं देवाणुप्पिए! मा पडिबंधं करेहि[5]।

तते णं सा काली[6] दारिया अम्मापितीहिं[7] अब्भणुन्नाया समाणी हट्ठ जाव हियया ण्हाया कयबलिकम्मा कयकोउयमंगलपायच्छित्ता सुद्धप्पावेसाइं[8] मंगल्लाइं वत्थाइं पवर परिहिया अप्पमहग्घाभरणालंकियसरीरा चेडियाचक्कवालपरिकिण्णा[9] सातो गिहातो[10] पडिणिक्खमति, २ त्ता जेणेव बाहिरिया उवट्ठाणसाला जेणेव धम्मिए जाणपवरे तेणेव उवागच्छति, २ धम्मियं जाणपवरं[11] दुरूढा। तते णं सा काली दारिया धम्मियं जाणपवरं[12] एवं जहा देवई[13] तहा पज्जुवासति।

तते णं पासे अरहा[14] पुरिसादाणीए कालीए[15] दारियाए तीसे य महतिमहालियाए परिसाए धम्मं[16] कहेइ। तते णं सा काली दारिया पासस्स अरहतो पुरिसादाणीयस्स[17] अंतिए धम्मं सोच्चा णिसम्म[18] हट्ठ जाव हियया पासं अरहं पुरिसादाणीयं

---

१. वडा वड्ढकुमारी जे १। "वड्ड त्ति बृहती वयसा, सैव बृहत्त्वादपरिणीतत्वाच्च बृहत्कुमारी, जीर्णा शरीरजरणाद् वृद्धेत्यर्थः, सैव जीर्णत्वापरिणीतत्वाभ्यां जीर्णकुमारी, जीर्णशरीरत्वादेव पतितपुतस्तनी अवनतिगतनितम्बदेश-वक्षोजा, निर्विण्णाश्च वराः परिणेतारो यस्याः सा निर्विण्णवरा, अत एव वरकवर्जितेति"—अटी०॥ २. वरगपरिवज्जिया लों० विना। दृश्यतामुपरितनं टिप्पणम्॥ ३. णवुस्सेहे हे १ जे १ विना॥ ४. अट्ठतीसाए हे १ जे १ खं १ ला १, २ हे ३, ४॥ ५. करेहिं हे २॥ ६. कालिया दा° सं १ ला २, ३, हे ३, ४, जे २॥ ७. °पिईहिं लों०। °पीतीहिं हे १ खं १ जे २॥ ८. °हपा° हे १ जे १ ला २ विना। °हप्प° ला १॥ ९. चेडी° हे २॥ १०. गेहाओ हे २॥ ११. °णप्प° लों०॥ १२. °णप्प° खं १ लों०॥ १३. हे २ लों० विना। देवती जहा हे ४ जे २ लामू० २। दोवती जहा सं १ ला २ लासं० ३ खं १। दोवई जाव जे १। देवई जाव ला १ हे १। दृश्यताम् अन्तकृद्दशाङ्गे तृतीये वर्गेऽष्टमेऽध्ययने॥ १४. अरिहा जे १॥ १५. कालीयाए हे २॥ १६. धम्मकहा। तए हे १ जे १ लों० विना॥ १७. °दाणियस्स हे २ लों०॥ १८. णिसम्मा खं १ हे २ जे २॥

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

तिक्खुत्तो वंदति नमंसति, २ एवं वयासी—सद्दहामि णं भंते ! णिग्गंथं पावयणं जाव से जहेयं तुब्भे वदह, जं णवरं देवाणुप्पिया ! अम्मापियरो आपुच्छामि । तते णं अहं देवाणुप्पियाणं अंतिए जाव[1] पव्वयामि । अहासुहं देवाणुप्पिए !

तते णं सा काली दारिया पासेणं अरहया[2] पुरिसादाणीएणं एवं वुत्ता समाणी हट्ठतुट्ठा[3] जाव हियया पासं अरहं वंदति नमंसति, २ त्ता तमेव धम्मियं जाणपवरं[4] दुरुहति[5], २ पासस्स अरहतो पुरिसादाणीयस्स अंतियातो[6] अंबसालवणातो चेतियातो पडिणिक्खमति, २ त्ता जेणेव आमलकप्पा नयरी तेणेव उवागच्छति, २ आमलकप्पं णगरिं मज्झंमज्झेणं जेणेव बाहिरिया उवट्ठाणसाला तेणेव उवागच्छति, २ धम्मियं जाणपवरं[7] ठवेति, २ त्ता धम्मियातो जाणप्पवरातो पच्चोरुहति, २ जेणेव अम्मापियरो तेणेव उवागच्छति, २ त्ता करयलपरिग्गहियं दसणहं सिरसावत्तं मत्थए अंजलिं कट्टु एवं वयासी—एवं खलु अम्मतातो[8] ! मए पासस्स अरहतो अंतिए धम्मे णिसंते, से वि य धम्मे इच्छिते पडिच्छिते अभिरुइए । तते णं अहं अम्मयातो[9] ! संसारभउव्विग्गा, भीया जम्मणमरणाणं, इच्छामि णं तुब्भेहिं अब्भणुन्नाया समाणी पासस्स अरहतो अंतिए मुंडा भवित्ता अगारातो अणगारियं पव्वइत्तए । अहासुहं देवाणुप्पिए[10] ! मा पडिबंधं करेह ।

तते णं से काले गाहावती[11] विपुलं असण[12]-पाण-खाइम-साइमं उवक्खडावेति, २ त्ता मित्त-णाति-णियग-सयण-संबंधि-परिजणं आमंतेति, २ ततो पच्छा ण्हाए जाव विपुलेणं पुप्फ-वत्थ-गंध-मल्लालंकारेणं सक्कारेत्ता सम्माणेत्ता तस्सेव मित्त-णाति-णियग-सयण-संबंधि-परिणजस्स पुरतो कालिं[13] दारियं सेयापीएहिं कलसेहिं ण्हावेति, २ सव्वालंकारविभूसियं करेति, २ त्ता[14] पुरिससहस्सवाहिणिं[15] सीयं दुरुहेति[16], २ मित्त-णाति-णियग-सयण-संबंधि-परिजणेण सद्धिं संपरिवुडे[17] सव्विड्ढीए जाव रवेणं आमलकप्पं नगरिं मज्झंमज्झेणं णिग्गच्छति, २ त्ता जेणेव अंबसालवणे चेतिए तेणेव

---

१. जाव नास्ति हे २ ॥ २. अरहा पुरि° हे १ जे १ ॥ ३. हट्ठ जाव जे १ विना ॥ ४. जाणप्प° हे १, २ जे १ विना ॥ ५. दुरुहेति हे २ ॥ ६. °याइ लों० ॥ ७. जाणप्प° लों० ॥ ८. अम्मायितो ला ३ । अम्मापियातो जे २ सं १ हे ४ ॥ ९. अम्मापियातो लामू० ३ जे २ । अम्मपियातो सं १ ॥ १०. °णुपिया हे २ ॥ ११. °वति हे २ ला १ विना ॥ १२. असणं ४ उव° हे १ जे १ । असणं उव° लों० ॥ १३. कालियं दा° सं १ ला २, ३, हे ३, ४ ॥ १४. त्ता मित्त° जे १ ॥ १५. °हिणीं सीयं हे १ खं १ जे २ । °हिणीयं सीयं ला १, ३ । १६. दुरुहति हे १, २ खं १ लों० ला १ । जे १ मध्ये पाठोऽत्र पतितः । दृश्यतामुपरितनं टिप्पणम् २ ॥ १७. °वुडा हे १ ॥

Jain Education International　　For Private & Personal Use Only　　www.jainelibrary.org

उवागच्छति, २ छत्तादीए[1] तित्थगराइसए पासति, २ त्ता सीयं ठवेति, २ त्ता कालिं[2] दारियं सीयाओ पच्चोरुहेति[3], २ तए णं तं कालिं[15] दारियं अम्मापियरो पुरतो काउं जेणेव पासे अरहा पुरिसादाणीए तेणेव उवागच्छंति, २ त्ता वंदंति [नमंसंति,] २ एवं वयासी—एवं खलु देवाणुप्पिया! काली दारिया अम्हं धूया इट्ठा कंता जाव[4] किमंग पुण पासणयाए? एस णं देवाणुप्पिया! संसारभउव्विग्गा इच्छति देवाणुप्पियाणं अंतिए मुंडा[5] भवित्ताणं[6] जाव पव्वइत्तए, तं[7] एयं णं देवाणुप्पियाणं सिस्सिणिभिक्खं[8] दलयामो, पडिच्छंतु णं देवाणुप्पिया! सिस्सिणिभिक्खं। अहासुहं देवाणुप्पिया! मा पडिबंधं[9] करेह[10]।

तते णं सा काली कुमारी पासं अरहं वंदति नमंसति, २ त्ता उत्तरपुरत्थिमं दिसीभागं अवक्कमति, २ त्ता सयमेव आभरणमल्लालंकारं[11][12] ओमुयति, २ सयमेव लोयं करेति, २ जेणेव पासे अरहा पुरिसादाणीए तेणेव उवागच्छति, २ पासं अरहं तिक्खुत्तो वंदति नमंसति, २ एवं वयासी—आलित्ते णं भंते! लोए, एवं जहा देवाणंदा[13], जाव सयमेव पव्वावियं[14], तते णं पासे अरहा पुरिसादाणीए कालिं[15] सयमेव पुप्फचूलाए अज्जाए सिस्सिणियत्ताए[16] दलयति[17]। तते णं सा पुप्फचूला अज्जा कालिं कुमारिं सयमेव पव्वावेति, जाव उवसंपज्जित्ताणं विहरति। तते णं सा काली अज्जा जाया ईरियासमिया[18] जाव गुत्तबंभचारिणी। तते णं सा काली अज्जा पुप्फचूलाए अज्जाए अंतिए सामाइयमाइयाइं[19] एक्कारस अंगाइं अहिज्जइ, २ बहूहिं[20] चउत्थ जाव विहरति।

तते णं सा काली अज्जा अन्नया कयाइ[21] सरीरबाउसिया जाया[22] यावि होत्था,

---

१. छत्ताइए लों० ॥ २. कालियं दा° लों० हे १ ॥ ३. °रुहइ हे २ जे १ विना। °रुभति ला १ ॥ ४. दृश्यतां पृ० ५५ पं० ७, पृ० ४५ पं० ५-७ ॥ ५. मुंडे हे २ ला १, २ हे ३, ४ ॥ ६. भवित्ताणं जाव सं १ ला २, ३, हे ३, ४, जे २। दृश्यतां पृ० ५५ पं० १३ ॥ ७. तए णं हे १ जे १ ॥ ८. सिस्सिणिं भिक्खं जे २ ॥ ९. पाडि° खं १ ॥ १०. करेह हे २ विना नास्ति ॥ ११. °रणालंकारं हे २ ॥ १२. °कारा जे २ सं १ ला ३ हे ३, ४ ॥ १३. दृश्यतां भगवतीसूत्रे ९।३३।१६ ॥ १४. °विउं सं १ ला २, ३, हे १, ३, ४, जे २ ॥ १५. कालियं स° लों० ॥ १६. °णीय° हे १ जे १ ॥ १७. °यतित्ति हे २ ॥ १८. रिया जे १ खं १ ॥ १९. °माईयाइं हे २ ॥ २०. बहूइं हे २ लों० ला १, २। बहूतिं खं १। बहूणं हे १ जे १। दृश्यतां पृ० ७१ पं० १, पृ० ११३ पं० ९ ॥ २१. कयाई हे १ जे १ ॥ २२. जाया त्रि सं १ हे १, ३ जे १ ला १ लासं० २ विना ॥

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

अभिक्खणं २ हत्थे [*]धोवेति, पाए [1]धोवेति, सीसं धोवेति, मुहं धोवेति, थणंतरा[2]णि धोवेति, कक्खंतराणि धोवेति गुज्झंतराणि धोवेइ, जत्थ जत्थ वि य णं ठाणं वा सेज्जं वा णिसीहियं वा [3]चेतेति तं पुव्वामेव अब्भुक्खित्ता ततो पच्छा [4]आसयति वा सयति वा।

तते णं सा पुप्फचूला अज्जा कालिं अज्जं एवं वयासी—नो खलु कप्पति देवाणुप्पिए! समणीणं णिग्गंथीणं सरीरबाउसियाणं [5]होत्तए, तुमं च णं देवाणुप्पिए! सरीरबाउसिया जाया अभिक्खणं २ हत्थे धोवसि जाव आसयाहि वा सयाहि वा, तं तुमं देवाणु[6]प्पिए! एयस्स ठाणस्स आलोएहि जाव पायच्छित्तं पडिव[7]ज्जाहि। तते णं सा काली अज्जा पुप्फचूलाए अज्जाए एयमट्ठं नो आढाति [8]जाव तुसिणीया संचिट्ठति। तते णं ताओ पुप्फचू[9]लाए अज्जाओ कालिं अज्जं अभिक्खणं २ [10]हीलेंति, णिंदंति, खिंसंति, ग[11]रहंति, अवमण्णंति, अभिक्ख[12]णं २ एयमट्ठं निवारेंति।

तते णं तीसे कालीए अज्जाए समणीहिं णिग्गंथीहिं अभिक्खणं २ हीलिज्जमाणीए जाव वारिज्जमाणीए इमेयारूवे अज्झत्थिते जाव समुप्पज्जित्था—जया णं अहं [13]अगारवासमज्झे [14]वसित्था तदा णं अहं सयंवसा, जप्पभिइं च णं अहं मुंडा भवित्ता अगारातो अणगारियं पव्वतिया तप्पभिइं च णं अहं परव्वसा जाया, तं सेयं खलु मम कल्लं पाउप्पभायाए रयणीए जाव जलंते [15]पाडिक्कयं उव[16]स्सयं उवसंपज्जित्ताणं विहरित्तए [17]त्ति कट्टु एवं संपेहेति, २ कल्लं जाव जलंते [18]पाडिक्कं उवस्सयं गिण्हति, २ तत्थ णं अणिवारिया [19]अणोहट्टिया सच्छंदमती अभिक्खणं २ हत्थे धोवति जाव [20]आसयइ वा सयइ वा।

---

* धोवइ हे १, २, जे १ विना॥ १. धोवइ हे १, २, जे १ विना। एवमग्रेऽपि॥ २. °राइं हे १, २ जे १ खं १ विना। लों० मध्ये सर्वत्राग्रेऽपि °राइं इति पाठः॥ ३. चेएइ हे १ जे १ लों०। दृश्यतां पृ० २७० पं० २॥ ४. आसायति जे २ हे १। आसवि हे २। आसाइ ला १॥ ५. होंतए खं १। होइत्तए हे २। भोत्तए लों०॥ ६. °प्पिया जे १॥ ७. °वज्जाहिं हे २॥ ८. जाव नास्ति हे १ जे १। दृश्यतां पृ० २४ पं० १३॥ ९. °चूलाओ हे १ विना। °चूलाइ लों०॥ १०. हीलंति हे १ जे १॥ ११. गरि° ला १॥ १२. °क्खणं ति २ खं १॥ १३. अगारमज्झे° हे १॥ १४. वसित्था हे १, २॥ १५. पाडिक्कं जे १। पाडिएक्कं हे १॥ १६. °स्सयं एवं उव° हे १ जे १॥ १७. ति कट्टु हे २॥ १८. पाडिएक्कं हे १ जे १॥ १९. दृश्यतां पृ० २७८ पं० ११॥ २०. आसइ हे २॥

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

ततेणं सा काली अज्जा पासत्था पासत्थविहारी ओसण्णा[1] ओसण्णविहारी कुसीला कुसीलविहारी अहाच्छंदा अहाच्छंदविहारी संसत्ता संसत्तविहारी बहूणि वासाणि सामन्नपरियागं[2] पाउणति[3], २ अद्धमासियाए संलेहणाए अप्पाणं[4] झूसेति[5], २ तीसं भत्ताइं अणसणाए[6] छेदेति, २ तस्स[7] ठाणस्स अणालोईयपडिक्कंता[8] कालमासे कालं किच्चा चमरचंचाए रायहाणीए[9] कालवडिंसए[10] भवणे उववायसभाए देवसयणिज्जंसि देवदूसंतरिया अंगुलस्स असंखेज्जभागमेत्ताए[11] ओगाहणाए कालीदेवित्ताए उववण्णा। ततेणं सा काली देवी अहुणोववण्णा समाणी पंचविहाए पज्जत्तीए जहा सूरियाभो[12] जाव भासामणपज्जत्तीए। ततेणं सा काली देवी चउण्हं सामाणियसाहस्सीणं जाव अण्णेसिं च बहूणं कालीवडेंसगभवणवासीणं[13] असुरकुमाराणं देवाण[14] य देवीण य आहेवच्चं जाव विहरति। एवं खलु[15] गोयमा! कालीए देवीए सा दिव्वा देविड्ढी ३[16] लद्धा पत्ता अभिसमण्णागया।

कालीए णं भंते! देवीए केवतियं कालं ठिती पण्णत्ता? गोयमा! अड्ढाइज्जाइं पलिओवमाइं ठिती पण्णत्ता। काली णं भंते! देवी ताओ देवलोगाओ अणंतरं उव्वट्टित्ता कहिं गच्छिहिति[17] कहिं उववज्जिहिति[18]? गोयमा! महाविदेहे वासे [19]सिज्झिहिति बुज्झिहिति मुच्चिहिति परिणिव्वाहिति सव्वदुक्खाणमंतं काहिति।

एवं खलु जंबू! समणेणं भगवया महावीरेणं जाव संपत्तेणं पढमस्स वग्गस्स पढमस्स[20] अज्झयणस्स अयमट्ठे पण्णत्ते।

१४९. जति णं भंते! समणेणं जाव संपत्तेणं धम्मकहाणं पढमस्स[21] वग्गस्स [22]पढमस्स अज्झयणस्स अयमट्ठे पण्णत्ते, बितियस्स णं भंते! अज्झयणस्स समणेणं [भगवया महावीरेणं] जाव संपत्तेणं के अट्ठे पण्णत्ते?

---

१. उवसण्णा खं १ ॥ २. परियाए जे १ ॥ ३. पाउणित्ता अद्ध° हे १ ॥ ४. अत्ताणं हे २ विना ॥ ५. झोसेति खं १ ॥ ६. °गाइं जे १ ॥ ७. जस्स ठाणा अणा° खं १ ॥ ८. °इयअपडि° लों० हे १ जे १ ला १, २ विना ॥ ९. रायसय° हे १ ॥ १०. °लवसं° जे १ ॥ ११. हे २ विना—°जाए भाग° जे १। °जए भाग° जे २ हे ३, ४ ला २, ३। °जइभाग° ला १ लों० हे १ खं १ ॥ १२. दृश्यतां राजप्रश्नीयसूत्रप्रान्तभागे ॥ १३. पूर्वं 'कालव°' इति पाठो वर्तते, दृश्यतां पृ० ३५६ पं० ११ ॥ १४. देवाणं देवीण य हे १ जे १ ॥ १५. खलु सामी गो° जे १ ॥ १६. दृश्यतां पृ० ३५७ टि० १२ ॥ १७. गच्छिहिई हे १ जे १ खं १ ॥ १८. °वज्जिहिई हे १ जे १ ॥ १९. सिज्झिहिति ५ एवं हे १ जे १ विना। सिज्झिहिई एवं हे १ जे १ ॥ २०. पढमज्झ° हे १ जे १ विना। पढमअज्झ° लों० ॥ २१. पढमस्स अज्झयणस्स हे २। २२. पढमअज्झयणस्स हे १। पढमज्झयणस्स हे १ विना। दृश्यतामुपरितनं टिप्पणम् ॥

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

एवं खलु जंबू! ते णं काले णं ते णं समए णं रायगिहे नगरे गुणसिलए चेतिए सामी समोसढे, परिसा णिग्गया जाव पज्जुवासति, ते णं काले णं ते णं समए णं राई देवी चमरचंचाए रायहाणीए एवं जहा काली तहेव आगता, णट्टविहिं उवदंसेत्ता पडिगया।

भंते त्ति[1] भगवं गोयमे [[2]सम[3]णं भगवं महावीरं वंदति नमंसति, वंदित्ता नमंसित्ता] पुव्वभवपुच्छा, एवं खलु गोयमा! ते णं काले णं ते णं समए णं आमलकप्पा णयरी, अंबसालवणे चेइए, जियसत्तू राया, रा[4]ई गाहावती, रा[5]ईसिरी भारिया, राई दारिया, पासस्स समोसरणं। राई दारिया जहेव काली तहेव निक्खंता, तहेव सरीरबाउसिया, तं चेव सव्वं जाव अंतं का[6]हिति। एवं खलु जंबू! [7]बितियस्सऽज्झयणस्स, [8]निक्खेवओ।

जति णं भंते! त[9]इयस्स अज्झयणस्स, उ[10]क्खेवओ। एवं खलु जंबू! रायगिहे णगरे, गुणसिलए चेइए, ए[11]वं जहेव राई तहेव रयणी वि। णवरं आमलकप्पा नयरी, रयणी गाहाव[12]ती, रयण[13]सिरी भारिया, रयणी दारिया, सेसं तहेव जा[14]व अंतं का[15]हिति।

एवं विज्जू वि। आमलकप्पा नयरी, विज्जू गाहावती, विज्जुसिरी भारिया, विज्जू दारिया, सेसं तहेव। एवं [16]मेहा वि, आमल[17]कप्पा नयरी, मेहे गाहावती, मेहसिरी भारिया, मेहा[18] दारिया सेसं तहेव। एवं खलु जंबू! समणेणं जाव संपत्तेणं धम्मकहाणं पढमस्स वग्गस्स अयमट्ठे पण्णत्ते।

---

१. ति हे १ ॥ २. दृश्यतां पृ० ७५ पं० २२ ॥ ३. श्रम° हे २ ॥ ४. राइ लों०। एवमग्रेऽपि सर्वत्र। राती खं १, एवमग्रेऽपि सर्वत्र ॥ ५. राइसिरी हे २। राइसरी लों०। रातीसरी खं १। राईसरो हे १, ३, ४ जे १, २ ला २ ॥ ६. करेहिई हे १ जे १ ॥ ७. हे २ विना–बितियज्झय° खं १ ला २ जे २ सं १। बितीयज्झ° ला ३। बीयज्झय° ला १ ॥ त्रियज्झय° हे १, ३, ४ जे १। बियज्झाय° लों० ॥ ८. दृश्यतां पृ० ३६२ पं० १६ ॥ ९. तइयज्झय° हे २ विना। तईयज्झय° ला १। "पानीयादिष्वित् ।८।१।१०१। पानीयादिषु शब्देषु ईत इद् भवति, पाणिअं।...तइयं...।" इति सिद्धहेमप्राकृतव्याकरणे ॥ १०. दृश्यतां पृ० ३६२ पं० १८ ॥ ११. एवं नास्ति हे २ ॥ १२. °वइ हे २ जे १ लों० ॥ १३. °सिरि हे १ जे १ ॥ १४. जावंत खं १ जे १ ॥ १५. काहिई हे १ जे १। काहीति लों० ॥ १६. मेहा वी हे १ जे हे ॥ १७. °कप्पाए नयरीए हे १, २ जे १ ला १ विना ॥ १८. मेही जे १। मेहा हे १ ॥

[बीओ वग्गो]

१५० जति णं भंते! समणेणं जाव संपत्तेणं दोच्चस्स वग्गस्स, उक्खेवओ। एवं खलु जंबू! समणेणं जाव संपत्तेणं दोच्चस्स वग्गस्स पंच अज्झयणा पण्णत्ता, तंजहा—सुंभा, निसुंभा, [1]रंभा, [2]निरंभा, मदणा।

जति णं भंते! समणेणं जाव संपत्तेणं धम्मकहाणं दोच्चस्स वग्गस्स पंच अज्झयणा पण्णत्ता, दोच्चस्स णं भंते! वग्गस्स पढमज्झयणस्स के अट्ठे पण्णत्ते?

एवं खलु जंबू! ते णं काले णं ते णं समए णं रायगिहे णगरे, गुणसिलए चेइए, सामी समोसढे, परिसा णिग्गता जाव पज्जुवासति। ते णं काले णं ते णं समए णं सुंभा देवी, बलिचंचाए रायहाणीए सुंभवडेंसए[3] भवणे सुंभंसि सीहासणंसि कालीगमएणं जाव णट्टविहिं उवदंसेत्ता [4]जाव पडिगया, पुव्वभवपुच्छा, सावत्थी णयरी, कोट्ठए चेइए, जियसत्तू राया, सुंभे गाहावती, सुंभसिरी भारिया, सुंभा दारिया, सेसं जहा कालीए, णवरं अद्धुट्ठाइं पलिओवमाइं ठिती। एवं खलु जंबू!, निक्खेवगो अज्झयणस्स। एवं सेसा वि चत्तारि अज्झयणा, सावत्थीए, नवरं माया पिया [5]धूया स[6]रिनामया। एवं खलु जंबू!, निक्खेवओ बितियस्स वग्गस्स।

[तइओ वग्गो]

१५१. उक्खेवओ तइयवग्गस्स। एवं खलु जंबू! समणेणं भगवया महावीरेणं जाव संपत्तेणं तइ[8]यस्स वग्गस्स [9]चउप्पण्णं अज्झयणा पण्णत्ता, तंजहा—पढमे अज्झयणे जाव [10]चउप्पण्णतिमे अज्झयणे, जति णं भंते! समणेणं जाव संपत्तेणं धम्मकहाणं तइ[11]यस्स वग्गस्स चउप्प[12]न्नं अज्झयणा पण्णत्ता, पढमस्स णं भंते! अज्झयणस्स समणेणं जाव संपत्तेणं के अट्ठे पण्णत्ते?

---

१. रुंभा जे २ हे ३॥ २. निरुंभा सं १ ला ३, हे ३, ४ जे २॥ ३. °ए विमाणे सुं° हे २॥ ४. जाव नास्ति हे २॥ ५. धूय° हे १ जे १ विना॥ ६. °सिरिनामया जे १ ला १, २। सरिसनामया लों०। "दृशः क्विप्-टक्-सकः। ८।१।१४२। क्विप् टक् सक् इत्येतदन्तस्य दृशेर्धातोर् ऋतो रिरादेशो भवति। सदृक्—सरिवण्णो, सरिरूवो, सरिवन्दीणं, सदृशः—सरिसो।" इति सिद्धहेमप्राकृतव्याकरणे। ७. जंबू सं १ ला २, ३, हे ३, ४, जे २ विना नास्ति॥ ८. °यवग्गस्स हे १ जे १॥ ९. °पण्णं लों०॥ १०. चउप्पण्णत्तिमे जे १। चउपण्णत्तिमे लों०। ११. °यवग्गस्स हे १ जे १॥ १२. °पन्न अज्झयणा खं १। °प्पन्नज्झयणा ला ३॥

एवं खलु जंबू! ते णं काले णं ते णं समए णं रायगिहे णगरे, गुणसिलए चेइए, सामी समोसढे, परिसा णिग्गया जाव पज्जुवासेंति[1]। ते णं काले णं ते णं समए णं अला देवी, धरणाए[2] रायहाणीए अलावडेंसए भवणे अलंसि सीहासणंसि, एवं कालीगमएणं, जाव णट्टविहिं उवदंसेत्ता पडिगया, पुव्वभवपुच्छा[3], वाणारसीए णयरीए, काममहावणे चेइए, अले गाहावती[4], अलसिरी[5] भारिया, अला दारिया, सेसं जहा कालीए, णवरं धरणस्स[6] अग्गमहिसित्ताए उववातो, सातिरेगं अद्ध-पलिओवमं ठिती, सेसं तहेव। एवं खलु, णिक्खेवओ पढमस्स अज्झयणस्स।

एवं मका[7] २ सतेरा ३ सोयामणी ४ इंदा ५ घणविज्जुया वि ६। सव्वाओ एताओ धरणस्स अग्गमहिसीओ। एवेते[8] छ अज्झयणा वेणुदेवस्स वि अविसेसिया[9] भाणियव्वा। एवं जाव[10] घोसस्स वि एते चेव छ अज्झयणा। एवेते[11] दाहिणिल्लाणं इंदाणं चउप्पण्णं[12] अज्झयणा भवंति। सव्वाओ वि वाणारसीए काममहावणे चेइए। तइयवग्गस्स णिक्खेवओ।

[चउत्थो वग्गो]

१५२. चउत्थस्स[13] उक्खेवओ। एवं खलु जंबू! समणेणं जाव संपत्तेणं धम्मकहाणं चउत्थस्स वग्गस्स चउप्पण्णं[14] अज्झयणा पण्णत्ता, तंजहा—पढमे अज्झयणे जाव चउप्पण्णइमे[15] अज्झयणे। पढमस्स णं भंते! अज्झयणस्स, उक्खेवगो[16]। एवं खलु जंबू! ते णं काले णं ते णं समए णं रायगिहे समोसरणं[17] जाव परिसा पज्जुवासति। ते णं काले णं ते णं समए णं रूया[18] देवी, रूयाणंदा रायहाणी,

१. °सती हे २॥ २. धरणीए ला १ लासं० ४ सं १॥ ३. पुच्छणा वाणारसीनयरीए लों०॥ ४. °वइ लों०॥ ५. अलभसिरि खं १। अलतसिरी लों०। अलभसिरी ला १, हे ४ जे २। अलभिसिरि लामू० ३॥ ६. हे २ विना—धरण अग्ग° लों० जे २ ला १, २, ३ हे ३, ४ खं १। धरणग्गा° हे १ जे १॥ ७. कामसतेरा लों०। कमा सतेरा हे १ जे १, २ ला २, ३ हे ३, ४। दृश्यतां स्थानाङ्गे सू० ५०८, भगवत्यां १०।५।१३॥ ८. एखेए हे १। इखेए जे १। दृश्यतां पं० ८॥ ९. अविसेसा लों०। सेसिया हे १ जे १॥ १०. जावशब्देन 'हरिस्स अग्गिसीहस्स पुण्णस्स जलकंतस्स अमियगतिस्स वेलंबस्स' इति पाठो ग्राह्यो भाति॥ ११. दृश्यतां पं० ६॥ १२. चउपण्गं खं १॥ १३. चउत्थवग्गस्स हे २ लों० विना॥ १४. चउपण्णं खं १। चउप्पण्णा हे १ जे १॥ १५. चउपण्ण° खं १॥ १६. उक्खेवो हे १ जे १॥ १७. °रणं परिसा जाव पज्जु° हे १ जे १॥ १८. रूया खं १। रुया जे १, एवमग्रेऽपि रू° स्थाने जे १ मध्ये रु° इति ज्ञेयम्॥

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

रूयगवडेंसए भवणे, रूयगंसि[1] सीहासणंसि, जहा कालीए तहा, नवरं पुव्वभवे[2] चंपाए पुण्णभद्दे चेतिए, रूयगे गाहावती, रूयगसिरी भारिया, रूया दारिया, सेसं तहेव, णवरं भूयाणंदअग्गमहिसित्ताए उववातो, देसूणं पलिओवमं ठिती, णिक्खेवओ। एवं[3] सुरूया[4] वि रूयंसा[5] वि रूयगावती[6] वि रूयकंता[7] वि रूयप्पभा वि, एवेयाओ[8] चेव उत्तरिल्लाणं इंदाणं भाणियव्वाओ जाव महाघोसस्स[9]। णिक्खेवओ चउत्थवग्गस्स।

[पंचमो वग्गो]

१५३. पंचमवग्गस्स[10] उक्खेवओ। एवं खलु जंबू! जाव संपत्तेणं बत्तीसं[11] अज्झयणा पण्णत्ता, तंजहा—

कमला कमलप्पभा चेव, उप्पला य सुदंसणा।
रूववती बहुरूवा, सुरूवा सुभगा वि य॥ ५३॥
पुन्ना[12] बहुपुत्तिया चेव, उत्तमा तारगा वि य।
पउमा वसुमती चेव, कणगा कणगप्पभा॥ ५४॥
वडेंसा केउमती चेव, वइसेणा रइप्पिया।
रोहिणी नवमिया चेव, हिरी पुप्फवती इ[13] य॥ ५५॥
भुयगा भुयगवती[14] चेव, महाकच्छा फुडा इ[15] य।
सुघोसा विमला चेव, सुस्सरा य सरस्सती[16]॥ ५६॥

उक्खेवओ पढमस्स अज्झयणस्स। एवं खलु जंबू! ते णं काले णं ते णं समए णं रायगिहे समोसरणं जाव[17] परिसा पज्जुवासति। ते णं काले णं ते णं

---

१. रूवगंसि खं १॥ २. °भवे ला २, ३, हे १, ३, ४ जे २॥ ३. एवं खलु हे १ हेमू० २, ला १ विना॥ ४. रूया वि सुरूया वि हे १ जे १। रूवा वि सुरूवा वि खं १॥ ५. रूवंसा खं १॥ ६. रूयगाहावई हे १ जे १। रूवगावइ लों०। रूवगावती खं १। ७. रूवकंता वि रूवप्पभा खं १॥ ८. एयाओ चेव ला १। एया चेव हे १। दृश्यतां पृ० ३६५ पं० ९, १०॥ ९. °सस्स वि खं १॥ १०. पंचमगस्स हे १ जे १ खं १। पंचमस्स हे २ लों० लामू० २ हेमू० ४ जे २॥ ११. बत्तीसा हे १ जे १॥ १२. पुण्णा हे १ खं १ विना। अत्र स्थानाङ्गसूत्रे [सू० २७३] पुत्ता इति पाठो लभ्यते, किन्तु हस्तलिखितादर्शेषु, 'त्ता-न्ना' इत्यक्षरयोः समानप्रायत्वात् पाठनिर्णयो दुष्करो भवति। किञ्च, भगवतीसूत्रादौ 'पुन्ना' इति पाठो लभ्यते, दृश्यतां स्थानाङ्गसूत्रे पृ० १०५ टि० ११॥ १३. इय लों०। विय जे १ ला २, ३, हे ३, ४। चेय खं १॥ १४. °गाव° सं १ जे २ ला २, ३, हे ३, ४॥ १५. ई य ला १॥ १६. सुर° हे १ जे १॥ १७. णं जाव राय° हे २॥

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

समए णं कमला देवी, कमलाए रायहाणीए, कमलवडेंसए भवणे, कमलंसि सीहासणंसि, सेसं जहा कालीए तहेव, णवरं पुव्वं[1]भवे नागपुरे नगरे, सहसंबवं[2]णे उज्जाणे, कमलस्स गाहावतिस्स कमलसिरीए भारियाए कमला दारिया, पासस्स णं[3] अंतिए निक्खंता। कालस्स पिसायकुमारिंदस्स अग्गमहिसी, अद्धपलिओवमं [4]ठिती, एवं सेसा वि अज्झयणा दाहिणिल्लाणं वाणं[5]मंतरिंदाणं भाणिय[6]व्वा। सव्वाओ णागपुरे सहसंबवणे उज्जाणे, मायापियरो धूं[7]यासं[8]रिनामया, [9]ठिती अद्धपलिओवमं। पंचमो वग्गो सं[10]म्मत्तो।

[छट्ठो वग्गो]

१५४. छं[11]ट्ठो वि वग्गो पंचमवग्गसरिसो। णवरं मं[12]हाकालादीणं उं[13]त्तरिल्लाणं इंदाणं अग्गमहिसीओ, पुव्वं[14]भवे सागेए नगरे, उत्तरकुरु उज्जाणे, मायापियरो धूं[15]यासं[16]रिणामया, सेसं तं चेव। छट्ठो वग्गो सम्मत्तो।

[सत्तमो वग्गो]

१५५. सत्तमस्स वग्गस्स उक्खेवओ। एवं खलु जंबू! जाँ[17]व चत्तारि अज्झयणा पण्णत्ता, तंजहा—सूरप्पभा, आयवा, अच्चिमाली, पभंकरा। पढमस्स अज्झयणस्स उक्खेवओ। एवं खलु जंबू! ते णं काले णं ते णं समए णं रायगिहे समोसरणं जाव परिसा पज्जुवासति। ते णं काले णं ते णं समए णं सूरप्पभा देवी, सूरंसि विमाणंसि, सूरप्पभंसि [18]सीहासणंसि, सेसं जहा कालीए [19]तहेव, णवरं पुं[20]व्वभवे अं[21]रक्खुरीए नयरीए, सूरप्पभस्स गाहावइस्स सूं[22]रसिरीए भारियाए सूरप्पभा दारिया।

१. °भवो हे १, २, लों० खं १ ला १ हे ३॥ २. °संबउज्जाणे हे १॥ ३. णं हे १ विना नास्ति॥ ४. ठिइ लों० हे २। ठिई (इ-हे १) पन्नत्ता एवं हे १ जे १॥ ५. °मंतरियाणं ६. °व्वाओ हे २ विना॥ ७. धूय° खं १ हे २ लों० ला २॥ ८. °सरिसना° हे १ लों०। °सिरिना° सं१, ला ३, हे ४ जे २॥ ९. ठिती य अद्ध° खं १। ठिइ अद्ध° लों०॥ १०. समत्तो जे १॥ ११. छट्ठो वग्गो हे १ जे १॥ १२. महाकालिंदाणं उत्तराणं अग्ग° लों०॥ १३. उवरि° जे १ हे १॥ १४. °भवो हे २, खं १ ला १, ३, हेसं० ४ जे २॥ १५. धूय° हे १ ला १ विना॥ १६. सरिसणामया लों०। सिरिणामया सं १ ला १, ३, हे ३, ४, जे २॥ १७. जाव नास्ति हे २ ला १॥ १८. सिंहा° हे २॥ १९. तहा णवरं जे १ विना॥ २०. पुव्वभवो ला १ विना॥ २१. अरंक्खु° हे १। अरक्ख° लों०॥ २२. सूरसिरीभारियाए हे १ जे १। सूरसिरिभारियाए खं १ लों०॥

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

सूरस्स अग्गमहिसी, ठिती अद्धपलिओवमं पंचहिं वाससएहिं अब्भहियं, सेसं जहा कालीए। एवं सेसाओ वि सव्वाओ अरक्खुरीए[1] णयरीए। सत्तमो वग्गो सम्मत्तो[2]।

[अट्ठमो वग्गो]

१५६. अट्ठमस्स उक्खेवओ। एवं खलु जंबू! जाव चत्तारि अज्झयणा पण्णत्ता, तंजहा—चंदप्पभा, दोसिणाभा, अच्चिमाली, पभंकरा। पढमस्स अज्झयणस्स उक्खेवओ। एवं खलु जंबू! ते णं काले णं ते णं समए णं रायगिहे समोसरणं जाव परिसा पज्जुवासति। ते णं काले णं ते णं समए णं चंदप्पभा देवी, चंदप्पभंसि विमाणंसि, चंदप्पभंसि सीहासणंसि, सेसं जधा कालीए, णवरं पुव्वभवे[3] महुराए णयरीए, भंडीरवडेंसए[4] उज्जाणे, चंदप्पभे गाहावती, चंदसिरी भारिया, चंदप्पभा दारिया। चंदस्स अग्गमहिसी, ठिती[5] अद्धपलिओवमं पण्णासाए वाससहस्सेहिं अब्भहियं, सेसं जहा कालीए। एवं सेसाओ वि, महुराए णयरीए, मायापियरो[6] धूयासरिनामा[7], अट्ठमो वग्गो सम्मत्तो[8]।

[णवमो वग्गो]

१५७. णवमस्स उक्खेवओ। एवं खलु जंबू! जाव अट्ठ अज्झयणा पण्णत्ता, तंजहा—पउमा, सिवा, सुती[9], अंजू, रोहिणी, णवमिया[10], अयला, अच्छरा। पढमज्झयणस्स उक्खेवओ। एवं खलु जंबू! ते णं काले णं ते णं समए णं रायगिहे समोसरणं जाव परिसा पज्जुवासति। ते णं काले णं ते णं समए णं पउमा[11] देवी, सोहम्मे कप्पे, पउमवडेंसए विमाणे, सभाए सुहम्माए, पउमंसि सीहासणंसि,

---

१. अरंक्खु° हे १॥ २. समत्तो जे १ लों०॥ ३. °भवो हे १ विना॥ ४. भंडीवडें° हे २ विना। चंदवार्डें° ला १। "मथुरायां...भण्डीरवनयक्षयात्रायै" इति कल्पसूत्रटीकायां विनयविजयोपाध्यायविरचितायाम्॥ ५. ठिइ लों० जे १॥ ६. पियरो वि हे १। पियरो वि य जे १॥ ७. प्रतिषु पाठाः—धूयासरिसनामा हे १। धूयसरिसनामा लों०॥ धूयसिरिनामा ला १, २, ३ सं १ हे ४, जे २। धूयपरिनामा खं १ हे। २, ३॥ ८. समत्तो लों०॥ ९. सई ला १। स्थानाङ्गसूत्रे [सू० २०७, ६१२] भगवतीसूत्रे [१०।५।३१] च सुती इति पाठः॥ १०. ला २ विना—मिया इया अयला जे १ खं १ हे १, २, सं १। °मिया इय अयला लों०। °मिया ईया अयली हे ४ जे २। °मियाया अयला हे ३। स्थानाङ्गसूत्रे [सू० २०७, ६१२] भगवतीसूत्रे [१०।५।३१] च अमला इति पाठः॥ ११. पउमावई देवी सो° हे १, जे १। पउमावई सो° हे २ जे २॥

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

जहा[1] कालीए, एवं अट्ठ वि अज्झयणा कालीगमएणं [2]नेयव्वा। णवरं सावत्थीए दो जणीओ, हत्थिणाउरे दो जणीओ, कंपिल्लपुरे दो जणीओ, सागेए दो जणीओ; [3]पउमा पियरो, विर्जया मायरो, सव्वाओ वि पासस्स [5]अंतिए पव्वइयाओ, सक्कस्स अग्गमहिसीओ, ठिती सत्त पलिओवमाइं, महाविदेहे वासे अंतं काहिंति[6]। णवमो वग्गो सम्मत्तो[7]।

[दसमो वग्गो]

१५८. दसमस्स उक्खेवओ। एवं खलु जंबू! जाव अट्ठ अज्झयणा पण्णत्ता, तंजहा—

कण्हा य[8] कण्हराती रामा तह रामरक्खिया[9] वसू य।
वसुगुत्ता[10] वसुमित्ता वसुंधरा चेव ईसाणे॥ ५७॥

पढमस्सऽज्झयणस्स[11] उक्खेवओ। एवं खलु जंबू! ते णं काले णं ते णं समए णं रायगिहे समोसरणं जाव परिसा पज्जुवासति। ते णं काले णं ते णं समए णं कण्हा देवी, ईसाणे कप्पे, कण्हवडेंसए विमाणे, समाए सुहम्माए, कण्हंसि सीहासणंसि, सेसं जहा कालीए, एवं अट्ठ वि अज्झयणा कालीगमएणं णेयव्वा[12]। णवरं पुव्वभवे[13] वाणारसीए नयरीए दो जणीओ, रायगिहे नगरे दो जणीओ, सावत्थीए नयरीए दो जणीओ, कोसंबीए नगरीए दो जणीओ, रामे पिया, धम्मा[14] माया, सव्वाओ वि पासस्स अरहओ अंतिए पव्वइयाओ, पुप्फचूलाए अज्जाए सिस्सिणियाओ[15]। ईसाणस्स[16] अग्गमहिसीओ, ठिती णव पलिओवमाइं, महाविदेहे वासे

१. एवं जहा कालीए अट्ठ जे१॥ २. नायव्वा लों०॥ १२. पउमे हे२ विना॥ ३. विजया मायारो हे१। विजए मायारो जे१। विजया मायराओ सं१ ला३ हे४ जे२॥ ५. अंतियं हे२ जे१ लों० ला१॥ ६. हे२ विना—काहिंति खं१ ला१। काहीति लों० सं१ ला२, ३, हे३, ४ जे२। काहिई हे१ जे१॥ ७. समत्तो लों० जे१॥ ८. य नास्ति हे१ जे१॥ ९. प्रतिषु पाठाः—°रक्खिया वसू या हे१ ला२। °रक्खिय वसू य जे१ खं१ लों। °रक्खिय वसू वि हे२। °रक्खिय वसू या जे२ ला३ हे४ सं१॥ १०. वसुगु° इत्येतत्पर्यन्तमेव हे२ प्रतिर्वर्तते, इतः परमेकमवशिष्टं पत्रं हे२ मध्ये नास्ति॥ ११. पढमज्झ° हे१ विना॥ १२. णायव्वा सं१ ला२, ३, हे३, ४, जे२॥ १३. °भवो हे१ जे१ ला१ खं१॥ १४. धम्मो ला१। धम्म जे१॥ १५. ला१ विना—°णियत्ते लों० जे१ हे१। °णीयत्ते हे३, ४, जे२ सं१ ला२, ३॥ १६. °स्स य अग्ग° लों०॥

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

सिज्झिंहिंति बुज्झिहिंति मुंच्चिहिंति सव्वदुक्खाणं अंतं काहिंति। एवं खलु जंबू!, णिक्खेवगो दसमवग्गस्स। दसमो वग्गो सम्मत्तो।

१५९. एवं खलु जंबू! समणेणं भगवया महावीरेणं आदिगरेणं तित्थगरेणं सयंसंबुद्धेणं पुरिसोत्तमेणं पुरिससीहेणं जाँव संपत्तेणं [छंट्ठस्स अंगस्स बियस्स सुयक्खंधस्स अयमट्ठे पण्णत्ते त्ति बेमि।]

धम्मकहा बियसुयक्खंधो दसहिं वग्गेहिं संम्मत्तो।

एवं नायाधम्मकहाओ सम्मत्ताओ।

---

१. °हिंति बुज्झिहिंति जे १। °हिइ बुज्झिहिइ लों०। °हिती बुज्झिहिती खं१ ॥ २. मुच्चिहिती खं१। मुच्चिहिइ लों०। मुच्चिहिंति नास्ति हे १ भां० जे १। ३. °क्खाण अंतं हे१ भां० जे१ लों०। °क्खाणमंतं खं१। °क्खाणंमंतं ला१। ४. काहिंती जे२ हे२, ४। करिहिंति हे१। करेहिंति भां० जे१। काहिति खं१ ला२। काहिइ लों० ॥ ५ °घो वग्गो दस° भां० जे१॥ ६. °सोत्तिमेणं हे१ जे१ भां० खं१ लों०। ७. जाव संपत्तेणं जे१ हे१ भां० विना नास्ति॥ * दृश्यतां पृ० ३५४ पं० १७॥ ८. प्रतिषु पाठाः—°कहाए बि[स–जे १]यसुयक्खं-(खं–हे १)धो दसहिं वग्गेहिं सम्मत्तो एवं णाय-धम्मकहाओ सम्म(म जे–१) त्ताओ हे १ जे १। °कहाए बि सुयक्खंधो दसहिं वग्गेहिं समत्तो। एवं णायधम्मकहाओ समत्ताओ भां०। °कहा सुयक्खंधो सम्म(सम–लों०)त्तो। दसहिं वग्गेहिं णाया(य–खं १)धम्मकहातो सम्मत्ताओ हे१ जे १ विना॥ ९. ग्रंथाग्रं सहस्र ५००० पंचसहस्रेति ॥ छ ॥—हे १। ग्रंथसंख्या ५०६५ ॥ छ ॥ छ ॥ छ ॥—खं १। ग्रंथस्य श्लोकसंख्यया परिमाणमिदं ५०६१—लों०। ग्रंथाग्रं श्लोकसंख्या ५४६४। श्रीभूयात् ॥ छ ॥—जे २। ग्रंथसंख्या ५४६४—हे ३ सं १। ग्रंथाग्रं ५४६४ श्लोकसंख्याप्रमाणं। शुभं भवतु लेखक-वाचकयोः।—हे४। ग्रंथाग्रं श्लोकसंख्या ६००० संवत् १५८८ वर्षे ॥ श्री ॥ छ ॥—ला २। मंगलं महाश्रीः ॥ छ ॥—जे १। श्रीरस्तु। संघसय (स्य ?) कल्ला। छ। छ। छ।—ला १। मंगलं महाश्री ॥ शुभं भूयात् ॥ छ ॥—सं १। शुभं भवतु। मंगलं भूयात् श्रीसंघभट्टारक ॥ श्रीरस्तु ॥—हे ३, एतदनन्तरं हे ३ मध्ये ईदृशी प्रशस्तिर्वर्तते—

"श्री लोकनालिकमलाशिरसि प्रशस्ते यः कामकुम्भति विभुः करुणासुधाभृत्।
तं चित्तकामितफलप्रदमादिदेवं भव्याङ्गिनो नमत रामगिरिस्थचैत्ये ॥ १ ॥

कल्याणाङ्कुरपूरितं प्रकुरुते विश्वं यदीयाद्भुता यत्रैव प्रतिमोरगेश्वरफणाकादम्बिनीमण्डिता।
वर्षन्ती सुकृताम्बुदं प्रतिदिनं श्री चित्रकूटाचले वन्देऽहं विनयेन तं जिनपतिं श्रीसोमचिन्तामणिम् ॥ २ ॥

पुंरत्नैर्बहुजातिभिर्गुरुतरैर्विभ्राजमानान्तरः सत्कारुण्यरसः कलावदुदयः शश्वन्महागोत्रभृत्।
गम्भीरः कमलालयो विजयते मर्यादया संयुतः ऊकेशाभिधवंश एष विदितः क्षीराब्धिना संनिभः ॥ ३ ॥

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

गोत्रं कलाढ्यं शशिबिम्बतुल्यं तत्राभवद् दूगडनामधेयम्।
दीप्रन्तु नानाकुलतारकासु नेत्राभिरामं कुतर्क निरङ्कम्॥४॥
तत्किरणोपमरम्यो झांझू सुश्रावकोऽस्ति तत्र सुधीः।
झांझलदेवी नाम्ना विदिता तस्यास्ति वरपत्नी॥५॥
करे दधानोऽद्भुतदानमुद्रिकां पुनर्मुखाब्जे मधुरां सरस्वतीम्।
तदङ्गजोऽर्हद्गुरुदेवभक्तिभाक् पासाभिधानोऽस्त्युदयी महामनाः॥६॥
तस्य पद्मलदेवीति समभूदुत्तमा प्रिया।
तत्कुक्षिप्रभवावेतौ तनयौ द्वौ बभूवतुः॥७॥
उदारचेता नृपमान्यभाषितः प्रकृष्टभाग्योदय आप्तपूजकः।
देदीप्यमानाद्भुतबुद्धिदीपिको वस्ताभिधानः प्रथमोऽस्ति पुण्यभाक्॥८॥
दानादिधर्मद्विरदे यदीयं मनोऽधिरूढं शरदभ्रशुभ्रम्।
देवाभिधानः स उदारकीर्तिः पुनर्द्वितीयोऽस्त्यनलीकवक्ता॥९॥
जज्ञे वील्हणदेवीति वस्ताकस्य प्रिया शुभा।
तथा दाडिमदेवीति देवाकस्य च वल्लभा॥१०॥
....।
....॥११॥
इत्थं निजपरिवारालङ्कृत औदार्यधीपरीतमनाः।
श्रीचित्रकूटदुर्गोन्नदकुलवर्ती समायातः॥१२॥
श्रीमन्मण्डपिकोपरि नयविचार्जनपरः प्रकृतिसौम्यः।
देवाकस्तु पराविति गुरूपदेशामृतं मिष्टम्॥१३॥
तथाहि—स्वाभ्यां कराभ्यां समयं लिखित्वा यो लेखयित्वाप्तविभोः परांश्च।
ददाति धीमान् मुनिपुङ्गवेभ्यः सर्वे तमेवान्यभवे स धत्ते॥१४॥
तेषां नैव दरिद्रता न जडता नो मूकता नान्धता, न भ्रान्तिर्न च कुब्जता बधिरता नो नीचता शोच्यता।
नाऽकीर्तिर्न किलाऽयशोऽप्यविजयो नो दुर्भगत्वं क्वचित् जैनेन्द्रस्य लिखन्ति चारुवचनं ये लेखयन्तेऽपि वा॥१५॥
किन्त्वारोग्यमुदारता सुभगता भूमीन्द्रतैश्वर्यता, विद्वत्ता विलसत्कलाकुशलता सच्छ्लाघ्यता वाग्मिता।
लावण्येन सुरूपता स्फुटतरं पञ्चेन्द्रियत्वं तथा तेषां स्यादिह लेखयन्ति समयं ये वा लिखन्त्युज्ज्वलम्॥१६॥
प्रायेण पुस्तकाधारं श्रुतं जज्ञे कलौ युगे।
लेखयन्त्यागमं तेन श्रीवीराम्नाय्यवस्थिताः॥१७॥
श्रुत्वोपदेशमेवं देवाकोऽलेखयत् स्वपुण्यार्थम्।
ज्ञाताधर्मकथायाः सूत्रं सौवप्रमोदेन॥१८॥
श्री श्री श्री जिनसमुद्रसूरिषु खरतरगच्छेऽत्र विजयमानेषु।
आचार्यशान्तिसागरमुनीश्वरेषु च गुणाम्बुधिषु॥१९॥

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

......................................।
................प्रददौ स तु लेखयित्वाऽमुम् ॥ २० ॥
निधि–वेद–तिथि १५४९ प्रमिते विक्रमसंवत्सरे व्यतिक्रान्ते ।
नदकूलवतीपुर्यां ग्रन्थमिमं वीरमो व्यलिखत् ॥ २१ ॥

इति श्री ज्ञाताधर्मकथाप्रशस्तिः ॥ सं० १५४९ वर्षे चैत्रसुदि १० दिने गुरौ॥ श्रीपृथ्वीराजकुमारराज्ये।"

हे४ मध्ये ईदृशी प्रशस्तिर्वर्तते—

"वर्षद्वादशकं विधाय विविधं तीव्रं तपो दुस्तपं दुष्टाष्टप्रचतुष्टयं प्रविततं निर्मूलमुन्मूल्य च ।
विश्वालोककेवलं च विमलं सम्प्राप्य सन्दर्शितो धर्मो येन चतुर्विधः स भगवान् वीरोऽस्तु वः श्रेयसे ॥ १ ॥

श्रीमत्तीर्थाधिनाथैरसुरसुरनरैः सङ्कुलायां सभायां पूर्वं व्याख्याथि याऽर्थात्तदनुगणधरैः सूत्रतः सन्दिदेशे ।
निश्शेषाङ्गित्रजानामुपकृतिकृतये न्यक्कृतान्यप्रवादा जीयादेकादशाङ्गी शिवपदसुखदा सा सदा विश्वविश्वे ॥ २ ॥

मोढज्ञात्युदयक्षमाधरशिखाभूषाविधिद्योमणिर्जज्ञे ठक्कुररत्नसिंह इति ह श्राद्धः सदा प्रसिद्धः पुरा ।
पुत्रस्तस्य बभूव बन्धुरगुणः श्रीजैनधर्माध्वगः साल्हाको दयिता च तस्य समभूद् बूटीति नाम्ना श्रुता ॥ ३ ॥

मेघाह्वः प्रथमः समस्तजनतास्तुत्यो द्वितीयस्तथा वाघाख्यो व्यवहारिवर्गविदितो रामस्तृतीयः पुनः ।
तुर्यः पर्वतनामकश्च विविधश्रीधर्मबद्धादराश्चत्वारस्तनयांस्तयोः समभवन्नेते क्रमाद्विश्रुताः ॥ ४ ॥

पूर्वामुचूः सोमधमानशीला सतीषु रेला ललकूर्द्वितीया। रूदिस्तथा देमतिका च जाये रजूरमीषां दयिता अभूवन् ॥ ५ ॥

मेघाकस्याऽभूत् सुतो नर्मदाख्यः ख्यातः क्ष्मायां न्यक्षदक्षेषु मुख्यः। रामाकस्याथाऽभवद् वत्सराजः स्वच्छस्वान्तः सज्जनानां प्रशस्यः ॥ ६ ॥

रामाह्वः पर्वतश्च प्रथितगुणगणौ तेषु वासं सृजन्तौ प्रौढश्रीस्तम्भतीर्थाह्वयवरनगरे प्रोल्लसत्कीर्तिभाजौ ।
इभ्यश्रेणीषु मुख्यौ जिनगुरुचरणाम्भोजभृङ्गायमानौ मानातीतोत्सवौघैः प्रवचनमभितो भासयन्तावभूताम् ॥ ७ ॥

अष्टादशादिवर्षत्रितयमनु महाभीषणे सम्प्रवृत्ते दुर्भिक्षे लोकलक्षक्षयकृति नितरां कल्पकालोपमाने ।
सत्रागारत्रयं यौ प्रतिदिनमधमोत्कृष्टमध्यमप्रभेदान्मोदात् प्रावर्तयेतां निजविभवभरैः सदयावासनाभ्याम् ॥ ८ ॥

श्रीमच्छत्रुञ्जयाद्रौ प्रवरतरगिरौ रैवते चार्बुदे च श्रीजीरापल्लिपार्श्वप्रभृतिषु निखिलेष्वन्यतीर्थेषु भावात्। वापं वापं प्रकामं प्रचुरतरधनं स्वीयमात्मीय आत्मा चक्रे याभ्यां पवित्रः प्रविततसुकृतैश्चापरैरप्युदारैः ॥ ९ ॥

अथ च—तत्राऽप्यभूद् पर्वतनामधेयः समस्तलोकोत्तमभागधेयः ।
विशेषसूक्ष्मार्हतधर्मकर्मासक्तः समासन्नसमस्तशर्मा ॥ १० ॥

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

गार्हस्थ्येऽपि स्थितो यः श्रमणगण इवात्यन्तनिस्सङ्गवृत्तिः, व्याप्तव्यापिमोहप्रमुखसममहान्तर्भवारि-प्रवृत्तिः।
सचित्तत्यागकारी परिमितविकृति-द्रव्यसंख्याधिकारी, रागद्वेषापसारी परिहृतविषयः पापपङ्कापहारी ॥ ११ ॥

आवश्यकं द्विः सततं सृजेद् यत् पूजां त्रिसन्ध्यं च जिनेश्वरस्य ।
सदागमार्थं च गुरोः समीपे शृणोत्युभाकर्णि गुणानुरागी ॥ १२ ॥
विशेषपर्वण्यनिशं विधत्ते चतुर्दशीमुख्य उपोषणाद्यम् ।
तपोविशेषं विधिपौषधं च त्यक्त्वा गृहारम्भभरं समं यः ॥ १३ ॥
साधर्मिकाणां विविधान् महोत्सवान् श्रीसङ्घवात्सल्यमुखांस्तनोति यः ।
श्रीजैनसच्छासनभासनप्रथाप्रभाकरांशुप्रतिमान्महीयसः ॥ १४ ॥
गार्हस्थ्यभावे स्थितवानपीति श्रीधर्म्यकर्माणि निरन्तरं सः ।
तनोति यद्वद् भवमध्यसंस्थो योगी निजं यौगिककर्मजातम् ॥ १५ ॥
इतश्च —श्रीमत्तपागणनभोङ्गणभानुकल्पश्रीसोमसुन्दरगुरुप्रवरोपदेशम् ।
पीयूषयूषकमनीयसुधामयूखप्रख्यं निनाय विषयं निजकर्णयोः सः ॥ १६ ॥
तथाहि—न ते नरा दुर्गतिमाप्नुवन्ति न मूकतां नैव जडस्वभावम् ।
न चान्धतां बुद्धिविहीनतां च ये लेखयन्तीह जिनस्य वाक्यम् ॥ १७ ॥
लेखयन्ति नरा धन्या ये जिनागमपुस्तकम् ।
ते सर्वं वाङ्मयं ज्ञात्वा सिद्धिं यान्ति न संशयः ॥ १८ ॥
पठति पाठयते पठतामसौ वसन-भोजन-पुस्तकवस्तुभिः ।
प्रतिदिनं कुरुते य उपग्रहं स इह सर्वविदे भवेन्नरः ॥ १९ ॥
तेषां निशम्येति वचो गुरूणां सुधासमानं भवतारहेतु ।
समुद्यतान्तःकरणो बभूव सैकादशाङ्गीपरिलेखनादौ ॥ २० ॥
एकादशाङ्गानि ततः शुभाय प्राळीलिखद् स्तम्भपुरे प्रधाने ।
वर्षेऽश्विनीपुत्रमहर्षिविद्या १४७२ संख्ये स्वलक्ष्म्या श्रुतभक्तितोऽयम् ॥ २१ ॥
आकाशातपवारणं परिलसत्तारावलीमौक्तिकं मेरूद्दण्डसुदण्डकाण्डममृतद्युत् पूर्णकुम्भोज्ज्वलम् ।
श्रीसङ्घोपरि धारयेद् विधिरसौ यावच्चिरं नन्दतात् तावत् पुस्तक एष कोविदकुलैर्वाच्यमानः सदा ॥ २२ ॥

इति श्रीस्तम्भतीर्थनगरवास्तव्यश्रीजैनधर्ममार्गावरणप्रवीणतत्त्वातत्त्वविवेकाकलनाऽऽरीण सा० पर्वतलेखितश्रीएकादशाङ्गीप्रशस्तिः समाप्ता ॥”

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

॥ अथ परिशिष्टानि ॥

१

प्रथमं परिशिष्टम्

ज्ञाताधर्मकथाङ्गसूत्रान्तर्गतविशिष्टशब्दसूचिः

विशिष्टशब्दाः	पृष्ठाङ्काः
अइकायमहाकाय	१९९
अइभोयणपसंग	३५३
अइयाकुच्छी	५९
अइवयंत	११
अइवयमाणिं	१११
अइवेग	२९४
अईए	५८
अउणतीस	९५
अंक	२९, १६४, २७१, २७४, २८०
अंकणाहिं	३२९
अंकधाती	३७
अंकुस	११५
अंग	६, ७०, ७५, ७६, १२४, २२३, २४४, २५३, २५५, ३५४, ३५५
अंगपडिचारिगा	२४
अंगपडियारिया	३४, २४०
अंगफास	२६९, २७३
अंगमंगाइं	२३८
अंगमंगातिं	२०८
अंगयातिं	५२
अंगरायं	२८३
अंगराया	१४५, १५२, १६२
अंगसुहफासयं	१७
अंगाइं	३१८, ३२०, ३६०
अंगुलस्स	३६२
अंगुलिय	१५८, १५९
अंगुलेज्जग	१६
अंचेति	३५६
अंजण	२९
अंजणगिरि	१५६
अंजणगिरिकूडसन्निभं	२८२
अंजणपुंजनियरप्पगास	१९९
अंजणपुलग	२९
अंजलि	११, १७, ७४, १०९, ११०, २४६, २८०, ३५९
अंजलिपग्गह	४३
अंजलिपरिग्गह	२४६
अंजू	३६८
अंडणाए	२७६
अंडय	९९
अंडे	६
अंत	१२४, २३५, २५५
अंतकरभूमी	१९०
अंतगमण	२७
अंतनिग्घातिए	२३४
अंतमकासी	१९०
अंतर	६२, ६७, ६९, ७९, १३०, १९७, २१९, २५२
अंतरावण	२१९, २२१
अंतरिक्खपडिवन्न	३०
अंतलिक्खपडिवन्न	३०, ३१, १५९, १८३

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

विशिष्टशब्दाः	पृष्ठाङ्काः
अंतिए	५५, ६९, ७०, ७५, ७६, ९१, ९२, १००, ११२, ११३, ११४, ११५, १२२, १२३, १३७, १५१, १७६, १७९, २०१, २०२, २०८, २२१, २२२, २२३, २३०, २३२, २३३, २३४, २३९, २४३, २४९, २५०, २६१, २६६, २७०, २७४, २८२, २८४, ३००, ३११, ३१३, ३१७, ३१८, ३२०, ३२२, ३२५, ३५२, ३६७, ३६९
अंतिय	२८, ५५, १०९, ११८, १३९, १६०, १७४, १८०, २२०, २५९, २६०, २७२, २७८
अंतियाओ	३१९, ३४९, ३५९
अंतेउर	१५०, १७२, २३८, २३९, २४०, २०५, २८८, २९४, २९५, ३५१, ३५३
अंतेउरगए	३०१
अंतेउरपरिजण	४५
अंतेउरपरियाल	१७२, २९३
अंतेउरपरियालसंपरिवुड	१६३, २९७, ३०९, ३५२
अंतेउरपरियालसद्धिं	३५१
अंतेउरपरिवारसंपरिवुड	१६८
अंतेउरिया	१६४, २८०
अंतेवासी	३, ४, ७५, ७६, ११७, १३०, २५७, २११, ३५५
अंतेहिं	३५०
अंतो	२९३
अंतोजल	१५८, १९४
अंधयार	१४
अंबधाती	५३
अंबरतल	२२, ६१, २०८
अंबसालवण	३५७, ३५८, ३५९, ३६३
अंसुयं	३२

विशिष्टशब्दाः	पृष्ठाङ्काः
अंसूणि	५०, ५५, ११३
अकंत	४४, २२०
अकंततरा	२६८
अकंता	२०४, २४०, २४१, २४३
अकयण्णुय	२०६
अकयपुण्णजणमणोरह	१९४
अकयपुन्न(ण्ण)	२३३, ३५१, ३५२
अकयलक्खणा	८०
अकलुण	२०६
अकामए	२६८, ३४९, ३५१, ३५३
अकामकाइं	४८
अकामा	१९२
अकामिया	११०
अकारए	२३०
अकाल	१५४, १५८, २५३, २५४, २५८, २५९, २६१
अकालदोहल	२६, २८, ३१, ३२, ३४
अकालदोहलमणोरहसंपत्ति	२८
अकालपरिहीण	२८१, २९१
अकालमेह	२०, २६, २८, ३६
अकुंडिय	२५२
अकंत	२३४
अकमित्ता	३०३
अक्कोसण	२६२
अक्खए	१२१, १२२
अक्खय	६
अक्खयणिहि	८१
अक्खयनिहि	८४
अक्खित्त	८५, २९९, ३००
अक्खुभिया	२०३
अक्खोडेंति	१०४, १०५
अखंड	१३५
अखज्जं	२५७, २५८
अगड	१७३
अगडदद्दुर	१७३, २९६
अगडिए	३२८, ३५३
अगणिकाय	२४८

विशिष्टशब्दाः	पृष्ठाङ्काः
अगणेमाणा	२०४
अगरुपवर	८
अगरुवरपवरधूवण	३३१, ३३२
अगामियं	३४३, ३४४, ३४५
अगार	४५, ५५, ५६, ५७, ५८, ६९, ९१, १२३
अगारमज्झ	२७८
अगारमज्झावसामि	५७, ५८
अगारवास	१९०, ३६१
अगारविणए	११५
अगारातो	३५९, ३६१
अगिद्धा	३२८, ३३२, ३५३
अगिलाए	७५, १२७
अगुत्ता	१०५
अगुत्तिंदिय	१०६
अगूहमाणा	२७
अग्गअसिलट्ठिग्गाहे	३३८
अग्गकेस	५०, १२४
अग्गमहिसी	२२४, ३५५, ३६५, ३६७, ३६८, ३६९
अग्गाइं	३०९
अग्गि	७९, ३४६
अग्गिचा	१८३
अग्गिजालुग्गिलंतवयणं	१५६
अग्गिभयविद्दुया	६७
अग्गिभयविप्पमुक्क	६८
अग्गिसंभम	६३, ६४
अग्गिसामत्ते	४७
अग्गिसाहिए	४७
अग्गिहोम	२३८, २६८, २९१
अग्गी	२४८
अग्गुज्जाण	१६१, १६६, १७४, २०९, २५२, २५५, ३००, ३०३, ३२४
अग्घायंति	३२३
अग्घायति	२७
अग्घायमाणी	३३, १४६

विशिष्टशब्दाः	पृष्ठाङ्काः
अग्घायह	२७
अग्घेण	२८५, २९४, २९६
अग्घं	२८४
अचक्खुफास	२४९
अचलिए	१५७
अच्चवलं	१०
अचित्त	४२, २५८
अच्चणिज्ज	९२, १३९, २५४, ३२८, ३४७, ३५४
अच्चिमाली	३६७, ३६८
अच्चिय	१८
अचीसहस्समालणीय	४०, ५२
अच्चुयपज्जवसाणा	१८४
अचेति	२८७
अच्छ	६७, २१९
अच्छत्तग	२५२
अच्छमाणी	३३
अच्छरगण	१०७
अच्छरा	३६८
अच्छविमलसलिलपत्थपुण्णे	१०३
अच्छविमलसलिलपलिच्छन्ने	१०३
अच्छिद्दकुच्छी	५९
अच्छिवमणा	२३०
अच्छी	५७, ५८, ७०
अच्छे	२२०
अच्छेरए	१६२
अच्छेरय	३२४, ३२५
अच्छोडेलि	३४१
अजहण्णमणुक्कोस	२६१
अजातिया	१२०
अजिय	४९, ५४
अजीरए	२३०
अज्ज	१३, ३८, १५३, १५७, ३०४
अज्जग	१९१
अज्जगपज्जगपिउ	४७
अज्जजंबू	३५५
अज्जजंबूणाम	४, ५, ६

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

विशिष्टशब्दाः	पृष्ठाङ्काः
अज्जयपज्जयपिउपज्जयागए	४६
अज्जया	२८०
अज्जव	३, २११
अजसुहम्म	३, ४, ५, ६, ३५५
अज्जा	२४१, २४२, २४३, २४४, २७४, २७५, २७६, २७७, २७८, ३१८, ३२०, ३६०, ३६१, ३६२, ३६९
अजिया	३२०
अजियासंधया	१८१
अजियासय	१९०
अजियासाहस्सी	१०८, १८९, ३५८
अज्जुण	२८२
अज्जो!	२६१
अज्जोपाए	२८०
अज्झत्थिए	२७, ५७, ५८, ८०, ९२, १२८, १३२, १३३, १३६, १३७, १३८, १६०, १६७, १६८, १८०, २१८, २३२, २३३, २३४, २३८, २४१, २५९, २७८, २९५
अज्झत्थिते	७४, २२१, २२५, २४३, २४५, २५१, ३११, ३१४, ३६१
अज्झयण	६, १०२, ३५४, ३५६, ३६२–३६९
अज्झयणा	६
अज्झवसाण	६३, ६९, १७९, १८८
अज्झोववज्जह	१७८
अज्झोववण्ण	१७७, ३२८,
अज्झोववन्न	८४, १२६, २३२, २३६, २३८, २९६, ३५०, ३५१, ३५३
अटिट्टियाविजमाण	१००
अट्टज्झाणोवगया	२५
अट्टट्टहास	१५५, १५७
अट्टणसाला	१४, १५
अट्टदुहट्टवसट्ट	१५८, २३२, २६३, ३५३
अट्टदुहट्टवसट्टमाणस	५८
अट्टदुहट्टवसट्टमाणसगए	५७
अट्टवसट्टदुहट्ट	६२
अट्टालय	३०९
अट्ठ	६, १६, ११३, ११४, ११६, ११८, १३०, १३१, १४७, १९०, २३५, २३६, ३६९
अट्ठंगमहाणिमित्तसुत्तत्थपाढए	१७
अट्ठकम्मसत्तू	५४
अट्ठट्ठ	५४, १८५
अट्ठण्हं	१३०
अट्ठत्तीसाए	३५८
अट्ठम	७२, १४१, १४२, १४३, १४४, १४५, १९०, १९१, २८४, ३५५, ३६८
अट्ठमए	१८८
अट्ठमं-अट्ठमेणं	७१
अट्ठमभत्तं	२८, २९, २२५, ३०३
अट्ठसय	४९
अट्ठसहस्स	१८४
अट्ठाई	५७
अट्ठाए	३४५
अट्ठारस	१०८, १४४, १८५
अट्ठारसण्ह	७८
अट्ठारसदेसीभासाविसारया	९५
अट्ठारसम	१४३, ३३४, ३४७, ३४८
अट्ठारसमं-अट्ठारसमेणं	७२
अट्ठारसविहिप्पगारदेसीभासाविसारए	३९
अट्ठारसुत्तर	७६
अट्ठावय	३८
अट्ठाविसतिमं-अट्ठावीसतिमेणं	७२
अट्ठावीस	१४४, १८९
अट्ठासीति	१८१, १८३
अट्ठाहिय	१८८, १९०
अट्ठाहियामहिम	१८९
अट्ठिचम्मावणद्धे	७२
अट्ठिजुद्धं	३८

विशिष्टशब्दाः	पृष्ठाङ्काः
अट्ठिमुट्ठिजाणुकोप्परपहारसंभग्गमहियगत्तं	८६
अट्ठियरासिसतसंकुल	२००
अट्ठिसुहाए	१५
अट्ठे	३११
अट्ठेणं	१२१
अट्ठो	३५२,
अडमाण	२५८, ३१९, ३५३
अडमाणी	२४१
अडवी	२५३, ३४३, ३४४, ३४५
अडवीमुहिं	३४३
अडहि	१७२
अड्ढ	७७, १३१, १५२, १९१, २२४, २३६, २५१, २६५
अड्ढरत्तकालसमय	३४, १४५, १९०, ३४१,
अड्ढा	९५, १०८, २५६, २७६, ३२१
अड्ढाइज्ज	६८, ३६२,
अड्ढे	३५७
अणंगसेणापामोक्खा	१०८, २८३
अणंत	६, १८८, १८९, ३२०
अणंतर	७६, ९२, १४५, १४६, १७८, २६३, २६५, ३५४, ३६२
अणगार	४, ७१, ७३, ७४, ७५, ७६, ११३, ११७, ११८, १२३, १२४, १२५, १२७, १२८, १३०, १४२, १४३, १४४, २५०, २५७, २५८, २५९, २६०, २६१, २६२, ३१८,– ३१९, ३२०, ३४८, ३५०, ३५१, ३५२, ३५४.
अणगारवण्णओ	७०
अणगारविणय	११५, ११६
अणगारसय	१२६, १२८, १२९, १९०, ३१९, ३५५
अणगारसहस्स	११३, १२२
अणगारियं	४५, ५५, ९१, ३५९, ३६१,
अणज्झोवन्न(ण्ण)	३२८, ३५३
अणणुसासणताए	२२५
अणधारग	३३८
अणब्भुट्ठिय	११७
अणभिलसमाणी	२४
अणरिहे	२६
अणवकंखमाण	७४, ७५, २६१, ३२०,
अणवदग्ग	९१, ९३
अणवयक्खमीणा	२०४
अणवरय	५४
अणवेक्खमाण	३२०
अणसण	७५, ७६, ९२, १२२, २४४, ३६२
अणहसमग्ग	१५३, १९१, ३३८
अणाउल	१५७
अणागलियचंडतिव्वरोस	१९९
अणाढायमाणी	९०
अणाढायमीणा	२४, २५, २०४, २४६, २७८
अणादि	९१
अणालोइयपडिकंता	२७९, ३६२
अणासाएमाण	३४४, ३४५
अणाह	१८२, २०६, २२८
अणिए	१८३
अणिएहिं	३५६
अणिक्खित्त	७१, ७२, २३३, २६१, २७५, ३१९
अणिच्च	४५
अणिट्ठ	४४, २०४, २२०, २४०, २४१, २७४
अणिट्ठतरा	१४८, २१६, २६८, २८०
अणितिए	४५
अणितिया	४६
अणिमिस	९८, १७७
अणियाहिवति	१८३, ३५६
अणिवारिया	२३६, ३६१
अणुकंपणट्ठा	३४
अणुकंपमाण	२९
अणुकूल	१४१, १४५
अणुक्खित्त	१५३

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

विशिष्टशब्दाः	पृष्ठाङ्काः
अणुगच्छति	३५६
अणुगच्छमाण	८६, ३४३
अणुगवेसमाण	२९४
अणुगिण्हमाणा	२८१, २८६, २९१
अणुगिलति	१३४
अणुग्गाह	२३७
अणुचिंतेमाण	२६, १९५, २५०
अणुत्तर	४७, ५४
अणुत्तरोववातिय	१९०
अणुद्धुयमुइंगं	३५
अणुपत्त	१२, २३२, २३९
अणुपयाहिणीकरेमाण	१८५
अणुपरियट्टति	२०३
अणुपरियट्टियव्व	१९७
अणुपरियट्टिस्सइ	१३८
अणुपरियट्टिस्सति	२०८, २५४, ३२९, ३४४, ३५३
अणुपरियट्टेउं	१९९
अणुपविट्ठ	६८, १८४, १८८, २२४, २४१, २५८, २७४, ३४३
अणुपविसति	१५, १६७, ३०९, ३१५
अणुपविससि	२९६, ३०१
अणुपविसइ	२४२
अणुपविसहि	१७२
अणुपविसाहि	३०३
अणुपविसित्तए	१६८
अणुपव्वइंसु	१८८
अणुपुव्व	३७, ६९, ७५, १०१, ११६, १३०, १३१, १३३, १३५, २२६, २२७, २३९, २४०
अणुपुव्वसुजायवप्पगंभीरसीयलजल	१०३
अणुपुव्वसुजायवप्पसीयलजला	२२६
अणुप्पत्त	६३, ६९
अणुप्पवेस	१७७
अणुबद्ध	७९
अणुभूयकल्लाण	४७
अणुभूयपुव्व	६३
अणुमए	४५
अणुमग्गजातिया	३३४, ३४०
अणुमग्गजायए	१६७
अणुमन्निस्था	११०, १ .२, ३५०
अणुरत्त	२३८
अणुरसियं	१०९
अणुराएण	११२
अणुलिंपति	५१
अणुलित्त	११६
अणुलिहंतसिहर	१०७
अणुलोम	२०२, २०८
अणुवड्ढेमि	८१
अणुवड्ढेहि	२४५
अणुवत्तमाण	४८
अणुवासण	२३१
अणुवाहण	२५२
अणुवूहति	१३
अणुवूहमाण	१२
अणुवूहेंति	१९
अणुव्वतिज्जमाण	१००
अणुव्वय	२११
अणुव्विग्ग	१५७, २०३
अणुहोइ	१९१
अणुहोहि	४७
अणूणातिं	१८२
अणेग	१०८, १५४, १९२, १९५, २८३, २८४
अणेगखंडी	३३६
अणेगखंभ०	१८५, २२७, २३२
अणेगखंभसतसन्निविट्ठं	२८४
अणेगखंभसय०	२२७, २२८, २९२
अणेगखंभसयसन्निविट्ठ	३९, ५२, १४८, २२७
अणेगगणनायग	१६
अणेगझस	२०६
अणेगतड	१०७
अणेगतालायराणुचरित	३५
अणेगभूयभावभविए	१२१, १२२

विशिष्टशब्दाः	पृष्ठाङ्काः
अणेगमणिकणगरतणपहकरपरिमंडित-मतिचित्तविणिउत्तगमगुणजणियहरिसो	३०
अणेगवायामजोग	१४
अणेगवालसयसंकणिज	७७
अणेगसउणगणमिहुणवियरियसद्दुन्नइय-महुरसरनाइया	२२६
अणेगसउणगणरुयरिभितसंकुल	२२९
अणेगसतसहस्स	२६३
अणेगहत्थिसयसंपरिवुड	६३
अणेगाइं	३२१, ३२४, ३२५
अणेगातिं	१०१, १५४, ३५९
अणेसणिज्जा	१२१
अणोज्जकोजयपउर	१४६
अणोवमसिरीया	१४७
अणोहट्टिर	३३६
अणोहट्टिया	२७८, ३६१
अण्ण	१३३, १७३, १८४, २२८, २९१
अण्णउत्थिय	२१३, २१४
अण्णतरंसि	२७९
अण्णदा	१६२, १७६, २०१
अण्णमण्ण	९८, १४२, १७४, १७५, १८२, १९५, १९९, २००
अण्णमण्णगस्स	१९१, ३१३, ३२०, ३२४
अण्णया	८, ८०, १००, १९१, २८०
अण्णहा	२०२
अण्णाइं	३२७
अण्णेसिं	३६२
अण्णेहिं	३५६
अण्णो	१११
अतत्थ	१५७, २०३
अतारं	२४७
अतिक्कंत	६५
अतिगच्छमाण	५७, ६९
अतिगमण	८६
अतिगयं	१०
अतिणागरेण	३५३
अतित्थ	६२
अतिभद्दए	२९३
अतियट्टिजमाणी	१९३
अतिरित्तं	१६२
अतिहिं	२२७
अतीत	१३६, १३७
अतीव	७३, १४८, २१३, २५३
अतुरियं	१०
अत्तए	७, १६७, २४०, २४४, २६६, ३१७
अत्तएण	१७०
अत्तणो	१११
अत्तया	१३२, १५१, १६३, १६४, १६६, १९१, २७९, २८१, २९६, ३३४, ३४०, ३४८
अत्ताणं	२४४, ३२०
अत्तिया	१७३, २३६, २३७
अत्थ	३८, ५८, १३७, २४८, ३४५
अत्थत्थिया	५४
अत्थमाला	१२१
अत्थरगमउयमसूरओत्थइयं	१७
अत्थरय	९
अत्थलाभ	१२, १९
अत्थसत्थमइविसारए	७
अत्थसंपदाण	१८२, १८३, २३०, २९९
अत्थसंपयाण	१८१
अत्थसार	८९, ९०
अत्थसिद्धी	१५३
अत्थाभिसंकीहिं	३३८
अत्थाम	६८, १७५, ३०७, ३०८, ३४३, ३५३
अत्थाह	२४७, २४८
अत्थाहमतारमपोरिसिय	१३०
अत्थुयपच्चत्थुय	१४६, २२७, २८६
अत्थेगइया	७६, २५४
अत्थेगतिया	९२, १४५, ३२०, ३२८
अत्थोगाह	११
अथव्वचेय	११४

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

विशिष्टशब्दाः	पृष्ठाङ्काः
अथाम	२३४, २५९
अदंडिमकुडंडिमं	३५
अदिट्ठदोसवडियं	२७१
अदिट्ठसेवगा	३१६
अदिन्नादाण	७४, ११६
अदीणविमणमाणस	१५८, १५९
अदीणसत्तु	१४५, १६७, १६९, १७०, २१५, २२३
अदुत्तरं	५७, ८२, २६३
अदूरसामंत	४, १६, ६५, १०४, १०७, १३०, २१७, २२५, २३६, २४८, २५४, २५८, २५९, २६६, २७५, २८४, ३३६, ३४१
अद्धजोयण	३१३, ३१४
अद्धड्ढमाण	१२, ८४, १४६
अद्धपलिओवम	३६५, ३६७, ३६८
अद्धभरह	३०१
अद्धमासिया	२७९, ३६२
अद्धहार	५२
अद्धाण	२५३
अद्धाणपरिस्संत	२४९
अद्धासण	२७, २४५
अद्धुट्ठ	१०७, २८०, २९४, ३६४
अधन्न	२३३
अधन्ना	८०, २६१, २६२
अधम्मकेऊ	३३७
अधरिमं	३५
अधारणिज्ज	३५, १७५, २३४, २५९, ३०७, ३०८
अधुवा	४६
अधुवे	४५
अनिक्खित्त	२९८
अनिण्हवमाणा	२७
अनिरुद्ध	२९४
अनिवारिया	२७८
अन्न	६७, १०८, १८३, २५८, ३२४
अन्नतर	२४३, २४४, २५५
अन्नमन्न	९४, ९५, ९९, ११५, १२८, १४०, १५२, १५७, २२९, २३२, २३३, २४४, २५६, २६१, ३१८, ३३९
अन्नमन्नच्छंदाणुवत्तया	९४
अन्नमन्नमणुरत्तया	९४
अन्नमन्नमणुव्वया	९४
अन्नमन्नमेयारूवं	९५
अन्नमन्नस्सेयमट्ठं	१४२
अन्नमन्नहियइच्छियकारया	९४
अन्नया	१४१, ३४८
अन्नविहिं	३८
अन्निज्जमाणमग्ग	२६२, २७२
अन्नेसिं	३३८
अपक्खेवग	२५२
अपच्चभिजाणमाणी	२९७
अपच्छाएमाणा	२७
अपच्छिम	५०
अपज्जुवासणआए	२२५
अपडिलद्धसम्मत्तरयणलंभ	६९
अपत्तियं	२७३
अपत्तियमाण	२२१, २५४
अपत्तियमाणी	२७५
अपत्थयण	२५२
अपत्थरयण	२५२
अपत्थियपत्थिए	२६२
अपय	१६७
अपरक्कम	६८
अपरिजाणमाणी	९०
अपरिजाणमीणा	२७८
अपरिणममाण	३५३
अपरिभूत	३२१, ३५७
अपरिभूय	१५२, २३६, २५१, २७६
अपरियाणमीणा	२४, २५, २०४
अपरसमाणी	२६९

विशिष्टशब्दाः	पृष्ठाङ्काः
अपाणएणं	१८७, १९०, ३१९
अपासमाण	८५, १७३, २९८, ३१३.
अपासमाणी	२०३, २७०
अपुणरावत्तयं	६
अपुण्ण	८०, २५७, २६२, ३५१, ३५२
अपुत्त	२४८
अपुत्र	२३३, २६१
अपुरिसकारपरकम	२३४, २५९, ३०८, ३४३, ३५४
अपुव्व	३२८
अपुव्वकरण	१८८, २५०
अपुव्वणाणगहण	१४३
अपूइवयणा	३१६
अपोरुसेयं	२४०
अप्पछट्ठ	३०३, ३१०, ३११, ३४३, ३४४
अप्पडिहयअपच्चक्खायपावकम्म	२९४
अप्पडिहयवरनाणदंसणधर	५
अप्पणा	१११
अप्पणो	११, १६, ८७, १४८, १६२
अप्पत्त	२०८
अप्पत्थिय	१५९, १६८
अप्पत्थियपत्थया	१५८
अप्पत्थियपत्थिया	१९६, २०३, ३०४, ३१०, ३१३
अप्पभार	५६
अप्पमत्त	५४
अप्पमहग्घ	५३
अप्पमहग्घाभरणालंकियसरीर	१८, ५०, २१६, ३५८
अप्पवला	२७८
अप्पलोग	२०९
अप्पाणं	४, ५, २४, ७१, ७२, ७३, ७५, ७६, ८९, ९०, ९१, १०८, ११४, ११५, २०६, २१८, २३३, २३८, २४१, २४७, २४८, २५९, २९८, ३१८, ३५३, ३५५, ३५६, ३६२
अप्पिए	२२०
अप्पिणामि	३०५
अप्पिय	४४
अप्पियतरा	२६८
अप्पिया	२०४, २४०, २४१, २४३
अप्पेगइया	२८२
अप्पेगतिया	५७, ५८, १०९, १७२, १८४, १८६, २१३, २२८, २२९, २३८, २५४, ३०२, ३३४, ३३५
अप्पोदय	६२
अप्पोलंभनिमित्त	७६
अप्फोडंत	१५५
अफासुगा	१२०
अफुडिय	१३५
अबंधव	२०६
अबल	६८, १७५, २३४, २५९, ३०८, ३४३, ३५४
अबीय	२८
अबुद्धीओ	३३१
अब्भंग	१५
अब्भंगणपरिमद्दणुव्वलणकरणगुणणिम्माएहिं	१५
अब्भंगिए	१५
अब्भंगेंति	१९५, २७३
अब्भंतर	८
अब्भक्खाण	७४
अब्भक्खेया	१२०, १२१
अब्भणुण्णाए	७५
अब्भणुण्णात	४५, ७१, ७४, ७६, ११३, १८४
अब्भणुण्णाता	१३, ८१, ८३, १४९
अब्भणुण्णाय	७३, ८०, १९१, १९२, २४३, ३०७, ३१९, ३५३, ३५८, ३५९,
अब्भणुन्नाए	२२२, २२६
अब्भणुन्नाया	११, २७५

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

विशिष्टशब्दाः	पृष्ठाङ्काः
अब्भहियं	३६८
अब्भहियभीमभेरवरवप्पगार	६६
अब्भिंतर	१८६
अब्भिंतरट्ठाणिज्ज	२२१, २२७
अब्भिंतरपाणिय	३३६
अब्भिंतरबाहिरए	३५
अब्भिंतरिय	९०, १३८, १७६, १८७ १९०, २४६, २४७
अब्भुक्खित्ता	३६१
अब्भुक्खेइ	२७७
अब्भुग्गत	२०
अब्भुग्गय	५२
अब्भुग्गयमूसिय	१९५, २९१
अब्भुग्गयमूसियपहसिए	३९
अब्भुग्गयमुकयवइरवेतियातोरणवररइय-साऽभंजियासुसिलिट्ठविसिट्ठलट्ठसंठित-पसत्थवेरुलियखंभणाणामणिकणगरयण-खचितउज्जलं	४०
अब्भुज्जय	२०, १२८, ३५०
अब्भुट्ठिय	२१
अब्भुट्ठेति	२४१, २४६, २९५, ३५६
अब्भुट्ठेमि	४३
अब्भुट्ठेहि	२४५
अब्भुदय	५०, ७९
अब्भुन्नत	२१
अब्भुवगच्छेज्जा	२७१
अभडप्पवेस	३५
अभय	७, २८, ३२, ३३
अभयकुमार	२७, २८
अभयदएणं	५
अभिउंजितुकाम	२४९
अभिओग	२९४
अभिक्ख	१४३
अभिक्खण	१५४, १६२, २४५, २७६, २७८, ३६१
अभिगच्छंत	१५५, ३४३
अभिगम	४२
अभिगमणट्ठयाए	२२१
अभिगमणट्ठाए	२१९
अभिगयजीवाजीवे	२२२
अभिगयट्ठा	१८
अभिगिण्हइ	३५२
अभिग्गहं	२३३, ३५२
अभिचंद	१४२
अभिजुत्त	२४९
अभिणंदंता	५४, १५३
अभिणंदिज्जमाणी	२३, ३३
अभितज्जेमाण	३४३
अभितासेमाण	३४३
अभिथुणंता	५४
अभिनिग्गच्छंति	२८४
अभिन्नमुहरागणयणवण्ण	१५७, १५९
अभिभूत	२१७, २२५, २३०, २३२, ३४३
अभिभूता	४४, २६३
अभिभूया	१७७, २००, २५८, ३४५
अभिमुह	५, ४३, ७४
अभिमुहमावयमाण	१५५
अभिरक्खिज्जमाणा	१५३
अभिरममाण	१०३, २२९, २३२, ३३४
अभिरममाणा	१९७, १९८, २००
अभिराम	५२
अभिरुइए	४४, १२३, ३४९, ३५९
अभिरुइयमेयं	४३
अभिरूव	४०, १०३, १९५, २२७
अभिरूवा	१३५, २२६, ३४८
अभिलंघमाणसिहर	३९
अभिलसति	२०८
अभिलाव	७१, ७२, १४७
अभिवग्गंत	१५५
अभिसमन्नागए	१०६, १६१
अभिसमन्नागत	१७९, २५५
अभिसमन्नागय	१५९, १६७, १६९, २२४, २३५, २५०, ३१५, ३४६, ३५७, ३६२

विशिष्टशब्दाः	पृष्ठाङ्काः
अभिसमागच्छिहिइ	३४५
अभिसमेति	६९
अभिसमेसि	६४
अभिसम्माणाति	८०
अभिसंथुणमाणा	१५३
अभिसिंचति	४९, २२३, ३१३, ३५०
अभिसिंचित्तए	३४९
अभिसेए	१८४
अभिसेओ	१४२, ३१८
अभिसेकं	२८२
अभिसेय	१९, ३०६
अभिसेयारिह	२४४
अभीए	१५९
अभीत	१५७
अभीया	२०३
अभोज्जं	२५८
अमइलसगलपरिहिए	२९३
अमच्च	१६, १४९, १५१, २१५, २१७, २१८, २१९ २२०, २२१, २२२, २२३, २३६, २३७, २३८, २३९, २४१, २४४, २४५, २४६, २४८, २४९, २५०
अमच्ची	२३९
अमणाम	४४, २२०
अमणामतरा	१४८, २१८, २६८
अमणामतरागं	२६९
अमणामा	२०४, २४०, २४१, २४३, २७४
अमणुण्ण	४४, २१५, २१८, २२०
अमणुण्णतरा	२६८
अमणुण्णा	२४०, २४१, २४३
अमय	२३, ५३
अमयफलाति	१९६
अमयमहियफेणपुंजसण्णिगास	३२
अमरराहुवण्णे	७८
अमरवति	१८८
अमरसेण	१८८
अमावसाचंद	२११
अमिच्चे	२४८
अमुच्छित	३५३
अमुच्छिया	३२८
अमूढदिसाभाए	३२२
अमूढहत्था	१९५
अमूढा	१९५
अम्मो	१६८, २३९
अम्मताओ	४४, ४५, १९२, ३५८
अम्मताती	३५९
अम्मघाती	१६८, २३९, ३५१, ३५२
अम्मया	२८, ४४, ८३, १४६, १८४, १९४
अम्मयाओ	२०, २६, ३१, ८०, १९१
अम्मयातो	३५९
अम्मा	२९०
अम्मापिइनियगनिप्पिवासा	२७६
अम्मापिऊण	३८, ४४, ४५, १९५, ३३५
अम्मापितरो	३९, ४६, ४९, ५१, १९१, ३१७
अम्मापितीहिं	३५८
अम्मापियरो	३६, ३७, ३८, ४०, ४३, ५५, ५६, ८४, १४१, १८४, १९२, २०९, २६८, २७९, ३५८, ३६०
अम्मो	१६८
अयमट्ठे	७६, ७७, ९३, १०२, १०६, १०७, १२९, १३०, १३१, १४०, १४१, २१०, २१२, २१३, २३५, २३६, २५१, ३२०, ३४८, ३५४
अयमेयारूवं	१०, २८, ८४
अयमेयारूवे	२८, ३१, ७३, ७४, ८०, १२८, २३४, २३८, २४३, २४९
अयलं	५, ५४, १४१
अयला	३६८
अयसिकुसुमप्पगास	१०८

विशिष्टशब्दाः	पृष्ठाङ्काः
अरक्खुरीए	३६७, ३६८
अरणिं	३४६
अरतिरति	७५
अरस	१२४
अरसविरसं	३५३
अरहओ	१९०, ३६९
अरहं	१८४, १८८
अरहंत	७४, १४३, १५८, १८१, २५९, २८८
अरहंतंसि	१९
अरहंतमायरो	१९
अरहंता	३११
अरहंताणं	३५४, ३५६
अरहण्णए	३२१
अरहण्णगं	१९२
अरहण्णगवज्जा	१५५
अरहतो	११०, ११२, ११३, ११७, १८६
अरहन्नए	१५७
अरहन्नग	१५२, १५३, १५८, १५९, १६२
अरहन्नगपामोक्खा	१५४, १६१, १६२, १६३
अरहन्नय	१६०, १६१
अरहया	३५९
अरहा	१०८, १७९, १८०, १८१, १८२, १८३, १८५, १८७, १८९, ३१०, ३११, ३१२, ३१९, ३५८, ३६०
अरि	८८
अरिट्ठनेमी	१०८, ११०, ११२, ११३, ११७, ३१८, ३१९
अरिसा	२३०
अरिहा	३१८
अरुयं	५
अरोएमाणा	२२१, २५४
अरोएमाणी	२७५
अरोया	१४७
अलंकार	८०, १६१, १८०, १८७

विशिष्टशब्दाः	पृष्ठाङ्काः
अलंकारविभूसा	९२
अलंकारियकम्म	९०, २२८, २७२, २७३
अलंकारियपुरिसा	२२८
अलंकारियसभा	९०, २२८
अलंकितविभूसिय	५२
अलंकिय	५३
अलंबकुच्छी	५९
अलंबलंबोयराहरकर	५९
अलंसि	३६५
अलसिरी	३६५
अलद्धा	१२१
अलभमाण	८५, १७६, १९९, २००, २९८, २९९
अलभमाणी	२०३, २६२
अलयापुरिसंकासा	१०७
अला	३६५
अलाहि	४०, ४७, २५६
अले	३६५
अलेवाड	१४४
अलं	३४०
अलियावेति	८४
अल्लीणपमाणजुत्तपुच्छ	५९
अल्लीणपमाणजुत्तवट्टियपीवरगत्तावरे	५९
अल्लीणसोमपियदंसण	२९३
अवउडगबंधण	८६
अवक्कमति	२१८, २३४
अवक्कमामो	८९
अवगयतणप्पएसरुक्ख	६६
अवगयपरिस्समे	१५
अवगयसोय	८७
अवगुणति	२७०
अवचित	३७
अवज्झाए	२४६, २४८
अवज्झात	२५०
अवज्झे	३०५
अवड्ढा	३४५, ३४६
अवड्डिए	१२१, १२२

विशिष्टशब्दाः	पृष्ठाङ्काः
अवण्हाण	२३१
अवयद्धा	२९५
अवदहण	२३१
अवदार	८४, ८५
अवदालियवयणविवरणिल्लालियग्गजीह	६१
अवद्दार	८४, १७४, २३९, २४०, ३०५
अवबार	७९
अवमन्नंति	३६१
अवयक्खंत	२०७, २०८
अवयक्खंति	२८४
अवयक्खह	२०२, २०३
अवयच्छियमहल्लविगयबीभच्छलाला-पगलंतरत्ततालुयं	१५६
अवयासिय	९०
अवर	६
अवरकंका	६, २९५, २९७, ३०२, ३०३, ३०४, ३०९, ३११, ३१२, ३१३, ३१४, ३१५
अवरकंकारायहाणि	३०१
अवरविदेह	१७८
अवराह	२०१
अवरिल्ल	१९८
अवलोएमाणी	२३
अवलोएहि	२०६
अवस	२०७
अवसवस	२६८, २६९, ३५१, ३५३
अवसव्वस	२६९
अवसेस	७०, १२४, १८५, २८४
अवस्सविप्पजहणिज्ज	४५, ४६, ४७.
अवस्सविप्पजहियव्व	३४७
अवक्कमित्ता	८९
अवहरियं	३४२
अवहिते	३२१
अवहिया	८५, ३००
अवहीरमाणी	३४३
अवहोलंतकुप्फुयायंतसप्प	१५६
अवाउडएण	७१, ७२
अविउसरणया	४२
अविंदमाण	२७, २८
अविग्घ	५४, ११५, १७१, २०८
अविणिज्जमाण	२४, २६
अवितण्ह	५९
अवितहं	१३, २७, ४३, २०९, २१९
अवि याइं	८८, २७१
अवियागरी	७८
अविरइ	१११
अविरत्त	२३८
अविरय	२९४
अविरिए	१७५, २३४, २५९, ३०८, ३४३, ३५४
अविरुद्ध	२५२
अविलंबियाए	१०
अविसेसिया	३६५
अव्वग्ग	१२१, १२२
अव्वाबाह	६, ११८, ११९, १८३
अव्वायमल्लदाम	३५
असंकमाणा	२७
असंखपरिमाणनामधेज्ज	३०
असंखेज्जभागमित्त	३६२
असंगते	३४०
असंदिद्ध	१३, २७, २०९
असंपत्त	६२
असंपत्तदोहला	२४
असंपुडितउट्ठे	७८
असंपुण्णदोहला	२४
असंभंत	१०, १५७, २०३
असंमाणियदोहला	२४
असक्कारिय	१७४, १७६, ३०५
असण (४)–	७५, ८०, ८१, ८२, ८३, ८४, ८७, ८८, ८९, ९१, ९२, ९८, ११५, १२६, १२७, १३२, १३३, १३६, १४८, १५२, १६१, १८०, १८२, २१६, २१७, २२०, २५३,

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

विशिष्टशब्दाः	पृष्ठाङ्काः
	२५७, २५८, २६७, २६८, २६९, २७२
असण-पाण-खाइम-साइमं	९५, ९६, १७८, २३७, २२७, २३५, २४१, २४३, २५६, २७३, २७४, २८५, २९१, २९२, ३३९, ३४०, ३४१, ३५०, ३५३, ३५९
असण-पाण-खातिम-सातिम	२३८
असण-पाण-खादिम-सादिम	२०, ३६
असत्थपरिणया	१२०
असद्दहमाण	२२१, २५४
असद्दहमाणी	२७५
असद्धेयं	२४८
असब्भावुब्भावणा	२१८
असमाहिकर	२९४
असमाहिपत्त	१५८
असम्माणिय	१७४, ३०५
असहमाण	२६९
असाधुदंसण	२२५
असासए	४५
असासता	४६
असासया	४६
असाहुदंसण	२३३
असि	१५५, १९६, २४७, ३४३
असिखेडग	२०३
असिखेडगग्गहत्था	१९६
असिति	१७१
असिधारावय	४७
असिपत्त	२६८, २६९
असियएहिं	१३५
असियसिरया	१४७
असिलक्खण	३८
असिलट्ठीहिं	३४०
असिवर	२०८
असुइ	१९७
असुइविगयबीभत्थदरिसणिज्ज	२१६
असुई	४६, ११५, १७१
असुभ	१७७, १७८, २००, २१७
असुभपोग्गलावहार	१९६
असुयपुव्वं	४४
असुर	१८३, १८४
असुरकुमार	३५६, ३६२
असुरिंद	१८४, १८५
असुरिंदवज्जिय	३५५
असुरस्सूणताए	२२५
असोग	१४६
असोगवणिय	१४८, २४७, २९७, ३५१, ३५२
असोगवरपायव	१०८, १८७, १८८, २५०, ३५१, ३५२
अस्संजय	२९४
अस्सिणीणक्खत्त	१४५
अस्सिणीनक्खत्त	१४६, १८७
अह	१४
अहण्ण (अधण्ण)	११०, ३५०, ३५१, ३५२
अहतवत्थचंदणोलित्तगायसरीरा	१०९
अहतसुमहग्घदूसरयणसुसंवुत	१५
अहन्न	८१, २५७, ३५१, ३५२
अहम्मिए	३३७
अहाकप्पं	७१, ७२
अहाछंदविहारी	३६२
अहाछंदा	३६२
अहाणुपुव्वी	५४, १८५
अहापज्जत्त	२५८, २६१, ३५३
अहापडिरूव	४, ७३, ९१, १०८, २४१, २५७, ३५६
अहापवत्त	१२५, १२६, ३५०
अहाबायर	२९
अहामग्ग	७१
अहालहुसग	२०१
अहासन्निहिया	१४६

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

विशिष्टशब्दाः	पृष्ठाङ्काः
अहासुत्त	७१, ७२, १४४
अहासुहं	७१, ७४, ८३, ११३, १२२, १२३, १८४, २२२, २२३, २२६, २४२, २४३, ३१७, ३१९, ३४९, ३५८, ३५९, ३६०
अहासुहुम	२९
अहिए	२११, २१२
अहिगय	११६
अहिगयजीवाजीवे	११४, १५२, १५९, १६०, २५०
अहिच्छत्त	२५१, २५२, २५५
अहिजंति (अहिजइ)	३१८
अहिजति	२२३, ३२०, ३४८, ३६०
अहिणवगिम्हसमय	६५
अहिमड	१४८, १७७, २००, २१५, २१८
अहियतराए	२१२
अहियपेच्छणिजरूव	१७
अहिययराए	२११
अहियरूवसस्सिरीए	१६
अहिलाणेहिं	३२९
अहीण	७
अहीणपंचेंदिय	१३२
अहीणपंचेंदियसरीरे	३३४
अहीणपडिपुण्णपंचिंदियसरीरा	७८
अहीणमतिरित्तं	१६२
अहीणा	३४०
अहुणोववन्ना	३६२
अहे	३५१
अहेसत्तमाए	२६३
अहोरत्त	१४४, १५४
अहोराइयाए	७१
अहोलोगवत्थव्वाओ	१४७
अहोसिरे	५
आइकर	४२
आइक्खह	२७

विशिष्टशब्दाः	पृष्ठाङ्काः
आइक्खियं	७०
आइगर	५, ७३
आइणग	१०
आइण्णवेढो	३२२
आउए	१९०
आउक्खय	७६, ९२, १४५, १७९, २५०, २७९
आउट्टति	३५०
आउट्टावेमि	१२५
आउर	२४९
आउसति	३३४
आउसियअक्खचम्मउद्दगंडदेस	१५६
आउसियवयणगंडदेस	१५४
आउसो	२४९
आएहिं	२६, १७६
आओसणाहिं	३३५
आकप्पिात्ता	३११
आकप्पेति	३१२
आकिंचणया	२११
आकुंचियथोरपीवरकर	६६
आगतसमय	२०२
आगमण	२८४
आगमणपओयण	३१६
आगमणप्पतोयणं	९७
आगमेस्स	२७६
आगय	३३६
आगयगंधा	१३५
आगयसमए	२०१
आगर	२८४, २९४
आगामियार	२५३
आगारभावपडोयार	१७०
आगास	१५४
आगासतल	२९७, ३००
आगासतलग	२३६, २६६, २७२, २९८, २९९
आगासफलियसमप्पभं	३२
आगासफलिहसरिसप्पभं	२२

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

विशिष्टशब्दाः	पृष्ठाङ्काः
आघतण	२००
आघयण	२०१
आघवण	४७, ४८, ११०, १९२, ३४९
आघविक्तए	४७, ४८, ११०, ११७, १९२
आघवेमाण	११५, १७०
आडोलिया	३३४
आढंति	२७८, २९४
आढाइ	२१७, २१८, २७७
आढाति	२७, ९०, १७६, २१७, २४७, २९५, ३४९, ३५१, ३६१
आढायंति	५७, २०४, २४६
आढाह	२७
आढाहि	२४५
आणंद	९१
आणंदयंसुपुण्णमुहे	६९
आणत्ता	१६६, ३१५ ३१६
आणत्तियं	१४, ३२, ३५, १६५, १६८, १८१, २८६, ३५७
आणत्ते	१७०
आणवेति	१६५, ३१३, ३१५
आणवेह	१६९
आणा	५६, १४४
आणाउववायवयणनिद्देस	१९६
आणाओवायवयणनिद्देस	२९८
आणिय	४९
आणियल्लिया	४०, ४६
आणुगामियत्त	५६, २३२
आणेह	३२५
आतिक्खमाण	२१७, २२०
आतिक्खंति	९२
आतिक्खति	३१८
आतिण्णे	६
आतुर	६१
आदाहिणपदाहिण	४३, ७४
आदिगर	७६, ३५४, ३५८, ३७०
आधावमाण	६२
आपुच्छण	१९५

विशिष्टशब्दः	पृष्ठाङ्काः
आपुच्छणा	२३३
आपुच्छणिज्ज	७, १३२, १४०
आपुच्छामि	४३
आपुच्छामो	३१७
आपुच्छित्ता	२२५, ३१९, ३५०
आबाह	१०५, १०६, १११
आभरण	५३, ८६, ११३, १८७, २४४
आभरणमल्लालंकार	५५, ११३, ३३४, ३६०
आभरणविहिं	३८
आभरणालंकार	८४, ८५
आभागी	३४५, ३४६
आभिओगिए	१८४, १८५, २४२
आभिओगियदेवे	३५७
आभिसेक्कं	३०५
आभोएति	१८०, २०४
आभोएमाण	७९, ८४, २२४
आभोएमाणी	१४८, ३५६
आभोएमि	१६०
आमंतेऊण	२९४
आमंतेत्ता	२१३
आमंतेमि	२२३
आमगमल्लगभूया	१९४
आमलकप्पा	३५७, ३५९, ३६३
आमिस	१०४
आमिसतल्लिच्छे	७९
आमिसत्थी	१०४
आमिसप्पिया	१०४
आमिसभक्खी	८७
आमिसलोला	१०४
आमिसाहारा	१०४
आमेलगजमलजुयलवट्टिय-अब्भुन्नयपीणरतियसंठितपओहरा	५३
आयरक्खदेवसाहस्सी	१८३
आयरित्तए	२४२
आयरिय	१०५
आयरियउवज्झाय	९१, १००

Jain Education International　For Private & Personal Use Only　www.jainelibrary.org

विशिष्टशब्दाः	पृष्ठाङ्काः
आयं	२६, १७६
आयंत	८९, ९५, ३४१
आयंता	३६, २५७, २८५
आयंबिल	१४४
आयंबिलपग्गहिय	२९८
आयरक्खदेवसाहस्सीहिं	३५६
आयवत्त	५३, २७६
आयवा	३६७
आयवालोयमहंततुंबइयवुन्नकण्णो	६६
आयाणाहि	२४९
आयाभंड	५६
आयामविक्खंभ	१९५
आयार	५६
आयारगोयर	७०
आयारगोयरविणयवेणइयचरणजाया-मायावत्तिय	५६
आयारभंडए	२६०
आयारभंडग	२५९, २६०
आयारभंडयं	७५
आयावणभूमि	७१, ७२, २७६
आयावेत्तए	२७५
आयावेमाण	७१, ७२
आयावेमाणी	२७५
आयाहिणपयाहिणं	५, ४३, ५५, ५६, ५८, ३५१
आरत्तपालियत्तय	६३
आरवि	३७
आरसंत	२०८
आरसियसद्द	२७२
आराम	३३, ७९, ११९
आराहगा	२१३, २१४
आराहिया	१४४
आराहेत्ता	१४४
आरुसियदित्तरत्तनयणे	७८
आरूह	२०३
आरूहिय	११६
आरूहेति	२३३

विशिष्टशब्दाः	पृष्ठाङ्काः
आरोग्ग	१९
आरोग्गतुट्ठि	१९
आरोग्गतुट्ठिदीहाउकल्लाणमंगलकारए	१२
आरोग्गतुट्ठिदीहाउयकल्लाणमंगलकारए	१२
आलंब	१२३, १३२, ३१७
आलंबणं	७, १३२, १७९
आलंबणभूए	७
आलंबणभूत	१३२
आलवति	२७
आलवमाणा	२४६
आलवेंति	५७
आलि	९८
आलिवरएसु	१९८, २००
आलित्त	१८९, ३१८, ३६०
आलित्तपलित्ते	५६
आलित्ते	५६, २४४
आलिवगतित्थभेयलहुहत्थसंपउत्ते	७९
आलिहित्ता	१६३
आलुंपति	१०४, १०५
आलोइयपडिक्कंता	७६, २४४, २६०, २६१, ३२०, ३५४
आलोए	८२, १५०, २०२, २८७
आलोएमाणे	४१
आलोएहि	२७७
आलोक्कति	३२२
आलोतियपडिक्कंत	७५
आलोयंति	३१९
आवज्जति	३५४
आवति	२००, २०२
आवन्नसत्ता	८२, ३१७
आवयमाण	६०
आवरण	१५२
आवस्सय	१४३
आवाए	२५३, २५४
आवास	१६२, २८५, २८६, २९१, २९२
आविद्धमणिसुवण्ण	१६
आविद्धवग्घारियमल्लदामकलावा	१०९

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

विशिष्टशब्दाः	पृष्ठाङ्काः
आवेढित	२९०
आसकिसोरएणं	२३४
आसकिसोरी	१९४
आसखंध	२४६
आसखंधवरगते	२१७, २३६, २४५
आसगं	२१८, २४७, २४८
आसण	२७, २९, ९०, ९१, ९७, ११०, ११७, १७२, १८०, १८३, २२७, २२९, २३७, २४१, २६६, २८५, २८६, २९४, २९५
आसणातिं	१८८
आसत्तमाओ	४०, ४७, २५६
आसत्थ	११, ८५, ९७, १८२, १९५, २३७, २६६, ३४४
आसत्थामं	२८३
आसमद्द	३२९
आसयइ	२१०
आसयंति	३२६, ३२७
आसयति	२०८, ३६१
आसरह	४२, ४३, १५१, २८१, २८९, २९१, ३४९
आसरूव	२०३
आसरूवधारी	२०१
आसवाणियए	२०१
आसवाहणिया	२३६, २३७
आसाएइ	२५७
आसाएमाण	३६, ९८, २२०, २८५, ३४०
आसाएमाणी	८२, ८३
आसाएमि	२०१
आसाढ	१२१
आसाति	१७७
आसादित	२२०
आसादेंति	१९५
आसादेति	३५३
आसादेमो	३४५
आसायंमि (आसायम्मि)	३३१, ३३२
आसायण	१९५
आसायणिज्ज	२१६, २१९, २२१
आसारेति	९९, १०४
आसासिया	४५
आसासेइ	२८०
आसित	३२, १२४
आसितसम्मज्जितोवलित्त	९६, १४९
आसित्तसित्तसुचियसंमज्जितोवलित्तं	२३
आसिय	३५, १८६
आसियसम्मज्जिओवलित्तं	२८६
आसुरुत्त	६२, ८९, १२७, १३७, १५९, १६५, १६८, १७२, १७४, १९६, २०३, २६२, २७१, ३०४, ३१३, ३१४, ३३५
आसेवमाणा	३२८
आसेविउं	३२८
आसेवियबहुलीकय	१४३
आहणह	९६
आहाकम्मिए	४८
आहार	७, ७५, १०४, १२३, १३२, १४२, १७९, २२३, २४०, २५८, ३४३, ३४६, ३४७, ३५३
आहारत्थी	१०४
आहारमंडग(य)	२५९, ३५२
आहारभूत	७, १३२
आहारवक्कंतीए	१४६
आहारातिणिया	५७
आहारिय	८८, २५९, ३४७, ३५३
आहारेति	१९५, २५३
आहारेत्तए	२५९, ३४६
आहारसन्निहिए	२५०
आहिंडति	३३
आहिंडमाणी	२४, २६
आहिंडह	२४२, ३२४
आहुणिज्जमाणी	१९२, ३२१

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

विशिष्टशब्दाः	पृष्ठाङ्काः
आहुणिय	६४
आहेवच	४९, ९५, १०८, ३६२
इंगालसगडिया	७३
इंगिय	३७
इंद	८०, १५७, १८१, ३२२, ३५५, ३६५, ३६६, ३६७
इंदकुंभ	१४१, १४२
इंदगोवग	२१
इंदभूती	१३०
इंदमहे	४१, ४२
इंदलट्ठी	४४
इंदाउहबद्धचिंधपट्ट	२२
इंदिय	५४, १०५, १०६, ११९
इक्खागराया	१४५, १४९, १५१
इच्छंतएहिं	३१४
इच्छामि	२४२
इच्छामो	३४२
इच्छिए	१२३, २२१
इच्छित	४४, ३५९
इच्छितपडिच्छियमेअं	४३
इच्छितमेयं	४३
इच्छियपडिच्छियमेयं	१३
इच्छियमेयं	१३
इड	८, ११, २६, २७, २८, ४५, ५४, ८५, १५३, २०५, २३५, २४१, २४२, २४३, २४६, २५६, २६५, २६७, २७१, २७३, २७४, २८०, ३६०
इड्डिसक्कारसमुदय	४७, ३३९
इड्डी	१४२, १६०, ३१०
इड्डीसक्कार	८७
इड्डीसक्कारसमुदय	३८, १९१, ३३९
इणट्ठे	२१६
इणमट्ठे	११६
इत्थि	११९
इत्थिकुलत्था	१२१
इत्थिणामगोयं	१४२

विशिष्टशब्दाः	पृष्ठाङ्काः
इत्थिया	२७६
इत्थीनामगोयं	१७८
इत्थीलक्खण	३८
इत्थीसय	१८७
इदाणिं	३४९
इब्भ	११२, २८०
इब्भकुलबालिया	१०८
इब्भाइयं	११३
इमं च णं	१७६, २३६, २६६, २९३
इमेया(ता)रूव	८३, ९२, ९४, ९५, १३२, १३३, १३४, १३६, १३७, १४२, १४६, १५२, १५९, १६०, १६७, १६८, १६९, १७८, १८०, १८१, १८२, १८३, १९१, २००, २१८, २२१, २२९, २३१, २३२, २३३, २४१, २४५, २५१, २५६, २५९, २७३, २७६, २७८, २९५, ३११, ३१४, ३५७, ३६१
इरियासमिते	७०, ११३
इरियासमिया	२४१, २७५, २७७, ३६०
इसिणि	३७
इहभवे	२३३, ३४७, ३५४
इहमागया	९२
इहलोगपडिबद्ध	४८
इहलोय	९२, ३२८, ३२९, ३४४
ईसत्थं	३८
ईसर	१०८, ११२, १३२, १६४, २१६, २१८, २२०, २२५, २४४, २४५, २४६
ईसाण	१८५, २७९, ३४९, ३५५
ईसिं	१३१, २१३, २१४, ३५६
ईहं	१८
ईहा	७
ईहापूह	१७९
ईहापूहमग्गणगवेसण	६४

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

विशिष्टशब्दाः	पृष्ठाङ्काः
ईहामिग	५२
ईहामिय	१७, ४०
ईहावूहमग्गागगवेसण	६९
उउभयमाणसुह	३३१, ३३२
उउय	३३१, ३३४
उउयकुसुमकयचामरकण्णपूर-परिमंडियाभिराम	६५
उउवसमयजणियतरुणसहयरिपगच्चितेसु	२१
उउसमत्तजणितसोभ	६५
उऊ	६७, १९८
उंबरपुप्फ	४५, ५५, ८६
उकंचग	७९
उकंठिय	२४९
उक्कर	३५
उक्कडफुडकुडिलजडुलकक्खडवियड-फडाडोवकरणदच्छे	१९९
उक्किट्ठसरीरा	१४८, १६३, २३६, २६५, २८०, २९६
उक्किट्ठा	३०, १०६, १४८, १६०, १६३, १८१, १९६, १९९, २०३, २३४, २३६, २६५, २६६, २९५, २९७, ३२६, ३२७, ३२८
उक्किट्ठिसीहणाय	१५३, ३४०
उक्कुरुडियाए	८८
उक्कोसकालठितिय	३५३
उक्कोससागरोवमट्ठितीएसु	२६३
उक्कोसिया	१८९
उक्खयणिहए	१३६
उक्खपनिहए	१३४, १३५
उक्खित्तचंदकायितकलाव	१०१
उक्खित्तणाए	६
उक्खित्तचलि	२०८
उक्खित्ता	१८५
उक्खेवओ	३६३, ३६४, ३६६
उक्खेवग	४५
उग्ग-उग्गेणं	३५१
उग्गविस	१९९
उग्गसेणपामोक्ख	१०७, २८०
उग्गसेणमाइयाणं	२९०
उग्गह	४, ७३, ९१, १०८, २४१, ३५६
उग्गा	४१, ४२, ११४
उग्घोसेमाणा	८६, ११२, २५४, २८६, २९०, २९९, ३४१
उच्चट्ठाण	१४६
उच्चट्ठाणट्ठिए	१४५
उच्चत्त	१९०
उच्चनीच	२५८
उच्चार	५७, ६९, ८८, १२७
उच्चारपासवण	८८, ८९
उच्चारपासवणभूमि	२८, ७४
उच्चारेमाणा	१८
उच्चावय	४८, २६२, ३३५
उच्छंग	२७६
उच्छंगनिवेसियाणि	८०
उच्छूढसरीर	४
उज्जलं	६९
उज्जला	६२, ६९, १२५, २५९, ३५३
उज्जाण	३३, ४१, ७९, ९४, ९५, ९६, ९७, ९९, १०७, १०८, ११३, ११४, ११७, ११८, ११९, १२३, १२४, १३२, १४१, १४२, १८७, २३६, २५०, २५६, २५७, २५८, २६०, २७५, २७६, ३१८, ३१९, ३४१, ३५०, ३६७, ३६८
उज्जाणसिरि	९५, ९७, ९८, ९९, २७६
उज्जितसेलसिहर	३१९
उज्झर	२१, ६०, १०७
उज्झिउमभण्ण	२०६
उज्झित्तए	१७८
उज्झिय	१३२, १३३, १३७
उड्डवेसि	६५

विशिष्टशब्दाः	पृष्ठाङ्काः
उट्ठाए	५, ७४, ३४९, ३५२
उट्ठाण	७३
उट्ठाणपारियावणिय	२४५
उट्ठाणबलवीरियपुरिसगारपरक्कमसंजुत्त	६९
उड्डियंमि	१४
उड्डेति	५
उड्डेत्ता	२७०
उडुलच्छिसमतजावसोह	३०
उड्डीणबलागपंतिसोभंतमेहवंदे	२२
उड्डु	७६, १५८, १९६, २०३, २०८, २६१
उड्डुंजाणू	५
उण्णए	९
उण्ह	४८, ६१, ७३, ११६, १२४, १३०
उत्तम	१३, ५४, ७२, १४४, ३६६
उत्तमंग	३४३
उत्तमपुरिस	३०९, ३१२, ३१६
उत्तर	९४, १४१
उत्तरंति	३१३, ३२२
उत्तरकुरु	३६७
उत्तरपुरत्थिम	२, १६, ३१, ५५, ७७, ९४, १०३, १०७, १२२, १४१, १४८, १६०, १८१, १८३, २०३, २१५, २२५, २४४, २५१, २५६, ३५५, ३६०
उत्तरविउव्वियं	१६०
उत्तरवेउव्विय	१८१
उत्तरह	३१३
उत्तरावक्कमण	५१, १८४
उत्तरिए	१८७
उत्तरिज्ज	८४, १७७, २८०
उत्तरिजग	२१७
उत्तरित्तए	३१३
उत्तरिल्ल	१८५, १९८, २००, २०३, २२८, ३४८, ३५५, ३६६, ३६७
उत्तासणग	१५५
उत्तासणय	१५७
उत्तिण्णा	३१४
उदएण	११५, १७१, २७७, ३४१
उदग	६२, १३०, २४७, २४८, ३४४, ३४५
उदगणाए	६
उदगधारा	८२
उदगपरिफोसिय	१७२, २९४
उदगरतण	२१९, २२०, २२१
उदगरयण	२१९
उदगवत्थि	३४१
उदगसंभारणिज्ज	२२१
उदग्ग	५९, ७२, ११३, १४४
उदत्तेणं	१४४
उदय	१५२
उदयपरिफोसिया	१५१, २९६
उदयभायण	१५२
उदार	७२, १४४
उदाहु	९१, १३७, १३९, ३०३, ३०६, ३१३
उदिण्णे	४८
उदित	१४, ३०
उदीणदाहीणवित्थिण्णा	१०७
उदुभज्जमाणसुह	३४
उदू	६०, १९७
उद्दाइंतरत्तइंदगोवयथोवयकारुण्णविलवित	२२
उद्दिय	८७
उद्देसिए	४८
उद्धंसण	२६२
उद्धंसति	३३५
उद्धमुहकलसक्कुलियमहंतविगयलोम-संखालगलंबंतचलियकण्णं	१५६
उद्धियसल्ल	७५, ७६
उद्धुयपइण्णलंबंतमुद्धए	७८
उद्धुयाए	२०, १६०
उन्नत	२१
उपसंपजित	२७८

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

विशिष्टशब्दाः	पृष्ठाङ्काः
उप्पइओ	२९४
उप्पइत्ता	७६, १३१
उप्पजिंसु	३११
उप्पण्णकोउहल्ल	५
उप्पण्णसंसय	५
उप्पण्णसड्ढे	५
उप्पतित्ताण	१३१
उप्पत्ति	२७, २८
उप्पत्तियाए	७, ११३
उप्पत्तियाहिं	२६, १७६
उप्पयणिं	२९५, ३०१
उप्पयमाण	४२
उप्पयमाणी	१९३
उप्पल	५५, ८२, २०२
उप्पलरत्तसूमाल	६३
उप्पला	३६६
उप्पाइत्त	१०५
उप्पातियसताति	१५४
उप्पातियसयाति	१९२, ३२१
उप्पाय	१११
उप्पिं	१३०, १३१, २३६, २६६, २७२, २९७
उप्पीलियसरासणपट्टीया	८६
उप्पुया	१९७, १९८, १९९
उप्फिडित्ता	१७३
उब्बाहिरथा	८८
उब्भमंति	३२४, ३२५
उब्भिदति	१४०
उब्भिन्न	१००
उभओ	५३
उभयोविब्बोयण	९
उम्मद्दणालोलिया	२३३
उम्मीतरंगमालासहस्स	१५४
उम्मुक्क	१०१
उम्मुक्कबालभाव	१२, १९, ६३, ६९, १०१, १४१, १४८, २३२, २३९, २४०, २६५, २८०
उम्मुक्कमणिसुवण्ण	२८
उम्मुय	२९४
उरग	२६३, ३३१
उरब्भससरुहिर	२१
उराल	७२, ११३
उरालाति	२२२
उलंछेति	८८
उल्लपडसाडए	३०९
उल्लपडसाडगा	८३
उल्लपडसाडया	१५०
उल्लपडसाडिगा	८२
उल्लोय	८
उवएस	५६, ७०
उवओग	२६१
उवओगहुयाए	१२२
उवक्खडावेति	८१, ८४, ३४१
उवक्खडावेत्ता	८०, १३२
उवक्खडावेहि	२४१
उवक्खडिए	२५७
उवक्खडेउं	२५६
उवगत	६, ६१, ३३२, ३३३
उवगिज्जमाण	४१, २८५
उवज्झाय	१०५
उवट्ठवेह	४२, १८४, १८५, २२३, २८१, ३१८, ३५२
उवट्ठाणसाला	१३, १६, १८, ३५, १२३, १७६, २८१, २८८, ३५८, ३५९
उवट्ठियं	१६३
उवणच्चिजमाणा	२८५
उवणिमंतेइ	२९४
उवणिमंतेति	२७, २३७, २९६
उवणिमंतेह	२७
उवणिमंतेहि	२४५
उवणीय	२३८, ३१४
उवणेंति	३२४

विशिष्टशब्दाः	पृष्ठाङ्काः
उवणेति	३८, ३१०
उवदंसिज्जमाण	२२७
उवदंसित्ता	२२४, ३६३, ३६४,
उवदंसेति	३६५ ३५७
उवदंसेमाणी	१७०
उवदिसित्तए	२४२
उवदेसमइविकप्पणा	३०५
उवप्पयाण	७
उवप्पलोमेंति	२७२
उवरतभत्तुया	१९४
उवरय	६८
उवरि	८६, १५९, २०५
उवरिम	१११
उवरिल्ल	१८५
उवलंभणा	३३५
उवलद्ध	२२०, २२१, २७४, ३०१, ३०२
उवलद्धपुव्व	२४२
उवलभति	२१९
उवललिय	२०७
उवलालिज्जमाण	३७, ४१
उवलिप्पइ	५७
उववज्जिहिति	३६२
उववज्जिहिसि	२४३
उववण	२१, २२
उववण्ण(न्न)	१७८, २६३, ३४७, ३५३ ३५४, ३६२
उववायवयणणिद्देस	२०२
उववायसभा	२३५, ३६२
उववीयमाणे	२८७
उववेए	२१६
उववेया	११३
उवसंकमित्ता	८९
उवसंत	६८, ११९, १२६
उवसंपज्जित्ताणं	७१, १२८, १४२, १४३, १७८, २२२, २३३, २५०, ३३८, ३६०, ३६१
उवसग्ग	१५८, १६०, २०२, २०४, २०९
उवसामित्त	२३२
उवसामेत्ता	२३०
उवसोभेमाण	७३, २१३, २२७, २५३
उवसोहियाइ	१९६
उवस्सय	२४३, २७५, २७८, ३६१
उवहिए	७९
उवाइणावेत्तए	२१९, २२१
उवाइयं	८१
उवाइयलद्धे	८४
उवाएणं	१३०, १३१, २१९
उवाएहि	२६, १७६
उवागच्छइ(ति)	४, ५, ३०९, ३१०
उवागच्छंति	३०६
उवागच्छित्ता	१८०
उवातियं	८१, ८२
उवाय	२६, १७६
उवायमाणा	३२२
उवालभति	२७१
उवासगपडिमा	११५
उवाहणा	२५२
उवेति	३०९, ३१०
उव्वट्टण	२३१
उव्वट्टित्ता	२६३, २६५, ३५४, ३६२
उव्वत्तिज्जमाण	९९
उव्वलण	२३१
उव्वाहिज्जमाण	८९
उव्विग्ग	६१, ९८, १०४, १९७, १९८, १९९, ३२२, ३२८, ३४१
उसभ	१७, १९, ५२
उसिणोदगगंधोदग	२७३
उसियज्झया	९५
उस्सव	५०, ७९
उस्सास	२६०

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

विशिष्टशब्दाः	पृष्ठाङ्काः
उस्सीसामूल	५०
उस्सुक्कं	३५, १६१, २५५
उस्सुया	१९७, १९८, १९९
ऊरुघंटिया	३४०, ३४१
ऊसवियरोमकूवे	११
ऊसास	२३५
ऊसासनीसास	७५
ऊसिततिलग	१९८
ऊसिय	१५३
ऊसियलंगूल	६१
ऊसियसिया	१५४
ऊसीसामूल	१३४
एकल्लाणं	५९
एक	६७
एक्कवीस	१०७, २८०
एक्कवीसरतिगुणप्पहाणा	९५
एक्कसरगाणि	३५४
एकारस	७०, ७५, ७६, ११५, १२४, १९१, १९२, २५५, २२३, २४४, ३१८, ३२०, ३६०
एक्कारसंगवी	१४२, २१०, ३५०
एक्कारसंगवीइ	१४१, ३४७
एक्कारसम	७२, २१३, २१४, २१५
एक्कारसीए	१४६
एक्कारसीपक्ख	१८७
एक्कावराइ	२०६
एक्किय	२०६
एग	२८, ९८, १४६
एगंत	६५, ८४, ८९, १२२, १३४, २३४, २५७, ३२०
एगंतदिट्ठिए	४७, ७८
एगंतधाराए	४७, ७८
एगंतमणावाए	२५८
एगंतमवक्कमामो	८८
एगखेत्ते	३११

विशिष्टशब्दाः	पृष्ठाङ्काः
एगजाया	२६७
एगजुगे	३११
एगट्ठिया	३१२, ३२२, ३२४
एगतओ	१८
एगत्तीकरण	४३
एगदिवस	४०, ४८, १०८, १४१
एगदिसाभिमुह	४१
एगदिसिं	४१, ४२
एगदुवारा	३३६
एगदेस	९४, १३६, १५८, १६७
एगमेगाए	४१
एगयओ	६७, ९५
एगराइय	७१, १४३
एगसमएणं	३११
एगसाडियउत्तरासंगकरण	४३
एगसेलगस्स	३४८
एगाए	१०१, ३१३
एगाभरणगहितणिज्जोया	५३
एगाभिमुहा	४१, ४२
एगावलि	५२
एगूणवीसं	६, ३५४
एगूणवीसतिम	६, १४७, ३४८, ३५४
एगूणवीसाए	३५४
एज्जंत	९०
एज्जमाण	९०, १०४, १११, ११७, १७२, १७६, २५८, २६६
एज्जमाणी	२४१
एडणट्ठयाए	२५८
एडह	२७२
एडिज्जमाण	२७२
एडेति	१२२, १३४
एडेमि	१९६, १९७
एडेयव्वं	१९७
एडेसि	६५
एतमट्ठं	८५, ८९, ९२, १३५, १४९
एतारूवे	२०१, २५२

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

विशिष्टशब्दाः	पृष्ठाङ्काः
एत्तिओ	३३१, ३३२
एमहालए	१७३
एमहालियं	५७, ५८
एयंसि	१९७
एयप्पयारं	२४२
एयमट्ठं	८१, ८९, ९५, १२५, १३३, १३७, १३९, १४२, १६०, २३९, २७०, २७१, २७३, २७५, २७७, २८२, २८४, २९६, ३१३, ३३९, ३४२, ३४६
एयारूव	२१६, २६८, २६९, २७९, २९१, ३१७, ३५२
एरंडसगडिया	७३
एरिसए	१५०, १६४, १७२, २९६
एवंकरणयाए	३१०
एवमेयं	१३, ४३
एसणमणेसणं	३१९
एसणिज्जा	१२०, १२१
एसमट्ठे	१३
ओइल्ला (ओइण्णा)	२४८
ओएण्णा	२४७
ओगाढा	१५४, १९१, १९२, ३२१
ओगाहणा	३६२
ओगाहति	९०
ओगाहइ	३२४
ओगाहित्तए	१५२, १९१, १९२
ओगाहेइ	१९२
ओगिण्हइ	७३
ओगिण्हति	११
ओगिण्हित्ता	४, ९१, ११९, १२५
ओच्चूलगवत्थनियत्थे	२०९
ओणयतणमंडिएसु	२२
ओबद्धपीढ	१२६
ओभुग्गणासियपुडं	१५६
ओमंथियवयणनयणकमला	२४
ओमुयति	३५६

विशिष्टशब्दाः	पृष्ठाङ्काः
ओयंसी	३
ओयविय ओम	९
ओयाए	२११
ओयारियपइण्णपक्खे	१०१
ओराल	३, १०, ११, १२, २७, ७३, ७४, १४४, २३८, २५७, २७६
ओरालार्ति	२९३, २९७
ओरालिय	११, ९२, ३४३, ३४७
ओरालियसरीर	१७८
ओरुंभित्ताणं	१७६
ओरुद्धं	१७६
ओरोधे	१४१
ओरोह	१७०, १७२, १७३, २९५, २९६, ३०१
ओरोहसंपरिवुड	२९५
ओलइंति	१६३
ओलएमाण	२७२
ओलंडेंति	५७
ओलंबण	९३
ओलुग्ग	२४, २५
ओलुग्गसरीरा	२४, २५
ओलोइंते	२९४
ओवयंत	२०८
ओवयमाण	४२, २०८
ओवयमाणी	१९३
ओवाइयसयाणि	१५७
ओवीलेमाण	३३८
ओवुज्झमाण	२०१
ओसन्न	१२६, १२८, २७८, ३५१, ३६२
ओसन्नविहारी	१२६, २७९, ३६२
ओसह	१२५, १२६, १२७, १५२, २२८, २३२, २४२
ओसहमेसज्ज	३५०
ओसहमेसज्जहत्थगय	२३१
ओसहिगंधेणं	३३१
ओसारियाहिं	३४०

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

विशिष्टशब्दाः	पृष्ठाङ्काः
ओसोवर्णि	२९७
ओहत	१७६
ओहतमण	१००
ओहतमणसंकप्प	१७६, १९५, २४८, ३२१, ३५.१, ३५२
ओहयमण	२७०, २७३, २७४, २९७, २९८, ३२१
ओहयमणसंकप्पा	२४, २९, २८, १७७, २४१, २७०, २९७
ओहरिए	२४८
ओहारेमाणी	५३
ओहि	२९, १४८, १६०, १८०, १९६, २०३, २०४, २२४, ३५६
ओहिनाणी	१८९
ओहीरमाणी	१०
कउड्डाभिराम	३२९, ३३२
कएणं	३०९
कंखति	३००
कंखिते	९९
कंखिया	१७१
कंचणभिंगारमुहविणिग्गयसीयलजल-विमलधारा	४४
कंचण-मणि-रयणथूमियागं	४०
कंचुइज्जपुरिस	४१, ४२
कंटए	६४
कंठाकंठिं	९१
कंठाकंठिय	९०
कंडरीय	३४८-३५३
कंडु	१२५, २३०
कंडुइत्ता	६८
कंडुइस्सामि	६७
कंडेंतियं	१३८
कंत	११, २६, २७, २८, ४५, ५२, ५५, ५७, २०५, २०६, २३५, २४१, २४३, २४६, २७१, २७३, २७४, ३६०
कंतारभत्ते	४८
कंति	२११, २९०
कंद	२३२, २४२, २५३, २५४
कंदप्परती	५९
कंदभोयण	४८
कंदमाण	८५, ११४, २०५
कंदमाणी	४५, ५०, ५५, ३३५, ३४४
कंदर	३३, ६०, १०९
कंदलसिलिंधदंत	११७
कंपयंत	६१
कंपिल्लपुर	१७०, १७२, २७९, २८१, २८३, २८४, २८५, २८६, २८७, २८९, २९१, २९२, ३६९
कंबल	३२६
कंस	४६, १३९
कक्खंतर	१६९, १७०, २७७, ३६१
कक्खंसि	८४
कक्खडा	६२
कक्खदेसभाग	८०
कच्छ	३३
कच्छभ	१०३
कच्छभीण	३२५
कच्छुल्लणारय	२९३, २९४, २९५, २९६, ३०१
कज्ज	७, ७८, १२३, १३२, १४०, १७९
कज्जलसमप्पभ	२१
कट्ठ	६४, १५२, १९७, ३२४, ३२६, ३२८
कट्ठकम्म	२२७, ३२५, ३२७
कट्ठसगडिया	७३
कट्ठहारा	२२८
कट्ठार्ति	२००
कडग	५२, ६०, १०७
कडगपल्लल	६०
कडगबंध	३२९
कडच्छेज्जं	३८
कडयतुडियथंभियातो	३५६

विशिष्टशब्दाः	पृष्ठाङ्काः
कडाई	७३
कडादि	७४
कडिसुत्तय	५२
कडीए	८४, ३३४
कडुय	२५७, २५८
कड्डेइ	१७३
कणग	९१, १७७, १७८, २०५, ३४०, ३४३
कणगकेऊ	२५१, २५५, ३२१, ३२४, ३२५, ३२८, ३२९
कणगज्झए(य)	२४०, २४४, २४५ २४६, २४८, २५०.
कणगतिंदूसएणं	२३६
कणगतेंदूसएणं	२६६
कणगप्पभा	३६६
कणगमइ	१७७
कणगरह	२३६, २३८, २३९, २४०, २४४, २४५
कणगा	३६६
कणगामयिं	१४८
कणगावलि	५२
कणियारा	१९८
कण्णंतेउरे	२९८
कण्णच्छेयण	९२
कण्णधारा	३२१, ३२२
कण्णबंध	३२९
कण्णमूल	९९
कण्णवेयणा	२३०
कण्णसक्कुली	२३८
कण्णसुहमणहर	२०७
कण्णाए	२८९
कण्णीरहप्पयाया	९५
कण्ह	१०७, १०८, १०९, ११०, १११, ११२, २८०, २८१, २८२, २८३, २८७, २९८, २९९, ३००, ३०१, ३०२, ३०३, ३०४, ३०५–३१६, ३६९
कण्हराती	३६९
कण्हवडेंसए	३६९
कतकोउयमंगलपायच्छिता	३२
कतबलिकम्मा	१७, ३२
कति	६
कतिवयातिं	२२२
कत्तियचाउम्मासिय	१२७
कत्थइ	८५, २६२
कदाए	१०१
कन्न	२४२
कन्नंतेउर	१७१, १७२
कपिल	३१२, ३१३
कप्प	५०, ९२, १५९, १८३, २१०, २२४, २३५, २७९, ३६८, ३६९
कप्पडिय	१८२
कप्पति	१५८, २७५, २७७
कप्परुक्खए	१६
कप्परुक्खग	५२
कप्पितहारद्धहारतिसरयपालंबपलंबमाणकडिसुत्तसुकयसोहे	१६
कप्पूरलवंगमलयचंदणकालागरूपवरकुंदुरुक्कतुरुक्कधूवडज्झंतसुरभिमघमघेंतगंधुद्धुयाभिरामे	९
कप्पेति	३५
कप्पेमाण(णी)	१०४, २३३, २६२
कब्बड	२९४
कमल	३६७
कमलप्पभा	३६६
कमलमाला	४४
कमलवडेंसए	३६७
कमलसिरी	१४१, ३६७
कमलसिरीपामोक्ख	१४१
कमला	३६६, ३६७
कमलागरसंडबोहए	१४

विशिष्टशब्दाः	पृष्ठाङ्काः
कमियव्वं	४७
कमेण	१४, ६०, ६५, ६७, २११, २१२, २८३
कम्म	६४, ६९, ७३, ८७, १४३, २५०
कम्मक्खय	१११
कम्मगारविलविया	१९४
कम्मजोगे	२४२
कम्मगजोगे	२४२
कम्मपगडी	११६, १३०, १३१
कम्मयाए	७
कम्मरयविकरणकरं	२५०
कम्मत्तसगय	२०७
कम्मियाहिं	२६
कय	१०१, २७२
कयकज्ज	१५३, १९१, ३३८
कयकरण	१९५
कयकाउस्सग	१२७, १२८
कयकोउय	३६, २३४
कयकोउयमंगलपायच्छित्त	२२, ५०, ८४, २८७, ३५८
कयत्थ	२०, २६, ४४, २२९, ३५१
कयपडिकइया	९१
कयपुण्ण	२०, ३५१
कयपुन्न	२२९
कयबलिकम्म	२२, २७, ३२, ३६, ५३, ८२, ८३, ८४, ९०, ९७, १८५, २१६, २२५, २३४, २७२, २८७, २९२, २९९, ३००, ३२२, ३४०, ३५८
कयर	३१६
कयलक्खण	२०, ४४, ८३, ३५१
कयवर	८६, १९७, २२९
कयवरुज्झिय	१३८
कयविहवाओ	२०
कयाइ	८, ६०, ३४८
कयाभरण	१६
कर	६२, २०७, ३३१, ३३२
करकर	१९४
करण	३, ३८, ४०, १०८, १५२, २३८, २५३, २६७
करणओ	३८
करणयाए	१६१
करणिज्ज	५०
करणेहिं	१५
करतल	१६४, २५७, २८७, ३०९
करतलपरिग्गहियं	१३. २८०
करयल	११०, १२८, १४९, १६१, १६६, १७४, १८१, १८२, १८३, १८४, १९६, २०२, २१९, २२१, २३७, २३९, २४०, २४३, २५५, २६६, २८१, २८२, २८३, २८४, २८८, २८९, २९१, ३००, ३०२, ३०४, ३०५, ३१०, ३१५, ३२२, ३२८, ३४९, ३५४, ३५६, ३५८
करयलपरिग्गहियं	११, १७, २७, ३४, ७४, १५८, १६९, २३४, २५९, ३५९
करयलपरिमियतिवलियवलियमज्झा	७८
करयलमंजलि	५०
करयलमलित	१३५
करयलमलियव्व	२४, ४४
करयलवद्धावेत्ता	१६५
करेइ	१२७
करेणुपारिवारिय	६५
करेत्तए	१०५
करेमाण	६४, ६९, १०१, ३०९
करेह	३५
कलं	१५१, १७४, २९६
कलभ	५९, ६२
कलभिया	५९, ६३, ६४
कलरिभियमहुरतंती	३२९, ३३२

विशिष्टशब्दाः	पृष्ठाङ्काः
कलवित्तिविसेस	१८
कलस	४९, ५१, ५४, ११२, १६४, १८४, २३८, २६८, २९१, २९२, ३५९
कलह	२२, ७४, २९४
कलाओ	३८, ३१७
कलादे	२३६
कलाय	२३६, २३७, २३८
कलायरिय	३८, ३९, १०८
कलायाण	१६५
कलिय	९६
कलुण	२०२, २०४, २०८
कलुणविमणदीणा	४५
कलुणाइं	२०७
कलुणाति	२००
कलुससमावण्ण	९९
कलुससमावन्न	१००
कलुसहियए	२९३
कल्ल	१४, ५७, ५८, ७३, ७४, ८०, ८१, ८३, ८७, ८९, ९५, ९९, १२६, १३२, १३३, १३६, १४९, १६३, १७७, २२५, २४०, २४५, २७०, २७३, २७८, २८७, ३६१
कल्लाकल्लि	१४८, १७८, १८२, १९६, २२०, २४१, २५६, २९३
कल्लाण	१०, ११, १२, १८, १९, ७२, १५३, २७६, ३५४
कल्लाणकार	२९१, २९२
कल्लाणगपवरमज्जणविही	१५
कल्लाणपवरमज्जणावसाणे	१५
कवडच्छोमणपओगजुत्ता	१९४
कवडसाइसंपओगबहुल	७९
कवाड	३४१
कवाल	१०५
कविले	३१०, ३११
कसप्पहार	८६, ८७, ८८, ९१, ३२९

विशिष्टशब्दाः	पृष्ठाङ्काः
कसाय	३३२
कसायसंचिय	१११
कस्साघयण	२००
कहण्णं	९१, १३०, २०९, २११, २१३, ३१५
कहा	१३, १२८, १७५, २२४, २५०, ३५८
कहासमुल्लाव	१५२, १९१, २५६
कहिओ	४
काउं	११२, ३०९, ३६०
काउड्डावण	२४२
काउसग्ग	७५, २६०
काएणं	७१, ७२, ७६, १०४, १३६, २७०
कागंदए	२०१
कागणिलक्खण	३८
काणण	२३, ६०
कातव्वं	३०३
कापुरिस	४८
काम	५५
कामगुण	२५४
कामभोग	४१, ४६, ८०, ९८, १११, १७८, २०८, २१०, २६५, ३५१, ३५४
कामभोगतिसिए	६०
काममहावणे	३६५
कामरय	५५
काय	६२, ७०, ८८, १५७, २४९, २५९.
कायंसि	५७
कायविसयं	३३३
कायव्वं	२३९
कायर	४८
कायरजणहिययफोडणं	१५७
कारंडग	२२
कारण	५७, १२३, १३२, १३४, १४३, १७८, २२१

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

विशिष्टशब्दाः	पृष्ठाङ्काः
कारवा	२२८
कारोडिया	१८२, २२८
काल	३४, ६२, ६५, ७४, ७५, ९१, ९४, १००, १०३, १०७, ११३, ११४, ११५, १३०, १३२, १४१, १४५, १४८, १५०, १६३, १६४, १६७, १७०, १८०, १८३, १८४, १८८, १९१, २०९, २१०, २११, २१२, २१५, २२२, २२३, २२४, २३२, २३३, २३५, २३६, २४०, २४१, २४३, २४४, २५१, २५५, २५६, २५७, २६३, २७४, २७९, २९५, २९७, ३१०, ३१९, ३२०, ३३४, ३४४, ३४६, ३५३, ३५४, ३५९, ३६३, ३६५, ३६७-३६९
कालंतर	८२, ८७
कालगत	४१, २०९, २६०, ३१९, ३४३
कालधम्मुणा	६३, २४४, ३३९
कालमास	६२, ७६, ९१, १२१, १३०, १७८, २३२, २३५, २४३, २४४, २६१, २६३, २७९, ३२०, ३५३, ३५४, ३६२
कालमियचम्मउत्तरासंगरइयवच्छे	२९३
कालवडिंसए	३६२
कालवडिंसगभवण	३५६
कालसिरी	३५७
कालाइक्कंत	३५३
कालागरुधूवधूविआओ	२२
कालागरुपवरकुंदुरुक्कतुरुक्क	२८६
कालागरुपवरकुंदुरुक्कतुरुक्कधूवडज्झंत-मघमघेंतगंधुद्धुयाभिराम	१४
कालातिक्कंत	१२४
कालियदीव	३२२, ३२५, ३२६

विशिष्टशब्दाः	पृष्ठाङ्काः
कालियवाय	३२१
कालियवायसंमुच्छणं	२०९
कालियावात	१९२
कालिआवायसंमुच्छण	१९५
काली	३५६–३५९, ३६१–३६९
कालीगमएणं	३६४, ३६५, ३६९
कालीदेविचाए	३६२
कालीवडेंसगभवणवासी	३६२
कालोभास	९१
कास	२३०, २६३
कासव	४
कासवग	४९
कासवय	५०
कासिराया	१४५, १६४, १६६
कासी	१६४, १६६
किंपुरिस	२९७, २९९
किंसुय	१४, १९८
किच्छपाणोवगय	१७५
किट्टेइ	७२
किट्टेति	७१
किट्टेत्ता	७६
किडिकिडियाभूए	७२
किड्डारमणकिरियं	२४
किड्डावियाए	२८९
किणा	३५७
किण्ग	९०, ९९, १३७, २७१
किण्ह	३२५, ३२७
किण्हा	१३५, १९५, २२७, २५३, २५४
किण्होभासा	७७, १३५, १९५
कित्तणं	२९०
किन्नर	१७, ५२, २९७, २९९
किमंग	४५
किमिजालाउल	२१६
किमिण	२१६
किलंता	२४, ६१ ६८,
किलमाणी	२६६
किलावणय	९९

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

विशिष्टशब्दाः	पृष्ठाङ्काः
किविण	२२७
किसे	७२
किह	१३३
कीयग	२८४
कीयगड	४८
कीरति	३२०
कीलमाणी	२३६
कीलावणगा	९९
कीलावणधाती	३७
कीलावणय	१००
कीलियाणि	२०४
कीव	४८, २८३
कुंकुम	६३
कुंजर	१७, ५२, ३३२
कुंडलउज्जोवियाणण	२२
कुंडलजुअलजणितहासे	१६७
कुंडलजुयल	१६१, १६२, १६४, १६५, १६६
कुंडलाति	५२
कुंडलुज्जोवियाणण	१६
कुंडलुल्लिहियगंडलेहा	७८
कुंडियं	११५, २५२
कुंतग्ग	२०३, २०४
कुंती	२९४
कुंद	२३, ५३
कुंदलोद्धउद्धततुसारपउर	६५
कुंभ	१९, १३६, १४७, १६१, १६२, १६५, १६६, १७४, १७५, १७६, १७७, १८०, १८२, १८५, १८९
कुंभग	१४६, १५१, १६४, १६७, १६९, १७१, १७५, १८१, १८३
कुंभगधूता	१७३
कुंभगरायभवण	१६२
कुंभग्गासो	१४६
कुंभय	१४७
कुंभराया	१३६, १३९
कुक्कुडलक्खणं	३८

विशिष्टशब्दाः	पृष्ठाङ्काः
कुक्कुडिया	९८, ९९
कुच्छि	६३, ६९, १४६, २३२, २६५, २७९
कुच्छिधारा	३२१, ३२२
कुच्छिसूल	२३०
कुटुंब	१३२
कुटुंबजागरियं	२४३
कुडंग	३३८, ३३९
कुडयकंदल	२१
कुडयज्जुणणीवसुरभिदाणो	१९७
कुडियं	१७०
कुडुंब	७, ७८, १२३, १३२, २२३, २५५
कुडुंबजागरियं	८०
कुडुंबमज्झ	१२३
कुडुंतरिए	२७१
कुणाला	१६३
कुणालाहिवई(ती)	१४५, १६३
कुत्तियावण	४९, ५०
कुमार	७, २८, ३२, ४३, ४९, ५०, ५१, ५३, ५४, ५५, ५६, ५७, ५८, ७०, ११२, ११३, १२३, १४१, १४२, १६७, १६८, १६९, १७०, २१५, २२३, २४४, २४५, २४६, २७९, २८९, २९१, ३१७, ३४८, ३४९
कुमारकोडी	१०७, २८०, २९४
कुमारत्त	६९, १४५
कुमारय	८४, ३३४, ३३५
कुमारिया	८४, ३३४, ३३५
कुमारी	३६०
कुमुद	५५, २२६
कुमुदकुवलयदलनिकरसरिसनिभनयण	२०६
कुम्मग	१०४, १०५
कुम्मय	१०६
कुम्मे	६
कुरुजणवय	१६७, १६९, ३००

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

विशिष्टशब्दाः	पृष्ठाङ्काः
कुरराया	१४५
कुरुवग	१४६
कुल	१४०, २९०
कुलकित्तिकर	१२
कुलकेउं	१२
कुलघर	१३७, १३८, १३९, १४०
कुलघरपुरिस	१३४
कुलघरवग्ग	१३२, १३३, १३४
कुलजसकरं	१२
कुलणंदिकरं	१२
कुलतिलकं	१२
कुलत्था	१२१
कुलदीवं	१२
कुलधूया	१२१
कुलपव्वयं	१२
कुलपायवं	१२
कुलमाउया	१२१
कुलवंस	४०, ४७, २५६
कुलवडिंसयं	१२
कुलवधुया	१२१
कुलवित्तिकरं	१२
कुलविवद्धणकरं	१२
कुलसंपण्ण	३, ३५५
कुलसरिस	२७१
कुलाणुरूव	२७१
कुलाधारं	१२
कुविए	६२, २७१, ३०४
कुवितो	२०६
कुविया	३२५
कुस	७७, १३०
कुसग्गजलबिंदुसन्निभे	४५
कुसत्त	९
कुसल	१५, ५३, १९४, २२८, २३०, २३२
कुसलपुत्त	२२८, २३०, २३२
कुसलोदंत	१७२, २९४, २९६, ३०१
कुसील	१२६

विशिष्टशब्दाः	पृष्ठाङ्काः
कुसीलविहारी	१२६, २७९, ३६२
कुसीला	२७९, ३६२
कुसुम	२५०
कुसुमघर	९८, १९८
कुसुमसत्थरय	२२९
कुसुमितलोद्धवणसंडमंडलतल	१९८
कुहकुहस्स	३४४
कुहर	६०, १०९
कुहिय	१३१, २१६
कूड	६०, ७९, ३२८
कूडागारदिट्ठंत	२२४
कूडागारसालादिट्ठंतो	३५७
कूल	६३, ६४, ६५, ३४८
कूव	१७३, २९८, ३०३, ३०४
कूवं	३११, ३४२
कूवदद्दुर	१७३
कूवमाण	२००, ३४४
कूवियबल	३३६, ३३८
केउमती	३६६
केऊराति	५२
केकारव	९८
केक्काइयसय	१०२
केणइ	८७
केणट्ठेण	१२२
केदार	१३५, १३६
केयइपुडाण	३२५
केयाइयसयाणि	१०१
केमहालय	१७३
केयार	१३४, १३६
केरिसए	१७०
केरिसिया	१५१, १६६
केवतियं	२३५, ३६२
केवलं	५४, १११, १८९, ३०५
केवलकप्पं	२२४, ३५६
केवलणाणी	१९०
केवलवरणाणदंसण	१२२, २५०

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

विशिष्टशब्दाः	पृष्ठाङ्काः
केवलि	४७, २५०
केवलिपण्णत्त	१२२, २२१, २४५
केवलिपन्नत्त	२४२, २४३
केवलिपरियाग	१९०, २५०
केसरिहत्थगय	११५
केसव	२९४
कोइलकुलोववेय	१०७, १४९
कोउयकम्म	२४२
कोउयसत	१५
कोंच	१०७, १४९
कोंती	२९३, २९९, ३००, ३०१, ३१५, ३१६
कोकंतिय	६७
कोटुंबियपुरिस	१०८, १०९, १८४, ३०१, ३१८, ३२५, ३२७, ३५२
कोट्ट	३१५
कोट्टंतियं	१३८
कोट्टकिरिया	१५७
कोट्टिमकरतलाहत	१९३
कोट्टिमतल	४४
कोट्टपुडाण	३२५, ३२७
कोट्ठागार	७, १३२, १३६, १३७, १४०, २३८
कोडिण्णं	२८४
कोडिसया	१८१, १८३
कोडीओ	१८१
कोडुंबिय	१६, ११२, १२३, १३५, १३६, १४९
कोडुंबियपुरिस	१३, १४, ४२, ५२, ५३, ९५, ९६, १०९, ११२, १२४, १४२, १४८, १६३, १६७, २२३, २३०, २३६, २३७, २४०, २५१, २५२, २५३, २५४, २६६, २७२, २८१, २८२, २८४, २८५, २८६, २९१, २९२, २९९, ३००, ३०२

विशिष्टशब्दाः	पृष्ठाङ्काः
कोडुंबियवरतरुणसहस्स	५४
कोणिए	३
कोमलकमलोवम	८०
कोमुदिय	१०९
कोमुदिरयणियरपडिपुण्णसोमवयणा	७८
कोमुदीणिसाए	३०
कोयवया	३२७
कोयवाण	३२६
कोला	६७
कोलाहलप्पिय	२९४
कोस	७, २३८
कोसंबीए	३६९
कोसला	१४८
कोह	७४, ११९
खओवसम	६४, ६९, २५०
खंड	३२६
खंडघडगहत्थगय	२७२
खंडपाणग	३२७
खंडमल्लग	२७२, २७३
खंडमल्लयखंडघडगहत्थगया	२६२
खंडरक्खाण	३३८
खंडाखंडिं	२०८
खंडित्तए	१५८
खंडीओ	७९
खंत	२४९
खंती	३, २११, २१२
खंद	८०, १४५, १५७, २६०, ३२२
खंदमहे	४१
खंधंसि	२४७, २४८
खंधारमाणं	३८
खंधावार	३१५
खंधावारणिवेस	३०२
खंधावारनिवेस	१७४, १७५, २८५
खंभुग्गय	८
खंभुग्गयवइरवेइयापरिगहियाभिरामं	४०
खच्चिते	१४
खजोयगदित्तचक्खुरागं	१५४

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

विशिष्टशब्दाः	पृष्ठाङ्काः
खण	५७, २६७
खणइ	३३२
खणंति	३२७
खणलव	१४३
खणाविन्तए	२२६
खणावेत्तए	२२५
खण्णुएहि	७७
खत्तलणगाण	३३८
खत्तखणण	३३८
खमंति	३१०
खमंतु	१२८, १६१
खममाण	२५७
खमसि	६९
खमा	५६, २०६
खम्ममाणा	२२६
खरएहि	२०२
खरफरुसअणिट्ठरिट्ठवाहितविद्दुमग्ग	६०
खरफरुसअणिद्धदित्तअणिट्ठअसुभ-अप्पियअकंतवग्गु	१५७
खरफरुसनिट्ठुरवयण	१९६
खरफरुसमहल्लविगयबीभच्छदाढिए	७८
खरबायरपुढविकाइयत्ताते	२६३
खरमउयसिंगार	२०८
खलिणबंध	३२९
खलु	६
खवेत्ता	१३१
खवेमाण	८५
खहयरविहाण	२६३
खाइम	७५, ८१, १२७, २१७, २२०, २७२, २५७, २५८
खाणु	६४
खातिम	८०
खामणट्ठयाए	१२७
खामेउ	३१०
खामेत्ता	७३, ७४
खामेमाण	१२८
खामेमि	२५०
खार	२५७, २५८
खिंखिणि	२०५
खिंसंति	१७२
खिंसणिज्ज	१००, १३८
खिंसिज्जमाणी	२६२
खिंसिस्संति	२५७
खिज्जणाहिं	३३५
खिज्जणियाहिं	२७१
खिप्पामेव	१३, १७, ४९, ५२, ५३, ९६, १०८, ११०, १२३, १२४, १४३, १४९, १६३, १८१, ३५२
खीण	११९, १९०
खीरइया	१३५
खीरधाईए	२६५
खीरधातीए	३७
खीरोदसमुद्द	१८७
खुइं	२०३
खुज्ज	३७, १७७
खुड्डाग	१३४, १३५, १३६, १४३, १७६
खुड्डागसीहनिक्कीलिय	१४४
खुत्ती	८५, २९८, २९९
खुत्तो	२६४
खुद्दा	१९५, २०२
खुप्पिवासा	२२९
खुर	४७, ७८
खुरधार	१५५, १९६
खुरबंधेहिं	३२९
खुल्लए	३३४, ३३५
खुव	६४
खुहं	४८
खेड	२९४
खेत्त	३५७
खेमकुसल	९०, ९१
खेल	१२७
खेलासवा	४६, १७८
खोभित्तए	२०४, २०९

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

विशिष्टशब्दाः पृष्ठाङ्काः

खोमेति ९९, १०४
खोभेत्तए १५८, १५९
गईदभाव ६५
गंगा ४७, ६३, ६४, ६५, १०३, २८४, ३१३, ३१४, ३१५
गंगापुलिणवालुयअवदालसालिसए ९
गंगा महानदी ३१३
गंगासलिलतिक्खसोयवेग १५४
गंगेयं २८३
गंठिमेयगाण ३३८
गंतव्व ५६
गंथिम ५२, २२७, ३२५
गंध ५२, ८०, ८१, ८२, ८३, ९२, ९५, ९८, १०८, १३३, १४८, १६१, १७७, १८०, २००, २१६, २१७, २१८, २५८, २५९, २८५, २९१, ३२३; ३२६–३२९, ३३१, ३३२, ३५९
गंधकासाइय ५१
गंधकासाई ८२, २७३
गंधहरणं २७३
गंधद्धणि १४६, १४९, २८९
गंधमल्लालंकार ३९
गंधवट्टिभूत ९, १४, ४०, १२४
गंधवट्टिभूय २३, २८६
गंधव्व २८५, २९७, २९९
गंधव्वकणगा १६६
गंधव्वनट्टकुसले ३९
गंधहत्थि ३२, ३३, ११०
गंधहत्थिरयण २३
गंधारुहण ८२
गंधोदग १५, ५०
गंधोदगसित्तसुइयसम्मज्जितोवलित्तं १३
गंभीर ७७, १०९
गंभीरए १५२, १६१, १६२, ३२४, ३२६, ३२८

विशिष्टशब्दाः पृष्ठाङ्काः

गगणगमणदच्छं २९४
गगणतल १०७, १३१, १९४
गगणमभिलंघयत २९४
गच्छ २३, ३३, ७७
गज्जित १५४
गज्जिय १९२
गढिए ८४, १२६, २३२, २३८, २९६, ३५०
गण १८९
गणग १६
गणणायग ३६, ४९
गणहरा १८९
गणितप्पहाण ३८
गणिम १५२, १६१, १६२, १९२, २५१
गणियं ३८
गणियप्पहाण ३८
गणिया ९५, ९७, ९८, ९९, २७६
गणियारकणेरुकोत्थहत्थी ६३
गणियावरणाडइज्जकलियं ३५
गणियासहस्स ९५, १०९
गणियासाहस्सी १०८, २८३
गतीए ११
गत्तं ६७
गद्दतोया १८३
गद्धपिट्ठ २७१
गब्भ ८३, २३२, २३९,
गब्भघर १४८, १७९
गब्भघरएसु १७७
गब्भट्ठमे ३८
गब्भत्ताए १४६
गब्भत्थ ३६
गब्भवास ६३, ६९
गब्भिया १३५
गब्भेज्जगा ३२१, ३२२
गमओ २३०
गमण ४६, ६७, १६३, १६४, १६८, १७४, १७५, २०७, २९४, ३०६, ३४१

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

विशिष्टशब्दाः	पृष्ठाङ्काः
गमणागमण	२६०, ३१९
गमित्तए	३१९, ३४२, ३५८
गय	१०, ११, १९, १३२, १५०, २२४, २३४, २८४, २८६, २८७, २९२, २९४, ३००, ३०२
गयकलभ	६३
गयगया	३०२
गयणतल	३९
गयतालुयसमाणा	२६५
गयलक्खण	३८
गयवइ	२८२
गयवर	१९७
गयवरकरेणु	६३
गयवरजुवाणए	६२
गयाणीएणं	२३
गरहंति	३६१
गरहणिज्ज	१००, १३८
गरहिज्जमाणी	१७२, २६२
गरिहंति	१७२
गरुई	४४
गरुभारिया	१३०
गरुयं	४७
गरुयत्त	१३०
गरुयया	१३०
गरुलजुवती	१५४
गरुलवूहं	३८
गलग्गसु	३२८
गलग्गुविक्खत्तो	३३१
गलियलंबणा	१९४
गलसरीर	१२६
गवक्ख	२१, १०८
गवेसण	७, २६०
गवेसमाण	७९, ८४, १०४
गव्वियविलसियगतीसु	३३१, ३३२
गह	१४५
गहगण	७६
गहगणदिप्पंतरिक्खतारागण	१६
गहण	३४१
गहाय	३४३
गहिए	१५३
गहियट्ठा	१८
गहियाउय	३०२
गहियाउहप्पहरण	८६, २८१, ३४०, ३४२
गहियागमणपवित्ती	४२
गहेऊण	२८९
गाढ	२५९, २६०, २६१
गाम	२४९, २७५, २८४, २९४, २९६, ३०१
गामकंटए	४८
गामघाएहि	३३८
गामागर	१५०, १६२, १७२, २४२, ३२४
गामागरनगर	४९, १६४
गामाणुगाम	४, ४१, ७३, १०८, १२४, ३१९, ३५२, ३५५
गाय	६७, ८२, २७३
गायांति	५१
गारवेण	३५१
गालावेमाण	२१९
गाह	३८, १०३
गाहाणुसार	४०
गाहावइ (गाहावति)	५६, ३५७, ३५९, ३६३, ३६८
गाहावइणी	११३
गाहावतिणी	१०८, ११०, १११
गिज्झ	२३२-२३८
गिज्झति	३२९
गिज्झह	१७८
गिण्हमाणी	३३
गिण्हिऊण	८०
गिण्हित्तए	१७५, ३४४
गिद्ध	७८, ८४, ८७, १२६, १७७, २९६, ३३१, ३३२, ३५०
गिम्ह	६६, १९०, १९८

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

विशिष्टशब्दाः	पृष्ठाङ्काः
गिम्हकालसमय	६०, ६३, ६७, २२५, २३३
गिम्हुम्हउण्हवायखरफरुसचंडमारुय-सुक्कतणपत्तकयवरवाउलिभमंतदित्त-संभंतसावयाउलमिगतण्हाबद्धचिंधपट्ट	६१
गिरा	११
गिरिकंदर	७९
गिरिकंदरमल्लीण	३७, २६५, २७९
गिरिकाणण	६३
गिरिजन्ना	४२
गिरिणदी	२१
गिरिपडण	२७१
गिरिवर	६१
गिरिसिहर	१०९
गिरिसिहरमासायइत्ता	१९४
गिरी	६०, ६५
गिलाणभत्त	४८
गिलाणाण	२२८
गिह	८१, ८२, ८५, ८७, ८९, ९०, ९४, ९७, ९९, ११७, १२३, १५१, १६४, १६७, २०९, २२३, २३१, २३६, २३७, २३८, २३९, २४०, २४१, २४५, २४६, २४७, २५६, २५८, २६१, २६६, २६८, २७१, २७२, २८१, २९६, ३००, ३१७, ३३५, ३४०, ३४१, ३४२, ३५८
गिहत्थ	१८२, २१३, २१४, २५२
गिहधम्म	२५२
गिहेहिंतो	२३१
गीतियं	३८
गीयं	३८
गीयगंधव्वनिनाए	२५०
गीयरई	३९
गीयवातियनिग्घोस	१८७
गीवा	८६, १०४, १०५, १०६, २४७, २४८
गुंबद्ध	१४
गुंजालिय	६०, ७९
गुच्छोच्छइयं	२३
गुज्झ	७, १३२
गुज्झंतर	२७७, ३६१
गुण	१५८, २९०
गुणनिप्फन्नं	३७, ८४, २७९.
गुणप्पहाण	३
गुणरतणसंवच्छर	७१
गुणरयणसंवच्छर	७२, ७६
गुणव्वय	१६०
गुणसंकर	२०६
गुणसिल	७, ४१, ४२, ५५, ७१, ७३, ७५, ७७, ९१, ९२, २२४, २३३, २३४, ३४७, ३५५, ३५६, ३६३, ३६४, ३६५
गुणोववेय	१६७
गुत्त	१०६
गुत्तबंभचारिणी	२४१, २४२, २७५, ३६०
गुत्ति	३, २११
गुत्तिंदिय	१०६
गुम्म	२३, ३३, ७७, १०७
गुरु	१४३, ३४६
गुरुजण	१३
गुरुजणदिन्नवहारा	१९४
गुरुजणया	३४५
गुरुदेवभूया	१६८, १६९
गुल	१५२, ३२६, ३२७
गुलपाणग	३२७
गुलिया	२१, १०८, २३२, २४२
गुलियाहत्थगय	२३१
गेवेज्जविमाणावासत्ताए	७६
गेह	१८, २५७
गेहंगेहेणं	२६२
गोउर	१०९, ३०९
गोक्खीर-हारधवल	३०८
गोगहणेहिं	३३८

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

विशिष्टशब्दाः	पृष्ठाङ्काः
गोट्ठिल्लगपुरिसा	२७६
गोट्ठी	२७५, २७६
गोणलक्खण	३८
गोण्णं	३७, २७९
गोतम	७६, १३१, २२४, २५२
गोतमातिए	७५
गोतमा दि	७६
गोत्त	४, २९०
गोथुंदर	१५७
गोत्तं	८४
गोमडे	२१५
गोयम	७३, १३०, २११, २१३, २१४, २३३, २३५, ३५७, ३६२, ३६३
गोयमसामी	२५८, ३१९
गोयमाति	७४
गोरस	१५२, ३२६
गोल	२०६
गोवती	१९८
गोवालिय	२७४, २७५, २७७, २७८
गोवेत्तए	२५७
गोव्वलित	२५२
गोसाल	२६३
गोसीसचंदण	५०, ५१
घंटरवनभीमभयंकर	१५७
घंटावलिमहुरणहरसर	५२
घट्टेंति	१०४
घट्टेति	९९
घडए	१३५, २१९, २२१
घडित्तए	१६५
घडियव्व	५५, ११३
घडेमो	१६५
घणविज्जुया	३६५
घय	१५२
घर	१५३
घरजामाउए	२६७
घाइत्तए	६४
घाउकामे	३४१
घाएति	३४१
घाएत्ता	३४२
घाएसि	६५
घाडियए	९१
घाडुब्भडरइयभीसणमुहं	१५६
घाणमणनिव्वुइकर	२०५
घाणविसय	३३२
घाणिंदिय	११९
घाणिंदियदुद्दंतत्तण	३३१
घाणिंदियपाउग्ग	३२६, ३२७
घाणिंदियवसट्टा	३३१
घातिज्जमाणं	३४१
घुण्णमाणी	१९४
घोर	३, २०८
घोरतवस्सी	४
घोरबंभचेरवासी	४
घोरविस	१९९
घोरव्वय	३
घोस	११२, ३६५
घोसंति	११२
घोसण	२३१, २५३, २५४, २८६, २९९, ३०१
घोसणयं	२५२
घोसिज्जति	१८३
चउ	१८३, २२४, २२९
चउक्क	२३, ३२, ३३, ७९, ८६, १०९, ११२, १६३, २६२, २९९
चउचामर	३२
चउचामरवालवीइयंगे	१६
चउणाणोवगत	४, ३५५
चउण्हं	१३२, १३३, १३४, १३६, १३७, १३८, १४०, ३६२
चउत्तीसतिमं-चउत्तीसतिमेणं	७२

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

विशिष्टशब्दाः	पृष्ठाङ्काः
चउत्थ	७१, ७२, १०३, १०६, १०७, १०८, ११३, १२४, १३४, १३६, १४२, १४३, १४४, १४५, १८७, २७५, २८३, ३५५, ३६०, ३६५
चउत्थवग्ग	३६६
चउत्थीए	११०
चउत्थीपक्ख	१४५
चउद्दंत	६३, ६४
चउद्दसपुव्वी	४, ३५५
चउद्दिसि	१९५, २०८, २२६
चउपय	१६७
चउप्पण्ण	३६४, ३६५
चउप्पण्णतिम	३६४
चउप्फलाए	५०
चउम्मुह	२३, २६२
चउरंगुलवज्ज	५०
चउरासीति	१४५
चउवीसतिमं—चउत्रीसतिमेणं	७२
चउव्विह	७, १५, ५२, ७५, १५२, २५१
चउसट्ठिकलापंडिया	९५
चउसट्ठिगणियागुणोववेया	९५
चउहिं	३५६
चंड	२०२, ३१२
चंडविस	१९९
चंडा	३०, १०४, १६०, १९५, २०२
चंडिकिए	६२, २७१, ३०४
चंडिकिया	३३५
चंद	२११, ३५५, ३६८
चंदच्छाए	१४५, १५२, १६२, १६३
चंदप्पभ	२३, ५३, ३६८
चंदप्पभा	३६८
चंदसिरी	३६८
चंदसूरदंसणियं	३६
चंदिमा	६, ७६
चंपकलया	२६५
चंपग	२१
चंपगपायव	३७, ८५, ३४४
चंपगमाला	२४
चंपगलया	४४, २७१
चंपय	१४६, २८९
चंपा	१, २, ३, ४, ९४, ९५, ९७, ९९, १०२, १५२, १५९, १६२, १९१, १९५, २०३, २१५, २५१, २५२, २५३, २५६, २५७, २५८, २६१, २६२, २६५, २६८, २७५, २७६, २८३, ३१०, ३६६
चंपानगरी	२०९
चंपानयरी	२५५
चक्कवट्टि	१९, ३११, ३१२, ३१६
चक्कवट्टिमातरो	१९
चक्कवाय	२२, १०७, १४९
चक्कवूहं	३८
चक्कायरवितघोस	१९८
चक्खिंदिय	११९
चक्खिंदियदुद्दंतत्तण	३३१
चक्खिंदियपाउग्ग	३२५, ३२७
चक्खिंदियवसट्टा	३३१
चक्खुदय	५
चक्खुफास	४३
चक्खुभूत	७, ७८, १३२
चक्खुलोयणलेसं	४०
चक्खुलोयणलेस्स	५२
चक्खुविसयं	३३२
चक्खुहरं	२२
चक्खू	७, १३२
चच्चर	२३, ३२, ३३, ७९, ८६, १०९, ११२, २६२, २९९
चच्चाओ	५०
चत्तारि	९२, १०५, १०६, १३२, १९५, २२६, २३२, २३५, ३१९, ३६४, ३६७, ३६८
चत्तालीस	१०८, १८९

विशिष्टशब्दाः	पृष्ठाङ्काः
चपलं	२०२
चप्पुडिय	१०१
चमर	१७, ५२, १८४, १८५, ३५५
चमरचंचाए	३५६, ३६२, ३६३
चमरवाल	२३
चम्मं	३४०
चम्मखंड	२५२
चयणकाल	१९४
चरए	२५१
चरगा	२५२, २५३
चरण	३, ६२, २०७, ३३१, ३३२
चरम	७५, २६०
चरमाण	४, ४१, ७३, ९१, १०८, १२४, १२५, ३५२, ३५५
चरित्त	३, ११९, १८७
चरिम	२३५
चरिमवरिसारत्तं	६५
चरिय	३०९
चरियव्वं	४७
चलचवलकुंडलधरा	१८५
चलणओवायकारिय	२०६
चलणतलमलिय	१३६
चलति	२९
चलमण	२०७
चलित्तए	१६०
चलिय	१८०
चवल	३४, ५२, ८५, १०५, ३१२
चवला	३०, १६०
चाउक्कोणा	२२६, २२९, २३२
चाउग्घंट	४२, ४३, ४४, १५१, २८१, २८९, २९१, ३४९
चाउज्जामं	२२१, ३५२, ३५३
चाउद्दसट्ठमुदिट्ठपुण्णमासिणी	८२, २०१.
चाउद्दसिचंद	२११, २१२
चाउम्मासिय	१२७
चाउम्मासियमज्जण	१६३
चाउरंगिणी	२३, ३२, ३३, ११०, १११, १६३, १७५, २३४, २५०, ३०२, ३०३.
चाउरंत	९१, ३५४
चामर	५२, ११०
चामरुक्खेवं	२७६
चामीयरपवरपागारा	१०७
चार	३८
चारग	८७, ८९
चारगसाला	८७, ८८, ८९, ९१
चारगसोहणं	२४०
चारण	१०७, ११२
चारागारसोहणं	३५
चारुपव्वय	१४१, १४५
चालित्तए	१५८, १५९, २०४, २०९.
चाले(लें)ति	९९, १०४
चावेयव्वा	४७
चिउर-हरियालभेय-चंपग-सण-कोरेंटग-सरिसव-पउमरयसमप्पभ	२१
चिंतयंति	११३
चिंता	२३३, २७४, ३१५
चिंतिए	१३३, १३४, २१८, २२१ २३२, २३३, २३४, २३८, २४१, २४३, २४५, २४९, २५१, २५९, ३११
चिंतिज्जमाणगुरुई	१९४
चिंतिते	२७, २२५, २९५
चिंतिय	३७
चिट्ठंति	३२६, ३२७
चिट्ठंतु	३०२
चिट्ठति	२९७
चिट्ठामो	१७७
चिट्ठितव्व	५६
चित्त	६७, १६७ २२७
चित्तकम्माण	३२५
चित्तकर	१७०
चित्तकरलद्धी	१६९
चित्तगर	१६९

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

विशिष्टशब्दाः	पृष्ठाङ्काः
चित्तगरदारय	१६७, १७०
चित्तगरलद्धी	१६७
चित्तगरसेणी	१६७, १६८, १६९, १७०
चित्तफलग(य)	१६९, १७०
चित्तमाणंदिया	१०
चित्तवीणाण	३२५, ३२७
चित्तसभा	१६७, १६८, १७०, २२७, २३२
चित्तारए	१६८
चित्तियतल	८
चित्तेउं	१६७
चियाए	२११
चिर	१५३
चिरगत	१०५, १०६, २६०
चिरत्थं	१०४
चिरनगरविणहदुहसीलायारचरित्त	७९
चिरनिज्जूढए	६२
चिलाइयाहिं	३७
चिलाएणं	३३६, ३३८, ३४१, ३४२, ३४३
चिलाते	३४२, ३४४
चिलायं	३३५, ३३९, ३४३, ३४५
चिल्लग	२८९, २९०
चिल्लल	६०, ६७, ६८
चिल्ललएहि	६७
चिल्लियाओ	५३
चियाए	१४३
चीणचिमिढनासियं	१५४
चीणचिमिढवंकभग्गणासं	१५६
चीरिए	२५१
चुंढीसु	३३
चुण्णजोग	२४२
चुन्नजुत्ति	३८
चुन्नारुहण	८२
चुयंसि	१३२
चुलणी	२७९, २८१, २८६, २९६
चुलसीति	१४५, १८९
चुल्लमाउयाए	२७, २८, ३१, ३२
चूडामणि	५२
चेइय	७५, १९१, २१५, २३४, २५१, ३४७, ३५४-३५७, ३६३, ३६४
चेड	१६
चेडियाचक्कवाल	२६६
चेडियाचक्कवालपरिकिण्णा	३५८
चेडियाचक्कवालमयहरिगवंदपरिक्खित्ता	२८८
चेडियाचक्कवालसंपरिवुडा	२३६
चेतिय	२, ४, ७, ४१, ४२, ५५, ७१, ७३, ९१, ९२, २२४, ३१०, ३५९, ३६३, ३६४, ३६५
चेतेति	२७७
चेत्तसुद्ध	१९०
चेलुक्खेवे	२५०
चेल्लणा	३५६
चोइज्जमाणी	२९०
चोक्खा	३६, ९५, ८९, १३५, १७०, १७१, १७२, १७३, २५७, ३४१
चोजप्पसंगी	३३६
चोजामिसंकीहि	३३८
चोत्तीसइमाओ	१४४
चोद्दस	११३, १२२, १४६, १९०, २४९, २५०, ३१८, ३२०, ३४८
चोद्दसपुव्वि	१८९
चोद्दसम	७२, १४३, २३६, २५०, २५१
चोद्दसमं-चोद्दसमेणं	७२
चोर	३३८, ३४२
चोरणायग	३३९
चोरनिगडीओ	३३९
चोरपल्ली	३३६, ३३७, ३३८, ३३९, ३४१, ३४२, ३४३
चोरमंते	३३९
चोरमायाओ	३३९
चोरविज्जाओ	३३९
चोरसएहिं	३४१, ३४२

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

विशिष्टशब्दाः	पृष्ठाङ्काः
चोरसयाणं	३३७
चोरसाहिए	४७
चोरसेणं	३४२
चोरसेणावती	३३७-३३९, ३४१, ३४२, ३४४
चोलोवणयणं	३८
छ	१०२, १४४, ३१०, ३११
छंद	८८
छक्कट्ठकलट्ठमट्ठपंठिय	८
छज्जीवनिकाय	१००
छट्ठ	६, ७२, १३०, १३१, १३२, १४२, १४३, १४४, १७८, २३३, २६३, २८३, ३५४, ३५५, ३६७
छट्ठं-छट्ठेणं	७१, २३३, २९८
छट्ठखमणपारणगंसि	३५३
छट्ठट्ठम	२७५
छट्ठट्ठम-दसम-दुवालस	७१, ७२, ३१८
छडछडापूयाण	१३५
छड्डेज्जा	८८
छण	५०, ७९
छण्णालय	११५
छण्हं	१४५, १७४, १७५, १७७, १७९, २९८, ३०३
छत्त	१६, २३, ३२, ४२, ११०, ११५, २३४, २८६, ३०२.
छत्तगं	२७२
छत्तलक्खणं	३८
छत्तातिछत्तं	४२
छत्तादीय	३६०
छत्तीस	३१९
छद्दंत	५९
छप्पण्णं	२८२, ३०२
छप्पत्तं	१०७, २८०
छप्पयपरिभुज्जमाणकमले	१०३
छप्पि	१४१, १४२, १४५, १४८, १७५, १७६, १७७, १८९
छब्भामरीण	३२५
छम्मासियाए	७१
छरुप्पवाय	३८
छलिओ	२०८
छल्ली	२३२, २४२
छविच्छेद	१०५, १०६
छव्वीसतिमं-छव्वीसतिमेणं	७२
छस्सया	१८९
छाणुज्झियं	१३८
छाया	२११, २४९, २५३, २५४
छार	८६
छावज्झियं	१३८
छिंदति	२३८
छिंदमाण	६१
छिंदावेति	१६९
छिंडीओ	७९
छिद्द	७९, १७६
छिन्न	२४७, २४८, २९६, १७४
छिन्नजाल	६०
छिन्नभिन्नबाहिरगहयाणं	३३८
छिन्नमुत्तावलिप(प्प)गास	५०, ५५, ११३
छिन्नसेलविसमप्पवायफरिहोवगूढा	३३६
छिन्नावायाए	२५३
छिप्पतूरेहिं	३४०
छिवप्पहार	३२९
छिवापहार	८६
छुब्भइ	१६९
छुहा	६१, ६८, ८८, ९१, २२५, ३४४, ३४५
छेएहिं	१५
छेदेत्ता	७५, ७६, ९२, २४४
छेया	३०, १६०
छेयायरिय	३०५
जइएसु	१५३
जइणं	३१२

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

विशिष्टशब्दाः	पृष्ठाङ्काः
जइणा	३०, १६०
जइत	१४५
जंपमाणी	२०७, २०८
जंबुदीव	२९६
जंबुद्दीव	७, २९, ६२, ६४, ६९, १४१, १४५, १४६, १५९, १७८, १८०, १८१, २०१, २०३, २२४, २४९, २६५, २७९, ३१०–३१२, ३४८, ३५६, ३५७
जंबुद्दीवपण्णत्ती	१४७, १९०
जंबू	७, ७६, ७७, ९१, ९२, ९३, ९४, १०२, १०३, १०६, १०७, १२९, १३०, १३१, १३२, १४०, १४१, १९०, १९१, २१०, २११, २१२, २१३, २१४, २१५, २२३, २२४, २३५, २३६, २५०, २५१, २५५, २५६, ३२०, ३२१, ३३३, ३३४, ३४७, ३५४, ३५५, ३५६, ३६२–३७०
जंबूदीव	२९८
जंभए	१८१
जंभगा	१८३
जंभायमाण	१०
जंसि	१९५
जक्ख	४१, ८०, १०८, १५७, २०१, २०२, २०३, २०४, २०७, २०९
जक्खदेउल	७९
जक्खसिरी	२५६
जक्खायतण	१०७, १०८, २०१, २०२
जक्खंजण	२१
जजुव्वेय	११४
जडामउडदित्तसिरए	२९३
जणवय	१४५, १४६, १४८, १६३, १६४, १६६, १६९, १७०, १७४, १७५, २५३, २७९, २८४, ३३८
जणवयविहार	७१, ११३, ११४, ११५, १२२, १२४, १२८, १८९, २२५, ३१८, ३४८, ३५०, ३५१
जणवाय	३८
जणसद्द	४१
जणीओ	३६९
जण्ण	५०
जण्णं	५४, ११९, १७१, २२० २७१, ३१२
जण्णुपायपडिया	८०, ८२
जण्णुपायवडिया	२०१, २०२
जति	७७, १०५
जतियव्व	५५, ११३
जत्ता	५०, ११९, १७५
जद्दिवसं	५७
जन्न	७९
जन्नं	११५, २३७
जन्नोवइयगणेत्तियमुंजमेहलवागलधरे	२९३
जप्पभिइं	३६१
जप्पभिति	५७, ५८
जमगसमगं	१०६, १७४, १७५
जमलजुयलचंचलचलंतजीहे	११९
जमालि	१८५
जम्मजीवियफले	२०, ८०, २२९, २३२, ३५१
जम्मण	१४७, १८०
जम्मणजरमरण	५५
जम्मणमरण	११२, ३५९
जय	१८, २७, ३४, ११०, १७२, २८०, २८२
जयंत	१४५, १४६
जयंतपवरंमि	१७९
जय जय णंदा	४९, ५४
जय जय भद्दा	४९, ५४
जय जय सद्दं	४९
जयणा	११९
जयद्दह	२८३
जया	३१४

विशिष्टशब्दाः	पृष्ठाङ्काः
जरा	५६, १११, २३०
जराजजरियदेह	६१, ६८
जरासिंधसुयं	२८३
जल	५५, ७९, १४६, १४९, १५९, १६३
जलंत	१४, ५७, ५८, ७३, ७४, ८०, ८१, ८३, ८७, ८९, ९५, ९९, १२६, १३२, १३६, १७७, ३३१, ३६१
जलकीडा	८२, ९७
जलगय	१९४
जलण	३३१
जलप्पवेस	२७१
जलबुब्बुयसमाण	४५
जलमजण	८२, ९०, ९७, १५०, १९५, २०२
जलरमण	२२९
जलरय	५५
जलाभिसेयपूयप्पाण	११५
जलितजयण	१४
जल्ल	२२९
जव	४७
जवणिज	११८, ११९
जवणियं	१७
जवणियंतरिय	१८, १६७.
जसंसी	३
जस्सट्ठाए	३२०
जहण	३३१, ३३२
जहाणाम	५६
जहानाम	५५, ७२, १७१
जहाभूतं	२७, २०९
जहारिहं	३५, १८५, २९२
जहाविभवइड्डिसक्कारसमुदय	२८२
जहासुहं	७१
जहेयं	४३
जहोचियपुप्फगंधमल्लालंकाराइारं	२४
जाउया	२५७
जाए	५५

विशिष्टशब्दाः	पृष्ठाङ्काः
जागरज्जा	१३७
जागरमाण	७३, ७४, ३५३
जागरमाणी	८०
जागरियं	३६
जाणएणं	५
जाणपवर	३५८, ३५९
जाणसाला	१२५, १२६, ३५०
जाणिऊण	२०७
जाणित्ता	१०५, १०८, १७९, २०३, २१९, २२१, २४६, २५७, २५८, २६०, २६९, २८४, २९२, ३१४, ३४२, ३४६.
जाणिस्संति	२५७
जाणिस्सह	३१५
जाणु	२८८, ३५६
जाणुकोप्परमाया	७८
जाणुय	२२८, २३०, २३२
जाणुयपुत्त	२२८, २३०, २३२
जात	२३८
जातकम्म	३६, ८४
जातित्थिए	२४४
जातिमंत	९८, ९९
जातिया	१२०
जातिसंपण्ण(न्न)	३, ९१, ९२, ३५५
जातिहिंगुलय	२१
जातीसरण	६४, ६९, २३३, २४९
जाय	८१, ८२, ८४
जायकम्म	१४७
जायकोउहल्ल	५
जायमायाउत्तिय	७०
जायरूव	२९
जायवाणं	२९०, २९४
जायविम्हय	१५०, १६४, १७२, २१६, २६६, २२०, २८०, २९६
जायसंसय	५
जायसड्डे	५
जाया	४५, ४६, ४९, ५५, ८२, ९९,

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

विशिष्टशब्दाः	पृष्ठाङ्काः
	११३, ११४, १३५, १६३, १७१, १९१, २४३, २५७, ३१८
जारिसए	१५०, १६४, १७३
जारिसिया	१६२, १६६, १७३, ३०१
जालंतर	१६७, १७७
जालंतररयणपंजरुम्मिल्लिए	३९
जालघरय	१४८, १७७
जालालोवियनिरुद्धधूमंधकारभीओ	६६
जावज्जीव	७५, २३३, २३५, २६०, २८०, २९९
जावप्पभिती	१३२
जासुमण	६३
जासुमणकुसुम	१४
जिइंदिय	३
जिण	५, ४९
जिणघर	२८७, २८८
जिणदत्त	२६५, २६६, २६७, २७१
जिणदत्तपुत्त	९४, १००, १०१, १०२
जिणपडिमा	२८७
जिणपण्णत्त	२१९, २२१
जिणपालिय	१९१, २०४, २०५, २०८, २०९, २१०
जिणरक्खिय	१९१, २०४, २०५, २०६, २०७, २०८, २०९
जिणवयण	२२१
जिणिंद	१८५
जिण्णुज्जाण	७७, ७९, ८५, ८६
जितसत्तु	१४५, १७०, १७४, १७६, २१५, २१६, २१७, २१९, २२०, २२१, २२२, २२३
जितसत्तुपामोक्ख	१७४, १७६, १७९, १८०, १८९
जितिंदिय	२४९
जिब्भविसय	३३३
जिब्भिंदिय	११९
जिब्भिंदियदुद्दंतत्तण	३३१
जिब्भिंदियपाउब्भाण	३२६, ३२७
जिब्भिंदियवसट्टा	३३१
जिमितभुत्तुत्तरागता(या)	३६, ९५, ९८, २१६, २२०, २५७, २८५, ३००, ३४०
जिमिया	८२
जिय	५४
जियकोह	३
जियनिद्द	३
जियपरिस्सम	१५
जियपरीसह	३
जियमज्झे	४९
जियमाण	३
जियमाय	३
जियलोह	३
जियविग्घ	५४
जियसत्तु	१४८, १७०, १७२, १७३, २१८, २२१, २५१, ३५७, ३६३, ३६४
जियसत्तुपामोक्ख	१७४, १७५, १७७, १७९.
जीयमेयं	१८१
जीव	५६, ७०, ११५, १३०, १३१, १८३, २११, २१२, २१३, २१४, २२१, २५९, २६०
जीवंजीवेणं	७२
जीवग्गाहं	८६
जीवनिकाय	१०२
जीवलोय	१४
जीवविप्पजढ	८६, २६०, ३४६
जीवाजीव	११६
जीवाणुकंपा	६८
जीविउं	२०६
जीवित	२५८, २५९, २६१, ३४५
जीविय	८५, १०५, १५८, १९६, २०३, २४७, २५३, २५४, ३४४–३४६
जीवियउस्सास	४५
जीवियऊसास	५५

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

विशिष्टशब्दाः	पृष्ठाङ्काः
जीवियंतकर	१११
जीवियफल	१५९, ३५१, ३५२
जीवियविप्पजढ	८५
जीवियारिहं	२०, ३९, ९९, १०१, १६८
जीवियासा	३
जुइगुण	९
जुजसि	२०६
जुज्झसज्ज	१७५
जुज्झामि	३०८
जुज्झिहिइ	३०६
जुण्ग(जुन्न)	६१, ६८, २१३, २१४
जुण्णकुमारी	३५८
जुण्णा	३५८
जुत्त	९७, २२७, २६७, २७१
जुत्तामेव	४२, २८१
जुत्ती	२११
जुद्ध	३८, २९४
जुद्धसज्ज	३०४, ३०५
जुद्धातिजुद्धं	३८
जुयंतकरभूमी	१९०
जुवराया	११२, ११३, १४१, १६७, २१५, २७९, २८०, २९५, ३१७, ३४८
जुहं	१०३
जुहिट्ठिलपामोक्खा	३१८–३२०
जुहिट्ठिल	२८३, २९७, २९८, २९९, ३००
जूइकर	३३८
जूय	३८
जूयकरण	३३८
जूयखलय	७९, ३३६
जूयप्पसंगी	७९, ३३६
जूहं	३३, ६०, ६२, ६४
जूहवइ	६३
जूहवती	५९
जेट्ठ	४, १३०, १३७, १६८, ३४४, ३४६
जेट्ठपुत्त	१२३, १४२, १८०, १८९, २२३, २५५, ३४५
जेट्ठामूल	६३, २२५
जेट्ठामूलमास	६०, ६७
जेणामेव	११
जेणेव	१५, १०१
जोए	११९
जोगखेमवट्टमाणिं	११२
जोगपरिव्वाइया	१९४
जोगमुवागयणं	१४५, १८७
जोणिय	३७
जोणिसूल	२६२
जोतिसय	१८८
जोतीरस	२९
जोयंति	३२४
जोयण	२९, ७६, १८३, १९५, २०३, ३१३, ३२४, ३२५
जोयणकोडाकोडी	७६
जोयणकोडी	७६
जोयणपरिमंडल	६४
जोयणसतातिं	१५४
जोयणसय	७६, १५४, १९२, ३२१
जोयणसयसहस्स	७६, ३१४, ३१५
जोयणसहस्स	७६
जोयणसहस्सविच्छिण्णा	३५७
जोव्वण	६३, १०१, १४८, १६३, १६४, १७३, १७७, २३६, २६५, २६६, २८०, २९०
जोव्वणग	१२, १९, ६९, २३२, २३९
जोव्वणसिरि	२०७
जोह	१५०
जोहकलिय	१७५
झंझिए	६१
झय	१९
झयग्ग	१५३
झाण	५४
झाणकोट्ठोवगत	५
झामित्ता	६८
झायमाणी	१९४

विशिष्टशब्दाः	पृष्ठाङ्काः
झियायंति	१९५
झियायति	१७६, ३२१
झियायमाण	५६, ६०, २४१, ३५१
झियायमाणि	२४, २७०
झियायइ	१७७
झुंझिर	६८
झुसिर	७७
झूसेति	३६२
झूसेत्ता	७६
झोडा	२१३, २१४
झोसित्ता	७५, ३२०
झोसेत्ता	२४४
टंक	६०
टिट्टियावेजमाण	९९
ठक्का	३४५
ठविए	४८
ठवेइ	३०३
ठवेंति	५०, १२७
ठवेत्ता	२५५, ३४८
ठवेमि	२२३
ठाण	६, ८९, १५८, २६२, २७७, २७९, ३५४, ३६१, ३६२
ठाणभट्ठा	१९४
ठाणुक्कडे	६८
ठाणुकुडुए	७१, ७२
ठावेंति	२९७
ठावेत्ता	१८९
ठावेमो	३१७
ठिइ	२६, २३५
ठिइक्खय	७३, १४५, २५०
ठिइवडियं	३५
ठिच्चा	९८, २४८
ठितिक्खय	९२
ठितिपडियं	२४०
ठिती	७६, १४५, १७८, २३५, २६१, २७९, ३२०, ३६२, ३६४–३६९
ठियं	२४५

विशिष्टशब्दाः	पृष्ठाङ्काः
डब्भसंथारग	२८
डहइ	२८८
डिंभएहिं	८४, ३३४, ३३५
डिंभया	३३४, ३३५
डिंभिया	३३४, ३३५
डोहल	१४६, १४७
णंगोलाभंगसिरोधर	१०१
णंदणवण	१०७
णंदा	७, ९६, १८८, २२४, २२५, २२६, २२८, २२९, २३०, २३२, २३३, २३४
णंदिफला	६, २५३
णंदिमित्त	१८८
णंदियावत्ते	५४
णक्खत्त	४०, ७६, १०८, १९०.
णगर	१६, ४१, ६९, १७४, ३११, ३२८.
णगरगुत्तिया	३४२
णगरवण्णओ	७७
णगरी	२९८, ३१६, ३५१
णगत्तर	३०
णग्गभाव	३२०
णच्चासन्ने	५, ४३
णज्जति	२९८
णट्टविहि	३६३–३६५
णट्टा	२२७
णट्ठमतीए	३२१
णट्ठसण्णे	३२१
णट्ठसुतीए	३२१
णड्डा	२२७
णण्णत्थ	८७
णन्नत्थ	१११
णमंसति	५
णमंसमाण	५, २०२
णमंसमाणी	८२
णमंसित्ता	३५२
णमोत्थु	१८७, ३५६

Jain Education International   For Private & Personal Use Only   www.jainelibrary.org

विशिष्टशब्दाः	पृष्ठाङ्काः
णयगंभीर	९
णयण	३३१
णयणाणंदो	३०
णयर	२८७, २९१ २९७
णयरी	१, १६९, २९९, ३०२, ३१०, ३१५, ३१८, ३४८, ३५७, ३५९, ३६३–३६५, ३६८
णयविहण्णू	७
णर	१७
णरवइदिण्णवियारा	२७५
णरवती	१६, १९८
णरवरिंद	६१
णरसीहरूव	३०९
णरिंद	१५, १६
णलिणीवण	३४९, ३५०
णव	३६९, ३७०
णवए	१३५
णवंगसुत्तपडिबोहिए(या)	३९, ९५
णवजोतणविरिथण्ण	३४८
णवणीय	१०
णवण्हं	६३, ८४, ३१७
णवपजणएहिं	१३५
णवम	३६५, ३६८
णवमिया	३६८
णवर	१४५
णवरि	४३
णवसुरभिसिलिंधकुडयकंदलकयंबगंधद्धणिं	२२
णवहत्थुस्सेह	३५८
णवायए	५९
णवियाए	३४१
णाइ	१५२, २२५, २३८, २६७
णाइचिंतं	३४
णाइपरित्तासं	३४
णाइभयं	३४
णाइभुज्जो	१६१
णाइमोहं	३४
णाइविगिट्ठ	२५३

विशिष्टशब्दाः	पृष्ठाङ्काः
णाइसोगं	३४
णाए	६
णाग	८०, १५७
णागवर	१४८
णागर	८३
णाण	३, ११९, १४५
णाणदंसणचरित्ताण	९२
णाणादुमसंडमंडिउद्देस	१९५
णाणादेसीहिं	३७
णाणामणिकडगतुडियथंभियभुए	१६
णाणामणिकणगरयणभतिचित्त	११, १३
णाणामणिकणगरयणविमलमहरिहणिउणोवियमिसिमिसिंतविरइयसुसिलिट्ठविसिट्ठलट्ठसंठियपसत्थआविद्धवीरवलए	१६
णाणामणिपंचवण्णकविसीसगसोहिया	१०७
णाणामणिरयणभत्तिचित्त	१५
णाणामणिरयणमंडिय	१७
णाणाविहगच्छ	१०७
णाणाविहचुण्णवासमीसं	२०५
णाणाविहपंचवण्णघंटापडागपरिमंडियग्गसिहरं	४०
णाणाविहपंचवन्न	१६३
णाणाविहपत्तकट्ठतणकयवरुद्धुतपइमारुयाइद्धनहयलदुमगणे	६६
णाणाविहभत्तिसुविरइय	१४९
णाणाविहरयणपणियसंपुण्णा	१९४
णाणोवओग	१४३
णाति	८०, १०६, ११२, १३२, १३३, २०९, २४३, ३५९
णातिअंबिलं	३४
णातिकडुयं	३४
णातिकसायं	३४
णातितित्तं	३४
णातिदूरे	४३
णातिभुज्जो	१२८
णातिमहुर	३४
णाम	१४७, २१०, ३४८

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

विशिष्टशब्दाः	पृष्ठाङ्काः
णामगोय	३५७
णामवेज्ज	२६६, ३१७
णायज्झण	२१३
णायज्झयण	७७, १०३, १०६, १०७, १२९, १३०, १९०, १९१, २१०, २११, २१२, २१३, २१४, २२३, २२४, २३६, २५०, २५१, २५६, ३२०, ३२१, ३३३, ३४७
णाया	६, १०२, १०३
णायाणं	३५५
णायाधम्मकहा	६
णावयक्खति	२०५
णावाए	१९४
णावावाणियगा	१६२
णाविय	१९४
णालं	४८
णालिएराणं	१९५
णासाबंधेहिं	३२९
णाह	२०६
णिउण	१५
णिउणकुसल	३७
णिउणसिप्पोवगय(त)	१५, १९५
णिउत्ता	१९७
णिउरवरपुप्फपीवरकर	१९७
णिंदंति	२६१
णिंबोलिया	२६१, २६२
णिकड्ढाहिं	३४०
णिकिव	२०६
णिके	५०
णिक्खमणपाओग्ग	५०
णिक्खमणाभिसेएणं	३५०
णिक्खित्तसत्थमुसल	२८
णिक्खिवति	२४०
णिक्खुडेंति	१०६
णिक्खेवओ	३६५, ३७०
णिगम	१६
णिगर	३२७
णिगुंजमाणी	१९४
णिग्गाए	११०
णिग्गंथ	७०, १२०, १२८, १६०, ३२८, ३२९, ३५९
णिग्गंथी	१२८, ३२८, ३२९, ३६१
णिग्गच्छमाण	४१
णिग्गच्छामि	३०५
णिग्गत	११४, ३४९
णिग्गया	२२४, ३१७, ३५८, ३६३-३६५
णिग्घिण	२०६
णिग्घोस	१८७
णिच्चप्पमत्त	५९
णिच्चला	३२७
णिच्छय	३, ७
णिच्छिड्डं	१३०
णिच्छुब्भंति	२६२
णिच्छुभाविया	१७४
णिच्छुभावेति	३०५
णिच्छुहण	२६२
णिच्छूढे	३०५
णिच्छोडण	२६२
णिज्जामए	३२१, ३२२
णिज्झायमाण	२३६
णिड्डाल	३०४
णित्तेया	२४, ४४
णित्थक्क	२०६
णित्थरह	३४५
णित्थरिए	५६
णित्थरिज्जामो	२०१
णित्थरियव्व	९५, १४२
णित्थरिहिह	३४५
णित्थाण	३३८
णित्थारेज्जा	२०२
णिदाण	२३१
णिद्धण	३३८
णिप्पाण	३४६

विशिष्टशब्दाः	पृष्ठाङ्काः
णिप्फंदा	३२७
णिब्भच्छेति	३३५
णिब्भया	३२८
णिमज्जाविया	१९४
णिम्मंसा	२४
णियग	६३, ८०, १३३, १३७, २५३, ३५९
णियगओरोहे	२९६
णियगकुच्छिसंभूयाति	८०
णियत्त	२०६
णियय	३४५
णिया	२९९
णिरयपडिरूविय	५८
णिरुच्चार	१७६
णिरुव्विग्ग	३२४
णिविट्ठ	३१५
णिवेदेमो	३४
णिवेयणा	११०
णिवेसंतु	३१६
णिव्वत्तबारसाहस्स	३१७
णिव्वत्तियणामधेज्ज	५८
णिव्वायणिव्वाघायंसि	३७
णिव्वाहेत्तए	३४३
णिव्विण्ण	३४४
णिव्विण्णवरा	३५८
णिव्विसए	३१३, ३१५, ३१६
णिव्वोल	१५८
णिसंत	४४, २४३, ३१७
णिसंतपडिणिसंत	१०४
णिसंतपडिनिसंत	२१९
णिसंतपुव्व	२३३
णिसढ	२९४
णिसम्म	६९, ९२, १०९, ११०, १२२, १३७, १४१, १६५, १७९, २०१, २०३, २२२, २३१, २३२, २३४, २३९, २५०, २६१, २७१, २९६, ३००, ३१४, ३२२, ३२५, ३५२, ३५८
णिसम्मा	२६१
णिसामित्तए	२४२
णिसामेंति	३१९
णिसामेमाण	३११
णिसिरणट्ठयाए	२६०
णिसीइत्ता	३०१
णिसीयति	११
णिसीयव्व	५६
णिसीहियं	३६१
णिस्सेयस	५६
णीति	७
णीससमाणी	१९४
णीहरणं	२४४, ३२९
णूमेंति	३१३
णूमेमो	३१४
णेउर	२०५
णेयाउए	४७
णेहावगाढ	२५६
ण्हाए	३२, ९०, १६८, २१६, २२४, २३४, २५०, २९२, ३५८, ३५९
ण्हाणपीढंसि	१५
ण्हाणमंडव	१५
ण्हाणेंति	१६४
ण्हाणोदय	२३३
ण्हाणोदयदाईयं	१३८
ण्हात	२७, ३२, ३६, ५०, ५३, ९२, २३६, २४५
ण्हायमाण	२२९, २३२, २३३
ण्हाया	५३, ८२, ८३, ८४, ८५, ८६, ९१, ९७, १०९, ११२, १५०, १७५, १८५, २३८, २४३, २५७, २६७, २७२, २८४
ण्हावेंति	५१
ण्हावेति	२९२
ण्हुसा	१३२, १३३
तइए	३५५, ३६३, ३६४
तइयवग्ग	३६४, ३६५

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

विशिष्टशब्दाः	पृष्ठाङ्काः
तंता	१०५, १०६, २०९, २३२
तंते	३१४, ३४३, ३४४
तंदुल	१५२, १६३, ३२६
तक्कर	७८, ७९, ८४, ८६, ८७, ८८, ८९, ९१, ९२, ३३९, ३४४, ३४५
तक्करघर	७९
तक्करसेणावती	३३८
तक्खणओलुग्गदुब्बलसरीरलायण्ण-सुन्ननिच्छायगयसिरीया	४४
तच्च	७१, १३४, १३५, १५९, २१९, ३५१, ३५२
तच्चसत्तरातिंदिय	७१
तच्छण	२३१
तज्जण	३५४
तज्जयंत	१५७
तज्जिज्जमाणी	२६२
तज्जित्ता	२६२
तज्जेंति	२६२
तज्जेति	३३४, ३३५
तज्जेमाणी	१७२
तडी	६०
तण	७७, १५२, ३२४, ३२६, ३२८
तणकूड	२४८
तणसोल्लियसिंदुवारकुंदेंदुसंनिगासं	३०८
तणहारा	२२८
तणु	२१९
तण्णं	९५, १४२
तण्हा	६१, ६८, ८८, ९१, २२५, ३४३, ३४४, ३४५
तण्हावसदोसदूसियभमंतविविह-सावयसमाउले	६६
तण्हावसमुक्कपक्खपायडियजिब्भतालुय-असंपुडिततुंडपक्खिसंघ	६१
ततिए	८३
ततियाचंद	२११
तत्थ	
तत्थगयं	७४, ३५७
तत्थमियपसयसरीसिव	६१
तत्थे	३४१
तत्थेगतिया	२७९
तदाणुरूव	१७०
तदुभय	२१८
तप्पणा	२३२
तप्पभिइं	३६१
तप्पभिति	५७, ५८
तब्भवंसि	२६३
तय	२५३
तयणंतर	१३१, १८५
तयसुहाए	१५
तया	३५४
तयाणंतर	१४४, २११, २१२, ३०५
तयाणुरूव	१६७, १६८, १६९, २१२
तयावरणकम्मरयविकरणकर	१८८
तयावरणिज्ज	६४, ६९, १७९, २५०
तरंति	२०८
तरच्छ	६७
तरिउकाम	२४९
तरुणीपडिकम्म	३८
तरुपडण	२७१
तलताल	३२९, ३३२
तलवर	१६, १०८, ११२, २४६, २८०
तलाइं	१५९
तलाग	१७३
तलाय	४१
तलिमंसि	२६९, २७३
तलिमा	२६९
तलिच्छा	१०४
तव	४, ५, ७३, ९१, १०८, ११९, १४३, २११, २४१, २७६
तवचरणखीणपरिभोगा	१९४
तवणिज्जकलस	१४
तवणिज्जरुइरवालुयापत्थरे	३९
तवतेयसिरीए	७३
तवप्पहाण	३

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

विशिष्टशब्दाः	पृष्ठाङ्काः
तवसा	३१८, ३५५, ३५६
तवस्सी	१४३
तवोकम्म	७१, ७२, ७६, १४२, १४५, २३३, २६१, २७५, २९८, ३१९
तवोरोहे	१७४
तसिए	१२८, ३४१
तसिया	९८, १०४, ३२२
तहमेयं	१३, ४३
तहारूव	७०, ७३, ७४, ७६, ११३, २६१
तहिए	२१९
ताइत्तं	२०४
तात	८९, १५३, २५९
तातो	३१५, ३४५, ३४६
तायाणं	१३३, १३७
तारएणं	५
तारगा	३६६
तारयामि	२०१
तारयाहि	२०२
तारारूव	७६
तारिसए	१७३
तारिसगंसि	८, ९, ११
तारिसिया	१६२, १६६
तालउडं	२४७
तालजंघ	१५४, १५५
तालणाणि	३५४
तालणाहिं	३३५
तालपिसाय	१५५
तालपिसायरूवं	१५७
तालपुडग	२४८
तालफलाणीव	१९६
तालवेंट	४५
तालायरकम्मं	२२७
तालियंट	५३
तालिया	१०९
तालुग्घाडणविज्जं	३४१
तालेंति	२६२, ३०२
तालेति	३३४, ३३५
तालेमाणी	१७२
तालेहि	२८२
तिंदूसए	१९३
तिक्ख	४७, १३५
तिक्खुत्तो	५, ४३, ५५, ५६, २८८, ३५१, ३५२, ३५६, ३५९
तिक्खो	३३२
तिग	२३, ३२, ३३, ८६, ११२, २६१, २६२, २९९
तिडंडं	१२२
तिण्णि	७६
तिण्णेणं	५
तिण्णेव	१८१
तिण्हं	१४६
तित्त	१३१
तित्तंसि	१३१
तित्तकडुकसायंबिलमहुरबहुखज	३३२
तित्तकडुय	२५९, ३३२
तित्तकडुयकसायं[बि]महुरबहुखज्ज-पेजलेज्झेसु	३३१
तित्तग	२५८
तित्तलाउय	२५७, २५८
तित्तालाउयं	२५६
तित्तिरो	३३१
तित्थकर	५, ४२
तित्थगर	७३, ७६, ३५४, ३७०
तित्थगराइसए	३६०
तित्थगराभिमुही	३५६
तित्थयर	१४७
तित्थयरत्त	१४३
तित्थयरनामगोय	१४३
तित्थयराभिसेय	१८४
तित्थाभिसेय	११४, १७०
तिदंड	११५, १७०
तिप्पमाण	१९४, ३३५
तिप्पमाणी	४५, २०५
तिभागअलावसेस	३०८

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

विशिष्टशब्दाः	पृष्ठाङ्काः
तिय	७९, १०९
तिरिक्खजोणि	२३२
तिरिक्खजोणियभावं	६९
तिलंडासगडिया	७३
तिलयरयणद्धचंदचिए	३९
तिवलि	२०४
तिवलियं	१६५, १७४, २०४, ३१४
तिविहा	१२०, १२१
तिव्ववेर	७९
तिसंझं	८७, १३४, १३९
तिसत्तखुत्तो	१९७, १९९, २०३
तिसिय	२४९
तिहि	३८, ४०, १०८, १४५, १५२, २३८, २५३, २६७
तिहिं	३५६
तिही	५०, ७९
तीए	१९४
तीयपच्चुप्पन्नमणागयाण	१८१
तीर	८१, १७३
तीरमतिगते	६२
तीरेइ	७२
तीरेति	७१
तीस	२०, ८०, ८२, १०३, १४८, १६५, १७७, २४३, ३६२
तीसतिमं-तीसतिमेणं	७२
तीसे	३६१, ३४४, ३५७
तुंग	१०७
तुंब	६, १३०, १३१
तुच्छ	१२४
तुट्टी	१९, ९०, ९१
तुट्ठेण	३३२, ३३३
तुडिय	५२
तुब्भे	२७
तुयट्टंति	३२६, ३२७
तुयट्टियव्व	५६
तुरय	१७, ५२
तुरित	५२
तुरिय	३०, ३४, ८५, १०५, १७६, २०२, २०३, ३०८, ३१२
तुरियचवल	१९९
तुरियनिणाए	१८७
तुरियपधावियपलोट्टफेणाउलं	२१
तुलक्कास	१०
तुसारदगधारपीवरकरो	१९८
तुसिणीए	४८, ८५, ८९, ११७, १५९, १७६, २१७, २१८, २४६, २६७, ३४९, ३५२
तुसिणीया	२४, १०४, १०५, १७१, ३२७, ३६१
तुसिया	१८३
तूर	१५३
तूलियाओ	१६७
तेइच्छं	३५०
तेंदूसए	३३४
तेगिच्छ	१२५
तेगिच्छकम्म	२२८
तेगिच्छिएहिं	१२५
तेगिच्छियसालं	२२७
तेणामेव	११
तेणेव	१५
तेतलि	२३८, २४८, २५०, २७४
तेतलिपुत्त	२४१, २४२, २४३, २४४, २४५, २४६, २४७, २४९, २५०
तेतलिपुर	२४१, २४३, २४६
तेतली	२४४
तेत्तीस	७६, २६१
तेयंसी	३
तेयणिसग्ग	१९९
तेयलिपुत्त	२३६, २३७, २३८, २३९, २४०
तेयलिपुर	२३६, २५०
तेयली	६
तेयलेस्से	२५७
तेयसा	१४, ५७, ७३

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

विशिष्टशब्दाः	पृष्ठाङ्काः
तेरसम	७२, २२४, २३५, २३६
तेल्ल	१५२, २७३
तेल्लचम्म	१५
तेल्लमादिएहिं	१५
तोणेहिं	३४०
तोरण	७७, ३०९
थंडिल	२५८
थंडिल्ल	२५९, २६०
थंभणी	२९४
थज्झंति	३२८
थण	३३१, ३३२
थणंतर	२७६, ३६१
थणदुद्धलुद्धयातिं	८०
थणमूला	८०
थणय	८०
थणियसद्द	१५४, १९२
थलय	१४९
थलयदसद्धवण्ण	१६३
थलयभासरप्पभूएण	१४६
थलविरल्लितो	३३१
थारुगिणि	३७
थावच्चा	१०८, ११०, १११, ११३
थावच्चापुत्त	१०८, ११०, १११, ११२, ११३, ११४, ११५, ११६, ११७, ११८, ११९, १२२, १२९
थाह	१९५, २४७, २४८, ३१४
थिण्ण	२०३
थिमियमेइणीतं	२९४
थिय	२०७
थुक्करिज्जमाणी	२६२
थूणामंडव	९६, ९७, ९८
थूलए	२३४
थेज्जे	४५
थेर	३, ४, ५, ७०, ७३, ७४, ७५, ७६, ९१, ९२, ११३, १४२, १४३, १४४, १४५, २२२, २२३, २४९, २५८, २५९, २६०, २६१, ३१७, ३१९, ३४८, ३४९, ३५०, ३५३, ३५४, ३५५
थेरागमण	१४१, २२२, २२३, २५५, ३४८
दइत	२०६
दओदर	२३०
दंड	७, २९, १६९, २०३, २३६
दंड-कमंडलुहत्थे	२९३
दंडण	१००, १०६, ३५४
दंडणायग	१६, ४९
दंडलक्खण	३८
दंडिखंडनिवसण	२६२, २७२
दंत	६२, १०४, १०५, १०६, २४९
दंतमुसल	६२
दंसण	३, ११९, १४३, १८९, २४०, २४१, २९३, ३००
दंसणरह	२९४
दक्खा	१५, १९४
दक्खिण	१६१
दक्खिणाणुकूल	१६२, ३२४, ३२६, ३२८
दक्खिणिल्ल	१८५, १९९, २००
दक्खिणिल्लवेयाली	३१६
दगमट्टिय	३८
दगरय	२३, ५३
दगवारय	८७
दट्ठूण	३१५
दढधम्म	१६०
दढप्पहारी	३३७
दद्दरमलयसुगंधि	५२
दद्दुर	१७३, २२४, २३२, २३३, २३४, २३५
दद्दुरकुलरसियउज्झररओ	१९७
दद्दुरगती	२३४
दद्दुरदेवत्ताए	२३५
दद्दुरपयंपिएसु	२२

विशिष्टशब्दाः	पृष्ठाङ्काः
दद्दुरवडिंसए	२२४
दद्दुरवडेंसए	२३५
दप्प	२२१
दप्पण	५४, २८९
दप्पणसंकंतबिंबसंदंसिए	२८९
दप्पणिज्ज	१५, २१६
दब्भ	११५, १३०
दब्भसंथारग	७४, ७६, २५९.
दब्भसंथारोवगय	२८
दब्भोवरि	१७१
दब्भोवरिपच्चत्थुयाए	२९४, २९६
दमग	२७२, २७३
दमगपुरिस	२७२, २७३
दमघोससुय	२८३
दमणग	१४६
दमदंत	२८३
दमिलि	३७
दरिसए	२८९
दरिसण	५०
दरिसणयाए	५५
दरिसणिज्ज	४०, ५२, १०३, १३५, १९५, २२६, २२७, २८९, ३४८
दरी	३३, ६०, १०९
दलइत्तए	१८१
दलइत्ता	१३३, १८३
दलइस्सामि	२८०
दलएज्जा	८८
दलमाणी	२७४
दलयंति	३१८
दलयति	५०
दलयमाण	३५, ३६
दलयामि	२६७
दलयामो	४९, ५५, ३६०
दलामि	३१, २७३
दलामो	२३७, २६७
दवाह	१३९
दवग्गिभयभीयहिययं	६६

विशिष्टशब्दाः	पृष्ठाङ्काः
दवग्गिसंताणकारणट्ठा	६४, ६६
दवावेमाणी	२४१
दव्व	४२, १००, १५२, २१९, ३२५, ३२६, ३२७
दव्वट्ठयाए	१२२
दव्वसोए	११५
दव्वहरण	७९
दस	१०९, २८०, २८१, २८२, २८३, ३०२, ३२०, ३५५, ३५६, ३७०
दसणहं	१७, २३९, २८९, ३५९
दसण्हं	१०७
दसदेवसियं	३५
दसद्धवण्ण	३०, १४६, २९०
दसद्धवण्णमल्ल	१४९
दसद्धवन्न	३०, २५०
दसधणुस्सेह	१०८
दसनहं	२८०
दसपरिणाह	५९
दसप्पयार	११४
दसम	७२, १४३, २११, २१२, २१३, २८४, ३५५, ३६९
दसमं-दसमेणं	७२
दसमवग्ग	३७०
दसमुद्दियाणंतग	५२
दसविह	११६
दसार	१०७, १०९, २८०, २८१, २८२, २८३, ३०२
दसारवरवीरपुरिसतेलोक्कबलवग	१०७, २९०, २९४
दह	१०३, १७३
दहेमाणी	९८
दाइयसाहिए	४७
दाउं	४०, ४७, २५६
दाएहिं	३५
दाओ	१०८
दाणधम्म	११४, १७०, १७१, १७२
दाणव	१११, १६०, १८३, २९७, २९९

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

विशिष्टशब्दाः	पृष्ठाङ्काः
दाणविंदा	१८५
दात	१४१
दान	१९
दायं	८१, ८४
दार	१७९, २७०
दारग(दारय)	३४, ३७, ८०, ८१, ८२, ८४, ८६, ८७, १०८, ११०, २३९, २४०, २६७, २६८, २७०, २७४, ३०६, ३१७, ३३४, ३३५
दारगत्ताए	२५०
दारभाए	९
दारय	१२, ८५, ११०, १४१, २३८, २६६, २६९, २७१
दारा	२४८
दाराभिसंकीहिं	३३८
दारिग	८०, ८१, ८२
दारियत्ताए	१७९, २४५, २७९
दारिया	८४, १४७, १६३, १६४, २३६, २३७, २३८, २३९, २४०, २६५, २६६, २६८, २६९, २७१, २७३, २७४, २८०, ३३४, ३३५, ३४०-३४९, ३५७-३६०, ३६३-३६८
दारियानिमित्त	२३७
दारुएण	३०४
दारुणं	६६, ७८, ७९
दारुय	३०३, ३०५
दारुयाति	३४६
दावद्दव	६, २१३, २१४
दास	९०, २०८, २४६, २४८
दासचेड	७८, ८५, ८७, ८८, ८९, ९९, ३३४-३३६, ३३८
दासचेडय	८४
दासचेडिया	२४, २५, १७२
दासचेडी	१५०, १७१, २७०, २७३, २९१
दासपरिवुडा	१४७
दासी	१४७
दाह	१२५, २३०
दाहवक्कंतिए	६२, ६९, २६३, ३५०, ३५३
दाहाहिं	३४०
दाहिण	६३, १४१, २८८, २८९, ३५६, ३४८
दाहिणड्डभरह	७, २९, ३०, ६३, १०८, ३१६
दाहिणपास	५३
दाहिणपुरत्थिमं	३३६, ३३८
दाहिणपुरत्थिमिल्ल	३३९
दाहिणिल्ल	६४, ६५, १८५, २२७, ३०१, ३१६, ३५५, ३६५, ३६७
दिज्जउ	२३७, २६७
दिज्जए	१८३
दिज्जामि	२७४
दिट्ठपुव्व	१५०, १५१, १६२, १६४, १७२, २९६, ३०१, ३१४, ३२५
दिट्ठा	३१०
दिट्ठी	९८, ११७, १५३, १७७, २३०
दिट्ठीविस	१९९
दिणकरपरंपरोयारपरद्धंमि	१४
दिणयर	१४, १९
दिणयरकरपयंडे	६५
दिण्णसयंवरा	२८०
दित्त	७७, १५७
दित्तधुग्धुयंतघूयकयचुंभऊसिरं	१५७
दित्ततरसफुलिंग	६६
दित्ती	२११
दिन्न	७३, ८६, १३६, १५३
दिन्नभइभत्तवेयणा	१८२, २२७, २२८.
दिन्नवियार	६०, २४४
दियलोयचुता	१४७
दिया	७१, ७२, १०८

विशिष्टशब्दाः	पृष्ठाङ्काः
दिवंगय	१५४, १५५
दिवस	५७, ६४, ८४, ८५, १८८, ३४१, ३५४
दिवागर	१४
दिव्व	३०, ५२, १४९, १५१, १५७, १५९, १६०, १६१, १६२, १६४, १६५, २०५, २०७, २२४, २३५, २५०, ३५७, ३६२
दिव्वरूवधारी	३०
दिव्वार्ति	२२४
दिव्वोसहिपज्जलुज्जलियदंसणाभिरामो	३०
दिसा(सि)	४, ५६, ६०, ६२, ६३, ६७, ६८, ८३, ८८, १०६, ११३, १२५, १४५, १६१, १७४, १८४, १८८, १८९, २०५, २०९, २४९, २७०, २७३, २९७, ३०१, ३२१, ३१६, ३५५
दिसाकुमारीमयहरिया	१४७
दिसालोय	८४
दिसावलोय	१०६
दिसीभाए	२, ७७, ९४, २१५, २५१, २५६, ३३६
दिसीभाग	१६, ५५, १०३, १०७, १२२, १४१, १४८, १८१, १८३, २०३, २२५, ३५५, ३६०
दिसोदिसिं	६१, ६३, १७५, ३०७
दीणविमणवयणा	४४
दीणविवन्नणवयणा	२४
दीणा	२४
दीव	७, ६४, ६९, १४१, १४५, १४६, १४७, १५९, १७८, १८०, १८१, १९५, २०१, २०३, २२४, २४९, २६५, २७९, २९५, २९६, २९८, ३०३, ३१०, ३१२, ३४८, ३५६, ३५७
दीवणिज्ज	१५, २१६
दीवसमुद्दा	३०
दीविगरुय	३३१
दीविच्चगा	२१३, २१४
दीविय	६७
दीह	९३, १५३
दीहमद्ध	९१, २५३, ३४३
दीहाउ	१९
दीहिय	६०, ७९
दुंदुभिनिग्घोसणादितरव	३३, ४९
दुक्कर	४८
दुक्ल	९५
दुगुणाणियसंवेग	६९
दुगुलसुकुमालउत्तरिज्ज	२२
दुगुल्लपट्टपडिच्छयणे	९
दुगूलसुकुमालउत्तरिज्जाओ	२२
दुज्जोहण	२८३
दुट्ठ	२७१
दुत्तरे	४७
दुद्दंतसाहस्सी	१०७, २८०
दुद्ध	३४१
दुपद	२८६
दुपय	१६७, १६९, २८०, २८१, २८७, २९२, २९६
दुप्पहंसा	३३६
दुब्बल	६१, ६८, २२८
दुब्भिक्खभत्ते	४८
दुब्भिगंधत्ताए	२१७
दुब्भिगंधा	२१७
दुब्भिसद्दत्ताए	२१७, २१८
दुमग्ग	६१
दुम्मणा	२४
दुम्मुहातीण	२९४
दुरंतपंतलक्खणा	२६२, ३०४, ३१०, ३१३
दुरणुचर	४८
दुरतिक्कमणिज्ज	१११
दुरभिगंध	१९७, २१६
दुरभिगंधमचोक्खं	१९७

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

विशिष्टशब्दाः	पृष्ठाङ्काः
दुरसत्ताए	२१७
दुरसा	२१७
दुरहियास	६२, ६९, १२५
दुरहियासा	२५९, ३५३
दुरुस्सासनीसासा	४६
दुरुहंति	३०६, ३२०
दुरुहति	३०८, ३१२, ३१६, ३४१, ३५९
दुरुहह	१८०
दुरुहामो	३०७
दुरुहित्तए	३१९
दुरुहित्ता	५३, २२३
दुरुहेति	२९२
दुरुहेत्ता	२४३
दुरूढा	३२, ५४, ९९, १११, ११२, १२३, १४२, १५०, १५१, १५३, १८०, १८५, १८९, २०३, २८२, ३५८
दुरूयऊसासनीसास	१७८
दुरूयमुत्तपुरीसपूयबहुपडिपुण्णा	४६
दुरूयमुत्तपूतियपुरिसपुण्ण	१७८
दुरूवत्ताए	२१७
दुलहे	५५
दुलभ	४५
दुलह	८६
दुवए	२७९, २८३, २८४, २८५, २९१
दुवय	३२०
दुवार	१०९, १७६, १७७, ३४१
दुवारकवाड	३४१
दुवालस	७५, १२१, १९१, २२२
दुवालसजोयणायामा	१०७, १०९, ३४८
दुवालसम	१४३, १९१
दुवालसमं-दुवालसमेणं	७२
दुवालसमी	१९१
दुवालसविहं	२२२
दुवासपरियाए	१९०
दुविह	११५, ११६, ११९, १२०, १२१
दुवे	५३, ९४, १०४, १२१, ३११, ३४८
दुहओ	९
दुहफास	२१७
दुहफासत्ताए	२१७
दुहसमुचिए	४८
दुहिय	७९, २८०
दूइज्जमाण	४१, ७३, १०८
दूए	२८१
दूत	१६३, १६४, १६७, २८०, ३०५
दूतिज्जमाण	४, ३१९, ३५२, ३५५,
दूमग	२५७
दूमगणिंबोलिया	२५७
दूमगत्ता	२५७
दूमियघट्ठमट्ठे	८
दूय	१५१, १७०, १७४, १७६, २८२, २८३, २८४, ३०२
दूयसंधिवाल	१६
दूयसंपेस	१७७
दूयसंपेसणं	१७४
दूरंदूरेण	२५४, ३२८
दूरगए	१०५, १०६
दूस	१३९
देउल	१०९
देमाणी	२४१
देमि	१७७
देव	८६, ९२, १११, १४५, १४६, १५९, १६०, १७०, १७९, १८१, १८२, १८३, १८४, १८६, १८७, २२४, २३५, २४८, २४९, २५०, २६१, २९६, २९७, २९८, २९९, ३०२, ३११, ३२०, ३५६, ३६२
देवई	३५८
देवउल	७९, ११९
देवकण्णगा	१६६
देवकन्नगा	१६२

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

विशिष्टशब्दाः	पृष्ठाङ्काः
देवकन्ना	१७३
देवकुल	३३६
देवगई	२०३
देवगणियत्ता	२७९
देवगती	१९६
देवता	१५४, २४४
देवत्ताए	७६, ९२, १४५, २४३, २५५, २६१
देवदत्ता	९५, ९७, ९८, ९९, २७६
देवदिन्न	८४, ८५, ८६, ८७
देवदुंदुमी	२५०
देवदूसंतरिया	३६२
देवयभूया	३४५
देवया	१३, १९५, २०५, ३४६, ३५४
देवराया	१५९, १६०, १८२, १८४, १८५
देवरूव	१५९
देवलोग	९२, १४५, १७८, १७९, २६१, २७९, ३२०, ३६२
देवलोगभूता	१०७, ३४८
देवलोय	७६, २४३, २४४, २५०, २५५
देववरवहू	११४
देवसंघ	१०७
देवसन्निवाय	१२२
देवसयणिज्ज	३६२
देवसिय	१२७, १२८
देवाणंदा	२४४, ३६०
देवाणुप्पिया	११, १२, ५३, १५९, १७५, १८०, ३०५, ३०७–३१०, ३१२–३१४, ३१६–३१९, ३२१, ३२२, ३२४, ३२५, ३२९, ३३९–३४२, ३४२, ३४९, ३५१, ३५२, ३५७, ३५९, ३६०, ३६१
देविंद	१५९, १६०, १८०, १८२, १८४, १८५, १८७
देविड्ढी	२२४, २३५, ३५७, ३६२
देविसह	१४१
देविसहस्स	१००
देवी	७, ८, १०, ५७, ६९, ११२, ११३, १२४, १४१, १४६, १४९, १५०, १५१, १६३, १६४, १६६, १६७, १७०, १७३, २१५, २३६, २३८, २३९, २४४, २४१, २५०, २७९, २८६, २९२, २९३, २९४, २९५, २९७, २९८, २९९, ३००, ३०१, ३०२, ३०३, ३०४, ३०९–३११, ३१४, ३१६–३१८, ३४८, ३५६, ३५७, ३६२–३६५, ३६७–३६९,
देस	३४, ५९, ३१६, ३२१
देसकाल	१५४
देसग्गा	१७५, २५३
देसप्पंते	२८१, २८३
देसविराहए	२१३
देसाणुसार	१६७
देसाराहए	२१४
देसूणं	३६६
देसूणवाससयजाया	१४८
देसूणाई	१४५
देसूणार्ति	१७८
देहंबलियाए	२६२
दो	८२, १५८
दोच्च	६४, ७१, ९३, १०६, १२४, १३४, १३५, १३६, १४९, १५१, १५९, ३११, ३४५, ३५१, ३५२, ३६४
दोचसत्तराइंदियाए	७१
दोण	२८३
दोणमुह	२९४
दोन्नि	३१५

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

विशिष्टशब्दाः	पृष्ठाङ्काः
दोमासिय	७१, १४५, ३२०
दोवई	२८०, २८१, २८८, २९०, २९४
दोवती	२७९, २८६, २८७, २८९, २९१, २९२, २९३, २९५, २९६, २९७, २९८, २९९, ३००, ३०१, ३०२, ३०३, ३०४, ३०९, ३१०, ३१४, ३१७, ३१८, ३२०
दोवारिय	१६
दोस	७४
दोसकलिया	२०५
दोसिणाभा	३६८
दोसु	८२
दोहल	२०, २४, ३६, ८३
दोहलकालसमय	२०, २८
दोहिं	१५८
दूइति	३०६
धंतधोतरुप्पपट्टअंक-संख-चंद-कुंद-सालिपिट्ठरासिसमप्पभ	२१
धट्ठज्जुण	२७९, २८६, २८९, २९१
धट्ठज्जुणकुमार	२८१
धण	७७, ७८, ८०, ८१, ८३, ८५, ८६, ८७, ८८, ८९, ९०, ९१, ९२, ९३, १३२, १३३, १३६, १३७, १३९, १४०, २५१, २५२, २५३, २५४, २५५, २५६, ३३४-३३५, ३४०-३४७
धणकणग	४१, २९१, ३४१, ३४२
धणकणगरयणमणिमोत्तियसंखसिलप्पवालरत्तरयणसंतसारसावतेज्जं	४०
धणगोव	१३२, ३३४
धणदेव	१३२, ३३४
धणपाल	१३२, ३३४
धणरक्खिए	१३२, ३३४
धणवतिमतिणिम्मा‌या	१०७
धणिएहि	३३८
धणु	३०८, ३४०
धणुग्गहागितिविसिट्ठपुट्ठे	५९
धणुव्वेय	३८
धणुसद्द	३०८
धणूतिं	१९०
धण्ण	१४४, ३५२
धन्न	१०, ११, १२, २८, ३१, ७२, ८३, १४६, १५९, २२५, २२९, २३०, २३२, ३५३
धन्नकुलत्था	१२१
धन्नमासा	१२१
धन्नसरिसवा	१२०
धमंत	१९९
धमणिसंतए	७२
धम्म	४, ७०, ९२, १०८, ११०, ११५, ११७, १२२, १२३, १४२, १७१, १७८, १८९, २१०, २२१, २२२, २२३, २४२, २४३, २४५, २५०, २५५, २५७, ३१०, ३११, ३१७, ३४५, ३४७-३५०, ३५२, ३५५
धम्मकहा	६, ४३, ११४, १२२, ३६२-३६५, ३७०, ३५५-३५६
धम्मघोस	२५७, २५८
धम्मचिंतए	२५२
धम्मजागरियं	७३, ७४, ३५३
धम्मज्झाणोवगत	१५९
धम्मतित्थ	१८३
धम्मदएणं	५
धम्मदेसएणं	५
धम्मधुरा	१७१
धम्मरुई	२५७, २५८, २५९, २६०, २६१, २६२
धम्मवरचाउरंतचक्कवट्टि	५
धम्माणुओगचिंता	५७, ६१
धम्मायरिय	७३, ७४, ११८, २३४, २६०, ३५४

विशिष्टशब्दाः	पृष्ठाङ्काः
धम्मिय	१३, ५६, ७०, १५०, ३५८, ३५९
धम्मोवदेसक	७३, २६०, ३५४
धयग्गाइं	३१२
धर	२८३
धरण	१४१, ३६५
धरणाए	३६५
धरणिगोयरप्पहाण	२९३
धरणितल	६८, २८८, ३०९, ३५६
धरणियल	८५, १३१, १९३
धरणियलगमणतुरितसंजणितगमणपयार	२९
धरणियलपइट्ठाण	१३०
धरणियलमइवइत्ता	१३१
धरणियलमतिवतित्ता	१३०
धरणियलवेणिभूत	१९९
धरिज्जमाण	१६, २३, ३२, ४२, २८६, ३०२
धरिम	१५२, १६१, १६२, १९२, २५१
धवल	५३
धवलकणयखचियंतकम्म	२२
धवलदंतपंती	१४७
धवलमरीचिकवय	४०
धवलमहामेहणिग्गए	१६
धवलवट्टअसिलिट्ठतिक्खथिरपीणकुडिल-दाढावगूढवयण	१५५
धवलवत्थपवरथुय	१७
धवलवेल	१९८
धसत्ति	४४, ८५
धाउरत्त	१२२, १७१
धाउरत्तवत्थपवरपरिहिए	११५
धातुरत्तवत्थपरिहित	११७
धायइ(ति)संड	२९५, ३०३, ३१०–३११
धायइसंडदीवपुरत्थिमद्ध	३०१, ३०२
धारा	२४७, २४८
धारापहकरणिवायनिव्वावियमेइणितल	२१
धाराहतकलंबग	२३०
धाराहयकलंबकं	७०
धाराहयकलंबपुप्फगं	१०
धाराहयनीवसुरभिकुसुमचुंचुमालइयतणू	११
धारिणी	८, १०, ११, १३, १८, २४, २५, २७, ३२, ३३, ४४, ५७, ६९, १४१, १६३, २१५
धारिणीपामोक्ख	१४१, १७०
धावमाणी	१९४
धिक्कारिजमाणी	२६२
धिति	७३, १९९
धितिधणियबद्धकच्छ	५४
धितिपरिवज्जिय	३०४, ३१०, ३१३
धिरत्थु	२५७, २६१
धीर	४८
धूता	१५१, २७९
धूममालाउल	६६
धूमाउला	६०, ६३
धूया	१६३, १६४, १६६, १७३, २३६, २३७, २६६, २७३, २८१, २८६, २९६, ३३४, ३४०, ३५७, ३६०, ३६४
धूयासरिनामया	३६७
धूयासरिनामा	३६८
धूलि	८६
धूव	८२, ८३, ९५, ९८, १३३, १५०, १५३, २८८
धूवकडच्छुगहत्थगय	१५०
धूवपुप्फगंधमल्लालंकार	३४०
धोयमट्टिय	९०
धोवति	२७६, २७७
धोवेजा	११६, १७१
धोवेति	३६१
नउल	१५७, २८३
नंद	२२७, २३१,
नंदणवण	९४, १०८
नंदणवणप्पगास	१०७
नंदा	९७
नंदिफला	२५३, २५४

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

विशिष्टशब्दाः	पृष्ठाङ्काः
नंदिराय	२८३
नंदीसर	१८८, १८९, १९०
नंदीसरवर	१४७
नक्खत्त	१५२, २३८, २५३
नख	१०५
नगर	७, ४२, ४९, ७१, ७२, ७८, ७९, ८१, ८३, ८४, ८५, ८६, ८७, ८९, ९०, ९१, १०९, ११३, १२२, १२४, १४०, १४९, १५०, १६७, १७०, १७५, १८०, २३१, २३३, २३६, २४१, २५०, २७९, २८१, २८३, २८४, २९४, २९८, ३२१, ३२४, ३३४, ३३६, ३४१, ३४६, ३५५, ३५६, ३६३–३६५, ३६७
नगरगुत्तिया	८५, ८६, ८७
नगरघाएहि	३३८
नगरनिद्धमण	७९
नगरमहिला	८३
नगरमाणं	३८
नगरसेट्ठी	११४
नगरी	४, १४, ९५, ९९, ११५, ११७, १६३, १६४, १९५, २५२, २५३, २५५, २५७, २६२, २८०, २८१, २८३, ३००
नच्चणसील	१०१
नच्चासन्ने	७४, २५०
नज्जइ	२४६
नट्ट	८३
नट्टविहिं	२२४, ३५७
नट्टुल्लग	१०१
नट्ठ	२३३
नट्ठसुतीए	६१
नदी	३३, ४१, ६०
नदीकच्छ	६०
नन्नत्थ	९१, ९२
नमंसमाण	४३, ७४
नमोऽत्थु	७४, १५८, २३४, २५९, २६०, २८८
नय	३
नयण	२०७, ३३२
नयणविस	११९
नयर	७७, १२३, १३२, १४८, १६९, २११, २४४, २८४, २८९, २९६, २९९, ३००
नयरी	४, ९७, १०२, १०३, १०७, १०८, १०९, ११२, ११४, १५२, १५९, १६२, १६४, १६६, १७३, १८०, १९१, २०३, २१५, २५१, २५६, २५८, २६५, २६८, २७६, ३५०, ३६९
नर	५२
नरगतलपइट्ठाणा	१३०
नरय	९१, ३५३
नरवई	२८२
नरसिरमालपरिणद्धचिंध	१५६
नरिंदमहिय	१८३
नलिण	२२६
नलिणसिंग	१९८
नलिणिवणविहवणकर	६५
नव	२१९, २२१, २७९
नवजोयणवित्थिण्णा	१०७, १०९, १४१
नवण्हं	१२, ३४, १४६, २३९, २७९
नवतय	९, ३२६
नवम	७२, १९१, २१०, २११, २८४
नवमिया	३६६
नवर	१३८
नववहू	१९४
नवसिरीसकुसुमणवसद्दलसमप्पभ	२१
नह	१०४
नहयल	१०
नाइ	१३६, २५३, २६६

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

विशिष्टशब्दाः	पृष्ठाङ्काः
नाऊण	२०५
नाग	४१, ८२, १४६
नागघर	७९, ८२, ८३, १५०
नागजन्नए	१४९
नागपडिमा	८०, ८२, ८४
नागपुर	३६७
नागरक्खण	३३
नागसिरी	२५६, २५७, २५८, २६१, २६२, २६३
नागिंदा	१८५
नाडएहिं	४१, २८५
नाण	५४
नाणंद	९०
नाणत्तं	१२१
नाणदंसणट्ठयाए	१२२
नाणामणिकणगरयणमहरिहतवणिज्जुज्जल-विचित्तदंडाओ	५३
नाणामणिमयदामालंकित	३९
नाणाविह	८
नाणाविहअविणयप्पहाणा	२७६
नाणाविहगच्छ	७७
नाति	८३, ८७, ८९, १३४, १४०, २५५
नानामणिरयणकंचणघंटियाजालपरिक्खित्तं	९७
नाम	६४
नामंक	२८६
नामकरण	३७, १४७
नामगोय	१९०
नामगोयमवि	२४०
नामधेज्ज	८४, २३७, २७९
नायए	९१
नायकुमारा	१८८
नायज्झयण	७६, ९३, १३०, १३१, १३२, १४०, १४१, २१५, २३५, २५५, ३३४, ३४८, ३५४
नाया	६
नालिएरतले	१९५
नालियाखेड्डं	३८
नावा	१५४
नासाच्छेयण	९२
नासानीसासवायवोज्झं	२२, ५१
नासापुडाइं	२३८
निउणोवियमिसिमिसिंतमणिरयणघंटिया-जालपरिक्खित्त	५२
निउरंबभूया	१३५
निउरूंबभूया	२१३
निंदंति	१७२
निंदणिज्ज	१००, १३८
निंदिज्जमाणी	२६२
निकुरुंबभूया	२२७
निक्खंता	३६७
निक्खमण	११०, १८३
निक्खमणमहिमा	१८८
निक्खमणसक्कार	११०
निक्खमणाभिमुह	११२
निक्खमणाभिसेओ	११२, १२४, ३१८
निक्खममाण	१८१, १८६
निक्खमिस्सामि	१८०
निक्खेव	११५
निक्खेवओ	३६३–३६६
निगम	७८, ९०
निग्गंथ	४७, ५७, ५८, ६९, ७३, ७४, ७५, ९१, ९२, १००, १०२, १०५, १२१, १२९, १३८, १५९, २०८, २११, २१३, २१४, २२२, २३३, २५४, २६०, २६१, ३४७
निग्गंथप्पभिती	२५२
निग्गंथी	९१, ९२, १२९, १३८, २०८, २११, २१३, २१४, २४२, २५४, २६१, २७५, २७७, २७८, ३४७
निग्गच्छउ	३४१
निग्गच्छमाण	५७, ६९

विशिष्टशब्दाः	पृष्ठाङ्काः
निग्गम	१८५
निग्गयग्गदंत	१५४
निग्गया	४, ९१, १०८, ११५, १२३, १२५, १३०, १४१, १४२, २२४, २३३, २५७, ३५५, ३५६
निग्गह	३
निग्घोसणादितरव	२३
निच्च	७९
निच्चच्छणय	१०७
निच्चल	८५, १०४, १०५, १५९
निच्चेट्ठ	८५, ८६, २६०
निच्छय	१३२
निच्छियववसिय	४८
निच्छुभंति	१७२
निच्छूढा	१७५, १७६, २६२
निच्छोडेति	३३४, ३३५
निजुद्ध	३८
निज्जाणमग्ग	४७
निज्जायमाण	२१७
निज्जीव	३८
निज्झर	६०
निट्ठिए	६८
निड्डाल	१६५
नित्थारिए	५६
निद्द	२२९
निद्धमहुरगंभीरपडिसुएणं	१०९
निद्धयाए	२११
निद्दाति	२००
निद्दावति	३३१
निद्दाहि	१५३
निप्पट्ठपसिणवागरण	११८
निप्पाण	८५, ८६, २६०
निप्फंद	८५, १०४, १०५, १५९
निप्फन्नसस्समेइणीय	१४५
निबद्धाउत	२३२
निब्बुड्डभंडसार	२०१
निब्भच्छेति	३३४
निब्भय	६०, १०३, १६६, ३२४
निमीलिय	५७
निमेति	३५६
निम्मंस	७२
निम्मलवरवारिधारापगलियपयंड-मारुयसमाहयसमोत्थरंतउवरि-उवरितुरियवासं	२१
नियए	६४, २७६
नियंसेति	५१
नियग	७८, ८३, ८७, ८९, १०६, १३४, १३६, १५३
नियगघर	१९१
नियगपद्धा	२०८
नियगपरियालसंपरिवुडा	१५०
नियगवयणं	११
नियघर	१९१
नियडि	७९
नियत्था	३२
नियम	३, २७६
नियय	३०८
निरइयार	१४३
निरंभा	३६४
निरणुकंपा	७८
निरणुक्कोस	७८
निरणुताव	७८
निरवसेस	२८
निरस्साए	४७
निराणंदा	२४
निरालंबण	१९१
निरावयक्ख	४५, २०८
निरिक्खमाणा	१५३
निरुवसग्ग	१६१
निरुवहए(य)	९४, ११९, १३०
निरुवहयसरीरपत्तलद्धपंचिंदिय	६९
निरुव्विग्ग	६०, १०३, १६६, ३२४
निरूढ	२३१
निलय	२६२

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

विशिष्टशब्दाः	पृष्ठाङ्काः
निलुप्पल	१९८
निलुप्पलनियर	२१
निलज्ज	२०६
निल्लालियजमलजुयलजीहं	१५४
निवइय	१३४, १३६
निवट्टण	७९
निवाएमाणा	८६, ८७
निवारित्तए	१११
निवारेंति	३६१
निविन्न	१५९
निवेसित्ता	२७४
निव्वण	९४
निव्वत्त	३६, ४४
निव्वत्तबारसाहिया	२७९
निव्वत्तिए	१७०
निव्वत्तियनामधेज्ज	६३
निव्वत्तेंसु	१४२
निव्वत्तेह	१६९
निव्वाणमग्ग	४७
निव्वायनिव्वाघायंसि	२६५, २७९
निव्विण्णा	१०५, १०६, २०९
निव्वितिगिच्छे	१०२
निव्वित्ति	१४३
निव्विसय	१६५, १६६, १६९, १७०
निसंतपडिनिसंत	१७७, ३४१
निसढ	१४१
निसण्णा	३५७
निसग्ग	११, १६८, १७४, १९६, २०२, २३०, २४२, २६२, २७१, २७२, २८२, २८४
निसामित्तए	२४२
निसामेत्तए	२२१
निसिरति	२९, २५९
निसिरामि	२५९
निसीयइ	२९६
निसीयंति	१९५, ३२७
निसीहियं	२७७
निसुंभा	३६४
निस्संकित	१००, १०२
निस्संचार	१७६
निस्संसतिए	७८
निस्ससा	२०८
निस्ससिय	२०७
निहट्टु	३५६
निहणाहि	५४
नील	२१, ३२७
नीलकंठ	१०१
नीलवंत	३४८
नीलासोए	११४, ११७, ११८
नीलासोय	१२२
नीलुप्पल	१०८, २४७, २४८, ३४३
नीलुप्पलगवलअयसिप्पगासेण	२०८
नीलुप्पलगवलगुलिय	१९६
नीलुप्पलगवलगुलियअयसिकुसुमप्पगास	१५५
नीलुप्पलदलगवल	२०३
नीव	२१
नीहरण	८७, २४०
नेयव्वं	२६३
नेरइयत्ताए	९१, ३५३
नेरईएसु	२६३
नेरईयत्ताए	२६३
नेहक्खय	२५७
नेहावगाढ	२५७, २५८, २५९
नोविलप्पइ	५५
पइ	२३०
पइट्ठगंधुद्धुयाभिराम	३०
पइत्ता	३४६
पइवय	२७१
पईव	२९४
पउंजति	२९, २०३
पउंजामि	१६०
पउत्ति	८५, २०३, २९८, ३०२
पउम	९, ५५, १७७, ११८, २२६, २९८, ३६८

विशिष्टशब्दाः	पृष्ठाङ्काः
पउमणाभ	२९५, २९७, २९८, ३०२, ३०३, ३०५–३१४
पउमणाह	३०४
पउमनाभ	२९६, २९७, ३०१, ३०३, ३०४
पउमलय	१७
पउमलयभत्तिचित्त	५२
पउमलया	८
पउमवडेंसए	३६८
पउमसर	१९
पउमा	३६६, ३६८, ३६९
पउमावती	११३, १२४, १४९, १५०, १५१, २३६, २३८, २३९, २४०, २४४, २४५, ३४८
पउमुत्तरा	३२६
पउमुप्पलपिहाण	१४८, १७७
पउरगोयरा	३२४, ३२८
पउरतणपाणिया	३२४, ३२८
पएसद्वयाए	१२२
पओग	२१७, २१८
पओयण	२६६, ३००
पओसमावज्जति	१७२
पओहर	४५
पंक	५५, ६२
पंकबहुल	६२
पंकरएणं	५५
पंच	६०, ६७, ७३, ७४, १०२, १०५, १०६, ११३, ११६, १२४, १२६, १३३, १३४, १३५, १३६, १३७, १३८, १३९, १४०, १४१, १९०, २२१, २५४, २८०, २९०, २९२, २९३, २९५, २९७, ३०३, ३०४, ३०६, ३०७, ३१०, ३१३, ३१५, ३१६, ३१८ ३२०, ३३४, ३३९, ३४१–३४३, ३५५, ३५६, ३६४, ३६८
पंचजण्ण	३०८, ३१२
पंचजम	११४
पंचण्हं	१०७, १४१, २११, २९६, ३११, ३७३, ३१७
पंचदसम	७२
पंचधाईपरिग्गहिया	२६५, २७९
पंचधातीपरिग्गहित	३७
पंचनियमजुत्त	११४
पंचपंडवा	२९०
पंचपुत्ताणं	३४६
पंचभाइसयसंपरिवुडे	२८३
पंचम	६, १०७, १२९, १३०, १३७, १३९, २८३, ३४६, ३५५, ३६७
पंचमं मासं	७२
पंचमंमि	१३९
पंचमयंसि	१३६
पंचमवग्गासरिसो	३६७
पंचमवग्गस्स	३६६
पंचमहव्वय	१००
पंचमाए	७१
पंचमुट्ठिय	५६, ११३, १८७, २४४, ३५२
पंचवण्ण	८
पंचवण्णपुप्फोवयारकलिय	२८६
पंचवण्णमेहणिणाओवसोभियं	३१
पंचवण्णसरससुरभिमुक्कपुप्फपुंजोवयारकलियं	१३
पंचवन्नमेहोवसोहियं	३४
पंचविह	४२, ३६२
पंचसत	१४१
पंचाणुव्वइयं	२२२, २३३, २४२, २५०
पंचाणुव्वतिय	११४, २२२
पंचाणुव्वयातिं	२३३
पंचाल	१७०, २७९, २८४
पंचालजणवय	१७२, २८१, २८३
पंचालाहिपती	१७०
पंचालाहिवइ	१४५, १४८
पंचावरण्हकालसमय	६४

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

विशिष्टशब्दाः	पृष्ठाङ्काः
पंजलि	२०८
पंजलिउड	५, ८२, १६१, २०१, ३१०
पंजलियड	४३
पंडगविवज्जिया	११९
पंडर	१४
पंडव	२९०, २९१, २९२, २९३, २९४, २९५, २९६, २९७, ३०२, ३०३, ३०४, ३०६–३०७, ३१०, ३११, ३१३–३१८
पंडु	२९२, २९३, २९४, २९५, २९६, २९८ २९९, ३०१, ३०२, ३११, ३१५, ३१६
पंडुइयमुही	२४
पंडुमहुरा	३१६, ३१८
पंडुरंग	२५२
पंडुरसुविसुद्धणिद्धणिरुवहयविंसतिणह	५९
पंडुराय	२८३
पंडुरायभवण	२९४
पंडुसेण	३१७, ३१८
पंत	१२४, ३५०
पंथकोट्टण	३३८
पंथकोट्टि	३३८
पंथग	८६
पंथगपामोक्खा	११३, ११४, १२६
पंथगपामोक्खार्ति	१२३
पंथय	७८, ८४, ८५, ८७, ८८, ८९, १२७, १२८
पंथयपामोक्खार्ति	१२४
पंथिय	१८२, २२८
पकाम	४०, २५६
पकिरमाणा	८६
पकणि	३७
पकमणि	२९४
पका	१३५
पक्ख	१४५, १४६, १८७, १९०
पक्खवाएणं	९४, ९९
पक्खालिज्जति	११५
पक्खालिज्जमाण	११६
पक्खालेहि	५०
पक्खित्त	२५९
पक्खिप्पमाण	१७८
पक्खिवति	५०, ३४६, ३५३
पक्खिवमाणी	१४८
पक्खिवावेत्तए	९९
पक्खिवेज्जा	१३०
पक्खिवेति	३४६
पक्खिसिरीसिव	६७
पक्खुभितमहासमुद्दरवभूय	१५३
पक्खेव	२५२
पगइभद्दए	७५, २६१
पगतिभद्दए	७६
पगाढ	३५३
पगाम	४७
पगिण्हित्ता	२८
पग्गहिय	७२, ११३
पचंकमणगं	३७
पच्चक्ख	१०७, १४१, ३४८, ३५४
पच्चक्खाए	७४, २३४, २६०
पच्चक्खाण	११६, १५८
पच्चक्खामि	२३५, २६०
पच्चणुभवमाण(णी)	४१, ८०, ९१, ९४, ९५, ९७, ९८, ९९, २२२, २६५, २६९, २७४, २७६
पच्चतिएहिं	२१९
पच्चत्थिम	१४१, ३४८
पच्चत्थिमलवणसमुद्द	१४१
पच्चत्थिमिल्ल	२००, २०३, २२७
पच्चत्थुयाए	१७१
पच्चप्पिणह	३२
पच्चप्पिणति	१६३, १६७, १६८, १७५, २५४, २८४, ३०१

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

विशिष्टशब्दाः	पृष्ठाङ्काः
पच्चप्पिणइ	३५, १६५, २३१, २५२, २८६, २९९, ३०४.
पच्चप्पिणित्ता	१२६, १२८,
पच्चयकरणं	२४९
पच्चागयपाणे	८५
पच्चामित्त	८८, ८९, ९१
पच्चायाया	१४५, १७९, २६५, २७९
पच्चावरण्हकालसमय	५७, १२७, १८८, २८५, ३४०
पच्चुण्णमति	२८८
पच्चुत्तरंति	१९५
पच्चुत्तरति	२३४
पच्चुत्थिए	९
पच्चुद्धरिस्सामि	६२
पच्चुन्नमइ	८२, ३५६
पच्चुवेक्खंति	३१९
पच्चूसकालसमय	१३
पच्चोरुभति	५५, २७६
पच्चोरुहंति	३१८
पच्चोरुहति	१०, ४२, ४४, १८७, २६८, ३०९, ३४९, ३५६, ३६०
पच्चोसक्कइ	१६८
पच्चोसक्कति	१०५, २४६, ३५१
पच्छण	२३२
पच्छण्ण	१०४
पच्छा	४५, ५६, १०५, ११६, १२२, १२३, १३३, १८५, १९६, २१३, २१४, २१९, २५३, २५४, २७७, ३५९
पच्छातुर	११२
पजेमणगं	३७
पज्ज	२८५, २९४
पज्जत्ती	३६२
पज्जालेति	३४६
पज्जुण्णपामोक्ख	२८०
पज्जुन्न	२९४
पज्जुन्नपामोक्ख	१०७

विशिष्टशब्दाः	पृष्ठाङ्काः
पज्जुवासइ	२९५, ३४९, ३५८
पज्जुवासणिज्ज	९२, ३५४
पज्जुवासति	४३, २२४
पज्जुवासमाण	५, २०१, ३५५
पज्जुवासामो	२३३
पज्जुवासित्तए	३५७
पट्टण	२९४
पट्टय	१६३, १६४, २३८, २६८, २९१, २९२
पट्ठ	१५, २०२, २०९
पट्ठंसि	२०३
पट्ठवए	५९
पडए	२१९, २२१
पडंति	२०८
पडगसाडग	५१, ११३
पडणीय	८८
पडयाणेहिं	३२९
पडसाडए	५५
पडागातिपडागं	४२, ११२
पडिकप्पेइ	२८२, ३०५
पडिक्कंते	१२७
पडिक्कमण	१२७, १२८
पडिक्कमिउकामे	१२७
पडिगय	४, ४३, ११३, २०९, २५७, ३१३
पडिगाहेत्ता	२५८
पडिग्गह	१२४
पडिग्गाहग	४९, ५०, ५३, २५८
पडिचार	३८
पडिच्छति	१७५
पडिच्छंतु	२४३, ३६०
पडिच्छमाण	३६
पडिच्छिए	४४, १२३, २२२, ३५९
पडिच्छित्ता	२०८
पडिच्छियमेयं	१३
पडिजाइत्तए	१३६
पडिजागरमाणी	१३, १३४, १३९

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

विशिष्टशब्दाः	पृष्ठाङ्काः
पडिणिक्खमति	१५, ३४१
पडिदंसेंति	३१९
पडिदंसेति	३५३
पडिनिक्खंते	२२५
पडिनिक्खमइ	१७१, २९२, ३४९
पडिनिक्खमति	२८८, ३५९
पडिनिक्खमित्ता	२७८
पडिनिक्खिविस्सामि	६८
पडिनिग्गत	२४०
पडिनिज्जाएज्ज	१३३, १३४
पडिनियत्त	२३७, ३१५, ३५३
पडिनियत्तति	३५३
पडिपुंजिय	९
पडिपुच्छणिज्ज	७, १३२
पडिपुण्ण	४७, १३३
पडिपुण्णपाणिपायसुकुमाल-कोमलतल	१५
पडिपुन्नसुचारुकुम्मचलण	५९
पडिबंध	४३, ७१, ७४, ८३, १३२, १७९, १८४, २४३ ३४९, ३५८, ३६०
पडिबुद्धा	१०, ११, १४१, २६९, २७०, २९७, २९८
पडिबुद्धी	१४५, १४८, १४९, १५०, १५१
पडिभंड	१६२
पडिमा	१४८, १६१, १७७, १७८
पडिय	२५२
पडियंसि	१३२
पडियपुयत्थणी	३५८
पडियारकम्म	२२८
पडिरूवजणितहास	१७०
पडिरूवा	३९, ४०, १३५, १९५, २२६, २२७, २२८, २२९, २३२, २९१, ३४८
पडिलाभेत्ता	२७४
पडिलाभेमाण	११५, ११६, २२२
पडिलाभेमाणी	२४३
पडिलोम	२०२, २०४, २०८
पडिवज्जति	१८७, ३५३
पडिवज्जाहि	३६१
पडिवालेमाण	९६, १४९, १७५, १९९, २५२, ३०२, ३१३, ३१४
पडिविसज्जेति	३१६
पडिवूह	३८
पडिसंवेदेति	२६८
पडिसंसाहेहि	२४५
पडिसाडग	२७३
पडिसाहरति	३४
पडिसुणेंति	३३९
पडिसुणेति	३०९, ३११
पडिसुणेत्ता	२७४
पडिसुयासयसहस्स	१०९
पडिसेहिय	१७५, ३०८, ३१४, ३४२
पडिसेहेति	३०७, ३३८
पडिसोयगमण	४७
पडिहम्मिहिति	१३
पडिहारदेसिय	११०
पडिहारिय	१२७
पडुप्पवाइए	१५३
पढम	६, ७१, ७६, ७७, ८४, १४६, १९०, २९०, ३१९, ३५३–३५६, ३६२–३६७
पढमज्झयण	३६८
पढमपाउस	६४, १३४, १३५, १३६
पढमसत्तराइंदिय	७१
पढमा	५४, ७१, १४४, २४१, २५८
पढमिल्लुग	१३१
पणच्चमाण	१५५
पणतीसं	१९०
पणपण्ण	१८९, १९०
पणयखिज्जिय	२०७
पणाम	८२, ८३, १५०, २०२, २०३, २८७, २८९, ३०४

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

विशिष्टशब्दाः	पृष्ठाङ्काः
पणिए	१०२
पणिय	२५१
पणियभंडमाया	२०१, २५१
पणियसाला	७९
पणिवइयवच्छला	३०९
पणिहाय	२११
पणीय	३५३
पणुवीस	१९०
पणोल्लिज्जमाण	६७
पण्णगभूय	३५३
पण्णत्ति	१८९
पण्णत्त	६, १०३, १४०, १४१, १७१, २१०, २१२, २१३, २१५, २२३, २२४, २३५, २३६, २५५, २७९, २९४, ३५५, ३५६, ३६७, ३६८
पण्णवणा	४७, ४८, ११०, १९२, ३४९
पण्णवित्तर	४७, १९२
पण्णवेति	२३०, २३२
पण्णवेमाण	११५, २१७, २२०, २२१
पण्णवेमाणी	१७०
पण्णासाए	३६८
पतिंवया	२६९, २७०
पतिट्ठवका	३४५
पतिभए	७८
पत्त	३३, ६४, ६५, १६१, १६७, १९७, २३२, २३७, २५३, २५४, २६७, २७१, ३५७
पत्तइए	१३५
पत्तइया	१३५
पत्तच्छेज्ज	३८
पत्तद्धा	१९४
पत्तसगडिया	७३
पत्तसमय	२०१, २०२
पत्तहारा	२२८
पत्तियति	२७५
पत्तियमाणा	२५४
पत्तियह	२२१
पत्तिया	१३५, २१३, २२७, २५३
पत्तियामि	४३, १६०, २२२
पत्तेय	११२, १७४, १८३, २८४, २८५, २८६, २९१
पत्थं	३४
पत्थयण	२५२
पत्थयति	२०८
पत्थिए	२७, ३७, १३३, १३४, १३५, २१८, २२१, २२५, २३२, २३३, २३४, २३८, २४१, २४३, २४५, २४९, २५१, २५९, २९५, ३११
पदमग्गविहि	३४३
पदेस	१९५
पधारेति	१८३
पधारेत्थ	१०४
पन्नगभूत	२५९
पन्नत्ता	२५३
पन्नरसम	२५१, २५५, २५६
पप्पुया	१५३
पप्फुल्लकेसरोवचिया	२२६
पबाह	१०५, १०६
पब्भार	६०, १००
पभंकरा	३६७, ३६८
पभात	१४, २११
पभावणया	१४३
पभावती	१४६, १४७, १५१, १६४, १६६, १६७, १७०, १७३, १८७, १८९
पभिती	९०, २१६, २१८, २२५, २४६
पभू	३१३
पमइलदुब्बला	२४
पमज्जति	२८
पमत्त	८४, १२६, १२८
पमत्तविहारी	१२६
पमदवण	१६७

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

विशिष्टशब्दाः	पृष्ठाङ्काः
पमयषण	२३६, २५०
पमाण	७, १३२, १७९
पमाणभूत	७, १३२, १४०
पमाणातिक्कंत	१२५
पमादेयव्व	५५, ५६, ११३
पमुइयपक्कीलिय	१४५, १४६
पमुइयपक्कीलियाभिगमं	३५
पमुंचमाण	६१
पमुंचमाणी	२०१
पमुतियपक्कीलिया	१०७
पमोक्खमाइक्खित्तए	१७१
पम्हलसुकुमालगंधकासाइलूहियंगे	१५
पम्हलसुकुमाला	२७३
पम्हलसूमाला	५१, ८२
पम्हुट्ठ	१७९
पम्हुट्ठदिसाभाए	३४३
पय	५४, ३५६
पयइसुकुमालय	१२५
पयंगो	३३१
पयक्खिणाणुकूलेणं	३२२
पयच्छामि	३१
पयच्छामो	४९
पयण	११६
पयत्त	७२, ११३, १६७, १९९, २०४, २२६, २९५, ३१३, ३२८
पयमग्गं	८६
पयरगलंबंत	९
पयाएज्जासि	८१
पयामि	८०, ८१, ८२
पयाया	३४, २४०, ३१७
पयायामि	२३८, २३९
पयाहिण	१४५
पयाहिसि	१२
पर	७९, २१८
परंगिजमाण	३७
परक्कमियव्व	५५, ११३
परकम्मे	३१०
परचक्करायाभिरोहिया	१९४
परदारप्पसंगी	३३६
परपरिवाय	७४
परब्भमाण	८८, ९१, ३३८
परब्भाहय	६१, ६८, ३४४
परभव	२३३
परम	५४
परममहब्भयाभिद्दुया	१९४
परमरम्म	१३
परमसुइभूत	८९, ३४१
परमसुइभूय	३६, ९५, १५०, २२०, २५७
परमसुहदरिसणिज्ज	१४६
परमसुहफास	२८९
परमसोमणंसिया	१०
परमाउ	६२, ६९
परम्मुह	१७७, २४६
परम्मुही	९०
परलोग	१०५
परलोगनिप्पिवास	४८
परलोय	९२, १००, २५४, ३५४
परवसा	२७८
परव्वसा	३६१
परसुणियत्त	८५, ३४४
परसुनियत्तव्व	४४
परहुतसुरत्तलोयण	१४
परहुयरुयरिभितसंकुल	२२
परामुसति	२८७, ३०८, ३१२, ३१३, ३४३
परासर	६७
परिकहेंति	३४९
परिकहेति	१८९
परिकिण्णा	१४७
परिकुविया	१७६, २०१
परिक्खणट्ठयाए	१३३
परिक्खणट्ठाए	१३६
परिखित्ता	१७७, २८६
परिक्खेव	१९५

विशिष्टशब्दाः	पृष्ठाङ्काः
परिगिज्जमाण	३७
परिगीयं	३५
परिग्गह	७४, ११६, २३५, २६०
परिघोलेमाणा	१०४
परिच्चइत्तए	१५८
परिचयति	१६०
परिच्छन्न	७७
परिजण	१०६, १३३, १३४, १३७, २०९, २३८, २४८, २५३ ३५९
परिजनमहिला	८०
परिजाणति	२७
परिजाणाहि	२४९
परिट्ठवेंति	३२०
परिट्ठवेत्ता	३१९
परिणममाण	२९, १३६, २१९, २२५, २५३, २५४, २५९, ३०३
परिणयवया	४५, १९४
परिणाम	६३, ६९, १७८, १७९, १८८, २३३, २४९
परिणामिय	२६
परिणामेमाण	१६५, १७६
परिणिट्ठिया	१७०
परिणिव्वाणवत्तिय	२६०
परिणिव्वाहिति	२६१, ३६२
परितंत	१०५, १०६, २०९, ३१४, ३४३, ३४४
परित्तीकत	६८
परिधाडेमाण	३४४, ३४५
परिधावंति	१८७
परिधावमाण	६२
परिनिव्वाणमहिमा	१९०
परिनिव्वाणवत्तिय	७५
परिपेरंत	१०४, २३३, २६०, ३२७
परिब्भट्ठ	२३३
परिभंड	२५५
परिभवंति	२७८
परिभवणिज्ज	१००, १३८
परिभाएउं	४०, ४७, २५६
परिभाएत्तए	१९१
परिभाएमाणा	३६, १८२, २२७, २८५, ३४०
परिभाएमाणी	३३, २७४
परिभायंतियं	१३८
परिभुंजमाणी	३३, ८३
परिभुंजेमाण	२८५, ३४०
परिभुञ्जमाण	३६, ३७, ३८, २५६
परिभूय	३१२
परिभोग	२४०, २४१, २४३, २७४
परियट्टणा	५७
परियण	८७, ८९, १५३
परियणमहिलिय	८३
परियाओ	२२३
परियाग	१४५
परियागया	९८, १३५
परियाणंति	२०४, २४६
परियाणह	२०२
परियाणाइ	१७६, २१७, २१८
परियाणाति	९०, २४७
परियायंतकरभूमी	१९०
परिवज्जिया	१५८, १६८
परिवड्ढइ	२६५, २७९, ३३६
परिवड्ढमाण	२१२, २२५
परिवसामो	३२५
परिवसित्तए	१७०
परिवाडी	१४४
परिवुड	१७६, २४३, २६६, २८४ २८६
परिवेढिए	२९०
परिवेसंतियं	१३८
परिवेसमाणा	१८२
परिव्वाइगावसहातो	१७१
परिव्वाइया	१७०, १७१, १७२, १७३
परिव्वाइयाजणितहास	१७४

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

विशिष्टशब्दाः	पृष्ठाङ्काः
परिव्वाइयासंपरिवुडा	१७२
परिव्वायए	११४, १२२
परिव्वायग	११५, ११७
परिव्वायगधम्म	११४
परिव्वायगसहस्स	११७, ११८, १२२
परिव्वायगावसहस्स	११५, ११७
परिसडिय	७७
परिसडियपंडुपत्तपुप्फफला	२१३
परिसडियरज्जुविसरंतसव्वगत्ता	१९४
परिसा	४, ४३, ९०, ९१, १०८, ११५, १२३, १२५, १३०, १४१, १४२, १८३, १८७, १८८, १८९, १९०, २२३, २२४, २३३, २४६, २४७, २५७, ३१७, ३५५, ३५६, ३६३–३६५, ३६८
परिसाडेइ	२९
परिसामियचंदसूरगहगणपणट्ठनक्खत्ततारगपहे	२२
परिसोसियतरुवरसिहरभीमतर-दंसणिज्ज	६६
परिस्संते	१५
परिस्सम	२२९
परिहत्थभमंतमच्छकच्छभअणेगसउणगण-मिहुणपविचरिए	१०३
परिहत्थभमंतमच्छछप्पय	२२६
परिहरमाणा	२५४
परिहायमाण	२११, २२५
परिहावेमाणी	२४
परिहिया	३०, १८३, २८७, ३५८
परीसहचमू	५४
परीसहोवसग्गा	४८, ५४, ७५
परुन्न	३४४
परूवेति	२३०, २३२
परूवेमाण	२१७, २२१
परूवेमाणी	१७०, १७२
पलंबकुच्छि	१५५
पललि	५३
पलाया	९८
पलिओवम	९२, २३५, २७९, ३६२, ३६४, ३६६, ३६८
पलित्ते	५६, २४९
पलोमेह	२७२
पल्ल	१३३, १३७, १४०
पल्लंतर	१३३
पल्लंति	१३६
पल्लल	६०
पल्लवाणि	३३
पल्लवियपायवगण	२१
पल्हत्थिय	३०९
पल्हवि	३७
पल्हायणिज्ज	२१६, २१७, २२०
पवज्जा	९५
पवणकिच्चं	२४९
पवणबलसमाहया	१५४
पवत्ती	२९९
पवत्तेह	१८३
पवयण	१४३
पवयणसार	२०८
पवर	१७, १८३, २८७, ३५८
पवरगोणजुवाणए	९७
पवरजोहकलिया	१७५
पवरपरिहि	९२
पवरभवण	३०९
पवररयणदीव	२०५
पवररायसीह	२८९
पवरलक्खण	९७
पवरवत्थ	३०
पवरवरसालभंजियउज्जलमणिकणग-रतणथूभियविडंकजालद्धचंदणि-जूहंतरकणयालिचंदसालियावि-भत्तिकलिए	८
पवहण	९७
पवा	११९, ३३६

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

विशिष्टशब्दाः	पृष्ठाङ्काः
पवाए	२४८
पवाणि	७९
पवाय	१०७, १४५
पवासिए	२१
पवासु	८६
पविट्ठ	२५०
पवित्तय	११५
पविरलपरिव्वाइया	१७१
पविरलपरिव्वायग	११७
पविरलमणुस्संसि	१०४, १७७, २१९
पविसति	११
पव्वइए	२११, २५५, ३२९
पव्वइत्तए	११०, ११२, २२२, ३४९
पव्वइया	१८९, २४३, २७४, २७८, ३४७, ३६९
पव्वइस्सामो	२२२
पव्वए	१२४
पव्वजा	२४९
पव्वण	७९
पव्वणी	५०
पव्वत	१२२, ३१९, ३२०
पव्वतिए	५८, ९१, ९२, १०२, १०५, १२३, १४२, १८८, २०८, २१०, २१२, २१४, २५४, ३४३, ३४८, ३५०, ३५१, ३५३, ३५४
पव्वतित	९२, ११४, १७८, २१३
पव्वतित्तए	१८४, २४३, ३५१
पव्वतिस्सामि	३१८
पव्वय	४१, ७३, ७४, ७५, ७६, १०७, १११, १२९, १४२, १९०, २२५
पव्वयंतमगुपव्वयति	११२
पव्वयह	१२३, १४२
पव्वयामि	३५९
पव्वयामो	१४२, ३१७
पव्वह	१८०

विशिष्टशब्दाः	पृष्ठाङ्काः
पव्वहिज्जमाणी	२६२
पव्वाविय	५६, ७०, ३६०
पव्वाहि	२२३, ३४९
पसण्ण	२८५, ३४०
पसत्तमुत्तिलिहियचित्तकम्म	८
पसत्थ	१३, ६९, १७९, १८८
पसत्थडोहला	१४६
पसन्न	२८५
पसव	५०, ७९
पसादियाणि	२०७
पसारेमाण	६८
पसासेमाण	२४५, ३१८
पसाहणट्ठंगअविहवहूओवयण-मंगलसुजंपितेहिं	४०
पसिढिलभूसणपडंतखुम्मियसंचुण्णिय-धवलवलयपब्भट्ठउत्तरिज्जा	४४
पसिणातिं	५७
पसु	६७, ११९
पसूया	१३५
पह	२३, ८६, ११२, २५१, २८६, २९९, ३३६
पहकर	२८४
पहट्ठा	२०८
पहरण	१५२, ३०२, ३०६
पहरित्थ	६७, ९०, ९८, १५०, १५१, १६३, १६४, १६७, १६८, १७०, १७४, १७५, २००, २०३, २३४, २४५, २४६, २८३, २८४, २९१, २९७, ३०६, ३१०, ३४१, ३५२
पहसियपयलियपयडियगत्तं	१५५
पहाण	१३
पहाव	२४५
पहिया	१८२, २२८
पहीण	३१९
पहेलियं	३८
पाईणपडीणायया	१०७

विशिष्टशब्दाः	पृष्ठाङ्काः
पाउकामे	३४१
पाउणइ	२४४
पाउणति	२७९, ३६२
पाउणित्ता	७५, १२२, १२९, १४५, १९०, २५०, २६१, ३२०
पाउणेत्ता	७६
पाउपभाए	२८७
पाउप्पभा	१७७
पाउप्पभाताए	१४
पाउप्पभायाए	५७, ५८, ७३, ७४, ८०, २२५, २७३, ३६१
पाउब्भवति	२२३
पाउब्भवमाण	११२
पाउब्भवह	१८०
पाउब्भवामो	११८
पाउब्भवित्था	२०
पाउब्भूत	४, ५६, ६९, ८३, ८८, १०६, ११३, १२५, १४२, १४६, १७४, २०९, २३०, २५९, २९७, ३५३, ३५५
पाउब्भूय	६२, ११२, १६१, १८४, १८८, १८९, २४९, २६३, २७०, २७३, ३०१
पाउब्भूयातिं	१९२
पाउयाओ	३५६
पाउस	२२, ६०, १९७
पाउसउदू	१९७
पाउससिरी	३१, ३२, ३४
पाए	६८, ६९, २७६
पाएण	६४, ६७, १७३
पाएसु	३२८, ३६१
पाओदयदाईय	१३८
पाओवगमण	१२२, १९०
पाओवगय	७४, ७५
पागडी	५९
पागयजण	४८
पाडल	१४६, २८९

विशिष्टशब्दाः	पृष्ठाङ्काः
पाडलसिरीससलिल	१९८
पाडिएक्क	२७८
पाडिक्कयं	३६१
पाडिवय	२११
पाडिवयाचंद	२११
पाडिहारिय	११९
पाण	५६, ७०, ७१, ८०, ८१, १२६, १२७, २१९, २२०, २५७, २५८, २५९, २७२
पाणएणं	१२७
पाणगाण	३२७
पाणघरएसु	३३६
पाणनिरोह	८७
पाणभोयण	१२५, ३५३
पाणविहि	३८
पाणाइवाय	१७१
पाणागार	७९
पाणाणुकंपणया	६९
पाणाणुकंपा	६८
पाणातिवातवेरमण	१३१
पाणातिवाय	७४, ७५, ११६, १३०, २३४, २६०, ३५४
पाणि	४०, १०८, १४१, २६८
पाणिग्गहण	२३८, २९१
पाणिपाय	१०८
पाणिफासं	२६८
पाणिय	६२, २२५, २२८, २२९, २३२, २३३, ३२४, ३२६
पाणियघरएसु	३३६
पाणियघरियं	२२०, २२१
पाणियपाए	६२
पाणीयपाए	६२
पाणेग	१२५
पातरासो	१८२
पाद	१०४, १०६
पाददद्दरयं	३०९
पादपीढ	३०३

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

विशिष्टशब्दाः	पृष्ठाङ्काः
पादुब्भूत	३६
पाय	४८, ५७, ६८, १०५, १८०, २७६, ३०३
पायंगुट्ठ	१६७, १७४, २३८, २९६
पायंगुट्ठाणुसार	१६७, १६९
पायंगुलिय	२३८
पायग्गहण	११०, १६४, १७६, २८०, ३००
पायचार	२२४
पायच्चारविहार	२८१, २८२
पायच्छित्त	९१, १७७, २४५, ३६१
पायत्ताणीएणं	२३
पायदद्दरय	६१
पायपलं	५२
पायपीढ	१०, ३०४, ३५६
पायरयरेणुगुंडिय	५७, ५८
पायरास	२५३
पायवंदए	२७
पायवंदते	२३४
पायवंदिय	१६४, २८०, ३५८
पायवघंससमुट्ठिय	६०, ६७
पायवडणं	४४
पायवडिय	८६, ९०, १६१, ३०९, ३१०
पायविहारच्चार	९२, १०९
पायसंघट्टण	६९
पायार	३०९
पायाल	३०१
पारणए	१४४
पारणगं	२३३
पारदारियाण	३३८
पारसीहिं	३७
पारावयचलणणयण	१४
पारिच्छेज	१५२, १६१, १६२, १९२, २५१
पारिणामियाए	७
पारिचए	१५८
पारेंति	१४४
पालइत्ता	६९
पालंब	५२
पालंबपलंबमाणघुकयपडउत्तरिज्जे	१६
पालयाहि	४९
पालेइ	७२
पालेति	७१
पालेमाण	१०८
पालेहि	४९, ५४
पावचंडालरूव	७८
पावय	५४
पावयण	४७, ९२, १००, १०२, १५९, १६०, २२२, २३३, २४२, ३५९
पावसिमेणेहिं	१३
पावसियालगा	१०४, १०५, १०६
पावहिइया	२०७
पावा	१०४, १९५, २०२, २०७
पावाराण	३२६
पास	३५८–३६०, ३६३, ३६७, ३६९
पासउ	७४, ३५७
पासए	३२७
पासओ	२४६
पासंडत्थ	१८२, २५२
पासंति	६८
पासगं	२४७, २४८
पासणया	४५, ८६, २६७, ३६०
पासति	२०३, २४१
पासतो	२४६
पासत्थ	१२६, १२८, २७८, ३६२
पासत्थविहारी	१२६, २७८, ३६२
पासमाण	१६८
पासयं	३८
पासवण	५७, ६९, ८८, १२७
पाससि	६८
पासाईया	२२६
पासाओ	२४०

विशिष्टशब्दाः	पृष्ठाङ्काः
पासातीए	१०७, १९५
पासातीया	३४८
पासातो	२६९, २९८, २९९, ३००
पासाद	१०३
पासादीय	३९, ४०, १३५, २२७
पासामि	३१२, ३१३
पासामो	१५३
पासाय	१०९
पासायवर्डिसए	१८३
पासायवडेंसए	३९, १९५, १९६, १९७, १९९, २०३, २९१
पासायवरगते	४१
पासायवरगया	२३६
पासायसया	१४१
पासि	५३
पासित्ता	३०९, ३५६
पासित्ताण	१०, ११, १४१, ३४६
पासिहिसि	३१२
पासेत्ता	२७०
पासेहि	३२८
पाहुड	८५, ११०, १६१, १६२, १६६, १६९, २२५, २२६, २५५, ३२४, ३४२
पिउ	१६४
पिउच्छा	३००, ३१६
पिउच्छि	३०१
पिऊ	२९०
पिए	४५, ८०
पिंखोलमाणवरललितकुंडलुज्जलिय-वयणगुणजणितसोम्मरूवो	३०
पिंगलदिप्पंतलोयण	१५६
पिंड	१४८, १७८
पिट्ठओ	२४६, २४८, २७६
पिट्ठतो	३२, १५०, २४६, ३४३
पिट्ठंडीपंडुर	९४
पिणद्धगेवेज	१६
पिणद्धति	५२, १६१

विशिष्टशब्दाः	पृष्ठाङ्काः
पिणिद्धति	१६२
पिता	९०
पित्तज्जरपरिगयसरीर	६२, १२५, ३५३
पित्तासव	४६, १७८, ३४७
पित्तिय	११९
पिपीलिका	२५९
पिपीलिकासहस्स	२५९
पिपीलिगासहस्स	२५९
पियंगुसामे	१९०
पियगंधव्व	२९३
पियट्ठताए	२९७
पियट्ठयाए	३१
पियति	८०, २२५
पियदंसण	१६, १०७, २३९
पियधम्म	१६०
पियमाउए	२९८, ३५२
पियमाण	२२९, २३२, २३३
पियरो	३६९
पिया	११, २६, २७, ३४, ५३, ५६, ७५, २०५, २०६, २४१, २४३, २४७, २७१, २७३, ३४५, ३६४, ३६९
पिव	७०
पिवासा	४८
पिवासागया	२०७
पिवासिए	६१
पिसायकुमारिंद	३६७
पिसायरूव	१५४, १५७, १५८, १५९
पिहेति	३०९
पीढ	११९, १२५, १२६, १२७, १२८
पीढमद्द	१६, १४७
पीणणिज	१५, २१६
पीतिदाण	२०, ३९, ९९, १०१, १६८, २९१
पीतिमणा	१०, ३५६
पीसंतियं	१३८
पीहेति	२०८

विशिष्टशब्दाः	पृष्ठाङ्काः
पुंजे	३२७
पुंडरिगिणी	३४८, ३५१
पुंडरीय	६, १२२, १२४, १२९, २२६, ३४८, ३४९, ३५१, ३५४
पुक्कारेमाणे	३४३
पुक्खरिणी	६०, ८१, ८२, ८३, ९०, ९६, ९७, १५०, २३३
पुक्खलावती	३४८
पुच्छणा	५७, ५८
पुच्छियट्ठा	१८
पुटवाय	२३२
पुट्ठ	९४, ९८
पुढवि	१२२, २६३, ३५३
पुढविसिलं	७५
पुढविसिलापट्टय	७३, ७४, १८८, १९५, २५०, ३५१, ३५२
पुणरवि	६२, १५३, १९१, २०८, २१०, २४२, ३४८
पुणो	१५
पुण्ण	३४५
पुण्णभद्द	२, ४, १९१, २१५, २५१, ३१०, ३६६
पुण्णमुहि	१५४
पुण्णिमाचंद	२११, २१२
पुत्त	७, ५५, ५७, ८५, १०८, ११०, १३२, १३३, १३४, १३७, १३९, १६७, १६८, १६९, १७६, १९१, २०९, २३८, २४०, २४४, २४५, २४८, २६५, २७१, २७४, २८०, २९५, ३००, ३१३, ३१५-३१७, ३३४, ३४०, ३४१, ३४३-३४६, ३४८
पुत्तवायग	८८, ८९, ९१
पुत्तदुक्ख	४४
पुत्तमारग	८८
पुत्तलाभ	१२, १९
पुत्तसोयणाभिभूत	८५
पुत्ताणुपुत्तिय	३५
पुन्ना	३६६
पुन्नाग	१४६
पुन्नुच्छंगा	१५४
पुप्फ	३३, ८०, ८१, ८२, ८३, ९२, ९५, ९८, १३३, १८०, २३२, २३७, २३८, २५३, २६९, २८५, २९२, ३५९
पुप्फ-गंध-मल्लालंकार	३४
पुप्फचूला	३६०, ३६१, ३६९
पुप्फच्चणियं	८०, २०१, २०२
पुप्फपडलगहत्थगय	१५०
पुप्फपूरयं	२७६
पुप्फफलपडिपुण्णहत्थ	१८
पुप्फबलिकम्म	१५३
पुप्फमंडव	१४९, १५०, १६३, १६४
पुप्फवती	३६६
पुप्फिया	२१३, २२७, २५३
पुप्फुत्तरा	३२६
पुप्फोदग	१५
पुरओ	१३८, १८५, २०६, २४६
पुरतो	११२, १३३, १३४, १३७, १४०, १७०, १७१, २४३, २४६, २४८, ३०९, ३६०
पुरत्थाभिमुह	१६, २६, ३५, ५३, ७४, १६४, १८४, १८५, २०१, २५९, २९५, ३५७
पुरत्थिम	५३, १४१, ३४८
पुरत्थिमद्ध	३१०
पुरत्थिमद्धदाहिणद्धभारह	२९५
पुरत्थिमवेयाली	३०२
पुरत्थिमिल्ल	१७३, १९७, २००, २०२, २०३, २२७, २२९, २३२, ३४१
पुरा	५६
पुरिस	१५, ११६, १३०, १७१, १९४, २००, २०१, २१३,

विशिष्टशब्दाः	पृष्ठाङ्काः
	२१४, २१९, २२१, २२७, २२८, २३७, २४५, २५४, २५५, २८१, २९७
पुरिसक्कारपरक्कम	७३, १६०
पुरिसजुग	१९०
पुरिसलक्खण	३८
पुरिसवग्गुरापरिक्खित्ता	१०९
पुरिससएहिं	१८८, १९४
पुरिससहस्स	११२, ११३
पुरिससहस्समंतिय	११२
पुरिससहस्सवाहिणी	५२, ५४, ५५, ११२, १२३, १४२, १८०, ३१८, ३५९
पुरिससहस्सवाहिणीय	१८९, २४३, २६८
पुरिससीहेणं	३७०
पुरिसादाणीय	३५८–३६०
पुरिसोत्तमेणं	३७०
पुरेवाया	२१३, २१४
पुलग	२९
पुलिंदि	३७
पुव्व	४६, ७४, २५०, ३१८, ३२०, ३४८
पुव्वकम्म	३०१
पुव्वकयणियाण	२९०
पुव्वगए	२६१
पुव्वगमेणं	३१
पुव्वगहिय	३१९, ३२०
पुव्वजातिं	२३३
पुव्वणत्थ	२२७
पुव्वण्हकालसमय	१८७
पुव्वदक्खिण	५३
पुव्वन्नत्थ	१८
पुव्वपडिवन्नातिं	२३३
पुव्वपविट्ठा	६७
पुव्वभव	३६३–३६९
पुव्वभवजणियनेहपीतिबहुमाणजायसोग	२९
पुव्वरत्तावरत्त	१४६, ३५३
पुव्वरत्तावरत्तकालसमय	१०, ५७, ५८, ६९, ७३, ७४, ८०, १३२, १३६, २३८, २४१, २४३, २५१
पुव्वविदेह	३४८
पुव्ववेर	६२
पुव्वसंगतिय	२८, २९, ३१, ३३, २९६, २९७, २९८, ३०२, ३११
पुव्वसयसहस्सातिं	१४५
पुव्वातिं	२४९
पुव्वाणुपुव्विं	४, ४१, ७३, ९१, १०८, १२४, १२५, २४१, ३१९, ३५२, ३५५
पुव्वाधीत	२५०
पुव्वामेव	२७७, ३६१
पुव्वावरण्हकालसमय	५७, ९५, ९८
पुव्विं	४५, १८५, २३४, २४१, २४३, २७८, ३५४
पुव्वुद्दिट्ठ	२५०
पुस्समाणव	१५३, १५४
पूइत	१५३
पूइय	१८
पूतिय	१९७
पूय	१५७
पूयणिज्ज	३५४
पूयपडलपोक्खडे	२१५
पूरण	१४१
पूरयंति	२०५
पूरिम	५२, २२७
पूस	१५३
पेच्छए	३०८
पेच्छंताभिन्नणहमुहनयणकण्णवर-वग्घचित्तकत्तीणियंसणं	१५७
पेच्छमाणी	३३, २२७, २२९
पेच्छिउं	२०७
पेच्छिहिह	३०६
पेज्ज	७४
पेणाइयविरसरडियसद्दे	६१

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

विशिष्टशब्दाः	पृष्ठाङ्काः
पेरंतदेसभाग	१७
पेस	२४६, २४८
पेसणकारी	४०, ४१, १३८, २९१
पेसुन्न	७४
पेस्स	९०
पोए	६१
पोंडरिगिणी	२४९, ३५०, ३५२
पोंडरीय	३४९, ३५२
पोक्खर	७९
पोक्खरगय	३८
पोक्खरणी	९०, १९५, २२५, २२८
पोक्खरिणी	२०२, २२६, २२९, २३२, २३४
पोक्खलावतीविजय	२४९
पोग्गल	२९, १७८, २१७, २१८
पोच्चड	९९
पोट्ट	५७
पोट्टिलदेव	२४५
पोट्टिला	२३६, २३७, २३८, २३९, २४०, २४१, २४२, २४३, २४४, २४८, २४९, २७४
पोट्टिलारूव	२४८
पोतट्ठाण	१५३
पोतपट्टण	३२४
पोतवहण	१५२, १५८, १६२, २०१, २०९, ३२८
पोतवहणपाउग्गाण	१५२
पोतवहणविवत्ति	१९५
पोतवहणसंपराय	१९५
पोत्ती	५०
पोत्तुल्लए	३३४
पोत्थकम्म	२२७, ३२५
पोय	१६१, १६२
पोयट्ठाण	१६१, १६२, ३२६
पोयपट्टण	१५२, १६२, ३२८
पोयवहण	१५८, १५९, १६२, १९१, १९५, ३२१, ३२२, ३२४, ३२६
पोयवहणपाउग्गाणं	३२६
पोयवहणविवत्ती	२०१
पोरपाणग	३२७
पोराण	२७४, २७६
पोरिसीए	२४१, ३१९, ३५३
पोरुसीए	२५८
पोरेकव्वं	३८
पोलेंडेंति	५७
पोल्लरुक्ख	६०
पोससुद्ध	१८७
पोसह	२२५
पोसहसाला	२८, २९, ३३, २२५, २९६, ३०२
पोसहिय	२८, २९
पोसहोववासाति	१५८
फंदेइ(ति)	९९, १०४
फग्गुणसुद्ध	१४५
फरिस	८०, १०८, ३२६–३२९
फरिहोदए	२१५, २१८, २१९, २२०, २२१
फरिहोदग	२१७
फरुस	४४
फल	३३, १९५, २३२, २५३, २५४
फलएहिं	३४०, ३४१
फलग	११९, १२५, १२६, १२७ १२८
फलगखंड	१९५, २०१
फलभोयण	४८
फलवित्तिविसेस	११, २७६
फलहंतररतडतडेंतफुट्टंतसंधिवियलं-तलोहखीलिया	१९४
फलहखंडआसातणं	२०९
फलाति	१९५
फलिया	२१३, २५३
फलिहाणं	२९
फालसरिसजीह	१५५
फालियवण्णाभ	२१९

विशिष्टशब्दाः	पृष्ठाङ्काः
फास	२१५, २१६, २५३, ३३१, ३३३
फासिंदिय	११९
फासिंदियदुद्दंतत्तण	३३२
फासिंदियपाउग्ग	३२६, ३२७
फासिंदियवसट्टा	३३१
फासुएसणिज्ज	१२६, ३५३
फासुग	१२०
फासुय	१२६, २५८
फासुयविहार	११८, ११९
फासेइ	७२
फासेति	७१
फासेत्ता	७६
फुट्टमाण	४१
फुट्टसिर	१५५
फुट्टहडाहडसीसा	२६२
फुडविसयविसुद्धरिभियगंभीरमहुरभणिया	२९०
फुडा	३६६
फुरइ	३३१
फुरंतविज्जुतसगज्जिय	२१
फुल्लवल्लि	८
फुल्लुप्पलकमलकोमलुम्मिलिय	१४
फुल्लुप्पलगंधनीसासा	१४७
फुसंतु	७५, २३५
फेणपुंज	२३
फेणपुंजसन्निगास	५३
बउलायवत्तो	१९८
बउसि	३७
बंदिग्गहणेहिं	३३८
बंध	९१
बंधण	१५४
बंधुजीवग	१४
बंधुमतिपामोक्ख	१८९
बंधेत्ता	५०
बंभ	३, ७६
बंभचारी	२८
बंभचेरधारिणी	२७७
बंभचेरवास	२११, २१२, २७६
बंभयारी	२९
बंभलोए	३२०
बंभलोय	१८३
बज्झंति	४३, २२१
बत्तीस	१०८, १४५, १९०, ३६६
बत्तीसतिबद्ध	४१
बत्तीसतिमं-बत्तीसतिमेणं	७२
बत्तीसपुरिसोवयारकुसला	९५
बत्तीससागरोवमट्ठितीया	१४६
बत्तीसाति	१७८
बद्धपएस	२३२
बद्धफला	१३५
बद्धसेए	३१४
बब्बरि	३७
बरहिण	२१
बरिहिणविंदपरिणद्धसिहर	१९७
बल	३, ३६, ७३, १४१, १६०, २३८, २९०, ३०८
बलतिभार	३०८
बलदेव	१९, ३११, ३१२, ३१६
बलदेवपामोक्ख	१०७, २८०
बलदेवमायरो	१९
बलभद्द	१४१, १४२
बलमित्त	१८८
बलवंत	६७
बलवगसाहस्सी	२८०, २८१, २८२, ३०२
बलवगसाहस्सीणं	०१७
बलवाउए	३०५
बलवाउयं	१७५
बलहेउं	३२७
बलाहएणं	१०९
बलि	३५५
बलिचंचाए	३६४
बलियतरं	२०१
बलियतराग	८९, १५९
बलियतराय	६२

विशिष्टशब्दाः	पृष्ठाङ्काः
बलियसरीरे	३५०
बली	१८५
बहिया	११३, ३२४, ३४८
बहु	७, ३२०, ३२२, ३२५-३२९, ३३४, ३३५, ३४८, ३६२
बहुउप्पल	२२६
बहुउप्पलपउमकुमुयनलिणसुभग-सोगंधियपुंडरीयमहापुंडरीयसय-पत्तसहस्सपत्तकेसरपुप्फोवचिए	१०३
बहुखज्जपेज्जलेज्झेसु	३३२
बहुजण	७९, ९२, ११५, १४०, १८२, २२५, २२९, २३०, २३२, २३३, २३४, २६१, २६२, ३१८, ३२१
बहुजणसद्द	३१९
बहुनगरणिग्गयजसे	३३७
बहुनाय	२४१, २७४
बहुपडिपुण्ण	१९, ३४, ८४, १४६
बहुपडिपुन्न	१२, २६, ७५
बहुपढिय	२४२
बहुपरिवार	२४१, २५७
बहुपुत्तिय	३६६
बहुमए	४५
बहुमज्झदेसभाए	७७, १०७, १४८, १४९, १६३, १९५, २५३
बहुमज्झदेसभाग	३१४
बहुरूवा	३६६
बहुलपक्ख	२११
बहुविह	१५
बहुविहआगम	२९०
बहुविहतरुपल्लववउरपाणियतण	६०
बहुविहीय	१८३
बहुसंभारणेहकयं	२५७
बहुसंभारसंजुत्तं	२५६
बहुसंभारसंभिए	२५७
बहुसमसुविभत्तनिचितरमणिज-भूमिभाग	४०
बहुसिविखया	२४१
बहुस्सुय	१४३, २४१, २७४
बहूर्तिं	२९३
बायालीस	१९, २०
बार	७९
बारमूल	५७
बारवई	१०८, २८०, २८३, ३०२
बारवती	१०७, १०८, १०९, ११२, २८१, २९८, २९९, ३००, ३०१, ३१५, ३१६
बारस	७१, ७६, ११६
बारसजोयणायामा	१०९
बारसम	७२, २१५, २२३
बारसहि	१४४
बारसाहदिवस	३६
बाराणि	८४
बालकीलावणकुसले	७८, ३३४
बालग्गाही	८४, ३३४
बालघाय	८७
बालघायणाण	३३८
बालमार	८७
बालवयंसगा	१४१
बालवयंसा	१४२, १७८, १७९
बालातवकुंकुम	१४
बावत्तरि	३८, ३१७
बावत्तरिकलापंडित	३९
बावीस	४८
बावीसतिमं-बावीसतिमेणं	७२
बासट्ठिं	३१३
बाहप्पमोक्खण	९०
बाहा	१५४, १५५, १८५, २०८, ३१३
बाहिर	८, १२३
बाहिरपेसणकारियं	१३८
बाहिरिय	१३, १६, ३५, ९०, १८८, १९०, २४६, ३५८, ३५९
बाहुच्छायापरिग्गहिय	१११, १६६, १७०
बाहुजुद्ध	३८

विशिष्टशब्दाः	पृष्ठाङ्काः
बाहुजोही	३९
बाहुप्पमद्दी	३९
बिंदुग	२५९
बिंदुय	२५६
बिंबोट्ठी	१४७
बिंहणिज्ज	२१६
बितिय	७७, ३६२-३६४
बितियाचंद	२११
बियसुयक्खंधो	३७०
बिल	२५९, ३३१, ३५३
बिलधम्म	६७
बीए	३५५
बीय	२३२, २५३, २५८, ३१९
बीयभोयण	४८
बीयाचंद	२११
बुज्झति	३१५
बुज्झिहिंति	३७०
बुज्झिहिति	९२, २३५, २६१, ३६२
बुद्ध	५
बुद्धि	७, २६, १७६
बुद्धिविण्णाण	११
बूर	१०
बोहए णं	५
बोहेहि	२४३
भंजित्तए	१५८
भंड	५६, १६२, २५१
भंडकरंडगसमाणे	४५
भंडग	११५, १५२
भंडगनिक्खेव	११७
भंडणाभिलासी	२९४
भंडणिक्खेव	१६९
भंडववहरण	१६२
भंडविणिमय	२५५
भंडागारिणि	१३९
भंडीरवडेंसए	३६८
भंते	१०७, १४१, १९१, २११, २१३, २१५, २३६, २४४, ३२०, ३३४, ३४८, ३५०, ३६२, ३६४, ३६८
भंभाण	३२५
भक्खेया	१२०, १२१
भगंदर	२३०
भगवओ	३, ४२, ४४, ४७, १८४
भगवं	४२, ४३, ५५, ५६, ५८, ७०, ७१, ७२, ७३, ७४, ७६, १८३, २१०, २११, २२४, २३३, २३४, ३४६, ३५६, ३५७, ३६३
भगवंत	७५, ९१, ९२, १४४, १८१, २६०, २८८, ३१८, ३१९, ३५०, ३५४, ३५७
भगवता	५, ६, १३१, १४१, १५३, १९०, २१२, २१४, ३४७
भगवती	१४७, २९४
भगवतो	४३, ४४, ४५, ६९, २३४, ३५५, ३५७
भगवया	७७, ९३, ९४, १०३, १०६, १०७, १२९, १३०, १४०, २१३, २१५, २२३, २२४, २५०, २५५, ३२०, ३३३, ३३४, ३४८; ३५४, ३६२, ३६४, ३७०
भगिणी	९०, १६८, १७३, २८१, २८६, ३०४, ३१०
भग्ग	३२
भग्गकूवए	७७, ७९, ८५, ८६
भग्गमेढिमोडियसहस्समाला	१९४
भग्गलुग्ग	२५२
भज्ज	१७३
भट्ट	२३३
भट्टविज्जा	१९४
भड	१६३
भडचडकरपहकर	१५०
भडचडगर	१५१, २३६, २३८
भडचडगरपहकर	४३

विशिष्टशब्दाः	पृष्ठाङ्काः
भण	४१
भणामा	२४१, २४३
भमरणिगर	१५५
भमरावलि	२१
भत्त	७५, ७६, ८७, ९२, १२५, १२६, १२७, १४१, १५८, १८७, १९०, २४४, ३१९, ३६२
भत्तघर	२५८
भत्तपाण	९५, २२८, ३१९, ३२०, ३५३
भत्तपाणपडियाइक्खित	७३, ७५
भत्तसय	१४५
भत्तार्ति	१२२
भत्तार	२८०
भत्तारकहण	१४६
भत्तिचित्त	४०, १४९
भद्द	४९, ५४, ८१, ९१, १५३
भद्दए	२५३, २५४
भद्दगपावएसु	३३२, ३३३
भद्दतो	२७३
भद्दा	७७, ८०, ८२, ८३, ८४, ८५, ८६, ८७, ८९, ९०, १३२, १९१, २३६, २३७, २५०, २६५, २६६, २७०, ३३४, ३४०
भद्दासण	११, १३, १६, १८, ५३, ५४
भद्दिया	२७३
भय	३१०
भयवसभयंतदित्तनयणो	६६
भरणी	१९०
भरह	४९, ३०३
भरित्तए	३२४
भरियमेहवण्ण	१५४, १५५
भरेंति	१६२
भव	१२१, १३८, २०८
भवक्खय	७६, ९२, १४१, २५०
भवग्गहण	५८, ६४, १७८, १७९, २७६
भवण	१९, १०९, १११, १४६, १७२, १८१, १८३, २९१, २९५, २९७, २९८, ३०१, ३०२, ३०३, ३५१, ३६२, ३६४, ३६५, ३६७
भवणवडेंसगदुवार	१८
भवणवति	१८८
भवणवरपडिदुवारसभा	११०
भवणवासिइंदाणं	३५५
भववक्कंती	१४६
भवसिद्धियवरपुंडरीय	२९०
भवित्ता	२२२, २४३, ३१७
भवियत्वम्	९८
भवियव्व	१३४, २००, २०८
भविस्सं	२९७, ३११, ३१२
भविस्सति	११
भविस्सइ	१७९
भवेज्जाइ	१९७, १९८, १९९
भव्व	२९७, ३११ ३१२,
भाइल्लए	२४६
भाइल्लगा	९०
भाइसयसमग्ग	२८३
भाउया	३४९
भाउसयसमग्ग	२८४
भाग	१४५
भागिणेज्ज	१५३
भाणितव्व	१७०, १९०
भाणियव्व	१२१, २८७
भाणुमित्त	१८८
भातरो	२५६
भामरीण	३२५
भायण	८८
भायरं	३४६
भाया	८१, ८४, ९०, १५३
भारग्गसो	१४६
भारह	७, ६२, ६४, ६९, ७७, १४५, १४६, १५९, १७८, १८०, १८१, २०१, २०३, २२४, २६५, २७९, २९६, २९८, ३११-३१२, ३५६, ३५७

विशिष्टशब्दाः	पृष्ठाङ्काः
भारियत्ताए	१५१, २३८, २६६, २७३, २८०
भारिया	४६, ८०, ८१, ८५, ८७, ८९, ९०, १३०, १३२, १९१, २४०, २४३, २५०, २५६, २६०, २६५, २९६, ३११, ३३४, ३५७, ३६३—३६८
भाव	२१९
भावलोए	११५
भावेमाण	४, ५, ७१, ७२, ७३, ९१, १०८, ११४, ११५, १४२, २३३, ३१८, ३५५, ३५६
भावेमाणी	२४१, २९८
भास	७२, ७३
भासति	२३२, २६१
भासमाण	२१७, २२०, २२१
भासरासिपरिच्छन्न	७३
भासामणपज्जत्तीए	३६२
भासासमिए	७०
भासासमिते	११३
भासियव्व	५६
भिउडि	१६५, १७४, ३०४
भिउडितडिनिडालं	१५६
भिंगपत्त	२१
भिंगभेय	२१
भिंगार	५३
भिंगारकदीणकंदीयरव	६०
भिंगाररवंतभेरवरव	६६
भिंभिसार	२३४
भिक्खाभायण	२३९
भिक्खुपडिमा	७१, ७६, ११६, १४३
भिच्छुंडे	२५२
भिन्नमुहिप्पमाण	९४
भिब्भिसमीण	४०, ५२
भियगा	९०
भिस	२२६
भिसगपामोक्ख	१८९

विशिष्टशब्दाः	पृष्ठाङ्काः
भिसमीणं	४०, ५२
भिसियाए	१७१, १७२, २९४, २९६
भीए	५५, १२८, २२१
भीत	६१, ६३, १०४, २००, २०१, ३०९, ३४१, ३३४
भीमतररुद्दकम्म	७८
भीमदरिसणिज्ज	६६, २००
भीमसेण	२८३
भीया	९८, ११२, १५७, १६०, १८०, १९६, २४९, ३२२, ३२४, ३५९
भुंज	४५, १११
भुंजमाण	४१, १०८, १८३, १९६, २०९, २२२, २२४
भुंजमाणी	९१, २०१, २७६
भुंजियव्व	५६
भुक्खा	२४, १२५, १४५
भुज्जो	१२, १३, १६१, २५०, २५४, ३१०
भुत्तभोग	४६
भुत्तभोगी	४८
भुयगकन्नगा	१९४
भुयगवती	३६६
भुयगा	३६६
भुया	४७, ३५६
भूइकम्म	२४२
भूत	५६, २९७
भूमि	१५८
भूमिगयदिट्ठीया	२४
भूमिभाग	१६७, २२५, २२६
भूमिसप्पि	१४५
भूय	४१, ७०, ८०, १५७, २५९, ३११, ३१२
भूयघर	७९
भूयसिरी	२५६
भूयाणंदअग्गमहिसित्ताए	३६६
भूयाणुकंपा	६८

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

विशिष्टशब्दाः	पृष्ठाङ्काः
भूसणरव	२०५, २०७
भेय	७
भेयसमावण्ण	९९, १७१
भेरी	१०९, २८२, २८३, ३०२
भेसगसुयं	२८४
भेसज्ज	१२५, १२६, १२७, १५२, २२८, २३२, २४२, २४९
भोग	४१, ५५, ११४, २०८, २४५ ३५२
भोगकूरकण्हसप्पधमधमेंतलंबंतकण्णपूरं	१५७
भोगभोगाइं	३३, ९१, १९६, २०९, २२४, २७६, २९८
भोगभोगातिं	२०१, २९३
भोगरय	५५
भोगलाभ	१२
भोगवइया	१३८
भोगवतिया	१३२, १३४
भोगविभूइ	२०९
भोगसमत्थ	३९, १०८, १४१, २४०, ३१७
भोजप्पसंगी	७९
भोत्तए	४८
भोत्तुं	४०
भोमेज्ज	४९, १८४
भोयण	८७, २५३
भोयणपिडग	८८
भोयणपिडय	८७, ८८, ८९
भोयणमंडव	३६, १३३, २१६, ३४०
भोयणवार	२५६
भोयणवेला	१५२, २१६, २२०, २२१
भोयावेत्ता	८४
मइपुव्व	११
मउएहिं	२०२
मउड	५२, ११०
मउडदित्तसिरए	१६
मए	१२३, १३२, २१४, २३३
मएल्लियं	२४०
मंगल	११, ५४, १४४, २८७, ३५४
मंगलकारक	१९
मंगलग्ग	१८५
मंगलजयसद्द	५४
मंगलजयसद्दकयालोए	१६
मंगल्ल	१०, ११, १२, १३, ७२, ९२, ३५८
मंच	६०
मंचाइमंचकलियं	२८६
मंजुलप्पभणिते	८०, ८१
मंजूसा	५०, १३९
मंडणधातीए	३७
मंडल	६४, ६५, ६६, ६७, ६८, २११, २१२
मंडलग्ग	२०८
मंडलघाय	६५
मंडलवाए	६१, ६३
मंडलिय	१९
मंडलियमायरो	१९
मंडुक्के	६
मंत	३, ७, ७८, ११५
मंति	१६
मंतिसया	११३, ११४
मंतिसयाइ	१२३
मंतिसयाति	१२३
मंदर	१४१
मंदा	२१३
मंस	७३, १०५, १५७, २१५, ३४५, ३४६
मंसप्पसंगी	७९
मंससुहाए	१५
मंससोणिए	३४७
मंसोवचित	३३४
मक्का	३६५
मगर	१७, ५२, १०३, २०६
मग्ग	५६, ७९, १०, २०७, २४६, ३०३

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

विशिष्टशब्दाः	पृष्ठाङ्काः
मग्गण	७, १७९, २६०
मग्गणगवेसण	८५, ८६, १९५, २०३, २७०, २९९, ३००, ३१३, ३१४, ३४४, ३४५
मग्गदएणं	५
मग्गमाण	७९, ८४
मग्गसिरसुद्ध	१४६
मच्चु	१११
मच्चुगलत्थलणोल्लियमई	२०७
मच्चुसामन्ने	४७
मच्चुसाहिए	४७
मच्छ	५४, १०३, २६३, ३३१
मच्छंडियाए	३२६
मच्छियाचडगर	२६२
मच्छियासहस्स	२७२
मज्ज	२४९, २८५
मज्जण	१६४, २२९
मज्जणगजणितहास	१६४
मज्जणघर	१५, १६, ३२, २८२, २८७
मज्जणधाती	३७
मज्जपाणय	१२६, १२७
मज्जप्पसंगी	७९, ३३६,
मज्जमाणी	३३
मज्जार	१५७
मज्जिए	१५
मज्झ	९, २०६
मज्झंमज्झेणं	४२, ४४, ५४, ८१, ८३, ८७, ८९, ९०, ९७, ११७, १४०, १५०, १५२, १६६, १६९, १७१, १७५, २०२, २०३, २०४, २०९, २२६, २३१, २४३, २४६, २५३, २५५, २५८, २६६, २६८, २८१, २८३, २८७, २८९, २९०, २९१, २९५, २९७, २९९, ३००, ३०२, ३०३, ३१०, ३१२, ३१३, ३५९
मज्झकारेणं	३०
मज्झगए	४३
मज्झगत	१५९
मज्झत्थोवत्थिए	२९३
मज्झदेस	१९०
मज्झिमए	६५
मज्झिमकुल	२५८
मट्टिया	११५. १७१
मट्टियालेव	१३०, १३१
मडंब	२१४
मडंबदोणमुह	२९४
मड्डा	६०
मण	१८०, १८१
मणपज्जवनाण	१८७
मणपज्जवनाणी	१९०
मणसा	१५९
मणसी	३०२
मणसीकरेमाण	२९, ३०
मणाम	११, २६, २७, ४५, ५६, २०५, २६७, २७१, २७३
मणिकणगथूभियाए	३९
मणिकणगरयणभत्तिचित्ते	३९
मणिकिरणपणासियंधकारे	९
मणिकोट्टिमतल	३७
मणिपेढिय	१४८
मणिमय	४९
मणिमुत्तदाम	९
मणिमोत्तिय	४६
मणियार	२३०
मणियारसेट्ठी	२२४, २२५, २२६, २२७, २२८, २२९, २३०, २३१
मणिरयणकोट्टिमतले	८
मणिलक्खणं	३८
मणुण्ण	११, ४५, ५६, १७८, २०५, २१६, २१७, २४१, २४३, २५३, २६७, २७१, २७२, २७३
मणुन्न	२६, २७, १४८, २५४, ३५०
मणुया	४९, १८२

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

विशिष्टशब्दाः	पृष्ठाङ्काः
मणुस्सवग्गुरापरिक्खित्ते	२८१
मणोगए	१३३, १३४, २१८, २३२, २३३, २३४, २३८, २४१, २४३, २४५, २४९, २५१, २५९, २९५, ३११
मणोगत	२७, २११, २२५
मणोमाणसिय	२६, ४४
मणोरम	१८४, १८५
मणोरहसंपत्ती	२६, २८
मणोहर	८१
मण्णे	२०१, २०२, ३११
मत्त	१२७
मत्तगयमहामुहाकितिसमाण	५३
मत्तपमत्त	७९
मत्तवरगंधहत्थि	६३
मत्थय	११, १७, २७, ७४, १०९, ११०, १७४, १७७, २८०, ३३२, ३५९
मत्थयच्छिड्डु	१४८
मत्थयछिड्डु	१७७
मत्थयधोयाओ	३५
मदणा	२६४
मद्दव	३, २११
मद्दाहि	५४
मद्दुय	११३, १२३, १२४, १२६, २५०
मधुर	३९
मन्ने	१८, ६३, ८०, १३२, २३३
मम्मणपयंपियाति	८०
मम्भाणि	१७६
मय	३२, ३४, ६३, २१६
मयंगतीरद्दह	१०३, १०४, १०६
मयकिच्च	८७, २०९, २४०, ३३९
मयकुहितविणि(ण ?)ट्ठ किमियकद्दम-नदीवियरगज्झीणपाणियंत	६०
मयगकलेवरसंच्छण्ण	२१५
मयणसाल	१०७, १४९
मयणिज्ज	१५, २१६
मयवसविगसंतकडतडकिलिन्नगंध-मदवारिणा	६५
मयहरिया	३५६
मयूर	१०७, १४९
मयूरपोयएण	१०२
मयूरपोयग	९९
मयूरपोयय	१०१
मयूरपोसगा	१०१
मयूरपोसणपाउग्ग	१००
मयूरीअंड	९४
मयूरीअंडय	९९, १००
मयूरीपोय	९९, १००
मरए	३३२
मरण	५६, १८०
मरणभय	३
मरिहंतु	१६१
मरुप्पवाय	२७१
मरुयग	१४६
मल	८२, १५७, २२९
मलय	९, ३२६
मलिणपोच्चडतणु	१५७
मलिय	२०७
मल्ल	५२, ८०, ९२, १४६, १४९, १६१, १६३, १८०
मल्लजुज्झ	१५
मल्लदिन्न	१६७, १६८, १६९, १७०
मल्लसयणिज्ज	१४७
मल्लाणुलेवणविहीसु	३३१, ३३२
मल्लारुहण	८२
मल्लालंकार	८१, ८२, ८३, २३७, २४४, २८५, ३५९
मल्लिणाए	२९६, ३२२
मल्लिय	१४६, २८९
मल्लियवासंतिय	१९८
मल्ली	६, १४७, १४८, १५१, १६१, १६२, १६४, १६६, १६७, १६८, १६९, १७०, १७१,

विशिष्टशब्दाः	पृष्ठाङ्काः
	१७२, १७३, १७४, १७६, १७७, १७९, १८०, १८२, १८३, १८४, १८५, १८६, १८७, १८८, १८९, १९०
मसारगल्ल	२९
मसि	१५४
मसिमहिसमूसाकालए	१९९
मसूगण	३२६
महइ	२५०
महं	७७, १०४, ११६, १४६, १५४, १५५, १९४, १९९, २२७, २४१, २७२, २८४, ३०९, १४६
महंततुंबयइयपुप्फकल्ल	६१
महग्घ	४९, ११०, १४९, १६१, १६९, २५५, ३२४, ३४२
महग्घवरपट्टणुग्गयं	१७
महज्जुइया	३५७
महज्जुई	२२४
महता	२३०, २७२, ३४०
महताभडचडगरपहकर	३०२
महताभडचडगरवंदपरिक्खित्ता	३३
महताहिमवंत	७, २९५, ३१०
महति	६४
महतिमहालय	३६, ६४
महतिमहालिया	४३, १८९, २४७, ३५८
महत्थ	४९, ८५, ११०, १२४, १६१, १६२, १६६, १६९, १८४, २२५, २५५, ३२४, ३४२, ३५२
महद्दह	६२
महब्बल	१४१, १४२, २२४, ३४९, ३५७
महब्बलपामोक्ख	१४२, १४३, १४४, १७८, १७९
महब्बलवज्जा	१४२, १४५
महया	४३, ८५, ८६, ८७, ९८, ११२, १४२, १५०, १५३, १५९, १६३, १७५, २०१, २३६, २४४, २७२, २८२, २८६, २९९, ३०९, ३१३, ३४९
महयाभडचडकर	२८४
महयाभडचडगर	२३४, २८६
महयाभडचडगरआसवाहणियाए	२१७
महयाभडचडगरवंदपरियालसंपरिवुड	४२
महयाहयनट्टगीयवाइय	१८३, ३५६
महयाहिमवंतमलय	२४५
महरिह	४९, ५०, ८०, ८१, १४९, १६१, १६९, २०१, २०२, २५५, ३२४, ३४२
महव्वय	७३, ७४, ७६, १०२, ११६, १३८, १३९, २५०
महसेण	१८८
महसेणपामोक्ख	२८०, २८२
महाकंतारविणिग्गयपरिस्संता	१९४
महाकच्छा	३६६
महाकालादीणं	३६७
महागरुलवेगवित्तासिया	१९४
महाघोस	३६६
महाजणरसियसद्दवित्तत्था	१९४
महाजणसद्द	३४९
महाणदी	६३, ३१३-३१५, ३४८
महाणसंसि	२४१, २७४
महाणससाला	१८२, २२७
महाणसिणिं	१३८
महाणुभाग	१४४, २२४, ३५७
महाणुभाव	७२
महानदी	४७, ६४, ६५, १०३, १४१, २८४
महापउम	२४९, ३४८
महापह	२३, ८६, २९९
महापहपहेसु	३३
महापुंडरीय	२२६
महापुरवरी	१९४
महाबल	१४७

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

विशिष्टशब्दाः	पृष्ठाङ्काः
महाबलवगा	३१४
महाभयकर	६०
महामंति	१६
महामेह	६६
महामेहनिउरंबभूत	७७
महायस	२२४, ३५७
महारिह	११०
महालय	६४, १४४, १७३
महालियं	२४८
महावाय	२१३, २१४
महावायवेग	६०
महाविदेह	७६, ९२, १४१, २१०, २३५, २४९, २५५, २६१, ३२०, ३४७, ३५४, ३६२, ३६९
महाविमाण	७६, २६१
महाविस	१९९
महावीर	३, ५, ६, ४१, ४२, ४३, ४४, ४५, ४७, ५५, ५६, ५८, ६९, ७०, ७१, ७२, ७३, ७४, ७५, ७६, ७७, ९४, १०३, १०६, १०७, १२९, १३०, १३१, १४०, १४१, १९०, २१०, २११, २१२, २१३, २१४, २१५, २२३, २२४, २३३, २३४, २३५, २५०, २५५, २८०, ३२०, ३३३, ३३४, ३४६–३४८, ३५४–३५७, ३६२, ३६४, ३७०
महासुद्धिकाय	६४, ६५, १३४, १३५, १३६
महासमुद्द	४७
महासुक्क	७६, २४९
महासुणाणं	१९
महासुमिण	१०, १८, १९, २०, २६, १४६
महासेणपामोक्ख	१०७
महासोक्ख	२८, २२४, ३५७
महिड्डिए	२२४, ३५७
महिड्डीए	२८
महिमा	१४७
महिय	२३
महिलासाहस्सीण	१०८
महिसकालग	१५४, १५५
महु	२८५
महुधारापडियसिच्चउद्धायमाणघगघगेंतसंदुद्धएणं	६६
महुर	३४, २०४, २८३, ३३२, ३६८
महुरसद्द	१०९
महुरसमुल्लावगातिं	८०
महुरालाउयं	२५७
महेगे	१४८
महोरग	२९७, २९९
माइय	२४९
माइयगोमुहित	३४०–३४१
माउयाए	३४१
माउयाहिं	१९६
माउल	१५३
माऊ	१४७
मांकंदी	१९१
मागंदियदारग	१९१, १९२, १९४, १९५, २०१, २०४, २०५
मागंदियदारय	१९६, १९७, १९९, २००, २०३, ३२१
मागहए	१३५
मागहओ	१८२
मागहियं	३८
माडंबिय	१६, ११२
माडंबियकोडुंबिय	२८०
माण	७४, ११९
माणिय	१८
माणुम्माणपमाणपडिपुण्णसुजातसव्वंगसुंदरंगी	७८
माणुम्माणप्पमाणपडिपुण्णपक्खपेहुणकलावे	१०१

विशिष्टशब्दाः — पृष्ठाङ्काः

माणुम्माणवड्डणं ३५
माणुस १८५, १८७
माणुसधम्म १८७
माणुस्स(ए) २०, ४१, ८०, १११, १७८, १९१, २०८, २१०, २२२, २२९, २५६, २६५, ३५१, ३५३, ३५४
माणुस्सग ४६, ८०, ९८, २५५, २७६
माणुस्साउ ६८
माणेमाणी ३३
माता २४७
मायंदी ६
मायरो ३६९
माया ५०, ५३, ५५, ७४, ७९, ९०, ११९, ३६४, ३६९
मायापियरो ३६७, ३६८
मायामोस ७५
मारामुक्क २७०
मारुत १४५
मारुतवसपसरपसरियवियंभिएणं ६६
मारेहिति २४६
माल ६०
मालागार १४९
मालीघर १९८
मालुयाकच्छए ७७, ७९, ८५, ८६, ९४, ९८, १०४
मास १२, ६३, ७१, ७२, ८२, ८३, ८४, १२१, १४४, १४५, १४६ १८७, १९०, २२५, २३९, २७९, २९८, ३१७
मासंमासेणं २५७, २६१, ३१९
मासखमणपारणग २५७, २६०, २६१, २६२, ३१९
मासद्धमासखमण ७१, ७२, ३१८
मासमुक्के २७३
मासिय ७१, ७५, ७६, ९२, १२२, १४१, १४३, २१०, २२३, २४४, २४ , २५५, ३१९, ३२०, ३४७
माहण २२७, २४१, २४८, २५६, २५७, २६२
माहणी २५६, २५७, २५८, २६१, २६२, २६३
माहप्प २९०, ३१५
माहिंद ७६
मिउमहुररिभितगंभीरसस्सिरीयाहिं १२
मिग १०७
मिच्छत्त २३३
मिच्छत्तपजव २२५
मिच्छत्ताभिणिवेस २१८
मिच्छादंसणसल्ल ७५, ११६, १३०, १७१, ३५४
मिच्छादंसणसल्लवेरमण १३१
मित्त ८०, ८३, ८७, ८९, १०६, ११०, ११२, १३२, १३३, १३४, १३६, १४०, १५२, २०९, २२५, २३८, २४३, २४८, २५३, २५५, २६६, २६७, २६८, ३४५, ३५९
मित्तणाति १३७
मित्त-णाति-णियग-सयण संबंधि-परिजणं ३६
मित्तणातिपरिवुड ११२
मित्तनाति ८४
मित्तपक्खं ४९
मित्तसरिसवया १२०
मिय ६७, १४९
मियमहुररिभियगंभीरसस्सिरीयाहिं ११
मिलायमाणा २१३
मिसिमिसेमाण ६१, १२७, १३७, २६२, २७१, ३०४, ३३५
मिसिमिसेमाणी ८९, १७२
मिहिला १४६, १४७, १५१, १६१, १६४, १६६, १६७, १६९,

विशिष्टशब्दाः	पृष्ठाङ्काः
	१७०, १७१, १७२, १७३,
	१७४, १७५, १७६, १७७,
	१८०, १८१, १८२, १८३,
	१८४, १८६
मिहुणसंविचिणा	१०७
मिहोकहासमुल्लाव	९४, ९५, १४२
	१५२, १९१, २५६
मुइंगमत्थएहिं	४१
मुंड	४५, ५५, ५७, ५८, ६९, ९१,
	१११, ११२, १२२, १२३,
	१८०, १८४, १८८, २२२,
	२४३, २४९, २५०, २७८,
	३१७, ३४९, ३५९-३६१
मुंडणाणि	३५४
मुंडाविय	५६, ७०
मुक्के	२४८
मुखं	२७६
मुचंति	४३
मुचिहिंति	३७०
मुचिहिति	२६१, ३६२
मुच्छावसणट्ठचेयसि	४४
मुच्छि	१२६
मुच्छिए	२३२, २९६, ३५०, ३५१
मुच्छित	२३८
मुच्छिया	१७७, ३२८
मुज्झति	३२९
मुज्झह	१७८
मुट्ठिजुद्धं	३८
मुणाल	२२६
मुणिसुव्वते	३१०-३१२
मुत्त	५
मुत्तावलि	५२
मुत्तावलिवत्तिगासवयडंतअंसुधारा	४५
मुत्ति	३, २११
मुत्तिमग्ग	४७
मुद्दय	१२५
मुद्दाहिए	१५४
मुद्दियापिंगलंगुली	१६
मुद्ध	२८८, ३५६
मुद्धयाई	८०
मुद्धसूल	२३०
मुम्मुर	२६८
मुयंत	२१, २२, १४६, १४९, २८९
मुयति	२४७, २४८
मुरया	१३६
मुरुंडि	३७
मुसलप्पहार	६२
मुसावाय	७४, ११६
मुसुमूरेति	३१५
मुह	१०, ५०, ३६१
मुहधोवणिय	२७०
मुहपोत्तिय	२५९
मुहबंधेहिं	३२९
मुहमक्कडिया	१७२
मुहवायपूरिय	३०८, ३११, ३१२
मुहवायाइद्धे	३११
मुहुत्तं	३८, ४०, ५८, १०८, १५२,
	१५३, २३८
मुहुत्तंतर	८५, ८९, १९५, १९९, २५९,
	२६९, २७०, २९७, २९८,
	३१४, ३२२
मुहुत्तमेत्त	१५३, २६८, २६९
मूइयाहिं	३४१
मूढदिसाए	६१
मूढदिसाभाए	३२१
मूल	२३२, २४२, २५३, २५४
मूलभोयणे	४८
मूसग	१५४
मूसियादारग	२३६
मूसियारदारए	२३६, २३७
मेहणि	१५३
मेहणितल	६१
मेचवणवत्तिगास	७५, १२२
मेघोघरसिय	१०९

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

विशिष्टशब्दाः	पृष्ठाङ्काः
मेज	१५२, १६१, १६२, १९२, २५१
मेढी	७, १३२, १७९
मेढीभूए	७
मेढीभूत	१३२
मेदं	२४८
मेय	२१५
मेरु	३०
मेरुप्पभ	६३, ६४
मेह	२०, ३८, ४३, ४९, ५०, ५१, ५३, ५४, ५५, ५६, ५७, ५८, ५९, ६१, ६२, ६३, ६४, ६५, ६७, ६८, ६९, ७०, ७१, ७३, ७४, ७५, ७६, ११०, ११२, १२४, ३५६, ३६३
मेहकुमार	४०
मेहवणसन्निगास	७३, ७४
मेहरसियहहतुहचिहियहरिसवस-पमुककंडकेकारवं	२१
मेहल	२०५
मेहसिरी	३६३
मेहाविण	१९४
मेहावी	१५
मेहुण	७४, ११६
मोएंति	३२४
मोक्ख	५४
मोडियभयदंडा	१९४
मोत्तिय	९१
मोत्तुं	४७
मोत्तूणं	७०, २९७
मोयगेणं	५
मोयावेइ	२५५
मोयावेति	८९, २५३
मोल्लगरुए	५६
मोहणघर	१४८
मोहणसील	५९
मोहियाणि	२०४

विशिष्टशब्दाः	पृष्ठाङ्काः
याणसि	३०४
रइप्पिया	३६६
रइयए	४८
रइसेणा	३६६
रएइ	२७६
रएह	१६३
रंधंतियं	१३८
रंभा	३६४
रक्खिया	१३२, १३४, १३९
रज	१२३, १२७, १४१, १४२, १७२, १८०, १८९, २२३, २३८, २३९, २४०, २४४, २४५, २९४, ३१७, ३१८, ३४८, ३५३
रज्जति	२५४, ३२९, ३५४
रजधुरचिंतए	७
रजधुरा	११३
रज्जधुराचिंता	२४४
रज्जलाभ	१२, १९
रज्जवती	१२, १९
रज्जसुंका	१५१, १६३
रज्जह	१७८
रज्जुधुराचिंतए	२१५
रज्जू	२४७, २४८
रट्ठ	७, २३८, २४४, ३५३
रण्णो	७, ५३, ५७, ६९, १२६, १४१, १४६, १५१, १६४, १६९, १७१, १७२, १८३, २१७, २१९, २२०, २२१, २८०, २८१, २८६, २९७, २९८, ३०२, ३०३, ३११, ३१६, ३५६
रति	१९९,
रत्त	६३, ३३२
रत्तंसुयसंवुए	१०
रत्तगंडमंसुयाइ	१९६
रत्तच्छे	१९९
रत्तपड	२५२

विशिष्टशब्दाः	पृष्ठाङ्काः
रत्ताओगपगास	१४
रत्ति	५७, ७१, ७२, १०४
रन्नो	१४९, १७४, १८१, २२६, २४५, २४८, २५०, ३०१, ३०३
रमण	२०६
रमणिज्ज	१५
रममाणी	९५
रमियाणि	२०४
रम्म	७७, १०७, २९४
रयण	२९, ४५, ३०९, ३२४, ३४६
रयणकरंडग	१३९
रयणकरंडिय	१३४
रयणकूडसन्निहं	१०
रयणघंटिया	२०५
रयणदीव	१९५, २०१
रयणदीवदेवता	१९७, २००
रयणदीवदेवया	१९९, २०१, २०२, २०३ २०४, २०७, २०८
रयणदीवदेवयाअप्पाहणं	२०९
रयणदीवदेवयाउवसग्ग	२०९
रयणदीवदेवयागेण्हणं	२०९
रयणदीवुत्तार	२०९
रयणद्दीवदेव	१९६
रयणद्दीवदेवया	१९५
रयणप्पभा	२६३
रयणभूत	४५
रयणभूसियंगी	२२
रयणसमुग्गय	५०
रयणसार	९१
रयणसिरी	३६३
रयणागर	२०६, ३२२, ३२४
रयणावलि	५२
रयणी	१४, ५७, ५८, ७३, ८०, १४६, २३९, ३५६, ३६१, ३६३
रयणुक्कड	५२
रयणुच्चय	१९
रयणुत्तमाओ	२९
रयतगिरिपब्भार	६८
रययामय	५३
रययामयवंटसुत्तरज्जुयवरकंचण-खचियगत्थपग्गहोवग्गाहित-निलुप्पलकयामेलएहिं	९६
रयरेणुगुंडण	६९
रयहरण	४९, ५०, ५३
रयावेंति	५१
रव	१५३, १७५, १८३, २४३, २८३, २८६, ३५९
रस	८०, १०८, ३२६–३२८, ३३३
रह	१०९, १३२, १४०, १५०, १७५, १७७, २३४, २८१, २८४, २८६, २८९, ३०३, ३०६–३११, ३१३, ३१५
रहजोही	३९
रहमद्दण	३१५
रहस्स	७
रहस्सियय्ं	२३९, २४०
रहस्सीकरेसि	२६
रहाणीएणं	१३
राइंदिय	६८, ६९, ८४
राइभोयण	११६
राइसहस्स	२८७
राई	३५६, ३६३
राईण	१७४, १७५. १७७, १७९
राईसर	१६, १५०, १७०, १७२, १७३, २४२, २४६, २८०
राईसिरी	३६३
राओ	७३, ७४
रागदोसमल्ल	५४
रागमोहियमई	२०७
रातिंदिय	१२, १४६, २१९
रातीसर	१७२
राम	२९४
रामरक्खिया	३६९
रामा	३६९

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

विशिष्टशब्दाः	पृष्ठाङ्काः
रायकज्ज	८९, ९०
रायकुल	४०, ४६, १४५
रायगिह	७, २९, ३५, ४१, ४२, ४३, ४९, ५४, ६९, ७१, ७३, ७७, ७९, ८१, ८३, ८४, ८५, ८६, ८७, ८९, ९०, ९१, १३०, १३२, १४०, २११, २१३, २२४, २२५, २२६, २२९, २३०, २३१, २३३, २८३, ३३४–३३६, ३३८, ३४१, ३४३, ३४५–३४८, ३५५, ३५६, ३६३–३६६, ३६८, ३६९
रायगिहविणिग्गओ	२२७, २२९
रायमग्ग	४१, ८४, १६३, २३४, २७२
रायमग्गमोगाढ	१६१, १६२, १६३
रायरिसि	१२७, १२८
रायरिहं	१६१, २५५
रायलक्खणसंपन्न	२४४, २४५
रायवरकण्णा	२८१, २८६, २८९, २९१
रायवरकन्नगा	२९०
रायवरकन्ना	४०, २८०, २८७, २८८
रायवरकन्नासय	१४१
रायवरसासण	१५३
रायसत्थ	३०५
रायसहस्स	१०७, २८४, २८५, २८६, २८९, २९०, २९१, २९२
रायसाहिए	४७
रायसिरि	४८
रायहंससरिसाए	११
रायहाणी	१४१, १४६, १५१, १६१, १६६, १६९, १७१, १७४, १७६, १७७, १७८, १८१, १८२, १८३, २४९, २९५, ३०२–३०३, ३०४, ३०९, ३११–३१३, ३४८, ३५६, ३६२–३६५, ३६७
राया	३, ७, १२, ३२, ४९, ५२, ५३, ५४, ८७, ११२, ११३, ११४, १२३, १२५, १४१, १४२, १४७, १४८, १५१, १६३, १६४, १६५, १६७, १६९, १७०, १७५, १७६, १७८, १८२, १८४, १८९, २१५, २१६, २२२, २२४, २२५, २३४, २३६, २३८, २३९, २४०, २४४, २४९, २५०, २५१, २५५, २७९, २८०, २८३, २८५, २८७, २९१, २९२, २९३, २९४, २९५, २९६, २९७, २९८, २९९, ३०४, ३०६–३१०, ३१५, ३१८, ३२१, ३२५, ३२८, ३२९, ३४८, ३४९, ३५२, ३५६, ३५७, ३६३, ३६४
रायाभिसेय	४९, १२४, २२३, २४४, २४५, ३१३, ३४९, ३५२
रायारिह	११०, २२५
रायावगारेण	३३८
रायावराह	८७
रायाहिट्ठिया	२४४
रायाहीणकज्जा	२४४
रायाहीणा	२४४
रिउव्वेय	११४
रिउसेण्णविणासकर	३०८
रिद्ध	२९, १८३
रिद्धग	२१
रिद्धत्थिमियसमिद्धा	२५१
रिव्वेद	१७०, २५६
रुंचंतियं	१३८
रुंटणाहिं	३३५
रुंटणियाहिं	२७१
रुक्ख	२३, ३३, ४१, ६४, ७७, २१३, २१४, २४७, २५३, २५४

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

विशिष्टशब्दाः	पृष्ठाङ्काः
रुक्खडालय	९८
रुक्खसहस्सार्ति	६१
रुक्खोद्देस	६६
रुद्द	६२, ८९, २४६, २७१, ३०४, ३३२, ३३३, ३३५
रुद्द	८०, १५७, १९५, २०२
रुद्दमहे	४१
रुप्पमणिमय	४९
रुप्पमय	४९
रुप्पिणीपामोक्ख	१०८
रुप्पी	१४५, १६३, १६४, २८४
रुय	१७, ५२
रुहिर	११६, १५७, १७१, २१५
रुहिरकय	११६, १७१
रूय	१०
रूयंसा	३६६
रूयकंता	३६६
रूयगंसि	३६६
रूयगसिरी	२६६
रूयगावती	३६६
रूयगे	३६६
रूयणवडेंसए	३६६
रूयप्पभा	३६६
रूया	३६५–६६
रूयाणंदा	३६५
रूव	३, ३८, ८०, १०८, १४८, १६३, १६७, १६८, १७३, १७७, १८१, २३६, २३७, २६५, २८०, २९०, २९५, २९६, ३२६–३२८, ३३१, ३३२
रूवगसहस्सकलिय	४०, ५२
रूववती	३६६
रूवहेउं	९२, ३४७
रूवाइरेग	१४
रेरिज्जमाणा	२५३
रेवतग	१०७
रेवयगपव्वय	१०८
रेहंत	१४
रोएति	२७५
रोएमाणा	२५४
रोएमि	४३, १६०, २२२
रोग	२३२
रोगातंक	१२५, २३०
रोगातंकादी	११९
रोगायंक	४८, ७५, १२६
रोगियाण	२२८
रोद्दा	१०४
रोमसुह	१५
रोयंति	२५४
रोयमाण	८५, ८७, १९४, २०९, ३३५
रोयमाणी	४५, ५०, ५५, १९४, २०५
रोयह	२२१
रोयातंक	२३१, २३२, २६३, ३५०
रोसपुण्ण	१९९
रोसागयधमधमेंतमारुत निट्ठुरखर-फरुसझुसिरं	१५६
रोहासज्ज	१७६, १७७, ३०९
रोहिणिया	१३२
रोहिणी	६, १३५, ३६६
रोहिणीया	१३४, १३९, १४०
लउसिय	३७
लंछिय	८७
लंछियमुद्दित	१३६, २१९
लंतग	७६
लंबेंति	१६१, १६२, ३२४
लंबेति	३२६, ३२८,
लंबेयव्व	४७
लंबोट्ठ	१५४, १५५
लक्खणवंजण	१०१
लक्खणवंजणगुणोववेया	७८
लक्खारस	६३
लक्खारस-सरस-सुरत्तकिंसुय-जासुमण-रत्तबंधुजीवग	२१

विशिष्टशब्दाः	पृष्ठाङ्काः
लज्जणिज्जा	१६८, १६९
लज्जाए	३५१
लज्जिए	१६८, २७१
लता	१०७
लद्ध	३५७, ३६२
लद्धट्ठ	१८, १०८, ११७, १२१, १२८, १५३, १६१, १६९, १७५, १९१, २२४, २५०, ३३८, ३५१, ३५८
लद्धपच्चय	७, २४४
लद्धमतीए	३२२
लद्धविजया	१९५
लद्धसण्णे	३२२
लद्धसुतीए	३२२
लभामि	३०१
लयण	७९
लयप्पहार	८६, ३२९
लया	२३, ३३, ६४, ७७
लयाघरय	२२९
लयाजुद्ध	३८
लयापहार	८८
ललिय	१६
ललियंगय	१६
ललिया	२०४, २७५, २७६
लवणसमुद्द	१५२, १५४, १६२, १९१, १९२, १९७, १९९, २०१, २०२, २०३, २०४, २०९, २९५, २९७, ३०३, ३१०, ३१२–३१५, ३२१, ३२४
लवणसमुद्दोत्तार	१९२, २०९
लवणाहिवइ	१९६, १९९, २००, ३१३, ३१५
लसिय	३७
लहुकरणजुत्त	१४९
लहुकरणजुत्तजोतियं	९६
लहुयत्त	१३०, १३१
लहूसयंसि	८७
लाउल्लोइयमहियं	४०
लाघव	३, २११
लावण्ण	१४८, १६३, १६४, १७७, २३६, २६५, २८०, २९५, २९६
लावण्णरूव	२०७
लावन्न	२९०
लिंडणियर	६१
लिंपेमाण	१३०
लिंब	९
लीलट्ठियसालभंजियाग	३९, ५२, २८४
लीलायंतं	१०
लीह	१७३
लुक्ख	७२, २०६
लुग्गंसि	१३२
लुलिया	१०४
लूह	१२४
लूहेंति	५१, २७३
लेप्प	२२७
लेप्पकम्माण	३२५
लेसणीसु	२९४
लेसा	१७९, १८८
लेस्सा	६३, ६९, २११
लेहं	३८, ३०४
लेहाइयाओ	३८
लेहियाए	२८९
लोइय	८७, २०९, २४०, ३३९, ३४६
लोए	५६, २४४
लोगंतिय	१८३, १८४
लोगजत्ता	९१
लोगणाह	५
लोगनाह	१८३
लोगपईव	५
लोट्टए	५९
लोभ	७४, ११९
लोभित्तए	२०४
लोमहत्थग	८२, १५०

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

विशिष्टशब्दाः	पृष्ठाङ्काः
लोमहत्थय	८२, २८७
लोय	५६, ११३, १८७, २४४, ३५२, ३६०
लोयग्गपइट्ठाण	११६
लोयग्गपतिट्ठाण	१३१
लोयणविसयाणुतास	१४
लोयपज्जोयगर	५
लोया	२२९
लोहंकुसो	३३२
लोहदंड	३१५
लोहमया	४७
लोहागरधम्ममाणधमधमेंतघोस	१९९
लोहितपाणी	१०४
लोहियक्ख	२९
लोहियाणि	३२७
वइर	२३, २९, ५३, ३२४
वइरवेतियापरिगय	५२
वइरागर	३२२, ३२४
वइरोयणरन्नो	३५५
वइरोयणिंद	३५५
वइस्संति	२०२
वंचण	७९
वंझा	७८
वंतासव	४६, २७८, ३४३, ३४७
वंदणवरकणगकलस	८
वंदणाए	३२९
वंदणिज्ज	३५४
वंदति	५
वंदपरिवुडे	५९
वंदित्ता	३५२
वंदिय	१८
वंस	२९०, ३२९, ३३२
वक	१५३
वक्खारपव्वत	१४१, ३४८
वक्खित्त	७९
वग्ग	३५५, ३५६, ३६२–३६४, ३६७, ३६८
वग्गण	१५
वग्गु	१२, २६, २७, ५७, १५३, २४६, २७१
वग्गुरापरिक्खित्ता	३०२
वग्घ	६७
वग्घाडी	१७२
वग्घारियपाणी	१९०
वच्चंसी	३
वच्छच्छाइए	७७
वच्छलया	१४३
वज्जमाण	३४०
वज्जरिसभणारायसंघयणे	१९०
वज्झ	१६९
वट्टए	३३४
वट्टंते	६६
वट्टलट्ठ	३८
वट्टमाण	६५, ८३, १८४
वडभि	३७
वडेंसा	३६६
वड्डकुमारी	३५८
वड्डा	३५८
वड्ढंति	२११, २१२
वड्ढती	१४७
वड्ढियकुलवंसतंतुकज्जंमि	४५
वण	३३, ६०, ६५, ६८
वणंत	६०, ६३
वणकरेणुविविहदिण्णकयपसवघाओ	६५
वणदव	६३, ६६, ६८
वणदवजालपलित्त	६३
वणदवजालसंपलित्त	६०
वणदवजालापरद्ध	६१
वणमयूरी	९४, ९८
वणमयूरीअंडय	९८, ९९, १००
वणयर	६०, ६३
वणयरय	५८
वणराई	६०
वणलय	१७, ५२

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

विशिष्टशब्दाः	पृष्ठाङ्काः
वणसंड	३३, ६०, १९५, १९७, १९८, १९९, २००, २०१, २०२, २०३, २२६, २२७, २२८, २२९, २३२, २३३
वणीमग	२२७, २४१
वण्ण	१९०, २११, २१२, २१५, २१६, २१८, २१९
वण्णओ	१, २, ३, ७, ७७, ९४, १०३, १०४, १०७, १०८, ११४, १४६, १६७, २४५, २५१, २७९, २९१, २९५, ३१०, ३२१, ३३४, ३५५, ३५७
वण्णफरिससंजुत	२२
वण्णहेउं	९२, ३४३, ३४७
वण्हिपुंगव	२९०
वण्ही	१८३
वतिपरिक्खित्त	२७५
वतिस्ससि	१९६
वत्तिया	१३५
वत्थ	५०, ८०, ८१, ८२, ८३, ९२, ९५, ९८, ११६, १३३, १३४, १३९, १६१, १७१, १८०, १८३, २३७, २३८, २६९, २८५, २८७, २९१, २९२, ३५८, ३५९
वत्थंतेण	१५८
वत्थगंधमल्लालंकार	२०
वत्थविहि	३८
वत्थव्वा	२५२
वत्थारुहण	८२
वत्थिकम्म	२३१
वत्थुपाढगरोइयंसि	२२५
वत्थुपाढयरोइयंसि	२२६
वत्थुविज्जं	३८
वद्दलियाभत्ते	४८
वद्धमाणग	५४
वद्धमाणसामी	३५८
वद्धावेइ	१६९
वद्धावेंति	१६६, २८२, ३०२, ३२८
वद्धावेति	२७, १७२
वद्धावेत्ता	१६९, २८७, ३०४
वद्धावेहि	२८०
वधनिमित्त	२०५
वन्न	२५३
वन्नारुहण	८२
वमण	२३१
वम्मियक्खया	८६
वयंतं	२४५
वयंता	३०७
वयण	३४, ३९, २८५, २०७, ३३१, ३३२
वयणकमल	२०७
वयणमिणं	२०५, ३०५, ३३१, ३३२
वयणसंदेस	२००
वयणार्ति	१७४
वर	९७, ३०९
वरकणग	१७
वरकमलकोमलंगी	१४७
वरगवजिया	३५८
वरण	६२
वरतरुणी	५३
वरपायपत्तणेउर	३२, २८८
वरपायपत्तणेउरमणिमेहलहाररइय-ऊचियकडगखड्डुयविचित्तवर-वलयथंभियभुयाओ	२२
वरपुप्फजाति	८
वरपुरिसगंधहत्थी	२९०
वरमासरासि	१५५
वरवरिया	१८३
वरहिणेसु	२१
वराह	५९
वरिस	७५
वरिसधरं	१६४
वरिसारत्त	६०, ६५

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

विशिष्टशब्दाः	पृष्ठाङ्काः
वरुणा	१८३
वलयबाहा	१५३
वलयसयखंडिया	१९४
वल्कीण	३२५
वलि	२२, ३३, ६४, ७७, २३२, २४२
वलिपरिगात	१०७
वलिवियाण	२१, ६१
ववगयचिंत-सोय-मोह-भय-परित्तासा	३४
ववगयण्हाणुम्मद्दण	९२
ववगयमालावण्णगविलेवण	२८
ववगयरोगातंक	१२६
ववरोविएल्लिया	३४४
ववरोविज्जसि	२५८
ववरोवित्तए	२४७
ववरोवेइ	३४५
ववरोवेंति	२५४
ववरोवेमो	३४५, ३४६
ववहार	१३२
वस	११९
वसंत	६०, १९८
वसंतउऊ	१९८
वसंतमास	६३
वसट्टमरण	३३२
वसण	७९
वसणसउबद्दवाभिभूते	४५
वसणुप्पाडण	९३
वसमाण	२५३
वसहि	२५३
वसही	११९
वसा	१५७, २१५
वसामि	२७८
वसाहि	४९, ५४
वसित्था	३६१
वसीकरण	२४२
वसुंधरा	३६९
वसुगुत्ता	३६९
वसुमती	३६६
वसुमित्ता	३६९
वसुल	२०६
वसुहा	२९४
वसू	१४१, ३६९
वह	९१
वहकरण	२५९
वहणट्ठयाए	९२
वहबंध	३३१
वहलि	३७
वहुवर	२७०
वाइयं	३८
वाउकाय	१११
वाउद्धुलविजयवेजयंतीपडागछत्ता-इछत्तकलिए	३९
वाउल	७९
वाउलिदारुणतरे	६६
वाएणं	१६१, ३२२, ३२४, ३२६, ३२८
वागरण	५७
वाघुण्णितविमलकणगपयरगवडेंसगमउडु-कडाडोवदंसणिज्जो	२९
वाडिपरिक्खेवं	१३४, १३५
वाणमंतर	१४६, १८८, २५०, ३५५
वाणमंतरिंद	३८७
वाणारसी	१०३, १६४, १६६, ३६५, ३६९
वाणिज्जाए	२५१
वाणियए	३२३
वाणियग	१५३, १६१
वाणियगजण	१९४
वाणियगजणितहास	१६३
वातिय	११९
वातिय-पित्तिय-सिंभिय-सन्निवाइय	४८
वादी	१९०
वाबाह	१०५, १११
वाम	५३, २८८, ३०३, ३५६
वामणि	३७
वामद्दण	१५
वामपाएणं	२३४

विशिष्टशब्दाः	पृष्ठाङ्काः
वामपाद	३०४
वामहत्थ	२८९
वामेत्ताए	११७
वायणा	५७, ५८, ६९
वायणोल्लियमहल्लरूव	६६
वायवसविपुलगगणचवलपरिसक्किरेसु	२१
वाया	२१३, २१४
वायाइद्ध	६१
वारंवारेणं	२९३
वारा	१९१
वारार्ति	३०९
वारिज्जमाणीए	२७८, ३६१
वारिणा	११५, ११६
वारिधार	५०, ५५, ११३
वाल	१७
वालग	५२
वालबंधेर्हि	३२९
वालुयाकवलो	४७
वावण्ण	२१६
वावत्ती	१९२, १९९, २००
वावरिंसु	१५४
वावी	६०, ७९, १९७, १९८, २००, २२५
वावेत्ता	१३४
वास	७, ३८, ६३, ६४, ६९, ७६, ८०, ८१, ९२, १२२, १२९, १४१, १४४, १४६, १५९, १७८, १८१, १८७, २०१, २२२, २२३, २२४, २३५, २४४, २४९, २५५, २६१, २६५, २७९, २९५, २९६, २९८, ३१०–३१२, ३१८, ३२०, ३४७, ३४८, ३५६, ३५७, ३६२, ३६९
वासघर	२४७, २६९, २७०, २७३, २७४
वासघरदुवार	२७०
वाससऊणार्ति	१९०
वाससत	६२, ६९, १९०, ३६८
वाससयसहस्सार्ति	१४५
वाससहस्सार्ति	१९०
वासहरपव्वय	१४१
वासारत्त	१३६, १९७
वासारत्तउउपव्वतो	१९७
वासुदेव	१०७, १०८, १०९, ११०, १११, ११२, २८०, २८१, २८२, २८३, २८७, २९८, २९९, ३००, ३०१, ३०२, ३०३, ३०४, ३०५–३१६
वासुदेवपामोक्ख	२८४, २८५, २८६, २८७, २८९, २९०, २९१, २९२, २९३
वासुदेवभद्द	३११
वासुदेवमातरो	१९
व हण	२३८, ३१६,
वाहणगमणं	२४९
वाहमोक्ख	३४४
वाहियाण	२२८
विइण्णवियारे	७
विउल	३३, ४१, ४९, ६२, ७३, ७५, ८३, ८९, १११, १६१, १८४, १९१, १९६, २३०, २६७, २७२, २७३, २९९, ३५३, ३५६
विउलभत्तपाण	७७
विउव्वइ	२०३
विउव्वति	३०९
विउसरणयाए	४२
विंझगिरिपायमूल	६३, ६४, ६५
विंहणिज्ज	१५
विकोसियधारासिजुयलसमसरिसतणुयचंचलगलंतरसलोलचवलफुरफुरेंतनिल्लालियग्गजीह	१५५
विकंति	२९०
विकंते	१२, १९

विशिष्टशब्दाः	पृष्ठाङ्काः
विगइवज	१४४
विगतसोगा	२०९
विगयघणविमलससिमंडला-गारसस्सिरीयं	२०६
विगयमुग्गभग्गभुमयं	१५४
विगयसड्ढ	२०८
विगयसोग	२४०, ३४६, ३३९,
विगसंतविसददंसियंसि	१४
विगा	६७
विगुव्वियविच्चितवेस	३०
विगोवइत्ता	३५१
विचित्त	४३, ७२, ९२, २२१, २४२
विचित्तगोणससुबद्धपरिकरं	१५६
विचित्तपिच्छसतचंदए	१०१
विचित्तमणिरयणकोट्टिमतले	१५
विच्छड्डइत्ता	३५१
विच्छड्डेमाण	३४२
विच्छुय	१५६
विजय	१८, २७, ३४, ७६, ७८, ८४, ८६, ८७, ८८, ८९, ९१, ९२, ११०, १११, १४१, १५३, १७२, १७८, २८०, २८२, ३३७-३३९ ३४८
विजया	८८, ३६९
विज्जं	२९५
विज्जा	३, २९४
विज्जाहर	१०७, ११२
विज्जाहरकन्नगा	१९३, १९४
विज्जाहरगती	२९५
विज्जाहर-चारणजंभगे	४२
विज्जाहरजमलजंतजुत्तं	५२
विज्जाहरजमलजुयलजंतजुत्तं	४०
विज्जाहरी	२९४
विज्जुते	१५४
विज्जुलयाचंचल	४५
विज्जुहत	६८
विज्जू	३५६, ३६८
विज्जूसिरी	३६३
विज्जो	३०१
विज्झाय	६८, २४८
विड्ड	१६८
विणएइ	३२९
विणट्ठ	२१६
विणट्ठदेवउल	७७
विणय	३, ५, १८, ७४, ११५, १२७, १४३, १६१, २०१, २५०, ३२५
विणयपडिवत्ती	३०४
विणयमूल	११५, ११७
विणयमूलए	११६
विणिंति	२४, २८
विणिच्छियट्ठा	१८
विणिजामि	६१
विणिमुंचमाणी	११३
विणिम्मुक्क	२३२
विणिम्मुयंत	४०, १५५, १५७
विणिम्मुयमाण	६१
विणिम्मुयमाणी	५०, ५५, ९८
विणिहायमावन्नं	२३९
विणिहायमावन्निय	२४०
विणीए	७६, २६१, २९३
विणीत	७५, १४७
विणीयंसि	३४
विणीयदोहला	३३
विणीयाहिं	३७
विणेमाणी	३३
विणेहिति	२८
विण्णय	१०१
विण्णयपरिणयमेत्ते	१२, १९
विण्णवणा	४७, ४८, ११०, ३४९
विण्णवित्तए	४७
विण्णाय	३१५
विततपक्ख	१५४
वितरति	३१४

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

विशिष्टशब्दाः	पृष्ठाङ्काः
वितिकंत	१२
वितिगिंछसमावण्ण	९९
वितिगिञ्छिया	१७१
वितिमिर	५४, १४५
वित्तिं	३५, १०४, २३३, २६२
विस्थिण्ण	३१३, ३१४
विस्थिण्णविपुलबलवाहणे	१२, १९
विदितजणणिग्गमपवेसा	३३६
विदिन्न	११०
विदिन्नछत्तचामरवालवीयणिया	९५
विदिसा	२०५
विदुर	२८३
विदेसगमण	९५, २७१
विदेसत्थ	७९, १३२
विदेसपरिमंडिय	३७
विदेह	१६६, १६९, १७१, १७५
विदेहराय	१५१
विदेहरायकन्नगा	१६४,
विदेहरायवरकण्णगा	१७०, १७१
विदेहरायवरकण्णा	१७३, १७७
विदेहरायवरकन्ना	१४८, १५१, १६२, १६६, १७२, १७६,
विदेहवरकण्णा	१७४
विदेहवररायकन्ना	१६१, १६८
विदेहाजणवय	१५१
विद्धवं	१९४
विद्धंसणधम्म	३४३
विद्धंसेमाण	३३८
विधुणामि	२०२
विनयपरिणयमित्त	२३२
विपरिणामित्तए	२०४
विपरिणामेत्तए	१५९, १६०
विपलायमाणी	१९४
विपुल	२०, ३४, ७२, ७४, ७६, ८०, ८१, ८२, ८४, ८७, ८८, ९१, ९२, ९५, ९६, ९७, ९९, १०१, १०८, ११५, १२६, १२७, १३२, १३३, १३६, १४८, १४९, १५२, १६१, १६८, १८०, १८२, २०१, २१६, २२०, २२२, २२४, २२७, २३७, २३८, २४१, २४३, २५१, २५३, २५५, २५६, २५७, २६८, २६९, २७४, २८५, २९१, २९२, २९८, ३४०, ३४२, ३४६, ३५९
विपुलकुलसमुब्भव	६९
विपुलधण	१३९
विपुलपणियभंडमायाए	१९४
विपुलभोगसमितिसमण्णागय	३१६
विपुलमणि	९१
विपुलातिं	९१, २०१, २०९
विप्पओग	४५, २६७
विप्पकिरेमाण	३४२
विप्पजहाय	११७, २०३, २०४, २७१
विप्पडिघाय	३५४
विप्पडिवन्न	२२५, २३३
विप्पमुक्क	३५०
विप्परद्ध	६२
विप्परिणयं	२४६
विप्परिणामित्तए	२४५
विप्परिणामेत्तए	२०९
विप्पलाइत्था	३४२
विप्पलायमाण	६७
विप्पवसिय	७९, १३२
विप्पियं	२९५, ३०९, ३१३, ३१५
विब्बोयकलिय	१६८
विब्बोयविलसिय	२०७
विभज्जमाण	५७
विभूसिया	२५७, २८०, २८२, २८६, २८७
विमलसलिलपुन्न	५३
विमला	३६६
विमाण	१९, १४५, १४६, १५९, १८३, २२४, २३५, २७९, ३६७-३६९

विशिष्टशब्दाः	पृष्ठाङ्काः
विमाणपत्थड	१८३
विमाणवरपुंडरीय	२९
विमुक्कबंधण	१३१, १५४
विमुक्कसंधिबंधणा	४४
विम्हय	२१८
वियंगित्था	२४४
वियंगेइ	२४४
वियंगेति	२३९
वियंभति	३११
वियट्टमाण	६५
वियड्डी	६०
वियर	३३, ६०, १०७, ३०३
वियरए	३२७
वियसितसयपत्तपुंडरीए	३९
वियाणिय	३७
वियालचारी	३९, १०४
विरस	१२४
विरह	७९, १७६
विराड	२८४
विराल	६७
विराहगा	२१३, २१४
विरिंचति	१६७
विरुद्ध	२५२
विरेयण	२३१
विलवमाण	८७, १९४, २०८, २०९, ३३५, ३४४
विलवमाणी	४५, ५०, ५५, १९४, २०५
विलिए	१६८, २७१
विलुंपामो	३४०
विलेवणविहिं	३८
विवज्जमाणी	१९४
विवत्त	१९५
विवर	१०९
विविधसावयसयाउलघर	२०६
विविह	७५, ११९, २२९
विविहसत्थकुसल	१७

विशिष्टशब्दाः	पृष्ठाङ्काः
विस	२४७
विसंघडिए	१६५, १६६
विसज्जितसेय	२२९
विसज्जिया	१८०, ३१४
विसज्जेमि	२४३
विसभक्खण	२७१
विसभूय	२५७, २५८
विसम	७९
विसमगिरिकडकोलंबगसन्निविट्ठा	३३६
विसयपडिकूल	४७, ४८, ११०
विसयहेउं	९२, ३४७
विसयाणुलोम	४७, ४८, ११०
विसाएमाण	३४०
विसायणिज्ज	२१६
विसालकुच्छि	१५५
विसालवच्छ	१५५, १५७
विसुज्झमाणी	६३, ६९, १७९, १८८
विसुद्ध	१४५
विसुद्धपितिमातिवंस	१४५
विसेसे	९५
विस्संभघाती	७९
विस्सराति	२००
विस्साएमाणा	२८५
विस्सुयजस	२९४
विहग	१७, ५२
विहरति	४, ५, १२७, १२८
विहरमाण	४, १२४
विहरह	१७८
विहराहि	४९
विहरित्तए	२७५, ३२०, ३६१
विहरेज्जाह	१९८
विहसिय	२०७, २९६
विहाडिय	२७०
विहाडेति	३४१
विहि	१८७
विहुर	७९

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

विशिष्टशब्दाः	पृष्ठाङ्काः
विहूणा	२९६
वीइज्जमाण	३२, ३०२
वीइज्जमाणी	३२
वीइपहारसतताळिया	१९४
वीइवइत्ता	७६
वीइवयमाणा	१८१, २०२
वीईवयमाण	३०
वीईवयमाणी	१९६
वीणा	३२५, ३२७
वीतिकंत	८२, २२२
वीतिवतिउं	२९५
वीतिवतित्ता	३१४, ३१५
वीतिवतिस्सति	९३, २१०
वीतिवयति	२०४, २०९, ३१३
वीतिवयमाण	२०३, ३१२
वीतीवतिस्सति	२५४, ३४७, ३५४
वीतीवयमाण	१०६, २३४
वीयणग	४५
वीयसोग	१४१, १७८
वीर	१२
वीरपुरिससाहस्सी	२८०
वीरसाहस्सीण	१०७
वीरसेणपामोक्ख	१०७, २८०
वीरासण	७१, ७२
वीरिय	७३, १६०, २९०
वीस	१४३, १८९, १९०
वीसइम	१४३
वीसंभघायग	३३८
वीसतिमं-वीसतिमेणं	७२
वीसतिमाओ	१९०
वीसत्थ	११, ९७, १८२, १९५, २३७, २६६
वीसमउ	२५३
वीसमति	२५३.
वीससापरिणया	२१७, २१८
वीसाएमाण	९८, २२०
वुग्गाहेमाण	२१८
वुड्ढ	१७३, २५२
वुत्त	५०, ५४, ५५, ८६, १०९, १११, ११२, २३७, २४१, २४२, २४४, ३१४
वुत्था	१७९
वुप्पाएमाण	२१८
वूह	७, ३८
वेइय	१७६, २०१
वेउव्विय	१९०
वेउव्वियसमुग्घाय	२९, ३१, १८३, १९९, २०६, ३०९
वेएमाण	६१
वेग	६६, ६८, २९५
वेगितं	१०५
वेज्ज	२२७, २३०, २३१, २३२
वेजपुत्त	२२७, २३०, २३१, २३२
वेढिम	५२, २२७
वेढेमाण	१३०
वेढो	३०८
वेणइय	७, २६, ११३
वेणुदेव	३६५
वेतिय	३४, ५२, ८५
वेत्तप्पहारेहिं	३२९
वेदणा	३५३
वेब्भार	२२५
वेब्भारगिरिपायमूलं	२६
वेभारगिरिकडगतडपायमूल	३३
वेभारगिरिकडगपायमूल	२३
वेभारगिरिपायमूल	३३
वेभारगिरिप्पवाततड-कडगविमुक्क	२१
वेभारपव्वए	३१
वेमाणिया	१८८
वेय	३
वेयड्ढगिरिपायमूल	५८, ६०, ६४
वेयड्ढगिरिसागरपेरंत	१०८
वेयणा	६२, ६९, ९१, १२५, २५९, ३५३

विशिष्टशब्दाः	पृष्ठाङ्काः
वेयणिज	१९०
वेयालिं	३१६
वेयावच	१४३
वेयावचकर	१२७
वेयावडिय	७५, १२७
वेरमण	११६, १५८
वेरिय	८८
वेरुलिय	२९
वेरुलियविमलदंड	२३, ५३
वेलाउले	३१२
वेसप्पसंगी	३३६
वेसमण	४१, ८०, १४१, १५७, १८१, १८२
वेसमणघर	८२
वेसमणपडिमा	८०, ८२, ८४
वेसविहारकयनिकेया	२७६
वेसागार	७९
वेसाघरएसु	३३६
वेसासिए	४५
वेहाणस	२७१
वेहास	१५८, १९६, २०३
सइयाण	१०३
सइरप्पयारी	३३६
सउण	१४५
सउणरुतपज्जवसाण	३८
सउणरुय	३८
सउणि	२८३
सए	१३, ८२, ८५, ८९, ९०, ९९, १२३
सएणं	६४, ८९, ९०, ९४, २१७, ३१५
सएसु	२८५
सएहिं	१०४, १४२, १८०, १८३, २००, २८४
संकप्प	२७, १३३, १३४, २१८, २२१, २२५, २३२, २३३, २३४, २३८, २४१, २४३, २४५, २४९, २५१, २५९, २७६, २९५, ३११
संकामणि	२९४
संकामेंति	१६१
संकित	९९, १००
संकिया	१७१
संकिलिस्संति	४३
संकुचियथोरपीवरकर	६१
संकुल	१०९
संख	२३, ५३, ११५, १४२, १६४, १६६, १६७, ३०८, ३१२
संखउलविमलणिम्मलदहिघणगो-खीरफेणरयणियरप्पगासे	५८
संखसद्द	३०८, ३११, ३१२
संखसद्दसामायारिं	३१२
संखसमय	११४, ११५
संखसिलप्पवालरत्तरयणसंतसार-सावतेज्जे	४७
संखिज्जाइं	१८३
संखिजातिं	२०३
संखित्तविउलतेयलेस्स	४
संखोभिज्जमाणी	१९३
संगम	३३, ६०
संगयगयहसिय	९५
संगयगयहसियभणियचेट्ठियविलास-संलावुल्लावनिउणजुत्तोवयार-कुसला	५३
संगाम	३११
संगार	९५
संगिण्हिताण	३०
संगोवगा	३४५
संगोवमाणी	९४
संगोविज्जमाणा	२२७
संगोविया	१३६
संगोवेइ	१३३
संगोवेमाण	१०१, १३५, १३६, २३९
संगोवेमाणी	९९, १३३, १३४, २३९
संगोवेहि	२४०
संघट्टिय	६०

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

विशिष्टशब्दाः	पृष्ठाङ्काः
संघाइम	३२५, ३२७
संबाढ	६, २४१, २७४
संघाडिबद्धियाए	२७५
संघाडेह	१६५
संघातिम	२२७
संचरणावरणिओवयणुप्पयणिलेसणीसु	२९३
संचाए	१११
संचाएइ	२०९, ३४३, ३४४
संचाएंति	४८, १०५, २३२
संचाएमो	३४५
संचारेंति	३२४
संचालिज्जमाणी	१९१, ३२१
संचिट्ठति	३५२
संचुण्णियकट्ठकूवरा	१९४
संचेट्ठेमाणी	९४
संछन्न	७७
संछन्नपत्त	२२६
संछन्नपत्तपुप्फपलासे	१०३
संछुब्भमाणी	१५४
संछूढा	३२२, ३२५
संजत्तए	३२५
संजत्तग	१६१, १६२, ३२५
संजत्ताणावावाणियगा	१५२, १५५, ३२१, ३२२, ३२४, ३२८
संजत्तावाणियगा	३२४, ३२५
संजम	४, ५, ५६, ७०, ९१, १०८, २४१, ३१८, ३५५, ३५६
संजमभयउव्वेयकारियाहिं	४७
संजममातिए	११९
संजमितव्व	५६
संजातभय	६१, ६३, १०४, २००, २४६
संजायकोउहल्ले	५
संजायविउणराए	२०७
संजायभया	१५७, २०१, ३२२
संजायसंसए	५
संजायसड्ढे	५
संजुत्ते	२४४, ३३९
संजोएयव्व	१४७
संजोग	२३७, २६७
संजोतिम	५२
संझब्भरागवण्ण	६३
संझब्भरागसरिसे	४५
संझा	१०४
संझाकालसमय	१७७, २१९
संझासगं	१६९, १७०
संत	१५, ५४, १०५, १०६, १५९, २०९, २१९, २२१, २३२, ३१४, ३४३, ३४४
संतियं	३५२
संतुयट्ट	२२७, २२९, २८५
संथवए	२९४
संथार	१२६, १२७, १२८
संथारग	१२५, १२७, १२८
संथारय	११९
संदमाणीगया	१०९
संदिसउ	३००
संदिसंतु	९७, २३७, ३१६
संदिसइ	५०, ५४
संदिसाहि	३०
संधारिए	६८
संधारित	६९
संधि	१६५, १६६
संधिच्छेयए	७९
संधिच्छेयगाण	३३८
संधुक्केति	३४६
संनिहियपाडिहेरे	१४९
संनिसन्नो	२२७
संपउत्त	४१
संपत्त	६, ३६, ४२, ७४, ९२, १३०, १३२, १५८, १९१, २१५, २३४, २६०, २८८, ३१४, ३३३, ३५४-३५६, ३६२, ३६४, ३७०
संपत्तदाहेला	३३
संपत्थिया	५४, १८५

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

विशिष्टशब्दाः	पृष्ठाङ्काः
संपरिवुड	१६, ८०, ८३, ८४, १०८, ११०, ११५, ११७, १२२, १२४, १७१, १७२, १७५, १८३, २२५, २३४, २३८, २४५, २५५, २६६, २६८, २८१, २८३, २९२, २९३, ३०२, ३५१, ३५५, ३५६, ३५८, ३५९
संपलग्गा	१७५, ३०६, ३०७, ३४२
संपलत्ते	८७
संपलियंकन्निसण्ण	७४, २५९
संपाउणिस्सामो	३४६
संपावणट्ठयाए	३४७
संपाविउकाम	७४, २३४, ३५७
संपाविउए	३४५
संपाविहिह	३४९
संपिंडियदरियभमरमहुकरिपहकर-परिलिंतमतछप्पयकुसुमासव-लोलमधुरगुंजतदेसभाएसु	२२
संपुच्छिय	१३८
संपुण्ण	२०
संपुण्णडोहला	८३
संपुण्णदोहला	३३
संपुन्नो	४४
संपेसिया	१७६
संपेहेति	२२५, २५०, ३५७
संपेहेसि	५८
संबंधि	८०, ८३, ८७, ८९, १०६, १३३, १३४, १३६, १३७, २५३, ३५९
संबद्ध	१३
संबपामोक्ख	१०७, २८०
संबाहसहस्समंडियं	२९४
संबुद्ध	१२२
संबोहण	१८३
संबोहिए	१८४
संबोहेसि	२४३
संभंत	२५, २७४, ३५२
संभग्ग	३०९, ३१४
संभग्गकूवतोरणा	१९४
संभग्गतोरण	३१२
संभरह	१७९
संभारियपुव्वजातीसरणे	६९
संभारेंति	२२१
संमत	८५
संमुच्छिए	८४, १९२, ३२१
संमेयसेलसिहर	१९०
संरक्खगा	३४५
संलवंति	२४६
संलवति	२७
संलवमाणा	२४६
संलवमाणी	११
संलवेंति	५७
संलेहणा	७५, ७६, ९२, १२२, १४५, २४४, २४९, २७९, ३२०, ३४७, ३६२
संलेहणाझूसणाझूसिते	७५
संलेहणाझूसणाझूसिय	७३
संलेहणाझोसणाझूसिय	३१९
संवच्छर	१३६, १३७, १३९, १४४, १८३
संवच्छरपडिलेहणग	१५१
संवच्छरावसाण	१८०
संवड्ढइ	६१
संवड्ढण	७९
संवड्ढिय	६७
संवड्ढिज्जमाणा	१३५, २२७
संवड्ढिय	५५, १३६, १४०, २४५
संवड्ढेति	१३३
संवड्ढेमाणी	१३४
संवड्ढेह	१०१
संवड्ढेहि	२३९, २४०
संवहमाण	२२९, २३२, २३३
संवासावेति	२१९

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

विशिष्टशब्दाः	पृष्ठाङ्काः
संवाहणा	१५
संवाहिए	१५
संविभाग	८८, ८९, ९१
संवूढ	१९५, २०१
संवेग	७३
संसत्त	१२६, २१६, २७९, ३६२
संसत्तविहारी	१२६, २७९, ३६२
संसार	६८, १२३, १७९, १८०, २०८
संसारकंतार	९१, २०८, ३५४
संसारभउव्विग्ग	५५, ११२, १२३, १७९, १८०, २२२, २४३, ३१७, ३१८, ३५९, ३६०
संसारभयुव्विग्ग	११०
संसारवोच्छेयकर	५६
संसारसागर	२०८
संसारिय	१५३
संसारैंति	१०४
संसारेति	९९
संसुद्ध	४७
संहिया	१४२
सकडक्खदिट्ठि	२०७
सकम्मसंजुत्ता	१३४, १३७
सकम्मसंपउत्ता	९१, ९५, २५७
सकलुसा	२०५, २०८
सकुसिएसु	२१
सकोरेंट	१५०, १७५, २८६, २८७
सकोरेंटमल्ल	१७५
सकोरेंटमल्लदाम	१६, २३, ३२, ४२, ५३, २३४, ३०२
सक्क	१०६, १११, १५९, १६०, १७०, १८१, १८२, १८४, १८५, १८७, २००, ३५५, ३६९
सक्काए	३२६
सक्कवयणसंदेस	१८७, १९६, १९७, १९९
सक्कस्सासण	१८०
सक्कार	१६३

विशिष्टशब्दाः	पृष्ठाङ्काः
सक्कारणिज्जे	३५४
सक्कारिय	१८
सक्कारियसम्माणियपडिविसज्जिए	२८
सक्कारेंति	२७, १८०, २३७, २५५, २८२, २८४, २८५, २९३, ३०१, ३१६, ३४०
सक्कारेत्ता	१३३, ३५९
सक्कारेहि	२४५
सखिंखिणियाइं	१५९, १८३
सखिंखिणीयाइं	३०
सगज्जितसफुसितसविज्जुता	३१
सगज्जिय	२१, ३१
सगडवूह	३८
सगडसागड	१३९
सगडी	१६२
सगडीसागड	१३९, १४०, १६१, १६६, २५१, २५३, २५४, २५५ ३२४–३२६
सगडीसागडय	१५२
सगा	२९७
सगाइं	१८०
सगाओ	६२
सगाण	९९
सगेवेज्ज	८६
सग्ग	११५, ११६, १७१
सचित्त	४२
सच्च	३, ४७, २११
सच्चोवाए	१४९
सच्छंदमती	२७८, ३३६, ३६१
सच्छंदविउव्वियाभरणधारी	१८५
सज्जखार	२१९
सज्जज्जुण	२१
सज्जति	२५४, ३२९, ३५४
सज्जपुढवी	११५
सज्जड्ढ	१७८
सज्जियखार	११६
सजीवं	३८, ३४०

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

विशिष्टशब्दाः	पृष्ठाङ्काः
सज्जेंति	३२४
सज्जेइ	११०
सज्झाय	२४१, २५८, ३१९, ३५३
सड्ढि	७५, ७६, ९२, १०७, १२२, २४४, २८०
सड्ढितंतकुसल	११४
सडण	१७८
सडणपडणविद्धंसणधम्म	४५, ४६, ४७
सडियंसि	३२
सण	१९८
सणंकुमार	७६
सणाइ	१८२, २२८
सणिच्छरंगारकुब्भलियमज्झभागत्थ	३०
सणिय	७३, ७४, ७५, १०४, १०५, १०६, १२२, १५९, १६८, २०७, २३४, २४६, ३१९, ३५१
सण्णद्ध	१७५, ३०६, ३४०
सण्णवणा	४७, ४८, ११०, ३४९
सण्णवित्तए	४७
सण्णाहियाए	३०२
सण्णिजाइस्सरण	१७९
सण्णिपुव्वे	६९
सण्णिवेस	२७५
सण्णिसण्णे	२६, ३५, १६४, २२९, २८५
सण्णी	२६३
सण्ह	३९
सण्हबहुभत्तिसयचित्तट्ठाणं	१७
सतसाहस्सी	१८९
सतातिं	२९५
सति	२००
सतिए	३५, १०२
सतिमं	२९६
सतुरंग	३१३
सतेरा	२६५
सत्त	५६, ६४, ६७, ७०, ११५, १४४, १७९, १८३, २१९, २५९, २९०, २९५, ३५६, ३६९
सत्तंगपतिट्ठित	५९
सत्तंगपतिट्ठिय	६३
सत्तच्छयाइ	२८९
सत्तट्ठ	९७, १५९, २०३, ३५६
सत्तट्ठतलप्पमाण	१९६
सत्तट्ठतलप्पमाणमेत्तातिं	१५८, २०३
सत्तट्ठ पदातिं	२३७
सत्तण्ह	१४२
सत्तम	७२, १३२, १४०, १४१, २६३, २८३, ३५३, ३५५, ३६७, ३६८
सत्तमवत्तयंसि	२१९
सत्तमासियाए	७१
सत्तरत्तं	२१९
सत्तरसम	३२१, ३३३, ३३४
सत्तराइंदिय	६२
सत्तसइय	६३
सत्तसिक्खावइयं	२३३, २४२, २५०
सत्तसिक्खावतियं	२२२
सत्ताणुकंपा	६८
सत्तिवण्णकउहो	१९८
सत्तुपक्ख	४९
सत्तुसयसहस्समाणावमद्दग	२९०
सत्तुस्सेहे	४, १०, ५९, ६४
सत्थकोसहत्थगय	२३१
सत्थणिएसु	२१
सत्थणिवेस	२५३, २५४
सत्थनिवेस	२५४, २५५, ३२४
सत्थपरिणया	१२०
सत्थवज्झा	२६३
सत्थवाह	१६, ७७, ७८, ८०, ८१, ८३, ८५, ८६, ८७, ८८, ८९, ९०, ९१, ९२, ९३, ११२, १३२, १३३, १३७, १३९, १६१, १९१, २५१, २५२, २५३, २५४, २५५, २६५, २६६, २६७, २६८, २७१, २७२,

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

विशिष्टशब्दाः	पृष्ठाङ्काः
	२७३, २७४, ३३४, ३३५, ३४०, ३४१, ३४३–३४७
सत्थवाहदारगा	९४, ९५, ९६, ९७, ९९, ३३४
सत्थवाहदारय	१००, १०१, १०८, १३२, १९१
सत्थवाहपभितीणं	१७०
सत्थवाहप्पभिईणं	१०८
सत्थवाहप्पभितओ	२८०
सत्थवाहप्पभितीणं	१७३
सत्थवाहप्पभितीहिं	२१६
सत्थवाहप्पभियओ	२१६
सत्थवाही	८१, ८२, ८४, ८५, ८७, ८९, २६४, २७०
सत्थोवाडण	२७१
सदक्खिणं	२९४
सदेसगमणं	२४९
सदेसणेवत्थगहियवेस	३७
सद्द	८०, ८६, ९८, १०८, १०९, ११२, १५९, २७२, २९०, ३०९, ३२६–३२९, ३३२, ३४१
सद्दवेही	३३७
सद्दहति	२७५
सद्दहमाणा	२५४
सद्दहामि	४३, ९२, १६०, २४२, ३५९
सद्दावितं	४९
सद्दावेति	५२, २९२, ३०५, ३१६
सद्दावेत्ता	२७०, २७२, २७३, २९९, ३१८
सद्धिं	१०८, ३०६-३०८, ३१०, ३१५, ३३४, ३४१, ३४३
सद्धेयं	२४८
सन्नद्ध	२८१, २८४, ३०६, ३०७, ३४२
सन्नद्धबद्ध	८६, ३०२, ३४३
सन्नाहियं	३०२
सन्नाहेह	३२, १७५
सन्निजाईसरण	६४
सन्निपुव्व	६४
सन्निवइय	६४, ३०९, ३१२,
सन्निवइयंसि	६५
सन्निवण्णाओ	१४६
सन्निवाइय	११९
सन्निवाडिय	३१२
सन्निविट्ठ	९४
सन्निवेस	४९, १५०
सन्निसण्णा	१६, १२३, १४६
सन्निसन्ना	९४, १८५
सपच्चवाय	१९१
सपरिवाराहिं	३५६
सपरिसा	२२४
सपुत्तय	२८३
सपुत्ते	३४७
सपुरबलवाहण	३०३
सप्प	१९९
सप्पणयसरलमहुरभणिए	२०७
सप्पणयसरलमहुराति	२०७
सप्पिवासा	१५३
सफुसिय	३१, ४५
सफुसियसविज्जुया	३१
सबरी	३७
सबल	३१६
सब्भिंतरबाहि	१८४
सब्भिंतरबाहिरिय	१०९, १४९
सब्भूत	२१९, २२१
सब्भूय	२२१
सभंडमत्तोवगरणमायाए	१२६, १६६, १६९
सभा	७९, १०८, १०९, ११९, १५९, २२४, २३२, २३३, २८२, ३०२, ३३६, ३६८, ३६९
समंततो	२९४, ३०१
समंता	८६, १०४, १०५, १०६, १०९, १७६, १८४, २०३, २६०, २७०, २९९, ३४४, ३४५
समंतामग्गणगवेसण	२९८

विशिष्टशब्दाः	पृष्ठाङ्काः
समखुरवालिहाणसमलिहियतिक्ख-सिंग	९६
समचउरससंठाण	१९०
समजिणित्ता	१३०
समट्ठे	११६, १३७, २१६, ३११
समण	३, ४, ५, ६, ४२, ४३, ४४, ४५, ४७, ५५, ५६, ५७, ५८, ७०, ७१, ७२, ७३, ७६, ७७, ९२, ९३, ९४, १००, १०३, १०७, १२०, १२८, १२९, १३०, १३१, १३२, १३८, १३९, १४०, १४१, १८२, १९०, १९१, २०८, २१०, २११, २१२, २१३, २१४, २१५, २२३, २२४, २२७, २३४, २४१, २४८, २५०, २५१, २५४, २५५, २६०, २६१, ३१८, ३२०, ३४४, ३४६, ३५५, ३५६, ३६२, ३६४
समणगुणमुक्कजोगी	३५१
समणत्तणणिब्भच्छिते	३५१
समणत्तणणिव्विण्ण	३५१
समणत्तणपरितंते	३५१
समणधम्म	५४
समणसंपया	१८९
समणसाहस्सी	१०८, १८९, ३५८
समणाउसो !	१००, १०२, १०५, १०६, १२८, १२९, १३८, १३९, १४०, २०८, २१०, २११, २१२, २१३, २१४, २५४, ३२८, ३२९, ३४३, ३४७, ३५३–३५४
समणी	९२, १००, १०२, १०६, १३८, १३९, २४२, २७५, २७७, २७८, ३२८, ३२९, ३३२–३३४, ३४४, ३४७, ३४८, ३५४, ३५६, ३५७, ३६१, ३७०
समणुगच्छंति	२४६
समणुगच्छमाणं	३४३
समणुगम्ममाणमग्गा	३३
समणुबद्ध	९४
समणुभूय	६४
समणोवासग	१५९, १६०, १६१
समणोवासय	११४, ११६, १५२, १५७, १५८, १५९ १८९, २१५, २२२, २२४, २५०, ३४९
समणोवासिया	२४३
समण्णेइ	२०७
समतलपतियाए	२७५
समताल	३८
समतिक्कंत	६०, ६७
समतिच्छमाण	१५४
समतिच्छमाणी	२९०
समतीरा	२२६
समतुरंगेमाणा	१५७
समत्तजालभिरामे	१५
समत्थ	५८, २०६
समप्पंति	३५४
समय	९४, १००, १०३, १०७, ११३, ११४, ११५, १३०, १३२, १४७, १४८, १६३, १६४, १६७, १७०, १८०, १८३, १८४, १८७, १८८, १९१, २१०, २११, २१३, २१५, २२२, २२३, २२४, २३३, २३६, २४१, २५५, २५६, २५७, २७४, २७९, २९५, २९७, ३१०, ३१८, ३३४, ३४६, ३४८, ३५५, ३५८, ३६३-३६५, ३६७-३६९
समयनिबद्ध	१७९
समरसयसंपराय	२९४
समाण	५४, ५५, ५६, ६९, ७१, ७३, ८५, ८७, ८८, ८९, १००,

विशिष्टशब्दाः	पृष्ठाङ्काः
	१०२, १०४, १११, ११२, ११३, ११७, १२३, १३५, १५४, १७०, १७५, १८४, २०८, २१२, २१३, २१४, २१७, २१८, २२४, २२५, २२६, २३२, २३४, २३७, २४८, २५९, २६०, २६७, २७३, २७४, २९६, २९८, ३०१, ३०४, ३०५, ३०९, ३२९, ३३५, ३४३, ३५२, ३५३
समाणा	५३, ६८, ८६, ९५, ९८, ९९, १०५, १०६, १०९, १२६, १६६, १६९, १७१, १७४, १७६, १७७, १८०, १९१, १९२, २००, २०९, २३७, २४१, २४४, २५३, २५८, २५९, २८५, ३०७, ३१४, ३१९, ३४५, ३४६
समाणी	१०, ७३, ८०, ८१, ८३, ९१, १०१, १०९, १५३, २०१, २४२, २४३, २६२, २६३, २६९, २७०, २७५, २८२, २९५, २९७, २९८, २९९, ३०१, ३१६, ३५८, ३५९, ३६२
समाधिपत्त	२६०
समासमति	३१४
समासासेइ	२८, २७१
समासासेति	२६
समाहया	२५०
समाहि	१४३
समाहिपत्त	७५, ७६, २४४, २६१.
समित	१५२
समिय	३२६
समुक्खित्त	३४०
समुट्ठिए	३३७

विशिष्टशब्दाः	पृष्ठाङ्काः
समुत्तजालाकुलाभिरामे	२८२
समुदय	८७
समुदीरेमाण	३२७
समुद्द	१५३, १६०
समुद्दकूल	२१३
समुद्दरवभूय	३४१, ३४२
समुद्दवात	१५३
समुद्दविजयपामोक्ख	१०७, १०९, २८०, २८१, २८२, २८३, ३०२
समुप्पज्जित्था	५७, ९४, २२१, २३२, २३४, ३११, ३१४, ३५७, ३६१
समुप्पण्ण	३११
समुप्पण्णकोउहल्ले	५
समुप्पण्णसंसय	५
समुप्पण्णसड्ढे	५
समुप्पन्न	१७९
समुप्पन्नकलुणभाव	२०७
समुत्पन्नजाइसरणे	१७९
समुप्पाडेत्ता	१८९
समुल्लालियाहिं	३४०
समुल्लाव	८०, ८१
समुवागया	९४, २५६
समुवेक्खमाण	७
समुद्दाणत्ति	३०४
समुहिं	१९९
समूसवियरोमकूव	१०, ७०, २३०
समूसियसिर	५९
समेच्चा	९५
समोवतिए	३०१
समोवतित	२९५
समोसढ	४२, ११४, १४१, १४२, १८९, २१०, २२४, २३३, २३४, २७४, ३१०, ३१७, ३४७, ३४९, ३५०, ३५६, ३५८
समोसरण	११५, १२३, १३०, २२४, ३६३, ३६५, ३६६, ३६८, ३६९
समोसरह	३५०

विशिष्टशब्दाः	पृष्ठाङ्काः
समोहणति	२९
समोहणिता	२९
समोहण्णति	१८३, १९९, २०३, ३०९
सम्मए	४५
सम्मं	५५, ६९, ७१, १९०, २१४, २३३, ३५२
सम्मज्जिय	१३८
सम्मत्तपज्जव	२२५
सम्मत्तो	३५४
सम्माण	१६३
सम्माणणिज्ज	३५४
सम्माणिचा	१३७, २६७
सम्माणियदोहला	३४
सम्माणिया	१८
सम्माणेति	२७, २३७, ३१६, ३४०
सम्माणेत्ता	१३३, २६८, २६९, ३५९
सम्माणेहि	२४५
सम्मुपाडेत्ता	१२२
सय	१३२, १६३
सयंति	३२६, ३२७
सयंवरमंडव	२८४, २८९, २९०
सयंवरा	२८०, २८१, २८६
सयंवरामंडव	२८६, २८७
सयंवसा	३६१
सयंसंबुद्ध	३७०
सयण	८०, ८३, ८७, ८९, १०६, १३६, १३७, २२७, २२९, २३३, २३४, २५३, २८५, ३५९
सयणविह	३८
सयणिज्ज	९, ११, १३, १४, १४६, २४७, २६९, २७०, २७३, २९८
सयणीयंसि	२६९
सयति	३६१
सयपच	२२६
सयपाग	१५, २७३
सयमेव	७, ५६, ३५२
सयसहस्स	४९, १८१, १८३
सयसहस्सइमं	१६४
सयसहस्सतिमं	१५१, १७४
सयसहस्सातिं	१८२
सयसाहस्सिय	३५, १०२, १०३
सयसाहस्सी	१८९
सया	८१, ८४, ८७, १८९, १९०, १९७, १९८, २४७, २५७, २६२, २९१
सयाइ	१६७
सयातिं	८७
सर	६०, ६२, १७३, २४९
सरगं	३४६
सरगयं	३८
सरडविरइयविचित्तवेयच्छमालियागं	१५७
सरणं	३०९, ३१०
सरणदए्णं	५
सरद	११८
सरपंतिय	६०, ७९
सरभ	१७, ५२
सरभसउवगूहियाइ	२०७
सरमाण	२०७
सरय	३३, ६०
सरयचंदो	३०
सरस	९, ५१, ६३
सरसकुंकुम	२१
सरसच्छवाडवलवण्णरइए	८
सरसरत्तचंदणदद्दरपंचंगुलितल	१५३
सरसरपंतिया	६०, ७९, १९७, २२५
सरसरस	३०९
सरसरुहिरगयचम्मवितितऊसवियबाहुजुयलं	१५७
सरसवड्डिय	२०८
सरससुरभिगोसीसचंदणाणुलित्तगत्ते	१५
सरस्सती	३६६
सरिसय	४०, ४६, ५३, १४८
सरिनामया	३६४
सरिव्वय	४०, ४६, ५३, १४८

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

विशिष्टशब्दाः	पृष्ठाङ्काः
सरिस	४६, १७३, २३७, २६७
सरिसएहिंतो	४०
सरिसग	१६७
सरिसपुरिसं	३१२
सरिसय	५३, १६५
सरिसलावण्णजोव्वणगुणोववेय	१४८
सरिसलावण्णरूवजोव्वणगुणोववेय	४०, ४६
सरिसवया	१२०, १२१
सरिसिया	४०, ४६, १४१, १४८
सरीर	३२, ५३, ७५, ८७, ९२, ९७, १०५, १११, १९२, २२४, २३१, २३५, २५९, २८१, २९६, ३४३, ३४७
सरीरकुसल	९०
सरीरकोट्ठगं	२५९, ३५३
सरीरग	६२, ६९, ८५, ८६, १२५, १९९, २००, २०१, २०२, २३०, २६०, ३४६, ३५०, ३५३
सरीरचिंता	९१
सरीरबाउसा	२७६
सरीरबाउसिया	२७७, ३६०, ३६१, ३६३
सरीररूवविणासिणिं	१११
सरीरवकंतीए	१४६
सरीरसारक्खणट्ठाए	९२
सरुहिर	२०८
सरेहिं	३४०
सरोग	१२५, ३५०
सललिय	२०५, २८९
सलाहणिज्ज	२३७, २६७
सलिलआंठिविप्पइरमाणयोरंसुवाएहिं	१९४
सलिलतलपइट्ठाण	१३१
सलिलतिक्खवेग	१९३
सलिलमतिवइत्ता	१३०
सलिलावती	१४१, १७८
सलील	५३

विशिष्टशब्दाः	पृष्ठाङ्काः
सल्ल	२८३
सल्लहय	१३५
सल्लगत्तण	४७
सवणमाण	८६
सवणयाए	२६, ४५, ५५, ५७, २४०
सवहसाविया	२६, १३७
सविज्जुय	२१, ३१
सविभवड्ढियमणनिव्वुइकरेसु	३३१, ३३२
सविसेस	१३
सवीस	६२, १४५
सव्व	७५, १४२, १४७, २२९, २३५, २५८, २६०
सव्वओ	८६
सव्वंग	४४, ६८, ८५
सव्वंगवियंभिया	१९४
सव्वंगसुंदरं	३४
सव्वकज्ज	७
सव्वकज्जवड्ढावए	१३२, २४४
सव्वकामगुणिय	१४३, १४४, १८२
सव्वगंध	४९
सव्वग्गाही	७९
सव्वजुई	३३, ४९
सव्वट्ठसिद्ध	२६१, ३५४
सव्वट्ठाण	२४४
सव्वतो	८५, १०४, १०५, १०६, १०९, १७६, १८४, २०३, २६०, २७०, २९८-२९९, ३४४,
सव्वत्थ	१४४, १९१
सव्वदुक्खप्पहीणमग्ग	४७
सव्वदुक्खाणं अंतं	३७०
सव्वदुक्खाणमंतं	७६, ९२, २६१, ३५४, ३६२
सव्वदेव	१८८
सव्वपत्थिव	२९०
सव्वपाव	१५३
सव्वपुप्फ	४९
सव्वबल	४९

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

विशिष्टशब्दाः	पृष्ठाङ्काः
सव्वभक्खी	७९
सव्वभूमियासु	७, २४४
सव्वमट्टिय	४९
सव्वमल्ल	४९
सव्वविराहए	२१४
सव्वसउण	१५३
सव्वसुमिणा	१९
सव्वाउय	१४५, १९०
सव्वाति	२०४
सव्वातो	११६
सव्वाबाह	१२५, ३५०
सव्वालंकारभूसिता	३६
सव्वालंकारभूसिया	९७, २३८, २७२, २७३
सव्वालंकारविभूसित	२७, ३५९
सव्वालंकारविभूसिया	८३, ८४, ८६, ११२, १६४, १७७, १८४, १८५, २३४, २३६, २६८, २८८
सव्विंदियगायपल्हायणिज्ज	१५, २१६, २१९, २२०, २२१
सव्विड्ढी	३३, ४९, १५०, १७५, १८९, २४३, २६८, २८३, २८५, २८६, ३५९
सव्वोउय	९४
सव्वोउयपुप्फफलसमिद्धे	१०७
सव्वोउयसुरभिकुसुमवुड्ढि	२०५
सव्वोदय	४९
सव्वोसहिसिद्धत्थय	४९
सस	१०७
ससंतेसु	६१
ससंभमोवत्तियाए	४४
ससक्खं	८६
ससद्दं	७३
ससय	६७, ६८
ससा	६७
ससारहिं	३१३
ससि	१६, १९, १९८
ससिसोमागारकंतपियदंसणा	७८
ससीसोवरिय	२५९
सस्सिरीय	१०, ११, १२, १४, १८, ७२, १४४, १९५, २४४
सस्सिरीयरूव	३९, ४०, ५२
सहकारचारुहार	१९८
सहजाया	९४, १२०, १४२, १७८
सहदारदरिसी	९४
सहदेव	२८३
सहपंसुकीलियया	९४
सहवड्ढिया	९४, १२०
सहसंबवण	१८९, ३१८, ३१९, ३६७
सहसंबुद्धेणं	५
सहसि	६९
सहस्स	५३
सहस्संबवण	१८७
सहस्सपत्त	८२, २२६
सहस्सपाग	१५, २७३
सहस्सरस्सिमि	१४
सहस्सलंभा	९५
सहस्साराणयपाणयारणच्चुते	७६
सहाए	९१
सहायकिच्चं	२४९
सहियाण	९४, १४२, १५२
सहोढं	८६
साइ	९९
साइम	७५, ८१, १२७, १८०, २१७, २२०, २५७, २५८, २७२, २८५
साएय	१५१
साकेय	१५०
सागर	१९, १७३, १९८, २६६, २६९, २७०, २७१, २७४
सागरग	२६७, २६८, २७३
सागरदत्त	२६५, २६६, २६८, २७१, २७२, २७३, २७४
सागरदत्तपुत्त	९४, ९९, १००
सागरसलिल	२०८

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

विशिष्टशब्दाः	पृष्ठाङ्काः
सागरोवम	७६, १४५, १७८, २१०, २६१, ३२०
सागार	१५८
सागेय	१४८, १४९, १५०, ३६७, ३६९
साडोल्लए	३३४
साणं	९८, १७४, ३३५
सातिम	८०
सातिरेगट्ठवासजातगं	३८
सातिरेगट्ठवासजायय	१०८
सातो	२३८, २३९, २४५, २६५, २६८, ३३५, ३५८
साभाविएणं	११
साम	७, २३६
सामण्णपरियाग	७६, ९२, १२९, २७९
सामत्थ	४९, २४९, २९०
सामन्नपरियाग	७५, १२२, २४४, २६१, ३२०, ३६२
सामवेय	११४
सामाइयचरित्त	१८७
सामाइयमाइयाइं	७०, ७५, ७६, २५०, २५५, ३२०, ३६०
सामाइयमाइयातिं	११३
सामाइयमातियाइ	१२२
सामाणियसाहस्सी	१८३, ३५६, ३६२
सामातियमातियाति	१२४
सामि	३९४
सामिय	२०६
सामी	८५, १०९, १४९, १५१, १६२, १६४, १६५, १६६, १६९, १७०, १७४, २१६, २१७, २१८, २२०, २२१, २२६, २३७, २४०, २७२, ३००, ३०४, ३०५, ३०६, ३१२, ३१६, ३२५, ३५६, ३६३–३६५
सामुदाइयं	२८२
सामुद्द	१७३
सामुद्दगा	२१३–२१४
सायासोक्खमणुभवमाण	२३०
सारइएणं	१०९
सारक्खइ	१३३
सारक्खमाण	१०१, १३५, १३६, २३९
सारक्खमाणी	९४, ९९, १३४, २३९
सारक्खाहि	२४०
सारक्खिज्जमाणा	२२७
सारक्खिया	१३६
सारण	२९४
सारत्थं	२८९
सारदनवकमल	२०६
सारस	१०७, १४९, १९८
सारससमाइच्चा	१८३
सारहि	३०३, ३०४, ३०५
सारीरमाणसाइं	३२९
सालइय	२५७, २५८, २५९, २६०, २६१
सालतिय	२५६, २५७, २६१, २६२
सालिअक्खय	१३३, १३४, १३५, १३६, १३७, १३९, १४०
सालिंगणवट्टिए	९, ११
सालीण	१३३
सावग	९२, १००, २५२
सावगधम्मं	२५०
सावतेज्ज	४७, १३९, २५६, ३४१
सावत्थी	१६३, ३६४, ३६८
सावय	१३८, १३९, १८९, ३२८, ३४४, ३४७, ३५४
सावयसयंतकरणेण	६६
साविगा	९२, ३४७
साविया	१००, १३८, १३९, १८९, २७४, ३२८, ३२९, ३४४, ३५४
सास	२३०, २६३
सासग	२१
सासय	६, ५४

विशिष्टशब्दाः	पृष्ठाङ्काः
साहट्ठ	१६५, ३०४
साहट्टु	२०१, २०२, ३०१, ३१०, ३१४, ३४४
साहरंति	१०४
साहराहि	१८१
साहरिय	२९७, २९८, ३११
साहरेजमाणे	३७
साहसिय	३९, ७९, १०४, १९५, ३३७
साहस्सिय	३५, १०२, १०३, २०२
साहिया	३०३
साहीण	१९७, १९८
साहुरूव	२६१
साहू	२६१
साहेज	२५२
साहेमाण	२२७, २२९
सिंगार	५३, २०२, २०४
सिंगारागारचारुवेसा	५३, ७८, ९५
सिंघाडग	२३, ३२, ३३, ७९, ८६, १०२, १०९, ११२, ११५, १४०, १८२, २२९, २३०, २५१, २६१, २६२, २८६, २९९, ३३६
सिंघाण	१२७
सिंचमाणी	४५
सिंदुवार	५०, ५५
सिंभिय	११९
सिंहलि	३७
सिक्खाविय	५६, ३३९
सिक्खावेति	३८
सिग्घ	३४, ५२, ८५, १०५, १६०, १७५, २०२, ३०८, ३१२
सिज्झिहिति	९२, २१०, २३५, २५५, २६१, ३२०, ३४७, ३५४, ३६२
सिढिलभाव	२०६
सिढिलवलितयपिणद्धगत्त	६८
सिणेहपाण	२३१
सित	३२
सिद्ध	१४३, १८७, १८९
सिद्धत्थमंगलोवयारकतसंतिकम्माइं	१७
सिद्धविज्जा	१९३
सिद्धिगइणामधेज	३५४
सिद्धिगमणसंपावणट्ठयाए	३४०
सिद्धिमग्गे	४७
सिद्धिमज्झे	५४
सिबियाओ	३१८
सिमिणजागरियं	१३
सिय	१५३, १७३
सियकुंदधवलजोण्हो	१९८
सियाल	६७
सियाललइयखंधं	१५७
सिरसावत्तं	११, १७, २७, ३४, ७४, ११०, १७४, २०२, २३९, २८०, २८९, ३५९
सिराओ	२२
सिरावेह	२३९
सिरि	३०४, ३१०, ३१३
सिरिघर	४९, ५०, ३०९
सिरिदामगंडं	१४६, १४९, १५०, १५१, १६३, २८९
सिरिवच्छ	५४
सिरीए	२१३, २५३
सिरीसमाणवेसाओ	२२, ९७
सिरोबत्थी	२३२
सिल	२४७
सिलप्पवाल	३४०
सिलावट्टया	३२७
सिलावट्टाण	३२६
सिलिंधकलिपसु	२१
सिलिया	२३२, २४२
सिलियाहत्थगय	२३९
सिलोगं	३८
सिव	५, १०, ११, ७२, ८०, १४४, १५७
सिवमहे	४१

विशिष्टशब्दाः	पृष्ठाङ्काः
सिवा	३६८
सिविया	११२
सिसुपाल	२८३
सिरिसणिभिक्खं	२४३, ३६०
सिस्सिणियत्ता	३१८
सिस्सिणियाओ	३६९
सिह	१२२
सिहर	६०
सिहरयउर	१०७
सिहिं	१९
सीता	३४८
सीतामुहवणसंडस्स	३४८
सीतोदग	२७३
सीतोया	१४१
सीधुं	२८५
सीयइ	६१
सीयं	४८, १२४, ३५९, ३६०
सीयलसुरभिनिलमगरचरिओ	१९८
सीयलुक्खं	३५३
सीया	५३, ५४, ५५, १०९, ११२, १२३, १४२, १८०, १८४, १८५, १८७, २२३, २३८, २४३, २६८, ३१८
सीलव्वाणिया	२९०
सीलव्वय	१४३, १५८, १५९, १६०
सीस	१९६, २७६, ३६१
सीसत्ताए	११३, १२२, १२४
सीसभिक्ख	५५, ३५०
सीह	१९, ३०, ६७, ६८, १४१, १६०
सीहकेसर	९
सीहगुहा	३३६–३३९, ३४१–३४३
सीहनिकीलिय	१४३
सीहासण	२०, ५१, ११३, १७२, १८४, १८५, २२४, ३५६, ३५७, ३६४–३६९
सीहासणवरगए	३५, १६४, १७६, १८५
सीहासणवरगत	१६, ५३, २९३, २९५
सुअलंकियविभूसिए	१६
सुइ	२९८
सुइजातकम्मकरणे	३६
सुइभूते	२१६
सुइभूया	८२
सुइमालावण्णगविलेवण	१६
सुइर	१५०
सुई	११५
सुए	११४, ११५, ११७, ११९, १२२, १२४
सुंकं	२३७
सुंदरथणजहणवयण	२०७
सुंभसि	३६४
सुंभवडेंसए	३६४
सुंभसिरी	३६४
सुंभा	३६४
सुंभे	३६४
सुंसुमा	६, ३३४, ३४०–३४७
सुंसुमार	१०३
सुकुमाल	१०८, २५६, ३५७
सुकुमालकोमलिय	२६५
सुकुमालपाणिपादं	८४
सुकुमालपाणिपाय	१२, ३४, ७७, १६३, २६६, ३४८
सुकुमालिया	२६५
सुक्क	२४, ५४, ७२, ७३, १३०, १४५, २४७, २४८
सुक्कज्झाणोवगए	९३०
सुक्कतणपत्तकयवरमारुतसंजोग-दीविएणं	६०
सुक्कपक्ख	२११
सुक्करुक्खओ	२१३
सुक्कासव	४६, १७८, ३४७
सुक्किल	२२७, ३२५, ३२७
सुक्ख	१२५
सुखम्मिय	१७

विशिष्टशब्दाः	पृष्ठाङ्काः
सुगंध	९६
सुगंधवर	१५
सुगंधवरगंधिय	९, १४, २३, २८६
सुगंधवरगंधियगंधवट्टिभूतं	३२
सुगंधिवरकुसुमदामउयरगद्दलसयणोवयारमण-हिययनिव्वुइकरे	९
सुगंधवासपिच्छ	२१
सुघोसा	३६६
सुचरिय	२७६
सुचिरं	३४४
सुट्ठिएण	१९६, १९७, १९९, २००
सुट्ठित	३०३
सुट्ठिय	३०२, ३१३, ३१५
सुट्ठु	२४९
सुणग	८८
सुणमाण	२२७
सुणह	६७
सुणिम्मिय	९
सुणिव्वुयवीसत्थे	३१
सुणेमाणे	३११
सुण्हा	१३२, १३४, १३६, १३७, १३८, १४०, १७३, २४७, २९६, ३११
सुतक्खंध	६, ३५४
सुति	८५, २०३, २९९, ३०१, ३६८
सुत्तओ	३८
सुत्तखेड्डं	३८
सुत्तजागरा	१०
सुत्तिमइ	२८३
सुत्ती	२९९
सुदंसण	११४, ११५, ११६, ११७, ११८, ३६६
सुदुल्लभजलपेरंता	३३६
सुद्ध	११५, ११६, १३४, १३९
सुद्धप्पावेस	५०, २८७
सुद्धप्पावेसाति	९२, ३५८
सुद्धोदएहिं	१५
सुधम्मा	३०२
सुनयणा	१४७
सुनामे	२९५
सुनिव्वुयवीसत्था	११०
सुन्नघर	७९
सुपइट्ठियकुम्मुन्नयचारुचरणा	१५१
सुपरिकम्मिय	१३४, १३५, १३६
सुपरिनिट्ठिया	२५६
सुप्पउत्त	७
सुप्पणह	१५५
सुबलिएणावि	१११
सुबहु	६१, ८०, ८१, २८५, ३३६, ३३८, ३४१, ३४२
सुबहुदव्वक्खय	२५७
सुबहुय	८२, ८३, १३९, १४०
सुबाहु	१६३, १६४
सुबुद्धी	१४९, १५०, १५१, २१५, २१७, २१८, २१९, २२०, २२१, २२२, २२३
सुब्भिगंधा	२१७
सुब्भिसद्दा	२१७, २१८
सुभ	५२, ६३, ६९, १७९, १८८ २३३ २४९
सुभग	१०७, २२६, ३६६
सुभपोग्गलपक्खेव	१९६
सुभरूवत्ताए	२५४
सुभूमिभाग	९४, ९५, ९६, ९७, ९८, ९९, ११३, १२२, १२४, १२५, १३२, २५६, २५७, २५८, २६०, २७५, २७६
सुभूमिभागउज्जाण	२५९
सुमणदाम	५२
सुमहुर	८०, ८१
सुमिण	१०, ११, १२, १३, १९, २० १४१
सुमिणपाढग	१७, १८, २०
सुमिणपाढगगिह	१७

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

विशिष्टशब्दाः	पृष्ठाङ्काः
सुमिणपाढगपुच्छा	१४६
सुमिणसत्थ	१८, १९, २०
सुमित्त	१८८
सुमुह	२९४
सुमेरुप्पभ	५९
सुय	११५, ११७, ११८, ११९, १२०, १२१, १२२, १२३
सुयक्खंध	३५४, ३५५
सुयणकुलकन्नगा	१९४
सुयभत्ती	१४३
सुयमुह	१४
सुर	१८३, ३४०
सुरगोवमणिविचित्तो	१९७
सुरट्ठाजणवय	२८१, २८३, ३००, ३१८
सुरप्पिय	१०७, १०८
सुरभि	५०, २७३
सुरभिजणयगंध	६५
सुरभिवारिपडिपुन्न	८७
सुरम्म	१०, ९४
सुरवरविमाणवेलंबवरधरए	९
सुरवराभिगमणजोग्ग	३५७
सुरसत्ताए	२१७
सुरा	२८५
सुरिंद	१८५
सुरूव	७, ५३, ५९, ७८, १०७, १०८, १३२, २१७, २३९, २६६, २८९, २९३, ३१७, ३४०, ३५७, ३६६
सुरूवत्ताए	२१७
सुलद्ध	२०, ८०, २२९, ३५१
सुवण्ण	४६, ४७, ३२४
सुवण्णकोडी	४०, ४१
सुवण्णगार	१६६
सुवण्णगारभिसियाओ	१६५
सुवण्णगारसेणी	१६५
सुवण्णजुत्ति	३८
सुवण्णपाग	३८
सुवण्णमासा	१२१
सुवण्णागरा	३२२, ३२४
सुवन्नगारसेणि	१६३
सुवन्नमणिमय	४९
सुवन्नरुप्पमणिमय	४९
सुवन्नरुप्पमय	४९
सुवरियं	२९०
सुविणगदंसणोवमे	४५
सुविमलाए	५८
सुविरइयदारसोहो	९
सुविरइयरयत्ताणे	१०
सुव्वत्तण्ण	१००
सुव्वया	२४१, २४३, २४४, २७४, ३१८, ३२०
सुसाणए	७९
सुस्सरा	३६६
सुस्सूसमाण	५, ४३, ७४, २०२
सुह	९५, २५३
सुहंसुहेणं	४, ३४, ३७, ४१, ६०, ६३, ६४, ६५, ७३, ८३, १०३, १६६, १९०, १९७, १९८, २२७, २२९, २३०, २५२, २५५, २७९, ३२४, ३२८, ३३६, ३५५
सुहत्थी	७३
सुहनिसण्ण	१५, २७२
सुहनिसन्न	२५०
सुहपंसुकीलियया	१२०
सुहपसुत्त	२६९, २७०, २९७, २९८, २९९, ३००
सुहफास	३९, ४०, ५२, २१७
सुहम्मा	१०८, १०९, १५९, २२४, २८२, ३६८, ३६९
सुहसमुचिय	४८
सुहसुरभिसीयलच्छाया	९४
सुहाए	५६
सुहावह	१४१

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

विशिष्टशब्दाः	पृष्ठाङ्काः
सुहासण	५९, १३३
सुहासणवरगत	१८२, २०९
सुहासणवरगय	११, ९५, ९७, १८८, १९५, २१६, २३७, २५७, २६६, २८५, ३००
सुहि	९१
सुहिया	७९, २८०
सुहुमवरदीहवाल	५३
सुहोचिय	१२५
सुहोदग	१५
सूइय	१३५
सूमाल	२६५, २६६, २७६, ३१७
सूमालपाणिपादा	७, ३३४
सूमालविकिण्णकेसहत्था	४४
सूमालिया	२६६, २६७, २६८, २६९, २७०, २७१, २७३, २७४, २७५, २७६, २७७, २७८, २७९
सूर	१२, १४, ७६, ३३७, ३५५, ३६८
सूरंसि	३६७
सूरप्पभंसि	३६७
सूरप्पभा	३६७
सूरसिरी	३६७
सूराभिमुह	७१, ७२
सूराभिमुही	२७५
सूरिय	७३, १०४
सूरियाभ	२२४, २८७, ३५७, ३६२
सूलाइतय	२००
सूलाइय	२०१, २०२
सूलाइयपुरिसदरिसण	२०९
सूलाइयवंकपारिमासा	१९४
सूलातियए	२००, २०१
सेज्जा	११९, १२५, १२६, १२७, १२८, २७७, ३६१
सेज्जासंथारग	५७
सेट्ठि	१६, ७८, ९०, ११२, ११८, २८०
सेणा	२३, ३२, ११०, १११, १६३, १७५, २३४, २५०, ३०२, ३०३
सेणावति	१६, ११२, २८०
सेणिप्पसेणी	३५, ७८, १८५
सेणिय	७, ८, ११, १३, १४, १६, १७, १८, २०, २५, २७, ३२, ३५, ४९, ५०, ५२, ५३, ५४, ५७, ६९, २२४, २२५, २२६, २३४, ३५६
सेतं	११९
सेतापीतएहिं	२३८
सेते	५८
सेतुज्जं	३१९, ३२०
सेना	३३
सेय	७३, ८०, ९८, २१९, २२५, २५६, ३०८
सेयचामर	२८६
सेयचामरवालवीयणीहिं	३२
सेयण	२३१
सेयणग	२३, ३३
सेयणय	३२
सेयवरचपचत्थुयाइं	१७
सेयवरचामर	१५०, १७५, २३४, २८६, २८७, ३०२
सेया	५०
सेयागयरोमकूवपगलंतविलीणगाया	४४
सेयापीएहिं	११२, २९२, ३५९
सेयापीतएहिं	१६४, २६८
सेयापीयएहिं	५१, २९१
सेयापीयाइं	३१२
सेयावंग	१०१
सेलए	११३, १२४, १२५, १२६, १२७, २०३, २०४, २०७, २०९
सेलओ	१२३
सेलग	६, २०१, २०२, २०३, ३५०
सेलगजक्खआपुच्छणं	२०९

विशिष्टशब्दाः	पृष्ठाङ्काः
सेलगजक्खआरुहण	२०९
सेलगपद्धा	२०८
सेलगपुर	११३, ११४, १२२, १२३, १२४
सेलगपुरमणुपविसति	१२६
सेलय	१२५
सेलयपामोक्खा	१२९
सेस	१७८
सेहाविय	५६
सेहावेति	३८
सोइंदियदुद्दंतत्तण	३३१
सोइंदियपाउग्ग	३२५, ३२७
सोइंदियवसट्टा	३२९
सोक्खलाभ	१२, १९
सोगंधिय	२९, ११४, ११५, ११७, १२२, २२६
सोगमउडो	१९८
सोच्चा	११, ६९, ११०
सोणिय	७३, १०५, ३४५, ३४६
सोणियपूयासव	१७८
सोणियासव	४६, ३४७
सोतिंदिय	११९
सोतिंदियपाउग्ग	३२५, ३२७
सोमेइ	७२
सोमेति	७१
सोम	१०, १०७, १४५, १५३, २५६
सोमदत्त	२५६
सोमभूती	२५६
सोमसमिए	५९
सोमागार	१०
सोम्मया	२११
सोय	३
सोयधम्म	११४, ११७, १७०
सोयभरपवेवियंगी	४४
सोयमाण	१९४, ३३५
सोयमाणी	४५, १९४, २०५
सोयमूलए	११४, ११५, ११६, ११७, १७१
सोयविसय	३३२
सोयामणी	३६५
सोलस	१८३, २३०, २३२, २६३, ३५६, ३५८
सोलसण्ह	१०७, २३०, २३२
सोलसम	७२, १४३, २५६, ३२०, ३२१
सोलसमं-सोलसमेणं	७२
सोलसरायसहस्स	२८०
सोवण्णिय	४९, १८४
सोवसग्गा	१९१
सोहंत	९
सोहग्गरूवकलित	२९०
सोहण	६३, १०८, १५२, २३८, २५३, २६७
सोहम्म	९२, १५९, २१०, २२४, २३५, २६१, ३४७, ३६८
सोहम्मकप्पवासी	२८, ३०, ३१
सोहम्मवडिंसए	१५९
सोहम्मीसाण	७६
सोही	१७१
हंता	५४
हंस	१०७, १४९
हंसगब्भ	२९, ३२६
हंसलक्खण	५०, ५१, ५५, ११३, २७३
हक्कारेमाण	३४३
हट्ठ	५०, ५३, ५४, ७४, ९१, १२६
हट्ठतुट्ठ	१०, ११, १३, १४, ५३, ८१, ८७, ९७, १००, १०१, १०९, १२३, १२६, १३९, १४२, २४१, ३००, ३२२, ३५६, ३५९
हट्ठतुट्ठकुच्छिधारकजधारगब्भिजसंजत्ता-णावावाणियगा	१५४
हट्ठरोमकूप	१८५
हड्डिबंधण	८७

विशिष्टशब्दाः	पृष्ठाङ्काः
हत्थ	५७, ६५, ८०, ८५, ८६, १३३, १३४, १३६, १३७, १३९, २०१, २०२, २४०, २७६, २७७, २७८, २८९, ३६१
हत्थंगुडए	२३८
हत्थंगुलियाओ	२३८
हत्थकप्प	३१९
हत्थकयकच्छमीए	२९३
हत्थच्छेयण	९२
हत्थपाए	५०
हत्थसंगेल्लीए	९८
हत्थसंघट्टण	६९
हत्थसोयं	८८
हत्थि	५९, ६०, ६१, ६३, ६४, ६६, ६७, ६८
हत्थिकलभ	५९
हत्थिखंध	१५०, १६४, १७५, २८४, २८५, ३००, ३१२, ३१६
हत्थिखंधवरगए	३२
हत्थिखंधवरगत	२३, १५०, २३४
हत्थिखंधवरगय	३३, ११२, १६३, १७५, २८४, २८६, २८७, २९९, ३००, ३०२,
हत्थिणाउर	१६७, १६९, २८३, २९१ २९२, २९४, २९६, २९७, २९९, ३००, ३०२, ३११, ३१५, ३१६, ३६९
हत्थिणापुर	२९८, ३०३
हत्थिभय	२४८
हत्थिरयण	६३, १११, २८२, ३०५
हत्थिराया	५९
हत्थिसय	६४
हत्थिसीसयं	२८३, ३२१, ३२४, ३२८
हय	१५०, १७५, २३४, २८४, २८६, २८७, २९२, ३००, ३०२, ३०८
हयगय	१०९, १५१, २८२, ३०२, ३०६, ३१६
हयगयरहजोहकलिया	३३
हय-गय-रह-जोहपवरकलितं	३२
हयजोही	३९
हयमहित	१७५, ३०८, ३१४, ३३८, ३४२
हयमहियपवरविवडियचिंधधयपडागे	३०७
हयमहियपवरवीरघातियविवडियचिंधधय-पडागं	१७५, ३४२
हयलक्खण	३८
हयलालापेलवाइरेयं	२२
हयाणीएणं	२३
हरियगणकंचुए	२१
हरियगरेरिज्जमाणा	२१३
हरियपेरुंडा	१३५
हरियभोयण	४८
हरिया	२५३
हरियाणि	२५३
हरियालियसिद्धत्थयकयमुद्धाणा	१८
हरिरेणुसोणिसुत्तग	३२२, ३२५
हरिस	९०
हरिसज्जणण	३०८
हरिसवस	७०
हरिसवसविसप्पमाणहियया	१०
हव्वं	३०, ७४, १३०, १३१, १५३, १६६, १७०, १९१, २६०, ३०४, ३११, ३१२
हव्वमागए	५८
हव्वमाणेमाणे	३०९, ३१०
हव्वमाणेमि	२९७
हसियाणि	२०४
हायंति	२११
हार	५०, ५२, ५५, ११३
हारोत्थयसुकतरइयवच्छे	१६
हाल	२०६
हालिद्दाणि	३२७

विशिष्टशब्दाः	पृष्ठाङ्काः
हावभाव	१६७
हावभावविलासविब्बोयकलिए	१६७, १६८
हाहाकयकण्णधार	१९४
हिंगुलयनिगर	१४
हिंगुलुयसगब्भकंदरबिलं	१५६
हिंडियाणि	२०४
हितसुहनिस्सेयसकर	१८३
हिय	३४, १७४
हियइच्छित	३१
हियइच्छिय	४९, ३४६
हियउड्डावण	२४२
हियय	११, ५०, ७४, ८१, १७९, २८२, ३५६, ३५८, ३५९
हिययउप्पाडण	९३
हिययगमणिज	११
हिययडाह	२८०
हिययणंदिजणए	५५
हिययणंदिजणणे	४५
हिययदइए	२९४
हिययदइओ	२९०
हिययदारए	७९
हिययरक्खग	२०६
हिययवल्हावणिज	११, १२
हिया	२९९
हियाए	५६, २३३
हिरण्ण	४६, ४७, ११४, १३९, ३२४
हिरण्णकोडी	४०, ४१, १८२, २९१
हिरण्णजुत्तिं	३८
हिरण्णमासा	१२१
हिरण्णागारा	३२२, ३२४, ३२५
हिरन्नपागं	३८
हिरि	३०४, ३१०, ३१३
हिरी	३६६
हीण	२११, २४६
हीणतराए	२११
हीणपुण्णचाउद्दस	२६२, ३१३
हीणपुन्नचाउद्दस	३०४, ३१०
हीलंति	२७८
हीलणिज	१००, १०५, १२८, १३८, ३२९, ३४४
हीलिज्जमाणी	१७२, २६२, २७८, ३६१
हीलेंति	१७२, ३६१
हुयवह	६०
हुयासण	७३
हेऊ	११८
हेट्ठा	३१६
हेट्ठिल्ल	१८५
हेमंत	३३, ६०, ६५, १४५, १४६, १८७, १९८
हेरुयालेंति	१७२
होयव्वं	३३२, ३३३

द्वितीयं परिशिष्टम्

ज्ञाताधर्मकथाङ्गसूत्रान्तर्गतानां गाथार्धानामकारादिक्रमेण सूचिः

गाथार्द्धम्	पृष्ठम्
अगरुवरपवरधूवण	३३१, ३३५
अच्छिवेयणा कण्णवेयणा	२३०
अपुव्वणाणगहणे	१४३
अमरवति अमरसेणे	१८८
अरहंत१ सिद्ध२ पवयण३	१४३
अरिसा अजीरए दिट्ठी	२३०
अवरे य पुंडरीए	६
असितिं च सयसहस्सा	१८१
असियसिरया सुनयणा	१४७
आसायम्मि अगिद्धा	३३२
आसायम्मि उ गिद्धा रमंति	३३१
इमस्स उ अणेगझस	३०६
उउभयमाणसुहेसु य	३३१, ३३२
उक्खित्तणाए संघाडे	६
एएहिं कारणे तित्थयरत्तं	१४३
कण्हा य कण्हराती	३६९
कमला कमलप्पभा चेव	३६६
कउरिभियमहुरतंती	३२९, ३३२
किं थ तयं पम्हुट्ठं	१७९
कुडयज्जुणणीवसुरभिदाणो	१९७
खणलव तव च्चियाए	१४३
गंधेसु जे न गिद्धा	३३२
गंधेसु य भद्दय पावएसु	३३२
गंधेसु रज्जमाणा	३३१
गय-उसभ-सीह-अभिसेय	१९
गुणसंकर हं तुमे	२०६
घाणमणनिव्वुइकरं	२०५
घाणिंदियदुद्दंतत्तणस्स	३३१
चक्खिंदियदुद्दंतत्तणस्स	३३१
चलचवलकुंडलधरा	१८५
छलिओ अवयक्खंतो	२०८
जं ओसहिंगंधेणं	३३१
जं खणइ मत्थयं	३३२
जं गललग्गुक्खित्तो	३३१
जं जलणम्मि जलंते	३३१
जिब्भिंदियदुद्दंतत्तणस्स	३३१
णंदिफले अवरकंका	६
णंदे य णंदिमित्ते	१८८
ण हु जुज्जसि एक्कियं	२०६
णाणामणि-कणग-रयणघंटिया	२०५
तत्थ उ कंदलसिलिंधदंतो	१९७
तत्थ उ सण-सत्तिवण्णकउहो	१९८
तत्थ उ सहकारचारुहारो	१९८
तत्थ य पाडलसिरीससलिलो	१९८
तत्थ य सियकुंदधवलजोण्हो	१९८
तत्थ य सुरगोवमणिविचित्तो	१९७
तम्हा पवयणसारे	२०८
तिण्णेव य कोडिसया अट्ठासीतिं	१८१
तित्त-कडुकसायंबिलमहुर	३३२
तित्तकडुयकसायं[ब]	३३१
तुंबे य रोहिणी मल्ली	६
तुट्ठेण व रुट्ठेण व	३३२, ३३२, ३३३, ३३३, ३३३
तुसारदगधारपीवरकरो	१९८
तुसिया अव्वाबाहा	१८३
थण-जहण-वयण-कर-चरण	३३१, ३३२
थिण्ण णिक्किव अकयण्णुय	२०६
दंसण विणए आवस्सए य	१४३

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

गाथार्द्धम्	पृष्ठम्
दावद्दवे उदगणाए	६
दासीदासपरिखुडा	१४७
दिसाओ विदिसाओ पूरयंती	२०५
दीविगदयमसहंतो	३३१
देविंददाणविंदा वहंति	१८५
दोसकलिया सललियं	२०५
नाउण वधनिमित्तं	२०५
पउमसर-सागर-विमाण	१९
पउमा वसुमती चेव	३६६
पच्छा वहंति सीयं	१८५
पुत्ता बहुपुत्तिया चेव	३६६
पुव्विं उक्खित्ता माणुसेहिं	१८५
फासिंदियदुद्दंतत्तणस्स	३३२
फासेसु जे न गिद्धा	३३२
फासेसु य भद्दगपावएसु	३३३
फासेसु रज्जमाणा	३३१
बरहिणविंदपरिणद्धसिहरो	१९७
भुयगा भुयगवती चेव	३६६
भोगे अवयक्खंता पडंति	२०८
भोगेहिं निरवयक्खा तरंति	२०८
रयणागरस्स मज्झे	२०६
रसेसु य भद्दगपावएसु	३३३
रूववती बहुरूवा	३६६

गाथार्द्धम्	पृष्ठम्
रूवेसु जे न रत्ता	३३२
रूवेसु य भद्दगपावएसु	३३२
रूवेसु रज्जमाणा	३३१
रोहिणी नवमिया चेव	३६६
वच्छल्लयाइ तेसिं अभिक्ख	१४३
वडेंसा केउमती चेव	३६६
वयणं पिवासागयाए सद्धा मे	२०६
वरकमलकोमलंगी	१४७
वरवरिया घोसिज्जति	१८३
वसुगुत्ता वसुमित्ता	३६९
वुत्था समयनिबद्धं देवा !	१७९
सद्देसु जे न गिद्धा वसट्टमरणं	३३२
सद्देसु य भद्दगपावएसु	३३२
सद्देसु रज्जमाणा रमंति	३२९
सा पवररयणदीवस्स देवया	२०५
सारसचक्कायरवितघोसा	१९८
सारस्सयमाइच्चा वण्ही	१८३
सा वहुती भगवती दियलोयचुता	१४७
सासे कासे जरे दाहे	२३०
सीयलसुरभिनिलमगरचरिओ	१९८
सुघोसा विमला चेव	३६६
सुर-असुर-देव-दाणव	१८३
सोइंदियदुद्दंतत्तणस्स अह	३३१

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

३

तृतीयं परिशिष्टम्

'वण्णओ' आदिग्राह्याः पाठाः ।

[ज्ञाताधर्मकथाङ्गसूत्रे साक्षान्न लिखिताः, किन्तु 'वण्णओ' 'जाव' इत्यादिशब्दैः अपरसंकेतैर्वा सूचिताः बहवः पाठा विद्यन्ते। ग्रन्थान्तरेषु दृश्यमाना ईदृशा 'वण्णओ'पदनिर्दिष्टा 'जाव'शब्दनिर्दिष्टाश्च पाठा आचार्यश्री अभयदेवसूरिभिः ग्रन्थान्तरेभ्य उद्धृत्य ज्ञाताधर्मकथाटीकायां व्याख्याताः तेऽत्र परिशिष्टे व्याख्यया सह प्राधान्येन संगृह्यन्ते।

इदं पुनरत्र ध्येयम्–'वण्णओ' इति शब्देन निर्दिष्टाः पाठा अत्र आदौ संगृहीताः। 'जाव' निर्दिष्टाः पाठास्तु तदनन्तरं संगृहीताः]

पृ० १ पं० २ वण्णओ। 'वण्णओ'शब्दसूचितः पाठ औपपातिक सूत्रे इत्थमुपलभ्यते—

"ते णं काले णं ते णं समए णं चंपा नाम नयरी होत्था रिद्धत्थिमियसमिद्धा पमुइयजणजाणवया आइण्णजणमणूसा हलसयसहस्ससंकिट्ठविकिट्ठलट्ठपण्णत्तसेउसीमा कुक्कुडसंडेयगामपउरा उच्छुजवसालिकलिया आयारवंतचेइयजुवइविसण्णिविट्ठबहुला उक्कोडियगायगंठिभेयभडतक्करखंडरक्खरहिया खेमा णिरुवद्दवा सुभिक्खा वीसत्थसुहावासा अणेगकोडिकुडुंबियाइण्णणिव्वुयसुहा णडणट्टगजल्लमल्लमुट्ठियवेलंबयकहगपवगलासगआइक्खगलंखमंखतूणइल्लतुंबवीणियअणेगतालायराणुचरिया आरामुज्जाणअगडतलागदीहियवप्पिणिगुणोववेया ,उव्विद्धविउलगंभीरखायफलिहा चक्कगयमुसुंढिओरोहसयग्घिजमलकवाडघणदुप्पवेसा धणुकुडिलवंकपागारपरिक्खित्ता कविसीसयवट्टरइयसंठियविरायमाणा अट्टालयचरियदारगोपुरतोरणउण्णयसुविभत्तरायमग्गा छेयायरियरइयदढफलिहइंदकीला विवणिवणिछेत्तसिप्पियाइण्णणिव्वुयसुहा सिंघाडगतिगचउक्कचच्चरपणियावणविविहवत्थुपरिमंडिया सुरम्मा नरवइपविइण्णमहिवइपहा अणेगवरतुरगमत्तकुंजररहपहकरसीयसंदमाणीयाइण्णजाणजुग्गा विमउलणवणलिणिसोभियजला पंडुरवरभवणसण्णिमहिया उत्ताणणयणपेच्छणिज्जा पासादीया दरिसणिज्जा अभिरूवा पडिरूवा।" इति औपपातिकसूत्रे। अस्य व्याख्या औपपातिकसूत्रवृत्तौ आचार्यश्री अभयदेवसूरिभिर्विहिता सा तत्र द्रष्टव्या।

ज्ञाताधर्मकथाङ्गसूत्रटीकायां तु आचार्यश्रीअभयदेवसूरिभिर्यथा व्याख्या विहिता सा अत्रोपन्यस्यते—

"**चंपा नाम नगरी होत्थ** त्ति अभवत्, आसीदित्यर्थः। ननु चेदानीमपि साऽस्ति, किं पुनरधिकृतग्रन्थकरणकाले, तत्कथमुक्तमासीदिति ? उच्यते, अवसर्पिणीत्वात् कालस्य वर्णकग्रन्थवर्णितविभूतियुक्ता तदानीं[1] नास्तीति। **वण्णओ** त्ति, चम्पानगर्या वर्णकग्रन्थोऽत्रावसरे वाच्यः, स चायम्—[2]**ऋद्धत्थिमियसमिद्धा**, ऋद्धा भवनादिभिर्वृद्धिमुपगता, स्तिमिता भयवर्जितत्वेन स्थिरा, समृद्धा धनधान्यादियुक्ता, ततः पदत्रयस्य कर्मधारयः। **पमुइयजणजाणवया**, प्रमुदिताः प्रमोदकारणवस्तूनां सद्भावाज्जनाः नगरीवास्तव्यलोका जानपदाश्च जनपदभवास्तत्रायाताः सन्तो यस्यां

---

१. तदा नास्तीति खं० जे ३ ॥ २. ऋद्धित्थि° जे १ लों०। रिद्धत्थिमिय° जे २ ॥

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

सा प्रमुदितजनजानपदा। आइण्णजणमणूसा, मनुष्यजनेनाकीर्णा संकीर्णा[1], मनुष्यजनाकीर्णेति वाच्ये राजदन्तादिदर्शनादाकीर्णजनमनुष्येत्युक्तम्[2]। हलसयसहस्ससंकट्ठविकिट्ठलट्ठपण्णत्तसेउसीमा[3], हलानां लाङ्गलानां शतैः सहस्रैश्च शतसहस्रैर्वा लक्षैः संकृष्टा विलिखिता विकृष्टं दूरं यावद्विकृष्टा वा आसन्ना लष्टा मनोज्ञा कर्षकाभिमतफलसाधनसमर्थत्वात् पण्णत्तेति योग्या कृता बीजवपनस्य सेतुसीमा मार्गसीमा यस्याः सा तथा, अथवा सङ्कृष्टादिविशेषणानि सेतूनि कुल्याजलसेक्यक्षेत्राणि सीमासु यस्याः सा तथा, अनेन तज्जनपदस्य लोकबाहुल्यं क्षेत्रबाहुल्यं चोक्तम्। कुक्कुडसंडेयगामपउरा, कुक्कुटाः ताम्रचूडाः, षाण्डेयाः षण्डपुत्रकाः षण्डा एव, तेषां ग्रामाः समूहाः, ते प्रचुराः प्रभूता यस्यां सा तथा, अनेन लोकप्रमुदितत्वं व्यक्तीकृतम्, प्रमुदितो हि लोकः क्रीडार्थं कुक्कुटान् पोषयति षण्डांश्च करोतीति। उच्छुजवसालिकलिया, अनेन च जनप्रमोदकारणमुक्तम्, न ह्येवंप्रकारवस्त्वभावे प्रमोदो जनस्य स्यादिति। गो-महिस-गवेलगप्पभूया, गवादयः प्रभूताः प्रचुरा यस्यामिति वाक्यम्, गवेलका उरभ्राः। आयारवंतचेइयजुवइविविहसण्णिविट्ठबहुला, आकारवन्ति सुन्दराकाराणि यानि चैत्यानि देवायतनानि, युवतीनां च तरुणीनाम, पण्यतरुणीनामिति हृदयम्, यानि विविधानि संनिविष्टानि संनिवेशनानि पाटकास्तानि बहुलानि बहूनि यस्यां सा तथा। उक्कोडिय-गायगंठिभेय-भड-तक्कर-खंडरक्खरहिया, उक्कोडा उत्कोटा, लञ्चेत्यर्थः, तया ये व्यवहरन्ति ते उत्कोटिकाः, गात्रात् मनुष्यशरीरावयवविशेषात् कट्यादेः सकाशाद् ग्रन्थिं कार्षापणादिपोट्टलिकां भिन्दन्ति आच्छिन्दन्तीति गात्रग्रन्थिभेदाः, भटाः चारभटाः बलात्कारप्रवृत्तयः, तस्कराः, तदेव चौर्यं कुर्वन्तीत्येवंशीलास्तस्कराः, खण्डरक्षा दण्डपाशिकाः शुल्कपाला वा, एभी रहिता या सा तथा, अनेन तत्रोपद्रवकारिणामभावमाह। खेमा अशिवाभावात्। [4]निरुवद्दुवा, निरुपद्रुता[5], अविद्यमानराजादिकृतोपद्रवेत्यर्थः। सुभिक्खा[6], सुष्ठु मनोज्ञा प्रचुरा भिक्षा भिक्षाकाणां यस्यां सा सुभिक्षा, अत एव पाषण्डिनां गृहस्थानां च वीसत्थसुहावासा, विश्वस्तानां निर्भयानामनुत्सुकानां वा सुखः सुखस्वरूपः शुभो वा आवासो यस्यां सा तथा। अणेगकोडीकोडुंबियाइण्णनिव्वुयसुहा, अनेकाः कोट्यो द्रव्यसंख्यायां स्वरूपपरिमाणे वा येषां ते अनेककोट्यः, तैः कोटुम्बिकैः कुटुम्बिभिः आकीर्णा सङ्कुला या सा तथा, सा चासौ निर्वृता च सन्तुष्टजनयोगात् सन्तोषवतीति कर्मधारयः, अत एव सा चासौ सुखा च शुभा च वेति कर्मधारयः। नड-नट्टग[7]-जल्ल-मल्ल-मुट्ठिय-वेलंबय-कहक-पवक-लासक-आइक्खय-लंख-मंख-तूणइल्ल-तुंबवीणिय-अणेगतालाचराणुचरिया, नटा नाटकानां नाटयितारो, नर्तका ये नृत्यन्ति, अङ्कोल्ला इत्येके, जल्ला वरत्राखेलकाः, राज्ञः स्तोत्रपाठका इत्यन्ये, मल्लाः प्रतीताः, मौष्टिका मल्ला एव ये मुष्टिभिः प्रहरन्ति, विडम्बका विदूषकाः, कथकाः प्रतीताः, प्लवका ये उत्प्लवन्ते नद्यादिकं वा तरन्ति, लासका ये रासकान् गायन्ति, जयशब्दप्रयोक्तारो वा भाण्डा इत्यर्थः, आख्यायिका ये शुभाशुभमाख्यान्ति, लङ्खा महावंशाग्रखेलका, मङ्खाः चित्रफलकहस्ता भिक्षाकाः, तूणइल्ला तूणाभिधानवाद्यविशेषवन्तः, तुम्बवीणिका वीणावादकाः, अनेके च ये तालाचराः तालादानेन प्रेक्षाकारिणः, तैरनुचरिता आसेविता या सा तथा। आरामुज्जाण-अगड-

---

१. सङ्कीर्णा नास्ति जे १ हे १ भां० ॥ २. "राजदन्तादिषु परम् ।२।२।३१। एषु पूर्वप्रयोगार्हं परं स्यात्। दन्तानां राजा राजदन्तः" इति पाणिनीयव्याकरणसिद्धान्तकौमुद्याम् ॥ ३. °हस्स-संकिट्ठ° हे १ ॥ ४. "आल्विल्लोल्लालवन्तमन्तेत्तेरमणा मतोः ८।२।१५९।" इति प्राकृतव्याकरणे। ५. निरुवद्दवा जे २, ३। निरुपद्रवा जे १, भां. लों.। हे १ मध्ये पाठः एव नास्ति ॥ ६. निरुपद्रवा लों. ॥ ७. सुभिक्षा जे २, ३ विना ॥ ८. °नट्टजल्ल° हे १ विना ॥

तलाय-दीहिय-वप्पिणगुणोववेया, आरमन्ति येषु माधवीलतागृहादिषु दम्पत्या[दी]नि ते **आरामाः,** **उद्यानानि** पुष्पादिमद्वृक्षसङ्कुलान्युत्सवादौ बहुजनभोग्यानि, **अगड** त्ति अवटाः कूपाः, **तडागानि** प्रतीतानि, **दीर्घिकाः** सारण्यः, **वप्पिण** त्ति केदाराः, एतेषां ये **गुणाः** रम्यतादयस्तै**रुपपेता** युक्ता या सा तथा, **उप अप इत** इत्येतस्य शब्दत्रयस्य स्थाने शकन्ध्वादि[1]दर्शनादकारलोपे उपपेतेति भवतीति। **उव्विद्धविपुलगंभीरखायफलिहा,** **उव्विद्धं** उण्डं **विपुलं** विस्तीर्णं **गम्भीरम्** अलब्धमध्यं **खातम्** उपरि विस्तीर्णं अधःसङ्कटं **परिखा** च अध उपरि च समखातरूपा यस्याः सा तथा। **चक्क-गय-मुसुंढि-ओरोह-सयग्घि-जमलकवाडघणदुप्पवेसा,** **चक्राणि** अरघट्टगन्त्रिकाचक्राणि, **गदाः** प्रहरणविशेषाः, **मुसुण्ढयो**ऽप्येवम्, **अवरोधः** प्रतोलीद्वारेष्ववा[2]न्तरप्राकारः सम्भाव्यते, **शतघ्न्यो** महायष्ट्यो महाशिला वा याः पातिताः शतानि पुरुषाणां घ्नन्ति, **यमलानि** समस्थितद्वयरूपाणि यानि **कपाटानि घनानि** च निश्छिद्राणि तैः **दुःप्रवेशा** या सा तथा। **धणुकुडिलवंकपागारपरिक्खित्ता,** धनुः कुटिलं कुटिलधनुः, ततोऽपि **वक्रेण प्राकारेण परिक्षिता** या सा तथा। **कविसीसयवट्टरइयसंठियविरायमाणा,** **कपिशीर्षकैर्वृत्तरचितैः** वर्तुलकृतैः **संस्थितैः** विशिष्टसंस्थानवद्भिर्**विराजमाना** शोभमाना या सा तथा। **अट्टालय-चरिय-दार-गोपुर-तोरण-उन्नयसुविभत्तरायमग्गा,** **अट्टालकाः** प्राकारोपरिवर्त्याश्रयविशेषाः, **चरिका** अष्टहस्तप्रमाणो नगरप्राकारान्तरालमार्गः, **द्वाराणि** भवनदेवकुलादीनाम्, **गोपुराणि** प्राकारद्वाराणि, **तोरणानि** प्रतीतानि, **उन्नतानि** गुणवन्ति उच्चानि च यस्यां सा तथा, **सुविभक्ता** विविक्ता **राजमार्गा** यस्यां सा तथा, ततः पदद्वयस्य कर्मधारयः। **छेयायरियरइयदढफलिहइंदकीला,** **छेकेन** निपुणेनाचार्येण शिल्पिना **रचितो दृढो** बलवान् **परिघः** अर्गला **इन्द्रकीलश्च** गोपुरावयवविशेषो यस्यां सा तथा। **विवणिवणिछेत्तसिप्पियाइण्णनिव्वुयसुहा,** **विपणीनां** वणिक्पथानां हट्टमार्गाणां **वणिजां** च वाणिजकानां **क्षेत्रं** स्थानं या सा तथा, **शिल्पिभिः** कुम्भकारादिभि**राकीर्णा** **सुनिर्वृतैः** सुखैश्च सुखिभिर्या राजदन्तादिदर्शनात् सा तथा। **सिंघाडग-तिग-चउक्क-चच्चर-पणियावणविविहवसुपरिमंडिया,** **शृङ्गाटकं** त्रिकोणं स्थानम्, **त्रिकं** यत्र रथ्यात्रयं मिलति, **चतुष्कं** रथ्याचतुष्कमीलकः, **चत्वरं** बहुरथ्यापातस्थानम्, **पणितानि** भाण्डानि, तत्प्रधाना **आपणा** हट्टाः, **विविधव**[3]**सूनि** अनेकविधद्रव्याणि, एभिः **परिमण्डिता** या सा तथा। **सुरम्मा** अतिरमणीया। **नरवइपविइण्णमहिवइपहा,** **नरपतिना** राज्ञा **प्रविकीर्णो** गमनागमनाभ्यां व्याप्तः **महीपतिपथो** राजमार्गो यस्यां सा तथा, अथवा **नरपतिना प्रविकीर्णा** विक्षिप्ता निरस्ता शेषमहीपतीनां प्रभा यस्यां सा तथा। **अणेगवरतुरंग-मत्तकुंजर-रहपहकर-सीय-संदमाणीआइण्णजाणजुंगा,** **अनेकैर्वरतुरङ्गैर्मत्तकुञ्जरैः** **रहपहयर** त्ति रथनिकरैः **शिबिकाभिः** **स्यन्दमानाभिराकीर्णा** व्याप्ता **यानैर्युग्यैश्च** या सा तथा, तत्र **शिबिकाः** कूटाकारेण छादिताः जम्पानविशेषाः, **स्यन्दमानिकाः** पुरुषप्रमाणजम्पानविशेषाः, **यानानि** शकटादीनि, **युग्यानि** गोल्लविषयप्रसिद्धानि द्विहस्तप्रमाणानि वेदिकोपशोभितानि जम्पानान्येवेति। **विमउलनवनलिणिसोभियजला,** **विमुकुलाभिः** विकसितकमलाभि**र्नवाभिर्नलिनीभिः** पद्मिनीभिः **शोभितानि जलानि** यस्यां सा तथा। **पंडुरवरभवणसन्निमहिया,** **पाण्डुरैः** सुधाधवलै**र्वरभवनैः** प्रासादैः **सम्यक्** नितरां महितेव **महिता** पूजिता या सा तथा। **उत्ताणनयणपेच्छणिज्जा** सौभाग्यातिशया**दुत्तानैः** अनिमिषै**र्नयनैः** लोचनैः **प्रेक्षणीया** या सा तथा। **पासाईया** चित्तप्रसत्तिकारिणी **दरिसणिज्जा** यां पश्यच्चक्षुः श्रमं

---

१. "अचोऽन्त्यादि टि ।१।१।६४। अचां मध्ये योऽन्त्यः स आदिर्यस्य तत् टिसंज्ञं स्यात्। शकन्ध्वादिषु पररूपं वाच्यम्। तच्च टेः। शकन्धुः, कर्कन्धुः, कुलटा" इति पाणिनीयव्याकरणसिद्धान्तकौमुद्याम्॥ २. °वान्तरप्रकारः जे ३ हे १॥ ३. °वस्तूनि जे ३ खं० विना॥

न गच्छति। अभिरूवा मनोज्ञरूपा पडिरूवा द्रष्टारं द्रष्टारं प्रति रूपं यस्या सा तथेति ॥" इति ज्ञाताधर्मकथाटीकायाम् पृ० १–३ ।

पृ० २ पं० २. वण्णओ। अयं वर्णक औपपातिकसूत्रे इत्थं वर्तते—

"तीसे णं चंपाए णयरीए बहिया उत्तरपुरत्थिमे दिसीभाए पुण्णभद्दे नाम चेइए होत्था चिराईए पुव्वपुरिसपण्णत्ते पोराणे सद्दिए वित्तिए णाए सच्छत्ते सज्झए सघण्टे सपडागे पडागाइपडागमंडिए सलोमहत्थे कयवेयड्डिए लाउल्लोइयमहिए गोसीससरसरत्तचंदणदद्दरदिण्णपंचंगुलितले उवचियवंदणकलसे वंदणघडसुकयतोरणपडिदुवारदेसभाए आसत्तोसत्तविउलवट्टवग्घारियमल्लदामकलावे पंचवण्णसरससुरभिमुक्कपुप्फपुंजोवयारकलिए कालागुरुपवरकुंदुरुक्कतुरुक्कधूवमघमघंतगंधुद्धुयाभिरामे सुगंधवरगंधगंधिए गंधवट्टिभूए णडणट्टगजल्लमल्लमुट्ठियवेलंबगपवगकहगलासगआइक्खगलंखमंखतूणइल्लतुंबवीणियभुयगमागहपरिगए बहुजणजाणवयस्स विस्सुयकित्तिए बहुजणस्स आहुस्स आहुणिज्जे पाहुणिज्जे अच्चणिज्जे वंदणिज्जे नमंसणिज्जे पूयणिज्जे सक्कारणिज्जे सम्माणणिज्जे कल्लाणं मंगलं देवयं चेइयं विणएणं पज्जुवासणिज्जे दिव्वे सच्चे सच्चोवाए संणिहियपाडिहेरे जागसहस्सभागपडिच्छए बहुजणो अच्चेइ आगम्म पुण्णभद्दचेइयं पुण्णभद्दचेइयं।

से णं पुण्णभद्दे चेइए एक्केणं महया वणसंडेणं सव्वओ समंता परिक्खित्ते। से णं वणसंडे किण्हे किण्होभासे, नीले नीलोभासे, हरिए हरिओभासे, सीए सीओभासे, णिद्धे णिद्धोभासे, तिव्वे तिव्वोभासे, किण्हे किण्हच्छाए, नीले नीलच्छाए, हरिए हरियच्छाए, सीए सीयच्छाए, णिद्धे णिद्धच्छाए, तिव्वे तिव्वच्छाए, घणकडिअकडिच्छाए, रम्मे, महामेहणिकुरंबभूए।

ते णं पायवा मूलमंतो कंदमंतो खंधमंतो तयामंतो सालमंतो पवालमंतो पत्तमंतो पुप्फमंतो फलमंतो बीयमंतो अणुपुव्वसुजायरुइलवट्टभावपरिणया एक्कखंधी अणेगसाला अणेगसाहप्पसाहविडिमा अणेगनरवामसुप्पसारियअगेज्झघणविउलवट्ट[1]खंधी अच्छिद्दपत्ता अविरलपत्ता अवाईणपत्ता अणईअपत्ता निद्धुयजरढपंडुपत्ता णवहरियभिसंतपत्तभारंधयारगंभीरदरिसणिज्जा उवणिग्गयणवतरुणपत्तपल्लवकोमलउज्जलचलंतकिसलयसुकुमालपवालसोहियवरंकुरग्गसिहरा णिच्चं कुसुमिया णिच्चं माइया णिच्चं लवइया णिच्चं थवइया णिच्चं गुलइया णिच्चं गोच्छिया णिच्चं जमलिया णिच्चं जुवलिया णिच्चं विणमिया णिच्चं पणमिया णिच्चं कुसुमियमाइयलवइयथवइयगुलइयगोच्छियजमलियजुवलियविणमियपणमियसुविभत्तपिंडमंजरिवडिंसयधरा सुयबरहिणमयणसालकोइलकोभगकभिंगारगकोंडलगजीवंजीवगणंदीमुहकविलपिंगलक्खगकारंडचक्कवायकलहंससारसअणेगसउणगणमिहुणविरइयसद्दुण्णइयमहुरसरणाइए सुरम्मे संपिंडियदरियभमरमहुयरिपहकरपरिलिन्तमत्तछप्पयकुसुमासवलोलमहुरगुमगुमंतगुंजंतदेसभाए अब्भिंतरपुप्फफले बाहिरपत्तोच्छण्णे पत्तेहि य पुप्फेहि य उच्छन्नपलिच्छन्ने साउफले निरोयए अकंटए णाणाविहगुच्छगुम्ममंडवगरम्मसोहिए विचित्तसुहकेउभूए वावीपुक्खरिणीदीहियासु य सुनिवेसियरम्मजालहरए पिंडिमणीहारिमं सुगंधि[2]सुहसुरभिमणहरं च महया गंधद्धणिं [3]मुंचंता णाणाविहगच्छगुम्ममंडवगघरगसुहसेउकेउबहुला अणेगरहजाणजुग्गसिवियपविमोयणा सुरम्मा पासादीया दरिसणिज्जा अभिरूवा पडिरूवा।

तस्स णं वणसंडस्स बहुमज्झदेसभाए एत्थ णं महं एक्के असोगवरपायवे पण्णत्ते कुसविकुसविसुद्धरुक्खमूले मूलमंते कंदमंते जाव परिमोयणे सुरम्मे पासादीए दरिसणिज्जे अभिरूवे पडिरूवे।

से णं असोगवरपायवे अण्णेहिं बहूहिं तिलएहिं लउएहिं छत्तोवेहिं सिरीसेहिं सत्तवण्णेहिं

---

१. °वट्ट° जे० ॥ २. °सुगंधिसुह° जे०। °सुगंधिं सुह° अटी० ॥ ३. मुंचंता जे०। मुयंता खं०। मुंचयंता अटी० ॥

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

दहिवण्णेहिं लोद्धेहिं धवेहिं चंदणेहिं अज्जुणेहिं णीवेहिं कुडएहिं कलंबेहिं सव्वेहिं फणसेहिं दालिमेहिं सालेहिं तालेहिं तमालेहिं पियएहिं पियंगूहिं पुरोवगेहिं रायरुक्खेहिं णंदिरुक्खेहिं सव्वओ समंता संपरिक्खित्ते।

ते णं तिलया लउया जाव णंदिरुक्खा कुसविकुसविसुद्धरुक्खमूला मूलमंतो कंदमंतो एएसिं वण्णओ भाणियव्वो जाव सिवियपरिमोयणा सुरम्मा पासादीया दरिसणिज्जा अभिरूवा पडिरूवा।

ते णं तिलया जाव णंदिरुक्खा अण्णेहिं बहूहिं पउमलयाहिं णागलयाहिं असोअलयाहिं चंपगलयाहिं चूयलयाहिं वणलयाहिं वासंतियलयाहिं अइमुत्तयलयाहिं कुंदलयाहिं सामलयाहिं सव्वओ समंता संपरिक्खित्ता।

ताओ णं पउमलयाओ णिच्चं कुसुमिआओ जाव वडिंसयधराओ पासादीयाओ दरिसणिज्जाओ अभिरूवाओ पडिरूवाओ।

तस्स णं असोगवरपायवस्स हेट्ठा ईसिं खंधीसमल्लीणे एत्थ णं महं एक्के पुढविसिलापट्टए पण्णत्ते विक्खंभायामउस्सेहसुप्पमाणे किण्हे अंजणगवाणकुवलयहलहरकोसेज्जागासकेसकज्जलंगी खंजणसिंगभेदरिट्ठयजंबूफलअसणगसणबंधणणीलुप्पलपत्तनिकरअयसिकुसुमप्पगासे मरगयमसारकलित्तणयणकीयरासिवण्णे णिद्धघणे अट्ठसिरे आयंसयतलोवमे सुरम्मे ईहामियउसभतुरगणरमगरविहगवालगकिण्णररुरुसरभचमरकुंजरवणलयपउमलयभत्तिचित्ते आईणगरूयबूरणवणीयतूलफरिसे सीहासणसंठिए पासादीए दरिसणिज्जे अभिरूवे पडिरूवे।" इति औपपातिकसूत्रे।

"पूर्णभद्रं नाम चैत्यं व्यन्तरायतनम्, वण्णओ त्ति चैत्यवर्णको वाच्यः, स चायम्—चिराइए पुव्वपुरिसपन्नत्ते, चिरः चिरकाल आदिः निवेशो यस्य तच्चिरादिकम्, अत एव पूर्वपुरुषैः अतीतनरैः प्रज्ञप्तम् प्रकाशितं पूर्वपुरुषप्रज्ञप्तम्। पुराणे, चिरादिकत्वात् पुरातनम्। सद्दिए, शब्दः प्रसिद्धिः, स सञ्जातो यस्य तच्छब्दितम्। वित्तिए, वित्तं द्रव्यं तदस्ति यस्य तद् वित्तिकम्, वृत्तिं वाऽऽश्रितलोकानां ददाति यत्तद् वृत्तिदम्। नाए, न्यायनिर्णायकत्वात् न्यायः, ज्ञातं वा ज्ञातसामर्थ्यमनुभूततत्प्रसादेन लोकेनेति। सच्छत्ते सज्झए सघंटे सपडागाइपडागमंडिए, सह पताकया वर्तत इति सपताकम्, एकां पताकामतिक्रम्य या पताका साऽतिपताका, तया मण्डितं यत्तत्तथा, तच्च तच्चेति कर्मधारयः। सलोमहत्थे, लोममयप्रमार्जनकयुक्तम्। कयवेयड्डीए,[3] कृतवितर्दिकं रचितवेदिकम्। लाउल्लोइयमहिए, लाइयं यद्भूमेश्छगणादिनोपलेपनम्, उल्लोइयं कुड्यमालानां सेटिकादिभिः संमृष्टीकरणम्, ततस्ताभ्यां महितमिव महितं पूजितं यत्तत्तथा। गोसीससरसरत्तचंदणदद्दरदिन्नपंचंगुलितले, गोशीर्षेण सरसरक्तचन्दनेन च दर्दरेण बहलेन चपेटाप्रकारेण वा दत्ताः पञ्चाङ्गुलयः तला हस्तका यत्र तत्तथा। उवचियवंदणकलसे,[4] उपचिता निवेशिताः वन्दनकलशा मङ्गल्यघटा यत्र तत्तथा। वंदणघडसुकयतोरणपडिदुवारदेसभागे, वन्दनघटाश्च सुकृततोरणानि[5] च द्वारदेशभागं प्रति यस्मिंस्तद् वन्दनघटसुकृततोरणप्रतिद्वारदेशभागम्, देशभागाश्च देशा एव। आसत्तोसत्तविपुलवट्टवग्घारियमल्लदामकलावे, आसक्तो भूमौ सम्बद्ध उत्सक्त उपरि सम्बद्धः विपुलो विस्तीर्णः वृत्तो वर्तुलः वग्घारिओ त्ति प्रलम्बमानः माल्यदामकलापः पुष्पमालासमूहो यत्र तत्तथेति। पंचवण्णसुरभिमुक्कपुप्फपुंजोवयारकलिए, पञ्चवर्णेन सुरभिणा मुक्तेन क्षिप्तेन पुष्पपुञ्जलक्षणेनोपचारेण पूजया कलितं यत्तत्तथा। कालागरु-पवरकुंदुरुक्क-तुरुक्क-धूवमघमघंतगंधुद्धुया-[6]

---

१. निंवेहिं जे० ॥ २. पासाइया जे २, ३ ॥ ३. प्रतिषु पाठः—कयवेयडीए लों० जे ३, १ भां०। कयवियड्डीए हे १। कयवेयड्डीए खं० जे २ ॥ ४. उवजिय° हे १ भां० विना ॥ ५. °कृतास्तो° जे १ ॥ ६. °मघमघमघंत° जे २, ३ ॥

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

भिरामे, कालागरुप्रभृतीनां धूपानां यो मघमघायमानो गन्ध उद्धूत उद्धूतस्तेनाभिरामं यत्तत्तथा, तत्र कुंदुरुक्कं चीडा, तुरुक्कं सिल्हकम्। सुगंधवरगंधगंधिए, सद्गन्धा ये वरगन्धा वासास्तेषां गन्धो यत्रास्ति तत्तथा। गंधवट्टिभूए, सौरभ्यातिशयात् गन्धद्रव्यगुटिकाकल्पमित्यर्थः। नड-नट्टग-जल्ल-मल्ल-मुट्ठिय-वेलंबग-पवक-कहक-लासक-आइक्खय-लंख-मंख-तूणइल्ल-तुंबवीणिय-भुयग-मागह-परिगए, पूर्ववत्, नवरं भुजगा भुजङ्गा भोगिन इत्यर्थः, भोजका वा तदर्चकाः, मागधा भट्टाः। बहुजणजाणवयस्स विस्सुयकित्तिए, बहोर्जनस्य पौरस्य जानपदस्य च जनपदभवलोकस्य विश्रुतकीर्तिकं प्रतीतख्यातिकम्। बहुजणस्स आहुस्स आहुणिज्जे, आहोतुः दातुः आह्वनीयं सम्प्रदानभूतम्। पाहुणिज्जे प्रकर्षेण आहवनीयमिति गमनिका। अच्चणिज्जे चन्दनगन्धादिभिः, वंदणिज्जे स्तुतिभिः, पूयणिज्जे पुष्पैः, सक्कारणिज्जे वस्त्रैः, सम्माणणिज्जे बहुमानविषयतया, कल्लाणं मंगलं देवयं चेइयं विणएणं पज्जुवासणिज्जे, कल्याणमित्यादिधिया विनयेन पर्युपासनीयम्। दिव्वे दिव्यं प्रधानं सच्चे सत्यं सत्यादेशत्वात् सच्चोवाए सत्यावपातं सत्यसेवं सेवायाः सफलीकरणत्वात् सन्निहियपाडिहेरे विहितदेवताप्रातिहार्यं जागसहस्सभागपडिच्छए, यागाः पूजाविशेषाः ब्राह्मणप्रसिद्धास्तत्सहस्राणां भागम् अंशं प्रतीच्छति आभाव्यत्वात् यत्तत्तथा। बहुजणो अच्चेइ आगम्म पुण्णभद्दं चेइअं।

से णं पुण्णभद्दे चेइए एक्केणं महया वणसंडेण सव्वओ समंता संपरिक्खित्ते, सर्वतः सर्वदिक्षु समन्तात् विदिक्षु च। से णं वणसंडे किण्हे कालवर्णः[1] किण्होभासे कृष्णावभासः कृष्णप्रभः कृष्ण एवाऽवभासत इति कृष्णावभासः नीले नीलोभासे प्रदेशान्तरे, हरिए हरिओभासे प्रदेशान्तर एव। तत्र नीलो मयूरगलवत्, हरितस्तु शुकपिच्छवत्, हरितालाभ इति वृद्धाः। सीए सीओभासे, शीतः स्पर्शापेक्षया, वल्ल्याद्याक्रान्तत्वादिति वृद्धाः, निद्धे निद्धोभासे स्निग्धो न तु रूक्षः, तिव्वे तिव्वोभासे तीव्रो वर्णादिगुणप्रकर्षवान्, किण्हे किण्हच्छाए, इह कृष्णशब्दः कृष्णच्छाय इत्यस्य विशेषणमिति न पुनरुक्तता, तथाहि—कृष्णः सन् कृष्णच्छायः, छाया चादित्यावरणजन्यो वस्तुविशेषः, एवं नीले नीलच्छाए, हरिए हरियच्छाए, सीए सीयच्छाए, निद्धे निद्धच्छाए, तिव्वे तिव्वच्छाए, घणकडियकडिच्छाए अन्योन्यं शाखानुप्रवेशाद् बहलनिरन्तरच्छायः, रम्मे, महामेहनिकुरुंबभूए महामेघवृन्दकल्प इत्यर्थः, ते णं पायवा मूलमंतो कंदमंतो, कन्दो मूलानामुपरि, खंधमंतो, स्कन्धः स्थुडम्, तयामंतो, सालमंतो, शाला शाखा, पवालमंतो, प्रवालः पल्लवाङ्कुरः, पत्तमंतो पुप्फमंतो फलमंतो बीयमंतो अणुपुव्वसुजायरुइलवट्टभावपरिणया, आनुपूर्व्येण मूलादिपरिपाट्या सुष्ठु जाता रुचिराः वृत्तभावं च परिणता ये ते तथा, एक्कखंधी[2] अणेगसाला अणेगसाहप्पसाहविडिमा, अनेकशाखाप्रशाखो विटपस्तन्मध्यभागो वृक्षविस्तारो वा येषां ते तथा, अणेगनरवामसुप्पसारिय-अगेज्झघणविउलवट्टखंधी, अनेकाभिर्नरव्यामाभिः सुप्रसारिताभिरग्राह्यो घनो निबिडो विपुलो विस्तीर्णो वृत्तश्च स्कन्धो येषां ते तथा, अच्छिद्दपत्ता नीरन्ध्रपर्णाः, अविरलपत्ता निरन्तरदलाः, अवाईणपत्ता अवाचीनपत्राः अधोमुखपलाशाः अवातीनपत्ता वा अवातोपहतबर्हाः, अणईइ-पत्ता ईतिविरहितच्छदाः, निद्धूयजरढपंडुपत्ता अपगतपुराणपाण्डुरपत्राः, नवहरियभिसंत-पत्तभारंधकारगंभीरदरिसणिज्जा, नवेन हरितेन भिसंत त्ति दीप्यमानेन पत्रभारेण दलचयेनान्धकारा अन्धकारवन्तः, अत एव गम्भीराश्च दृश्यन्ते ये ते तथा, उवनिग्गयनवतरुण-पत्तपल्लवकोमलउज्जलचलंतकिसलय[4]सुकुमालपवालसोहियवरंकुरग्गसिहरा, उपनिर्गतैर्नवतरुण-

---

१. कालवर्णः जे ३ विना नास्ति॥ २. एक्कक्खंधी खं। एक्कखंधा हे १ विना॥ ३. °खंधा जे २॥ ४. °किसिलय° हे १ जे २, ३ लों०॥

पत्रपल्लवैरिति अभिनवपत्रगुच्छैः तथा कोमलोज्ज्वलैश्चलद्भिः **किसलयैः** पत्रविशेषैस्तथा सुकुमालप्रवालैः शोभितानि वराङ्कुराण्यग्रशिखराणि येषां ते तथा, इह चाङ्कुर-प्रवाल-किशलयपत्राणाम् अल्प-बहु-बहुतरादिकालकृतावस्थाविशेषाद् विशेषः सम्भाव्यत इति। **निच्चं कुसुमिया निच्चं माइया** मयूरिताः, **निच्चं लवइया** पल्लविताः, **निच्चं थवइया** स्तबकवन्तः, **निच्चं गुलइया** गुल्मवन्तः, **निच्चं गोच्छिया** जातगुच्छाः, यद्यपि स्तबक-गुच्छयोरविशेषो नामकोशेऽधीतस्तथापीह विशेषो भावनीयः, **निच्चं जमलिया,** यमलतया समश्रेणितया व्यवस्थिताः, नताः, **निच्चं जुवलिया** युगलतया स्थिताः, **निच्चं विणमिया** विशेषेण फल-पुष्पभारेण, **निच्चं पणमिया** तथैव नन्तुमारब्धाः, **निच्चं कुसुमिय-माइय-लवइय-थवइय-गुलइय-गोच्छिय-जमलिय-जुवलिय-विणमिय-पणमिय-सुविभत्तपिंडि-मंजरिवडेंसगधरा,** केचित् कुसुमिताद्येकैकगुणयुक्ताः, अपरे तु समस्तगुणयुक्ताः, ततः कुसुमिताश्च ते इत्येवं कर्मधारयः, नवरं **सुविभत्ता** विविक्ता सुनिष्पन्नतया **पिण्ड्यो** लुम्ब्यः मञ्जर्यश्च प्रतीताः, ता एवावतंसकाः शेखरकाः, तान् धारयन्ति ये ते तथा, तथा[2] **सुय-बरहिण-मयणसाल-कोइल-कोभगक-भिंगारक-कोंडलक-जीवंजीवक-नंदीमुह-कविल-पिंगलक्खग-कारंड-चक्कवाय-कलहंस-सारस-अणेगसउणगणमिहुणविचरियसद्दुण्णइयमहुरसरनाइए** शुकादीनां सारसान्तानां अनेकेषां शकुनगणानां मिथुनैर्विचरितं[3][4] **शब्दोन्नतिकं** च उन्नतशब्दकं मधुरस्वरं च **नादितं** लपितं यस्मिन् स तथा, वनखण्ड इति प्रकृतम्, **सुरम्मे संपिंडियदरियभमरमहुकरिपहकरपरिलिंतमत्त-छप्पयकुसुमासवलोलमहुरगुमुगुमुगुमिंतगुंजंतदेसभागे,** सम्पिण्डिता दृप्तभ्रमरमधुकरीणां वनसत्कानामेव **पहकर** त्ति निकरा यत्र स तथा, तथा **परिलीयमाना** अन्यत आगत्य लयं यान्तो मत्तषट्पदाः कुसुमासवलोलाः किञ्जल्कलम्पटाः मधुरं गुमुगुमायमानाः गुञ्जन्तश्च शब्दविशेषं विदधानाः देशभागेषु यस्य स तथा, ततः कर्मधारयः। **अब्भंतरपुप्फफला, बाहिरपत्तुच्छन्ना, पत्तेहि य पुप्फेहि य उच्छन्नपलिच्छन्ना**[5] अत्यन्तमाच्छादिता इत्यर्थः, एतानि पुनर्वृक्षाणां विशेषणानि। **साउफले** मिष्टफले, इतो वनखण्डस्य भूयो विशेषणानि, **निरोयए** रोगवर्जितः, **णाणाविहगुच्छगुम्ममंडवगसोहिए, विचित्तसुहकेउभूए,** विचित्रान् शुभान् केतून् ध्वजान् भूतः प्राप्तः, **वावि-पुक्खरिणि-दीहियासु य सुनिवेसियरम्मजालहरए,** वापीषु चतुरस्रासु पुष्करिणीषु वृत्तासु पुष्करवतीषु वा दीर्घिकासु च ऋजुसारणीषु सुष्ठु निवेशितानि रम्याणि जालगृहकाणि यत्र स तथा। **पिंडिमनीहारिमं**[6] **सुगंधिं सुहसुरभिमणहरं च महया गंधद्धणिं**[7] **मुंचंता,**[8] पिण्डिमनिर्हारिमां पुद्गलसमूहरूपां दूरदेशगामिनीं च सुगन्धिं सद्गन्धिकां शुभसुरभिभ्यो गन्धान्तरेभ्यः सकाशान्मनोहरा या सा तथा, तां च महता मोचनप्रकारेण विभक्तिव्यत्ययात् महतीं वा गन्ध एव घ्राणिहेतुत्वात् तृप्तिकारित्वाद् गन्धघ्राणिस्तां मुञ्चन्त इति वृक्षविशेषणम्, एवमितोऽन्यान्यपि, **णाणाविहगुच्छगुम्ममंडवकघरकसुहसेउकेउबहुला,** नानाविधाः गुच्छा गुल्मानि मण्डपका गृहकाणि च येषां सन्ति ते तथा, तथा शुभाः **सेतवो** मार्गा आलवालपाल्यो वा **केतवश्च** ध्वजा **बहुला** बहवो येषां ते तथा, ततः कर्मधारयः, **अणेगरहजाणजोग्गसिबियपवि-**

---

१. हे १ खं० विना—किसिलयैः जे १, २, ३, लों० ॥ २. तथा सुय° जे २ लों० विना ॥ ३. °विचलियस° खं०। °विचरियः स° जे १ ॥ ४. मिथुनैर्विरचितं लों० खं० हे १ जे २ मु०। मिथुनैर्विरचरितं जे ३। औपपातिकवृत्तौ 'मिथुनैर्विचरितम्' इति पाठः॥ ५. °पलिच्छिन्ना हे १॥ ६. जे २, ३ विना—°हरिमसुगंधिसुह° जे १। °हारिमं सुगंधिसुह° लों० खं०। °हारिसुगंधिसुह° हे १॥ ७. °धद्धाणिं मुं० हे १। °धघणिं जे ३ खं० ॥ ८. मुयंता लों० ॥

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

मोयणा अनेकेषां रथादीनामधोऽतिविस्तीर्णत्वात् प्रविमोचनं येषु ते तथा, सुरम्मा पासाईया दरिसणिज्जा अभिरूवा पडिरूवा।

तस्स णं वणसंडस्स बहुमज्झदेसभागे एत्थ णं महं एक्के असोगवरपायवे पण्णत्ते कुस-विकुसविसुद्धरुक्खमूले, कुशा दर्भा विकुशा वल्वजादयस्तैर्विशुद्धं विरहितं वृक्षानुरूपं मूलं समीपं यस्य स तथा, मूलमंते इत्यादिविशेषणानि पूर्ववद् वाच्यानि यावत् पडिरूवे।

से णं असोगवरपायवे अन्नेहिं बहूहिं तिलएहिं लउएहिं छत्तोएहिं[1] सिरीसेहिं सत्तवन्नेहिं[2] दहिवन्नेहिं[3] लोद्धेहिं धवेहिं चंदणेहिं अज्जुणेहिं निंबेहिं[4] कुडएहिं कलंबेहिं सव्वेहिं फणसेहिं सालेहिं[5] तमालेहिं पियएहिं[6] पियंगूहिं पुरोवएहिं रायरुक्खेहिं नंदिरुक्खेहिं सव्वओ समंता संपरिक्खित्ते, ते णं तिलया लउया[7] जाव नंदिरुक्खा कुस-विकुसविसुद्धरुक्खमूला मूलमंतो इत्यादि पूर्ववत्, यावत् पडिरूवा।

ते णं तिलया जाव नंदिरुक्खा अन्नाहिं बहूहिं पउमलयाहिं नागलयाहिं असोगलयाहिं चंपयलयाहिं चूयलयाहिं वणलयाहिं वासंतियलयाहिं[8] कुंदलयाहिं सामलयाहिं सव्वओ समंता संपरिक्खित्ता। ताओ णं पउमलयाओ निच्चं कुसुमिया जाव पडिरूवाओ।

तस्स णं असोगवरपायवस्स हेट्ठा ईसिंखंधीसमल्लीणे[9] स्कन्धासन्नमित्यर्थः[10] एत्थ णं महं एक्के पुढविसिलापट्टए पण्णत्ते, एत्थ णं ति शब्दोऽशोकवरपादपस्य यदधोऽत्रेत्येवं सम्बन्धनीयः। विक्खंभायामसुप्पमाणे किण्हे अंजणक-वाण-कुवलय-हलहरकोसेज-आगास-केस-कज्जलंगी-खंजण-सिंगभेय-रिट्ठय-जंबूफल-असणक-सणबंधण-नीलुप्पलपत्तनिकर-अयसिकुसुमप्पयासे नील इत्यर्थः, अञ्जनको वनस्पतिः, हलधरकौशेयं बलदेववस्त्रम्, कज्जलाङ्गी कज्जलगृहम्, शृङ्गभेदो महिषादि-विषाणच्छेदः, रिष्ठकं रत्नम्, असनको बीयकाभिधानो वनस्पतिः, सनबन्धनं सनपुष्पवृन्तम्। मरकत-मसार-कडित्त-नयणकीयरासिवन्ने, मरकतं रत्नम्, मसारो मसृणीकारकः पाषाणविशेषः, कडित्तं ति कडित्रं कृत्तिविशेषः, नयनकीका नेत्रमध्यतारा तद्राशिवर्णः काल इत्यर्थः निद्धघणे स्निग्धघनः, अट्ठसिरे अष्टशिराः अष्टकोण इत्यर्थः। आयंसतलोवमे सुरम्मे ईहामिग-उसभ-तुरग-नर-मगर-वालग-किन्नर-रुरु-सरभ-चमर-वणलय-पउमलयभत्तिचित्ते, ईहामृगाः वृकाः, व्यालकाः श्वापदभुजगाः, आईणग-रूय-बूर-णवणीय-तूलफासे, आजिनकं चर्ममयं वस्त्रम्, रूतं प्रतीतम्, बूरो वनस्पतिविशेषः, तूलं अर्कतूलम्। सीहासणसंठिए पासाईए जाव पडिरूवे ति।" इति आचार्यश्रीअभयदेवसूरिविरचितायां ज्ञाताधर्मकथाटीकायाम् पृ० ३—६।

पृ० ३ पं० १. वण्णओ। दृश्यतामस्मिन्नेव परिशिष्टे पृ० ४९ पं० १५ इत्यस्य टिप्पणम्। अयं पाठ औपपातिकसूत्रे इत्थं वर्तते—" तत्थ णं चंपाए णयरीए कूणिए णाम राया परिवसइ, महयाहि-मवंतमहंतमलयमंदरमहिंदसारे अच्चंतविसुद्धदीहरायकुलवंससुप्पसूते णिरंतरं रायलक्खणविराइ-अंगमंगे, बहुजणबहुमाणे पूजिते सव्वगुणसमिद्धे खत्तिए मुइते मुद्धाहिसित्ते माउपिउसुजाते दयपत्ते सीमंकरे सीमंधरे खेमंकरे खेमंधरे मणुस्सिंदे जणवयपिया जणवयपाले जणवयपुरोहिते

---

१. जे २, ३ विना—छत्ताएहिं जे १ हे १। 'छत्ताएहिं' पाठः खं० लों०मध्ये नास्ति एव॥ २. सत्तिवन्नेहिं जे २, ३। सत्तहिं खं०॥ ३. दहिवन्नेहिं नास्ति लों० खं०॥ ४. निबेहिं जे ३॥ ५. तालेहिं हे १॥ ६. पिएहिं खं० जे ३॥ ७. लउया याव खं०। लयाओ जाव लों० जे १। लउया हे १ मध्ये पाठः एव नास्ति॥ ८. वासंतिल° खं० जे ३॥ ९. ईसक्खंधीसमल्लीणे जे १। ईसिक्खंधमल्लीणे हे १। ईसिक्खंधीसमल्लीणे लों०। ईसि खंध समल्लीणे जे २॥ १०. '°सन्न इत्यर्थः' इति औपपातिकसूत्रवृत्तौ॥

सेउकरे केउकरे णरपवरे पुरिसवरे पुरिससीहे पुरिसवग्घे पुरिसासीविसे पुरिसपुंडरीए पुरिसवरगंधहत्थी अड्ढे दित्ते वित्ते विच्छिण्णविउलभवण-सयणा-ऽऽसण-जाण-वाहणाइण्णे बहुधण-बहुजातरूवरयते आओगपओगसंपउत्ते विच्छड्डियपउरभत्तपाणे बहुदासी-दास-गो-महिस-गवेलकप्पभूते पडिपुण्णजंत-कोस-कोट्ठागाराउधागारे बलवं दुब्बलपच्चामित्ते ओहतकंटयं निहयकंटयं मलियकंटयं उद्धियकंटयं अकंटयं ओहतसत्तुं णिहतसत्तुं मलितसत्तुं उद्धियसत्तुं निजियसत्तुं पराइयसत्तुं ववगयदुब्भिक्खं मारिभयविप्पमुक्कं खेमं सिवं सुभिक्खं पसंतडिंबडमरं रज्जं पसाहेमाणे विहरति।"

अस्य आचार्यश्री अभयदेवसूरिभिर्व्याख्या एवं विहितास्ति—"राजवर्णके लिख्यते—महयाहिमवंतमहंतमलयमंदरमहिंदसारे, महाहिमवानिव महान् शेषराजपर्वतापेक्षया, तथा मलयः पर्वतविशेषः, मन्दरो मेरुः, महेन्द्रः पर्वतविशेषः शक्रो वा, तद्वत् सारः प्रधानो यः स तथा। अच्चंतविसुद्धदीहरायकुलवंससुप्पसूए, अत्यन्तविशुद्धोऽतिनिर्दोषो दीर्घश्चिरकालीनो यो राज्ञां कुलरूपो वंशस्तत्र सुष्ठु प्रसूतो यः स तथा। निरंतरं रायलक्खणविराइयंगमंगे, राजलक्षणैः स्वस्तिकादिभिः विराजितं अङ्गमङ्गं गात्रं यस्य स तथा, मकारस्तु प्राकृतशैलीप्रभवः। मुदिए त्ति मुदितः प्रमोदवान्, अथवा निर्दोषमातृकः, यदाह—'मुइओ जो होइ जोणिसुद्धो उ' [ ] त्ति। मुद्धाभिसित्ते त्ति पितृ-पितामहादिभिः राजभिर्वा यो राज्येऽभिषिक्तः। माउपिउसुजाए त्ति पित्रोर्विनीततया सत्पुत्रः। दयपत्ते त्ति प्राप्तकरुणागुणः। सीमंकरे त्ति सीमाकारी मर्यादाकारीत्यर्थः। सीमंधरे त्ति कृतमर्यादापालकः। एवं खेमंकरे खेमंधरे त्ति, खेमं पुनरनुपद्रवता। मणुस्सिंदे त्ति मनुजेषु परमेश्वरत्वात्। जणवयपिय त्ति जनपदानां पितेव हितत्वात्। जणवयपाले त्ति तद्रक्षकत्वात्। जणवयपुरोहिए त्ति जनपदस्य शान्तिकारित्वात्। सेउकरे त्ति मार्गदर्शक इत्यर्थः। केउकरे त्ति अद्भुतकार्यकारित्वेन चिह्नकारी। नरप्पवरे त्ति नराः प्रवरास्तस्येति कृत्वा। पुरिसवरे त्ति पुरुषाणां मध्ये प्रधानत्वात्। पुरिससीहे त्ति शूरत्वात्। पुरिसवग्घे त्ति रोषे सति रौद्ररूपत्वात्। पुरिसासीविसे त्ति पुरुषश्चासावाशीविष इवाशीविषश्च पुरुषाशीविषः, आशीविषश्च सर्पः कोपसाफल्यकरणसामर्थ्यात्। पुरिसपुंडरीए त्ति सुखार्थिना सेव्यत्वात्, पुण्डरीकं च सितपत्रम्। पुरिसवरगंधहत्थी प्रतिराजगजभञ्जकत्वात्। अड्ढे त्ति समृद्धः। दित्ते त्ति दृप्तो दर्पवान्। वित्ते त्ति प्रसिद्धः। विच्छिण्ण-विउलभवण-सयणा-ऽऽसण-जाणवाहणाइण्णे त्ति विस्तीर्णानि विस्तारवन्ति विपुलानि प्रभूतानि भवन-शयना-ऽऽसनानि प्रतीतानि यस्य स तथा, यानवाहनानि रथाश्वादीनि आकीर्णानि गुणाकीर्णानि यस्य स तथा, ततः कर्मधारयः, अथवा विस्तीर्णविपुलभवनानि शयनासनयानवाहनाकीर्णानि यस्य स तथा। बहुधण-बहुजायरूवरयते, बहु प्रभूतं धनं गणिमादिकं बहुनी च जातरूप-रजते सुवर्ण-रूप्ये यस्य स तथा। आयोगपओगसंपउत्ते, आयोगस्य अर्थलाभस्य प्रयोगा उपायाः सम्प्रयुक्ताः व्यापारिता येन, तेषु वा सम्प्रयुक्तो व्यापृतो यः स तथा। विच्छड्डियपउरभत्तपाणे, विच्छर्दिते त्यक्ते बहुजनभोजनदानेनावशिष्टोच्छिष्टसम्भवात् सञ्जातविच्छर्दे वा नानाविधे प्रचुरे भक्तपाने भोजनपानीये यस्य स तथा। बहुदासी-दास-गो-महिस-गवेलगप्पभूए, बहवो दासीदासाः गो-महिष-गवेलकाश्च प्रभूता यस्य स तथा, गवेलका उरभ्राः। पडिपुण्णजंत-कोस-कोट्ठागाराउहागारे, प्रतिपूर्णानि यन्त्राणि पाषाणक्षेपयन्त्रादीनि कोशो भाण्डागारं कोष्ठागारं च धान्यगृहम् आयुधागारं च प्रहरणशाला यस्य स तथा। बलवं ति प्रभूतसैन्यः। दुब्बलपच्चामित्ते त्ति दुर्बलाः प्रत्यमित्राः प्रातिवेश्मिकनृपा यस्य स तथा। ओहयकंटयं ति उपहता विनाशिताः कण्टकाः प्रतिस्पर्धिगोत्रजा यत्र राज्ये तत्तथा, क्रियाया वा विशेषणमेतत्। एवमन्यान्यपि, नवरं निहताः कृतसमृद्धयपहाराः, मलिताः कृतमानभङ्गाः, उद्धृताः देशान्निर्वासिताः, अत एवा-

विद्यमाना इति। तथा शत्रवोऽगोत्रजाः निर्जिताः स्वसौन्दर्यातिशयेन परिभूताः। पराजितास्तु तद्विधराज्योपार्जने कृतसम्भावनाभङ्गाः। ववगयदुब्भिक्खं मारिभयविप्पमुक्कमिति व्यक्तम्। पसंतडिंबडमरं ति डिम्बानि विघ्नाः डमराणि राजकुमारादिकृतवैराज्यादीनि। पसंताहियडमरं ति क्वचित् पाठः, तत्राहितडमरं शत्रुकृतविड्वरोऽधिकविड्वरो वा। रज्जं पसासेमाणे त्ति प्रशासयन् पालयन्, पसाहेमाणे ति क्वचित् पाठः, तत्राप्ययमेवार्थः। विहरति वर्तते।" इति औपपातिकसूत्रवृत्तौ।

ज्ञाताधर्मकथाटीकायां पुनरित्थं व्याख्यातम्—"कूणिए नामं राय त्ति कूणिकनामा श्रेणिकराजपुत्रो राजा होत्थ त्ति अभवत्। वन्नओ त्ति तद्वर्णको वाच्यः, स च महयाहिमवंतमहंतमलयमंदरमहिंदसारे इत्यादि पसंतडिंबडमरं रज्जं पसासेमाणे विहरति इत्येतदन्तः। तत्र महाहिमवानिव महान् शेषराजापेक्षया, तथा मलयः पर्वतविशेषः, मन्दरो मेरुः, महेन्द्रः शक्रादिदेवराजः, तद्वत् सारः प्रधानो यः स तथा, तथा प्रशान्तानि डिम्बानि विघ्नाः डमराणि राजकुमारादिकृतविड्वरा यस्मिंस्तत् तथा, प्रसाधयन् पालयन्, विहरति आस्ते स्मेति, समग्रं पुनरग्रे व्याख्यास्यामः।" इति ज्ञाताधर्मकथाटीकायाम् पृ० ६। दृश्यतामस्मिन्नेव परिशिष्टे पृ० ४९ पं० १५ इत्यस्य टिप्पणम्।

पृ० ७ पं० ६. वण्णओ। "वण्णओ त्ति वर्णको वाच्यः, स च वक्ष्यमाणधारिण्या इव दृश्यः" इति ज्ञाताधर्मकथाटीकायाम् पृ० १०-११। दृश्यतामस्मिन्नेव परिशिष्टे पृ० ८ पं० १-२ इत्यस्य टिप्पणम्।

पृ० १०७ पं० १६. दिव्वे० वण्णओ। दृश्यतामस्मिन्नेव परिशिष्टे पृ० २ पं० २ इत्यस्य टिप्पणम्।

पृ० ३२१ पं० ५. वण्णओ। दृश्यतामत्रैव परिशिष्टे पृ० १ पं० १, पृ० ३ पं० १ इत्यस्य टिप्पणम्।

* * * *

पृ० ४ पं० ९. सत्तुस्सेहे जाव। "ते णं काले णं ते णं समएणं समणस्स भगवओ महावीरस्स जेट्ठे अंतेवासी इंदभूई नामं अणगारे गोयमसगोत्तेणं सत्तुस्सेहे समचउरंससंठाणसंठिए वइरोसहनारायसंघयणे कणगपुलकनिग्घसपम्हगोरे उग्गतवे दित्ततवे तत्ततवे महातवे घोरतवे उ(ओ?)राले घोरे घोरगुणे घोरतवस्सी घोरबंभचेरवासी उच्छूढसरीरे संखित्तविउलतेअलेस्से समणस्स भगवओ महावीरस्स अदूरसामंते...विहरति" इति औपपातिकसूत्रे पाठः।

"सत्तुस्सेहे त्ति सप्तहस्तोच्छ्रयः, यावत्करणादिदं दृश्यम्—समचउरंससंठाणसंठिए वज्जरिसहनारायसंघयणे कणगपुलगनिघसपम्हगोरे, कनकस्य सुवर्णस्य पुलग त्ति पुलको लवस्तस्य यो निकषः कषपट्टे रेखालक्षणः तथा पम्ह त्ति पद्मगर्भस्तद्वत् गौरो यः स तथा, वृद्धव्याख्या तु कनकस्य न लोहादेर्यः पुलकः सारो वर्णातिशयः तत्प्रधानो यो निकषो रेखा तस्य यत् पक्ष्मबहुलत्वं तद्वद् यो गौरः स कनकपुलकनिकषपक्ष्मगौरः, तथा उग्रतपाः, उग्रम् अप्रधृष्यं तपोऽस्येति कृत्वा, तथा तत्ततवे, तप्तं तापितं तपो येन स तप्ततपाः, एवं तेन तपस्तप्तं येन कर्माणि सन्ताप्य तेन तपसा स्वात्मापि तपोरूपः सन्तापितो यतोऽन्यस्यास्पृश्यमिव जातमिति, तथा महातपाः प्रशस्ततपा बृहत्तपा वा, तथा दीप्तं तपो यस्य स दीप्ततपाः, दीप्तं तु हुताशन इव ज्वलत्तेजः कर्मवनदाहकत्वात्, तथा ओराले घोरे घोरगुणे घोरतवस्सी घोरबंभचेरवासी उच्छूढसरीरे संखित्तविउलतेयलेस्से इति पूर्ववत्।" इति ज्ञाताधर्मकथाटीकायाम् पृ० ९।

पृ० ७ पं० ७. "अहीण जाव सुरूवे त्ति, इह यावत्करणादिदं द्रष्टव्यम्—अहीणपंचिंदियसरीरे, अहीनानि अन्यूनानि लक्षणतः स्वरूपतो वा पञ्चापीन्द्रियाणि यस्मिंस्तत्तथाविधं शरीरं यस्य स तथा, लक्खणवंजणगुणोववेए, लक्षणानि स्वस्तिक-चक्रादीनि व्यञ्जनानि मष-तिलकादीनि तेषां यो गुणः प्रशस्तता तेनोपेतो युक्तो यः स तथा, उप अप इत इति शब्दत्रयस्य स्थाने शकन्ध्वादिदर्शनादुपपेत इति स्यात्, माणुम्माणपमाणपडिपुण्णसुजायसव्वंगसुंदरंगे, तत्र मानं जलद्रोण-

प्रमाणता, कथम्? जलस्यातिभृते कुण्डे पुरुषे निवेशिते यज्जलं निस्सरति तद्यदि द्रोणमानं भवति तदा स पुरुषो मानप्राप्त उच्यते, तथा उन्मानम् अर्धभारप्रमाणता, कथम्? तुलारोपितः पुरुषः यद्यर्धभारं तुलति तदा स उन्मानप्राप्त इत्युच्यते, प्रमाणं स्वाङ्गुलेनाष्टोत्तरशतोच्छ्रयता, ततश्च मानोन्मानप्रमाणैः प्रतिपूर्णानि अन्यूनानि सुजातानि सुनिष्पन्नानि सर्वाणि अङ्गानि शिरःप्रभृतीनि यस्मिन् तत्तथाविधं सुन्दरमङ्गं शरीरं यस्य स तथा, ससिसोमाकारकंतपियदंसणे शशिवत् सौम्याकारं कान्तं च कमनीयमत एव प्रियं द्रष्टॄणां दर्शनं रूपं यस्य स तथा, अत एव सुरूवे त्ति सुरूप इति।" इति ज्ञाताधर्मकथाटीकायाम् पृ० ११ B।

पृ० ८ पं० १–२. जाव...जाव। औपपातिकसूत्रेऽत्र ईदृशः पाठो वर्तते—

"तस्स णं कोणियस्स रण्णो धारिणी णामं देवी होत्था, सुकुमालपाणिपाया अहीणपडिपुण्णपंचिंदियसरीरा लक्खणवंजणगुणोववेया माणुम्माणप्पमाणपडिपुण्णसुजायसव्वंगसुंदरंगी ससिसोमाकारकंतपियदंसणा सुरूवा करयलपरिमियपसत्थतिवलीवलियमज्झा कुंडलुल्लिहियगंडलेहा कोमुइरयणियरविमलपडिपुण्णसोमवयणा सिंगारागारचारुवेसा संगयगयहसियभणियविहियविलाससललियसंलावणिउणजुत्तोवयारकुसला पासादीया दरिसणिज्जा अभिरूवा पडिरूवा, कोणिएणं रण्णा भंभसारपुत्तेण सद्धिं अणुरत्ता अविरत्ता इट्ठे सद्दफरिसरसरूवगंधे पंचविहे माणुस्सए कामभोए पच्चणुभवमाणी विहरइ।" इति औपपातिकसूत्रे।

"धारिणी नाम देवी होत्था जाव सेणियस्स रण्णो इट्ठा जाव विहरइ इत्यत्र द्विर्यावच्छब्दकरणादेवं द्रष्टव्यम्—सुकुमालपाणिपाया अहीणपंचिंदियसरीरा लक्खण-वंजणगुणोववेया माणुम्माणपमाणसुजायसव्वंगसुंदरंगी ससिसोमाकारकंतपियदंसणा सुरूवा करतलपरिमिततिवलियवलियमज्झा, करतलपरिमितो मुष्टिग्राह्यस्त्रिवलीको रेखात्रयोपेतो वलितो बलवान् मध्यो मध्यभागो यस्याः सा तथा। कोमुइरयणिकरविमलपडिपुन्नसोमवयणा, कौमुदीरजनीकरवत् कार्तिकीचन्द्र इव विमलं प्रतिपूर्णं सौम्यं च वदनं यस्याः सा तथा। सिंगारागारचारुवेसा, शृङ्गारस्य रसविशेषस्य अगारमिवागारम्, अथवा शृङ्गारो मण्डनभूषणाटोपः, तत्प्रधानः आकारः आकृतिर्यस्याः सा तथा, तथा चारुर्वेषो नेपथ्यं यस्याः सा तथा, ततः कर्मधारयः। तथा संगयगयहसियभणियविहियविलाससललियसंलावणिउणजुत्तोवयारकुसला, सङ्गता उचिता गतहसितभणितविहितविलासा यस्याः सा तथा, तत्र विहितं चेष्टितम्, विलासो नेत्रचेष्टा, तथा सह ललितेन प्रसन्नतया ये संलापाः परस्परभाषणलक्षणास्तेषु निपुणा या सा तथा, युक्ता सङ्गता ये उपचारा लोकव्यवहारास्तेषु कुशला या सा तथा, ततः पदत्रयस्य कर्मधारयः। पासाईया चित्तप्रसादजनिका, दरिसणिज्जा यां पश्यच्चक्षुर्न श्राम्यति, अभिरूवा मनोज्ञरूपा, पडिरूवा द्रष्टारं द्रष्टारं प्रति रूपं यस्याः सा तथा। सेणियस्स रण्णो इट्ठा वल्लभा, कंता काम्यत्वात्, पिया सदा प्रेमविषयत्वात्, मणुन्ना सुन्दरत्वात्, नामधेज्जा नामधेयवती प्रशस्तनामधेयवतीत्यर्थः, नाम वा धार्यं हृदि धरणीयं यस्याः सा तथा, वेसासिया विश्वसनीयत्वात्, सम्मया तत्कृतकार्यस्य सम्मतत्वाद्, बहुमता बहुशो बहुभ्यो वान्येभ्यः सकाशान्मता बहुमता बहुमानपात्रं वा, अणुमया विप्रियकरणस्यापि पश्चान्मता अनुमता, भंडकरंडगसमाणा आभरणकरण्डकसमानोपादेयत्वात्, तेल्लकेला इव सुसंगोविया, तैलकेला सौराष्ट्रप्रसिद्धो मृण्मयस्तैलस्य भाजनविशेषः, स च भङ्गभयाल्लोठनभयाच्च सुष्ठु सङ्गोप्यते एवं साऽपि तथोच्यते। चेलपेडा इव सुसंपरिगिहीया वस्त्रमञ्जूषेवेत्यर्थः, रयणकरंडगो विव सुसारक्खिया सुसंरक्षितेत्यर्थः, कुत इत्याह—मा णं सीयं मा णं उण्हं मा णं दंसा

१. दृश्यतामस्मिन्नेव परिशिष्टे पृ० ५१९ मध्ये पृ० ७५ पं० ४ इत्यस्य टिप्पणम्।

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

मा णं मसगा मा णं वाला मा णं चोरा मा णं वाइय-पित्तिय-सिंभिय-सन्निवाइय-विविहरोगायंका फुसंतु त्ति कट्टु सेणिएणं रण्णा सद्धिं विउलाइं भोगभोगाइं भुंजमाणी विहरति त्ति, माशब्दा निषेधार्थाः, णंकारा वाक्यालङ्कारार्थाः, अथवा मा णं ति मैनामिति प्राकृतत्वात्। व्यालाः श्वापदभुजगाः, रोगाः कालसहाः, आतङ्काः सद्योघातिनः, इति कट्टु इति कृत्वा इति हेतोर्भोगभोगान् अतिशयवद्भोगानिति।" इति ज्ञाताधर्मकथाटीकायाम् पृ० १३-१४।

पृ० २४ पं० ८. जाव झियाति। "यावत्करणात् करतलपल्हत्थमुही अट्टज्झाणोवगया जाव झियाइ त्ति आर्तध्यानं ध्यायतीति।" इति ज्ञाताधर्मकथाटीकायाम् पृ० ३३।

पृ० २८ पं० १८. महिड्ढीए महासोक्खे। "महर्द्धिको विमानपरिवारादिसम्पदुपेतत्वाद्, यावत्करणादिदं दृश्यम्—महाद्युतिकः शरीराभरणादिदीप्तियोगात्, महानुभागो वैक्रियादिकरणशक्तियुक्तत्वात्, महायशाः सत्कीर्तियोगात्, महाबलः पर्वताद्युत्पाटनसामर्थ्योपेतत्वात्, महासौख्यो विशिष्टसुखयोगादिति।" इति ज्ञाताधर्मकथाटीकायाम् पृ० ३४।

पृ० ३१ पं० ३. करयल०। अत्र 'करयलपरिग्गहियं दसणहं सिरसावत्तं मत्थए' इति संपूर्णः पाठः।

पृ० ३१ पं० ७, १९, पृ० ३४ पं० १७. हट्ठ०, हट्ठतुट्ठ०। अत्र 'हट्ठतुट्ठचित्तमाणंदिए पीइमणे परमसोमणंसिए हरिसवसविसप्पमाणहियये' इति सम्पूर्णः पाठः। दृश्यतां पृ० १० पं० ७।

पृ० ३२ पं० ५. चच्चर जाव। पृ० ३३ पं० ४. चच्चर०। अत्र 'चच्चर-चउम्मुह-महापहपहेसु' इति संपूर्णः पाठः। दृश्यतां पृ० २३ पं० ६।

पृ० ३५ पं० ४. रायगिहं णगरं आसिय जाव। "रायगिहं नगरं आसिय इह यावत्करणादेवं दृश्यम्—आसियसंमज्जिओवलित्तं, आसिक्तमुदकच्छटेन, संमार्जितं कचवरशोधनेन, उपलिप्तं गोमयादिना, केषु? सिंघाडग-तिग-चउक्क-चच्चर-चउमुह-महापह-पहेसु। तथा सित्तसुइयसंमट्ठरत्थंतरावणवीहियं, सिक्तानि जलेनात एव शुचीनि पवित्राणि संमृष्टानि कचवरापनयनेन रथ्यान्तराणि आपणवीथयश्च हट्टमार्गा यस्मिन् तत्तथा, मंचातिमंचकलितं, मञ्चा मालकाः प्रेक्षणकद्रष्टृजनोपवेशननिमित्तम्, अतिमञ्चाः तेषामप्युपरि ये, तैः कलितम्, णाणाविहरागभूसियज्झयपडागमंडियं, नानाविधरागैः कुसुम्भादिभिर्भूषिता ये ध्वजाः सिंह-गरुडादिरूपकोपलक्षितबृहत्पटरूपाः पताकाश्च तदितरास्ताभिर्मण्डितम्, लाउल्लोइयमहियं, लाइयं छगणादिना भूमौ लेपनम्, उल्लोइयं सेटिकादिना कुड्यादिषु धवलनम्, ताभ्यां महितं पूजितम्, ते एव वा महितं पूजनं यत्र तत्तथा, गोसीससरसरत्तचंदणदद्दरदिन्नपंचंगुलितलं, गोशीर्षस्य चन्दनविशेषस्य सरसस्य च रक्तचन्दनस्य चन्दनविशेषस्यैव दर्दरेण चपेटारूपेण दत्ता न्यस्ताः पञ्चाङ्गुलयस्तला हस्तका यस्मिन् कुड्यादिषु तत्तथा, उवचियवंदणकलसं, उपचिता उपनिहिता गृहान्तःकृतचतुष्केषु वन्दनकलशा मङ्गल्यघटाः यत्र तत्तथा, चंदणघडसुकयतोरणपडिदुवारदेसभागं, चन्दनघटाः सुष्ठुकृताः तोरणानि च प्रतिद्वारं द्वारस्य द्वारस्य देशभागेषु यत्र तत्तथा, आसत्तोसत्तविपुलवट्टवग्घारियमल्लदामकलावं, आसक्तो भूमिलग्नः उत्सक्तश्च उपरि लग्नो विपुलो वृत्तो वग्घारिय त्ति प्रलम्बो माल्यदाम्नां पुष्पमालानां कलापः समूहो यत्र तत्तथा, पंचवण्णसरससुरभिमुक्कपुप्फपुंजोवयारकलियं, पञ्चवर्णाः सरसाः सुरभयो ये मुक्ताः करप्रेरिताः पुष्पपुञ्जास्तैर्य उपचारः पूजा भूमेः तेन कलितम्। कालागरुपवरकुंदुरुक्कतुरुक्कधूवडज्झंतमघमघंतगंधुद्धुयाभिरामं, कुन्दुरुक्कं चीडा तुरुष्कं सिल्हकम्, सुगंधवरगंधियं गंधवट्टिभूयं नड-नट्टग-जल्ल-मल्ल-मुट्ठिय-वेलंबग-कहकहग-पवग-लासग-आइक्खग-लंख-मंख-तूणइल्ल-तुंबवीणिय-अणेगतालायरपरिगीयं, तत्र नटा नाटकानां नाटयितारः, नर्तका ये नृत्यन्ति, अङ्किला इत्येके, जल्ला वरत्राखेलका, राज्ञः स्तोत्रपाठका इत्यन्ये, मल्लाः

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

प्रतीताः, मौष्टिका मल्ला एव ये मुष्टिभिः प्रहरन्ति, विडम्बकाः विदूषकाः, कथाकथकाः प्रतीताः, प्लवका ये उत्प्लवन्ते नद्यादिकं वा तरन्ति, लासकाः ये रासकान् गायन्ति जयशब्दप्रयोक्तारो वा भाण्डा इत्यर्थः, आख्यायका ये शुभाशुभमाख्यान्ति, लङ्खा वंशखेलकाः, मङ्खाः चित्रफलकहस्ता भिक्षाटाः, तूणइल्लाः तूणाभिधानवाद्यविशेषवन्तः, तुम्बवीणका वीणावादकाः, अनेके ये तालाचराः तालाप्रदानेन प्रेक्षाकारिणः, तेषां परि समन्ताद् गीतं ध्वनितं यत्र तत्तथा, कुरुत स्वयं, कारयताऽन्यैः।" इति ज्ञाताधर्मकथाटीकायाम् पृ० ३९।

पृ० ३६ पं० ६, ८, ११. गणणायग जाव, मित्त-नाति० गणणायग जाव, संबंधि० गणणायग०। दृश्यतां पृ० १६ पं० ८-१०, पृ० ३६ पं० ५।

पृ० ४१ पं० १०. सिंघाडग०। दृश्यतां पृ० २३ पं० ५-६।

पृ० ४१ पं० १०-११. महया जणसद्दे त्ति वा जाव। "महया जणसद्दे इ वा, इह यावत्करणादिदं दृश्यम्—जणसमूहे इ वा जणबोले इ वा जणकलकले इ वा जणुम्मी इ वा जणुक्कलिया इ वा जणसन्निवाए इ वा बहुजणो अन्नमन्नस्स एवमाइक्खइ, एवं पन्नवेइ, एवं भासइ, एवं परूवेइ-एवं खलु देवाणुप्पिया! समणे भगवं महावीरे आइगरे तित्थगरे जाव संपाविउकामे पुव्वाणुपुव्विं चरमाणे गामाणुगामं दूइज्जमाणे इहमागए इह संपत्ते इह समोसढे इहेव रायगिहे नगरे गुणसिलए चेइए अहापडिरूवं उग्गहं उग्गिण्हित्ता संजमेणं तवसा अप्पाणं भावेमाणे विहरइ। तं महाफलं खलु भो देवाणुप्पिया! तहारूवाणं अरहंताणं भगवंताणं नामगोयस्स वि सवणयाए किमंग पुण अभिगमण-वंदण-णमंसण-पडिपुच्छण-पज्जुवासणयाए, एगस्स वि आयरियस्स धम्मियस्स सुवयणस्स सवणयाए, किमंग पुण विउलस्स अट्ठस्स गहणयाए? तं गच्छामो णं देवाणुप्पिया! समणं भगवं महावीरं वंदामो नमंसामो सक्कारेमो सम्माणेमो कल्लाणं मंगलं देवयं चेइयं पज्जुवासामो, एयं नो पेच्चभवे हियाए सुहाए खमाए निस्सेयसाए अणुगामियत्ताए भविस्सइ त्ति कट्टु त्ति।" इति ज्ञाताधर्मकथाटीकायाम् पृ० ४४।

पृ० ४१ पं० ११. बहवे उग्गा भोगा जाव। अत्र टीकाकृतां समक्षं बहवे उग्गा जाव इति पाठ आसीदिति भाति। "बहवे उग्गा, इह यावत्करणादिदं द्रष्टव्यम्—उग्गपुत्ता भोगा भोगपुत्ता एवं राइन्ना खत्तिया माहणा भडा जोहा मल्लई लेच्छई अन्ने य बहवे राईसर-तलवर-माडंबिय-कोडुंबिय-इब्भ-सेट्ठि-सेणावइ-सत्थवाहप्पभियओ अप्पेगइया वंदणवत्तियं, अप्पेगइया पूयणवत्तियं, एवं सक्कारवत्तियं, सम्माणवत्तियं, कोउहल्लवत्तियं—असुयाइं सुणिस्सामो सुइयाइं निस्संकियाइं करिस्सामो, अप्पेगइया मुंडे भवित्ता अगाराओ अणगारियं पव्वइस्सामो, अप्पेगइया पंचाणुव्वइयं सत्तसिक्खावइयं दुवालसविहं गिहिधम्मं पडिवज्जिस्सामो, अप्पेगइया जिणभत्तिरागेणं, अप्पेगइया जीयमेयं ति कट्टु ण्हाया कयबलिकम्मा कयकोउयमंगलपायच्छित्ता सिरसाकंठेमालकडा आविद्धमणिसुवन्ना कप्पिय-हारद्धहार-तिसरय-पालंब-पलंबमाण-कडिसुत्तयसुकयसोभाभरणा पवरवत्थपरिहिया चंदणोवलित्तगायसरीरा, अप्पेगइया हयगया, एवं गय-रह-सिबिया-संदमाणिगया, अप्पेगइया पायविहारचारिणो पुरिसवग्गुरापरिक्खित्ता महया उक्कुट्ठिसीहणायबोलकलकलरवेणं समुद्दरवभूयं पिव करेमाणा रायगिहस्स नगरस्स मज्झंमज्झेणं ति।

अस्यायमर्थः—शृङ्गाटकादिषु यत्र महाजनशब्दादयः यत्र बहुजनोऽन्योन्यमेवमेवमाख्यातीति वाक्यार्थः। महया जणसद्दे इ व त्ति महान् जनशब्दः परस्परालापादिरूपः, इकारो वाक्यालङ्कारार्थः, वाशब्दः पदान्तरापेक्षया समुच्चयार्थः, अथवा सद्दे इ व त्ति इह सन्धिप्रयोगादितिशब्दो द्रष्टव्यः, स चोपप्रदर्शने, यत्र महान् जनशब्द इति वा, यत्र जनव्यूह इति वा तत्समुदाय

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

इत्यर्थः, **जनबोलः** अव्यक्तवर्णो ध्वनिः, **कलकलः**, स एवोपलभ्यमानवचनविभागः, **उर्म्मिः** सम्बाधः, एवमुत्कलिका लघुतरः समुदायः, एवं सन्निपातः अपरापरस्थानेभ्यो जनानामेकत्र मीलनम्, तत्र बहुजनोऽन्योन्यस्याख्याति सामान्येन, **प्रज्ञापयति** विशेषेण, एतदेवार्थद्वयं पदद्वयेनाह —भाषते **प्ररूपयति** चेति, अथवा **आख्याति** सामान्यतः, **प्रज्ञापयति** विशेषतः, बोधयति वा, **भाषते** व्यक्तपर्यायवचनः, **प्ररूपयति** उपपत्तितः। **इह आगए** त्ति राजगृहे, **इह संपत्ते** त्ति गुणशिलके, **इह समोसढे** त्ति साधूचितावग्रहे। एतदेवाह—**इहेव रायगिहे** इत्यादि, **अहापडिरूवं** ति यथाप्रतिरूपमुचितम् इत्यर्थः, **तमिति** तस्मात् **महाफलं** ति महत् फलम् अर्थो भवतीति गम्यम्, **तहारूवाणं** ति तत्प्रकारस्वभावानां महाफलजनस्वभावानामित्यर्थः, **नाम-गोयस्स** त्ति **नाम्नो** यादृच्छिकस्याभिधानस्य **गोत्रस्य** गुणनिष्पन्नस्य, **सवणयाए** त्ति श्रवणेन, **किमंग पुण** त्ति **किमङ्ग पुनरिति** पूर्वोक्तार्थस्य विशेषद्योतनार्थः, **अङ्गेत्यामन्त्रणे**, अथवा परिपूर्ण एवायं शब्दो विशेषणार्थ इति। **अभिगमनम्** अभिमुखगमनम्, **वन्दनं** स्तुतिः, **नमस्यनं** प्रणमनम्, **प्रतिप्रच्छनं** शरीरादिवार्ताप्रश्नः, **पर्युपासनं** सेवा, एतद्भावस्तत्ता तया, तथा **एकस्याप्यार्यस्य** आर्यप्रणेतृकत्वात् **धार्मिकस्य** धर्मप्रतिबद्धत्वात्, **वन्दामो** त्ति स्तुमः, **नमस्यामः** प्रणमामः, **सत्कारयामः** आदरं कुर्मो वस्त्राद्यर्चनं वा, **सन्मानयामः** उचितप्रतिपत्तिभिः, **कल्याणं** कल्याणहेतुम्, **मङ्गलं** दुरितोपशमहेतुम्, **दैवतं** दैवम्, **चैत्यमिव** चैत्यं **पर्युपासयामः** सेवामहे। एतत् **णो** अस्माकं **प्रेत्यभवे** जन्मान्तरे हिताय पथ्यान्नवत्, **सुखाय** शर्मणे, **क्षमाय** सङ्गतत्वाय, **निःश्रेयसाय** मोक्षाय, **आनुगामिकत्वाय** भवपरम्परासुखानुबन्धिसुखाय **भविष्यतीति** कृत्वा इति हेतोर्बहव **उग्रा** आदिदेवावस्थापितारक्षवंशजाः, **उग्रपुत्राः** त एव कुमाराद्यवस्थाः, एवं **भोगाः** आदिदेवेनैवावस्थापितगुरुवंशजाताः, **राजन्या** भगवद्वयस्यवंशजाः, **क्षत्रियाः** सामान्यराजकुलीनाः, **भटाः** शौर्यवन्तः, **योधाः** तेभ्यो विशिष्टतराः, **मल्लकिनो** लेच्छकिनश्च राजविशेषाः, यथा श्रूयन्ते चेटकराजस्याष्टादश गणराजानो नव मल्लकिनो नव लेच्छकिन इति, **लेच्छइ** त्ति क्वचिद् वणिजो व्याख्याताः, **लिप्सव** इति संस्कारेणेति, **राजेश्वरादयः** प्राग्वद्, **अप्पेगइय** त्ति अप्येके केचन, **वंदणवत्तियं** ति **वन्दनप्रत्ययं** वन्दनहेतोः, **शिरसा कण्ठे च कृता** धृता **माला** यैस्ते शिरसाकण्ठेमालाकृताः, कल्पितानि हारार्धहारत्रिसरकाणि **प्रालम्बश्च** प्रलम्बमानः कटिसूत्रकं च येषां ते तथा, तथाऽन्यान्यपि सुकृतशोभान्याभरणानि येषां ते तथा, ततः कर्मधारयः, चन्दनावलिप्तानि गात्राणि यत्र तत्तथाविधं शरीरं येषां ते तथा, **पुरिसवग्गुर** त्ति पुरुषाणां वागुरेव वागुरा परिकरः, **महया** महता, **उत्कृष्टिश्च** **आनन्दमहाध्वनिः** गम्भीरध्वनिः, **सिंहनादश्च**, **बोलश्च** वर्णव्यक्तिवर्जितो ध्वनिरेव, **कलकलश्च** व्यक्तवचनः स एव, एतल्लक्षणो यो रवस्तेन, **समुद्ररवभूतमिव** जलधिशब्दप्राप्तमिव तन्मयमिवेत्यर्थो नगरमिति गम्यते **कुर्वाणाः**।" इति **ज्ञाताधर्मकथाटीकायाम्** पृ० ४४–४५।

पृ० ४९ पं० १३. **जाव भरहो इव मणुस्साणं**। "इह गमे यावत्करणादिदं दृश्यम्—**इंदो इव देवाणं, चमरो इव असुराणं, धरणो इव नागाणं, चंदो इव ताराणं ति**" इति **ज्ञाताधर्मकथाटीकायाम्** पृ० ५५।

पृ० ४९ पं० १४. **गामागरनगर जाव सन्निवेसाणं**। "**गामागर०** इह दण्डके यावत्करणादिदं दृश्यम्—**नगर-खेड-कब्बड-दोणमुह-मडंब-पट्टण-संबाह-सन्निवेसाणं आहेवच्चं पोरेवच्चं सामित्तं भट्टित्तं महत्तरगत्तं आणाईसरसेणावच्चं कारेमाणे पालेमाणे महयाहयनट्ट-गीय-वाइय-तंती-तल-ताल-तुडिय-घण-मुइंगपडुप्पवाइयरवेणं विउलाइं भोगभोगाइं भुंजमाणे विहराहि।** तत्र करादिगम्यो **ग्रामः**, **आकरो** लवणाद्युत्पत्तिभूमिः, अविद्यमानकरं **नगरम्**, धूलीप्राकारं **खेटम्**,

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

कुनगरं कर्बटम्, यत्र जल-स्थलमार्गाभ्यां भाण्डान्यागच्छन्ति तद् द्रोणमुखम्, यत्र योजनाभ्यन्तरे सर्वतो ग्रामादि नास्ति तद् मडम्बम्, पत्तनं द्विधा जलपत्तनं स्थलपत्तनं च, तत्र जलपत्तनं यत्र जलेन भाण्डान्यागच्छन्ति, यत्र तु स्थलेन तत् स्थलपत्तनम्। यत्र पर्वतादिदुर्गे लोका धान्यानि संवहन्ति स संवाहः, सार्थादिस्थानं सन्निवेशः, आधिपत्यं अधिपतिकर्म रक्षेत्यर्थः, पोरेवच्चं पुरोवर्तित्वमग्रेसरत्वमित्यर्थः, स्वामित्वं नायकत्वम्, भर्तृत्वं पोषकत्वम्, महत्तरकत्वम् उत्तमत्वम्, आज्ञेश्वरस्य आज्ञाप्रधानस्य सतः तथा सेनापतेर्भावः आज्ञेश्वरसेनापत्यम्, कारयन् अन्यैर्नियुक्तकैः, पालयन् स्वयमेव, महता प्रधानेन, अहय त्ति आख्यानकप्रतिबद्धं नित्यानुबन्धं वा यन्नाट्यं च नृत्यम्, गीतं च गानम्, तथा वादितानि यानि तन्त्री च वीणा, तलौ च हस्तौ, तालश्च कंसिका, तुडितानि च वादित्राणि, तथा घनसमानध्वनिर्यो मृदङ्गः पटुना पुरुषेण प्रवादितः स चेति द्वन्द्वः, ततस्तेषां यो रवस्तेनेति, इति कट्टु इतिकृत्वा एवमभिधाय जय-जयशब्दं प्रयुङ्क्ते श्रेणिकराज इति प्रकृतम्।" इति ज्ञाताधर्मकथाटीकायाम् पृ० ५५ A।

पृ० ४९ पं० १५. महता जाव विहरति। दृश्यतां पृ० ३ पं० १ इत्यत्र वर्णकः।

"महया इह यावत्करणात् एवं वर्णको वाच्यः—महयाहिमवंतमहंतमलयमंदरमहिंदसारे अच्चंतविसुद्धदीहरायकुलवंससुपसूए निरंतरं रायलक्खणविराइयंगमंगे बहुजणबहुमाणपूइए सव्वगुणसमिद्धे खत्तिए मुदिए मुद्धाभिसित्ते पित्रादिभिर्मूर्धन्यभिषिक्तत्वात्, माउपिउसुजाए, दयपत्ते दयावानित्यर्थः, सीमंकरे मर्यादाकारित्वात्, सीमंधरे कृतमर्यादापालकत्वात्, एवं खेमंकरे खेमंधरे, क्षेमम् अनुपद्रवता, मणुस्सिंदे जणवयपिया हितत्वात्, जणवयपुरोहिए शान्तिकारित्वात्, सेउकरे मार्गदर्शकः, केउकरे अद्भुतकार्यकारित्वात्, केतुः चिह्नम्, नरपवरे नराः प्रवराः यस्येति कृत्वा, पुरिसवरे पुरुषाणां मध्ये वरत्वात्, पुरिससीहे शूरत्वात्, पुरिसआसीविसे शापसमर्थत्वात्, पुरिसपुंडरीए सेव्यत्वात्, पुरिसवरगंधहत्थी प्रतिराजगजभञ्जकत्वात्, अड्ढे आढ्यः, दित्ते दर्पवान्, वित्ते प्रतीतः, विच्छिन्नविउलभवणसयणासणजाणवाहणाइण्णे, विस्तीर्णविपुलानि अतिविस्तीर्णानि भवन-शयनासनानि यस्य स तथा, यानवाहनान्याकीर्णानि गुणवन्ति यस्य स तथा, ततः कर्मधारयः, बहुधणबहुजायरूवरयए, बहु धनं गणिमादिकं बहुनी च जातरूप-रजते यस्य स तथा, आयोगपयोगसंपउत्ते, आयोगस्य अर्थलाभस्य प्रयोगा उपायाः सम्प्रयुक्ता व्यापारिता येन स तथा, विच्छड्डियपउरभत्तपाणे, विच्छर्दिते त्यक्ते बहुजनभोजनदानेनावशिष्टोच्छिष्टसम्भवात् सञ्जातविच्छर्दे वा नानाविधभक्तिके भक्तपाने यस्य स तथा, बहुदासीदासगोमहिसगवेलगप्पभूए, बहुदासीदासश्चासौ गोमहिषीगवेलगप्रभूतश्चेति समासः, गवेलका उरभ्राः, पडिपुण्णजंतकोसकोट्ठागाराउहागारे, यन्त्राणि पाषाणक्षेपयन्त्रादीनि, कोशो भाण्डागारम्, कोष्ठागारं धान्यगृहम्, आयुधागारं प्रहरणशाला, बलवं, दुब्बलपच्चामित्ते, प्रत्यमित्राः प्रातिवेशिकाः, ओहयकंटयं निहयकंटयं मलियकंटयं उद्धियकंटयं अकंटयं, कण्टकाः प्रतिस्पर्धिनो गोत्रजाः, उपहता विनाशनेन, निहताः समृद्ध्यपहारेण, मलिताः मानभञ्जनेन, उद्धृता देशनिर्वासनेन, अत एवाकण्टकमिति, एवं उवहयसत्तुमित्यादि, नवरं शत्रवोऽगोत्रजा इति, ववगयदुब्भिक्खमारिभयविप्पमुक्कं खेमं सिवं सुभिक्खं पसंतडिंबडमरं, अन्वयव्यतिरेकाभिधानस्य शिष्टसंमतत्वात् न पुनरुक्ततादोषोऽत्र, रज्जं पसाहेमाणे विहरइ त्ति।" इति ज्ञाताधर्मकथाटीकायाम् पृ० ५५।

पृ० ५४ पं० ८. दप्पण जाव बहवे। "दप्पण त्ति आदर्शः, इह यावत्करणादिदं दृश्यम्—तयाणंतरं च णं पुण्णकलसभिंगारा दिव्वा य छत्तपडागा सचामरा दंसणरइयआलोइयदरिसणिज्जा वाउद्धुयविजयंती य ऊसिया गगणतलमणुलिहंती पुरओ अहाणुपुव्वीए संपट्ठिया।

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

तयाणंतरं च वेरुलियभिसंतविमलदंडं पलंबकोरेंटमल्लदामोवसोहियं चंदमंडलनिभं विमलं आयवत्तं पवरं सीहासणं च मणिरयणपायपीढं सपाउयाजोयसमाउत्तं बहुकिंकरकम्मकरपुरिसपायत्तपरिक्खित्तं पुरओ अहाणुपुव्वीए संपट्ठियं।

तयाणंतरं च णं बहवे लट्ठिग्गाहा कुंतग्गाहा चावग्गाहा धयग्गाहा चामरग्गाहा कुमरग्गाहा पोत्थयग्गाहा फलयग्गाहा पीढयग्गाहा वीणग्गाहा कूवग्गाहा हडप्पग्गाहा पुरओ अहाणुपुव्वीए संपट्ठिया।

तयाणंतरं च णं बहवे दंडिणो मुंडिणो सिहंडिणो पिंछिणो हासकरा डमरकरा चाडुकरा कीडंता य वायंता य गायंता य नच्चंता य हासंता य सोहंता य साविंता य रक्खंता य आलोयं च करेमाणा जयजयसद्दं च पउंजमाणा पुरओ अहाणुपुव्वीए संपट्ठिया।

तयाणंतरं च णं जच्चाणं तरमल्लिहायणाणं थासगअहिलाणाणं चामरगंडपरिमंडियकडीणं अट्ठसयं वरतुरगाणं पुरओ अहाणुपुव्वीए संपट्ठियं।

तयाणंतरं च णं ईसिदंताणं ईसिमत्ताणं ईसिउच्छंगविसालधवलदंताणं कंचणकोसीपविट्ठदंताणं अट्ठसयं गयाणं पुरओ अहाणुपुव्वीए संपट्ठियं।

तयाणंतरं च णं सछत्ताणं सज्झयाणं सघंटाणं सपडागाणं सतोरणवराणं सनंदिघोसाणं सखिंखिणीजालपरिक्खित्ताणं हेमवयचित्ततिणिसकणकनिजुत्तदारुयाणं कालायससुकयनेमिजंतकम्माणं सुसिलिट्ठवित्तमंडलधुराणं आइण्णवरतुरगसंपउत्ताणं कुसलनरछेयसारहिसुसंपरिग्गहियाणं बत्तीसतोरणपरिमंडियाणं सकंकडवडेंसकाणं सचावसरपहरणावरणभरियजुद्धसज्जाणं अट्ठसयं रहाणं पुरओ अहाणुपुव्वीए संपट्ठियं।

तयाणंतरं च णं असिसत्तिकोंततोमरसूलउडभिंडिमालधणुपाणिसज्जं पायत्ताणियं पुरओ अहाणुपुव्वीए संपट्ठियं।

तए णं से मेहे कुमारे हारोत्थयसुकयरइयवच्छे कुंडलुज्जोइयाणणे मउडदित्तसिरए अब्भहियरायतेयलच्छीए दिप्पमाणे सकोरेंटमल्लदामेणं छत्तेणं धरिज्जमाणेणं सेयवरचामराहिं उद्धुव्वमाणीहिं हयगयपवरजोहकलियाए चाउरंगिणीए सेणाए समणुगम्ममाणमग्गे जेणेव गुणसिलए चेइए तेणेव पहारेत्थ गमणाए।

तए णं तस्स मेहस्स कुमारस्स पुरओ महं आसा आसधरा उभओ पासे नागा नागधरा करिवरा पिट्ठओ रहा रहसंगेल्ली।

तए णं से मेहे कुमारे अब्भागयभिंगारे पग्गहियतालियंटे ऊसवियसेयच्छत्ते पवीजियवालवीयणीए सव्विड्ढीए सव्वजुईए सव्वबलेणं सव्वसमुदएणं सव्वादरेणं सव्वविभूईए सव्वविभूसाए सव्वसंभमेणं सव्वगंधपुप्फमल्लालंकारेणं सव्वतुडिय-सद्दसन्निनाएणं महया इड्ढीए महया जुईए महया बलेणं महया समुदएणं महया वरतुडियजमगसमगपवाइएणं संख-पणव-पडह-भेरि-झल्लरि-खरमुहि-हुडुक्क-मुरव-मुइंग-दुंदुभिनिग्घोसनाइयरवेणं रायगिहस्स नगरस्स मज्झंमज्झेणं निग्गच्छमाणस्स बहवे अत्थत्थिया कामत्थिया भोगत्थिया लाभत्थिया किब्बिसिया करोडिया कारवाहिया संखिया चक्किया लंगलिया मुहमंगलिया पूसमाणवा वद्धमाणगा ताहिं इट्ठाहिं कंताहिं पियाहिं मणुन्नाहिं मणामाहिं मणाभिरामाहिं हिययगमणिज्जाहिं वग्गूहिं ति।

अयमस्यार्थः—तदनन्तरं च छत्रस्योपरि पताका छत्रपताका, सचामरा चामरोपशोभिता, तथा दर्शनरतिदा दृष्टिसुखदा, आलोके दृष्टिविषये क्षेत्रे स्थिताऽत्युच्चतया दृश्यते या सा आलोकदर्शनीया, ततः कर्मधारयः, अथवा दर्शने दृष्टिपथे मेघकुमारस्य रचिता धृता या आलोकदर्शनीया च या सा तथा, वातोद्धूता विजयसूचिका च या वैजयन्ती पताकाविशेषः, सा तथा, सा च ऊसिया उच्छ्रिता उर्द्धीकृता पुरतः अग्रतः यथानुपूर्वी क्रमेण सम्प्रस्थिता प्रचलिता, भिसंत

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

त्ति दीप्यमानः, **मणिरत्नानां** सम्बन्धि **पादपीठं** यस्य सिंहासनस्य तत्तथा, **स्वेन** स्वकीयेन मेघकुमारसम्बन्धिना **पादुकायुगेन समायुक्तं** यत्तथा, **बहुभिः किङ्करैः** किं कुर्वाणैः **कर्मकरपुरुषैः पादातेन** च पदातिसमूहेन शस्त्रपाणिना **परिक्षिप्तं** यत्तथा, **कुय** त्ति कुतुपः, **हडप्पो** त्ति आभरण-करण्डकम्, **मुंडिणो** मुण्डिताः, **छिहंडिणो** शिखावन्तः, **डमरकराः** परस्परेण कलहविधायकाः, **चाटुकराः** प्रियंवदाः, **सोहंता य** त्ति शोभां कुर्वन्तः, **सावंता य** त्ति श्रावयन्तः आशीर्वचनानि, रक्षन्तः न्यायम्, **आलोकं च कुर्वाणाः** मेघकुमारं तत्समृद्धिं च पश्यन्तः।

जात्यानां काम्बोजादिदेशोद्भवानां **तरोमल्लिनो** बलाधायिनो वेगाधायिनो वा **हायनाः** संवत्सरा येषां ते तथा तेषाम्, अन्ये तु **भायल** त्ति मन्यन्ते, तत्र **भायला** जात्यविशेषा एवेति, **गमनिकै-**वैषा, **थासका** दर्पणाकाराः **अहिलाणानि च** कविकानि येषां सन्ति ते तथा, मतुब्लोपात्, **चामरगंडा** चामरदण्डास्तैः **परिमण्डिता कटी** येषां ते तथा तेषाम्।

ईषद्दान्तानां मनाग् ग्राहितशिक्षाणामीषन्मत्तानां नातिमत्तानाम्, ते हि जनमुपद्रवयन्तीति, **ईषत्** मनागुत्सङ्गः **इषोत्सङ्गः** पृष्ठिदेशस्तत्र **विशाला** विस्तीर्णा **धवलदन्ताश्च** ये ते तथा तेषाम्, **कोशी** प्रतिमा।

नन्दिघोषः तूर्यनादः, अथवा **सुनन्दी** सत्समृद्धिको घोषो येषां ते तथा तेषाम्, **सकिङ्किणि** सक्षुद्रघण्टिकं **यज्जालं** मुक्ताफलादिमयं तेन परिक्षिता ये ते तथा तेषाम्, तथा **हैमवतानि** हिमवत्पर्वतोद्भवानि **चित्राणि तिनिशस्य** वृक्षविशेषस्य सम्बन्धीनि **कनकनियुक्तानि** हेमखचितानि **दारूणि** काष्ठानि येषां ते तथा, तेषाम्, **कालायसेन** लोहविशेषेण **सुष्ठु कृतं नेमेः** गण्डमालायाः **यन्त्राणां च** रथोपकरणविशेषाणां **कर्म** येषां ते तथा, तेषाम्, **सुश्लिष्टे वित्त** त्ति वेत्रदण्डवत् **मण्डले** वृत्ते **धुरौ** येषां ते तथा, तेषाम्। **आकीर्णा** वेगादिगुणयुक्ताः ये वरतुरगास्ते **सम्प्रयुक्ता** योजिता येषु ते तथा, तेषाम्, कुशलतराणां मध्ये ये **छेकाः** दक्षाः **सारथयस्तैः सुसम्परि-गृहीता** ये ते तथा, तेषाम्, **तोण** त्ति शरभस्त्राः, **सह कण्टकैः** कवचैर्वैशैश्च वर्तन्ते ये ते तथा, तेषाम्, **सचापाः** धनुर्युक्ता ये **शराः प्रहरणानि** च खड्गादीनि **आवरणानि च** शीर्षकादीनि तैर्ये **भृता युद्धसज्जाश्च** युद्धप्रगुणाश्च ये ते तथा, तेषाम्।

लउड त्ति **लकुटाः** अस्यादिकानि **पाणौ** हस्ते यस्य तत्तथा तच्च **तत्सज्जं** च प्रगुणं युद्धस्येति गम्यते, **पादातानीकं** पदातिकटकम्।

हारावस्तृतं सुकृतिरतिकं विहितसुखं वक्षो यस्य स तथा, मुकुटदीप्तशिरस्कः, **पहारेत्थ गमणयाए** त्ति गमनाय **प्रधारितवान्** सम्प्रधारितवान्। **मह** त्ति महान्तः अश्वाः, **अश्वधराः** ये अश्वान् धारयन्ति, **नागा** हस्तिनः, **नागधरा** ये हस्तिनो धारयन्ति, क्वचिद् **धरा** इति पाठः, तत्राश्वा नागाश्च किंविधाः? **अश्ववरा** अश्वप्रधानाः, एवं नागवराः, तथा रथाः, **रथसंवेल्ली** रथमाला, क्वचित् **रहसंगेल्लीति** पाठः, तत्र **रथसङ्गेल्ली** रथसमूहः।

तए णं से मेहे कुमारे अब्भागयभिंगारे इत्यादि वर्णकोपसंहारवचनमिति न पुनरुक्तम्। **सव्विड्ढीए** इत्यादि दोहदावसरे व्याख्यातम्। **शङ्खः** प्रतीतः, **पणवो** भाण्डानां **पटहः**, पटहस्तु प्रतीत एव, **भेरी** ढक्काकारा, **झल्लरी** वलयाकारा, **खरमुही** काहला, **हुडुक्का** प्रतीता, महाप्रमाणो मर्दलो **मुरजः**, स एव लघुर्मृदङ्गः, **दुन्दुभिः** मेर्याकारा सङ्कटमुखी, एतेषां **निर्घोषो** महाध्वानो **नादितं** च घण्टायामिव वादनोत्तरकालभावी सततध्वनिः, तल्लक्षणो यो **रवस्तेन**, **अर्थार्थिनो** द्रव्यार्थिनः, **कामार्थिनः** शब्दरूपार्थिनः, **भोगार्थिनः** गन्धरसस्पर्शार्थिनः, **लाभार्थिनः** सामान्येन लाभैषिणः, **किल्बिषिकाः** पातकफलवन्तो निःस्वान्धपङ्ग्वादयः, **कारोटिकाः** कापालिकाः, **कारो** राजदेयं द्रव्यम्, तद् वहन्ति ये ते **कारवाहिकाः**, कारेण वा **बाधिताः** पीडिता ये ते कारबाधिताः, शङ्खवादनं शिल्पमेषामिति **शाङ्खिकाः**, शङ्खो वा विद्यते येषां मङ्गल्यचन्दनाधारभूतः ते

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

शाङ्खिकाः, चक्रं प्रहरणमेषामिति **चाक्रिकाः** योद्धारः, चक्रं वास्ति येषां ते **चाक्रिकाः** कुम्भकार-तैलिकादयः, चक्रं वोपदर्श्य याचन्ते ये ते **चाक्रिकाः** चक्रधरा इत्यर्थः, **लाङ्गलिकाः** हालिकाः, लाङ्गलं वा प्रहरणं येषां गले वा लम्बमानं सुवर्णादिमयं तद्येषां ते **लाङ्गलिकाः** कार्पटिकविशेषाः, **मुखमङ्गलानि** चाटुवचनानि ये कुर्वन्ति ते **मुखमङ्गलिकाः**, **पुष्पमागवा** नग्नाचार्याः, **वर्धमानकाः** स्कन्धारोपितपुरुषाः, **इट्ठाहीत्यादि** पूर्ववत्, **जियविग्घो वि य वसाहि त्ति** इहैवं सम्बन्धः—अपि च जितविघ्नः त्वं हे देव! अथवा देवानां सिद्धेश्च मध्ये वस आस्व।" इति **ज्ञाताधर्मकथाटीकायाम्** पृ० ५७।

पृ० ७५ पं० ४. **इट्ठं कंतं पियं जाव विविहा...।** अत्र औपपातिकसूत्रे ईदृशः पाठः—"**जं पि य इमं सरीरं इट्ठं कंतं पियं** मणुण्णं मणामं पेज्जं वेसासियं संमतं बहुमतं अणुमतं भंडकरंडगसमाणं मा णं सीयं मा णं उण्हं मा णं खुहा मा णं पिवासा मा णं वाला मा णं चोरा मा णं दंसा मा णं मसगा मा णं वातिय-पित्तिय-सिंभिय-संनिवाइय विविहा रोगातंका परीसहोवसग्गा फुसंतु त्ति कट्टु एयं पि णं चरमेहिं ऊसासणीसासेहिं वोसिरामि त्ति कट्टु संलेहणाझूसिया भत्तपाणपडियाइक्खिया पाओवगया कालं अणवकंखमाणा विहरंति।"

अस्य आचार्यश्री **अभयदेवसूरिविरचिता** टीका—"**इट्ठं** ति वल्लभं **कंतं** ति कान्तं काम्यत्वात् **पियं** ति प्रियं सदा प्रेमविषयत्वात् **मणुण्णं** ति मनोज्ञं सुन्दरमित्यर्थः, **मणामं** ति मनसा अम्यते प्राप्यते पुनः पुनः संस्मरणतो यत् तत् **मनोऽमम्**, **पेज्जं** ति सर्वपदार्थानां मध्येऽतिशयेन प्रियत्वात् **प्रेयः**, प्रकर्षेण वा इज्या पूजाऽस्येति **प्रेज्यम्**, **प्रेर्यं** वा कालान्तरनयनात्। **थेज्जं** ति क्वचित्, तत्र **स्थैर्यम्** अस्थिरेऽपि मूढैः स्थैर्यसमारोपणात्, **वेसासियं** ति विश्वासः प्रयोजनमस्येति **वैश्वासिकम्**, परशरीरमेव हि प्रायेणाऽविश्वासहेतुर्भवतीति, **संमयं** ति सम्मतम् तत्कृतकार्याणां सम्मतत्वात्, **बहुमयं** ति बहुशो बहूनां वा मध्ये मतमिष्टं यत् तद् **बहुमतम्**, **अणुमयं** ति वैगुण्यदर्शनस्यापि पश्चाद् मतमनुमतम्, **भंडकरंडगसमाणं** ति आभरणकरण्डकतुल्यम्, उपादेयमित्यर्थः, तथा **मा णं सीयमित्यादि** व्यक्तम्, नवरं माशब्दो निषेधार्थः, णंकारो वाक्यालङ्कारार्थः इह च 'स्पृशन्तु' इति यथायोगं योजनीयम्, अथवा **मा णं** ति मा एतच्छरीरमिति व्याख्येयम्, **मा णं वाल** त्ति व्यालाः श्वापद-भुजगाः, **रोगायंक** त्ति रोगाः कालसहा व्याधयः, **आतङ्काः** त एव सद्योघातिनः, **परीसहोवसग्ग** त्ति परीषहाः क्षुदादयो द्वात्रिंशतिः, **उपसर्गा** दिव्यादयः, **फुसंतु** स्पृशन्तु, **इति कट्टु** त्ति इति, कृत्वा इत्येवमभिसन्धाय, यत् पालितमिति शेषः, **एयं पि णं** ति एतदपि शरीरं **वोसिरामि त्ति कट्टु** त्ति इत्यत्र **त्ति कट्टु** त्ति इति कृत्वा इति विसर्जनं विधाय 'विहरन्ति' इति योगः, **संलेहणाझूसिय** त्ति संलेखना शरीरस्य तपसा कृशीकरणम्, तां तया वा **झूसिय** त्ति जुष्टा वा सेविताः ये ते तथा, **संलेहणाझूसणाझूसिय** त्ति क्वचित्, तत्र संलेखनायां कषाय-शरीरकृशीकरणे या जोषणा प्रीतिः सेवा वा "जुषी प्रीति-सेवनयोः" [पा० धा० १२८९] इति वचनात्, सा तथा, तया तां वा ये जुष्टाः सेवितास्ते तथा, संलेखनाजोषणाया वा **झूसिय** त्ति झूषिताः क्षीणा ये ते तथा, **भत्तपाणपडियाइक्खिय** त्ति प्रत्याख्यातभक्तपानाः, **पाओवगया** पादपोपगताः, वृक्षवद् निष्पन्दतया अवस्थिता इत्यर्थः, **कालं अणवकंखमाण** त्ति मरणमनवकाङ्क्षन्त इत्यर्थः, आकाङ्क्षन्ति हि मरणमतिकष्टं गताः केचनेति तन्निषेध उक्तः" इति **औपपातिकसूत्रवृत्तौ**।

पृ० ७५ पं० १७. **पगइभद्दए जाव विणीते।** "**पगइभद्दए** इत्यत्र यावत्करणादेवं दृश्यम्—**पगइउवसंते पगइपयणुकोहमाणमायालोभे मिउमद्दवसंपन्ने आलीणे भद्दए विणीए** त्ति, तत्र

१. दृश्यतामस्मिन्नेव परिशिष्टे पृ० ८ पं० १-२ इत्यस्य टिप्पणम्॥

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

प्रकृत्यैव स्वभावेनैव भद्रकः अनुकूलवृत्तिः, प्रकृत्यैवोपशान्तः उपशान्ताकारः, मृदु च तन्मार्दवं च मृदुमार्दवम् अत्यन्तमार्दवम् इत्यर्थः, आलीनः आश्रितो गुरुम् अनुशासनेऽपि च भद्रक एव यः स तथा।" इति ज्ञाताधर्मकथाटीकायाम् पृ० ७७।

पृ० ७७ पं० १५—पृ० ७८ पं० ४. **अड्ढे दित्ते जाव विउलभत्तपाणे।...चारुवेसा जाव-पडिरूवा।** "**अड्ढे दित्ते**, इह यावत्करणादिदं द्रष्टव्यम्—**विच्छिण्णविउलभवणसयणासणजाण-वाहणाइन्ने बहुदासदासीगोमहिसगवेलगप्पभूए बहुधणबहुजायरूवरयए आओगपओगसंपउत्ते विच्छड्डियविउलभत्तपाणे** त्ति, व्याख्या त्वस्य मेघकुमारराजवर्णकवत्, भद्रावर्णकस्य तु धारिणी-वर्णकवत्।" इति ज्ञाताधर्मकथाटीकायाम् पृ० ८०। द्रष्टव्यमस्मिन्नेव परिशिष्टे पृ० ३ पं० १ इत्यस्य टिप्पणम्, तथा पृ० ८ पं १-२ इत्यस्य टिप्पणम्।

पृ० ८४ पं० ४. **मित्त-नाति०**। अत्र '**मित्त-नाति-नियग-संबंधि-परिजणं**' इति सम्पूर्णः पाठः।

पृ० ९१ पं० ११. **काले कालोभासे जाव वेयणं**। "**काले कालोभासे** इत्यादि **कालः** कृष्णवर्णः काल एवावभासते द्रष्टॄणां कालो वाऽवभासो दीप्तिर्यस्य स कालावभासः, इह यावत्करणादिदं दृश्यम्—**गंभीरलोमहरिसे भीमे उत्तासणए परमकण्हे वण्णेणं, से णं तत्थ निच्चं भीए, निच्चं तत्थे, निच्चं तसिए, निच्चं परमसुहसंबद्धं नरगं** त्ति, तत्र **गम्भीरो** महान्, **रोमहर्षो** भयसम्भूतो रोमाञ्चो यस्य यतो वा सकाशात् स तथा, किमित्येवमित्याह—**भीमो** भीष्मः, अत एवोत्त्रासकारित्वादुत्त्रासकः, एतदपि कुत इत्याह—**परमकृष्णो** वर्णेनेति, **परां** प्रकृष्टाम् **अशुभसम्बद्धां** पापकर्मणोपनीताम्।" इति ज्ञाताधर्मकथाटीकायाम् पृ० ८९।

पृ० ११३ पं० ८. **इरियासमिते भासासमिते जाव विहरति**। "**ईरियासमिए** इत्यादि, इह यावत्करणादिदं दृश्यम्—**एसणासमिए आयाणभंडमत्तनिक्खेवणासमिए, आदानेन** ग्रहणेन सह **भाण्डमात्राया** उपकरणलक्षणपरिच्छदस्य या **निक्षेपणा** मोचनं तस्यां **समितः** सम्यक् प्रवृत्तिमान्, **उच्चारपासवणखेलसिंघाणजल्लपारिट्ठावणियासमिए, उच्चारः** पुरीषम्, **प्रश्रवणं** मूत्रम्, **खेलो** निष्ठीवनम्, **सिङ्घानो** नासामलः, **जल्लः** शरीरमलः, **मणसमिए वयसमिए कायसमिए**, चित्तादीनां कुशलानां प्रवर्तक इत्यर्थः, **मणगुत्ते, वइगुत्ते कायगुत्ते**, चित्तादीनामशुभानां निषेधकः, अत एवाह—**गुत्ते** योगापेक्षया, **गुत्तिंदिए** इन्द्रियाणां विषयेष्वसत्प्रवृत्तिनिरोधात्, **गुत्तबंभचारी** वसत्यादि-नवब्रह्मचर्यगुप्तियोगात्, **अकोहे अमाणे अमाए अलोभे**।

कथमित्याह—**संते** सौम्यमूर्तित्वात्, **पसंते** कषायोदयस्य विफलीकरणात्, **उपसंते** कषायोदयाभावात्, **परिनिव्वुडे** स्वास्थ्यातिरेकात्, **अणासवे** हिंसादिनिवृत्तेः, **अममे** ममेत्यु-ल्लेखस्याभिष्वङ्गतोऽप्यसद्भावात्, **अकिंचणे** निर्द्रव्यत्वात्, **छिन्नगंथे** मिथ्यात्वादिभावग्रन्थच्छेदात्, **निरुवलेवे** तथाविधबन्धहेत्वभावेन तथाविधकर्मानुपादानात्, एतदेवोपमानैरुच्यते—**कंसपाई व मुक्कतोए** बन्धहेत्वभावेन तोयाकारस्य स्नेहस्याभावात्, **संखो इव निरंजणे, रञ्जनस्य** रागस्य कर्तुमशक्यत्वात्, **जीवो विव अप्पडिहयगई** सर्वत्रौचित्येनास्खलितविहारित्वात्, **गगणमिव निरालंबणे** देश-ग्राम-कुलादीनामनालम्बकत्वात्, **वायुरिव अपडिबद्धे** क्षेत्रादौ प्रतिबन्धाभावेनौ-चित्येन सततविहारित्वात्, **सारयसलिलं व सुद्धहियए** शाठ्यलक्षणगडुलत्ववर्जनात्, **पुक्खरपत्तं पिव निरुवलेवे** पद्मपत्रमिव भोगाभिलाषलेपाभावात्, **कुम्मो इव गुत्तिंदिए, कूर्मः** कच्छपः, **खग्गिविसाणं व एगजाए, खड्गिः** आरण्यः पशुविशेषः, तस्य **विषाणं** शृङ्गम्, तदेकं भवति, तद्वदेको जातो योऽसङ्गतः सहायत्यागेन स तथा, **विहग इव विप्पमुक्के** आलयाप्रतिबन्धेन, **भारंडपक्खी व अप्पमत्ते**, भारण्डपक्षिणो हि एकोदराः पृथग्ग्रीवा अनन्यफलभक्षिणो जीवद्वयरूपा भवन्ति, ते च सर्वदा चकितचित्ता भवन्तीति, **कुंजरो इव सोंडीरे**, कर्मशत्रुसैन्यं प्रति शूर इत्यर्थः,

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

वसभो इव जायत्थामे, आरोपितमहान्तभारवहनं प्रति जातबलो निर्वाहकत्वात्, सीहो इव दुद्धरिसे दुर्धर्षणीयः उपसर्गमृगैः, मंदरो इव निप्पकंपे परीषहपवनैः, सागरो इव गंभीरे अतुच्छचित्तत्वात्, चंदो इव सोमलेसे शुभपरिणामत्वात्, सूरो इव दित्ततेए परेषां क्षोभकत्वात्, जच्चकंचणं व जायरूवे अपगतदोषलक्षणकुद्रव्यत्वेनोत्पन्नस्वस्वभावः, वसुंधरा इव सव्वफासविसहो पृथ्वीवत् शीतातपाद्यनेकविधस्पर्शक्षमः, सुहुयहुयासणो व्व तेजसा जलंते घृतावितर्पितवैश्वानरवत् प्रभया दीप्यमानः।

नत्थि णं तस्स भगवंतस्स कत्थइ पडिबंधो भवइ नास्त्ययं पक्षो यदुत तस्य प्रतिबन्धो भवति। से य पडिबंधे चउव्विहे पण्णत्ते, तंजहा—दव्वओ खेत्तओ कालओ भावओ. दव्वओ सचित्ताचित्तमीसेसु, खेत्तओ गामे वा नगरे वा रण्णे वा खले वा घरे वा अंगणे वा, खलं धान्यमलनादि स्थण्डिलम्, कालओ समए वा आवलियाए वा असंख्यातसमयरूपायाम्, आणापाणूए वा उच्छ्वासनिःश्वासकाले, थोवे वा सप्तोच्छ्वासरूपे, खणे वा बहुतरोच्छ्वासरूपे, लवे वा सप्तस्तोकरूपे, मुहुत्ते वा लवसप्तसप्ततिरूपे, अहोरत्ते वा पक्खे वा मासे वा, अयणे वा दक्षिणायनेतररूपे प्रत्येकं षण्मासप्रमाणे, संवत्सरे वा, अन्नतरे वा दीहकालसंजोए युगादौ। भावओ कोहे वा माणे व मायाए वा लोहे वा भये वा, हासे वा हास्ये हर्षे वा, एवं तस्स न भवइ एवमनेकधा तस्य प्रतिबन्धो न भवति।

से णं भगवं वासीचंदणकप्पे वास्यां चन्दनकल्पो यः स तथा, अपकारिणोऽप्युपकारकारीत्यर्थः वासीं वा अङ्गच्छेदनप्रवृत्तां चन्दनं कल्पयति यः स तथा, समतिणमणिलेट्ठुकंचणे समसुहदुक्खे, समानि उपेक्षणीयतया तृणादीनि यस्य स तथा, इहलोगपरलोगऽपडिबद्धे जीवियमरणे निरवकंखे संसारपारगामी कम्मनिग्घायणट्ठाए अब्भुट्ठिए एवं च णं विहरइ त्ति।" इति ज्ञाताधर्मकथाटीकायाम् पृ० १०३।

पृ० १०८ पं० ५. अट्ठा जाव। दृश्यतां पृ० ७७ पं० १५ इत्यस्य टिप्पणमत्रैव परिशिष्टे।

पृ० ११४ पं० ४. अहिगयजीवाजीवे जाव अप्पाणं। "इह यावत्करणादिदं दृश्यम्—उवलद्धपुण्णपावे आसवसंवरनिज्जरकिरियाहिगरणबंधमोक्खकुसले, क्रिया कायिक्यादिका, अधिकरणं खड्गनिर्वर्तनादि, एतेन च ज्ञानितोक्ता।" इति ज्ञाताधर्मकथाटीकायाम् पृ० १०९ A॥

पृ० १३२ पं० ५. अट्ठे। दृश्यतामस्मिन्नेव परिशिष्टे पृ० ७७ पं० १५ इत्यस्य टिप्पणम्।

पृ० १४२ पं० ४. धम्मं सोच्चा०। दृश्यतां पृ० ४३ पं० ९।

पृ० १४७ पं० ४. जाव नंदीसरवरे दीवे महिमा।

"किंपर्यवसानं जन्म वक्तव्यमित्याह—यावन्नन्दीश्वरे महिम त्ति। अतिदिष्टग्रन्थश्चार्थेत एवं द्रष्टव्यो यथा—अष्टौ दिक्कुमारीमहत्तरिकाः भोगङ्कराप्रभृतयस्तत्समयमुपजातसिंहासनप्रकम्पाः प्रयुक्तावधिज्ञानाः समवसितैकोनविंशतितमतीर्थनाथजननाः ससम्भ्रममनुष्ठितसमवायाः समस्तजिननायकजन्मसु महामहिमविधानमस्माकं जीतमिति विहितनिश्चयाः स्वकीयस्वकीयाभियोगिकदेवविहितदिव्यविमानारूढाः सामानिकादिपरिकरपरिवृताः सर्वर्द्ध्या मल्लिजिनजन्मनगरीमागम्य जिनजन्मभवनं यानविमानैस्त्रिः प्रदक्षिणीकृत्य उत्तरपूर्वस्यां दिशि यानविमानानि चतुर्भिरङ्गुलैर्भुवमप्राप्तानि व्यवस्थाप्य जिनसमीपं जिनजननीसमीपं च गत्वा त्रिः प्रदक्षिणीकृत्य कृतप्राञ्जलिपुटा इदमवादिषुः—नमोऽस्तु ते रत्नकुक्षिधारिके! नमोऽस्तु ते जगत्प्रदीपदायिके! वयमधोलोकवास्तव्या दिक्कुमार्यो जिनस्य जन्ममहिमानं विधास्यामः, अतो युष्माभिर्न भेतव्यमिति अभिधाय च विहितसंवर्तवाताः जिनजन्मभवनस्य समन्ताद् योजनपरिमण्डलक्षेत्रस्य तृण-पत्र-कचवरादेरशुचिवस्तुनोऽपनयनेन विहितशुद्धयोर्जिनजनन्योरदूरतो जिनस्यासाधारणमगणितगुणगणमागायन्त्यस्तस्थुः।

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

एवमेवोर्ध्वलोकवास्तव्याः, नन्दनवनकूटनिवासिन्य इत्यर्थः, अष्टौ दिक्कुमारीमहत्तरिकास्तथैवागत्य विरचिताभ्रवर्दलकाः आयोजनमानक्षेत्रं गन्धोदकवर्षं पुष्पवर्षं धूपघटीश्च कृत्वा जिनसमीपमागत्य परिगायन्त्य आसाञ्चक्रुः। तथा पौरस्त्यरुचकवास्तव्याः, रुचकाभिधानस्य त्रयोदशस्य द्वीपस्य मध्यवर्तिनः प्राकाराकारेण मण्डलव्यवस्थितस्योपरि पूर्वदिग्व्यवस्थितेष्वष्टासु कूटेषु कृतनिवासा इत्यर्थः, आगत्य तथैवादर्शहस्ता गायन्त्यस्तस्थुः। एवं दक्षिणरुचकवास्तव्या जिनस्य दक्षिणेन भृङ्गारहस्ताः, पश्चिमरुचकवास्तव्या जिनस्य पश्चिमेन तालवृन्तहस्ताः, उत्तररुचकवास्तव्याश्चामरहस्ता जिनस्य उत्तरेण, एवं चतस्रो रुचकस्य विदिग्वास्तव्या आगत्य दीपिकाहस्ता जिनस्य चतसृषु विदिक्षु तथैव तस्थुः। मध्यमरुचकवास्तव्याः, रुचकद्वीपस्याभ्यन्तरार्धवासिन्य इत्यर्थः, चतस्रस्तास्तथैवागत्य जिनस्य चतुरङ्गुलवर्जनाभिनालच्छेदनं च विवरखननं च नाभिनालनिधानं च विवरस्य रत्नपूरणं च तदुपरि हरितालिकापीठबन्धं च पश्चिमावर्जदिक्त्रये कदलीगृहत्रयं च तन्मध्येषु चतुःशालभवनत्रयं च तन्मध्यदेशे सिंहासनत्रयं च दक्षिणे सिंहासने जिनजनन्योरुपवेशनं च शतपाकादितैलाभ्यञ्जनं च गन्धद्रव्योद्वर्तनं च पुष्पोदकं च पूर्वत्र पुष्पोदक-गन्धोदक-शुद्धोदकमज्जनं च सर्वालङ्कार-विभूषणं च उत्तरत्र गोशीर्षचन्दनकाष्ठैर्वह्न्युज्ज्वलनं चाग्निहोमं च भूतिकर्म च रक्षापोट्टलिकां च मणिमयपाषाणद्वयस्य जिनकर्णाभ्यर्णे प्रताडनं च 'भवतु भगवान् पर्वतायुः' इति भणनं च पुनः समातृकजिनस्य स्वभवननयनं च शय्याशायनं च चक्रुः, कृत्वा च गायन्त्यस्तस्थुरिति।

सौधर्मकल्पे च शक्रस्य सहसा आसनं प्रचकम्पे, अवधिं चासौ प्रयुयुजे, तीर्थकरजन्म चालुलोके, ससम्भ्रमं च सिंहासनादुत्तस्थौ, पादुके च मुमोच, उत्तरासङ्गं च चकार, सप्ताष्टानि च पदानि जिनाभिमुखमुपजगाम, भक्तिभरनिर्भरो यथाविधि जिनं च ननाम, पुनः सिंहासनमुपविवेश, हरिणेगमेषिदेवं पदात्यनीकाधिपतिं शब्दयाञ्चकार, तं चादिदेश, यथा—सुधर्मायां सभायां योजन-परिमण्डलां सुघोषाभिधानां घण्टां त्रिस्ताडयन्नुद्घोषणां विधेहि, यथा—भो भो देवा! गच्छति शक्रो जम्बूद्वीपं तीर्थकरजन्ममहिमानं कर्तुमतो यूयं सर्वसमृद्ध्या शीघ्रं शक्रस्यान्तिके प्रादुर्भवतेति, स तु तथैव चकार। तस्यां च घण्टायां ताडितायामन्यान्येकोनद्वात्रिंशद् घण्टालक्षाणि समकमेव रणरणारवं चक्रुः, उपरते च घण्टारवे घोषणामुपश्रुत्य यथादिष्टं देवाः सपदि विदधुः। ततः पालकाभिधानाभियोगिकदेवविरचिते लक्षयोजनप्रमाणे पश्चिमावर्जदिक्त्रयनिवेशिततोरणद्वारे नानामणिमयूखमञ्जरी-रञ्जितगगनमण्डले नयनमनसामतिप्रमोददायिनि महाविमानेऽधिरूढः सामानिकादिदेवकोटिभिरने-काभिः परिवृतः पुरःप्रवर्तितपूर्णकलशभृङ्गारच्छत्रपताकाचामराद्यनेकमङ्गल्यवस्तुस्तोमः पञ्चवर्णकुड-भिकासहस्रपरिमण्डितयोजनसहस्रोच्छ्रितमहेन्द्रध्वजप्रदर्शितमार्गो नन्दीश्वरद्वीपे दक्षिणपूर्वे रतिकर-पर्वते कृतावतारो दिव्यविमानर्द्धिमुपसंहरन् मिथिलां नगरीमाजगाम, विमानारूढ एव भगवतो जिनस्य जन्मभवनं त्रिः प्रदक्षिणीकृतवान्, उत्तरपूर्वस्यां दिशि चतुर्भिरङ्गुलैर्भुवमप्राप्तं विमानमवस्थापितवान्, ततोऽवतीर्य भगवन्तं समातृकं दिक्कुमारीवदभिवन्द्य जिनमातरमवस्वाप्य जिनप्रतिबिम्बं तत्सन्निधौ निधाय, पञ्चधाऽऽत्मानमाधाय, एकेन रूपेण करतलपल्लवावधृतजिनः, अन्येन जिननायकोपरि विधृतच्छत्रः, अन्याभ्यां करचालितप्रकीर्णकः, अन्येन च करकिसलयकलितकुलिशः पुरः प्रगन्ता, सुरगिरिशिखरोपरिवर्तिपण्डकवनं गत्वा तदवस्थितातिपाण्डुकम्बलाभिधानशिलासिंहासने पूर्वाभि-मुखो निषण्णः। एवमन्ये ईशानादयो वैमानिकेन्द्राश्चमरादयो भवनपतीन्द्राः कालादयो व्यन्तरेन्द्राः चन्द्र-सूर्यादयो ज्योतिष्काः सपरिवाराः मन्दरेऽवतेरुः।

ततश्चाच्युतदेवराजो जिनाभिषेकायाभियोगिकदेवानादिदेश, ते चाष्टसहस्रं सौवर्णिकानां कलशानामेवं रूप्यमयानां मणिमयानाम् एवं द्विकसंयोगवतां त्रीण्यष्टसहस्राणि त्रिसंयोगवतामष्टसहस्रं भौमेयकानां च तथाऽष्टसहस्रं चन्दनकलशानां भृङ्गाराणामादर्शानां स्थालानामन्येषां च

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

विविधानामभिषेकोपयोगिनां भाजनानामष्टसहस्रं २ विचक्रुः, तैश्च कलशादिभाजनैः क्षीरोदस्य समुद्रस्य पुष्करोदस्य च मागधादीनां च तीर्थानां गङ्गादीनां च महानदीनां पद्मादीनां महाह्रदाना-मुदकमुत्पलादीनि मृत्तिकां च हिमवदादीनां च वर्षधराणां वर्तुलविजयार्धानां च पर्वतानां भद्रशालादीनां च वनानां पुष्पाणि गन्धान् सर्वौषधीः तूवराणि सिद्धार्थकान् गोशीर्षचन्दनं चानिन्युः। ततोऽसावच्युतदेवराजोऽनेकैः सामानिकादिदेवसहस्रैः सह जिनपतिमभिषिषेच। अभिषेके च वर्तमाने इन्द्रादयो देवाः छत्रचामर-कलश-धूप-कडुच्छुक-पुष्प-गन्धाद्यनेकविधाभिषेक-द्रव्यव्यग्रहस्ताः वज्रशूलाद्यनेकायुधसम्बन्धबन्धुरपाणयः आनन्दजललवप्लुतगण्डस्थलाः ललाट-पट्टघटितकरसम्पुटा जयजयारवमुखरितदिगन्तराः प्रमोदमदिरामन्दमदवशविरचितविविधचेष्टाः पर्युपासाञ्चक्रिरे, तथा केचित् चतुर्विधं वाद्यं वादयामासुः, केचिच्चतुर्विधं गेयं परिजगुः, केचिच्चतुर्विधं नृत्तं ननृतुः, केचिच्चतुर्विधमभिनयमभिनिन्युः, केचिद् द्वात्रिंशद्विधं नाट्यविधिमुप-दर्शयामासुरिति। ततो गन्धकाषायिकया गात्राण्यलूषयन्। ततश्चाच्युतेन्द्रो मुकुटादिभिर्जिन-मलञ्चकार, ततो जिनपतेः पुरतो रजतमयतन्दुलैर्दर्पणादीन्यष्टाष्ट मङ्गलकान्यालिलेख, पाटलादि-बहलपरिमलकलितकुसुमनिकरं व्यकिरत्, शुभसुरभिगन्धबन्धुरं धूपं परिददाह, अष्टोत्तरेण वृत्तशतेन च सन्तुष्टस्तुष्टाव—नमोऽस्तु ते सिद्ध! बुद्ध! नीरजः! श्रमण! समाहित! समस्तसम! योगिन्! शल्यकर्तन! निर्भय! नीरागद्वेष! निर्मम! निःशल्य! निःसङ्ग! मानमूरण! अगण्य-गुणरत्न! शीलसागर! अनन्ताप्रमेयभव्यधर्मवरचतुरन्तचक्रवर्तिन्! नमोऽस्तु तेऽर्हते, नमोऽस्तु ते भगवते, इत्यभिधाय वन्दते स्म, ततो नातिदूरे स्थितः पर्युपासाञ्चक्रे। एवं सर्वेऽप्यभिषिषिचुः, केवलं सर्वान्ते शक्रोऽभिषिक्तवान्, तदभिषेकावसरे च ईशानः शक्रवदात्मानं पञ्चधा विधाय जिनस्योत्सङ्गधरणादिक्रियामकरोत्। ततः शक्रो जिनस्य चतुर्दिशि चतुरो धवलवृषभान् विचकार, तेषां च शृङ्गाग्रेभ्योऽष्टौ तोयधारा युगपद् विनिर्ययुः, वेगेन च वियति समुत्पेतुः, एकत्र च मिलन्ति स्म, भगवतो मूर्धनि च निपेतुः, शेषमच्युतेन्द्रवदसावपि चकार, ततोऽसौ पुनर्विहितपञ्चप्रकारात्मा तथैव गृहीतजिनश्चतुर्निकायदेवपरिवृतः तूर्यनिनादापूरिताम्बरतलो जिननाथकं जिनजनन्याः समीपे स्थापयामास, जिनप्रतिबिम्बमवस्वापं च प्रतिसञ्जहार, क्षौमयुगलं कुण्डलयुगलं च तीर्थ-करस्योच्छीर्षकमूले स्थापयति स्म, श्रीदामकाण्डकं च नानामणिमयं जिनस्योल्लोके दृष्टिनिपातनिमित्त-मतिरमणीयं निचिक्षेप, ततः शक्रो वैश्रमणमवादीत्—भो देवानुप्रिय! द्वात्रिंशद्धिरण्यकोटीर्द्वात्रिंशत् सुवर्णकोटीश्च जिनजन्मभवने संहर। तदादेशाच्च जृम्भका देवास्तथैव चक्रुः। शक्रः पुन-र्देवैर्जिनजन्मनगर्यां त्रिकादिष्वेवं घोषणं कारयामास, यथा—हन्त! भुवनवास्यादिदेवाः! शृण्वन्तु भवन्तो यथा यो जिने जिनजनन्यां वाऽशुभं मनः सम्प्रधारयति तस्यार्जकमञ्जरीव सप्तधा मूर्धा स्फुटतु। ततो देवा नन्दीश्वरे महिमानं विदधुः, स्वस्थानानि च जग्मुरिति।" इति ज्ञाताधर्म-कथाटीकायाम् पृ० १२७–१२९॥

पृ० १४८ पं० १६. अहिमडे ति वा जाव अणिट्ठतराए अमणामतराए। "**अहिमडे इ व त्ति** अहिमृतकस्येव अहिमृतकमिव वेति, यावत्करणादिदं दृश्यम्—गोमडे इ वा सुणमडे इ वा मणुस्समडे इ वा महिसमडे इ वा मूसगमडे इ वा आसमडे इ वा हत्थिमडे इ वा सीहमडे इ वा वग्घमडे ति वा विगमडे इ वा दीवियमडे इ वा, द्वीपिकः चित्रकः। किम्भूते अहिकडेवरादौ, किम्भूतं वा तदित्याह—**मयकुहियविणट्ठदुरभिवावण्णदुब्भिगंधे, मृतं** जीवविमुक्तमात्रं सत् यत् कुथितं कोथमुपगतं तत् **मृतकुथितमीषद्दुर्गन्धमित्यर्थः**, तथा **विनष्टम्** उच्छूनत्वादिभिर्विकारैः स्वरूपादपेतं सत् यद्दुरभि तीव्रतरदुष्टगन्धोपेतं तत्तथा, तथा **व्यापन्नं** शकुनि-शृगालादिभिर्भक्षणाद् विरूपां बीभत्सामवस्थां प्राप्तं सद् दुरभिगन्धं तीव्रतरामशुभगन्धवत्

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

तत्तथा, ततः पदत्रयस्य कर्मधारयः, तत्र तदेव वा। **किमिजालाउलसंसत्ते,** कृमिजालैराकुलैः व्याकुलैः आकुलं वा सङ्कीर्णं यथा भवतीत्येवं संसक्तं सम्बद्धं यत् तत्तथा, तत्र तदेव वा **असुइ-विलीणविगयबीभत्सदरिसणिज्जे,** अशुचि अपवित्रमस्पृश्यत्वात्, विलीनं जुगुप्सासमुत्पादकत्वात्, विकृतं विकारवत्त्वात्, बीभत्सं द्रष्टुमयोग्यत्वात्, एवम्भूतं दृश्यते इति दर्शनीयम्, ततः कर्मधारयः, तत्र तदेव वा। **भवेतारूवे सिया,** यादृशः सर्पादिकडेवरे गन्धो भवेत् यादृशं वा सर्पादिकडेवरं गन्धेन भवेत् एतद्रूपस्तद्रूपो वा स्याद् भवेत्तस्य भक्तकवलस्य गन्ध इति सूत्रकारस्य विकल्पोल्लेखः। **नो इणट्ठे समट्ठे,** नायमर्थः समर्थः सङ्गत इत्ययं तु तस्यैव निर्णयः। निर्णीतमेव गन्धस्वरूपमाह—**एत्तो अणिट्ठतराए चेव,** इतः अहिकडेवरादिगन्धात् सकाशादनिष्टतर एव अभिलाषस्याविषय एव, **अकान्ततरकः** अकमनीयतरस्वरूपः, **अप्रियतरः** अप्रीत्युत्पादकत्वेन, **अमनोज्ञतरकः** कथयाऽप्यनिष्टत्वात्, **अमनोम्यतरश्चि**न्तयाऽपि मनसोऽनभिगम्य इत्यर्थः।"—इति ज्ञाताधर्मकथाटीकायाम् पृ० १२९-१३०।

पृ० १४९ पं० १८. **सिरिदामगंडं जाव गंधद्धणिं।** दृश्यतां पृ० १४६ पं० ९, पृ० २८९ पं० ९। "**सिरिदामगंडमित्यादौ यावत्करणात् पाडलमल्लिएत्यादिर्वर्णको** दृश्यः।" इति ज्ञाताधर्मकथाटीकायाम् पृ० १३२।

पृ० १५१ पं० १७. **हयगय०।** दृश्यतां पृ० ३३ पं० २।

पृ० १५८ पं० ७. **अप्पत्थियपत्थया जाव परिवज्जिया।** "यावत्करणात् **दुरंतपंतलक्खणे त्ति** दुरन्तानि दुष्टपर्यन्तानि प्रान्तानि अपसदानि लक्षणानि यस्य स तथा, तस्यामन्त्रणम्, **हीणपुण्ण-चाउद्दसा** इति, हीना असमग्रा पुण्या पवित्रा चतुर्दशी तिथिर्यस्य जन्मनि स तथा, चतुर्दशी-जातो हि किल भाग्यवान् भवतीति आक्रोशे तदभावो दर्शित इति, **सिरि-हिरि-धी-कित्ति-वज्जिय** त्ति प्रतीतम्।" इति ज्ञाताधर्मकथाटीकायाम् पृ० १३९।

पृ० १९० पं० १४. **जहा जंबुद्दीवपण्णत्तीए।** "**जहा जंबुद्दीवपन्नत्तीए** त्ति यथा जम्बूद्वीप-प्रज्ञप्त्यां ऋषभस्य निर्वाणमहिमोक्तस्तथेह मल्लिजिनस्य वाच्य इत्यर्थः, स चैवमर्थतः—यत्र समये मल्लिरर्हन् कालगतो व्यतिक्रान्तः समुद्घातः छिन्नजातिजरामरणबन्धनः सिद्धः तत्र समये शक्रश्च-लितासनः प्रयुक्तावधिर्विज्ञातजिननिर्वाणः सपरिवारः सम्मेतशैलशिखरेऽवततार। ततोऽसौ विमना निरानन्दोऽश्रुपूर्णनयनो जिनशरीरकं त्रिः प्रदक्षिणीकृत्य अनतिदूरासन्ने नमस्यन् पर्युपास्ते स्म, एवं सर्वेऽपि वैमानिकादयो देवराजाः।

ततः शक्रो देवैर्नन्दनवनात् आनायितगोशीर्षवरसदारुविहितचितित्रयः क्षीरसमुद्रादानीतक्षीरोदकेन जिनदेहं स्नापयामास, गोशीर्षचन्दनेनानुलिलेप, हंसलक्षणं शाटकं निवासयामास, सर्वालङ्कार-विभूषितं चकार, शेषा देवा गणधरानगारशरीरकाण्येवं चक्रुः, शक्रस्ततो देवैस्तिस्रः शिबिकाः कारयामास। तत्रैकत्रासौ जिनशरीरमारोपयामास महद्धर्या च चितिस्थाने नीत्वा चितिकायां स्थापयामास, शेषदेवा गणधरानगारशरीराणि द्वयोः शिबिकयोरारोप्य चित्योः स्थापयामासुः। ततः शक्रादेशादग्निकुमारा देवास्तिसृष्वपि चितिष्वग्निकायं विकुर्वन्तो वायुकुमारास्तु वायुकायम्, शेषदेवाश्च कालागुरुप्रवरकुन्दुरुक्कतुरुष्कधूपान् घृतं मधु च कुम्भाग्रशः प्रचिक्षिपुः। ततो मांसादिषु दग्धेषु मेघकुमारदेवाः क्षीरोदकेन चितीर्निर्वापयामासुः।

ततः शक्रो भगवतो दक्षिणमुपरितनं सक्थि जग्राह ईशानश्च वामम्, चमरोऽधस्तनं दक्षिणम्, बलिर्वामम्, शेषा यथार्हमङ्गोपाङ्गानि गृहीतवन्तः। ततस्तीर्थकरादिचितिक्षितिषु महास्तूपान् चक्रुः परिनिर्वाणमहिमानं च। ततः शक्रो नन्दीश्वरे गत्वा पूर्वस्मिन्नञ्जनकपर्वते जिनायतनमहिमानं चकार, तल्लोकपालास्तु चत्वारश्चतुर्षु पूर्वाञ्जनपार्श्ववर्तिषु दधिमुखपर्वतेषु सिद्धायतनमहिमानं चक्रुः,

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

एवमीशानः उत्तरस्मिंस्तल्लोकपालास्तत्पार्श्ववर्तिदधिमुखेषु, चमरो दक्षिणाञ्जनके तल्लोकपालास्तथैव, बलिः पश्चिमेऽञ्जनके तल्लोकपालास्तथैव। ततः शक्रः स्वकीये विमाने गत्वा सुधर्मसभामध्यव्यवस्थितमाणवकाभिधानस्तम्भवर्तिवृत्तसमुद्गकानवतार्य सिंहासने निवेश्य तन्मध्यवर्तिजिनसक्थीन्यपूपुजत्, मल्लिजिनसक्थि च तत्र प्राक्षिपद्, एवं सर्वे देवा इति।" इति ज्ञाताधर्मकथाटीकायाम् पृ० १५५।

पृ० २२४ पं० ७. एवं जहा सूरियाभो जाव दिव्वाति। "एवं सूरियाभे त्ति यथा राजप्रश्नकृते सूरिकाभो देवो वर्णितः, एवं अयमपि वर्णनीयः, कियता वर्णकेनेत्याह—जाव दिव्वाइं इत्यादि, स चायं वर्णकः—तिहिं परिसाहिं सत्तहिं अणिएहिं सत्तहिं अणियाहिवईहिं इत्यादि, इमं च णं केवलकप्पं ति, इमं च, केवलः परिपूर्णः स चासौ कल्पश्च स्वकार्यकरणसमर्थ इति केवलकल्पः, केवल एव वा केवलकल्पः, तम् आभोएमाणे, इह यावत्करणादिदं दृश्यम्—पासइ समणं भगवं महावीरमित्यादि, कूडागारदिट्ठंते त्ति, एवं चासौ—से केणट्ठेणं भंते! एवं वुच्चइ सरीरगं गया सरीरगं अणुपविट्ठा? गोयमा! से जहा नामए कूडागारसाला सिया दुहओ बहिरन्तश्च गुत्ता लित्ता सावरणत्वेन गोमयाद्युपलेपनेन च, उभयतो गुप्तत्वमेवाह—गुप्ता बहिः प्राकारावृता, गुत्तदुवारा अन्तर्गुप्तेत्यर्थः, अथवा गुप्तागुप्तद्वारा द्वाराणां केषाञ्चित् स्थगितत्वात् केषाञ्चिचास्थगितत्वादिति, निवाया वायोरप्रवेशात्, निवायगंभीरा, किल महद् गृहं निवातं प्रायो न भवतीत्यत आह—निवातगम्भीरा निवातविशालेत्यर्थः, तीसे णं कूडागारसालाए अदूरसामंते एत्थ णं महं एगे जणसमूहे चिट्ठइ। तए णं से जणसमूहे एगं महं अब्भवद्दलयं वा वासवद्दलयं वा महावायं वा एज्जमाणं पासइ, पासित्ता तं कूडागारसालं अंतो अणुपविसित्ताणं चिट्ठइ, से तेणट्ठेणं गोयमा! एवं वुच्चइ सरीरगं गया सरीरगं अणुपविट्ठ त्ति।" इति ज्ञाताधर्मकथाटीकायाम् पृ० १८०।

"भंते त्ति भयवं गोयमे समणं भगवंतं महावीरं वंदति नमंसति, वंदित्ता नमंसित्ता एवं वयासी—सूरियाभस्स णं भंते! देवस्स एसा दिव्वा देविड्ढी दिव्वा देवज्जुती दिव्वे देवाणुभावे कहिं गते, अणुप्पविट्ठे? गोयमा! शरीरं गते सरीरं अणुप्पविट्ठे। से केणट्ठेणं भंते! एवं वुच्चइ सरीरं गते सरीरं अणुप्पविट्ठे? गोयमा! से जहानामए कूडागारसाला सिया दुहतो लित्ता गुत्ता गुत्तदुवारा णिवाया णिवायगंभीरा। तीसे णं कूडागारसालाते अदूरसामंते एत्थ णं महेगे जणसमूहे चिट्ठति। तए णं से जणसमूहे एगं महं अब्भवद्दलगं वा वासवद्दलगं वा महावायं वा एज्जमाणं वा पासति, पासित्ता तं कूडागारसालं अंतो अणुपविसित्ता णं चिट्ठइ, से तेणट्ठेणं गोयमा! एवं वुच्चति सरीरं अणुप्पविट्ठे।" इति राजप्रश्नीयसूत्रे।

"ते णं काले णं ते णं समए णं सूरियाभे णामं देवे सोहम्मे कप्पे सूरियाभे विमाणे सभाए सुहम्माए सूरियाभंसि सिंहासणंसि चउहिं सामाणियसाहस्सीहिं, चउहिं अग्गमहिसीहिं सपरिवाराहिं, तिहिं परिसाहिं सत्तहिं अणिएहिं सत्तहिं अणियाहिवईहिं, सोलसहिं आयरक्खदेवसाहस्सीहिं, अन्नेहिं बहूहिं सूरियाभविमाणवासीहिं वेमाणिएहिं देवेहि य देवीहि य सद्धिं संपरिवुडे महया अहय-नट्ट-गीय-वाइय-तंती-तल-ताल-तुडिय-घण-मुइंगपडुप्पवाइयरवेणं दिव्वाइं भोगभोगाइं भुंजमाणे विहरति, इमं च णं केवलकप्पं जंबुद्दीवं दीवं विउलेणं ओहिणा आभोएमाणे आभोएमाणे पासति। तत्थ समणं भगवं महावीरं जंबुद्दीवे भारहे वासे आमलकप्पाए नयरीए बहिया अंबसालवणे चेइए अहापडिरूवं उग्गहं उग्गिण्हित्ता संजमेणं तवसा अप्पाणं भावेमाणं पासति, ...तए णं ते देवकुमारा य देवकुमारियाओ य गोयमादियाणं समणाणं निग्गंथाणं दिव्वं देविड्ढिं दिव्वं देवजुतिं दिव्वं देवाणुभावं दिव्वं बत्तीसइबद्धं नाडयं उवदंसित्ता समणं भगवंतं

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

महावीरं तिक्खुत्तो आयाहिणपयाहिणं करेंति, करित्ता वंदंति नमंसंति, वंदित्ता नमंसित्ता जेणेव सूरियाभे देवे तेणेव उवागच्छंति, उवागच्छित्ता सूरियाभं देवं करयलपरिग्गहियं सिरसावत्तं मत्थए अंजलिं कट्टु जएणं विजएणं वद्धावेंति, वद्धावित्ता एवं आणत्तियं पच्चप्पिणंति। तए णं से सूरियाभे देवे तं दिव्वं देविड्ढिं दिव्वं देवजुइं दिव्वं देवाणुभावं पडिसाहरइ, पडिसाहरेत्ता खणेणं जाते एगे एगभूए। तए णं से सूरियाभे देवे समणं भगवंतं महावीरं तिक्खुत्तो आयाहिणपयाहिणं करेइ, वंदति नमंसति, वंदित्ता नमंसित्ता नियगपरिवाल सद्धिं संपरिवुडे तमेव दिव्वं जाणविमाणं दुरुहति, दुरुहित्ता जामेव दिसिं पाउब्भूए तामेव दिसिं पडिगए।" इति राजप्रश्नीये।

पृ० २३६ पं० १७. अड्ढे···। द्रष्टव्यतामत्रैव परिशिष्टे पृ० ७७ पं० १५ इत्यस्य टिप्पणम्।

पृ० २४१ पं० १७. करेंति, २ त्ता जाए अडमाणीतो। "पढमाए पोरुसीए सज्झायमित्यादौ यावत्करणादिदं द्रष्टव्यम्—बीयाए पोरिसीए झाणं झियायइ, तइयाए पोरिसीए अतुरियम-चवलमसंभंते मुहपोत्तियं पडिलेहेइ, भायण-वत्थाणि पडिलेहेइ, भायणाणि पमज्जइ, भायणाणि उग्गाहेइ, २ जेणेव सुव्वयाओ अज्जाओ तेणेव उवागच्छंति, २ सुव्वयाओ अज्जाओ वंदति नमंसति, २ एवं वयासी—इच्छामो णं तुब्भेहिं अब्भणुन्नाए तेयलिपुरे नगरे उच्च-नीय-मज्झिमाइं कुलाइं घरसमुयाणस्स भिक्खायरियाए अडित्तए, अहासुहं देवाणुप्पिया! मा पडिबंधं, तए णं ताओ अज्जयाओ सुव्वयाहिं अज्जाहिं अब्भणुण्णायाओ समाणीओ सुव्वयाणं अज्जाणं अंतियाओ पडिस्सयाओ पडिनिक्खमिंति अतुरियमचवलमसंभंताए गतीए जुगंतरपलोयणाए दिट्ठीए पुरओ रियं सोहेमाणीओ तेयलिपुरे नयरे उच्च-नीय-मज्झिमाइं कुलाइं घरसमुयाणस्स भिक्खायरियं अडमाणीउ त्ति गृहेषु समुदानं भिक्षा गृहसमुदानं, तस्मै गृहसमुदानाय, भिक्षाचर्या भिक्षानिमित्तं विचरणम् अटन्त्यः कुर्वाणाः।" इति ज्ञाताधर्मकथाटीकायाम् पृ० १८७–१८८॥

पृ० २४५ पं० ५. महयाहिमवंत मलय० वण्णओ। द्रष्टव्यतामस्मिन्नेव परिशिष्टे पृ० ३ पं० १ इत्यस्य टिप्पणम्।

पृ० २४५ पं० ७. अंतेउरे य०। द्रष्टव्यतां पृ० २३८ पं० १३।

पृ० २५० पं० ६, पृ० २६५ पं० १५. अड्ढे। द्रष्टव्यतामत्रैव परिशिष्टे पृ० ७७ पं० १५ इत्यस्य टिप्पणम् पृ० ५२०।

पृ० २६८ पं० १०. असिपत्ते इ वा जाव मुम्मुरे इ वा। द्रष्टव्यतां पृ० २६८ टि० १७। "तत्रासिपत्रं खड्गः, करपत्रं क्रकचम्, क्षुरपत्रं क्षुरः, कदम्बचीरिकादीनि लोकरूढ्यावसेयानि, वृश्चिकडङ्कः वृश्चिककण्टकः, कपिकच्छुः खर्जुकारी वनस्पतिविशेषः, अङ्गारो विज्वालोऽग्निकणः, मुर्मुरः अग्निकणमिश्रं भस्म, अर्चिः इन्धनप्रतिबद्धा ज्वाला, ज्वाला तु इन्धनच्छिन्ना, अलातम् उल्मुकम्, शुद्धाग्निः अयस्पिण्डान्तर्गतोऽग्निरिति" इति ज्ञाताधर्मकथाटीकायाम् पृ० २०४।

पृ० २८६ पं० ११ कोडुंबिय०। 'कोडुंबियपुरिसा' इति पूर्णः पाठः।

पृ० ३२० पं० ६. जाव। द्रष्टव्यतां चतुर्थे परिशिष्टे पृ० ३२० पं० ६ इत्यस्य टिप्पणम्।

पृ० ३२१ पं. ५. अड्ढा जाव। द्रष्टव्यतामत्रैव परिशिष्टे पृ० ७७ पं० १५ इत्यस्य टिप्पणम्।

पृ० ३३४ पं० ९. सूमालपाणिपाया०। द्रष्टव्यतां पृ० ८ टि० १।

पृ० ३४० पं० ५. अड्ढे०। द्रष्टव्यतामत्रैव परिशिष्टे पृ० ७७ पं० १५ इत्यस्य टिप्पणम्।

पृ० ३४२ पं० १०. उक्किट्ठि०। द्रष्टव्यतां पृ० ३४० टि० १९, तथा अत्रैव परिशिष्टे पृ० ४९ पं० १४ इत्यस्य टिप्पणम्।

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

चतुर्थं परिशिष्टम्

'जाव'शब्दग्राह्याः पाठाः

[अत्रेदमवधेयम्—अस्मिन् सूत्रे यत्र यत्र पृष्ठे पङ्क्तौ च 'जाव'शब्दो वर्तते तत्तत्पृष्ठ-पङ्क्ति-निर्देशोऽस्मिन् परिशिष्टे आदौ विहितः, तदनन्तरं 'जाव' शब्देन ग्राह्यः पाठः कीदृशः कुत्र वा गवेषणीय इति विस्तरेण निर्दिष्टम्। अस्य ज्ञाताधर्मकथाङ्गस्य टिप्पणेष्वपि क्वचित् क्वचिदस्माभिर्द्रष्टव्यपाठस्थलानि 'दृश्यतां पृ० पं०' इति उल्लेखेन सूचितानि एव, तादृशस्थानेषु पङ्क्त्यङ्काः स्थूलाक्षरैर्निर्दिष्टाः। तृतीयपरिशिष्टेऽपि केचन 'जाव'शब्दग्राह्याः पाठाः दर्शिताः, तादृश'जाव'-शब्दसूचकपङ्क्त्यङ्का अपि स्थूलाक्षरैः निर्दिष्टाः]

पृ०	पं०	पृ०	पं०
४	९	३५	४, ६
६	४, ६, ८, ९, १६, १७	३६	६, ७, ८
८	१, २	३९	८, १३
१२	१, ११	४०	३, ७, १३
१३	१, ३, ४	४१	२, ३, १०, ११, १३, १५
१४	४	४२	१, ३, ४, ७, १०
१७	१७	४३	७
१८	११, १२, १५	४५	१४, २०
१९	१३, १६, १९	४६	४, ७, १३
२०	२, ८, १०, ११, १२	४७	७, ८, १५
२३	५	४८	८, ११, १२
२४	२, ८, १०, ११, १६	४९	२, ४, ९, १०, १३, १४, १५
२५	७, ९, १२, १४, १५, १७	५०	१२
२६	५, ८, ९, १०, १२	५१	४
२७	१, २, ४, १५, १६	५३	१, १२, १६, १८, २५
२८	२, ४, ५, ६, ७, १०, ११,	५४	८, ९
	१५	५५	७
२९	१, ५	५६	१५, १९
३१	५, ११	५७	९, १०, १५, १६, १८
३२	७, १०, १२, १७, २०	५८	३, ५, ८, १०, ११, १२,
३३	३, ४, १५, १८		१३, १५
३४	१०, ११, १५	५९	९

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

पृ०	पं०
६०	१
६१	९
६२	१५, १६
६३	९, १०, १३, १४, १६
६४	४, ६, ८, १२
६५	३, ८
६७	३, ९
६८	४, ६, ७, ९
६९	१, २, ८, १२, १३
७०	५, ७, ११
७२	१२, १३
७३	६, ११, १२, १६
७४	२, ८, १२, १९, २०
७५	२, ४, १७
७६	५, ६, २०
७७	११, १५
७८	४, ८, ९
७९	२३
८०	२, ११, १६
८१	२, ४, ७, ११, १४
८२	३, ७, ११, १३, १५
८३	२, ६, ७, ९, १०, ११, १२, १४, १६, १८
८४	२, ३, ५, १६, १८, २०
८५	१३, १४, २४
८६	२, ५, ६,
८७	१, ५, ७, १४
८९	१२, १७, १९
९०	३
९१	१, २, ६, ८, १०, ११, १६, १७
९२	२, ४, ७, ८, १४, १६, २०
९३	२, ३
९४	२
९५	४, ९, १३, १६
९६	४, ५
९७	११
९८	६, १४, १६
९९	१४, २०
१००	३, ६, ८, ११, १२
१०१	३, ९, ११, १२
१०२	२, ६
१०४	१०
१०५	३, ११, १२, १४
१०६	१, ४, ५, ६
१०८	२, ३, ६, ७, ९, १०, ११, १५
१०९	२, ३, १३, १४, १८, १९
११०	२, ९, १४, १५
१११	१५
११२	३, १०, १६, १७, १८
११३	४, ७, ८
११४	२, ३, ४, ९
११५	७, १६
११६	५, ९, १३, २०, २१, २३, २४
११७	११, १२, १६
११८	३, ४
१२१	१०
१२२	२, ३, १०, ११, १२, १८, २१
१२३	१०, १२, १४, १५, १७
१२४	१, ४, ७, ८, ९, १६
१२५	२, ४, ५
१२६	१, ३, ५, ८, १४
१२७	२, ३, ४, ५, ८, १०, १७, १८
१२८	७, ११, १२, १३, १७
१२९	४
१३०	१, २, ५, ७
१३१	३, ४, ६
१३२	१, ५, १०, १७
१३३	१, ९
१३४	६, ११, १२

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

पृ०	पं०
१३५	८
१३६	४, ५, ७, ८, ९, ११, १३, १४, १५
१३७	१, १७, १९, २१
१३८	४, ६, १०
१३९	७, ८, ११, १२, १४, १९
१४०	५, ८, १०, ११, १२
१४१	८, १४, १६, २०
१४२	१, ५, ७, ९, १०, १३, १४, १९
१४३	१०
१४४	४, ९, १६, १७
१४५	२
१४६	५, १३, १५, १६, २०
१४७	४, ५, ७
१४८	१, ५, १०, १४, १५, १७
१४९	१७, १८, २०, २२, २४, २५
१५०	१, ४, ५, ९, ११, १९
१५१	१७
१५२	३, ११, १४
१५३	२, ३, ११, १२
१५७	७
१५८	३, ७, १०
१५९	३, ७, १०, ११, १३, १५, १६
१६०	२, ७
१६१	६, १६, १७
१६२	७, ९, १२, १६, २०
१६३	२, ३, १३, १८
१६४	१६
१६५	५, ९, ११
१६६	५, ७, १५, १९
१६७	१, ४, ६, ८, १०, १४, १९, २०, २१, २२
१६८	१, ९, १८
१६९	१, ४, ६, १५, १६

पृ०	पं०
१७०	१३, १५, १९, २०, २३
१७१	५, ९, १४
१७२	४, ८, १५, १६, १७, १९, २०
१७३	६, १६, १९
१७४	३, १०, १७
१७५	१, ३, ५, ८, १९, २०
१७६	१, ८, ९, १४, १६, १८, १९
१७७	१, ६, ७, १०, ११, १२, १३, १५, १९, २२
१७८	१, ५, ९
१७९	१, ७, १४, १५, १६, १९
१८०	१, २, ४, १२, १८
१८१	७, ११, १६, १९, २०
१८२	१, ३, १३, १५
१८३	१०, १३, १७, १९
१८४	६, ८, ९, १०, १२, १३, १५, १७, १८
१८५	२, ३, ८
१८७	१
१८८	११
१८९	१, ४, ९
१९०	४
१९१	२, १६, २०
१९१	१, ३, ७, ९
१९५	७, १६, २०
१९६	३
१९७	५, ६, १४
१९८	१, ९, १०, १६
१९९	१४
२००	२, ३, ४, ५, ६, ७, ८, १०, १४, १९
२०१	११
२०३	११, १२, १४, १६, २१
२०५	४
२०८	१०

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

पृ०	पं०	पृ०	पं०
२०९	१०, ११, २०, २१	२४०	४, १२, २०
२१०	४, ५	२४१	४, ५, ६, ९, १२, १४, १८, २३
२११	८, ९, १०, ११, १३, १४, १६, १७	२४२	१, ७, १५, १६, १८
२१२	१, २, ३, ४, ५	२४३	१, ६, १०, १६, १७, १८, २२
२१३	५, ९, ११, १२, १३, १६, १७	२४४	५, १०, १६, १७, २१, २२
२१४	२, ३, ५, ७, ८, ९, १०	२४५	५, ७, ११, १५, १९
२५१	५, ८	२४६	१, ३, ९, १२, १४, १५
२१६	१, ३, ४–७, ९, १०, १२	२४७	१, ५, ८
२१७	२, ३	२४८	९, ११, १२, १४
२१८	१, ३, ४, ६, ८, १०, १४	२४९	१४
२१९	११, १५, १७	२५०	७, १७, २२
२२०	५–९	२५१	१५
२२१	३–५, १२, १४, १६, १९, २१	२५२	९–१३
२२२	३, ४, ६, ८, १०, १३, १४, १५, १६, १८	२५३	१, ११, १३, १७, १९
२२३	३, ५, ६, ७, ८, १०, ११, १३, १४	२५४	५, ७–९, ११, १३, १५, १८, १९, २१
२२४	७, ८, १४, २१	२५५	५, ७, ११, १५
२२५	७, १०, ११, १५, १६	२५६	६, ८, ९, ११
२२६	१, २	२५७	७, ८, ११, १४, १६, १७
२२७	२, ६, ९, १३, १७	२५८	३, १७, १८
२२८	७	२५९	८, ११, १५, १६
२२९	७, ८, १३	२६०	१–५, ९, २०
२३०	२, १२, १४	२६१	३–५, ७, १०, १२, १४, १६, १७, १८
२३१	१, ३	२६२	१, २, ५, ६, ११
२३२	७, १६, १७	२६३	२, १४
२३३	२, ६, ७, ८, ९, १७, २०, २२	२६५	१०, ११, १४,
२३४	७, १३, १४, १५	२६६	२, ९, ११, १३
२३५	१, २, ४, १०	२६७	६, १४, १८
२३६	६, १६	२६८	२, ५, १०
२३७	३, २३	२६९	१, ६, १४
२३८	१२, १९	२७०	४, ६, ११, १२, १५, १६, १७
२३९	३, ५, ९, १५, २१, २३	२७१	१८
		२७२	४, ८, १०, २०

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

पृ०	पं०
२७३	७, १३, १५, १६, १८
२७४	५, ६, ९, १०, ११, १२, १३, १६
२७५	२, ७, ८, ९, १२
२७६	२, ९, ११
२७७	५, ७, ८
२७८	२, ३, ४
२७९	९, १६
२८०	१, २, ११
२८१	५, ७, ९, १०, १७
२८२	२, ९, १०, ११, १४
२८३	१, २, ९, १०, १३, १५, १६, १८, १९
२८४	२, ३, ५, ६, १५, २०
२८५	१५, १७
२८६	१, ६, ८, ११, १४, १६, १७, १९
२८७	१, १३
२८८	२, ३
२८९	११
२९१	३, ७, ८, १०, १५, १८, १९
२९२	६, ९, ११, १३, १५
२९३	२, ४
२९४	१३, १५
२९५	४, ५, ७
२९६	१, २, ४, १२, १३, १६, १८
२९७	३, ५, १०, २०, २१, २३
२९८	१, ४
२९९	१०, १२, १३, १३, १७
३००	१४, १८
३०१	१, ३, ७, ८, ९, ११, १२
३०२	६, ९, १०, ११, १२
३०३	१, ३, ८, ९, ११
३०४	१०, १३
३०५	४, ६, १०
३०६	८
३०७	२, ३, ४, ११, १४
३०८	५, ८
३०९	९
३१०	१, ३
३१२	१५, १८, २०
३१३	४, ६
३१४	३, ७, ८, १०, ११, १४, १६, १८
३१५	१४, १५
३१६	६, ८, १२, १५
३१७	२, ८, ११, १४, १६, १७
३१८	१, ५, ८, १०, १९
३१९	१, ५, ८, ९, ११, १८
३२०	३, ६, ७, १२
३२१	५, ७, ८, १३, १५, १८
३२२	४, ८
३२४	९, १३, १५
३२५	२, १३, १४
३२६	१, ५, ६, ९
३२७	१, ४, ६, ११, १३, १६, २०
३२८	३, ८, १२, १९
३२९	१०, १३, १४, १५
३३३	५
३३५	१०, १२
३३७	३
३३८	१५
३३९	५, ९, १२, १३, १४
३४०	२, ७, ८, ११
३४१	१, ५, १७
३४२	५, १०, १३, १४, १८
३४३	१४, १५
३४४	२
३४५	१४
३४६	२, ५, १४, १५,
३४७	८, ११
३४८	७, १६
३४९	२, ३, ४, ५, ६, ७, ८, १०, १२, १४

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

पृ०	पं०	पृ०	पं०
३५०	१, ६, १२, १४, १५, १९	३६०	४, ६, १३, १५, १६, १८
३५१	५, ६, ७, ८, ९, १७, २०	३६१	७, ८, १४, १७, १८, १९
३५२	३, ५, ६, ७, ८, ११	३६२	८, ९, १०, १६, १८, २०
३५३	४, ६, ९, १०, १३, २१	३६३	२, १०, १४, १८
३५४	१, २, ४, ५, ७, ८, १२, १४, १६	३६४	१, २, ४, ७, ९, १६, १७, १९
३५५	४, ७, १०, १२, १३	३६५	२, ४, १०, १३, १५, १६
३५६	१, २, ४, ५, ७, १३, १७, २२	३६६	५, ७, १८
३५७	१, ३, ४, ७, ८, ९, १५, १८, १९	३६७	१३, १६
		३६८	४, १४, २०
३५८	५, ६, ७, ८, ११, १९	३६९	६, ११
३५९	१, ३, ५, १८, २१	३७०	४

पृ० ६ पं० ४, ६, ८, ९, १६. जाव संपत्तेणं । दृश्यतां पृ० ५ पं० १०, पृ० ६ टि० २।

औपपातिकसूत्रेऽत्रेदशः पाठः—"ते णं काले णं ते णं समए णं समणे भगवं महावीरे आइगरे तित्थगरे सहसंबुद्धे पुरिसुत्तमे पुरिससीहे पुरिसवरपुंडरीए पुरिसवरगंधहत्थी अभयदए चक्खुदए मग्गदए सरणदए जीवदए दीवो ताणं सरणं गई पइट्ठा धम्मवरचाउरंतचक्कवट्टी अप्पडिहयवर-नाणदंसणधरे वियट्टच्छउमे जिणे जाणए तिण्णे तारए मुत्ते मोयए बुद्धे बोहए सव्वण्णू सव्वदरिसी सिवमयलमरुयमणंतमक्खयमव्वाबाहमपुणरावत्तगं सिद्धिगइणामधेज्जं ठाणं संपाविउकामे अरहा जिणे केवली............

णमोऽत्थु णं अरहंताणं भगवंताणं आइगराणं तित्थगराणं सहसंबुद्धाणं पुरिसुत्तमाणं पुरिससीहाणं पुरिसवरपुंडरीयाणं पुरिसवरगंधहत्थीणं लोगुत्तमाणं लोगनाहाणं लोगहियाणं लोगपईवाणं लोगपज्जोयगराणं अभयदयाणं चक्खुदयाणं मग्गदयाणं सरणदयाणं जीवदयाणं बोहिदयाणं धम्म-दयाणं धम्मनायगाणं धम्मसारहीणं धम्मवरचाउरंतचक्कवट्टीणं दीवो ताणं सरणं गई पइट्ठा अप्पडिहयवरनाणदंसणधराणं वियट्टछउमाणं जिणाणं जावयाणं तिण्णाणं तारयाणं बुद्धाणं बोहयाणं मुत्ताणं मोयगाणं सव्वण्णूणं सव्वदरिसीणं सिवमयलमरुयमणंतमक्खयमव्वाबाहमपुणरावत्तगं सिद्धिगइणामधेज्जं ठाणं संपत्ताणं, नमोऽत्थु णं समणस्स भगवओ महावीरस्स आदिगरस्स तित्थ-गरस्स जाव संपाविउकामस्स ।"

पृ० ६ पं० १७. जाव पुंडरीए। दृश्यतां पृ० ६ पं० ११–१५।

पृ० १२ पं० १. ताहिं जाव। दृश्यतां पृ० ११ पं० १–२।

पृ० १४ पं ३. हट्ठतुट्ठा जाव। दृश्यतां पृ० १० पं० ६।

पृ० २० पं० २. जाव हियए......। दृश्यतां पृ० १३ पं० ३–७। पं० १२. जाव विहरति, दृश्यतां पृ० ८ पं० १७।

पृ० २४ पं० ८. जाव, दृश्यतां तृतीयं परिशिष्टम्। पं० १०, ११, १६. जाव..., दृश्यतां पृ० २४ पं० ४–८।

पृ० २५ पं० ७. जाव। दृश्यतां पृ० ११ पं० ६। पं० ९, १२, १४, १७. जाव..., दृश्यतां पृ० २४ पं० ४–८। पं० १५. जाव..., दृश्यतां पृ० २४ पं० १३–१४।

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

पृ० २६ पं० ५. जाव..., दृश्यतां पृ० १० पं० ५। पं० १०, १२. जाव, दृश्यतां पृ० २४ पं० ४-८।

पृ० २७ पं० १, ४. जाव, दृश्यतां पृ० २४ पं० ८, तथा तृतीयं परिशिष्टम्। पं० २. जाव, दृश्यतां पृ० १७ पं० १७। पं० १५. जाव, दृश्यतां पृ० २७ पं० ७-८। पं० १६. जाव, दृश्यतां पृ० २७ पं० ८-१०।

पृ० २८ पं० ४, ५, ७. जाव, दृश्यतां पृ० २४ पं० ८, तथा तृतीयं परिशिष्टम्। पं० २. जाव, दृश्यतां पृ० २० पं० १५—पृ० २४ पं० १। पं० ६, ११. जाव, दृश्यतां पृ० १० पं० ६। पं० १०. जाव, दृश्यतां पृ० २६ पं० १४-१५। पं० १५. जाव, दृश्यतां पृ० २७ पं० ५-६।

पृ० २९ पं० १. जाव, दृश्यतां पृ० २८ पं० १८-२१।

पृ० ३१ पं० ५. जाव, दृश्यतां पृ० २० पं० १५—पृ० २४ पं० १। पं० ११. जाव, दृश्यतां पृ० २९ पं० ११।

पृ० ३२ पं० ५, ७. जाव, दृश्यतां पृ० १३ पं० १५—पृ० १४ पं० ४। पं० १२. जाव, दृश्यतां पृ० ३१ पं० १२-१३। पं० १७. जाव, दृश्यतां पृ० २२ पं० ७-१०। पं० २०. जाव, दृश्यतां पृ० १७ पं० १७—पृ० १८ पं० १।

पृ० ३३ पं० ३. जाव, दृश्यतां पृ० २३ टि० ६। पं० ४. जाव, दृश्यतां पृ० २३ पं० ६-७। पं० १५ जाव रवेणं, दृश्यतां पृ० ३३ पं० २-४। पं० १८. जाव, दृश्यतां पृ० ८ टि० १।

पृ० ३४ पं० १०, ११, १५. जाव, दृश्यतां पृ० १२ पं० ११, तथा तृतीयं परिशिष्टम्।

पृ० ३५ पं० ४. जाव, दृश्यतां तृतीयं परिशिष्टम्।

पृ० ३६ पं० ६, ८. जाव, दृश्यतां पृ० १६ पं० ८-१०। पं० ७. जाव, दृश्यतां पृ० १७. पं० १७।

पृ० ३९ पं० ८. जाव दृश्यतां पृ० ३९ पं० ४-६। पं० १३. जाव, अत्र 'जाव' शब्देन दरिसणिज्जे अभिरूवे इति पाठः ग्राह्यो भाति, दृश्यतां पृ० ४० पं० ७।

पृ० ४० पं० ७. °महियं जाव, दृश्यतां तृतीये परिशिष्टे पृ० ३५ पं० ४ इत्यस्य टिप्पणम्।

पृ० ४० पं० १३. गाहाणुसारेण भाणियव्वं जाव पेसणकारियाओ।

"शेषं च प्रीतिदानं गाथानुसारेण भणितव्यं यावत् प्रेषणकारिकाः। गाथाश्चेह नोपलभ्यन्ते, केवलं ग्रन्थान्तरानुसारेण लिख्यन्ते—

"अट्ठ हिरण्ण-सुवण्णयकोडीओ मउडकुंडला हारा।
अट्ठद्धहार-एक्कावलीओ मुत्तावली अट्ठ ॥ १ ॥
कणगावलि-रयणावलि-कडगजुगा तुडियजोय-खोमजुगा।
वडजुग-पट्टजुगाइं दुकुल्लजुगलाइं अट्टट्ठ ॥ २ ॥
सिरि-हिरि-धिई[2]-कित्तीओ बुद्धी लच्छी य होंति अट्टट्ठ।
नंदा भद्दा य तला झय वय नाडाइं अस्से य ॥ ३ ॥
हत्थी जाणा जुग्गा सीया तह संदमाणि गिल्लीओ।
थिल्ली य वियडजाणा रह गामा दास दासीओ ॥ ४ ॥
किंकर-कुंचुइ-मयहर-वरिसधरे तिविहदीव-थाले य।
पाई थासग मल्लग[3] कइविय अवएडय अवक्का ॥ ५ ॥

१. °ला य अट्टट्ठ लों० खं० लीं० ॥ २. धीकित्तीओ लीं० ॥ ३. पल्लग° लीं० विना ॥

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

पावीढा भिसिय-करोडियाओ पल्लंकए य पडिसेज्जा।
हंसाईहिं विसिट्ठा आसणभेया उ अट्ठट्ठ ॥ ६ ॥
हंसे १ कोंचे २ गरुडे ३ ओणय ४ पणए ५ य दीह ६ भद्दे ७ य।
[1]पंक्खे ८ मयरे ९ पउमे १० होइ दिसो[2]सोत्थि ११ एक्कारे ॥ ७ ॥
तेल्ले कोट्ठसमुग्गा पत्ते चोए य तगर एला य।
हरियाले हिंगुलुए मणोसिला सासव समुग्गे ॥ ८ ॥
खुज्जा-चिलाइ-वामणि-वडभीओ बब्बरी-बउसियाओ।
जोणिय-पल्हवियाओ [3]ईसिणीया थारुइणिया य ॥ ९ ॥
लासिय लउसिय [4]दमिली सिंहली तह आरबी पुलिंदी य।
पक्कणि बहलि [5]मुरुंडी सबरीओ पारसीओ य ॥ १० ॥
छत्त[6]धरी चेडीओ चामरधर-तालियंटयधरीओ।
सकरोडियाधरीओ खीराई पंच धाईओ ॥ ११ ॥
अट्ठंगमद्दियाओ उम्मद्दिग-ण्हविग-मंडियाओ य।
वण्णग चुण्णग पीसिय कीलाकारी य दवकारी ॥ १२ ॥
[7]उत्थागिया उ तह नाडइल्ल कोडुंबिणी महाणसिणी।
भंडारि अब्भधारिणि पुप्फधरी पाणियधरी य ॥ १३ ॥
बलिकारिय सेज्जाकारियाओ अब्भंतरी उ बाहिरिया।
पडिहारी मालारी पेसणकारीओ अट्ठट्ठ ॥ १४ ॥" [ ] त्ति।

अत्र चायं पाठक्रमः स्वरूपं च—'अट्ठ मउडे मउडप्पवरे अट्ठ कुंडले कुंडलजोयप्पवरे', एवमौचित्येनाध्येयम्। हारार्द्धहारौ अष्टादश-नवसरिकौ, एकावली विचित्रमणिका, मुक्तावली मुक्ताफलमयी, कनकावली [8]कनकमणिकमयी, [9]रत्नावली मणिमयी, कटकानि, कलाचिकाभरणानि, योगो युगलम्, त्रुटिका बाहुरक्षिका, क्षौमं कार्पासिकम्, वल्कं त्रसरीमयम्, पट्टं पट्टसूत्रमयम्, दुकूलं दुकूलाभिधानवृक्षवल्कनिष्पन्नम्, श्रीप्रभृतयः षड् देवताप्रतिमाः सम्भाव्यन्ते, नन्दादीनां लोकतोऽर्थोऽवसेयः, अन्ये त्वाहुः—नन्दं वृत्तं लोहासनम्, भद्रं शरासनम्, मूढक इति यत् प्रसिद्धम्। तल त्ति अस्यैवं पाठः—"अट्ठ तले तलप्पवरे सव्वरयणामए नियगवरभवणकेऊ", ते च तालवृक्षाः सम्भाव्यन्ते, ध्वजाः केतवः, वय त्ति गोकुलानि दशसाहस्रिकेण गोव्रजेनेत्येवं दृश्यम्। नाडय त्ति 'बत्तीसइबद्धेणं नाडएणं'मिति दृश्यम्, द्वात्रिंशद्बद्धं द्वात्रिंशत्पात्रबद्धमिति व्याख्यातारः, आस त्ति आसे "आसप्पवरे सव्वरयणामए सिरिघरपडिरूवे", श्रीगृहं भाण्डागारम्, एवं हस्तिनोऽपि, यानानि शकटादीनि, युग्यानि गोल्लविषये प्रसिद्धानि जम्पानानि द्विहस्तप्रमाणानि चतुरस्राणि वेदिकोपशोभितानि, शिबिकाः कूटाकारेणाच्छादिताः, स्यन्दमानिकाः पुरुषप्रमाणायामा जम्पानविशेषाः, गिल्लयः हस्तिन उपरि कोल्लररूपा मानुषं गिलन्तीवेति, लाटानां यानि [10]अड्डुपल्यानानि तान्यन्यविषयेषु थिल्लीओ अभिधीयन्ते, रह त्ति साङ्ग्रामिकाः पारियानिकाश्चाष्टाष्ट, तत्र

१. ऋक्षे लीं० ॥ २. °सोत्थिय एक्कारे जे १ ॥ ३. इसीगणिया थारुगणियाय लीं०। इसीणीया थारुणिया य लों०। दृश्यतां पृ० ३७ पं० ५ टि० ३ ॥ ४. दमिणी लीं० विना ॥ ५. मुरंडी लीं० सं० ॥ ६. °धरा लों० जे० लीं० ॥ ७. उत्थाविया लीं० विना ॥ ८. कनकमणिकमयी लों०। कनकमयी जे १ भां० ॥ ९. रत्नावली मणिमयी जे १ भां० विना नास्ति ॥ १०. अश्वपल्यानानि जे १ भां० ॥

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

सङ्ग्रामरथानां कटीप्रमाणा फलकवेदिका भवति, वाचनान्तरे रथानन्तरमश्वा हस्तिनश्चाभिधीयन्ते, तत्र ते वाहनभूताः ज्ञेयाः, गाम त्ति दशकुलसाहस्रिको ग्रामः, तिविहदीव त्ति त्रिविधा दीपाः—अवलम्बनदीपाः शृङ्खलाबद्धा इत्यर्थः, उत्कञ्चनदीपाः ऊर्ध्वदण्डवन्तः, पञ्जरदीपा अभ्रपटलादिपञ्जरयुक्ताः, त्रयोऽप्येते त्रिविधाः सुवर्ण-रूप्य-तदुभयमयत्वादिति। एवं स्थालादीनि सौवर्णादिभेदात् [1]त्रिधा वाच्यानि। कइविका कलाचिका ◁[2]अवएडय त्ति तापिकाहस्तकः, [3]अवयक्क त्ति [4]अवयाक्क्या तापिकेति सम्भाव्यते, ▷ भिसियाओ त्ति आसनविशेषाः, करोटिकाधारिकाः स्थगिकाधारिकाः, दवकारिकाः परिहासकारिकाः, शेषं रूढितोऽवसेयम्" इति ज्ञाताधर्मकथाटीकायाम् पृ० ४३–४४।

श्रीमहावीरजैनविद्यालयप्रकाशिते सम्पादकीयटिप्पणयुते भगवतीसूत्रे एकादशे शतके एकादशे उद्देशके महाबलकुमारकथायामत्र ईदृशः पाठः—

५०. "तए णं तस्स महब्बलस्स कुमारस्स अम्मा-पियरो अयमेयारूवं पीतिदाणं दलयंति, तं जहा—अट्ठ हिरण्णकोडीओ, अट्ठ सुवण्णकोडीओ, अट्ठ मउडे मउडप्पवरे, अट्ठ कुंडे[5]लजोए कुंडलजोयप्पवरे, अट्ठ हारे हारप्पवरे, अट्ठ अद्धहारे अद्धहारप्पवरे, अट्ठ एगावलीओ एगावलिप्पवराओ एवं मुत्तावलीओ, एवं कणगावलीओ, एवं रयणावलीओ, अट्ठ क[6]डगजोए कडगजोयप्पवरे, एवं तु[7]डियजोए, अट्ठ खो[8]मजुयलाइं खोमजुयलप्पवराइं, एवं व[9]डगजुयलाइं, एवं [10]पट्टजुयलाइं, एवं [11]दुगुल्लजुयलाइं, अट्ठ सिरीओ[12], अट्ठ हिरीओ; एवं धितीओ, कित्तीओ, [13]बुद्धीओ, लच्छीओ; अट्ठ नं[14]दाइं, अट्ठ भद्दाइं, अट्ठ [15]तले तलप्पवरे सव्वरयणामए णियगवरभवणकेऊ, अट्ठ झए झयप्पवरे, अट्ठ व[16]ए वयप्पवरे दसगोसाहस्सिएणं वएणं, अट्ठ नाडगाइं नाडगप्पवराइं बत्तीसइबद्धेणं नाडएणं, अट्ठ आसे आसप्पवरे सव्व[17]रयणामए सिरिघरपडिरूवए, अट्ठ हत्थी हत्थिप्पवरे सव्व[17]रयणामए सिरिघरपडिरूवए, अट्ठ जाणाइं जाणप्पवराइं, अट्ठ जुग्[18]गाइं जुंगप्पवराइं, एवं सिवि[19]याओ, एवं सं[20]दमाणियाओ, एवं गिल्लीओ,[21] थिल्लीओ,[22] अट्ठ वियड[23]जाणाइं वियडजाणप्पवराइं, अट्ठ रहे

1. त्रिविधा वाच्यानि लीं० जे२॥ २. ◁ ▷ एतदन्तर्गतः पाठः खं० जे१ भां० लीं० मध्ये नास्ति॥ ३. अवइक्क त्ति जे२॥ ४. अवयकास्तापिकेति लीं०। 'अवयक्क्या तापिका' इति पाठोऽप्यत्र कदाचित् संभवेत्॥ ५ "कुण्डलयुगानि"—अवृ०॥

६. "कलाचिकाभरणयुगानि" अवृ०॥ ७. "तुडिय त्ति बाह्वाभरणम्"—अवृ०॥ ८. "खोमे त्ति कार्पासिकम्, अतसीमयं वा, वस्त्रम्" अवृ०॥ ९. "वडग त्ति त्रसरीमयम्" अवृ०। पडगजु° जं०॥ १०. "पट्ट त्ति पट्टसूत्रमयम्" अवृ०॥ ११. "दुगुल्ल त्ति दुकूलाभिधानवृक्षत्वग्निष्पन्नम्" अवृ०॥ १२. "श्रीप्रभृतयः षड् देवताप्रतिमाः" अवृ०॥ १३. 'बुद्धीओ' इति पदं जं० प्रतौ नास्ति॥ १४. "नन्दादीनि मङ्गलवस्तूनि। अन्ये त्वाहुः—नन्दं—वृत्तं लोहासनम्, भद्रं—शरासनं 'मूढक' इति यत् प्रसिद्धम्" अवृ०॥ १५. "तले त्ति तालवृक्षान्" अवृ०॥ १६. "वए त्ति व्रजान्—गोकुलानि" अवृ०॥ १७. रयणमए जं०॥ १८. "जुंगाइं ति गोल्लविषयप्रसिद्धानि जम्पानानि" अवृ०। जुग्गाइं जुग्गप्प° जे० ला० मु० मुद्रितवृत्तौ च॥ १९. सीयाओ ला१ जं०॥ २०. "स्यन्दमानिकाः—पुरुषप्रमाणान् जम्पानविशेषान्" अवृ०। "वर्तमानकाले 'मेना' नाम्ना प्रसिद्धानि वाहनानि"—सम्पादकः॥ २१. "गिल्लीओ त्ति हस्तिन उपरि कोल्लराकाराः" अवृ०, अत्रार्थे दृश्यतां १६० तमपृष्ठस्य द्वितीया टिप्पणी॥ २२. "थिल्लीओ त्ति लाटानां यानि अड्डपल्यानानि तान्यन्यविषयेषु 'थिल्लीओ' अभिधीयन्ते" अवृ०। तृतीयशतकचतुर्थोद्देशकवृत्तौ 'अड्डपल्यानानि' स्थाने 'अश्वपल्यानानि' इत्यस्ति, दृश्यतां १६० तमपृष्ठस्य द्वितीया टिप्पणी॥ २३. "विवृतयानानि—तल्लटकवर्जितशकटानि" अवृ०॥

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

[1]पारिजाणिए, अट्ठ रहे संगा[2]मिए, अट्ठ आसे आसप्पवरे, अट्ठ हत्थी हत्थिप्पवरे, अट्ठ गामे गामप्पवरे दसकुलसाहस्सिएणं गामेणं, अट्ठ दासे दासप्पवरे, एवं दासीओ, एवं किं[3]करे, एवं कंचुइज्जे, एवं [4]वरिसधरे, एवं महत्तरए, अट्ठ सोवण्णिए ओलं[5]बणदीवे, अट्ठ रुप्पामए ओलंबणदीवे, अट्ठ सुवण्णरुप्पामए ओलंबणदीवे, अट्ठ सोवण्णिए [6]उक्कंचणदीवे, [7]एवं चेव तिण्णि वि[8]; अट्ठ सोवण्णिए पंजरदीवे, एवं चेव तिण्णि वि; अट्ठ सोवण्णिए थाले, अट्ठ रुप्पामए थाले, अट्ठ सुवण्ण-रुप्पामए थाले, अट्ठ सोवण्णियाओ पत्तीओ, अट्ठ रुप्पामयाओ पत्तीओ, अट्ठ सुवण्ण-रुप्पामयाओ पत्तीओ; अट्ठ सोवण्णियाइं [9]थासगाइं ३, अट्ठ सोवण्णियाइं मल्लगाइं ३, अट्ठ सोवण्णियाओ [10]तलियाओ ३, अट्ठ सोवण्णियाओ [11]कविचिआओ ३, अट्ठ सोवण्णिए [12]अवएडए ३, अट्ठ सोवण्णियाओ [13]अवयक्काओ ३, अट्ठ सोवण्णिए पायपीढए ३, अट्ठ सोवण्णियाओ भिसि[14]याओ ३, अट्ठ सोवण्णियाओ [15]करोडियाओ ३, अट्ठ सोव[16]ण्णिए पल्लंके ३, अट्ठ सोवण्णियाओ [17]पडिसेज्जाओ ३, अट्ठ० हंस[18]ासणाइं ३, अट्ठ० कोंचासणाइं ३, एवं गरुलासणाइं उन्नतासणाइं पणतासणाइं दीहासणाइं भद्दासणाइं प[19]क्खासणाइं मगरासणाइं, अट्ठ० पउमासणाइं, [20]अट्ठ० उसभासणाइं, अट्ठ० दिसासोवत्थियासणाइं, अट्ठ० तेल्लस[21]मुग्गे, [22]जहा रायप्पसेणइज्जे जाव अट्ठ० सरिसवसमुग्गे, अट्ठ खुज्जाओ [23]जहा उववातिए जाव अट्ठ पा[24]रसीओ, अट्ठ छत्ते, अट्ठ छत्तधारीओ चेडीओ, अट्ठ चामराओ, अट्ठ चामरधारीओ चेडीओ, अट्ठ तालियंटे, अट्ठ तालियंटधारीओ चेडीओ, अट्ठ करोडियाओ, अट्ठ [25]करोडियाधारीओ चेडीओ, अट्ठ खीरधातीओ, जाव

---

१. "परियानप्रयोजनाः पारियानिकास्तान्" अवृ० ॥ २. "सङ्ग्रामप्रयोजनाः साङ्ग्रामिकास्तान्, तेषां च कटीप्रमाणा फलकवेदिका भवति" अवृ० ॥ ३. "किंकरे त्ति प्रतिकर्मपृच्छाकारिणः" अवृ० ॥ ४. "वरिसधरे त्ति वर्षधरान्–वर्द्धितकमहल्लकान्" अवृ० ॥ ५. "ओलंबणदीवे त्ति शृङ्खलाबद्धदीपान्" अवृ० ॥ ६. उक्कंचण° मु० । "उक्कंचणदीवे त्ति उत्कञ्चनदीपान् ऊर्ध्वदण्डवतः" अवृ० ॥ ७. "एवं चेव तिण्णि वि त्ति रूप्य-सुवर्ण-रूप्यभेदात्" अवृ० ॥ ८. वि अट्ठ सोवण्णिए थाले मु० ॥ ९. "थासगाइं ति आदर्शकाकारान्" अवृ० ॥ १०. चवलिआओ जे० । "तालियाओ त्ति पात्रीविशेषान्" अवृ० ॥ ११. कवचियाओ जे० । "कविचियाओ त्ति कलाचिकाः" अवृ० ॥ १२. "अवएडए त्ति तापिकाहस्तकान्" अवृ० । "एतच्च कदाच 'तवेथा'शब्देन भाषायां यत् प्रतीतं तत् सम्भवति"—सम्पादकः ॥ १३. "अवयक्काओ त्ति अवपाक्याः–तापिका इति सम्भाव्यते" अवृ० ॥ १४. "भिसियाओ त्ति आसनविशेषान्" अवृ० ॥ १५. "कथरोट इति गुजरातीभाषायां प्रसिद्धः पात्रविशेषः 'करोडिया' शब्देन कदाच गम्यते, अथवा ताम्बूलाद्याधायकपात्रविशेष इत्यर्थोऽपि गम्यते"—सम्पादकः ॥ १६. °वण्णियातो पल्लंकीओ जं० ॥ १७. "पडिसेज्जाओ त्ति उत्तरशय्याः" अवृ० ॥ १८. "हंसासनादीनि–हंसाद्याकारोपलक्षितानि" अवृ० ॥ १९. पक्कास° जं० ॥ २०. अट्ठ दिसासोव° जं० विना ॥ २१. °मुग्गे, एवं कोट्ठस० पत्त० चोय० तगर० एला० हरियाल० हिंगुलुय० मणोसिला० अंजणसमुग्गे, अट्ठ खुज्जातो जहा ओववाइये जं० ॥ २२. "जहा रायपसेणइज्जे इत्यनेन यत् सूचितं तदिदम्–अट्ठ कुट्ठसमुग्गे, एवं पत्त-चोय-तगर-एल-हरियाल-हिंगुलय-मणोसिल-अंजणसमुग्गे त्ति" अवृ० । दृश्यतां रायपसेणइज्जे पृ० १८०, कण्डिका १०७, गूर्जरग्रन्थ० ॥ २३. "जहा उववाइए इत्यनेन यत् सूचितं तदिहैव देवानन्दाव्यतिकरे [शतक ९ उ० ३३ सू० १०, एवं ४५२ पृष्ठस्य तृतीयायां टिप्पण्याम्] अस्तीति तत एव दृश्यम्" अवृ० । औपपातिकसूत्रे दृश्यतां प० ७६, सू० ३४, आगमोदय० ॥ २४. पारिसीओ मु० ॥ २५. "करोडियाधारीओ त्ति स्थगिकाधारिणीः" अवृ० । कवोडिया० जं० ॥

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

अट्ठ अंकधातीओ, अट्ठ अंगमद्दियाओ, अट्ठ *उम्मद्दियाओ, अट्ठ ण्हावियाओ, अट्ठ पसाधियाओ, अट्ठ [1]वण्णगपेसीओ, अट्ठ [2]चुण्णगपेसीओ[3], अट्ठ [4]कोडा(? ड्डा)कारीओ, अट्ठ [5]दवकारीओ, अट्ठ [6]उवत्थाणियाओ, अट्ठ नाडइज्जाओ, अट्ठ कोडुंबिणीओ[7], अट्ठ महाण[8]सिणीओ, अट्ठ भंडागारिणीओ, अट्ठ [9]अब्भाधारिणीओ, अट्ठ पुप्फधरिणीओ, अट्ठ पाणिधरिणीओ, अट्ठ बलि[10]कारियाओ, अट्ठ सेज्जाकारीओ, अट्ठ अब्भिंतरियाओ पडिहारीओ, अट्ठ बाहिरियाओ पडिहारीओ, अट्ठ मालाकारीओ, अट्ठ पेसणकारीओ, अन्नं वा सुबहुं हिरण्णं वा, सुवण्णं वा, कंसं वा, दूसं वा, विउलधणकणग जाव संत[11]सारसावदेज्जं अलाहि जाव आसत्तमाओ कुलवंसाओ [12]पकामं दाउं [13]पकामं परिभोत्तुं [14]पकामं [15]परियाभाएउं।

५१. तए णं से [16]महब्बले कुमारे एगमेगाए भज्जाए एगमेगं हिरण्णकोडिं दलयति, एगमेगं सुवण्णकोडिं दलयति, एगमेगं मउडं मउडप्पवरं दलयति, एवं तं चेव सव्वं जाव एगमेगं पेसणकारिं दलयति, अन्नं वा सुबहुं हिरण्णं वा जाव [17]परियाभाएउं।

५२. तए णं से महब्बले कुमारे उप्पिं पासायवरगए जहा जमाली (स० ९ उ० ३३ सु० २२) जाव विहरति।"—इति भगवतीसूत्रे पृ० ५४८–५५१।

तुलना—दृश्यतां पृ० ३७ पं० ५–६ टि० ३। "बहूहिं खुज्जाहिं [18]चिलाईहिं वामणीहिं वडभीहिं बब्बरीहिं बउसियाहिं जोणियाहिं पण्हवियाहिं ईसिणियाहिं थारुणियाहिं लासियाहिं लउसियाहिं दमिलीहिं सिंहलीहिं आरबीहिं पुलिंदीहिं पक्कणीहिं बहलीहिं मुरुंडीहिं सबरीहिं पारसीहिं णाणादेसीहिं विदेस[19]परिमंडियाहिं" इति औपपातिकसूत्रे।

"तेसु णं उप्पायपव्वएसु पक्खंदोलएसु बहूइं हंसासणाइं कोंचासणाइं गरुलासणाइं उण्णयासणाइं पणयासणाइं दीहासणाइं भद्दासणाइं पक्खासणाइं मगरासणाइं उसभासणाइं सीहासणाइं पउमासणाइं दिसासोवत्थियाइं सव्वरयणामयाइं अच्छाइं जाव पडिरूवाइं" इति राजप्रश्नीयसूत्रे।

"बहूनि हंसासनादीनि आसनानि। तत्र येषामासनानामधोभागे हंसा व्यवस्थिता यथा सिंहासने सिंहास्तानि हंसासनानि, एवं क्रौञ्चासनानि गरुडासनानि विभावनीयानि। उन्नतासनानि नाम यानि उच्चासनानि, प्रणतासनानि निम्नासनानि, दीर्घासनानि शय्यारूपाणि, भद्रासनानि येषामधोभागे पीठिकाबन्धः, पक्ष्यासनानि येषामधोभागे नानास्वरूपाः पक्षिणः। एवं मकरासनानि सिंहासनानि च भावनीयानि। पद्मासनानि पद्माकाराणि आसनानि। दिसासोवत्थियासणाणि येषामधोभागे दिक्सौवस्तिका आलिखिताः सन्ति। यथाक्रममासनानां संग्रहणिगाथा—

---

* "इहाङ्गमर्दिकानामुन्मर्दिकानां चाल्प-बहुमर्दनकृतो विशेषः" अवृ०॥ १. "वन्नगपेसीओ त्ति चन्दनपेषणकारिकाः हरितालादिपेषिका वा" अवृ०॥ २. "चूर्णः ताम्बूलचूर्णो गन्धद्रव्यचूर्णो वा" अवृ०॥ ३. °ओ, अट्ठ दव° ला १ ला ४॥ ४. कीडागारीओ जे०। कोट्ठागारी° मु०, मूले जं० प्रतेः पाठोऽस्ति॥ ५. "दवकारीओ त्ति परिहासकारिणीः" अवृ०॥ ६. "उवत्थाणियाओ त्ति या आस्थानगतानां समीपे वर्तन्ते" अवृ०॥ ७. "कोडुंबिणीओ त्ति पदातिरूपाः" अवृ०॥ ८. °णसीओ ला १। °णसीतो जं०॥ ९. अज्झाधा° मु०॥ १०. °कारिणीओ ला ४॥ ११. संतसारसाव° ला १॥ १२. 'पकामं दाउं' इति पाठः ला १ ला ४ जं० प्रतिषु न॥ १३. °कामं भोत्तुं प° मु०॥ १४. 'पकामं' इति ला १ ला ४ जं० प्रतिषु न॥ १५. परिभा° ला १ मु०॥ १६. महाबले ला ४॥ १७. परिभा° ला ४ मु०॥ १८. चिलाइयाहिं वामणियाहिं वडभियाहिं बब्बरियाहिं बउसियाहिं खं०॥ १९. परिपिंडिताहिं खं०॥

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

हंसे १ कोंचे २ गरुडे ३ ओणय ४ पणए य ५ दीह ६ भद्दे य ७।
पक्खे ८ पयरे ९ पउमे १० सीह ११ दिसासोत्थि १२ बारसमे॥ १॥ इति" इति राजप्रश्नीयसूत्रस्य मलयगिरिसूरिविरचितायां टीकायाम्।

पृ० ४१ पं० २. जाव, दृश्यतां तृतीयं परिशिष्टम्। पं० ३. जाव, दृश्यतां पृ० ४० पं० १४-१५। पं० १०. जाव विहरति, दृश्यतां पृ० ४ पं० ४-५। पं० १०, ११, १५. जाव, दृश्यतां तृतीयं परिशिष्टम्। पं० १३. जाव, दृश्यतां पृ० ४१ पं० ४-६।

पृ० ४२ पं० १, ४ जाव, दृश्यतां पृ० ४१ पं० ११, तथा तृतीयं परिशिष्टम्। पं० ३. जाव, दृश्यतां पृ० ४१ पं० १७-पृ० ४२ पं० १। पं० ७. जाव, दृश्यतां पृ० ४ पं० ४-५। पं० १० जाव, दृश्यतां पृ० १७ पं० १७।

पृ० ४३ पं० ७. जाव, दृश्यतां पृ० ४ पं० ६-७।

पृ० ४५ पं० १४. जाव, दृश्यतां पृ० ४५ पं० ६-१०। पं० १४, २०. जाव, दृश्यतां पृ० ४४ पं० ११-१४।

पृ० ४६ पं० ४, ७. जाव, दृश्यतां पृ० ४४ पं० १३-१४। पं० १३. जाव, दृश्यतां पृ० ४४ पं० १२-१४।

पृ० ४७ पं० ८. जाव, दृश्यतां पृ० ४६ पं० २०-पृ० ४७ पं० १। पं० ८. जाव, दृश्यतां पृ० ४७ पं० ७-८। पं० १०. जाव पव्व°, दृश्यतां पृ० ४४ पं० १२-१४।

पृ० ४८ पं० ८, १२. जाव, दृश्यतां पृ० ४४ पं० १३-१४। पं० ११. जाव, दृश्यतां पृ० ४७ पं० १५-पृ० ४८ पं० ८।

पृ० ४९ पं० ४. जाव, दृश्यतां पृ० १६ पं० ८-१०। पं० ९. जाव, दृश्यतां पृ० २३ पं० ५, तथा ६ टिप्पनकम्, तथा पृ० ३३ पं० ३। पं० १३. जाव, दृश्यतां तृतीयपरिशिष्टे पृ० ४९ पं० १३ सम्बन्धि टिप्पनकम्। पं० १४. जाव सन्निवेसाणं आहेवच्चं जाव, दृश्यतां तृतीयपरिशिष्टे पृ० ४९ पं० १४ सम्बन्धि टिप्पनकम्। पं० १५. जाव, दृश्यतां तृतीयपरिशिष्टे पृ० ४९ पं० १५ सम्बन्धि टिप्पनकम्।

पृ० ५१ पं० ४. जाव, दृश्यतां पृ० २२ पं० ८-१०।

पृ० ५३ पं० १२, १६, १८. जाव, दृश्यतां पृ० ५३ पं० ८-९। पं० २५. जाव, दृश्यतां पृ० ५३ पं० २२।

पृ० ५४ पं० ८, ९. जाव, दृश्यतां तृतीयपरिशिष्टे एतत्पत्रसम्बन्धि टिप्पनकम्।

पृ० ५५ पं० ७. जाव, दृश्यतां पृ० ४५ पं० ५-६।

पृ० ५६ पं० १५. जाव, दृश्यतां पृ० ५६ पं० १३। पं० १९. जाव, दृश्यतां पृ० ५६ पं० १५-१६।

पृ० ५७ पं० १०. जाव, दृश्यतां पृ० ४५ पं० ५-७। पं० १५. जाव, दृश्यतां पृ० ५७ पं० ११-१३। पं० १६. जाव, दृश्यतां पृ० ५७ पं० ४-८। पं० १८. जाव, दृश्यतां पृ० १४ पं० ५-११।

पृ० ५८ पं० ३. जाव, दृश्यतां पृ० १४ पं० ५-११। पं० ५. जाव, दृश्यतां पृ० ४३ पं० ४-५। पं० ८. जाव, दृश्यतां पृ० ५७ पं० ४-८। पं० १०, १२. जाव, दृश्यतां पृ० ५७ पं० ११-१५। पं० १३. जाव, दृश्यतां पृ० ५७ पं० ४-७। पं० १५. जाव, दृश्यतां पृ० ५८ पं० १-२।

पृ० ५९ पं० ९. जाव, दृश्यतां पृ० ४९ प० १४, तथा तृतीयपरिशिष्टे पृ० ४९ पं० १४ सम्बन्धि टिप्पनकम्॥

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

पृ० ६० पं० १. जाव, द्रश्यतां पृ० ५९ पं० ६–७।

पृ० ६१ पं० ९. जाव, द्रश्यतां पृ० ५९ पं० ६–७।

पृ० ६२ पं० १५, १६ जाव, द्रश्यतां पृ० १२५ पं० २ टि० १।

पृ० ६३ पं० ९. जाव, द्रश्यतां टि० ९। पं० १०. जाव, द्रश्यतां तृतीयपरिशिष्टे पृ० ४९ पं० १४ सम्बन्धि टिप्पनकम्। पं० १३. जाव मंड°, द्रश्यतां पृ० ६० पं० १२ पृ० ६१ पं० ८।

पृ० ६४ पं० ४. जाव, द्रश्यतां पृ० ५८ पं० १८ पृ० ६०। पं० ६. जाव, द्रश्यतां पृ० ५९ पं० १–५। पं० १२. जाव, द्रश्यतां पृ० ५९ पं० ६–७।

पृ० ६५ पं० ३. जाव, द्रश्यतां पृ० ६० पं० १–८। पं० ८. जाव, द्रश्यतां पृ० ६४ पं० १४ पृ० ६५ पं० ३।

पृ० ६७ पं० ३. जाव, द्रश्यतां पृ० ६० पं० १० पृ० ६१ पं० ३। पं० ९ जाव, द्रश्यतां पृ० ६७ पं० ६–७।

पृ० ६८ पं० ६. जाव, द्रश्यतां पृ० ६७ पं० ६–७। पं० ७ जाव, द्रश्यतां पृ० ६८ पं० ५–६। पं० ९. जाव, द्रश्यतां पृ० ६८ पं० ६–८।

पृ० ६९ पं० १, २. जाव, द्रश्यतां पृ० १२५ पं० २ टि० १। पं० ८ जाव, द्रश्यतां पृ० ६८ पं० २–३। पं० १२ जाव, द्रश्यतां पृ० ५७ पं० ४–५। पं० १३. जाव, द्रश्यतां पृ० ५७ पं० ६–७।

पृ० ७० पं० ५. जाव, द्रश्यतां पृ० ५६ पं० १२–१३ पं० ११ जाव, द्रश्यतां पृ० ५६ पं० १९–२०।

पृ० ७२ पं० १२, १३. जाव, द्रश्यतां पृ० ७१ पं० ८–१०।

पृ० ७६ पं० ६. जाव, द्रश्यताम् औपपातिकसूत्रान्तर्गतः पाठः—

"ते णं काले णं ते णं समए णं समणे भगवं महावीरे आइगरे तित्थगरे सहसंबुद्धे पुरिसोत्तमे पुरिससीहे पुरिसवरपुंडरीए पुरिसवरगंधहत्थी अभयदए चक्खुदए मग्गदए सरणदए जीवदए दीवो ताणं सरणं गई पइट्ठा धम्मवरचाउरंतचक्कवट्टी अप्पडिहयवरनाणदंसणधरे विअट्टच्छउमे जिणे जाणए तिण्णे तारए मुत्ते मोयए बुद्धे बोहए सव्वण्णू सव्वदरिसी सिव-मयल-मरुअ-मणंत-मक्खय-मव्वाबाह-मपुणरावत्तयं सिद्धिगइणामधेयं ठाणं संपाविउकामे अरहा जिणे केवली सत्तहत्थुस्सेहे समचउरंससंठाणसंठिए वज्जरिसहनारायसंघयणे अणुलोमवाउवेगे कंकग्गहणी कवोतपरिणामे सउणि-पोस-पिट्ठंतरोरुपरिणए पउमुप्पलगंधसरिसनिस्साससुरभिवयणे छवी निरायंक-उत्तम पसत्थ-अइसेय-निरुवमपले जल्ल-मल्ल-कलंक-सेय-रय-दोस-वज्जिय-सरीर-निरुवलेवे छाया-उज्जोवियंगमंगे घणनिचिय-सुबद्ध-लक्खणुण्णय-कूडागारनिभ-पिंडिअग्गसिरए सामलिबोंडघणनिचिय-च्छोडिय-मिउ-विसय-पसत्थ-सुहुम-लक्खण-सुगंध-सुंदर-भुअमोअग-भिंग-नेल-कज्जल-पहिट्ठ-भमरगण-णिद्ध-निकुरुंब-निचिय-कुंचिय-पयाहिणावत्त-मुद्धसिरए दालिम-पुप्फ-प्पगास-तवणिज्ज-सरिस-निम्मल-सुणिद्ध-केसंतकेसभूमी घणनिचिय-सुबद्ध-लक्खणुन्नय-कूडागार-निभ-पिंडियग्ग-सिरए छत्तागारुत्तमंगदेसे णिव्वण-समलट्ठ-मट्ठ-चंदद्ध-समणिडाले उडुवइ-पडिपुण्ण-सोमवयणे अल्लीण-पमाणजुत्तसवणे सुस्सवणेपीण-मंसल-कवोल-देसभाए आणामिय-चावरुइल-किण्हब्भराइ-तणु-कसिण-णिद्धभमुहे अवदालिय-पुंडरीयणयणे कोआसिअ-धवल-पत्तलच्छे गरुलायत-उज्जु-तुंगणासे उवचिअ-सिलप्पवाल-बिंबफल-सण्णिभाहरोट्ठे पंडुरससि-सअल-विमल-णिम्मल-संख-गोक्खीर-फेण-कुंद-दगरय-मुणालिआ-धवलदंतसेढी अखंडदंते अप्फुडिअदंते अविरलदंते सुणिद्धदंते सुजायदंते एगदंतसेढी विव अणेगदंते हुयवहणिद्धंतधोय-तत्त-तवणिज्ज-रत्त-तल-तालुजीहे अवट्ठिय-

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

सुविभत्त-चित्तमंसू मंसल-संठिय-पसत्थ-सद्दूल-विउलहणूए चउरंगुल-सुप्पमाण-कंबुवर-सरिसग्गीवे वरमहिस-वराह-सीह-सद्दूल-उसभ-नाग-वर-पडिपुण्ण-विउलक्खंधे जुगसन्निभ-पीणरइय-पीवर-पउट्ठ-सुसंठिय-सुसिलिट्ठ-विसिट्ठघण-थिर सुबद्धसंधि पुरवर-फलिह-वट्टियभूए भुअईसर-विउल-भोग-आदाण-पलिह-उच्छूढ-दीहबाहू रत्ततलोवइय-मउअ-मंसल-सुजाय-लक्खण-पसत्थ-अच्छिद्द-जालपाणी पीवर-कोमल-वरंगुली आयंब-तंब-तलिग-सुइ-रुइलणिद्धणक्खे चंदपाणिलेहे सूरपाणिलेहे संखपाणिलेहे चक्कपाणिलेहे दिसासोत्थियपाणिलेहे चंद-सूर-संख-चक्क-दिसासोत्थियपाणिलेहे कणग-सिलातलुज्जल-पसत्थ-समतल-उवचिय-विच्छिण्ण-पिहुलवच्छे सिरिवच्छंकिय-वच्छे अकरंडुअ-कणगरुयय-निम्मल-सुजाय-निरुवहय-देहधारी अट्ठसहस्स-पडिपुण्ण-वरपुरिस-लक्खणधरे सण्णयपासे संगयपासे सुंदरपासे सुजायपासे मियमाइअ-पीणरइअपासे उज्जुअ-समसंहिय-जच्चतणु-कसिणणिद्ध-आइज्ज-लडह-रमणिज्ज-रोमराई झस-विहग-सुजायपीणकुच्छी झसोदरे सुइकरणे पउमवियडणाभे गंगावत्तक-पयाहिणावत्त-तरंग-भंगुर-रविकिरण-तरुण-बोहिय-अकोसायंत-पउम-गंभीर-वियडणाभे साहय-सोणंद-मुसल-दप्पण-णिकरिय-वरकणग-च्छरु-सरिस-वरवइर-वलियमज्झे पमुइय-वरतुरग-सीह-वर-वट्टियकडी वरतुरग-सुजाय-सुगुज्झदेसे आइण्ण-हउ व्व णिरुवलेवे वरवारण-तुल्ल-विक्कम-विलसियगई गयससण-सुजायसन्निभोरू समुग्गणिमग्ग-गूढजाणू एणी-कुरुविंदावत्त-वट्टाणुपुव्वजंघे संठियसुसिलिट्ठगूढगुप्फे सुप्पइट्ठिय-कुम्म-चारुचलणे अणुपुव्व-सुसंहयंगुलीए उण्णय-तणु-तंब-णिद्धणक्खे रत्तुप्पल-पत्त-मउअ-सुकुमाल-कोमलतले अट्ठसहस्स-वरपुरिस-लक्खणधरे नग-नगर-मगर-सागर-चक्कंक-वरंक-मंगलंकियचलणे विसिट्ठरूवे हुयवह-निद्धूम-जलिय-तडितडिय-तरुण-रविकिरण-सरिस-तेए अणासवे अममे अकिंचणे छिन्नसोए निरुवलेवे ववगय-पेमराग-दोस-मोहे निग्गंथस्स पवयणस्स देसए सत्थनायगे पइट्ठावए समणगपई समणग-विंद-परिअट्टए चउतीस-बुद्ध-वयणातिसेसपत्ते पणतीस-सच्चवयणातिसेसपत्ते आगासगएणं चक्केणं आगासगएणं छत्तेणं आगासियाहिं चामराहिं आगासफलिआमएणं सपायवीढेणं सीहासणेणं धम्मज्झएणं पुरओ पकड्ढिज्जमाणेणं चउद्दसहिं समणसाहस्सीहिं छत्तीसाए अज्जिआसाहस्सीहिं सद्धिं संपरिवुडे पुव्वाणुपुव्विं चरमाणे गामाणुगामं दूइज्जमाणे सुहंसुहेणं विहरमाणे चंपाए णयरीए बहिया उवणगरग्गामं उवागए चंपं नगरिं पुण्णभद्दं चेइअं समोसरिउकामे" इति आगमोदयसमित्यादिमुद्रिते औपपातिकसूत्रे पाठः।

इदमत्रावधेयम्—ईदृश उपरि निर्दिष्टः पाठ औपपातिकसूत्रस्य हस्तलिखितादर्शेषु कुत्रापि नैवो-पलभ्यते, किन्तु टीकानुसारेण कथमपि स्वमत्या संयोज्य यादृशः पाठ आगमोदयसमितिप्रकाशिते ग्रन्थे सम्पादकेन [तदनुसारेण अन्यैश्च स्वप्रकाशितेषु ग्रन्थेषु] मूले उपन्यस्तः तादृशः पाठोऽस्माभि-रपि अत्र मूले उपन्यस्तः। यथा तु हस्तलिखितादर्शेषु अत्र पाठ उपलभ्यते तथा अस्माभिरचिरात् प्रकाशयिष्यमाणे औपपातिकसूत्रे पाठान्तर-टीकासम्मतपाठादिभिः सह मुद्रयिष्यते।

पं० १२. जाव, दृश्यतां पृ० ७२ पं० १७–२१। पं० १६. जाव, दृश्यतां पृ० १४ पं० ५–११।

पृ० ७४ पं० २. जाव, दृश्यतां पृ० १४ पं० ५–११। पं० १९, २०. जाव संपत्ताणं, जाव संपावि°, दृश्यतामस्मिन्नेव परिशिष्टे पृ० ६ पं० ४, ६ आदिसम्बन्धि टिप्पनकम्।

पृ० ७५ पं० २. जाव, दृश्यतां पृ० ७४ पं० २३–पृ० ७५ पं० १। पं० ४. जाव, दृश्यतां तृतीयपरिशिष्टे एतत्स्थानसम्बन्धि टिप्पनकम्। पं० १७. जाव, दृश्यतां तृतीयपरिशिष्टे एतत्स्थान-सम्बन्धि टिप्पनकम्।

पृ० ७६ पं० ५. जाव, दृश्यतां पृ० ७१ पं० १०। पं० ६. जाव, दृश्यतां पृ० ७४ पं० १५। पं० २०. जाव, दृश्यतां पृ० ५ पं० १०–पृ० ६ पं० ९, पृ० ६ पं० १ टि० २।

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

पृ० ७७ पं० १५. जाव, दृश्यतां तृतीयपरिशिष्टे एतत्स्थानसम्बन्धि टिप्पनकम्।

पृ० ७८ पं० ४. जाव, दृश्यतां पृ० ८ पं० १ टि० १, तथा तृतीयपरिशिष्टे पृ० ८ पं० १-२ सम्बन्धि टिप्पनकम्। पं० ८, ९. जाव, दृश्यतां पृ० ७ पं० १०-१२।

पृ० ७९ पं० २३. जाव, दृश्यतां पृ० ७९ पं० १०-१९।

पृ० ८० पं० ११. जाव, दृश्यतां पृ० १४ पं० ५-११। पं० १६. जाव, दृश्यतां पृ० ८० पं० १४-१५।

पृ० ८१ पं० ४. जाव, दृश्यतां पृ० ८० पं० ३-९। पं० ७. जाव, दृश्यतां पृ० ८० पं० १२-पृ० ८१ पं० २। पं० १४. जाव, दृश्यतां पृ० ८१ पं ११।

पृ० ८२ पं० ३. जाव, तुलना—"उप्पलत्ताए पउमत्ताए कुमुदत्ताए नलिणत्ताए सुभग० सोगंधियत्ताए पोंडरिय० महापोंडरिय० सयपत्त० सहस्सपत्त० एवं कल्हार० कोकणत० अरविंदत्ताए तामरसत्ताए भिस० भिसमुणाल० पुक्खलत्ताए पुक्खलत्थिभगत्ताए विउट्टंति॥" इति सूत्रकृताङ्गे पृ० २००, २/३/७३०। पं० ७. जाव, दृश्यतां पृ० ८० पं० १४-१५। पं० ११. जाव, दृश्यतां पृ० ८१ पं० १-२। पं० १३. जाव, दृश्यतां पृ० ३६ पं० ८-९। पं० १५, जाव, दृश्यतां पृ० ८० पं० १४-१५।

पृ० ८३ पं० २. जाव, दृश्यतां पृ०.२० पं० १५-१७। पं० ६, १६. जाव, दृश्यतां पृ० ३६ पं० ८-९। पं० १०. जाव, दृश्यतां पृ० ८१ पं० १०—पृ० ८२ पं० १६। पं० ११. जाव विपुलं, पं० १२. ४ जाव ण्हाया जाव उल्लपडसाडगा, दृश्यतां पृ० ८१ पं० ११—पृ० ८२ पं० २। पं० १२. °घरते जाव, दृश्यतां पृ० ८२ पं० ४-९। पं० १४. जाव, दृश्यतां पृ० ८३ पं० ३। पं० १८. जाव, दृश्यतां पृ० ३४ पं० ३-८।

पृ० ८४ पं० २ जाव, दृश्यतां पृ० ३४ पं० १०-११, पृ० १२ पं० ११ तथा तृतीयपरिशिष्टे एतत्सम्बन्धि टिप्पनकम्। पं० ३. जाव, दृश्यतां पृ० ३३ पं० २-५। पं० ५. जाव, दृश्यतां पृ० ८० पं० १४-१५। पं० १६, १८. जाव, दृश्यतां पृ० ८४ पं० १०-११। पं० २०. जाव, दृश्यतां पृ० ७९ पं० ६-१०।

पृ० ८५ पं० १३. जाव, दृश्यतां पृ० ८४ पं० १२-१४। पं० १४. जाव, दृश्यतां पृ० ८४ पं० १५—पृ० ८५ पं० १०। पं० २४. जाव, दृश्यतां पृ० ५५ पं० ७।

पृ० ८६ पं० २. जाव, दृश्यतां पृ० ८४ पं० १५—पृ० ८५ पं० १६। पं० ६. जाव, दृश्यतां पृ० ७९ पं० ५-९।

पृ० ८७ पं० १. जाव, दृश्यतां पृ० ७८ पं० १०-१३। पं० ५. जाव, दृश्यतां पृ० ८६ पं० १७। पं० ७. जाव, दृश्यतां पृ० ४५ पं० ३-४।

पृ० ८९ पं० १७. जाव, दृश्यतां पृ० ८८ पं० ७-८। पं० १९. जाव, दृश्यतां पृ० ६२ पं० १०।

पृ० ९१ पं० १. जाव, दृश्यतां पृ० ९० पं० १८। पं० २. जाव, दृश्यतां पृ० ८८ पं० ७-८। पं० १०. जाव, दृश्यतां पृ० ८८ पं० १७। पं० ११. जाव, दृश्यतां तृतीयपरिशिष्टे एतत्स्थानसम्बन्धि टिप्पनकम्। पं० १६. जाव, दृश्यतां पृ० ३ पं० ३—पृ० ४ पं० २। पं० १७. जाव, दृश्यतां पृ० ४ पं० ४।

पृ० ९२ पं० ७. जाव, दृश्यतां पृ० ४३ पं० ११—पृ० ५६ पं० १४। पं० ८. जाव, दृश्यतां पृ० ५६ पं० १४—पृ० ७५ पं० १०। पं० १४.जाव, दृश्यतां पृ० ९१ पं० ३-५। पं० १६. जाव, दृश्यतां पृ० ९१ पं० १३-१४। पं० २०. जाव, दृश्यतां पृ० ३५४ पं० ९-१०।

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

पृ० ९३ पं० २. जाव, दृश्यतां पृ० ९१ पं० १२–१३। पं० ३. जाव, दृश्यतां पृ० ७६ पं० २०–२१।

पृ० ९४ पं० १. जाव, दृश्यतां पृ० ७७ पं० १–३।

पृ० ९५ पं० ४. जाव, दृश्यतां पृ० ७७ पं० १५। पं० ९ जाव, दृश्यतां तृतीयपरिशिष्टे पृ० ४९ पं० १४ सम्बन्धि टिप्पनकम्।

पृ० ९६ पं० ४. जाव, दृश्यतां पृ० १३ पं० १५।

पृ० ९७ पं० ११ जाव, दृश्यतां पृ० २२ पं० ७-११।

पृ० ९८ पं० १४. जाव, दृश्यतां पृ० ९५ पं० ९–११। पं० १६. जाव, दृश्यतां पृ० ९४ पं० ६।

पृ० ९९ पं० २०. जाव, दृश्यतां पृ० ९९ पं० १८–१९।

पृ० १०० पं० ३. जाव, दृश्यतां पृ० २४ पं० ८ तथा तृतीयपरिशिष्टे एतत्पृष्ठसम्बन्धि टिप्पनकम्। पं० ६. जाव, दृश्यतां पृ० ९९ पं० १५–१६। पं० ८. जाव, दृश्यतां पृ० ३५४ पं० ११–१२। पं० ११, १२. जाव, दृश्यतां पृ० ९९ पं० १८–१९।

पृ० १०१ पं० ३ जाव, दृश्यतां पृ० १०० पं० १५–पृ० १०१ पं० १। पं० ९, ११ जाव, दृश्यतां पृ० १०१ पं० ४–७। पं० १२. जाव, दृश्यतां पृ० २० पं० ५।

पृ० १०२ पं० ६. जाव, दृश्यतां पृ० ९२ पं० १९–पृ० ९३ पं० २।

पृ० १०४ पं० १०. जावशब्देन पृ० १०४ पं० ३ अनुसारेण आहारप्पिया आहारलोला इति पाठो ग्राह्यो भाति।

पृ० १०५ पं० ३, ११. जाव, दृश्यतां पृ० १०४ पं० १९—पृ० १०५ पं० १।

पृ० १०६ पं० १. जाव, दृश्यतां पृ० ३५४ पं० ११–१२। पं० ४. जाव, दृश्यतां पृ० १०४ पं० १९–२०। पं० ६. जाव, दृश्यतां पृ० १०५ पं० १–२।

पृ० १०८ पं० २. जाव, दृश्यतां पृ० १६ पं० ९–१०। पं० ३. जाव, दृश्यतां पृ० ४९ पं० १४, तृतीयपरिशिष्टे एतत्पृष्ठसम्बन्धि टिप्पनकं च। पं० ६. जाव, दृश्यतां पृ० ७७ पं० १५। पं० ७. जाव, दृश्यतां पृ० १२ पं० ११ टि० १८। पं० ९. जाव, दृश्यतां पृ० ३८ पं० ३—पृ० ३९, दृश्यतां पृ० ७ पं० ७, तथा तृतीयपरिशिष्टे तत्पृष्ठसम्बन्धि टिप्पनकम्। पं० ९. जाव दृश्यतां पृ० ३८ पं० ३—पृ० ३९ पं० ६। पं० ११. जाव, दृश्यतां पृ० ४१ पं० ६। पं० १५. जाव, दृश्यतां पृ० ४ पं० ३।

पृ० १०९ पं० १३, १५. जाव, दृश्यतां पृ० १०७ पं० १८–पृ० १०८ पं० २।

पृ० ११० पं० २. जाव, दृश्यतां पृ० ४२ पं० ८–पृ० ४३ पं० ५। पं० ९. जाव, दृश्यतां पृ० ३६ पं० ५। पं० १४ जाव, दृश्यतां पृ० ५५ पं० ६–११। पं० १५. जाव, दृश्यतां पृ० ५५ पं० ६–१२।

पृ० १११ पं० १५. जाव, दृश्यतां पृ० १११ पं० १२–१३।

पृ० ११२ पं० ३. जाव, दृश्यतां पृ० २३ पं० ५–६। पं० १०. जाव, दृश्यतां पृ० ११२ पं० ४–९। पं० १६. जाव, दृश्यतां पृ० ५१ पं० २–पृ० ५५ पं० १, तदनन्तरं पृ० ४२ पं० १३–१४। पं० १७. जाव, दृश्यतां पृ० ४२ पं० १४–१५।

पृ० ११३ पं० ४. जाव, दृश्यतां पृ० ५५ पं० २१–पृ० ५६ पं० २। पं० ७. जाव, दृश्यतां पृ० ५६ पं० ३। पं० ५. जाव, दृश्यतां पृ० ७० पं० १२–पृ० ७१ पं० १।

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

पृ० ११४ पं० २. जाव, दृश्यतां पृ० ४१ पं० १५, तथा तृतीयपरिशिष्टम् पृ० ५१४। पं० ३. जाव, दृश्यतां पृ० ४६ पं० १५-पृ० ४७ पं० १। पं० ९. जाव, दृश्यतां पृ० ७७ पं० १४, तथा तृतीयपरिशिष्टे अस्य टिप्पनकम्।

पृ० ११५ पं० ७. जाव, दृश्यतां पृ० ११४ पं० १०-पृ० ११५ पं० ४। पं० १६. जाव, दृश्यतां पृ० ११५ पं० ४।

पृ० ११६ पं० ५. जाव, दृश्यतां पृ० ७४ पं० २४-पृ० ७५ पं० १। पं० ९. जाव, दृश्यतां पृ० ११५ पं० १०-१४। पं० १३, २०. जाव, दृश्यतां पृ० ७४ पं० २३-पृ० ७५ पं० १। पं० २१. जाव, दृश्यतां पृ० ११६ पं० १२-१९। पं० २३. जाव, दृश्यतां पृ० ११४ पं० ४ टि० ३। पं० २४. °जीवाजीवे जाव, दृश्यतां पृ० ११४ पं० ४, तथा तृतीयपरिशिष्टे तत्सम्बन्धि टिप्पनकम्।

पृ० ११७ पं० ११, १२. जाव, दृश्यतां पृ० ११७ पं० ८-९। पं० १६. जाव, दृश्यतां पृ० ११५ पं० १८-पृ० ११७ पं० २।

पृ० ११८ पं० ३, ४. जाव, दृश्यतां पृ० ११८ पं० २।

पृ० १२१ पं० १०. जाव, दृश्यतां पृ १२० पं० १२-१३।

पृ० १२२ पं० २, ३. जाव, दृश्यतां पृ० १२२ पं० १। पं० १०. जाव, तुलना—

"अहासुहं देवाणुप्पिया! मा पडिबंधं।

३३. तए णं समणे भगवं महावीरे खंदयस्स कच्चायणसगोत्तस्स तीसे य महतिमहालियाए परिसाए धम्मं परिकहेइ। धम्मकहा भाणियव्वा।

३४. तए णं से खंदए कच्चायणसगोत्ते समणस्स भगवओ महावीरस्स अंतिए धम्मं सोच्चा निसम्म हट्ठतुट्ठे जाव हियए उट्ठाए उट्ठेइ, २ समणं भगवं महावीरं तिक्खुत्तो आयाहिणं पयाहिणं करेइ, २ एवं वदासी—सद्दहामि णं भंते! निग्गंथं पावयणं, पत्तियामि णं भंते! निग्गंथं पावयणं, रोएमि णं भंते! निग्गंथं पावयणं, अब्भुट्ठेमि णं भंते! निग्गंथं पावयणं, एवमेयं भंते!, तहमेयं भंते!, अवितहमेयं भंते!, असंदिद्धमेयं भंते!, इच्छियमेयं भंते!, पडिच्छियमेयं भंते!, इच्छियपडिच्छियमेयं भंते!, से जहेयं तुब्भे वदह त्ति कट्टु समणं भगवं महावीरं वंदति नमंसति, २ उत्तरपुरत्थिमं दिसीभायं अवक्कमइ, २ तिदंडं च कुंडियं च जाव धातुरत्ताओ य एगंते एडेइ॥"

इति भगवतीसूत्रे पाठः, २।१।३३-३४॥

पं० १२. जाव, दृश्यतां पृ० ५६ पं० ३—पृ० ५७ पं० १। पं० १८. जाव, दृश्यतां पृ० ७४ पं० १६-पृ० ७५ पं० ६। पं० २१. जाव, अत्र 'जाव'शब्देन 'बुद्धे मुत्ते अंतगडे परिनिव्वुडे सव्वदुक्ख°' इति पाठः ग्राह्यो भाति, दृश्यतां पर्युषणाकल्पसूत्रे षष्ठक्षणे।

पृ० १२३ पं० १०, १२, १४, १७. जाव, दृश्यतां पृ० ५५ पं० ११-१२। पं० १४, १५. जाव, दृश्यतां पृ० ७ पं० ९-११।

पृ० १२४ पं० १. जाव राया, दृश्यतां पृ० ४९ पं० ३-१५। पं० ७ जाव, दृश्यतां पृ० १२४ पं० १ टि० १। पं० ५, ९. जाव, दृश्यतां पृ० ५३ पं० २-पृ० ७२। पं० १६. जाव, दृश्यतां पृ० १२२ पं० १७-२१।

पृ० १२५ पं० २. जाव, दृश्यतां टि० १। पं० ४. जाव, दृश्यतां पृ० ४ पं० २-३। पं० ५. जाव, दृश्यतां पृ० ४ पं० ३-५।

पृ० १२६ पं० ३. जाव, दृश्यतां पृ० ११९ पं० ११-१२। पं० ५. जाव, दृश्यतां पृ० १२५ पं० ८। पं० ८. जाव, दृश्यतां पृ० १२६ पं० ६-७। पं० १४. जाव, दृश्यतां पृ० ११३ पं० १४।

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

पृ० १२७ पं० २. जाव, दृश्यतां पृ० ९४ पं० १३–१४। पं० ४. जाव, तुलना—

"तए णं समणे भगवं महावीरे तेणं अणुत्तरेणं आभोइएणं नाण-दंसणेणं अप्पणो निक्खमण-कालं आभोएइ, आभोइत्ता चिच्चा हिरण्णं, चिच्चा सुवण्णं, चिच्चा धणं, चिच्चा रज्जं, चिच्चा रट्ठं, एवं बलं वाहणं कोसं कुट्ठागारं चिच्चा पुरं, चिच्चा अंतेउरं, चिच्चा जणवयं, चिच्चा विपुलधण-कणग-रयण-मणि-मुत्तिय-संख-सिलप्पवाल-रत्तरयणमाइयं संतसारसावइज्जं विच्छड्डइत्ता, विगोवइत्ता दाणं दायारेहिं परिभाइत्ता, दाणं दाइयाणं परिभाइत्ता......

असोगवरपायवस्स अहे सीयं ठावेइ, ठावित्ता सीयाओ पच्चोरुहइ, पच्चोरुहित्ता सयमेव आभरणमल्लालंकारं ओमुअइ, ओमुइत्ता सयमेव पंचमुट्ठियं लोअं करेइ, करित्ता छट्ठेणं भत्तेणं अपाणएणं हत्थुत्तराहिं नक्खत्तेणं जोगमुवागएणं एगं देवदूसमादाय एगे अबीए मुंडे भवित्ता अगाराओ अणगारिअं पव्वइए।" इति पर्युषणाकल्पसूत्रे॥

पं० ५. जाव, दृश्यतां पृ० १२६ पं० १०–१४। पं० १०. जाव, दृश्यतां पृ० ११३ पं० १६। पं० १७. जाव, दृश्यतां पृ० ६२ पं० १०। पं० १८. जाव, दृश्यतां पृ० ३०४ पं० २–३, तथा दृश्यतां तृतीयपरिशिष्टे पृ० १५८ पं० ७ इत्यस्य टिप्पनकम्।

पृ० १२८ पं० ११. जाव, दृश्यतां पृ० १२७ पं० ८ टि० ३। पं० १७. जाव, दृश्यतां पृ० ११३ पं० १६।

पृ० १२९ पं० ४. जाव, दृश्यतां पृ० ९२ पं० १६– पृ० ९३ पं० २।

पृ० १३० पं० १, २. जाव, दृश्यतां पृ० ६ पं० ६, तथा चतुर्थपरिशिष्टे तत्पृष्ठसम्बन्धि टिप्पनकम्। पं० ५. जाव, दृश्यतां पृ० ४ पं० ९– पृ० ५ पं० १। पं० ७. जाव, दृश्यतां पृ० ५ पं० ३–९।

पृ० १३१ पं० ३. जाव, दृश्यतां पृ० १३१ पं० १–२। पं० ४. जाव, दृश्यतां पृ० १३१ पं० १–२। पं० ६. जाव, दृश्यतां पृ० ७४ पं० २३– पृ० ७५ पं० १।

पृ० १३२ पं० १. जाव, दृश्यतां पृ० ६ पं० ६, तथा चतुर्थपरिशिष्टे तस्य टिप्पनकम्। पं० ५. जाव, दृश्यतां पृ० ७ पं० ७ टि० ८। पं० १०. जाव, दृश्यतां पृ० १०८ पं० २।

पृ० १३३ पं० ९. जाव, दृश्यतां पृ० १३३ पं० १।

पृ० १३४ पं० ६. जाव, दृश्यतां पृ० १३३ पं० ११–१४। पं० ११, १२. जाव, दृश्यतां पृ० १३४ पं० ४–७।

पृ० १३५ पं० ८. जाव, दृश्यतां पृ० ७७ पं० १० टि० ७।

पृ० १३६ पं० ४. जाव, दृश्यतां पृ० १३५ पं० ५–१३। पं ५. जाव, दृश्यतां पृ० १३६ पं० १। पं० ८. जाव, दृश्यतां पृ० १३५ पं० ६– पृ० १३६ पं० ५। पं० ९. जाव, दृश्यतां पृ० १३६ पं० १–६।

पृ० १३७ पं० १. जाव, दृश्यतां पृ० १३२ पं० १८–पृ० १३३ पं० १। पं० १७. जाव, दृश्यतां पृ० १३२ पं० १९–पृ० १३३ पं० १२। पं० १९. जाव, दृश्यतां पृ० १३३ पं० १९–२२। पं० २१. जाव, दृश्यतां पृ० ६२ पं० १०।

पृ० १३८ पं० ४. जाव, दृश्यतां पृ० ९१ पं० १३–१४। पं० ६. जाव, दृश्यतां पृ० १०० पं० ७–८। पं० १०. जाव, दृश्यतां पृ० १०० पं० ६–७।

पृ० १३९ पं० ७. जाव, दृश्यतां पृ० १३४ पं० ३–७। पं० ८. जाव, दृश्यतां पृ० १३४ पं० ८–१०। पं० ११. जाव, दृश्यतां पृ० ४६ पं० १५–पृ० ४७ पं० १। पं० १२. जाव, दृश्यतां पृ० १०० पं० ४–५। पं० १४. जाव, दृश्यतां पृ० ९२ पं० २०, तथा पृ० ३५४

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

पं० ९–१० । पं० १९. जाव, दृश्यतां पृ० १३४ पं० ११–पृ० १३६ पं० ९।

पृ० १४० पं० १०. जाव, दृश्यतां पृ० १३२ पं० १२–१३। पं० ११. जाव, दृश्यतां पृ० १३२ पं० १२–१४। पं० १२. जाव, दृश्यतां पृ० ९२ पं० १८–पृ० ९३ पं० २।

पृ० १४१ पं० ८. जाव, दृश्यतां पृ० १०७ पं० ४–६। पं० १४, २०. जाव, दृश्यतां पृ० १० पं० ४– पृ० ३९ पं० ६। पं० १६. जाव, दृश्यतां पृ० ४० पं० १३–पृ० ४१ पं ७, तथा दृश्यतामस्मिन्नेव परिशिष्टे पृ० ४० पं० १३ संबन्धि टिप्पनकम् ।

पृ० १४२ पं० ५. जाव, दृश्यतां पृ० १४१ पं २१–पृ० १४२ पं० २। पं० ७. जाव, दृश्यतां पृ० ७ पं० ११। पं० ९–१० जाव, दृश्यतां पृ० १२३ पं० १७–१९। पं० १३. जाव, दृश्यतां पृ० ५२ पं० ७–पृ० ५६, तथा द्रष्टव्यं भगवतीसूत्रे जमालेः चरित्रम्। पं० १४. जाव, दृश्यतां पृ० ७२ पं० १४–१६।

पृ० १४३ पं० १०. जाव एगराइयं ति इह यावत्करणात् **दोमासियं तेमासियं चाउम्मासियं पंचमासियं छम्मासियं सत्तमासियं पढमसत्तराइंदियं बीयसत्तराइंदियं तच्चसत्तराइंदियं अहोराइदियं ति द्रष्टव्यमिति॥**" अटी० पृ० १२३ B॥

पृ० १४४ पं० ४, ९, १६. जाव, दृश्यतां पृ० ७१ पं० ८–१०। पं० १७. जाव, दृश्यतां पृ० ७१ पं० १, पृ० ९२ पं० ८। अत्र "बहूणि वासाणि चउत्थ-छट्ठट्ठम-दसम-दुवालसेहिं अप्पाणं भावेमाणा विहरंति" ईदृशः कश्चित् पाठोऽभिप्रेतो भाति।

पृ० १४५ पं० २. जाव, दृश्यतां पृ० ७६ पं० ६।

पृ० १४६ पं० ५. जाव, दृश्यतां पृ० १० पं० ५—पृ० २० पं० १२। पं० १३, १६. जाव, दृश्यतां पृ० १४६ पं० ७। पं० १५. जाव दृश्यतां पृ० १४६ पं० ९–११। पं० १६. जाव विह°, दृश्यतां पृ० ३३ पं० १२। पं० २०. जाव, दृश्यतां पृ० १४५ पं० १३–१५।

पृ० १४७ पं० ५. जाव, दृश्यतां कल्पसूत्रे भगवतो महावीरस्य सिद्धार्थनृपकृतजन्ममहोत्सवादारभ्य नामकरणपर्यन्तम्।

पृ० १४८ पं० १. जाव, दृश्यतां पृ० १२ पं० १२। पं० ५. जाव, दृश्यतां पृ० १४५ पं० ११–१२। पं० १४, १५. जाव, दृश्यतां पृ० १४८ पं० १२।

पृ० १४९ पं० १७. जाव, दृश्यतां पृ० १३ पं० ३–४। पं० २०. जाव, दृश्यतां पृ० १४९ पं० ११–१९। पं० २२. जाव, दृश्यतां पृ० १३ पं० १५–पृ० १४ पं० ४। पं० २४. जाव, दृश्यतां पृ० १४९ पं० ११। पं० २५. जाव, दृश्यतां पृ० ९६ पं० ७—पृ० ९७ पं० २।

पृ० १५० पं० १. जाव, दृश्यतां पृ० ३२ पं० १६। पं० ४. जाव, दृश्यतां पृ० ८२ पं० १–१३। पं० ५. जाव, दृश्यतां पृ० ८२ पं० २–३। पं० ९. जाव, दृश्यतां पृ० ८२ पं० ६–९। पं० १९. जाव सक्षि° दृश्यतां पृ० ४९ पं० १४, तथा तृतीयपरिशिष्टे अस्य टिप्पनकम्।

पृ० १५१ पं० १७. जाव, दृश्यतां पृ० ३२ पं० १८–पृ० ३३ पं० २।

पृ० १५२ पं० ३. जाव, दृश्यतां पृ० ७७ पं० १४, तथा तृतीयपरिशिष्टे एतत्संबन्धि टिप्पनकम्। पं० ११. जाव, दृश्यतां पृ० १५२ पं० १९। पं० १५. जाव, दृश्यतां पृ० १५२ पं० ७।

पृ० १५३ पं० २. जाव, दृश्यतां पृ० १५२ प० २। पं० ३. जाव, दृश्यतां पृ० २६ पं० १४–१५। पं० ११. जाव, दृश्यतां पृ० ३४० पं० १४ टि० १९। पं० १२. जाव, दृश्यतां पृ० ४१ पं० ११।

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

पृ० १५७ पं० ७. जाव, दृश्यतां पृ० ६१ पं० १३।

पृ० १५८ पं० ३. जाव, दृश्यतां पृ० ७४ पं० १९। पं० १०. जाव, दृश्यतां पृ० १५८ पं० ८–९।

पृ० १५९ पं० ३. जाव, दृश्यतां पृ० १६ पं० १ टि० २। पं० ७, ११. जाव, दृश्यतां पृ० १५८ पं० ७–पृ० १५९ पं० ५। पं० १०. जाव, दृश्यतां पृ० १५८ पं० ११–पृ० १५९ पं० ६।

पृ० १६० पं० २. जाव, दृश्यतां पृ० १५९ पं० ३।

पृ० १६१ पं० ६, १६. जाव, दृश्यतां पृ० १५४ पं० ६।

पृ० १६२ पं० १६. जाव, दृश्यतां पृ० १५२ पं० २–पृ० १६१ पं० १३।

पृ० १६३ पं० २. जाव, दृश्यतां पृ० १५१ पं० १२–१४। पं० ३. जाव, दृश्यतां पृ० १५१ पं० १५–१९। पं० १३. जाव, दृश्यतां पृ० १४९ पं० १४–१९।

पृ० १६४ पं० १६. जाव, दृश्यतां पृ० १५१ पं० १५–१९।

पृ० १६६ पं० ५. जाव, दृश्यतां पृ० ४९ पं० १–२। पं० १५. जाव, दृश्यतां पृ० १६५ पं० १७।

पृ० १६७ पं० १. जाव, दृश्यतां पृ० १५१ पं० १५–१९। पं० ४. जाव, दृश्यतां पृ० ३ पं० १ टि० ३। पं० ६. जाव, दृश्यतां पृ० ७ पं० ६–१४, तथा पृ० १४१ पं० २१। पं० १४. जाव, दृश्यतां पृ० १६७ पं० १०। पं० २०, २१. जाव, दृश्यतां पृ० ४० पं० ९–१०।

पृ० १६८ पं० १. जाव, दृश्यतां पृ० १६७। पं० १८. जाव, दृश्यतां पृ० १५८ पं० ७, तथा तृतीयपरिशिष्टे अस्य टिप्पनकम्।

पृ० १६९ पं० ४, १६. जाव, दृश्यतां पृ० २७ पं० १३–१४। पं० ६. जाव, दृश्यतां पृ० १६७ पं० १६–१७।

पृ० १७० पं. १३. जाव, दृश्यतां पृ० १६० पं० १ टि० २। पं० १५. जाव, दृश्यतां पृ० १५१ पं० १५–१९। पं० १९. जाव, दृश्यतां पृ० ११४ पं० १० टि० ८। पं० २०. जाव, दृश्यतां पृ० १६ पं० ८–९। पं० २३. जाव, दृश्यतां पृ० १२२ पं० ११ टि० ८।

पृ० १७१ पं० ५. जाव, दृश्यतां पृ० १७० पं० २१–२२। पं० ९. जाव, दृश्यतां पृ० ११५ पं० ११–१४। पं० १४. जाव, दृश्यतां पृ० ११६ पं० १३।

पृ० १७२ पं० ४. जाव गरह°, दृश्यतां पृ० १७१ पं० २१–पृ० १७२ पं. १। पं० ४. जाव आसु° दृश्यतां पृ० ६२ पं० १०। पं० ८. जाव, दृश्यतां पृ० १७० पं० २०–२२। पं० १५. जाव, दृश्यतां पृ० १७१ पं० ४। पं० १६. जाव, दृश्यतां पृ० ७ पं० १३–१४। पं० १७. जाव, दृश्यतां पृ० १७० पं० २१–२२। पं. १९. राजीसर० गिह्णाति, पं. २०. जाव, दृश्यतां पृ० १६ पं० ८–९।

पृ० १७३ पं० ६. जाव, दृश्यतां पृ० १७३ पं० ५। पं० १६. जाव, दृश्यतां पृ० १६ पं० ८–९।

पृ० १७४ पं० ३. जाव, दृश्यतां पृ० १५१ पं० १५–१९। पं० १०. जाव, दृश्यतां पृ० ६२ पं० १०। पं० १७. जाव, दृश्यतां पृ० १७४ पं० ५–१२।

पृ० १७५ पं० १. जाव, दृश्यतां पृ० १७४ पं० १७–१८। पं० १९. जाव, दृश्यतां पृ० १७५ पं० १७–१८। पं० २०. जाव, दृश्यतां पृ० २३४ पं० ११–१२।

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

पृ० १७६ पं० १. जाव, दृश्यतां पृ० ५२ पं० १३। पं० ८. जाव, दृश्यतां पृ० २४ पं० ८। पं० १८. जाव, दृश्यतां पृ० १७६ पं० ४। पं० १९ जाव, दृश्यतां पृ० १७६ पं० ८-९।

पृ० १७७ पं० १. जाव, दृश्यतां पृ० २४ पं० ८। पं० १०. जाव, दृश्यतां पृ० ८४ पं० २२। पं० १२. जाव, दृश्यतां पृ० ३७ पं० ४-९। पं० १३. जाव, दृश्यतां पृ० १७७ पं० ८। पं० १५. जाव, दृश्यतां पृ० १४८ पं० १६-१७, तथा तृतीयपरिशिष्टे अस्य टिप्पनकम्। पं० १९, २२. जाव, दृश्यतां पृ० १७७ पं० १६-१७।

पृ० १७८ पं० १. जाव, दृश्यतां पृ० १७७ पं० ८। पं० ९. जाव, दृश्यतां पृ० १४१ पं० २१-पृ० १४२ पं० १४१

पृ० १७९ पं० १. जाव, दृश्यतां पृ० ७६ पं० १७। पं० १४, १६. जाव, दृश्यतां पृ० ५५ पं० ११-१२।

पृ० १८० पं० १, ४. जाव, दृश्यतां पृ० ५५ पं० ११-१२। पं० २. जाव, दृश्यतां पृ० ४५ पं० ११। पं० १२. जाव, दृश्यतां पृ० २७ पं० ७-८।

पृ० १८१ पं० ७. जाव, दृश्यतां पृ० १८१ पं० ४-५। पं० ११. जाव, दृश्यतां पृ० ११ पं० ६-७। पं० १६. जाव, दृश्यतां पृ० १८१ पं० ६-१२। पं० १७. जाव, दृश्यतां पृ० ३० पं० ९-१०। पं० १९. जाव, दृश्यतां पृ० १८१ पं० १४-१५। पं० २०. जाव, दृश्यतां पृ० ११ पं० ६-७।

पृ० १८२ पं० १. जाव, दृश्यतां पृ० ११ पं० ६-७। पं० १५. जाव, दृश्यतां पृ० १८२ पं० ३-४।

पृ० १८३ पं० १०. जाव, अत्र 'जाव' शब्देन 'तंतीतलताळतुडियघगमुइंगपडुपडहवाइय°' इति पाठः ग्राह्यो भाति। दृश्यतां—

"ते णं काले णं ते णं समए णं सक्के देविंदे देवराया...पालेमाणे महयाहयनट्टगीयवाइअ-तंतीतलतालतुडियघणमुइंगपडुपडहवाइयरवेणं दिव्वाइं भोगभोगाइं भुंजमाणे विहरइ।" इति **पर्युषणाकल्पसूत्रे** प्रथमक्षणे॥

पृ० १८४ पं० ६. जाव, दृश्यतां पृ० ४५ पं० ११। पं० ८. जाव, दृश्यतां पृ० ४९ पं० १-२। पं० १०. जाव, दृश्यतां पृ० १४७ पं० ४, तथा तृतीयपरिशिष्टे अस्य टिप्पनकं पृ० ५२१-५२३। पं० १२, १५. जाव, दृश्यतां पृ० ४९ पं० ५, पृ० १८४ पं० ८-९।

पृ० १८५ पं० ३. जाव, दृश्यतां पृ० १८४ पं० २०।

पृ० १९१ पं० २. जाव, दृश्यतां पृ० ५ पं० १०- पृ० ६-१ टि० २। पं० १६. जाव, दृश्यतां पृ० १९१ पं० १०-१२। पं० १९. जाव, दृश्यतां पृ० ४६ पं० १४- पृ० ४७ पं० २।

पृ० १९२ पं० १, ३. जाव, दृश्यतां पृ० १९१ पं० १६-१७। पं० ७. जाव, दृश्यतां पृ० १५२ पं० ७-पृ० १५४ पं० ५।

पृ० १९५ पं० १६. जाव, दृश्यतां पृ० ८२ पं० १-३। पं० २१. जाव, दृश्यतां पृ० २४- पं० ५।

पृ० १९६ पं० ३. जाव दृश्यतां पृ० ३० पं० ९-१०।

पृ० १९७ पं० ५. जाव, दृश्यतां पृ० १९६ पं० १६- पृ० १९७ पं० ३। पं० ६. जाव, दृश्यतां पृ० १९७ पं० १-३।

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

पृ० १९८ पं० ९. जाव, दृश्यतां पृ० १९७ पं० १४ पृ० १९८ पं० २। पं० १०. जाव, दृश्यतां पृ० १९८ पं० २–३।

पृ० १९९ पं० १४. जाव, दृश्यतां पृ० १९६ पं० १६–पृ० १९९ पं० ८।

पृ० २०० पं० २, ३, ५. जाव दृश्यतां पृ० १९७ पं० १४–पृ० १९८ पं० २। पं० ४, ८. जाव, दृश्यतां पृ० १९९ पं० ११-१२। पं० ७. जाव, दृश्यतां पृ० २०० पं० २-३। पं० १०. जाव, दृश्यतां पृ० १९६ पं० १६ पृ० १९९ पं० ८। पं० १४. जाव, दृश्यतां पृ० १४८ पं० १६-१७, तथा तृतीयपरिशिष्टे अस्य टिप्पनकम्। पं० १९. जाव, दृश्यतां पृ० ६१ पं० १३।

पृ० २०१ पं० ११. जाव, दृश्यतां पृ० ६१ पं० १३।

पृ० २०३ पं० ११. जाव, दृश्यतां पृ० १९७ पं० १–३। पं० १२. जाव, दृश्यतां पृ० १९९ पं० १४–पृ० २०० पं० ३। पं० १४. जाव, दृश्यतां पृ० २०० पं० ४–७। पं० १६. जाव, दृश्यतां पृ० १९६ पं० २। पं० २१. जाव, दृश्यतां पृ० १९६ पं० ७–९।

पृ० २०५ पं० ४. जाव, दृश्यतां पृ० २०५ पं० ३।

पृ० २०९ पं० १०. जाव, दृश्यतां पृ० २०५ पं० ३। पं० ११. जाव, दृश्यतां पृ० ३६ पं० ५। पृ० २१० पं० ४. जाव, दृश्यतां पृ० ८ पं० ८–९। पं० ५. जाव, दृश्यतां पृ० ९२ पं० १९–पृ० ९३ पं० २।

पृ० २११ पं० ८, ९, १०, १६. जाव, दृश्यतां पृ० २११ पं० ५–७। पं० ११. जाव, दृश्यतां पृ० ९१ पं० १३–१४। पं० १३, १४. जाव, दृश्यतां पृ० २११ पं० ११–१२।

पृ० २१२ पं० १, २. जाव, दृश्यतां पृ० २११ पं० ५–७। पं० ३, ४, ५. जाव बंस°, दृश्यतां पृ० २११ पं० ११–१२। पं० ३. जाव पच्च°, दृश्यतां पृ० ९१ पं० १३–१४

पृ० २१३ पं० ९. जाव, दृश्यतां पृ० २१३ पं० ६–७। पं० ११. जाव, दृश्यतां पृ० ९१ पं० १३–१४। पं० १२, १३. जाव, दृश्यतां पृ० ६९ पं० १४। पं० १६. जाव, दृश्यतां पृ० २१३ पं० १०। पं० १७. जाव, दृश्यतां पृ० २१३ पं० ६।

पृ० २१४ पं० २, ३, ९, १३. जाव, दृश्यतां पृ० ६९ पं० १४। पं० ५, १०. जाव, दृश्यतां पृ० २१३ पं० ८। पं० ७. जाव, दृश्यतां पृ० ९१ पं० १३–१४। पं० ११. जाव, दृश्यतां पृ० २१३ पं० ६–७।

पृ० २१५ पं० ८. जाव, दृश्यतां पृ० २१८ पं० २ टि० १।

पृ० २१६ पं० १. जाव, दृश्यतां पृ० २१५ टि० ८। पं० ५, ७, १०. जाव, दृश्यतां पृ० १६ पं० ८–१०। पं० ७. जाव सुइ°, दृश्यतां पृ० ३६ पं० ९–१०। पं० ९. जाव, दृश्यतां पृ० २१८ पं० २ टि० १। पं० १२. जाव, दृश्यतां पृ० २१६ पं० ९–१०।

पृ० २१७ पं० २. जाव, दृश्यतां पृ० २१६ पं० ९–१०। पं० ३. जाव, दृश्यतां पृ० ९० पं० १६–१७।

पृ० २१८ पं० १, ४. जाव, दृश्यतां पृ० ११२ पं० ७। पं० ३, ६, ८. जाव, दृश्यतां पृ० २१५ पं० ८ टि० ५। पं० १०. जाव, दृश्यतां पृ० २६ पं० १। पं० १४. जाव, दृश्यतां पृ० २१७ पं० ८–१४।

पृ० २१९ पं० ११. जाव, दृश्यतां पृ० २१९ पं० ४–११। पं० १५, १७. जाव, दृश्यतां पृ० २१६ पं० ९–१०।

पृ० २२० पं० ५. जाव, दृश्यतां २१६ पं० ९–१०। पं० ६. जाव, दृश्यतां पृ० ३६

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

पं० ९–१०। पं० ७, ८ जाव, दृश्यतां पृ० १६ पं० ८–१०। पं० ८, ९. जाव सव्वि°, जाव तं, दृश्यतां पृ० २१६ पं० ९–१०।

पृ० २२१ पं० ३, १६, १७. जाव, दृश्यतां पृ० २१९ पं० १–२। पं० ४. जाव, दृश्यतां पृ० २१९ पं० २–३। पं० ५. जाव, दृश्यतां पृ० २१९ पं० ४—पृ० २२० पं० १। पं० १२. जाव, दृश्यतां पृ० २१९ पं० ५—पृ० २२० पं० १। पं० १४. जाव, दृश्यतां पृ० २१६ पं० ९–१०। पं० २१. जाव, दृश्यतां पृ० ४३ पं० ७।

पृ० २२२ पं० ३. जाव, दृश्यतां पृ० ४३ पं० ११–१५। पं० ४. जाव, दृश्यतां पृ० ११४ पं० ४ टि० ३। पं० ६. जाव, दृश्यतां पृ० ११४ पं० ४ टि० ३। पं० ८. जाव, दृश्यतां पृ० ११४ पं० ४, तथा तृतीयपरिशिष्टे अस्य टिप्पनकम्। पं० १०. जाव, दृश्यतां पृ० ४३ पं० १५–१६। पं० १३. जाव, दृश्यतां पृ० ५५ पं० ११। पं० १४. जाव, दृश्यतां पृ० ४४ पं० १२–१२। पं० १५. जाव, दृश्यतां पृ० १९६ पं० ५–६। पं० १६. जाव, दृश्यतां पृ० ४५ पं० ११। पं० १८. जाव, दृश्यतां पृ० ४१ पं० ६।

पृ० २२३ पं० ११. जाव, दृश्यतां पृ० १२४ पं० १–१०।

पृ० २२४ पं० ७, ८. जाव, दृश्यतां तृतीयपरिशिष्टे एतत्स्थानसम्बन्धि टिप्पनकम्। पं० २१. जाव, दृश्यतां पृ० ९२ पं० ४–५।

पृ० २२५ पं० ७. जाव, दृश्यतां पृ० २८ पं० २२—पृ० २९ पं० २। पं० ११ जाव, दृश्यतां पृ० ६० पं० ६।

पृ० २२६ पं० १. जाव, दृश्यतां पृ० ११० पं० १०–१३। पं० २. जाव, दृश्यतां पृ० २२५ पं० १२–१४।

पृ० २२७ पं० २. जाव उव°, दृश्यतां पृ० २१३ पं० ६। प० ६. जाव, दृश्यतां पृ० ३२७ पं० ५–६। पं० ९. जाव, दृश्यतां तृतीयपरिशिष्टे पृ० ५०५ पं० ९–१०।

पृ० २२९ पं० ७. जाव, दृश्यतां पृ० २० पं० १६–१८। पं० ८. जाव, दृश्यतां पृ० २२६ पं० ७–११। पं० १३. जाव, दृश्यतां पृ० २३ पं० ५–६।

पृ० २३० पं० २. जाव, दृश्यतां पृ० २२९ पं० ६–१०। पं० १२. जाव, दृश्यतां पृ० २३ पं० ५–६। पं० १४. जाव, दृश्यतां पृ० २३० पं० ७–९।

पृ० २३१ पं० ३. जाव, दृश्यतां पृ० २३० पं० १५।

पृ० २३२ पं० १६. जाव, दृश्यतां पृ० २२६ पं० ७–११। पं० १७. जाव, दृश्यतां पृ० २२९ पं० ६–१२।

पृ० २३३ पं० २. जाव, दृश्यतां पृ० ६३ पं० १८–पृ० ६४ पं० २। पं० ६. जाव, दृश्यतां पृ० ११४ पं० ४ टि० ३। पं० ७. जाव, दृश्यतां पृ० २२५ पं० २–४। पं० ८, ९. जाव, दृश्यतां पृ० २२५ पं० ६–पृ० २३२ पं० १२। पं० १७. जाव, दृश्यतां पृ० २३३ पं० १३–१६। पं० २२. जाव, दृश्यतां पृ० ५६ पं० ९–१०।

पृ० २३४ पं० १. जाव, दृश्यतां पृ० ७४ पं० १९। पं० १४. जाव, दृश्यतां पृ० ७४ पं० २०। पं० १५. जाव, दृश्यतां पृ० ७४ पं० २३–२४।

पृ० २३५ पं० १. जाव, दृश्यतां पृ० ७४ पं० २३–२४। पं० २. जाव, दृश्यतां पृ० ७५ पं० ३–४। पं० ४. जाव दृश्यतां पृ० ७६ पं० १०–१२। पं० १०. जाव, दृश्यतां पृ० ७६ पं० १९।

पृ० २३७ पं० ३. जाव, दृश्यतां पृ० १४८ पं० १–२।

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

पृ० २३८ पं० १२. जाव, दृश्यतां पृ० ३३ पं० १७-१८। पं० १९. जाव, दृश्यतां पृ० २३८ पं० १३-१४। पं० १९. जाव अंग°, दृश्यतां पृ० २३८ पं० १३-१७।

पृ० २३९ पं० ३, २१. जाव, दृश्यतां पृ० २३८ पं० १३-१७। पं० ५. जाव, दृश्यतां पृ० १२ पं० १२। पं० ९. जाव, दृश्यतां पृ० १२ पं० ८-११। पं० १५. जाव, दृश्यतां पृ० ११ पं० ६-७। पं० २३. जाव, दृश्यतां पृ० २३९ पं० ३-६।

पृ० २४० पं० ४. जाव, दृश्यतां पृ० २३८ पं० १३-१७। पं० २०. जाव, दृश्यतां पृ० ३७ पं० १-पृ० ३९ पं० ६।

पृ० २४१ पं० ४. जाव, दृश्यतां पृ० २४० पं० २३। पं० ९. जाव, दृश्यतां पृ० २२७ पं० १४-१६। पं० १२. जाव, दृश्यतां पृ० २४१ पं० ८-९। पं० १४, जाव, दृश्यतां पृ० ७० पं० १२ टि० १८। पं० १८. जाव, दृश्यतां भगवतीसूत्रे २।५।२२-२३। पं० २३ जाव, दृश्यतां पृ० २४१ पं० ४।

पृ० २४२ पं० १. °गर जाव, °सर जाव, दृश्यतां पृ० १५० पं० १९। पं० ७ जाव, दृश्यतां पृ० ७० पं० १२ टि० १८। पं० १६, १८. जाव, दृश्यतां पृ० ११४ पं० ४ टि० ३।

पृ० २४३ पं० १. जाव, दृश्यतां पृ० ११५ पं० १६। पं० ६. जाव, दृश्यतां पृ० २४१ पं० ४। पं० १०. जाव, दृश्यतां पृ० २४२ पं० ११-पृ० २४३ पं० १। पं० १६. जाव, दृश्यतां पृ० ३६ पं० ५। पं० १७. जाव, दृश्यतां पृ० ५३ पं० ३-४।

पृ० २४४ पं० १०, १६. जाव, दृश्यतां पृ० २३५ पं० १३-१५। पं० १६. °हीणा जाव, दृश्यतां पृ० २४४ पं० ११। पं० १७. जाव, दृश्यतां पृ० २४४ पं० १२। पं० २१. जाव, दृश्यतां पृ० १४ पं० ५-पृ० १६ पं० ३। पं० २२. जाव, दृश्यतां पृ० २४४ पं० २०।

पृ० २४५ पं० ५. जाव, दृश्यतां पृ० ३ टि० ३। पं० ७. जाव, दृश्यतां पृ० २३८ पं० १३-१४। पं० १५. जाव, दृश्यतां पृ० २४२ पं० ८-१०। पं० १९. जाव, दृश्यतां पृ० ३२ पं० १६।

पृ० २४६ पं० १, १४. जाव, दृश्यतां पृ० १६ पं० ८-१०। पं० ३. जाव, दृश्यतां पृ० ११ पं० २-४। अत्रेदमवधेयम्—यद्यपि पृ० ११ पं० ४ मध्ये 'गिराहिं' इति पाठो वर्तते, तथापि तत्र सं० १ ला० १ जे० २ मध्ये 'वग्गूहिं' इति पाठोऽप्यस्ति। यद्यपि टीकाकृता तत्र 'गोभिः वाग्भिः' इति व्याख्यातत्वात् 'गिराहिं' इति पाठः टीकाकृतां सम्मतः, तथापि पृ० १२ पं० १ मध्ये 'वग्गूहिं' इति पाठस्य विद्यमानत्वात् ऐकरूप्यापेक्षया 'गिराहिं' इति पाठस्य स्थाने 'वग्गूहिं' इति पाठः समञ्जसतरो भाति। पं० ९, १२. जाव, दृश्यतां पृ० ६१ पं० १३। पं० १५. जाव, दृश्यतां पृ० १७ पं० ९-१०।

पृ० २४७ पं० १. जाव, दृश्यतां पृ० १७३ पं० १६। पं० ५. जाव, दृश्यतां पृ० २४५ पं० १९-पृ० २४७ पं० २। पं० ८. जाव, दृश्यतां पृ० २०८ पं० ५।

पृ० २४८ पं० ९. जाव, दृश्यतां पृ० २४७ पं० ८। पं० ११. जाव, दृश्यतां पृ० २४७ पं० ९-११। पं० १२. जाव, दृश्यतां पृ० २४७ पं० ११-१३। पं० १४. जाव, दृश्यतां पृ० २४ पं० ८, तथा तृतीयपरिशिष्टे अस्य टिप्पनकम्।

पृ० २४९ पं० १४. जाव, दृश्यतां पृ० ७६ पं० ३-४।

पृ० २५० पं० ७. जाव, दृश्यतां पृ० ६३ पं० १८। पं० १७. जाव, दृश्यतां पृ० ५ पं० ८-९। पं० २२. जाव, दृश्यतां पृ० १९० पं० ९-१४।

पृ० २५२ पं० १०, ११, १२. जाव, दृश्यतां पृ० २५१ पं० १७-पृ० २५२ पं० ३।

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

पं० १३. जाव, दृश्यतां पृ० २६१ पं० ४–५।

पृ० २५३ पं० १. जाव, दृश्यतां पृ० २५२ पं० १४–पृ० २५३ पं० १। पं० ११. जाव, दृश्यतां पृ० ७७ पं० १० टि० ७। पं० १३. जाव, दृश्यतां पृ० २१८ पं० २ टि० १। पं० १७. जाव, दृश्यतां पृ० २५३ पं० १४–१५। पं० १९. जाव, दृश्यतां पृ० २५३ पं० १४–१५।

पृ० २५४ पं० ४. जाव, दृश्यतां पृ० २५३ पं० ११–१३। पं० ७. जाव, दृश्यतां पृ० २५३ पं० १६–१७। पं० ८. जाव, दृश्यतां पृ० २५३ पं० १८–१९। पं० ९. जाव, दृश्यतां पृ० ४३ पं० ११–१२, पृ० २५४ पं० १६–१७। पं० ११. जाव, दृश्यतां पृ० २५३ पं० १८–१९। पं० १३. जाव, दृश्यतां पृ० १०० पं० ४–५। पं० १८. जाव, दृश्यतां पृ० २५३ पं० १३–१५। पं० १९. जाव, दृश्यतां पृ० २५४ पं० १२।

पृ० २५५ पं० ५. जाव, दृश्यतां पृ० २७ पं० १३–१४। पं० ७. जाव, अत्र 'जाव' शब्देन 'पाहुडं' इति पाठो ग्राह्यो भाति, दृश्यतां पृ० २५५ पं० ६। पं० ११. जाव, दृश्यतां पृ० ३१ पं० ८। पं० १५. जाव, दृश्यतां पृ० ७६ पं० १९।

पृ० २५६ पं० ६. जाव, दृश्यतां पृ० ७७ पं० १४। पं० ८. जाव, दृश्यतां पृ० ९१ पं० ८।

पृ० २५७ पं० ७. जाव, दृश्यतां पृ० २५७ पं० ५–६। पं० ८. जाव, दृश्यतां पृ० १७ पं० १७. पृ० ११ पं० ६। पं० ११. जाव, दृश्यतां पृ० २७ पं० २। पं० १४. जाव, दृश्यतां पृ० २४१ पं० १३–१४। पं० १६. जाव, दृश्यतां पृ० ४ पं० ४–५। पं० १७. जाव, दृश्यतां पृ० ३ पं० ८– पृ० ४ पं० १।

पृ० २५८ पं० ३. जाव. दृश्यतां भगवतीसूत्रे २।५।२२–२३। पं० १७, १८. जाव, दृश्यतां पृ० २५६ पं० १९।

पृ० २५९ पं० ८. जाव, दृश्यतां पृ० २५९ पं० ४। पं० ११, १५. जाव, दृश्यतां पृ० २५९ पं० ४।

पृ० २६० पं० १. जाव, दृश्यतां पृ० ७४ पं० १९। पं० ३, ४. जाव, दृश्यतां पृ० ७४ पं० २३–२४। पं० ९. जाव. दृश्यतां पृ० २५९ पं० ४। पं० २०. जाव, दृश्यतां पृ० २६० पं० १४–१९।

पृ० २६१ पं० जाव विगीद, दृश्यतां पृ० ७५ पं० १७, तथा तृतीयपरिशिष्टे अस्य टिप्पनकम्। पं० ४. जाव, दृश्यतां पृ० २५८ पं० ५–९। पं० ५. जाव, दृश्यतां पृ० २५८ पं० ९– पृ० २६० पं० ६। पं० १०. जाव, दृश्यतां पृ० ७६ पं० १७–१९। पं० १२, १७. जाव, दृश्यतां पृ० २५७ पं० २। पं० १४, १८. जाव, दृश्यतां पृ० २५९ पं० ४।

पृ० २६२ पं० १. जाव, दृश्यतां पृ० २६१ पं० १७–१८। पं० २. जाव, दृश्यतां पृ० ६२ पं० १०। पं० ५. जाव, दृश्यतां पृ० २५७ पं० २–३। पं० ६. जाव, दृश्यतां पृ० २६१ पं० १७–१८। पं० ११. जाव, दृश्यतां पृ० २३ पं० ५–६।

पृ० २६६ पं० ९. जाव, दृश्यतां पृ० ११ पं० ६–७। पं० ११. जाव, दृश्यतां पृ० ८ टि० १।

पृ० २६७. पं० ६. जाव, दृश्यतां पृ० ४५ पं० ५–७। पं० १४. जाव, दृश्यतां पृ० २६७ पं० ७–९। पं० १८. जाव, दृश्यतां पृ० ३६ पं० ५–१२।

पृ० २६८ पं० २. जाव, दृश्यतां पृ० ८३ पं० ३–४। पं० ५. जाव, दृश्यतां पृ० ३६ पं० ४–१२।

पृ० २६९ पं० १. जाव, दृश्यतां पृ० ३६ पं० ११–१२। पं० १४. जाव, दृश्यतां पृ० २६९ पं० ५–७।

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

पृ० २७० पं० ४. जाव, दृश्यतां पृ० २६९ पं० ११। पं० ६, ११, १२, १७. जाव, दृश्यतां पृ० २४ पं० ८, तथा तृतीयपरिशिष्टे अस्य टिप्पनकम्। पं. १५. जाव, दृश्यतां पृ० २६९ पं० १४–पृ० २७० पं० २। पं० १६. जाव, दृश्यतां पृ० २७० पं० ३–५।

पृ० २७१ पं० १८. जाव, दृश्यतां पृ० ४५ पं० ५।

पृ० २७२ पं० ८. जाव, दृश्यतां पृ० २७ पं० २। पं० १०. जाव, दृश्यतां पृ० २७२ पं० ३–९। पं० २०. जाव, दृश्यतां पृ० २७२ पं० ७।

पृ० २७३ पं० ७. जाव, दृश्यतां पृ० ३३ पं० ६–७। पं० १३. जाव, दृश्यतां पृ० २६९ पं० ५–१५। पं० १५. जाव, दृश्यतां पृ० २७० पं० ३–६। पं. १६. जाव, दृश्यतां पृ० २४ पं० ८, तथा तृतीयपरिशिष्टे अस्य टिप्पनकम्।

पृ० २७४ पं० ५. जाव, दृश्यतां पृ० २४१ पं० ८–१२। पं० ६. जाव, दृश्यतां पृ० २४१ पं. ११–१२। पं० ९. जाव, दृश्यतां पृ० २४१ पं० १३–१८। पं० १०. जाव, दृश्यतां पृ० २४१ पं० १८–२१। पं० ११, १२. जाव, दृश्यतां पृ० २४० पं० २१–२३। पं० १६. जाव, दृश्यतां पृ० २४२ पं० ६–पृ० २४४ पं० ७।

पृ० २७५ पं० १, ७. जाव, दृश्यतां पृ० ७० पं० १२ टि० १८। पं० ९, १२. जाव, दृश्यतां पृ० ७१ पं० २२–२३।

पृ० २७६ पं० २. जाव, दृश्यतां पृ० ७७ प० १४। पं० ११. जाव, दृश्यतां पृ० २७६ पं० ८।

पृ० २७७ पं० ५. जाव, दृश्यतां पृ० ७० पं० १२ टि० १८। पं० ७. जाव, दृश्यतां पृ० २७६ पं० १३–पृ० २७७ पं० २।

पृ० २७९ पं० ९. जाव, दृश्यतां पृ० ७६ पं० १७–१८।

पृ० २८० पं० १. जाव, दृश्यतां पृ० १४८ पं० १–३।

पृ० २८१ पं० ५. जाव, दृश्यतां पृ० १७ पं० ११।

पृ० २८२ पं० ९. जाव, दृश्यतां पृ० २८० पं० १३–१७। पं० ११. जाव, दृश्यतां पृ०, २७ पं० १३–१४।

पृ० २८३ पं० १. जाव, दृश्यतां पृ० १०७ पं० १७ पृ० १०८ पं० १। पं० ९, १३, १५, १६, १८, १९. जाव, दृश्यतां पृ० २८० पं० १८–पृ० २८१ पं० ४। पं० १०. जाव दृश्यतां पृ० २८२ पं० १३–पृ० २८३ पं० ५।

पृ० २८४ पं० २, ३, ५, ६. जाव, दृश्यतां पृ० २८० पं० १८–पृ० २८१ पं० ४। पं० १५. जाव, दृश्यतां पृ० ३९ पं० १३–पृ० ४० पं० ७। पं० २०. जाव, दृश्यतां पृ० २८४ पं० १०–११।

पृ० २८५ पं० १५. जाव, दृश्यतां पृ० २८५ पं० १२–१३। पं० १७. जाव, दृश्यतां पृ० २८५ पं० ८–९।

पृ० २८६ पं० ८. जाव, दृश्यतां पृ० १५० पं० १३। पं० ११. जाव, दृश्यतां पृ० २८५ पं० १८–पृ० २८६ पं० १०। पं० १०. जाव, दृश्यतां पृ० २३ पं० ५ टि० ६।

पृ० २८८ पं० २. जाव, दृश्यतां पृ० ११ पं० ६–७। पं० ३. जाव, दृश्यतां पृ० ५— पं० १०–पृ० ६ पं० १, तथा पृ० २८८ पं० २०–२६।

पृ० २९१ पं० ३. जाव, दृश्यतां पृ० २८९ पं० ४–६। पं० १०. जाव, दृश्यतां पृ० २० पं० ४–५। पं० १५. जाव, दृश्यतां पृ० २८४ पं० ९–१२।

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

पृ० २९२ पं० ९. जाव, दृश्यतां पृ० २८४ पं० १९-पृ० २८५ पं० ४। पं० ११. जाव, दृश्यतां पृ० २८५ पं० ५-९। पं० १३, १५. जाव, दृश्यतां पृ० २८५ पं० १२-१७।

पृ० २९३ पं० २. जाव, दृश्यतां पृ० २०९ पं० २-३। पं० ४. जाव, दृश्यतां पृ० ५ टि० १।

पृ० २९४ पं० १५. जाव, दृश्यतां पृ० २९५ पं० १-२।

पृ० २९५ पं० ५. जाव, दृश्यतां पृ० २९५ पं० १-२।

पृ० २९६ पं० १. जाव, दृश्यतां पृ० २९४ पं० ११-१२। पं० २. जाव, दृश्यतां पृ० २९४ पं० १३-१४। पं० ४. जाव, दृश्यतां पृ० २४२ पं० १। पं० १३. जाव, दृश्यतां पृ० ४ पं० ६-७।

पृ० २९७ पं० ३. जाव, दृश्यतां पृ० ८ टि० १। पं० २३. जाव, दृश्यतां पृ० २४ पं० ८।

पृ० २९८ पं० १, ४. जाव, दृश्यतां पृ० २४ पं० ८।

पृ० २९९ पं० १०, १३. जाव, दृश्यतां पृ० २९८ पं० १५। पं० १७. जाव, दृश्यतां पृ० २९९ पं० १३-१७।

पृ० ३०० पं० १४. जाव, दृश्यतां पृ० ३६ पं० ९-१०। पं० १८. जाव, दृश्यत पृ० २९९ पं० २।

पृ० ३०१ पं० १. जाव, दृश्यतां पृ० २९८ पं० १५। पं० ३. जाव, दृश्यतां पृ० २८ पं० ११। पं० ७. जाव, दृश्यतां पृ० २९९ पं० ४-१२। पं० ९. जाव, दृश्यतां पृ० २९४ पं० १०-१४। पं० १२. जाव, दृश्यतां पृ० २९८ पं० १५।

पृ० ३०२ पं० ६. जाव, दृश्यतां पृ० ३०२ पं० १-५। पं० १२. जाव, दृश्यतां पृ० २५ पं० ७।

पृ० ३०३ पं० ३. जाव, दृश्यतां पृ० ३०२ पं० ३-४। पं० ८. जाव, दृश्यतां पृ० २९७ पं० ६-१२। पं० ९. जाव, दृश्यतां पृ० २९८ पं० २। पं० ११. जाव, दृश्यतां पृ० ३०३ पं० ८-९।

पृ० ३०४ पं० १३. जाव, दृश्यतां पृ० ३०४ पं० २-७।

पृ० ३०५ पं० ६. जाव, दृश्यतां पृ० ३०४ पं० ८—पृ० ३०५ पं० ३।

पृ० ३०७ पं० २, ३, ११, १४. जाव, दृश्यता पृ० १७५ पं० १७।

पृ० ३०८ पं० ५, ८. जाव, दृश्यतां पृ० १७५ पं० १७।

पृ० ३०९ पं० ९. जाव, दृश्यतां पृ० ३०९ पं० ७-८।

पृ० ३१० पं० १. जाव, दृश्यतां पृ० ३०९ पं० १२-१५।

पृ० ३१२ पं० १५. जाव, दृश्यतां पृ० ३१२ पं० १२-१३। पं० २०. जाव, दृश्यतां पृ० ३०९ पं० ७-८।

पृ० ३१३ पं० ४. जाव, दृश्यतां पृ० ३०४ पं० १-२। पं० ६. जाव, दृश्यतां पृ० ४ पं० ६-७।

पृ० ३१४ पं० ३, ७ जाव, दृश्यतां पृ० ३११ पं० २। पं० ८, १० जाव, दृश्यतां पृ० ३१४ पं० ४-५। पं० ११. जाव, दृश्यतां पृ० ३१४ पं० ५-६। पं० १६. जाव, दृश्यतां पृ० ३०४ पं० १-२।

पृ० ३१५ पं० १४. जाव, दृश्यतां पृ० ३१३ पं० ८ पृ० ३१४ पं० १४। पं० १५. जाव, दृश्यतां पृ० ३१४ पं० ४-पृ० ३१५ पं० २।

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

पृ० ३१६ पं० ८. जाव, दृश्यतां पृ० ३१६ पं० ३–४। पं० १२. जाव, दृश्यतां पृ० ३०१ पं० ३। पं० १५. जाव, दृश्यतां पृ० १७ पं० ११–१२।

पृ० ३१७ पं० २. जाव, दृश्यतां पृ० ३४ पं० ९–११। पं० ११. जाव, दृश्यतां पृ० ४५ पं० ११। पं० १४. जाव, दृश्यतां पृ० ४४ पं० ११–१४। पं० १६. **जाव पच्च°**, दृश्यतां पृ० ५५ पं० ११। पं० १६. **जाव भवि°**, दृश्यतां पृ० ५५ पं० ११।

पृ० ३१८ पं० १ जाव, दृश्यतां पृ० ४८ पं० २२–पृ० ४९ पं० १५। पं० ५. जाव, दृश्यतां पृ० ५३ पं० १–पृ० ५५ पं० २। पं० ८. जाव, दृश्यतां पृ० ५६ पं० ६–२०। पं० १०. जाव, दृश्यतां पृ० ५५ पं० २–पृ० ५६ पं० २०। पं० १९. जाव, दृश्यतां पृ० ३१८ पं० १६–१७।

पृ० ३१९ पं० १. जाव, दृश्यतां पृ० ४ पं० २–५। पं० ५. जाव, दृश्यतां पृ० ३१९ पं० २। पं० ८. जाव, दृश्यतां पृ० ४ पं० ३–४। पं० ९. जाव, दृश्यतां पृ० ४ पं० ४–५। पं० ११. जाव, दृश्यतां भगवतीसूत्रे २।५।२२–२४। पं० १८. जाव, दृश्यतां पृ० ३१९ पं० १२–१४।

पृ० ३२० पं० ३. जाव, दृश्यतां पृ० ७४ पं० १५–पृ० ७५ पं० ६। पं० ६. जाव, दृश्यतां "तए णं से दढपइण्णे केवली बहूइं वासाइं केवलिपरियागं पाउणिहिति, केवलिपरियागं पाउणित्ता मासियाए संलेहणाए अप्पाणं झूसित्ता सट्ठिं भत्ताइं अणसणाए छेएत्ता जस्सट्ठाए कीरइ णग्गभावे मुंडभावे अण्हाणए......उच्चावया गामकंटका बावीसं परीसहोवसग्गा अहियासिज्जंति तमट्ठमाराहित्ता चरिमेहिं उस्सासणिस्सासेहिं सिज्झिहिति...।" इति पाठः **औपपातिकसूत्रे**। पं० ७. जाव, दृश्यतां पृ० १२२ पं० २०–२१।

पं० १२, **जाव महा°** दृश्यतां पृ० ७६ पं० १७–१८। पं० १३. जावंत, दृश्यतां पृ० ७६ पं० १८–१९।

पृ० ३२१ पं० ५. जाव, दृश्यतां पृ० ७७ पं० १४। पं० ७ जाव, दृश्यतां पृ० १५२ पं० ६– पृ० १५४ पं० ५। पं० १३, १५, १८. जाव, दृश्यतां पृ० २४ पं० ८, तथा तृतीयपरिशिष्टे इत्यस्य टिप्पनकम्।

पृ० ३२२ पं० ८ जाव, दृश्यतां पृ० ३२२ पं० ५–१।

पृ० ३२४ पं० ९. जाव, दृश्यतां पृ० ३२४ पं० ५। पं० १५. जाव, दृश्यतां पृ० १६१ पं० १०–११।

पृ० ३२५ पं० २. **जाव बहवे**, दृश्यतां पृ० ३२३ पं० १३–१४। पं० २. **जाव जणे°**, दृश्यतां पृ० ३२२ पं० १४ टि० १५। पं० १३. जाव, दृश्यतां पृ० ३२७ पं० ५–६। पं० १४. जाव, दृश्यतां पृ० २२७ पं० ६–७।

पृ० ३२६ पं० १. जाव, दृश्यतां ३२५ पं० १५ टि० २१। पं० ५. जाव दृश्यतां पृ० २९ पं० ११। पं० ६. जाव, दृश्यतां पृ० ३२५ पं० १२। पं० ९. जाव, दृश्यतां पृ० १५२ पं० १६–१७।

पृ० ३२७ पं० १ जाव, दृश्यतां पृ० ३२५ पं० ११। पं० ४. जाव, दृश्यतां पृ० ३२६ पं० १३। पं० ६, जाव, दृश्यतां पृ० २२७ पं० ६–७। पं० ११, २०. जाव, दृश्यतां पृ० ३२७ पं० २–३। पं० १३. जाव, दृश्यतां पृ० ३२६ पं० २–३। पं० १६. जाव, दृश्यतां पृ० ३२७ पं० २–३।

पृ० ३२८ पं० ३. जाव, दृश्यतां पृ० ३२८ पं० २। पं० १२. जाव, दृश्यतां पृ० ३२८ पं० २–३। पं० १९. जाव, दृश्यतां पृ० २५ पं० ७।

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

पृ० ३२९ पं० १०. जाव, दृश्यतां पृ० ३२९ पं० ६–८। पं० १३. जाव, दृश्यतां पृ० ३२८ पं० २। पं० १४, १५. जाव, दृश्यतां पृ० १०० पं० ६–८।

पृ० ३३३ पं० ५. जाव, दृश्यतां पृ० ७६ पं० २०।

पृ० ३३५ पं० १०. जाव, दृश्यतां पृ० ३३४ पं० १५–१८। पं० १२. जाव, दृश्यतां पृ० ३३५ पं० २–३।

पृ० ३३९ पं० ५ जाव, दृश्यतां पृ० २०९ पं० १२–१३। पं० ९. जाव, दृश्यतां पृ० २। पं० १३. जाव, दृश्यतां पृ० ३३८ पं० १–४।

पृ० ३४० पं० ७ जाव, दृश्यतां पृ० ७ पं० ७ टि० ८। पं० ८, जाव, दृश्यतां पृ० ४० पं० १४।

पृ० ३४१ पं० ५. जाव, दृश्यतां पृ० ३४० पं० १२–१४।

पृ० ३४२ पं० ५. जाव, दृश्यतां पृ० ३४१ पं० १७–१८। पं० १०. जाव, दृश्यतां पृ० ८६ पं० ५ टि० ८। पं० १३, १४. जाव, दृश्यतां पृ० १७५ पं० १७–१८।

पृ० ३४४ पं० २. जाव, दृश्यतां पृ० १०० पं० ७–८।

पृ० ३४५ पं० १४. जाव, दृश्यतां पृ० ३४५ पं० ६–८।

पृ० ३४६ पं० २. जाव, दृश्यतां पृ० ३४५ पं० ५-८। पं० ५. जाव, दृश्यतां पृ० ८५ पं० ४।

पृ० ३४७ पं० ८. जाव, दृश्यतां पृ० ४६ पं० ९–११। पं० ११. जाव, दृश्यतां पृ० ३५४ पं० ९–१२।

पृ० ३४८ पं० ७ जाव, दृश्यतां पृ० १०७ पं० ४–६। पं० १६. जाव, दृश्यतां पृ० १२२ पं० १९–२१।

पृ० ३४९ पं० ३. जाव, दृश्यतां पृ० ४ पं० ६–७। पं० ८. जाव, दृश्यतां पृ० ११ पं० ६–७। पं० १०. जाव, दृश्यतां पृ० ४४ पं० १२–१४। पं० १२. जाव, दृश्यतां पृ० ५७ पं० १४। पं० १३. जाव, दृश्यतां पृ० २६ पं० १। पं० १४. जाव, दृश्यतां पृ० २५ पं० १८–पृ० २६ पं० १।

पृ० ३५० पं० १४. जाव, दृश्यतां पृ० १२५ पं० ११–पृ० १२६ पं० ३। पं० १५. जाव, दृश्यतां पृ० १२६ पं० ४–९।

पृ० ३५१ पं० ६. जाव पव्व°, अत्र 'जाव' शब्देन "विच्छड्डइत्ता, विगोवइत्ता, दाणं दायारेहिं परिभाइत्ता, दाणं दाइयाणं परिभाइत्ता।" इति पर्युषणाकल्पसूत्रे भगवन्महावीरप्रव्रज्याधिकारे भणितः पाठः ग्राह्यो भाति। पं० ७. जाव, दृश्यतां पृ० ७ पं० १३–१४। पं० ७. जाव अज्झो°, दृश्यतां पृ० २३२ पं० ९। पं० ८. जाव, दृश्यतां पृ० ३५१ पं० ५–७। पं० ८. जाव, दृश्यतां पृ० २० पं० १५–१८। पं० १३. जाव, दृश्यतां पृ० २६ पं० १। पं० १७, २०. जाव, दृश्यतां पृ० २४ पं० ८।

पृ० ३५२ पं० ३. जाव, दृश्यतां पृ० २४ पं० ८। पं० ५. जाव, दृश्यतां पृ० ३५२ पं० २। पं० ७. जाव, दृश्यतां पृ० २० पं० १५–१८। पं० ११. जाव, दृश्यतां पृ० ४९ पं० १०।

पृ० ३५३ पं० ४. जाव, दृश्यतां पृ० ६२ पं० १४–१५ टि० २०। पं० ६. जाव, दृश्यतां पृ० २३२ पं० ९। पं० ९. जाव, दृश्यतां पृ० २६ पं० १। पं० १३. जाव, दृश्यतां भगवतीसूत्रे २.५।२२–२३।

पृ० ३५४ पं० १. जाव, दृश्यतां पृ० ११ पं० ६–७। पं० २. जाव, दृश्यतां पृ० ७४ पं० ९। पं० ४. जाव मि°, दृश्यतां पृ० ७४ पं० २३–पृ० ७५ पं० १। पं० ४. जाव आलो°, दृश्यतां पृ० ७५ पं० १–पृ० ७६ पं १४। पं० ५. जाव, दृश्यतां पृ० ७६ पं० १८–१९।

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

पं० ७. जाव, दृश्यतां पृ० १०० पं० ४–५। पं० ८. जाव, दृश्यतां पृ० ३२९ पं० १३–१४। पं० १२. जाव, दृश्यतां पृ० ९१ पं० १२–१३। पं० १४, १६. जाव, दृश्यतां पृ० ५ पं० १०–पृ० ६ पं० १।

पृ० ३५५ पं० ४. जाव, दृश्यतां पृ० ३ पं० ३–पृ० ४ पं० १। पं० ७. जाव, दृश्यतां पृ० ४ पं० ४–५। पं० १०, १२, १३. जाव, दृश्यतां पृ० ५ पं० १०–पृ० ६ पं० १।

पृ० ३५६ पं० १, २, ४, ५. जाव, दृश्यतां पृ० ५ पं० १० पृ० ६ पं० १। पं० ७. जाव, दृश्यताम् **औपपातिकसूत्रे** चम्पानगर्यां भगवन्महावीरस्वामिसमवसरणाधिकारे। पं० १३. दृश्यतां पृ० १८३ पं० १०।

पृ० ३५७ पं० ३. जाव, दृश्यतां पृ० २७ पं० ५। पं० ४. जाव, दृश्यतां पृ० ४३ पं० ३–५। पं० ७, ८, ९, १५ जाव, दृश्यतां **राजप्रश्नीयसूत्रे** सूरियाभदेववक्तव्यताप्रकरणे। पं० १८. जाव, दृश्यतां पृ० ७७ पं० १४, तथा तृतीयपरिशिष्टे इत्यस्य टिप्पनकम्। पं० १९. जाव, पृ० ८ टि० १।

पृ० ३५८ पं० ५, ८ जाव, दृश्यताम् **औपपातिकसूत्रे** भगवतो महावीरस्य चम्पानगर्यां पूर्णभद्रचैत्ये समवसरणाधिकारे। पं० ६, ११, १९ जाव, दृश्यतां पृ० १० पं० ६–७। पं० ७. जाव, दृश्यतां पृ० ११ पं० ६–७।

पृ० ३५९ पं० १ जाव, दृश्यतां पृ० ४३ पं० ११–१५। पं० ३. जाव, दृश्यतां पृ० ४३ पं० १५–१६। पं० ५ जाव, दृश्यतां पृ० १० पं० ६–७। पं० १८. जाव, दृश्यतां पृ० ३६ पं० ६–१२। पं० २१ जाव, दृश्यतां पृ० ३३ पं० ३–४।

पृ० ३६० पं० ४. जाव, दृश्यतां पृ० ४५ पं० ५–७। पं० ६. जाव, दृश्यतां पृ० ५५ पं० १२। पं० १५. जाव, दृश्यतां पृ० ७० पं० ७– पृ० ७१ पं० १३। पं० १६. जाव, दृश्यतां पृ० ७० पं० १२ टि० १८।

पृ० ३६१ पं० ७, १९. जाव, दृश्यतां पृ० ३६१ पं० १–४। पं० ८. जाव, दृश्यतां पृ० २७७ पं० ८ टि० ८। पं० १४. जाव वारि°, दृश्यतां पृ० २७८ पं० ३–४ टि० ६। पं० १४ जाव समु°, दृश्यतां पृ० २७ पं० ५।

पृ० ३६२ पं० १०. जाव, दृश्यतां पृ० ४९ पं० १४, तथा तृतीयपरिशिष्टे अस्य टिप्पनकम्। पं० १६, १८, २० जाव, दृश्यतां पृ० ५ पं० १० पृ० ६ पं० १ टि० २।

पृ० ३६३ पं० २. जाव दृश्यताम् **औपपातिकसूत्रे** चम्पानगर्यां भगवन्महावीरसमवसरणाधिकारे। पं० १०, १४. जाव, दृश्यतां पृ० ३५८ पं० ३–पृ० ३६२ पं० १५। पं० १८. जाव दृश्यतां पृ० ५ पं० १०–पृ० ६ पं० १ टि० २।

पृ० ३६४ पं० १, २, ४, १७, २०. जाव, दृश्यतां पृ० ५ पं० १०–पृ० ६ पं० १ टि० २। पं० ७. जाव, दृश्यताम् **औपपातिकसूत्रे** चम्पानगर्यां भगवन्महावीरसमवसरणाधिकारे। पं० ९. जाव, दृश्यतां पृ० ३५६ पं० ९–पृ० ३५७ पं० ९।

पृ० ३६५ पं० २, १६. जाव, दृश्यताम् **औपपातिकसूत्रे** चम्पानगर्यां भगवन्महावीरसमवसरणाधिकारे। पं० ४. जाव, दृश्यतां पृ० ३५६ पं० ९–पृ० ३५७ पं० ९। पं० १३. जाव, दृश्यतां पृ० ५ पं० १०–पृ० ६ पं० १ टि० २।

पृ० ३६६ पं० ५. जाव, दृश्यतां **बृहत्संग्रहणीप्रकरणे**—

"असुरा नाग सुवन्ना, विज्जु अग्गी य दीव उदही अ।
दिसि पवण थणिय दसविह, भवणवइ तेसु दु दु इंदा॥

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

चमरे बली अ धरणे भूयाणंदे य वेणुदेवे य।
तत्तो य वेणुदाली, हरिकंते हरिस्सहे चेव ॥
अग्गिसिह अग्गिमाणव पुन्न विसिट्ठे तहेव जलकंते।
जलपह तह अमिअगइऽमियवाहण दाहिणुत्तरओ ॥
वेलंबे य पभंजण, घोस महाघोस एसिमन्नयरो।
जंबुद्दीवं छत्तं, मेरुं दंडं पहु काउं ॥" ॥१९–२२॥

एतद्गाथानुसारेण 'वेणुदालिस्स हरिस्सहस्स अग्गिमाणवस्स विसिट्ठस्स जलपहस्स अमियवाहणस्स पभंजणस्स इति पाठोऽत्र 'जाव'शब्देन ग्राह्यो भाति ॥

पं० ७, जाव, दृश्यतां पृ० ५ पं० १०–पृ० ६ पं० १ टि० २। पं० १८. जाव, दृश्यताम् औपपातिकसूत्रे चम्पानगर्यो भगवन्महावीरसमवसरणाधिकारे।

पृ० ३६७ पं० १३. जाव, दृश्यतां पृ० ५ पं० १०–पृ० ६ पं० १ टि० २। पं० १६. जाव, दृश्यताम् औपपातिकसूत्रे चम्पानगर्यो भगवन्महावीरसमवसरणाधिकारे।

पृ० ३६८ पं० ४, १५. जाव, दृश्यतां पृ० ५ पं० १०– पृ० ६ पं० १ टि० २। पं० १८. जाव, दृश्यताम् औपपातिकसूत्रे चम्पानगर्यो भगवन्महावीरसमवसरणाधिकारे।

पृ० ३६९ पं० ७. जाव, दृश्यतां पृ० ५ पं० १०–पृ० ६ पं० १ टि० २। पं० १२. जाव, दृश्यताम् औपपातिकसूत्रे चम्पानगर्यो भगवन्महावीरसमवसरणाधिकारे।

पृ० ३७० पं० ४. जाव, दृश्यतां पृ० ५ पं० १०–पृ० ६ पं० १ टि० २।

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

पञ्चमं परिशिष्टम्

उपनयगाथाः

[इदमत्रावधेयम्—प्रथमश्रुतस्कन्धस्य एकोनविंशतिसङ्ख्येषु ज्ञातेषु बहूनां ज्ञातानामुपनयः तत्तदध्ययनान्ते सामान्यरूपेण दर्शित एव, तथापि आचार्यश्रीअभयदेवसूरिभिः सर्वेषामप्यध्ययनानां विशेषरूपेण उपनयः तत्तदध्ययनान्ते टीकायां गाथाभिर्दर्शितः। क्वचिद्धस्तलिखितादर्शे सूत्रपुस्तके [ला १ मध्ये] केषाञ्चिदध्ययनानामन्ते एताः काश्चिदुपनयगाथाः सूत्रेण सह दृश्यन्ते तथापि ता न सूत्ररूपाः, किन्तु टीकांशा एव केनचित् सूत्रपुस्तके सूत्रेण सह लिखिताः। एताश्च गाथाः टीकाकृद्भिः कुत उद्धृत्येहोपन्यस्ता इति न सम्यग् ज्ञायतेऽस्माभिः। यथा ता गाथाष्टीकायां दृश्यन्ते तथा अस्मिन् परिशिष्टे पातनिकया सह उपन्यस्यन्ते। आदौ निर्दिष्टोऽङ्कः अध्ययनसंख्याद्योतक इति ध्येयम्]

१. इह गाथा—

"महुरेहिं निउणेहिं वयणेहिं चोययंति आयरिया।
सीसे कहिंचि खलिए जह मेहमुणिं महावीरो ॥ १ ॥"

२. पठ्यते च—

"सिवसाहणेसु आहारविरहिओ जं न वट्टए देहो।
तम्हा धणो व्व विजयं साहू तं तेण पोसेज्जा ॥ १ ॥"

३. भवन्ति चात्र गाथाः —

"जिणवरभासियभावेसु भावसच्चेसु भावओ मइमं।
नो कुज्जा संदेहं संदेहोऽणत्थहेउ त्ति ॥ १ ॥
निस्संदेहत्तं पुण गुणहेऊ जं तं तओ तयं कज्जं।
एत्थं दो सिट्ठिसुया अंडयगाही उदाहरणं ॥ २ ॥"

तथा—

"कत्थ य मइदुब्बलेण तव्विहायरियविरहओ वा वि।
नेयगहणत्तणेणं नाणावरणोदएणं च ॥ १ ॥
हेऊदाहरणासंभवे य सइ सुट्ठु जं न बुज्झिज्जा।
सव्वन्नुमयमवितहं तहा वि इइ चिंतए मइमं ॥ २ ॥
अणुवकयपराणुग्गहपरायणा जं जिणा जगप्पवरा।
जियरागदोसमोहा य णन्नहावाइणो तेण ॥ ३ ॥"

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

४. इह गाथा—

"विसयेसु इंदियाइं रुंभंता रागदोसनिम्मुक्का।
पावंति निव्वुइसुहं कुम्मु व्व मयंगदहसोक्खं ॥ १ ॥
अवरे उ अणत्थपरंपराओ पावेंति पावकम्मवसा।
संसारसागरगया गोमाउग्गसियकुम्मु व्व ॥ २ ॥"

५. इह गाथा—

"सिढिलकयसंजमकज्जा वि होइउं उज्जमंति जइ पच्छा।
संवेगाओ तो सेलउ व्व अराहया होंति ॥ १ ॥"

६. इह गाथे—

"जह मिउलेवालित्तं गुरुयं तुंबं अहो वयइ एवं।
आसवकयकम्मगुरू जीवा वच्चंति अहरगइं ॥
तं चेव तव्विमुक्कं जलोवरिं ठाइ जायलहुभावं।
जह तह कम्मविमुक्का लोयग्गपइट्ठिया होंति ॥ २ ॥"

७. अस्य च ज्ञातस्यैवं विशेषेणोपनयनं निगदन्ति, यथा—

"जह सेट्ठी तह गुरुणो जह णाइजणो तहा समणसंघो।
जह वहुया तह भव्वा जह सालिकणा तह वयाइं ॥ १ ॥
जह सा उज्झियनामा उज्झियसाली जहत्थमभिहाणा।
पेसणगारित्तेणं असंखदुक्खक्खणी जाया ॥ २ ॥
तह भव्वो जो कोई संघसमक्खं गुरुविदिन्नाइं।
पडिवज्जिउं समुज्झइ महव्वयाइं महामोहा ॥ ३ ॥
सो इह चेव भवंमी जणाण धिक्कारभायणं होइ।
परलोए उ दुहत्तो नाणाजोणीसु संचरइ ॥ ४ ॥"
उक्तं च—"धम्माओ भट्ठं" वृत्तम्, "इहेवऽहम्मो" वृत्तम्।
"जह वा सा भोगवती जहत्थनामोवभुत्तसालिकणा।
पेसणविसेसकारित्तणेण पत्ता दुहं चेव ॥ ५ ॥
तह जो महव्वयाइं उवभुंजइ जीविय त्ति पालिंतो।
आहाराइसु सत्तो चत्तो सिवसाहणिच्छाए ॥ ६ ॥
सो एत्थ जहिच्छाए पावइ आहारमाइ लिंगि त्ति।
विउसाण नाइपुज्जो परलोयम्मी दुही चेव ॥ ७ ॥
जह वा रक्खियवहुया रक्खियसालीकणा जहत्थक्खा।
परिजणमण्णा जाया भोगसुहाइं च संपत्ता ॥ ८ ॥
तह जो जीवो सम्मं पडिवज्जित्ता महव्वए पंच।
पालेइ निरइयारे पमायलेसं पि वज्जेंतो ॥ ९ ॥
सो अप्पहिएक्करई इहलोयम्मि वि विऊहिं पणयपओ।
एगंतसुही जायइ परंमि मोक्खं पि पावेइ ॥ १० ॥

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

जह रोहिणी उ सुण्हा रोवियसाली जहत्थमभिहाणा।
वड्ढित्ता सालिकणे पत्ता सव्वस्स सामित्तं ॥ ११ ॥
तह जो भव्वो पाविय वयाइं पालेइ अप्पणा सम्मं।
अन्नेसि वि भव्वाणं देइ अणेगेसिं हियहेउं ॥ १२ ॥
सो इह संघपहाणो जुगप्पहाणे त्ति लहइ संसद्दं।
अप्पपरेसिं कल्लाणकारओ गोयमपहु व्व ॥ १३ ॥
तित्थस्स वुड्ढिकारी अक्खेवणओ कुतित्थियाईणं।
विउसनरसेवियकमो कमेण सिद्धिं पि पावेइ ॥ १४ ॥" त्ति।

८. इह च यद्यपि दृष्टान्त–दार्ष्टान्तिकयोजना सूत्रेण न दर्शिता, तथापि द्रष्टव्या, अन्यथा ज्ञातत्वानुपपत्तेः। सा च किलैवम्—

"उग्गतवसंजमवओ पगिट्ठफलसाहगस्स वि जियस्स।
धम्मविसए वि सुहुमा वि होइ माया अणत्थाय ॥ १ ॥"

९. इह विशेषोपनयमेवं वर्णयन्ति व्याख्यातारः—

"जह रयणदीवदेवी तह एत्थं अविरई महापावा।
जह लाहत्थी वणिया तह सुहकामा इहं जीवा ॥ १ ॥
जह तेहिं भीएहिं दिट्ठो आघायमंडले पुरिसो।
संसारदुक्खभीया पासंति तहेव धम्मकहं ॥ २ ॥
जह तेण तेसि कहिया देवी दुक्खाण कारणं घोरं।
तत्तो च्चिय नित्थारो सेलगजक्खाओ नन्नत्तो ॥ ३ ॥
तह धम्मकहा भव्वाण साहए दिट्ठअविरइसहावो।
सयलदुहहेउभूया विसयाविरइ त्ति जीवाणं ॥ ४ ॥
सत्ताण दुहत्ताणं सरणं चरणं जिणिंदपन्नत्तं।
आणंदरूवनिव्वाणसाहणं तह य देसेइ ॥ ५ ॥
जह तेसिं तरियव्वो रुद्दसमुद्दो तहेव संसारो।
जह तेसि सगिहगमणं निव्वाणगमो तहा एत्थ ॥ ६ ॥
जह सेलगपट्ठाओ भट्ठो देवीए मोहियमईओ।
सावयसहस्सपउरंमि सायरे पाविओ निहणं ॥ ७ ॥
तह अविरईए नडिओ चरणचुओ दुक्खसावयाइण्णे।
निवडइ असारसंसारसायरे दारुणसरूवे ॥ ८ ॥
जह देवीए अक्खोहो पत्तो सट्ठाणजीवियसुहाइं।
तह चरणट्ठिओ साहू अक्खोहो जाइ निव्वाणं ॥ ९ ॥"

१०. विशेषयोजना पुनरेवम्—

"जह चंदो तह साहू राहुवरोहो जहा तह पमाओ।
वण्णाइगुणगणो जह तहा खमाई समणधम्मो ॥ १ ॥
पुण्णो वि पइदिणं जह हायंतो सव्वहा ससी नस्से।
तह पुण्णचरित्तो वि हु कुसीलसंसग्गिमाईहिं ॥ २ ॥

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

जणियपमाओ साहू हायंतो पइदिणं खमाईहिं ।
जायइ नट्ठचरित्तो तत्तो दुक्खाइं पावेइ ॥ ३ ॥"

तथा—

"हीणगुणो वि हु होउं सुहगुरुजोगाइजणियसंवेगो ।
पुण्णसरूवो जायइ विवड्ढमाणो ससहरो व्व ॥ ४ ॥"

११. इह पुनर्विशेषयोजनामेवं वर्णयन्ति—

"जह दावद्दवतरुणो एवं साहू जहेह दीविच्चा ।
वाया तह समणाइयसपक्खवयणाइं दुसहाइं ॥ १ ॥
जह सामुद्दयवाया तहऽण्णतित्थाइ कडुयवयणाइं ।
कुसुमाइसंपया जह सिवमग्गाराहणा तह उ ॥ २ ॥
जह कुसुमाइविणासो सिवमग्गविराहणा तहा नेया ।
जह दीववायुजोगे बहु इड्ढी ईसि य अणिड्ढी ॥ ३ ॥
तह साहम्मियवयणाण सहणमाराहणा भवे बहुया ।
इयराणमसहणे पुण सिवमग्गविराहणा थोवा ॥ ४ ॥
जह जलहिवायजोगे थेविड्ढी बहुयरा अणिड्ढीओ ।
तह परपक्खक्खमणे आराहणमीसि बहु इयरं ॥ ५ ॥
जह उभयवाउविरहे सव्वा तरुसंपया विणट्ठ त्ति ।
अनिमित्तोभयमच्छररूवेण विराहणा तह य ॥ ६ ॥
जह उभयवायुजोगे सव्वसमिड्ढी वणस्स संजाया ।
तह उभयवयणसहणे सिवमग्गाराहणा पुण्णा ॥ ७ ॥
ता पुण्णसमणधम्माराहणचित्तो सया महासत्तो ।
सव्वेण वि कीरंतं सहेज्ज सव्वं पि पडिकूलं ॥ ८ ॥"

१२. इहाध्ययने यद्यपि सूत्रेणोपनयो न दर्शितः, तथाप्येवं द्रष्टव्यः—

"मिच्छत्तमोहियमणा पावपसत्ता वि पाणिणो विगुणा ।
फरिहोदगं वा गुणिणो हवंति वरगुरुपसायाओ ॥"

१३. इह यद्यपि सूत्रे उपनयो नोक्तः, तथाप्येवं द्रष्टव्यः—

"संपन्नगुणो वि जिओ सुसाहुसंसग्गिवज्जिओ पायं ।
पावइ गुणपरिहाणिं ददुरजीवो व्व मणियारो ॥"

१४. इह च यद्यपि सूत्रे उपनयो नोक्तः, तथाप्येवं द्रष्टव्यः—

"जाव न दुक्खं पत्ता माणब्भंसं च पाणिणो पायं ।
ताव न धम्मं गेण्हंति भावओ तेयलीसुउ व्व ॥ १ ॥"

१५. इहोपनयः सूत्राभिहित एव, विशेषतः पुनरेवं तं प्रतिपादयन्ति

"चंपा इव मणुयगती धणो व्व भयवं जिणो दयेक्करसो ।
अहिछत्तानयरिसमं इह निव्वाणं मुणेयव्वं ॥ १ ॥

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

घोसणया इव तित्थंकरस्स सिवमग्गदेसणमणग्घं।
चरगाइणो व्व एत्थं सिवसुहकामा जिया बहवो ॥ २ ॥
नंदिफलाइं व इहं सिवसुहपडिवण्णगाण विसया उ।
तब्भक्खणाओ मरणं जह तह विसएहिं संसारो ॥ ३ ॥
तव्वज्जणेण जह इट्टपुरगमो विसयवज्जणेण तहा।
परमाणंदनिबंधण सिवपुरगमणं मुणेयव्वं ॥ ४ ॥"

१६. इहापि सूत्रे उपनयो न दृश्यते, एवं चासौ द्रष्टव्यः—

"सुबहू वि तवकिलेसो नियाणदोसेण दूसिओ संतो।
न सिवाय दोवतीए जह किल सुकुमालियाजम्मे ॥ १ ॥"

अथवा "अमणुन्नमभत्तीए पत्ते दाणं भवे अणत्थाय।
जह कडुयतुंबदाणं नागसिरिभवम्मि दोवईए ॥ २ ॥"

१७. इह विशेषोपनयमेवमाचक्षते—

"जह सो कालियदीवो अणुवमसोक्खो तहेह जइधम्मो।
जह आसा तह साहू वणियव्वऽणुकूलकारिजणा ॥ १ ॥
जह सद्दाइ अगिद्धा पत्ता नो पासबंधणं आसा।
तह विसएसु अगिद्धा बज्झंति न कम्मुणा साहू ॥ २ ॥
जह सच्छंदविहारो आसाणं तह इहं वरमुणीणं।
जरमरणाईवज्जिय सायत्ताणंदनिव्वाणं ॥ ३ ॥
जह सद्दाइसु गिद्धा बद्धा आसा तहेह विसयरया।
पावेंति कम्मबंधं परमासुहकारणं घोरं ॥ ४ ॥
जह ते कालियदीवा णीया अन्नत्थ दुहगणं पत्ता।
तह धम्मपरिब्भट्ठा अधम्मपत्ता इहं जीवा ॥ ५ ॥
पावेंति कम्मनरवइवसया संसारवाहियालीए।
आसप्पमद्दएहिं व नेरइयाईहिं दुक्खाइं ॥ ६ ॥" ति।

१८. इह चैवं विशेषोपनयः—

"जह सो चिलाइपुत्तो सुंसुमगिद्धो अकज्जपडिबद्धो।
धणपारद्धो पत्तो महाडविं वसणसयकलियं ॥ १ ॥
तह जीवो विसयसुहे लुद्धो काऊण पावकिरियाओ।
कम्मवसेणं पावइ भवाडवीए महादुक्खं ॥ २ ॥
धणसेट्ठी विव गुरुणो पुत्ता इव साहवो भवो अडवी।
सुयमंसमिवाहारो रायगिहं इह सिवं नेयं ॥ ३ ॥
जह अडविनयरनित्थरणपावणत्थं तएहिं सुयमंसं।
भुत्तं तहेह साहू गुरुण आणाए आहारं ॥ ४ ॥
भवलंघणसिवपावणहेउं भुंजंति न उण गेहीए।
वण्ण-बल-रूवहेउं च भावियप्पा महासत्ता ॥ ५ ॥"

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

१९. नवरमुपनयविशेषोऽयम्—

"वाससहस्सं पि जई काऊणं संजमं सुविउलं पि ।
अंते किलिट्ठभावो न विसुज्झइ कंडरीउ व्व ॥ १ ॥"

तथा "अप्पेण वि कालेणं केइ जहागहियसीलसामण्णा ।
साहेंति नियकज्जं पुंडरियमहारिसि व्व जहा ॥ २ ॥"

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

षष्ठं परिशिष्टम्

कतिपयानि विशिष्टानि टिप्पणानि

पृ० १ पं० ५, पृ० २ पं० ६, ९. हे १ आदर्श एव सं २ आदर्शः, हे १ इत्यतः सं २ आदर्शः पृथग् नास्ति, अतो हे १ इति लिखित्वा यत्र यत्र सं २ इति लिखितं भवेत् तत्र तत्र सं २ इत्यस्य अनावश्यकत्वात् तद् निष्कासनीयम्। अन्यत्रापि यत्र केवलं सं २ इति लिखितं भवेत् तत्र तत्स्थाने हे १ इति मन्तव्यम्।

पृ० ११ पं० ४. गिराहिं इत्यस्य स्थाने सं १ ला २ जे २ मध्ये वग्गूहिं इति पाठः, स च समीचीनतरो भाति, द्रष्टव्यतां चतुर्थे परिशिष्टे पृ० २४६ पं० १ इत्यस्य टिप्पणे पृ० ५५० पं० २३।

पृ० ३० पं० २३. ओवयति २ दिव्व° इति खं १, २, जे २ मध्ये पाठः ओवयति ओ २ दिव्व° भां० लों० हे ४ सं १ शी० ला २ मध्ये पाठः। ओवयति ओ दिव्व° इति हे १, ३ जे १ ला १ मध्ये पाठः। ओवयति दिव्व° इति लीं० हे २ खं ३ मध्ये पाठः। एवं च लीं प्रत्यनुसारेण ओवयति दिव्वरूपधारी। तते णं से देवे अंतलिक्ख° इति पाठः। खं १ हे १ प्रभृतिप्रतिपाठानुसारेण 'ओवयति, ओवइत्ता दिव्वरूवधारी तते णं से देवे अंतलिक्खपडिवन्ने... ...अभयं कुमारं एवं वयासी' इति पाठोऽत्र विवक्षितो भाति। लीं० प्रभृतिप्रतिपाठानुसारेणतु 'ओवयति दिव्वरूवधारी। तते णं से देवे अंतलिक्खपडिवन्ने......अभयं कुमारं एवं वयासी' इति पाठोऽत्र भवति॥

पृ० ३० पं० २४. 'अत्र हे १ प्रभृति......अथवा' अयं पाठो निष्कासनीयः।

पृ० ३३ पं० ३. ईदृशेषु स्थलेषु महत्ताभड° इति पाठः सर्वत्र मन्तव्यः। "महयाभड-चडगरवंदपरिक्खित्त त्ति महाभटानां यच्चटकरप्रधानं विच्छर्दप्रधानं वृन्दं तेन संपरिक्षिप्ता" इति आ. श्री अभयदेवसूरिविरचितायां ज्ञाताधर्मकथाटीकायाम्॥

पृ० ३३ पं० १५. जाव रवेणं। अत्र 'जाव रवेणं' इति शुद्धः पाठः। अत्र जावशब्देन ग्राह्यः पाठः पृ० २३ पं० ५ टि० ६ इत्यत्र द्रष्टव्यः॥

पृ० ४२ पं० १२. अत्र महयाभड° इति शुद्धः पाठः। "महया इत्यादि महद् यद् भटानां चटकरवृन्दं विस्तारवत्समूहः, तल्लक्षणो यः परिवारः तेन संपरिवृतो यः स तथा"--इति ज्ञाताधर्मकथाटीकायाम्।

पृ० ५७ पं० २. पुव्वावरण्ह°...। अत्र 'पच्चावरण्हकालसमयंसि' इत्येव शुद्धः पाठः, अयं च लों० ला २ हे २, ३ जे २ लीं० भां० प्रतिषु विद्यत एव। "प्रत्यपराह्णकालसमयो विकालः" इति ज्ञाताधर्मकथाटीकायाम्॥

पृ० ६३ पं० १. अत्र 'दाहिणड्ढभरहे' इति शुद्धः पाठः।

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

पृ० ८३ पं० १०. **विहरित्तए।** अत्र '**विणित्तए**' इति पाठः शोभनः प्रतीयते, किन्तु कचिदप्यादर्शे स न दृश्यते, अतः पृ० ८२ पं० १६ मध्ये यो '**विहरति**' इति पाठो दृश्यते, तेन सहास्य सम्बन्धो भवेन्न वेति विचार्यम्।

पृ० ८४ पं. १३. '**पंथयस्स**' इति शुद्धः पाठः।

पृ० ८४ पं १९. '**इमं च णं**' इति पाठः पृ० ८४ पं० ९, पृ० २३४ पं० ६, पृ० २३६ पं० १२, पृ० २६६ पं० ४, पृ० २९३ पं० ४ इत्यत्र वर्तते, '**इतश्च**' इति तस्यार्थः, दृश्यतां पृ० २९३ टि० ३॥

पृ० १५० पं० १९. अत्र '**बहूग य राईसर**' इति शुद्धः पाठः, स च हे २ विना सर्वत्र वर्तते। हे २ मध्ये तु '**बहूणि य राईसर**' इति पाठः॥

पृ० १५४ पं० १. '**वक्के उदाहिए**' इति शुद्धः पाठः। स च लासं० २ मध्ये, जे ३ लों० लीं० प्रतिषु अटी० मध्ये च वर्तते। हस्तलिखितादर्शेष्वत्र ईदृशाः पाठाः—**वक्के उदाहरिए** लीं० लामू० २। **वक्के मुदाहरिए** ला १ हे १, २, **वक्के मुदाहरिते** खं ३। **वक्के मुदाहरंते** खं २। **वक्क मुदाहरिए** जे १। **वक्के उदाहिए** लासं० २। **वक्के मुदाहिए** लों० जे २ खं १। अत्र यद्यपि लीं० मध्ये विद्यमानः '**वक्के उदाहरिए**' इति पाठः शुद्धतरो भाति। तथापि खं १ जे ३ लों० लीं० मध्ये आचार्यश्री **अभयदेवसूरि**विरचितायां टीकायां "'**वक्के उदाहिए**' त्ति वाक्ये उदाहृते" इति खं १ पाठस्य दर्शनात् टीकानुसारेण '**वक्के उदाहिए**' इति पाठः स्वीकृतोऽस्माभिरत्र। खं १ जे ३ लीं० लों० विना जे १ खं २, ३ प्रतिषु अटी० मध्ये "'**वक्के मुदाहिए**' त्ति वाक्ये उदाहृते", इति पाठः। जे २ अटी० मध्ये "'**वक्के उदाहुय**' त्ति वाक्ये उदाहृते" इति पाठः। ला १ अटी० मध्ये "वक्के उदाहए त्ति वाक्ये उदाहृते" इति पाठः॥

पृ० १५४ पं० १. '°**कुच्छिधारकन्नधारगब्भिज**°' इति पाठस्य स्थाने '**कण्णधारकुच्छिधार गब्भिज्ज**' इति जे १ पाठः अत्र टीकानुसारेण शुद्धः। यद्यपि जे १ विना सर्वत्र हस्तलिखितादर्शेषु '°**कुच्छिधारकन्नधारगब्भिज्ज**°' इति पाठो दृश्यते, तथापि "कर्णधारो निर्यामकः, कुक्षिधारा नौपार्श्वनियुक्तकाः" इति टीकानुसारेण '**कण्णधारकुच्छिधार**' इति जे १ पाठः स्वीकृतोऽस्माभिरत्र।

पृ० १७५ पं० ११. अत्र '**गय-रह-पवरजोहकलियाए**' इति पाठो युक्तः।

पृ० १९१ पं० ५. **अड्डे।** दृश्यतां तृतीये परिशिष्टे पृ० ५१० पं० २, पृ० ५२० पं० ५॥

पृ० २०६ पं० ६ **इमस्स उ।** "**इमस्स उ** त्ति अस्य पुनः अनेके ये **झषा** मत्स्याः **मकरा** ग्राहाः **विविधश्वापदाश्च** जलचरक्षुद्रसत्त्वरूपास्तेषां यानि **शतानि** तेषामाकुल**गृहम्** आकीर्णगेहं **झषादीनां** वा **सदा** नित्यं कुलगृहमिव कुलगृहं यः स तथा, तस्य **इत्यर्थम्।** **रत्नाकरस्य** समुद्रस्य मध्ये **आत्मानं वहेमि** त्ति हन्मि तव भवतः पुरतः अग्रतः, एहि निवर्तस्व जइ सि त्ति यदि भवसि कुपितः **क्षमस्वैकापराधं** त्वं मे इति **षष्ठम्।**" इति **ज्ञाताधर्मकथाटीका**नुसारेणास्माभिरत्र पूर्वार्धोत्तरार्धयोजनं कृतम्॥

पृ० २२९ पं० १०–११. अत्र '**कयत्थे जाव जम्मजीवियफले**' इति खं १, ३, लीं० लों० मध्ये विद्यमानः पाठः समीचीनतरो भाति। '**जाव**'शब्दग्राह्यश्च पाठः पृ० ४४ पं० ६–७ तथा पृ० ८० पं० ५ अनुसारेणात्र योजनीयः॥

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

पृ० २३१ पं० १४. 'उद्दूलनानि' इति शुद्धः पाठः ॥

पृ० २४७ पं० ९. ओएण्णा (ओइण्णा ?)। अत्र 'ओइण्णा' इति पाठः शुद्धः ॥

पृ० २४८ पं० १०. ओइण्ण (ओइण्णा ?),। अत्र 'ओइण्णा' इति पाठः शुद्धः ॥

पृ० २५० पं० ३. वण्णओ। दृश्यतां तृतीये परिशिष्टे पृ० ५०२ ॥

पृ० ३०२ पं० १०. अत्र 'संनद्धबद्ध' इति पाठः शुद्ध ॥

पृ० ३३१ पं० १५, २८. लीं० मध्येऽपि 'उउभयमाणसुद्देसु' इति पाठः ॥

पृ० ३३२ पं० ९. अत्र तित्त-कडु-कसायंबिलमहुरबहुखज्जपेजलेज्झेसु इति शुद्धः पाठः, दृश्यतां पृ० ३३० पं० २०। लीं मध्ये 'तित्त-कडु-कसायंबिलमहुरं(र)बहुखज्जपेजलेज्झेसु' इति पाठो विद्यत एव ॥

पृ० ३५७ पं० ११. अत्र देविड्ढी इति शुद्धः पाठः ॥

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

शुद्धिपत्रकम्

पृ०	पं०	अशुद्धम्	शुद्धम्
१	५	सं २	×
२	६	सं २	×
,,	९	सं २	×
,,	१६	卐सं २	हे १
५	२१	टि० ७	टि० ८
,,	२५	हे ३ ॥	×
१०	२	सत्तस्सेहं	सत्तुस्सेहं
११	४	*गिराहिं	वग्गूहिं
,,	१०	[14]जाव	[15]जाव
,,	११	[15]सुमिणस्स	[14]सुमिणस्स
,,	१९	लं २	लं १
,,	,,	सं १ ॥	सं १ ला२ जे २ ॥
,,	२१	लं २ ॥	लं १ ॥
१५	२९	शुभोदकै	शुभोदकैः
१६	२१	सु माला°	सुइमाला°
,,	१०	दूयसंधि°	दूय-संधि°
१७-३२	शीर्षके	पढमे	पढमं
		अज्झयणे	अज्झयणं
१९	६	॥ १ ॥	॥ ३ ॥
२६	२१-२२	४ सिमिणस्स हे २ ॥	×
३०	२४	हे १ प्रभृति पाठानुसारेण	×
		अवपतितः दिव्यरूपधारी	×
		इत्यर्थो भाति, अथवा	×
३२	८	सद्दावइ	सद्दावेइ

× तत्तत्पाठनिष्कासनार्थमेतत् × चिह्नम् ।

卐 यत्र यत्र सं २ इति टिप्पणेषु वर्तते तत्र तत्र हे १ इति कर्तव्यम् ।

* अत्र 'गिराहिं' इति पाठो नाशुद्धः, किन्तु पूर्वापरविचारणया 'वग्गूहिं' इति पाठः समीचीनतरः ।

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

पृ०	पं०	अशुद्धम्	शुद्धम्
३२	२६	°ष्पियाए	°प्पियाए
३३	३	महता भड°	महताभड°
,,	१५	[16]रंधेणं	[16]रंत्रेणं
४०	१५	२०	१५
४२	१२	महया भड°	महयाभड°
४३	११	नमंसत्ति	नमंसति
४६	१५	२०	१५
५४	६	°बाहिर्णि	°बाहिर्णि
५५–६६	१५	५१	१५
५७	२	पुत्वावरण्ह°	पच्चावरण्ह°
५८–६४	शीर्षके	२८	२७
५८	६	२८	×
६३	१	दाहिहु°	दाहिणहु°
६४	१३	[13]कलभियाहिं	कलभिया[13]हिं
८०	१०	पं० ।	पं० १० ।
८४	१३	पथंयस्स	पंथयस्स
१०३	२२	पुष्पै	पुष्पै–
१२८	६	पंथएणं	पंथएणं अणगारेणं
१३२	४	अट्ठे,	अट्ठे०
,,	११	इसर	ईसर
१४३	४	॥ १ ॥	॥ ४ ॥
,,	६	॥ २ ॥	॥ ५ ॥
,,	८	॥ ३ ॥	॥ ६ ॥
१४६	१३	[14]दसद्धवण्णं	दसद्ध[14]वण्णं
१४७	९	॥ १ ॥	॥ ७ ॥
,,	,,	॥ ११ ॥	॥ ८ ॥
१५०	१९	बहूणि	बहूण य
१५४	१	मुदाहिए	उदाहिए
१५४	१	°कुच्छिधारकन्नधारगब्भिज°	°कण्णधार कुच्छिधारगब्भिज्ज°
१५५	१	°क्खुरागं	°चक्खुरागं

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

पृ०	पं०	अशुद्धम्	शुद्धम्
१६३	२०	महया भड°	महयाभड°
१७४	५	७४	७५
१७५–१७६	शीर्षके	७४	७५
१७५	१०	महया [इय-	महया[हय-]
,,	११	°रह-जोह°	°रह-पवरजोह°
१७६	२५	अत्र......शक्यते	×××
,,	२७	सूत्रेऽपि	सूत्रेऽपि पृ० २३६ पं० १२
१७७	१०	यमुच्छिया	य मुच्छिया
१७९	३०	पं० ९ १२३	पं० ९, पृ० १२३
१८७	२०	कहकहग	कहकहगं
१९१	२९	१.	१४.
१९२	१८	अटि०	अटी०
१९४	१४	अंतो जलगयं	अंतोजलगयं
१९५	२६	संछूढ हे २	संछूढा लों० हे २
१९६	६	उक्कर°	उक्कड°
२२९	१०–११	कयत्थे... ...जम्म°	कयत्थे जाव जम्म°
२२४–२३५	शीर्षके	दद्दुरे	मंडुके
२३१	१४	उद्वेल°	उद्दल°
२३६	६	तेयलिपुते	तेयलिपुत्ते
२३७	१३	सत्तट्ठपदातिं	सत्तट्ठ पदातिं
,,	१३	महया भड°	महयाभड°
२४१	६	झियायमणिं	झियायमाणिं
२४८	१०	ओइला (ओइण्णा?)	ओइण्णा
२५४	१४	भव	भवे
२७८	१८	९.	८.
,,	१९	८.	९.
२८२	३१	°रहपवर°	°रह-पवर°
३०२	१०	सनद्ध	संनद्ध°
३०५	२९	हत्थं	हव्वं
३१०	३	एवंकर°	एवं कर°

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

पृ०	पं०	अशुद्ध	शुद्धम्
३३०	३०	तथा तेषु	तथा, तेषु
३३१	२८	सं १ लों० ला २	सं १ लों० लीं० ला २
,,	,,	ला १ हेसं०	ला १ लीं० हेसं०
३३२	९	कडुयं कसायं म°	कडुकसायंबिलम°
,,	२४	जे विना।	जे १ं विना।
३३९	४	पंचचोर°	पंच चोर°
३५७	११	देविडी	देविड्ढी
३६९	१९	१२	३.
,,	,,	३	४.
३७०	१६	(सम-लों०)	(सम-लीं० लों०)
,,	,,	(य-खं १)	(य-खं १ लीं०)
३७१	३१	शान्ति°	क्षान्ति (!)°*
५१४	२२	११	१५
५१७	३०	°निग्घोस°	°निग्घोस°
५२०	शीर्षके	पाठः	पाठाः
५४५	९	°सूत्र	°सूत्रे
,,	१२	°गइ°	°राइं°
५५२	शीर्षके	पाठः	पाठाः

પ્રસ્તાવનાનું શુદ્ધિપત્રક

૧૩	૫	ખિખવાડી	શીખવાડી
૨૭	૨૯	ધતકીખંડના	ધાતકીખંડના
०४	४	સુધર્યું	સુધાર્યું
૪૮	૨૦	ભાઈ	ભાઈ
૪૮	૩૨	સાધ્વવીજીઓ	સાધ્વીજીઓ
૪૮	૧૧	જનસૂત્રની	જૈનસૂત્રની
,,	૧૭	તિલક	તિલક
૬૦	૫	માતૃકા	માતૃકા
૫૭	૩૨	છડ્ડા	છઠ્ઠા

* अत्र हस्तलिखितादर्शे शान्ति° इति लिखितं भाति॥

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org

Jain Education International For Private & Personal Use Only www.jainelibrary.org